Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ୱିନଯପିଟକେ

ୱିନଯାଲଙ୍କାର-ଟୀକା (ପଠମୋ ଭାଗୋ)

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ମୁତ୍ତହାରାଦିନଯଗାଥା

ଯୋ ଲୋକେ ଲୋକଲୋକୋ ୱରତରପରଦୋ ରାଜରାଜଗ୍ଗଜଞ୍ଞୋ;

ଆକାସାକାରକାରୋ ପରମରତିରତୋ ଦେୱଦେୱନ୍ତୱଞ୍ଞୋ।

ସଂସାରାସାରସାରୋ ସୁନରନମନତୋ ମାରହାରନ୍ତରଙ୍ଗୋ;

ଲୋକାଲଙ୍କାରକାରୋ ଅତିସତିଗତିମା ଧୀରୱୀରତ୍ତରଙ୍ଗୋ।

ସୀହନିୱତ୍ତନନଯଗାଥା

ସଂସାରଚକ୍କୱିଦ୍ଧଂସଂ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ତଂ ସୁମାନସଂ;

ସଂନମାମି ସୁଗୁଣେସଂ, ସଂଦେସିତସୁଦୁଦ୍ଦସଂ।

ଅନୋତତ୍ତୋଦକାୱତ୍ତନଯଗାଥା

ଯେନ ୱିଦ୍ଧଂସିତା ପାପା, ଯେନ ନିବ୍ବାପିତା ଦରା;

ଯେନ ଲୋକା ନିସ୍ସରିସୁଂ, ଯେନ ଚାହଂ ନମାମି ତଂ।

ଚତୁଦୀପଚକ୍କୱତ୍ତନନଯଗାଥା

ସଙ୍ଘଂ ସସଙ୍ଘଂ ନମାମି, ୱନ୍ତନ୍ତୱରଧମ୍ମଜଂ;

ମଗ୍ଗଗ୍ଗମନଫଲଟ୍ଠଂ, ସୁସଂସଂ ସୁଭମାନସଂ।

ଅବ୍ଯପେତଚତୁପାଦଆଦିଯମକଗାଥା

ୱିନଯଂ ୱିନଯଂ ସାରଂ, ସଙ୍ଗହଂ ସଙ୍ଗହଂ କରଂ;

ଚରିଯଂ ଚରିଯଂ ୱନ୍ଦେ, ପରମଂ ପରମଂ ସୁତଂ।

ବ୍ଯପେତଚତୁପାଦଆଦିଅନ୍ତଯମକଗାଥା

ପକାରେ ବହୁପକାରେ, ସାଗରେ ଗୁଣସାଗରେ;

ଗରୱୋ ମମ ଗରୱୋ, ୱନ୍ଦାମି ଅଭିୱନ୍ଦାମି।

ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟେ ଗନ୍ଥକାରେ, ଗରୂସୁ ସାଦରଂ ମୟା;

କତେନ ନମକ୍କାରେନ, ହିତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଉପଦ୍ଦୱେ।

ସିକ୍ଖାକାମେହି ଧୀରେହି, ଜିନସାସନକାରିଭି;

ଭିକ୍ଖୂହି ୱିନୟଞ୍ଞୂହି, ସାଦରଂ ଅଭିୟାଚିତୋ।

ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମି ୱିନୟ-ସଙ୍ଗହଂ ପୀତିୱଡ୍ଢନଂ;

ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେନୟିକାନଂ, ୟଥାସତ୍ତିବଲଂ ଅହଂ।

ପୋରାଣେହି କତା ଟୀକା, କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ଥି ସା ପନ;

ଅତିସଙ୍ଖେପଭାୱେନ, ନ ସାଧେତି ୟଥିଚ୍ଛିତଂ।

ତସ୍ମା ହି ନାନାସତ୍ଥେହି, ସାରମାଦାୟ ସାଧୁକଂ;

ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରଂ, କରିସ୍ସଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ୱିନୟାଲଙ୍କାରଂ ନାମ, ପେସଲାନଂ ପମୋଦନଂ;

ଇମଂ ପକରଣଂ ସବ୍ବେ, ସମ୍ମା ଧାରେନ୍ତୁ ସାଧୱୋତି।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିୱିଧୱିସେସନୟସମନ୍ନାଗତଂ କାୟୱାଚାୱିନୟନକରଣସମତ୍ଥଂ ଲଜ୍ଜିପେସଲଭିକ୍ଖୂନଂ ସଂସୟୱିନୋଦନକାରକଂ ୟୋଗାୱଚରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପକଂ ଜିନସାସନୱୁଡ୍ଢିହେତୁଭୂତଂ ପକରଣମିଦମାରଭିତୁକାମୋ ଅୟମାଚରିୟାସଭୋ ପଠମଂ ତାୱ ରତନତ୍ତୟପଣାମପଣାମାରହଭାୱଅଭିଧେୟ୍ୟକରଣହେତୁ କରଣପ୍ପକାରପକରଣାଭିଧାନନିମିତ୍ତପୟୋଜନାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ ନମସ୍ସିତ୍ୱା’’ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ହି ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ ନମସ୍ସିତ୍ୱାତି ଇମିନା ରତନତ୍ତୟପଣାମୋ ୱୁତ୍ତୋ ପଣାମେତବ୍ବପଣାମଅତ୍ଥଦସ୍ସନତୋ। ସରଣଂ ସବ୍ବପାଣିନନ୍ତି ଇମିନା ପଣାମାରହଭାୱୋ ପଣାମହେତୁଦସ୍ସନତୋ। ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟନ୍ତି ଅଭିଧେୟ୍ୟୋ ଇମସ୍ସ ପକରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଭାୱତୋ। ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣମନେକତ୍ଥାତି କରଣହେତୁ ତେନେୱକାରଣେନ ପକରଣସ୍ସ କତତ୍ତା। ସମାହରିତ୍ୱା ଏକତ୍ଥ, ଦସ୍ସୟିସ୍ସମନାକୁଲନ୍ତି କରଣପ୍ପକାରୋ ତେନାକାରେନ ପକରଣସ୍ସ କରଣତୋ। ପକରଣାଭିଧାନଂ ପନ ସମାହରିତସଦ୍ଦସ୍ସ ସାମତ୍ଥିୟତୋ ଦସ୍ସିତଂ ସମାହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନେନେୱ ଇମସ୍ସ ପକରଣସ୍ସ ୱିନୟସଙ୍ଗହୋତି ନାମସ୍ସ ଲଭନତୋ।

ନିମିତ୍ତଂ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରୱସେନ ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ନାମ କରୁଣା, ତଂ ଦସ୍ସନକିରିୟାୟ ସାମତ୍ଥିୟତୋ ଦସ୍ସିତଂ ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଦସ୍ସନକିରିୟାୟ ଅଭାୱତୋ। ବାହିରଂ ନାମ ସୋତୁଜନସମୂହୋ, ତଂ ୟୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ତସ୍ସ କରୁଣାରମ୍ମଣଭାୱତୋ। ପୟୋଜନଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ପଣାମପୟୋଜନପକରଣପୟୋଜନୱସେନ। ତତ୍ଥ ପଣାମପୟୋଜନଂ ନାମ ଅନ୍ତରାୟୱିସୋସନପସାଦଜନନାଦିକଂ, ତଂ ସରଣଂ ସବ୍ବପାଣିନନ୍ତି ଇମସ୍ସ ସାମତ୍ଥିୟତୋ ଦସ୍ସିତଂ ହେତୁମ୍ହି ସତି ଫଲସ୍ସ ଅୱିନାଭାୱତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧମ୍ମଟୀକାଚରିୟେନ ‘‘ଗୁଣୱିସେସୱା ହି ପଣାମାରହୋ ହୋତି, ପଣାମାରହେ ଚ କତୋ ପଣାମୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପୟୋଜନସିଦ୍ଧିକରୋୱ ହୋତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ମୂଲଟୀ। ୧)। ପକରଣପୟୋଜନମ୍ପି ଦୁୱିଧଂ ମୁଖ୍ୟାନୁସଙ୍ଗିକୱସେନ। ତେସୁ ମୁଖ୍ୟପୟୋଜନଂ ନାମ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝନଂ ପକାସନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଉଦ୍ଦିସନଂ ଉଦ୍ଦେସାପନଞ୍ଚ, ତଂ ୱିନୟେ ପାଟୱତ୍ଥାୟାତି ଇମିନା ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁସଙ୍ଗିକପୟୋଜନଂ ନାମ ସୀଲାଦିଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ସମାହରିତ୍ୱା

ଏକଜ୍ଝ ଦସ୍ସୟିସ୍ସନ୍ତି ଇମସ୍ସ ସାମତ୍ଥିୟେନ ଦସ୍ସିତଂ ଏକଜ୍ଝ ସମାହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନେ ସତି ତଦୁଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦିନା କତପୟୋଗସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟେନ ତଦତ୍ଥସିଜ୍ଝନତୋତି।

କିମତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ରତନତ୍ତୟପଣାମାଦୟୋ ଆଚରିୟେନ କତା, ନନୁ ଅଧିପ୍ପେତଗନ୍ଥାରମ୍ଭୋୱ କାତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଏତ୍ଥ ରତନତ୍ତୟପଣାମକରଣଂ ତବ୍ବିହତନ୍ତରାୟୋ ହୁତ୍ୱା ଅନାୟାସେନ ଗନ୍ଥପରିସମାପନତ୍ଥଂ। ପଣାମାରହଭାୱୱଚନଂ ଅତ୍ତନୋ ୟୁତ୍ତପତ୍ତକାରିତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ତୋସାପନତ୍ଥଂ, ତଂ ପକରଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ, ତଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନତ୍ଥଂ। ଅଭିଧେୟ୍ୟକଥନଂ ୱିଦିତାଭିଧେୟ୍ୟସ୍ସ ଗନ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଉଗ୍ଗହଧାରଣାଦିୱସେନ ପଟିପଜ୍ଜନତ୍ଥଂ। କରଣହେତୁକଥନଂ ଅକାରଣେ କତସ୍ସ ୱାୟାମସ୍ସ ନିପ୍ଫଲଭାୱତୋ ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପନତ୍ଥଂ। କରଣପ୍ପକାରକଥନଂ ୱିଦିତପ୍ପକାରସ୍ସ ଗନ୍ଥସ୍ସ ସୋତୂନଂ ଉଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ରୁଚିଜନନତ୍ଥଂ। ଅଭିଧାନଦସ୍ସନଂ ୱୋହାରସୁଖତ୍ଥଂ। ନିମିତ୍ତକଥନଂ ଆସନ୍ନକାରଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ପୟୋଜନଦସ୍ସନଂ ଦୁୱିଧପୟୋଜନକାମୀନଂ ସୋତୂନଂ ସମୁସ୍ସାହଜନନତ୍ଥନ୍ତି।

ରତନତ୍ତୟପଣାମପୟୋଜନଂ ପନ ବହୂହି ପକାରେହି ୱିତ୍ଥାରୟନ୍ତି ଆଚରିୟା, ତଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଇଧ ପନ ଗନ୍ଥଗରୁଭାୱମୋଚନତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ଅଧିପ୍ପେତପୟୋଜନମେୱ କଥୟିମ୍ହା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେନ –

‘‘ନିପଚ୍ଚକାରସ୍ସେତସ୍ସ ;

କତସ୍ସ ରତନତ୍ତୟେ;

ଆନୁଭାୱେନ ସୋସେତ୍ୱା;

ଅନ୍ତରାୟେ ଅସେସତୋ’’ତି। (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା ୭);

ଅୟମେତ୍ଥ ସମୁଦାୟତ୍ଥୋ, ଅୟଂ ପନ ଅୱୟୱତ୍ଥୋ – ଅହଂ ସବ୍ବପାଣୀନଂ ସରଣଂ ସରଣୀଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ ନମସ୍ସାମି, ନମସ୍ସିତ୍ୱା ୟୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିନୟେ ପାଟୱତ୍ଥାୟ ଅନେକତ୍ଥୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଏକଜ୍ଝ ସମାହରିତ୍ୱା ଅନାକୁଲଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସୟିସ୍ସଂ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମୀତି ୟୋଜନା।

ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁ। କିଂ ତଂ? ବୁଦ୍ଧାଦିରତନଂ। ତଞ୍ହି ୟସ୍ମା ସରଣଗତା ସପ୍ପୁରିସା ସରଣଗମନସମଙ୍ଗିନୋ ହୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାଦିରତନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ୱସନ୍ତି ଆୱସନ୍ତି ନିୱସନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆରମ୍ମଣଞ୍ହି ଆଧାରୋ, ଆରମ୍ମଣିକଂ ଆଧେୟ୍ୟୋତି। ଇତୋ ପରାନିପି ୱତ୍ଥୁସଦ୍ଦସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥାଦୀନି ଆଚରିୟେହି ୱୁତ୍ତାନି, ତାନିପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇଧ ପନ ଗନ୍ଥୱିତ୍ଥାରପରିହରଣତ୍ଥଂ ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି। ତିଣ୍ଣଂ ସମୂହୋତି ତୟଂ, ତୟୋ ଅଂସା ଅୱୟୱା ଅସ୍ସାତି ୱା ତୟଂ। କିଂ ତଂ? ସମୁଦାୟୋ। ୱତ୍ଥୂନଂ ତୟନ୍ତି ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ। କିଂ ତଂ? ବୁଦ୍ଧାଦିରତନତ୍ତୟଂ। ନମସ୍ସାମୀତି ନମସ୍ସିତ୍ୱା, ଅନମିନ୍ତି ନମସ୍ସିତ୍ୱା। ବୁଦ୍ଧାଦିରତନଞ୍ହି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ ତ୍ୱା-ପଚ୍ଚୟୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଠମୋ ୱିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଏକଜ୍ଝ ଦସ୍ସନକାଲେ ଅତୀତକାଲିକୋ, ତସ୍ମା ଦୁତିୟୋ ୱିଗ୍ଗହୋ। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ଅତ୍ଥୟୋଜନାୟପି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲଅତୀତକାଲୱସେନ ୟୋଜନା କତା।

ସରତି ହିଂସତୀତି ସରଣଂ। କିଂ ତଂ? ବୁଦ୍ଧାଦିରତନତ୍ତୟଂ। ତଞ୍ହି ସରଣଗତାନଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଭୟଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତଂ ସଂକିଲେସଂ ସରତି ହିଂସତି ୱିନାସେତି, ତସ୍ମା ‘‘ସରଣ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା –

‘‘ୟସ୍ମିଂ, ମହାନାମ, ସମୟେ ଅରିୟସାୱକୋ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ନେୱସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୬। ୧୦; ୧୧।୧୧),

‘‘ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରନ୍ତାନଂ;

ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୱୋ;

ଭୟଂ ୱା ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ୱା;

ଲୋମହଂସୋ ନ ହେସ୍ସତୀ’’ତି ଚ। (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯);

ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ସରଣ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପଦଂ ‘‘ନାଥ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ୱେୱଚନଭୂତଂ କିତସୁଦ୍ଧନାମପଦଂ ହୋତି, ନ କିତମଉପଦଂ, ତସ୍ମା ଧାତ୍ୱନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋନୀତୋ। ‘‘ସର ହିଂସାଯ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ ହିଂସତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବପାଣୀନଂ ସରଣଂ ହିଂସକଂ ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯଂ ନମସ୍ସିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପଯମାନେ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ସବ୍ବପାଣୀନଂ ସରଣଂ ସରଣୀଭୂତଂ ନାଥଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯଂ ନମସ୍ସିତ୍ୱାତି ୱିଞ୍ଞାପଯମାନେଯେୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ଅତ୍ଥଯୋଜନାଯମ୍ପି ତଥା ଯୋଜନା କତା। ସବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ ନିରୱସେସତ୍ଥୱାଚକଂ ସବ୍ବନାମପଦଂ। ସହ ଅୱେନ ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ସଙ୍ଖ୍ୟାତି କତେ ପନ ସକଲ-ସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ସମୁଦାଯୱାଚକଂ ସମାସନାମପଦଂ ହୋତି। ପାଣୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ପାଣିନୋ, ପାଣୋତି ଚେତ୍ଥ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ସବ୍ବେ ପାଣିନୋ ସବ୍ବପାଣିନୋ, ତେସଂ ସବ୍ବପାଣୀନଂ। ଏତ୍ତାୱତା ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯସ୍ସ ସବ୍ବଲୋକସରଣଭାୱଂ, ତତୋଯେୱ ଚ ନମସ୍ସନାରହଭାୱଂ, ନମସ୍ସନାରହେ ଚ କତାଯନମସ୍ସନକିରିଯାଯ ଯଥାଧିପ୍ପେତତ୍ଥସିଦ୍ଧିକରଭାୱଂ, ଅତ୍ତନୋ କିରିଯାଯ ଚ ଖେତ୍ତଙ୍ଗତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ସହେତୁକଂ ରତନତ୍ତଯପଣାମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପକରଣାରମ୍ଭସ୍ସ ସନିମିତ୍ତଂ ମୁଖ୍ୟପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ୱିନଯେପାଟୱତ୍ଥାଯ, ଯୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୁନ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିନଯେ ପାଟୱତ୍ଥାଯାତି ମୁଖ୍ୟପଯୋଜନଦସ୍ସନଂ, ତଂଦସ୍ସନେନ ଚ ଅନୁସଙ୍ଗିକପଯୋଜନମ୍ପି ୱିଭାୱିତମେୱ ହୋତି କାରଣେ ସିଦ୍ଧେ କାରିଯସ୍ସ ସିଜ୍ଝନତୋ। ଯୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ବାହିରନିମିତ୍ତଦସ୍ସନଂ, ତସ୍ମିଂ ଦସ୍ସିତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକନିମିତ୍ତମ୍ପି ଦୀପିତମେୱ ହୋତି ଆରମ୍ମଣେ ଞାତେ ଆରମ୍ମଣିକସ୍ସ ଞାତବ୍ବତୋ। ତତ୍ଥ ୱିୱିଧା ନଯା ଏତ୍ଥାତି ୱିନଯୋ, ଦୁୱିଧପାତିମୋକ୍ଖଦୁୱିଧୱିଭଙ୍ଗପଞ୍ଚୱିଧପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଚଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧସତ୍ତଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାଦଯୋ ୱିୱିଧା ଅନେକପ୍ପକାରା ନଯା ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ୱିସେସା ନଯା ଏତ୍ଥାତି ୱିନଯୋ, ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକରଣପଯୋଜନା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିନଯାଦଯୋ ୱିସେସା ନଯା ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ୱିନେତୀତି ୱିନଯୋ। କାଯୋ ୱିନେତି କାଯୱାଚାଯୋ, ଇତି କାଯୱାଚାନଂ ୱିନଯନତୋ ୱିନଯୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ୱିୱିଧୱିସେସନଯତ୍ତା ;

ୱିନଯନତୋ ଚେୱ କାଯୱାଚାନଂ;

ୱିନଯତ୍ଥୱିଦୂହି ଅଯଂ;

ୱିନଯୋ ‘ୱିନଯୋ’ତି ଅକ୍ଖାତୋ’’ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା; ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧। ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା);

କୋ ସୋ? ୱିନଯପିଟକଂ। ତସ୍ମିଂ ୱିନଯେ। ପଟତି ୱିଯତ୍ତଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଟୁ। କୋ ସୋ? ପଣ୍ଡିତୋ। ପଟୁନୋ ଭାୱୋ ପାଟୱଂ। କିଂ ତଂ? ଞାଣଂ। ଅସତି କାରଣାନୁରୂପଂ ଭୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କୋ ସୋ? ପଯୋଜନଂ। ପାଟୱମେୱ ଅତ୍ଥୋ ପାଟୱତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ପାଟୱତ୍ଥାଯ, ୱିନଯପିଟକେ କୋସଲ୍ଲଞାଣପଯୋଜନାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୁଞ୍ଜନଂ ଯୋଗୋ, କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ। ଅୱଚରନ୍ତୀତି ଅୱଚରା, ଯୋଗେ ଅୱଚରା ଯୋଗାୱଚରା, କମ୍ମଟ୍ଠାନିକା ଭିକ୍ଖୂ। ସଂସାରେ ଭଯଂ ଇକ୍ଖନ୍ତୀତି ଭିକ୍ଖୂ, ଯୋଗାୱଚରା ଚ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚାତି ଯୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୂ, ତେସଂ ଯୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୂନଂ। ଏତେନ ୱିନଯେ ପଟୁଭାୱୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ନ ଗହଟ୍ଠତାପସପରିବ୍ବାଜକାଦୀନଂ। ଭିକ୍ଖୂସୁ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନିଯୁତ୍ତାନଂ ଲଜ୍ଜିପେସଲଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ, ନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ଅଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ପକରଣାରମ୍ଭସ୍ସ ସନିମିତ୍ତଂ ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସହେତୁକଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣମନେକତ୍ଥ, ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯ’’ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ଅନେକତ୍ଥାତି ଇମିନା ପକରଣାରମ୍ଭସ୍ସ ହେତୁଂ ଦସ୍ସେତି ହେତୁମନ୍ତୱିସେସନତ୍ତା, ଇମସ୍ସ ଅନେକତ୍ଥୱିପ୍ପକିଣ୍ଣତ୍ତାଯେୱ ଆଚରିଯସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ ହୋତି, ନ ଅୱିପ୍ପକିଣ୍ଣେ ସତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ହି ‘‘ସମାହରିତ୍ୱା ଏକତ୍ଥ ଦସ୍ସଯିସ୍ସ’’ନ୍ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା)। ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯନ୍ତି ଇମିନା ପକରଣାଭିଧେଯ୍ୟଂ। ତତ୍ଥ କିରତି ୱିକ୍ଖିପତୀତି କିଣ୍ଣୋ, ପକାରେନ କିଣ୍ଣୋ ପକିଣ୍ଣୋ, ୱିୱିଧେନ ପକିଣ୍ଣୋ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୋ। କୋ ସୋ? ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ।

ଅନେକତ୍ଥାତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖ୍ୟାୱାଚକୋ ସବ୍ବନାମିକୋ ଏକ-ସଦ୍ଦୋ, ନ ଏକୋ ଅନେକୋ। ବହ୍ୱତ୍ଥୱାଚକୋ ଅନେକସଦ୍ଦୋ। ଏକନ୍ତଏକୱଚନନ୍ତୋପି ଏକ-ସଦ୍ଦୋ ନ-ଇତିନିପାତେନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ବହୁୱଚନନ୍ତୋ ଜାତୋତି। ତତ୍ଥ ଅନେକତ୍ଥ ବହୂସୂତି ଅତ୍ଥୋ, ପାରାଜିକକଣ୍ଡଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ପକରଣେସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୋରାଣଟୀକାଯଂ ପନ ଅନେକତ୍ଥାତି ଅନେକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦପଦେସେସୂତି ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଉପରି

‘‘ସମାହରିତ୍ୱା ଏକଜ୍ଝା’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନତ୍ତା ‘‘ଅନେକଜ୍ଝୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ଏକଜ୍ଝ ସମାହରିତ୍ୱା’’ତି ଇମେସଂ ପଦାନଂ ସହଯୋଗୀଭୂତତ୍ତା ଅନେକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦପଦେସେସୁ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ଏକସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦପଦେସେ ସମାହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସୋ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅଯୁତ୍ତୋ। କସ୍ମା? ଅନେକେସୁ ପକରଣେସୁ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ଏକସ୍ମିଂ ପକରଣେ ସମାହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତୋ। ଅଥ ପନ ‘‘ଏକଜ୍ଝା’’ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଏକତୋ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅନେକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦପଦେସେସୁ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ଏକତୋ ସମାହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ, ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଯୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ଯ।

ପକଟ୍ଠାନଂ ଆଠଇତି ପାଠଇ, ଉତ୍ତମାନଂ ୱଚନାନଂ ଅନୁକ୍କମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅତ୍ତତ୍ଥପରତ୍ଥାଦିଭେଦଂ ଅତ୍ଥଂ ପାଲେତି ରକ୍ଖତୀତି ପାଠଇ, ଲଠଆନମୱିସେସୋ। କା ସା? ୱିନଯତନ୍ତି। ମୁଚ୍ଚତୀତି ମୁତ୍ତୋ, ପାଠଇତୋ ମୁତ୍ତୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୋ। ଛିନ୍ଦିଯତେ ଅନେନାତି ଛଯୋ, ନୀହରିତ୍ୱା ଛଯୋ ନିଚ୍ଛଯୋ, ୱିସେସେନ ନିଚ୍ଛଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ଖିଲମଦ୍ଦନାକାରେନ ପୱତ୍ତୋ ସଦ୍ଦନଯୋ ଅତ୍ଥନଯୋ ଚ। ପାଠଇମୁତ୍ତୋ ଚ ସୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚାତି ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତଂ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯଂ। ଇଦଞ୍ଚ ‘‘ଆନଗରା ଖଦିରୱନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଯେଭୁଯ୍ଯନଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ କତ୍ଥଚି ପାଠଇୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସାପି ଦିସ୍ସନତୋ। ପୋରାଣଟୀକାଯଂ ପନ ପାଠଇୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଏୱଂ ଏକଦେସସରୂପେକସେସୱସେନ ୱା ଏତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଦୁତିଯନଯୋପି ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ପାଠଇୱିନିଚ୍ଛଯପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯେହି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ଅଭାୱା କିମେତେନ ଗନ୍ଥଗରୁକରେନ ପାଠଇମୁତ୍ତଗ୍ଗହଣେନ। ୱିସେସନଞ୍ହି ସମ୍ଭୱବ୍ଯଭିଚାରେ ଚ ସତି ସାତ୍ଥକଂ ସିଯାତି ପଠମନଯୋୱ ଆରାଧନୀଯୋ ହୋତି।

ଏୱଂ ସହେତୁକଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କରଣପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ସମାହରିତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା। ଦୁୱିଧୋ ହେତ୍ଥ କରଣପ୍ପକାରୋ ଏକଜ୍ଝସମାହରଣଅନାକୁଲକରଣୱସେନ। ସୋ ଦୁୱିଧୋପି ତେନ ପକାରେନ ପକରଣସ୍ସ କତତ୍ତା ‘‘କରଣପ୍ପକାରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ସମାହରିସ୍ସାମୀତି ସମାହରିତ୍ୱା, ସଂ-ସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଖିପିଯ ଆହରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନାଗତକାଲିକୱସେନ ପଚ୍ଚମାନେନ ‘‘ଦସ୍ସଯିସ୍ସ’’ନ୍ତି ପଦେନ ସମାନକାଲତ୍ତା ଅନାଗତକାଲିକୋ ଇଧ ତ୍ୱା-ପଚ୍ଚଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏକଜ୍ଝାତି ଏକସ୍ମିଂ ଇଧ ୱିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ। ଏକଜ୍ଝାତି ୱା ଏକତୋ। ଦସ୍ସଯିସ୍ସନ୍ତି ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମି, ଞାପଯିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆକୁଲତି ବ୍ଯାକୁଲତୀତି ଆକୁଲୋ, ନ ଆକୁଲୋ ଅନାକୁଲୋ, ପୁବ୍ବାପରବ୍ଯାକିଣ୍ଣୱିରହିତୋ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଅନାକୁଲନ୍ତି ପନ ଭାୱନପୁଂସକଂ, ତସ୍ମା କରଧାତୁମଯେନ କତ୍ୱାସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସନକିରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ରତନତ୍ତଯପଣାମାଦିକଂ ପୁବ୍ବକରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯେ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ, ତେସଂ ଅନୁକ୍କମକରଣତ୍ଥଂ ମାତିକଂ ଠପେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ରାଯଂ ମାତିକା’’ତିଆଦିମାହ। ମାତିକାଯ ହି ଅସତି ଦସ୍ସିତୱିନିଚ୍ଛଯା ୱିକିରନ୍ତି ୱିଧଂସେନ୍ତି ଯଥା ତଂ ସୁତ୍ତେନ ଅସଙ୍ଗହିତାନି ପୁପ୍ଫାନି। ସନ୍ତିଯା ପନ ମାତିକାଯ ଦସ୍ସିତୱିନିଚ୍ଛଯା ନ ୱିକିରନ୍ତି ନ ୱିଧଂସେନ୍ତି ଯଥା ତଂ ସୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତାନି ପୁପ୍ଫାନି। ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଜାନିତୁକାମେହି ମାତିକାନୁସାରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତୱିନିଚ୍ଛଯଂ ପତ୍ୱା ସୋ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଜାନିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ମାତିକା ଠପିତା। ତତ୍ଥ ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯେ। ଅଯନ୍ତି ଅଯଂ ମଯା ୱୁଚ୍ଚମାନା। ମାତା ୱିଯାତି ମାତିକା। ଯଥା ହି ପୁତ୍ତା ମାତିତୋ ପଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ ନିଦ୍ଦେସପଦାନି ଉଦ୍ଦେସତୋ ପଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସୋ ମାତିକା ୱିଯାତି ‘‘ମାତିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଦିୱାସେଯ୍ଯାତିଆଦୀସୁ ଦିୱାସେଯ୍ଯା ଦିୱାସେଯ୍ଯୱିନିଚ୍ଛଯକଥା। ପରିକ୍ଖାରୋ ପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥା…ପେ… ପକିଣ୍ଣକଂ ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛଯକଥାତି ଯୋଜନା। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଦିୱାସଯନୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ସମତ୍ତା’’ତିଆଦି। ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଇଦମତ୍ଥୋ ୱା ନିଦସ୍ସନତ୍ଥୋ ୱା ପରିସମାପନତ୍ଥୋ ୱା। ତେସୁ ଇଦମତ୍ଥେ କା ସା? ଦିୱାସେଯ୍ଯା…ପେ… ପକିଣ୍ଣକଂ ଇତି ଅଯନ୍ତି। ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ କଥଂ ସା? ଦିୱାସେଯ୍ଯା…ପେ… ପକିଣ୍ଣକଂ ଇତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି। ପରିସମାପନତ୍ଥେ ସା କିତ୍ତକେନ ପରିସମତ୍ତା? ଦିୱାସେଯ୍ଯା…ପେ… ପକିଣ୍ଣକଂ ଇତି ଏତ୍ତକେନ ପରିସମତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେସଂ ପନ ଦିୱାସେଯ୍ଯାଦିପଦାନଂ ୱାକ୍ଯୱିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥେ ଇଧ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅତିପପଞ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋତୂନଞ୍ଚ ଦୁସ୍ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୀଯୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଆଦିମ୍ହିଯେୱ ଯଥାନୁରୂପଂ ୱକ୍ଖାମ।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ଦିୱାସେୟ୍ୟୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧। ଏୱଂ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟକଥାନଂ ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଥାଠପିତମାତିକାନୁକ୍କମେନ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ଦିୱାସେୟ୍ୟାତି ଦିୱାନିପଜ୍ଜନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ମାତିକାପଦେସୁ ସମଭିନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ ‘‘ଦିୱାସେୟ୍ୟା’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ଦିୱାନିପଜ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ଦିୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅହୱାଚକୋ ଆକାରନ୍ତୋ ନିପାତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାୟଂ ‘‘ଆନୁକୂଲ୍ୟେତୁ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ, ନତ୍ତଂ ଦୋସୋ ଦିୱା ତ୍ୱହେ’’ତି। ସୟନଂ ସେୟ୍ୟା, କରଜକାୟଗତରୂପାନଂ ଉଦ୍ଧଂ ଅନୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଦୀଘୱସେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ପୱତ୍ତନସଙ୍ଖାତୋ ଇରିୟାପଥୱିସେସୋ। ଦିୱାକାଲସ୍ମିଂ ସେୟ୍ୟା ଦିୱାସେୟ୍ୟା। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ସୂରିୟତ୍ଥଙ୍ଗମନା, ଏତସ୍ମିଂ କାଲେ ସୟନୈରିୟାପଥକରଣନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଦିୱାନିପଜ୍ଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଦିୱାସୟନେ ଅୟଂ ୱକ୍ଖମାନୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ‘‘ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ୱଚନତୋ’’ତି (ପାରା। ୭୭) ଅୟଂ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ଆଗତୋ ଭଗୱତା ଆହଚ୍ଚଭାସିତୋ ଞାପକପାଠୋ। ତତ୍ଥ ଦିୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟନ୍ତେନାତି ଦିୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତେନ। ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟିତୁନ୍ତି ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ। ‘‘ଦିୱା…ପେ… ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଞାପ୍ୟଂ। ନନୁ ପାଠଇୟଂ ‘‘ଅୟଂ ନାମ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତା, ଅଥ କଥମେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ଦିୱାନିପଜ୍ଜନେ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ୱାକ୍ୟାରମ୍ଭଜୋତକୋ, କିଞ୍ଚାପି-ସଦ୍ଦୋ ନିପାତସମୁଦାୟୋ, ଯଦିପୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ପାଠଇୟଂ ଅୟଂ ନାମ ଆପତ୍ତୀତି କିଞ୍ଚାପି ନ ୱୁତ୍ତା, ପନ ତଥାପି ଅସଂୱରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୭) ଦୁକ୍କଟଂ ଯସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଯୋଜନା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅସତି ଭଗୱତୋ ୱଚନେ କଥଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ସିୟାତି ଆହ ‘‘ୱିୱରିତ୍ୱା…ପେ… ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା’’ତି। ଏତେନ ଭଗୱତୋ ଅନୁଜାନନମ୍ପି ତଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିକାରଣଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଇତ୍ଥିୟା କତଅଜ୍ଝାଚାରୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୭୭) ୱୁତ୍ତଂ, ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨। ୭୭) ପନ ‘‘ମେଥୁନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପୋରାଣଟୀକାୟମ୍ପି ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନେ ମେଥୁନୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେତଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ ମେଥୁନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଅଭାୱା। ନନୁ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧୱିସୟୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଭଗୱତୋ’’ତିଆଦି। ନ କେୱଲଂ ଉପାଲିତ୍ଥେରାଦୀହି ଏୱ ଅଟ୍ଠକଥା ଠପିତା, ଅଥ ଖୋ ପାଠଇତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୋ। ନ ହି ଭଗୱତା ଅବ୍ୟାକତଂ ତନ୍ତିପଦଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେସଂୟେୱ ଅତ୍ଥୋ କଥିତୋ, ତସ୍ମା ସମ୍ମୁଦ୍ଧେନେୱ ତିଣ୍ଣଂ ପିଟକାନଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନକ୍କମୋପି ଭାସିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହି ଭଗୱତା ପୱତ୍ତିତା ପକିଣ୍ଣକଦେସନାୟେୱ ଅଟ୍ଠକଥାତି।

କିଂ ପନେତ୍ଥ ଏତଂ ଦିୱା ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ ସିଦ୍ଧଂ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେନପୀତି ଆହ ‘‘ଅତ୍ଥାପତ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ଏତଂ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନଂ ନ କେୱଲଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ ସିଦ୍ଧଂ, ଅଥ ଖୋ ‘‘ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ଦିୱା ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ରତ୍ତି’’ନ୍ତି (ପରି। ୩୨୩) ଇମିନା ପରିୱାରପାଠେନପି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଯୋଜନା। କତରସ୍ମିଂ ପନ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱେସାଲିୟଂ ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ ଦିୱା ୱିହାରଗତୋ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ୱାତୁପତ୍ଥଦ୍ଧାନି ଅହେସୁଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିୟୋ ଗନ୍ଧଞ୍ଚ ମାଲଞ୍ଚ ଆଦାୟ ୱିହାରଂ ଆଗମିଂସୁ ୱିହାରପେକ୍ଖିକାୟୋ। ଅଥ ଖୋ ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଜାତେ ଅଭିନିସୀଦିତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ‘ପୁରିସୁସଭୋ ୱତାୟ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ଧଞ୍ଚ ମାଲଞ୍ଚ ଆରୋପେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ କିଲିନ୍ନଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାରେହି ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିୟଂ ହୋତି ରାଗେନ, ୱଚ୍ଚେନ, ପସ୍ସାୱେନ, ୱାତେନ, ଉଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକଦଟ୍ଠେନ। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହାକାରେହି ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିୟଂ ହୋତି। ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରାଗେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିୟଂ ଅସ୍ସ, ଅରହଂ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ଦିୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟନ୍ତେନ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟିତୁ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୭୭) ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୨। ଇଦାନି ଦ୍ୱାରୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କୀଦିସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରିୱତ୍ତକଦ୍ୱାରମେୱାତି ସଂୱରଣୱିୱରଣୱସେନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିୱତ୍ତନଯୋଗ୍ଗଦ୍ୱାରମେୱ। ରୁକ୍ଖସୂଚିକଣ୍ଟକଦ୍ୱାରନ୍ତି ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ୱାରଂ କଣ୍ଟକଦ୍ୱାରଞ୍ଚ। ‘‘ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ୱାରକଣ୍ଟକଦ୍ୱାର’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱା ପାଠୋ। ଯଂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ରୁକ୍ଖତ୍ଥମ୍ଭେ ନିଖନିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ରୁକ୍ଖସୂଚିୟୋ ପୱେସେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ତଂ ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ୱାରଂ ନାମ।

ପୱେସନନିକ୍ଖମନକାଲେ ଅପନେତ୍ୱା ଥକନଯୋଗ୍ଗଂ ଏକାଯ, ବହୂହି ୱା କଣ୍ଟକସାଖାହି କତଂ କଣ୍ଟକଦ୍ୱାରଂ ନାମ। ଗାମଦ୍ୱାରସ୍ସ ପିଧାନତ୍ଥଂ ପଦରେନ ୱା କଣ୍ଟକସାଖାଦୀହି ୱା କତସ୍ସ କୱାଟସ୍ସ ଉଦୁକ୍ଖଲପାସକରହିତତାଯ ଏକେନ ସଂୱରିତୁଂ ୱିୱରିତୁଞ୍ଚ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଏକଂ ଚକ୍କଂ ଯୋଜେନ୍ତି, ଯେନ ପରିୱତ୍ତମାନକକୱାଟଂ ସୁଖଥକନକଂ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଚକ୍କଲକଯୁତ୍ତଦ୍ୱାର’’ନ୍ତି। ଚକ୍କମେୱ ହି ଲାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସଂୱରଣୱିୱରଣତ୍ଥାଯ ଗହେତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଚକ୍କଲକଂ, ତେନ ଯୁତ୍ତକୱାଟମ୍ପି ଚକ୍କଲକଂ ନାମ, ତେନ ଯୁତ୍ତଦ୍ୱାରଂ ଚକ୍କଲକଯୁତ୍ତଦ୍ୱାରଂ।

ମହାଦ୍ୱାରେସୁ ପନ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚକ୍କଲକାନି ଯୋଜେନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଫଲକେସୂ’’ତିଆଦି। କିଟିକାସୂତି ୱେଳୁପେସିକାଦୀହି କଣ୍ଟକସାଖାଦୀହି ଚ କତଥକନକେସୁ। ସଂସରଣକିଟିକଦ୍ୱାରନ୍ତି ଚକ୍କଲକଯନ୍ତେନ ସଂସରଣକିଟିକାଯୁତ୍ତମହାଦ୍ୱାରଂ। ଗୋପ୍ଫେତ୍ୱାତି ଆୱୁଣିତ୍ୱା, ରଜ୍ଜୂହି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା ୱା। ଏକଂ ଦୁସ୍ସସାଣିଦ୍ୱାରମେୱାତି ଏତ୍ଥ କିଲଞ୍ଜସାଣିଦ୍ୱାରମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୭୬-୭୭) ପନ ‘‘ଦୁସ୍ସଦ୍ୱାରଂ ସାଣିଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ଦୁସ୍ସସାଣିଦ୍ୱାରଂ। ଦୁସ୍ସସାଣି କିଲଞ୍ଜସାଣୀତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁସ୍ସସାଣିଯମେୱ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଏକସଦିସତ୍ତା ଏକନ୍ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩। ଏୱଂ ଦ୍ୱାରୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯତ୍ତକେନ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱୁତଂ ହୋତି, ତଂ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କିତ୍ତକେନ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୂଚୀତି ମଜ୍ଝେ ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ପୱେସିତା। ଘଟିକାତି ଉପରି ଯୋଜିତା। ଇଦାନି ଯତ୍ଥ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତତ୍ଥ କାତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚେ ବହୂନଂ ୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ବହୂନଂ ଅୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେପି ଏକଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ…ପେ… ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ଇଦଂ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିହିତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସେସୈରିଯାପଥସମଙ୍ଗିତାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ, ତସ୍ମା ନିପନ୍ନେପି ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତେ ପନ ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅସନ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତା ରହୋ ନିସଜ୍ଜାଯ ୱିଯ ଦ୍ୱାରସଂୱରଣଂ ନାମ ମାତୁଗାମାନଂ ପୱେସନିୱାରଣତ୍ଥଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଆହ ‘‘କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ୱା’’ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯୋ ଯୋ ଥେରୱାଦୋ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଅତିରେକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ୱଚନଂ। ଇତୋ ପୁବ୍ବାପରୱଚନଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମେୱ। ତତ୍ଥ ତଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ…ପେ… ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଯଂ ୱଚନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱଚନଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ…ପେ… ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ଚେତ୍ଥ କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଯୋ ଯୋ ଥେରୱାଦୋ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ପୁରେ ୱୁତ୍ତୋ ଥେରୱାଦୋ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ପମାଣନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କଥଂ? ଯଂ ତାୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି। ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଆପୁଚ୍ଛନଆଭୋଗକରଣୱିନିଚ୍ଛଯେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସ୍ସ ୱା ଥେରୱାଦସ୍ସ ୱା ଅଭାୱା ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା। ନ ହି ପୁବ୍ବୱାକ୍ୟେ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଏୱା’’ତି ଅୱଧାରଣଂ କତଂ, ଅଥ ଖୋ ଆସନ୍ନୱସେନ ୱା ପଟ୍ଠାନୱସେନ ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରକମ୍ମଂ’’ଇଚ୍ଚାଦିକଂଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀ’’ତ୍ୟାଦି, ତମ୍ପି ଅନୋକାସଂ। ଇମସ୍ମିଂ ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସ୍ସ ୱା ଆଚରିଯୱାଦସ୍ସ ୱା ଅୱଚନତୋ ପୁରେ ପଚ୍ଛାଭାୱୋ ଚ ନ ଦିସ୍ସତି, ଅଯଂ ‘‘ପମାଣ’’ନ୍ତି ଗହେତବ୍ବୋ, ଅଯଂ ‘‘ନ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଭାୱୋ ଚ।

ଉପରି ପନ ‘‘କୋ ମୁଚ୍ଚତି, କୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦୋ ଚ କୁରୁନ୍ଦିୱାଦୋ ଚ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ଚାତି ତଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦା ଆଗତା, ଏକୋ ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥେୱ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଭାୱୋ ଚ ପମାଣାପମାଣଭାୱୋ ଚ ଗହେତବ୍ବାଗହେତବ୍ବଭାୱୋ ଚ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ସୁୱିମଲୱିପୁଲପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯସମନ୍ନାଗତେନ ପନ ଆଚରିଯାସଭେନ ଅୱତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତଂ ନ ସିଯା, ତସ୍ମା ଉପରି ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସଂସନ୍ଦନାୱସାନେ ମହାପଦୁମତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ତଂ ପଚ୍ଛା ଲେଖକେହି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲିଖିତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ପାରାଜିକକଣ୍ଡଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଇଦଂ ୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଟୀକାଯଞ୍ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଉପରିଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଯୋ ଚ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ, ଯୋ ଚ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ’’ତି ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିମତ୍ତା ସୋଯେୱ ପମାଣତୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଥା ଚ ୱକ୍ଖତି ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋ ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ଥେରୱାଦୋ ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୋଯେୱ ପମାଣତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି, ତସ୍ମା ଇଦମେତ୍ଥ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

୪। ଇଦାନି ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରଣସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯେ ସତି ଅସଂୱରିତ୍ୱାପି ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ଦ୍ୱାରସ୍ସ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ନିସ୍ସେଣିଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ଉପରିମତଲଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା, ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଂ ଏକାବଦ୍ଧତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱେପି ଦ୍ୱାରାନି ଜଗ୍ଗିତବ୍ବାନୀତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଏକସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ କୱାଟଂ ୱା ନତ୍ଥି, ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଂୱରିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା , ଇତରଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଦ୍ୱାରପାଲସ୍ସାତି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ମହାଦ୍ୱାରେ, ନିସ୍ସେଣିମୂଲେ ୱା ଠତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଜଗ୍ଗନକସ୍ସ। ପଚ୍ଛିମାନଂ ଭାରୋତି ଏକାବଦ୍ଧୱସେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସଂୱୁତଦ୍ୱାରେ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ୱାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ବହି ୱାତି ଗବ୍ଭତୋ ବହି। ନିପଜ୍ଜନକାଲେପି…ପେ… ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ଏତ୍ଥ

ଦ୍ୱାରଜଗ୍ଗନକସ୍ସ ତଦଧୀନତ୍ତା ତଦା ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିହିତାସନ୍ନିହିତଭାୱଂ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱାପି ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ଯେନ କେନଚି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଉବ୍ବେଧତୋ ପମାଣଂ ସହସେଯ୍ୟପ୍ପହୋନକେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୧) ''ଯଞ୍ହି ସେନାସନଂ ଉପରି ପଞ୍ଚହି ଛଦନେହି ଅଞ୍ଞତରେନ ୱା ଛନ୍ନଂ, ଅଯଂ ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନା ନାମ ସେଯ୍ୟା...ପେ... ଯଂ ପନ ସେନାସନଂ ଭୂମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଛଦନଂ ଆହଚ୍ଚ ପାକାରେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା କେନଚି ଅନ୍ତମସୋ ୱତ୍ଥେନପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଅଯଂ ସବ୍ବପରିଚ୍ଛନ୍ନା ନାମ ସେଯ୍ୟା। ଛଦନଂ ଅନାହଚ୍ଚ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଯାଯେନ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେନ ପାକାରାଦିନା ପରିକ୍ଖିତ୍ତାପି ସବ୍ବପରିଚ୍ଛନ୍ନାଯେୱାତି କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ''ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୁବ୍ବେଧୋ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥେନ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୫୧) ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୫୦-୫୧) ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପରିୱେଣନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣଂ। ତେନ ବହୁଜନସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ମହାବୋଧୀ''ତିଆଦି।

ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ୱୁଟ୍ଠାତି, ଅନାପତ୍ତି ଅନାପତ୍ତିଖେତ୍ତଭୂତାଯ ରତ୍ତିଯା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ନିପନ୍ନତ୍ତା। ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁନ ସୁପତି, ଆପତ୍ତୀତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ଞତ୍ୱା ୱା ଅଞତ୍ୱା ୱା ଅନୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସଯିତସନ୍ତାନେନ ସୁପତି, ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଦ୍ୱାରସଂୱରଣାଦିନୋ ଅକତତ୍ତା ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନା ଆପତ୍ତି ହୋତି ଅନାପତ୍ତିଖେତ୍ତେ କତନିପଜ୍ଜନକିରିଯାଯ ଅନଙ୍ଗତ୍ତା। ଅଯଞ୍ହି ଆପତ୍ତି ଇଦିସେ ଠାନେ ଅକିରିଯା, ଦିୱା ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନକ୍ଖଣେ କିରିଯାକିରିଯା ଚ ଅଚିତ୍ତକା ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁରାରୁଣା ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱାପି ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ସଯନ୍ତସ୍ସପି ପୁରିମନଯେନ ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀତି...ପେ... ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଏତ୍ଥ କଦା ଅସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନ ତାୱ ରତ୍ତିଯଂ, ''ଦିୱା ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ରତ୍ତି''ନ୍ତି (ପରି। ୩୨୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ପନ ଦିୱାସଯନଦୁକ୍କଟମେୱ ନ ହୋତି ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟତ୍ତା ଏୱ। ''ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ପନ ଅଚିତ୍ତକଂ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୭୭) ୱୁତ୍ତଂ, ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୨।୭୭) ''ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେଯେୱ ଉଟ୍ଠହତି। ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନେୱ ନିପନ୍ନତ୍ତା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସପି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଦିୱାପଟିସଲ୍ଲାନମୂଲିକା ଆପତ୍ତି। 'ଏୱଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟାପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପୁରେତରଂ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋପି ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତୋପି ନିପଜ୍ଜନକାଲେଯେୱ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଦିୱାପଟିସଲ୍ଲାନମୂଲିକଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଅରୁଣେଯେୱ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଦୁକ୍କଟାନି ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀତି ନିପଜ୍ଜତି, ଦ୍ୱାରେ ଚ ଅଞ୍ଞେହି ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକାଲେ ୱିୱଟେପି ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ ଦ୍ୱାରପିଦହନସ୍ସ ରତ୍ତିଦିୱାଭାଗେସୁ ୱିସେସାଭାୱା। ଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନସ୍ସେୱ କାଲୱିସେସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ନ ତପ୍ପରିହାରସ୍ସାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ନିପଜ୍ଜତୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୭) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିୱା ସଂୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନସ୍ସ କେନଚି ୱିୱଟେପି ଦ୍ୱାରେ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ, ଅୱନାପି ଅନୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାୱ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ୱିୱଟେପି ଅନାପତ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମେୱ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୭୭) ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେଯେୱ ୱୁଟ୍ଠାତି, ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ମୂଲାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନାଦରିଯଆପତ୍ତି ପନ ପୁରାରୁଣା ଉଟ୍ଠିତସ୍ସପି ତସ୍ସ ହୋତେୱ ''ଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଚ ପୁରାରୁଣା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମୂଲାପତ୍ତିଯା ମୁତ୍ତୋପି ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୫।ନିଦ୍ଦାୱସେନ ନିପଜ୍ଜତୀତି ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତତାଯ ଏକପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜତି। ''ନିଦ୍ଦାୱସେନ ନିପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ପାଦାନଂ ପନ ଭୂମିତୋ ଅମୋଚିତତ୍ତା ଅଯଂ ନିପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀତି ତେନେୱ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଅପସ୍ସାଯ ସୁପନ୍ତସ୍ସାତି କଟିଟ୍ଠିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପଦେସଂ ଭୂମିଂ ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ସୁପନ୍ତସ୍ସ। କଟିଟ୍ଠିଂ ପନ ଭୂମିଂ ଫୁସାପେନ୍ତସ୍ସ ସଯନଂ ନାମ ନ ହୋତି। ପିଟ୍ଠିପସାରଣଲକ୍ଖଣା ହି ସେଯ୍ୟା ଦୀଘା, ୱନ୍ଦନାଦୀସୁପି ତିରିଯଂ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକାନଂ ପସାରିତତ୍ତା ନିପଜ୍ଜନମେୱାତି ଆପତ୍ତି ପରିହରିତବ୍ବାୱ। ୱନ୍ଦନାପି ହି ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜତୀତିଆଦୀସୁ ନିପଜ୍ଜନମେୱ ୱୁତ୍ତା। ସହସା ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ପକ୍ଖଲିତା ପତିତୋ ୱିଯ ସହସା ୱୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି ପତନକ୍ଖଣେ ଅୱିସଯତ୍ତା, ୱିସଯେ ଜାତେ ସହସା ୱୁଟ୍ଠିତତ୍ତା ଚ। ଯସ୍ସ ପନ ୱିସଞ୍ଞିତାଯ ପଚ୍ଛାପି ଅୱିସଯୋ ଏୱ, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ ପତନକ୍ଖଣେ ୱିଯ। ତତ୍ଥେୱ ସଯତି, ନ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ଇମିନା ୱିସଯେପି ଅକରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନେୱ ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସଂସନ୍ଦନଂ କାତୁଂ ''କୋ ମୁଚ୍ଚତି, କୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମହାପଚ୍ଚରିଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚରୀତି ଉଳୁମ୍ପଂ ୱୁଚ୍ଚତି,

ତସ୍ମିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା କତତ୍ତା ତମେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। କୁରୁନ୍ଦିୱଲ୍ଲିୱିହାରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ କତତ୍ତା କୁରୁନ୍ଦୀତି ନାମଂ ଜାତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥା ନାମ ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତୟମାରୁଳ୍ହା ତେପିଟକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥା। ଯା ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ଆଭତା, ତମ୍ବପଣ୍ଣିଯେହି ଥେରେହି ପଚ୍ଛା ସୀହଳଭାସାଯ ଅଭିସଙ୍ଖତା ଚ ହୋତି। ଏକଭଙ୍ଗେନାତି ଏକପସ୍ସଭଞ୍ଜନେନ ପାଦେ ଭୂମିତୋ ଅମୋଚେତ୍ୱା ଏକପସ୍ସେନ ସରୀରଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ମହାପଦୁମତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେନ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ ଲିଖିତମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦେ ''ଅଯ''ନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ''ମୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପତିତତ୍ତା ଅୱିସଯତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚରିଯା ପନ ଯଥା ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ ଚ ପରୱସୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଅପରୱସତ୍ତା ମୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପତିତୋ କଞ୍ଚିକାଲଂ ଜାନିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତୀତି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ ୱଦନ୍ତି, ୱିସଞ୍ଞିତେ ପନ ସତି ଅନାପତ୍ତିଯେୱ।

ଦ୍ୱେ ଜନାତିଆଦି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ୱଚନଂ, ତଦେୱ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପମାଣଂ। ଯକ୍ଖଗହିତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚେତ୍ଥ ୱିସଞ୍ଞିଭୂତୋପି ସଙ୍ଗହିତୋ, ଏକଭଙ୍ଗେନ ନିପନ୍ନୋ ପନ ଅନିପନ୍ନତ୍ତା ଆପତ୍ତିତୋ ମୁଚ୍ଚତିଯେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଞ୍ଚ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୭୭) ''ଯୋ ଚ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ, ଯୋ ଚ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ''ତି ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିମତ୍ତା ସୋଯେୱ ପମାଣତୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ତଥା ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ''ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋ ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୋଯେୱ ପମାଣତୋ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠସ୍ସ ଆନୀତତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ୱିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେପି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ସୋ ପାଠୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ନୋ ଖନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ରତ୍ତିଂ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଉଟ୍ଠାତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତିଆଦିୱଚନତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ସଂସଯୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଅରୁଣକଥା ୱତ୍ତବ୍ବା। ତତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''କୋ ଏସ ଅରୁଣୋ ନାମ;

କେନ ସୋ ଅରୁଣୋ ଭୱେ;

କୀଦିସୋ ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ତୁ;

ସଣ୍ଠାନଂ କୀଦିସଂ ଭୱେ।

''କିସ୍ମିଂ କାଲେ ଚ ଦେସେ ଚ, ଅରୁଣୋ ସମୁଗଚ୍ଛତି;

କିଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧୋ ଏସୋ, ଉଦାହୁ ଅନୁମାନତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ କୋ ଏସ ଅରୁଣୋ ନାମାତି ଏତ୍ଥ ଏସ ଅରୁଣୋ ନାମ ସୂରିଯସ୍ସ ପଭାୱିସେସୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ –

''ସୂରସ୍ସୋଦଯତୋ ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠିତରଂସି ସିଯାରୁଣୋ''ତି;

ତଟ୍ଟୀକାଯଞ୍ଚ ''ସୂରସ୍ସ ଉଦଯତୋ ପୁବ୍ବେ ଉଟ୍ଠିତରଂସି ଅରୁଣୋ ନାମ ସିଯା''ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନୀନାମିକାଯଂ ୱିନଯଟୀକାଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୩) ''ଅରୁଣୋତି ଚେତ୍ଥ ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନସ୍ସ ପୁରେଚରୋ ୱଡ୍ଢନଘନରତ୍ତୋ ପଭାୱିସେସୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସୂରିଯପ୍ପଭାଯେୱ ଅରୁଣୋ ନାମ, ନ ଅଞ୍ଞୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କେନ ସୋ ଅରୁଣୋ ଭୱେତି ଏତ୍ଥ ଅରୁଣୋ ୱଣ୍ଣୋ ଅସ୍ସାତି ଅରୁଣୋ, କିଞ୍ଚିରତ୍ତୱଣ୍ଣସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅରତି ଗଚ୍ଛତି ରତ୍ତୱଣ୍ଣଭାୱେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଅରୁଣୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଟୀକାଯଂ ''ଅରୁଣୱଣ୍ଣତାଯ ଅରତି ଗଚ୍ଛତୀତି ଅରୁଣୋ''ତି। କୀଦିସୋ ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋତି ଏତ୍ଥ ଅବ୍ଯତ୍ତରତ୍ତୱଣ୍ଣୋ ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ଭୱେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ ''ଅରୁଣୋ କିଞ୍ଚିରତ୍ତୋଥା''ତି। ତଟ୍ଟୀକାଯଞ୍ଚ ''କିଞ୍ଚିରତ୍ତୋ ଅବ୍ଯତ୍ତରତ୍ତୱଣ୍ଣୋ ଅରୁଣୋ ନାମ ଯଥା ମଚ୍ଛସ୍ସ ଅକ୍ଖୀ''ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୩) ''ୱଡ୍ଢନଘନରତ୍ତୋ ପଭାୱିସେସୋ''ତି, ତସ୍ମା ସୂରିଯସ୍ସ ରତ୍ତପ୍ପଭାଯେୱ ଅରୁଣୋ ନାମ, ନ ସେତପ୍ପଭାଦଯୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାଯ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୮୩) ''ପାଠେଇଯଂ ପନ ନନ୍ଦିମୁଖିଯାତି ଓଦାତଦିସାମୁଖତାଯ ତୁଟ୍ଠମୁଖିଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥଂ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି, ନୋ ନ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ତତ୍ଥ ହି ଅରୁଣୁଗ୍ଗତକାଲେ ଅରୁଣୋଭାସେନ ଓଦାତଦିସାମୁଖଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଅରୁଣୋଭାସସ୍ସ ଓଦାତଭାୱୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଉଦାନଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୨୩) ''ନନ୍ଦିମୁଖିଯାତି ଅରୁଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗତତ୍ତା ଏୱ ଅରୁଣୋଭାଯ ସୂରିଯାଲୋକୂପଜୀୱିନୋ ସତ୍ତେ ନନ୍ଦାପନମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା ଜାତାଯ ୱିଭାଯମାନାଯାତି ଅତ୍ଥୋ''ତି।

ଜାତକଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ –

‘‘ଜିଘଞ୍ଞରତ୍ତିଂ ଅରୁଣସ୍ମିମୂହତେ;

ଯା ଦିସ୍ସତି ଉତ୍ତମରୂପୱଣ୍ଣିନୀ;

ତଥୂପମା ମଂ ପଟିଭାସି ଦେୱତେ;

ଆଚିକ୍ଖ ମେ ତ୍ୱଂ କତମାସି ଅଚ୍ଛରା’’ତି। (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୫।୨୧।୨୫୪);

ଇମସ୍ସ ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଜିଘଞ୍ଞରତ୍ତିନ୍ତି ପଚ୍ଛିମରତ୍ତିଂ, ରତ୍ତିପରିୟୋସାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଉହତେତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ। ଯାତି ଯା ପୁରତ୍ଥିମା ଦିସା ରତ୍ତୱଣ୍ଣତାୟ ଉତ୍ତମରୂପଧରା ହୁତ୍ୱା ଦିସ୍ସତୀ’’ତି। ଏୱଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗତସମୟେ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟ ରତ୍ତୱଣ୍ଣତା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅରୁଣସ୍ସ ଉଟ୍ଠିତତ୍ତା ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ରତ୍ତଭାଗୋ ସୂରିୟାଲୋକସ୍ସ ପତ୍ଥଟତ୍ତା ସେସଦିସାନଂ ଓଦାତଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ସଣ୍ଠାନଂକୀଦିସଂ ଭୱେତି ଏତ୍ଥ ଅରୁଣସ୍ସ ପାଟେକ୍କଂ ସଣ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି ରସ୍ମିମତ୍ତତ୍ତା। ଯତ୍ତକଂ ପଦେସଂ ଫରତି, ତତ୍ତକଂ ତସ୍ସ ସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ପୁରତ୍ଥିମଦିସାସଣ୍ଠାନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଜାତକଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୫।୨୧।୨୫୫) ‘‘ପୁରତ୍ଥିମଦିସା ରତ୍ତୱଣ୍ଣତାୟ ଉତ୍ତମରୂପଧରା ହୁତ୍ୱା ଦିସ୍ସତୀ’’ତି।

କିସ୍ମିଂ କାଲେ ଚ ଦେସେ ଚ, ଅରୁଣୋ ସମୁଗଚ୍ଛତୀତି ଏତ୍ଥ ଏସ ଅରୁଣୋ ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନସ୍ସ ପୁରେ କାଲେ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଉଦାନଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୨୩) ‘‘ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେତି ଉଗ୍ଗତେ ଅରୁଣେ, ଅରୁଣୋ ନାମ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟଂ ସୂରିୟୋଦୟତୋ ପୁରେତରମେୱ ଉଟ୍ଠିତୋଭାସୋ’’ତି। ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାୟଞ୍ଚ ‘‘ସୂରସ୍ସୋଦୟତୋ ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠିତରଂସୀ’’ତି।

କିଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧୋ ଏସୋ, ଉଦାହୁ ଅନୁମାନତୋତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ଅରୁଣୋ ନାମ ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧୋ ଏୱ , ନ ଅନୁମାନସିଦ୍ଧୋ। କସ୍ମା ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଗୋଚରୱଣ୍ଣାୟତନଭାୱତୋ। ଅକ୍ଖସ୍ସ ପତୀତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ, ଚକ୍ଖୁରୂପାନଂ ଅଭିମୁଖଭାୱେନ ଆପାଥଗତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୦୪, ୪୦୦; ୩।୪୨୧, ୪୨୫, ୪୨୬; ସଂ। ନି। ୨। ୪୩, ୪୪, ୪୫, ସଂ। ନି। ୪।୬୦; କଥା। ୪୬୫, ୪୬୭), ତସ୍ମା ଅୟଂ ଅରୁଣୱଣ୍ଣୋ ଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧୋୟେୱ ହୋତି, ନ ଏୱଂ ସତି ଏୱଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅନୁମାନେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିନ୍ତନେନ ସିଦ୍ଧୋତି। ଇମଂ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସାଧୁକଂ ମନସି କରିତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତେହି ରତ୍ତୋଭାସୋୟେୱ ଅରୁଣୋତି ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋତି।

କସ୍ମା ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅରୁଣକଥା ୱୁତ୍ତାତି? ଇମିସ୍ସା ଅରୁଣକଥାୟ ମହାୱିସୟଭାୱତୋ। କଥଂ? ଉପୋସଥିକା ଉପାସକା ଚ ଉପାସିକାୟୋ ଚ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ତଥତୋ ଅଜାନନ୍ତା ଅନୁଗ୍ଗତେୟେୱ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତସଞ୍ଞାୟ ଖାଦନୀୟଂ ୱା ଖାଦନ୍ତି, ଭୋଜନୀୟଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ୱା ଧାରେନ୍ତି, ତତୋ ତେସଂ ସୀଲଂ ଭିଜ୍ଜତି। ସାମଣେରା ତଥେୱ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୀଲୱିନାସଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ନିସ୍ସୟପଟିପନ୍ନକା ଭିକ୍ଖୂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ୱିନା ବହିସୀମେ ଚରନ୍ତା ନିସ୍ସୟପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଭିକ୍ଖୂ ଉପଚାରସୀମତୋ ବହିଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ, ତେଚୀୱରିକା ଭିକ୍ଖୂ ଅବଦ୍ଧସୀମାୟଂ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟଂ, ତଥା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାୟଂ, ସହସେୟ୍ୟପ୍ପହୋନକଟ୍ଠାନେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନମାତୁଗାମେହି ସହ ସୟନ୍ତା ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ତଥା ଯାୱକାଲିକଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ, ପାରିୱାସିକାଦୟୋ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଂ। ଏୱମାଦିଅନେକାଦୀନୱସମ୍ଭୱତୋ ଲଜ୍ଜିପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଥତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନସ୍ସ ଜାନନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କେଚି ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଅଡ୍ଢରତ୍ତିସମୟେ ଘଟିସୁଞ୍ଞତ୍ତା ଅଡ୍ଢରତ୍ତିକାଲଂ ଅତିକ୍କନ୍ତ ଅଞ୍ଞଦିୱସୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ମଞ୍ଞମାନା ଅଡ୍ଢରତ୍ତିଂ ଅତିକ୍କନ୍ତ ଖାଦନୀୟଭୋଜନୀୟାଦୀନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପନ ବୁଦ୍ଧସମୟଂ ଅଜାନନ୍ତା ୱେଦସମୟମେୱ ମନସି କରୋନ୍ତା ଏୱଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ତଂକରଣଂ ପମାଣଂ ନ ହୋତି। ବହୱୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଅରୁଣସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା ଅନୁମାନୱସେନ ଚିନ୍ତିତୁଞ୍ଚ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅନୁସ୍ସୱୱସେନେୱ ପରୱଚନଂ ସଦ୍ଦହନ୍ତା ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାୟଂ ଉଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନୱେଲାୟଂ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣଂ ଠାନଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ତିସହସ୍ସଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣଂ ଠାନଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଇମମ୍ହା ୱିହାରା ଅସୁକଂ ନାମ ୱିହାରଂ ଅସୁକଂ ନାମ ଚେତିୟଂ ଅସୁକଂ ନାମ ଗାମଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତିଆଦୀନି ଚ ୱଦନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଅନୁସ୍ସୱୱଚନଂ ୱଦନ୍ତି, ତମ୍ପି ଅପ୍ପମାଣଂ। କସ୍ମା? ଅଦ୍ଧାନଂ ନାମ ବଲୱନ୍ତସ୍ସ ଜୱସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ରସ୍ସଂ ହୋତି, ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୀଘଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା –

‘‘ଦୀଘା ଜାଗରତୋ ରତ୍ତି, ଦୀଘଂ ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଜନଂ;

ଦୀଘୋ ବାଲାନ ସଂସାରୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅୱିଜାନତ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୬୦);

ତସ୍ମା ଅଦ୍ଧାନଂ ନାମ ସଦେସଂ ଏକସଦିସଂ ନ ହୋତୀତି ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ନ ଚ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ପିଟକଉଯତୋ କିଞ୍ଚି ସାଧକଭୂତଂ ୱଚନଂ ଆହରନ୍ତି, ଅସକ୍କିକଂ ଅଙ୍ଗଂ କରୋନ୍ତି ୱିଯ ଯଥାଜ୍ଝାସଯମେୱ ୱଦନ୍ତୀତି ପମାଣଂ ନ ହୋତି।

ଅଞ୍ଚେଞ୍ଚ ପନ –

‘‘ଅତୀତରତ୍ତିଯା ଯାମୋ;

ପଚ୍ଛିମୋଦ୍ଧମମୁସ୍ସ ୱା;

ଭାୱିନିଯାଦିପ୍ପହାରୋ;

ତଦଦ୍ଧଂ ୱାଜ୍ଜତେହ୍ମ ହୋତି –

କଚ୍ଚାଯନସାରପ୍ପକରଣାଗତଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଅତୀତରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛିମୋ ଯାମୋ ଅଜ୍ଜ ପରିଯାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛିମଯାମସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଂ ୱାଦୋ ସକାରଣସଞ୍ଞାପକତ୍ତା ପୁରିମେହି ବଲୱା ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅଯୁତ୍ତୋଯେୱ। କସ୍ମା? ଅଯଞ୍ହି ଗାଥା ବାହିରସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଜଙ୍ଗଦାସପ୍ପକରଣେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଜ୍ଜ ଭୱା ଅଜ୍ଜତନୀତି ୱୁତ୍ତଅଜ୍ଜୱୋହାରସ୍ସ ପୱତ୍ତନକାଲଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତା, ନ ପିଟକଉଯେ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନସ୍ସ କାଲଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞସାଧ୍ଯସ୍ସ ଅଞ୍ଞସାଧକେନ ସାଧିତତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତୋଯେୱ।

ଅପରେ ପନ ‘‘ପହାରୋ ଯାମସଞ୍ଞିତୋ’’ତି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପହାରଯାମସଦ୍ଦାନଂ ଏକତ୍ଥତ୍ତା ତତ୍ଥେୱ ‘‘ତିଯାମା ସଂୱରୀ ଭୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ରତ୍ତିଯା ଚ ତିଯାମଭାୱତୋ ପାଠଇଯଞ୍ଚ (ଉଦା। ୪୫; ଚୂଳୱ। ୩୮୩) ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତା , ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଯାମୋ, ଉଦ୍ଧସ୍ତୋ ଅରୁଣୋ’’ତି ଆଗତତ୍ତା ଇଦାନି ରତ୍ତିଯା ଚତୂସୁ ପହାରେସୁ ତତିଯପ୍ପହାରସ୍ସ ଅୱସାନେ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗତୋ, ତସ୍ମା ଅୱସେସଏକପ୍ପହାରମତ୍ତୋ କାଲୋ ଦିୱସଭାଗଂ ଭଜତୀତି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅଯଂ ୱାଦୋ ତତିଯୱାଦତୋପି ବଲୱତରୋ। କସ୍ମା? ଞାପକଞାପ୍ୟାନଂ ଅନୁରୂପଭାୱତୋ। ତଥା ହି ‘‘ପହାରୋ ଯାମସଞ୍ଞିତୋ’’ତି ଅଯଂ ଞାପକୋ ପହାରଯାମାନଂ ଏକତ୍ଥଭାୱସ୍ସ ଅନୁରୂପୋ, ‘‘ତିଯାମା ସଂୱରୀଭୱେ’’ତି ଅଯଂ ରତ୍ତିଯା ତିଯାମଭାୱସ୍ସ, ‘‘ପାଠଇଯଞ୍ଚା’’ତିଆଦି ତତିଯପ୍ପହାରସ୍ସ ଅୱସାନେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନସ୍ସ, ତଥାପି ଅଯୁତ୍ତୋଯେୱ ହୋତି। କସ୍ମା? ‘‘ଅୱସେସଏକପ୍ପହାରମତ୍ତୋ କାଲୋ ଦିୱସଭାଗଂ ଭଜତୀ’’ତି ୱଚନସ୍ସ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା। ମଜ୍ଝିମଦେସେ ହି ଦସଘଟିକାପମାଣସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଏକପ୍ପହାରତ୍ତା ସବ୍ବା ରତ୍ତି ତିଯାମାୱ ହୋତି, ନ ଚତୁଯାମା, ଇଦାନି ପନ ପଚ୍ଚନ୍ତୱିସଯେସୁ ସତ୍ତଟ୍ଠଘଟିକାମତ୍ତସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଏକପ୍ପହାରକତତ୍ତା ଚତୁପ୍ପହାରା ଭୱତି, ତସ୍ମା ମଜ୍ଝିମଦେସୱୋହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଞ୍ଚ ‘‘ତିଯାମା ସଂୱରୀ ଭୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପାଠଇଯଞ୍ଚ (ଉଦା। ୪୫; ଚୂଳୱ। ୩୮୩) ‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଯାମୋ, ଉଦ୍ଧସ୍ତୋ ଅରୁଣୋ’’ତି, ତସ୍ମା ରତ୍ତିପରିଯୋସାନେଯେୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୦୧) ‘‘ତଥା ପାରିୱାସିକାଦୀନମ୍ପି ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତାନଂ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଉଗ୍ଗତେ ଅରୁଣେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦେପି (ପାଚି। ୫୨-୫୪) ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ସହ ନିୱୁତ୍ଥଭାୱପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ପୁରାରୁଣା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସାଦୀସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ରତ୍ତିପରିଯୋସାନେ ଆଗମନୱସେନ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ଦସ୍ସିତଂ, ନ ଅତୀତାରୁଣୱସେନାତି। ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୫।୨୧।୨୫୫) ‘‘ରତ୍ତିପରିଯୋସାନେତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ନ କେୱଲଂ ମଜ୍ଝିମଦେସେସୁ ରତ୍ତିଯାଯେୱ ତିପ୍ପହାରଭାୱୋ ହୋତି , ଅଥ ଖୋ ଦିୱସସ୍ସପି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା) ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭିଧମ୍ମଦେସନାପରିଯୋସାନଞ୍ଚ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତ୍ତପ୍ପକରଣୌଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ହୋତୀ’’ତି, ମୂଲଟୀକାଯଞ୍ଚ (ଧ। ସ। ମୂଲଟୀ। ନିଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଏକପ୍ପହାରେନାତି ଏତ୍ଥ ପହାରୋତି ଦିୱସସ୍ସ ତତିଯଭାଗୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଏକୋ ରତ୍ତିଦିୱୋ ଛପ୍ପହାରୋ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ମଜ୍ଝିମଦେସୱୋହାରେନ ତିଯାମସଙ୍ଖାତସ୍ସ ତିପ୍ପହାରସ୍ସ ଅୱସାନେ ସବ୍ବରତ୍ତିପରିଯୋସାନେ ଉଟ୍ଠିତଂ ଅରୁଣଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଦେସୱୋହାରେନ ତିପ୍ପହାରସ୍ସ ଅୱସାନେତି ଗହେତ୍ୱା

ଏକପ୍ପହାରାୱସେସକାଲେ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗତୋତି ୱୁତ୍ତୱା ଅଯମ୍ପି ୱାଦୋ ଅଯୁତ୍ତୋଯେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ବହୱୋ ପନ ପଣ୍ଡିତା ‘‘ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାନିସ୍ସଯେ ୱୁତ୍ତଂ –

‘ସେତରୁଣଞ୍ଚ ପଠମଂ, ଦୁତିଯଂ ନନ୍ଦିଯାୱଚ୍ଚଂ;

ତତିଯଂ ତମ୍ବୱଣ୍ଣଞ୍ଚ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଗଦ୍ରଭଂ ମୁଖ’ନ୍ତି। –

ଇମଂ ଗାଥଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକରତ୍ତିଯଂ ଅରୁଣୋ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଟ୍ଠହତି, ତତ୍ଥ ପଠମଂ ସେତୱଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଦୁତିଯଂ ନନ୍ଦିଯାୱଚ୍ଚପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତତିଯଂ ତମ୍ବୱଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଚତୁତ୍ଥଂ ଗଦ୍ରଭମୁଖୱଣ୍ଣଂ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରତ୍ତୋଭାସତୋ ପୁରେତରଂ ଅତୀତରତ୍ତିକାଲେଯେୱ ୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନାଦିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ କରଣଂ ଅନିସମ୍ମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଯଞ୍ହି ଗାଥା ନେୱ ପାଠେଇଯଂ ଦିସ୍ସତି, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ନ ଟୀକାସୁ, କେୱଲଂ ନିସ୍ସଯେ ଏୱ, ନିସ୍ସଯେସୁ ଚ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାନିସ୍ସଯେ ଦିସ୍ସତି, ନ ଅଞ୍ଞନିସ୍ସଯେସୁ, ତତ୍ଥାପି ନେୱ ପୁବ୍ବାପରସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ହେତୁଫଲାଦିୱିଭାଗୋ, ନ ଚ ଲିଙ୍ଗନିଯମୋତି ନ ନିସ୍ସଯକାରାଚରିଯେନ ଠପିତା ଭୱେଯ୍ୟ, ଅଥ ଖୋ ପଚ୍ଛା ଅଞ୍ଞେହି ଲେଖକେହି ୱା ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାନୁରୂପଂ ଲିଖିତା ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଅଯଂ ଗାଥା କୁତୋ ଆଭତା ପାଠେଇତୋ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ୱା ଟୀକାତୋ ୱା ୱିନଯତୋ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତତୋ ୱା ଅଭିଧମ୍ମତୋ ୱାତି ପଭୱଂ ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନିସ୍ସଯେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତମେୱ ସାରତୋ ଗହେତ୍ୱା ପାଠେଇଯଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅନିସାମେତ୍ୱା କତତ୍ତା ଅନିସମ୍ମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ତତ୍ରାଯଂ ପାଠେଇ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ସୀତାସୁ ହେମନ୍ତିକାସୁ ରତ୍ତୀସୁ ଅନ୍ତରଟ୍ଠକାସୁ ହିମପାତସମଯେ ରତ୍ତିଂ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଏକଚୀୱରୋ ନିସୀଦି, ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ସୀତଂ ଅହୋସି। ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମେ ଯାମେ ସୀତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅହୋସି, ଦୁତିଯଂ ଭଗୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପି, ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ସୀତଂ ଅହୋସି। ନିକ୍ଖନ୍ତେ ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ସୀତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅହୋସି, ତତିଯଂ ଭଗୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପି, ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ସୀତଂ ଅହୋସି। ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେ ନନ୍ଦିମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା ସୀତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅହୋସି, ଚତୁତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପି, ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ସୀତଂ ଅହୋସୀ’’ତି। ଅଯଂ ମହାୱଗ୍ଗେ (ମହାୱ। ୩୪୬) ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକାଗତା ୱିନଯପାଠେଇ। ପାଠେଇଯଂ ନନ୍ଦିମୁଖିଯାତି ତୁଟ୍ଠିମୁଖିଯା, ପସନ୍ନଦିସାମୁଖାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯ ୱିମତିୱିନୋଦନୀପାଠୋ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୪୬)।

‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ । ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ତଦହୁପୋସଥେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମେ ଯାମେ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେ ନନ୍ଦିମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଯାମୋ, ଉଦ୍ଧସ୍ତଂ ଅରୁଣଂ, ନନ୍ଦିମୁଖୀ ରତ୍ତି, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି। ଅପରିସୁଦ୍ଧା, ଆନନ୍ଦ, ପରିସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୮୩)। ଅଯଂ ଚୂଳୱଗ୍ଗେ ପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠପନକ୍ଖନ୍ଧକାଗତା ଅପରାପି ୱିନଯପାଠେଇ।

ନନ୍ଦିମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯାତି ଅରୁଣୁଟ୍ଠିତକାଲେ ପୀତିମୁଖା ୱିଯ ରତ୍ତି ଖାଯତି। ତେନାହ ‘‘ନନ୍ଦିମୁଖିଯା’’ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୮୩) ଅଯଂ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତସମନ୍ତପାସାଦିକଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ଅଭିକ୍କନ୍ତାତି ପରିକ୍ଖୀଣା। ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେତି ଉଗ୍ଗତେ ଅରୁଣସୀସେ। ନନ୍ଦିମୁଖିଯାତି ତୁଟ୍ଠିମୁଖିଯା। ଅଯଂ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତସାରତ୍ଥଦୀପନୀପାଠୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୮୩)। ପାଠେଇଯଂ ନନ୍ଦିମୁଖିଯାତି ଓଦାତଦିସାମୁଖିତାଯ ତୁଟ୍ଠମୁଖିଯା। ଅଯଂ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୮୩) ୱିମତିୱିନୋଦନୀପାଠୋ।

‘‘ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯରତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେ ନନ୍ଦିମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଯାମୋ, ଉଦ୍ଧସ୍ତୋ ଅରୁଣୋ, ନନ୍ଦିମୁଖୀ ରତ୍ତି, ଚିରନିସିନ୍ନା ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ, ପଟିସମ୍ମୋଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଆଗନ୍ତୁକେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ଅଯଂ ଉଦାନାଗତା ସୁତ୍ତନ୍ତପାଠେଇ

(ଉଦା। ୪୫)। ଉଦ୍ଧସ୍ତେଅରୁଣେତି ଉଗ୍ଗତେ ଅରୁଣେ। ଅରୁଣୋ ନାମ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯଂ ସୂରିଯୋଦଯତୋ ପୁରେତରମେୱ ଉଟ୍ଠିତୋଭାସୋ। ନନ୍ଦିମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯାତି ଅରୁଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗତତ୍ତା ଏୱ ଅରୁଣୋଭାଯ ସୂରିଯାଲୋକୂପଜୀୱିନୋ ସତ୍ତେ ନନ୍ଦାପନମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା ଜାତାଯ, ୱିଭାଯମାନାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତା ଉଦାନଟ୍ଠକଥା (ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୨୩)।

ଇତି ଏୱକାସୁ ୱିନଯସୁତ୍ତନ୍ତାଗତାସୁ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପିଠାନେ ଅରୁଣୋ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଗ୍ଗତୋତି ନତ୍ଥି, ଏକୱାରମେୱ ୱୁତ୍ତୋ। ଚତୁବ୍ବିଧୱଣ୍ଣସମନ୍ନାଗତୋତିପି ନତ୍ଥି, ଏକୱଣ୍ଣୋ ଏୱ ୱୁତ୍ତୋ। ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୫।୨୧।୨୫୫) ରତ୍ତୱଣ୍ଣୋ ଏୱ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ସେତୱଣ୍ଣାଦିକୋ। ନନ୍ଦିମୁଖୀତି ଚ ସତ୍ତେ ନନ୍ଦାପନଦିସାମୁଖୀ ରତ୍ତି ଏୱ ୱୁତ୍ତା, ନ ଅରୁଣସ୍ସ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟପୁପ୍ଫସଦିସୱଣ୍ଣତା। ତେନାହ ‘‘ସତ୍ତେ ନନ୍ଦାପନମୁଖିଯା ରତ୍ତିଯା’’ତି। ଏୱଂ ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାପକରଣୱଚନେନ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଦୀହି ଅସଂସନ୍ଦନତୋ ଦୁବ୍ବଲସାଧକତ୍ତା ଚ ଅଯମ୍ପି ୱାଦୋ ଅଯୁତ୍ତୋଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଣଂ ଅନତିକ୍କମନ୍ତେନ ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୁନା ଯଦି କେନଚି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱିୱଟୋକାସେ ହୋତି, ମଚ୍ଛକ୍ଖିସମାନଅବ୍ଭୁତ୍ତରରତ୍ତୋଭାସସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯମାନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନାଦିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ।

ଯଦି ପନ ପବ୍ବତାଦିନା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଯତ୍ତକେନ କାଲେନ ୱିୱଟଟ୍ଠାନେ ରତ୍ତୋଭାସୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ସୂରିଯମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଦିସ୍ସନକାଲତୋ ଏକଘଟିକାମତ୍ତେନ ୱା ଦ୍ୱିଘଟିକାମତ୍ତେନ ୱା ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗତୋ ଭୱେଯ୍ଯାତି ତକ୍କେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ, ସଂସଯଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନ ତତୋପି କିଞ୍ଚିକାଲଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ନିସ୍ସଂସଯକାଲେ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସାମୀଚି। ଅଯଂ ପନ ୱାଦୋ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକରଣୱଚନେହି ସୁଟ୍ଠୁ ସଂସନ୍ଦତି ଯଥା ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଯମୁନୋଦକଂ, ତସ୍ମା ପଣ୍ଡିତେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁବ୍ବାପରଂ ଆଲୋଳେନ୍ତେନ ମନସି କାତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ମନସି କରିତ୍ୱା ଅରୁଣପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ଠାନେସୁ ସଂସଯୋ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ସଂସଯଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିସାରଦେନ ହୁତ୍ୱା ତଂ ତଂ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି।

ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ ସୀଲସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ପିଯସୀଲିନଂ;

କତାରୁଣକଥା ଏସା, ନ ସାରମ୍ଭାଦିକାରଣା।

ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁପଧାରେତ୍ୱା, ଯୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୁ ସାଧୱୋ;

ଅଯୁତ୍ତଞ୍ଚେ ଛଡ୍ଡଯନ୍ତୁ, ମା ହୋନ୍ତୁ ଦୁମ୍ମନାଦଯୋତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଦିୱାସେଯ୍ଯୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ପଠମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨। ପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୬। ଏୱଂ ଦିୱାସେଯ୍ଯୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ପରିକ୍ଖାରୋତି ସମଣପରିକ୍ଖାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦିୱାସେଯ୍ଯୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଯ ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତେସୁ ମାତିକାପଦେସୁ ସମଭିନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ ‘‘ପରିକ୍ଖାରୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ସମଣପରିକ୍ଖାରୋ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଯୋଜନା, ଏସ ନଯୋ ଇତୋ ପରେପି। ସମଣପରିକ୍ଖାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଗିହିପରିକ୍ଖାରୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିସମନ୍ତତୋ କରିଯତେତି ପରିକ୍ଖାରୋ, ଛତ୍ତାଦିକୋ। ତତ୍ରାତି ସମଣପରିକ୍ଖାରେ। କପ୍ପତୀତି କପ୍ପିଯୋ, ନ କପ୍ପିଯୋ ଅକପ୍ପିଯୋ, କପ୍ପିଯୋ ଚ ଅକପ୍ପିଯୋ ଚ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୋ, ସମାହାରଦ୍ୱନ୍ଦେପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗମିଚ୍ଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା। କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୋ ଚ ସୋ ପରିକ୍ଖାରୋ ଚେତି ତଥା, ତସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

କେଚି ତାଲପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ। ସବ୍ବମ୍ପି ହି ଛତ୍ତଂ ତଥାକରିଯମାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱାହ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୮୫) ‘‘ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରେସୁ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠୱିକାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ନ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠତ୍ଥାଯାତି ଇମିନା ଥିରକରଣତ୍ଥଂ ଏକୱଣ୍ଣସୁତ୍ତେନ ୱିନନ୍ଧିଯମାନଂ ଯଦି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ନ ଦୋସୋତି ଦସ୍ସେତି। ଆରଗ୍ଗେନାତି ନିଖାଦନମୁଖେନ। ଯଦି ନ ୱଟ୍ଟତି, ତାଦିସଂ ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଂ ଲଭିତ୍ୱା କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଘଟକଂ ୱା’’ତିଆଦି। ସୁତ୍ତକେନ ୱା ଦଣ୍ଡୋ ୱେଠେତବ୍ବୋତି ଯଥା ଲେଖା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ୱେଠେତବ୍ବୋ। ଦଣ୍ଡବୁନ୍ଦେତି ଦଣ୍ଡମୂଲେ, ଛତ୍ତଦଣ୍ଡସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଛତ୍ତମଣ୍ଡଲିକନ୍ତି ଛତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦକମଣ୍ଡଲଂ, ଛତ୍ତପଞ୍ଜରେ ମଣ୍ଡଲାକାରେନ ବଦ୍ଧଦଣ୍ଡୱଲଯଂ ୱା। ଉକ୍କିରିତ୍ୱାତି ନିନ୍ନଂ, ଉନ୍ନତଂ ୱା କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ସା ୱଟ୍ଟତୀତି ସା ଲେଖା ରଜ୍ଜୁକେହି ବନ୍ଧନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା, ବନ୍ଧିତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତମହାଥେରେନ –

‘‘ଛତ୍ତଂ ପଣ୍ଣମଯଂ କିଞ୍ଚି, ବହି ଅନ୍ତୋ ଚ ସବ୍ବସୋ;

ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ, ସିବ୍ବିତୁଂ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦଂ ୱା, ପଣ୍ଣେ ମକରଦନ୍ତକଂ;

ଘଟକଂ ୱାଢଅରୂପଂ ୱା, ଲେଖା ଦଣ୍ଡେ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ସିବ୍ବିତୁଂ ଏକୱଣ୍ଣେନ, ଛତ୍ତଂ ସୁତ୍ତେନ ୱଟ୍ଟତି;

ଥିରତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ, ପଞ୍ଜରଂ ୱା ୱିନନ୍ଧିତୁଂ।

‘‘ଘଟକଂ ୱାଢଅରୂପଂ ୱା, ଲେଖା ୱା ପନ କେୱଲା;

ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱାପି ଘଂସିତ୍ୱା, ଧାରେତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକସଣ୍ଠାନଂ , ଦଣ୍ଡବୁନ୍ଦମ୍ହି ୱଟ୍ଟତି;

ଉକ୍କିରିତ୍ୱା କତା ଲେଖା, ବନ୍ଧନତ୍ଥାଯ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନାଯମ୍ପି ଛତ୍ତଂ ପଣ୍ଣମଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ତାଲପଣ୍ଣାଦିପଣ୍ଣଚ୍ଛଦନଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛତ୍ତଂ। ବହୀତି ଉପରି। ଅନ୍ତୋତି ହେଟ୍ଠା। ସିବ୍ବିତୁନ୍ତି ରୂପଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସୂଚିକମ୍ମଂ କାତୁଂ। ପଣ୍ଣେତି ଛଦନପଣ୍ଣେ। ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦନ୍ତି ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରଂ। ମକରଦନ୍ତକନ୍ତି ମକରଦନ୍ତାକାରଂ, ଯଂ ‘‘ଗିରିକୂଟ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ନାମେତ୍ୱା ବଦ୍ଧପଣ୍ଣକୋଟିଯା ୱା ମତ୍ଥକମଣ୍ଡଲକୋଟିଯା ୱା ଗିରିକୂଟାଦିଂ କରୋନ୍ତି, ଇମିନା ତଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଦଣ୍ଡେତି ଛତ୍ତଦଣ୍ଡେ। ଘଟକନ୍ତି ଘଟାକାରୋ। ୱାଢଅରୂପଂ ୱାତି ବ୍ଯଗ୍ଘାଦିୱାଢଅଆନଂ ରୂପକଂ ୱା। ଲେଖାତି ଉକ୍କିରିତ୍ୱା ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱା ଚିତ୍ତକମ୍ମୱସେନ ୱା କତରାଜି। ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରେ ନୀଲାଦିଏକୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ ଥିରତ୍ଥଂ ଛତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସିବ୍ବିତୁଂ ୱା ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଗ୍ଗାହକସଲାକପଞ୍ଜରଂ

ଥିରହଙ୍ଗଂ ୱିନନ୍ଧିତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନଂ ଏକୱଣ୍ଣେନ ଥିରହନ୍ତି ଇମିନା ଅନେକୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠତ୍ଥାଯ ସିବ୍ବିତୁଞ୍ଚ ୱିନନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ ‘‘ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନା’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଏକୱଣ୍ଣେନ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ ୱା ସୁତ୍ତେନ ଥିରହଙ୍ଗଂ ସିବ୍ବିତୁଂ ୱିନନ୍ଧିତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେନ ‘‘ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ ସିବ୍ବିତୁଂ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠେନ ଚ ‘‘କେଚି ତାଲପଣ୍ଣଛତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋ ୱା ବହି ୱା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ ସିବ୍ବେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏକୱଣ୍ଣେ ପନ ନୀଲେନ ୱା ପୀତକେନ ୱା ଯେନ କେନଚି ସୁତ୍ତେନ ଅନ୍ତୋ ୱା ବହି ୱା ସିବ୍ବିତୁଂ, ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଗ୍ଗାହକଂ ସଲାକପଞ୍ଜରଂ ୱା ୱିନନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଥିରକରଣତ୍ଥଂ, ନ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠତ୍ଥାଯା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାପାଠେନ ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଲେଖାୱା ପନ କେୱଲାତି ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ସକଲା ଲେଖା ୱା। ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଉକ୍କିରିତ୍ୱା କତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଘଂସିତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ କତଂ ଘଂସିତ୍ୱା। ଦଣ୍ଡବୁନ୍ଦମ୍ହୀତି ଛତ୍ତଦଣ୍ଡସ୍ସ ପଞ୍ଜରେ ଗାହଣତ୍ଥାଯ ଫାଲିତବୁନ୍ଦମ୍ହି, ମୂଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେୱ୍ଥ ନିସ୍ସନ୍ଦେହେ ୱୁତ୍ତନଯୋ। ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଛତ୍ତପିଣ୍ଡିଯା ମୂଲେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଫୁଲ୍ଲଅହିଚ୍ଛତ୍ତକାକାରଂ। ରଜ୍ଜୁକେହି ଗାହାପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେ ବନ୍ଧନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ୱଲଯମିୱ ଉକ୍କିରିତ୍ୱାତି ୱଲଯଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ବନ୍ଧନତ୍ଥାଯାତି ୱାତେନ ଯଥା ନ ଚଲତି, ଏୱଂ ରଜ୍ଜୂହି ଦଣ୍ଡେ ପଞ୍ଜରସ୍ସ ବନ୍ଧନତ୍ଥାଯ। ଉକ୍କିରିତ୍ୱା କତା ଲେଖା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ଯଥା ୱାତପ୍ପହାରେନ ଅଚଲନତ୍ଥଂ ଛତ୍ତମଣ୍ଡଲିକଂ ରଜ୍ଜୁକେହି ଗାହାପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେ ବନ୍ଧନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ୱଲଯମିୱ ଉକ୍କିରିତ୍ୱା ଲେଖଂ ଠପେନ୍ତି, ସା ୱଟ୍ଟତୀତି। ସଚେପି ନ ବନ୍ଧତି, ବନ୍ଧନାରହଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱଲଯଂ ଉକ୍କିରିତ୍ୱା ୱଟ୍ଟତୀତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ପକ୍କରଣେସୁ ଆଗତନଯେନେୱ ଛତ୍ତେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି।

୭। ଚୀୱରେ ପନ ନାନାସୁତ୍ତକେହୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୮୫; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୮୫) ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି। ଇଦଞ୍ଚ ତଥା କରୋନ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଏକୱଣ୍ଣସୁତ୍ତକେନପି ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ‘‘ପକତିସୂଚିକମ୍ମମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟ୍ଟମୁଖେତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟ୍ଟାନଂ ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଯନ୍ତେତି ଚୀୱରପରିଯନ୍ତେ। ଅନୁୱାତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱେଣୀତି ୱରକସୀସାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। ସଙ୍ଖଲିକନ୍ତି ଦ୍ୱିଗୁଣସଙ୍ଖଲିକାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ, ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ ୱା। ୱେଣିଂ ୱା ସଙ୍ଖଲିକଂ ୱା କରୋନ୍ତୀତି କରଣକିରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଗ୍ଘିଯଂ ନାମ ଚେତିଯସଣ୍ଠାନଂ , ଯଂ ‘‘ଅଗ୍ଘିଯତ୍ଥମ୍ଭୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଗଯା ନାମ ମୂଲେ ତନୁକଂ ଅଗ୍ଗେ ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗଦାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। ମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ ମୂଲେ ଚ ଅଗ୍ଗେ ଚ ଏକସଦିସଂ କତ୍ୱା ମୁଗ୍ଗରାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। କକ୍କଟକ୍ଖୀନି ଉକ୍କିରନ୍ତୀତି ଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପାସକପଟ୍ଟାନଂ ଅନ୍ତେ ପାଠଇବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା କକ୍କଟକାନଂ ଅକ୍ଖିସଣ୍ଠାନଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତି, କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘କୋଣସୁତ୍ତପିଳକାତି ଗଣ୍ଠିକପାସକପଟ୍ଟାନଂ କୋଣେହି ନୀହଟସୁତ୍ତାନଂ କୋଟିଯୋ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପନ ତା ପିଳକା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପା କାତବ୍ବାତି? କୋଣେହି ନୀହଟସୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତେସୁ ଏକୱାରଂ ଗଣ୍ଠିକକରଣେନ ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସିବ୍ବନେନ ୱା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟସଭାୱଂ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତକୋଟିଯୋ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରେନ ପନ ‘‘କୋଣସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା, ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ କପ୍ପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନପି ‘‘ସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା ତତ୍ଥ, ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ ଦୀପିତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ କୋଣସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା ଚ କୋଣସୁତ୍ତପିଳକାତି ଏୱମେୱ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୮୫) କୋଣସୁତ୍ତପିଳକାତି ଗଣ୍ଠିକପାସକପଟ୍ଟାନଂ କୋଣେହି ବହି ନିଗ୍ଗତସୁତ୍ତାନଂ ପିଳକାକାରେନ ଠପିତକୋଟିଯୋତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତେ ପିଳକେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା କାତବ୍ବାତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ‘‘କୋଣସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା ଚାତି ଦ୍ୱେଯେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ମତେନ ଗଣ୍ଠିକପାସକପଟ୍ଟାନଂ କୋଣତୋ କୋଣଂ ନୀହଟସୁତ୍ତା କୋଣସୁତ୍ତା ନାମ। ସମନ୍ତତୋ ପନ ପରିଯନ୍ତେନ ଗତା ଚତୁରସ୍ସସୁତ୍ତା ପିଳକା ନାମ। ତଂ ଦୁୱିଧମ୍ପି କେଚି ଚୀୱରତୋ ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞାନତ୍ଥାଯ ୱିକାରଯୁତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ନିସେଧାଯ ‘‘ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ସବ୍ବଥା ଅଚକ୍ଖୁଗୋଚରଭାୱେନ ସିବ୍ବନତ୍ଥାଯ ତଥାସିବ୍ବନସ୍ସ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା, ଯଥା ପକତିଚୀୱରତୋ ୱିକାରୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ସିବ୍ବିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ରଜନକମ୍ମତୋ ପୁବ୍ବେ ପଞ୍ଞାଯମାନୋପି ୱିସେସୋ ଚୀୱରେ ରତ୍ତେ ଏକୱଣ୍ଣତୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ ‘‘ଚୀୱରେ ରତ୍ତେ’’ତି।

୮।ମଣିନାତି ନୀଲମଣିଆଦିପାସାଣେନ, ଅଂସବଦ୍ଧକକାଯବନ୍ଧନାଦିକଂ ଅଚୀୱରତ୍ତା ସଙ୍ଖାଦୀହି ଘଂସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। କଣ୍ଣସୁତ୍ତକନ୍ତି ଚୀୱରସ୍ସ ଦୀଘତୋ ତିରିଯଞ୍ଚ ସିବ୍ବିତାନଂ ଚତୂସୁ କଣ୍ଣେସୁ କୋଣେସୁ ଚ ନିକ୍ଖନ୍ତାନଂ ସୁତ୍ତସୀସାନମେତଂ ନାମଂ, ତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ପାରୁପିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ରଜିତକାଲେ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଏକଂ କଣ୍ଣସୁତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ତଂ ପନ ନାମେନ ସଦିସମ୍ପି ଇତୋ ଅଞ୍ଞମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଲଗ୍ଗନତ୍ଥାଯାତି ଚୀୱରରଜ୍ଜୁଯଂ ଚୀୱରବନ୍ଧନତ୍ଥାଯ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୮୫) ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୮୫) ପନ ‘‘ପାସକଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି ରଜନକାଲେ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ସେସକାଲେ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନୟସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣସ୍ସ ପୋରାଣଟୀକାୟମ୍ପି ଇଦମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୪୪) ‘‘ମଜ୍ଝେନ ଲଗ୍ଗେନ୍ତି, ଉଭତୋ ଗଲତି, ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଣ୍ଣେ ବନ୍ଧିତୁନ୍ତି। କଣ୍ଣୋ ଜୀରତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଣ୍ଣସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଚୀୱରରଜ୍ଜୁୟଂ ରଜିତ୍ୱା ପସାରିତଚୀୱରସ୍ସ ଓଲମ୍ବକସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଗଣ୍ଠିକେତି ଚୀୱରପାରୁପନକାଲେ ପାସକେ ଲଗ୍ଗାପନତ୍ଥଂ କତେ ଦନ୍ତାଦିମୟେ ଗଣ୍ଠିକେ। ପିଠଅକାତି ବିନ୍ଦୁଂ ବିନ୍ଦୁଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବପିଠଅକା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟପ୍ପକରଣେ –

‘‘ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି, ମଣ୍ଡନତ୍ଥାୟ ଚୀୱରଂ;

ସମଂ ସତପଦାଦୀନଂ, ସିବ୍ବିତୁଂ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ପତ୍ତସ୍ସ ପରିୟନ୍ତେ ୱା, ତଥା ପତ୍ତମୁଖେପି ଚ;

ୱେଣିଂ ସଙ୍ଖଲିକଂ ୱାପି, କରୋତୋ ହୋତି ଦୁକ୍କଟଂ।

‘‘ପଟ୍ଟମ୍ପି ଗଣ୍ଠିପାସାନଂ, ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକଂ ୱିଧିଂ;

ତତ୍ଥଗ୍ଘିୟଗଦାରୂପଂ, ମୁଗ୍ଗରାଦିଂ କରୋନ୍ତି ଚ।

‘‘ତତ୍ଥ କକ୍କଟକକ୍ଖୀନି, ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତି ନ ୱଟ୍ଟତି;

ସୁତ୍ତା ଚ ପିଠଅକା ତତ୍ଥ, ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାୱ ଦୀପିତା।

‘‘ଚତୁକୋଣାୱ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଗଣ୍ଠିପାସକପଟ୍ଟକା;

କଣ୍ଣକୋଣେସୁ ସୁତ୍ତାନି, ରତ୍ତେ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ଚୀୱରେ।

‘‘ସୂଚିକମ୍ମୱିକାରଂ ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ କିଞ୍ଚିପି;

ଚୀୱରେ ଭିକ୍ଖୁନା କାତୁଂ, କାରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ୟୋ ଚ ପକ୍ଖିପତି ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ,

କଞ୍ଜିପିଟ୍ଠଖଲିଅଲ୍ଲିକାଦିସୁ;

ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠମଭିପତ୍ଥୟଂ ପରଂ;

ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ପନ ମୁତ୍ତି ଦୁକ୍କଟା।

‘‘ସୂଚିହତ୍ଥମଲାଦୀନଂ, କରଣେ ଚୀୱରସ୍ସ ଚ;

ତଥା କିଲିଟ୍ଠକାଲେ ଚ, ଧୋୱନତ୍ଥଂ ତୁ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ରଜନେ ପନ ଗନ୍ଧଂ ୱା, ତେଲଂ ୱା ଲାଖମେୱ ୱା;

କିଞ୍ଚି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ତତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ସଙ୍ଖେନ ମଣିନା ୱାପି, ଅଞ୍ଞେନପି ଚ କେନଚି;

ଚୀୱରଂ ନ ଚ ଘଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ଘଂସିତବ୍ବଂ ନ ଦୋଣିଯା।

‘‘ଚୀୱରଂ ଦୋଣିଯଂ କତ୍ୱା, ନାତିଘଟ୍ଟେଯ୍ୟ ମୁଟ୍ଠିନା;

ରତ୍ତଂ ପହରିତୁଂ କିଞ୍ଚି, ହତ୍ଥେହେୱ ଚ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଗଣ୍ଠିକେ ପନ ଲେଖା ୱା, ପିଳକା ୱା ନ ୱଟ୍ଟତି;

କପ୍ପବିନ୍ଦୁୱିକାରୋ ୱା, ପାଳିକଣ୍ଣିକଭେଦତୋ’’ତି।

ୱିନଯସାରତ୍ଥସନ୍ଦୀପନିଯମ୍ପି ସମଂ ସତପଦାଦୀନନ୍ତି ସତପଦାଦୀହି ସଦିସଂ। ତୁଲ୍ୟତ୍ଥେ କରଣୱଚନପ୍ପସଙ୍ଗେ ସାମିୱଚନଂ। ପଟ୍ଟସ୍ସ ପରିଯନ୍ତେ ୱାତି ଅନୁୱାତସ୍ସ ଉଭଯପରିଯନ୍ତେ ୱା। ପଟ୍ଟମୁଖେପି ୱାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆଯାମୱିତ୍ଥାରପଟ୍ଟାନଂ ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠାନେ, କଣ୍ଣେପି ୱା ଏକସ୍ସେୱ ୱା ପଟ୍ଟସ୍ସ ଊନପୂରଣତ୍ଥଂ ଘଟିତଟ୍ଠାନେପି ୱା । ୱେଣୀତି କୁଦ୍ରୂସସୀସାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। କେଚି ‘‘ୱରକସୀସାକାରେନା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସଙ୍ଖଲିକନ୍ତି ବିଳାଲଦାମସଦିସସିବ୍ବନଂ। କେଚି ‘‘ସତପଦିସଦିସ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ପଟ୍ଟମ୍ପୀତି ପଉମ୍ପି। ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକୋ ୱିଧି ପକାରୋ ଏତସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକୱିଧି, ତଂ। ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକନ୍ତି ୱା ଗାଥାବନ୍ଧୱସେନ ନିଗ୍ଗହିତାଗମୋ। ‘‘ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକଂ ୱିଧି’’ନ୍ତି ଏତଂ ‘‘ପଟ୍ଟ’’ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ସମାନାଧିକରଣୱିସେସନଂ, କିରିଯାୱିସେସନଂ ୱା। ‘‘କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଥ ୱା ପଟ୍ଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ପଟ୍ଟେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ୱିଧିନ୍ତି ଏତସ୍ସ ୱିସେସନଂ। ଇଧ ୱକ୍ଖମାନଚତୁକୋଣସଣ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅଟ୍ଠକୋଣାଦିକଂ ନାମ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ପଟ୍ଟଦ୍ୱଯେ। ଅଗ୍ଘିଯଗଦାରୂପନ୍ତି ଅଗ୍ଘିଯସଣ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ଗଦାସଣ୍ଠାନଞ୍ଚ ସିବ୍ବନଂ। ମୁଗ୍ଗରନ୍ତି ଲଗୁଳସଣ୍ଠାନସିବ୍ବନଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଚେତିଯାଦିସଣ୍ଠାନାନଂ ଗହଣଂ।

ତତ୍ଥାତି ପଟ୍ଟଦ୍ୱଯେ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ। କକ୍କଟକକ୍ଖୀନୀତି କୁଳୀରକଚ୍ଛିସଦିସାନି ସିବ୍ବନୱିକାରାନି। ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତି କରୋନ୍ତି। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିକପାସକପଟ୍ଟକେ। ସୁତ୍ତାତି କୋଣତୋ କୋଣଂ ସିବ୍ବିତସୁତ୍ତା ଚେୱ ଚତୁରସ୍ସେ ସିବ୍ବିତସୁତ୍ତା ଚ। ପିଳକାତି ତେସମେୱ ସୁତ୍ତାନଂ ନିୱଦ୍ଧୋ ସିବ୍ବିତକୋଟିଯୋ ଚ। ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱାତି ରଜନକାଲେ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପା ଅନୋଳାରିକା ଦୀପିତା ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି। ଯଥାହ ‘‘କୋଣସୁତ୍ତପିଳକା ଚ ଚୀୱରେ ରତ୍ତେ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପା ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୫)।

ଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟିକା ପାସପଟ୍ଟିକାତି ଯୋଜନା। କଣ୍ଣକୋଣେସୁ ସୁତ୍ତାନୀତି ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ସୁତ୍ତା ଚେୱ ପାସକପଟ୍ଟାନଂ କୋଣେସୁ ସୁତ୍ତାନି ଚ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଚୀୱରେ ଆଯାମତୋ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଅନୁୱାତତୋ ବହି ନିକ୍ଖମିତସୁତ୍ତଂ ଚୀୱରଂ ରଜିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପନକାଲେ ରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଚୀୱରୱଂସେ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବିତୁଂ ଅନୁୱାତେ ବନ୍ଧସୁତ୍ତାନି ଚ କଣ୍ଣସୁତ୍ତାନି ନାମ। ଯଥାହ ‘‘ଚୀୱରସ୍ସ କଣ୍ଣସୁତ୍ତକଂ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି, ରଜିତକାଲେ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଯଂ ପନ ‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ କଣ୍ଣସୁତ୍ତକ’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ଅନୁୱାତେ ପାସକଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ରଜନକାଲେ ଲଗ୍ଗନତ୍ଥାଯା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୫)।

ସୂଚିକମ୍ମୱିକାରଂ ୱାତି ଚୀୱରମଣ୍ଡନତ୍ଥାଯ ନାନାସୁତ୍ତକେହି ସତପଦିସଦିସଂ ସିବ୍ବନ୍ତା ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ଠପେନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ସୂଚିକମ୍ମୱିକାରଂ ୱା। ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ କିଞ୍ଚିପୀତି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଯଂ କିଞ୍ଚି ମାଲାକମ୍ମମିଗପକ୍ଖିପଦାଦିକଂ ସିବ୍ବନୱିକାରଂ। କାତୁନ୍ତି ସଯଂ କାତୁଂ। କାରାପେତୁନ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ ୱା କାରାପେତୁଂ।

ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରଂ ଉତ୍ତମଂ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠମଭିପତ୍ଥଯନ୍ତୋ କଞ୍ଜିକପିଟ୍ଠଖଲିଅଲ୍ଲିକାଦୀସୁ ଚୀୱରଂ ପକ୍ଖିପତି, ତସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟା ମୋକ୍ଖୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଯୋଜନା। କଞ୍ଜିକନ୍ତି ୱାଯନତନ୍ତମକ୍ଖନଂ କଞ୍ଜିକସଦିସା ସୁଲାକଞ୍ଜିକଂ। ପିଟ୍ଠନ୍ତି ତଣ୍ଡୁଲପିଟ୍ଠଂ। ତଣ୍ଡୁଲପିଟ୍ଠେହି ପକ୍କା ଖଲି। ଅଲ୍ଲିକାତି ନିୟ୍ୟାସୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଲାଖାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଚୀୱରସ୍ସ କରଣେ କରଣକାଲେ ସମୁଟ୍ଠିତାନଂ ସୂଚିହତ୍ଥମଲାଦୀନଂ କିଲିଟ୍ଠକାଲେ ଧୋୱନତ୍ଥଞ୍ଚ କଞ୍ଜିକପିଟ୍ଠଖଲିଅଲ୍ଲିକାଦୀସୁ ପକ୍ଖିପତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା।

ତଞ୍ଚାତି ଯେନ କସାୱେନ ଚୀୱରଂ ରଜତି, ତସ୍ମିଂ ରଜନେ ଚୀୱରସ୍ସ ସୁଗନ୍ଧଭାୱତ୍ଥାଯ ଗନ୍ଧଂ ୱା ଉଜ୍ଜଲଭାୱତ୍ଥାଯ ତେଲଂ ୱା ୱଣ୍ଣତ୍ଥାଯ ଲାଖଂ ୱା। କିଞ୍ଚୀତି ଏୱରୂପଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି। ମଣିନାତି ପାସାଣେନ। ଅଞ୍ଜ୍ଞେନପି ଚ କେନଚୀତି ଯେନ ଉଜ୍ଜଲଂ ହୋତି, ଏୱରୂପେନ ମୁଗ୍ଗରାଦିନା ଅଞ୍ଜ୍ଞେନପି କେନଚି ୱୁତ୍ତୁନା। ଦୋଣିଯାତି ରଜନମ୍ବଣେ ନ ଘଂସିତଙ୍କଂ ହତ୍ଥେନ ଗାହାପେତ୍ୱା ନ ଗହେତଙ୍କଂ। ରତ୍ତଂ ଚୀୱରଂ ହତ୍ଥେହି କିଞ୍ଚି ଥୋକଂ ପହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ଯତ୍ଥ ପଙ୍କରଜନଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ସା ରଜନଦୋଣୀ। ତତ୍ଥ ଅଂସବଦ୍ଧକକାଯବନ୍ଧନାଦିଂ ଘଟ୍ଟେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଗଣ୍ଠିକେତି ୱେଠଉଦନ୍ତୱିସାଣାଦିମଯଗଣ୍ଠିକେ। ଲେଖା ୱାତି ୱଟ୍ଟାଦିଭେଦା ଲେଖା ୱା। ପିଠଅକାତି ସାସପବୀଜସଦିସା ଖୁଦ୍ଦକବୁବ୍ବୁଳଆ। ପାଠଇକଣ୍ଣିକଭେଦତୋତି ମଣିକାୱଠଇରୂପପୁପ୍ଫକଣ୍ଣିକରୂପଭେଦତୋ। ''କପ୍ପବିନ୍ଦୁୱିକାରୋ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଥେୱ ଚୀୱରେ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍କଂ।

୯।ପତ୍ତେ ୱା ଥାଲକେ ୱାତିଆଦୀସୁ ଥାଲକେତି ତମ୍ବାଦିମଯେ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ତିୱିଧେପି କପ୍ପିଯଥାଲକେ। ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ମଣିୱଣ୍ଣକରଣପଯୋଗୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତେଲୱଣ୍ଣପଯୋଗୋ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ତେଲୱଣ୍ଣୋତି ସମଣସାରୁପ୍ପୱଣ୍ଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ମଣିୱଣ୍ଣଂ ପନ ପତ୍ତଂ ଅଞ୍ଜ୍ଞେନ କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ପତ୍ତମଣ୍ଡଲେତି ତିପୁସୀସାଦିମଯେ ପତ୍ତଟ୍ଠପନକମଣ୍ଡଲେ। ''ନ ଭିକ୍ଖୱେ ୱିଚିତ୍ରାନି ପତ୍ତମଣ୍ଡଲାନି ଧାରେତଙ୍କାନି ରୂପକାକିଣ୍ଣାନି ଭିତ୍ତିକମ୍ମକତାନୀ''ତି (ଚୂଠଅୱ। ୨୫୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ଭିତ୍ତିକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକରଦନ୍ତକଂ ଛିନ୍ଦିତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଠଅୱ। ୨୫୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ମକରଦନ୍ତକଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଥାଲକସ୍ସ ଚ ପତ୍ତସ୍ସ, ବହି ଅନ୍ତୋପି ୱା ପନ;

ଆରଗ୍ଗେନ କତା ଲେଖା, ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି କାଚିପି।

''ଆରୋପେତ୍ୱା ଭମଂ ପତ୍ତଂ, ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚେ ପଚନ୍ତି ଚ;

'ମଣିୱଣ୍ଣଂ କରିସ୍ସାମ', ଇତି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

''ପତ୍ତମଣ୍ଡଲକେ କିଞ୍ଚି;

ଭିତ୍ତିକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତି;

ନ ଦୋସୋ କୋଚି ତତ୍ଥସ୍ସ;

କାତୁଂ ମକରଦନ୍ତକ''ନ୍ତି।

ୱିନଯସାରତ୍ଥସନ୍ଦୀପନିଯମ୍ପି ଆରଗ୍ଗେନାତି ଆରକଣ୍ଟକଗ୍ଗେନ, ସୂଚିମୁଖେନ ୱା। କାଚିପି ଲେଖାତି ୱଟ୍ଟକଗୋମୁତ୍ତାଦିସଣ୍ଠାନା ଯା କାଚିପି ରାଜି। ଭମଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ଭମେ ଅଲ୍ଲୀଯାପେତ୍ୱା। ପତ୍ତମଣ୍ଡଲକେତି ପତ୍ତେ ଛୱିରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ତିପୁସୀସାଦୀହି କତେ ପତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଆଧାରାଦୀନଂ ଉପରି କାତବ୍ବେ ପତ୍ତମଣ୍ଡଲକେ। ଭିତ୍ତିକମ୍ମନ୍ତି ନାନାକାରରୂପକକମ୍ମୱିଚିତ୍ତଂ। ଯଥାହ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଚିତ୍ରାନି ପତ୍ତମଣ୍ଡଲାନି ଧାରେତଙ୍କାନି ରୂପକାକିଣ୍ଣାନି ଭିତ୍ତିକମ୍ମକତାନୀ''ତି। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ପତ୍ତମଣ୍ଡଲେ। ଅସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ। ମକରଦନ୍ତକନ୍ତି ଗିରିକୂଟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ପତ୍ତଥାଲକାଦୀସୁ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍କଂ।

ଧମକରଣ…ପେ… ଲେଖା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆରଗ୍ଗେନ ଦିନ୍ନଲେଖା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲିକାଦିୱଣ୍ଣେହି କତଲେଖା ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଛତ୍ତମୁଖୱଟ୍ଟିଯନ୍ତି ଧମକରଣସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ଗହଣତ୍ଥଂ କତସ୍ସ ଛତ୍ତାକାରସ୍ସ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ। ''ପରିସ୍ସାୱନବନ୍ଧଟ୍ଠାନେ''ତି କେଚି। ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେପି –

''ନ ଧମ୍ମକରଣଚ୍ଛତ୍ତେ, ଲେଖା କାଚିପି ୱଟ୍ଟତି;

କୁଚ୍ଛିଯଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା ତଂ, ଲେଖଂ ତୁ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯ''ନ୍ତି। –

ୱୁତ୍ତଂ। ତଟ୍ଟୀକାଯଂ ପନ ''ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ଯା ଲେଖା ପରିସ୍ସାୱନବନ୍ଧନତ୍ଥାଯ ଅନୁଞ୍ଜ୍ଞାତା, ତଂ ଲେଖଂ ଠପେତ୍ୱା ଧମକରଣଚ୍ଛତ୍ତେ ୱା କୁଚ୍ଛିଯଂ ୱା କାଚି

ଲେଖା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଧମକରଣେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

୧୦। କାଯବନ୍ଧନେ ପନ କକ୍କଟକ୍ଖୀନୀତି କକ୍କଟକସ୍ସ ଅକ୍ଖିସଦିସାନି। ମକରମୁଖନ୍ତି ମକରମୁଖସଣ୍ଠାନଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭସୀସନ୍ତି ଉଦକସପ୍ପସୀସସଦିସସଣ୍ଠାନାନି। ଅଚ୍ଛୀନୀତି କୁଞ୍ଜରଚ୍ଛିସଣ୍ଠାନାନି। ଏକମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଏକରଜ୍ଜୁକଂ ଦ୍ୱିଗୁଣତିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏକମେୱ ପନ ସତୱାରମ୍ପି ସରୀରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକେନ ନିରନ୍ତରଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ ବହୁରଜ୍ଜୁକନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ମୁରଜସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମୁରଜନ୍ତି ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି ମୁରଜୱଟ୍ଟିସଣ୍ଠାନଂ ୱେଠେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ଇଦଂ ପନ ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣସଙ୍ଖାତଂ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦସାସୁ ୱଟ୍ଟତି ‘‘କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ ଦସା ଜୀରନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ୱିଧେତି ଦସାପରିଯୋସାନେ ଥିରଭାୱାଯ ଦନ୍ତୱିସାଣସୁତ୍ତାଦୀହି କତେ ୱିଧେ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୮୫) ପନ ‘‘କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ ପାସନ୍ତେ ଦସାମୂଲେ ତସ୍ସ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କତ୍ତବ୍ବେ ଦନ୍ତୱିସାଣାଦିମଯେ ୱିଧେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠମଙ୍ଗଲାନି ନାମ ସଙ୍ଖୋ, ଚକ୍କଂ, ପୁଣ୍ଣକୁମ୍ଭୋ, ଗଯା, ସିରୀୱଚ୍ଛୋ, ଅଙ୍କୁସୋ, ଧଜଂ, ସୋୱତ୍ଥିକନ୍ତି। ମଚ୍ଛଯୁଗଳଅଚ୍ଛତ୍ତନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟାଦିୱସେନପି ୱଦନ୍ତି। ପରିଚ୍ଛେଦଲେଖାମତ୍ତନ୍ତି ଦନ୍ତାଦୀହି କତସ୍ସ ୱିଧସ୍ସ ଉଭୋସୁ କୋଟୀସୁ କାତବ୍ବପରିଚ୍ଛେଦରାଜିମତ୍ତଂ। ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପକରଣେପି –

‘‘ସୁତ୍ତଂ ୱା ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା, କୋଟ୍ଟେନ୍ତି ଚ ତହିଂ ତହିଂ;

କାଯବନ୍ଧନସୋଭତ୍ଥଂ, ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଭିକ୍ଖୁନୋ।

‘‘ଦସାମୁଖେ ଦଳ୍ହତ୍ଥାଯ, ଦ୍ୱୀସୁ ଅନ୍ତେସୁ ୱଟ୍ଟତି;

ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମ-ଚିତ୍ତିକମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଅକ୍ଖୀନି ତତ୍ଥ ଦସ୍ସେତ୍ୱା;

କୋଟ୍ଟିତେ ପନ କା କଥା।

କକ୍କଟକ୍ଖୀନି ୱା ତତ୍ଥ;

ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଘଟଂ ଦେଡ୍ଡୁଭସୀସଂ ୱା, ମକରସ୍ସ ମୁଖମ୍ପି ୱା;

ୱିକାରରୂପଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି, ନ ୱଟ୍ଟତି ଦସାମୁଖେ।

‘‘ଉଜୁକଂ ମଚ୍ଛକଣ୍ଟଂ ୱା, ମଟ୍ଠଂ ୱା ପନ ପଟ୍ଟିକଂ;

ଖଜ୍ଜୂରିପତ୍ତକାକାରଂ, କତ୍ୱା ୱଟ୍ଟତି କୋଟ୍ଟିତଂ।

‘‘ପଟ୍ଟିକା ସୂକରନ୍ତନ୍ତି, ଦୁୱିଧଂ କାଯବନ୍ଧନଂ;

ରଜ୍ଜୁକା ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟାଦି, ସବ୍ବଂ ତସ୍ସାନୁଲୋମିକଂ।

‘‘ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣଞ୍ଚ, ଦେଡ୍ଡୁଭଞ୍ଚ କଲାବୁକଂ;

ରଜ୍ଜୁଯୋ ଚ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ପୁରିମା ଦ୍ୱେଦସା ସିଯୁଂ।

‘‘ଦସା ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନା, ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା କାଯବନ୍ଧନେ;

ଏକା ଦ୍ୱିତିଚତସ୍ସୋ ୱା, ୱଟ୍ଟନ୍ତି ନ ତତୋ ପରଂ।

‘‘ଏକରଜ୍ଜୁମଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ମୁନିନା କାଯବନ୍ଧନଂ;

ତଞ୍ଚ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ, ଏକମ୍ପି ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା, ବହୂ ଏକାଯ ରଜ୍ଜୁଯା;

ନିରନ୍ତରଞ୍ହି ୱେଠେତ୍ୱା, କତଂ ୱଟ୍ଟତି ବନ୍ଧିତୁଂ।

‘‘ଦନ୍ତକଟ୍ଠୱିସାଣଟ୍ଠି-ଲୋହୱେଳୁନଳବ୍ଭୱା;

ଜତୁସଙ୍ଖମଯା ସୁତ୍ତ-ଫଲଜା ୱିଧକା ମତା।

‘‘କାଯବନ୍ଧନୱିଧେପି , ୱିକାରୋ ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି;

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ-ଲେଖାମତ୍ତଂ ତୁ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। –

ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିନଯସାରତ୍ଥସନ୍ଦୀପନିଯମ୍ପି ତହିଂ ତହିନ୍ତି ପଟ୍ଟିକାଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ। ତନ୍ତି ତଥାକୋଟ୍ଟିତଦିଗୁଣସୁତ୍ତକାଯବନ୍ଧନଂ। ଅନ୍ତେସୁ ଦଳ୍ହତ୍ଥାଯ ଦସାମୁଖେ ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ଚିତ୍ତକମ୍ମୀତି ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମଚିତ୍ତଯୁତ୍ତମ୍ପି କାଯବନ୍ଧନଂ। ଅକ୍ଖୀନୀତି କୁଞ୍ଜରକ୍ଖୀନି। ତତ୍ଥାତି କାଯବନ୍ଧନେ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କା କଥା। ଉଟ୍ଠାପେତୁନ୍ତି ଉକ୍କିରିତୁଂ।

ଘଟନ୍ତି ଘଟସଣ୍ଠାନଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭସୀସଂ ୱାତି ଉଦକସପ୍ପସୀସଂ ମୁଖସଣ୍ଠାନଂ ୱା। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିକାରରୂପଂ ଦସାମୁଖେ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ଏତ୍ଥ ଚ ଉଭଯପସ୍ସେସୁ ମଚ୍ଛକଣ୍ଟକଯୁତ୍ତଂ ମଚ୍ଛସ୍ସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ୱିଯ ଯସ୍ସା ପଟ୍ଟିକାଯ ୱାଯନଂ ହୋତି, ଇଦଂ କାଯବନ୍ଧନଂ ମଚ୍ଛକଣ୍ଟକଂ ନାମ। ଯସ୍ସ ଖଜ୍ଜୂରିପତ୍ତସଣ୍ଠାନମିୱ ୱାଯନଂ ହୋତି, ତଂ ଖଜ୍ଜୂରିପତ୍ତକାକାରଂ ନାମ।

ପକତିୱିକାରା ପଟ୍ଟିକା ସୂକରନ୍ତଂ ନାମ କୁଞ୍ଚିକାକୋସସଣ୍ଠାନଂ। ତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସ କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ। ତତ୍ଥ ରଜ୍ଜୁକା ସୂକରନ୍ତାନୁଲୋମିକା, ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟଂ ପଟ୍ଟିକାନୁଲୋମିକଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମୁଦ୍ଦିକକାଯବନ୍ଧନଂ ଗହିତଂ, ତଞ୍ଚ ସୂକରନ୍ତାନୁଲୋମିକଂ। ଯଥାହ ‘‘ଏକରଜ୍ଜୁକଂ ପନ ମୁଦ୍ଦିକକାଯବନ୍ଧନଞ୍ଚ ସୂକରନ୍ତଂ ଅନୁଲୋମେତୀ’’ତି (ଚୂଳଅଓ। ଅଟ୍ଠ। ୨୭୮)। ତତ୍ଥ ରଜ୍ଜୁକା ନାମ ଏକାୱଟ୍ଟା, ବହୁରଜ୍ଜୁକସ୍ସ ଅକପ୍ପିଯଭାୱଂ ୱକ୍ଖତି। ମୁଦ୍ଦିକକାଯବନ୍ଧନଂ ନାମ ଚତୁରସ୍ସଂ ଅକତ୍ୱା ସଜ୍ଜିତନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ମୁରଜଂ ନାମ ମୁରଜୱଟ୍ଟିସଣ୍ଠାନଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ। ୱେଠେତ୍ୱାତି ନାନାସୁତ୍ତେହି ୱେଠେତ୍ୱା। ସିକ୍ଖାଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯେ ପନ ‘‘ବହୁକା ରଜ୍ଜୁଯୋ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ୱେଠିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଦ୍ଦୱୀଣଂ ନାମ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭକଂ ନାମ ଉଦକସପ୍ପସଦିସଂ। କଲାବୁକଂ ନାମ ବହୁରଜ୍ଜୁକଂ। ରଜ୍ଜୁଯୋତି ଉଭଯକୋଟିଯଂ ଏକତୋ ଅବନ୍ଧା ବହୁରଜ୍ଜୁଯୋ, ତଥାବନ୍ଧା କଲାବୁକଂ ନାମ ହୋତି। ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ମୁରଜାଦୀନି ଇମାନି ସବ୍ବାନି କାଯବନ୍ଧନାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ପୁରିମା ଦ୍ୱେତି ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣନାମଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ। ‘‘ଦସାସୁ ସିଯୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗାଥାବନ୍ଧୱସେନ ୱଣ୍ଣଲୋପେନ ‘‘ଦସା ସିଯୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାହ ‘‘ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣନ୍ତି ଇଦଂ ଦସାସୁଯେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି।

ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନାତି ପାମଙ୍ଗଦାମଂ ୱିଯ ଚତୁରସ୍ସସଣ୍ଠାନା। ଏକରଜ୍ଜୁମଯନ୍ତି ନାନାୱଟ୍ଟେ ଏକତୋ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା କତଂ ରଜ୍ଜୁମଯଂ କାଯବନ୍ଧନଂ ୱୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ରଜ୍ଜୁକା ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟାଦୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଏକୱଟ୍ଟରଜ୍ଜୁକା ଗହିତା। ଇଧ ପନ ନାନାୱଟ୍ଟେ ଏକତୋ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା କତା ଏକାୱ ରଜ୍ଜୁ ଗହିତା। ତଞ୍ଚାତି ତଂ ୱା ନଯମ୍ପି ଏକରଜ୍ଜୁକକାଯବନ୍ଧନଂ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନେନ ଗନ୍ଥିତଂ। ଏକମ୍ପି ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କେୱଲମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି।

ବହୂ ରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱାତି ଯୋଜନା। ଓ୍ୱଟ୍ଟତି ବଦ୍ଧିତ୍ୱନ୍ତି ମୁରଜଂ କଲାବୁକଞ୍ଚ ନ ହୋତି, ରଜ୍ଜୁକକାଯବନ୍ଧନମେୱ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ''ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକେନ ନିରନ୍ତରଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ ବହୁରଜ୍ଜୁକନ୍ତି ନ ୱତ୍ତଙ୍ଗ, ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଗତୋ ଇଧ ୱୁତ୍ତୋ। ସିକ୍ଖାଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯେ ''ବହୁରଜ୍ଜୁଯୋ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକାଯ ୱେଠିତଂ ମୁରଜଂ ନାମା''ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦନ୍ତ-ସଦ୍ଦେନ ହତ୍ଥିଦନ୍ତା ୱୁତ୍ତା। ଜତୂତି ଲାଖା। ସଙ୍ଖମଯନ୍ତି ସଙ୍ଖନାଭିମଯଂ। ୱିଧକା ମତାତି ଏତ୍ଥ ୱେଧିକାତିପି ପାଠୋ, ୱିଧପରିଯାଯୋ। କାଯବନ୍ଧନୱିଧେତି କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ ଦସାଯ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କଟୁଦନ୍ତାଦୀହି କତେ ୱିଧେ। ୱିକାରୋ ଅଟ୍ଠମଙ୍ଗଲାଦିକୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ। ତୁ-ସଦ୍ଦେନ ଘଟାକାରୋପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ, ତସ୍ମା ତେନ ନଯେନ କାଯବନ୍ଧନୱିଚାରୋ କାତବ୍ବୋତି।

୧୧।ଅଞ୍ଜନିଯଂ ''ଉଜୁକମେୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚତୁରସ୍ସାଦିସଣ୍ଠାନାପି ୱଙ୍କଗତିକା ନ ୱଟ୍ଟତି। ସିପାଟିକାଯାତି ୱାସିଆଦିଭଣ୍ଡପକ୍ଖିପନେ। ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପକରଣେ ପନ –

''ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମ-ନାନାରୂପୱିଚିତ୍ତିତା;

ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଅଞ୍ଜନୀ ଜନରଞ୍ଜନୀ।

''ତାଦିସଂ ପନ ଘଂସିତ୍ୱା, ୱେଠେତ୍ୱା ସୁତ୍ତକେନ ୱା;

ୱଠଅଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ନ ଦୋସୋ କୋଚି ୱିଜ୍ଜତି।

''ୱଟ୍ଟା ୱା ଚତୁରସ୍ସା ୱା, ଅଟ୍ଠଂସା ୱାପି ଅଞ୍ଜନୀ;

ୱଟ୍ଟତେୱାତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠା ନ ୱଟ୍ଟତି।

''ତଥାଞ୍ଜନିସଲାକାପି, ଅଞ୍ଜନିଥୱିକାଯ ଚ;

ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି, ଚିତ୍ତକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

''ଏକୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ, ସିପାଟିଂ ଯେନ କେନଚି;

ଯଂ କିଞ୍ଚି ପନ ସିବ୍ବେତ୍ୱା, ୱଠଅଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। –

ଆଗତଂ।

ଟୀକାଯମ୍ପି ମାଲା...ପେ... ଚିତ୍ତିତାତି ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମେହି ଚ ମିଗପକ୍ଖିରୂପାଦିନାନାରୂପେହି ଚ ୱିଚିତ୍ତିତା। ଜନରଞ୍ଜନୀତି ବାଲଜନପଲୋଭିନୀ। ଅଟ୍ଠଂସା ୱାପୀତି ଏତ୍ଥ ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ସୋଠଅସଂସାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠାତି ମାଲାକମ୍ମାଦିୱଣ୍ଣମଟ୍ଠା। ଅଞ୍ଜନୀସଲାକାପି ତଥା ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ଅଞ୍ଜନୀଥୱିକାଯ ଚ ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି ଚିତ୍ତକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପାଠୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ''ଥୱିକାପି ୱା''ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ପୀତାଦିନା ଯେନ କେନଚି ଏକୱଣ୍ଣେନ ସୁତ୍ତେନ ପିଲୋତିକାଦିମଯଂ କିଞ୍ଚିପି ସିପାଟିକଂ ସିବ୍ବେତ୍ୱା ୱଠଅଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା''ତି ଆଗତଂ।

୧୨।ଆରକଣ୍ଟକାଦୀସୁ ଆରକଣ୍ଟକେତି ପୋତ୍ଥକାଦିଅଭିସଙ୍ଖରଣତ୍ଥଂ କତେ ଦୀଘମୁଖସତ୍ଥକେ। ଭମକାରାନଂ ଦାରୁଆଦିଲିଖନସତ୍ଥକନ୍ତି କେଚି। ୱଟ୍ଟମଣିକନ୍ତି ୱଟ୍ଟଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବବୁବ୍ବୁଠଅକଂ। ଅଞ୍ଛନ୍ତି ଇମିନା ପିଠଅକାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପିପ୍ଫଲିକେତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛେଦନକେ ଖୁଦ୍ଦକସତ୍ଥେ। ମଣିକନ୍ତି ଏକୱଟ୍ଟମଣି। ପିଠଅକନ୍ତି ସାସପମତ୍ତିକାମୁତ୍ତରାଜିସଦିସା ବହୁୱଟ୍ଟଲେଖା। ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲେଖନିଯଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ ପନ ''କୁଞ୍ଚିକାଯ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ସୁୱଣ୍ଣରୂପିଯମଯାପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଛାଯା ଦିସ୍ସତି। 'କୁଞ୍ଚିକାଯ

ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜେ କପ୍ପିୟଲୋହାଦିମୟାୱ କୁଞ୍ଚିକା କପ୍ପନ୍ତି ପରିହରଣୀୟପରିକ୍ଖାରତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରକଣ୍ଟକୋ ପୋତ୍ଥକାଦିକରଣସତ୍ଥକଜାତି, ଆମଣ୍ଡସାରକୋ ଆମଲକଫଲମୟୋତି ୱଦନ୍ତି।

ୱଲିତକନ୍ତି ନଖଚ୍ଛେଦନକାଲେ ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ୱଲିୟୁତ୍ତମେୱ କରୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱିକାରଂ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମାଦିଅତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତି, ନ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠତ୍ଥାୟ, ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ, ତେନ ଚ କତ୍ତରଦଣ୍ଡକୋଟିୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ସଦ୍ଦନିଚ୍ଛରଣତ୍ଥାୟ କତୱଲୟାଦିକଂ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଯତୋ ଉପପନ୍ନଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପରିସ୍ସୟୱିନୋଦନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ତେନ କତ୍ତରୟଟ୍ଠିକୋଟିୟଂ କତୱଲୟାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ସଦ୍ଦନିଚ୍ଛରଣଂ ଦୀଘଜାତିକାଦିପରିସ୍ସୟୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ତେନାହ ଆଚରିୟୱରୋ –

‘‘ମଣିକଂ ପିଳକଂ ୱାପି, ପିପ୍ଫଲେ ଆରକଣ୍ଟକେ;

ଠପେତୁଂ ପନ ଯଂ କିଞ୍ଚି, ନ ଚ ୱଟ୍ଟତି ଭିକ୍ଖୁନୋ।

‘‘ଦଣ୍ଡକେପି ପରିଚ୍ଛେଦ-ଲେଖାମତ୍ତଂ ତୁ ୱଟ୍ଟତି;

ୱଲିତ୍ୱା ଚ ନଖଚ୍ଛେଦଂ, କରୋନ୍ତୀତି ହି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନାୟମ୍ପି ମଣିକନ୍ତି ଥୂଲବୁବ୍ବୁଳଂ। ପୀଳକନ୍ତି ସୁଖୁମବୁବ୍ବୁଳଂ। ପିପ୍ଫଲେତି ୱତ୍ଥଚ୍ଛେଦନସତ୍ଥେ। ଆରକଣ୍ଟକେତି ପତ୍ତଧାରୱଲୟାନଂ ୱିଜ୍ଝନକଣ୍ଟକେ। ଠପେତୁନ୍ତି ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ସେସୱଣ୍ଣମଟ୍ଠମ୍ପି ଚ। ଦଣ୍ଡକେତି ପିପ୍ଫଲିଦଣ୍ଡକେ। ଯଥାହ ‘‘ପିପ୍ଫଲିକେପି ମଣିକଂ ୱା ପିଳକଂ ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦଣ୍ଡକେ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦଲେଖା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ପରିଚ୍ଛେଦଲେଖାମତ୍ତନ୍ତି ଆଣିବନ୍ଧନଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥଂ ଏକାୱ ଲେଖା ୱଟ୍ଟତୀତି। ୱଲିତ୍ୱାତି ଉଭୟକୋଟିମୁଖଂ କତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ୱଲିୟୋ ଗାହେତ୍ୱା ନଖଚ୍ଛେଦଂ ଯସ୍ମା କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନାତି ଆଗତା।

ଉତ୍ତରାରଣିୟଂ ମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଉତ୍ତରାରଣିୟା ପୱେସନତ୍ଥଂ ଆୱାଟମଣ୍ଡଲଂ ହୋତି। ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନୱାସିୟଂ ଉଜୁକମେୱ ବନ୍ଧିତୁନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉଜୁକମେୱାତି ଇମିନା ୱଙ୍କଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି, ତେନେୱ ଅଞ୍ଞନିୟମ୍ପି ତଥା ଦସ୍ସିତଂ। ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଏକପସ୍ସେ ୱାତି ୱଚନସେସୋ, ୱାସିଦଣ୍ଡସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଦଣ୍ଡକୋଟୀନଂ ଅଚଲନତ୍ଥଂ ବନ୍ଧିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କପ୍ପିୟଲୋହେନ ଚତୁରସ୍ସଂ ୱା ଅଟ୍ଠଂସଂ ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା।

୧୩।ଆମଣ୍ଡସାରକେତି ଆମଲକଫଲାନି ପିସିତ୍ୱା ତେନ କକ୍କେନ କତତେଲଭାଜନେ। ତତ୍ଥ କିର ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ତେଲଂ ସୀତଂ ହୋତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଆଚରିୟେନ –

‘‘ଉତ୍ତରାରଣିୟଂ ୱାପି, ଧନୁକେ ପେଲ୍ଲଦଣ୍ଡକେ;

ମାଲାକମ୍ମାଦି ଯଂ କିଞ୍ଚି, ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ସଣ୍ଡାସେ ଦନ୍ତକଟ୍ଠାନଂ, ତଥା ଛେଦନୱାସିୟା;

ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ଲୋହେନ, ବନ୍ଧିତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ତଥା କତ୍ତରଦଣ୍ଡେପି, ଚିତ୍ତକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତି;

ୱଟ୍ଟଲେଖାୱ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଏକା ୱା ଦ୍ୱେପି ହେଟ୍ଠତୋ।

‘‘ୱିସାଣେ ନାଳିୟଂ ୱାପି, ତଥେୱାମଣ୍ଡସାରକେ;

ତେଲଭାଜନକେ ସବ୍ବଂ, ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ତୁ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

ଟୀକାଯମ୍ପି ଅରଣିସହିତେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚକରୋ ଦଣ୍ଡୋ ଉତ୍ତରାରଣୀ ନାମ। ୱାପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଅଧରାରଣିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଉଦୁକ୍ଖଲଦଣ୍ଡସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଞ୍ଚନକଯନ୍ତଧନୁ ଧନୁକଂ ନାମ। ମୁସଲମତ୍ଥକପୀଠଅନଦଣ୍ଡକୋ ପେଲ୍ଲଦଣ୍ଡକୋ ନାମ। ସଣ୍ଡାସେତି ଅଗ୍ଗିସଣ୍ଡାସୋ। ଦନ୍ତକଟ୍ଠାନଂ ଛେଦନୱାସିଯା ତଥା ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁତି ୱାସିଯା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ। ଲୋହେନାତି କପ୍ପିଯଲୋହେନ। ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଉଜୁକମେୱ ୱା ଚତୁରସ୍ସଂ ୱା ଅଟ୍ଠଂସଂ ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଣ୍ଡାସେତି ଅଗ୍ଗିସଣ୍ଡାସେତି ନିସ୍ସନ୍ଦେହେ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନେତ୍ଥ ସୂଚିସଣ୍ଡାସୋ ଦସ୍ସିତୋ । ହେଟ୍ଠାତି ହେଟ୍ଠା ଅଯୋପଟ୍ଟୱଲଯେ। ''ଉପରି ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକମକୁଳମତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିସାଣେତି ତେଲାସିଞ୍ଚନକଗୱଯମହିଂସାଦିସିଙ୍ଗେ। ନାଳିଯଂ ୱାପୀତି ୱେଳୁନାଳିକାଦିନାଳିଯଂ। ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ଅଲାବୁଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଆମଣ୍ଡସାରକେତି ଆମଲକଚୁଣ୍ଣମଯତେଲଘଟେ । ତେଲଭାଜନକେତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେଯେୱ ତେଲଭାଜନେ। ସବ୍ବଂ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପୁମିତ୍ଥିରୂପରହିତଂ ମାଲାକମ୍ମାଦି ସବ୍ବଂ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଗତଂ।

ଭୂମତ୍ଥରଣେତି କଟସାରାଦିମଯେ ପରିକମ୍ମକତାଯ ଭୂମିଯା ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଅତ୍ଥରଣେ। ପାନୀଯଘଟେତି ଇମିନା ସବ୍ବଭାଜନେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସବ୍ବଂ...ପେ... ୱଟ୍ଟତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ମଞ୍ଚାଦୀସୁ ଇତ୍ଥିପୁରିସରୂପମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତେଲଭାଜନେସୁଯେୱ ଇତ୍ଥିପୁରିସରୂପାନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତତ୍ତା ତେଲଭାଜନେନ ସହ ଅଗଣେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ମଞ୍ଚାଦୀନଂ ଗହିତତ୍ତା ଚାତି ୱଦନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ୱଦନ୍ତି, ଏତେସଂ ପନ ମଞ୍ଚାଦୀନଂ ହତ୍ଥେନ ଆମସିତବ୍ବଭଣ୍ଡତ୍ତା ଇତ୍ଥିରୂପମେତ୍ଥ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୮୫) ପନ ''ତାଲୱଣ୍ଟବୀଜନିଆଦୀସୁ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ତାନି କୁଞ୍ଚିକା ୱିଯ ପରିହରଣୀଯାନି, ଅଥ ଖୋ ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ନ ଧାରେତବ୍ବାନୀତି ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲଞ୍ହି ତାନି ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ୱିଧୂପନଞ୍ଚ ତାଲୱଣ୍ଟଞ୍ଚା''ତିଆଦିନା ୱୁତାନି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ତେଲଭାଜନେସୁ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନପି ୱୁତ୍ତମେୱ –

''ପାନୀଯସ୍ସ ଉଳୁଙ୍କେପି, ଦୋଣିଯଂ ରଜନସ୍ସପି;

ଘଟେ ଫଲକପୀଠେପି, ୱଲଯାଧାରକାଦିକେ।

''ତଥା ପତ୍ତପିଧାନେ ଚ, ତାଲୱଣ୍ଟେ ଚ ବୀଜନେ;

ପାଦପୁଞ୍ଛନିଯଂ ୱାପି, ସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଯମେୱ ଚ।

''ମଞ୍ଚେ ଭୂମତ୍ଥରେ ପୀଠେ, ଭିସିବିମ୍ବୋହନେସୁ ଚ;

ମାଲାକମ୍ମାଦିକଂ ଚିତ୍ତଂ, ସବ୍ବମେୱ ଚ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

୧୪। ଏୱଂ ସମଣପରିକ୍ଖାରେସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସେନାସନେ କଥେତୁଂ ''ସେନାସନେ ପନା''ତ୍ୟାଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ପନ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସଜୋତକୋ। ତେନ ସବ୍ବରତନମଯମ୍ପି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଅଞ୍ଞଞ୍ଞୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ଜୋତେତି। ଯଦି ଏୱଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପଟିସେଧେତବ୍ବେ ସନ୍ତେପି ତଥା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି ଆହ ''ସେନାସନେ କିଞ୍ଚି ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନ –

''ନାନାମଣିମଯତ୍ଥମ୍ଭ-କୱାଟଦ୍ୱାରଭିତ୍ତିକଂ ;

ସେନାସନମନୁଞ୍ଞାତଂ, କା କଥା ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକେ।

''ସୋୱଣ୍ଣିଯଂ ଦ୍ୱାରକୱାଟବଦ୍ଧଂ;

ସୁୱଣ୍ଣନାନାମଣିଭିତ୍ତିଭୂମିଂ;

ନ କିଞ୍ଚି ଏକମ୍ପି ନିସେଧନୀଯଂ;

ସେନାସନଂ ୱଚ୍ଚତି ସବ୍ବମେୱା’’ତି।

ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟମ୍ପି ପଠମସଙ୍ଘାଦିସେସୱଣ୍ଣନାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୮୧) ‘‘ସେନାସନପରିଭୋଗୋ ପନ ସବ୍ବକପ୍ପିୟୋ, ତସ୍ମା ଜାତରୂପରଜତମୟା ସବ୍ବେପି ସେନାସନପରିକ୍ଖାରା ଆମାସା। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମୱିନୟୱଣ୍ଣନଟ୍ଠାନେ ରତନମଣ୍ଡପେ କରୋନ୍ତି ଫଲିକତ୍ଥମ୍ଭେ ରତନଦାମପଟିମଣ୍ଡିତେ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବୁପକରଣାନି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଆଗତଂ। ତସ୍ସା ୱଣ୍ଣନାୟଂ ପନ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୨୮୧) ‘‘ସବ୍ବକପ୍ପିୟୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତସୁୱଣ୍ଣାଦିମୟାନଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରାନଂ ଆମସନଗୋପନାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ସବ୍ବଥା କପ୍ପିୟୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ‘ତସ୍ମା’ତିଆଦି। ‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମୱିନୟୱଣ୍ଣନଟ୍ଠାନେ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘିକମେୱ ସୁୱଣ୍ଣମୟଂ ସେନାସନଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରା ଚ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲିକାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାୟମ୍ପି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୦) ‘ସବ୍ବଂ ପାସାଦପରିଭୋଗନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିୱିଚିତ୍ରାନି କୱାଟାନି ମଞ୍ଚପୀଠାନି ତାଲୱଣ୍ଟାନି ସୁୱଣ୍ଣରଜତମୟପାନୀୟଘଟପାନୀୟସରାୱାନି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚିତ୍ତକମ୍ମକତଂ, ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତି। ପାସାଦସ୍ସ ଦାସିଦାସଂ ଖେତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଗୋମହିଂସଂ ଦେମାତି ୱଦନ୍ତି, ପାଟେକ୍କଂ ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପାସାଦେ ପଟିଗ୍ଗହିତେ ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି। ଗୋନକାଦୀନି ସଙ୍ଘିକୱିହାରେ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରେ ୱା ମଞ୍ଚପୀଠେସୁ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଧମ୍ମାସନେ ପନ ଗିହିୱିକତନୀହାରେନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତତ୍ରାପି ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆଗତଂ। ତସ୍ସା ୱଣ୍ଣନାୟଂ ପନ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୦) ‘‘ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିୱିଚିତ୍ରାନୀତି ସଙ୍ଘିକସେନାସନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ପନ ସୁୱଣ୍ଣାଦିୱିଚିତ୍ରଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘ନ ତ୍ୱେୱାହଂ ଭିକ୍ଖୱେ କେନଚି ପରିୟାୟେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବ’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୯୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତେନେୱେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘ସଙ୍ଘିକୱିହାରେ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରେ ୱା’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଗୋନକାଦିଅକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡୱିସୟେୱ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ତେସଂ ଗହଣେ ଦୋସାଭାୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖନ୍ଧକେ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧) ‘‘ସଚେପି ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୟୋ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମଞ୍ଚସତଂ ୱା ମଞ୍ଚସହସ୍ସଂ ୱା ଦେନ୍ତି, ସବ୍ବେ କପ୍ପିୟମଞ୍ଚା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢପଟିପାଟିୟା ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜଥାତି ଦାତବ୍ବା, ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ନ ଦାତବ୍ବା’’ତି ଆଗତଂ। ତସ୍ସା ୱଣ୍ଣନାୟଂୟେୱ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ ‘‘କପ୍ପିୟମଞ୍ଚା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଇମିନା ସୁୱଣ୍ଣାଦିୱିଚିତ୍ତଂ ଅକପ୍ପିୟମଞ୍ଚଂ ‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’ତି ୱୁତ୍ତେପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି, ‘ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଖେତ୍ତାଦି ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତେହି ଲଜ୍ଜିପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସୁଟ୍ଠୁ ମନସିକାତବ୍ବମିଦଂ ଠାନଂ।

ନନୁ ଚ ସେନାସନେ ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନଂ ନାମ ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ସେନାସନେ କିଞ୍ଚି ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନା’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନା ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମାଦିକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ସେନାସନେ କିଞ୍ଚି ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତଦଭାୱତୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ତଂ ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନଂ ଆଚରିୟେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କତମଂ ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନଂ ନାମାତି ପୁଚ୍ଛାୟମାହ ‘‘ୱିରୁଦ୍ଧ…ପେ… ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ସୀମସ୍ସାମିକାନଂ। ରାଜୱଲ୍ଲଭେହୀତି ଲଜ୍ଜିପେସଲାନଂ ଉପୋସଥାଦିଅନ୍ତରାୟକରା ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅଧିପ୍ପେତା ତେହି ସହ ଉପୋସଥାଦିକରଣାୟୋଗତୋ। ତେନ ଚ ‘‘ସୀମାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଂ ଲଜ୍ଜିପରିସାତି ତେସଂ ସୀମସ୍ସାମିକାନଂ ଅନୁବଲଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥା ଲଜ୍ଜିପରିସା। ଭିକ୍ଖୂହି କତନ୍ତି ଯଂ ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ସେନାସନଭେଦନାଦିକଂ ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂହି କତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ସୁକତମେୱ ଅଲଜ୍ଜିନିଗ୍ଗହତ୍ଥାୟ ପୱତ୍ତେତବ୍ବତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ସିୟା – ‘‘ଅଞ୍ଞେସଂ ସୀମାୟା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୀମା ନାମ ବହୁୱିଧା, କତରସୀମଂ ସନ୍ଧାୟାତି? ବଦ୍ଧସୀମଂ ସନ୍ଧାୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ‘‘ମା ଅମ୍ହାକଂ ଉପୋସଥପୱାରଣାନଂ ଅନ୍ତରାୟମକଂସୂ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ।ଟୀ। ୨।୮୫) ‘‘ଉପୋସଥପୱାରଣାନଂ ଅନ୍ତରାୟକରା ଅଲଜ୍ଜିନୋ ରାଜକୁଲୂପକା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଉପୋସଥାଦିୱିନୟକମ୍ମଖେତ୍ତଭୂତାୟ ଏୱ ସୀମାୟ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା । ଯଦି ଏୱଂ ଗାମସୀମସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମାୟୋପି ତଂଖେତ୍ତଭୂତା ଏୱ, ତସ୍ମା ତାପି ସନ୍ଧାୟାତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ତାସଂ ଅବଦ୍ଧସୀମତ୍ତା, ନ ତେ ତାସଂ ସାମିକା, ବଦ୍ଧସୀମାୟେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ କିରିୟାୟ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ତାସଂୟେୱ ତେ ସାମିକା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଂ ପନ ସୀମସ୍ସାମିକେହି ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତି। ଯଂ ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଉପଚାରସୀମାପି ତଂଖେତ୍ତଭୂତା’’ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ତସ୍ସା ତଦଙ୍ଗେତ୍ତଭାୱଂ ଉପରି ସୀମାୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଦୀସୁ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୫୬ ଆଦୟୋ) କଥୟିସ୍ସାମ। ଅପିଚ ଗାମସୀମାୟ ଅଞ୍ଞେସଂ ସେନାସନକରଣସ୍ସ ପଟିସେଧିତୁମୟୁତ୍ତତ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମାନଞ୍ଚ ସବ୍ବଦା ଅତିଟ୍ଠନତୋ ବଦ୍ଧସୀମାୟେୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି।

ଛିନ୍ଦାପେୟ୍ୟ ୱା ଭିନ୍ଦାପେୟ୍ୟ ୱା, ଅନୁପୱଜ୍ଜୋତି ଇଦଂ ସବ୍ବମତ୍ତିକାମୟକୁଟୀ ୱିୟ ସବ୍ବଥା ଅନୁପଯୋଗାରହଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣସୁତ୍ତେହି

ୱିନଦ୍ଧଛଡ୍ଡାଦିକଂ, ତତ୍ଥ ଅକପ୍ପିଯଭାଗୋୱ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ନ ତଦୱସେସୋ, ତସ୍ସ କପ୍ପିଯତ୍ତାତି ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଉପୱଜ୍ଜୋୱ ହୋତି। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ଘଟକମ୍ପି ୱାଳଅରୂପମ୍ପି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଧାରେତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦୁତିଯୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୩। ଭେସଜ୍ଜାଦିକରଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୧୫। ଏୱଂ ପରିକ୍ଖାରୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଭେସଜ୍ଜକରଣପରିତ୍ତପଟିସନ୍ଥାରାନଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ''ଭେସଜ୍ଜା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭିସକ୍କସ୍ସ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଭେସଜ୍ଜଂ। କିଂ ତଂ? ତିକିଚ୍ଛନଂ । କରିଯତେ କରଣଂ, ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ କରଣଂ ଭେସଜ୍ଜକରଣଂ, ୱେଜ୍ଜକମ୍ମକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପରିସମନ୍ତତୋ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ପରିତ୍ତଂ, ଆରକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ପଟିସନ୍ଥାରୋ, ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ସମ୍ବନ୍ଧକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ମାତିକାଯଂ ''ଭେସଜ୍ଜକରଣମ୍ପି ଚ ପରିତ୍ତଂ, ପଟିସନ୍ଥାରୋ''ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା) ମଯା ୱୁତ୍ତୋ , ତସ୍ମିଂ ସମଭିନିୱିଟ୍ଠେ ଭେସଜ୍ଜକରଣୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ସହଧମ୍ମୋ ଏତେସନ୍ତି ସହଧମ୍ମିକା, ତେସଂ, ଏକସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସାସନେ ସହସିକ୍ଖମାନଧମ୍ମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସହଧମ୍ମେ ନିଯୁତ୍ତା ସହଧମ୍ମିକା, ତେସଂ, ସହଧମ୍ମସଙ୍ଖାତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ସିକ୍ଖମାନଭାୱେନ ନିଯୁତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତସୀଲାଦିଯୁତ୍ତଭାୱେନ ସମତ୍ତା ସମସୀଲସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ। ଏତେନ ଦୁସ୍ସୀଲାନଂ ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକାନଞ୍ଚ ଅକାତୁମ୍ପି ଲବ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ତେସଂ ୱା ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ। ନ କରିଯିତ୍ଥାତି ଅକତା, ଅଯୁତ୍ତୱସେନ ଅକତପୁବ୍ବା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୬) ପନ ''ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯାତି ନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା। ସା ହି ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା କତାପି ଅକତା ୱିଯାତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି, 'ୱଦେଯ୍ୟାଥ ଭନ୍ତେ ଯେନତ୍ଥୋ'ତି ଏୱଂ ଅକତଟ୍ଠାନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୮୫) ''ଗିଲାନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା କତାପି ଅକତା ୱିଯାତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି, 'ୱଦ ଭନ୍ତେ ପଚ୍ଚଯେନା'ତି ଏୱଂ ଅକତପୱାରଣଟ୍ଠାନେ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତୀ''ତି।

୧୬।ପଟିଯାଦିଯତୀତି ସମ୍ପାଦେତି। ଅକାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଅଯୁତ୍ତତାୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଅକରଣପ୍ପଟିକ୍ଖେପୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଆପତ୍ତିୱସେନାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘପରିକମ୍ମଂ ଅନାମସନ୍ତେନାତି ମାତୁଗାମସରୀରାଦୀନଂ ଅନାମାସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଯାୱ ଞାତକା ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଯାୱ ତସ୍ସ ଞାତକା ନ ପସ୍ସନ୍ତି। ''ତିତ୍ଥିଯଭୂତାନଂ ମାତାପିତୂନଂ ସହତ୍ଥା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୬) ୱୁତ୍ତଂ।

୧୭। ପିତୁ ଭଗିନୀ ପିତୁଚ୍ଛା। ମାତୁ ଭାତା ମାତୁଲୋ। ନପ୍ପହୋନ୍ତୀତି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ଟୀକାସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ''ତେସଂଯେୱ ସନ୍ତକଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା କେୱଲଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ସଚେ ପନ ନପ୍ପହୋନ୍ତି ଯାଚନ୍ତି ଚ, ଦେଥ ନୋ ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପଟିଦସ୍ସାମା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ତେସଂ ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ଅପ୍ପହୋନକତ୍ତା ଭେସଜ୍ଜମେୱ ଯାଚନ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାଧିପ୍ପାଯୋ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବୋ। ନ ଯାଚନ୍ତୀତି ଲଜ୍ଜାଯ ନ ଯାଚନ୍ତି, ଗାରୱେନ ୱା। ''ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞଥା ଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୮) ପନ ''ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ କତ୍ତବ୍ବକରଣଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଭୋଗଂ ପନ ଅକତ୍ୱାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତୀସୁ ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଟୀକାଯମ୍ପି ତଦେୱ ଗହେତ୍ୱା ଲିଖିତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ପନ ତଂ ୱଚନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ କେଚି ପନ ''ଆଭୋଗଂ ଅକତ୍ୱାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଭେସଜ୍ଜକରଣସ୍ସ, ପାଠଇଯଂ 'ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା'ତି ଏୱଂ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଦସ୍ସନୱସେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତେନେୱ ଆପତ୍ତିସିଦ୍ଧାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି 'ତେସଞ୍ଞେୱ ସନ୍ତକ'ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଏତେ ଦସ ଞାତକେ ଠପେତ୍ୱାତି ତେସଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତାଦଯୋପି ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ଞାତକା ଏୱାତି ତେପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ତେନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞାତକାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ । ତେନେୱାହ ''ଏତେସଂ ପୁତ୍ତପରମ୍ପରାଯା''ତିଆଦି। କୁଲପରିୱଟ୍ଟାତି କୁଲାନଂ ପଟିପାଟି, କୁଲପରମ୍ପରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧିନା କରୋନ୍ତସ୍ସ, ''ତାୱକାଲିକଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗଂ ଅକତ୍ୱା ଦେନ୍ତସ୍ସପି ପନ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଦୁକ୍କଟଂ ୱିନା ମିଚ୍ଛାଜୀୱନଂ ୱା କୁଲଦୂସନଂ ୱା ନ ହୋତିଯେୱ। ତେନାହ ''ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱା କୁଲଦୂସକାପତ୍ତି ୱା ନ ହୋତୀ''ତି। ଞାତକାନଞ୍ହି ସନ୍ତକଂ ଯାଚିତ୍ୱାପି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ କୁଲଦୂସନାଦି ନ ସିଯା। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୮୫) ''ମଯ୍ହଂ ଦସ୍ସନ୍ତି କରିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚାସାଯ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଯାଚିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଟ୍ଠାନତାଯ ଞାତକେସୁ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱା କୁଲଦୂସକାପତ୍ତି ୱା ନ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୬) ପନ ''ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱା କୁଲଦୂସକାପତ୍ତି ୱା ନ ହୋତୀତି ୱଚନତୋ ଯାୱ ସତ୍ତମୋ କୁଲପରିୱଟ୍ଟୋ, ତାୱ ଭେସଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବପଦେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ''ଚୂଳମାତୁଯା''ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବପଦେସୁ ଚୂଳମାତୁଯା ସାମିକୋତିଆଦିନା ଯୋଜେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉପଚ୍ଛାୟସ୍ସ ଆହରାମାତି ଇଦଂ ଉପଚ୍ଛାୟେନ ମମ ଞାତକାନଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଆହରଥାତି ଆଣତ୍ତେହି କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଚ ସାମଣେରାଦୀନଂ ଅପଚ୍ଚାସାୟପି ପରଜନସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜକରଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପରିୟେସିତ୍ୱାତି ଇମିନା ‘‘ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତେନ ୱା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଞାତିସାମଣେରେହି ୱା’’ତିଆଦିନା ଚ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି। ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନାତି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ଆଗନ୍ତୁକଚୋରାଦୀନଂ କରୋନ୍ତେନପି ମନୁସ୍ସା ନାମ ଉପକାରକା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ତେହି ଲାଭଂ ଅପତ୍ଥୟନ୍ତେନ, ପଚ୍ଚାସାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମକୁଲଦୂସନାଦିନା ଦୋସୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଞ୍ଚ ଉପକାରେ କତେ ସାସନସ୍ସ ଗୁଣଂ ଞତ୍ୱା ପସୀଦନ୍ତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଉପକାରକା ହୋନ୍ତୀତି କରଣେ ପନ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। କେଚି ପନ ‘‘ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନ ଆଗନ୍ତୁକାଦୀନଂ ପଟିକ୍କୂଲପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନୱିଭାଗସ୍ସ ନିରତ୍ଥକତ୍ତପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନ ‘‘ସବ୍ବେସମ୍ପି ଦାତୁଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମତ୍ତସ୍ସେୱ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ଅପଚ୍ଚାସୀସନଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାଜୀୱକୁଲଦୂସନାଦିଦୋସନିସେଧନତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତଂ ନ ଭେସଜ୍ଜକରଣସଙ୍ଖାତାୟ ଇମିସ୍ସା ଅନ୍ତରାପତ୍ତିୟା ମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ଆଗନ୍ତୁକଚୋରାଦୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାନଂ ଦାନେନେୱ ତାୟ ଆପତ୍ତିୟା ମୁଚ୍ଚନତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ।

୧୮। ତେନେୱ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନପି ଅକାତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଦ୍ଧଂ କୁଲ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଭେସଜ୍ଜଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପନ କଥା କାତବ୍ବା’’ତି ଇଦଂ ପରିୟାୟତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା କରୋନ୍ତୀତି ଇମିନା ପରିୟାୟେନ କଥେନ୍ତସ୍ସପି ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ଆଚରିୟା। ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଇମିନା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠରୋଗୀନଂ ପରିୟାୟେନପି ୱତ୍ୱା ୱିଚରଣଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ପୁଚ୍ଛିତସ୍ସପି ପନ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତସ୍ସ ପରିୟାୟକଥାପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସମୁଲ୍ଲପେସୀତି ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୋ ଏୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି। ଆଚରିୟଭାଗୋତି ୱିନୟାଚାରଂ ଅକୋପେତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜାଚିକ୍ଖଣେନ ୱେଜ୍ଜାଚରିୟଭାଗୋ ଅୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ୱୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୮୫) ପନ ‘‘ୱିନୟଲକ୍ଖଣଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅନାଚରିୟସ୍ସ ତଦନୁରୂପୱୋହାରାସମ୍ଭୱତୋ ଈଦିସସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀତି ‘ଆଚରିୟଭାଗୋ ନାମ ଅୟ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନୟେ ପକତଞ୍ଞୁନା ଆଚରିୟେନ ଲଭିତବ୍ବଭାଗୋ ଅୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପୁପ୍ଫପୂଜନତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନେପି ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱିଧାନସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତତ୍ତା ‘କପ୍ପିୟୱସେନା’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘ପୁପ୍ଫଂ ଆହରଥା’ତିଆଦିନା କପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୮୫) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ପନ ‘‘ପୁପ୍ଫପୂଜନତ୍ଥାୟପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିୟମାନଂ ରୂପିୟଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତଭଜନେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱାତି ଆହ ‘କପ୍ପିୟୱସେନ ଗାହାପେତ୍ୱା’ତି। ‘ଅମ୍ହାକଂ ରୂପିୟଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ପୁପ୍ଫପୂଜନତ୍ଥଂ ପୁପ୍ଫଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତିଆଦିନା ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କପ୍ପିୟେନ କମ୍ମେନ ଗାହାପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୬) ପନ ‘‘କପ୍ପିୟୱସେନାତି ଅମ୍ହାକଂ ପୁପ୍ଫଂ ଆନେଥାତିଆଦିନା। ‘ପୂଜଂ ଅକାସୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୟଂ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ଭେସଜ୍ଜକରଣୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ।

୧୯। ଏୱଂ ଭେସଜ୍ଜକରଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରିତ୍ତକରଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁମାହ ‘‘ପରିତ୍ତେ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଯଦି ‘‘ପରିତ୍ତଂ କରୋଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କରୋନ୍ତି, ଭେସଜ୍ଜକରଣଂ ୱିୟ ଗିହିକମ୍ମଂ ୱିୟ ଚ ହୋତୀତି ‘‘ନ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପରିତ୍ତଂ ଭଣଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସନତ୍ତା ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠେନପି ଭଣିତବ୍ବୋ ଧମ୍ମୋ, ପଗେୱ ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠେନାତି ‘‘କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଚାଲେତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ପରିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତେନ କାତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ଚାଲେତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱା ‘‘ପରିତ୍ତାଣଂ ଏତ୍ଥ ପୱେସେମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେନ ଏୱଂ କତେ ପରିତ୍ତାଣା ଏତ୍ଥ ପୱେସିତା ନାମ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରତୋ…ପେ… ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ଅଞ୍ଞାତକେ ଗହଟ୍ଠେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପାଦେସୁ ଉଦକଂ ଆକିରିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ତସ୍ମିଂ ଦେସେ ଚାରିତ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ପାଠଇଯା ନିସିନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେସୁ ରୋଗୱୂପସମନାଦିଅତ୍ଥାୟ ଉଦକଂ ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପରିତ୍ତଂ କାତୁଂ ସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ପରିତ୍ତଂ ଭଣଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ କରିୟମାନେ ଯଦି ପାଦେ ଅପନେନ୍ତି, ମନୁସ୍ସା ତଂ ‘‘ଅୱମଙ୍ଗଲ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞନ୍ତି ‘‘ରୋଗୋ ନ ୱୂପସମେସ୍ସତୀ’’ତି। ତେନାହ ‘‘ନ ପାଦା ଅପନେତବ୍ବା’’ତି।

ମତସରୀରଦସ୍ସନେ ୱିୟ କେୱଲେ ସୁସାନଦସ୍ସନେପି ଇଦଂ ଜାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱୟଗମନଟ୍ଠାନନ୍ତି ମରଣସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଆହ ‘‘ସୀୱଥିକଦସ୍ସନେ…ପେ… ମରଣସ୍ସତିଂ ପଟିଲଭିସ୍ସାମାତି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଲେସକପ୍ପଂ ଅକତ୍ୱା ସମୁପ୍ପନ୍ନସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ‘‘ପରିୱାରତ୍ଥାୟ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ ଅସୁଦ୍ଧଦସ୍ସନନ୍ତି ୱଚନମତ୍ତେନ ଲେସକପ୍ପଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ଗତେ ମତସ୍ସ ଞାତକା ପସୀଦିସ୍ସନ୍ତି, ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ମୟଂ ଲାଭଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ଉପଟ୍ଠାକଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ପନ ‘‘ମରଣସ୍ସତିଂ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତିଆଦିନା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପକ୍କୋସିତେପି ଅପକ୍କୋସିତେପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ତାଲପଣ୍ଣସ୍ସ ପରିତ୍ତଲେଖନଟ୍ଠାନତ୍ତା ପରିତ୍ତସୁତ୍ତସ୍ସ ପରିତ୍ତକରଣସଞ୍ଞାଣତ୍ତା ତାନି ଦିସ୍ୱା ଅମନୁସ୍ସା ପରିତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ଅପକ୍କମନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ତାଲପଣ୍ଣଂ ପନ ପରିତ୍ତସୁତ୍ତଂ ୱା ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦେ ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ‘‘ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୨୭୫ ଆଦଯୋ) ୱା ଭଣିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକୋଯେୱ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଭତୋ ପାଠଇମୁତ୍ତପରିତ୍ତକରଣୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ନ ପନ ତତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଇଧ ପନା’’ତିଆଦିକୋ କଥାମଗ୍ଗୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ନତ୍ଥି, ଟୀସୁ ଟୀକାସୁପି ତଂସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ସୋ ସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତୋୱାତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଧ ପନ ଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ‘‘ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତଂ ୱା ଭଣିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନେ। ପନାତି ୱିସେସତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଦୀଘନିକାଯେ ପାଥିକୱଗ୍ଗେ ଆଗତସ୍ସ ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ଯଦି ପଠମମେୱ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ମେତ୍ତସୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏୱଞ୍ହି ଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ହୁତ୍ୱା ଅତିଓଜୱନ୍ତଂ ହୋତି।

ପିଟ୍ଠଂ ୱା ମଂସଂ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ, ତେନ ମଚ୍ଛଖଣ୍ଡପୂୱଖଜ୍ଜକାଦଯୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଓତାରଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଅୱନା ପିଯାଯିତଖାଦନୀଯନିବଦ୍ଧୱସନଟ୍ଠାନଲାଭତାଯ ଅୱତାରଣଂ ଲଭନ୍ତି। ହରିତୂପଲିତ୍ତନ୍ତି ଅଲ୍ଲଗୋମଯଲିତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ହି ପୋରାଣକଚାରିତ୍ତଂ ଭୂମିୱିସୁଦ୍ଧକରଣଂ। ପରିସୁଦ୍ଧଂ...ପେ... ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ପରିତ୍ତକାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତାକରୁଣାୱସେନ ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଞ୍ହି ସତି ଉପରି ୱକ୍ଖମାନୌଭଯତୋ ରକ୍ଖାସଂୱିଧାନେନ ସମେତି। ଟୀକାଯଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ଟୀ॰ ୩।୨୮୨) ପନ ‘‘ସରୀରସୁଦ୍ଧିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଦେତଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ନ ହି ‘‘କାଯସୁଦ୍ଧିମତ୍ତେନ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ମେତ୍ତାୱସେନେୱ ପନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ମେତ୍ତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା...ପେ... ଏକାଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ଏକାଦସ? ସୁଖଂ ସୁପତି, ସୁଖଂ ପଟିବୁଜ୍ଝତି, ନ ପାପକଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୧୧।୧୫; ପରି॰ ୩୩୧; ମି॰ ପ॰ ୪।୪।୬)।

ପରିତ୍ତକାରକୋ...ପେ... ସମ୍ପରିୱାରିତେନାତି ଇଦଂ ପରିତ୍ତକରଣେ ବାହିରତୋ ଆରକ୍ଖାସଂୱିଧାନଂ, ‘‘ମେତ୍ତ...ପେ... ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ଆରକ୍ଖାସଂୱିଧାନଂ, ଏୱଂ ଉଭଯତୋ ରକ୍ଖାସଂୱିଧାନଂ ହୋତି। ଏୱଞ୍ହି ଅମନୁସ୍ସା ପରିତ୍ତକାରକସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ ନ ୱିସହନ୍ତି। ମଙ୍ଗଲକଥା ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଅମନୁସ୍ସାନଂ ତୋସନତ୍ଥାଯ ପଣ୍ଣାକାରଂ କତ୍ୱା ମହାମଙ୍ଗଲକଥା କଥେତବ୍ବା। ଏୱଂ ଉପରି ୱକ୍ଖମାନେନ ‘‘ତୁମ୍ହଂ ପଣ୍ଣାକାରତ୍ଥାଯ ମହାମଙ୍ଗଲକଥା ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱଚନେନ ସମେତି। ଟୀକାଯଂ ପନ ‘‘ପୁବ୍ବୁପଚାରୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସନ୍ନିପାତୋତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ତସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ସବ୍ବେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିପାତୋ ଘୋସେତବ୍ବୋ ‘‘ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ସବ୍ବେହି ସନ୍ନିପତିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅନାଗନ୍ତୁଂନାମନ ଲଭତୀତି ଅମନୁସ୍ସୋ ବୁଦ୍ଧାଣାଭଯେନ ରାଜାଣାଭଯେନ ଅନାଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜୂନଂ ଆଣାଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା। ଗହିତକାପଦେସେନ ଅମନୁସ୍ସୋୱ ପୁଚ୍ଛିତୋ ହୋତୀତି ‘‘ଅମନୁସ୍ସଗହିତକୋ ‘ତ୍ୱଂ କୋ ନାମୋ’ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀସୂତି ମାଲାଗନ୍ଧାଦିପୂଜାସୁ। ଆସନପୂଜାଯାତି ଚେତିଯେ ବୁଦ୍ଧାସନପୂଜାଯ। ପିଣ୍ଡପାତେତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଦାନେ। ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁପ୍ପଦେସେନ ଚେତନା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ପତ୍ତିଦାନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି।

ଦେୱତାନନ୍ତି ଯକ୍ଖସେନାପତୀନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତେ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୨୮୩, ୨୯୩) ‘‘ଇମେସଂ ଯକ୍ଖାନଂ ମହାଯକ୍ଖାନଂ ସେନାପତୀନଂ ମହାସେନାପତୀନଂ ଉଜ୍ଝାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି। ଆଟାତି ଦକ୍ଖିମୁଖସକୁଣା। ତେ ଆଟା ନଦନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆଟାନାଦଂ, ଦେୱନଗରଂ, ଆଟାନାଦେ କତଂ ଆଟାନାଦିଯଂ, ସୁତ୍ତଂ। ଟୀକାଯଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ଟୀ॰ ୩।୨୮୨) ‘‘ପରିତ୍ତଂ ଭଣିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ‘ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ପୁରେଚାରିକଂ କତ୍ୱା’ତି ଚ ‘ମଙ୍ଗଲକଥା ୱତ୍ତବ୍ବା’ତି ଚ ‘ୱିହାରସ୍ସ ଉପୱନେ’ତି ଚ ଏୱମାଦି ସବ୍ବଂ ଗିହୀନଂ ପରିତ୍ତକରଣେ ୱୁତ୍ତଂ ପରିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩।୨୮୨) ‘‘ଏତଂ ତାୱ ଗିହୀନଂ ପରିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିନା ୱିସେସତ୍ଥଜୋତକେନ ପନ-ସଦ୍ଦେନ ସହ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ‘‘ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ୱିଯ ହୋତି। ଅୱିସେସେ ହି ସତି ଭେଦୋ କାତବ୍ବୋ ନ ସିଯା। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତାୱ ବାହିରାରକ୍ଖା ଦୁକ୍କରା ହୋତି, ତସ୍ମା ଗିହୀନଂ ପରିତ୍ତକରଣେ ୱୁତ୍ତପରିକମ୍ମେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେପି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନୋ ମତି।

ଇଦଂ ପନ ଇଧ ଆଗତଂ ଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତପରିକମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ଅମନାପଂ, ସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ପରିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅମନୁସ୍ସା ଅନ୍ତରାଯଂ କରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ପୋରାଣା ଚତୂହି ମହାରାଜେହି ଆରୋଚିତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ ମୂଲଭୂତଂ ଦୀଘନିକାଯେ ଆଗତଂ ଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତଂ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୨୭୫ ଆଦଯୋ) ପହାଯ ମୂଲସୁତ୍ତତୋ ଗାଥାଛକ୍କମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଗାଥାଯୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଠପେସୁଂ, ତମ୍ପି ପରିତ୍ତଂ ଅମୂଲଭୂତତ୍ତା ଏକେନାକାରେନ ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା କେଚି ସଂଖିତ୍ତେନ ଧାରେନ୍ତି, କେଚି ୱିତ୍ଥାରେନ, କେଚି ଏକଚ୍ଚା ଗାଥାଯୋ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, କେଚି ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, କେଚି ଭିକ୍ଖୂ ତଂମିସ୍ସକପରିତ୍ତମ୍ପି ମଙ୍ଗଲକରଣକାଲାଦୀସୁ ୱତ୍ତୁମୱିସହନ୍ତା ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସୁତ୍ତାନିଯେୱ ଭଣନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମା? ଚତ୍ତାରୋପି

ମହାରାଜାନୋ ଇମଂ ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ ସଂୱିଦହମାନା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପସାଦାଯ, ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ଅୱିହେଠନାଯ ଏୱ ସଂୱିଦହିଂସୁ , ନ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ''ତତ୍ଥ ସନ୍ତି ଉଳାରା ଯକ୍ଖାନିୱାସିନୋ, ଯେ ଇମସ୍ମିଂ ଭଗୱତୋ ପାୱଚନେ ଅପ୍ପସନ୍ନା, ତେସଂ ପସାଦାଯ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପାସକାନଂ ଉପାସିକାନଂ ଗୁତ୍ତିଯା ରକ୍ଖାଯ ଅୱିହିଂସାଯ ଫାସୁୱିହାରାଯା''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୬)।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନପି ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଗମନେ ''ଉଗ୍ଗଣ୍ହାଥ ଭିକ୍ଖୱେ ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ, ପରିଯାପୁଣାଥ ଭିକ୍ଖୱେ ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ, ଧାରେଥ ଭିକ୍ଖୱେ ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ, ଅତ୍ଥସଂହିତା ଭିକ୍ଖୱେ ଆଟାନାଟିଯା ରକ୍ଖା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପାସକାନଂ ଉପାସିକାନଂ ଗୁତ୍ତିଯା ରକ୍ଖାଯ ଅୱିହିଂସାଯ ଫାସୁୱିହାରାଯା''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୯୫) ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧାରଣେ ଉୟ୍ୟୋଜିତଂ ଆନିସଂସଞ୍ଚ ପକାସିତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଚ ''ବୁଦ୍ଧଭାସିତେ ଏକକ୍ଖରମ୍ପି ଏକପଦମ୍ପି ଅପନେତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ , ତସ୍ମା ଚତୂହି ମହାରାଜେହି ସଂୱିଦହିତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହଂ ପକତିଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତମେୱ ଧାରେତୁଂ ସଜ୍ଝାଯିତୁଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ, ନ ଭଗୱତା ଅଭାସିତଂ ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଅନାରୁଳ୍ହଂ ମିସ୍ସକସୁତ୍ତନ୍ତି। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୨୮୨) ଆଗତଂ ଇଦଂ ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତପରିକମ୍ମଂ ପନ ପକତିସଜ୍ଝାଯନୱାଚନାଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ଗହଟ୍ଠଂ ୱା ପବ୍ବଜିତଂ ୱା ଅମନୁସ୍ସେହି ଗହିତକାଲେ ମୋଚାପନତ୍ଥାଯ ଲୋକିଯେହି ମନ୍ତଂ ୱିଯ ଭଣନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ''ଅମନୁସ୍ସଗହିତକୋ ତ୍ୱଂ କୋ ନାମୋସୀତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ''ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୨୮୨)।

ଆଟାନାଟିଯା ରକ୍ଖା ଚ ନାମ ନ ସକଲସୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ''ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଚ ନମତ୍ଥୂ''ତି ପଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜୂନଂ ୱସେନ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗତଂ ''ଜିନଂ ୱନ୍ଦାମ ଗୋତମ''ନ୍ତି ପଦଂ ପରିଯୋସାନଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତସୁତ୍ତେକଦେସୋଯେୱ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ଅଥ ଖୋ ୱେସ୍ସୱଣୋ ମହାରାଜା ଭଗୱତୋ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇମଂ ଆଟାନାଟିଯଂ ରକ୍ଖଂ ଅଭାସୀ''ତି ଆରଭିତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତସୁତ୍ତେକଦେସସ୍ସ ଅୱସାନେ ''ଅଯଂ ଖୋ ମାରିସା ଆଟାନାଟିଯା ରକ୍ଖା''ତି ନିୟ୍ୟାତିତତ୍ତା। ତସ୍ମା ଯଥା ନାମ ବ୍ଯଗ୍ଘାଦଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଭକ୍ଖଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତାନଂ ବଲୱଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତନା ଗହିତମନୁସ୍ସଂ ମୋଚାପେନ୍ତାନଂ ଅମନୁସ୍ସା ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଇତି ତଥା ମୋଚାପେତୁଂ ଆରଦ୍ଧକାଲେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିସ୍ସଯୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଇମଂ ଆଟାନାଟିଯପରିତ୍ତପରିକମ୍ମଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପରିତ୍ତକରଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ।

୨୦।ଅନାମଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତୋତି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୫) ଏତ୍ଥ ଅମସିଯିତ୍ଥାତି ଆମଟ୍ଠୋ, ନ ଆମଟ୍ଠୋ ଅନାମଟ୍ଠୋ। ପିଣ୍ଡଂ ପିଣ୍ଡଂ ହୁତ୍ୱା ପତତୀତି ପିଣ୍ଡପାତୋ। ଅନାମଟ୍ଠୋ ଚ ସୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଚାତି ତଥା, ଅଗ୍ଗହିତଅଗ୍ଗୋ, ଅପରିଭୁତ୍ତୋ ପିଣ୍ଡପାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେପି କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ହୋତୀତି ଇମିନା ଦାଯକେହି ବହୁବ୍ଯଞ୍ଜନେନ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦିନ୍ନଭାୱଂ ଦୀପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ଯୱିନିପାତନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି, ଏୱଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସଦ୍ଧାଯ ଦିନ୍ନଂ ମହଗ୍ଘଭୋଜନମ୍ପି ମାତାପିତୂନଂ ଦତ୍ୱା ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ଯୱିନିପାତନଂ ନାମ ନ ହୋତି, ପଗେୱ ଅପ୍ପଗ୍ଘଭୋଜନେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମାତାଦିପଞ୍ଚକଂଯେୱ ୱତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜକରଣେ ୱିଯ ଅପରେସମ୍ପି ଦସନ୍ନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଞାତକାନମ୍ପି ପେସେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ''ୱିହାରଂ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପନ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ୱା''ଇଚ୍ଚାଦିୱଚନମାନତ୍ତା ୱିହାରଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଞାତକାନମ୍ପି ଆଗନ୍ତୁକସାମଞ୍ଞେନ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ। ଥାଲକେତି ସଙ୍ଘିକେ କଂସାଦିମଯେ ଥାଲକେ। ପତ୍ତୋପି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଦାମରିକଚୋରସ୍ସାତି ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ପାକଟଚୋରସ୍ସ। ଅଦୀଯମାନେପି ''ନ ଦେନ୍ତୀ''ତି କୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଆମିସସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଅଲାଭେନ ଅତ୍ତନୋ ପରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ସମ୍ଭୱନ୍ତସ୍ସ ଛିଦ୍ଦସ୍ସ ୱିୱରସ୍ସ ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ପିଦହନଂ ପଟିସନ୍ଥାରୋ। ସୋ ପନ ଧମ୍ମାମିସୱସେନ ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରଂ ସନ୍ଧାଯ ''କସ୍ସ କାତବ୍ବୋ, କସ୍ସ ନ କାତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ୱା...ପେ... କାତବ୍ବୋଯେୱାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କାତୁଂ ''ଆଗନ୍ତୁକଂ ତାୱା''ତିଆଦିମାହ। ଖୀଣପରିବ୍ବଯନ୍ତି ଇମିନା ଅଗତିଭାୱଂ କରୁଣାଟ୍ଠାନତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଚ ତବ୍ବିଧୁରାନଂ ସମିଦ୍ଧାନଂ ଆଗନ୍ତୁକତ୍ତେପି ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ''ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନା''ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଚାସୀସନପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ମନୁସ୍ସା ନାମା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନନୁଞ୍ଞାତାନଂ ପନ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନପି ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ଯୱିନିପାତତ୍ତା, ପଚ୍ଚାସାଯ ପନ ସତି କୁଲଦୂସନମ୍ପି ହୋତି। ଉଦ୍ଧାସେତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ତିଯୋଜନଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତେ ମନୁସ୍ସେ ପଲାପେତ୍ୱା। ୱରପୋତ୍ଥକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣନ୍ତି ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିରୂପୱିଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥରଣଂ। ଅଯଂ ପଟିସନ୍ଥାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଭେସଜ୍ଜାଦିୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ତତିଯୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୪। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୨୧। ଏୱଂ ଭେସଜ୍ଜାଦିୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଯାଚନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାପନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ‘‘ଇମିନା ନୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱିଞ୍ଞାପନା, ଯାଚନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଯାଚନା’’ତି। ତତ୍ର ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଅଯଂ ମଯା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯାତି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୩୪୨) ପରସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଏୱ ସନ୍ତକକରଣୱସେନ। ଏୱଂ ଯାଚତୋ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟଞ୍ଚେୱ ଦାସପଟିଗ୍ଗହଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ହୋତି ‘‘ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ହୋତୀ’’ତି ୱଚନଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ପନ ଦାସଂ ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ସାଦିଯନୱସେନେୱ ଦୁକ୍କଟଂ। ସକକମ୍ମନ୍ତି ପାଣୱଧକମ୍ମଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତଦୋସପରିହାରାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପରିହାରାଯ। ଅନିଯମେତ୍ୱାପି ନ ଯାଚିତବ୍ବାତି ସାମୀଚିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପନ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଦିଚ୍ଛକଂ କାରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚାମି, ଦେଥା’’ତିଆଦିନା ଅଯାଚିତ୍ୱାପି ୱଟ୍ଟତି, ସକିଚ୍ଚପସୁତମ୍ପି ଏୱଂ କାରାପେନ୍ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନତ୍ଥି ଏୱ, ସାମୀଚିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ସଙ୍ଘକପ୍ପିଯଭାୱଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ସଙ୍ଘସୋ କପ୍ପିଯଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ମୂଲଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ମୂଲଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ପଠମଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ୱା ‘‘ମୂଲ’’ନ୍ତି ୱଚନସ୍ସ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁସାମଞ୍ଞୱଚନତ୍ତା ଅକପ୍ପିଯୱଚନଂ ୱା ନିଟ୍ଠିତଭତିକିଚ୍ଚାନଂ ଦାପନତୋ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁସାଦିଯନଂ ୱା ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ୱାତି ଇଦଂ ଇଧ ଥମ୍ଭାଦୀନଂ ଦାସିଦାସାଦିଭାୱାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକନ୍ତି ଅପରିଗ୍ଗହିତଂ, ଅସ୍ସାମିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୨।ନ କେୱଲଞ୍ଚ…ପେ… ଚୀୱରାଦୀନି କାରାପେତୁକାମେନାତିଆଦୀସୁ ଚୀୱରଂ କାରାପେତୁକାମସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତତନ୍ତୱାଯେହି ହତ୍ଥକମ୍ମଯାଚନୱସେନ ୱାଯାପନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟାଭାୱେପି ଚୀୱରୱାଯାପନସିକ୍ଖାପଦେନ ଯଥାରହଂ ପାଚିତ୍ତିଯଦୁକ୍କଟାନି ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦି ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି କପ୍ପିଯମୁଖେନ ଲଦ୍ଧମ୍ପି ତତ୍ଥ କମ୍ମକରଣତ୍ଥାଯ ଇମସ୍ସ କହାପଣଂ ଦେହୀତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମସ୍ସ ଦାପନେ କିଞ୍ଚାପି ଦୋସୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଅସାରୁପ୍ପମେୱାତି ୱଦନ୍ତି। କତକମ୍ମତ୍ଥାଯପି କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ପରିଯାଯତୋ ଭତିଂ ଦାପେନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଦୋସୋ, ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।୩୪୨) ପନ ‘‘ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦି ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦିଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନ କପ୍ପିଯୱୋହାରତୋ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥାପି ସାରୁପ୍ପଂ ନ ହୋତି, ମନୁସ୍ସା ଚ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୀତି ୱିହେଠେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦିଦାନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥେୱ ପାଚେତ୍ୱାତି ହତ୍ଥକମ୍ମୱସେନେୱ ପାଚେତ୍ୱା। ‘‘କିଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଏତ୍ତକେପି ପୁଚ୍ଛିତେ ଯଦତ୍ଥାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ, ତଂ କଥେତୁଂ ଲଭତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହତ୍ତା।

୨୩।ୱତ୍ତନ୍ତି ଚାରିତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତି ପନ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀତି ସାଖାଯ ମକ୍ଖିକବୀଜନେନ ପଣ୍ଣାଦିଚ୍ଛେଦେ ବୀଜଗାମକୋପନସ୍ସ ଚେୱ ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗରଜାଦିଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକସ୍ସ ଚ ପରିହାରତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦୁଭଯାସଙ୍କାଯ ଅସତି ତଥା ଅକରଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।୩୪୨) ପନ ‘‘କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀତି ସାଖାଯ ଲଗ୍ଗରଜସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ ପତିତେପି ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖାଦିତୁକାମତାଯପି ସତି ସୁଖପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନଦିଯାଦୀସୁ ଉଦକସ୍ସ ଅପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଆହରାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗେହତୋ…ପେ… ନେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ପରିଗ୍ଗହିତୁଦକତ୍ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ନ ଆହଟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଆପନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଦେସେତ୍ୱାପି ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ ଦୁକ୍କଟମେୱ, ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ସହଧମ୍ମିକାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଅଲଜ୍ଜୀହି ପନ ଭିକ୍ଖୂହି ୱା ସାମଣେରେହି ୱା ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ନ କାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଯଂ କିଞ୍ଚି ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ପନ ଅଲଜ୍ଜୀ ନିୱାରିଯମାନୋପି ବୀଜନାଦିଂ କରୋତି, ତତ୍ଥ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଚେତିଯକମ୍ମାଦୀନି ପନ ତେହି କାରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୩୪୨) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୪୨) ପନ ‘‘ଅଲଜ୍ଜୀହି…ପେ… ନ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗାଧିକାରତ୍ତା ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ବାହିରପରିଭୋଗେସୁ ପନ ଅଲଜ୍ଜୀହିପି ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅଲଜ୍ଜୀହି ସାମଣେରେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ପରି। ୩୫୯) ଅଲଜ୍ଜିଲକ୍ଖଣଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପଲକ୍ଖଣତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ତଂଲକ୍ଖଣୱିରହିତାନଂ ସାମଣେରାଦୀନଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନଗୋତ୍ରଭୁପରିଯୋସାନାନଂ ଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାନଂ ଦୁସ୍ସୀଲାନମ୍ପି ସାଧାରଣୱସେନ ଅଲଜ୍ଜିଲକ୍ଖଣଂ ଯଥାଠପିତପଟିପତ୍ତିଯା ଅତିଟ୍ଠନମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

୨୪।ଗୋଣଂପନ…ପେ… ଆହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିକ୍ଖଣେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଚ୍ଚଯା, ପଟିଲାଭକ୍ଖଣେ ଗୋଣାନଂ ସାଦିଯନପଚ୍ଚଯା ଚ ଦୁକ୍କଟଂ।

ଗୋଣଞ୍ଚି ଅଭନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଲଦ୍ଧମ୍ପି ସାଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ''ହତ୍ଥିଗୱାସ୍ସୱଡଅୱପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱାହ ''ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋପି ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟାଭାୱେପି ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଯାଚନେପି ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ। ରକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଚୋରାଦିଉପଦ୍ଦୱତୋ ରକ୍ଖିତ୍ୱା। ଜଗ୍ଗିତ୍ୱାତି ତିଣଅନ୍ନାଦୀହି ପୋସେତ୍ୱା। ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଅଭନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗୋସାଦିଯନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

୨୫।ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସକଟସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ଯାଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତାୱକାଲିକଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଉଭଯତ୍ଥାପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୩୪୨) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୪୨) ପନ ''ସକଟଂ ଦେଥାତି... ପେ... ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ସକଟଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତାୱକାଲିକଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତାୱକାଲିକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଯାଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱାସିଆଦୀନି ପୁଗ୍ଗଲିକାନିପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଆହ ''ଏସ ନଯୋ ୱାସୀ''ତିଆଦି। ୱଲ୍ଲିଆଦୀସୁ ଚ ପରପରିଗ୍ଗହିତେସୁ ଏସ ନଯୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଗରୁଭଣ୍ଡପ୍ପହୋନକେସୁଯେୱାତି ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ପନ ତିଣସଲାକଂ ଉପାଦାଯ ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ଏୱ, ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋ। ୱଲ୍ଲିଆଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପାଠଇଆଗତାନଂ ୱେଳୁମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜତିଣମତ୍ତିକାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ହରିତାଲଜାତିହିଙ୍ଗୁଲିକାଦି ଅପ୍ପକମ୍ପି ମହଗ୍ଘଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତଂ ତାଲପକ୍କପ୍ପମାଣତୋ ଊନମ୍ପି ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ, ୱିଞ୍ଞାପେତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି।

୨୬।ସାତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ପରିକଥାଦୀସୁ ''ସେନାସନଂ ସମ୍ବାଧ''ନ୍ତିଆଦିନା ପରିଯାଯେନ କଥନଂ ପରିକଥା ନାମ। ଉଜୁକମେୱ ଅକଥେତ୍ୱା ''ଭିକ୍ଖୂନଂ କିଂ ପାସାଦୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତିଆଦିନା ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଯଥା ୱିଭୂତୋ ହୋତି, ଏୱଂ କଥନଂ ଓଭାସୋ ନାମ। ସେନାସନାଦିଅତ୍ଥଂ ଭୂମିପରିକମ୍ମାଦିକରଣୱସେନ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପାଦାଯ ନିମିତ୍ତକରଣଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ନାମ। ତୀସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦଯୋ ଦସ୍ସିତା, ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ପନ କଥନ୍ତି ଆହ ''ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ପନା''ତିଆଦି। ତଥା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପନ ଭେସଜ୍ଜଂ ରୋଗେ ୱୂପସନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ତତ୍ଥ ୱିନଯଧରା ''ଭଗୱତା ରୋଗସୀସେନ ପରିଭୋଗସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ଅରୋଗକାଲେପି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ସୁତ୍ତନ୍ତିକା ପନ ''କିଞ୍ଚାପି ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି, ଆଜୀୱଂ ପନ କୋପେତି, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସଲ୍ଲେଖଂ କୋପେତୀ''ତି ୱଦନ୍ତୀତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଚତୁତ୍ଥୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। କୁଲସଙ୍ଗହୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୨୭। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି କୁଲସଙ୍ଗହୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘କୁଲସଙ୍ଗହୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗଣ୍ହନଂ ସଙ୍ଗହୋ, କୁଲାନଂ ସଙ୍ଗହୋ କୁଲସଙ୍ଗହୋ, ପଚ୍ଚଯଦାଯକାଦୀନଂ ଗିହୀନଂ ଅନୁଗ୍ଗହକରଣଂ। ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହ-ସଦ୍ଦୋ ଯଥା ‘‘ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ’’ତି (ଖୁ। ପା। ୫।୬; ସୁ। ନି। ୨୬୫)।

୨୮। ତତ୍ଥ କୋଟ୍ଟନନ୍ତି ସଯଂ ଛିନ୍ଦନଂ। କୋଟ୍ଟାପନନ୍ତି ‘‘ଇମଂ ଛିନ୍ଦା’’ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଛେଦାପନଂ। ଆଳିଯା ବନ୍ଧନନ୍ତି ଯଥା ଗଚ୍ଛମୂଲେ ଉଦକଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତଥା ସମନ୍ତତୋ ବନ୍ଧନଂ। ଉଦକସ୍ସାତି ଅକପ୍ପିଯୋଦକସ୍ସ ‘‘କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନ’’ନ୍ତି ୱିସୁଂ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା, ତଞ୍ଚ ଆରାମାଦିଅତ୍ଥଂ ରୋପନେ ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେସୁପି କପ୍ପିଯୱୋହାରେସୁପି କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦି ୱଟ୍ଟତୀତି ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ଇଧାପି ୱିଭାଗଂ କତ୍ୱା କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦି ୱିସୁଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କତମଂ ଅକପ୍ପିଯୋଦକଂ, କତମଂ ପନ କପ୍ପିଯୋଦକନ୍ତି? ସପ୍ପାଣକଂ ଅକପ୍ପିଯୋଦକଂ, ଅପ୍ପାଣକଂ କପ୍ପିଯୋଦକନ୍ତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ, ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଜାନଂ ସପ୍ପାଣକଂ ଉଦକଂ ତିଣଂ ୱା ମତ୍ତିକଂ ୱା ସିଞ୍ଚେଯ୍ୟ ୱା ସିଞ୍ଚାପେଯ୍ୟ ୱା ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ଯଥା କୋଟ୍ଟନଖଣନାଦିକାଯିକକିରିଯାପି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେ ସଙ୍ଗହିତା, ଏୱଂ ମାତିକାଉଜୁକରଣାଦିକପ୍ପିଯୱୋହାରେପୀତି ଆହ ‘‘ସୁକ୍ଖମାତିକାଯ ଉଜୁକରଣ’’ନ୍ତି। ହତ୍ଥପାଦମୁଖଧୋୱନନହାନୋଦକସିଞ୍ଚନନ୍ତି ଇମିନାପି ପକାରନ୍ତରେନ କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନମେୱ ଦସ୍ସେତି। ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେ କୋଟ୍ଟନଖଣନାଦିୱସେନ ସଯଂ କରଣସ୍ସପି କଥଂ ସଙ୍ଗହୋତି? ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ୱୋହରିଯତୀତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରୋତି ଅକପ୍ପିଯଭୂତଂ କରଣକାରାପନାଦି ସବ୍ବମେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ, ନ ପନ ଅକପ୍ପିଯୱଚନମତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କପ୍ପିଯୱୋହାରେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୁକ୍ଖମାତିକାଯ ଉଜୁକରଣନ୍ତି ଇମିନା ପୁରାଣପଣ୍ଣାଦୀନଂ ହରଣମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁଦ୍ଦାଲାଦୀନି ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ଠାନତୋ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଠାନମେୱ ପାକଟତରନ୍ତି ‘‘ଓଭାସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯। ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁକାମୋ ପଚ୍ଛା ୱଦତି। ୱନତ୍ଥାଯାତି ଇଦଂ କେଚି ‘‘ୱତତ୍ଥାଯା’’ତି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ୱତିଅତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଆରାମରୋପା ୱନରୋପା, ଯେ ନରା ସେତୁକାରକା’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୪୭) ୱଚନତୋ ପନ ତଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେପି ଏକଚ୍ଚଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ କେୱଲଞ୍ଚ ସେସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ମାତିକନ୍ତି ସୁକ୍ଖମାତିକଂ ୱା ଅସୁକ୍ଖମାତିକଂ ୱା। କପ୍ପିଯୋଦକଂ ସିଞ୍ଚିତୁନ୍ତି ଇମିନା ‘‘କପ୍ପିଯୋଦକଂ ସିଞ୍ଚଥା’’ତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସଯଂ ରୋପେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ‘‘ରୋପେହୀ’’ତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତିପି ସିଦ୍ଧଂ।

୩୦।ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚେୱ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚାତି ପଥୱୀଖଣନପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ, କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନାତି ‘‘ଇଦଂ ଖଣ, ଇଦଂ ରୋପେହୀ’’ତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ। ଦୁକ୍କଟମେୱାତି କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଉଭଯତ୍ରାତି କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯପଥୱିଯଂ।

ସବ୍ବତ୍ଥାତି କୁଲସଙ୍ଗହପରିଭୋଗଆରାମାଦିଅତ୍ଥାଯ ରୋପିତେ। ଦୁକ୍କଟମ୍ପୀତି ନ କେୱଲଂ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। କପ୍ପିଯେନାତି କପ୍ପିଯୋଦକେନ। ତେସଂଯେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି କୁଲସଙ୍ଗହପରିଭୋଗାନଂ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ସଯଂ ସିଞ୍ଚନେ, କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ୱା ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ୱା ସିଞ୍ଚାପନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ସଯଂ ସିଞ୍ଚନେ, ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ସିଞ୍ଚାପନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ପଯୋଗବହୁଲତାଯାତି ସଯଂ କରଣେ, କାଯପଯୋଗସ୍ସ କାରାପନେ ୱଚୀପଯୋଗସ୍ସ ବହୁତ୍ତେନ। ଆପତ୍ତିବହୁଲତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ସଯଂ ସିଞ୍ଚନେ ଧାରାପଚ୍ଛେଦଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ସିଞ୍ଚାପନେ ପନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଆପତ୍ତି, ସକିଂ ଆଣତ୍ତସ୍ସ ବହୁସିଞ୍ଚନେ ଏକାୱ।

ଓଚିନନେ ଦୁକ୍କଟପାଚିତ୍ତିଯାନୀତି କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ, ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାଯ ଓଚିନନେ। ସକିଂ ଆଣତ୍ତୋତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଆଣତ୍ତୋ । ପାଚିତ୍ତିଯମେୱାତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଆଣତ୍ତତ୍ତା ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୯୦-୯୧) ପାଚିତ୍ତିଯଂ। କପ୍ପିଯୱଚନେନ ପନ ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାଯ ଓଚିନାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ।

୩୧। ଗନ୍ଥନେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଦାମଂ ଗନ୍ଥିମଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ, ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାଯ ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାରାପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଟ୍ଟତୀତି ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାଯ ୱଟ୍ଟତି, କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ପନ କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ କାରାପେନ୍ତସ୍ସପି ଦୁକ୍କଟମେୱ। ପୁରିମନଯେନେୱାତି ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ। ଧମ୍ମାସନୱିତାନେ ବଦ୍ଧକଣ୍ଟକେସୁ ପୁପ୍ଫାନି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉପରୂପରି

ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଛତ୍ତସଦିସଂ କତ୍ୱା ଆୱୁଣନତୋ ‘‘ଛତ୍ତାଧିଛତ୍ତଂ ୱିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧମ୍ହୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବମେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ତଂ ଅତିଓଳାରିକମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ କରଣେ, ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ କାରାପନେ ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁପ୍ଫୱିଜ୍ଝନତ୍ଥଂ କଣ୍ଟକମ୍ପି ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମସ୍ସ ଉପଲକ୍ଖଣତ୍ତା ପୁପ୍ଫଦାମୋଲମ୍ବକାଦିଅତ୍ଥାଯ ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦିପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ ‘‘ପୁପ୍ଫୱିଜ୍ଝନତ୍ଥଂ କଣ୍ଟକନ୍ତି ୱିସେସିତତ୍ତା ତଦତ୍ଥଂ କଣ୍ଟକମେୱ ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁପ୍ଫପଟିଚ୍ଛକଂ ନାମ ଦନ୍ତାଦୀହି କତଂ ପୁପ୍ଫାଧାନଂ। ଏତମ୍ପି ନାଗଦନ୍ତକମ୍ପି ସଚ୍ଛିଦ୍ଦମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅସୋକପିଣ୍ଡିଯାତି ଅସୋକସାଖାନଂ, ପୁପ୍ଫାନଂ ୱା ସମୂହେ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୩୧) ପନ ‘‘ଅସୋକପିଣ୍ଡିଯାତି ଅସୋକପୁପ୍ଫମଞ୍ଜରିକାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମରଜ୍ଜୁ ନାମ ଚେତିଯଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ପୁପ୍ଫପ୍ପୱେସନତ୍ଥଂ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ବନ୍ଧରଜ୍ଜୁ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୩୧) ପନ ‘‘ଧମ୍ମରଜ୍ଜୁ ନାମ ଚେତିଯାଦୀନି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେସଞ୍ଚ ରଜ୍ଜୁଯା ଚ ଅନ୍ତରା ପୁପ୍ଫପ୍ପୱେସନତ୍ଥାଯ ବନ୍ଧରଜ୍ଜୁ। ସିଥିଲୱଟ୍ଟିତାଯ ୱା ୱଟ୍ଟିଯା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପୁପ୍ଫପ୍ପୱେସନତ୍ଥାଯ ଏୱଂ ବନ୍ଧାତିପି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମତ୍ଥକଦାମନ୍ତି ଧମ୍ମାସନାଦିମତ୍ଥକେ ପଲମ୍ବକଦାମଂ। ତେସଂଯେୱାତି ଉପ୍ପଲାଦୀନଂ ଏୱ। ୱାକେନ ୱାତି ପୁପ୍ଫନାଳଂ ଫାଲେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫେନ ଏକାବଦ୍ଧଟ୍ଠିତୱାକେନ ଦଣ୍ଡେନ ଚ ଏକାବଦ୍ଧେନେୱ। ଏତେନ ପୁପ୍ଫଂ ବୀଜଗାମସଙ୍ଗହଂ ନ ଗଚ୍ଛତି ପଞ୍ଚସୁ ବୀଜେସୁ ଅପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ପଣ୍ଣଂ ୱିଯ, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯଂ ଅକାରାପେତ୍ୱାପି ୱିକୋପନେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଯଞ୍ଚ ଛିନ୍ନସ୍ସପି ମକୁଳସ୍ସ ୱିକସନଂ, ତମ୍ପି ଅତିତରୁଣସ୍ସ ଅଭାୱା ୱୁଡ୍ଢିଲକ୍ଖଣଂ ନ ହୋତି, ପରିଣତସ୍ସ ପନ ମକୁଳସ୍ସ ପତ୍ତାନଂ ସିନେହେ ପରିଯାଦାନଂ ଗତେ ୱିସୁଂଭାୱୋ ଏୱ ୱିକାସୋ, ତେନେୱ ଛିନ୍ନମକୁଳୱିକାସୋ ଅଛିନ୍ନମକୁଳୱିକାସତୋ ପରିହୀନୋ, ମିଲାତନିଯୁତ୍ତୋ ୱା ଦିସ୍ସତି। ଯଞ୍ଚ ମିଲାତସ୍ସ ଉଦକସଞ୍ଞୋଗେ ଅମିଲାନତାପଜ୍ଜନଂ, ତମ୍ପି ତମ୍ବୁଲପଣ୍ଣାଦୀସୁ ସମାନଂ ୱୁଡ୍ଢିଲକ୍ଖଣଂ ନ ହୋତି। ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ନ କତ୍ଥଚି ପୁପ୍ଫାନଂ କପ୍ପିଯକରଣଂ ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ପୁପ୍ଫଂ ସବ୍ବଥା ଅବୀଜମେୱାତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପସିବ୍ବକେ ୱିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁପ୍ଫଂ ପସିବ୍ବକେ ୱା ପସିବ୍ବକସଦିସଂ ବନ୍ଧେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚୀୱରେ ୱା ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୩୧) ପନ ‘‘ଖନ୍ଧେ ଠପିତକାସାୱସ୍ସାତି ଖନ୍ଧେ ଠପିତସଙ୍ଘାଟିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ତଥାବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେଯ୍ଯ। ଇମିନା ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତାଦିସଂ କାସାୱଂ ୱା ୱତ୍ଥଂ ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫାନି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଂସଭଣ୍ଡିକପସିବ୍ବକେ ପକ୍ଖିତ୍ତସଦିସତ୍ତା ୱେଠିମଂ ନାମ ନ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ସିଥିଲବନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପକ୍ଖିପିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠା ଦଣ୍ଡକଂ ପନ ବନ୍ଧିତୁଂ ନୱଟ୍ଟତୀତି ରଜ୍ଜୁଆଦୀହି ବନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁପ୍ଫସ୍ସେୱ ପନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଦଣ୍ଡକେହି ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ।

ପୁପ୍ଫପଟେ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ପୁପ୍ଫପଟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘତୋ ପୁପ୍ଫଦାମସ୍ସ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତିରିଯତୋ ହରଣଂ ପନ ୱାଯିମଂ ନାମ ହୋତି, ନ ପୁରିମଂ। ‘‘ପୁରିମଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କାମେତୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁରିମଂ ପୁପ୍ଫକୋଟିଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ପରିକ୍ଖିପନୱସେନ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପୁପ୍ଫରହିତାଯ ସୁତ୍ତୱାକକୋଟିଯା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକୱାରଂ ହରିତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଚେତିଯାଦିପରିକ୍ଖେପଂ ପୁପ୍ଫପଟକରଣଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଚେତିଯଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ପରିକ୍ଖିପନ୍ତେନ ଏକୱାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ତେନପି ଏକୱାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ପୁପ୍ଫପଟଂ କରୋନ୍ତେନ ଚ ହରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ତେନପି ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ସଚେପି ଦ୍ୱେଯେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଠତ୍ୱା ପରିଯାଯେନ ହରନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ପରେହି ପୂରିତନ୍ତି ଦୀଘତୋ ପସାରିତଂ। ୱାଯିତୁନ୍ତି ତିରିଯତୋ ହରିତୁଂ, ତଂ ପନ ଏକୱାରମ୍ପି ନ ଲଭତି। ପୁପ୍ଫାନି ଠପେନ୍ତେନାତି ଅଗନ୍ଥିତାନି ପାକତିକପୁପ୍ଫାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫୁସାପେତ୍ୱାପି ଠପେନ୍ତେନ। ପୁପ୍ଫଦାମଂ ପନ ପୂଜନତ୍ଥାଯ ଭୂମିଯଂ ଠପେନ୍ତେନ ଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି।

୩୨।ଘଟିକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ହେଟ୍ଠାଭାଗେ ଘଟିକାକାରଯୁତ୍ତୋ, ଦାରୁଘଟିକାକାରୋ ୱା ଓଲମ୍ବକୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୩୧) ପନ ‘‘ଘଟିକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ଅନ୍ତେ ଘଟିକାକାରଯୁତ୍ତୋ ଯମକଦାମଓଲମ୍ବକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୩୧) ପନ ‘‘ଘଟିକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ଯମକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏକେକଂ ପନ ଦାମଂ ନିକ୍ଖନ୍ତସୁତ୍ତକୋଟିଯାୱ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପୁପ୍ଫଦାମଦ୍ୱଯଂ ସଙ୍ଘଟିତୁକାମେନପି ନିକ୍ଖନ୍ତସୁତ୍ତକୋଟିଯାୱ ସୁତ୍ତକୋଟିଂ ସଙ୍ଘଟିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରେନ ମାଲାଗୁଣପରିକ୍ଖେପୋତି ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରେନ ମାଲାଗୁଣସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପନଂ, ତେନେୱ ତଂ ପୁରିମେ ପୱିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ଏତମ୍ପି ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏକୱାରଂ ପନ ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରକରଣେ ମାଲାଗୁଣଂ ହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ପୁପ୍ଫଦାମକରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୁତ୍ତକୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱାପି ଏକତୋ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସୁତ୍ତମଯଂ ଗେଣ୍ଡୁକଂ ନାମ,

ଗେଣ୍ଡୁକଖରପଉଦାମାନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଚେଲାଦୀହି କତଦାମମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି ଅକପ୍ପିଯାନୁଲୋମତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି। ପରସନ୍ତକଂ ଦେତି, ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେନ ପରସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟମ୍ପି ହୋତି।

୩୩।ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାଯାତି ମାତାପିତୂନମ୍ପି ପୁପ୍ଫଂ ଦେନ୍ତେନ ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାଯେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ମଣ୍ଡନତ୍ଥାଯ ପନ ସିୱଲିଙ୍ଗାଦିପୂଜନତ୍ଥାଯା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଇମଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ମାତାପିତୂନଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେସଞାତକାନଂ ତାୱକାଲିକମେୱ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ସଚିପୀତି ଞାତକସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ୱା କସ୍ସଚିପି। ଞାତିସାମଣେରେହେୱାତି ତେସଂ ଗିହିପରିକମ୍ମମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରେତି ଅଞ୍ଞାତକା। ତେହିପି ସାମଣେରେହି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ୱତ୍ତସୀସେନ ହରିତବ୍ବଂ। ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢଭାଗଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସଙ୍ଘିକସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠସାମଣେରାନମ୍ପି ସନ୍ତକତ୍ତା ତେସମ୍ପି ଉପଡ୍ଢଭାଗୋ ଲବ୍ଭତେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଚୂଳଅକନ୍ତି ଉପଡ୍ଢଭାଗତୋପି ଉପଡ୍ଢଂ। ଚତୁତ୍ଥଭାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସାମଣେରା…ପେ… ଠପେନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଅରକ୍ଖିତଅଗୋପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ପନ ‘‘ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଅଭାଜନୀଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ମଗ୍ଗେ ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ୱା।

୩୪।ସାମଣେରେହି ଦାପେତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଂ ସାମଣେରେହି ଗିହିକମ୍ମଂ କାରିତଂ ୱିଯ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ହୋତୀତି ସାମଣେରାନମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ‘‘ସଯମେୱା’’ତିଆଦି। ନ ହି ତଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ନାମ ସିଯା। ଯଦି ହି ତଥା ଆଗତାନଂ ତେସଂ ଦାନଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ନାମ ଭୱେଯ୍ଯ , ସାମଣେରେହିପି ଦାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭେଯ୍ଯ। ସଯମେୱାତି ସାମଣେରା ସଯମେୱ। ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଆଦାଯାତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦିସମ୍ପାଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ସବ୍ବେସମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୩୫।ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ‘‘ମାତାପିତୂନଂ ତାୱ ହରିତ୍ୱାପି ହରାପେତ୍ୱାପି ପକ୍କୋସିତ୍ୱାପି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେସଞାତକାନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାୱ। ମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ହରାପେନ୍ତେନ ଞାତିସାମଣେରେହେୱ ହରାପେତବ୍ବଂ। ଇତରେ ପନ ଯଦି ସଯମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାନେ ୱୁତ୍ତନଯଂ ଫଲଦାନେପି ଅତିଦିସତି, ତସ୍ମା ଫଲମ୍ପି ମାତାପିତୂନଂ ହରଣହରାପନାଦିନା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେସଞାତୀନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାୱ। ଇଦାନି ‘‘ଯୋ ହରିତ୍ୱା ୱା ହରାପେତ୍ୱା ୱା…ପେ… ଇସ୍ସରୱତାଯ ଦଦତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୩୬-୪୩୭) ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାନେ ୱୁତ୍ତନଯଂ ଫଲଦାନେ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଖୀଣପରିବ୍ବଯାନନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଫଲପରିଚ୍ଛେଦେନାତି ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଫଲାନି ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ଫଲପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା। ରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱାତି ‘‘ଇମେହି ରୁକ୍ଖେହି ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା। ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେସୁପି ପନ ରୁକ୍ଖେସୁ ‘‘ଇଧ ଫଲାନି ସୁନ୍ଦରାନି, ଇତୋ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦନ୍ତେନ କୁଲସଙ୍ଗହୋ କତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ପନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ରୁକ୍ଖଚ୍ଛଲ୍ଲୀତି ରୁକ୍ଖତ୍ତଚୋ, ସା ‘‘ଭାଜନୀଯଭଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ କୁଲସଙ୍ଗହୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୩୬। ତେସଂ ତେସଂ ଗିହୀନଂ ଗାମନ୍ତରଦେସନ୍ତରାଦୀସୁ ସାସନପଟିସାସନହରଣଂ ଜଙ୍ଘପେସନିଯଂ। ତେନାହ ‘‘ଗିହୀନଂ ଦୂତେଯ୍ଯଂ ସାସନହରଣକମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଦୂତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଦୂତେଯ୍ଯଂ। ପଠମଂ ସାସନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି…ପେ… ପଦେ ପଦେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ‘‘ତସ୍ସ ସାସନଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପନ ସାସନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଯମେୱ କାରୁଞ୍ଞେ ଠିତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତିରୂପଂ ସାସନଂ ଆରୋଚେତି, ଅନାପତ୍ତି। ଗିହୀନଞ୍ଚ କପ୍ପିଯସାସନଂ ହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମେହି ପନ ଅଟ୍ଠହି କୁଲଦୂସକକମ୍ମେହୀତି ପୁପ୍ଫଦାନଂ ଫଲଦାନଂ ଚୁଣ୍ଣଦାନଂ ମତ୍ତିକଦାନଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନଂ ୱେଳୁଦାନଂ ପଣ୍ଣଦାନଂ ଜଙ୍ଘପେସନିକନ୍ତି ଇମେହି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି। ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମକତୋତି କୁଲଦୂସନପଚ୍ଚଯା କତପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମୋ।

୩୭।ସେକ୍ଖଭୂମିଯଂ ୱାତି ଇମିନା ଝାନଭୂମିମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତିଣ୍ଣଂ ୱିୱେକାନନ୍ତି କାଯଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକଭୂତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱିୱେକାନଂ। ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣସ୍ସ ଭୋଜନପରିଯୋସାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯାୱ ଭୋଜନପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି। ଭୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ପୁନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଣିଧାଯ ଚୀୱରସଣ୍ଠାପନାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

କୁଲସଙ୍ଗହୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ପଞ୍ଚମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୬। ମଚ୍ଛମଂସୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୩୮। ଏୱଂ କୁଲସଙ୍ଗହୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ମଚ୍ଛମଂସୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ମଚ୍ଛମଂସେସୁ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଥଲେ ଠପିତମତ୍ତେ ମରତି, କେୱଟ୍ଟାଦୀହି ୱା ମାରିୟତୀତି ମଚ୍ଛୋ। ମଚ୍ଛସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ମଚ୍ଛଂ, ମସିୟତେ ଆମସିୟତେତି ମଂସଂ, ମଚ୍ଛଞ୍ଚ ମଂସଞ୍ଚ ମଚ୍ଛମଂସାନି, ତେସୁ। ମଚ୍ଛମଂସେସୁ ପନ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୟୋଜନା। ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣେନାତି ଏତ୍ଥ ନିଦ୍ଧାରଣଂ ନ କାତବ୍ବଂ। ପନ-ସଦ୍ଦୋ ପକ୍ଖନ୍ତରତ୍ଥୋ, ଦିୱାସେୟ୍ୟାଦୀସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟତୋ ଅପରୋ ମଚ୍ଛମଂସେସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଗୟ୍ହତେ ଅନେନାତି ଗହଣଂ। କିଂ ତଂ? ସଦ୍ଦୋ, ମଚ୍ଛୋତି ଗହଣଂ ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣଂ, ତେନ ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣେନ, ମଚ୍ଛସଦ୍ଦେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ମଂସେସୁ ପନ…ପେ… ଅକପ୍ପିୟାନୀତି ଏତ୍ଥ ମନୁସ୍ସମଂସଂ ସମାନଜାତିମଂସତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ହତ୍ଥିଅସ୍ସାନଂ ମଂସାନି ରାଜଙ୍ଗତୋ, ସୁନଖଅହୀନଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱତୋ, ସେସାନଂ ୱାଳଅମିଗତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିବନ୍ଧୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ଦିଟ୍ଠସୁତପରିସଙ୍କିତସଙ୍ଖାତାହି ତୀହି କୋଟୀହି ତୀହି ଆକାରେହି ତୀହି କାରଣେହି ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଅଦିଟ୍ଠଅସୁତାନି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସୋତୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ଅନାରମ୍ମଣଭାୱତୋ ଜାନିତବ୍ବାନି। ଅପରିସଙ୍କିତଂ ପନ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅପରିସଙ୍କିତଂ ପନା’’ତିଆଦି, ତୀଣି ପରିସଙ୍କିତାନି ଞତ୍ୱା ତେସଂ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଅପରିସଙ୍କିତଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ତାନି ତୀଣି ପରିସଙ୍କିତାନି ଚ ଏୱଂ ପରିସଙ୍କିତେ ସତି ଭିକ୍ଖୂହି କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଞ୍ଚ ତେନ ୱିଧିନା ଅପରିସଙ୍କିତେ ସତି କତ୍ତବ୍ବଭାୱଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ଦିସ୍ୱା ପରିସଙ୍କିତଂ ଦିଟ୍ଠପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ସୁତ୍ୱା ପରିସଙ୍କିତଂ ସୁତପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ଅଦିସ୍ୱା ଅସୁତ୍ୱା ତକ୍କେନ ଅନୁମାନେନ ପରିସଙ୍କିତଂ ତଦୁଭୟୱିନିମୁତ୍ତପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ତଂ ତିୱିଧମ୍ପି ପରିସଙ୍କିତସାମଞ୍ଞେନ ଏକା କୋଟି ହୋତି, ତତୋ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ଏୱଂ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅସୁତଂ ଅପରିସଙ୍କିତଂ ମଚ୍ଛମଂସଂ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ଜାଲଂ ମଚ୍ଛବନ୍ଧନଂ। ୱାଗୁରା ମିଗବନ୍ଧିନୀ। କପ୍ପତୀତି ୟଦି ତେସଂ ୱଚନେନ ସଙ୍କା ନିୱତ୍ତତି, ୱଟ୍ଟତି, ନ ତଂ ୱଚନଂ ଲେସକପ୍ପଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ୟତ୍ଥ ଚ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୋତି, ତଂ ସବ୍ବଂ କପ୍ପତୀ’’ତି। ପୱତ୍ତମଂସନ୍ତି ଆପଣାଦୀସୁ ପୱତ୍ତଂ ୱିକ୍କାୟିକଂ ୱା ମତମଂସଂ ୱା। ମଙ୍ଗଲାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆହୁନପାହୁନାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଭିକ୍ଖୂନଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୟ ଅକତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅକତମେୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ମଙ୍ଗଲାଦୀନଞ୍ଚାତି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ୟଥାଠିତୱସେନ ଅୱଧାରଣଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ୟତ୍ଥ ଚ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୋତୀତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ କତେପି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିସଙ୍କିତାଭାୱମାହ।

୩୯। ତମେୱତ୍ଥଂ ଆୱିକାତୁଂ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରେସଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଜାନନ୍ତାନଂ ୱଟ୍ଟତି, ଜାନତୋୱେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି। ତେୟେୱାତି ୟେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ, ତେୟେୱ। ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତମଂସପରିଭୋଗତୋ ଅକପ୍ପିୟମଂସପରିଭୋଗେ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମସ୍ମିଂ ସଚିତ୍ତକାପତ୍ତି, ଇତରସ୍ମିଂ ଅଚିତ୍ତକା। ତେନାହ ‘‘ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତିୟେୱା’’ତି। ‘‘ପରିଭୋଗକାଲେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ୱା ଗହେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୩୯) ୱଚନତୋ ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅନାପତ୍ତି ସିଦ୍ଧା। ଅଜାନିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସେୱ ହି ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୱତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀତି ଇମିନା ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ମଚ୍ଛମଂସୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଛଟ୍ଠୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୭। ଅନାମାସୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୪୦। ଏୱଂ ମଚ୍ଛମଂସୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନାମାସୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଅନାମାସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆମସିୟତେତି ଆମାସଂ, ନ ଆମାସଂ ଅନାମାସଂ, ଅପରାମସିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପାରିପନ୍ଥିକାତି ୱିକୁପ୍ପନିକା, ଅନ୍ତରାୟିକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନଦୀସୋତେନ ୱୁୟ୍ହମାନଂ ମାତରନ୍ତି ଏତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞାସୁ ପନ ଇତ୍ଥୀସୁ କାରୁଞ୍ଞାଧିପ୍ପାୟେନ ମାତରି ୱୁତ୍ତନୟେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ମାତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞାସୁ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତାପି ଅତ୍ଥି। ଏତ୍ଥ ଗଣ୍ହାହୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଗେହସ୍ସିତପେମେନ କାୟପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ ଫୁସନେ ଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। କାରୁଞ୍ଞେନ ପନ ୱତ୍ଥାଦିଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତିଂ ‘‘ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସପି ଅୱସଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜନ୍ତିଂ କାରୁଞ୍ଞେନ ସହସା ଅନାମାସନ୍ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା କେସାଦୀସୁ ଗହେତ୍ୱା ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାୟେନ ଆକଡ୍ଢତୋପି ଅନାପତ୍ତିୟେୱ। ନ ହି ମୀୟମାନଂ ମାତରଂ ଉପେକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଇତ୍ଥିୟାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଉକ୍କଟ୍ଠାୟ ମାତୁୟାପି ଆମାସୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ମାତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ କାତବ୍ବଂ ପନ ଅଞ୍ଞାସମ୍ପି ଇତ୍ଥୀନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତିୟେୱ ଅନାମାସତ୍ତେ ୱିସେସାଭାୱା।

ତିଣ୍ଣୁପକନ୍ତି ହିରିୱେରାଦିମୂଲେହି କେସାଲଙ୍କାରତ୍ଥାୟ କତଚୁମ୍ବଟକଂ। ତାଲପଣ୍ଣମୁଦ୍ଦିକନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣେହି କତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ। ତେନ ତାଲପଣ୍ଣାଦିମୟଂ କଟିସୁତ୍ତକଣ୍ଣପିଠଅନ୍ଧନାଦି ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସନପାରୁପନଭାୱତୋ ଅପନେତ୍ୱା, ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ପରିଣାମେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ପାଦମୂଲେ ଠପେତୀତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୱିତାନାଦିଅତ୍ଥମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱ, ପୂଜାଦିଅତ୍ଥଂ ତାୱକାଲିକମ୍ପି ଆମସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୀସପସାଧନଦନ୍ତସୂଚୀତି ଇଦଂ ସୀସାଲଙ୍କାରତ୍ଥାୟ ପଟପିଲୋତିକାହି କତସୀସପସାଧନକଞ୍ଚେୱ ଦନ୍ତସୂଚିଆଦି ଚାତି ଦ୍ୱେ ତୟୋ। ସୀସପସାଧନଂ ସିପାଟିକୋପକରଣତ୍ଥାୟ ଚେୱ ଦନ୍ତସୂଚିଂ ସୂଚିଉପକରଣତ୍ଥାୟ ଚ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। କେସକଲାପଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତିରିୟଂ ପୱେସନତ୍ଥାୟ କତା ସୂଚି ଏୱ ସୀସପସାଧନକଦନ୍ତସୂଚୀତି ଏକମେୱ କତ୍ୱା ସିପାଟିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରିତବ୍ବସୂଚିୟେୱ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ ଉପକରଣନ୍ତି ସିପାଟିକସୂଚିଉପକରଣଂ, ଏୱଂ ୱା ୟୋଜନା କାତବ୍ବା।

ପୋତ୍ଥକରୂପନ୍ତି ସୁଧାଦୀହି କତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତାନଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀନଂ ସଣ୍ଠାନେନ କତମ୍ପି ଅନାମାସମେୱ । ଇତ୍ଥିରୂପାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ୱତ୍ଥୁଭିତ୍ତିଆଦିଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ୱଠଅଞ୍ଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱରୂପେ ହି ଅନାମାସେ କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗେ ଅସତି କାୟପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ ଆମସତୋ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ କେନଚି ଦଣ୍ଡାଦିନା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅନାମାସମ୍ପି ଦଣ୍ଡପାସାଣାଦୀହି ଭେଦନସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପାଠଇୟମ୍ପି ଆପଦାସୁ ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାୟସ୍ସ ଆମସନେପି ଅନାପତ୍ତିୟା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ସପ୍ପିନିଆଦିୱାଠଅମିଗୀହି ଗହିତପାଣକାନଂ ମୋଚନତ୍ଥାୟ ତଂ ତଂ ସପ୍ପିନିଆଦିୱତ୍ଥୁଂ ଦଣ୍ଡାଦୀହି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ, ମାତୁଆଦିଂ ଉଦକେ ମୀୟମାନଂ ୱତ୍ଥାଦୀହି ଗହେତୁଂ, ଅସକ୍କୋନ୍ତିଂ କେସାଦୀସୁ ଗହେତ୍ୱା କାରୁଞ୍ଞେନ ଉକ୍ଖିପିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋୱ। ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘ନ ତ୍ୱେୱ ଆମସିତବ୍ବା’ତି ଇଦଂ ପନ ୱଚନଂ ଅମୀୟମାନଂ ୱତ୍ଥୁଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତୀ’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୨୮୧) ୱୁତ୍ତଂ।

୪୧।ମଗ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟାତି ‘‘ମଗ୍ଗୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ମଗ୍ଗସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଦେନ୍ତୀତି ଇଦଂ ସାମୀଚିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତେହି ପନ ‘‘ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୟମେୱ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଜାତକାନୀତି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଭୂତଗାମଭାୱେନେୱ ଠିତାନି। ‘‘କୀଠଅନ୍ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସତି ପଚ୍ଚୟେ ଆମସନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ଗିହିସନ୍ତକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକଂ ପନ ପରିଭୋଗାରହଂ ସବ୍ବଥା ଆମସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଦୁରୂପଚିଣ୍ଣତ୍ତା। ତାଲପନସାଦୀନୀତି ଚେତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ
ନାଠଇକେରଲବୁଜତିପୁସଅଲାବୁକୁମ୍ଭଣ୍ଡପୁସ୍ସଫଲଏଠଆଲୁକଫଲାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ୟଥାୱୁତ୍ତଫଲାନଂୟେୱ ଚେତ୍ଥ କୀଠଆଧିପ୍ପାୟେନ ଆମସନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାସାଣସକ୍ଖରାଦୀନି କୀଠଆଧିପ୍ପାୟେନପି ଆମସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଦସ୍ସାମୀତି ଇଦଂ ଅପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗହଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନୋପି ଅତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗହଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି ଅନାମାସତ୍ତାଭାୱା।

୪୨।ମୁତ୍ତାତି (ମ। ନି। ଟୀ। ୧।୨ ପଥୱୀୱାରୱଣ୍ଣନା; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୮୧) ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଜାତିକା ଅଟ୍ଠୱିଧା ମୁତ୍ତା। ତଥା ହି ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଂ, ୱରାହଦାଠଂ, ଭୁଜଗସୀସଂ, ୱଲାହକଂ, ୱେଠଉ, ମଚ୍ଛସିରୋ, ସଙ୍ଖୋ, ସିପ୍ପୀତି ଅଟ୍ଠ ମୁତ୍ତାୟୋନିୟୋ। ତତ୍ଥ ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଜା ପୀତୱଣ୍ଣା ପଭାହୀନା। ୱରାହଦାଠା ୱରାହଦାଠାୱଣ୍ଣାୱ। ଭୁଜଗସୀସଜା ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣା ସୁୱିସୁଦ୍ଧା ୱଟ୍ଟଲା ଚ। ୱଲାହକଜା ଭାସୁରା ଦୁବ୍ବିଭାଗା ରତ୍ତିଭାଗେ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେନ୍ତିୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦେୱୂପଭୋଗା ଏୱ ଚ ହୋନ୍ତି। ୱେଠଉଜା କରକଫଲସମାନୱଣ୍ଣା ନ ଭାସୁରା, ତେ ଚ ୱେଠଉ ଅମନୁସ୍ସଗୋଚରେୟେୱ ପଦେସେ ଜାୟନ୍ତି । ମଚ୍ଛସିରଜା ପାଠୀନପିଟ୍ଠିସମାନୱଣ୍ଣା ୱଟ୍ଟଲା ଲଘୱୋ ଚ ତେଜୱନ୍ତା ହୋନ୍ତି ପଭାୱିହୀନା ଚ, ତେ ଚ ମଚ୍ଛା ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେୟେୱ ଜାୟନ୍ତି। ସଙ୍ଖଜା

ସଙ୍ଖୌଦରଚ୍ଛଓିଓଣ୍ଡା କୋଲଫଲପ୍ପମାଣାପି ହୋନ୍ତି ପଭାଓିହୀନାଓ। ସିପ୍ପିଜା ପଭାଓିସେସଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି ନାନାସଣ୍ଠାନା। ଏଓଂ ଜାତିତୋ ଅଟ୍ଠଓିଧାସୁ ମୁତ୍ତାସୁ ଯା ମଚ୍ଛସଙ୍ଖସିପ୍ପିଜା, ତା ସାମୁଦ୍ଦିକା। ଭୁଜଗଜାପି କାଚି ସାମୁଦ୍ଦିକା ହୋନ୍ତି, ଇତରା ଅସାମୁଦ୍ଦିକା। ଯସ୍ମା ବହୁଲଂ ସାମୁଦ୍ଦିକାଓ ମୁତ୍ତା ଲୋକେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ସିପ୍ପିଜାଓ, ଇତରା କଦାଚି କାଚି, ତସ୍ମା ସମ୍ମୋହଓିନୋଦନିଯଂ (ଓିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୩) "ମୁତ୍ତାତି ସାମୁଦ୍ଦିକା ମୁତ୍ତା"ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ମଣୀତି ଓେଳୁରିଯାଦିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଜୋତିରସାଦିଭେଦୋ ସବ୍ବୋ ମଣି। ଓେଳୁରିଯୋତି ଅଲ୍ଲଓେଳୁଓଣ୍ଣୋ ମଣି, "ମଜ୍ଜାରକ୍ଖିମଣ୍ଡଲଓଣ୍ଣୋ"ତିପି ଓଦନ୍ତି। ସଙ୍ଖୋତି ସାମୁଦ୍ଦିକସଙ୍ଖୋ। ସିଲାତି ମୁଗ୍ଗଓଣ୍ଣା ଅତିସିନିଦ୍ଧା କାଳସିଲା। ମଣିଓୋହାରଂ ଅଗତା ରତ୍ତସେତାଦିଓଣ୍ଣା ସୁମଟ୍ଠାପି ସିଲା ଅନାମାସା ଏଓାତି ଓଦନ୍ତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୮୧) ପନ "ସଙ୍ଖୋତି ସାମୁଦ୍ଦିକସଙ୍ଖୋ। ସିଲାତି କାଳସିଲାପଣ୍ଡୁସିଲାସେତସିଲାଦିଭେଦା ସବ୍ବାପି ସିଲା"ତି ଓୁତ୍ତଂ। ପଓାଳଂ ସମୁଦ୍ଦତୋ ଜାତନାତିରତ୍ତମଣି। ରଜତନ୍ତି କହାପଣମାସାଦିଭେଦଂ ଜତୁମାସାଦିଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବଂ ଓୁତ୍ତାଓସେସରୂପିଯଂ ଗହିତଂ। ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁଓଣ୍ଣଂ। ଲୋହିତଙ୍କୋତି ରତ୍ତମଣି। ମସାରଗଲ୍ଲନ୍ତି କବରଓଣ୍ଣୋ ମଣି। "ମରକତ"ନ୍ତିପି ଓଦନ୍ତି।

ଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥାଯାତି ପଉଚୀଓରାଦିମୂଲତ୍ଥାଯ। କୁଟ୍ଠରୋଗସ୍ସାତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ତାଯ ଓୁପସମେତବ୍ବସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ରୋଗସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଓଟ୍ଟତିଯେଓ। "ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଓିଦ୍ଧାଯେଓ ମୁତ୍ତା ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଓୁତ୍ତା। ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ପିସିତ୍ୱା ଯୋଜିତାନଂ ମୁତ୍ତାନଂ ରତନଭାଓଓିଜହନତୋ ଗହଣକ୍ଖଣେପି ରତନାକାରେନ ଅପେକ୍ଖାଭାଓା "ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ପନ ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଯାଓ ପନ ତା ମୁତ୍ତା ରତନରୂପେନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତାଓ ଆମସିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟନ୍ତି। ଏଓଂ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ରତନପାସାଣଂ ପିସିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜେ ଯୋଜନତ୍ଥାଯ ଗହେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି ଏଓ। ଜାତରୂପରଜତଂ ପନ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଯୋଜନଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି। ଗହଟ୍ଠେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଦିନ୍ନମ୍ପି ଯଦି ଭେସଜ୍ଜେ ସୁଓଣ୍ଣାଦିରୂପେନ ତିଟ୍ଠତି, ଓିଯୋଜେତୁଞ୍ଚ ସକ୍କା, ତାଦିସଂ ଭେସଜ୍ଜମ୍ପି ନ ଓଟ୍ଟତି। ତଂ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତଗତଞ୍ଚେ ଓଟ୍ଟତି। "ଜାତିଫଲିକଂ ଉପାଦାଯା"ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ସୂରିଯକନ୍ତଚନ୍ଦକନ୍ତାଦିକଂ ଜାତିପାସାଣଂ ମଣିମ୍ହି ଏଓ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଆକରମୁତ୍ତୋତି ଆକରତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତୋ। ଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥଂସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଇମିନାଓ ଆମସିତୁମ୍ପି ଓଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପଚିତ୍ୱା କତୋତି କାଚକାରେହି ପଚିତ୍ୱା କତୋ।

ଧମନସଙ୍ଖୋ ଚ ଧୋତଓିଦ୍ଧୋ ଚ ରତନମିସ୍ସୋ ଚାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଓିଦ୍ଧୋତିଆଦିଭାଓେନ କତଛିଦ୍ଦୋ। ରତନମିସ୍ସୋତି କଞ୍ଚନଲତାଦିଓିଚିତ୍ତୋ ମୁତ୍ତାଦିରତନଖଚିତୋ ଚ। ଏତେନ ଧମନସଙ୍ଖତୋ ଅଞ୍ଞୋ ରତନସମ୍ମିସ୍ସୋ ଅନାମାସୋତି ଦସ୍ସେତି। ସିଲାଯମ୍ପି ଏସେଓ ନଯୋ। ପାନୀଯସଙ୍ଖୋତି ଇମିନା ଥାଲକାଦିଆକାରେନ କତସଙ୍ଖମଯଭାଜନାନି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଓଟ୍ଟନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସେସନ୍ତି ରତନମିସ୍ସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଓସେସଂ। ମୁଗ୍ଗଓଣ୍ଣଂଯେଓ ରତନସମ୍ମିସ୍ସଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଆହ "ମୁଗ୍ଗଓଣ୍ଣାଓା"ତି, ମୁଗ୍ଗଓଣ୍ଣା ରତନସମ୍ମିସ୍ସାଓ ନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସାତି ରତନସମ୍ମିସ୍ସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଓସେସା ସିଲା।

ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଧାତୁପାସାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ସୁଓଣ୍ଣଚେତିଯନ୍ତି ଧାତୁକରଣ୍ଡକଂ। ପଟିକ୍ଖିପୀତି "ଧାତୁଟ୍ଠପନତ୍ଥାଯ ଗଣ୍ହଥା"ତି ଅଓତ୍ୱା "ତୁମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ହଥା"ତି ପେସିତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିପି। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ୧।୨୮୧) ପନ "ପଟିକ୍ଖିପୀତି ସୁଓଣ୍ଣମଯସ୍ସ ଧାତୁକରଣ୍ଡକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାଦିରୂପସ୍ସ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକକରଣେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯତ୍ତା ଓୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ। ସୁଓଣ୍ଣବୁବ୍ବୁଳକନ୍ତି ସୁଓଣ୍ଣତାରକଂ। "ରୂପିଯଛଡ୍ଡକଟ୍ଠାନେ"ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ରୂପିଯଛଡ୍ଡକସ୍ସ ଜାତରୂପରଜତଂ ଆମସିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଓୁତ୍ତଂ। କେଳାପଯିତୁନ୍ତି ଆମସିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚାରେତୁଂ। ଓୁତ୍ତନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଓୁତ୍ତଂ। କଚଓରମେଓ ହରିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଗୋପକା ଓା ହୋନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞେ ଓା, ହତ୍ଥେନପି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା କଚଓରଂ ଅପନେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି, "ମଲମ୍ପି ପମଜ୍ଜିତୁଂ ଓଟ୍ଟତିଯେଓା"ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୮୧) ଓୁତ୍ତଂ। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ୧।୨୮୧) ପନ "କଚଓରମେଓ ହରିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଗୋପକା ଓା ହୋନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞେ ଓା, ହତ୍ଥେନପି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା କଚଓରଂ ଅପନେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି, ମଲମ୍ପି ମଜ୍ଜିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି ଏଓାତି ଓଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି କେଳାଯନସଦିସତ୍ତା"ତି ଓୁତ୍ତଂ। କଥଂ ନ ସମେତି? ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଚେତିଯଘରଗୋପକା ରୂପିଯଛଡ୍ଡକଟ୍ଠାନେ ଠିତାତି ତେସଂଯେଓ କେଳାଯନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତସ୍ମା "ଗୋପକା ଓା ହୋନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞେ ଓା"ତି ଓଚନଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି।

କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନ ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ସୁଓଣ୍ଣଚେତିଯେ କଚଓରମେଓ ହରିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ତକମେଓ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ଓୁତ୍ତତ୍ତା "ହତ୍ଥେନପି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା"ତି ଚ "ମଲମ୍ପି ପମଜ୍ଜିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି ଏଓା"ତି ଚ ଓଚନଂ କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି, ତସ୍ମା ଓିଚାରେତବ୍ବମେତନ୍ତି। ଆରକୂଟଲୋହନ୍ତି ସୁଓଣ୍ଣଓଣ୍ଣୋ କିତ୍ତିମଲୋହଓିସେସୋ। ତିଓିଧଞ୍ହି କିତ୍ତିମଲୋହଂ – କଂସଲୋହଂ ଓଟ୍ଟଲୋହଂ ଆରକୂଟଲୋହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତିପୁତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ କଂସଲୋହଂ ନାମ, ସୀସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ଓଟ୍ଟଲୋହଂ, ରସତୁତ୍ଥେହି ରଞ୍ଜିତଂ ତମ୍ବଂ ଆରକୂଟଲୋହଂ ନାମ। "ପକତିରସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ଆରକୂଟ"ନ୍ତି ଚ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୮୧) ଓୁତ୍ତଂ। ତଂ ପନ "ଜାତରୂପଗତିକ"ନ୍ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଉଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମ୍ପି

ହୋତୀତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ରୂପିଯେସୁ ପନ ଅଗଣିତତ୍ତା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତି, ଆମସନେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘୋପି କପ୍ପିଯୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତସୁୱଣ୍ଣାଦିମଯାନଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରାନଂ ଆମସନଗୋପନାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ସବ୍ବଥା କପ୍ପିଯୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ''ତସ୍ମା''ତିଆଦି। ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମୱିନଯୱଣ୍ଣନଟ୍ଠାନେ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘିକମେୱ ସୁୱଣ୍ଣାଦିମଯଂ ସେନାସନଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରା ଚ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲିକାନୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ସେନାସନପଟିବଦ୍ଧତୋ ୱୁତ୍ତଂ।

୪୩।ସାମିକାନଂ ପେସେତବ୍ବନ୍ତି ସାମିକାନଂ ସାସନଂ ପେସେତବ୍ବଂ। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ପଠମମେୱ ଅନାମସିତ୍ୱା ପାସାଣାଦିନା କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଭେଦଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡତ୍ଥାଯ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ''କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ କରିସ୍ସାମୀତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଏତ୍ଥାପି ତଞ୍ଚ ୱିଯୋଜେତ୍ୱା ଆମସିତବ୍ବଂ। ଫଲକଜାଲିକାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ସରପରିତ୍ତାଣାଯ ହତ୍ଥେନ ଗହେତବ୍ବଂ। କିଟିକାଫଲକଂ ଅକ୍ଖିରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଅଯଲୋହାଦୀହି ଜାଲାକାରେନ କତ୍ୱା ସୀସାଦୀସୁ ପଟିମୁଞ୍ଚିତବ୍ବଂ ଜାଲିକଂ ନାମ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କୱଚାଦିକଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅନାମାସାନୀତି ମଚ୍ଛଜାଲାଦିପରୂପରୋଧଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସରପରିତ୍ତାଣଂ ତସ୍ସ ଆୱୁଧଭଣ୍ଡତ୍ତାଭାୱା। ତେନ ୱକ୍ଖତି ''ପରୂପରୋଧନିୱାରଣଞ୍ହି''ତିଆଦି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୪୩)। ଆସନସ୍ସାତି ଚେତିଯସ୍ସସମନ୍ତା କତପରିଭଣ୍ଡସ୍ସ। ବନ୍ଧିସ୍ସାମୀତି କାକାଦୀନଂ ଅଦୂସନତ୍ଥାଯ ବନ୍ଧିସ୍ସାମି।

''ଭେରିସଙ୍ଘାଟୋତି ସଙ୍ଘଟିତଚମ୍ମଭେରୀ। ୱୀଣାସଙ୍ଘାଟୋତି ସଙ୍ଘଟିତଚମ୍ମୱୀଣା''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୮୧) ୱୁତ୍ତଂ। ''ଚମ୍ମୱିନଦ୍ଧା ୱୀଣାଭେରିଆଦୀନୀ''ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୱଚନତୋ ୱିସେସାଭାୱା ''କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନା''ତିଆଦିନା ତତୋ ୱିସେସସ୍ସ ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧତ୍ତା ଚ ଭେରିଆଦୀନଂ ୱିନଦ୍ଧୋପକରଣସମୂହୋ ଭେରିୱୀଣାସଙ୍ଘାଟୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ସଙ୍ଘଟିତବ୍ବୋତି ସଙ୍ଘାଟୋ''ତି କତ୍ୱା। ତୁଚ୍ଛପୋକ୍ଖରନ୍ତି ଅୱିନଦ୍ଧଚମ୍ମଭେରିୱୀଣାନଂ ପୋକ୍ଖରଂ। ଆରୋପିତଚମ୍ମନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ଆରୋପିତଂ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତତୋ ଅପନେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଠପିତମୁଖଚମ୍ମମତ୍ତଂ, ନ ସେସୋପକରଣସହିତଂ, ତଂ ପନ ସଙ୍ଘାଟୋତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ଓନହିତୁନ୍ତି ଭେରିପୋକ୍ଖରାଦୀନି ଚମ୍ମଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଚମ୍ମୱଦ୍ଧିଆଦୀହି ସବ୍ବେହି ଉପକରଣେହି ୱିନନ୍ଧିତୁଂ। ଓନହାପେତୁନ୍ତି ତଥେୱ ଅଞ୍ଞେହି ୱିନନ୍ଧାପେତୁଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଅନାମାସୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ସତ୍ତମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୮। ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୪୪। ଏୱଂ ଅନାମାସୱିନିଚ୍ଛଯକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନେସୁ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠିଯତେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ଗହଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିକପ୍ପିଯତେ ୱିକପ୍ପନା, ସଙ୍କପ୍ପନଂ ଚିନ୍ତନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ତସ୍ମା ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତେନ ‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’ତିଆଦିନା ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ପନ ‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟି’ନ୍ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନାମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମୀ’ତି ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ତିଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଂ ୱା, ଯଦି ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତି , ଅୱିକପ୍ପିତଂ ହୋତି, ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ପନ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟିଆଦିନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ଇମିନା ନାମେନ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ଏତେନ ୱିକପ୍ପିତତିଚୀୱରୋ ତେଚୀୱରିକୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଅଧିଟ୍ଠିତତିଚୀୱରେ ୱିଯ ଅୱିପ୍ପୱାସାଦିନା କାତବ୍ବୱିଧି ନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି, ନ ପନ ୱିକପ୍ପନେ ଦୋସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୬୯) ପନ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତିଚୀୱରଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ, ଯଂ ୱା ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନକାଲପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ ସବ୍ବକାଲଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂଯେୱ ଅନୁଜାନାମି, ତଂ କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ନାନୁଜାନାମି, ସତି ପନ ପଚ୍ଚଯେ ଯଦା ତଦା ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱିକପ୍ପେତୀ’ତି ୱଚନତୋ ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମେସୁ ପନ ତୀସୁ ଟୀକାୱାଦେସୁ ତତିଯୱାଦୋ ଯୁତ୍ତତରୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମା? ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ସଂସନ୍ଦନତୋ। କଥଂ? ପାଠଇଯଞ୍ହି କତପରିଚ୍ଛେଦାସୁଯେୱ ଦ୍ୱୀସୁ ୱସ୍ସିକସାଟିକକଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦୀସୁ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଇଚ୍ଛେୱ, ତସ୍ମା ତେସୁ ଅସତି ପଚ୍ଚଯେ ନିଚ୍ଚଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱ ହୋତି, ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ପାଠଇଯା ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଦିସ୍ସତି, ଇତରାସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ଅନୁଞ୍ଞାତକାଲେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦତି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ତିଚୀୱରଂ ତିଚୀୱରସଙ୍ଖେପେନ ପରିହରତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତୁମେୱ ଅନୁଜାନାମି, ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ। ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପନ ଚାତୁମାସତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁମେୱ, ନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଯୋ ତିଚୀୱରେ ଏକେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିପ୍ପୱାସସୁଖତ୍ଥଂ ୱିକପ୍ପନାଯ ଓକାସୋ ଦିନ୍ନୋ ହୋତୀତି।

ପଠମୱାଦେ ‘‘ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତତୋ ପରଂ ନାମଂ ୱତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସୋ ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱିକପ୍ପନାଧିକାରେନ ୱୁତ୍ତୋ, ‘‘ନାମଂ ୱତ୍ୱା’’ତି ଚ ୱିସେସନେ କଉଦ୍ଧେ ସତି ‘‘ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଚ ଭେଦୱଚନଂ ନ ସିଯା, ସବ୍ବେସୁପି ଚୀୱରେସୁ ନାମଂ ଅୱତ୍ୱାୱ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବତୋ, ଦୁତିଯୱାଦେ ଚ ‘‘ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ନାମେନ ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅନୁଜାନାମୀତି ପାଠସେସୋ। ପଠମେ ଚ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଂ ୱା, ଯଦି ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତି, ଅୱିକପ୍ପିତଂ ହୋତି, ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି। ଦୁତିଯେ ଚ ‘‘ନ ପନ ୱିକପ୍ପନେ ଦୋସୋ’’ତି, ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ୱିଚାରେତବ୍ବମେତଂ।

ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ଚାତୁମାସତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁନ୍ତି ତୀସୁ ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଯାୱ ଆଗାମିସଂୱଚ୍ଛରେ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ, ତାୱ ଠପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଏତ୍ତାୱତା ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିଞ୍ଚ ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତତୋ ପରଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକାଦିନାମସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ, କସ୍ମା ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନପି ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୋଗସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଥାୱିକପ୍ପିତଂ ଅଞ୍ଞନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ‘‘ତତୋ ପରନ୍ତି ଚାତୁମାସତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ ‘ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଯାୱ ଆଗାମିୱସ୍ସାନଂ ତାୱ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ‘ୱିକପ୍ପନେ ନ ଦୋସୋ, ତଥା ୱିକପ୍ପିତଂ ପରିକ୍ଖାରାଦିନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୬୯) ପନ ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂୟେୱ, ନାଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ୱଚ୍ଛିନ୍ନ କତପରିଯୋସିତଂ ଅନ୍ତୋଚାତୁମାସେ ୱସ୍ସାନଦିୱସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ଚାତୁମାସତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅୱତୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଠପେତୁକାମେନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାପି ପଚ୍ଛିମୱାଦୋ ପସତ୍ଥତରୋତି ଦିସ୍ସତି, କସ୍ମା? ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା, ପୁରିମେସୁ ପନ ଆଚରିଯାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋୟେୱ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ହୋତି ନାନାୱାଦସ୍ସେୱ କଥିତତ୍ତା। ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକନ୍ତି ମୁଟ୍ଠିଯା ଉପଲକ୍ଖିତଂ ପଞ୍ଚକଂ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକଂ, ଚତୁହତ୍ଥେ ମିନିତ୍ୱା ପଞ୍ଚମଂ ହତ୍ଥମୁଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମିନିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ‘‘ମୁଟ୍ଠିହତ୍ଥାନଂ ପଞ୍ଚକଂ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକଂ। ପଞ୍ଚପି ହତ୍ଥା ମୁଟ୍ଠୀ କତ୍ୱାୱ ମିନିତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମୁଟ୍ଠିକନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଦ୍ୱିହତ୍ଥେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନ ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ସକ୍କାତି ଆହ ‘‘ପାରୁପନେନପୀ’’ତିଆଦି। ଅତିରେକନ୍ତି ସୁଗତଚୀୱରତୋ ଅତିରେକଂ। ଊନକନ୍ତି ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିତୋ ଊନକଂ। ତେନ ଚ ତେସୁ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀତି ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଉକ୍ଖିପାମି, ପରିଚ୍ଚଜାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ପନ ‘‘ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀତି ଠପେମି, ପରିଚ୍ଚଜାମୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। କାଯୱିକାରଂ କରୋନ୍ତେନାତି ହତ୍ଥେନ ଚୀୱରଂ ପରାମସନ୍ତେନ, ଚାଲେନ୍ତେନ ୱା। ୱାଚାଯ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ କାଯେନପି ଚାଲେତ୍ୱା ୱାଚମ୍ପି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କାଯୱାଚାହି ଅଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ‘‘କାଯେନ ଅଫୁସିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅହତ୍ଥପାସହତ୍ଥପାସୱସେନ ଦୁୱିଧଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ହତ୍ଥପାସୋ ନାମ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥ’ନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଇଧ ନ ସମେତୀ’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଇଦାନି ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖାଭେଦେନ ଦୁୱିଧଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚେ ହତ୍ଥପାସେତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ପନ ‘‘ହତ୍ଥପାସେତି ଚ ଇଦଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତଂ ‘ଇମ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ତତୋ ପରଂ ‘ଏତ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନେତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ, ପାଠିଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ‘ହତ୍ଥପାସୋ’ତି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଇଧ ୱିସେସୱିକପ୍ପନାଯ କାରଣଂ ଗୱେସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପାଠିଯଟ୍ଠକଥାସୁପି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥମେୱ ହତ୍ଥପାସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଟୀକାଚରିଯେହି ଚ ତଦେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୋ, ତସ୍ମା ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତଂ ଚୀୱରଂ ‘‘ଇମ’’ନ୍ତି, ତତୋ ବହିଭୂତଂ ‘‘ଏତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ।

‘‘ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଇଦଂ ଠପିତଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣଯୋଗ୍ଗେ ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱ। ତତ୍ଥାପି ଚୀୱରସ୍ସ ଠପିତଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱ ପମାଣଂ। ନ ହି ସକ୍କା ନିଚ୍ଚସ୍ସ ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ, ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠପିତନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କେଚି ପନ ‘ତଥାପି ଅଧିଟ୍ଠିତେ ନ ଦୋସୋ’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ପନ ‘‘ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କା। ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଇଦଂ ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଚ ଇଦଂ ଠପିତଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଚୀୱରସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱେତ୍ଥ ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଞ୍ଚ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୬୯) ‘‘ସଙ୍ଘାଟି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ ଅନ୍ତରୱାସକନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠିତାନଧିଟ୍ଠିତାନଂ ସମାନମେୱ ନାମଂ। ‘ଅଯଂ ସଙ୍ଘାଟୀ’ତିଆଦୀସୁ ଅନଧିଟ୍ଠିତା ୱୁତ୍ତା। ‘ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେଯ୍ୟା’ତି ଏତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠିତା ୱୁତ୍ତା। ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଗୋଚରଗାମତୋ ୱିହାରେତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଦୂରତରେପି ଲବ୍ଭତେୱାତି ଆଚରିଯା। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେପି ‘ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତୁଂ ସକ୍କା। ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଂ ରକ୍ଖନ୍ତେନ ତତୋ ଦୂରେ ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ କିର ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। କେଚି ‘ଚୀୱରୱଂସେ ଠପିତଂ ଅଞ୍ଞୋ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ନାଗଦନ୍ତେ ଠପେତି, ତଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସପି ରୁହତି ଚୀୱରସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତତ୍ତା’ତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଆଚରିଯାନଂ ମତଭେଦଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାଠପିତୱତ୍ଥେହୀତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହି। ତେନେୱ ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ ଦସ୍ସେତି, ଏତେନ ଚ ତେଚୀୱରିକଧୁତଙ୍ଗଂ ପରିହରନ୍ତେନ ପଂସୁକୂଲାଦିୱସେନ ଲଦ୍ଧଂ ୱତ୍ଥଂ ଦସାହବ୍ଭନ୍ତରେ କତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା ପାରୁପିତୁମସକ୍କୋନ୍ତେନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାୱ ଦସାହମତିକ୍କମାପେତବ୍ବଂ, ଇତରଥା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି, ତେନେୱ ‘‘ରଜିତକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଧୁତଙ୍ଗଚୋରୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୫) ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀତି ଇଦଞ୍ଚ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିତିଚୀୱରନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରସ୍ସ ପନ ପୁରିମାଧିଟ୍ଠାନମେୱ ଅଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା କପ୍ପବିନ୍ଦୁପି ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂନତ୍ଥୀତି ଇମିନା କପ୍ପବିନ୍ଦୁଦାନକିଚ୍ଚମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି, ମହନ୍ତତରମେୱାତିଆଦି ସବ୍ବାଧିଟ୍ଠାନସାଧାରଣଲକ୍ଖଣଂ। ତତ୍ଥ ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅନଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସ ଏକଦେସଭୂତତ୍ତା ଅନଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚେ, ଅଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅପ୍ପଭାୱେନ ଏକଦେସଭୂତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ଅଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚେ, ଅନଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଏକଦେସଭୂତଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଲକ୍ଖଣଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦୁତିଯପଟ୍ଟମେୱ, ଅଥ ଖୋ ତତିଯପଟ୍ଟାଦିକମ୍ପି। ଯଥାହ ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଉତୁଦ୍ଧଟାନଂ ଦୁସ୍ସାନଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ

ସଙ୍ଘାଟିଂ…ପେ… ପଂସୁକୂଲେ ଯାୱଦତ୍ଥ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮)।

ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିତିଚୀୱରପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ଅୱସେସା ଭିକ୍ଖୂତି ୱତ୍ତମାନକାଲେ ନିସିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ। ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯଥା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଚ ସଙ୍ଖାପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତସ୍ମା ତୀଣିପି ଚୀୱରାନି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଇମାନି ଚୀୱରାନି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାନି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନିଧାନମୁଖମେତନ୍ତି ଏତଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାଧିଟ୍ଠାନଂ ନିଧାନମୁଖଂ ଠପନମୁଖଂ, ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠପନକାରଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କଥଂ ଞାଯତୀତି ଚେ, ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି ତିଚୀୱରଂ, ଅତ୍ଥୋ ଚ ହୋତି ପରିସ୍ସାୱନେହିପି ଥୱିକାହିପି। ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳକ’’ନ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଏକମେୱ ପରିସ୍ସାୱନଂ, ଥୱିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି, ନ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱାତି ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱିକପ୍ପନୂପଗପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣାନି, ଅତିରେକପ୍ପମାଣାନି ୱା ପରିସ୍ସାୱନାଦୀନି ପରିକ୍ଖାରାନି କପ୍ପନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ପଠମଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ପୁନ ପରିହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ , ନ ଦ୍ୱେୱ ଆଦିତୋୱ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିସମ୍ଭୱତୋ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେ ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ନ ତତ୍ଥ ଦୁପ୍ପରିହାରୋତି ଆହ ‘‘ଅବଦ୍ଧସୀମାଯ ଦୁପ୍ପରିହାର’’ନ୍ତି।

୪୫। ଅତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣାଯ ଛେଦନକଂ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣା’’ତି। ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ୱସ୍ସିକମାସତୋ ପରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା, ଇମିନା ଚତୁନ୍ନଂ ୱସ୍ସିକମାସାନଂ ଉପରି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଅସତୋ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାଯୋଗା, ଯଞ୍ଚ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପି କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ନତ୍ଥି, ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞାପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଗିମ୍ହେ’’ତି ଏତ୍ଥ ନ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିଯା ପଚ୍ଛିମେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେନ୍ତୋ ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି। କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନ ‘‘କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନିୱାସନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚଯା, ତସ୍ମା କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନପି ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନାତିକ୍କମେପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ପଞ୍ଞାଯତି। ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନେସୁ ଚ ୱସ୍ସାନମାସଆବାଧାନଂ ୱିଗମେ ୱିଜହନଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ନ ଉଦ୍ଧଟଂ, ତସ୍ମା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ଆଗତନଯେନ ଯାୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ନହାନତ୍ଥାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ୱଣ୍ଣଭେଦମତ୍ତରତ୍ତାପି ଚେସା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱେ ପନ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଇମିନା ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀସୁପି ଦୁତିଯଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ରୁହତି, ତଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ଚୀୱରୱସେନ ପରିଭୋଗକିଚ୍ଚସ୍ସ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ସେନାସନପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେ ୱିଯ। ଯଂ ପନ ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସେନାସନତ୍ଥାଯେୱାତି ନିଯମିତଂ ନ ହୋତି ନୱସୁ ଚୀୱରେସୁ ଗହିତତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନିଦହିତ୍ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ୱିଯ ଯଥା ତଥା ୱିନିଯୁଞ୍ଜିତମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ, ପାୱାରୋକୋଜୱୋତି ଇମେସମ୍ପି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦିନା ଲୋକେପି ୱୋହରଣତୋ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣତୋ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ କତଂ। ସଚେ ଅୱସାନେ ଅପରାୱସ୍ସିକସାଟିକା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ପୁରିମୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ୱଦନ୍ତି।

ନିସୀଦନମ୍ପି ପମାଣଯୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଦୀଘତୋ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦିଯଡ୍ଢଂ, ଦସା ୱିଦତ୍ଥୀ’’ତିଇମିନା ପମାଣେନ ଯୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସହତ୍ଥସଙ୍ଖାତେନ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଦୀଘତୋ ତିହତ୍ଥଂ ହୋତି, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଛଳଙ୍ଗୁଲାଧିକଦିୟଡ୍ଢହତ୍ଥଂ, ଦସା ୱିଦତ୍ଥାଧିକହତ୍ଥଂ, ଇଦାନି ମନୁସ୍ସାନଂ ପକତିହତ୍ଥେନ ଦୀଘତୋ ୱିଦତ୍ଥାଧିକଚତୁହତ୍ଥଂ ହୋତି, ୱିତ୍ଥାରତୋ ନୱଙ୍ଗୁଲାଧିକତିହତ୍ଥଂ, ଦସା ଛଳଙ୍ଗୁଲାଧିକଦିୟଡ୍ଢହତ୍ଥା, ତତୋ ଊନଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଅଧିକଂ ‘‘ତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଛେଦନକଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୫୩୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିଯା ପମାଣିକାତି ‘‘ଦୀଘତୋ ଚତସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା, ତିରିଯଂ ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ’’ତି (ପାଚି। ୫୩୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତା, ସା ପନ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଦୀଘତୋ ଛହତ୍ଥା ହୋତି, ୱିତ୍ଥାରତୋ ତିହତ୍ଥା, ଇଦାନି ପକତିହତ୍ଥେନ ପନ ଦୀଘତୋ ନୱହତ୍ଥା ହୋତି, ତିରିଯତୋ ୱିଦତ୍ଥାଧିକଚତୁହତ୍ଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିକପ୍ପନୂପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିକପ୍ପନୂପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣଂ ନାମ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଦୀଘତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ହୋତି, ତିରିଯତୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ, ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଦୀଘତୋ ଏକହତ୍ଥଂ ହୋତି, ତିରିଯତୋ ୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ, ଇଦାନି ପକତିହତ୍ଥେନ ପନ ଦୀଘତୋ ୱିଦତ୍ଥାଧିକହତ୍ଥଂ ହୋତି, ତିରିଯତୋ ଛଳଙ୍ଗୁଲାଧିକୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ସ ପମାଣ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯାତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନଧିଟ୍ଠିତେପି ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ,

ଇଦଂ ମାତୁଯା’’ତି ୱିଭଜିତ୍ୱା ସକସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପେନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଇମିନା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେସ୍ସାମି, ଇଦଂ ମାତୁଯା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଠପେନ୍ତେନ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେତି ଏତ୍ଥ ଅନିୱାସେତ୍ୱା ଅପାରୁପିତ୍ୱା କେୱଲଂ ମଞ୍ଚପୀଠେସ୍ୱେୱ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଯମାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ଅନଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି, ହେଟ୍ଠା ପନ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ତନ୍ତେ ଠିତଂଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଛା ୱୀତଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହୋତି, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସଚେ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱୀତଂ ହୋତି, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏସେୱ ନଯୋତି ୱିକପ୍ପନୂପଗପ୍ପମାଣମତ୍ତେ ୱୀତେ ତନ୍ତେ ଠିତଂଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୬।‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ‘ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନା’ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାନେ ୱିଯ ଚୀୱରେ ନିରାଲଯଭାୱେନେୱ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା। କେଚି ପନ ‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନେୱାତି ଏତମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁ ପନ ୱିବ୍ଭମନ୍ତୋପି ଯାୱ ସିକ୍ଖଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ତାୱ ଭିକ୍ଖୁଯେୱାତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀ’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ‘ଭିକ୍ଖୁନିଯା ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନା’ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ହି ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ୱିସୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି ତସ୍ସା ୱିବ୍ଭମନେନେୱ ଅସ୍ସମଣୀଭାୱତୋ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନାତି ପନ ଇଦଂ ସଚେ ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋୱ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ତସ୍ସ କାଯଲଗ୍ଗମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ପନ ‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ଇଦଂ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାଯ ଠିତସ୍ସ ଚେୱ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଭାୱେ ନିରପେକ୍ଖତାଯ ଗିହିଲିଙ୍ଗତିତ୍ଥିଯଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗିହିଭାୱୂପଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ତଦାପି ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଚୀୱରସ୍ସ ଚ ତସ୍ସ ସନ୍ତକତ୍ତା ୱିଜହନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ୱଚନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୁଦ୍ଧାନି ହୁତ୍ୱା ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତେ ସତି ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତେପି ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତେ ସତି ହୀନାଯ ଅନାୱତ୍ତନ୍ତେପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ କେୱଲଂ ଗିହିଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କିଞ୍ଚାପି ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଅତ୍ଥି, ଚୀୱରସ୍ସ ଚ ତସ୍ସ ସନ୍ତକତ୍ତା ୱିଜହନଂ, ତଥାପି ‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ସିଯା ଯଥା ତଂ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନେନ। ଗିହିଭାୱଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ଚ କେୱଲଂ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କିଞ୍ଚାପି ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥି, ଚୀୱରସ୍ସ ଚ ତସ୍ସ ସନ୍ତକତ୍ତା ୱିଜହନଂ, ତଥାପି ‘‘ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ସିଯା ଯଥା ତଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣେ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁ ୱା ହୋତୁ ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା, ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସାମୀତି ଚିତ୍ତେନ ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନ ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସେୱ ଚୀୱରଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନାଭାୱାତି ଅଯମମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକାନଂ ପନ ଚୀୱରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନାଗତତ୍ତା ତେସଞ୍ଚ ହୀନାଯାୱତ୍ତାନୱୋହାରାଭାୱା ୱିଚାରେତବ୍ବଂ।

କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିନଖୱସେନାତି ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତି। ଓରତୋ ପରତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଓରତୋ ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଭିନ୍ଦତି, ପରତୋ ନ ଭିନ୍ଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ଓରପରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି? ଯଥା ନଦୀପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ପଦେସେ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱସନଦିସାଭାଗେ ତୀରଂ ଓରିମଂ ନାମ ହୋତି, ଇତରଦିସାଭାଗେ ତୀରଂ ପାରିମଂ ନାମ, ତଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିୱାସନପାରୁପନଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଚୀୱରସ୍ସ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଦତ୍ଥିଆଦିପ୍ପମାଣସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଓରଂ ନାମ, ଚୀୱରପରିଯନ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପରଂ ନାମ, ଇତି ଲୋକତୋ ୱା ଯଥା ଚ ଓରତୋ ଭୋଗଂ ପରତୋ ଅନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିମୁଖଟ୍ଠାନଂ ଓରଂ ନାମ, ଇତରଟ୍ଠାନଂ ପରଂ ନାମ, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିୱାସନପାରୁପନଟ୍ଠାନଂ ଓରଂ ନାମ, ଇତରଂ ପରଂ ନାମ। ଏୱଂ ସାସନତୋ ୱା ଓରପରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନେୱ ଯୋ ପନ ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନେ ପଠମଂ ଅଗ୍ଗଳଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପନେତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ମଣ୍ଡଲପରିୱତ୍ତନେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ସକଲସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଅଧିଟ୍ଠାନଭିଜ୍ଜନାଭିଜ୍ଜନଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୯) ‘‘ଏସ ନଯୋତି ଇମିନା ପମାଣଯୁତ୍ତେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଛିଦ୍ଦେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତିଆଦିଅତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି।

ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚୀୱରନ୍ତି ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିଭେଦପ୍ପମାଣତୋ ଅନୂନମେୱ ଖୁଦ୍ଦକଚୀୱରଂ। ମହନ୍ତଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଚତୂସୁ ପସ୍ସେସୁ ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମହନ୍ତଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱା କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଅତିମହନ୍ତଂ ଚୀୱରଂ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ଦନେନପି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନକାଲେ ଛିଜ୍ଜମାନଟ୍ଠାନଂ ଛିଦ୍ଦସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି ଏୱାତି ସିଜ୍ଝତି, ‘ଘଟେତ୍ୱା ଛିନ୍ଦତି ନ ଭିଜ୍ଜତୀ’ତି ୱଚନେନ ଚ ସମେତି। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ପନ ୱିକପ୍ପନୂପଗପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣତୋ ଊନଂ କତ୍ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନିସ୍ସଯତ୍ତା, ତାନି

ପୁନ ବଦ୍ଧାନି ଘଟିତାନି ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରେ ଦ୍ୱିଧା ଛିନ୍ନେ ଯଦିପି ଏକେକଂ ଖଣ୍ଡଂ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣ୍ଡେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ତିଟ୍ଠତି, ନ ଇତରସ୍ମିଂ, ଦ୍ୱେ ପନ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନିସୀଦନକଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି।

୪୭। ସମ୍ମୁଖେ ପୱତ୍ତା ସମ୍ମୁଖାତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ, ତଞ୍ଚ ୱିକପ୍ପନାୱିସେସନଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମୁଖେ’’ତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ କତ୍ୱାପି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ଅଭିମୁଖେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସମ୍ମୁଖେନ ଅତ୍ତନୋ ୱାଚାଯ ଏୱ ୱିକପ୍ପନା ସମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନା। ପରମ୍ମୁଖେନ ୱିକପ୍ପନା ପରମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନାତି କରଣତ୍ଥେନପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଯମେୱ ପାଠଇଯା ସମେତି। ସନ୍ନିହିତାସନ୍ନିହିତଭାୱନ୍ତି ଆସନ୍ନଦୂରଭାୱଂ। ଏତ୍ତାୱତା ନିଧେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ତକେନେୱ ୱିକପ୍ପନାକିଚ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନ ହୋତୀତି ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ଜନେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ… ପେ… ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସଯଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଣପରିଭୁଞ୍ଜନେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଅଧିଟ୍ଠହନେ ପରେସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଭୋଗାଦଯୋପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ପରିଭୋଗୱିସ୍ସଜ୍ଜନଅଧିଟ୍ଠାନାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ନିଧେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେପି କତେ ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁକାମେନ ୱିକପ୍ପିତଚୀୱରମେୱ ହୋତି, ନ ଅତିରେକଚୀୱରଂ, ତଂ ପନ ତିଚୀୱରାଦିନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁକାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତବ୍ବଂ, ଇତରେନ ୱିକପ୍ପିତଚୀୱରମେୱ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

କେଚି ପନ ‘‘ଯଂ ୱିକପ୍ପିତଚୀୱରଂ, ତଂ ଯାୱ ପରିଭୋଗକାଲା ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ନିଦହେତବ୍ବଂ, ପରିଭୋଗକାଲେ ପନ ସମ୍ପତ୍ତେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ତତୋ ପୁବ୍ବେପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାପେଯ୍ୟ, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେନେୱ ୱିକପ୍ପନାଯ ୱିଗତତ୍ତା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନାମ ହୋତି, ଦସାହାତିକ୍କମେ ପତ୍ତେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ତସ୍ମା ଯଂ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବଂ, ତଦେୱ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେ ଚ କତେ ଅନ୍ତୋଦସାହେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ଯଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ‘ତତୋ ପରଂ ପରିଭୋଗାଦି ୱଟ୍ଟତୀ’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱ। ପାଠଇଯଞ୍ହି ‘‘ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତି (ପାରା। ୪୬୯) ଚ ‘‘ସାମଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଣଂ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୩୭୩) ଚ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ସୋ ୱା ଦେତି, ତସ୍ସ ୱା ୱିସ୍ସାସନ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୭୬) ଚ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ୱା ୱିକପ୍ପନଂ ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ କରୋହୀ’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତଂ ଅମୋଚେତ୍ୱାୱ ପରିଭୋଗାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ‘‘ତତୋ ପଭୁତି ପରିଭୋଗାଦଯୋପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିନାପି ୱିସୁଂ ପରିଭୋଗସ୍ସ ନିଧାନସ୍ସ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିକପ୍ପନାନନ୍ତରମେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଏୱ ଚ ତିଚୀୱରରହିତଂ ୱିକପ୍ପନାରହଂ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଞ୍ଚ ନିଦହିତୁଞ୍ଚ ଇଦଂ ପାଟେକ୍କଂ ୱିନଯକମ୍ମନ୍ତି ଖାଯତି। ଅପିଚ ବହୂନଂ ପତ୍ତାନଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରେତୁଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେ ତେସଂ ଅତିରେକପତ୍ତତା ଦସ୍ସିତାତି ସିଜ୍ଝତି ତେସୁ ଏକସ୍ସେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବତୋ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ।

ମିତ୍ତୋତି ଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦିଟ୍ଠମତ୍ତୋ, ନ ଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ପଞ୍ଚଞ୍ଚଉଭିନ୍ନୋୱିଦୋ ନ ହୋତୀତି ଏୱଂ ୱିକପ୍ପିତେ ଅନନ୍ତରମେୱ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବନ୍ତି ୱିନଯକମ୍ମଂ ନ ଜାନାତି। ତେନାହ ‘‘ନ ଜାନାତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତୁ’’ନ୍ତି। ଇମିନାପି ଚେତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ‘‘ୱିକପ୍ପନାସମନନ୍ତରମେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି। ୱିକପ୍ପିତୱିକପ୍ପନା ନାମେସା ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିଟ୍ଠିତଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୪୮। ଏୱଂ ଚୀୱରେ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପତ୍ତେ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପତତି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଏତ୍ଥାତି ପତ୍ତୋ, ଜିନସାସନଭାୱୋ ଭିକ୍ଖାଭାଜନୱିସେସୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ପତ୍ତଂ ପକ୍ଖେ ଦଲେ ପତ୍ତୋ, ଭାଜନେ ସୋ ଗତେ ତିସ୍ୱ’’ତି, ତସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ। ପନାତି ପକ୍ଖନ୍ତରତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ନଯୋତି ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଯୋ। ଚୀୱରେ ୱୁତ୍ତଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଯତୋ ଅଞ୍ଞଭୂତୋ ଅଯଂ ୱକ୍ଖମାନୋ ପତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ପତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତେନ ପମାଣଯୁତ୍ତୋୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ନ ଅପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେନ ପମାଣତୋ ଊନାଧିକେ ପତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ରୁହତି, ତସ୍ମା ତାଦିସଂ ପତ୍ତଂ ଭାଜନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଏତେ ଭାଜନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗା ନ ୱିକପ୍ପନୂପଗା’’ତି।

ଦ୍ୱେ ମଗଧନାଳିଇଯୋତି ଏତ୍ଥ ମଗଧନାଳି ନାମ ଯା ମାଗଧିକାଯ ତୁଲାଯ ଅଡ୍ଢତେରସପଲପରିମିତଂ ଉଦକଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୀହଳଅଦୀପେ ପକତିନାଳିଇତୋ ଖୁଦ୍ଦକା ହୋତି, ଦମିଳଅନାଳିଇତୋ ପନ ମହନ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୦୨) ‘‘ମଗଧନାଳି ନାମ ଅଡ୍ଢତେରସପଲା ହୋତୀତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୀହଳଅଦୀପେ ପକତିନାଳି ମହନ୍ତା, ଦମିଳଅନାଳି ଖୁଦ୍ଦକା, ମଗଧନାଳିପମାଣଯୁତ୍ତା, ତାଯ ମଗଧନାଳିଇଯା ଦିଯଡ୍ଢନାଳି ଏକା ସୀହଳନାଳି ହୋତୀତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ମଗଧନାଳି

ନାମ ଯା ପଞ୍ଚ କୁଡୁୱାନି ଏକଞ୍ଚ ମୁଟ୍ଠିଂ ଏକାଯ ଚ ମୁଟ୍ଠିଯା ତତିଯଭାଗଂ ଗଣ୍ହାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୯୮-୬୦୨) ‘‘ମଗଧନାଳିଇ ନାମ ଛପସତା ନାଳିଇତି କେଚି। ‘ଅଟ୍ଠପସତା’ତି ଅପରେ। ତତ୍ଥ ପୁରିମାନଂ ମତେନ ତିପସତାଯ ନାଳିଇଯା ଦ୍ୱେ ନାଳିଇଯୋ ଏକା ମଗଧନାଳିଇ ହୋତି। ପଚ୍ଛିମାନଂ ଚତୁପସତାଯ ନାଳିଇଯା ଦ୍ୱେ ନାଳିଇଯୋ ଏକା ମଗଧନାଳିଇ। ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ପନ ପକତିଯା ଚତୁମୁଟ୍ଠିକଂ କୁଡୁୱଂ, ଚତୁକୁଡୁୱଂ ନାଳିଇକଂ, ତାଯ ନାଳିଇଯା ସୋଳିଅସ ନାଳିଇଯୋ ଦୋଣଂ, ତଂ ପନ ମଗଧନାଳିଇଯା ଦ୍ୱାଦସ ନାଳିଇଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତେନ ନଯେନ ମଗଧନାଳିଇ ନାମ ପଞ୍ଚ କୁଡୁୱାନି ଏକଞ୍ଚ ମୁଟ୍ଠିଂ ଏକାଯ ମୁଟ୍ଠିଯା ତତିଯଭାଗଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ କୁଡୁୱୋତି ପସତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ –

‘‘କୁଡୁୱୋ ପସତୋ ଏକୋ;

ପତ୍ଥୋ ତେ ଚତୁରୋ ସିଯୁଂ;

ଆଳିହକୋ ଚତୁରୋ ପତ୍ଥା;

ଦୋଣଂ ୱା ଚତୁରାଳିହକ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ୱା ମଗଧନାଳିଇ ନାମ ଯା ଚତୁକୁଡୁୱାଯ ନାଳିଇଯା ଚତସ୍ସୋ ନାଳିଇଯୋ ଗଣ୍ହାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୦୨) ‘‘ଦମିଳିଅନାଳିଇତି ପୁରାଣକନାଳିଇଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସା ଚ ଚତୁମୁଟ୍ଠିକେହି କୁଡୁୱେହି ଅଟ୍ଠକୁଡୁୱା, ତାଯ ନାଳିଇଯା ଦ୍ୱେ ନାଳିଇଯୋ ମଗଧନାଳିଇ ଗଣ୍ହାତି, ପୁରାଣା ପନ ସୀହଳିଅନାଳିଇ ତିସ୍ସୋ ନାଳିଇଯୋ ଗଣ୍ହାତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ମତେନ ମଗଧନାଳିଇ ଇଦାନି ୱତ୍ତମାନାଯ ଚତୁକୁଡୁୱାଯ ଦମିଳିଅନାଳିଇଯା ଚତୁନାଳିଇକା ହୋତି, ତତୋ ମଗଧନାଳିଇତୋ ଉପଡ୍ଢଞ୍ଚ ପୁରାଣଦମିଳିଅନାଳିଇସଙ୍ଖାତଂ ପତ୍ଥଂ ନାମ ହୋତି, ଏତେନ ଚ ଓମକୋ ନାମ ପତ୍ତୋ ପତ୍ଥୋଦନଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ପାଳିଇୱଚନଂ ସମେତି। ଲୋକିଯେହିପି –

‘ଲୋକିଯଂ ମଗଧଞ୍ଚେତି, ପତ୍ଥଦ୍ୱଯମୁଦାହଟଂ;

ଲୋକିଯଂ ସୋଳିଅସପଲଂ, ମାଗଧଂ ଦିଗୁଣଂ ମତ’ନ୍ତି। (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୦୨) –

ଏୱଂ ଲୋକେ ନାଳିଇଯା ମଗଧନାଳିଇ ଦିଗୁଣାତି ଦସ୍ସିତା। ଏୱଞ୍ଚ ଗଯ୍ହମାନେ ଓମକପତ୍ତସ୍ସ ଚ ଯାପନମତ୍ତୋଦନଗାହିକା ଚ ସିଦ୍ଧା ହୋତି। ନ ହି ସକ୍କା ଅଟ୍ଠକୁଡୁୱତୋ ଊନୋଦନଗାହିନା ପତ୍ତେନ ଅଥୂପୀକତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଯାପେତୁଂ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘ପତ୍ଥୋ ନାମ ନାଳିଇମତ୍ତଂ ହୋତି, ଏକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅଲଂ ଯାପନାଯା’ତି’’। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୫।୨୧।୧୯୨) ‘‘ପତ୍ଥୋଦନୋ ନାଲମଯଂ ଦୁୱିନ୍ନ’’ନ୍ତି, ‘‘ଏକସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ପହୋତୀ’’ତି ଚ, ତସ୍ମା ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି। ଆଲୋପସ୍ସ ଆଲୋପସ୍ସ ଅନୁରୂପନ୍ତି ଓଦନସ୍ସ ଚତୁଭାଗମତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ବ୍ରହ୍ମାଯୁସୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୭) ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ମତ୍ତା ନାମ ଓଦନଚତୁତ୍ଥଭାଗୋ’’ତି। ଓଦନଗତିକାନୀତି ଓଦନସ୍ସ ଗତି ଗତି ଯେସଂ ତାନି ଓଦନଗତିକାନି। ଗତୀତି ଚ ଓକାସୋ ଓଦନସ୍ସ ଅନ୍ତୋପୱିସନସୀଲତ୍ତା ଓଦନସ୍ସ ଓକାସୋଯେୱ ତେସଂ ଓକାସୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ ଗୱେସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାଜନପରିଭୋଗେନାତି ଉଦକାହରଣାଦିନା ଭାଜନପରିଭୋଗେନ।

ଏୱଂ ପମାଣତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗୱିକପ୍ପନୂପଗପତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପାକତୋ ମୂଲତୋ ଚ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପମାଣଯୁତ୍ତାନମ୍ପୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଯୋପତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ପାକେହି ପତ୍ତୋତି କମ୍ମାରପକ୍କଂଯେୱ ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସମଣସାରୁପ୍ପନୀଲୱଣ୍ଣକରଣତ୍ଥାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନାନାସମ୍ଭାରେହି ପଚିତବ୍ବୋ, ଅଯୋପତ୍ତସ୍ସ ଅତିକକ୍ଖଳିଅତ୍ତା କମ୍ମାରପାକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚୱାରପକ୍କୋଯେୱ ସମଣସାରୁପ୍ପନୀଲୱଣ୍ଣୋ ହୋତି। ମତ୍ତିକାପତ୍ତୋ ଦ୍ୱୀହି ପାକେହି ପକ୍କୋତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ସ ପନ ମୁଦୁକତ୍ତା କୁମ୍ଭକାରକପାକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱିୱାରପକ୍କୋପି ସମଣସାରୁପ୍ପନୀଲୱଣ୍ଣୋ ହୋତି। ଏୱଂ କତୋଯେୱ ହି ପତ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗୋ ୱିକପ୍ପନୂପଗୋ ଚ ହୋତି, ନାକତୋ। ତେନ ୱକ୍ଖତି ‘‘ପାକେ ଚ ମୂଲେ ଚ ସୁନିଟ୍ଠିତେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗୋ ହୋତି। ଯୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗୋ, ସ୍ୱେୱ ୱିକପ୍ପନୂପଗୋ’’ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୪୮)। ସୋ ହତ୍ଥଂ ଆଗତୋପି ଅନାଗତୋପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୋ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବୋତି ଏତେନ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱିକପ୍ପେତୁଞ୍ଚ ଲଭତି, ଠପିତଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱ ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତୁମାହ ‘‘ଯଦି ହୀ’’ତିଆଦି। ହି-ସଦ୍ଦୋ ୱିତ୍ଥାରଜୋତକୋ। ତତ୍ଥ ପଚିତ୍ୱା ଠପେସ୍ସାମୀତି କାଳିଅୱଣ୍ଣପାକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ପତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ପତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଇଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱ। ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଇଦମ୍ପି ଉପଚାରମତ୍ତଂ, ପତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ।

ଇଦାନି ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପତ୍ତେ ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ହୋତୀତି ମୁଖୱଟ୍ଟିତୋ ହେଟ୍ଠା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋକାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଛିଦ୍ଦଂ ହୋତି।

ସତ୍ତନ୍ନଂଧଞ୍ଞାନନ୍ତି –

‘‘ସାଲି ୱୀହି ଚ କୁଦ୍ରୁସୋ;

ଗୋଧୂମୋ ୱରକୋ ଯୱୋ;

କଙ୍ଗୁତି ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି;

ନୀୱାରାଦୀ ତୁ ତବ୍ଭିଦା’’ତି। –

ୱୁତ୍ତାନଂ ସତ୍ତୱିଧାନଂ ଧଞ୍ଞାନଂ।

୪୯। ଏୱଂ ପତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପତ୍ତୱିକପ୍ପନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିକପ୍ପନେ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତଂ ଚୀୱରୱିକପ୍ପନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୫୦। ଏୱଂ ୱିକପ୍ପନାନଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପତ୍ତେ ଭିନ୍ନେ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା’’ଇଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ଅପତ୍ତୋତି ଇମିନା ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନମ୍ପି ଦସ୍ସେତି। ପଞ୍ଚବନ୍ଧନେପି ପତ୍ତେ ଅପରିପୁଣ୍ଣପାକେ ପତ୍ତେ ୱିଯ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ରୁହତି। ‘‘ତିପୁପଟ୍ଟେନ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତମ୍ବଲୋହାଦିକପ୍ପିଯଲୋହେହି ଅଯୋପତ୍ତସ୍ସ ଛିଦ୍ଦଂ ଛାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ‘‘ଲୋହମଣ୍ଡଲକେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଦ୍ଧେହି…ପେ… ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଉଣ୍ହଭୋଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ୱିଲୀଯମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଫାଣିତଂ ଝାପେତ୍ୱା ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଫାଣିତଂ ପଚିତ୍ୱା ତଥାପକ୍କେନ ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପରିଭୋଗେନାତି ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗେନ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ଆଧାରକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଆଧାରକଂ ଠପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଆଧାରକଟ୍ଠପନୋକାସସ୍ସ ଅନିଯମିତତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଅଟ୍ଠମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୫୧। ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନୱିନିଚ୍ଛୟକଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚୀୱରେନ ୱିନାୱାସୱିନିଚ୍ଛୟକରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଚୀୱରେନୱିନାୱାସୋ''ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚୀୟତୀତି ଚୀୱରଂ, ଚୟଂ ସଞ୍ଚୟଂ କରୀୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅରିୟଦ୍ଧଜୋ ୱତ୍ଥୱିସେସୋ। ଇଧ ପନ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରିତଂ ଚୀୱରଉୟମେୱ। ୱିନାତି ୱଜ୍ଜନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ୱସନଂ ୱାସୋ, ୱିନା ୱାସୋ ୱିନାୱାସୋ, ଚୀୱରେନ ୱିନାୱାସୋ ଚୀୱରୱିନାୱାସୋ, ''ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱତ୍ତିଚ୍ଛାୱସେନ, ଗାଥାପାଦପୂରଣତ୍ଥାୟ ୱା ଅଲୁତ୍ତସମାସଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଥା ଚ ୱକ୍ଖତି ''ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ…ପେ… ୱିପ୍ପୱାସୋ''ତି, ''ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମି, ଇମଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାମି, ଇମଂ ଅନ୍ତରୱାସକଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଏୱଂ ନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠିତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଏକେକେନ ୱିପ୍ପୱାସୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଏକେନପି ୱିନା ୱସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ୱସନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସହ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ପାଚିତ୍ତିୟଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱସନକିରିୟା ଚତୁଇରିୟାପଥସାଧାରଣା, ତସ୍ମା କାୟଲଗ୍ଗଂ ୱା ହୋତୁ ଅଲଗ୍ଗଂ ୱା, ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟରତନସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତୋପି ଚରନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନୋପି ନିପନ୍ନୋପି ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱା ୱସନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି।

ଏୱଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ଅୱିପ୍ପୱାସଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଗାମାଦିପନ୍ନରସୋକାସୱସେନ ୱିସେସତୋ ଦସ୍ସେତୁମାହ ''ଗାମି''ଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ଗାମନିୱେସନାନି ପାକଟାନେୱ। ଉଦୋସିତୋ ନାମ ୟାନାଦୀନଂ ଭଣ୍ଡାନଂ ସାଲା। ଅଟ୍ଟୋ ନାମ ପଟିରାଜାଦିପଟିବାହନତ୍ଥଂ ଇଟ୍ଠକାହି କତୋ ବହଲଭିତ୍ତିକୋ ଚତୁପଞ୍ଚଭୂମିକୋ ପତିସ୍ସୟୱିସେସୋ। ମାଳୋ ନାମ ଏକକୂଟସଙ୍ଗହିତୋ ଚତୁରସ୍ସପାସାଦୋ। ପାସାଦୋ ନାମ ଦୀଘପାସାଦୋ। ହମ୍ମିୟଂ ନାମ ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନପାସାଦୋ, ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନପାସାଦୋତି ଚ ଚନ୍ଦିକଙ୍ଗଣୟୁତ୍ତୋ ପାସାଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସତ୍ଥୋ ନାମ ଜଙ୍ଘସତ୍ଥୋ ୱା ସକଟସତ୍ଥୋ ୱା। ଖେତ୍ତଂ ନାମ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣାନଂ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନଂ। ଧଞ୍ଞକରଣଂ ନାମ ଖଲମଣ୍ଡଲଂ। ଆରାମୋ ନାମ ପୁପ୍ଫାରାମୋ ଫଲାରାମୋ। ୱିହାରାଦୟୋ ପାକଟା ଏୱ। ତତ୍ଥ ନିୱେସନାଦୀନି ଗାମତୋ ବହି ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠାନି ଗହିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତୋଗାମେ ଠିତାନଞ୍ହି ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା ଗାମପରିହାରୋୟେୱାତି। ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଚ ନିଗମନଗରାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି।

ପରିଖାୟ ୱା ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଇମିନା ସମନ୍ତା ନଦୀତଳାକାଦିଉଦକେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋୟେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ତଂ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଘରସ୍ସ ଉପରି ଆକାସେ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟରତନପ୍ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ସଭାୟେ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ସଭାସଦ୍ଦସ୍ସ ପରିୟାୟୋ ସଭାୟସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ସଭାସଦ୍ଦୋ ହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, ସଭାୟସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତି। ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱାତି ନଗରସ୍ସ ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା। ତେସନ୍ତି ସଭାୟନଗରଦ୍ୱାରମୂଲାନଂ। ତସ୍ସା ୱୀଥିୟା ସଭାୟଦ୍ୱାରାନଂ ଗହଣେନେୱ ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନିପି ଗେହାନି, ସା ଚ ଅନ୍ତରୱୀଥି ଗହିତାୟେୱ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱାରୱୀଥିଘରେସୁ ୱସନ୍ତେନ ଗାମପ୍ପୱେସନସହସେୟ୍ୟାଦିଦୋସଂ ପରିହରିତ୍ୱା ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତାଦିୟୁତ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ସଭା ପନ ୟଦି ସବ୍ବେସଂ ୱସନତ୍ଥାୟ ପପାସଦିସା କତା, ଅନ୍ତରାରାମେ ୱିୟ ୟଥାସୁଖଂ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତିହରିତ୍ୱା ଘରେ ନିକ୍ଖିପତୀତି ୱୀଥିଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଘରେ ନିକ୍ଖିପତି। ତେନାହ ''ୱୀଥିହତ୍ଥପାସୋ ନ ରକ୍ଖତୀ''ତି। ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ହତ୍ଥପାସେତି ଘରସ୍ସ ହତ୍ଥପାସଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

ଏୱଂ ଗାମୱସେନ ୱିପ୍ପୱାସାୱିପ୍ପୱାସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ନିୱେସନୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଚେ ଏକକୁଲସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ନିୱେସନଂ ହୋତୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଓୱରକୋ ନାମ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞୋ ଗବ୍ଭୋତି ୱଦନ୍ତି, ଗବ୍ଭସ୍ସ ୱା ପରିୟାୟୱଚନମେତଂ। ଇଦାନି ଉଦୋସିତାଦିୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଉଦୋସିତି''ଚ୍ଚାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ''ଏକକୁଲସ୍ସ ସନ୍ତକୋ ଉଦୋସିତୋ ହୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚା''ତିଆଦିନା ନିୱେସନେ ୱୁତ୍ତନୟେନ। ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସନିୱତ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ୱିସେସୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ୟେସୁ ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଚେ ଏକକୁଲସ୍ସ ନାୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱାତି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱା। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ''ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନା''ତିଆଦିନା। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନାତି ଗାମସ୍ସ, ନଦିୟା ୱା ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନ। ''ସତ୍ଥେନା''ତି ପାଠସେସୋ। ନଦୀପରିହାରୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏତ୍ଥ ''ୱିସୁଂ ନଦୀପରିହାରସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗାମାଦୀହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱିୟ ଚୀୱରହତ୍ଥପାସୋୟେୱ ନଦୀପରିହାରୋ''ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେ ପନ ''ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ନଦୀପରିହାରୋପି ୱିସୁଂ ସିଦ୍ଧୋତି ନଦୀହତ୍ଥପାସୋ ନ ୱିଜହିତବ୍ବୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ୟଥା ପନ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରୱସେନ ଅରଞ୍ଞପରିହାରୋ ଲବ୍ଭତି, ଏୱଂ ନଦିୟଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପୱସେନ ନଦୀପରିହାରୋ ଲବ୍ଭତୀତି କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ନଦୀପରିହାରୋ ୱିସୁଂ ଅୱୁତ୍ତୋ ସିୟା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମାନଂ ଅରଞ୍ଞନଦୀସୁ

ଅବଦ୍ଧସୀମାୱସେନ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେସୁପି ପରିହାରୋ ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧୋ ହୋତି ନଦିୟା ସମାନଲକ୍ଖଣତ୍ତା, ନଦୀହତ୍ଥପାସୋ ନ ୱିଜହିତବ୍ବୋତି ପନ ଅତ୍ଥେ ସତି ନଦିୟା ଅତିୱିତ୍ଥାରତ୍ତା ବହୁସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ଅନ୍ତୋନଦିୟଂ ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ନଦୀହତ୍ଥପାସେ ଠିତେନ ଚୀୱରସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ। ଏସ ନୟୋ ସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେସୁପି। ଅନ୍ତୋଉଦକୁକ୍ଖେପେ ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ୱା ଠିତେନ ପନ ସକ୍କାତି ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ତନୋମତି, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ୱିହାରସୀମନ୍ତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିହାରସ୍ସ ନାନାକୁଲସନ୍ତକଭାୱେପି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଚୀୱରଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ଭୱତୋ ପଧାନତ୍ତା ତତ୍ଥ ସତ୍ଥପରିହାରୋ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ''ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ଥସମୀପେତି ଇଦଂ ୟଥାୱୁତ୍ତଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ୟସ୍ମା ''ନାନାକୁଲସ୍ସ ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ଖେତ୍ତେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱାରମୂଲତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଖେତ୍ତେପି ୱସନ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱାୟେୱ ୱସିତବ୍ବଂ।

ୱିହାରୋ ନାମ ସପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ସକଲୋ ଆୱାସୋତି ୱଦନ୍ତି। ୟସ୍ମିଂ ୱିହାରେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକଗେହମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୯୧-୪୯୪) ପନ ''ୱିହାରୋ ନାମ ଉପଚାରସୀମା। ୟସ୍ମିଂ ୱିହାରେତି ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋପରିୱେଣାଦିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକକୁଲାଦିସନ୍ତକତା ଚେତ୍ଥ କାରାପକାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

ୟଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ସମନ୍ତା ଛାୟା ଫରତୀତି ୟଦା ମହାୱୀଥିୟଂ ଉଜୁକମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସୂରିୟମଣ୍ଡଲଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ପାପୁଣାତି, ତଦା ୟଂ ଓକାସଂ ଛାୟା ଫରତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ ପନ ''ଛାୟାୟ ଫୁଟ୍ଠୋକାସସ୍ସାତି ଉଜୁକଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଲେଡ୍ଡୁପାତବ୍ଭନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗମନପଥେତି ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟକେ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ୟେ ଦୀପକା, ତେସୂତି ୟୋଜନା। ଇତରସ୍ମିନ୍ତି ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟ ଚୀୱରେ।

୫୨। ନଦିଂ ଓତରତୀତି ହତ୍ଥପାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଓତରତି। ନାପଜ୍ଜତୀତି ପରିଭୋଗପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ନାପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ''ସୋ ହୀ''ତିଆଦି। ଅପରିଭୋଗାରହତ୍ତାତି ଇମିନା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଚୀୱରଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଅଚିତ୍ତକନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏକଂପାରୁପିତ୍ୱା ଏକଂ ଅଂସକୂଟେ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ବହୂନଂ ସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଗମନଂ ନ ସାରୁପ୍ପନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଆପତ୍ତିଅଙ୍ଗତ୍ତା। ବହିଗାମେ ଠପେତ୍ୱାପି ଅପାରୁପିତବ୍ବତାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିନୟକମ୍ମଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ୱିହାରେ ସଭାଗଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ସତି ଆସନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନୟକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୟୋଜନା। ଆସନସାଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ କିଂ ତୀହି ଚୀୱରେହି ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନା''ତି ନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ସନ୍ତରୁତ୍ତରସାଦିୟନତୋ। ସଙ୍ଘାଟି ପନ କିଂ କାତବ୍ବାତି ଆହ ''ସଙ୍ଘାଟିଂବହିଗାମେ ଠପେତ୍ୱା''ତି। ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେ ଚ ବହିଗାମେ ଠପିତସଙ୍ଘାଟିୟଞ୍ଚ ପଠମଂ ୱିନୟକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱାସକେ କାତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ବହିଗାମେ ଠପିତସ୍ସପି ୱିନୟକମ୍ମୱଚନତୋ ପରମ୍ମୁଖାପି ଠିତଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ, ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ଦାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦହରାନଂ ଗମନେ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ''ନିସ୍ସୟୋ ପନ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମୁହୁତ୍ତଂ...ପେ... ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ସୌସ୍ସାହତ୍ତେ ଗମନସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ତେସଂ ପନ ପୁରାରୁଣା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସୌସ୍ସାହେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅରୁଣେ ଅନ୍ତରା ଉଟ୍ଠିତେପି ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି ''ୟାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ସୟନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱ ''ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା...ପେ... ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତିଆଦିମ୍ହି ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ଗମନକ୍ଖଣେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ୱୁତ୍ତା। ଧେନୁଭୟେନାତି ତରୁଣୱଚ୍ଛଗାୱୀନଂ ଆଧାୱିତ୍ୱା ସିଙ୍ଗେନ ପହରଣଭୟେନ। ନିସ୍ସୟୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଏତ୍ଥ ଧେନୁଭୟାଦୀହି ଠିତାନଂ ୟାୱ ଭୟୱୂପସମା ଠାତବ୍ବତୋ ''ଅନ୍ତୋଅରୁଣେୟେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ନିୟମେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ୟତ୍ଥ ପନ ଏୱଂ ନିୟମେତୁଂ ସକ୍କା, ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେପି ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାୟ ଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠଦହରାନଂ ୱିୟ।

ଅନ୍ତୋସୀମାୟଂଗାମନ୍ତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିତୋ ପଚ୍ଛା ପତିଟ୍ଠାପିତଗାମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବତୋ। ପୱିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଗତାନଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମତ୍ତା ନେୱ ଚୀୱରାନି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନି ହୋନ୍ତି, ସୌସ୍ସାହତାୟ ନ ନିସ୍ସୟୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେତି ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ନୱମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଭଣ୍ଡପଟିସାମନୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୫୩। ଏୱଂ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଭଣ୍ଡପଟିସାମନୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଭଣ୍ଡସ୍ସପଟିସାମନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭଡିତବ୍ବଂ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଭଣ୍ଡଂ, ଭଡିତବ୍ବଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ୱା ଭଣ୍ଡଂ, ଭଣ୍ଡନ୍ତି ପରିଭଣ୍ଡନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତେନାତି ୱା ଭଣ୍ଡଂ, ମୂଲଧନଂ, ପରିକ୍ଖାରୋ ୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାୟଂ –

‘‘ଭାଜନାଦିପରିକ୍ଖାରେ, ଭଣ୍ଡଂ ମୂଲଧନେପି ଚା’’ତି।

ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡସ୍ସ, ପଟିସାମିୟତେ ପଟିସାମନଂ, ରକ୍ଖଣଂ ଗୋପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ପରେସଂ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗୋପନ’’ନ୍ତି। ମାତୁ କଣ୍ଣପିଳନ୍ଧନଂ ତାଲପଣ୍ଣମ୍ପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ଭାୱନତ୍ଥୋ। ତେନ ପଗେୱ ଅଞ୍ଞାତକାନଂ ସନ୍ତକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଗିହିସନ୍ତକନ୍ତି ଇମିନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ସନ୍ତକଂ ପଟିସାମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ଭଣ୍ଡାଗାରିକସୀସେନାତି ଏତେନ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହାଦିନା ଗହେତ୍ୱା ପଟିସାମେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଗହେତ୍ୱା ପଟିସାମେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଛନ୍ଦେନପି ଭୟେନପୀତି ୱଡ୍ଢକୀଆଦୀସୁ ଛନ୍ଦେନ , ରାଜୱଲ୍ଲଭାଦୀସୁ ଭୟେନ ବଲକ୍କାରେନ ପାତେତ୍ୱା ଗତେସୁ ଚ ପଟିସାମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାୟ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଟିସାମନପୟୋଗଂ ୱିନା ‘‘ନାହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତିଆଦିନା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପୟୋଗେ ଅକତେ ରଜ୍ଜସଙ୍ଖୋଭାଦିକାଲେ ‘‘ନ ଦାନି ତସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ନ ମୟ୍ହଂ ଦାନି ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଉଭୋହିପି ସକସକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧୁରନିକ୍ଖେପେ କତେପି ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ‘‘ପାରାଜିକମେୱ ପଟିସାମନପୟୋଗସ୍ସ କତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ, ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ପଟିସାମନକାଲେ ହିସ୍ସ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ‘‘ନ ଦାନି ତସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଚ ସାମିନୋ ଧୁରନିକ୍ଖେପଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିୟା ହେତୁଭୂତୋ କାୟୱଚୀପୟୋଗୋ ନତ୍ଥି, ଯେନ ସୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ନ ହି ଅକିରିୟସମୁଟ୍ଠାନା ଅୟଂ ଆପତ୍ତୀତି। ଦାନେ ସୌସ୍ସାହୋ, ରକ୍ଖତି ତାୱାତି ଅୱହାରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନାହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତିଆଦିନା ମୁସାୱାଦକରଣେ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ ହୋତି, ନ ଦୁକ୍କଟଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତାଭାୱେନ ସହପୟୋଗସ୍ସପି ଅଭାୱତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଯଦିପି ମୁଖେନ ଦସ୍ସାମୀତି ୱଦତି…ପେ… ପାରାଜିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ କତରପୟୋଗେନ ଆପତ୍ତି, ନ ତାୱ ପଠମେନ ଭଣ୍ଡପଟିସାମନପୟୋଗେନ ତଦା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଭାୱା, ନାପି ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି କଥନପୟୋଗେନ ତଦା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ପୟୋଗସ୍ସ କପ୍ପିୟତ୍ତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସାମିନା ‘‘ଦେହୀ’’ତି ବହୁସୋ ଯାଚିୟମାନୋପି ଅଦତ୍ୱା ଯେନ ପୟୋଗେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଦାତୁକାମତଂ ସାମିକସ୍ସ ଞାପେସି, ଯେନ ଚ ସୋ ଅଦାତୁକାମୋ ଅୟଂ ୱିକ୍ଖିପତୀତି ଞତ୍ୱା ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ତେନେୱ ପୟୋଗେନସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ନ ହେତ୍ଥ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଭଣ୍ଡେ ପରିୟାୟେନ ମୁତ୍ତି ଅତ୍ଥି। ଅଦାତୁକାମତାୟ ହି ‘‘କଦା ତେ ଦିନ୍ନଂ, କତ୍ଥ ତେ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିପରିୟାୟୱଚନେନପି ସାମିକସ୍ସ ଧୁରେନିକ୍ଖିପାପିତେ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ…ପେ… ଉଭିନ୍ନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ପରସନ୍ତକସ୍ସ ପରେହି ଗଣ୍ହାପନେ ଏୱ ହି ପରିୟାୟତୋ ମୁତ୍ତି, ନ ସହତ୍ଥାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ସାମିନା ଦିନ୍ନତାୟ ଭଣ୍ଡାଗାରିକଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଚ ଠାନାଚାୱନେପି ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋ, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପନ ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏସେୱ ନୟୋତି ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥି, ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟଂ ପନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୫୪।ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖମାନସାମଣେରସାମଣେରୀନଂ। ଏତେନ ନ କେୱଲଂ ଗିହୀନଂ ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ତାପସପରିବ୍ବାଜକାଦୀନମ୍ପି ସନ୍ତକଂ ପଟିସାମେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନଟ୍ଠେପି ଗୀୱା ନ ହୋତି, କସ୍ମା? ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପିତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିୟେ ଏସେୱ ନୟୋତି ଗୀୱା ନ ହୋତି, କସ୍ମା? ଅଜାନିତତ୍ତା। ତତିୟେ ଚ ଏସେୱ ନୟୋତି ଗୀୱା ନ ହୋତି, କସ୍ମା? ପଟିକ୍ଖିପିତତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ କାୟେନ ୱା ୱାଚାୟ ୱା ଚିତ୍ତେନ ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋଯେୱ ନାମ ହୋତି।

ତସ୍ସେୱ ଗୀୱା ହୋତି, ନ ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ, କସ୍ମା? ତସ୍ସେୱ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରେ ଇସ୍ସରଭାୱତୋ। ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ଗୀୱା ନ ହୋତି ଅଲସଜାତିକସ୍ସେୱ ପମାଦେନ ହରିତତ୍ତା। ଦୁତିୟେ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ଗୀୱା ନ ହୋତି ତସ୍ସ ଅନାରୋଚିତତ୍ତା। ନଟ୍ଠେ ତସ୍ସ ଗୀୱା ତେନ ଠପିତତ୍ତା। ତସ୍ସେୱ ଗୀୱା, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ତେନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଠପିତତ୍ତା ଚ। ନତ୍ଥି ଗୀୱା ତେନ ପଟିକ୍ଖିପିତତ୍ତା। ନଟ୍ଠଂ ସୁନଟ୍ଠମେୱ

ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପନତୋ। ନଟ୍ଠେ ଗୀୱା ତେନ ଠପିତତ୍ତା। ସଙ୍ଗଂ ତସ୍ସ ଗୀୱା ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ପମାଦେନ ହରଣତୋ। ତତ୍ଥେୱ ଉପଚାରେ ୱିଜ୍ଜମାନେତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ସମୀପେଯେୱ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନେ ୱିଜ୍ଜମାନେ।

୫୫।ମୟିଚ ମତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ସେନାସନେ ୱିନଟ୍ଠେତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସେନାସନଂ ମା ୱିନସ୍ସୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱିୱରିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ''ତଂ ମାରେସ୍ସାମୀ''ତି ଏତ୍ତକେ ୱୁତ୍ତେପି ୱିୱରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ''ଗିଲାନପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତା ଅୱିସୟୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ମରଣତୋ ହି ପରଂ ଗେଲଞ୍ଞଂ ଅୱିସୟତ୍ତଞ୍ଚ ନତ୍ଥି। ''ଦ୍ୱାରଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହରିସ୍ସାମା''ତି ଏତ୍ତକେ ୱୁତ୍ତେପି ୱିୱରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ସହାୟେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ତେହିପି ଭିକ୍ଖାଚାରାଦୀହି ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟଞ୍ହି ସାମୀଚୀତି ଭଣ୍ଡାଗାରେ ୱସନ୍ତାନଂ ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ। ଲୋଲମହାଥେରୋତି ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ଆକିଣ୍ଣୱିହାରୀ ସଦା କୀଳାପସୁତୋ ୱା ମହାଥେରୋ।

୫୬।ଇତରେହୀତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଗବ୍ଭେ ୱସନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି। ୱିହାରରକ୍ଖଣୱାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ ୱିହାରୱାରିକୋ, ୱୁଡ୍ଢପଟିପାଟିୟା ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ୱିହାରରକ୍ଖଣକୋ। ନିୱାପନ୍ତି ଭତ୍ତୱେତନଂ। ଚୋରାନଂ ପଟିପଥଂ ଗତେସୂତି ଚୋରାନଂ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ''ପଠମତରଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଚୋରାନଂ ଅଭିମୁଖଂ ଗତେସୁ। ''ଚୋରେହି ହଟଭଣ୍ଡଂ ଆହରିସ୍ସାମା''ତି ତେସଂ ଅନୁପଥଂ ଗତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ନିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାତି ''ଅସୁକକୁଲେ ୟାଗୁଭତ୍ତଂ ୱିହାରୱାରିକାନଂଯେୱା''ତି ଏୱଂ ନିୟମନଂ କତ୍ୱା। ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ୟାଗୁସଲାକା ଚ ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ସଲାକଭତ୍ତାନି ଚ ଲଭମାନୋୱାତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ତତୋ ଊନଂ ୱା ହୋତୁ ଅଧିକଂ ୱା, ଅତ୍ତନୋ ଚ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରସ୍ସ ଚ ୟାପନମତ୍ତଂ ଲଭନମେୱ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ନିସ୍ସିତକେ ଜଗ୍ଗାପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକେ ଭିକ୍ଖାଚରିୟାୟ ପୋସେନ୍ତା ନିସ୍ସିତକେହି ୱିହାରଂ ଜଗ୍ଗାପେନ୍ତି। ଅସହାୟସ୍ସାତି ସହାୟରହିତସ୍ସ। ''ଅସହାୟସ୍ସ ଅଦୁତିୟସ୍ସା''ତି ପାଠୋ ୟୁତ୍ତୋ। ପଚ୍ଛିମଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅସହାୟସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସ ୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପାଠେ ଏକେନ ଆନୀତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନପ୍ପହୋତୀତି ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସପି ୱାରୋ ନିୱାରିତୋତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ''ୟସ୍ସ ସଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭତ୍ତଂ ଆନେତ୍ୱା ଦାତା ନତ୍ଥୀ''ତି ଇମିନା ନ ସମେତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୧୨) ପନ ''ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସାତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସ। ଅତ୍ତାସରୀରମେୱ ଦୁତିୟୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋତି ହି ଅତ୍ତଦୁତିୟୋ, ତଦୁଭୟସ୍ସପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭାୱନଂ 'ୟସ୍ସା'ତିଆଦି। ଏତେନ ସବ୍ବେନ ଏକେକସ୍ସ ୱାରୋ ନ ପାପେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାକୱତ୍ତତ୍ଥାୟାତି ନିଚ୍ଚଂ ପଚିତବ୍ବୟାଗୁଭତ୍ତସଙ୍ଖାତୱତ୍ତତ୍ଥାୟ। ଠପେନ୍ତୀତି ଦାୟକା ଠପେନ୍ତି। ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି ତଂ ଆରାମିକାଦୀହି ଦୀୟମାନଂ ଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା। ଉପଜୀୱନ୍ତେନ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅବ୍ଭୋକାସିକରୁକ୍ଖମୂଲିକେନପି ପାକୱତ୍ତଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଜୀୱନ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ୱିହାରୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଠାତବ୍ବଂ। ନ ଗାହାପେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ୟସ୍ସ ଅବ୍ଭୋକାସିକସ୍ସପି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିକପରିକ୍ଖାରୋ ଚେ ଠପିତୋ ଅତ୍ଥି, ଚୀୱରାଦିସଙ୍ଘିକଭାଗେପି ଆଲୟୋ ଅତ୍ଥି, ସୋପି ଗାହାପେତବ୍ବୋ । ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱା। ଦିଗୁଣନ୍ତି ଅଞ୍ଞେହି ଲଦ୍ଧମାନତୋ ଦ୍ୱିଗୁଣଂ। ପକ୍ଖୱାରେନାତି ଅଦ୍ଧମାସୱାରେନ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଭଣ୍ଡପଟିସାମନୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। କଯୱିକ୍କଯସମାପତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୫୭। ଏୱଂ ଭଣ୍ଡପଟିସାମନୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି କଯୱିକ୍କଯୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘କଯୱିକ୍କଯସମାପତ୍ତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କଯନଂ କଯୋ, ପରଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗହଣଂ, ୱିକ୍କଯନଂ ୱିକ୍କଯୋ, ସକଭଣ୍ଡସ୍ସ ଦାନଂ, କଯୋ ଚ ୱିକ୍କଯୋ ଚ କଯୱିକ୍କଯଂ। ସମାପଜ୍ଜନଂ ସମାପତ୍ତି, ତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସ କିରିଯସ୍ସ କରଣଂ। ତସ୍ସରୂପଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଇମିନା’’ତିଆଦିନା।

ସେସଞ୍ଞାତକେସୁ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତସମ୍ଭୱତୋ ତଦଭାୱଟ୍ଠାନମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମାତରଂ ୱା ପନ ପିତରଂ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନଞ୍ଚ ନ ହୋତି ‘‘ଇମିନା ଇଦଂ ଦେହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତି, କଯୱିକ୍କଯଂ ପନ ଆପଜ୍ଜତି ‘‘ଇମିନା ଇଦଂ ଦେହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇମିନା ଚ ଉପରି ଅଞ୍ଞାତକନ୍ତ୍ୟାଦିନା ଚ ସେସଞ୍ଞାତକଂ ‘‘ଇମଂ ଦେହୀ’’ତି ୱଦତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତି, ‘‘ଇମଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ପନ ଦଦତୋ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନଂ, ‘‘ଇମିନା ଇମଂ ଦେହୀ’’ତି କଯୱିକ୍କଯଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି ମିଗପଦୱଲଞ୍ଜନନ୍ଯାଯେନ। ତସ୍ମାଇଚ୍ଚାଦିକେପି ‘‘ମାତାପିତୂହି ସଦ୍ଧିଂ କଯୱିକ୍କଯଂ, ସେସଞ୍ଞାତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋ, ଅଞ୍ଞାତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ତିସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ତେନେୱ ନ୍ଯାଯେନ ଞାତୁଂ ସକ୍କାତି କତ୍ୱା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଅଟ୍ଠାପିତଦୋସୋ ସିଯା।

‘‘ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଇଦଂ କରୋଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବାପରସମ୍ବନ୍ଧାଯ କିରିଯାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଇମିନା ଇଦଂ ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତସଦିସଂ ହୋତି। ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜ, ଇଦଂ ନାମ କରୋହୀ’’ତି ୱା, ‘‘ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତୋସି, ଇଦଂ ନାମ କରୋହି, ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସସି, ଇଦଂ ନାମ କରୋହୀ’’ତି ପନ ୱୁତ୍ତେ ଅସମ୍ବନ୍ଧାଯ କିରିଯାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା କଯୱିକ୍କଯୋ ନ ହୋତି। ୱିଘାସାଦାନଂ ଭତ୍ତଦାନେ ଚ ଅନପେକ୍ଖତ୍ତା ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନଂ ନ ହୋତି, କାରାପନେ ହତ୍ଥକମ୍ମମତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦିନା ଅସତିପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଅଗ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏତ୍ତାୱତା କଯୱିକ୍କଯୋ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ଇମିନା ଇଦଂ ଦେହୀ’’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା କଯୱିକ୍କଯୋ ନ ହୋତି, ମୂଲସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପି ନ ହୋତି। ପତ୍ତୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ ପରଭଣ୍ଡସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାଯ। ଏୱଂ ସତି କଥଂ କାତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ମମ ୱତ୍ଥୁ ଅପ୍ପଗ୍ଘନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଭଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା କାରେତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି ଥେଯ୍ୟାୱହାରସମ୍ଭୱତୋ, ଊନମାସକଂ ଚେ ଅଗ୍ଘତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ମାସକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଊନପଞ୍ଚମାସକଂ ଚେ ଅଗ୍ଘତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। ପଞ୍ଚମାସକଂ ଚେ ଅଗ୍ଘତି, ପାରାଜିକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦେତି, ୱଟ୍ଟତି ପୁଞ୍ଞତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅଧିକସ୍ସ। କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସ ପନ…ପେ… ୱଟ୍ଟତି ଉଭତୋ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡତ୍ତା। ଏକତୋ ଉଭତୋ ୱା ଚେ ଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ହୋତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ମା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, କସ୍ମା? କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସ ଅଛେକତ୍ତା।

ଅଞ୍ଞେନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଅତ୍ଥୋ, କସ୍ମା? ସତ୍ତାହକାଲିକତ୍ତା ତେଲସ୍ସ। ପଟିଗ୍ଗହିତତେଲଂ ସତ୍ତାହପରମଂ ଏୱ ଠପେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ତତୋ ପରଂ ଠପିତୁକାମସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତେଲେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି। ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଦୂସେଯ୍ୟ, ଅନିଯମିତକାଲଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତେଲଂ ନାଠଇଯଂ ଅୱସିଟ୍ଠପଟିଗ୍ଗହିତତେଲଂ ଅତ୍ତନୋ କାଲଂ ୱତ୍ତାପେଯ୍ୟ।

୫୮।ଇଦଂ ପତ୍ତଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅକପ୍ପିଯପତ୍ତଚତୁକ୍କଂ ୱୁତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମୋ ପନ କପ୍ପିଯୋ। ତେନ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ସବ୍ବକପ୍ପିଯୋ ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପରିଭୋଗାରହୋ’’ତି। ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ମହାଅକପ୍ପିଯୋ ନାମ, କସ୍ମା? ରୂପିଯଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଯବୀଜଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେନ ଲୋହେନ ପତ୍ତସ୍ସ କାରିତତ୍ତା, ଏୱଂ ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୂସିତତ୍ତା। ଯଥା ଚ ତତିଯପାରାଜିକୱିସଯେ ଥାୱରପଯୋଗେସୁ ପାସସୂଳାଦୀସୁ ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କାରିତେସୁ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦଣ୍ଡମତ୍ତେ ୱା ୱାକମତ୍ତେ ୱା ଅୱସିଟ୍ଠେ ସତି ନ ମୁଚ୍ଚତି, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ନଟ୍ଠେଯେୱ ମୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ କତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପତ୍ତେ ଅୱସିଟ୍ଠେପି କପ୍ପିଯୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତଥା ଚ ୱକ୍ଖତି ‘‘ସଚେପି ତଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ଥାଲକଂ କାରେତି, ତମ୍ପି ଅକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତ୍ୟାଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଦୁତିଯପତ୍ତେ ୱିଯ ମୂଲେ ଚ ମୂଲସ୍ସାମିକାନଂ, ପତ୍ତେ ଚ ପତ୍ତସ୍ସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯୋ କାତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋତି ଆସଙ୍କାଯମାହ ‘‘ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଦୁତିଯପତ୍ତଂ ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗିହୀହି ପରିନିଟ୍ଠାପିତମେୱ କିଣାତି, ନ ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୂସେତି, ତସ୍ମା ଦୁତିଯପତ୍ତୋ କପ୍ପିଯୋ କାତୁଂ ସକ୍କା, ଇଧ ପନ ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୂସିତତ୍ତା ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତଂ ପତ୍ତଂ ପୁନ ଅଯପାସାଣବୀଜଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା, ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯସ୍ସ ଚ ୱଠଅଞ୍ଜିତତ୍ତା ପୁନ ସାମିକାନଂ ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁନ୍ତି।

ଇଦାନି ତଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେନ ପକାରେନ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ସଚେପୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଇମିନା କିଞ୍ଚିପି ଅଯୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅୱସିଟ୍ଠେ ସତି ଅକପ୍ପିଯୋୱ

ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୯୧) ‘‘ରୂପିଯଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ମୁତ୍ତାଦିଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁମ୍ପି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କାରିତମ୍ପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ‘ଇମଂ କହାପଣାଦିଂ କମ୍ମକାରାନଂ ଦତ୍ୱା ବୀଜଂ ସମୁଟ୍ଠାପେହୀ’ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ୱା ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ମହାଅକପ୍ପିଯୋତି ଅତ୍ତନାୱ ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୂସିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ମୂଲସ୍ସାମିକସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ଚୋରେହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନୋପି ପୁନ ଲଦ୍ଧୋ ଜାନନ୍ତସ୍ସ କସ୍ସଚୀପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଦି ହି ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ତଥାଆକାଦୀସୁ ୱିଯ ‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନୋ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଆଚରିଯା ୱଦେଯ୍ୟୁଂ। ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ଚୋରାଦିଅଚ୍ଛିନ୍ଦନେନପି କପ୍ପିଯୋ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଇଦଞ୍ଚ ତେନ ରୂପେନ ଠିତଂ ତମ୍ମୂଲକେନ ୱତ୍ଥମୁତ୍ତାଦିରୂପେନ ଠିତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁମ୍ପି ହି ତମ୍ମୂଲକକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁ ଚ ନ ସକ୍କା କେନଚି ତେନ ରୂପେନ କପ୍ପିଯଂ କାତୁଂ। ଯଦି ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନ କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନା, ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନା ୱା ପୁନ ରୂପିଯଂ ଚେତାପେଯ୍ୟ, ତଂ ରୂପିଯଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପିଯଂ କାତୁମ୍ପି ସକ୍କା ଭୱେଯ୍ୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଯଂ ପନ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ପପଞ୍ଚିତଂ, ଯଞ୍ଚ ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ପୋରାଣଟୀକାଯଂ ପପଞ୍ଚିତଂ, ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଅତିୱିତ୍ଥାରିତଞ୍ଚ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋତୂନଞ୍ଚ ଦୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ତକମେୱ ୱଦିମ୍ହ, ଅତ୍ଥିକେହି ପନ ତେସୁ ତେସୁ ପକରଣେସୁ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବନ୍ତି।

ଦୁତିଯପଦେ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ସହଧମ୍ମିକାନଂ ନ କପ୍ପତୀତି ରୂପିଯସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା, କଯୱିକ୍କଯସ୍ସ ଚ କତତ୍ତା। ସକ୍କା ପନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁନ୍ତି ଗିହୀହି ପରିନିଟ୍ଠାପିତପତ୍ତସ୍ସେୱ କିଣିତତ୍ତା , ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଦୂସିତତ୍ତା, ମୂଲମୂଲସ୍ସାମିକାନଞ୍ଚ ପତ୍ତପତ୍ତସ୍ସାମିକାନଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ଯଥା ପନ ସକ୍କା ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମୂଲେ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତିଯପଦେ ସଦିସୋଯେୱାତି ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ସହଧମ୍ମିକାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସକ୍କା ପନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁ’’ନ୍ତି ଇମଂ ନଯଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ନନୁ ତତିଯପଦୋ କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଗହିତୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଅକପ୍ପିଯୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଗହିତୋପି ଦୁତିଯପତ୍ତସଦିସୋଯେୱ, ମୂଲସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଅକପ୍ପିଯୋ’’ତି। ଦୁତିଯଚୋଦନଂ ପନ ସଯମେୱ ୱଦତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଦୁତିଯପତ୍ତସଦିସୋଯେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମୂଲେ ଚ ମୂଲସ୍ସାମିକାନଂ, ପତ୍ତେ ଚ ପତ୍ତସ୍ସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯୋ ହୋତି, କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଦତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ମୂଲସ୍ସ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତାତି ଯେନ ଉଗ୍ଗହିତମୂଲେନ ପତ୍ତୋ କୀତୋ, ତସ୍ସ ମୂଲସ୍ସ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା। ଏତେନ ରୂପିଯମେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ତମ୍ମୂଲକଂ ଅରୂପିଯନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଯଦି ହି ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମୂଲଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ସିଯା, ତେନ କପ୍ପିଯେନ କମ୍ମେନ ଆରାମିକାଦୀହି ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନପତ୍ତୋ ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ।

ଚତୁତ୍ଥପଦେ ଦୁଵିଚାରିତତ୍ତାତି ‘‘ଇମେ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ଇଦଂ ଦେହୀ’’ତି ଗହିତତ୍ତା ଗିହିସନ୍ତକାନଂ କହାପଣାନଂ ଦୁଟ୍ଠୁୱିଚାରିତତ୍ତା ଏତସ୍ସ ୱିଚାରଣକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମୂଲସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତାତି ଏତେନ ମୂଲସ୍ସ ଗିହିସନ୍ତକତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନେୱ ପତ୍ତସ୍ସ ରୂପିଯସଂୱୋହାରେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି, ତେନ ଚ ତସ୍ସ ପତ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜିଯାଭାୱଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚ ପାଚିତ୍ତିଯାଭାୱଂ ଦୀପେତି, ତେନ ଚ ଦୁଵିଚାରିତମତ୍ତେନ ଦୁକ୍କଟମତ୍ତଭାୱଂ ପକାସେତି। ନିସ୍ସଜ୍ଜୀତି ଇଦଞ୍ଚ ଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱିନଯକମ୍ମୱସେନ। ତେନେୱ ଚ ‘‘ସପ୍ପିସ୍ସ ପୂରାପେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚମପଦେ ସବ୍ବକପ୍ପିଯୋତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ କପ୍ପିଯୋ। ତେନାହ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପରିଭୋଗାରହୋ’’ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

କଯୱିକ୍କଯସମାପତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଏକାଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୫୯। ଏୱଂ କଯୱିକ୍କଯସମାପତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞାଣତ୍ଥାଯ କତଂ ରୂପଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପିଯଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱୋହାରୂପଗଂ ଧନଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୫୮୩-୫୮୪) ‘‘ଇଧ ପନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱୋହାରଗମନୀଯଂ କହାପଣାଦି ଅଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି। ପଠମଂ ଆଦୀଯତୀତିଆଦି, କିଂ ତଂ? ରୂପିଯଂ, ରୂପିଯଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେତି ରୂପିଯାଦଯୋ, ଦାସିଦାସଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଆଦଯୋ, ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପିଯାଦୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହୋ। ଜାତସମଯେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରୂପମେୱ ରୂପଂ ଅସ୍ସ ଭୱତି, ନ ୱିକାରମାପଜ୍ଜତୀତି ଜାତରୂପଂ, ସୁୱଣ୍ଣଂ। ଧୱଲସଭାୱତାଯ ସତ୍ତେହି ରଞ୍ଜୀଯତେତି ରଜତଂ, ସଜ୍ଝୁ। ଜାତରୂପେନ କତୋ ମାସକୋ ଜାତରୂପମାସକୋ। ରଜତେନ କତୋ ମାସକୋ ରଜତମାସକୋତି ଇଦଂ ଚତୁବ୍ବିଧମେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ନ ଲୋହମାସକାଦଯୋତି ଆହ ‘‘ତମ୍ବଲୋହାଦୀହି…ପେ… ସଙ୍ଗହିତୋ’’ତି। ତମ୍ବଲୋହାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କଂସଲୋହୱଟ୍ଟଲୋହତିପୁସୀସାଦୀହି କତୋପି ଲୋହମାସକୋଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। କିଂ ଇଦମେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ଉଦାହୁ ମୁତ୍ତାଦଯୋପୀତି ଆହ ‘‘ମୁତ୍ତା…ପେ… ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂ’’ତି। ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ କୋ ୱିସେସୋତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଂ…ପେ… ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ସେସାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ସବ୍ବେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଯୋଜନା।

ଇଦାନି ତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆହ ‘‘ତତ୍ରାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ମା? ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଦତ୍ୱା ପକ୍କମତି, ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ମା? ସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅଦତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକୀଆଦୀନଂ ହତ୍ଥେ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଏୱମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଗିହୀନଂ ହତ୍ଥେ ଠପିତତ୍ତା। ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅନାମସିତତ୍ତା। ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଗହେତ୍ୱା ଠପେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ପରିଭୋଗେପି ଆପତ୍ତୀତି ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ପରିଭୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ। ସ୍ୱେୱ ସାପତ୍ତିକୋତି ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି ‘‘ତୁମ୍ହେ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରେଯେୱ ଉପନେତବ୍ବଂ, କସ୍ମା? ଯଥା ଦାଯକା ୱଦନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା। ସେନାସନପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଇତରପଚ୍ଚଯତ୍ତଯତୋ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସେନାସନତ୍ଥାଯା’’ତିଆଦିମାହ। ଇମିନା ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଅୱେଭଙ୍ଗିଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଆପଦାସୁ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦିମାହ।

୬୦। ଏୱଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୂସୁ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂସୁ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଚେ କୋଚି ମଯ୍ହ’’ନ୍ତ୍ୱାଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ପରିଭୋଗେପି ଆପତ୍ତୀତି ଦୁକ୍କଟମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଳାକସ୍ସପି ଖେତ୍ତସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜଥାତି ଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ତଳାକଂ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱା ‘ଚତୁପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ତଳାକଂ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱା ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ‘ଇତୋ ତଳାକତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପଚ୍ଚଯେ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୩୭-୫୩୯) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୩୮-୫୩୯) ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ‘‘ଇଦଞ୍ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦୀଯମାନଞ୍ଞେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପନ ଏୱମ୍ପି ଦିନ୍ନଂ ତଳାକଖେତ୍ତାଦି ନ ୱଟ୍ଟତି। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଉଦକପରିଭୋଗତ୍ଥଂ କୂପପୋକ୍ଖରଣିଆଦଯୋ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ତଳାକଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ କଥ’ନ୍ତି ହି ଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଘୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱସେ ଭୱିସ୍ସତି।

କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେଥାତି ୱୁତ୍ତେତି ସାମୀଚିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱୁତ୍ତେପି ଠପେନ୍ତସ୍ସ ନ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ଉଦକଂ ୱାରେତୁଂଲବ୍ଭତୀ’’ତି। ଯସ୍ମା ପରସନ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନାସେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘‘ନ ସସ୍ସକାଲେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସସ୍ସକାଲେପି ତାସେତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅମୁଞ୍ଚତୋ ପନ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯଂ। ଜନପଦସ୍ସ ସାମିକୋତି ଇମିନାୱ ଯୋ ତଂ ଜନପଦଂ ୱିଚାରେତି, ତେନପି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ପୁନ ଦେତୀତି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଦେତି, ଏୱମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମିନା ଯେନ କେନଚି ଇସ୍ସରେନ ‘‘ପରିଚ୍ଚତ୍ତମିଦଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଅସ୍ସାମିକ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ତନୋ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଉଦକୱାହକନ୍ତି ଉଦକମାତିକଂ। କପ୍ପିଯୱୋହାରେପି ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱକ୍ଖାମୀତି ପାଠସେସୋ। ଉଦକୱସେନାତି ଉଦକପରିଭୋଗତ୍ଥଂ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନନ୍ତି ଉଦକପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱ। ଇଦଂ ସହତ୍ଥେନ ଚ ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଚ କରୋନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସସ୍ସସମ୍ପାଦନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନମ୍ପି ପନ ସଯଂ ଅକତ୍ୱା କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଆଣାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ସହତ୍ଥାଦିନା କତତଳାକତ୍ତା ଅସ୍ସାରୁପ୍ପନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଠପେନ୍ତସ୍ସ ପନ ତଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନ ୱା ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ଗହେତବ୍ବା। ଅଲଜ୍ଜିନା କାରାପିତେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୁନା’’ତି, ମତ୍ତିକୁଦ୍ଧରଣାଦୀସୁ କାରାପିତେସୂତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୬୧।ନଓସସ୍ସେତି ଅକତପୁଙ୍କେ କେଦାରେ। କହାପଣେତି ଇମିନା ଧଞ୍ଞୁଟ୍ଠାପନେ ତସ୍ସେଓ ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାଗେତି ''ଏତ୍ତକେ ଭୂମିଭାଗେ ଏତ୍ତକୋ ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଏଓଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାଗେ। ଧଞ୍ଞୁଟ୍ଠାପନେ କସତି, ପଯୋଗେପି ଦୁକ୍କଟମେଓ, ନ କହାପଣୁଟ୍ଠାପନେ ଓିଯ। ''କସଥ ଓପଥା''ତି ଓଚନେନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅକପ୍ପିଯଂ ସିଯାତି ଆହ ''ଅଓତ୍ୱା''ତି। ଏତ୍ତକୋ ନାମ ଭାଗୋତି ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତକୋ କହାପଣୋତି ଇଦମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ଓଦତି। ତଥାଓୁତ୍ତେପି ହି ତଦା କହାପଣାନଂ ଅଓିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ଆଯତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଓଟ୍ଟତି ଏଓ। ତେନାହ ''ତସ୍ସେଓ ତଂ ଅକପ୍ପିଯ''ନ୍ତି। ତସ୍ସ ପନ ସବ୍ବପଯୋଗେସୁ ପରିଭୋଗେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। କେଚି ପନ ଧଞ୍ଞପରିଭୋଗେ ଏଓ ଆପତ୍ତି, ନ ପୁବ୍ବଭାଗେତି ଓଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଯେନ ମିନନରକ୍ଖଣାଦିନା ପଯୋଗେନ ପଚ୍ଛା ଧଞ୍ଞପରିଭୋଗେ ଆପତ୍ତି ହୋତି ତସ୍ସ ପଯୋଗସ୍ସ କରଣେ ଅନାପତ୍ତିଯା ଅଯୁତ୍ତତ୍ତା। ପରିଯାଯକଥାଯ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତି। ତେନେଓ ''ଏତ୍ତକେହି ଓୀହୀହି ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଆହରଥା''ତି ନିଯମଓଚନେ ଅକପ୍ପିଯଂ ଓୁତ୍ତଂ। କହାପଣଓିଚାରଣେପି ଏସେଓ ନଯୋ। ''ଓତ୍ଥୁ ଚ ଏଓରୂପଂ ନାମ ସଂଓିଜ୍ଜତି, କପ୍ପିଯକାରକୋ ନତ୍ଥୀତି ଓତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିଓଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ରଜ୍ଜୁଯା ଓା ଦଣ୍ଡେନ ଓାତି ଏତ୍ଥ ''ପାଦେହିପି ମିନିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଖଲେ ଓା ଠତ୍ୱା ରକ୍ଖତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଥେନେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ମା ଗଣ୍ହଥା''ତି ନିଓାରେନ୍ତୋ ରକ୍ଖତି ନାମ, ସଚେ ପନ ଅଓିଚାରେତ୍ୱା କେଓଲଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋଓ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଓଟ୍ଟତି। ''ସଚେପି ତସ୍ମିଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେ ଚୋରିକାଯ ହରନ୍ତି, 'ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସାମା'ତି ଏଓଂ ଓତ୍ତୁମ୍ପି ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ନୀହରାପେତି ପଟିସାମେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ''ସଚେ ପରିଯାଯେନ ଓଦତି, ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଅପୁବ୍ବସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଆହ ''ତସ୍ସେଓେତଂ ଅକପ୍ପିଯ''ନ୍ତି।

ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିଯଂ, କସ୍ମା? କହାପଣାନଂ ଓିଚାରିତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୩୭-୫୩୯) ଏଓଂ ଓିଚାରଣା କତା – ନନୁ ଚ ଦୁବ୍ବିଚାରିତମତ୍ତେନ ତସ୍ସେଓେତଂ ଅକପ୍ପିଯଂ, ନ ସବ୍ବେସଂ ରୂପିଯସଂଓୋହାରେ ଚତୁତ୍ଥପତ୍ତୋ ଓିଯ। ଓୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୯) ''ଯୋ ପନ ରୂପିଯଂ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା 'ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ କିଣିତ୍ୱା ଦେହୀ'ତି ପହିତକପ୍ପିଯକାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ କମ୍ମାରକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା 'ଇମେ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଦେହୀ'ତି କହାପଣେ ଦାପେତ୍ୱା ଗହିତୋ, ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ଏତସ୍ସେଓ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ଓଟ୍ଟତି ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତା , ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ଓଟ୍ଟତି ମୂଲସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା''ତି, ତସ୍ମା ଯଂ ତେ ଆହରନ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିଯଂ। କସ୍ମା? କହାପଣାନଂ ଓିଚାରିତତ୍ତାତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଓୁତ୍ତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ କେଚି ଓଦନ୍ତି ''କହାପଣେ ସାଦିଯିତ୍ୱା ଓିଚାରିତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏଓଂ ଓୁତ୍ତ''ନ୍ତି, ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ''ଅସାଦିଯିତ୍ୱାପି କହାପଣାନଂ ଓିଚାରିତତ୍ତା ରୂପିଯସଂଓୋହାରୋ କତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ଇଦଂ ଓୁତ୍ତଂ ''ଚତୁତ୍ଥପତ୍ତୋ ଗିହିସନ୍ତକାନଂଯେଓ କହାପଣାନଂ ଓିଚାରିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପତି, ଇଧ ପନ ସଙ୍ଘିକାନଂ ଓିଚାରିତତ୍ତା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଓାଦୋ ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ଯୁତ୍ତୋଯେଓାତି।

୬୨।ଚତୁସାଲଦ୍ୱାରେତି ଭୋଜନସାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ।

୬୩।''ଓନଂ ଦମ୍ମି, ଅରଞ୍ଞଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ଓୁତ୍ତେ ପନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ନିଓାସଟ୍ଠାନତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସପି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ସୀମଂ ଦେମାତି ଓିହାରସୀମାଦିସାଧାରଣଓଚନେନ ଓୁତ୍ତତ୍ତା ''ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ପରିଯାଯେନ କଥିତତ୍ତାତି ''ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଅଓତ୍ୱା ''ସୀମା ଗତା''ତି ପରିଯାଯେନ କଥିତତ୍ତା। ପକତିଭୂମିକରଣତ୍ଥଂ ''ହେଟ୍ଠା ଗହିତଂ ପଂସୁ''ନ୍ତିଆଦି ଓୁତ୍ତଂ। ଦାସଂ ଦମ୍ମୀତି ଏତ୍ଥ ''ମନୁସ୍ସଂ ଦମ୍ମୀତି ଓୁତ୍ତେ ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଓେଯ୍ୟାଓଚ୍ଚକରନ୍ତିଆଦିନା ଓୁତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସପି ଦାସଂ ଗହେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖଓେ ଆରାମିକ''ନ୍ତି ଓିସେସେତ୍ୱା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ତଞ୍ଚ ଖୋ ପିଲିନ୍ଦଓଚ୍ଛେନ ଗହିତପରିଭୁତ୍ତକ୍କମେନ, ନ ଗହଟ୍ଠାନଂ ଦାସପରିଭୋଗକ୍କମେନ। ଖେତ୍ତାଦଯୋ ପନ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଘସ୍ସେଓ ଓଟ୍ଟନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଓସେନ ଗହେତୁଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁକ୍କୁଟସୂକରେ…ପେ… ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ କୁକ୍କୁଟସୂକରେସୁ ଦୀଯମାନେସୁ ''ଇମେହି ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ସୁଖଂ ଜୀଓନ୍ତୁ, ଅରଞ୍ଞେ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେଥା''ତି ଓତ୍ତୁଂ ଓଟ୍ଟତି । ଓିହାରସ୍ସ ଦେମାତି ସଙ୍ଘିକଓିହାରଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ। ''ଖେତ୍ତଓତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିଓିରତୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଆଗତପଟିକ୍ଖେପୋ ଭଗଓତା ଆପତ୍ତିଯାପି ହେତୁଭାଓେନ କତୋତି ଭଗଓତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଜାନନ୍ତେହି ସଙ୍ଗୀତିକାରକମହାଥେରେହି ଖେତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣାଦିନିସ୍ସିତୋ ଅଯଂ ସବ୍ବୋପି ପାଠଇମୁତ୍ତଓିନିଚ୍ଛଯୋ ଓୁତ୍ତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ।

୬୪।ଚୀଓରଚେତାପନ୍ନନ୍ତି ଚୀଓରମୂଲଂ। ପହିଣେଯ୍ୟାତି ପେସେଯ୍ୟ। ଚେତାପେତ୍ୱାତି ପରିଓତ୍ତେତ୍ୱା। ଅଚ୍ଛାଦେହୀତି ଓୋହାରଓଚନମେତଂ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀତି ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଆଭତନ୍ତି ଆନୀତଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୨୮-୫୩୧) ଏଓଂ ଓିଚାରଣା କତା – ଏତ୍ଥ ଚ ଯଂ ଓୁତ୍ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ରାଜସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା) ''ଇମିନା ଚୀଓରଚେତାପନ୍ନେନ ଚୀଓରଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୀଓରେନ ଅଚ୍ଛାଦେହୀତି ଇଦଂ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଂ

ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ହି ‘ଇଦଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’ତି ପେସେୟ୍ୟ, ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅକପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ ଭିକ୍ଖୁନା କପ୍ପିୟକାରକୋପି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି, ତତ୍ଥ ଆଗମନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିୟା ୱା ଅସୁଦ୍ଧିୟା ୱା ୱିସେସପ୍ପୟୋଜନଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ସତିପି ହି ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧଭାୱେ ଦୂତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲତାୟ କପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱଦତି, କପ୍ପିୟକାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋତି ଇଦଂ ନତ୍ଥି, ନ ଚ ଦୂତେନ କପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତେ ଦାୟକେନ ‘‘ଇଦଂ କଥଂ ପେସିତ’’ନ୍ତି ଇଦିସୀ ୱିଚାରଣା ଉପଲବ୍ଭତି, ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ଚ ତଂ ନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ। ଯଦି ପନ ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ଚୀୱରାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଦୂତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପେସିତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦାୟକେନ କଥଂ ପେସିତନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ଅସତିପି ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟଂ ସଚେ ସୋ ଦୂତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲତାୟ କପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନ ୱଦତି, ଦୂତସ୍ସେୱ ୱଚନଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଯେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ମୂଲସ୍ସାମିକେନ କପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନ ପେସିତସ୍ସ ଦୂତସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନ ୱଦତୋପି କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୂତୱଚନମେୱ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇମିନା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନେନାତିଆଦିନା ପନ ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘କପ୍ପିୟୱସେନ ଆଭତମ୍ପି ଚୀୱରମୂଲଂ ଇଦିସେନ ଦୂତୱଚନେନ ଅକପ୍ପିୟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେନେୱାହ ‘‘ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସୋ ଦୂତୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋତିଆଦୀ’’ତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୩୮-୫୩୯) ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ – ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଇମିନା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନେନ ଚୀୱରଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେହୀତି ଇଦଂ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ହି ‘ଇଦଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’ତି ପେସେୟ୍ୟ, ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅକପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ ଭିକ୍ଖୁନା କପ୍ପିୟକାରକୋପି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି, ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ଅକପ୍ପିୟଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’’ତି ଏୱଂ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟା ଅସତି, ସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତନୟେନ ଦୂତୱଚନେ ଚ ଅସୁଦ୍ଧେ ସବ୍ବଥା ପଟିକ୍ଖେପୋୟେୱ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ପନ ‘‘ଚୀୱରଞ୍ଚ ଖୋ ମୟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ, ତଦନୁସାରେନ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଞ୍ଚ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ଆଗମନଦୂତୱଚନାନଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ପାଠଇୟଂ ଆଗତନୟେନ ପନ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟା ସତି ଦୂତୱଚନେ ଅସୁଦ୍ଧେପି ସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତନୟେନ ସବ୍ବଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଚ ଯଥା ଦୂତୱଚନାସୁଦ୍ଧିୟମ୍ପି ଆଗମନେ ସୁଦ୍ଧେ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ଆଗମନାସୁଦ୍ଧିୟମ୍ପି ଦୂତୱଚନେ ସୁଦ୍ଧେ ୱଟ୍ଟତି ଏୱାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥତୋ ସିଦ୍ଧୋୱ ହୋତି। ଉଭୟସୁଦ୍ଧିୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଉଭୟାସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖମେୱ ସନ୍ଧାୟ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘କପ୍ପିୟକାରକୋପି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୩୭-୫୩୯) ‘‘ଆଗମନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିୟା ୱା ଅସୁଦ୍ଧିୟା ୱା ୱିସେସପ୍ପୟୋଜନଂ ନ ଦିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଆଦିନା ସପ୍ପୟୋଜନତ୍ତା। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ‘‘ମୂଲସ୍ସାମିକେନ କପ୍ପିୟୱୋହାରୱସେନ, ପେସିତଦୂତସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱଦତୋପି କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଏୱ ନ ହୋତି ଅଭିମତତ୍ତା। ତଥା ହି ସିକ୍ଖାପଦେ ଏୱ ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତୁ ଆୟସ୍ମା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱଦତୋ ଦୂତସ୍ସ କପ୍ପିୟେନ କମ୍ମେନ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ୱୁତ୍ତୋ ଆଗମନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ଆଗମନସ୍ସପି ଅସୁଦ୍ଧିୟଂ ପନ କପ୍ପିୟେନପି କମ୍ମେନ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋୱାତି ଅତ୍ଥେୱ ଆଗମନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିଅସୁଦ୍ଧିୟା ପୟୋଜନଂ। କଥଂ ପନ ଦୂତୱଚନେନ ଆଗମନସୁଦ୍ଧି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି? ନାୟଂ ଭାରୋ। ଦୂତେନ ହି ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱୁତ୍ତେ ଏୱ ଆଗମନସୁଦ୍ଧି ଗୱେସିତବ୍ବା, ନ ଇତରତ୍ଥ। ତତ୍ଥ ଚ ତସ୍ସ ୱଚନକ୍କମେନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚ ଯୁତ୍ତିଆଦୀହି ଚ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ଇଧାପି ହି ସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ଆଭତ’’ନ୍ତି ଦୂତୱଚନେନେୱ ଚୀୱରଂ କିଣିତ୍ୱା ଦାତୁଂ ପେସିତଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଯଦି ହି ସବ୍ବଥା ଆଗମନସୁଦ୍ଧି ନ ୱିଞ୍ଞାୟତି, ପଟିକ୍ଖେପୋ ଏୱ କତ୍ତବ୍ବୋତି।

ସୁୱଣ୍ଣଂ ରଜତଂ କହାପଣୋ ମାସକୋତି ଇମାନି ହି ଚତ୍ତାରି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୂନି, ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିୟୋ ସଙ୍ଖୋ ସିଲା ପୱାଳଂ ଲୋହିତଙ୍କୋ ମସାରଗଲ୍ଲଂ ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି ଦାସିଦାସଂ ଖେତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁ ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମାଦୟୋତି ଇମାନି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନି ଚ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଚେତିୟସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱା ଅତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ସାଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ନ ଖୋ ମୟଂ ଆୱୁସୋ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚୀୱରଞ୍ଚ ଖୋ ମୟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତିଆଦି ଦୂତୱଚନସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟତ୍ତେପି ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟା ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କାଲେନ କପ୍ପିୟନ୍ତି ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାଲେନ ଯଦା ନୋ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତଦା କପ୍ପିୟଂ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋତି କିଚ୍ଚକରୋ, କପ୍ପିୟକାରକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୟସ୍ମତୋ କୋଚି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ’’ତି କପ୍ପିୟୱଚନେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ସଚେ ପନ ଦୂତୋ ‘‘କୋ ଇମଂ ଗଣ୍ହାତି, କସ୍ସ ୱା ଦେମୀ’’ତି ୱଦତି, ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଆରାମିକୋ ୱା ଉପାସକୋ ୱାତି ଇଦଂ ସାରୁପ୍ପତାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ଯୋ କୋଚି କପ୍ପିୟକାରକୋ ୱଟ୍ଟତି। ଏସୋ ଖୋ ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋତି ଇଦଂ ଦୂତେନ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୟସ୍ମତୋ କୋଚି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ

କପ୍ପିଯଵଚନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଏଵମେଵ ହି ଭିକ୍ଖୁନା ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ''ତସ୍ସ ଦେହୀ''ତିଆଦି। ତେନେଵ ପାଠେଇଯଂ ''ନ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ତସ୍ସ ଦେହୀ''ତିଆଦିମାହ। ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ୧।୫୩୮-୫୩୯) ପନ ''ଏସୋ ଖୋ…ପେ… ନ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ତସ୍ସ ଦେହୀତିଆଦି ଅକପ୍ପିଯଵତ୍ଥୁସାଦିଯନପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଆଣତ୍ତୋ ସୋ ମଯାତି ଯଥା ତୁମ୍ହାକଂ ଚୀଵରେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ଚୀଵରଂ ଦସ୍ସତି, ଏଵଂ ଵୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ ପନ ''ସଞ୍ଞତ୍ତୋତିଆଦି ଏଵଂ ଦୂତେନ ପୁନ ଵୁତ୍ତେ ଏଵ ଚୋଦେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ନ ଇତରଥାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ପାଠେଇଯଂ ''ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ସୋ ମଯା''ତି ଆଗତତ୍ତା ଏଵଂ ଵୁତ୍ତୋ, ପୁରିମଵାକ୍ଯେ ପନ ଵିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ (ଵି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୬୪) ''ଆଣତ୍ତୋ ସୋ ମଯା''ତି ପରିଯାଯଵଚନେନ ପରିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଠପିତତ୍ତା ତଥା ଵୁତ୍ତୋ, ତେନ ଚ କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସ ସଞ୍ଞାପିତଭାଵେ ଦୂତେନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୁନ ଆରୋଚିତେ ଏଵ ଭିକ୍ଖୁନା କପ୍ପିଯକାରକୋ ଚୋଦେତବ୍ବୋ ହୋତି, ନ ଅନାରୋଚିତେତି ଦସ୍ସେତି।

ଅତ୍ଥୋ ମେ ଆଵୁସୋ ଚୀଵରେନାତି ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନମେତଂ। ଇଦଂ ଵା ହି ଵଚନଂ ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଵା ଅତ୍ଥୋ ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ଵତ୍ତବ୍ବୋ। ଦେହି ମେ ଚୀଵରନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ନ ଵତ୍ତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତାନି। ଏତାନି ହି ଵଚନାନି, ଏତେସଂ ଵା ଅତ୍ଥୋ ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ନ ଵତ୍ତବ୍ବୋ। ''ଏଵଂ ଵଦନ୍ତୋ ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଵତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଚୋଦନା ପନ ହୋତିଯେଵା''ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ୧।୫୩୮-୫୩୯) ପନ ''ନ ଵତ୍ତବ୍ବୋ 'ଦେହି ମେ ଚୀଵରଂ…ପେ… ଚେତାପେହି ମେ ଚୀଵର'ନ୍ତି ଇଦଂ ଦୂତେନାଭତରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅତ୍ତନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକତ୍ତାଵ 'ଦେହି ମେ ଚୀଵରଂ…ପେ… ଚେତାପେହି ମେ ଚୀଵର'ନ୍ତି ଵଦନ୍ତୋ ରୂପିଯସ୍ସ ପକତତ୍ତା ତେନ ରୂପିଯେନ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା 'ଦେହି ଚେତାପେହୀ'ତି ରୂପିଯସଂଵୋହାରଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ତଂ ଦୋସଂ ଦୂରତୋ ପରିଵଜ୍ଜେତୁଂ ଵୁତ୍ତଂ ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକେନ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଟ୍ଠରୂପିଯେ ଵିଯ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ 'ନ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ଇମଂ ଵା ଇମଂ ଵା ଆହରା'ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୩-୫୮୪), ତସ୍ମା ନ ଇଦଂ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଦୋସେ ପରିଵଜ୍ଜେତୁଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ 'ଅତ୍ଥୋ ମେ ଆଵୁସୋ ଚୀଵରେନା'ତିପି ଅଵତ୍ତବ୍ବତାପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତେନେଵ ଦୂତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ରୂପିଯସଂଵୋହାରସଙ୍କାଭାଵତୋ ଅଞ୍ଞଂ କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେତ୍ଵାପି ଆହରାପେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତଥାପି ''ଦୂତେନ ଠପିତରୂପିଯେନ ଚେତାପେତ୍ଵା ଚୀଵରଂ ଆହରାପେହୀ''ତି ଅଵତ୍ଵା କେଵଲଂ ''ଚୀଵରଂ ଆହରାପେହୀ''ତି ଏଵଂ ଆହରାପେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲନ୍ତି ଏଵଂ ଯାଵତତିଯଂ ଚୋଦେନ୍ତୋ ତଂ ଚୀଵରଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେତୁଂ ସକ୍କୋତି ଅତ୍ତନୋ ପଟିଲାଭଵସେନ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସୁନ୍ଦରଂ। ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଠାନଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନମେତଂ। ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମନ୍ତି ଚ ଭାଵନପୁଂସକଵଚନମେତଂ। ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମନ୍ତି ଏତେନ ଚୀଵରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନେଵ ଠାତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କାତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ତେନେଵ ''ନ ଆସନେତିଆଦୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତଂ। ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ପନ –

''କିରିଯାଵିସେସନଂ ସତ୍ଥେ, ଵୁତ୍ତଂ ଧାତୁଵିସେସନଂ;

ଭାଵନପୁଂସକନ୍ତେଵ, ସାସନେ ସମୁଦୀରିତ''ନ୍ତି। –

ଵଚନତୋ କିରିଯାଵିସେସନମେଵ ସାସନଵୋହାରେନ ଭାଵନପୁଂସକଂ ନାମ ଜାତଂ;

''ମୁଦୁଂ ପଚତିଇଚ୍ଚତ୍ର, ପଚନଂ ଭଵତୀତି ଚ;

ସୁଖଂ ସଯତିଇଚ୍ଚତ୍ର, କରୋତି ସଯନନ୍ତି ଚା''ତି। –

ଵଚନତୋ କିରିଯାଵିସେସନପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭୂତଂ କିରିଯାଵିସେସ୍ସପଦଂ ଅକମ୍ମକମ୍ପି ସକମ୍ମକମ୍ପି ଭୂଧାତୁକରଧାତୂହି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ଞାଯେନ ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଠାନଂ ଭଵିତବ୍ବଂ, ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଠାନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଏଵଂ ଠାନଂ ଭଵିତବ୍ବଂ, ନ ତତୋ ଅଧିକଂ , ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଏଵ ଠାନଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ଆସନେ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ''ଇଧ ଭନ୍ତେ ନିସୀଦଥା''ତି ଵୁତ୍ତେପି ନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। ନ ଆମିସଂ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ''ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦିଭେଦଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ଗଣ୍ହଥ ଭନ୍ତେ''ତି ଯାଚିଯମାନେନପି ନ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ନ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତବ୍ବୋତି ''ମଙ୍ଗଲଂ ଵା ଅନୁମୋଦନଂ ଵା ଭାସଥା''ତି ଯାଚିଯମାନେନପି କିଞ୍ଚି ନ ଭାସିତବ୍ବଂ, କେଵଲଂ ''କିଂକାରଣା ଆଗତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଯମାନେନ ''ଜାନାହି ଆଵୁସୋ''ତି ଵତ୍ତବ୍ବୋ।

ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ଆଗତକାରଣଂ ଭଞ୍ଜତି କୋପେତି। ଠାନନ୍ତି ଠିତିଯା ଚ କାରଣସ୍ସ ଚ ନାମଂ, ତସ୍ମା ଆସନେ ନିସୀଦନେନ ଠାନଂ କୁପ୍ପତି, ଆଗତକାରଣମ୍ପି, ଆମିସପଟିଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ପନ ଆଗତକାରଣମେୱ ଭଞ୍ଜତି, ନ ଠାନଂ। ତେନାହ ''ଆଗତକାରଣଂ ଭଞ୍ଜତୀ''ତି। କେଚି ପନ ''ଆମିସପଟିଗ୍ଗହଣାଦିନା ଠାନମ୍ପି ଭଞ୍ଜତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି, ଟୀକାଯମ୍ପି ନାନାୱାଦେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଠାନଭଞ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଅସଂସନ୍ଦନତୋ ଗନ୍ଥଗରୁଭଯେନ ନ ୱଦିମ୍ହ। ଇଦାନି ଯା ତିସ୍ସୋ ଚୋଦନା, ଛ ଚ ଠାନାନି ୱୁତ୍ତାନି, ତତ୍ଥ ୱୁଦ୍ଧିହାନିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଚେ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦେତୀ''ତିଆଦିମାହ। ଯସ୍ମା ଚ ଏକଚୋଦନାୱୁଦ୍ଧିଯା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଠାନାନଂ ହାନି ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଚୋଦନା ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ଠାନନ୍ତି ଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠାତବ୍ବଂ, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠାତବ୍ବଂ, ସକିଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠାତବ୍ବଂ।

ତତ୍ର ତତ୍ର ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇଦଂ ଚୋଦକସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅପକ୍କମ୍ମ ତତ୍ର ତତ୍ର ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାନଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ନାନାଦିୱସେସୂତି ନାନାଦିୱସେସୁ ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କୋ ପନ ୱାଦୋ, ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ସାମଂ ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଦୂତୋ ୱା ପାହେତବ୍ବୋତି ଇଦଂ ସଭାୱତୋ ଚୋଦେତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନପି କାତବ୍ବମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। ନ ତଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତୀତି ତଂ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କିଞ୍ଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କମ୍ମଂ ନ ନିପ୍ଫାଦେତି। ଯୁଞ୍ଜନ୍ତାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସକନ୍ତି ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଧନଂ ପାପୁଣନ୍ତୁ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୩୮-୫୩୯) ପନ ''ଯତସ୍ସଚୀୱରଚେତାପନ୍ନନ୍ତିଆଦି ଯେନ ଅତ୍ତନା ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଚୀୱରଞ୍ଚ ଅନିପ୍ଫାଦିତଂ, ତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଦସ୍ସନଂ। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁନା ୱତ୍ଥୁସାମିକାନଂ ୱୁତ୍ତେ ଚୋଦେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି 'ସାମିକା ଚୋଦେତ୍ୱା ଦେନ୍ତୀ'ତି (ପାରା। ୫୪୧) ଅନାପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱ ସୋ ସଯଂ ଅଚୋଦେତ୍ୱା ଉପାସକାଦୀହି ପରିଯାଯେନ ୱତ୍ୱା ଚୋଦାପେତି , ତେସୁ ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଚୋଦେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଦାପେନ୍ତେସୁ ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ସିଦ୍ଧା ହୋତି ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅନାଣତ୍ତିକତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୬୫। କେନଚି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖେନେୱ କପ୍ପିଯକାରକଭାୱଂ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ମୁଖୱେୱଟିକୋ, ଅୱିଚାରେତୁକାମତାଯାତି ଇମିନା ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଦାତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତା ଅରିଯାପି ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାଯଂ ୱିନା ୱୋହାରତୋ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨। ୫୩୭-୫୩୯) ପନ ''ଅୱିଚାରେତୁକାମତାଯାତି ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ 'ନତ୍ଥମ୍ହାକଂ କପ୍ପିଯକାରକୋ'ତି ଇଦଂ ତାଦିସଂ କରୋନ୍ତୋ କପ୍ପିଯକାରକୋ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁମ୍ହି (ମହାୱ। ୨୯୯) ୱୁତ୍ତଂ ''ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିୱଚନମେୱ ମେଣ୍ଡକସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ହି ମେଣ୍ଡକେନ ନାମ ସେଟ୍ଠିନା ''ସନ୍ତି ହି ଭନ୍ତେ ମଗ୍ଗା କନ୍ତାରା ଅପ୍ପୋଦକା ଅପ୍ପଭକ୍ଖା ନ ସୁକରା ଅପାଥେଯ୍ୟେନ ଗନ୍ତୁଂ, ସାଧୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଥେଯ୍ୟଂ ଅନୁଜାନାତୂ''ତି ଯାଚିତେନ ଭଗୱତା ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ପାଥେଯ୍ୟଂ ପରିଯେସିତୁଂ। ତଣ୍ଡୁଲୋ ତଣ୍ଡୁଲତ୍ଥିକେନ, ମୁଗ୍ଗୋ ମୁଗ୍ଗତ୍ଥିକେନ, ମାସୋ ମାସତ୍ଥିକେନ, ଲୋଣଂ ଲୋଣତ୍ଥିକେନ, ଗୁଳୋ ଗୁଳତ୍ଥିକେନ, ତେଲଂ ତେଲତ୍ଥିକେନ, ସପ୍ପି ସପ୍ପିତ୍ଥିକେନା''ତି ୱତ୍ୱା ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା, ତେ କପ୍ପିଯକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ ହିରଞ୍ଞଂ ଉପନିକ୍ଖିପନ୍ତି 'ଇମିନା ଯଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ କପ୍ପିଯଂ, ତଂ ଦେଥା'ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ତତୋ କପ୍ପିଯଂ, ତଂ ସାଦିତୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବଂ ପରିଯେସିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମୀ''ତି। ''କପ୍ପିଯକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ ହିରଞ୍ଞଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆରୋଚନଂ ଅତ୍ଥିଯେୱ, ଅଞ୍ଞଥା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକପକ୍ଖଂ ଭଜତୀତି ନ ଚୋଦେତବ୍ବୋ ସିଯା, ଇଦଂ ପନ ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ୱା। ତେନେୱାହ ''ଏତ୍ଥ ଚୋଦନାଯ ପରିମାଣଂ ନତ୍ଥୀ''ତିଆଦି। ଯଦି ମୂଲଂ ସନ୍ଧାଯ ଚୋଦେତି, ତଂ ସାଦିତମେୱ ସିଯାତି ଆହ ''ମୂଲଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନା''ତି।

ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନା ଚୋଦନାଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯାତି ଇମିନା ଚୀୱରତ୍ଥାଯେୱ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏସେୱ ନଯୋତି ଇମିନା ୱତ୍ଥୁସାମିନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକେସୁପି ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନେ ଚ ଠାନଚୋଦନାଦିସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୬୬।ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିଯନେପନାତିଆଦୀସୁ ''ଇଦଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ହୋତୂ''ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ''ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ମମ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ତୁଯ୍ହଂ ହୋତୂ''ତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା ଠିତସ୍ସ କେୱଲଂ ୱାଚାଯ ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ୱା ''ତୁଯ୍ହ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପରିଚ୍ଚତ୍ତସ୍ସ କାଯୱାଚାହି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ସାଦିଯନଂ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିଯନଂ ନାମ। ସାଦିଯତୀତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ''ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୋତୀ''ତି।

ଇଦଂ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ''ଇଧ ନିକ୍ଖିପା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେଯ୍ୟ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ''ଇଦଂ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଠାନସ୍ସ ଗୁତ୍ତଭାୱମେୱ ଦସ୍ସେତି, ନ ୱତ୍ଥୁଂ

ପରାମସତି, ତସ୍ମା ଆଚିକ୍ଖିତଙ୍ଗ। ‘‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’’ତି ପନ ୱଦନ୍ତୋ ନିକ୍ଖିପିତଙ୍ଗ ୱତ୍ଥୁଂ ନିକ୍ଖିପାହୀତି ୱତ୍ଥୁଂ ପରାମସତି ନାମ, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟଙ୍ଗ। ପରତୋ ଇଦଂ ଗଣ୍ହାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ ହୋତୀତି ଯସ୍ମା ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗୋ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ, ଯସ୍ମା ପନ ଦୁଵିଚାରଣାଯ ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗୋ ନ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା ଅକପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗ। ଅଥ ୱା ଇଦଂ ଧନଂ ଯସ୍ମା ‘‘ନଯିଦଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ, ଯସ୍ମା ପନ ସଙ୍ଖସୋ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ, ତସ୍ମା ଅକପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ। ଅଥ ୱା ତଂ ଧନଂ ଯସ୍ମା ପଚ୍ଛା ସୁଟ୍ଠୁୱିଚାରଣାଯ ସତିଯା କପ୍ପିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦୁଵିଚାରଣାଯ ସତିଯା ଅକପ୍ପିଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ ହୋତୀତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ‘‘ଏକୋ ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱାତିଆଦି ରୂପିଯେ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ପଓତ୍ତନାକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ନ ପନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍ଗମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ, ‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’ତି ନ ୱଟ୍ଟଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘କପ୍ପିଯଞ୍ଚ…ପେ… ହୋତୀତି ଯସ୍ମା ଅସାଦିତତ୍ତା ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯା ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ, ଯସ୍ମା ପନ ଦୁଵିଚାରଣାଯ ସତି ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା ଅକପ୍ପିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୬୭।ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତଙ୍ଗନ୍ତି ଯସ୍ମା ରୂପିଯଂ ନାମ ଅକପ୍ପିଯଂ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜିତଙ୍ଗନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ତେନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତଂ, ତସ୍ମା ଉପାଯେନ ପରିଭୋଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୮୪) ୱୁତ୍ତଂ। ନ ତେନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତନ୍ତି ଇମିନା ଚେତାପିତଞ୍ଚେ, ନତ୍ଥି ପରିଭୋଗୂପାଯୋ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନିସ୍ସଟ୍ଠରୂପିଯେନ ଚେତାପିତତ୍ତା। ଇଦିସଞ୍ଚି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କତ୍ୱାୱ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସାପେତଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। କେଚି ପନ ‘‘ଯସ୍ମା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ସଙ୍ଘେ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ କପ୍ପିଯକାରକେହି ନିସ୍ସଟ୍ଠରୂପିଯେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆନୀତକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡସଦିସଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିନାୱ ଉପାଯଂ ଭାଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପଓତଚତୁକ୍କାଦିକଥାଯ ନ ସମେତି। ତତ୍ଥ ହି ରୂପିଯେନ ପରିୱତ୍ତିତପତ୍ତସ୍ସ ଅପରିଭୋଗୋୱ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଚାରୋତି। କପ୍ପିଯଂ ଆଚିକ୍ଖିତଙ୍ଗନ୍ତି ପଜ୍ଜିତାନଂ ସପ୍ପି ୱା ତେଲଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି ଉପାସକାତି ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତଙ୍ଗଂ।

ଆରାମିକାନଂ ୱା ପତ୍ତଭାଗନ୍ତି ଇଦଂ ଗିହୀନଂ ହତ୍ଥଗତୋପି ସୋଯେୱ ଭାଗୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆରାମିକା ଦେନ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ହରିତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ପତ୍ତଭାଗତୋ ହରିତ୍ୱା। କସିଣପରିକମ୍ମନ୍ତି ଆଲୋକକସିଣପରିକମ୍ମଂ। ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ୱାତି ଏତ୍ଥ ତତୋ ଗହିତମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଚେ ଗହିତଂ, ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଛାଯାପୀତି ଭୋଜନସାଲାଦୀନଂ ଛାଯାପି। ପରିଚ୍ଛେଦାତିକ୍କନ୍ତାତି ଗେହପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା, ଛାଯାଯ ଗତଗତଟ୍ଠାନଂ ଗେହଂ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମଗ୍ଗେନପୀତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। କୀତାଯାତି ତେନ ୱତ୍ଥୁନା କୀତାଯ। ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ସଚେ ଉପାସକୋ ‘‘ଅତିବହୁ ଏତଂ ହିରଞ୍ଞଂ, ଇଦଂ ଭନ୍ତେ ଅଜ୍ଜେୱ ନ ୱିନାସେତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସଯଂ ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଠପାପେତି, ଏୱଂ ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଅକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୮୩-୫୮୪) ପନ ‘‘ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱାତି କପ୍ପିଯକାରକେହି ୱଡ୍ଢିଯା ପଯୋଜନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଗହିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ସୋ ଛଡ୍ଡେତୀତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଖିପତି, ଅଥାପି ନ ଛଡ୍ଡେତି, ସଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ନ ୱାରେତଙ୍ଗୋ। ନୋ ଚେ ଛଡ୍ଡେତୀତି ଅଥ ନେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ନ ଛଡ୍ଡେତି, ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ବ୍ୟାପାରେନା’’ତି ଯେନକାମଂ ପକ୍କମତି, ତତୋ ଯଥାୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋ ରୂପିଯଛଡ୍ଡକୋ ସମ୍ମନ୍ନିତଙ୍ଗୋ। ଯୋ ନ ଛନ୍ଦାଗତିନ୍ତିଆଦୀସୁ ଲୋଭୱସେନ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ୱା ଉକ୍କଂସେନ୍ତୋ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ନାମ ଗଚ୍ଛତି। ଦୋସୱସେନ ‘‘ନେୱାଯଂ ମାତିକଂ ଜାନାତି, ନ ୱିନଯ’’ନ୍ତି ପରଂ ଅପସାଦେନ୍ତୋ ଦୋସାଗତିଂ ନାମ ଗଚ୍ଛତି। ମୋହୱସେନ ପମୁଟ୍ଠୋ ପମୁଟ୍ଠସ୍ସତିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ମୋହାଗତିଂ ନାମ ଗଚ୍ଛତି। ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭଯେନ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୋ ଭଯାଗତିଂ ନାମ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ନ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଭଯାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ନାମାତି ୱେଦିତଙ୍ଗୋ।

୬୮।ପତିତୋକାସଂ ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତେନ ଛଡ୍ଡେତଙ୍ଗନ୍ତି ଇଦଂ ନିରପେକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନପରନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗଂ, ତସ୍ମା ପତିତଟ୍ଠାନେ ଞାତେପି ତସ୍ସ ଗୂଥଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ନିରପେକ୍ଖଭାୱୋଯେୱେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗଂ। ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନାଯାତି ଅତ୍ତନି ଅୱିଜ୍ଜମାନୌତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାରୋଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଥେଯ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ ଅନରହସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ। ଭଗୱତା ହି ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ସୀଲୱତୋ ପଚ୍ଚଯା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ଦାଯକାନମ୍ପି ସୀଲୱତୋ ଏୱ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସନତୋ। ଇତି ସତ୍ଥାରା ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଦାଯକେହି ଚ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଥେଯ୍ୟପରିଭୋଗୋ। ଇଣୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅଭାୱତୋ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ୱିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ‘‘ସୀଲୱତୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣଭାୱେନ

ପଚ୍ଚାମସତି। ଚୀୱରଂ ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି କାଯତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ। ପୁରେଭତ୍ତ…ପେ… ପଚ୍ଛିମଯାମେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଯଥାୱୁତ୍ତକାଲୱିସେସୱସେନ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସକିଂଯେୱ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ସଚସ୍ସ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ ହିଯ୍ୟୋ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯାୱଦେୱ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯ…ପେ… ହିରିକୋପିନପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ। ହିଯ୍ୟୋ ଯୋ ମଯା ପିଣ୍ଡପାତୋ ପରିଭୁତ୍ତୋ, ସୋ ନେୱ ଦୱାଯାତିଆଦିନା ସଚେ ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ନ କରେଯ୍ୟ, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ସେନାସନମ୍ପି ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି ପୱେସେ ପୱେସେ। ଏୱଂ ପନ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଇଧ ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ସତିପଚ୍ଚଯତାତି ସତିଯା ପଚ୍ଚଯଭାୱେ। ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପରିଭୋଗସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସତିଯା ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱାହ ''ସତିଂ କତ୍ୱା''ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ଯଦିପି ଦ୍ୱୀସୁପି ଠାନେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଯୁତ୍ତା, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି । ଅପରେ ପନାହୁ ''ସତିପଚ୍ଚଯତାତି ସତି ଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱେ, ପଚ୍ଚଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ପଚ୍ଚଯେ ସତିପୀ''ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ନ ପଚ୍ଚଯସବ୍ଭାୱମତ୍ତେନ।

ନନୁ ଚ ''ପରିଭୋଗେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲସ୍ସ ଚ କୋ ୱିସେସୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ପୁରିମେସୁ ତାୱ ତୀସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱିସେସୋ ପାକଟୋଯେୱ, ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ପନ ଯଥା ୱତିଂ କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଗୋପିତେ ତସ୍ସ ଫଲାନିପି ରକ୍ଖିତାନେୱ ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲେ ରକ୍ଖିତେ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲମ୍ପି ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି। ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସୀଲଂ ଭିଜ୍ଜମାନଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲମେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପନ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତପୁରିମଯାମାଦୀସୁ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସେୱ ଭିଜ୍ଜତି। ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ହି ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାପି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଇଦମେତେସଂ ନାନାକରଣନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୮୫) ଆଗତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୮୫) ପନ ''ଥେଯ୍ୟପରିଭୋଗୋତି ପଚ୍ଚଯସ୍ସାମିନା ଭଗୱତା ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଇଣପରିଭୋଗୋତି ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତମ୍ପି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଚ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ୱିପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି କାଯତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ମୋଚେତ୍ୱା ପରିଭୋଗେ। ପଚ୍ଛିମଯାମେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ 'ହିଯ୍ୟୋ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତ'ନ୍ତିଆଦିନାପି ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି ଉଦକପତନଟ୍ଠାନତୋ ଅନ୍ତୋପୱେସନେସୁ ନିସୀଦନସଯନେସୁ ଚ। ସତିପଚ୍ଚଯତା ୱଟ୍ଟତୀତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସତିଯା ପଚ୍ଚଯତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ପରିଭୋଗେ ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାସତି ଅୱସ୍ସଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ 'ସତିଂ କତ୍ୱା'ତିଆଦି। କେଚି ପନ 'ସତିପଚ୍ଚଯତା ପଚ୍ଚଯେ ସତି ଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗସ୍ସ କାରଣେ ସତୀ'ତି ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ପଚ୍ଚଯେ ସତୀତି ପଚ୍ଚଯସବ୍ଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣେ ସତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ ପଚ୍ଚଯସବ୍ଭାୱମତ୍ତେନ ସୀଲସ୍ସ ଅସୁଜ୍ଝନତୋ। ପରିଭୋଗେ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲସ୍ସ ଭେଦୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ୱିସୁଜ୍ଝନତୋ। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ସେସପଚ୍ଚଯେସୁ ଚ ଇଣପରିଭୋଗାଦିୱଚନେନ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସେୱ ଭେଦୋତି ଏୱମିମେସଂ ନାନାକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଆଗତଂ।

ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପକରଣେସୁ ''ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ହିଯ୍ୟୋ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତନ୍ତି…ପେ… ୱଦନ୍ତୀତି ଆଗତଂ। ଇମଂ ପନ ନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଇଦାନି ଏକଚ୍ଚେ ପଣ୍ଡିତା ''ଅଜ୍ଜପାତୋ ପରିଭୁତ୍ତଂ ସାଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତେନ ଅଜ୍ଜ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତନ୍ତିଆଦିନା ଅତୀତୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବା''ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ''ହିଯ୍ୟୋ ପରିଭୁତ୍ତମେୱ ଅତୀତୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବା, ନ ଅଜ୍ଜ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମୂଲୱଚନେ ଏୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା। କଥଂ? ଇଦଂ ହିଯ୍ୟୋତ୍ୟାଦିୱଚନଂ ସୁତ୍ତଂ ୱା ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ୱା ଆଚରିଯୱାଦୋ ୱା ଅତ୍ତନୋମତି ୱାତି। ତତ୍ଥ ନ ତାୱ ସୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ସୁତ୍ତଂ ନାମ ସକଲେ ୱିନଯପିଟକେ ପାଳି''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଚ ୱଚନସ୍ସ ନ ପାଳିଭୂତତ୍ତା। ନ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ''ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଚ ମହାପଦେସଭାୱାଭାୱତୋ। ନ ଚ ଆଚରିଯୱାଦୋ ''ଆଚରିଯୱାଦୋ ନାମ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକେହି ପଞ୍ଚହି ଅରହନ୍ତସତେହି ଠପିତା ପାଳିୱିନିମୁତ୍ତା ଓକ୍କନ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପୱତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଇମସ୍ସ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠଭାୱାଭାୱତୋ। ନ ଚ ଅତ୍ତନୋମତି ''ଅତ୍ତନୋମତି ନାମ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନୁମାନେନ ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧିଯା ନଯଗ୍ଗାହେନ ଉପଟ୍ଠିତାକାରକଥନଂ, ଅପିଚ ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମୱିନଯଟ୍ଠକଥାସୁ ଆଗତୋ ସବ୍ବୋପି ଥେରୱାଦୋ ଅତ୍ତନୋମତି ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ

ଆଗତଟ୍ଠେରୱାଦଭାୱାଭାୱତୋ।

ଇତି –

‘‘ଚତୁବ୍ବିଧଞ୍ହି ୱିନଯଂ, ମହାଥେରା ମହିଦ୍ଧିକା;

ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ, ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକା ପୁରା’’ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫) –

ୱୁତ୍ତେସୁ ଚତୁବ୍ବିଧୱିନଯେସୁ ଅନନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ଇଦଂ ୱଚନଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୮୫) ଟୀକାଚରିଯେନ ‘‘ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ନଯଗ୍ଗାହେନ ଉପଟ୍ଠିତାକାରକଥନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ତେସଂ ତେସଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉପଟ୍ଠିତାକାରୱସେନ କଥନଂ ଅତ୍ତନୋମତି ସିଯା, ଏୱମ୍ପି ୱିଚାରେତବ୍ବମେୱ। ‘‘ଅତ୍ତନୋମତି ଆଚରିଯୱାଦେ ଓତାରେତବ୍ବା। ସଚେ ତତ୍ଥ ଓତରତି ଚେୱ ସମେତି ଚ, ଗହେତବ୍ବା। ସଚେ ନେୱ ଓତରତି ନ ସମେତି, ନ ଗହେତବ୍ବା। ଅଯଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋମତି ନାମ ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫) ୱଚନତୋ ଇମସ୍ସ ଚ ୱଚନସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ଅନୋତରଣତୋ ଅସ୍ସୱିସନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସଚସ୍ସ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – କିଂ ଇଦଂ ୱଚନଂ ପାଠଇୱଚନଂ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ୱା ଟୀକାୱଚନଂ ୱା ଗଣ୍ଠନ୍ତରୱଚନଂ ୱାତି। ତତ୍ଥ ନ ତାୱ ପାଠଇୱଚନଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ, ନ ଗଣ୍ଠନ୍ତରୱଚନଂ, ଅଥ ଖୋ ଟୀକାୱଚନନ୍ତି। ହୋତୁ ଟୀକାୱଚନଂ, ସକୱଚନଂ ୱା ପରୱଚନଂ ୱା ଅଧିପ୍ପେତୱଚନଂ ୱା ଅନଧିପ୍ପେତୱଚନଂ ୱାତି। ତତ୍ଥ ନ ସକୱଚନଂ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ପରୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ୱଦନ୍ତୀ’’ତି। ନ ଟୀକାଚରିଯେନ ଅଧିପ୍ପେତୱଚନଂ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଅନଧିପ୍ପେତୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେହି ପନ ଆଚରିଯେହି ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାତି ଇଦଂ ଅତୀତପଅଭୋଗୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାତି ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅତୀତୱାଚକେନ ସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା କଥଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ଅତୀତେ ପରିଭୋଗୋ ଅତୀତପରିଭୋଗୋ, ଅତୀତପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାତି ଏୱଂ ପନ କତେ ଅତୀତପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସମୀପତ୍ତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱାଚକେନ ସଦ୍ଦେନ କଥନଂ ହୋତି ଯଥା ତଂ ନଗରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ପୁରିସଂ ‘‘କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନଗରତୋ ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱାଚକସଦ୍ଦେନ କଥନଂ।

ୱିନଯସୁତ୍ତନ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୩; ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୮) ଚ ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀୱରଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି ୱତ୍ତମାନୱଚନେନେୱ ପାଠୋ ହୋତି, ନ ଅତୀତୱଚନେନ, ଅତୀତପରିଭୋଗୋତି ଚ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଦିୱସେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତାଦିକାଲଂ ଉପାଦାଯ ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ପରିଭୋଗୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ନ ହିଯ୍ୟୋ ପରିଭୋଗୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୫) ‘‘ପିଣ୍ଡପାତୋ ଆଲୋପେ ଆଲୋପେ, ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପୁରେଭତ୍ତପଚ୍ଛାଭତ୍ତପୁରିମଯାମପଚ୍ଛିମଯାମେସୁ। ସଚସ୍ସ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି। ଏତେନ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆଲୋପେ ଆଲୋପେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଭୋଜନକିରିଯାଯ ଅପରିନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ମୁଖ୍ୟତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ହୋତି, ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଭୋଜନକିରିଯାଯ ପରିନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସା ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସମୀପତ୍ତା ୱତ୍ତମାନୱଚନେନ ୱିଧୀଯତି। ଯଦି ହି ହିଯ୍ୟୋ ପରିଭୁତ୍ତାନି ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବାନି ସିଯୁଂ, ଅତୀତଦୁତିଯଦିୱସତତିଯଦିୱସାଦିମାସସଂୱଚ୍ଛରାଦିପରିଭୁତ୍ତାନିପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବାନି ସିଯୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଯଥାୱୁତ୍ତଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମେୱ ପମାଣଂ କାତବ୍ବଂ। ଯଥାହ –

‘‘ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ ୱିନଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ;

ଯୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତେହି ତଥେୱ ଞାତୋ;

ସୋ ଯେହି ତେସଂ ମତିମଚ୍ଚଜନ୍ତା;

ଯସ୍ମା ପୁରେ ଅଟ୍ଠକଥା ଅକଂସୁ।

‘‘ତସ୍ମା ହି ଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ;

ତଂ ୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱାନ ପମାଦଲେଖଂ;

ସଙ୍ଗମ୍ପି ସିକ୍ଖାସୁ ସଗାରୱାନଂ;

ଯସ୍ମା ପମାଣଂ ଇଧ ପଣ୍ଡିତାନ''ନ୍ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା);

ଯସ୍ମା ଚ ସଙ୍ଖାସୱସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୩) ଭଗୱତା ଦେସିତକାଲେ ଭିକ୍ଖୁକତ୍ତୁକତ୍ତା ନାମଯୋଗତ୍ତା ୱତ୍ତମାନପଠମପୁରିସୱସେନ ''ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀୱରଂ ପଟିସେୱତୀ''ତି ଦେସିତା, ତଦନୁକରଣେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକାଲେ ଅତ୍ତକତ୍ତୁକତ୍ତା ଅମ୍ହଯୋଗତ୍ତା ୱତ୍ତମାନୌତ୍ତମପୁରିସୱସେନ ''ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀୱରଂ ପଟିସେୱାମୀ''ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା ହୋତି, ''ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା''ତିଆଦୀନି ତଦତ୍ଥସମ୍ପଦାନପଦାନି ଚ ''ପଟିସେୱତି, ପଟିସେୱାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତପଟିସେୱନକିରିଯାଯମେୱ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ଚ କିରିଯାପଦାନି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସମୀପଅତୀତୱସେନ ୱା ୱତ୍ତମାନୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପରିଭୁତ୍ତାନଂ ୱା ଅତୀତପରିଭୁତ୍ତାନଂ ୱା ପଚ୍ଚଯାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକାଲେ ''ପଟିସେୱାମୀ''ତି ୱଚନଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ଅନୁଗତତ୍ତା ଉପପନ୍ନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅନୁୱଚନେପି ଏୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ''ଅଜ୍ଜ ପାତୋ ପରିଭୁତ୍ତଂ ସାଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତେନ ଅଜ୍ଜ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତନ୍ତିଆଦିନା ଅତୀତୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବା''ତି ଯେ ୱଦନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା – କିଂ ଭୱନ୍ତୋ ଭଗୱତା ଅତୀତପରିଭୁତ୍ତେସୁ ଅତୀତୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଦେସିତାତି? ନ ଦେସିତା। କଥଂ ଦେସିତାତି? ''ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୀ''ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନେୱ ଦେସିତାତି। କିଂ ଭୋନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଅତୀତପରିଭୁତ୍ତେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ଅଥ କସ୍ମା ଭଗୱତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଦେସିତାତି? ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସମୀପୱସେନ ୱା ସାମଞ୍ଞୱସେନ ୱା ଦେସିତାତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଭଗୱତୋ ଅନୁକରଣେନ ଇଦାନିପି ଅତୀତପରିଭୁତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବାତି। ଯେ ପନ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ''ହିଯ୍ୟୋ ପରିଭୁତ୍ତାନମେୱ ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବା, ନ ଅଜ୍ଜ ପରିଭୁତ୍ତାନଂ, ତେସଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୟେୱା''ତି, ତେ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା – କିଂ ଭୋନ୍ତୋ ଯଥା ତୁମ୍ହେ ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ ପାଠଇଯଂ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସାଟ୍ଠକଥେସୁ ତେପିଟକେସୁ ବୁଦ୍ଧୱଚନେସୁ ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ କଥଂ ପଚ୍ଚେତବ୍ବନ୍ତି? ଆଚରିଯପରମ୍ପରାୱସେନ। ହୋତୁ ତୁମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯଲଦ୍ଧିୱସେନ କଥନଂ, କାଲୋ ନାମ ତିୱିଧୋ ଅତୀତୋ ଅନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋତି। ତତ୍ଥ ପରିନିଟ୍ଠିତକିରିଯା ଅତୀତୋ ନାମ, ଅଭିମୁଖକିରିଯା ଅନାଗତୋ ନାମ, ଆରଦ୍ଧଅନିଟ୍ଠିତକିରିଯା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଆରଦ୍ଧାନିଟ୍ଠିତୋ ଭାୱୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ସୁନିଟ୍ଠିତୋ;

ଅତୀତାନାଗତୁପ୍ପାଦ-ମପ୍ପତ୍ତାଭିମୁଖା କିରିଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଜ ୱା ହୋତୁ ହିଯ୍ୟୋ ୱା ତତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା, ପରିଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ସୁପରିନିଟ୍ଠିତଭୁଞ୍ଜନକିରିଯତ୍ତା ଅତୀତୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ହିଯ୍ୟୋ ୱା ତତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା ପରିଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତ୍ତା ନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାରହୋ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତୋପି ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତୋୟେୱ ହୋତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସଚସ୍ସ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋୱ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି। ଅଜ୍ଜେୱ ପନ ଚୀୱରଞ୍ଚ ସେନାସନଞ୍ଚ ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ, ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆଲୋପେ ଆଲୋପେ, ଭେସଜ୍ଜଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ପରିଭୋଗେ ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଅପରିନିଟ୍ଠିତଭୁଞ୍ଜନକିରିଯତ୍ତା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପରିଭୁତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନାମ ହୋତି। ପୁରେ ପରିଭୁତ୍ତଂ ତତୋ ପଚ୍ଛା ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ସୁପରିନିଟ୍ଠିତଭୁଞ୍ଜନକିରିଯତ୍ତା ଅତୀତପରିଭୁତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନାମ ହୋତି। ଏତ୍ତକଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ଖେତ୍ତଂ, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ପଚ୍ଛା ୱା। ଯଥାହ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସୀଲୱତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ ନାମ। ତସ୍ମା ଚୀୱରଂ ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ…ପେ… ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ପରିଭୋଗେପି ସତିପଚ୍ଚଯତା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି, ତସ୍ମା ହିଯ୍ୟୋ ପରିଭୁତ୍ତସ୍ସ ଇଣପରିଭୋଗତ୍ତା ତଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ପରିଭୁତ୍ତେସୁ ଅତୀତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ଅନୁକରଣେନ ୱତ୍ତମାନୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତେନ ''ପଟିସେୱାମୀ''ତି କିରିଯାପଦେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ସୁପପନ୍ନା ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଇଦିସପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯାଦୀସୁ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୮୫) ''ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ଅତୀତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ୱିସୁଜ୍ଝନତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେନେୱ ପସଙ୍ଗେନ ସବ୍ବାପି ସୁଦ୍ଧିଯୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଚତୁବ୍ବିଧା ହି ସୁଦ୍ଧୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଜ୍ଝତି ଏତାଯାତି ସୁଦ୍ଧି, ଯଥାଧମ୍ମଂ ଦେସନାୱ ସୁଦ୍ଧି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ୱୁଟ୍ଠାନସ୍ସପି ଚେତ୍ଥ ଦେସନାଯ ଏୱ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଛିନ୍ନମୂଲାପତ୍ତୀନଂ ପନ

ଅଭିକ୍ଖୁତାପଟିଞ୍ଞାଯେଓ ଦେସନା। ଅଧିଟ୍ଠାନୱିସିଟ୍ଠୋ ସଂୱରୋଓ ସୁଦ୍ଧି ସଂୱରସୁଦ୍ଧି। ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚଯାନଂ ପରିଯେଟ୍ଠି ଏୱ ସୁଦ୍ଧି ପରିଯେଟ୍ଠିସୁଦ୍ଧି। ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଓ ସୁଦ୍ଧି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସୁଦ୍ଧି। ଏସ ତାୱ ସୁଦ୍ଧୀସୁ ସମାସନଯୋ। ସୁଦ୍ଧିମନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ପନ ଦେସନା ସୁଦ୍ଧି ଏତସ୍ସାତି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ ପୁନେୱଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ସଂୱରଭେଦଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ପହାଯାତି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ''ସୁଜ୍ଝତି ଦେସନାଦୀହି, ସୋଧୀଯତୀତି ୱା ସୁଦ୍ଧି, ଚତୁବ୍ବିଧସୀଲଂ। ତେନାହ 'ଦେସନାଯ ସୁଜ୍ଝନତୋ'ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଦେସନାଗ୍ଗହଣେନ ୱୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଛିନ୍ନମୂଲାନଂ ଅଭିକ୍ଖୁତାପଟିଞ୍ଞାପି ସଙ୍ଗହିତା। ଛିନ୍ନମୂଲାପତ୍ତୀନମ୍ପି ହି ପାରାଜିକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନେନ ହେଟ୍ଠାପରିରକ୍ଖିତଂ ଭିକ୍ଖୁସୀଲଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ନାମ ହୋତି। ତେନ ତେସଂ ମଗ୍ଗପଟିଲାଭୋପି ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଦେସୀଯତି ଉଚ୍ଚାରୀଯତୀତି ଦେସନା, ଦିସୀ ଉଚ୍ଚାରଣେତି ଧାତୁ, ଦେସୀଯତି ଞାପୀଯତି ଏତାଯାତି ୱା ଦେସନା, ଦିସ ପେକ୍ଖନେତି ଧାତୁ। ଉଭଯଥାପି ୱିରତିପଧାନକୁସଲଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତୋ ଦେସନାୱଚୀଭେଦସଦ୍ଦୋ। ସଂୱରଣଂ ସଂୱରୋ, ସଂ-ପୁବ୍ବ ୱର ସଂୱରଣେତି ଧାତୁ, ସତିପଧାନୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ପରିଯେସନା ପରିଯେଟ୍ଠି, ପରି-ପୁବ୍ବ ଇସ ପରିଯେସନେତି ଧାତୁ, ୱୀରିଯପଧାନୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ପଟି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଗାହେତ୍ୱା ଇକ୍ଖନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା, ପଟି-ପୁବ୍ବ ଅୱ-ପୁବ୍ବ ଇକ୍ଖ ଦସ୍ସନଙ୍କେସୂତି ଧାତୁ, ପଞ୍ଞାପଧାନୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ତେସୁ ଦେସନାଯ ୱଚୀଭେଦସଦ୍ଦଭାୱତୋ ୱଚୀଭେଦଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୁତିଯକଂ ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଚ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ସେସା ପନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତଭାୱତୋ ୱଚୀଭେଦଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସାପି ଦୁତିଯକଂ ଅଲଭନ୍ତସ୍ସାପି ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏୱ, ତସ୍ମା ଗିଲାନାଦିକାଲେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାପାଠଂ ପଠିତୁମସକ୍କୋନ୍ତେନପି ଅତ୍ଥଂ ମନସି କତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କାତବ୍ବାତି।

ଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଦାଯଂ, ତଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଦାଯାଦା, ଅନନୁଞ୍ଞାତେସୁ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିଭୋଗାଭାୱତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତେସୁଯେୱ ଚ ପରିଭୋଗସବ୍ଭାୱତୋ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବପଚ୍ଚଯା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତକା। ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକନ୍ତି ''ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥ, ମା ଆମିସଦାଯାଦା , ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା, କିନ୍ତି ମେ ସାୱକା ଧମ୍ମଦାଯାଦା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ନୋ ଆମିସଦାଯାଦା''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚ (ମ। ନି। ୧।୨୯) ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସାଧକଂ। ଅୱୀତରାଗାନଂ ତଣ୍ହାୱସୀକତାଯ ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗେ ସାମିଭାୱୋ ନତ୍ଥି, ତଦଭାୱେନ ୱୀତରାଗାନଂ ତତ୍ଥ ସାମିଭାୱୋ ଯଥାରୁଚି ପରିଭୋଗସବ୍ଭାୱତୋ। ତଥା ହି ତେ ପଟିକୂଲମ୍ପି ଅପ୍ପଟିକୂଲାକାରେନ ଅପ୍ପଟିକୂଲମ୍ପି ପଟିକୂଲାକାରେନ ତଦୁଭଯମ୍ପି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖଣାକାରେନ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଦାଯକାନଞ୍ଚ ମନୋରଥଂ ପରିପୂରେନ୍ତି। ତେନାହ ''ତେ ହି ତଣ୍ହାଯ ଦାସବ୍ୟଂ ଅତୀତତ୍ତା ସାମିନୋ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି। ଯୋ ପନାଯଂ ସୀଲୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ, ସୋ ଇଣପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକତ୍ତା ଆନଣ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ ହୋତି। ଯଥା ପନ ଇଣାଯିକୋ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଇଚ୍ଛିତଂ ଦେସଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି, ଏୱଂ ଇଣପରିଭୋଗଯୁତ୍ତୋ ଲୋକତୋ ନିସ୍ସରିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସୀଲୱତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଆନଣ୍ୟପରିଭୋଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ଚତୁପରିଭୋଗୱିନିମୁତ୍ତୋ ୱିସୁଂଯେୱାଯଂ ପରିଭୋଗୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସୋ ଇଧ ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେଯେୱ ୱା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ସୀଲୱାପି ହି ଇମାଯ ସିକ୍ଖାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସେକ୍ଖୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି।

ସବ୍ବେସନ୍ତି ଅରିଯାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଞ୍ଚ। କଥଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଇମେ ପରିଭୋଗା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି? ଉପଚାରୱସେନ। ଯୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସାପି ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଗେଧଂ ପହାଯ ତତ୍ଥ ଅନୁପଲିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିଭୋଗୋ, ସୋ ସାମିପରିଭୋଗୋ ୱିଯ ହୋତି। ସୀଲୱତୋ ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ୱିଯ ହୋତି ଦାଯକାନଂ ମନୋରଥସ୍ସାୱିରାଧନତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେଯେୱ ୱା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପରିଭୋଗେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସଙ୍ଗହତୋ। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତ ଞ୍ଚେତସ୍ସ (ଅ। ନି। ୩।୮୬) ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୮୫) ପନ ''ଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଦାଯଂ, ତଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଦାଯାଦା। ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେକ୍ଖାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାପି ସଙ୍ଗହିତା ତେସଂ ଆନଣ୍ୟପରିଭୋଗସ୍ସ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତନ୍ତି ''ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥ, ମା ଆମିସଦାଯାଦା''ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତଂ ସୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୧।୨୯)। ତତ୍ଥ ''ମା ମେ ଆମିସଦାଯାଦାତି ଏୱଂ ମେ-ସଦ୍ଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଞ୍ହି ଯଥାୱୁତ୍ତତ୍ଥସାଧକଂ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମେ ମମ ଆମିସଦାଯାଦା ଚତୁପଚ୍ଚଯଭୁଞ୍ଜକାତି ଭଗୱତୋ ସମ୍ବନ୍ଧଭୂତସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧୀଭୂତା ପଚ୍ଚଯା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଦାଯକେହି ଦିନ୍ନାପି ପଚ୍ଚଯା ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚଯାଯେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତଂ ସାଧକଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗୋ ନାମ ଲଜ୍ଜିସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ। ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅଲଜ୍ଜୀ

ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠେସୁଯେୱ ଆସଙ୍କା ନ କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦଯୋ। ତେପି ନିୱାରେତବ୍ବାତି ଯୋ ପସ୍ସତି, ତେନ ନିୱାରେତବ୍ବାତି ପାଠୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ଯୋପି ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତେନ ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗଂ କରୋତି, ସୋପି ନିୱାରେତବ୍ବୋ’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଅତ୍ଥତୋ ଉଭଯଥାପି ଯୁଜ୍ଜତି। ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦଯୋପି ଅଲଜ୍ଜିଭାୱତୋ ନିୱାରେତବ୍ବା। ଅଲଜ୍ଜୀହି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀହି ଏକସମ୍ଭୋଗଂ କରୋନ୍ତା ଅଞ୍ଞେପି ନିୱାରେତବ୍ବାୱ। ସଚେ ନଓରମତି, ଅଯମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀଯେୱ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ନିୱାରିତୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗତୋ ଓରମତି ୱିରମତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଓରମତି, ଅଯମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀଯେୱ ହୋତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗଂ କରୋନ୍ତୋ ସୋପି ଅଲଜ୍ଜୀଯେୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏୱଂ ଏକୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ଅଲଜ୍ଜିସତମ୍ପି କରୋତୀ’’ତି। ଅଧମ୍ମିଯୋତି ଅନେସନାଦୀହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଧମ୍ମିଯୋତି ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଦୀହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଦେତୀତି ଭତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧସଲାକଂଯେୱ ଦେତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ‘‘ଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗୋତି ଧମ୍ମାମିସୱସେନ ମିସ୍ସୀଭାୱୋ। ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠେସୁ ଆସଙ୍କା ନାମ ନ କାତବ୍ବା, ଦିଟ୍ଠସୁତାଦିକାରଣେ ସତି ଏୱ କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦଯୋ। ସଚେ ନ ଓରମତୀତି ଅଗତିଗମନୱସେନ ଧମ୍ମାମିସପରିଭୋଗତୋ ନ ଓରମତି। ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇଦଂ ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ଧମ୍ମେନୁପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚଯଂ ଧମ୍ମକମ୍ମଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସମ୍ପି ହି କୁଲଦୂସନାଦିସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତାନଞ୍ଚ ଆପତ୍ତି ଏୱ। ‘ଧମ୍ମିଯାଧମ୍ମିଯପରିଭୋଗୋ ପଚ୍ଚଯୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ହେଟ୍ଠା ଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗାଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗା ପଚ୍ଚଯୱସେନ ଏକକମ୍ମାଦିୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତା ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୫-୩୮୬) ଚୋଦକଚୁଦିତକଭାୱେ ଠିତା ଦ୍ୱେ ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଧମ୍ମପରିଭୋଗମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ‘ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗା ହୁତ୍ୱା ଜୀୱଥା’ତି ୱୁତ୍ତା ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମାମିସାପରିଭୋଗେ ୱିରୋଧାଭାୱା। ଲଜ୍ଜୀନମେୱ ହି ଅଲଜ୍ଜିନା ସହ ତଦୁଭଯପରିଭୋଗୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେପନ ଲଜ୍ଜୀ ଅଲଜ୍ଜିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି...ପେ... ଅନ୍ତରଧାପେତୀତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତୁକାମତାଯ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ପନ ସାସନସ୍ସ ସୋତୂନଞ୍ଚ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁରିମନଯେନ ‘‘ସୋ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣାଦିନା ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋ। ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯା ଅଭାୱେପି ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜିଭାୱଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ପାପୋ କିରାଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେତି ମହାରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୮୫) ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ। କଥଂ? ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋତି ‘‘ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତସଂୱାସୋ ଚେୱ ନିସ୍ସଯଗ୍ଗହଣାଦିକୋ ସବ୍ବୋ ନିରାମିସପରିଭୋଗୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ନ ସୋ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲଜ୍ଜିନୋ ଅଲଜ୍ଜିପଗ୍ଗହେ ଆପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତରୋପୀତି ଲଜ୍ଜୀପି। ତସ୍ସାପି ଅତ୍ତାନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜିନୋ, ଇମିନା ଚ ଲଜ୍ଜିନୋ ୱଣ୍ଣଭଣନାଦିଲାଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆମିସଗରୁକତାଯ ୱା ଗେହସ୍ସିତପେମେନ ୱା ତଂ ଅଲଜ୍ଜିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଲଜ୍ଜୀ ସାସନଂ ଅନ୍ତରଧାପେତି ନାମାତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ଗହଟ୍ଠାଦୀସୁ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ବଲଂ ଲଭିତ୍ୱା ପେସଲେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସାସନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନଯଂ କରୋତୀତି।

ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋପି ତତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ଆମିସପରିଭୋଗତୋ ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋୱ ଗରୁକୋ, ତସ୍ମା ଅତିୱିଯ ଅଲଜ୍ଜୀୱିୱେକେନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନତାଯସାସନେ ଓସକ୍କନ୍ତେ, ଲଜ୍ଜୀସୁ ଚ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ ଅଲଜ୍ଜିଂ ପକତତ୍ତଂ ଗଣପୂରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାଦିକରଣେନ ଚେୱ କେଚି ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଧମ୍ମାମିସପରିଭୋଗେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ସେସାଲଜ୍ଜିଗଣସ୍ସ ନିଗ୍ଗହେନ ଚ ସାସନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱ।

କେଚି ପନ ‘‘କୋଟିଯଂ ଠିତୋ ଗନ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗନ୍ଥପରିଯାପୁଣନମେୱ ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋ, ନ ଏକକମ୍ମାଦି, ତସ୍ମା ଅଲଜ୍ଜୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥାଦିକଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଏକକମ୍ମାଦୀସୁ ବହୂସୁ ଧମ୍ମପରିଭୋଗେସୁ ଅଲଜ୍ଜିନାପି ସଦ୍ଧିଂ କତ୍ତବ୍ବାୱତ୍ଥାଯତ୍ତଂ ଧମ୍ମପରିଭୋଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ ନିଦସ୍ସନୱସେନ ଗନ୍ଥସ୍ସେୱ ସମୁଦ୍ଧଟତ୍ତା। ନ ହି ଏକକମ୍ମାଦିକୋ ୱିଧି ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋ ନ ହୋତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ ଅନାମିସତ୍ତା ଧମ୍ମାମିସେସୁ ଅପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ଚ କସ୍ସଚି ଅଭାୱା। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରକଥାଯଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୫୧) ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତବ୍ବଂ, ଧମ୍ମୋ ୱାଚେତବ୍ବୋ...ପେ... ଅବ୍ଭାନୱୁଟ୍ଠାନମାନତ୍ତପରିୱାସା ଦାତବ୍ବା, ପବ୍ବଜ୍ଜାରହୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପଦାରହୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ...ପେ... ଅଯଂ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରୋ ନାମା’’ତି ଏୱଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାଦିପି ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେ ଦସ୍ସିତଂ। ତେସୁ ପନ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଯଂ ଗଣପୂରକାଦିୱସେନ ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଉପୋସଥାଦି ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକା ଧମ୍ମୁଗ୍ଗହଣନିସ୍ସଯଗ୍ଗହଣାଦି ୱା କରୀଯତି, ତଂ

ଧମ୍ମୋ ଚେୱ ପରିଭୋଗୋ ଚାତି ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତଂ ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯଂ ୱିନା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗୋ ଚ ହୋତି ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ। ଯଂ ପନ ଅଲଜ୍ଜିସତଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ତଜ୍ଜନୀଯାଦିନିଗ୍ଗହକମ୍ମଂ ୱା ପରିୱାସାଦିଉପକାରକମ୍ମଂ ୱା ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦାନାଦି ୱା କରୀଯତି, ତଂ ଧମ୍ମୋ ଏୱ, ନୋ ପରିଭୋଗୋ, ଏତଂ ଅନୁରୂପାନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆମିସଦାନେ ୱିଯ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି। ନିସ୍ସଯଦାନମ୍ପି ତେରସସମ୍ମୁତିଦାନାଦି ଚ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିସାଦିଯନାଦିପରିଭୋଗସ୍ସପି ହେତୁତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଯୋ ପନ ମହାଅଲଜ୍ଜୀ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନଯଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ଉପସମ୍ପଦାଦି ଉପକାରକମ୍ମମ୍ପି ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦାନାଦି ଚ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ଏୱ ହୋତି, ନିଗ୍ଗହକମ୍ମମେୱ କାତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଅଲଜ୍ଜିପଗ୍ଗହୋପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଧମ୍ମାମିସପରିଭୋଗୱିୱଜ୍ଜନେନପି ହି ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ସୋ ଚ ପେସଲାନଂ ଫାସୁୱିହାରସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୱିନଯାନୁଗ୍ଗହାଦିଅତ୍ଥାଯ ଏତଦତ୍ଥତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା, ତସ୍ମା ଯଂ ଯଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭାଯ, ପେସଲାନଂ ଅଫାସୁୱିହାରାଯ, ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନାଦିଅତ୍ଥାଯ ହୋତି, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପରିଭୋଗୋ ୱା ହୋତୁ ଅପରିଭୋଗୋ ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ସାସନଂ ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତି, ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ଧମ୍ମାମିସପରିଭୋଗେସୁ ଚେତ୍ଥ ଅଲଜ୍ଜୀହି ଏକକମ୍ମାଦିଧମ୍ମପରିଭୋଗୋ ଏୱ ପେସଲାନଂ ଅଫାସୁୱିହାରାଯ ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନାଦିଅତ୍ଥାଯ ହୋତି, ନ ତଥା ଆମିସପରିଭୋଗୋ। ନ ହି ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗମତ୍ତେନ ପେସଲାନଂ ଅଫାସୁୱିହାରାଦି ହୋତି, ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମପରିଭୋଗେନ ପନ ହୋତି। ତପ୍ପରିୱଜ୍ଜନେନ ଚ ଫାସୁୱିହାରାଦଯୋ। ତଥା ହି କତସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମା ଅଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲା ଉପୋସଥାଦୀସୁ ପୱିଟ୍ଠା ''ତୁମ୍ହେ କାଯଦ୍ୱାରେ ଚେୱ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଚ ୱୀତିକ୍କମଂ କରୋଥା''ତିଆଦିନା ଭିକ୍ଖୂହି ୱତ୍ତବ୍ବା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ୱିନଯଞ୍ଚ ଅତିଟ୍ଠନ୍ତା ସଙ୍ଘତୋ ବହିକରଣାଦିୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବା, ତଥା ଅକତ୍ୱା ତେହି ସହ ସଂୱସନ୍ତାପି ଅଲଜ୍ଜିନୋୱ ହୋନ୍ତି ''ଏକୋପି ଅଲଜ୍ଜୀ ଅଲଜ୍ଜିସତମ୍ପି କରୋତୀ''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୫)। ଯଦି ହି ତେ ଏୱଂ ଅନିଗ୍ଗହିତା ସିଯୁଂ, ସଙ୍ଘେ କଲହାଦିଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଉପୋସଥାଦିସାମଗ୍ଗିକମ୍ମପଟିବାହନାଦିନା ପେସଲାନଂ ଅଫାସୁଂ କତ୍ୱା କମେନ ତେ ଦେୱଦତ୍ତୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାଦଯୋ ୱିଯ ପରିସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ଧମ୍ମତୋ ୱିନଯତୋ ଦୀପେନ୍ତା ସଙ୍ଘଭେଦାଦିମ୍ପି କତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସାସନଂ ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟୁଂ। ତେସୁ ପନ ସଙ୍ଘତୋ ବହିକରଣାଦିୱସେନ ନିଗ୍ଗହିତେସୁ ସବ୍ବୋପି ଅଯଂ ଉପଦ୍ଦୱୋ ନ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଦୁସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲେ ନିସ୍ସାଯ ଉପୋସଥୋ ନ ତିଟ୍ଠତି, ପୱାରଣା ନ ତିଟ୍ଠତି, ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ସାମଗ୍ଗୀ ନ ହୋତି...ପେ... ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ପନ ନିଗ୍ଗହିତେସୁ ସବ୍ବୋପି ଅଯଂ ଉପଦ୍ଦୱୋ ନ ହୋତି, ତତୋ ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ଫାସୁ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି, ତସ୍ମା ଏକକମ୍ମାଦିଧମ୍ମପରିଭୋଗୋୱ ଆମିସପରିଭୋଗତୋପି ଅତିୱିଯ ଅଲଜ୍ଜୀୱିୱେକେନ କାତବ୍ବୋ, ଆପତ୍ତିକରୋ ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନିହେତୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ''ଉପୋସଥୋ ନ ତିଟ୍ଠତି, ପୱାରଣା ନ ତିଟ୍ଠତି, ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ନ ପୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ଅଲଜ୍ଜୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାକରଣସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପକାସିତତ୍ତାପି ଚେତଂ ସିଦ୍ଧଂ। ତଥା ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିକଥାଯଂ ''ଆରାଧିକା ଚ ହୋନ୍ତି ସଙ୍ଗାହିକା ଲଜ୍ଜିନିଯୋ, ତା କୋପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ଗାମନ୍ତରନଦୀପାରରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନାପତ୍ତୀହି ନ ମୁଚ୍ଚତି...ପେ... ଅଲଜ୍ଜିନିଯୋ ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଗହଂ ପନ କରୋନ୍ତି, ତାପି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗନ୍ତୁଂ ଲଭତୀ''ତି ଏୱଂ ଅଲଜ୍ଜିନୀସୁ ଦୁତିଯିକାଗହଣାଦୀସୁ ସଂୱାସାପତ୍ତିପରିହାରାଯ ନଦୀପାରାଗମନାଦିଗରୁକାପତ୍ତିଟ୍ଠାନାନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତତୋପି ଅଲଜ୍ଜିସଂୱାସାପତ୍ତି ଏୱ ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନିଯା ହେତୁଭୂତୋ ଗରୁକତରାତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ନ ହି ଲହୁକାପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅନାପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ୱା ପରିହରିତୁଂ ଗରୁକାପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱୀତିକ୍କମଂ ଆଚରିଯା ଅନୁଜାନନ୍ତି। ତଥା ଅସଂୱାସପଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସବ୍ବେହିପି ଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲେହି ସମଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋ ସମସିକ୍ଖାତା ନାମ। ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସବ୍ବେପି ଲଜ୍ଜିନୋ ଏତେସୁ କମ୍ମାଦୀସୁ ସହ ୱସନ୍ତି, ନ ଏକୋପି ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ସନ୍ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତାନି ସବ୍ବାନିପି ଗହେତ୍ୱା ଏସୋ ସଂୱାସୋ ନାମା''ତି ଏୱଂ ଲଜ୍ଜୀହେୱ ଏକକମ୍ମାଦିସଂୱାସୋ ୱଟ୍ଟତୀତି ପକାସିତୋ।

ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ଅସଂୱାସିକେସୁ ଅଲଜ୍ଜୀ ନ ଗହିତୋତି? ନାଯଂ ୱିରୋଧୋ, ଯେ ଗଣପୂରକେ କତ୍ୱା କତଂ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ତେସଂ ପାରାଜିକାଦିଅପକତତ୍ତାନଞ୍ଞେୱ ଅସଂୱାସିକତ୍ତେନ ଗହିତତ୍ତା। ଅଲଜ୍ଜିନୋ ପନ ପକତତ୍ତଭୂତାପି ସନ୍ତି, ତେ ଚେ ଗଣପୂରକା ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଂ ସାଧେନ୍ତି, କେୱଲଂ କତ୍ୱା ଅଗତିଗମନେନ କରୋନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତିକରା ହୋନ୍ତି ସଭାଗାପତ୍ତିଆପନ୍ନା ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ। ଯସ୍ମା ଅଲଜ୍ଜିତଞ୍ଚ ଲଜ୍ଜିତଞ୍ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣପଟିବଦ୍ଧଂ, ନ ସବ୍ବକାଲିକଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ହି ୱୀତିକ୍କମଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଲଜ୍ଜିନୋ ''ନ ପୁନ ଇଦିସଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତେନ ଲଜ୍ଜିନୋ ହୋନ୍ତି।

ତେସୁ ଚ ଯେ ପେସଲେହି ଓୱଦିଯମାନାପି ନ ଓରମନ୍ତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି, ତେ ଏୱ ଅସଂୱସିତବ୍ବା, ନ ଇତରେ ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମେ ଓକ୍କନ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମାପି ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଅସଂୱାସିକେସୁ ଅଗଣେତ୍ୱା ତପ୍ପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ସୋଧେତ୍ୱାୱ ଉପୋସଥାଦିକରଣଂ ଅନଞ୍ଞାତଂ। ତଥା ହି ''ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ''ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୩୪) ଅପରିସୁଦ୍ଧାଯ ପରିସାଯ ଉପୋସଥକରଣସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତତା ପକାସିତା, ''ଯସ୍ସ

ସିଯା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱିକରେଯ୍ଯ…ପେ… ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ଏୱଂ ଅଲଜ୍ଜିମ୍ପି ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଉପୋସଥକରଣପ୍ପକାରୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ‘‘କଚ୍ଚିତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧା…ପେ… ପରିସୁଦ୍ଧେତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ’’ତି (ପାରା। ୨୩୩) ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥେ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିସୁଦ୍ଧୋତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି (ମହାୱ। ୧୬୮) ଚ ଏୱଂ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧତା ଚ ପକାସିତା, ୱଚନମତ୍ତେନ ଅନୋରମନ୍ତାନଞ୍ଚ ଉପୋସଥପୱାରଣଟ୍ଠପନୱିଧି ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ସବ୍ବଥା ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମଂ ଅନୋକ୍କମନ୍ତେହି ସଂୱାସସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତତାଯ ନିସ୍ସଯଦାନଗ୍ଗହଣପଟିକ୍ଖେପୋ, ତଜ୍ଜନୀଯାଦିନିଗ୍ଗହକମ୍ମକରଣୌକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମକରଣେନ ସାନୁୱତ୍ତକପରିସସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ଅସଂୱାସିକତ୍ତପାପନୱିଧି ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ସୁତ୍ତନ୍ତନଯେହି, ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେହି ଚ ପକତତ୍ତେହିପି ଅପକତତ୍ତେହିପି ସଦ୍ଧିଂ ଅଲଜ୍ଜୀହି ଏକକମ୍ମାଦିସଂୱାସୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, କରୋନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତି ଏୱ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହତ୍ଥାଯେୱ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତାତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଦୁତିଯସଙ୍ଗୀତିଯଂ ପକତତ୍ତାପି ଅଲଜ୍ଜିନୋ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ଯସତ୍ଥେରାଦୀହି ମହନ୍ତେନ ୱାଯାମେନ ସଙ୍ଘତୋ ୱିଯୋଜିତା। ନ ହି ତେସୁ ପାରାଜିକାଦିଅସଂୱାସିକାପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ତେହି ଦୀପିତାନଂ ଦସନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ଲହୁକାପତ୍ତିୱିସଯତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେତି ମହାରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦ୍ୱାଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୩। ଦାନଲକ୍ଖଣାଦିୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୬୯। ଏୱଂ ରୂପିଯାଦିପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦାନୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହଲାଭପରିଣାମନୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଦାନୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦୀଯତେ ଦାନଂ, ଚୀୱରାଦିୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ ଅଲୋଭପ୍ପଧାନୋ କାମାୱଚରକୁସଲକିରିଯଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ସସନଂ ସାସୋ, ସସୁ ହିଂସାଯନ୍ତି ଧାତୁ, ହିଂସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିଗତୋ ସାସୋ ଏତସ୍ମା ଗାହାତି ୱିସ୍ସାସୋ। ଗହଣଂ ଗାହୋ, ୱିସ୍ସାସେନ ଗାହୋ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୋ। ୱିସେସନେ ଚେତ୍ଥ କରଣୱଚନଂ, ୱିସ୍ସାସୱସେନ ଗାହୋ, ନ ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲଚ୍ଛତେତି ଲାଭୋ, ଚୀୱରାଦିୱତ୍ଥୁ, ତସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ। ପରିଣମିଯତେ ପରିଣାମନଂ, ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ପରିଣତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ପରିଣାମନଂ, ଦାପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦାନୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେହି ଲାଭସ୍ସ ପରିଣାମନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସେ ସମଭିନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ ‘‘ଦାନ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୋ ତାୱ ପଠମଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ଚୀୱରାଦିପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଦାନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ସମ୍ପଦାନନିଦ୍ଦେସୋ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଦିଦଂ ‘‘ଦାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ କିଂ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ତତ୍ରିଦଂ ଦାନଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇଦଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦେମୀ’’ତି ୱଦତୀତି ଇଦଂ ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ ଦାନଲକ୍ଖଣଂ ହୋତୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ତୁଯ୍ହନ୍ତି ପଟିଗ୍ଗାହକନିଦସ୍ସନଂ। ଦେମୀତି ଦାଯକନିଦସ୍ସନଂ। ଦଦାମୀତିଆଦୀନି ପନ ପରିଯାଯୱଚନାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଦେଯ୍ଯଦାଯକପଟିଗ୍ଗାହକା ୱିଯ ଦାନସ୍ସା’’ତି, ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱା କୁସଲଂ ହୋତୀ’’ତି ଚ। ‘‘ୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦାନସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ପନ ଏକଦେସଲକ୍ଖଣକଥନମେୱ, କିଂ ଏୱଂ ଦୀଯମାନଂ ସମ୍ମୁଖାଯେୱ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ଉଦାହୁ ପରମ୍ମୁଖାପୀତି ଆହ ‘‘ସମ୍ମୁଖାପି ପରମ୍ମୁଖାପି ଦିନ୍ନଂଯେୱ ହୋତୀ’’ତି। ତୁଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀତିଆଦୀସୁ ଅଯମତ୍ଥୋ – ‘‘ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତସଦିସଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ମୁଖ୍ଯତୋ ଦିନ୍ନତ୍ତା ସୁଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ‘‘ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ମୁଖ୍ଯତୋ ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି। ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ଇମାନି ପନ ପଟିଗ୍ଗାହକପଟିବଦ୍ଧତାକରଣେ ୱଚନାନି। ତୱ ସନ୍ତକଂ କରୋହୀତିଆଦୀନି ପନ ପରିଯାଯତୋ ଦାନଗ୍ଗହଣାନି, ତସ୍ମା ଦୁଦିନ୍ନଂ ଦୁଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତି। ଲୋକେ ହି ଅପରିଚ୍ଚଜିତୁକାମାପି ପୁନ ଗଣ୍ହିତୁକାମାପି ‘‘ତୱ ସନ୍ତକଂ ହୋତୂ’’ତି ନିଯ୍ଯାତେନ୍ତି ଯଥା ତଂ କୁସରଞ୍ଞୋ ମାତୁ ରଜ୍ଜନିଯ୍ଯାତନଂ। ତେନାହ ‘‘ନେୱ ଦାତା ଦାତୁଂ ଜାନାତି, ନ ଇତରୋ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି। ସଚେ ପନାତିଆଦୀସୁ ପନ ଦାଯକେନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଅକୋୱିଦତାଯ ପରିଯାଯୱଚନେ ୱୁତ୍ତେପି ପଟିଗ୍ଗାହକୋ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ କୋୱିଦତାଯ ମୁଖ୍ଯୱଚନେନ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ‘‘ସୁଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ପନ ଏକୋତିଆଦୀସୁ ପନ ଦାଯକୋ ମୁଖ୍ଯୱଚନେନ ଦେତି, ପଟିଗ୍ଗାହକୋପି ମୁଖ୍ଯୱଚନେନ ପଟିକ୍ଖିପତି, ତସ୍ମା ଦାଯକସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅଧିଟ୍ଠିତମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଦାନୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅସନ୍ତକତ୍ତା ଅତିରେକଚୀୱରମ୍ପି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦସାହାତିକ୍କମେପି ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି। ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସପି ନ ପଟିକ୍ଖିପିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନ ହୋତୀତି ଦସାହାତିକ୍କମେପି ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି। ଯସ୍ସ ପନ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଇମସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଅସ୍ସାମିକତ୍ତା ପଂସୁକୂଲଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଯସ୍ସ ରୁଚ୍ଚତି, ତେନ ପଂସୁକୂଲଭାୱେନ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ପନ ଦାଯକେନ ପୁବ୍ବଅଧିଟ୍ଠିତମ୍ପି ଦାନୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱିଜହିତତ୍ତା ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ଇତରେନ ପୁବ୍ବେ ଅନଧିଟ୍ଠିତତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦେହୀତିଆଦୀସୁ ପନ ଆଣତ୍ତତ୍ତେ ପୱତ୍ତାଯ ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆଣତ୍ତେନ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲେଯେୱ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋତି, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ, ପୁବ୍ବେ ପନ ଆଣାପକସ୍ସେୱ, ତସ୍ମା ‘‘ଯୋ ପହିଣତି, ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତ୍ଥେ ପୱତ୍ତାଯ ୱତ୍ତମାନୱିଭତ୍ତିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସେୱ ସନ୍ତକଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଯସ୍ସ ପହୀଯତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମାତି ଇମିନା ଆଯସ୍ମତା ରେୱତତ୍ଥେରେନ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଚୀୱରପେସନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଭଗୱତା ଦେସିତେସୁ ଅଧିଟ୍ଠାନେସୁ ଇଧ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତଂ, ସ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଚ ନ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ସାମିକେ ଜୀୱନ୍ତେ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହଚୀୱରଭାୱେନ ଚ ସାମିକେ ମତେ ମତକଚୀୱରଭାୱେନ ଚ ଗହଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ପନ ଦସାହେ ଅନତିକ୍କନ୍ତେଯେୱ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱା ୱିକପ୍ପନଂ ୱା କାତବ୍ବଂ। ଯୋ ପହିଣତୀତି ଦାଯକଂ ସନ୍ଧାଯାହ, ଯସ୍ସ ପହୀଯତୀତି ପଟିଗ୍ଗାହକଂ।

ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା…ପେ… ନ ଲଭତି, ଆହରାପେନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନା…ପେ… ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଇମିନା ପରସନ୍ତକଭୂତତ୍ତଂ

ଜାନନ୍ତୋ ଥେୟ୍ୟପସଯ୍ହଓସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପୋରାଣଟୀକାଯଂ ପନ "ସକସଞ୍ଞାଯ ୱିନା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସକସଞ୍ଞାଯ ୱିନାପି ତାଓକାଲିକପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଦିଓସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିଯା ନ କାରେତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ପସଯ୍ହାକାରଂ ସନ୍ଧାଯ ଓଦତି। ତେନାହ "ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ"ନ୍ତି। ସଚେ ପନ...ପେ... ଓଚ୍ଛତୀତି ତୁଟ୍ଠଦାନଂ ଆହ, ଅଥ ପନାତିଆଦିନା କୁପିତଦାନଂ। ଉଭଯଥାପି ସଯଂ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଓଚ୍ଛତି, ଗହଣେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଅଧ୍ୱୋ।

ମମ ସନ୍ତିକେ...ପେ... ଏଓଂ ପନ ଦାତୁଂ ନ ଓଚ୍ଛତୀତି ଓତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦାନସ୍ସ ଏଓଂ ଦଦନ୍ତୋ ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ଦାନଂ ନ ହୋତୀତି ନ ଓଚ୍ଛତି, ତତୋ ଏଓ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି। ଆହରାପେତୁଂ ପନ ଓଚ୍ଛତୀତି ପୁବ୍ବେ "ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ଦେମୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଥାୱୁତ୍ତୌପଜ୍ଝାଯଗ୍ଗହଣାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତେ ଆଚରିଯସ୍ସେଓ ସନ୍ତକଂ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କରୋନ୍ତେ ପନ ଅନ୍ତେଓାସିକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଭଓେୟ୍ୟ ସବ୍ବସୋ ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା। ସକସଞ୍ଞାଯ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା "ଆହରାପେତୁଂ ଓଚ୍ଛତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା। ଟୀକାଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୩୫) ପନ "ଏଓଂ ଦିନ୍ନଂ ଭତିସଦିସତ୍ତା ଆହରାପେତୁଂ ଓଚ୍ଛତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭତିସଦିସେ ସତିପି କମ୍ମେ କତେ ଭତି ଲଦ୍ଧବ୍ବା ହୋତି, ତସ୍ମା ଆରୋପେତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟେୟ୍ୟ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୩୫) ପନ "ଆହରାପେତୁଂ ଓଚ୍ଛତୀତି କମ୍ମେ ଅକତେ ଭତିସଦିସତ୍ତା ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ କମ୍ମେ କତେ ଆହରାପେତୁଂ ନ ଓଚ୍ଛତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ସାମଣେରସ୍ସ ଦାନଂ ଦୀପେତି, ତେନ ଚ ସାମଣେରକାଲେ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋପି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦୀପେତି। ଅଯଂ ତାଓ ଦାନେ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଇମିନା ଦାନୱିନିଚ୍ଛଯାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ ଏକପରିଚ୍ଛେଦକତଭାଓଂ ଦୀପେତି।

ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୭୦।ଅନୁଟ୍ଠାନସେୟ୍ୟା ନାମ ଯାଯ ସେୟ୍ୟାଯ ସଯିତୋ ଯାଓ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତାଓ ୱୁଚ୍ଚତି। ଦଦମାନେନ ଚ ମତକଧନଂ ତାଓ ଯେ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା, ତେସଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେ ଗହଟ୍ଠା କେ ପବ୍ବଜିତା କେନ କାରଣେନ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରାତି? ଗହଟ୍ଠା ତାଓ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭୂତା ତେନ କାରଣେନ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭାଗଭୂତେ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରା, ଯେସଞ୍ଚ ୱାଣିଜାନଂ ହତ୍ଥତୋ କପ୍ପିଯକାରକେନ ପତ୍ତାଦିପରିକ୍ଖାରୋ ଗାହାପିତୋ, ତେସଂ ଯଂ ଦାତବ୍ବମୂଲଂ, ତେ ଚ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରା, ଯେସଞ୍ଚ ମାତାପିତୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଓତ୍ଥାନି ଠପିତାନି, ତେପି ତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରା। ଏଓମାଦିନା ଯେନ ଯେନ କାରଣେନ ଯଂ ଯଂ ପରିକ୍ଖାରଧନଂ ଯେହି ଯେହି ଗହଟ୍ଠେହି ଲଭିତବ୍ବଂ ହୋତି, ତେନ ତେନ କାରଣେନ ତେ ତେ ଗହଟ୍ଠା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରା।

ପବ୍ବଜିତା ପନ ବାହିରକା ତଥେଓ ସତି କାରଣେ ଇସ୍ସରା। ପଞ୍ଚସୁ ପନ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସାମଣେରା ଚ ମତାନଂ ଭିକ୍ଖୁସାମଣେରାନଂ ଧନଂ ୱିନାପି କାରଣେନ ଦାଯାଦଭାଓେନ ଲଭନ୍ତି, ନ ଇତରା। ଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖମାନସାମଣେରୀନମ୍ପି ଧନଂ ତାଯେଓ ଲଭନ୍ତି, ନ ଇତରେ। ତଂ ପନ ମତକଧନଭାଜନଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି, ବହୂ ପନ ୱିନଯଧରତ୍ଥେରା "ଯେ ତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା"ତି ପାଠଂ ନିସ୍ସାଯ "ମତଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଧନଂ ଗହଟ୍ଠଭୂତା ଞାତକା ଲଭନ୍ତୀ"ତି ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି, ତମ୍ପି ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ତସ୍ସ ଚ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଭାଓଂ ତତ୍ଥେଓ ଓକ୍ଖାମ।

ଅନତ୍ତମନସ୍ସ ସନ୍ତକନ୍ତି "ଦୁଟ୍ଠୁ କତଂ ତଯା ମଯା ଅଦିନ୍ନଂ ମମ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନା"ତି ଓଚୀଭେଦେନ ୱା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ୱା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ। ଯୋ ପନ ପଠମଂଯେଓ "ସୁଟ୍ଠୁ କତଂ ତଯା ମମ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନା"ତି ଓଚୀଭେଦେନ ୱା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କେନଚି କାରଣେନ କୁପିତୋ, ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ନ ଲଭତି। ଯୋପି ଅଦାତୁକାମୋ, ଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଧିଓାସେତି, ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀତି ଏତ୍ଥ ତୁ ପୋରାଣଟୀକାଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୩୧) "ଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଧିଓାସେତୀତି ୱୁତ୍ତମେଓତ୍ଥଂ ୱିଭାଓେତୁଂ 'ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀ'ତି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏଓଂ ସତି "ଚିତ୍ତେନା"ତି ଇଦଂ ଅଧିଓାସନକିରିଯାଯ କରଣଂ ହୋତି। ଅଦାତୁକାମୋତି ଏତ୍ଥାପି ତମେଓ କରଣଂ ସିଯା, ତତୋ "ଚିତ୍ତେନ ଅଦାତୁକାମୋ, ଚିତ୍ତେନ ଅଧିଓାସେତୀ"ତିଓଚନଂ ଓଚିତ୍ତସମ୍ପୋସକଂ ନ ଭଓେୟ୍ୟ। ତଂ ଠପେତ୍ୱା "ଅଦାତୁକାମୋ"ତି ଏତ୍ଥ କାଯେନାତି ୱା ୱାଚାଯାତି ୱା ଅଞ୍ଞଂ କରଣମ୍ପି ନ ସମ୍ଭଓତି, ତଦସମ୍ଭଓେ ସତି ୱିସେସତ୍ଥଓାଚକୋ ପନ-ସଦ୍ଦୋପି ନିରତ୍ଥକୋ। ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀତି ଏତ୍ଥ ତୁ ଓଦନକିରିଯାଯ କରଣଂ "ୱାଚାଯା"ତି ପଦଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ତଥା ଚ ସତି ଅଞ୍ଞଂ ଅଧିଓାସନକିରିଯାଯ କରଣଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଓଦନକିରିଯାଯ କରଣଂ, ଅଞ୍ଞା ଅଧିଓାସନକିରିଯା, ଅଞ୍ଞା ଓଦନକିରିଯା, ତସ୍ମା "ୱୁତ୍ତମେଓତ୍ଥଂ ୱିଭାଓେତୁ"ନ୍ତି ଓତ୍ତୁଂ ନ ଅରହତି, ତସ୍ମା ଯୋପି ଚିତ୍ତେନ ଅଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ପନ ତଥାପି ୱାଚାଯ ଅଧିଓାସେତି, ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀତି ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ପନ "ଅଧିଓାସେତୀତି ୱୁତ୍ତମେଓତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀତି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଓତ୍ତୁମରହତି। ଏତ୍ଥ ତୁ ପନ-ସଦ୍ଦୋ ଅରୁଚିଲକ୍ଖଣସୂଚନତ୍ଥୋ। "ଚିତ୍ତେନା"ତି ଇଦଂ ଅଦାତୁକାମକିରିଯାଯ କରଣଂ, "ୱାଚାଯା"ତି ଅଧିଓାସନକିରିଯାଯ ଅଓଦନକିରିଯାଯ ଚ କରଣଂ। ଅଧିଓାସନକିରିଯା ଚ ଅଓଦନକିରିଯାଯେଓ । "ଅଧିଓାସେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଓଦନକିରିଯାଯ ଅପାକଟଭାଓତୋ ତଂ ପକାସେତୁଂ "ନ କିଞ୍ଚି ଓଦତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏଓଂ ଗଯ୍ହମାନେ ପୁବ୍ବାପରଓଚନତ୍ଥୋ ଓଚିତ୍ତସମ୍ପୋସକୋ ସିଯା, ତସ୍ମା ଏତ୍ତକୱିଓରେହି ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋତି।

ଲାଭପରିଣାମନଓିନିଚ୍ଛୟକଥା

୭୧। ଲାଭପରିଣାମନଓିନିଚ୍ଛୟେ ତୁମ୍ହାକଂ ସପ୍ପିଆଦୀନି ଆଭତାନୀତି ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆଭତାନି ସପ୍ପିଆଦୀନି। ପରିଣତଭାଓଂ ଜାନିତ୍ୱାପି ଓୁତ୍ତଓିଧିନା ଓିଞ୍ଞାପେନ୍ତେନ ତେସଂ ସନ୍ତକମେଓ ଓିଞ୍ଞାପିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ "ମୟ୍ହମ୍ପି ଦେଥାତି ଓଦତି, ଓଚ୍ଚତୀ"ତି।

"ପୁପ୍ଫମ୍ପି ଆରୋପେତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ପରିଣତଂ ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ, ସଚେ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଚେତିୟେ ପୂଜିତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚେତିୟେ ପୂଜେତି, ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୬୦) ଓୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୬୦) ପନ ନିୟମେତ୍ୱା "ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚେତିୟସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ରୋପିତମାଲାଓଚ୍ଛତୋ"ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ନ କେଓଲଂ ପରିଣତଭାଓୋୟେଓ କଥିତୋ, ଅଥ ଖୋ ନିୟମେତ୍ୱା ରୋପିତଭାଓୋପି। ପୁପ୍ଫମ୍ପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ କୁତୋ ମାଲାଓଚ୍ଛନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଓିମତିଓିନୋଦନିୟଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ୧।୬୬୦) ପନ "ରୋପିତମାଲାଓଚ୍ଛତୋତି କେନଚି ନିୟମେତ୍ୱା ରୋପିତଂ ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ, ଅନୋଚିତଂ ମିଲାୟମାନଂ ଓଚିନିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପୂଜେତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଠିତଂ ଦିସ୍ୱାତି ସେସକଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା। ଇମସ୍ସ ସୁନଖସ୍ସ ମା ଦେହି, ଏତସ୍ସ ଦେହୀତି ଇଦଂ ପରିଣତେୟେଓ, ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ପନ ତଂ ପଲାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭୁଞ୍ଜାପେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା "କତ୍ଥ ଦେମାତିଆଦିନା ଏକେନାକାରେନ ଅନାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା। ଏଓଂ ପନ ଅପୁଚ୍ଛିତେପି 'ଅପରିଣତଂ ଇଦ'ନ୍ତି ଜାନନ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଦାପେତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଓୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ଥ ଦେଥାତି ଏତ୍ଥାପି "ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚିୟା"ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଦାପେତୁଂ ଲଭତି।

ପରିଓାରେ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ପନ ନଓ ଅଧମ୍ମିକାନି ଦାନାନୀତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘସ୍ସ ଓା ଚେତିୟସ୍ସ ଓା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଓା ପରିଣାମେତି, ଚେତିୟସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞଚେତିୟସ୍ସ ଓା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଓା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଓା ପରିଣାମେତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଓା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଓା ଚେତିୟସ୍ସ ଓା ପରିଣାମେତୀତି ଏଓଂ ଓୁତ୍ତାନି। ନଓ ପଟିଗ୍ଗହା ପରିଭୋଗାଚାତି ଏତେସଂୟେଓ ଦାନାନଂ ପଟିଗ୍ଗହା ଚ ପରିଭୋଗା ଚ। ତୀଣି ଧମ୍ମିକାନି ଦାନାନୀତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସେଓ ଦେତି, ଚେତିୟସ୍ସ ନିନ୍ନଂ ଚେତିୟସ୍ସେଓ ଦେତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଓ ଦେତୀତି ଇମାନି ତୀଣି। ପଟିଗ୍ଗହପଟିଭୋଗାପି ତେସଂୟେଓ ପଟିଗ୍ଗହା ଚ ପରିଭୋଗା ଚାତି ଆଗତଂ।

ଇତି ଓିନୟସଙ୍ଗହସଂଓଣ୍ଣନାଭୂତେ ଓିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଦାନଲକ୍ଖଣାଦିଓିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ତେରସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୪। ପଥଵୀଖଣନଵିନିଚ୍ଛଯକଥା

୭୨। ଏଵଂ ଦାନଵିସ୍ସାସଗ୍ଗାହଲାଭପରିଣାମନଵିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ଵା ଇଦାନି ପଥଵୀଵିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ପଥଵୀ’’ତ୍ଯାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପତ୍ଥରତୀତି ପଥଵୀ, ପ-ପୁବ୍ବ ଥର ସନ୍ଥରଣେତି ଧାତୁ, ର-କାରସ୍ସ ଵ-କାରୋ, ସସମ୍ଭାରପଥଵୀ। ତପ୍ପଭେଦମାହ ‘‘ଦ୍ଵେ ପଥଵୀ, ଜାତା ଚ ପଥଵୀ ଅଜାତା ଚ ପଥଵୀ’’ତି। ତାସଂ ଵିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଜାତା ନାମ ପଥଵୀ’’ତ୍ଯାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧପଂସୁକା…ପେ… ଯେଭୁଯ୍ଯେନମତ୍ତିକାପଥଵୀ ଜାତା ନାମ ପଥଵୀ ହୋତି। ନ କେଵଲଂ ସାଯେଵ, ଅଦଡ୍ଢା ପଥଵୀପି ‘‘ଜାତା ପଥଵୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ନ କେଵଲଂ ଇମା ଦ୍ଵେଯେଵ, ଯୋପି ପଂସୁପୁଞ୍ଜୋ ଵା…ପେ… ଚାତୁମାସଂ ଓଵଟ୍ଠୋ, ସୋପି ‘‘ଜାତା ପଥଵୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି ଯୋଜନା। ଇତରତ୍ରପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧା ପଂସୁକାଯେଵ ଏତ୍ଥ ପଥଵିଯା ଅତ୍ଥି, ନ ପାସାଣାଦଯୋତି ସୁଦ୍ଧପଂସୁକା। ତଥା ସୁଦ୍ଧମତ୍ତିକା। ଅପ୍ପା ପାସାଣା ଏତ୍ଥାତି ଅପ୍ପପାସାଣା। ଇତରେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ପଂସୁକା ଏତ୍ଥାତି ଯେଭୁଯ୍ଯେନପଂସୁକା, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋଯଂ, ତଥା ଯେଭୁଯ୍ଯେନମତ୍ତିକା। ତତ୍ଥ ମୁଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଉପରି ପାସାଣା। ମୁଟ୍ଠିପ୍ପମାଣା ସକ୍ଖରା। କଥଲାତି କପାଲଖଣ୍ଡାଦି। ମରୁମ୍ପାତି କଟସକ୍ଖରା। ଵାଲୁକା ଵାଲୁକାଯେଵ। ଯେଭୁଯ୍ଯେନପଂସୁକାତି ଏତ୍ଥ ତୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଦ୍ଵେ କୋଟ୍ଠାସା ପଂସୁ, ଏକୋ ପାସାଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରକୋଟ୍ଠାସୋ। ଅଦଡ୍ଢାପୀତି ଉଦ୍ଧନପତ୍ତପଚନକୁମ୍ଭକାରାଵପାଦିଵସେନ ତଥା ତଥା ଅଦଡ୍ଢା, ସା ପନ ଵିସୁଂ ନତ୍ଥି, ସୁଦ୍ଧପଂସୁଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାଵାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଯେଭୁଯ୍ଯେନସକ୍ଖରାତି ବହୁତରସକ୍ଖରା। ହତ୍ଥିକୁଚ୍ଛିଯଂ କିର ଏକଂ ପଚ୍ଛିପୂରଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ଦୋଣିଯଂ ଧୋଵିତ୍ଵା ପଥଵିଯା ଯେଭୁଯ୍ଯେନସକ୍ଖରଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ସଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣିଂସୂତି। ଯାନି ପନ ମଜ୍ଝେ ‘‘ଅପ୍ପପଂସୁଅପ୍ପମତ୍ତିକା’’ତି ଦ୍ଵେ ପଦାନି, ତାନି ଯେଭୁଯ୍ଯେନପାସାଣାଦିପଞ୍ଚକମେଵ ପଵିସନ୍ତି। ତେସଞ୍ହେଵ ହି ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ପଭେଦଵଚନମେତଂ, ଯଦିଦଂ ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଯେଭୁଯ୍ଯେନପଂସୁଂ ଅପ୍ପପଂସୁଞ୍ଚ ପଥଵିଂ ଵତ୍ଵା ଉପଡ୍ଢପଂସୁକାପଥଵୀ ନ ଵୁତ୍ତା, ତଥାପି ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସାଵସେସପଞ୍ଞତ୍ତିଯାପି ସମ୍ଭଵତୋ ଉପଡ୍ଢପଂସୁକାଯପି ପଥଵିଯା ପାଚିତ୍ତିଯମେଵାତି ଗହେତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ସଙ୍ଘଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁ ଉପଡ୍ଢଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାପି ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ପାଚିତ୍ତିଯଵତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ଅନାପତ୍ତିଵତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ଦୁଵିଧଂ ପଥଵିଂ ଠପେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୁକାଯ ତତିଯାଯ ପଥଵିଯା ଅଭାଵତୋ। ଦ୍ଵେଯେଵ ହି ପଥଵିଯୋ ଵୁତ୍ତା ‘‘ଜାତା ଚ ପଥଵୀ ଅଜାତା ଚ ପଥଵୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଦ୍ଵୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାଯ ପଥଵିଯା ଭଵିତବ୍ବଂ। ଵିନଯଵିନିଚ୍ଛଯେ ଚ ସମ୍ପତ୍ତେ ଗରୁକଲହୁକେସୁ ଗରୁକେଯେଵ ଠାତବ୍ବତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଏତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିଯା ଭଵିତୁଂ। ସଙ୍ଘଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁ ପନ ଉପଡ୍ଢେ ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ତାଦିସସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୁନୋ ସମ୍ଭଵତୋ। ଵିମତିଵିନୋଦନିଯମ୍ପି (ଵି। ଵି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୮୬) ‘‘ଅପ୍ପପଂସୁମତ୍ତିକାଯ ପଥଵିଯା ଅନାପତ୍ତିଵତ୍ଥୁଭାଵେନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଡ୍ଢପଂସୁମତ୍ତିକାଯପି ପାଚିତ୍ତିଯମେଵାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହେତଂ ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୂତି ସକ୍କା ଵତ୍ତୁଂ ଜାତାଜାତଵିନିମୁତ୍ତାଯ ତତିଯାଯ ପଥଵିଯା ଅଭାଵତୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଖଣନ୍ତସ୍ସ ଖଣାପେନ୍ତସ୍ସ ଵାତି ଅନ୍ତମସୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନପି ସମ୍ମଜ୍ଜନିସଲାକାଯପି ସଯଂ ଵା ଖଣନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ଵା ଖଣାପେନ୍ତସ୍ସ। ‘‘ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣା’’ତି ଵଦତି, ଵଟ୍ଟତୀତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ’’ତି ଅନିଯମେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଵଟ୍ଟତି। ‘‘ଇମଂ ଵଲ୍ଲିଂ ଖଣା’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ପଥଵିଖଣନଂ ସନ୍ଧାଯ ପଵତ୍ତଵୋହାରତ୍ତା ଇମିନାଵ ସିକ୍ଖାପଦେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ନ ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦେନ, ଉଭଯମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତେ ପନ ଦ୍ଵେପି ପାଚିତ୍ତିଯାନି ହୋନ୍ତି।

୭୩।କୁଟେହୀତି ଘଟେହି। ତନୁକକଦ୍ଦମୋତି ଉଦକମିସ୍ସକକଦ୍ଦମୋ, ସୋ ଚ ଉଦକଗତିକତ୍ତା ଵଟ୍ଟତି। ଉଦକପପ୍ପଟକୋତି ଉଦକେ ଅନ୍ତୋଭୂମିଯଂ ପଵିଟ୍ଠେ ତସ୍ସ ଉପରିଭାଗଂ ଛାଦେତ୍ଵା ତନୁକପଂସୁ ଵା ମତ୍ତିକା ଵା ପଟଲଂ ହୁତ୍ଵା ପଲଵମାନା ଉଟ୍ଠାତି, ତସ୍ମିଂ ଉଦକେ ସୁକ୍ଖେପି ତଂ ପଟଲଂ ଵାତେନ ଚଲମାନଂ ତିଟ୍ଠତି, ତଂ ଉଦକପପ୍ପଟକୋ ନାମ। ଓମକଚାତୁମାସନ୍ତି ଊନଚାତୁମାସଂ। ଓଵଟ୍ଠନ୍ତି ଦେଵେନ ଓଵଟ୍ଠଂ। ଅକତପବ୍ଭାରେତି ଅଵଲଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ତାଦିସେ ହି ଵମ୍ମିକସ୍ସ ସମ୍ଭଵୋତି। ମୂସିକୁକ୍କୁରଂ ନାମ ମୂସିକାହି ଖଣିତ୍ଵା ବହି କତପଂସୁରାସି।

ଏସେଵନଯୋତି ଓମକଚାତୁମାସଂ ଓଵଟ୍ଠୋଯେଵ ଵଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଦିଵସମ୍ପି ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଓଵଟ୍ଠଚାତୁମାସତୋ ଏକଦିଵସାତିକ୍କନ୍ତୋପି ଵିକୋପେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ହେଟ୍ଠଭୂମିସମ୍ବନ୍ଧେପି ଚ ଗୋକଣ୍ଟକେ ଭୂମିତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଉଗ୍ଗତତ୍ତା ଅଲ୍ଲୁଗ୍ଗତଂ ମତ୍ଥକତୋ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଗହେତୁଞ୍ଚ ଵଟ୍ଟତୀତି ଵଦନ୍ତି। ସକଟ୍ଠାନେ ଅତିଟ୍ଠମାନଂ କତ୍ଵା ପାଦେହି ମଦ୍ଦିତ୍ଵା ଆଲୋଠଇତକଦ୍ଦମମ୍ପି ଗହେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ଅଚ୍ଛଦନନ୍ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଉଜୁକଂ ଆକାସତୋ ପତିତଵସ୍ସୋଦକେନ ଓଵଟ୍ଠମେଵ ଜାତପଥଵୀ ହୋତି, ନ ଛଦନାଦୀସୁ ପତିତ୍ଵା ତତୋ

ପୱତ୍ତୌଦକେନ ତିନ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତୋତି ପୁରାଣସେନାସନତୋ। ଇଟ୍ଠକଂ ଗଣ୍ହାମୀତିଆଦି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଉଦକେନାତି ଉଜୁକଂ ଆକାସତୋଯେୱ ପତିତୌଦକେନ। ସଚେ ପନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପହରିତ୍ୱା ପତିତେନ ଉଦକେନ ତେମିତଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମଣ୍ଡପତ୍ଥମ୍ଭନ୍ତି ସାଖାମଣ୍ଡପତ୍ଥମ୍ଭଂ।

୭୪।ଉଚ୍ଚାଲେତ୍ୱାତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ତେନ ଅପଦେସେନାତି ତେନ ଲେସେନ। ଅୱିସଯତ୍ତା ଅନାପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ସଚେପି ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ପଠମଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଦହତୂତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାପି ତିଟ୍ଠତି, ଅନାପତ୍ତି। ମହାମତ୍ତିକନ୍ତି ଭିତ୍ତିଲେପନଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ପଥୱୀଖଣନୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଚୁଦ୍ଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୫। ଭୂତଗାମୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୭୫। ଏୱଂ ପଥୱିୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଭୂତଗାମୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଭୂତଗାମୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭୱନ୍ତି ଅହୁୱୁଞ୍ଚାତି ଭୂତା, ଜାୟନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଜାତା ୱଡ୍ଢିତା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାମୋତି ରାସି, ଭୂତାନଂ ଗାମୋତି ଭୂତଗାମୋ, ଭୂତା ଏୱ ୱା ଗାମୋ ଭୂତଗାମୋ, ପତିଟ୍ଠିତହରିତତିଣରୁକ୍ଖାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଭୱନ୍ତୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ଜାୟନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ’’ତି , ‘‘ଅହୁୱୁ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଜାତା ୱଡ୍ଢିତା’’ତି। ଏୱଂ ଭୂତ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାତୀତୱିସୟୋ ହୋତି। ତେନାହ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୯୦) ‘‘ଭୱନ୍ତୀତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଅହୁୱୁନ୍ତି ବଭୁୱୂ’’ତି। ଇଦାନି ତଂ ଭୂତଗାମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭୂତଗାମୋତି ପଞ୍ଚହି ବୀଜେହି ଜାତାନଂ ରୁକ୍ଖଲତାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଲତାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଓସଧିଗଚ୍ଛାଦୟୋ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇଦାନି ତାନି ବୀଜାନି ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ରିମାନି ପଞ୍ଚ ବୀଜାନୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମୂଲମେୱ ବୀଜଂ ମୂଲବୀଜଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ଅଥ ୱା ମୂଲଂ ବୀଜଂ ଏତସ୍ସାତି ମୂଲବୀଜଂ, ମୂଲବୀଜତୋ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତଂ ମୂଲବୀଜଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ବୀଜଗାମୋ ଏୱ ଲବ୍ଭତି, ଦୁତିୟତତିୟେହି ଭୂତଗାମୋ। ଇଦାନି ତେ ଭୂତଗାମେ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ମୂଲବୀଜଂ ନାମା’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ମୂଲବୀଜାଦୀସୁ ହଲିଦ୍ଦି…ପେ… ଭଦ୍ଦମୁତ୍ତକଂ ମୂଲବୀଜଂ ନାମ। ନ କେୱଲଂ ଇମାନିୟେୱ ମୂଲବୀଜାନି, ଅଥ ଖୋ ଇତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି ୟାନି ୱା ପନ ଭୂତଗାମଜାତାନି ଅତ୍ଥି ସନ୍ତି, ମୂଲେ ଜାୟନ୍ତି, ମୂଲେ ସଞ୍ଜାୟନ୍ତି, ଏତଂ ଭୂତଗାମଜାତଂ ମୂଲବୀଜଂ ନାମ ହୋତୀତି ୟୋଜନା। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୧) ‘‘ଇଦାନି ତଂ ଭୂତଗାମଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘ଭୂତଗାମୋ ନାମ ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନୀ’ତିଆଦିମାହା’’ତି। ତତ୍ଥ ଭୂତଗାମୋ ନାମାତି ଭୂତଗାମଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୟସ୍ମିଂ ସତି ଭୂତଗାମୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପଞ୍ଚ ବୀଜଜାତାନୀତି ଆହା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି, ମୂଲେ ଜାୟନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀନି ନ ସମେନ୍ତି। ନ ହି ମୂଲବୀଜାଦୀନି ମୂଲାଦୀସୁ ଜାୟନ୍ତି। ମୂଲାଦୀସୁ ଜାୟମାନାନି ପନ ତାନି ବୀଜଜାତାନି, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା – ଭୂତଗାମୋ ନାମାତି ୱିଭଜିତବ୍ବପଦଂ। ପଞ୍ଚାତି ତସ୍ସ ୱିଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ। ବୀଜଜାତାନୀତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ, ୟତୋ ବୀଜେହି ଜାତାନି ବୀଜଜାତାନି, ରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଚ। ୟଥା ‘‘ସାଲୀନଂ ଚେପି ଓଦନଂ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୭୬) ସାଲିତଣ୍ଡୁଲାନଂ ଓଦନୋ ସାଲିଓଦନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ବୀଜତୋ ସମ୍ଭୂତୋ ଭୂତଗାମୋ ‘‘ବୀଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଚ।

ଫଳୁବୀଜନ୍ତି ପବ୍ବବୀଜଂ। ପଚ୍ଚୟନ୍ତରସମୱାୟେ ସଦିସଫଲୁପ୍ପତ୍ତିୟା ୱିସେସକାରଣଭାୱତୋ ୱିରୁହଣସମତ୍ଥେ ସାରଫଲେ ନିରୁଳ୍ହୋ ବୀଜ-ସଦ୍ଦୋ ତଦତ୍ଥସଂସିଦ୍ଧିୟା ମୂଲାଦୀସୁପି କେସୁଚି ପୱତ୍ତତୀତି ମୂଲାଦିତୋ ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଏକେନ ବୀଜସଦ୍ଦେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବୀଜ’’ନ୍ତି ‘‘ରୂପରୂପଂ, ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଚ ୟଥା। ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି, ମୂଲେ ଜାୟନ୍ତି ମୂଲେ ସଞ୍ଜାୟନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ବୀଜତୋ ନିବ୍ବତ୍ତେନ ବୀଜଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ – ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି, ଆଲୁୱକସେରୁକମଲନୀଲୁପ୍ପଲପୁଣ୍ଡରୀକକୁୱଲୟକୁନ୍ଦପାଟଲିମୂଲାଦିଭେଦେ ମୂଲେ ଗଚ୍ଛୱଲ୍ଲିରୁକ୍ଖାଦୀନି ଜାୟନ୍ତି ସଞ୍ଜାୟନ୍ତି, ତାନି, ୟମ୍ହି ମୂଲେ ଜାୟନ୍ତି ତେୱ ସଞ୍ଜାୟନ୍ତି ଚ, ତଞ୍ଚ ପାଳିୟଂ (ପାଚି। ୯୧) ୱୁତ୍ତହଲିଦ୍ଦାଦି ଚ, ସବ୍ବମ୍ପି ଏତଂ ମୂଲବୀଜଂ ନାମ, ଏତେନ କାରିୟୋପଚାରେନ କାରଣଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଏସ ନୟୋ ଖନ୍ଧବୀଜାଦୀସୁ। ୟେୱାପନକଖନ୍ଧବୀଜେସୁ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ବାଟକୈନ୍ଦସାଲନୁହିପାଲିଭଦ୍ଦକକଣିକାରାଦୀନି ଖନ୍ଧବୀଜାନି । ଅମ୍ବିଲାୱଲ୍ଲିଚତୁରସ୍ସୱଲ୍ଲିକଣୱେରାଦୀନି ଫଳୁବୀଜାନି। ମକଚିମଲ୍ଲିକାସୁମନଜୟସୁମନାଦୀନି ଅଗ୍ଗବୀଜାନି। ଅମ୍ବଜମ୍ବୁପନସଟ୍ଠିଆଦୀନି ବୀଜବୀଜାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଭୂତଗାମେ ଭୂତଗାମସଞ୍ଞୀ ଛିନ୍ଦତି ୱା ଛେଦାପେତି ୱାତି ସତ୍ଥକାନି ଗହେତ୍ୱା ସୟଂ ୱା ଛିନ୍ଦତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଛେଦାପେତି। ଭିନ୍ଦତି ୱା ଭେଦାପେତି ୱାତି ପାସାଣାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ସୟଂ ୱା ଭିନ୍ଦତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଭେଦାପେତି। ପଚତି ୱା ପଚାପେତି ୱାତି ଅଗ୍ଗିଂ ଉପସଂହରିତ୍ୱା ସୟଂ ୱା ପଚତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ପଚାପେତି, ପାଚିତ୍ତିୟଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଭେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭୂତଗାମଞ୍ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭୂତଗାମପରିମୋଚିତନ୍ତି ଭୂତଗାମତୋ ୱିୟୋଜିତଂ।

୭୬।ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଉକ୍କିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସରୀରେ ଲଗ୍ଗଭାୱଂ ଞତ୍ୱାପି ଉଟ୍ଠହତି, ‘‘ତଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱତୋ ୱଟ୍ଟତି। ଅନନ୍ତକଗ୍ଗହଣେନ ସାସପମତ୍ତିକା ଗହିତା। ନାମଞ୍ହେତଂ ତସ୍ସା ସେୱାଲଜାତିୟା। ମୂଲପଣ୍ଣାନଂ ଅଭାୱେନ ‘‘ଅସମ୍ପୁଣ୍ଣଭୂତଗାମୋ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଭୂତଗାମମୂଲତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଭୂତଗାମୋ ମୂଲଂ କାରଣଂ ଏତସ୍ସାତି ଭୂତଗାମମୂଲୋ, ଭୂତଗାମସ୍ସ ୱା ମୂଲଂ କାରଣନ୍ତି ଭୂତଗାମମୂଲଂ। ବୀଜଗାମୋ ହି ନାମ ଭୂତଗାମତୋ ସମ୍ଭୱତି, ଭୂତଗାମସ୍ସ ଚ କାରଣଂ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ତାଦିସୋ ନ ହୋତୀତି ‘‘ଅଭୂତଗାମମୂଲତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କିଞ୍ଚାପି ହି ତାଲନାଳିକେରାଦୀନଂ ଖାଣୁ ଉଦ୍ଧଂ ଅୱଡ୍ଢନତୋ ଭୂତଗାମସ୍ସ କାରଣଂ ନ ହୋତି, ତଥାପି ଭୂତଗାମସଙ୍ଖ୍ୟୂପଗତନିବ୍ବତ୍ତପଣ୍ଣମୂଲବୀଜତୋ

ସମ୍ଭୂତତ୍ତା ଭୂତଗାମତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀତି ବୀଜଗାମେନ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ବୀଜଗାମେନ ସଙ୍ଗହିତୋତି ଅୱଡ୍ଢମାନେପି ଭୂତଗାମମୂଲତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅଙ୍କୁରେ ହରିତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ନୀଲୱଣ୍ଣେ ଜାତେ’’ତି, ନୀଲପଣ୍ଣସ୍ସ ୱଣ୍ଣସଦିସେ ପଣ୍ଣେ ଜାତେତି ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ନୀଲୱଣ୍ଣେ ଜାତେ’’ତି ୱା ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅମୂଲକଭୂତଗାମେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇଦଂ ନାଠଇକେରସ୍ସ ଆୱେଣିକଂ କତ୍ୱା ୱଦତି। ‘‘ପାନୀୟଘଟାଦୀନଂ ବହି ସେୱାଲୋ ଉଦକେ ଅଟ୍ଠିତତ୍ତା ବୀଜଗାମାନୁଲୋମତ୍ତା ଚ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କଣ୍ଣକମ୍ପି ଅବ୍ବୋହାରିକମେୱାତି ନୀଲୱଣ୍ଣମ୍ପି ଅବ୍ବୋହାରିକମେୱ।

୭୭।ସେଲେୟ୍ୟକଂ ନାମ ସିଲାୟ ସମ୍ଭୂତା ଏକା ଗନ୍ଧଜାତି। ପୁପ୍ଫିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ୱିକସିତକାଲତୋ ପଭୁତି। ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ୱିକସିତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ମକୁଠଅଂ ପନ ରୁକ୍ଖତଚଂ ଅକୋପେନ୍ତେନପି ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ରୁକ୍ଖତଚଂ ୱିକୋପେତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ରୁକ୍ଖେ ଜାତଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକଂ ରୁକ୍ଖତଚଂ ଅୱିକୋପେତ୍ୱା ମତ୍ଥକତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଦୟୁତ୍ତଂ ‘‘ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକଂ ୟାୱ ମକୁଠଅଂ ହୋତି, ତାୱ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ରୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୟଦିପି କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଲ୍ଲୀନା ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ରୁକ୍ଖତୋ ଗୟ୍ହମାନା ପନ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛୱିଂ ନ ୱିକୋପେତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଲ୍ଲରୁକ୍ଖତୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥାପି ରୁକ୍ଖତଚଂ ଅୱିକୋପେତ୍ୱା ମତ୍ଥକତୋ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚେନାତି ହତ୍ଥଚାପଲ୍ଲେନ। ପାନୀୟଂ ନ ୱାସେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ନାମିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ନାମିତେ ପନ ପଚ୍ଛା ତତୋ ଲଭିତ୍ୱା ନ ୱାସେତବ୍ବନ୍ତି ନତ୍ଥି। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୯୨) ପନ ‘‘ପାନୀୟଂ ନ ୱାସେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ପିୱନପାନୀୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି ଅନୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ତେନାହ ଅତ୍ତନା ଖାଦିତୁକାମେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୟେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ସାଖା ରୁହତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୟେସଂ ସାଖା ନ ରୁହତି, ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟମ୍ପି ‘‘ୟେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ସାଖାରୁହତୀତି ମୂଲଂ ଅନୋତାରେତ୍ୱା ପଣ୍ଣମତ୍ତନିଗ୍ଗମନମତ୍ତେନାପି ୱଡ୍ଢତି, ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟମ୍ପି ଅକରୋନ୍ତୋ ଛିନ୍ନନାଠଇକେରୱେଠଉଦଣ୍ଡାଦୟୋ କୋପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଚଙ୍କମିତଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେୱଲଂ ଚଙ୍କମନାଧିପ୍ପାୟେନ ୱା ମଗ୍ଗଗମନାଧିପ୍ପାୟେନ ୱା ଅକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ତିଣାନଂ ଉପରି ନିସୀଦନାଧିପ୍ପାୟେନ ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି।

୭୮।ସମଣକପ୍ପେହୀତି ସମଣାନଂ କପ୍ପିୟୱୋହାରେହି। କିଞ୍ଚାପି ବୀଜାଦୀନଂ ଅଗ୍ଗିନା ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତେନ, ନଖାଦୀହି ୱିଲିଖନମତ୍ତେନ ଚ ଅୱିରୁଢହିଧମ୍ମତା ନ ହୋତି, ତଥାପି ଏୱଂ କତେୟେୱ ସମଣାନଂ କପ୍ପତୀତି ଅଗ୍ଗିପରିଜିତାଦୟୋ ସମଣୱୋହାରା ନାମ ଜାତା, ତସ୍ମା ତେହି ସମଣୱୋହାରେହି କରଣଭୂତେହି ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅବୀଜନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜାନିପି ସମଣାନଂ କପ୍ପନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗଉପଣ୍ଣତ୍ତିଭାୱତୋ ସମଣୱୋହାରାଇଚ୍ଚେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତାନି। ଅଥ ୱା ଅଗ୍ଗିପରିଜିତାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କପ୍ପିୟଭାୱତୋୟେୱ ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପିୟଭାୱସଙ୍ଖାତେହି କାରଣେହି ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଗ୍ଗିପରିଜିତନ୍ତିଆଦୀସୁ ‘‘ପରିଚିତ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ଅବୀଜଂ ନାମ ତରୁଣଅମ୍ବଫଲାଦି। ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜଂ ନାମ ଅମ୍ବପନସାଦି, ୟଂ ବୀଜଂ ନିବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି। ନିବ୍ବଟ୍ଟେତବ୍ବଂ ୱିୟୋଜେତବ୍ବଂ ବୀଜଂ ୟସ୍ମିଂ, ତଂ ପନସାଦି ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜଂ ନାମ। ‘‘କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ୟୋ କପ୍ପିୟଂ କରୋତି, ତେନ କତ୍ତବ୍ବପକାରସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନା ଅୱୁତ୍ତେପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁନ ‘‘କପ୍ପିୟଂ କାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି କାରାପନସ୍ସ ପଠମମେୱ କଥିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘କପ୍ପିୟଂ କରୋହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେୟେୱ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ‘‘କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିପରିଜିତାଦି କାତବ୍ବନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱଚନଂ ପନ ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପଠମଂ ‘‘କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଗ୍ଗିଆଦିନା ଫୁସନାଦି କାତବ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ପଠମଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ନଖାଦିନା ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାୱ କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୯୨) ପନ ‘‘କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱାତି ପୁବ୍ବକାଲକିରିୟାୱସେନ ୱୁତ୍ତେପି ୱଚନକ୍ଖଣେୱ ଅଗ୍ଗିସତ୍ଥାଦିନା ବୀଜଗାମେ ୱଣଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱଚନତୋ ପନ ପୁବ୍ବେ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଦ୍ୱିଧା ଅକତ୍ୱା ଛେଦନଭେଦନମେୱ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। କରୋନ୍ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁନା ‘କପ୍ପିୟଂ କରୋହୀ’ତି ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ୱୁତ୍ତେୟେୱ କାତବ୍ବଂ। ବୀଜଗାମପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ପୁନ କପ୍ପିୟଂ କାରେତବ୍ବନ୍ତି କାରାପନସ୍ସ ପଠମମେୱ ଅଧିକତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏକସ୍ମିଂ ବୀଜେ ୱାତିଆଦୀସୁ ‘‘ଏକଂୟେୱ କାରେମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେ ସତିପି ଏକାବଦ୍ଧତ୍ତା ସବ୍ବଂ କତମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଦାରୁଂ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଜାନିତ୍ୱାପି ୱିଜ୍ଝତି ୱା ୱିଜ୍ଝାପେତି ୱା, ୱଟ୍ଟତିୟେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଭତ୍ତସିତ୍ଥେ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ‘‘ତଂ ୱିଜ୍ଝତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ରଜ୍ଜୁଆଦୀନଂ ଭାଜନଗତିକତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମରୀଚପକ୍କାଦୀହି ଚ ମିସ୍ସେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଭତ୍ତସିତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ଏକାବଦ୍ଧତା ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ଫଲାନଂୟେୱ

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧଵସେନ। ‘‘କଟାହେପି କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା କଟାହତୋ ନୀହଟାଯ ମିଞ୍ଜାଯ ଵା ବୀଜେ ଵା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଵିଜ୍ଝିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି ଏଵ। ଭିନ୍ଦାପେତ୍ଵା କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତବ୍ବନ୍ତି ବୀଜତୋ ମୁତ୍ତସ୍ସ କଟାହସ୍ସ ଭାଜନଗତିକତ୍ତା ଵୁତ୍ତଂ।

ଇତି ଵିନଯସଙ୍ଗହସଂଵଣ୍ଣନାଭୂତେ ଵିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଭୂତଗାମଵିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ପନ୍ନରସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୬। ସହସେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୭୯। ଏୱଂ ଭୂତଗାମୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସହସେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଦୁୱିଧଂ ସହସେଯ୍ୟକ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ୱିଧା ପକାରା ଯସ୍ସ ସହସେଯ୍ୟକସ୍ସ ତଂ ଦୁୱିଧଂ, ସହ ସଯନଂ, ସହ ୱା ସଯତି ଏତ୍ଥାତି ସହସେଯ୍ୟା, ସହସେଯ୍ୟା ଏୱ ସହସେଯ୍ୟକଂ ସକତ୍ଥେ କ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ। ତଂ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନସହସେଯ୍ୟାମାତୁଗାମେନସହସେଯ୍ୟାୱସେନ ଦୁୱିଧଂ। ତେନାହ ‘‘ଦୁୱିଧଂ ସହସେଯ୍ୟକ’’ନ୍ତି। ଦିରତ୍ତତିରତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାମତ୍ତେନ ଦିରତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିରତ୍ତଞ୍ହି ସହୱାସେ ଲବ୍ଭମାନେ ଦିରତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦିରତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୱିସୁଂ ନ ପଯୋଜେତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଉତ୍ତରିଦିରତ୍ତତିରତ୍ତନ୍ତି ଭଗୱା ସାମଣେରାନଂ ସଙ୍ଗହକରଣତ୍ଥାଯ ତିରତ୍ତପରିହାରଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ନିରନ୍ତରଂ ତିରତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ୱା ଦିରତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। କେୱଲଞ୍ହି ‘‘ତିରତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱାସେନ ଅନ୍ତରିକମ୍ପି ତିରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ। ଦିରତ୍ତୱିସିଟ୍ଠଂ ପନ ତିରତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ତେନ ଅନନ୍ତରିକମେୱ ତିରତ୍ତଂ ଦୀପେତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୫୦-୫୧) ‘‘ଦିରତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୱଚନାଲଙ୍କାରତ୍ଥଂ। ନିରନ୍ତରଂ ତିସ୍ସୋୱ ରତ୍ତିଯୋ ସଯିତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଦିୱସାଦୀସୁ ସଯନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ଏକନ୍ତରିକାଦିୱସେନ ସଯନ୍ତସ୍ସାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସହସେଯ୍ୟଂ ଏକତୋ ସେଯ୍ୟଂ। ସେଯ୍ୟନ୍ତି ଚେତ୍ଥ କାଯପ୍ପସାରଣସଙ୍ଖାତଂ ସଯନମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ସଯନ୍ତି, ତମ୍ପି, ତସ୍ମା ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ସେନାସନସଙ୍ଖାତଂ ସେଯ୍ୟଂ ପୱିସିତ୍ୱା କାଯପ୍ପସାରଣସଙ୍ଖାତଂ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେନାତି ଏତ୍ଥ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୋ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥେନ ଗହେତବ୍ବୋ। ପଞ୍ଚହି ଛଦନେହୀତି ଇଟ୍ଠକାସିଲାସୁଧାତିଣପଣ୍ଣସଙ୍ଖାତେହି ପଞ୍ଚହି ଛଦନେହି। ୱାଚୁଗ୍ଗତୱସେନାତି ପଗୁଣୱସେନ।

ଏକୂପଚାରୋତି ୱଳଞ୍ଜନଦ୍ୱାରସ୍ସ ଏକତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୫୦-୫୧) ପନ ‘‘ଏକୂପଚାରୋ ଏକେନ ମଗ୍ଗେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସଂ ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁପରିଗମନଯୋଗ୍ଗୋ, ଏତଂ ବହୁଦ୍ୱାରମ୍ପି ଏକୂପଚାରୋୱ। ଯତ୍ଥ ପନ କୁଟ୍ଟାଦୀହି ରୁନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଦ୍ୱାରଂ ଯୋଜେନ୍ତି, ନାନୂପଚାରୋ ହୋତି। ସଚେ ପନ ରୁନ୍ଧତି ଏୱ, ୱିସୁଂ ଦ୍ୱାରଂ ନ ଯୋଜେନ୍ତି, ଏତମ୍ପି ଏକୂପଚାରମେୱ ମତ୍ତିକାଦୀହି ପିହିତଦ୍ୱାରୋ ୱିଯ ଗବ୍ଭୋତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଗବ୍ଭେ ପୱିସିତ୍ୱା ପମୁଖାଦୀସୁ ନିପନ୍ନାନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ସହସେଯ୍ୟାପରିମୁତ୍ତିଯା ଗବ୍ଭଦ୍ୱାରଂ ମତ୍ତିକାଦୀହି ପିଦହାପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ୱିୱରାପେନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁସାଲଂ ଏକୂପଚାରଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେସଂ ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କେଚି ‘‘ଅନୁଟ୍ଠହନେନ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନା ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସ କିରିଯାଭାୱା। ଇଦଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦଂ ସିଯା କିରିଯାଯ, ସିଯା ଅକିରିଯାଯ ସମୁଟ୍ଠାତି। କିରିଯାଯ ସମୁଟ୍ଠାନତା ଚସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱସେନ ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଯଥା ଚେତଂ, ଏୱଂ ଦିୱାସଯନମ୍ପି। ଅନୁଟ୍ଠହନେନ, ହି ଦ୍ୱାରାସଂୱରଣେନ ଚେତଂ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଇଦଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

୮୦।ଉପରିମତଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅସମ୍ବଦ୍ଧଭିତ୍ତିକସ୍ସାତି ଇଦଂ ସମ୍ବଦ୍ଧଭିତ୍ତିକେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପରିମତଲେ ସଯିତସ୍ସ ସଙ୍କା ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ‘‘ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନାନୂପଚାରେତି ଯତ୍ଥ ବହି ନିସ୍ସେଣିଂ କତ୍ୱା ଉପରିମତଲଂ ଆରୋହନ୍ତି, ତାଦିସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉପରିମତଲେପୀ’’ତି। ଆକାସଙ୍ଗଣେ ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଅଭାୱତୋ ‘‘ଛଦନବ୍ଭନ୍ତରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଭାସଙ୍ଖେପେନାତି ସଭାକାରେନ। ଅଡ୍ଢକୁଟ୍ଟକେ ସେନାସନେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅଡ୍ଢକୁଟ୍ଟକଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଉପଡ୍ଢଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ଭିତ୍ତିଯୋ ବଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି , ଯତ୍ଥ ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଭିତ୍ତିଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଉପଡ୍ଢଂ ଉପଡ୍ଢଂ କତ୍ୱା ଭିତ୍ତିଯୋ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ତାଦିସଂ ସେନାସନ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅଡ୍ଢକୁଟ୍ଟକେତି ଛଦନଂ ଅଡ୍ଢେନ ଅସମ୍ପତ୍ତକୁଟ୍ଟକେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ନୋ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ‘‘ସଭାସଙ୍ଖେପେନାତି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଅଡ୍ଢକୁଟ୍ଟକେତି ଇମିନା ସଣ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ଯତ୍ଥ ତୀସୁ, ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ପସ୍ସେସୁ ଭିତ୍ତିଯୋ ବଦ୍ଧା, ଛଦନଂ ୱା ଅସମ୍ପତ୍ତା ଅଡ୍ଢଭିତ୍ତି, ଇଦଂ ଅଡ୍ଢକୁଟ୍ଟକଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱାଳସଙ୍ଘାଟୋ ନାମ ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଥମ୍ଭାଦୀନଂ ଉପରି ୱାଳରୂପେହି କତସଙ୍ଘାଟୋ।

ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ବହି ଗତେତି ଏତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ପରିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥାପି ପରିକ୍ଖେପାରହପଦେସତୋ ବହି ଗତେ ଅନାପତ୍ତିଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୫୦-୫୧) ପନ ‘‘ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ବହି ଗତେତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ପରିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସଚେ ଭୂମିତୋ ୱତ୍ଥୁ ଉଚ୍ଚଂ ହୋତି, ଉଭତୋ ଉଚ୍ଚୱତ୍ଥୁତୋ ହେଟ୍ଠା ଭୂମିଯଂ ନିବ୍ବକୋସବ୍ଭନ୍ତରେପି ଅନାପତ୍ତି ଏୱ ତତ୍ଥ ସେନାସନୱୋହାରାଭାୱତୋ। ଅଥ ୱତ୍ଥୁ ନୀଚଂ ଭୂମିସମମେୱ ସେନାସନସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ତିଟ୍ଠତି, ତତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପରହିତଦିସାଯ ନିବ୍ବକୋସବ୍ଭନ୍ତରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ବହି ଏୱ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଗବ୍ଭୂପଚାରେତି ଏତ୍ଥ ମଜ୍ଝେ ୱିୱଟଙ୍ଗଣୱନ୍ତାସୁ

ମହାଚତୁସାଲାସୁ ଯଥା ଆକାସଙ୍ଗଣଂ ଅନୋତରିତ୍ୱା ପମୁଖେନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବଗବ୍ଭେ ପୱିସିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ଏୱଂ ଏକେକଗବ୍ଭସ୍ସ ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ କୁଟ୍ଟଂ ନୀହରିତ୍ୱା କତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଗବ୍ଭୂପଚାରଂ ନାମ, ଇଦଂ ପନ ତାଦିସଂ ନ ହୋତୀତି ''ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଗବ୍ଭୂପଚାରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବଗବ୍ଭେପି ପୱିସନ୍ତୀତି ଗବ୍ଭୂପଚାରସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଆକାସଙ୍ଗଣଂ ଅନୋତରିତ୍ୱାପି ପମୁଖେନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତଂ ଗବ୍ଭଂ ପୱିସନ୍ତି। ଅଥ କୁତୋ ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋୟେୱ ସବ୍ବପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ଗବ୍ଭୂପରିକ୍ଖେପୋୟେୱ ହିସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋ''ତି, ଇଦଞ୍ଚ ସମନ୍ତା ଗବ୍ଭଭିତ୍ତିୟୋ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁସାଲୱସେନ ହି ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠେ ସେନାସନେ ଗବ୍ଭପମୁଖଂ ୱିସୁଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ସମନ୍ତା ଠିତଂ ଗବ୍ଭଭିତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି।

୮୧। ଏକଦିସାୟ ଉଜୁକମେୱ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ସନ୍ନିୱେସିତୋ ପାସାଦୋ ଏକସାଲସନ୍ନିୱେସୋ। ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଚତୂସୁ ୱା ଦିସାସୁ ସିଙ୍ଘାଟକସଣ୍ଠାନାଦିୱସେନ କତା ଦ୍ୱିସାଲାଦିସନ୍ନିୱେସା ୱେଦିତବ୍ବା। ସାଲପ୍ପଭେଦଦୀପନମେୱ ଚେତ୍ଥ ପୁରିମତୋ ୱିସେସୋତି। ଅଟ୍ଠ ପାଚିତ୍ତିୟାନୀତି ଉପଡ୍ଢଚ୍ଛନ୍ନଂ ଉପଡ୍ଢପରିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସେନାସନଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପାଠଇୟଂ ଦସ୍ସିତତ୍ତା ତତୋ ଅଧିକଂ ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନୌପଡ୍ଢପରିଚ୍ଛନ୍ନାଦିକମ୍ପି ସବ୍ବଂ ପାଠଇୟଂ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସେୱ ୱତ୍ଥୁଭାୱେନ ଦସ୍ସିତଂ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜତ୍ତା, ଗରୁକେ ଠାତବ୍ବତୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ସତ୍ତ ପାଚିତ୍ତିୟାନୀ''ତି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତପାଚିତ୍ତିୟଦ୍ୱୟଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ଏକତ୍ତେନ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇୟଂ (ପାଚି। ୫୪) ''ତତିୟାୟ ରତ୍ତିୟା ପୁରାରୁଣା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁନ ସୟତୀ''ତି ଇଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁରାରୁଣା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଛଦନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସାପି ପୁନ ଦିୱସେ ସହସେୟ୍ୟେନ ଅନାପତ୍ତି ଏୱ। ଏତ୍ଥ ଚତୁଭାଗୋ ଚୂଳଅଙ୍କଂ, ଦ୍ୱେଭାଗା ଉପଡ୍ଢଂ, ତୀସୁ ଭାଗେସୁ ଦ୍ୱେ ଭାଗା ୟେଭୁୟ୍ୟନ୍ତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ଚୂଳଅଙ୍କଚ୍ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛନ୍ନାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇଦାନି ଦୁତିୟସିକ୍ଖାପଦେପି ୟଥାୱୁତ୍ତନୟଂ ଅତିଦିସନ୍ତୋ ''ମାତୁଗାମେନ…ପେ… ଅୟମେୱ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ''ତି ଆହ। ''ମତିତ୍ଥିୟା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତାୟପି ଅନୁପାଦିନ୍ନପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତା ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତିଂ ନ ଜନେତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ଅଙ୍ଗଙ୍ଗତେ ସୂରିୟେ ମାତୁଗାମେ ନିପନ୍ନେ ନିପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା''ତି (ପାଚି। ୫୭) ୱଚନତୋ ଦିୱା ତସ୍ସ ସୟନ୍ତସ୍ସ ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତି ନ ହୋତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ସହସେୟ୍ୟୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ସୋଳସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୭। ମଞ୍ଚପୀଠାଦିସଙ୍ଘିକସେନାସନେସୁପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୮୨। ଏୱଂ ସହସେୟ୍ୟୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସଙ୍ଘିକେ ୱିହାରେ ସେୟ୍ୟାସୁ କତ୍ତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ୱିହାରେ ସଙ୍ଘିକେ ସେୟ୍ୟ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମଗ୍ଗଂ କମ୍ମଂ ସମୁପଗଚ୍ଛତୀତି ସଙ୍ଘୋ, ଅୟମେୱ ୱଚନତ୍ଥୋ ସବ୍ବସଙ୍ଘସାଧାରଣୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ସଙ୍ଘିକୋ, ୱିହରତି ଏତ୍ଥାତି ୱିହାରୋ, ତସ୍ମିଂ। ସୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସେୟ୍ୟା, ତଂ। ଅସନ୍ଥରୀତି ସନ୍ଥରିତ୍ୱାନ। ପକ୍କମନଂ ପକ୍କମୋ, ଗମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ୱିହାରେ ସଙ୍ଘିକେ ସେୟ୍ୟଂ, ସନ୍ଥରିତ୍ୱାନ ପକ୍କମୋ’’ତି ଇମସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସପାଠସ୍ସ ସଙ୍ଘିକେ ୱିହାରେ…ପେ… ପକ୍କମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପକ୍କମନେ ଅୟଂ ଇଦିସୋ ମୟା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତମୋ ସୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋତି ଆହ ‘‘ସଙ୍ଘିକେ…ପେ… ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ ନାମ ସେନାସନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତା। ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିୟାତିକ୍କମେ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତିଚ୍ଚାହ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ୱଚନତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘିକୋ ୱିହାରୋ ପାକଟୋ, ସେୟ୍ୟା ଅପାକଟା, ସା କତିୱିଧାଇଚ୍ଚାହ ‘‘ସେୟ୍ୟା ନାମ…ପେ… ଦସୱିଧା’’ତି। ତତ୍ଥାପି କତମା ଭିସି, କତମା ଚିମିଲିକାଦୟୋତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥ ଭିସୀତି…ପେ… ଏସ ନୟୋ ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରେ’’ତି। ତତ୍ଥ ମଞ୍ଚେ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବାତି ମଞ୍ଚକଭିସି, ଏୱଂ ଇତରତ୍ର, ୱଣ୍ଣାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ କତାତି ପଟଖଣ୍ଡାଦୀହି ସିବ୍ବିତ୍ୱା କତା। ଭୂମିୟଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବାତି ଚିମିଲିକାୟ ସତି ତସ୍ସା ଉପରି, ଅସତି ସୁଦ୍ଧଭୂମିୟଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବା। ସୀହଚମ୍ମାଦୀନଂ ପରିହରଣେ ଏୱପଟିକ୍ଖେପୋତି ଇମିନା ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀସୁ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୁନ ସଂହରିତ୍ୱା ଠପନାଦିୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ପରିହରଣମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭୂମତ୍ଥରଣାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପରିହରଣଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଖନ୍ଧକେ ହି ‘‘ଅନ୍ତୋପି ମଞ୍ଚେ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ବହିପି ମଞ୍ଚେ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ମଞ୍ଚାଦୀସୁ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପରିହରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚମ୍ମାନି ଧାରେତବ୍ବାନି ସୀହଚମ୍ମଂ ବ୍ୟଗ୍ଘଚମ୍ମଂ ଦୀପିଚମ୍ମଂ, ଯୋ ଧାରେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୫) ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୧୧୨) ପନ ‘‘ଯଦି ଏୱଂ ‘ପରିହରଣେଯେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ’ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚୋଦନଂ କତ୍ୱା ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ପାସାଦପରିଭୋଗ’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୩୨୦) ୱଚନତୋ ପୁଗ୍ଗଲିକେପି ସେନାସନେ ସେନାସନପରିଭୋଗୱସେନ ନିୟମିତଂ ସୁୱଣ୍ଣଘଟାଦିକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟମାନମ୍ପି କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱମିଦଂ ଭୂମତ୍ଥରଣୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟମାନମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ତଂ ତଂ ୱିହାରଂ ହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରିହରଣେଯେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାୱାରୋ କୋଜୱୋତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟେୱ ଠପିତା ଉଗ୍ଗତଲୋମା ଅତ୍ଥରଣୱିସେସା। ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ତଥାୱୁତ୍ତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତାଦିସଂ ମଞ୍ଚପୀଠେସୁ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥରଣମେୱା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ପନ ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ନାମ ପାୱାରୋ କୋଜୱୋ’’ତି ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ ଇମିନା ନ ସମେତି, ‘‘ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୧୧୬) ୱୁତ୍ତଂ। ୱୀମଂସିତେ ପନ ଏୱମଧିପ୍ପାୟୋ ପଞ୍ଞାୟତି – ମାତିକାଟ୍ଠକଥାପି ଅଟ୍ଠକଥାୟେୱ, ତସ୍ମା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନୟେନ ‘‘ପାୱାରୋ କୋଜୱୋ’’ତି ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ନିୟମନେ ସତିପି ଯଥା ‘‘ଲଦ୍ଧାତପତ୍ତୋ ରାଜକୁମାରୋ’’ତି ଆତପତ୍ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧଭାୱେଯେୱ ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେପି ନିଦସ୍ସନନୟୱସେନ ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡସାମଞ୍ଞେନ ସମାନା ୱାଲବୀଜନାଦୟୋପି ୱୁତ୍ତାୟେୱ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ‘‘ପାୱାରୋ କୋଜୱୋ’’ତି ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେପି ନିଦସ୍ସନନୟୱସେନ ତେହି ମଞ୍ଚପୀଠେସୁ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ସମାନା ଅଞ୍ଞେ ଅତ୍ଥରଣାପି ୱୁତ୍ତାୟେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ପଟିଲୋମଂ ନ ହୋତି, ଅନୁଲୋମମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ‘‘ଯେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ’’ତି ପାଠଂ ନିସ୍ସାୟ ଏକଚ୍ଚେ ୱିନୟଧରା ‘‘ସଙ୍ଘିକୱିହାରସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରସ୍ସ ୱା ୱିହାରଦାୟକୋୟେୱ ସାମିକୋ, ସୋୟେୱ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ସ ରୁଚିୟା ଏୱ ୱସିତୁଂ ଲଭତି, ନ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ରୁଚିୟା’’ତି ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କରୋନ୍ତି, ସୋ ୱୀମଂସିତବ୍ବୋ, କଥଂ ଅୟଂ ପାଠୋ କିମତ୍ଥଂ ସାଧେତି ଇସ୍ସରତ୍ଥଂ ୱା ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ଥଂ ୱାତି? ଏୱଂ ୱୀମଂସିତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ଥମେୱ ସାଧେତି, ନ ଇସ୍ସରତ୍ଥନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ଅଥ ସିୟା ‘‘ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧେ ଇସ୍ସରତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋୟେୱ ହୋତି। ଇସ୍ସରଭାୱତୋୟେୱ ହି ସୋ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି। ତଦେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ – ‘‘ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ସାମଣେରୋ, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଆରାମିକୋ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ମତେନ

ଭିକ୍ଖୁପି ସାମଣେରୋପି ଆରାମିକୋପି ୱିହାରକାରକୋପି ତସ୍ସ କୁଲେ ଯୋ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଇସ୍ସରୋତି ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାୟମାନେପି ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ୱା ସାମଣେରେ ୱା ଆରାମିକେ ୱା ସତି ତେଯେୱ ଇସ୍ସରା, ନ ୱିହାରକାରକୋ। ତେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଅସତିଯେୱ ୱିହାରକାରକୋ ଇସ୍ସରୋ ସିଯାତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅଧିକାରେ ସଙ୍ଘିକଂ ସେନାସନଂ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂଯେୱ ୱଦତି, ନ ଇସ୍ସରଭାୱତୋ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) "ଅନାପୁଚ୍ଛଂ ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ"ତିଆଦି।

ଅଥାପି ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ "ନ ସକଲସ୍ସ ୱାକ୍ୟପାଠସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ 'ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ'ତି ଏତସ୍ସ ପଦତ୍ଥଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ? ସଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାମିକୋ, ୱିହାରସ୍ସ ସାମିକୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ। 'କୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ନାମା'ତି ୱୁତ୍ତେ 'ଯେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ନାମା'ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ୱିହାରକାରକୋ ଦାଯକୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ନାମାତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଯମାନେ ସତି ସାମିକୋ ନାମ ସସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ସ ରୁଚିଯା ଏୱ ଅଞ୍ଞେ ଲଭନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିହାରସ୍ସାମିକଭୂତସ୍ସ ଦାଯକସ୍ସ ରୁଚିଯା ଏୱ ଭିକ୍ଖୂ ୱସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ନ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ରୁଚିଯାତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି। ତେ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା – ମା ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ଯଥା ନାମ "ଘଟିକାରୋ ବ୍ରହ୍ମା"ତି ୱୁତ୍ତୋ ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଇଦାନି ଘଟଂ ନ କରୋତି, ପୁରିମଭୱେ ପନ କରୋତି, ତସ୍ମା "ଘଟଂ କରୋତୀ"ତି ୱଚନତ୍ଥେନ "ଘଟିକାରୋ"ତି ନାମଂ ଲଭତି। ଇତି ପୁବ୍ବେ ଲଦ୍ଧନାମତ୍ତା ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋପି "ଘଟିକାରୋ"ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ସୋ ୱିହାରକାରକୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ନ ହୋତି ୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦାନସ୍ସ, ପୁବ୍ବେ ପନ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତକାଲେ ୱିହାରସ୍ସ କାରକତ୍ତା ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ନାମ ହୋତି, ସୋ ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ଲଦ୍ଧନାମତ୍ତା ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ "ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ, ପରିଚ୍ଚତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରଭାୱତୋ। ତେନେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ "ୱିହାରଦାଯକାନଂ ରୁଚିଯା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତୁ"ତି ଅୱତ୍ୱା ସେନାସନପଞ୍ଞାପକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୯୫) "ତେସଂ ଗେହାନୀତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱାସତ୍ଥାଯ କତମ୍ପି ଯାୱ ନ ଦେନ୍ତି, ତାୱ ତେସଂ ସନ୍ତକଂଯେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ"ନ୍ତି, ତେନ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେସଂ ସନ୍ତକାନି ନ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯଂ ପନ କଥା ପାଠସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କଥିତା। ୱିହାରୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପନ ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯେ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୯୪ ଆଦଯୋ) ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ଯୋ କୋଚୀତି ଞାତକୋ ୱା ଅଞ୍ଞାତକୋ ୱା ଯୋ କୋଚି। ଯେନ ମଞ୍ଚଂ ପୀଠଂ ୱା ୱିନନ୍ତି, ତଂ ମଞ୍ଚପୀଠକୱାନଂ।

୮୩।ସିଲୁଚ୍ଚଯଲେଣନ୍ତି ସିଲୁଚ୍ଚଯେ ଲେଣଂ, ପବ୍ବତଗୁହାତି ଅତ୍ଥୋ। "ସେନାସନଂ ଉପଚିକାହି ଖାଯିତ"ନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ୱତ୍ଥୁଅନୁରୂପୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉପଚିକାସଙ୍କାଯ ଅଭାୱେନ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୬୦ ଆଦଯୋ) ଗମିକୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତେନ "ସେନାସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେୱଲଂ ଇତିକତ୍ତବ୍ବତାମତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ "ଆପୁଚ୍ଛନଂ ପନ ୱତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ , ନ ପନ ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତେନେୱ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ "ସେନାସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଏତ୍ଥ "ଯଂ ପାସାଣପିଟ୍ଠିଯଂ ୱା ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭେସୁ ୱା କତସେନାସନଂ ଯତ୍ଥ ଉପଚିକା ନାରୋହନ୍ତି, ତଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ "ତାଦିସେ ସେନାସନେ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ନତ୍ଥି, ଗମିକୱତ୍ତେ ସେନାସନଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱତ୍ତଭେଦୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ"ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ଆଭୋଗେନ ମୁତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗମନଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦୁତିଯପାଦୁଦ୍ଧାରେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ମଣ୍ଡପେ ୱାତି ସାଖାମଣ୍ଡପେ ୱା ପଦରମଣ୍ଡପେ ୱା। ରୁକ୍ଖମୂଲେତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ପଲୁଜ୍ଜତୀତି ୱିନସ୍ସତି।

୮୪।ମଞ୍ଚେସଂଖିତ୍ତଂ ପଣୱସଣ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତି ଏରକପତ୍ତାଦୀହି ୱେଣିଂ କତ୍ୱା ତାଯ ୱେଣିଯା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ୱିହତଟ୍ଠାନେ ବହୁଂ ୱେଠେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ, ତାୱ ଅନ୍ତୋଆକଡ୍ଢନୱସେନ ୱେଠେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ସଂଖିପିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କତଂ। ଯତ୍ଥ କାକା ୱା କୁଲଲା ୱା ନ ଉହଦନ୍ତୀତି ଯତ୍ଥ ଧୁୱନିୱାସେନ କୁଲାୱକେ କତ୍ୱା ୱସମାନା ଏତେ କାକକୁଲଲା, ଅଞ୍ଞେ ୱା ସକୁଣା ତଂ ସେନାସନଂ ନ ଉହଦନ୍ତି, ତାଦିସେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୮୫।ନୱୱାଯିମୋତି ଅଧୁନା ସୁତ୍ତେନ ୱୀତକଚ୍ଛେନ ପଲିୱେଠିତମଞ୍ଚୋ। ଓନଦ୍ଧୋତି କପ୍ପିଯଚମ୍ମେନ ଓନଦ୍ଧୋ, ସୋୱ ଓନଦ୍ଧକୋ ସକତ୍ଥେ କ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ। ତେନ ହି ୱସ୍ସେନ ସୀଘଂ ନ ନସ୍ସତି। ଉକ୍କଟ୍ଠଅବ୍ଭୋକାସିକୋତି ଇଦଂ ତସ୍ସ ସୁଖପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ , ଉକ୍କଟ୍ଠସ୍ସାପି ପନ ଚୀୱରକୁଟି ୱଟ୍ଟତେୱ। କାଯାନୁଗତିକତ୍ତାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ତତ୍ଥେୱ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଦୀପେତି, ତେନ ଚ ୱସ୍ସଭଯେନ ସଯଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ଅବ୍ଭୋକାସିକାନଂ ଅତେମନତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଦାଯକେହି ଦିନ୍ନମ୍ପି ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖନ୍ତେନ ରକ୍ଖିତବ୍ବମେୱ। "ଯସ୍ମା ପନ ଦାଯକେହି ଦାନକାଲେଯେୱ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକମ୍ପି କମ୍ବଲଂ 'ପାଦପୁଞ୍ଛନିଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା'ତି ଦିନ୍ନଂ ତଥେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ମଞ୍ଚପୀଠାଦିସେନାସନଂ

‘ଅଜ୍ଝୋକାସେପି ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’ତି ଦାୟକେହି ଦିନ୍ନଂ ଚେ, ସଙ୍ଘସ୍ମିମ୍ପି କାଲେ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୦୮-୧୧୦) ୱୁତ୍ତଂ। ପେସେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସତି, ତସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପେସେତବ୍ବଂ।

ୱଲାହକାନଂ ଅନୁଟ୍ଠିତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଇମିନା ଗିମ୍ହାନେପି ମେଘେ ଉଟ୍ଠିତେ ଅନ୍ତୋକାସେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ତତ୍ର ତତ୍ରାତି ଚେତିଯଙ୍ଗଣାଦିକେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତୋକାସେ ନିଯମେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତା। ମଞ୍ଚତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖାତି ଯତ୍ଥ ସମନ୍ତତୋ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଣମଜ୍ଝେ ସବ୍ବଦା କଚୱରସ୍ସ ସଙ୍କଡ୍ଢନେନ ମଜ୍ଝେ ୱାଲିକା ସଞ୍ଚିତା ହୋତି, ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଉଚ୍ଚୱତ୍ଥୁପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ, ଭିତ୍ତିପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ୱା ୱାଲିକା ହରିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ପନ କୋଣେସୁ ୱାଲିକା ସଞ୍ଚିତା, ତତ୍ଥ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରଦିସାଭିମୁଖା ହରିତବ୍ବା’’ତି କେଚି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। କେଚି ପନ ‘‘ସମ୍ମଟ୍ଠଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦୱଲଞ୍ଜେନ ଅୱିକୋପନତ୍ଥାଯ ସଯଂ ଅସମ୍ମଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାଦାଭିମୁଖଂ ୱାଲିକା ହରିତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ମଞ୍ଚତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ୱଚନସ୍ସ ପଯୋଜନଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ପନ ‘‘ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖାତି ନିସୀଦନ୍ତାନଂ ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖନ୍ତି କେଚି, ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖନ୍ତି ଅପରେ, ବହିୱାଲିକାଯ ଅଗମନନିମିତ୍ତଂ ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖା ହରିତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଚୱରଂ ହତ୍ଥେହି ଗହେତ୍ୱା ବହି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ‘‘କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱାଲିକା ନ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବାତି ଦୀପେତି।

୮୬।କପ୍ପଂ ଲଭିତ୍ୱାତି ‘‘ଗଚ୍ଛା’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନେନ କପ୍ପଂ ଲଭିତ୍ୱା। ଥେରସ୍ସ ହି ଆଣତ୍ତିଯା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ପୁରିମନଯେନେୱାତି ‘‘ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ।

ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତୀତି ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତି। ଲେଡ୍ଡୁପାତୁପଚାରତୋ ବହି ଠିତତ୍ତା ‘‘ପାଦୁଦ୍ଧାରେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଠମପାଦୁଦ୍ଧାରେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିଯପାଦୁଦ୍ଧାରେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପାକତିକଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅପଟିସାମେତ୍ୱା। ଅନ୍ତରସନ୍ନିପାତେତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସନ୍ନିପାତେ।

୮୭।ଆୱାସିକାନଂଯେୱ ପଲିବୋଧୋତି ଏତ୍ଥ ଆଗନ୍ତୁକେସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେସୁପି ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଆୱାସିକାଯେୱ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଗତେସୁପି ଆୱାସିକାନମେୱ ପଲିବୋଧୋ। ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦେ ପନ ‘‘ଇଦଂ ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାପି ଅୱତ୍ୱାପି ନିସିନ୍ନାନମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦେ ‘‘ଆପତ୍ତୀ’’ତି ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନ ସଙ୍ଖରାପନେ ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଅନାଣତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉସ୍ସାରକୋତି ସରଭାଣକୋ। ସୋ ହି ଉଦ୍ଧଂଉଦ୍ଧଂ ପାଠଇପାଠଂ ସାରେତି ପୱତ୍ତେତୀତି ‘‘ଉସ୍ସାରକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଇଦଂ ଉସ୍ସାରକସ୍ସ, ଇଦଂ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସା’’ତି ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଅନାଣତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତେପି ପାଚିତ୍ତିଯେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ତସ୍ସ ପଲିବୋଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଅନାଣତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତେପି ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଛା ଆଗତେହି ୱୁଡ୍ଢତରେହି ଉଟ୍ଠାପନୀଯତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

୮୮।ପାଦପୁଞ୍ଛନୀ ନାମ ରଜ୍ଜୁକେହି ୱା ପିଲୋତିକାଯ ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନତ୍ଥଂ କତା। ଫଲକପୀଠଂ ନାମ ଫଲକମଯଂ ପୀଠଂ। ଅଥ ୱା ଫଲକଞ୍ଚେୱ ଦାରୁମଯପୀଠଞ୍ଚ। ଦାରୁମଯପୀଠନ୍ତି ଚ ଫଲକମଯମେୱ ପୀଠଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାଦକଠଲିକନ୍ତି ଅଧୋତପାଦଟ୍ଠପନକଂ। ଅଜ୍ଝୋକାସେ ରଜନଂ ପଚିତ୍ୱା …ପେ… ପଟିସାମେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଥେୱେ ଅସତି ରଜନକମ୍ମେ ନିଟ୍ଠିତେ ପଟିସାମେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ୱା ସାମଣେରୋ ୱା ଆରାମିକୋ ୱା ଲଜ୍ଜୀ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଲଜ୍ଜିଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଓତାପେନ୍ତୋ…ପେ… ଗଚ୍ଛତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ‘ଏତ୍ତକଂ ଦୂରଂ ଗନ୍ତବ୍ବ’ନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ଲେଡ୍ଡୁପାତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ନାତିଦୂରଂ ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ମଞ୍ଚପୀଠାଦିସଙ୍ଘିକସେନାସନେସୁପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ-

ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ସତ୍ତରସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୮। କାଲିକଵିନିଚ୍ଛୟକଥା

୮୯। ଏଵଂ ସଙ୍ଘିକସେନାସନେସୁ କତ୍ତବ୍ବଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ଵା ଇଦାନି ଚତୁକାଲିକଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ''କାଲିକାନିପି ଚତ୍ତାରୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କରଣଂ କାରୋ, କିରିୟା। କାରୋ ଏଵ କାଲୋ ର-କାରସ୍ସ ଲ-କାରୋ ଯଥା ''ମହାସାଲୋ''ତି। କାଲୋତି ଚେତ୍ଥ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଦିକିରିୟା। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି –

''ଆରଦ୍ଧାନିଟ୍ଠିତୋ ଭାଵୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ସୁନିଟ୍ଠିତୋ;

ଅତୀତାନାଗତୁପ୍ପାଦ-ମପ୍ପତ୍ତାଭିମୁଖା କିରିୟା''ତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କିରିୟାସଙ୍ଖାତସ୍ସ କାଲସ୍ସ ପଭେଦଭୂତୋ ପୁରେଭତ୍ତଏକଅହୋରତ୍ତସତ୍ତାହଜୀଵିକପରିୟନ୍ତସଙ୍ଖାତୋ କାଲଵିସେସୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କାଲେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲଵିସେସେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି କାଲିକାନି। ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ, ତେନ କପ୍ପିୟା ଚତୁଭୂମିୟୋତି ସମୁଚ୍ଚେତି। ଚତ୍ତାରୀତି ସଙ୍ଖ୍ୟାନିଦ୍ଦେସୋ, ତେନ କାଲିକାନି ନାମ ଚତ୍ତାରି ଏଵ ହୋନ୍ତି, ନ ତୀଣି ନ ପଞ୍ଚାତି ଦସ୍ସେତି, ଇଦଂ ମାତିକାପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଵିଵରଣଂ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସେ ଯଂ ମାତିକାୟଂ (ଵି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା) ''କାଲିକାନିପି ଚତ୍ତାରୀ''ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ମାତିକାପଦେ ଚତ୍ତାରି କାଲିକାନି ଵେଦିତବ୍ବାନୀତି ଯୋଜନା। କତମାନି ତାନୀତି ଆହ ''ଯାଵକାଲିକ''ନ୍ତିଆଦି । ଯାଵକାଲିକଂ…ପେ… ଯାଵଜୀଵିକଂ ଇତି ଇମାନି ଵତ୍ଥୂନି ଚତ୍ତାରି କାଲିକାନି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ତେସଂ ଵତ୍ଥୂନଂ ଵିସେସନଞ୍ଚ ନାମଲାଭହେତୁଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ଥ ପୁରେଭତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେସୁ ଚତୂସୁ କାଲିକେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ଯାଵକାଲିକଂ, ଅଟ୍ଠଵିଧପାନଂ ଯାମକାଲିକଂ, ସପ୍ପିଆଦିପଞ୍ଚଵିଧଭେସଜ୍ଜଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଯାଵଜୀଵିକଂ ଇତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଖାଦନୀୟଭୋଜନୀୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅତିବ୍ୟାପିତଂ ପରିହରିତୁଂ ଵିସେସନମାହ ''ପୁରେଭତ୍ତ''ନ୍ତ୍ୟାଦି। ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବମେଵ ଯାଵକାଲିକଂ, ନ ଅଞ୍ଞଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଯାଵ…ପେ… ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋତି ନାମଲାଭହେତୁଂ, ଏତେନ ଯାଵ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ଯାଵକାଲିକନ୍ତି ଵଚନତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଟ୍ଠଵିଧଂ ପାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅବ୍ୟାପିତଂ ପରିହରିତୁମାହ ''ସଦ୍ଧିଂ ଅନୁଲୋମପାନେହୀ''ତି। ଯାଵ…ପେ… ତବ୍ବତୋତି ନାମଲାଭହେତୁଂ, ଏତେନ ଯାମୋ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ଯାମକାଲିକନ୍ତି ଵଚନତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ସତ୍ତାହଂ ନିଧେତବ୍ବତୋତି ନାମଲାଭହେତୁଂ, ଏତେନ ସତ୍ତାହୋ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ସତ୍ତାହକାଲିକନ୍ତି ଵଚନତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅତିବ୍ୟାପିତଂ ପରିହରିତୁଂ ''ଠପେତ୍ଵା ଉଦକ''ନ୍ତ୍ୟାହ। ଯାଵ…ପେ… ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋତି ନାମଲାଭହେତୁଂ, ତେନ ଯାଵଜୀଵଂ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ଯାଵଜୀଵିକନ୍ତି ଵଚନତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି।

ଏତ୍ଥାହ – ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅଦିନ୍ନଂ ମୁଖଦ୍ଵାରଂ ଆହାରଂ ଆହରେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉଦକଦନ୍ତପୋନା, ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୬୫) ଵଚନତୋ ନନୁ ଉଦକଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା ''ଠପେତ୍ଵା ଉଦକଂ ଅଵସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ପରିସୁଦ୍ଧୋଦକଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତବ୍ବଂ, କଦ୍ଦମାଦିସହିତଂ ପନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗହିତେସୁ ଅନ୍ତୋଗଧଭାଵତୋ ''ଠପେତ୍ଵା ଉଦକ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି। ଏଵମପି ''ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତ''ନ୍ତି ଇମିନାଵ ସିଦ୍ଧଂ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବସ୍ସ ଉଦକସ୍ସପି ଗହଣତୋତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ଉଦକଭାଵେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ''ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତ''ନ୍ତି ଏତ୍ତକେ ଵୁତ୍ତେ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଭାଵତୋ ଉଦକମ୍ପି ଯାଵଜୀଵିକଂ ନାମାତି ଞାୟେୟ୍ୟ, ନ ପନ ଉଦକଂ ଯାଵଜୀଵିକଂ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାଭାଵତୋ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଭାଵେ ସତିପି ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତବ୍ବତ୍ତା ତଂ ଉଦକଂ ଠପେତ୍ଵା ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଯାଵଜୀଵିକନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି।

୯୦।ମୂଲକମୂଲାଦୀନି ଉପଦେସତୋୟେଵ ଵେଦିତବ୍ବାନି, ତାନି ପରିୟାୟତୋ ଵୁଚ୍ଚମାନାନିପି ନ ସକ୍କା ଵିଞ୍ଞାତୁଂ। ପରିୟାୟନ୍ତରେନ ହି ଵୁଚ୍ଚମାନେ ତଂ ତଂ ନାମଂ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ସମ୍ମୋହୋୟେଵ ସିୟା, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚି ଵକ୍ଖାମ। ଖାଦନୀୟେ ଖାଦନୀୟତ୍ଥନ୍ତି ପୂଵାଦିଖାଦନୀୟେ ଵିଜ୍ଜମାନଂ ଖାଦନୀୟକିଚ୍ଚଂ ଖାଦନୀୟେହି କାତବ୍ବଂ ଜିଘଚ୍ଛାହରଣସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ପୟୋଜନଂ ନେଵ ଫରନ୍ତି ନ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି। ଏକସ୍ମିଂ ଦେସେ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତଂ ଵା ଅସାଧେନ୍ତଂ ଵା ଅପରସ୍ମିଂ ଦେସେ ଉଟ୍ଠିତଭୂମିରସାଦିଭେଦେନ ଆହାରଜିଘଚ୍ଛାହରଣକିଚ୍ଚଂ ଅସାଧେନ୍ତମ୍ପି ଵା ସମ୍ଭଵେୟ୍ୟାତି ଆହ ''ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୂ''ତିଆଦି। କେଚି ପନ ''ଏକସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତଂ ସେସଜନପଦେସୁପି ଵିକାଲେ ନ କପ୍ପତି ଏଵାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ଵୁତ୍ତ''ନ୍ତିପି ଵଦନ୍ତି। ପକତିଆହାରଵସେନାତି ଅଞ୍ଞେହି ଯାଵକାଲିକେହି ଅୟୋଜିତଂ ଅତ୍ତନୋ ପକତିଯାଵ

ଆହାରକିଚ୍ଚକରଣଓସେନ। ସମ୍ମୋହୋଯେଓ ହୋତୀତି ଅନେକଣ୍ଠାନଂ ନାମାନଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ସମ୍ପତ୍ତତୋ ସମ୍ମୋହୋ ଏଓ ସିଯା। ତେନେଓଣ୍ଡ ମଯମ୍ପି ମୂଲକମୂଲାଦୀନଂ ପରିଯାଯନ୍ତରଦସ୍ସନେ ଆଦରଂ ନ କରିମ୍ହ ଉପଦେସତୋଓ ଗହେତବ୍ବତୋ।

ଯନ୍ତି ଓଚ୍ଚକନ୍ଦଂ।

ମୁଳଆଲନ୍ତି ଥୂଲତରୁଣମୂଲମେଓ।

ରୁକ୍ଖଓଲ୍ଲିଆଦୀନନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ଓୁତ୍ତମେଓ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଓୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତୋପଥଓୀଗତୋତି ସାଲକଲ୍ୟାଣିକନ୍ଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ।

ସବ୍ବକପ୍ପିଯାନୀତି ମୂଲତଚପତ୍ତାଦୀନଂ ଓସେନ ସବ୍ବସୋ କପ୍ପିଯାନି, ତେସମ୍ପି ନାମଓସେନ ନ ସକ୍କା ପରିଯନ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଅଚ୍ଛିଓାଦୀନଂ ଅପରିପକ୍କାନେଓ ଫଲାନି ଯାଓଜୀଓିକାନୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପରିପକ୍କାନୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ହରୀତକାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠୀନୀତି ଏତ୍ଥ ମିଞ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଠିତାନି କପାଲାନି ଯାଓଜୀଓିକାନୀତି ଆଚରିଯା। ମିଞ୍ଜମ୍ପି ଯାଓଜୀଓିକନ୍ତି ଏକେ। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୪୮-୨୪୯) ପନ ''ହରୀତକାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠୀନୀତି ଏତ୍ଥ 'ମିଞ୍ଜଂ ଯାଓକାଲିକ'ନ୍ତି କେଚି ଓଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅଓୁତ୍ତତ୍ତା''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ହିଙ୍ଗୂତି ହିଙ୍ଗୁରୁକ୍ଖତୋ ପଗ୍ଘରିତନିଯ୍ୟାସୋ। ହିଙ୍ଗୁଜତୁଆଦଯୋପି ହିଙ୍ଗୁଓିକତିଯୋ ଏଓ। ତତ୍ଥ ହିଙ୍ଗୁଜତୁ ନାମ ହିଙ୍ଗୁରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦଣ୍ଡପତ୍ତାନି ପଚିତ୍ୱା କତନିଯ୍ୟାସୋ। ହିଙ୍ଗୁସିପାଟିକଂ ନାମ ହିଙ୍ଗୁପତ୍ତାନି ପଚିତ୍ୱା କତନିଯ୍ୟାସୋ। ''ଅଞ୍ଞେନ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତୋ''ତିପି ଓଦନ୍ତି। ତକନ୍ତି ଅଗ୍ଗକୋଟିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତସିଲେସୋ। ତକପତ୍ତୀତି ପତ୍ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସିଲେସୋ। ତକପଣ୍ଣୀତି ପଲାସେ ଭଜ୍ଜିତ୍ୱା କତସିଲେସୋ। ''ଦଣ୍ଡତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସିଲେସୋ''ତିପି ଓଦନ୍ତି।

୯୧।ଯାମକାଲିକେସୁ ପନାତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇଯଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯପଦେହି ଯାଓକାଲିକମେଓ ସଙ୍ଗହିତଂ, ନ ଯାମକାଲିକଂ, ତଥାପି ''ଅନାପତ୍ତି ଯାମକାଲିକଂ ଯାମେ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ଇଧ ଚେଓ ''ଯାମକାଲିକେନ ଭିକ୍ଖଓେ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ...ପେ... ଯାଓଜୀଓିକଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଯାମେ କପ୍ପତି, ଯାମାତିକ୍କନ୍ତେ ନ କପ୍ପତୀ''ତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ (ମହାଓ। ୩୦୫) ଚ ଓୁତ୍ତତ୍ତା ''ଯାମକାଲିକ''ନ୍ତିଓଚନସାମତ୍ଥିଯତୋ ଚ ଭଗଓତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଞ୍ଞୂହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଯାମକାଲିକଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଓତ୍ଥୁମେଓ ଓୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଠପେତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଫଲରସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ତଣ୍ଡୁଲଧୋଓନୋଦକମ୍ପି ଧଞ୍ଞଫଲରସୋଯେଓା''ତି ଓଦନ୍ତି।

୯୨। ସତ୍ତାହକାଲିକେ ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନୀତି ଭେସଜ୍ଜକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୁ ଓା ମା ଓା, ଏଓଂଲଦ୍ଧଓୋହାରାନି ପଞ୍ଚ। ''ଗୋସପ୍ପୀ''ତିଆଦିନା ଲୋକେ ପାକଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀ''ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ରୋହିତମିଗାଦୀନଂ ସପ୍ପିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ଯେସଞ୍ହି ଖୀରଂ ଅତ୍ଥି, ସପ୍ପିମ୍ପି ତେସଂ ଅତ୍ଥିଯେଓ, ତଂ ପନ ସୁଲଭଂ ଓା ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଓା ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଓୁତ୍ତଂ । ଏଓଂ ନଓନୀତମ୍ପି। ''ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀ''ତି ଚ ଇଦଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଓତ୍ଥୁଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଓୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଯେସଂ ମଂସଂ ନ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପିଆଦି ନ କପ୍ପତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ମନୁସ୍ସଖୀରାଦୀନିପି ହି ନୋ ନ କପ୍ପନ୍ତି।

୯୩।ଯାଓ କାଲୋ ନାତିକ୍କମତି, ତାଓ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ କାଲୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୋଜନକାଲୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ସୋ ଚ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକୋ। ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକୋପି ହି କାଲସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଖାଦିତୁଂ ଓା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଓା ନ ସକ୍କା, ସହସା ପିଓିତୁଂ ସକ୍କା ଭଓେଯ୍ୟ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚକେନ ପନ ନ କତ୍ତବ୍ବଂ। କାଲପରିଚ୍ଛେଦଜାନନତ୍ଥଞ୍ଚ କାଲତ୍ଥମ୍ଭୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। କାଲନ୍ତରେ ଓା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣେତି ଗହଣମେଓ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ। ପଟିଗ୍ଗହିତମେଓ ହି ତଂ, ସନ୍ନିହିତଂ ନ କପ୍ପତୀତି ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତେନେଓ ''ଅଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା) ପନ ''ଅଜ୍ଝୋହରିସ୍ସାମୀତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗହଣେ''ଇଚ୍ଚେଓ ଓୁତ୍ତଂ।

ଯନ୍ତି ଯଂ ପତ୍ତଂ। ସନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଯାଗୁଯା ଉପରି ସନ୍ଦିସ୍ସତି। ତେଲଓଣ୍ଣେ ପତ୍ତେ ସତିପି ନିସ୍ନେହଭାଓେ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଘଂସନ୍ତସ୍ସ ଓଣ୍ଣଓସେନେଓ ଲେଖା

ପଞ୍ଚାୟତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସା ଅବ୍ବୋହାରିକା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୟଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ହି ଦୁତିୟଦିୱସେ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ନିରପେକ୍ଖଦାନେନ ୱା ୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ‘‘ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଉଭୟଥାପି ଅୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୟଂ ପରସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ସଚେ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ନିରପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତମ୍ପି ଦୁତିୟଦିୱସେ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୟଦି ଏୱଂ ‘‘ପତ୍ତୋ ଦୁଦ୍ଧୋତୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀସୁ କସ୍ମା ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି? ‘‘ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ସୟଂ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ନ ସମ୍ମା ଧୋୱିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପିତେ ପତ୍ତେ ଲଗ୍ଗମ୍ପି ଅୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ହୋତୀତି ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ସାମଣେରାନଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ଠତ୍ୱା ‘ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ନିରାଲୟଭାୱେନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ୱିଜହିତେପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ୟୁତ୍ତଂ ୱିୟ ନ ଦିସ୍ସତି। ୟଦଗ୍ଗେନ ହି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତି, ତଦଗ୍ଗେନ ସନ୍ନିଧିମ୍ପି ନ କରୋତି ୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତସଦିସତ୍ତା। ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିଦହିତେୟେୱ ଚ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୨୫୨-୨୫୩) ପନ ‘‘ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱାତି ନିରପେକ୍ଖତାୟ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅଦିନ୍ନଂ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଚ ୟାୱକାଲିକାଦିୱତ୍ଥୁମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି, ନ ପନ ତଗ୍ଗତପଟିଗ୍ଗହଣଂ। ନ ହି ୱତ୍ଥୁଂ ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥଗତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପରିଚ୍ଚଜିତୁଂ ସକ୍କା, ନ ଚ ତାଦିସଂ ୱଚନଂ ଅତ୍ଥି, ୟଦି ଭୱେୟ୍ୟ , ‘ସଚେ ପତ୍ତୋ ଦୁଦ୍ଧୋତୋ ହୋତି…ପେ… ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟ’ନ୍ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ନ ହି ଧୋୱନେନ ଆମିସଂ ଅପନେତୁଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅପେକ୍ଖା ୱତ୍ତତି। ୟେନ ପୁନଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜତୋ ପାଚିତ୍ତିୟଂ ଜନେୟ୍ୟ, ପତ୍ତେ ପନ ୱତ୍ତମାନା ଅପେକ୍ଖା ତଗ୍ଗତିକେ ଆମିସେପି ୱତ୍ତତି ଏୱ ନାମାତି ଆମିସେ ଅନପେକ୍ଖତା ଏତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତି, ତତୋ ଆମିସେ ଅୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପୁନଦିୱସେ ପାଚିତ୍ତିୟଂ ଜନେତୀତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ମତଂ ‘ୟଦଗ୍ଗେନେତ୍ଥ ଆମିସାନପେକ୍ଖତା ନ ଲବ୍ଭତି, ତଦଗ୍ଗେନ ପଟିଗ୍ଗହଣାନପେକ୍ଖତାପି ନ ଲବ୍ଭତୀ’ତି। ତଥା ସତି ୟତ୍ଥ ଆମିସାପେକ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହଣାପେକ୍ଖାପି ନ ୱିଗଚ୍ଛତୀତି ଆପନ୍ନଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚେତମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନଂ କାରଣତ୍ତେନ ଅଭିମତଂ ସିୟା। ଇଦଂ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ କତ୍ୱା ୱିସୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଚୀୱରାପେକ୍ଖାୟ ୱତ୍ତମାନାୟପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେନ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ୱିୟ। ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ ଉପାୟେ ସତି ଗଣ୍ଠିକାହତପତ୍ତେସୁ ଅୱଟ୍ଟନତା ନାମ ନ ସିୟାତି ୱୁତ୍ତୋୱାୟମତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୨୫୨-୨୫୩) ‘ୟଂ ପରସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ସଚେ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ନିରପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତମ୍ପି ଦୁତିୟଦିୱସେ ୱଟ୍ଟତୀ’ତିଆଦି, ତଂ ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାଠଇୟଂ (ପାଚି। ୨୫୫) ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ୟାୱଜୀୱିକଂ ଆହାରତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ସନ୍ନିହିତେସୁ ସତ୍ତାହକାଲିକୟାୱଜୀୱିକେସୁ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ଆହାରତ୍ଥାୟ ଅଜ୍ଝୋହରଣେପି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୟାମକାଲିକେପି ଅଜ୍ଝୋହାରେ ୱିସୁଂ ଦୁକ୍କଟେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆହାରତ୍ଥାୟ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି। ପକତିଆମିସେତି ଓଦନାଦିକପ୍ପିୟାମିସେ। ଦ୍ୱେତି ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୟାମକାଲିକଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ସାମିସେନ ମୁଖେନ ଭୁଞ୍ଜତୋ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚୟା ଏକଂ, ୟାୱକାଲିକସଂସଟ୍ଠତାୟ ୟାୱକାଲିକତ୍ତଭଜନେନ ଅନତିରିତ୍ତପଚ୍ଚୟା ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ୱିକପ୍ପଦ୍ୱୟେତି ସାମିସନିରାମିସପକ୍ଖଦ୍ୱୟେ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢତୀତି ମନୁସ୍ସମଂସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ସେସଅକପ୍ପିୟମଂସେ ଦୁକ୍କଟଂ ୱଡ୍ଢତି।

ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚୟା ତାୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ନିହିତତ୍ତା ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ଦୁକ୍କଟମେୱ। ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପନ ସନ୍ନିହିତମ୍ପି ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ୟାୱଜୀୱିକଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତିୟେୱ।

୯୪।ଉଗ୍ଗହିତକଂକତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଅପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସୟମେୱ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୨୨) ‘‘ଉଗ୍ଗହିତକନ୍ତି ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ସୟଂ ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୟଂ କରୋତୀତି ପଚିତ୍ୱା କରୋତି। ପୁରେଭତ୍ତନ୍ତି ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତି ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ସୟଂକତନ୍ତି ନୱନୀତଂ ପଚିତ୍ୱା କତଂ। ନିରାମିସମେୱାତି ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୯୫। ଅଜ୍ଜ ସୟଂକତଂ ନିରାମିସମେୱ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କସ୍ମା ସାମଂପାକୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନୱନୀତଂ ତାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦି। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତକେହୀତି ଖୀରଦଧୀନି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଗ୍ଗହିତକେହି କତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ୟୋଜନା। ଉଭୟେସମ୍ପୀତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଖୀରଦଧୀହି ଚ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହିତକେହି ଚ କତାନଂ। ଏସ ନୟୋତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକପ୍ପିୟମଂସସପ୍ପିମ୍ହୀତି ହତ୍ଥିଆଦୀନଂ ସପ୍ପିମ୍ହି। କାରଣପତିରୂପକଂ ୱତ୍ୱାତି ‘‘ସଜାତିକାନଂ ସପ୍ପିଭାୱତୋ’’ତି କାରଣପତିରୂପକଂ ୱତ୍ୱା। ସପ୍ପିନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ନିରାମିସମେୱ ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥାତି ନୱନୀତେ। ଧୋତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧୋତଞ୍ଚେ, ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଧୋତଂ

ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଥେରାନଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ମହାସୀୱତ୍ଥେରସ୍ସ ପନ ୱତ୍ଥୁନୋ ୱିୟୋଜିତତ୍ତା ଦଧିଗୁଳିକାଦୀହି ଯୁତ୍ତତାମତ୍ତେନ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତମେୱ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଧୋୱିତ୍ୱା, ପଚିତ୍ୱା ୱା ନିରାମିସମେୱ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ନ ପନ ଦଧିଗୁଳିକାଦୀହି ସହ ୱିକାଲେ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି। ତେନାହ "ତସ୍ମା ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ...ପେ... ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହଂ ନାମ ନ ହୋତୀ"ତି। ତତ୍ଥ ଅଧୋତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ତଂ ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ଦଧିଆଦୀନି ଅପନେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ "ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତମେୱ ଖାଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଅଜାନନ୍ତା "ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତଂ ଅଧୋତମ୍ପି ଦଧିଗୁଳିକାଦିସହିତଂ ୱିକାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଦଧିଗୁଳିକାଦିଆମିସେନ ସଂସଟ୍ଠରସଂ ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନାତି ଅଧୋୱିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହିତନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ। ଦଧି ଏୱ ଦଧିଗତଂ ଯଥା "ଗୂଥଗତଂ ମୁତ୍ତଗତ"ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୧୧୯; ଅ। ନି। ୯।୧୧)। "ଖୟଂ ଗମିସ୍ସତୀ"ତି ୱଚନତୋ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କସପ୍ପିଆଦିପି ୱିକାଲେ କପ୍ପତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଖୟଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ନିରାମିସଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିକାଲେପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାୱତାତି ନୱନୀତେ ଲଗ୍ଗମତ୍ତେନ ୱିସୁଂ ଦଧିଆଦିୱୋହାରଂ ଅଲଦ୍ଧେନ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ଦଧିଆଦିନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଏତେନ ୱିସୁଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଦଧିଆଦୀହି ସହ ପକ୍କଂ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ମିମ୍ପୀତି ନିରାମିସଭୂତେପି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚକାନଂ ପନ ଅୟଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ପଟିଗ୍ଗହଣେ ତାୱ ଦଧିଆଦୀହି ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସତ୍ତା ଭତ୍ତେନ ସହିତଗୁଳପିଣ୍ଡାଦି ୱିୟ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ହୋତି। ତଂ ପନ ପଚନ୍ତେନ ଧୋୱିତ୍ୱାୱ ପଚିତବ୍ବଂ। ଇତରଥା ପଚନକ୍ଖଣେ ପଚ୍ଚମାନଦଧିଗୁଳିକାଦୀହି ସମ୍ଭିନ୍ନରସତାୟ ସାମଂପକ୍କଂ ଜାତଂ, ତେସୁ ଖୀଣେସୁପି ସାମଂପକ୍କମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ନିରାମିସମେୱ ପଚିତବ୍ବନ୍ତି। ତେନେୱ "ଆମିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପକ୍କତ୍ତା"ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚାୟଂ ୱିଚାରଣା – ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତାଭାୱେ ଆମିସେନ ସହ ଭିକ୍ଖୁନା ପକ୍କସ୍ସ ସୟଂପାକଦୋସୋ ୱା ପରିସଙ୍କୀୟତି, ଯାୱକାଲିକତା ୱା। ତତ୍ଥ ନ ତାୱ ସୟଂପାକଦୋସୋ ଏତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି ସତ୍ତାହକାଲିକତ୍ତା। ଯଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଦଧିଆଦି ଆମିସଗତଂ, ତଂ ପରିକ୍ଖୀଣନ୍ତି। ଅଥ ପଟିଗ୍ଗହିତଦଧିଗୁଳିକାଦିନା ସହ ଅତ୍ତନା ପକ୍କତ୍ତା ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କଂ ୱିୟ ଭୱେୟ୍ୟାତି ପରିସଙ୍କୀୟତି, ତଦା "ଆମିସେନ ସହ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା"ତି କାରଣଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ପନ "ପକ୍କତ୍ତା"ତି, ତଥା ଚ ଉପଦ୍ଧୃତ୍ଥେରାନଂ ମତମେୱ ଅଙ୍ଗୀକତଂ ସିୟା। ତତ୍ଥ ଚ ସାମଣେରାଦୀହି ପକ୍କମ୍ପି ଯାୱକାଲିକମେୱ ସିୟା ପଟିଗ୍ଗହିତଖୀରାଦିଂ ପଚିତ୍ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି କତସପ୍ପିଆଦି ୱିୟ, ନ ଚ ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖାଚାରେନ ଲଦ୍ଧନୱନୀତାଦୀନଂ ତକ୍କାଦିଆମିସସଂସଟ୍ଠସମ୍ଭୱେନ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତାପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ହି ଗହଟ୍ଠା ଧୋୱିତ୍ୱା, ସୋଧେତ୍ୱା ୱା ପତ୍ତେ ଆକିରନ୍ତୀତି ନିୟମୋ ଅତ୍ଥି।

ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ "ଯଥା ତତ୍ଥ ପତିତତଣ୍ଡୁଲକଣାଦୟୋ ନ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ...ପେ... ପୁନ ପଚିତ୍ୱା ଦେତି, ପୁରିମନୟେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଇମିନା ୱଚନେନପେତଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଇଧ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକାନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୟା ନିମିତ୍ତମେୱ ନ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ "ଲଜ୍ଜୀ ସାମଣେରୋ ଯଥା ତତ୍ଥ ତଣ୍ଡୁଲକଣାଦୟୋ ନ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ୱିଲୀୟାପେତ୍ୱା...ପେ... ଦେତୀ"ତି ୱଚନସ୍ସାପି ନିମିତ୍ତଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ହି ଏତଂ ଯାୱକାଲିକସଂସଗ୍ଗପରିହାରାୟ ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା। ଅତ୍ତନାପି ତଥା କାତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ଗହଟ୍ଠେହି ଦିନ୍ନସପ୍ପିଆଦୀସୁ ଚ ଆମିସସଂସଗ୍ଗସଙ୍କା ନ ୱିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ନ ହି ଗହଟ୍ଠା ଏୱଂ ୱିଲୀୟାପେତ୍ୱା ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା କଣତଣ୍ଡୁଲାଦିଂ ଅପନେତ୍ୱା ପୁନ ପଚନ୍ତି। ଅପିଚ ଭେସଜ୍ଜେହି ସଦ୍ଧିଂ ଖୀରାଦିଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଥା ଖୀରାଦି ଖୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ପରେହି ପକ୍କଭେସଜ୍ଜତେଲାଦିପି ଯାୱକାଲିକମେୱ ସିୟା, ନ ଚ ତମ୍ପି ଯୁତ୍ତଂ ଦଧିଆଦିଖୟକରଣତ୍ଥଂ "ପୁନ ପଚିତ୍ୱା ଦେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ମହାସୀୱତ୍ଥେରୱାଦେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱା ଅଧୋତମ୍ପି ନୱନୀତଂ ତଦହୁପି ପୁନଦିୱସାଦୀସୁପି ପଚିତୁଂ, ତଣ୍ଡୁଲାଦିମିସ୍ସଂ ସପ୍ପିଆଦିଂ ଅତ୍ତନାପି ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ୱିଲୀୟାପେତ୍ୱା ପୁନ ତକ୍କାଦିଖୟତ୍ଥଂ ପଚିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି।

ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସାପି ପଚ୍ଚମାନକ୍ଖଣେ ସମ୍ଭିନ୍ନରସସ୍ସ ଯାୱକାଲିକସ୍ସ ଅବୋହାରିକତ୍ତେନ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତକାନମ୍ପି ଅବୋହାରିକତୋତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି। ତେନେୱ "ଏତ୍ତାୱତା ହି ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମନ ହୋତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିସୁଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେନ ପନ ଖୀରାଦିନା ଆମିସେନ ନୱନୀତାଦିଂ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନା ୱା ଅଞ୍ଞେହି ୱା ପକ୍କତେଲାଦିଭେସଜ୍ଜଂ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି ତତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠଯାୱକାଲିକସ୍ସ ଅବୋହାରିକତ୍ତାଭାୱା। ଯଂ ପନ ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଭେସଜ୍ଜେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଖୀରାଦିଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କତେଲାଦିକଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହେୱ ପକ୍କମ୍ପି ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ସନ୍ନିଧିପି ନ ହୋତି ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିତ୍ତଖୀରାଦିମିସ୍ସାପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସମ୍ଭିନ୍ନରସତାୟ ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତାପତ୍ତିତୋ, ସଚେ ପନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତେହେୱ, ଅଞ୍ଞେହି ୱା ପକ୍କତେଲାଦୀସୁପି ଆମିସରସୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତଂ ଯାୱକାଲିକଂୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ କଥାମଗ୍ଗୋ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୨୨) ଆଗତୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୨୨) ପନ "କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚକାତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋପି ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସବ୍ଭାୱମ୍ପି ଦୀପେତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) 'ନିବ୍ବଟ୍ଟିତସପ୍ପି ୱା ନୱନୀତଂ ୱା ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଆଗତୋ।

ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ସଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା। ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ତାନି ଖୀରଦଧୀନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ଗହିତନ୍ତି ତଣ୍ଡୁଲାଦିୱିଗମନ୍ତଂ ପୁନ ପଚିତ୍ୱା ଗହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଚ ଠପିତଭେସଜ୍ଜେହୀତି ଅତିରେକସତ୍ତାହପଟିଗ୍ଗହିତେହି ଯାୱଜୀୱିକଭେସଜ୍ଜେହି, ଏତେନ ତେହି ଯୁତ୍ତମ୍ପି ସପ୍ପିଆଦି ଅତିରେକସତ୍ତାହପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱଦ୍ଦଲିସମଯେତି ୱସ୍ସକାଲସମଯେ, ଅନାତପକାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯଥା ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ନ ପଚନ୍ତି, ତଥା ଲଜ୍ଜୀଯେୱ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦେତୀତି ଲଜ୍ଜିସାମଣେରଗ୍ଗହଣଂ। ଅପିଚ ଅଲଜ୍ଜିନା ଅଜ୍ଝୋହରିତଙ୍ଗଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଭିସଙ୍ଖରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମାପି ଏୱମାହ।

୯୬।ତିଲେପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କତତେଲନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଭଜ୍ଜାଦୀନି ଅକତ୍ୱା କତତେଲଂ। ତେନେୱ ‘‘ସାମିସମ୍ପିୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନିଙ୍ଗୀତତ୍ତାତି ଯାୱକାଲିକତୋ ୱିୱେଚିତତ୍ତା, ଏତେନ ଏଲାଅଭାୱତୋ ଯାୱକାଲିକତ୍ତାଭାୱଂ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଓଦ୍ଧୁକପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଯାୱକାଲିକତ୍ତୁପଗମନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ଉଭଯମ୍ପୀତି ଅତ୍ତନା ଅଞ୍ଞେହି ଚ କତଂ।

ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ କତତେଲଂ ସଚେ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ।

ଅଚ୍ଛୱସନ୍ତି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନୋ ୱସାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଂସଦିସାନଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନଂଯେୱ ଅକପ୍ପିଯମଂସସତ୍ତାନଂ ୱସା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱସାତି ଆହ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୱସ’’ନ୍ତି। ସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ପରିସ୍ସାୱିତଂ। ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ତୀଣି ଦୁକ୍କଟାନି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ୱିକାଲେ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚନପରିସ୍ସାୱନାଦୀସୁ ପୁବ୍ବପଯୋଗେସୁ ପାଠିଇଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଆପତ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଯା ଏୱ ଭୱିତବ୍ବଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କରଣତୋ ଆହାରତ୍ଥାଯ ୱିକାଲେ ଯାମକାଲିକାଦୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ୱିଯ। ‘‘କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନାପି ନିପକ୍କଂ ସଂସଟ୍ଠଞ୍ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେପି ଦୁକ୍କଟାନି ହୋନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଯସ୍ମା ଖୀରାଦୀନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କଭେସଜ୍ଜତେଲେ କସଟଂ ଆମିସଗତିକଂ, ତେନ ସହ ତେଲଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ, ପଚିତୁଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପକ୍କତେଲକସଟେ ୱିଯ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯତୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ୱସାଯ ସହ ପକ୍କତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ କସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ‘‘ଭନ୍ତେ…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହଂସୁ, ଥେରୋ ଅତିକୁକ୍କୁଚ୍ଚକତାଯ ‘‘ଏତମ୍ପି ଆୱୁସୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ, ରୋଗନିଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଏୱ ୱସାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

୯୭।‘‘ମଧୁକରୀହି ମଧୁମକ୍ଖିକାହୀତି ଇଦଂ ଖୁଦ୍ଦକଭମରାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏୱ ୱିସେସନ’’ନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ ‘‘ଦଣ୍ଡକେସୁ ମଧୁକାରିକା ମଧୁକରିମକ୍ଖିକା ନାମ, ତାହି ସହ ତିସ୍ସୋ ମଧୁମକ୍ଖିକଜାତିଯୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଭମରମକ୍ଖିକାତି ମହାପଟଲକାରିକା। ସିଲେସସଦିସନ୍ତି ସୁକ୍ଖତାଯ ୱା ପକ୍କତାଯ ୱା ଘନୀଭୂତଂ। ଇତରନ୍ତି ତନୁକମଧୁ। ମଧୁପଟଲନ୍ତି ମଧୁରହିତଂ କେୱଲଂ ମଧୁପଟଲଂ। ‘‘ସଚେ ମଧୁସହିତଂ ପଟଲଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପନ୍ତି। ପଟଲସ୍ସ ଭାଜନଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ମଧୁନୋ ୱସେନ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ମଧୁମକ୍ଖିତଂ ପନ ମଧୁଗତିକମେୱା’’ତି ଇମିନା ତଂ ସମେତି।

୯୮। ‘‘ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାଠିଇଯଂ (ପାଚି। ୨୬୦) ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯ…ପେ… ଅୱତ୍ଥୁକା ଉଚ୍ଛୁୱିକତି ‘ଫାଣିତ’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ୱଚନତୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋପି ନିକ୍କସଟୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେନଚି ପନ ‘‘ମଧୁମ୍ହି ଚତ୍ତାରୋ କାଲିକା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବା, ଉଚ୍ଛୁମ୍ହି ଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସମକ୍ଖିକଣ୍ଡଂ ସେଲକଂ ମଧୁ ଯାୱକାଲିକଂ, ଅନେଲକଂ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ଯାମକାଲିକଂ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ମଧୁସିତ୍ଥଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ, ତଥା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସକସଟୋ ଯାୱକାଲିକୋ, ନିକ୍କସଟୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ସୁଦ୍ଧକସଟଂ ଯାୱଜୀୱିକ’’ନ୍ତି ଚ ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରିପି ବହୁଧା ପପଞ୍ଚିତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ମଧୁ ୱା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ୱା ସକସଟୋ ଯାୱକାଲିକୋ, ନିକ୍କସଟୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ’’ତି ଇଦଂ ନେୱ ପାଠିଇଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦିସ୍ସତି, ‘‘ଯାୱକାଲିକଂ ସମାନଂ ଗରୁତରମ୍ପି ମୁଦ୍ଦିକାଜାତିରସଂ ଅତ୍ତନା ସଂସଟ୍ଠଂ ଲହୁକଂ ଯାମକାଲିକଭାୱଂ ଉପନେନ୍ତଂ ଉଦକଂ ଲହୁତରଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଅତ୍ତନା ସଂସଟ୍ଠଂ ଗରୁତରଂ ଯାମକାଲିକଭାୱଂ ଉପନେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ସୋଯେୱ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଠିଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନେନ ଗରୁତରସ୍ସାପି ଲହୁଭାୱୋପଗମନଂଯେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ପାଠିଇଯମ୍ପି (ମହାୱ। ୨୮୪) ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତେନ ଅଗିଲାନେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତୋପି ଗୁଳୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଅଗିଲାନସ୍ସପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ।

ଯମ୍ପି ଚ ‘‘ଉଚ୍ଛୁ ଚେ, ଯାଵକାଲିକୋ, ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଚେ, ଯାମକାଲିକୋ, ଫାଣିତଂ ଚେ, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ତଚୋ ଚେ, ଯାଵଜୀଵିକୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଵଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ’’ତି ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି ଵୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ତଥାଵିଧସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଵଚନସ୍ସ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଵିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ଅଭାଵତୋ ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ, ତତୋଯେଵ ଚ ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ସତ୍ତାହକାଲିକୋଯେଵା’’ତି କେଚି ଆଚରିଯା ଵଦନ୍ତି। ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ଚ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଚ୍ଛୁରସ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଅଵିସେସେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ’’ତି। ସଯଂକତଂ ନିରାମିସମେଵ ଵଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଅପରିସ୍ସାଵିତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି କରଣସମଯେ ପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା, କସଟଂ ଅପନେତ୍ୱା ଚ ଅତ୍ତନା କତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀପାଠୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୨୩)।

ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ୧।୬୨୩) ପନ ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯାତି ନିକ୍କସଟରସସ୍ସାପି ସତ୍ତାହକାଲିକତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଂ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଉଚ୍ଛୁ ଚେ, ଯାଵକାଲିକୋ, ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଚେ, ଯାମକାଲିକୋ, ଫାଣିତଂ ଚେ, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ତଚୋ ଚେ, ଯାଵଜୀଵିକୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅମ୍ବଫଲରସାଦିମିସ୍ସତାଯ ଯାମକାଲିକତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଵିନଯଵଚନତ୍ତା ତଂ ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି। ତେନେଵ ‘‘ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଅପରିସ୍ସାଵିତୋଚ୍ଛୁରସେନା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ନିରାମିସମେଵ ଵଟ୍ଟତି ତତ୍ଥ ପଵିଟ୍ଠଯାଵକାଲିକସ୍ସ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତାତି ଇଦଂ ଗୁଳେ କତେ ତତ୍ଥ ଵିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କସଟଂ ପାକେନ ସୁକ୍ଖତାଯ ଯାଵଜୀଵିକତ୍ତଂ ଭଜତୀତି ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଯାଵକାଲିକତ୍ତେ ହି ସାମଂପାକେନ ପୁରେଭତ୍ତେପି ଅନଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ସିଯାତି। ‘‘ସଵତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି ଇଦଂ ଉଚ୍ଛୁରସେ ଚୁଣ୍ଣଵିଚୁଣ୍ଣଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତକସଟଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ, ତେନ ଚ ‘‘ଅପରିସ୍ସାଵିତେନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି କତଂ ସତ୍ତାହଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଝାମୌଚ୍ଛୁଫାଣିତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ଉଚ୍ଛୁଂ ତାପେତ୍ୱା କତଂ। କୋଟ୍ଟିତୌଚ୍ଛୁଫାଣିତନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ନିପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ପକ୍କଂ। ତଂ ତତ୍ଥ ଵିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କସଟଂ ପକ୍କକାଲେ ଯାଵକାଲିକତ୍ତଂ ଵିଜହତୀତି ଆହ ‘‘ତଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୀତୋଦକେନ କତନ୍ତି ମଧୁକପୁପ୍ଫାନି ସୀତୋଦକେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା କତଂ। ‘‘ଅପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା କତ’’ନ୍ତି କେଚି, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତଂ ମଧୁକଫାଣିତଂ ଯାଵକାଲିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କତେଲଂ କସ୍ମା ଵିକାଲେ ଵଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ତେଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ଖୀରଂ ତେଲମେଵ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଂ ପନ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତଂ ଖୀରଭାଵଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣଂ। ଯଦି ଏଵଂ ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରମ୍ପି ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ତଂ କସ୍ମା ଵଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରଂ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଖୀରଜଲ୍ଲିକନ୍ତି ଖୀରଫେଣଂ।

୯୧।‘‘ମଧୁକପୁପ୍ଫଂ ପନା’’ତିଆଦି ଯାଵକାଲିକରୂପେନ ଠିତସ୍ସାପି ଅଵଚ୍ଚନକଂ ମେରଯବୀଜଵତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ଆହାରକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତାନି ଏତାନି କସ୍ମା ଏଵଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ଚୋଦନାପରିହାରାଯ ଭେସଜ୍ଜୋଦିସ୍ସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ସବ୍ବାନିପି ଓଦିସ୍ସକାନି ଏକତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସତ୍ତଵିଧଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩)। ଵିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ ପନ ତଂ ନ ଵୁତ୍ତଂ, ‘‘ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତି ପଚ୍ଚଯେତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହିତଭେସଜ୍ଜାନି ଦୁତିଯଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ସତି ପଚ୍ଚଯେଵ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି, ନ ଆହାରତ୍ଥାଯ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି ଵଦନ୍ତି। ଦ୍ୱାରଵାତପାନକଵାଟେସୂତି ମହାଦ୍ୱାରସ୍ସ ଵାତପାନାନଞ୍ଚ କଵାଟଫଲକେସୁ। କସାଵେ ପକ୍ଖିତ୍ତାନି ତାନି ଅତ୍ତନୋ ସଭାଵଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୀତି ‘‘କସାଵେ…ପେ… ମକ୍ଖେତବ୍ବାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଘୁଣପାଣକାଦିପରିହାରତ୍ଥଂ ମକ୍ଖେତବ୍ବାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିଟ୍ଠେତୀତି ‘‘ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ନ ଭଵିସ୍ସତି, ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେଵାହ ‘‘ସପ୍ପିଞ୍ଚ ତେଲଞ୍ଚ ଵସଞ୍ଚ ମୁଦ୍ଧନି ତେଲଂ ଵା ଅବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ଵା’’ତିଆଦି, ଏଵଂ ପରିଭୋଗେ ଅନପେକ୍ଖତାଯ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଵିଜହତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏଵଂ ଅଞ୍ଞେସୁପି କାଲିକେସୁ ଅନଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାଯ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ନିଯମେପି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଵିଜହତୀତି ଇଦମ୍ପି ଵିସୁଂ ଏକଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଵିଜହନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଵତ୍ତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ସଯମ୍ପି ଆହରାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଯଥା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତି ପରସନ୍ତକଭାଵତୋ, ଏଵମିଦମ୍ପି ଅଵିଭତ୍ତତ୍ତା ଉଭଯସାଧାରଣମ୍ପି ଵିନିବ୍ଭୋଗାଭାଵତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି ପଟିଗ୍ଗହିତସପ୍ପିଆଦୀନଂ ପରିଭୋଗସ୍ସ ସତ୍ତାହେନେଵ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ‘‘ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହପରମଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀ’’ତି (ପାରା। ୬୨୩) ହି ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘ଆଵୁସୋଇମଂ ତେଲଂ ସତ୍ତାହମତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିନା ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେଯେଵ ପରସ୍ସ ଵିସ୍ସଜ୍ଜିତଭାଵଂ ଦସ୍ସେତି। କସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ‘‘ପଠମଂ ତାଵ ଉଭିନ୍ନଂ ସାଧାରଣତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି ଵୁତ୍ତା, ଇଦାନି ପନ ଏକେନ ଇତରସ୍ସ ଵିସ୍ସଟ୍ଠଭାଵତୋ ଉଭଯସାଧାରଣତା

ନତ୍ଥୀତି ୱିଭତ୍ତସଦିସଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଏକସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯା ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ''କିଂ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ଉଦାହୁ ଯସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଜାତଂ, ତସ୍ସା''ତି ପୁଚ୍ଛତି। ନିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱତୋଯେୱ ଚ ଇଧ ''ଅୱିଭତ୍ତଭାୱତୋ''ତି କାରଣଂ ଅୱତ୍ୱା ''ଯେନ ପରିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱତୋ ଉଭଯସାଧାରଣତଂ ପହାଯ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋନ୍ତମ୍ପି ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ପରସନ୍ତକପଟିଗ୍ଗହଣେ ୱିଯ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ''ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା''ତି ୱଚନତୋ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ସତି ଅୱିଭତ୍ତେପି ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ଅୱିଭତ୍ତଭାୱତୋଯେୱ ଅନାପତ୍ତିଯା ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ସଚେ ପନ ଇତରୋ ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗମ୍ପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ସିଯା ଆପତ୍ତି ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତକଭାୱମାପନ୍ନତ୍ତା। ''ଇତରସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା''ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱେପି ଅଞ୍ଞେହି ପଟିଗ୍ଗହିତସକସନ୍ତକେ ୱିଯ ତେନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି, ଇମଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଗଣ୍ଠିପଦକାରାଦୀହି ପପଞ୍ଚିତଂ, ନ ତଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀୱଚନଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୨୫)।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୨୫) ପନ – ସଚେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ…ପେ… ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ପାଠୋ ଗଳିତୋ, ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ସଚେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅୱିଭତ୍ତଂ ହୋତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଅଞ୍ଞଥା ପନ ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋପି ନ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ''ଗଣ୍ଠିପଦେପି ଚ ଅଯମେୱ ପାଠୋ ଦସ୍ସିତୋ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨। ୬୨୫) ୱୁତ୍ତଂ। ''ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଅୱିଭତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ''ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଇଦଂ ''ସତ୍ତାହପରମଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୨୩) ୱଚନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା''ତି ଇମିନା ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦାନମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ''ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀ''ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ନିରପେକ୍ଖଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅୱିଗତତ୍ତେପି ସକସନ୍ତକତା ୱିଗତାୱ ହୋତି, ତେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତି। ''ଅତ୍ତନାୱ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତଂ ସକସନ୍ତକତ୍ତଞ୍ଚା''ତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ନ ଏକେନ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ନିରପେକ୍ଖଦାନେ ପନ ତଦୁଭଯମ୍ପି ୱିଜହତି, ପରିଭୋଗୋପେତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତି, ନ ସାପେକ୍ଖଦାନେ ଦାନଲକ୍ଖଣାଭାୱତୋ। ''ୱିସ୍ସଜ୍ଜତୀ''ତି ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ ପାଠଇପଦେ କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖତାଯ ଛଡ୍ଡନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଅନପେକ୍ଖୋ ଦତ୍ୱା''ତି ଇଦଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣେ ହି ୱିଜହିତେ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ସଯମେୱ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି, ତବ୍ବିଜହନଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁନୋ ସକସନ୍ତକତାପରିଚ୍ଚାଗେନ ହୋତୀତି। ଏତେନ ଚ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅଜ୍ଝୋହରଣାପେକ୍ଖାଯ ସତି ପଟିଗ୍ଗହଣୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନାମ ୱିସୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ସିଜ୍ଝତି। ଇତରଥା ହି ''ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅନପେକ୍ଖୋୱ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ''ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା''ତି ଇମିନା ଏକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଅଞ୍ଞେନ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱନ୍ତି ''ପୁନ ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି ଅପେକ୍ଖଂ ଅକତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପରିଚତ୍ତତଂ ପରାମସତି। ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମୂଲିକାହି ପାଚିତ୍ତିଯାଦିଆପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିଭୋଗେ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲାଭସ୍ସ କାଯିକପରିଭୋଗାଦୀସୁ ଯା ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ତାଯ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୧୦୦। ଏୱଂ ଚତୁକାଲିକପଚ୍ଚଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସୁ ୱିସେସଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇମେସୁ ପନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅକପ୍ପିଯଭୂମିଯଂ ସହସେଯ୍ୟପ୍ପହୋନକେ ଗେହେ ୱୁତ୍ତଂ ସଙ୍ଘିକଂ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ସନ୍ତକଂ ଯାୱକାଲିକଂ ଯାମକାଲିକଞ୍ଚ ଏକରତ୍ତମ୍ପି ଠପିତଂ ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥଂ ନାମ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପକ୍କଞ୍ଚ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ନାମ ହୋତି। ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ପନ ଯାୱଜୀୱିକଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି। ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକରତ୍ତଂ ୱୀତିନାମିତଂ ପନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଯାୱକାଲିକଂ ୱା ଯାମକାଲିକଂ ୱା ଅଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହଣେ ତାୱ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ପନ ଏକମେକସ୍ମିଂ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱିସେସଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯାୱକାଲିକଂ ପନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ଭିନ୍ନରସାନୀତି ସଂସଟ୍ଠରସାନି। ଦୀଘକାଲାନି ୱତ୍ଥୂନି ରସ୍ସକାଲେନ ସଂସଟ୍ଠାନି ରସ୍ସକାଲମେୱ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଆହ ''ଯାୱକାଲିକଂ ପନ…ପେ… ତୀଣିପି ଯାମକାଲିକାଦୀନୀ''ତି। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମାତିଆଦୀସୁ ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ତଦହୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ, ନ ରତ୍ତିଯଂ, ନ ଦୁତିଯଦିୱସାଦୀସୂତି ଅତ୍ଥୋ।

କସ୍ମାତି ଚେ? ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଯାୱକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠତ୍ତାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଯାୱକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠତ୍ତା''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଅୱତ୍ୱା ''ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନା''ତି ୱିସେସନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଯାୱକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠେ ସତି ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅନଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ''ସମ୍ଭିନ୍ନରସ''ନ୍ତି ଇମିନା ସଚେପି ସଂସଟ୍ଠଂ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ସେସକାଲିକତ୍ତଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ କାଲେ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି । ଯାମକାଲିକେନାତି ଏତ୍ଥ ''ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନା''ତି ତତିଯନ୍ତୱିସେସନପଦଂ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ, ପୁବ୍ବୱାକ୍ୟତୋ ୱା ଅନୁୱତ୍ତେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ଫଲଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ ‘‘ଯାମକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ପନ ଇତରଦ୍ୱୟଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ଦିସ୍ସତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଯଥା ନଞ୍ଚି, ତମେୱ ସୁନ୍ଦରଂ, କସ୍ମା? ଦୁତିୟନ୍ତଞ୍ହି ୱିସେସନପଦଂ ଇତରଦ୍ୱୟଂ ୱିସେସେତି। ତତୋ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଯାୱଜୀୱିକଞ୍ଚ ଯାମକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠେ ସତି ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱଟ୍ଟତି, ନ ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ସୋ ନ ଯୁତ୍ତୋ। କସ୍ମା? ସତ୍ତାହକାଲିକଯାୱଜୀୱିକାନଂ ଅସନ୍ନିଧିଜନକତ୍ତା, ‘‘ଦୀଘକାଲିକାନି ରସ୍ସକାଲିକଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା ଚ, ତସ୍ମା ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ହୋତୁ ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଯାୱଜୀୱିକଞ୍ଚ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଯାମକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠତ୍ତା ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଯୁତ୍ତୋ, ଏୱଞ୍ଚ ଉପରି ୱକ୍ଖମାନେନ ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ପନ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଚନେନ ସମଂ ଭୱେୟ୍ୟ।

ଅପିଚ ‘‘ଯାମକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ପନ ଇତରଦ୍ୱୟଂ ତଦହୁ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁବ୍ବପାଠେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତଂ ଲେଖକେହି ଅଞ୍ଞେସୁ ପାଠେସୁ ‘‘ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଦିସ୍ୱା, ଇଧ ତଦହୁପଦତୋ ପଟିଗ୍ଗହିତପଦଂ ଗଳିତନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନେହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଲିଖିତଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ‘‘ତଦହୂ’’ତି ଇଦଂ ପନ ‘‘ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା’’ତି ପଦଂ ୱିସେସେତି, ତେନ ଯାୱ ତଦହୁଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱଟ୍ଟତି, ନ ଦୁତିୟାହାଦିଅରୁଣୁଗ୍ଗମନାତି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱ ଉପରିପାଠେପି ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ପନ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନା’’ତି ରସ୍ସକାଲିକଭ୍ଥପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଂ ୱିସେସନପଦଂ ତମେୱ ୱିସେସେତି, ନ ଦୀଘକାଲିକଭ୍ଥଂ ଯାୱଜୀୱିକପଦଂ , ତସ୍ମା ‘‘ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦ୍ୱୀହପଟିଗ୍ଗହିତେନାତିଆଦୀସୁପି ‘‘ଦ୍ୱୀହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ଛାହଂ ୱଟ୍ଟତି, ତୀହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ପଞ୍ଚାହଂ ୱଟ୍ଟତି, ଚତୂହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ଚତୁରାହଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଞ୍ଚାହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ତୀହଂ ୱଟ୍ଟତି, ଛାହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ଦ୍ୱୀହଂ ୱଟ୍ଟତି, ସତ୍ତାହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଯାୱଜୀୱିକଂ ତଦହେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏୱଂ ସତ୍ତାହକାଲିକସ୍ସେୱ ଅତୀତଦିୱସଂ ପରିହାପେତ୍ୱା ସେସଦିୱସୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ନ ଯାୱଜୀୱିକସ୍ସ। ନ ହି ଯାୱଜୀୱିକସ୍ସ ହାପେତବ୍ବୋ ଅତୀତଦିୱସୋ ନାମ ଅତ୍ଥି ସତି ପଚ୍ଚୟେ ଯାୱଜୀୱଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ। ତେନାହ ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକମ୍ପି ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱଞ୍ଞେୱ ଉପନେତୀ’’ତି। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ଯାମକାଲିକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ପନ ଇତରଦ୍ୱୟଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ ପାଠଂ ନିସ୍ସାୟ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ପାଠେ ‘‘ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ଇଦମେୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ‘‘ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ପାଠଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି। କେସୁଚି ‘‘ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱା’’ତି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଯଥାୱୁତ୍ତନୟଂ ଅମନସିକରୋନ୍ତା ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତା ଏୱଂ କରୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇମେସୁ ଚତୂସୁ କାଲିକେସୁ ଯାୱକାଲିକଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକକାଲାତିକ୍କମେ, ଯାମକାଲିକଂ ପଚ୍ଛିମଯାମାତିକ୍କମେ, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। କତରସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛାୟମାହ ‘‘କାଲୟାମ’’ଇଚ୍ଚାଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯାୱକାଲିକଂ କାଲାତିକ୍କମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ୱିକାଲେ ଖାଦନୀୟଂ ୱା ଭୋଜନୀୟଂ ୱା ଖାଦେୟ୍ୟ ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ୱା, ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ଇମିନା ୱିକାଲେଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୨୪୮) ଆପତ୍ତି ହୋତି। ଯାମକାଲିକଂ ଯାମାତିକ୍କମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ଖାଦନୀୟଂ ୱା ଭୋଜନୀୟଂ ୱା ଖାଦେୟ୍ୟ ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ୱା, ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସନ୍ନିଧିସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୨୫୩) ଆପତ୍ତି ହୋତି। ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଯାନି ଖୋ ପନ ତାନି ଗିଲାନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସାୟନୀୟାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ସପ୍ପି ନୱନୀତଂ ତେଲଂ ମଧୁ ଫାଣିତଂ, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହପରମଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି, ତଂ ଅତିକ୍କାମୟତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାରା। ୬୨୨) ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି।

ଇମାନି ଚତ୍ତାରି କାଲିକାନି ଏକତୋ ସଂସଟ୍ଠାନି ସମ୍ଭିନ୍ନରସାନି ପୁରିମପୁରିମକାଲିକସ୍ସ କାଲୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସାନି ଚେ ହୋନ୍ତି, କଥଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ଆହ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋୱ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଚତୁକାଲିକୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଅଟ୍ଠାରସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୯। କପ୍ପିୟଭୂମିଵିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୦୧। ଏଵଂ ଚତୁକାଲିକଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ଵା ଇଦାନି କପ୍ପିୟକୁଟିଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘କପ୍ପିୟା ଚତୁଭୂମିୟୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କପ୍ପନ୍ତୀତି କପ୍ପିୟା, କପ୍ପ ସାମତ୍ଥିୟେତି ଧାତୁ। ଭଵନ୍ତି ଏତାସୁ ଅନ୍ତୋଵୁତ୍ଥଅନ୍ତୋପକ୍କାନୀତି ଭୂମିୟୋ, ଚତସ୍ସୋ ଭୂମିୟୋ ଚତୁଭୂମିୟୋ, ଚତସ୍ସୋ କପ୍ପିୟକୁଟିୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତମା ତାତି ଆହ ‘‘ଉସ୍ସାଵନନ୍ତିକା…ପେ… ଵେଦିତବ୍ବା’’ତି। କଥଂ ଵିଞ୍ଞାୟତିଚ୍ଚାହ ‘‘ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ଵଚନତୋ’’ତି। ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକପାଠଇଂ (ମହାଵ। ୨୯୫) ସନ୍ଧାୟାହ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧଂ ସାଵନା ଉସ୍ସାଵନା, ଉସ୍ସାଵନା ଅନ୍ତୋ ୟସ୍ସା କପ୍ପିୟଭୂମିୟାତି ଉସ୍ସାଵନନ୍ତିକା। ଗାଵୋ ନିସୀଦନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋନିସାଦିକା, ଗୋ-ସଦ୍ଦୂପପଦ ନି-ପୁବ୍ବସଦ ଵିସରଣଗତ୍ୟାଵସାନେସୂତି ଧାତୁ। ଗହପତୀହି ଦିନ୍ନାତି ଗହପତି, ଉତ୍ତରପଦଲୋପତତିୟାତପ୍ପୁରିସୋୟଂ। କମ୍ମଵାଚାୟ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବାତି ସମ୍ମୁତୀତି ଏଵମିମାସଂ ଵିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥାତି କପ୍ପିୟକୁଟିଵିନିଚ୍ଛୟେ। ତଂ ପନ ଅଵତ୍ଵାପୀତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ଵୁତ୍ତନୟଂ ଅଵତ୍ଵାପି। ପି-ସଦ୍ଦେନ ତଥାଵଚନମ୍ପି ଅନୁଜାନାତି। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଵୁତ୍ତନୟେନ ଵୁତ୍ତେତି ସେସଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଵୁତ୍ତନୟେନ ‘‘କପ୍ପିୟକୁଟିଂ କରୋମା’’ତି ଵା ‘‘କପ୍ପିୟକୁଟୀ’’ତି ଵା ଵୁତ୍ତେ। ସାଧାରଣଲକ୍ଖଣନ୍ତି ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାନଂ ସାଧାରଣଂ ଉସ୍ସାଵନନ୍ତିକକୁଟିକରଣଲକ୍ଖଣଂ। ଚୟନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଉଚ୍ଚଵତ୍ଥୁଂ। ୟତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ୟତୋ ଇଟ୍ଠକତୋ ସିଲତୋ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡତୋ ଵା ପଟ୍ଠାୟ। ପଠମିଟ୍ଠକାଦୀନଂ ହେଟ୍ଠା ନ ଵଟ୍ଟନ୍ତୀତି ପଠମିଟ୍ଠକାଦୀନଂ ହେଟ୍ଠାଭୂମିୟଂ ପତିଟ୍ଠାପିୟମାନା ଇଟ୍ଠକାଦୟୋ ଭୂମିଗତିକତ୍ତା ‘‘କପ୍ପିୟକୁଟିଂ କରୋମା’’ତି ଵତ୍ଵା ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟନ୍ତି। ୟଦି ଏଵଂ ଭୂମିୟଂ ନିଖଣିତ୍ଵା ଠପିୟମାନା ଥମ୍ଭା କସ୍ମା ତଥା ଵତ୍ଵା ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ଵଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଥମ୍ଭା ପନ… ପେ… ଵଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି।

ସଙ୍ଘସନ୍ତକମେଵାତି ଵାସତ୍ଥାୟ କତଂ ସଙ୍ଘିକସେନାସନଂ ସନ୍ଧାୟ ଵଦତି। ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକନ୍ତି ଵାସତ୍ଥାୟ ଏଵ କତଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲିକସେନାସନଂ।

୧୦୨।ମୁଖସନ୍ନିଧୀତି ଇମିନା ଅନ୍ତୋଵୁତ୍ଥଦୁକ୍କଟମେଵ ଦୀପେତି।

ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୨।୨୯୫) ପନ ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ – ତଂ ପନ ଅଵତ୍ଵାପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ତଥାଵଚନମ୍ପି ଅନୁଜାନାତି। ଅଟ୍ଠକଥାସୂତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଵିରହିତାସୁ ସେସଟ୍ଠକଥାସୁ। ସାଧାରଣଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟ ସହ ସବ୍ବଟ୍ଠକଥାନଂ ସମାନଂ। ଚୟନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଉଚ୍ଚଵତ୍ଥୁଂ। ୟତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ୟତୋ ଇଟ୍ଠକାଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚୟଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ଭିତ୍ତିଂ ଉଟ୍ଠାପେତୁକାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଥମ୍ଭା ପନ ଉପରି ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ଵଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଏତେନ ଇଟ୍ଠକପାସାଣା ହେଟ୍ଠା ପତିଟ୍ଠାପିୟମାନାପି ୟଦି ଚୟତୋ, ଭୂମିତୋ ଵା ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ଉଗ୍ଗତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଵଟ୍ଟନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ଆରାମୋତି ଉପଚାରସୀମାପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସକଲୋ ଵିହାରୋ। ସେନାସନାନୀତି ଵିହାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ତିଣକୁଟିଆଦିକାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିଵାସଗେହାନି। ଵିହାରଗୋନିସାଦିକା ନାମାତି ସେନାସନଗୋନିସାଦିକା ନାମ। ସେନାସନାନି ହି ସୟଂ ପରିକ୍ଖିତ୍ତାନିପି ଆରାମପରିକ୍ଖେପାଭାଵେନ ‘‘ଗୋନିସାଦିକା’’ତି ଵୁତ୍ତା। ‘‘ଉପଡ୍ଢପରିକ୍ଖିତ୍ତୋପୀ’’ତି ଇମିନା ତତୋ ଊନପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ନାମ, ତସ୍ମା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସଙ୍ଖମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ଥାତି ଉପଡ୍ଢାଦିପରିକ୍ଖିତ୍ତେ। କପ୍ପିୟକୁଟି ଲଦ୍ଧୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଗୋନିସାଦିକାୟ ଅଭାଵେନ ସେସକପ୍ପିୟକୁଟୀସୁ ତୀସୁ ୟା କାଚି କପ୍ପିୟକୁଟି କାତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେସଂ ଗେହାନୀତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଵାସତ୍ଥାୟ କତମ୍ପି ୟାଵ ନ ଦେନ୍ତି, ତାଵ ତେସଂ ସନ୍ତକଂୟେଵ ଭଵିସ୍ସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଵିହାରଂଠପେତ୍ଵାତି ଉପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଵାସତ୍ଥାୟ କତଂ ଗେହଂ ଠପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗେହନ୍ତି ନିଵାସଗେହଂ। ତଦଞ୍ଞଂ ପନ ଉପୋସଥାଗାରାଦି ସବ୍ବଂ ଅନିଵାସଗେହଂ ଚତୁକପ୍ପିୟଭୂମିଵିମୁତ୍ତା ପଞ୍ଚମୀ କପ୍ପିୟଭୂମି। ସଙ୍ଘସନ୍ତକେପି ହି ଏତାଦିସେ ଗେହେ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିକ୍ଖିତ୍ତାରାମଟ୍ଠେପି ଅବ୍ଭୋକାସେ ଵିୟ ଅନ୍ତୋଵୁତ୍ଥାଦିଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ୟେନ କେନଚି ଛନ୍ନେ ପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଚ ସହସେୟ୍ୟପ୍ପହୋନକେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଵା ନିଵାସଗେହେ ଅନ୍ତୋଵୁତ୍ଥାଦିଦୋସୋ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ତେନାହ ‘‘ୟଂ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ସଙ୍ଘିକଂ ଵା ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ଵା’’ତି ଇଦଂ କିଞ୍ଚାପି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ଵୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପନ ସଙ୍ଘିକଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ, ତାସଂ ସଙ୍ଘିକଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗିହିସନ୍ତକଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ମୁଖସନ୍ନିଧୀତି ଅନ୍ତୋସନ୍ନିହିତଦୋସୋ ହି ମୁଖପ୍ପଵେସନନିମିତ୍ତଂ ଆପତ୍ତିଂ କରୋତି, ନାଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା ‘‘ମୁଖସନ୍ନିଧୀ’’ତି (ଵି। ଵି। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୨। ୨୯୫) ଵୁତ୍ତୋତି।

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖଣ୍ଡା ହୋନ୍ତୀତି ଉପଢ୍ଢତୋ ଅଧିକଂ ଖଣ୍ଡା ହୋନ୍ତି। ସଙ୍କସ୍ମିଂ ଛଦନେ ୱିନଦ୍ଧେତି ତିଣପଣ୍ଣାଦିୱସ୍ସପରିତ୍ତାଯକେ ଛଦନେ ୱିନଦ୍ଧେ। ଗୋପାନସୀନଂ ପନ ଉପରି ୱଲ୍ଲୀହି ବଦ୍ଧଦଣ୍ଡେସୁ ଠିତେସୁପି ଜହିତୱତ୍ଥୁକା ହୋନ୍ତି ଏୱ। ପକ୍ଖପାସକମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ତିଣ୍ଣଂ ଗୋପାନସୀନଂ ଉପରି ଠିତତିଣପଣ୍ଣାଦିଛଦନଂ ୱୁଚ୍ଚତି।

୧୦୩।‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ଅକପ୍ପିଯକୁଟିଯଂ ୱୁତ୍ଥମ୍ପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯଂ ହୋତି, ସାପେକ୍ଖଦାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତି, ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଯ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ତୋପକ୍କସାମଂପକ୍କେସୁ ପନ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ସାମଂପକ୍କଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଯୋ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ସାମଂପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହିପକ୍କଂ ସାମଂପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ସାମଂପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହିପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହିପକ୍କଂ ସାମଂପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହିପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଏକଂ ତିରାପତ୍ତିକଂ, ତୀଣି ଦ୍ୱିରାପତ୍ତିକାନି, ତୀଣି ଏକାପତ୍ତିକାନି, ଏକଂ ଅନାପତ୍ତିକନ୍ତି ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥନ୍ତି ଅକପ୍ପିଯକୁଟିଯଂ ୱୁତ୍ଥଂ। ଅନ୍ତୋପକ୍କେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସାମଂପକ୍କନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

କପ୍ପିଯଭୂମିୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଏକୂନୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୦। ପଟିଗ୍ଗହଣଵିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୦୪। ଏଵଂ କପ୍ପିୟଭୂମିଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ଵା ଇଦାନି ପଟିଗ୍ଗହଣଵିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଖାଦନୀୟାଦିପଟିଗ୍ଗାହୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଖାଦିୟତେତି ଖାଦନୀୟଂ, ଠପେତ୍ଵା ପଞ୍ଚ ଭୋଜନାନି ସବ୍ବସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଭୋଜନୀୟଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ ପଟିଗ୍ଗାହୋ, ଖାଦନୀୟାଦୀନଂ ପଟିଗ୍ଗାହୋ ଖାଦନୀୟାଦିପଟିଗ୍ଗାହୋ। ତେନାହ ‘‘ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବସ୍ସ ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଖାଦନୀୟସ୍ସ ଵା ଭୋଜନୀୟସ୍ସ ଵା ପଟିଗ୍ଗହଣ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ଉଚ୍ଚାରଣମତ୍ତନ୍ତି ଉକ୍ଖିପନମତ୍ତଂ, ଇମିନା ପଟିଗ୍ଗହିତବ୍ବଭାରସ୍ସ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନେଵ ତାଦିସେନ ପୁରିସେନ ଅନୁକ୍ଖିପନୀୟଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ହତ୍ଥପାସୋ’’ତି ଇମିନା ଆସନ୍ନଭାଵଂ। ତେନେଵ ଚ ଦୂରେ ଠତ୍ଵା ଅଭିହରନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତୀତି ଦୀପେତି। ଅଭିହାରୋତି ପରିଣାମିତଭାଵୋ, ତେନ ଚ ତତ୍ରଟ୍ଠକାଦୀସୁ ନ ରୁହତୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ଦେଵୋ ଵା’’ତିଆଦିନା ଦାୟକତୋ ପୟୋଗତ୍ତୟଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ତଞ୍ଚେ’’ତିଆଦିନା ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ପୟୋଗଦ୍ଵୟଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ହତ୍ଥପାସସ୍ସ ଦୁରାଜାନତାୟ ତଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ତତ୍ଥି’’ଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟହତ୍ଥୋ ହତ୍ଥପାସୋ ନାମାତି ୟୋଜନା। ‘‘ତସ୍ସ ଓରିମନ୍ତେନା’’ତି ଇମିନା ଆକାସେ ଉଜୁଂ ଠତ୍ଵା ପରେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଆସନ୍ନଙ୍ଗଭୂତପାଦତଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହତ୍ଥପାସୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ନ ସୀସତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଓରିମନ୍ତେନା’’ତି ଇମସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପଵାରଣସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ‘‘ସଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଆସନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦିନା ପଟିଗ୍ଗାହକାନଂ ଆସନ୍ନଙ୍ଗସ୍ସ ପାରିମନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦସ୍ସିତତ୍ତା ଇଧାପି ଆକାସେ ଠିତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଆସନ୍ନଙ୍ଗଭୂତପାଦତଲସ୍ସ ପାରିମନ୍ତଭୂତତୋ ପଣ୍ହିପରିୟନ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ଦାୟକସ୍ସ ପନ ଓରିମନ୍ତଭୂତତୋ ପାଦଙ୍ଗୁଲସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମପରିୟନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହତ୍ଥପାସୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମିନାଵ ନୟେନ ଭୂମିୟଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଉସ୍ସୀସକେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଆସନ୍ନସୀସଙ୍ଗସ୍ସ ପାରିମନ୍ତଭୂତତୋ ଗୀଵନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟେଵ ହତ୍ଥପାସୋ ମିନିତବ୍ବୋ, ନ ପାଦତଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ। ଏଵଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଦାନେପି ୟଥାନୁରୂପଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ୟଂ ଆସନ୍ନତରଂ ଅଙ୍ଗ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ହି ଵୁତ୍ତଂ। ଅକଲ୍ଲକୋତି ଗିଲାନୋ ସହତ୍ଥା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୨୬୫) ପନ ‘‘ଅକଲ୍ଲକୋତି ଗିଲାନୋ ଗହେତୁଂ ଵା’’ତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ଏତେନ ଅକଲ୍ଲକୋତି ଗିଲାନୋ ଵା ଅଥ ଵା ଗହେତୁଂ ଅକଲ୍ଲକୋ ଅସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତେନାହ ‘‘ସଚେପି ନତ୍ଥୁକରଣିୟଂ ଦୀୟମାନଂ ନାସାପୁଟେନ ଅକଲ୍ଲକୋ ଵା ମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି।

୧୦୫।ଏକଦେସେନାପୀତି ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତେନ।

ତଞ୍ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସବ୍ବଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମେଵାତି ଵେଣୁକୋଟିୟଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ଠପିତତ୍ତା। ସଚେ ଭୂମିୟଂ ଠିତମେଵ ଘଟଂ ଦାୟକେନ ହତ୍ଥପାସେ ଠତ୍ଵା ‘‘ଘଟଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ଵେଣୁକୋଟିୟା ଗହଣଵସେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଉଭୟକୋଟିବଦ୍ଧଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତମେଵ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅପୀଳେତ୍ଵା ପକତିୟା ପୀଳିୟମାନଂ ଉଚ୍ଛୁରସଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅଭିହାରୋ ନ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ହତ୍ଥପାସେ ଠିତସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ପୀଳିୟମାନଂ ଉଚ୍ଛୁତୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ ରସଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଦୋଣିକାୟ ସୟଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ ଉଚ୍ଛୁରସଂ ମଜ୍ଝେ ଆଵରିତ୍ଵା ଵିସ୍ସଜ୍ଜିତମ୍ପି ଗଣ୍ହିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ପଟିଗ୍ଗହଣସଞ୍ଞାୟାତି ‘‘ମଞ୍ଚାଦିନା ପଟିଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପ୍ପାଦିତସଞ୍ଞାୟ, ଇମିନା ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ଵାଚାୟ ଵତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ୟତ୍ଥକତ୍ଥଚି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ, ପଦେସେସୁ ଵା। ଅସଂହାରିମେ ଫଲକେତି ଥାମମଜ୍ଝିମେନ ଅସଂହାରିୟେ। ‘‘ତିନ୍ତିଣିକାଦିପଣ୍ଣେସୂତି ଵଚନତୋ ସାଖାସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ରୁହତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୨୬୫) ଵୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଟୀକାୟମ୍ପି ତଥେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ତଦେତଂ ଵିଚାରେତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି ‘‘ଭୂମିୟଂ ଅତ୍ଥତେସୁ ସୁଖୁମେସୁ ତିନ୍ତିଣିକାଦିପଣ୍ଣେସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତଂ ତିନ୍ତିଣିକାଦିପଣ୍ଣାନଂ ସୁଖୁମତ୍ତା ତତ୍ଥ ଠପିତଆମିସସ୍ସ ଅସଣ୍ଠହନତୋ ଭୂମିୟଂ ଠପିତସଦିସତ୍ତା ‘‘ନ ରୁହତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତିନ୍ତିଣିକାଦିସାଖାସୁ ଠପିତେପି ଏଵମେଵ ସିୟା, ତସ୍ମା ‘‘ସାଖାସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ରୁହତୀ’’ତି ଵଚନଂ ଅୟୁତ୍ତଂ ଵିୟ ଦିସ୍ସତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ନ ରୁହତୀ’’ତି କିରିୟାପଦସ୍ସ ‘‘କସ୍ମା’’ତି ହେତୁପରିୟେସନେ ସତି ନ ଅଞ୍ଞଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ, ‘‘ସୁଖୁମେସୂ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ ଵିସେସନପଦଂୟେଵ ହେତୁମନ୍ତଵିସେସନଂ ଭଵତି, ତସ୍ମା ତିନ୍ତିଣିକପଣ୍ଣାଦୀସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତି, କସ୍ମା? ତେସଂ ସୁଖୁମତ୍ତା। ଅଞ୍ଞେସୁ ପନ ପଦୁମିନୀପଣ୍ଣାଦୀସୁ ରୁହତି, କସ୍ମା? ତେସଂ ଓଳାରିକତ୍ତାତି ହେତୁଫଲସମ୍ବନ୍ଧୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି

ଦିସ୍ସତି , ତସ୍ମା ‘‘ତଦେତଂ ୱିଚାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ନ ହି ତାନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥାନୀତି ମହନ୍ତେସୁ ପନ ପଦୁମିନୀପଣ୍ଣାଦୀସୁ ରୁହତୀ’’ତି।

୧୦୬।ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ପୁଞ୍ଛିତେପି ରଜନଚୁଣ୍ଣାସଙ୍କାଯ ସତି ପଟିଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନାସତି। ତଂ ପନାତି ପତିତରଜଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉପରି ଗହିତପିଣ୍ଡପାତଂ। ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୁରୂପଚିଣ୍ଣାଦିଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ପୁବ୍ବାଭୋଗସ୍ସ ଅନୁରୂପୱସେନ ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦତ୍ୱା…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ପରସନ୍ତକଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଦତ୍ୱାପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିପି ୱିନଯଦୁକ୍କଟସ୍ସ ପରିହାରାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅକତ୍ୱା ଗହିତେପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦେତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦେତି। କଞ୍ଜିକନ୍ତି ଖୀରରସାଦିଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଦ୍ରୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ପୁନ ଗଣ୍ହାତି, ଉଗ୍ଗହିତକଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ହତ୍ଥତୋ ଅମୋଚେନ୍ତେନେୱା’’ତି। ଆଲୁଳେନ୍ତାନନ୍ତି ଆଲୋଳେନ୍ତାନଂ, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଆହରିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ଠପିତତ୍ତା ଅଭିହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ପତ୍ତୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି।

୧୦୭।ପଠମତରଂ ଉଳୁଙ୍କତୋ ଥେୱା ପତ୍ତେ ପତନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଯଥା ପଠମତରଂ ପତିତଥେୱେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ତଥା ଆକିରିତ୍ୱା ଅପନେନ୍ତାନଂ ପଚ୍ଛା ପତିତଥେୱେପି ଅଭିହଟତ୍ତା ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଚରୁକେନାତି ଖୁଦ୍ଦକଭାଜନେନ। ‘‘ଅଭିହଟତ୍ତାତି ଦୀଯମାନକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦତ୍ୱା ଅପନଯନକାଲେ ପନ ଛାରିକା ୱା ବିନ୍ଦୂନି ୱା ପତନ୍ତି, ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ଅଭିହାରସ୍ସ ୱିଗତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯଥା ନ ପତତି, ତଥା ଅପନେସ୍ସାମୀତି ପଟିହରନ୍ତେ ଯୁଜ୍ଜତି, ପକତିସଞ୍ଞାଯ ଅପନେନ୍ତେ ଅଭିହାରୋ ନ ଛିଜ୍ଜତି, ସୁପତିତଂ। ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ହି ତଂ ହୋତି। ମୁଖୱଟ୍ଟିଯାପି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଭିହରିଯମାନସ୍ସ ପତ୍ତସ୍ସ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ଉପରିଭାଗେ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ଫୁସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପାଦେନ ପେଲ୍ଲେତ୍ୱାତି ପାଦେନ ‘‘ପଟିଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅକ୍କମିତ୍ୱା। କେଚୀତି ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋ। ୱଚନମତ୍ତମେୱାତି ପଟିବଦ୍ଧଂ ପଟିବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ସଦ୍ଦମତ୍ତମେୱ ନାନଂ, କାଯପଟିବଦ୍ଧମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏସ ନଯୋତି ‘‘ପଟିବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧମ୍ପି କାଯପଟିବଦ୍ଧମେୱା’’ତି ଅଯଂ ନଯୋ। ତଥା ଚ ତତ୍ଥ କାଯପଟିବଦ୍ଧେ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ତେନ ଆହରାପେତୁନ୍ତି ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତଂ, ତଂ ‘‘ଇଧ ନଂ ଆନେହୀ’’ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ତେନ ଆହରାପେତୁଂ ଇତରସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ପରିଭୋଗୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତସ୍ମା। ତଂ ଦିୱସଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହିତକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅନାମସିତ୍ୱା’’ତି। ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନମୁଖଦ୍ୱାରାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ‘‘ନ ତତୋ ପରନ୍ତି ତଦହେୱ ସାମଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦହେୱ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପନ ପୁନଦିୱସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୦୮।ଖୀଯନ୍ତୀତି ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଚୁଣ୍ଣେହି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତିଯୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସତ୍ଥକେନାତି ପଟିଗ୍ଗହିତସତ୍ଥକେନ। ନୱସମୁଟ୍ଠିତନ୍ତି ଏତେନେୱ ଉଚ୍ଛୁଆଦୀସୁ ଅଭିନୱଲଗ୍ଗତ୍ତା ଅବୋହାରିକଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏସେୱ ନଯୋତି ସନ୍ନିଧିଦୋସାଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତେନାହ ‘‘ନ ହୀ’’ତିଆଦି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଉଗ୍ଗହିତପଚ୍ଚଯା, ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ୱା ଦୋସୋ ନ ସିଯାତି ଆହ ‘‘ନ ହି ତଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ପରିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଇମିନା ଚ ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଦିନ୍ନଂ ୱା ପରିହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ପତ୍ତସମ୍ମକ୍ଖନାଦିଅତ୍ଥଂ ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିହରିତତେଲାଦିଂ ସଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ହୋତି, ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ପନ ସାମଂ ଗହିତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନମୁଖଦ୍ୱାରାପତ୍ତି ହୋତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଦିନ୍ନଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତସ୍ସ ସିଙ୍ଗୀଲୋଣକପ୍ପୋ ୱିଯ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି ହୋତି। କେଚି ପନ ‘‘ଥାମମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରଣମତ୍ତଂ ହୋତୀତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପଞ୍ଚଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ରୁହଣତୋ ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥମ୍ପି ସଚେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ଦିନ୍ନଂ ଗଣ୍ହାତି, ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ଇଧ ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଦିନ୍ନଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତସ୍ସ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯା। ‘‘ନ ହି ତଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ପରିହରନ୍ତୀ’’ତି ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ଗହିତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯଦି ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଙ୍ଗେସୁ ‘‘ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯା’’ତି ୱିସେସନଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ହି ପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱ ହୋତୀତି ‘‘ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯା’’ତି ୱିସୁଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ତଞ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୁ କାଯେନ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପରେ ପନ ‘‘ସତିପି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ‘ନ ହି ତଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ପରିହରନ୍ତୀ’ତି ଇଧ ଅପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ପରିହରଣେ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନ ଚ

ପଟିଗ୍ଗହଣଙ୍ଗେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ସମିଦ୍ଧେସୁ ଅଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାଯ ଗହିତମେୱ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ହୋତି ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବେସୁୟେୱ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତି। ତଥା ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ଗହେତ୍ୱା ଠପିତତେଲାଦିଂ ଅଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାଯ ସତି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଉଦୁକ୍ଖଲମୁସଲାଦୀନି ଖୀଯନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଉଦୁକ୍ଖଲମୁସଲାନଂ ଖଯେନ ପିସିତକୋଟ୍ଟିତଭେସଜ୍ଜେସୁ ସଚେ ଆଗନ୍ତୁକୱଣ୍ଣୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ସୁଦ୍ଧଂ ଉଦକଂ ହୋତୀତି ରୁକ୍ଖସାଖାଦୀହି ଗଳିତ୍ୱା ପତନୌଦକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୦୯।ପତ୍ତୋ ୱାସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥାପି ପତ୍ତଗତଂ ଛୁପିତ୍ୱା ଦେନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଲଗ୍ଗେନ ଆମିସେନ ଦୋସାଭାୱତ୍ଥଂ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ସାମଣେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତତି…ପେ… ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱିଜହତୀତି ଏତ୍ଥ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକନ୍ତି ସନିଟ୍ଠାନକରଣତୋ ହତ୍ଥଗତଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱିଜହତି। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗହଣସମଯେୟେୱ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକନ୍ତି ସନିଟ୍ଠାନସ୍ସ କତତ୍ତା ହତ୍ଥଗତଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତି। କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥାଯ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିପତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ପକ୍ଖିପନ୍ତେପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ସଯମେୱ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପନତୋ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱିଜହତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନେୱ ଠପିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଭାୱତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସାମଣେର…ପେ… ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା''ତି। କେସଞ୍ଚୀତିଆଦୀସୁ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅତ୍ଥାଯ କତ୍ଥଚି ଠପିଯମାନମ୍ପି ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ଏୱ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱିଜହତି, ଅଥ ଖୋ ଭାଜନେ ପତିତମେୱ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତି। ଭାଜନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନା ପୁନଦିୱସତ୍ଥାଯ ଅପେକ୍ଖିତମେୱାତି ତଗ୍ଗତମ୍ପି ଆମିସଂ ଦୁଦ୍ଧୋତପତ୍ତଗତଂ ୱିଯ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତୀତି ସଙ୍କାଯ ''ସାମଣେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦିସେସୁ ହି ଯୁତ୍ତି ନ ଗୱେସିତବ୍ବା, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

୧୧୦।ପତ୍ତଗତା ଯାଗୂତି ଇମିନା ପତ୍ତମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ଫୁଟ୍ଠେପି କୁଟେ ଯାଗୁ ପଟିଗ୍ଗହିତା, ଉଗ୍ଗହିତା ୱା ନ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନିଚ୍ଛାଯ ଫୁଟ୍ଠତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତି। ଆରୋପେତୀତି ହତ୍ଥଂ ଫୁସାପେତି। ପଟିଗ୍ଗହଣୂପଗଂ ଭାରଂ ନାମ ଥାମମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଉକ୍ଖେପାରହଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞେନ ହତ୍ଥେନ ପିଦହନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ନ ପିଦହିତବ୍ବନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୬୫) ପନ ''ନପିଦହିତବ୍ବନ୍ତି ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ହତ୍ଥଗତଂ ପନ ଇତରେନ ହତ୍ଥେନ ପିଦହତୋ, ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମ୍ପି ୱା ଅଫୁସିତ୍ୱା ଉପରି ପିଧାନଂ ପାତେନ୍ତସ୍ସ ନ ଦୋସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୧।ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଛାଯତ୍ଥାଯ ଉପରି ଧାରିଯମାନା ମହାସାଖା ଯେନ କେନଚି ଛିଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗରଜଂ ମୁଖେ ପାତେଯ୍ଯ ୱାତି କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ମଚ୍ଛିକୱାରଣତ୍ଥନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ସଚେପି ସାଖାଯ ଲଗ୍ଗରଜଂ ପତ୍ତେ ପତତି, ସୁଖେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କାତି ସାଖାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱିଧ ପଟିଗ୍ଗହଣନ୍ତି ମୂଲପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପରେ ପନ ''ମଚ୍ଛିକୱାରଣତ୍ଥନ୍ତି ୱଚନମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ଗହିତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କୁଣ୍ଡକେତି ମହାଘଟେ। ତସ୍ମିମ୍ପୀତି ଚାଟିଘଟେପି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଂ ଗାହାପେତ୍ୱାତି ତମେୱ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଗାହାପେତ୍ୱା।

ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଦୁତିଯତ୍ଥେରସ୍ସାତି ''ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ମଯ୍ହଂ ଦେଥା''ତି ତେନ ଅତ୍ତନୋ ପରିଚ୍ଚଜାପେତ୍ୱା ଦୁତିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଦେତି। ତୁଯ୍ହଂ ଯାଗୁଂ ମଯ୍ହଂ ଦେହୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋପି ପତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଦେତି। ଏତ୍ଥ ପନାତି ''ପଣ୍ଡିତୋ ସାମଣେରୋ''ତିଆଦିପତ୍ତପରିୱତ୍ତନକଥାଯଂ। କାରଣଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ମାତୁଆଦୀନଂ ତେଲାଦୀନି ହରନ୍ତୋ ତଥାରୂପେ କିଚ୍ଚେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଅପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭତି, ଏୱମିଧ ପତ୍ତପରିୱତ୍ତନଂ ଅକତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ କସ୍ମା ନ ଲଭତୀତି କାରଣଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ''ସାମଣେରେହି ଗହିତତଣ୍ଡୁଲେସୁ ପରିକ୍ଖୀଣେସୁ ଅୱସ୍ସଂ ଅମ୍ହାକଂ ସାମଣେରା ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ମାତାପିତୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପନ ଛାଯତ୍ଥାଯ ୱା ଗହଣେ ପରିଭୋଗାସା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନପି ୱୁତ୍ତଂ –

''ମାତାପିତୂନମତ୍ଥାଯ, ତେଲାଦିଂ ହରତୋପି ଚ;

ସାଖଂ ଛାଯାଦିଅତ୍ଥାଯ, ଇମସ୍ସ ନ ୱିସେସତା।

''ତସ୍ମା ହିସ୍ସ ୱିସେସସ୍ସ, ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ ତୁ କାରଣଂ;

ତସ୍ସ ସାଲଯଭାୱଂ ତୁ, ୱିସେସଂ ତକ୍କଯାମହ’’ନ୍ତି।

ଇଦମେୱେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତତରଂ ଅୱସ୍ସଂ ତଥାୱିଧୱିତକ୍କୁପ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ଭୱତୋ। ନ ହି ସକ୍କା ଏତ୍ଥ ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁନ୍ତି। ମାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ହରଣେ ପନ ନାୱସ୍ସଂ ତଥାୱିଧୱିତକ୍କୁପ୍ପତ୍ତୀତି ସକ୍କା ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁଂ। ଯତ୍ଥ ହି ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁଂ ସକ୍କା, ତତ୍ଥ ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ସଚେ ପନ ସକ୍କୋତି ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁଂ, ତତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଖାଦିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୬୫) ପନ ‘‘ଏତ୍ଥ ପନାତି ପଉପରିୱତ୍ତନେ। କାରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ସାମଣେରା ଇତୋ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦେନ୍ତୀତି ୱିତକ୍କୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ତଥା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ପନ ତାଦିସୋ ୱିତକ୍କୋ ନତ୍ଥି, ତେନ ଅପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାପି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୨।ନିଚ୍ଚାଲେତୁନ୍ତି ଚାଲେତ୍ୱା ପାସାଣସକ୍ଖରାଦିଅପନଯନଂ କାତୁଂ। ଉଦ୍ଧନଂ ଆରୋପେତଦ୍ଧନ୍ତି ଅନଗ୍ଗିକଂ ଉଦ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧନେ ପଚ୍ଚମାନସ୍ସ ଆଲୁଳଅନେ ଉପରି ଅପକ୍କତଣ୍ଡୁଲା ହେଟ୍ଠା ପୱିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ସାମଂପାକଞ୍ଚେୱ ହୋତୀ’’ତି।

୧୧୩।ଆଧାରକେ ପତ୍ତୋ ଠପିତୋତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତାମିସୋ ପତ୍ତୋ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ଠପିତୋ। ଚାଲେତୀତି ୱିନା କାରଣଂ ଚାଲେତି, ସତିପି କାରଣେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିଭୋଗାରହଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧେ ଆମକମଂସଂ ଆମକଲୋହିତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୪) ତାଦିସେ ଆବାଧେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ‘‘ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ଚ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତଥାପି ଅତ୍ତନୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ସୀହୱିଘାସାଦିଂ…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସକ୍କୋତି ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁନ୍ତି ‘‘ମଯ୍ହମ୍ପି ଦେତୀ’’ତି ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ସକ୍କୋତି , ‘‘ସାମଣେରସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ମଯା ଗହିତନ୍ତି ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସଚେ ପନ ମୂଲେପି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଗହେତ୍ୱା ଗତେ ମଯ୍ହମ୍ପି ଦଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ସଚେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୧୪।କୋଟ୍ଟାସେ କରୋତୀତି ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ସାମଣେରା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ସବ୍ବେସଂ ସମକେ କୋଟ୍ଠାସେ କରୋତି। ଗହିତାୱସେସନ୍ତି ସାମଣେରେହି ଗହିତକୋଟ୍ଠାସତୋ ଅୱସେସଂ। ଗଣ୍ହିତ୍ୱାତି ‘‘ମଯ୍ହଂ ଇଦଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗହେତ୍ୱା। ଇଧ ଗହିତାୱସେସଂ ନାମ ତେନ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁନ ଠପିତଂ।

ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ତଦହୁ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ତେନେୱ ‘‘ଯାୱକାଲିକେନ ଯାୱଜୀୱିକସଂସଗ୍ଗେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ପୁରିମଦିୱସେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠପିତା ହୋତି, ସାମିସେନ ମୁଖେନ ତସ୍ସା ୱଟ୍ଟିଯା ଧୂମଂ ପିୱିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସମୁଦ୍ଦୋଦକେନାତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତସମୁଦ୍ଦୋଦକେନ।

ହିମକରକା ନାମ କଦାଚି ୱସ୍ସୋଦକେନ ସହ ପତନକା ପାସାଣଲେଖା ୱିଯ ଘନୀଭୂତା ଉଦକୱିସେସା, ତେସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ଉଦକଗତିକା ଏୱା’’ତି। ଯସ୍ମା କତକଟ୍ଠି ଉଦକଂ ପସାଦେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅବ୍ବୋହାରିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତାପତ୍ତୀହି ଅବ୍ବୋହାରିକଂ, ୱିକାଲଭୋଜନାପତ୍ତୀହିପି ଅବ୍ବୋହାରିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଲଗ୍ଗତୀତି ସୁକ୍ଖେ ମୁଖେ ଚ ହତ୍ଥେ ଚ ମତ୍ତିକାୱଣ୍ଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତଂ ଲଗ୍ଗତି। ବହଲନ୍ତି ହତ୍ଥମୁଖେସୁ ଅଲଗ୍ଗନକମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ।

ୱାସମତ୍ତନ୍ତି ରେଣୁଖୀରାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ପାନୀଯଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋଯେୱ ଅତ୍ଥାଯ ଗହେତ୍ୱା। ସଚେ ପନ ପୀତାୱସେସକଂ ତତ୍ଥେୱ ଆକିରିସ୍ସାମୀତି ଗଣ୍ହାତି, ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଆକିରତି, ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ପୁପ୍ଫରସସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ୱିଯୂହିତ୍ୱା, ଅପନେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧୫।ମହାଭୂତେସୂତି ପାଣସରୀରସନ୍ନିସ୍ସିତେସୁ ପଥୱୀଆଦିମହାଭୂତେସୁ। ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ସରୀରସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅକପ୍ପିଯମଂସାନୁଲୋମତାଯ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାଦିଂ ନ ଜନେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପତତୀତି ଅତ୍ତନୋ ସରୀରତୋ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତତି। ‘‘ରୁକ୍ଖତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମତ୍ତିକତ୍ଥାଯ ପଥୱିଂ ଖଣିତୁଂ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଯଂ କିଞ୍ଚି ମୂଲପଣ୍ଣାଦିୱିସଭେସଜ୍ଜଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଛାରିକଂ ଅକତ୍ୱାପି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦ୍ୱାସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨୧। ପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୧୬। ଏୱଂ ପଟିଗ୍ଗହଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ପଟିକ୍ଖେପପୱାରଣା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଟିକ୍ଖିପନଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୱାରିୟତେ ପୱାରଣା, ପଟିସେଧନନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। ପଟିକ୍ଖେପସଙ୍ଖାତା ପୱାରଣା ପଟିକ୍ଖେପପୱାରଣା। ଅଥ ୱା ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ପୱାରଣା ପଟିକ୍ଖେପପୱାରଣା। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭୋଜନେ ଅଭିହଟେ ପଟିକ୍ଖେପସଙ୍ଖାତା ପୱାରଣାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୧୧୭।ୟଂ ଅସ୍ନାତୀତି ୟଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅମ୍ବିଲପାୟାସାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଖୀରପାୟାସାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ଅମ୍ବିଲପାୟାସଗ୍ଗହଣେନ ତକ୍କାଦିଅମ୍ବିଲସଂୟୁତ୍ତା ଘନୟାଗୁ ୱୁତ୍ତା। ଖୀରପାୟାସଗ୍ଗହଣେନ ଖୀରସଂୟୁତ୍ତା ୟାଗୁ ସଙ୍ଗୟ୍ହତି। ପୱାରଣଂ ଜନେତୀତି ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନାପତ୍ତିନିବନ୍ଧନଂ ପଟିକ୍ଖେପଂ ସାଧେତି। କତୋପି ପଟିକ୍ଖେପୋ ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନାପତ୍ତିନିବନ୍ଧନୋ ନ ହୋତି, ଅକତଟ୍ଠାନେୟେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଆହ ‘‘ପୱାରଣଂ ନ ଜନେତୀ’’ତି।

‘‘ୟାଗୁ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପୱାରଣଜନକୟାଗୁୟାପି ସାଧାରଣତ୍ତା ‘ୟାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱୁତ୍ତେପି ପୱାରଣା ହୋତୀତି ପୱାରଣଂ ଜନେତିୟେୱାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ପରତୋ ତତ୍ଥେୱ ‘‘ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ୟାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତକାରଣେନ ନ ସମେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ – ହେଟ୍ଠା ଅୟାଗୁକେ ନିମନ୍ତନେ ଉଦକକଞ୍ଜିକଖୀରାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତଂ ଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ୟାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୱାରଣା ହୋତି। ‘‘ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ୟାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିସୁଂ ୟାଗୁୟା ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ପୱାରଣା ନ ହୋତୀତି। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଖୀରାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତଂ ଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ୟାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୟାଗୁୟାୱ ତତ୍ଥ ଅଭାୱତୋ ପୱାରଣା ହୋତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ କାରଣଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ପରତୋ ‘‘ୟେନାପୁଚ୍ଛିତୋ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାୟା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟ ୱୁତ୍ତକାରଣେନପି ସଂସନ୍ଦତି, ଅଞ୍ଞଥା ଗଣ୍ଠିପଦେସୁୟେୱ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ନ ସମେତୀତି। ସଚେ…ପେ… ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଇମିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣସ୍ସ ମଚ୍ଛମଂସଖଣ୍ଡସ୍ସ ନହାରୁନୋ ୱା ସବ୍ଭାୱମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ତାହୀତି ପୁଥୁକାହି।

ସାଲିୱୀହିୟୱେହି କତସତ୍ତୂତି ଯେଭୁୟ୍ୟନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି ପନ ଭଜ୍ଜିତ୍ୱା କତୋପି ସତ୍ତୁୟେୱ। ତେନେୱାହ ‘‘କଙ୍ଗୁୱରକ…ପେ… ସତ୍ତୁସଙ୍ଗହମେୱ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ସତ୍ତୁମୋଦକୋତି ସତ୍ତୁୟୋ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା କତୋ ଅପକ୍କୋ ସତ୍ତୁଗୁଳୋ । ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିୟ ୨।୨୩୮-୨୩୯) ପନ ‘‘ସତ୍ତୁମୋଦକୋତି ସତ୍ତୁଂ ତେମେତ୍ୱା କତୋ ଅପକ୍କୋ, ସତ୍ତୁଂ ପନ ପିସିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ପୂୱଂ କତ୍ୱା ପଚନ୍ତି, ତଂ ନ ପୱାରେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ୱିପ୍ପକତଭୋଜନଭାୱସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ‘‘ମୁଖେ ସାସପମତ୍ତମ୍ପି…ପେ… ନ ପୱାରେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସଚେ ସଙ୍ଘିକଂ ଲାଭଂ ଅତ୍ତନୋ ଅପାପୁଣନ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବସ୍ସେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା, ଅଲଜ୍ଜିସନ୍ତକଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋପି ନ ପୱାରେତି। ଅୱତ୍ଥୁତାୟାତି ଅନତିରିତ୍ତାପତ୍ତିସାଧିକାୟ ପୱାରଣାୟ ଅୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ। ଏତେନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବସ୍ସେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱଂ ଦୀପେତି। ୟଞ୍ହି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୋ ଆପତ୍ତିୟା ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀତି ତଂ ପୱାରଣାୟ ଅୱତ୍ଥୂତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୧୧୮।ଆସନ୍ନତରଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ହତ୍ଥପାସତୋ ବହି ଠତ୍ୱା ଓନମିତ୍ୱା ଦେନ୍ତସ୍ସ ସୀସଂ ଆସନ୍ନତରଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଓରିମନ୍ତେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ।

ଉପନାମେତୀତି ଇମିନା କାୟାଭିହାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପନାମେତ୍ୱାତି ଅଭିମୁଖଂ ହରିତ୍ୱା। ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ୱଦତୀତି କିଞ୍ଚି ଅପନାମେତ୍ୱା ୱଦତି। କେୱଲଂ ୱାଚାଭିହାରସ୍ସ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଗଣ୍ହଥାତି ଗହେତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ହତ୍ଥପାସତୋ ବହି ଠିତସ୍ସ ସତିପି ଦାତୁକାମତାଭିହାରେ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଦୂରଭାୱେନେୱ ପୱାରଣାୟ ଅଭାୱତୋ ଥେରସ୍ସପି ଦୂରଭାୱମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱାରଣାୟ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଥେରସ୍ସ ଦୂରଭାୱତୋ’’ତିଆଦିମାହ, ନ ପନ ଥେରସ୍ସ ଅଭିହାରସମ୍ଭୱତୋ। ସଚେପି ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତୋ ହୋତି, କିଞ୍ଚି ପନ ଅୱତ୍ୱା ଆଧାରଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଅଭିହାରୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ‘‘ଦୂତସ୍ସ ଚ ଅନଭିହରଣତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଗହେତ୍ୱା ଆଗତେନ ‘ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଭିହାରୋ ନାମ ହୋତୀତି ‘ସଚେ ପନ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ପୱାରଣା ହୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ

‘‘ପଉଂ କିଞ୍ଚିପି ଉପନାମେତ୍ୱା ‘ଇମଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି ୱାଚାଭିହାରସ୍ସ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ପରିୱେସନାଯାତି ଭତ୍ତଗ୍ଗେ। ଅଭିହଟାୱ ହୋତୀତି ପରିୱେସକେନେୱ ଅଭିହଟା ହୋତି। ତତୋଦାତୁକାମତାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ପୱାରଣା ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତିଯେୱ। କସ୍ମା? ଦାତୁକାମତାଯ ଅଭିହଟତ୍ତା, ‘‘ତସ୍ମା ସା ଅଭିହଟାୱ ହୋତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ‘‘ଦାତୁକାମାଭିହାରେ ସତି କେୱଲଂ ‘ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଗହଣମେୱ ଅଭିହାରୋ ନ ହୋତି, ‘ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଗଣ୍ହନ୍ତେପି ଅଗଣ୍ହନ୍ତେପି ଦାତୁକାମତାଭିହାରୋୱ ଅଭିହାରୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଗହଣସମଯେ ୱା ଅଗ୍ଗହଣସମଯେ ୱା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ତସ୍ସ ଅସତି ଦାତୁକାମତାଭିହାରେ ଗହଣସମଯେପି ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କଟଚ୍ଛୁନା ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଏୱ ଅଭିହଟତ୍ତା ପୱାରଣା ହୋତୀତି ‘‘ଅଭିହଟାୱ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତେତି ଭାଜନତୋ ୱିଯୋଜିତମତ୍ତେ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମଭାରେପୀତି ପରିୱେସକସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତପଚ୍ଛିଭାରଗ୍ଗହଣେ ସମ୍ଭୂତେପୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧୯।ରସଂ ଗଣ୍ହଥାତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ମଂସରସସ୍ସ ଅପୱାରଣାଜନକସ୍ସ ନାମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ନ ହୋତି। ମଚ୍ଛରସନ୍ତିଆଦୀସୁ ମଚ୍ଛୋ ଚ ରସଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ, ୱତ୍ଥୁନୋପି ତାଦିସତ୍ତା ପୱାରଣା ହୋତି। ‘‘ଇଦଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତିପି ଅୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଅଭିହଟଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋପି ହୋତି ଏୱ।

କରମ୍ବକୋତି ମିସ୍ସକାଧିୱଚନମେତଂ। ଯଞ୍ହି ବହୂହି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ସୋ ‘‘କରମ୍ବକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସଚେପି ମଂସେନ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତୋ ହୋତି, ‘‘କରମ୍ବକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଅପୱାରଣାରହସ୍ସ ନାମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ନ ହୋତି। ‘‘ମଂସକରମ୍ବକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ମଂସମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୱାରଣାୱ ହୋତି।

୧୨୦।‘‘ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱତ୍ଥୁନୋ କପ୍ପିଯତ୍ତା ଅକପ୍ପିଯସଞ୍ଞାଯ ପଟିକ୍ଖେପତୋପି ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପୱାରଣା ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ହେଟ୍ଠା ଅଯାଗୁକେ ନିମନ୍ତନେ ଉଦକକଞ୍ଜିକଖୀରାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତଂ ଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୱାରଣା ହୋତି, ‘ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ଯାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିସୁଂ ଯାଗୁଯା ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ପୱାରଣା ନ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ‘‘ଯେନାପୁଚ୍ଛିତୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। କାରଣଂ ପନେତ୍ଥ ଦୁଦ୍ଦସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଏକେ ତାୱ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯସ୍ମା ଯାଗୁମିସ୍ସକଂ ନାମ ଭତ୍ତମେୱ ନ ହୋତି, ଖୀରାଦିକମ୍ପି ହୋତିଯେୱ, ତସ୍ମା କରମ୍ବକେ ୱିଯ ପୱାରଣାଯ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘ଯାଗୁ ବହୁତରା ୱା ହୋତି ସମସମା ୱା , ନ ପୱାରେତି, ଯାଗୁ ମନ୍ଦା, ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ, ପୱାରେତୀ’ତି ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସ’’ନ୍ତି। କେଚି ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯାଗୁମିସ୍ସକଂ ନାମ ଭତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣାଯ ଏୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘ଇଧ ପୱାରଣା ହୋତି, ନ ହୋତୀ’ତି ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସ’’ନ୍ତି।

ଯଥା ଚେତ୍ଥ କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ, ଏୱଂ ପରତୋ ‘‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଏତ୍ଥାପି କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ହି ପୱାରଣପ୍ପହୋନକସ୍ସ ଅପ୍ପବହୁଭାୱୋ ପୱାରଣାଯ ଭାୱାଭାୱନିମିତ୍ତଂ, କିଞ୍ଚରହି ପୱାରଣାଜନକସ୍ସ ନାମ ଗହଣମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଇଦଞ୍ଚ କରମ୍ବକେନ ନ ସମାନେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଯମ୍ପି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେନ ସଂସନ୍ଦିଯମାନଂ ନ ସମେତି। ଯଦି ହି ମିସ୍ସକନ୍ତି ଭତ୍ତମିସ୍ସକେଯେୱ ରୁଳ୍ହଂ ସିଯା, ଏୱଂ ସତି ଯଥା ‘‘ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ ୱା ସମଂ ୱା ଅପ୍ପତରଂ ୱା ହୋତି, ପୱାରେତିଯେୱ, ଏୱଂ ‘‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଅପ୍ପତରେପି ଭତ୍ତେ ପୱାରଣାଯ ଭୱିତବ୍ବଂ ‘‘ମିସ୍ସକ’’ନ୍ତି ଭତ୍ତମିସ୍ସକେଯେୱ ରୁଳ୍ହତ୍ତା। ତଥା ହି ‘‘ମିସ୍ସକନ୍ତି ଭତ୍ତମିସ୍ସକେଯେୱ ରୁଳ୍ହୱୋହାରତ୍ତା ଇଦଂ ପନ ଭତ୍ତମିସ୍ସକମେୱାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ମିସ୍ସକନ୍ତି ଭତ୍ତମିସ୍ସକେ ରୁଳ୍ହଂ ନ ହୋତି, ମିସ୍ସକଭତ୍ତଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଏୱମ୍ପି ଯଥା ଅଯାଗୁକେ ନିମନ୍ତନେ ଖୀରାଦୀହି ସମ୍ମଦ୍ଦିତଂ ଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୱାରଣା ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ମିସ୍ସକଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ୱା ହୋତୁ, ବହୁ ୱା, ପୱାରଣା ଏୱ ସିଯା, ତସ୍ମା ମିସ୍ସକନ୍ତି ଭତ୍ତମିସ୍ସକେ ରୁଳ୍ହଂ ୱା ହୋତୁ, ମିସ୍ସକଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ ୱା, ଉଭଯଥାପି ପୁବ୍ବେନାପରଂ ନ ସମେତୀତି କିମେତ୍ଥ କାରଣଚିନ୍ତାଯ। ଈଦିସେସୁ ପନ ଠାନେସୁ ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନେୱ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୩୮-୨୩୯) ପନ ‘‘ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁନୋ କପ୍ପିଯତ୍ତା ‘ପୱାରିତୋୱ ହୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ଚେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତମେୱ ହୋତି, ପଟିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି। ଅଯମେତ୍ଥାଧିପ୍ପାଯୋତି ‘ଯେନାପୁଚ୍ଛିତୋ’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। କାରଣଂ ପନେତ୍ଥ ଦୁଦ୍ଦସନ୍ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ବହୁତରଭାୱେ ପୱାରଣାଯ ସମ୍ଭୱକାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ, ଅଞ୍ଞଥା କରମ୍ବକେପି ମଚ୍ଛାଦିବହୁଭାୱେ ପୱାରଣା ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ, ଏୱଂ ପରତୋ ‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ଏତ୍ଥାପି କାରଣଂ ଦୁଦ୍ଦସମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଞ୍ଚ ‘ଇଦଂ ପନ ଭତ୍ତମିସ୍ସକମେୱା’ତିଆଦି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ‘ଅପ୍ପତରଂ ନ ପୱାରେତୀ’ତି ୱଚନେନ ନ ସମେତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ଠିତଂ ରସାଦିଂ ୱିସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେହିଚି ପନ ‘‘ଯଥା ଭତ୍ତସିତ୍ଥଂ ନ ପତତି, ତଥା ଗାଳ୍ହଂ ହତ୍ଥେନ ପୀଳେତ୍ୱା ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାପି କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ହି ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ଯାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଯାଗୁମିସ୍ସକଂ ଭତ୍ତମ୍ପି ଦେନ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ନ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ବହୁଖୀରରସାଦୀସୁ ଭତ୍ତେସୁ ‘‘ଖୀରଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନି ଖୀରାଦୀନି ୱା ଦେତୁ ଖୀରାଦିମିସ୍ସକଂ ଭତ୍ତଂ ୱା, ଉଭଯଥାପି ପୱାରଣାଯ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ‘‘ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ତେନାକାରେନ ଦେନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ କତ୍ୱା ଦୀଯମାନଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ କତ୍ୱା ଦୀଯମାନେ ପୱାରଣା ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସତି ଅଟ୍ଠକଥାଯେୱେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ପନ କାରଣନ୍ତରଂ ଗୱେସିତବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୩୮-୨୩୯) ପନ ‘‘ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀତି ‘ରସଂ ଗଣ୍ହଥା’ତିଆଦିନା ୱାଚାଯ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ପନ କାଯେନ ରସାଦିଂ ୱିଯୋଜେତ୍ୱାତି ତଥା ଅୱିଯୋଜିତେପି ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣାଯ ଅସମ୍ଭୱତୋ ଅପୱାରଣାପହୋନକସ୍ସ ନାମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭତ୍ତମିସ୍ସକଯାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ୱିଯ, ଅଞ୍ଞଥା ଏତ୍ଥ ଯଥା ପୁବ୍ବାପରଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନାୱା ୱା ସେତୁ ୱାତିଆଦିମ୍ହି ନାୱାଦିଅଭିରୁହନାଦିକ୍ଖଣେ କିଞ୍ଚି ଠତ୍ୱାପି ଅଭିରୁହନାଦିକାତବ୍ବତ୍ତେପି ଗମନତପ୍ପରତାଯ ଠାନଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଜନସମ୍ମଦ୍ଦେନ ପନ ଅନୋକାସାଦିଭାୱେନ ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଚାଲେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପୀଠପ୍ପଦେସେ ୱା ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅପେଲ୍ଲେତ୍ୱା, ତସ୍ମିଂ ଏୱ ପନ ଠାନେ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ଲଭତି। ତେନାହ ‘‘ଯେନ ପସ୍ସେନା’’ତିଆଦି। ସଚେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସିନ୍ନୋ ପାଦେ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାପି ଭୂମିଯଂ ନିସୀଦତି, ଇରିଯାପଥଂ ୱିକୋପେନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଉକ୍କୁଟିକାସନଂ ଅୱିକୋପେତ୍ୱା ସୁଖେନ ନିସୀଦିତୁଂ ‘‘ତସ୍ସ ପନ ହେଟ୍ଠା…ପେ… ନିସୀଦନକଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଆସନଂ ଅଚାଲେତ୍ୱାତି ପୀଠେ ଫୁଟ୍ଠୋକାସତୋ ଆନିସଦମଂସଂ ଅମୋଚେତ୍ୱା ଅନୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱିଯ ଠାନାଚାୱନଂ ନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୨୧।ଅକପ୍ପିଯକତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅକପ୍ପିଯକତସ୍ସେୱ ଅନତିରିତ୍ତଭାୱତୋ କପ୍ପିଯଂ ଅକାରାପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ମୂଲଫଲାଦିଯେୱ ଅତିରିତ୍ତଂ ନ ହୋତି, ଅକପ୍ପିଯଭୋଜନଂ ୱା କୁଲଦୂସନାଦିନା ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ସେସଂ ପନ ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନଂ ଅତିରିତ୍ତମେୱ ହୋତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ପନ ମୂଲଫଲାଦିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମେନ ତତୋ ନୀହରିତ୍ୱା କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତିରିତ୍ତଂ କାରାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ।

୧୨୨।ସୋ ପୁନ କାତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭାଜନେ କରିଯମାନଂ ପଠମଂ କତେନ ସଦ୍ଧିଂ କତଂ ହୋତୀତି ପୁନ ସୋଯେୱ କାତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞୋ ଲଭତି। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ଭାଜନେ ତେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ଯେନ ଅକତଂ, ତେନ କାତବ୍ବଂ, ଯଞ୍ଚ ଅକତଂ, ତଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେନାପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ନ କେୱଲଂ ଅଞ୍ଞେନେୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ଏୱଂ କତନ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ କତଂ।

ପେସେତ୍ୱାତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପେସେତ୍ୱା। ଇମସ୍ସ ୱିନଯକମ୍ମଭାୱତୋ ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠିତଂ ନ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ପନ ଆମିସସଂସଟ୍ଠାନୀତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ମୁଖଗତେନାପି ଅନତିରିତ୍ତେନ ଆମିସେନ ସଂସଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ପୱାରିତେନ ଭୋଜନଂ ଅତିରିତ୍ତଂ କାରାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନାପି ଯଥା ଅକତେନ ମିସ୍ସଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ମୁଖଞ୍ଚ ହତ୍ଥଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅପୱାରିତସ୍ସ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଯାମକାଲିକାଦୀନି ଆହାରତ୍ଥାଯ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋପି ଅନାପତ୍ତି, ପୱାରିତସ୍ସ ପନ ପୱାରଣମୂଲକଂ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତିଯେୱାତି ‘‘ଯାମକାଲିକଂ…ପେ… ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ପାଳିଯଂ (ପାଚି। ୨୪୦) ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ପଟିକ୍ଖେପପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଏକୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨୨। ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୨୩। ଏୱଂ ପଟିକ୍ଖେପପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜାତି ଏତ୍ଥ ପନା’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ୱଜିତବ୍ବାତି ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଉପସମ୍ପଦାତୋ ପଠମଂ ଉପଗଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ପ-ପୁବ୍ବ ୱଜ ଗତିମ୍ହୀତି ଧାତୁ। କୁଲପୁତ୍ତନ୍ତି ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଯେ ପୁଗ୍ଗଲା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା, ତେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପବ୍ବଜ୍ଜାଦୋସୱିରହିତୋତି ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅନ୍ତରାୟକରେହି ପଞ୍ଚାବାଧାଦିଦୋସେହି ୱିରହିତୋ। ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିନଖପିଟ୍ଠି ଅଧିପ୍ପେତା। ‘‘ତଞ୍ଚେ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣମ୍ପି ୱଡ୍ଢନପକ୍ଖେ ଠିତଂ ହୋତି, ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସରୀରାୱୟୱେସୁ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣଂ ୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତଂ ଚେ, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣମ୍ପି ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତଂ ଚେ, ସବ୍ବତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପନ୍ନଂ, ତଞ୍ଚ ନ ସାମଞ୍ଞତୋ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ପଦେସୱିସେସେୟେୱ ନିୟମେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘ସଚେ ପନା’ତିଆଦିମାହ। ସଚେ ହି ଅୱିସେସେନ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣଂ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତଂ ୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ‘ନିୱାସନପାରୁପନେହି ପକତିପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ’ତି ପଦେସନିୟମଂ ନ କରେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ନିୱାସନପାରୁପନେହି ପକତିପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣଂ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରଂ ପନ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ୱା ୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ୱା ଠିତଂ ହୋତୁ, ୱଟ୍ଟତି ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରସ୍ସ ୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ୱା ଠିତସ୍ସ ମୁଖାଦୀସୁୟେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୮୮) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୮୮-୮୯) ପନ ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣଂ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ତାଦିସମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେପି ଚ ୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧମେୱ ହୋତି। ପାକଟଟ୍ଠାନେପି ପନ ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଊନତରଂ ଅୱଡ୍ଢନକଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯେ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ତଂ ଗହଣଂ ପଟିସେଧେତୁଂ ‘ମୁଖେ ପନା’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗୋଧା…ପେ… ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ତାଦିସୋପି ରୋଗୋ କୁଟ୍ଠେୟେୱ ଅନ୍ତୋଗଧୋତି ଦସ୍ସେତି। ଗଣ୍ଡେପି ଇମିନା ନୟେନ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପନ ମୁଖାଦୀସୁ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରୋପି ଗଣ୍ଡୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିସୁଂ ନ ଦସ୍ସିତୋ। ‘‘ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତେପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି କୁଟ୍ଠେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ମୁଖାଦୀସୁ କୋଲଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରୋପି ଗଣ୍ଡୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ଅୱଡ୍ଢନକପକ୍ଖେ ଠିତେପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତେନ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରୋପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋୟେୱାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ପକତିୱଣ୍ଣେ ଜାତେତି ରୋଗହେତୁକସ୍ସ ୱିକାରୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତକୋତି ବଦରଟ୍ଠିପ୍ପମାଣୋ। ‘‘ସଞ୍ଜାତଛୱିଂ କାରେତ୍ୱା’’ତି ପାଠୋ, ୱିଜ୍ଜମାନଛୱିଂ କାରେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୮୮-୮୯) ପନ ‘‘ସଚ୍ଛୱିଂ କାରେତ୍ୱାତି ୱିଜ୍ଜମାନଛୱିଂ କାରେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ସଞ୍ଛୱିନ୍ତି ୱା ପାଠୋ, ସଞ୍ଜାତଛୱିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଣ୍ଡାଦୀସୁ ୱୂପସନ୍ତେସୁପି ତଂ ଠାନଂ ୱିୱଣ୍ଣମ୍ପି ହୋତି, ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଦୁମପୁଣ୍ଡରୀକପତ୍ତୱଣ୍ଣନ୍ତି ରତ୍ତପଦୁମସେତପଦୁମପୁପ୍ଫଦଲୱଣ୍ଣଂ। କୁଟ୍ଠେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଅୱଡ୍ଢନକଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନୟଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋସବ୍ୟାଧୀତି ଖୟରୋଗୋ। ଯକ୍ଖୁମ୍ମାଦୋତି କଦାଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପାତେତ୍ୱା ହତ୍ଥମୁଖାଦିକଂ ଅୱୟୱଂ ଭୂମିୟଂ ଘଂସନକୋ ଯକ୍ଖୋୱ ରୋଗୋ।

୧୨୪।ମହାମତ୍ତୋତି ମହତିୟା ଇସ୍ସରିୟମତ୍ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ। ‘‘ନ ଦାନାହଂ ଦେୱସ୍ସ ଭଟୋ’’ତି ଆପୁଚ୍ଛତୀତି ରଞ୍ଞା ଏୱ ଦିନ୍ନଂ ଠାନନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ରାଜକମ୍ମିକେହି ଅମଚ୍ଚାଦୀହି ଠପିତୋ, ଅମଚ୍ଚାଦୀନଂ ଏୱ ୱା ଭଟୋ ହୋତି, ତେନ ତଂ ତଂ ଅମଚ୍ଚାଦିମ୍ପି ଆପୁଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି।

୧୨୫।‘‘ଧଜବନ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅପାକଟଚୋରୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ତେନ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଯେ ପନ ଅମ୍ବଲବୁଜାଦିଚୋରକା’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ଜାନନ୍ତୀତି ‘‘ସୀଲୱା ଜାତୋ’’ତି ଜାନନ୍ତି।

୧୨୬।ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା। ୱିୱରିତ୍ୱାତି ଗାମବନ୍ଧନାଦୀସୁ ଗାମଦ୍ୱାରାଦୀନି ୱିୱରିତ୍ୱା। ଅପସ୍ସମାନାନଂ ୱା ପଲାୟତୀତି ପୁରିସଗୁତ୍ତିୟଂ ପୁରିସାନଂ ଗୋପକାନଂ ଅପସ୍ସମାନାନଂ ପଲାୟତି।

୧୨୯ ।ପୁରିମନୟେନେୱାତି ''କସାହତୋ କତଦଣ୍ଡକମ୍ମୋ''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ।

୧୩୦ ।ପଲାତୋପୀତି ଇଣସ୍ସାମିକାନଂ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ଭୟେନ ପଲାତୋପି ଇଣାୟିକୋ। ଗୀୱା ହୋତି ଇଣାୟିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅନାଦରେନ ଇଣମୁତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପୱେସିତତ୍ତା।

ଉପଡ୍ଢୁପଡ୍ଢନ୍ତି ଥୋକଂ ଥୋକଂ। ଦାତବ୍ବମେୱାତି ଇଣାୟିକେନ ଧନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତୁ ୱା, ମା ୱା, ଦାନେ ସୌସ୍ସାହେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଭିକ୍ଖୂହି ''ମା ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପାହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସହାୟକେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ହିସ୍ସ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବତା ସିୟାତି।

୧୩୧ ।ଦାସଚାରିତ୍ତଂ ଆରୋପେତ୍ୱା କୀତୋତି ଇମିନା ଦାସଭାୱପରିମୋଚନତ୍ଥାୟ କୀତଂ ନିୱତ୍ତେତି। ତାଦିସୋ ହି ଧନକ୍କୀତୋପି ଅଦାସୋ ଏୱ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୯୭) ପନ ''ଦେସଚାରିତ୍ତନ୍ତି ସାୱନପଣ୍ଣାରୋପନାଦିକଂ ତଂ ତଂ ଦେସଚାରିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଚାରିତ୍ତୱସେନାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ଦାସପଣ୍ଣଜ୍ଝାପନାଦିନା ଅଦାସକରଣନିୟାମେନ। ଅଭିସେକାଦୀସୁ ସବ୍ବବନ୍ଧନାନି ମୋଚାପେନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସବ୍ବସାଧାରଣେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ସୟମେୱ ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେନ୍ତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ତା ଭୁଜିସ୍ସିତ୍ଥିୟୋ ''ମୟମ୍ପି ୱଣ୍ଣଦାସିୟୋ ହୋମା''ତି ଅତ୍ତନୋ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ସୟମେୱ ରାଜୂନଂ ଦାସିପଣ୍ଣେ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଲିଖାପେନ୍ତି, ତାସଂ ପୁତ୍ତାପି ରାଜଦାସାୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେହି ଅଦିନ୍ନା ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବାତି ୟତ୍ତକା ତେସଂ ସାମିନୋ, ତେସୁ ଏକେନ ଅଦିନ୍ନେପି ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବା। ଭୁଜିସ୍ସେ କତ୍ୱା ପନ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୟସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ତେ ଆରାମିକା ଦିନ୍ନା, ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେତ୍ୱା ଫାତିକମ୍ମେନ ଧନାଦିଂ କତ୍ୱା ଭୁଜିସ୍ସେ କତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୯୭) ପନ ''ଦେୱଦାସିପୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ। 'ଆରାମିକଞ୍ଚେ ପବ୍ବାଜେତୁକାମୋ, ଅଞ୍ଞମେକଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦସ୍ସ ଅୟମିଧ ଅଧିପ୍ପାୟୋ, 'ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରାମିକେ ଦେମା'ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା ନ ତେ ତେସଂ ଦାସା, 'ଆରାମିକୋ ଚ ନେୱ ଦାସୋ ନ ଭୁଜିସ୍ସୋ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ନ ଦାସୋତି ଲିଖିତଂ। ତକ୍କାସିଞ୍ଚନଂ ସୀହଢଅଦୀପେ ଚାରିତ୍ତଂ, ତେ ଚ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବା ସଙ୍ଘସ୍ସାରାମିକତ୍ତା। ନିସ୍ସାମିକଂ ଦାସଂ ଅତ୍ତନାପି ଭୁଜିସ୍ସଂ କାତୁଂ ଲଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୯୭) ପନ ''ତକ୍କଂ ସୀସେ ଆସିତ୍ତକସଦିସାୱ ହୋନ୍ତୀତି ୟଥା ଅଦାସେ କରୋନ୍ତା ତକ୍କେନ ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅଦାସଂ କରୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଆରାମିକୱଚନେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅଦାସାୱ ତେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। 'ତକ୍କାସିଞ୍ଚନଂ ପନ ସୀହଢଅଦୀପେ ଚାରିତ୍ତ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନେୱ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି କପ୍ପିୟୱଚନେନ ଦିନ୍ନେପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରାମିକଦାସତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୯୭) ''ତକ୍କଂ ସୀସେ ଆସିତ୍ତକସଦିସାୱ ହୋନ୍ତୀତି କେସୁଚି ଜନପଦେସୁ ଅଦାସେ କରୋନ୍ତା ତକ୍କଂ ସୀସେ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତି, ତେନ କିର ତେ ଅଦାସା ହୋନ୍ତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ଆରାମିକୱଚନେନ ଦିନ୍ନମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତଥା ଦିନ୍ନେପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରାମିକଦାସୋ ଏୱାତି 'ନେୱ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ'ତି ୱୁତ୍ତଂ। 'ତାୱକାଲିକୋ ନାମ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ୱା ପଚ୍ଛାପି ଗହେତୁକାମତାୟ ୱା ଦିନ୍ନଂ ସବ୍ବଂ ତାୱକାଲିକମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ନିସ୍ସାମିକଦାସୋ ନାମ ୟସ୍ସ ସାମିକୁଲଂ ଅଞ୍ଞାତିକଂ ମରଣେନ ପରିକ୍ଖୀଣଂ, ନ କୋଚି ତସ୍ସ ଦାୟାଦୋ, ସୋ ପନ ସମାନଜାତିକେହି ୱା ନିୱାସଗାମୱାସୀହି ୱା ଇସ୍ସରେହି ୱା ଭୁଜିସ୍ସୋ କତୋୱ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ଦେୱଦାସାପି ଦାସା ଏୱ। ତେ ହି କତ୍ଥଚି ଦେସେ ରାଜଦାସା ହୋନ୍ତି, କତ୍ଥଚି ୱିହାରଦାସା ୱା, ତସ୍ମା ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୯୭) ପନ ''ନିସ୍ସାମିକଦାସୋ ନାମ ୟସ୍ସ ସାମିକା ସପୁତ୍ତଦାରା ମତା ହୋନ୍ତି, ନ କୋଚି ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗାହକୋ, ସୋପି ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ପନ ଅତ୍ତନାପି ଭୁଜିସ୍ସଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୟେ ୱା ପନ ତସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ସାମିନୋ, ତେହିପି କାରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, 'ଦେୱଦାସିପୁତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। 'ଦାସସ୍ସ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ପଲାୟନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ ପନ ''ଦାସମ୍ପି ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ ଅପନେନ୍ତୋ ପଦୱାରେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାପତ୍ତିୟା କାରେତବ୍ବୋ, ଦାସସ୍ସ ପନ ପଲାୟତୋ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୩୨। ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନକାଦିୱତ୍ଥୂସୁ କଣ୍ଣମୂଲେତି ସକଲସ୍ସ କଣ୍ଣସ୍ସ ଛେଦଂ ସନ୍ଧାୟାହ। କଣ୍ଣସକ୍ଖଲିକାୟାତି କଣ୍ଣଚୂଢଇକାୟ । ୟସ୍ସ ପନ କଣ୍ଣାୱଟ୍ଟେତି ହେଟ୍ଠା କୁଣ୍ଡଲାଦିଠପନଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ''ତଞ୍ହି ସଙ୍ଘଟନକ୍ଖମଂ। ଅଜପଦକେତି ଅଜପଦନାସିକଟ୍ଠିକୋଟିୟଂ। ତତୋ ହି ଉଦ୍ଧଂ ନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି। ସନ୍ଧେତୁନ୍ତି ଅୱିରୂପସଣ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିରୂପଂ ପନ ପରିସଦୂସକଂ ଆପାଦେତି।

ଖୁଜ୍ଜସରୀରୋତି ୱଙ୍କସରୀରୋ। ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱିଯ ଉଜୁକଂ ଗତ୍ତଂ ସରୀରଂ ଯସ୍ସ ସୋ ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତୋ, ଭଗୱା। ଅୱସେସୋ ସତ୍ତୋତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ରହିତସତ୍ତୋ। ଏତେନ ଠପେତ୍ୱା ମହାପୁରିସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଞ୍ଚ ଇତରେ ସତ୍ତା ଖୁଜ୍ଜପକ୍ଖିକାତି ଦସ୍ସେତି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ସତ୍ତା ଖନ୍ଧେ କଟିଯଂ ଜାଣୂସୂତି ତୀସୁ ଠାନେସୁ ନମନ୍ତି, ତେ କଟିଯଂ ନମନ୍ତା ପଚ୍ଛତୋ ନମନ୍ତି, ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ନମନ୍ତା ପୁରତୋ ନମନ୍ତି, ଦୀଘସରୀରା ପନ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ୱଙ୍କା ହୋନ୍ତି, ଏକେ ମୁଖଂ ଉନ୍ନାମେତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତାନି ଗଣଯନ୍ତା ୱିଯ ଚରନ୍ତି, ଏକେ ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତା ସୂଲସଦିସା ହୋନ୍ତି, ଏକେ ପୁରତୋ ପବ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି, ପୱେଧମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପରିୱଟୁମୋତି ସମନ୍ତତୋ ୱଟ୍ଟକାଯୋ। ଏତେନ ଏୱରୂପା ଏୱ ୱାମନକା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୩୩. ଅଟ୍ଠିସିରାଚମ୍ମସରୀରୋତି ଅଟ୍ଠିସିରାଚମ୍ମମତ୍ତସରୀରୋ। କୂଟକୂଟସୀସୋତି ଅନେକେସୁ ଠାନେସୁ ପିଣ୍ଡିତମଂସତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆମେଡିତଂ କତଂ। ତେନାହ ''ତାଲଫଲପିଣ୍ଡିସଦିସେନା''ତି। ତାଲଫଲାନଂ ମଞ୍ଜରୀ ପିଣ୍ଡି ନାମ। ଅନୁପୁବ୍ବତନୁକେନ ସୀସେନାତି ଚେତିଯଥୂପିକା ୱିଯ କମେନ କିସେନ ସୀସେନ। ମହାୱେଳୁପବ୍ବଂ ୱିଯ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ଅୱିସମଥୂଲେନ ସୀସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ନାଳିସୀସୋ ନାମ। କପ୍ପସୀସୋତି ଗଜମତ୍ଥକଂ ୱିଯ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନସୀସୋ। ''କଣ୍ଣିକକେସୋ ୱା''ତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ''ପାଣକେହୀ''ତିଆଦି। ମକ୍କଟସ୍ସେୱ ନଲାଟେପି କେସାନଂ ଉଟ୍ଠିତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ସୀସଲୋମେହୀ''ତିଆଦି।

ମକ୍କଟଭମୁକୋତି ନଲାଟଲୋମେହି ଅୱିଭତ୍ତଲୋମଭମୁକୋ। ଅକ୍ଖିଚକ୍କେହୀତି ଅକ୍ଖିମଣ୍ଡଲେହି। କେକରୋତି ତିରିଯଂ ପସ୍ସନକୋ। ଉଦକତାରକାତି ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ଉଦକେ ପଟିବିମ୍ବିକଚ୍ଛାଯା। ଉଦକବୁବ୍ବୁଳନ୍ତି କେଚି। ଅକ୍ଖିତାରକାତି ଅଭିମୁଖେ ଠିତାନଂ ଛାଯା। ଅକ୍ଖିଭଣ୍ଡକାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅତିପିଙ୍ଗଲକ୍ଖି ମଜ୍ଜାରକ୍ଖି। ମଧୁପିଙ୍ଗଲନ୍ତି ମଧୁୱଣ୍ଣପିଙ୍ଗଲଂ। ନିପ୍ପଖୁମକ୍ଖୀତି ଏତ୍ଥ ପଖୁମ-ସଦ୍ଦୋ ଅକ୍ଖିଦଲଲୋମେସୁ ନିରୁଳ୍ହୋ, ତଦଭାୱା ନିପ୍ପଖୁମକ୍ଖି। ଅକ୍ଖିପାକେନାତି ଅକ୍ଖିଦଲପରିଯନ୍ତେସୁ ପୂତିତାପଜ୍ଜନରୋଗେନ।

ଚିପିଟନାସିକୋତି ଅନୁନ୍ନତନାସିକୋ। ପଟଙ୍ଗମଣ୍ଡୂକୋ ନାମ ମହାମୁଖମଣ୍ଡୂକୋ। ଭିନ୍ନମୁଖୋତି ଉପକ୍କମୁଖପରିଯୋସାନୋ, ସବ୍ବଦା ୱିୱଟମୁଖୋ ୱା। ୱଙ୍କମୁଖୋତି ଏକପସ୍ସେ ଅପକ୍କମ୍ମ ଠିତହେଟ୍ଠିମହନୁକଟ୍ଠିକୋ। ଓଟ୍ଠଛିନ୍ନକୋତି ଉଭୋସୁ ଓଟ୍ଠେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଜାତିଯା ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ସତ୍ଥାଦିନା ଅପନୀତମଂସେନ ଓଟ୍ଠେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଏଳମୁଖୋତି ନିଚ୍ଚପଗ୍ଘରିତଲାଲାମୁଖୋ।

ଭିନ୍ନଗଲୋତି ଅୱନତଗଲୋ। ଭିନ୍ନୋରୋତି ଅତିନିନ୍ନୋରମଜ୍ଝୋ। ଏୱଂ ଭିନ୍ନପିଟ୍ଠୀତି। ସବ୍ବଞ୍ଚେତନ୍ତି ''କଚ୍ଛୁଗତ୍ତୋ''ତିଆଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କୁଟ୍ଠାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱାତି ଆହ ''ୱିନିଚ୍ଛଯୋ''ତିଆଦି।

ୱାତଣ୍ଡିକୋତି ଅଣ୍ଡକେସୁ ୱୁଦ୍ଧିରୋଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅଣ୍ଡୱାତରୋଗେନ ଉଦ୍ଧୁତବୀଜଣ୍ଡକୋସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ୱା। ଯସ୍ସ ନିୱାସନେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ଉଣ୍ଣତଂ ପକାସତି, ସୋୱ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ୱିକଟୋତି ତିରିଯଂ ଗମନପାଦେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ଯସ୍ସ ଚଙ୍କମତୋ ଜାଣୁକା ବହି ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଘଟ୍ଟୋତି ଗଚ୍ଛତୋ ପରିୱତ୍ତନପାଦେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ଯସ୍ସ ଚଙ୍କମତୋ ଜାଣୁକା ଅନ୍ତୋ ପୱିସନ୍ତି। ମହାଜଙ୍ଘୋତି ଥୂଲଜଙ୍ଘୋ। ମହାପାଦୋତି ମହନ୍ତେନ ପାଦତଲେନ ଯୁତ୍ତୋ। ପାଦୱେମଜ୍ଝେତି ପିଟ୍ଠିପାଦୱେମଜ୍ଝେ। ଏତେନ ଅଗ୍ଗପାଦୋ ଚ ପଣ୍ହି ଚ ସଦିସାୱାତି ଦସ୍ସେତି।

୧୩୪. ମଜ୍ଝେ ସଂକୁଟିତପାଦତ୍ତାତି କୁଣ୍ଡପାଦତାଯ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ଅଗ୍ଗେ ସଂକୁଟିତପାଦତ୍ତାତି କୁଣ୍ଠପାଦତାଯ। କୁଣ୍ଠପାଦସ୍ସେୱ ଚଙ୍କମନୱିଭାୱନଂ ''ପିଟ୍ଠିପାଦଗ୍ଗେନ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ''ତି। ''ପାଦସ୍ସ ବାହିରନ୍ତେନା''ତି ଚ ''ଅବ୍ଭନ୍ତରନ୍ତେନା''ତି ଚ ଇଦଂ ପାଦତଲସ୍ସ ଉଭୋହି ପରିଯନ୍ତେହି ଚଙ୍କମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ମମ୍ମନନ୍ତି ଖଲିତୱଚନଂ, ଯୋ ଏକମେୱକ୍ଖରଂ ଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଦତି, ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ଠାନକରଣୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅଭାୱେନ ଅଫୁଟକ୍ଖରୱଚନଂ। ୱଚନାନୁକରଣେନ ହି ସୋ ''ମମ୍ମନୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଯୋ ଚ କରଣସମ୍ପନ୍ନୋପି ଏକମେୱକ୍ଖରଂ ହିକ୍କାରବହୁସୋ ୱଦତି, ସୋପି ଇଧେୱ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ଯୋ ୱା ପନ ତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ଅନାମେଡିତକ୍ଖରମେୱ ସିଥିଲଂ ସିଲିଟ୍ଠୱଚନଂ ୱତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ସୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ଆପତ୍ତିତୋ ନ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କରୋନ୍ତାୱ ନ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଜୀୱିତନ୍ତରାଯାଦିଆପଦାସୁ ଅରୁଚିଯା କାଯସାମଗ୍ଗିଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

୧୩୫. ଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲକଥାସୁ ''ଯୋ କାଳପକ୍ଖେ ଇତ୍ଥୀ ହୋତି, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ପୁରିସୋ, ଅଯଂ ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ''ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''କାଳପକ୍ଖେ ପଣ୍ଡକୋ ହୋତି, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ପନସ୍ସ ପରିଳାହୋ ୱୂପସମ୍ମତୀ''ତି ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପରିଳାହୱୂପସମସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଉସ୍ସନ୍ନପରିଳାହତା ପଣ୍ଡକଭାୱାପତ୍ତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଇତ୍ଥିଭାୱୋ ପୁମ୍ଭାୱୋ ୱା ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସାତି ଅଭାୱକୋ। ''ତସ୍ମିଂଯେୱସ୍ସ ପକ୍ଖେ ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତାତି ଏତ୍ଥ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ

‘‘ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପବ୍ବଜିତୋ ସଚେ କିଲେସକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣାତି, ନ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ପଣ୍ଡକସ୍ସ ହି କିଲେସକ୍ଖଯାସମ୍ଭଵତୋ, ଖୀଣକିଲେସସ୍ସ ଚ ପଣ୍ଡକଭାଵାନାପତ୍ତିତୋ। ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକଥାଯଞ୍ହି ଅଵିସେସେନ ପଣ୍ଡକସ୍ସ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିତା ଵୁତ୍ତା, ଆସିତ୍ତଉସୂଯପକ୍ଖପଣ୍ଡକାନଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଟ୍ଠାଯେଵ ପଣ୍ଡକଭାଵୋ, ନ ପଵତ୍ତିଯଂଯେଵାତି ଵଦନ୍ତି। ତେନେଵ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିନିଦ୍ଦେସେ ଜଚ୍ଚନ୍ଧବଧିରାଦଯୋ ଵିଯ ପଣ୍ଡକୋ ଜାତିସଦ୍ଦେନ ଵିସେସେତ୍ଵା ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକସଂଵଣ୍ଣନାଯଞ୍ଚ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୩) ଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ପଣ୍ଡକତିରଚ୍ଛାନଗତଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକା ତଯୋ ଵତ୍ଥୁଵିପନ୍ନା ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା, ତେସଂ ସଗ୍ଗୋ ଅଵାରିତୋ, ମଗ୍ଗୋ ପନ ଵାରିତୋତି ଅଵିସେସତୋ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୩।୧୦୯) ଆଗତଂ।

ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୨।୧୦୯) ପନ ପଣ୍ଡକଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଆସିତ୍ତଉସୂଯପକ୍ଖପଣ୍ଡକା ତଯୋପି ପୁରିସଭାଵଲିଙ୍ଗାଦିଯୁତ୍ତା ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା, ତେ ଚ କିଲେସପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ବଲଵତାଯ ନପୁଂସକପଣ୍ଡକସଦିସତ୍ତା ‘‘ପଣ୍ଡକା’’ତି ଵୁତ୍ତା, ତେସୁ ଆସିତ୍ତଉସୂଯପଣ୍ଡକାନଂ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ କିଲେସପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରାଦୀହି ଵୀତିକ୍କମତୋ ନିଵାରେତୁମ୍ପି ସକ୍କା, ତେନ ତେ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବାତି ଵୁତ୍ତା। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକସ୍ସ ପନ କାଳପକ୍ଖେ ଉମ୍ମାଦୋ ଵିଯ କିଲେସପରିଳାହୋ ଅଵତ୍ଥରନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଵୀତିକ୍କମଂ ପତ୍ଵା ଏଵ ଚ ନିଵତ୍ତତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ସୋ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଵୁତ୍ତୋ, ତଦେତଂ ଵିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯସ୍ସ ପରେସ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆସିତ୍ତସ୍ସାତି ମୁଖେ ଆସିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋପି ଅସୁଚିମୁଚ୍ଚନେନ ପରିଳାହୋ ଵୂପସମ୍ମତି। ଉସୂଯାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯାତି ଉସୂଯାଯ ଵସେନ ଅତ୍ତନୋ ସେଵେତୁକାମତାରାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅସୁଚିମୁତ୍ତିଯା ପରିଳାହୋ ଵୂପସମ୍ମତି।

‘‘ବୀଜାନିଅପନୀତାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ବୀଜେସୁ ଠିତେସୁ ନିମିତ୍ତମତ୍ତେ ଅପନୀତେ ପଣ୍ଡକୋ ନ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁନୋପି ଅନାବାଧପଚ୍ଚଯା ତଦପନଯନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେଵ, ନ ପଣ୍ଡକତ୍ତଂ। ବୀଜେସୁ ପନ ଅପନୀତେସୁ ଅଙ୍ଗଜାତମ୍ପି ରାଗେନ କମ୍ମନିଯଂ ନ ହୋତି, ପୁମଭାଵୋ ଵିଗଚ୍ଛତି, ମସ୍ସୁଆଦିପୁରିସଲିଙ୍ଗମ୍ପି ଉପସମ୍ପଦାପି ଵିଗଚ୍ଛତି, କିଲେସପରିଳାହୋପି ଦୁନ୍ନିଵାରଵୀତିକ୍କମୋ ହୋତି ନପୁଂସକପଣ୍ଡକସ୍ସ ଵିଯ, ତସ୍ମା ଈଦିସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋପି ନାସେତବ୍ବୋତି ଵଦନ୍ତି। ଯଦି ଏଵଂ କସ୍ମା ବୀଜୁଦ୍ଧରଣେ ପାରାଜିକଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ତାଵ କେଚି ଵଦନ୍ତି ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତମେଵେତଂ ଭଗଵତା ‘ପଣ୍ଡକୋ ଭିକ୍ଖଵେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘ଯସ୍ମା ବୀଜୁଦ୍ଧରଣକ୍ଖଣେ ପଣ୍ଡକୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପାରାଜିକଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ସୋ ଉଦ୍ଧଟବୀଜୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପରେନ ସମଯେନ ଵୁତ୍ତନଯେନ ପଣ୍ଡକତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଭାଵକୋ ହୋତି, ଉପସମ୍ପଦାଯ ଅଵତ୍ଥୁ, ତତୋ ଏଵ ଚସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ଵିଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ଏସ ପଣ୍ଡକତ୍ତୁପଗମନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଜାତିଯା ନପୁଂସକପଣ୍ଡକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ଵା ‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି ଅଭବ୍ବୋତି ଵୁତ୍ତୋ, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ। ଅଯଞ୍ଚ କିଞ୍ଚାପି ସହେତୁକୋ, ଭାଵକ୍ଖଯେନ ପନସ୍ସ ଅହେତୁକସଦିସତାଯ ମଗ୍ଗୋପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେ ଉପକ୍କମେନ ପଣ୍ଡକଭାଵମାପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଛା ଉପକ୍କମେନ ଉପସମ୍ପଦାପି ନ ଵିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଯଦଗ୍ଗେନ ହି ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେ ଉପକ୍କମେନ ଅଭବ୍ବୋ ହୋତି, ତଦଗ୍ଗେନ ପଚ୍ଛାପି ହୋତୀତି ଵୀମଂସିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଇତ୍ଥତ୍ତାଦି ଭାଵୋ ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସାତି ଅଭାଵକୋ। ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ଵାରିତାତି ଏତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜାଗ୍ଗହଣେନେଵ ଉପସମ୍ପଦାପି ଗହିତା। ତେନାହ ‘‘ଯସ୍ସ ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଵାରିତା’’ତିଆଦି। ତସ୍ମିଂ ଯେଵସ୍ସ ପକ୍ଖେ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଵାରିତାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେପି ପବ୍ବଜ୍ଜାମତ୍ତମେଵ ଲଭତି, ଉପସମ୍ପଦା ପନ ତଦାପି ନ ଵଟ୍ଟତି, ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପନ ଆଗତୋ ଲିଙ୍ଗନାସନାଯ ନାସେତବ୍ବୋତି ଵେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

୧୩୬।ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋତି ଇମିନା ଅସମାନାଧିକରଣଵିସଯୋ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋଯଂ, ପୁରିମପଦେ ଚ ଵିଭତ୍ତିଅଲୋପୋତି ଦସ୍ସେତି। ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅଥ ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକସ୍ସ ଏକମେଵ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ହୋତି, ଉଦାହୁ ଦ୍ଵେତି? ଏକମେଵ ହୋତି, ନ ଦ୍ଵେ। କଥଂ ଵିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଯସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି, ନୋ। ଯସ୍ସ ଵା ପନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି, ନୋ’’ତି (ଯମ। ୩।ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକ।୧୮୮) ଏକସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭୂତଭାଵଦ୍ଵଯସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭିଧମ୍ମେ ପଟିସେଧିତତ୍ତା, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକସ୍ସ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି। ଯଦି ଏଵଂ ଦୁତିଯବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଅଭାଵୋ ଆପଜ୍ଜତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ହି ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ କାରଣଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ତସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି? ଵୁଚ୍ଚତେ – ନ ତସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୁତିଯବ୍ଯଞ୍ଜନକାରଣଂ। କସ୍ମା? ସଦା ଅଭାଵତୋ। ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକସ୍ସ ହି ଯଦା ଇତ୍ଥିଯା ରାଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ପୁରିସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ଇତ୍ଥିବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଗୁଳ୍ହଂ ହୋତି, ତଥା ଇତରସ୍ସ ଇତରଂ। ଯଦି ଚ ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦୁତିଯବ୍ଯଞ୍ଜନକାରଣଂ ଭଵେଯ୍ଯ, ସଦାପି ବ୍ଯଞ୍ଜନଦ୍ଵଯଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ନ ପନ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ଵେଦିତବ୍ବମେତଂ ‘‘ନ ତସ୍ସ ତଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନକାରଣଂ, କମ୍ମସହାଯଂ ପନ ରାଗଚିତ୍ତମେଵେତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଚସ୍ସ ଏକମେଵ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋ ସଯମ୍ପି ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି, ପରମ୍ପି ଗଣ୍ହାପେତି। ପୁରିସଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋ ପରଂ ଗଣ୍ହାପେତି, ସଯଂ ପନ ନ ଗଣ୍ହାତୀତି

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୧୬) ଆଗତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୧୬) ପନ – ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋତି ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଯୁତ୍ତୋ, ଇତରୋ ପନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଯୁତ୍ତୋ। ଏକସ୍ସ ହି ଭାୱଦ୍ୱଯଂ ସହ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଯମକେ (ଯମ। ୩।ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକ।୧୮୮) ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଦୁତିଯବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପନ କମ୍ମସହାଯେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ ଭାୱରହିତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପକତିତ୍ଥିପୁରିସାନମ୍ପି କମ୍ମମେୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନଲିଙ୍ଗାନଂ କାରଣଂ, ନ ଭାୱୋ ତସ୍ସ କେନଚି ପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯତ୍ତସ୍ସ ପଟ୍ଠାନେ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। କେୱଲଂ ଭାୱସହିତାନଂଯେୱ ବ୍ୟଞ୍ଜନଲିଙ୍ଗାନଂ ପୱତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୬୩୨-୬୩୩) ''ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦୀନୀ''ତିଆଦିନା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନକାରଣତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ଅକୁସଲବଲେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିନାପି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଚେ ତେସଂ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାନଂ। ଯଦା ଇତ୍ଥିଯା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ପୁରିସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ଇତରଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଯଦା ପୁରିସେ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ଇତ୍ଥିବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ଇତରଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ଆଗତଂ।

୧୩୭। ଥେଯ୍ୟାଯ ସଂୱାସୋ ଏତସ୍ସାତି ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ। ସୋ ଚ ନ ସଂୱାସମତ୍ତସ୍ସେୱ ଥେନକୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ଅଥ ଖୋ ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ତଦୁଭଯସ୍ସ ଚ ଥେନକୋପୀତି ଆହ ''ତଯୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକା''ତିଆଦି। ନ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯତୀତି ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ସାମଣେରାନଂ ୱା ୱନ୍ଦନଂ ନ ସାଦିଯତି। ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯତୀତି ଅତ୍ତନା ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୱସ୍ସାନୁରୂପଂ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯତି। ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦିକୋତି ଇମିନା ନ ଏକକମ୍ମାଦିକୋୱ ଇଧ ସଂୱାସୋ ନାମାତି ଦସ୍ସେତି।

୧୩୮।ରାଜ...ପେ... ଭଯେନାତି ଏତ୍ଥ ଭଯ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ ''ରାଜଭଯେନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯେନା''ତିଆଦିନା। ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ଯାୱ ସୋ ସୁଦ୍ଧମାନସୋତି ରାଜଭଯାଦୀହି ଗହିତଲିଙ୍ଗତାଯ ସୋ ସୁଦ୍ଧମାନସୋ ଯାୱ ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ରାଜଭଯାଦିଂ ୱିନା କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିତୁକାମତାଯ ଲିଙ୍ଗଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାଯ ଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନେୱ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ତାଦିସେନ ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାଯ ଅଭାୱତୋ ଯାୱ ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ତାୱ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ନ ହୋତି। ତେନେୱ ''ରାଜଭଯାଦୀହି ଗହିତଲିଙ୍ଗାନଂ 'ଗିହୀ ମଂ ସମଣୋତି ଜାନନ୍ତୂ'ତି ୱଞ୍ଚନଚିତ୍ତେ ସତିପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାଯ ଅଭାୱା ଦୋସୋ ନ ଜାତୋ''ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ''ୱୂପସନ୍ତଭଯତା ଇଧ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତା''ତି ୱଦନ୍ତି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ସୋ ୱୂପସନ୍ତଭଯୋ ଯାୱ ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ତାୱ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଅତ୍ଥେ ୱିଞ୍ଞାଯମାନେ ଅୱୂପସନ୍ତଭଯସ୍ସ ସଂୱାସସାଦିଯନେପି ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅୱୂପସନ୍ତଭଯସ୍ସ ସଂୱାସସାଦିଯନେପି ଅଥେଯ୍ୟସଂୱାସକତା ଦସ୍ସିତା। ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିଯଭତ୍ତାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋତି ଚ ଇମିନା ଅୱୂପସନ୍ତଭଯେନପି ସଂୱାସଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନେୱ ୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପେତି। ତେନେୱ ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯସ୍ମା ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସଂୱାସଂ ପରିହରିତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ତସ୍ମା 'ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିଯଭତ୍ତାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ'ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ରାଜଭଯାଦୀହି ଗହିତଲିଙ୍ଗତାଯେୱେତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିଯଭତ୍ତାନୀତି ସବ୍ବସାମଯିକାନଂ ସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ୱୀଥିଚତୁକ୍କାଦୀସୁ ଠପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଭତ୍ତାନି। କାଯପରିହାରିଯାନୀତି କାଯେନ ପରିହରିତବ୍ବାନି। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଭିମୁଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କମ୍ମନ୍ତାନୁଟ୍ଠାନେନାତି କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକମ୍ମାକରଣେନ। ତଦେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଚୀୱରାନି ନିୱାସନପାରୁପନୱସେନ ଆଦାଯ, ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି।

ନାପି ସଯଂ ଜାନାତୀତି ''ଯୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜତି, ସୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ହୋତୀ''ତି ୱା ''ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ଲଭତୀ''ତି ୱା ''ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମଣୋ ନାମ ନ ହୋତୀ''ତି ୱା ନ ଜାନାତି। ଯୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜତି, ସୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ହୋତୀତି ଇଦଂ ପନ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେଯେୱାତି ଇମିନା ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ସୁତ୍ୱା ସଚେପି ନାରୋଚେତି, ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଦୀପେତି।

ସିକ୍ଖଂଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ...ପେ... ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଦିନ୍ନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ନ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ହୋତି, ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସ ସଂୱାସସ୍ସ ସାଦିତତ୍ତା ନାପି ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ କାସାଯେ ସଉସ୍ସାହୋୱ ଓଦାତଂ ନିୱାସେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଇଦମେୱ କାରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପରତୋ ''ସାମଣେରୋ ସଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋ''ତିଆଦିନା ସାମଣେରସ୍ସ ୱୁତ୍ତୱିଧାନେସୁପି ଅଥେଯ୍ୟସଂୱାସପକ୍ଖେ ଅଯମେୱ ନଯୋ। ''ଭିକ୍ଖୁନିଯାପି ଏସେୱ ନଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ''ସାପି ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନା''ତିଆଦିନା ୱିଭାୱେତି।

ସଚେ କୋଚି ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋତି ସାମଣେରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପେଳଆଦୀସୂତି ଏତେନ ଗିହିସନ୍ତକଂ ଦସ୍ସିତଂ। ସାମଣେରପଟିପାଟିଯା...ପେ... ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି, ପାରାଜିକଂ ପନ ଆପଜ୍ଜତିଯେୱ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୧୦) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୧୦) ପନ – ଥେଯ୍ଯାଯ ଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତମ୍ପି ଇଧ ସଂୱାସୋ ଏୱାତି ଆହ ''ତଯୋ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକା''ତି। ନଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସାମଣେରାନଂ ୱା ୱନ୍ଦନଂ ନ ସାଦିଯତି। ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନନ୍ତି ଅତ୍ତନା ମୁସାୱାଦେନ ଦସ୍ସିତୱସ୍ସକ୍କମେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯତି। ଦହରସାମଣେରୋ ପନ ୱୁଡ୍ଢସାମଣେରାନଂ, ଦହରଭିକ୍ଖୁ ଚ ୱୁଡ୍ଢାନଂ ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯନ୍ତୋପି ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେତି ସଂୱାସତ୍ଥେନକତ୍ଥେ। ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସାନୀତି ଇଦଂ ସଂୱାସତ୍ଥେନକେ ୱୁତ୍ତପାଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସଯମେୱ ପନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାମଣେରୱସ୍ସାନି ଗଣେନ୍ତୋପି ଉଭଯତ୍ଥେନକୋ ଏୱ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ପୁରିସୋୱ, ଇତ୍ଥୀପି ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଥେଯ୍ଯସଂୱାସିକାୱ। ଆଦିକମ୍ମିକାପି ଚେତ୍ଥ ନ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଉପସମ୍ପନ୍ନେସୁ ଏୱ ପଞ୍ଞତ୍ତାପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆଦିକମ୍ମିକା ୱୁତ୍ତା, ତେନେୱେତ୍ଥ ଆଦିକମ୍ମିକୋପି ନ ମୁତ୍ତୋ।

ରାଜ…ପେ… ଭଯେନାତି ଏତ୍ଥ ଭଯ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଯାୱ ସୋ ସୁଦ୍ଧମାନସୋତି ''ଇମିନା ଲିଙ୍ଗେନ ଭିକ୍ଖୂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ତେହି ସଂୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାଭାୱେନ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ତେନ ହି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଲିଙ୍ଗେ ଗହିତମତ୍ତେ ପଚ୍ଛା ଭିକ୍ଖୂହି ସହ ସଂୱସତୁ ୱା ମା ୱା, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ହୋତି। ପଚ୍ଛା ସଂୱସନ୍ତୋପି ଅଭବ୍ବୋ ହୁତ୍ୱା ସଂୱସତି, ତସ୍ମା ଉଭଯତ୍ଥେନକୋପି ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକେ ଏୱ ପୱିସତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ରାଜାଦିଭଯେନ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ''ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ସୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତଲିଙ୍ଗତ୍ତା। ସଚେ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମଣେରୱସ୍ସଗଣନାଦିଂ କରୋତି, ତଦା ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ, ଉଭଯତ୍ଥେନକୋ ୱା ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ପରତୋ ''ସହ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ଅଯମ୍ପି ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଙ୍ଗମ୍ମ ସଂୱାସାଧିୱାସନୱସେନ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ଯାୱା''ତି , ତସ୍ସ ତାୱ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନାମ ନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚୋରାଦିଭଯଂ ୱିନାପି କୀଳାଧିପ୍ପାଯେନ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତାଲଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱନ୍ଦନାଦିଂ ଅସାଦିଯନ୍ତୋପି ''ସୋଭତି ନୁ ଖୋ ମେ ପବ୍ବଜିତଲିଙ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦିନା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିଯଭତ୍ତାନୀତି ସବ୍ବସାମଯିକାନଂ ସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଭତ୍ତାନି। ଇଦଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଞେୱ ନିଯମିତଭତ୍ତଗ୍ଗହଣେ ସଂୱାସୋପି ସମ୍ଭୱେଯ୍ଯାତି ସବ୍ବସାଧାରଣଭତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଂୱାସଂ ପନ ଅସାଦିଯିତ୍ୱା ଅଭିକ୍ଖୁକୱିହାରାଦୀସୁ ୱିହାରଭତ୍ତାଦୀନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି ଏୱ। କମ୍ମନ୍ତାନୁଟ୍ଠାନେନାତି କସିଆଦିକମ୍ମାକରଣେନ। ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯାତି ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗୱସେନ ସରୀରେନ ଧାରେତ୍ୱା।

ଯୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜତି, ସୋ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନାମ ହୋତୀତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ''ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ''ତି ପନ ନାମଂ ଅଜାନନ୍ତୋପି ''ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱା ''କରୋନ୍ତୋ ସମଣୋ ନାମ ନ ହୋତୀ''ତି ୱା ''ଯଦି ଆରୋଚେସ୍ସାମି, ଛଡ୍ଡେସ୍ସନ୍ତି ମ''ନ୍ତି ୱା ''ଯେନ କେନଚି ପବ୍ବଜ୍ଜା ମେ ନ ରୁହତୀ''ତି ଜାନାତି, ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ହୋତି। ଯୋ ପନ ପଠମଂ ''ପବ୍ବଜ୍ଜା ଏୱଂ ମେ ଗହିତା''ତି ସଞ୍ଞୀ କେୱଲଂ ଅନ୍ତରା ଅତ୍ତନୋ ସେତୱତ୍ଥନିୱାସନାଦିୱିପ୍ପକାରଂ ପକାସେତୁଂ ଲଜ୍ଜନ୍ତୋ ନ କଥେତି, ସୋ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ଅୱଧାରଣେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକଲକ୍ଖଣଂ ଞତ୍ୱା ୱଞ୍ଚନାଯପି ନାରୋଚେତି, ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଦୀପେତି। ସୋ ହି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତଲିଙ୍ଗତ୍ତା ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ନ ହୋତି, ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦତ୍ତା ତଦନୁଗୁଣସ୍ସେୱ ସଂୱାସସ୍ସ ସାଦିତତ୍ତା ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋପି ନ ହୋତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ପନ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ହୋତି, ସଂୱାସାରହସ୍ସ ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ସଂୱାସସାଦିଯନମତ୍ତେନ ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ ହୋତି।

ସଲିଙ୍ଗେଠିତୋତି ସଲିଙ୍ଗଭାୱେ ଠିତୋ। ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀତି ଭିକ୍ଖୂହି ଦିନ୍ନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ନ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାଯ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ ନ ହୋତି। ଯଂ ପନ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ''ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସ ସଂୱାସସ୍ସ ସାଦିତତ୍ତା ନାପି ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ''ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଇଦମେୱ କାରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ସାମଣେରସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସଂୱାସୋ ଏୱ ସାଦିତୋତି ସଂୱାସତ୍ଥେନକତା ନ ସିଯା ଭିକ୍ଖୂହି ଦିନ୍ନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣତ୍ତା। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ସାମଣେରୋପି ପାରାଜିକଂ ସମାପନ୍ନୋ ସାମଣେରପଟିଞ୍ଞାଯ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ ନ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋଭତୀତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱାତି କାସାୱଧାରଣେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗିହିଭାୱଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା।

ସଚେ କୋଚି ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋତି ସାମଣେରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପେଳଆଦୀସୂତି ୱିଲୀୱାଦିମଯେସୁ ଘରଦ୍ୱାରେସୁ ଠପିତେସୁ ଭତ୍ତଭାଜନୱିସେସେସୁ। ଏତେନ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସ୍ସଗଣନାଦୀନଂ ଅକରଣଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୩୯। ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକକଥାୟଂ ତେସଂ ଲିଙ୍ଗେ ଆଦିନ୍ନମତ୍ତେ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତୀତି ''ତିତ୍ଥିୟୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଗତସ୍ସ ଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନେୱ ତେସଂ ଲଦ୍ଧିପି ଗହିତାୟେୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କେନଚି ପନ ''ତେସଂ ଲିଙ୍ଗେ ଆଦିନ୍ନମତ୍ତେ ଲଦ୍ଧିୟା ଗହିତାୟପି ଅଗ୍ଗହିତାୟପି ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ''ତିତ୍ଥିୟୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଗତସ୍ସ ଲିଙ୍ଗସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଲଦ୍ଧିଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଲିଙ୍ଗସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେନେୱ ହି ସୋ ଗହିତଲଦ୍ଧିକୋ ହୋତି। ତେନେୱ ''ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ କୁସଚୀରାଦୀନି…ପେ… ଯାୱ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ତାୱ ତଂ ଲଦ୍ଧି ରକ୍ଖତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମତ୍ତେ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନଗ୍ଗୋୱ ଆଜୀୱକାନଂ ଉପସ୍ସୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ପଦୱାରେ ପଦୱାରେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ''ଆଜୀୱକୋ ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗମନପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନଗ୍ଗେନ ହୁତ୍ୱା ଗମନପଚ୍ଚୟାପି ପଦୱାରେ ଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତିୟେୱାତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୧୦) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୧୦) ପନ – ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକାଦିକଥାସୁ ତେସଂ ଲିଙ୍ଗେ ଆଦିନ୍ନମତ୍ତେତି ୱୀମଂସାଦିଅଧିପ୍ପାୟଂ ୱିନା ''ତିତ୍ଥିୟୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନୱସେନ ଲିଙ୍ଗେ କାୟେନ ଧାରିତମତ୍ତେ। ସୟମେୱାତି ତିତ୍ଥିୟାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସୟମେୱ ସଙ୍ଘାରାମେପି କୁସଚୀରାଦୀନି ନିୱାସେତି। ଆଜୀୱକୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ଗଚ୍ଛତୀତି ଆଜୀୱକାନଂ ସନ୍ତିକେ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜନୱିଧିନା ''ଆଜୀୱକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ହି ତିତ୍ଥିୟଭାୱୂପଗମନଂ ପତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ''ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ପରିକପ୍ପିତତ୍ତା ପଦୱାରେ ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ପାଠଇଯା ଅୱୁତ୍ତେପି ମେଥୁନାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତପୁବ୍ବପୟୋଗଦୁକ୍କଟାନୁଲୋମତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ ଚ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନୱସେନ ଲିଙ୍ଗେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ପାରାଜିକଂ, ତତୋ ପୁରିମପୟୋଗେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟକ୍ଖଣେ ନିୱତ୍ତନ୍ତୋପି ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତି ଏୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସଙ୍ଘଭେଦେପି ଲୋହିତୁପ୍ପାଦେପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗାଦୀସୁ ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟପାରାଜିକାହି ମୁଚ୍ଚନସୀମା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ସାସନୱିରୁଦ୍ଧତାୟେତ୍ଥ ଆଦିକମ୍ମିକାନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତା। ପବ୍ବଜ୍ଜାୟପି ଅଭବ୍ବତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନେତେ ଅଞ୍ଞେ ଚ ପାରାଜିକକଣ୍ଡେ ୱିସୁଂ ସିକ୍ଖାପଦେନ ପାରାଜିକାଦିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଧ ଅଭବ୍ବେସୁ ଏୱ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଂ ଲଦ୍ଧୀତି ତିତ୍ଥିୟୱେସେ ସେଟ୍ଠଭାୱଗ୍ଗହଣମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ହି ତିତ୍ଥିୟାନଂ ସସ୍ସତାଦିଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ଲିଙ୍ଗେ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ନ ହୋତି, ତଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ''ଏତେସଂ ୱତଚରିୟା ସୁନ୍ଦରା''ତି ଲିଙ୍ଗଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତି ଏୱ। ଲଦ୍ଧିୟା ଅଭାୱେନାତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ସାଲୟତାୟ ତିତ୍ଥିୟଭାୱୂପଗମନଲଦ୍ଧିୟା ଅଭାୱେନ। ଏତେନ ଚ ଆପଦାସୁ କୁସଚୀରାଦିଂ ପାରୁପନ୍ତସ୍ସପି ନଗ୍ଗସ୍ସ ୱିୟ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁନା କଥିତୋତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘଭେଦକୋପି ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁନାୱ କଥିତୋ, ମାତୁଘାତକାଦୟୋ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନାତିପି ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଆଗତଂ।

୧୪୦। ତିରଚ୍ଛାନକଥାୟଂ ''ୟୋ କୋଚି ଅମନୁସ୍ସଜାତିୟୋ, ସବ୍ବୋୱ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ଏତେନ ଏସୋ ମନୁସ୍ସଜାତିୟୋ ଏୱ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ଲଭତି, ନ ତତୋ ଅଞ୍ଞୋତି ଦୀପେତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ତୁମ୍ହେ ଖୋତ୍ଥ ନାଗା ଅୱିରୁଳ୍ହିଧମ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ''ତି (ମହାୱ। ୧୧୧)।

୧୪୧। ଆନନ୍ତରିୟକଥାୟଂ ତିରଚ୍ଛାନାଦିଅମନୁସ୍ସଜାତିତୋ ମନୁସ୍ସଜାତିକାନଞ୍ଞେୱ ପୁତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତାଦୟୋପି ତିକ୍ଖୱିସଦା ହୋନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣା ୱିୟାତି ଆହ ''ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଭୂତା ଜନିକା ମାତା''ତି। ଯଥା ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଞେୱ କୁସଲପୱତ୍ତି ତିକ୍ଖୱିସଦା, ଏୱଂ ଅକୁସଲପୱତ୍ତିପୀତି ଆହ ''ସୟମ୍ପିମନୁସ୍ସଜାତିକେନେୱା''ତିଆଦି। ଅଥ ୱା ଯଥା ସମାନଜାତିୟସ୍ସ ୱିକୋପନେ କମ୍ମଂ ଗରୁତରଂ, ନ ତଥା ୱିଜାତିୟସ୍ସାତି ଆହ ''ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଭୂତା''ତି। ପୁତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧେନ ମାତୁପିତୁସମଞ୍ଞା , ଦତ୍ତକିତ୍ତିମାଦିୱସେନପି ପୁତ୍ତୱୋହାରୋ ଲୋକେ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଖୋ ପରିୟାୟତୋତି ନିପ୍ପରିୟାୟସିଦ୍ଧତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଜନିକା ମାତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସେୱ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରଭାୱାପତ୍ତି ଯଥା ତଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୋଧିତ୍ତୟନିବ୍ବତ୍ତିୟଂ, ଏୱଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସେୱ ଅକୁସଲଧମ୍ମାନମ୍ପି ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରଭାୱାପତ୍ତୀତି ଆହ ''ସୟମ୍ପି ମନୁସ୍ସଜାତିକେନେୱା''ତି। ଆନନ୍ତରିୟେନାତି ଏତ୍ଥ ଚୁତିଅନନ୍ତରଂ ନିରୟେ ପଟିସନ୍ଧିଫଲଂ ଅନନ୍ତରଂ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଅନନ୍ତରେ ଜନକତ୍ତେନ ନିୟୁତ୍ତଂ ଆନନ୍ତରିୟଂ, ତେନ। ଅଥ ୱା ଚୁତିଅନନ୍ତରଂ ଫଲଂ ଅନନ୍ତରଂ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଅନନ୍ତରେ ନିୟୁତ୍ତଂ, ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତନେନ ଅନନ୍ତରକରଣସୀଲଂ, ଅନନ୍ତରପ୍ପୟୋଜନଂ ୱା ଆନନ୍ତରିୟଂ, ତେନ ଆନନ୍ତରିୟେନ ମାତୁଘାତକକମ୍ମେନ। ପିତୁଘାତକେପି ''ୟେନ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ଜନକୋ ପିତା ସୟମ୍ପି ମନୁସ୍ସଜାତିକେନେୱ ସତା ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପିତୋ, ଅୟଂ ଆନନ୍ତରିୟେନ ପିତୁଘାତକକମ୍ମେନ ପିତୁଘାତକୋ''ତିଆଦିନା ସବ୍ବଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ପିତୁଘାତକେପି ଏସେୱ ନୟୋ''ତି।

ପରିୱତ୍ତିତଲିଙ୍ଗମ୍ପି ମାତରଂ ୱା ପିତରଂ ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମଂ ହୋତିୟେୱ। ସତିପି ହି ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସୋ ଏୱ

ଏକକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତୋ ଭଓ୍ୱଙ୍ଗପ୍ପବନ୍ଧୋ ଜୀଓ୍ୱିତପ୍ପବନ୍ଧୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋତି। ଯୋ ପନ ସଯଂ ମନୁସ୍ସୋ ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ପିତରଂ ଓ୍ୱା ମାତରଂ ଓ୍ୱା, ସଯଂ ଓ୍ୱା ତିରଚ୍ଛାନଭୂତୋ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ, ତିରଚ୍ଛାନୋଯେଓ୍ୱ ଓ୍ୱା ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ଜୀଓ୍ୱିତା ଓ୍ୱୋରୋପେତି, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ହୋତି, ଭାରିଯଂ ପନ ହୋତି, ଆନନ୍ତରିଯଂ ଆହଚ୍ଚେଓ୍ୱ ତିଟ୍ଠତି। ଏଳକଚତୁକ୍କଂ ସଙ୍ଗାମଚତୁକ୍କଂ ଚୋରଚତୁକ୍କଞ୍ଚେତ୍ଥ କଥେତବ୍ବଂ। ''ଏଳକଂ ମାରେମୀ''ତି ଅଭିସନ୍ଧିନାପି ହି ଏଳକଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ ମନୁସ୍ସୋ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ମାତରଂ ଓ୍ୱା ପିତରଂ ଓ୍ୱା ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି ମରଣାଧିପ୍ପାଯେନେଓ୍ୱ ଆନନ୍ତରିଯଓ୍ୱତ୍ଥୁନୋ ଓ୍ୱିକୋପିତତ୍ତା। ଏଳକାଭିସନ୍ଧିନା, ପନ ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ଓ୍ୱା ଏଳକଂ ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି ଆନନ୍ତରିଯଓ୍ୱତ୍ଥୁନୋ ଅଭାଓ୍ୱତୋ। ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ମାତାପିତରୋ ମାରେନ୍ତୋ ଫୁସ୍ସତେଓ୍ୱ। ଏସ ନଯୋ ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ଚତୁକ୍କଦ୍ୱଯେ। ଯଥା ଚ ମାତାପିତୂସୁ, ଏଓ୍ୱଂ ଅରହନ୍ତେସୁ ଏତାନି ଚତୁକ୍କାନି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସବ୍ବତ୍ଥ ହି ପୁରିମଂ ଅଭିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ଓ୍ୱଧକଚିତ୍ତଂ, ପନ ତଦାରମ୍ମଣଜୀଓ୍ୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପମାଣଂ। କତାନନ୍ତରିଯକମ୍ମୋ ଚ ''ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଓ୍ୱିପାକଂ ପଟିବାହେସ୍ସାମୀ''ତି ସକଲଚକ୍କଓ୍ୱାଳଂ ମହାଚେତିଯପ୍ପମାଣେହି କଞ୍ଚନଥୂପେହି ପୂରେତ୍ୱାପି ସକଲଚକ୍କଓ୍ୱାଳଂ ପୂରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱାପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଓ୍ୱିଚରିତ୍ୱାପି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନିରଯମେଓ୍ୱ ଉପପଜ୍ଜତି, ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ନ ଲଭତି। ପିତୁଘାତକେ ଓ୍ୱେସିଯା ପୁତ୍ତୋତି ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ, କୁଲିତ୍ଥିଯା ଅତିଚାରିନିଯା ପୁତ୍ତୋପି ଅତ୍ତନୋ ପିତରଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଘାତେନ୍ତୋପି ପିତୁଘାତକୋଓ୍ୱ ହୋତି।

ଅରହନ୍ତଘାତକକମ୍ମେ ଅଓ୍ୱସେସନ୍ତି ଅନାଗାମିଆଦିକଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଓ୍ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ତତିଯପାରାଜିକଓ୍ୱଣ୍ଣନାତୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

''ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତମେଓ୍ୱତ୍ଥଂ ଓ୍ୱିଭାଓ୍ୱେତି ''ଓ୍ୱଧକଚିତ୍ତେନା''ତି। ଓ୍ୱଧକଚେତନାଯ ହି ଦୂସିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଇଧ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ନାମ। ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଭେଜ୍ଜକାଯତାଯ ପରୂପକ୍କମେନ ଚମ୍ମଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଲୋହିତପଗ୍ଘରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସରୀରସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତୋଯେଓ୍ୱ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଲୋହିତଂ ସମୋସରତି, ଆଘାତେନ ପକୁପ୍ପମାନଂ ସଞ୍ଚିତଂ ହୋତି। ଦେଓ୍ୱଦତ୍ତେନ ପଓ୍ୱିଦ୍ଧସିଲତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତା ସକ୍ଖଲିକାପି ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦନ୍ତଂ ପହରି, ଫରସୁନା ପହଟୋ ଓ୍ୱିଯ ପାଦୋ ଅନ୍ତୋଲୋହିତୋଯେଓ୍ୱ ଅହୋସି। ଜୀଓ୍ୱକୋ ପନ ତଥାଗତସ୍ସ ରୁଚିଯା ସତ୍ଥକେନ ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତମ୍ହା ଠାନା ଦୁଟ୍ଠଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଫାସୁମକାସି, ତେନସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମମେଓ୍ୱ ଅହୋସି। ତେନାହ ''ଜୀଓ୍ୱକୋ ଓ୍ୱିଯା''ତିଆଦି।

ଅଥ ଯେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ତଥାଗତେ ଚେତିଯଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ବୋଧିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଧାତୁମ୍ହି ଉପକ୍କମନ୍ତି, ତେସଂ କିଂ ହୋତୀତି? ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ ହୋତି ଆନନ୍ତରିଯସଦିସଂ। ସଧାତୁକଂ ପନ ଥୂପଂ ଓ୍ୱା ପଟିମଂ ଓ୍ୱା ବାଧମାନଂ ବୋଧିସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ସଚେପି ତତ୍ଥ ନିଲୀନା ସକୁଣା ଚେତିଯେ ଓ୍ୱଚ୍ଚଂ ପାତେନ୍ତି, ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତିଯେଓ୍ୱ। ପରିଭୋଗଚେତିଯତୋ ହି ସରୀରଚେତିଯଂ ଗରୁତରଂ। ଚେତିଯଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ବୋଧିମୂଲେପି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହରିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ଯା ପନ ବୋଧିସାଖା ବୋଧିଘରଂ ବାଧତି, ତଂ ଗେହରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଲଭତି। ବୋଧିଅତ୍ଥାଯ ହି ଗେହଂ, ନ ଗେହତ୍ଥାଯ ବୋଧି। ଆସନଘରେପି ଏସେଓ୍ୱ ନଯୋ। ଯସ୍ମିଂ ପନ ଆସନଘରେ ଧାତୁ ନିହିତା ହୋତି, ତସ୍ସ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ତଂ ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ବୋଧିଜଗ୍ଗନତ୍ଥଂ ଓଜୋହରଣସାଖଂ ଓ୍ୱା ପୂତିଟ୍ଠାନଂ ଓ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତିଯେଓ୍ୱ, ସତ୍ଥୁ ରୂପକାଯପଟିଜଗ୍ଗନେ ଓ୍ୱିଯ ପୁଞ୍ଞମ୍ପି ହୋତି।

ସଙ୍ଘଭେଦେ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନନ୍ତି ଅପଲୋକନାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ। ଅଯଂ ସଙ୍ଘଭେଦକୋତି ପକତତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେ ଏଓ୍ୱ ପାରାଜିକଂ ସମାପନ୍ନୋ ଓ୍ୱା ଓ୍ୱତ୍ଥାଦିଦୋସେନ ଓ୍ୱିପନ୍ନୁପସମ୍ପଦୋ ଓ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋପି ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି, ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭିନ୍ନୋଓ୍ୱ ହୋତି, ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚସ୍ସ ନ ଓ୍ୱାରିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକେ ଇଚ୍ଛମାନନ୍ତି ଓଦାତଓ୍ୱତ୍ଥଓ୍ୱସନଂ ଇଚ୍ଛମାନଂ। ତେନେଓ୍ୱାହ ''ଗିହିଭାଓ୍ୱେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମତ୍ତେଯେଓ୍ୱା''ତି। ନେଓ୍ୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅତ୍ଥୀତି ଯୋଜନା। ଯୋ ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅଭବ୍ବେ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେ ଞତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତି, ଉପସମ୍ପାଦେତି ଓ୍ୱା, ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୨। ଗବ୍ଭମାସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଓ୍ୱୀସତି ଓ୍ୱସ୍ସାନି ଅସ୍ସାତି ଗବ୍ଭଓ୍ୱୀସୋ। ହାଯନଓ୍ୱଡ୍ଢନନ୍ତି ଗବ୍ଭମାସେସୁ ଅଧିକେସୁ ଉତ୍ତରି ହାଯନଂ, ଊନେସୁ ଓ୍ୱଡ୍ଢନନ୍ତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକୂନଓ୍ୱୀସତିଓ୍ୱସ୍ସନ୍ତି ଦ୍ୱାଦସ ମାସେ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଓ୍ୱସିତ୍ୱା ମହାପଓ୍ୱାରଣାଯ ଜାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକୂନଓ୍ୱୀସତିଓ୍ୱସ୍ସଂ। ପାଟିପଦଦିଓ୍ୱସେତି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଓ୍ୱସ୍ସୂପଗମନଦିଓ୍ୱସେ। ''ତିଂସରତ୍ତିଦିଓ୍ୱୋ ମାସୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩।୭୧; ୮।୪୩; ଓ୍ୱିଭ॰ ୧୦୨୩) ଓ୍ୱଚନତୋ ''ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ପରିହାଯନ୍ତୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତି, ତତିଯସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରେ ଏକମାସସ୍ସ ଅଧିକତ୍ତା ମାସପରିଚ୍ଚଜନଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ତତିଯୋ ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରୋ ତେରସମାସିକୋ ହୋତି। ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱାଦସମାସିକତ୍ତା ଅଟ୍ଠାରସସୁ ଓ୍ୱସ୍ସେସୁ ଅଧିକମାସେ ଓ୍ୱିସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଛ ମାସା ଓ୍ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋତି ଛମାସତୋ। ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱାତି ଅଧିକମାସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିପୁଣ୍ଣଓ୍ୱୀସତିଓ୍ୱସ୍ସତ୍ତା ନିବ୍ବେମତିକା ହୁତ୍ୱା। ଯଂ ପନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ''ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂଯେଓ୍ୱ ଓ୍ୱସ୍ସାନଂ ଅଧିକମାସେ ଗହେତ୍ୱା ଗଣିତତ୍ତା ସେସଓ୍ୱସ୍ସଦ୍ୱଯସ୍ସପି ଅଧିକଦିଓ୍ୱସାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ଅଧିକଦିଓ୍ୱସାନି ସନ୍ଧାଯ 'ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା'ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଦ୍ୱୀସୁ ଓ୍ୱସ୍ସେସୁ ଅଧିକଦିଓ୍ୱସାନି ନାମ

ୱିସୁଂ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି ତତିଯେ ୱସ୍ସେ ୱସ୍ସୁକ୍କଡ୍ଢନୱସେନ ଅଧିକମାସେ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେଯେୱ ଅତିରେକମାସସମ୍ଭୱତୋ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଅତିରେକଦିୱସାନି ୱିସୁଂ ନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି।

''ତେ ଦ୍ୱେ ମାସେ ଗହେତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତୀ''ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସମ୍ହି ଚ ପୁନ ଅପରସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ''ଏତ୍ଥ ପନ...ପେ... ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ନିପାତାନଂ ପନ-ସଦ୍ଦୋ ହିସଦ୍ଦତ୍ଥୋ, ଏତ୍ଥ ହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ସମତ୍ଥନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଚ ଇମଂ ଦୀପେତି – ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ସାମଣେରଂ ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସିଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପାଟିପଦଦିୱସେ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ''ତି, ତତ୍ଥ ଗବ୍ଭମାସେପି ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ମାସେହି ଅପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଧିକମାସେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଗହିତେସୁ ଏୱ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ନାମ ହୋନ୍ତୀତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଗବ୍ଭମାସାପି ଗଣନୂପଗା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା। ଏକୱୀସତିୱସ୍ସୋ ହୋତୀତି ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ସମାନୋ ଗବ୍ଭମାସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତିୱସ୍ସୋ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ, କମ୍ମୱାଚାଚରିଯୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୦୬) ଆଗତଂ।

ଗବ୍ଭେ ସଯିତକାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱୀସତିମଂ ୱସ୍ସଂ ପରିପୁଣ୍ଣମସ୍ସାତି ଗବ୍ଭୱୀସୋ। ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସୀତି ସାୱଣମାସସ୍ସ ପୁଣ୍ଣମିଯା ଆସାଳ୍ହୀପୁଣ୍ଣମିଯା ଅନନ୍ତରପୁଣ୍ଣମୀ। ପାଟିପଦଦିୱସେତି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ, ଦ୍ୱାଦସ ମାସେ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ୱସିତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାଯ ଜାତଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ତିଂସରତ୍ତିଦିୱୋ ମାସୋ, ଦ୍ୱାଦସମାସିକୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ''ତି ୱଚନତୋ ''ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ପରିହାଯନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱସ୍ସଂ ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ୱସ୍ସଂ ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତି, ''ଏକମାସଂ ଅଧିକମାସୋ''ତି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ତତିଯୋ ତତିଯୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ ତେରସମାସିକୋ ହୋତି। ତେ ଦ୍ୱେ ମାସେ ଗହେତ୍ୱାତି ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସତୋ ଯାୱ ଜାତଦିୱସଭୂତା ମହାପୱାରଣା, ତାୱ ଯେ ଦ୍ୱେ ମାସା ଅନାଗତା, ତେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଅଧିକମାସତୋ ଲଦ୍ଧେ ଦ୍ୱେ ମାସେ ଗହେତ୍ୱା। ତେନାହ ''ଯୋ ପୱାରେତ୍ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତିଆଦି। ''ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା''ତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଏୱ ଅଧିକମାସେ ଗହେତ୍ୱା ତତୋ ୱୀସତିଯା ୱସ୍ସେସୁପି ଚାତୁଦ୍ଦସୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ପରିହାପନେନ ସବ୍ବଥା ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ପୱାରେତ୍ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ମହାପୱାରଣାଦିୱସେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଗବ୍ଭୱସ୍ସେନ ସହ ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଗବ୍ଭମାସାପି ଗଣନୂପଗା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା। ଏକୱୀସତିୱସ୍ସୋତି ଜାତିଯା ୱୀସତିୱସ୍ସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ଆଚରିଯୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତି। ସୋପୀତି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୋପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୪୦୬) ଆଗତଂ।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ''ଅଟ୍ଠାରସସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଛ ମାସା ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦାନି ପନ ''ଏକୂନୱୀସତିଯା ୱସ୍ସେସୁ ସତ୍ତ ମାସା ଅଧିକା''ତି ୱଦନ୍ତି, କଥମେତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ସାସନୱୋହାରେନ ଲୋକିଯଗତିଂ ଅନୁପଗମ୍ମ ତୀସୁ ତୀସୁ ସଂୱଚ୍ଛରେସୁ ମାସଛଡ୍ଡନଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଅଟ୍ଠାରସସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଛ ମାସା ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦାନି ପନ ୱେଦୱୋହାରେନ ଚନ୍ଦସୂରିଯଗତିସଙ୍ଖାତଂ ତିଥିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଣେନ୍ତୋ ''ଏକୂନୱୀସତିଯା ୱସ୍ସେସୁ ସତ୍ତ ମାସା ଅଧିକା''ତି ୱଦନ୍ତୀତି, ତଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକଥାଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

୧୪୩। ମାତା ୱା ମତା ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୋଯେୱାତି ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ଏୱ।

୧୪୪।''ଏକସୀମାଯଞ୍ଚଅଞ୍ଞେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଏକସୀମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ଅସତି ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ୱା ଠତ୍ୱା ନଦୀସମୁଦ୍ଦାଦୀନି ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଏତେନ ସବ୍ବେ ସୀମଟ୍ଠକଭିକ୍ଖୂ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଅନାପୁଚ୍ଛା ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି।

୧୪୫।ଅନାମଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ଅଗ୍ଗହିତଅଗ୍ଗଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ। ସାମଣେରଭାଗସମକୋ ଆମିସଭାଗୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ସାମଣେରାନଂ ଆମିସଭାଗସ୍ସ ସମକମେୱ ଦୀଯମାନତ୍ତା ୱିସୁଂ ସାମଣେରଭାଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ହେଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପନ ଭତ୍ତଂ କଦାଚି ମନ୍ଦଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଉପରି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାମଣେରପାଳିଯାୱ ଗହେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନିଯତପବ୍ବଜ୍ଜସ୍ସେୱ ଚାଯଂ ଭାଗୋ ଦୀଯତି। ତେନେୱ ''ଅପକ୍କଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୧୪୬।ସଯଂ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି କେସଚ୍ଛେଦନାଦୀନି ସଯଂ କରୋନ୍ତେନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। କେସଚ୍ଛେଦନଂ କାସାଯଚ୍ଛାଦନଂ ସରଣଦାନନ୍ତି ହି ଇମାନି ତୀଣି କରୋନ୍ତୋ ''ପବ୍ବାଜେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେସୁ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାପି କରୋନ୍ତୋ ତଥା ୱୋହରୀଯତିଯେୱ, ତସ୍ମା ଏତଂ ପବ୍ବାଜେହୀତି କେସଚ୍ଛେଦନଂ

କାସାୟଚ୍ଛାଦନଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଜ୍ଝାୟଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବାଜେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଖଣ୍ଡସୀମଂ ନେତ୍ୱାତି ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାରୋଚନପରିହରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ସଭିକ୍ଖୁକେ ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି "ଏତସ୍ସ କେସେ ଛିନ୍ଦା"ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପବ୍ବାଜେତ୍ୱାତି କେସଚ୍ଛେଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଭିକ୍ଖୁତୋ ଅଞ୍ଞୋ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ସରଣଦାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ "ସାମଣେରୋ ପନା"ତିଆଦୀତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୪) ଆଗତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୪) ପନ – ସୟଂ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ "କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା"ତିଆଦିୱଚନତୋ କେସଚ୍ଛେଦନକାସାୟଚ୍ଛାଦନସରଣଦାନାନି ପବ୍ବଜନଂ ନାମ, ତେସୁ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱୟଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱ କାତବ୍ବଂ, କାରେତବ୍ବଂ ୱା। ପବ୍ବାଜେହୀତି ଇଦଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଖଣ୍ଡସୀମଂ ନେତ୍ୱାତି ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାରୋଚନପରିହରଣତ୍ଥଂ। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଏକସୀମାୟ "ଏତସ୍ସ କେସେ ଛିନ୍ଦା"ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତୁମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ପବ୍ବାଜେତ୍ୱାତି କେସାଦିଚ୍ଛେଦନମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ "କାସାୟାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା"ତି ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପବ୍ବାଜେତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ସରଣଦାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁଆଣତ୍ତିୟା ଦିନ୍ନମ୍ପି ସରଣଂ ନ ରୁହତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟମ୍ପି (ୱଜିର ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୪) – ଖଣ୍ଡସୀମଂ ନେତ୍ୱାତି ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାରୋଚନପରିହରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ସଭିକ୍ଖୁକେ ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି "ଏତସ୍ସ କେସେ ଛିନ୍ଦା"ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। "ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା"ତି ଇମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟପକାସନତ୍ଥଂ "କାସାୟାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଏହୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଚେ କେସମସ୍ସୁଓରୋପନାଦୀନି ଅକତ୍ୱା ପବ୍ବଜତ୍ଥଂ ସରଣାନି ଦେତି, ନ ରୁହତି ପବ୍ବଜ୍ଜା। କମ୍ମୱାଚାୟ ସାୱେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତି, ରୁହତି ଉପସମ୍ପଦା। ଅପତ୍ତଚୀୱରାନଂ ଉପସମ୍ପଦାସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ, କମ୍ମୱିପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ ଚେତଂ ଯୁଜ୍ଜତେୱାତି ଏକେ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

"ସଲିଙ୍ଗସ୍ସେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ୱିଲିଙ୍ଗସ୍ସାପି ଚେତରା;

ଅପେତପୁବ୍ବୱେସସ୍ସ, ତଂଦ୍ୱୟା ଇତି ଚାପରେ"ତି।

ଭିକ୍ଖୁନା ହି ସହତ୍ଥେନ ୱା ଆଣତ୍ତିୟା ୱା ଦିନ୍ନମେୱ କାସାୱଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅଦିନ୍ନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପନ ସନ୍ତେସ୍ୱେୱ କାସାୱେସୁ, ନାସନ୍ତେସୁ ଅସମ୍ଭୱତୋତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋତି ଆଗତୋ।

ଭବ୍ବରୂପୋତି ଭବ୍ବସଭାୱୋ। ତମେୱତ୍ଥଂ ପରିୟାୟନ୍ତରେନ ୱିଭାୱେତି "ସହେତୁକୋ"ତି। ଞାତୋତି ପାକଟୋ। ୟସସ୍ସୀତି ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ।

ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଗନ୍ଧାସୟୋକାସୱସେନ ଅସୁଚିଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକୂଲଭାୱଂ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତେନାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ କେସା ନାମେତେ ୱଣ୍ଣତୋପି ପଟିକୂଲା, ସଣ୍ଠାନତୋପି ଗନ୍ଧତୋପି ଆସୟତୋପି ଓକାସତୋପି ପଟିକୂଲା। ମନୁଞ୍ଞେପି ହି ୟାଗୁପତ୍ତେ ୱା ଭତ୍ତପତ୍ତେ ୱା କେସୱଣ୍ଣଂ କିଞ୍ଚି ଦିସ୍ୱା "କେସମିସ୍ସକମିଦଂ, ହରଥ ନ"ନ୍ତି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ କେସା ୱଣ୍ଣତୋ ପଟିକୂଲା। ରତ୍ତିଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାପି କେସସଣ୍ଠାନଂ ଅକ୍କୱାକଂ ୱା ମକଚିୱାକଂ ୱା ଛୁପିତ୍ୱା ତଥେୱ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ସଣ୍ଠାନତୋପି ପଟିକୂଲା। ତେଲମକ୍ଖନପୁପ୍ଫଧୂମାଦିସଙ୍ଖାରୱିରହିତାନଞ୍ଚ କେସାନଂ ଗନ୍ଧୋ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୋତି। ତତୋ ଜେଗୁଚ୍ଛତରୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ। କେସା ହି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲାପି ସିୟୁଂ, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲାୟେୱ। ୟଥା ହି ଦହରସ୍ସ କୁମାରକସ୍ସ ୱଚ୍ଚଂ ୱଣ୍ଣତୋ ହଲିଦ୍ଦିୱଣ୍ଣଂ, ସଣ୍ଠାନତୋ ହଲିଦ୍ଦିପିଣ୍ଡିସଣ୍ଠାନଂ। ସଙ୍କରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡିତଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧୁମାତକକାଳଅସୁନଖସରୀରଂ ୱଣ୍ଣତୋ ତାଲପକ୍କୱଣ୍ଣଂ, ସଣ୍ଠାନତୋ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ, ଦାଠାପିସ୍ସ ସୁମନମକୁଳଅସଦିସା, ତଂ ଉଭୟମ୍ପି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ସିୟା ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲମେୱ, ଏୱଂ କେସାପି ସିୟୁଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲା, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲାୟେୱାତି।

ୟଥା ପନ ଅସୁଚିଟ୍ଠାନେ ଗାମନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଜାତାନି ସୂପେୟ୍ୟପଣ୍ଣାନି ନାଗରିକମନୁସ୍ସାନଂ ଜେଗୁଚ୍ଛାନି ହୋନ୍ତି ଅପରିଭୋଗାନି, ଏୱଂ କେସାପି ପୁବ୍ବଲୋହିତମୁତ୍ତକରୀସପିତ୍ତସେମ୍ହାଦିନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଜାତତ୍ତା ପରମଜେଗୁଚ୍ଛାତି। ଏୱଂ ଆସୟତୋପି ପଟିକୂଲା। ଇମେ ଚ କେସା ନାମ ଗୂଥରାସିମ୍ହି ଉଟ୍ଠିତକଣ୍ଣକା ୱିୟ ଏକତିଂସକୋଟ୍ଠାସରାସିମ୍ହି ଜାତା, ତେ ସୁସାନସଙ୍କାରଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଜାତସାକଂ ୱିୟ, ପରିଖାଦୀସୁ ଜାତକମଲକୁୱଲୟାଦିପୁପ୍ଫଂ ୱିୟ ଚ ଅସୁଚିଟ୍ଠାନେ ଜାତତ୍ତା ପରମଜେଗୁଚ୍ଛାତି ଏୱଂ ଓକାସତୋ ପଟିକୂଲାତିଆଦିନା ନୟେନ ତଚପଞ୍ଚକସ୍ସ ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ପଟିକୂଲଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନିଜ୍ଜୀୱନିସ୍ସତ୍ତଭାୱଂ ୱା ପାକଟଂ କରୋନ୍ତେନାତି ଇମେ କେସା ନାମ ସୀସକଟାହପଲିୱେଠନଚମ୍ମେ ଜାତା, ତତ୍ଥ ୟଥା ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ ଜାତେସୁ କୁଣ୍ଠତିଣେସୁ ନ ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକୋ ଜାନାତି "ମୟି କୁଣ୍ଠତିଣାନି ଜାତାନୀ"ତି, ନାପି କୁଣ୍ଠତିଣାନି ଜାନନ୍ତି "ମୟଂ ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ ଜାତାନୀ"ତି। ଏୱମେୱ ନ ସୀସକଟାହପଲିୱେଠନଚମ୍ମଂ ଜାନାତି "ମୟି କେସା ଜାତା"ତି, ନାପି କେସା ଜାନନ୍ତି "ମୟଂ ସୀସକଟାହପଲିୱେଠନଚମ୍ମେ ଜାତା"ତି,

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଭୋଗପଚ୍ଚଓେକ୍ଖଣରହିତା ଏତେ ଧମ୍ମା। ଇତି ‘‘କେସା ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ସରୀରେ ପାଟିଯେକ୍କୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଅଚେତନୋ ଅବ୍ଯାକତୋ ସୁଞ୍ଞୋ ନିସ୍ସତ୍ତୋ ଥଦ୍ଧୋ ପଥଓୀଧାତୂ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ନିଜ୍ଜୀଓନିସ୍ସତ୍ତଭାଓଂ ପକାସେନ୍ତେନ। ପୁବ୍ବେତି ପୁରିମବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ। ମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରୋତି ନାମରୂପଓଓତ୍ଥାନେନ ଚେଓ ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହଓସେନ ଚ ଞାଣେନ ପରିମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରୋ। ଭାଓିତଭାଓନୋତି କଲାପସମ୍ମସନାଦିନା ସବ୍ବସୋ କୁସଲଭାଓନାଯ ପୂରଣେନ ଭାଓିତଭାଓନୋ । ଅଦିନ୍ନଂ ନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ରୁହତୀତି ଓଦନ୍ତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଓଗ୍ଗ ୩।୩୪) ଓୁତ୍ତଂ।

ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ମହାଓଗ୍ଗ ୨।୩୪) ପନ – ଯସସ୍ସୀତି ପରିଓାରସମ୍ପନ୍ନୋ। ନିଜ୍ଜୀଓନିସ୍ସତ୍ତଭାଓନ୍ତି ‘‘କେସା ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ସରୀରେ ପାଟିଯେକ୍କୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଅଚେତନୋ ଅବ୍ଯାକତୋ ସୁଞ୍ଞୋ ନିସ୍ସତ୍ତୋ ଥଦ୍ଧୋ ପଥଓୀଧାତୂ’’ତିଆଦିନଯଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ସବ୍ବଂ ଓିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ଓିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୧୧) ଆଗତନଯେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁବ୍ବେତି ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେସୁ । ମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରୋତି ଓିପସ୍ସନାଓସେନ ଓୁତ୍ତଂ। ଭାଓିତଭାଓନୋତି ସମଥଓସେନପି।

କାସାଯାନି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଓା…ପେ… ପଟିଗ୍ଗାହାପେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବଦୁକ୍ଖନିସ୍ସରଣତ୍ଥାଯ ଇମଂ କାସାଓଂ ଗହେତ୍ୱା’’ତି ଓା ‘‘ତଂ କାସାଓଂ ଦତ୍ୱା’’ତି ଓା ଓତ୍ୱା ‘‘ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ଏଓଂ ଯାଚନପୁବ୍ବକଂ ଚୀଓରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତି। ଅଥାପୀତିଆଦି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଗ୍ଗାହାପନତୋ ପରଂ କତ୍ତବ୍ବଓିଧିଦସ୍ସନଂ, ଅଥାପୀତି ତତୋ ପରମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ ‘‘ଚୀଓରଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗାହାପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜନପ୍ପକାରଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ଅଥାପୀ’ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଅଥାପୀତି ଅଥ ଓାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଓଦନ୍ତି। ଅଦିନ୍ନଂ ନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୪୭।ପାଦେ ଓନ୍ଦାପେତ୍ୱାତି ପାଦାଭିମୁଖଂ ନମାପେତ୍ୱା। ଦୂରେ ଓନ୍ଦନ୍ତୋପି ହି ପାଦେ ଓନ୍ଦତୀତି ଓୁଚ୍ଚତୀତି। ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଓାତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ। ଯଂ ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ଓିନଯନତ୍ଥାଯ ଆଚରିଯଂ କତ୍ୱା ନିଯ୍ଯାତେନ୍ତି, ଅଯଂ ଆଚରିଯୋ। ସଚେ ପନ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ସଯମେଓ ସବ୍ବଂ ସିକ୍ଖାପେତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ନ ନିଯ୍ଯାତେତି, ଉପଜ୍ଝାଯୋଓସ୍ସ ଆଚରିଯୋପି ହୋତି। ଯଥା ଉପସମ୍ପଦାକାଲେ ସଯମେଓ କମ୍ମଓାଚଂ ଓାଚେନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋଓ କମ୍ମଓାଚାଚରିଯୋପି ହୋତୀତି ଓୁତ୍ତଂ।

ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦାତି ଛଭିଚତୁବ୍ବଗ୍ଗକମ୍ମେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା। ଠାନକରଣସମ୍ପଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉରଆଦୀନି ଠାନାନି, ସଂଓୁତାଦୀନି କରଣାନୀତି ଓେଦିତବ୍ବାନି। ଅନୁନାସିକନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦାନକାଲେ ଅନ୍ତରାଓିଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ଦାତବ୍ବାନୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏକସମ୍ବନ୍ଧାନୀ’’ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଓିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ମ-କାରନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦାନସମଯେ ଓିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା।

୧୪୮।ସବ୍ବମସ୍ସକପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଦସସିକ୍ଖାପଦଓିନିମୁତ୍ତଂ ପରାମାସାପରାମାସାଦିଭେଦଂ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ଓିନେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ‘‘ସେଖିଯୌପଜ୍ଝାଯଓତ୍ତାଦିଆଭିସମାଚାରିକସୀଲମନେନ ପୂରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚ କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅକରଣେ, ଅକତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଚ କରଣେ ଦଣ୍ଡକମ୍ମାରହୋ ହୋତୀତି ଦୀପେତୀତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଓଗ୍ଗ ୩।୩୪) ଓୁତ୍ତଂ। ଅନୁନାସିକନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦାନକାଲେ ଅନ୍ତରାଓିଚ୍ଛେଦୋ ନ କାତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଏକସମ୍ବନ୍ଧାନୀ’’ତି। ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ଓିନେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ସେଖିଯଓତ୍ତାକ୍ଖନ୍ଧକଓତ୍ତେସୁ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ସୁକ୍କଓିସ୍ସଟ୍ଠିଆଦିଲୋକଓଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଚ ସାମଣେରେହି ଓତ୍ତିତବ୍ବଂ, ତତ୍ଥ ଅଓତ୍ତମାନୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ଦଣ୍ଡକମ୍ମାରହୋ ଚ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୀତି ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ମହାଓଗ୍ଗ ୨।୩୪)।

ଉରାଦୀନି ଠାନାନି ନାମ, ସଂଓୁତାଦୀନି କରଣାନି ନାମ। ଅନୁନାସିକନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଏକସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଦାନକାଲେ ଅନ୍ତରା ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଓତ୍ତବ୍ବଂ, ଓିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାନକାଲେପି ଯଥାଓୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏଓ ଓିଚ୍ଛେଦୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନ ଓଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ, ଅନୁନାସିକନ୍ତେ ଦୀଯମାନେ ଖଲିତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ମ-କାରେନ ମିସ୍ସୀଭୂତେ ଖେତ୍ତେ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ଓଟ୍ଟତୀତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ମିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଓୁତ୍ତଂ ଓଟ୍ଟତି, ଓଚନକାଲେ ପନ ଅନୁନାସିକଟ୍ଠାନେ ଓିଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ଓତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ‘‘ଏଓଂ କମ୍ମଓାଚାଯମ୍ପୀ’’ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଉଭତୋସୁଦ୍ଧିଯାଓ ଓଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ମହାଥେରୋ ପତିତଦନ୍ତାଦିକାରଣତାଯ ଅଚତୁରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଓଦତି, ଦ୍ୱଓସାମଣେରୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ଦ୍ୱତ୍ତଂ ଓଦାପେତି, ମହାଥେରେନ ଅଓୁତ୍ତଂ ଓଦାପେତୀତି ନ ଓଟ୍ଟତି। କମ୍ମଓାଚାଯ ଇତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚେ ଓଦତି, ଓଟ୍ଟତୀତି। ସଙ୍ଘୋ ହି କମ୍ମଂ କରୋତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ନ, ନାନାସୀମପଓତ୍ତକମ୍ମଓାଚାସାମଞ୍ଞନଯେନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବତ୍ତା। ଅଥ ଥେରେନ ଚତୁରସ୍ସଂ ଓୁତ୍ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ଓତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ସାମଣେରୋ ସଯଂ ଓତ୍ୱା ଓଦାପେତି, ଉଭତୋସୁଦ୍ଧି ଏଓ ହୋତି ଥେରେନ ଓୁତ୍ତସ୍ସେଓ ଓୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅସାଧାରଣେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନଂ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସେକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣଓସେନ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ସରଣତ୍ତଯସଙ୍କରଦୋସୋ। ସବ୍ବମସ୍ସ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନ୍ତି ଦସସିକ୍ଖାପଦଓିନିମୁତ୍ତଂ ପରାମାସାପରାମାସାଦିଭେଦଂ। ‘‘ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ଓିନେତବ୍ବୋ’’ତି ଓଚନତୋ

ସେଖିୟୌପଞ୍ଚାୟଓତ୍ତାଦିଆଭିସମାଚାରିକସୀଲମନେନ ପୂରେତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ଚାରିଓସ୍ସ ଅକରଣେ, ୱାରିଓସ୍ସ କରଣେ ଦଣ୍ଡକମ୍ମାରହୋ ହୋତୀ''ତି ଦୀପେତୀତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୪) ଆଗତୋ।

ଅନୁଜାନାମିଭିକ୍ଖୱେ ସାମଣେରାନଂ ଦସ ସିକ୍ଖାପଦାନୀତିଆଦୀସୁ ସିକ୍ଖିତଵ୍ବାନି ପଦାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସିକ୍ଖାୟ ୱା ପଦାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ଅଧିସୀଲଅଧିଚିତ୍ତଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାନଂ ଅଧିଗମୁପାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥତୋ ପନ କାମାୱଚରକୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱିରତିୟୋ, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମା ପନେତ୍ଥ ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହେତବ୍ବା। ପାଣୋତି ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ତସ୍ସ ଅତିପାତନଂ ପବନ୍ଧୱସେନ ପୱତ୍ତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାଦୀହି ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପାତନଂ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୁପଚ୍ଛେଦକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା ୱଧକଚେତନାୱ, ତସ୍ମା ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣି, ୱେରହେତୁତାୟ ୱେରସଙ୍ଖାତଂ ପାଣାତିପାତାଦିପାପଧମ୍ମଂ ମଣତି ନୀହରତୀତି ୱିରତି ''ୱେରମଣୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିରମତି ଏତାୟାତି ୱା ''ୱିରମଣୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ''ୱେରମଣୀ''ତି ସମାଦାନୱିରତି ୱୁତ୍ତା। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି।

ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ଆଦାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, ଥେୟ୍ୟଚେତନା। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଅସେଟ୍ଠଚରିୟଂ, ମଗ୍ଗେନମଗ୍ଗପଟିପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପିକା ମେଥୁନଚେତନା। ମୁସାତି ଅଭୂତୱତ୍ଥୁ, ତସ୍ସ ୱାଦୋ ଅଭୂତଂ ଞତ୍ୱାୱ ଭୂତତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ପିଟ୍ଠପୂୱାଦିନିବ୍ବତ୍ତା ସୁରା ଚେୱ ପୁପ୍ଫାସୱାଦିଭେଦଂ ମେରୟଞ୍ଚ ସୁରାମେରୟଂ। ତଦେୱ ମଦନୀୟଟ୍ଠେନ ମଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ପମାଦକାରଣଟ୍ଠେନ ପମାଦଟ୍ଠାନଞ୍ଚ, ତଂ ୟାୟ ଚେତନାୟ ପିୱତି, ତସ୍ସା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକା, ଅୟଂ ଅରିୟାନଂ ଭୋଜନସ୍ସ କାଲୋ ନାମ, ତଦଞ୍ଞୋ ୱିକାଲୋ। ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଭୋଜନନ୍ତି ଇଧ ସବ୍ବଂ ଯାୱକାଲିକଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋହରଣଂ ଇଧ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ଭୋଜନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ୱିକାଲେ ଭୋଜନଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ, ୱିକାଲେ ୱାଯାୱକାଲିକସ୍ସ ଭୋଜନଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣଂ ୱିକାଲଭୋଜନନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ୱିକାଲେ ଯାୱକାଲିକଅଜ୍ଝୋହରଣଚେତନାୱ।

ସାସନସ୍ସ ଅନନୁଲୋମତ୍ତା ୱିସୂକଂ ପଟାଣୀଭୂତଂ ଦସ୍ସନଂ ''ୱିସୂକଦସ୍ସନଂ, ନଚ୍ଚଗୀତାଦିଦସ୍ସନସୱନାନଞ୍ଚେୱ ୱଟ୍ଟକୟୁଦ୍ଧଜୂତକୀଳଆଦିସବ୍ବକୀଳଆନଞ୍ଚ ନାମଂ। ଦସ୍ସନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ଯଥାସକଂ ୱିସୟସ୍ସ ଆଲୋଚନସଭାୱତାୟ ଦସ୍ସନସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ସୱନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତଂ। ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତସଦ୍ଦେହି ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ନଚ୍ଚନଗାୟନାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହିତାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମାଲାତି ବଦ୍ଧମବଦ୍ଧଂ ୱା ପୁପ୍ଫଂ, ଅନ୍ତମସୋ ସୁତ୍ତାଦିମୟମ୍ପି ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥାୟ ପିଳନ୍ଧିୟମାନଂ ମାଲାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଗନ୍ଧନ୍ତି ୱାସଚୁଣ୍ଣାଦିୱିଲେପନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ। ୱିଲେପନନ୍ତି ପିସିତ୍ୱା ଗହିତଂ ଛୱିରାଗକରଣଞ୍ଚେୱ ଗନ୍ଧଜାତଞ୍ଚ। ଧାରଣଂ ନାମ ପିଳନ୍ଧନଂ। ମଣ୍ଡନଂ ନାମ ଊନଟ୍ଠାନପୂରଣଂ। ଗନ୍ଧୱସେନ, ଛୱିରାଗୱସେନ ୱା ସାଦିୟନଂ ୱିଭୂସନଂ ନାମ, ମାଲାଦୀସୁ ୱା ଧାରଣାଦୀନି ଯଥାକ୍କମଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ତେସଂ ଧାରଣାଦୀନଂ ଠାନଂ କାରଣଂ ୱୀତିକ୍କମଚେତନା।

ଉଚ୍ଚାତି ଉଚ୍ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋ ନିପାତୋ। ଉଚ୍ଚାସୟନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ଆସନ୍ଦାଦି। ମହାସୟନଂ ଅକପ୍ପିୟତ୍ଥରଣେହି ଅତ୍ଥତଂ ସଲୋହିତୱିତାନଞ୍ଚ। ଏତେସୁ ହି ଆସନଂ ସୟନଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନସଦ୍ଦେହି ଗହିତାନି ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ। ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ରଜତସଦ୍ଦେନ ଦାରୁମାସକାଦି ସବ୍ବଂ ରୂପିୟଂ ସଙ୍ଗହିତଂ। ମୁତ୍ତାମଣିଆଦୟୋପେତ୍ଥ ଧଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତୱତ୍ଥାଦୟୋ ଚ ସଙ୍ଗହିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ପଟିଗ୍ଗହଣ-ସଦ୍ଦେନ ପନ ପଟିଗ୍ଗାହାପନସାଦିୟନାନିପି ସଙ୍ଗହିତାନି।

୧୪୯।ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଇମିନା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତି। ଉପସମ୍ପନ୍ନାନମ୍ପି ପାରାଜିକସମାପତ୍ତିୟା ସରଣଗମନାଦିସାମଣେରଭାୱସ୍ସପି ୱିନସ୍ସନତୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ସଙ୍ଘଲାଭମ୍ପି ତେ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁରିମିକାୟ ପୁନ ସରଣାନି ଗହିତାନୀତି ସରଣଗହଣେନ ସହ ତଦହେୱସ୍ସ ୱସ୍ସୂପଗମନମ୍ପି ଦସ୍ସେତି। ପଚ୍ଛିମିକାୟ ୱସ୍ସାୱାସିକନ୍ତି ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭଗ୍ଗହଣଦସ୍ସନମତ୍ତମେୱେତଂ, ତତୋ ପୁରେପି ୱା ପଚ୍ଛାପି ୱା ୱସ୍ସାୱାସିକଞ୍ଚ ଚୀୱରମାସେସୁ ସଙ୍ଘେ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲଚୀୱରଞ୍ଚ ପୁରିମିକାୟ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିପନ୍ନସୀଲୋ ସାମଣେରୋ ଲଭତି ଏୱ। ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଗହିତାନୀତି ପଚ୍ଛିମିକାୟ ୱସ୍ସୂପଗମନଞ୍ଚ ଛିନ୍ନୱସ୍ସତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସ ହି କାଲଚୀୱରଲାଭୋ ନ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ''ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଲାଭୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭୋ ପନ ଯଦି ସେନାସନସ୍ସାମିକା ଦାୟକା ସେନାସନଗୁତ୍ତତ୍ଥାୟ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନେ ୱସନ୍ତସ୍ସପି ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଅନପଲୋକେତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବୋୱ। ଯଂ ପନ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୦୮) ''ପଚ୍ଛିମିକାୟ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଲଚ୍ଛତୀତି ପଚ୍ଛିମିକାୟ ପୁନ ୱସ୍ସଂ

ଉପଗତତ୍ତା ଲଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ୱସ୍ସାୱାସିକେ ଦାୟକାନଂ ଇମଂ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ନିସ୍ସାୟ ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେ, ସୁନ୍ଦରଂ, ସଙ୍ଘିକଂ, କାଲଚୀୱରମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେ, ନ ୟୁଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନ ଅଜାନିତ୍ୱାତି ‘‘ସୁରା’’ତି ଅଜାନିତ୍ୱା ପିୱତୋ ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦିସବ୍ବସୀଲଭେଦଂ ସରଣଭେଦଞ୍ଚ ନ ଆପଜ୍ଜତି। ଅକୁସଲଂ ପନ ସୁରାପାନାୱେରମଣିସୀଲଭେଦୋ ଚ ହୋତି ମାଲାଦିଧାରଣାଦୀସୁ ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇତରାନୀତି ୱିକାଲଭୋଜନାୱେରମଣିଆଦୀନି। ତାନିପି ହି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ତଂ ତଂ ଭିଜ୍ଜତି ଏୱ, ଇତରୀତରେସଂ ପନ ଅଭିଜ୍ଜନେନ ନାସନଙ୍ଗାନି ନ ହୋନ୍ତି। ତେନେୱ ‘‘ଏତେସୁ ଭିନ୍ନେସୂ’’ତି ଭେଦୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଚ୍ଚୟଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋତି ‘‘ଅଚ୍ଚୟୋ ମଂ ଭନ୍ତେ ଅଚ୍ଚାଗମା’’ତିଆଦିନା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଦେସାପେତ୍ୱା ସରଣସୀଲଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପାରାଜିକତ୍ତା ତେସଂ। ତେନାହ ‘‘ଲିଙ୍ଗନାସନାୟ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି। ଅୟମେୱ ହି ନାସନା ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି ଲିଙ୍ଗନାସନାକାରଣେହି ପାଣାତିପାତାଦୀହି ଅୱଣ୍ଣଭାସନାଦୀନଂ ସହ ପତିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ନନୁ ଚ କଣ୍ଟକସାମଣେରୋପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ଏୱ, ତସ୍ସ ଚ ହେଟ୍ଠା ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନାୱ ୱୁତ୍ତା, ଇଧ ପନ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଲିଙ୍ଗନାସନା ୱୁଚ୍ଚତି, କୋ ଇମେସଂ ଭେଦୋତି ଚୋଦନଂ ମନସି ନିଧାୟାହ ‘‘ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦାନଞ୍ହି ଅଞ୍ଞତରଦିଟ୍ଠିକୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚାୟଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୟୋ ହି ‘‘ଅତ୍ତା ଇସ୍ସରୋ’’ତି ୱା ‘‘ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ’’ତିଆଦିନା ୱା ‘‘ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ୱା ତିତ୍ଥିୟପରିକପ୍ପିତଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୋହରତି, ତସ୍ସ ସା ପାରାଜିକଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ସୋ ଚ ଲିଙ୍ଗନାସନାୟ ନାସେତବ୍ବୋ। ୟୋ ପନ ଇଦିସଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାସନିକୋୱ ହୁତ୍ୱା କେୱଲଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନାଧିପ୍ପାୟଂ ୱିପରୀତତୋ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଓୱଦିୟମାନୋପି ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୋହରତି, ତସ୍ସ ସା ଦିଟ୍ଠି ପାରାଜିକଂ ନ ହୋତି, ସୋ ପନ କଣ୍ଟକନାସନାୟ ଏୱ ନାସେତବ୍ବୋତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ ଦସସିକ୍ଖାପଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱଣ୍ଣନା ଆଗତା, ସା ପୋରାଣଟୀକାୟଂ ସବ୍ବସୋ ପୋତ୍ଥକଂ ଆରୁଳ୍ହା, ତସ୍ମା ଇଧ ନ ୱିତ୍ଥାରୟିମ୍ହ।

୧୫୦।‘‘ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣନ୍ତି ଇଦଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିପଦକାରାନଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତସେନାସନନ୍ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତଂ ସଙ୍ଘିକସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣନ୍ତି ଇମିନାପି ତସ୍ସେୱ ପୁଗ୍ଗଲିକସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି – ୟତ୍ଥ ୱା ୱସତୀତି ଇମିନା ସଙ୍ଘିକଂ ୱା ହୋତୁ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ୱା, ତସ୍ସ ନିବଦ୍ଧୱସନକସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୟତ୍ଥ ୱା ପଟିକ୍କମତୀତି ଇମିନା ପନ ୟଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଉପଟ୍ଠାନାଦିନିମିତ୍ତଂ ନିବଦ୍ଧଂ ପୱିସତି, ତଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ପୱିସନଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଦୁଭୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉଭୟେନପି ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣଞ୍ଚ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତସେନାସନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣନ୍ତି ଇମିନା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ନିୱାସନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସିତଂ, ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତସେନାସନନ୍ତି ଇମିନା ପନ ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ତଦୁଭୟମ୍ପି ସଙ୍ଘିକଂ ୱା ହୋତୁ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ୱା, ଆୱରଣଂ କାତବ୍ବମେୱାତି। ମୁଖଦ୍ୱାରିକନ୍ତି ମୁଖଦ୍ୱାରେନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କତ୍ୱାତି ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ୟୋଜେତ୍ୱା। ଦଣ୍ଡେନ୍ତି ୱିନେନ୍ତି ଏତେନାତି ଦଣ୍ଡୋ, ସୋୟେୱ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା କମ୍ମନ୍ତି ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ, ଆୱରଣାଦି। ଦଣ୍ଡକମ୍ମମସ୍ସ କରୋଥାତି ଅସ୍ସ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ୟୋଜେଥ ଆଣାପେଥ। ଦଣ୍ଡକମ୍ମନ୍ତି ୱା ନିଗ୍ଗହକମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ନିଗ୍ଗହମସ୍ସ କରୋଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ।

ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଇମିନା ଛିନ୍ନୱସ୍ସୋ ହୋତୀତି ଦୀପେତି। ସଚେ ଆକିଣ୍ଣଦୋସୋୱ ହୋତି, ଆୟତିଂ ସଂୱରେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ନିକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ୟାୱତତିୟଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ଓରମତି, ସଙ୍ଘଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ନାସେତବ୍ବୋ, ପୁନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚମାନୋପି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ୱଦନ୍ତି। ପଚ୍ଛିମିକାୟ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଲଚ୍ଛତୀତି ପଚ୍ଛିମିକାୟ ପୁନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତତ୍ତା ଲଚ୍ଛତି। ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଲାଭୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଛିନ୍ନୱସ୍ସତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରାନି ପଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି ୱିକାଲଭୋଜନାଦୀନି ପଞ୍ଚ। ଅଚ୍ଚୟଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋତି ‘‘ଅଚ୍ଚୟୋ ମଂ ଭନ୍ତେ ଅଚ୍ଚାଗମା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଦେସାପେତବ୍ବୋତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୦୮) ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦ୍ୱାୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

ଏୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟୋ କଥେତବ୍ବୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

ପାଳିୱଣ୍ଣନାୱସେନେୱ ଆଗତା, ନୋ ପାଳିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛୟୱସେନ, ଇମସ୍ସ ପନ ପକରଣସ୍ସ ପାଳିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଭୂତତ୍ତା ତମକଥେତ୍ୱା ନିସ୍ସୟୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଏୱ ଆଚରିୟେନ କଥିତୋ, ମୟଂ ପନ ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ଅତିସୁଖୁମତ୍ତା ଅତିଗମ୍ଭୀରତ୍ତା ସୁଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା ସାସନାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ଆଚରିୟେନ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ସମନ୍ତପାସାଦିକତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ୱିମତିୱିନୋଦନୀଆଦିପ୍ପକରଣେସୁ ଆଗତୱିନିଚ୍ଛୟେନ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥୟିସ୍ସାମ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନାତି ୟେନ ସମୟେନ ଭଗୱତା ‘‘ନ ଭିକ୍ଖୱେ ଅନୁପଜ୍ଝାୟକୋ’’ତିଆଦିସିକ୍ଖାପଦଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି, ତେନ ସମୟେନ। ଅନୁପଜ୍ଝାୟକନ୍ତି ଉପଜ୍ଝଂ ଅଗାହାପେତ୍ୱା ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାୟୱିରହିତଂ, ଏୱଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ନେୱ ଧମ୍ମତୋ ନ ଆମିସତୋ ସଙ୍ଗହଂ ଲଭନ୍ତି, ତେ ପରିହାୟନ୍ତିୟେୱ, ନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ନ ଭିକ୍ଖୱେ ଅନୁପଜ୍ଝାୟକୋତି ଉପଜ୍ଝଂ ଅଗାହାପେତ୍ୱା ନିରୁପଜ୍ଝାୟକୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ୟୋ ଉପସମ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏୱଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ହୋତି, କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତି। କେଚି ‘‘କୁପ୍ପତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ସଙ୍ଘେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନା’’ତିଆଦୀସୁପି ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୁପଜ୍ଝାୟପରିୟୋସାନେସୁ ଏସେୱ ନୟୋ।

ଅପତ୍ତକା ହତ୍ଥେସୁ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୀତି ୟୋ ହତ୍ଥେସୁ ପିଣ୍ଡୋ ଲବ୍ଭତି, ତଦତ୍ଥାୟ ଚରନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ତିତ୍ଥିୟାତି ୟଥା ଆଜୀୱକନାମକା ତିତ୍ଥିୟା। ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ମିସ୍ସେତ୍ୱା ହତ୍ଥେସୁ ଠପିତପିଣ୍ଡମେୱ ହି ତେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଏୱଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ହୋତି, କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତି, ଅଚୀୱରକାଦିୱତ୍ଥୂସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ୟାଚିତକେନାତି ‘‘ୟାୱ ଉପସମ୍ପଦଂ କରୋମ, ତାୱ ଦେଥା’’ତି ୟାଚିତ୍ୱା ଗହିତେନ, ତାୱକାଲିକେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦିସେନ ହି ପତ୍ତେନ ୱା ଚୀୱରେନ ୱା ପତ୍ତଚୀୱରେନ ୱା ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ହୋତି, କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତି, ତସ୍ମା ପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରୋୱ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ସଚେ ତସ୍ସ ନତ୍ଥି, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ଚସ୍ସ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି , ଅଞ୍ଞେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ, ନିରପେକ୍ଖେହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦାତବ୍ବଂ।

ଗୋତ୍ତେନପି ଅନୁସ୍ସାୱେତୁନ୍ତି ‘‘ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଏୱଂ ଗୋତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସାୱେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେତି ଦ୍ୱେ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ, ଏକେନ ଏକସ୍ସ, ଅଞ୍ଞେନ ଇତରସ୍ସାତି ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହି ୱା ଆଚରିୟେହି ଏକେନ ୱା ଏକକ୍ଖଣେ କମ୍ମୱାଚଂ ଅନୁସ୍ସାୱେନ୍ତେହି ଉପସମ୍ପାଦେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକେନୌପଜ୍ଝାୟେନୋତି ଦ୍ୱେ ୱା ତୟୋ ୱା ଜନେ ପୁରିମନୟେନେୱ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅନୁସ୍ସାୱନକିରିୟଂ ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଏକେନ ଆଚରିୟେନ ଦ୍ୱେ ୱା ତୟୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱେତବ୍ବା। ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା ଆଚରିୟେହି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଏକେନ ଏକସ୍ସାତି ଏୱଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ୱା କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା। ସଚେ ପନ ନାନାଚରିୟା ନାନୁପଜ୍ଝାୟା ହୋନ୍ତି, ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ, ସୁମନତ୍ଥେରୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଅନୁସ୍ସାୱେତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ଗଣପୂରକା ହୋନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ନାନୁପଜ୍ଝାୟା ହୋନ୍ତି, ଏକୋ ଆଚରିୟୋ ହୋତି, ‘‘ନ ତ୍ୱେୱ ନାନୁପଜ୍ଝାୟେନା’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ହି ଏସ ପଟିକ୍ଖେପୋ।

ପଠମଂ ଉପଜ୍ଝଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟତୀତି ଉପଜ୍ଝା, ତଂ ଉପଜ୍ଝଂ ‘‘ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ହୋହୀ’’ତି ଏୱଂ ୱଦାପେତ୍ୱା ଗାହାପେତବ୍ବୋ। ୱିତ୍ଥାୟନ୍ତୀତି ୱିତ୍ଥଦ୍ଧଗତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ୟଂ ଜାତନ୍ତି ୟଂ ତୱ ସରୀରେ ଜାତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱିଜ୍ଜମାନଂ, ତଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ସନ୍ତଂ ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତିଆଦି। ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ମନ୍ତି ଉଦ୍ଧରତୁ ମଂ।

ତାୱଦେୱାତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରମେୱ। ଛାୟା ମେତବ୍ବାତି ଏକପୋରିସା ୱା ଦ୍ୱିପୋରିସା ୱାତି ଛାୟା ମେତବ୍ବା। ଉତୁପ୍ପମାଣଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ୱସ୍ସାନୋ ହେମନ୍ତୋ ଗିମ୍ହୋ’’ତି ଉତୁପ୍ପମାଣଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉତୁୟେୱ ଉତୁପ୍ପମାଣଂ। ସଚେ ୱସ୍ସାନାଦୟୋ ଅପରିପୁଣ୍ଣା ହୋନ୍ତି, ୟତ୍ତକେହି ଦିୱସେହି ୟସ୍ସ ୟୋ ଉତୁ ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ, ତେ ଦିୱସେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସୋ ଦିୱସଭାଗୋ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ‘‘ଅୟଂ ନାମ ଉତୁ, ସୋ ଚ ଖୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ୱା’’ତି ଏୱଂ ଉତୁପ୍ପମାଣଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ‘‘ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ ୱା ସାୟନ୍ହୋ ୱା’’ତି ଏୱଂ ଦିୱସଭାଗୋ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ସଙ୍ଗୀତୀତି ଇଦମେୱ ସବ୍ବଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ କିଂ ଲଭସି, କା ତେ ଛାୟା, କିଂ ଉତୁପ୍ପମାଣଂ, କୋ ଦିୱସଭାଗୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଲଭାମି ୱସ୍ସଂ ୱା ହେମନ୍ତଂ ୱା ଗିମ୍ହଂ ୱା, ଅୟଂ ମେ ଛାୟା, ଇଦଂ ଉତୁପ୍ପମାଣଂ, ଅୟଂ ଦିୱସଭାଗୋତି ୱଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ଓହାୟାତି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା। ଦୁତିୟଂ ଦାତୁନ୍ତି ଉପସମ୍ପଦମାଳକତୋ ପରିୱେଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁତିୟକଂ ଦାତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ଚତ୍ତାରି ଚ ଅକରଣୀୟାନି ଆଚିକ୍ଖିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣ୍ଡୁପଲାସୋତି ପଣ୍ଡୁୱଣ୍ଣୋ ପତ୍ତୋ। ବନ୍ଧନା ପୱୁତ୍ତୋତି ୱଣ୍ଟତୋ ପତିତୋ। ଅଭବ୍ବୋ ହରିତତ୍ଥାୟାତି ପୁନ ହରିତୋ ଭୱିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ। ପୁଥୁସିଲାତି ମହାସିଲା। ଅୟଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଆଭତୋ ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଅନୁପଜ୍ଝାଯାଦିୱତ୍ଥୂସୁ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ‘‘ନ ଅନୁପଜ୍ଝାଯକୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୧୭) ଇଧେୱ ପଞ୍ଞାପିଯମାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତୀତି ଇଦଂ ଉପଜ୍ଝାଯାଭାୱେପି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନା’’ତି ମତସ୍ସ ୱା ୱିବ୍ଭନ୍ତସ୍ସ ୱା ପୁରାଣୋପଜ୍ଝାଯସ୍ସ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସପି ନାମେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାଯକିତ୍ତନସ୍ସ କତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ହି ଉପଜ୍ଝାଯକିତ୍ତନଂ ନ କରେଯ୍ୟୁଂ, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପରାମସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତକମ୍ମୱିପତ୍ତି ଏୱ ସିଯା। ତେନେୱ ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୧୭) ‘‘ଅନୁପଜ୍ଝାଯକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୭) ଅସ୍ସ ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଅଗାହାପେତ୍ୱା ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱିରହିତଂ’’ ଇଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ପାଠଇଯଂ ସଙ୍ଘେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନାତି ‘‘ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚତି ସଙ୍ଘେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନା’’ତି ଏୱଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ସଙ୍ଘମେୱ ଉପଜ୍ଝାଯଂ କିତ୍ତେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଗଣେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନାତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଗଣସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତିଆଦିନା ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି କମ୍ମଂ ନ କୁପ୍ପତି ଏୱ ଦୁକ୍କଟସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱଦେଯ୍ୟ। ତେନାହ ‘‘ସଙ୍ଘେନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡକାଦିଉପଜ୍ଝାଯେହି କରିଯମାନେସୁ କମ୍ମେସୁ ପଣ୍ଡକାଦିକେ ୱିନାୱ ଯଦି ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗାଦିଗଣୋ ପୂରତି, କମ୍ମଂ ନ କୁପ୍ପତି, ଇତରଥା କୁପ୍ପତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପତ୍ତଚୀୱରୱତ୍ଥୂସୁପି ପତ୍ତଚୀୱରାନଂ ଅଭାୱେପି ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି କମ୍ମୱାଚାଯ ସାୱିତତ୍ତା କମ୍ମକୋପଂ ଅୱତ୍ୱା ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ସାୱନାଯ ହାପନତୋ କମ୍ମକୋପୋ ଏୱ ସିଯା। କେଚି ପନ ‘‘ପଠମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତକମ୍ମୱାଚାଯଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ୱିଯ ଇଦାନିପି ‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନାପି ସୂପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଅନୁଞ୍ଞାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅପରାମସନଂ ସାୱନାଯ ହାପନୱିପତ୍ତି ଏୱ ହୋତି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚତୀ’’ତି ପଦସ୍ସ ହାପନେ ୱିଯ । ତମ୍ପି ହି ପଚ୍ଛା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ‘‘ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚାମୀ’’ତିଆଦିୱାକ୍ୟେନ ଅଯାଚେତ୍ୱା ତମ୍ପି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚତୀ’’ତି ୱତ୍ୱାୱ ଯଦି କମ୍ମୱାଚଂ କରୋତି, କମ୍ମଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି। ନୋ ଚେ, ୱିପନ୍ନଂ। ସବ୍ବପଚ୍ଛା ହି ଅନୁଞ୍ଞାତକମ୍ମୱାଚତୋ କିଞ୍ଚିପି ପରିହାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସାୱନାଯ ହାପନମେୱ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯା (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୧୭) ଆଭତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନୀୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପନ ଇଧେୱ ଅନ୍ତୋଗଧୋ ହୋତି ଅପ୍ପତରତ୍ତା ଅୱିସେସତ୍ତା ଚ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୧୭) ପନ ‘‘କେଚି କୁପ୍ପତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀଯଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମଂ, ଭିକ୍ଖୁନିପଞ୍ଚମୋ କମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ଅକମ୍ମଂ ନ ଚ କରଣୀଯ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୯୦) ନଯେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକାନଂ ଗଣପୂରଣଭାୱେ ଏୱ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ନ ସବ୍ବନ୍ତି କତ୍ୱା ସୁୱୁତ୍ତଂ, ଇତରଥା ‘‘ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯେନ କମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ଅକମ୍ମଂ ନ ଚ କରଣୀଯ’’ନ୍ତିଆଦିକାଯ ପାଠଇଯା ଭୱିତବ୍ବଂ ସିଯା। ଯଥା ଅପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରସ୍ସ ଉପସମ୍ପାଦନକାଲେ କମ୍ମୱାଚାଯଂ ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ଅସନ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାଯ କତାଯ ତସ୍ମିଂ ଅସନ୍ତେପି ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତି, ଏୱଂ ‘‘ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଅୱତ୍ଥୁଂ ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯାଦିଂ, ଅସନ୍ତଂ ୱା ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା କତାଯପି ଗଣପୂରକାନମତ୍ଥିତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତେୱ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିୱଚନସ୍ସ ଅଭାୱା ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋୱ ହୋତି। ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ନ ୱଦନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଜାନଂ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ …ପେ… ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତିଆଦି (ପାଚି। ୪୦୩)। ତଥା ‘‘ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୭୧) ୱଚନତୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକାଦିଆଚରିଯେହି ଅନୁସ୍ସାୱନାଯ କତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ନ ରୁହତି ତେସଂ ଅଭିକ୍ଖୁତ୍ତାତି ୱଚନମ୍ପି ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ‘‘ଇମାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା (ପରି। ୪୮୨) ନଯେନ କମ୍ମାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିଯା କଥିଯମାନାଯ ‘‘ସତ୍ତହି ଆକାରେହି କମ୍ମାନି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତି ୱତ୍ଥୁତୋ ୱା ଞତ୍ତିତୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନତୋ ୱା ସୀମତୋ ୱା ପରିସତୋ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯତୋ ୱା ଆଚରିଯତୋ ୱା’’ତି ଅକଥିତତ୍ତା ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ପରିସତୋ ୱା’’ତି ୱଚନେନ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ୱା ସଙ୍ଗହୋ କତୋତି ଚେ? ନ, ‘‘ଦ୍ୱାଦସହି ଆକାରେହି ପରିସତୋ କମ୍ମାନି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ତେସମନାମଟ୍ଠତ୍ତା, ଅଯମତ୍ଥୋ ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତପାଠଇୱସେନେୱ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ତସ୍ମା ନଯମୁଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତୋତି ଅଯମସ୍ସ ଯୁତ୍ତିଗୱେସନାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତଯିଂସୁ, ଉଦାହୁ ମୁସାୱାଦଭଯା ତାନେୱ ପଦାନି ନ ସାୱେସୁନ୍ତି। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାୱ ଉପଜ୍ଝାଯାଭାୱତୋ ନ ସାୱେସୁଂ, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପରାମସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ ହୋତି, ଅଥ ସାୱେସୁଂ, ମୁସାୱାଦୋ ନେସଂ ଭୱତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସାୱେସୁଂଯେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା, ‘‘କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା

ଚା ନ, ମୁସାୱାଦସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ, ମୁସାୱାଦେନପି କମ୍ମସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ନ ହି ସକ୍କା ମୁସାୱାଦେନ କମ୍ମୱିପତ୍ତିସମ୍ଭୱଂ କାତୁନ୍ତି। ତସ୍ମା ‘‘ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନସ୍ସ ଚ ଉଭଯଦୋସୱିନିମୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ।

ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି – ଯଥା ପୁବ୍ବେ ପବ୍ବଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦୁପଜ୍ଝାଯେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସ୍ୱପି ଉପଜ୍ଝାଯଗ୍ଗହଣକ୍କମେନ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁପଜ୍ଝାଯକ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧାପି ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସେୱ ସତୋ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମୱାଚାଚରିଯେନ ପନ ‘‘ଗହିତୋ ତେନ ଉପଜ୍ଝାଯୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଉପଜ୍ଝାଯଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତବ୍ବଂ। କେନଚି ୱା କାରଣେନ କାଯସାମଗ୍ଗିଂ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ଉପଜ୍ଝଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ତସ୍ମିଂ ତାଦିସେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ୱା ଅସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଦାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱ ସାମଣେରୋ ପଟିଜାନାତି, ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ୱା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକୋ ୱା ପଟିଜାନାତି, ଛନ୍ଦହାରକାଦଯୋ ୱିଯ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ଅଞ୍ଞସୀମାଗତୋ ହୋତି। କମ୍ମୱାଚା ରୁହତୀତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କେଚି ‘‘ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ସନ୍ନିହିତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଚ ପାଠୋ ଅପ୍ପମାଣୋ ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସାଭାୱତୋ। ଅସନ୍ନିହିତେପି ଉପଜ୍ଝାଯେ କମ୍ମୱାଚା ରୁହତୀତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ। କସ୍ମା? କମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲଂ ପରାମସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତପାଠୋୱ ନୋ ପମାଣଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଅସନ୍ନିହିତୋ ଉପଜ୍ଝାଯସଙ୍ଖାତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରାମସନଂ ଅରହତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘପରାମସନଂ ୱିଯ ପୁଗ୍ଗଲପରାମସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘେନ ଗଣେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ତେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ପୁଗ୍ଗଲତ୍ତା, ପଣ୍ଡକାଦିଉପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ଉପସମ୍ପାଦନକାଲେ ଅୱିଦିତତ୍ତାତି ପୋରାଣା।

ଅପତ୍ତଚୀୱରଂଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀତି କମ୍ମୱାଚାଚରିଯୋ ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ, କେୱଲଂ ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସନ୍ତପଦନୀହାରେନ ୱା ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି। ଯଥା ଏତରହି ମତୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମାତାପିତିକୋପି ‘‘ଅନୁଞ୍ଞାତୋସି ମାତାପିତୂହୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦତି, କିଂ ବହୁନା? ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରୋ – ‘‘ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନ ତାୱ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପଜ୍ଝାଯକାଦିଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି। ୱଜ୍ଜନୀଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯାଦିଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତେରସନ୍ତରାଯପୁଚ୍ଛାଯ ଅଦସ୍ସନତ୍ତା ଅପତ୍ତଚୀୱରକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପାଦେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୬୯) ଏୱଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ଅୱଚନମେତ୍ଥ ସାଧକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ୱଚନଂ ଅନୁକ୍କମେନାନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି।

ଇଦଂ ତାୱ ସବ୍ବଥା ହୋତୁ, ‘‘ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତି ବଧିରଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ କଥଂ ସମ୍ଭୱିତୁମରହତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ଇମେହି ତୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି, ଏୱଂ ୱଦେହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏୱଂ ୱଦେହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ମିଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। ‘‘ଏୱଂ ୱଦେହୀ’’ତି ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ‘‘ତତିଯମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି, ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ତଥା ଆଣତ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୱଚନସ୍ସ ଅନୁ ଅନୁ ୱଦତୁ ୱା ମା ୱା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭଗୱା ‘‘କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ୱାଚାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, କାଯେନ ୱାଚାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଗହିତୋ ହୋତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ। ଦିନ୍ନୋ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ, ଦିନ୍ନା ହୋତି ପାରିସୁଦ୍ଧି, ଦିନ୍ନା ହୋତି ପୱାରଣା’’ତି ୱଦତି । ତଦନୁମାନେନ ୱା କାଯେନ ତେନ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି ସରଣଗମନନ୍ତି ୱା ଲୋକେପି କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱଦତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ପରିଯାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ମୂଗଂ କଥଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ କାଯପସାଦସମ୍ଭୱତୋ କାଯେନ ପହାରଂ ଦତ୍ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ବହୁନା?

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରୋ – ଯଥା ପୁବ୍ବେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକାରେ ୱତ୍ତମାନେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୦୯) ନଯେନ ଉପସମ୍ପଦୱସେନେୱ ଅଭିଲାପୋ କତୋ। ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକପଦେ ଅସମ୍ଭୱତୋ କିଞ୍ଚାପି ସୋ ନ କତୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜାୱ ତତ୍ଥ କତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ପନ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପେନ ଅଧିପ୍ପେତା ତଦନୁଭାୱତୋ ଉପସମ୍ପଦାଯ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ୱାରିତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ୱାରିତା ହୋତୀତି କତ୍ୱା, ତଥା ଇଧ ଉପସମ୍ପଦାଧିକାରେ ୱତ୍ତମାନେ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦମେୱ ସନ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଂ ସୋ ନ କତ୍ତବ୍ବୋ, ମୂଗପଦେ ଅସମ୍ଭୱତୋ ତସ୍ସ ୱସେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପୋୱ କତ୍ତବ୍ବୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ତସ୍ସେୱ ମୂଗପଦସ୍ସ ୱସେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋୱ କତୋ ମିଚ୍ଛାଗହଣନିୱାରଣତ୍ଥଂ। କଥଂ? ‘‘ମୂଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ, ତଞ୍ଚେ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ସୋସାରିତୋ’’ତି (ମହାୱ। ୩୯୬) ୱଚନତୋ ହି ମୂଗୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ,

ସୋ କେୱଲଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି, ନ ପନ ପବ୍ବଜିତୋ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅସମ୍ମତୋତି ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ହୋତି, ତଂ ପରିୱଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଯୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋୱ ହୋତି। ପବ୍ବଜିତୋ ପନ ଅତ୍ଥି କୋଚି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇମଂ ସମ୍ମାଗାହଂ ଉପ୍ପାଦେତି ଭଗୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ତେସଂ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦୀନଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ସୁପବ୍ବଜିତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଭାୱସଙ୍କାନିୱାରଣତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋ କତୋ। କଥଂ? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୧୯) ପଟିକ୍ଖେପେନ, ‘‘ପବ୍ବଜିତା ସୁପବ୍ବଜିତା’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନାଭାୱେନ ଚ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭାୱସଙ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ, ଯଥା ପସଙ୍କା ଭୱେ, ତଥା ପସଙ୍ଗଂ ଠପେୟ୍ୟ। ଖନ୍ଧକେ ଉପସମ୍ପଦଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ, ତଞ୍ଚେ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ସୋସାରିତୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୯୬) ନୟେନ ଭଗୱା ନିୱାରେତି। ତେନେୱ ନୟେନ ପବ୍ବଜିତା ପନେତେ ସବ୍ବେପି ସୁପବ୍ବଜିତା ଏୱାତି ଦୀପେତି। ଅଞ୍ଞଥା ସବ୍ବେପେତେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ପବ୍ବଜିତାତି ଅୟମନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତି। କଥଂ? ‘‘ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ସୋ ଚ ଅପବ୍ବଜିତୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୧୯) ୱା ତନ୍ତିୟା ଠପିତାୟ ଚମ୍ପେୟ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ସୋସାରିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେୱଲଂ ‘‘ଇମେ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦୟୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ପବ୍ବଜିତା’’ତି ୱା ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନାପି ଚେ ପବ୍ବଜିତା, ନାସେତବ୍ବା’’ତି ୱା ଅନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ‘‘ସୋ ଚ ଅପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ମୂଗସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାସିଦ୍ଧିପସଙ୍ଗତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପି ଏକତୋସୁଦ୍ଧିୟା ହୋତୀତି ଅୟମନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ କଥଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି? ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପେନ ଉପସମ୍ପଦା ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି ସମ୍ମାଗାହେନ ନାପଜ୍ଜତୀତି, ଅଞ୍ଞଥା ଯଥାବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତଦୁକ୍କଟାଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ଅପରୋ ଅନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ ଆପଜ୍ଜତି। କଥଂ? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୂଗୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାପରିୟୋସାନେ ହୋତି, ନ ତସ୍ସାୱିପ୍ପକତାୟ। ପୁବ୍ବପୟୋଗଦୁକ୍କଟମେୱ ହି ପଠମଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ମୂଗସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାପରିୟୋସାନସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ଓକାସୋ ଚ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ସମ୍ଭୱେୟ୍ୟ, ଉପସମ୍ପଦାୱସେନ ପନ ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ସମ୍ଭୱତି କମ୍ମନିଟ୍ଠିତତୋ। ତେନେୱ ପାଠଇୟଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡକୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଉପସମ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଦୁକ୍କଟଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଅପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ପୁବ୍ବପୟୋଗଦୁକ୍କଟମେୱ ଚେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି, ନେତରଂ। ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧମେତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପେନ ଉପସମ୍ପଦାୱ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ପବ୍ବଜ୍ଜାତି। ଏତ୍ଥାହ ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜା ନ କାୟପୟୋଗତୋ ହୋତୀତି କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କାୟେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୀତିଆଦିତ୍ତିକା ଦସ୍ସନତୋତି ଆଗତୋ।

‘‘ଗୋତ୍ତେନପି ଅନୁସ୍ସାୱେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୨୨) ୱଚନତୋ ଯେନ ୱୋହାରେନ ୱୋହରତି, ତେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ‘‘କୋ ନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠେନପି ଗୋତ୍ତମେୱ ନାମଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଚତୁବ୍ବିଧେସୁ ନାମେସୁ ଯେନ କେନଚି ନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱନା କାତବ୍ବାତି ୱଦନ୍ତି। ଏକସ୍ସ ବହୂନି ନାମାନି ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଏକଂ ନାମଂ ଞତ୍ତିୟା, ଏକଂ ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅତ୍ଥତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନାହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ପାଠଇୟଂ ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ପଦଂ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଂ, କମ୍ମୱାଚାପାଠଇୟଂ ପନ ‘‘ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ପଠମଂ ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ପାଠଇୟଞ୍ହି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସା’’ତି ଅତ୍ଥମତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ପାଠଇୟଂ ଅୱୁତ୍ତୋପି ‘‘ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି କମ୍ମୱାଚାପାଠଇୟଂ ପୟୋଗୋ ଦସ୍ସିତୋ। ‘‘ନ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଇଚ୍ଚାୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତି ଚ ‘‘ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ’’ତି ଚ ପଠମଂ ‘‘ଆୟସ୍ମା’’ତି ପୟୋଗସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋତି ୱଦନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା କତ୍ଥଚି କେୱଲଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ସାୱେତି, ସାୱନଂ ହାପେତୀତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି ନାମସ୍ସ ଅହାପିତତ୍ତାତି ଏକେ। ସଚେ କତ୍ଥଚି ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସାୟସ୍ମତୋ’’ତି ସାୱେତି, ପାଠାନୁରୂପତ୍ତା ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣନ୍ତିପି ଏକେ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନାନଂ ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସଚେ ପନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେପି ଏକେନେୱ ପକାରେନ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି।

ଏକାନୁସ୍ସାୱନେତି ଏତ୍ଥ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ଏତେସନ୍ତି ଏକାନୁସ୍ସାୱନାତି ଅସମାନାଧିକରଣୱିସୟୋ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଦ୍ୱେ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ’’ତି। ତତ୍ଥ ଏକତୋତି ଏକକ୍ଖଣେତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ଚାୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ। ପୁରିମନୟେନେୱ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁନ୍ତି ‘‘ଏକେନ ଏକସ୍ସ, ଅଞ୍ଞେନ ଇତରସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା ଆଚରିୟେହି ଏକେନ ୱା ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ। ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟତୀତି ଉପଜ୍ଝାତି ଇମିନା ଉପଜ୍ଝାୟସଦ୍ଦସମାନତ୍ଥୋ ଉପଜ୍ଝାସଦ୍ଦୋପୀତି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୀତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୨୩)।

ଗୋତ୍ତେନାପୀତି ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ପିପ୍ପଲିସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଏୱଂ ନାମଂ ଅୱତ୍ୱା ଗୋତ୍ତନାମେନପୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତେନ ‘‘କୋ ନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠେନ ଗୋତ୍ତନାମେନ ‘‘ଆୟସ୍ମା କସ୍ସପୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଯଂ କିଞ୍ଚି ତସ୍ସ ନାମଂ ପସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମିଂ ୱା ଖଣେ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ନାମଂ ପଞ୍ଞାପିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱାପି ଅନୁସ୍ସାୱନା କାତବ୍ବା। ଯଥା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ, ଏୱଂ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସାପି ଗୋତ୍ତାଦିନାମେନ ତଙ୍ଖଣିକନାମେନ ଚ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଖଣେ ‘‘ଅୟଂ ତିସ୍ସୋ’’ତି ୱା ‘‘ନାଗୋ’’ତି ୱା ନାମଂ କରୋନ୍ତେହି ଅନୁସାସକସମ୍ମୁତିତୋ ପଠମମେୱ କାତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅକତ୍ୱାପି ଅନ୍ତରାୟିକଧମ୍ମାନୁସାସନପୁଚ୍ଛନକାଲେସୁ ‘‘କିନ୍ନାମୋସି, ଅହଂ ଭନ୍ତେ ନାଗୋ ନାମ, କୋ ନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ ଭନ୍ତେ ତିସ୍ସୋ ନାମା’’ତିଆଦିନା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତେନ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଚିତ୍ତେ ‘‘ମମେତଂ ନାମ’’ନ୍ତି ଯଥା ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପକତିନାମେନ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ‘‘ତିସ୍ସୋ ନାମା’’ତି ଅପୁବ୍ବନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱେତି, ନ ୱଟ୍ଟତି।

ତତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସେୱ ନାମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯେନ କେନଚି ନାମେନ ‘‘ତିସ୍ସସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତିଆଦିନାପି ପୁଗ୍ଗଲେ ପରାମଟ୍ଠେ କମ୍ମଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି ଅନୁପଜ୍ଝାୟକାଦୀନଂ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ୱିୟ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅଭାୱେପି ଅଭବ୍ବତ୍ତେପି କମ୍ମୱାଚାୟ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରାମଟ୍ଠେ କମ୍ମସ୍ସ ସିଜ୍ଝନତୋ। ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ପନ ଯଥାସକଂ ନାମଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞେନ ନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱିତେ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱିୟ ଗହିତନାମସ୍ସ ୱତ୍ଥୁପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅଭାୱା, ଏତସ୍ସ ଚ ନାମସ୍ସ ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ପକତିନାମଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅପୁବ୍ବେନ ନାଗାଦିନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱିତୁକାମେନ ପଟିକଚ୍ଚେୱ ‘‘ତ୍ୱଂ ନାଗୋ’’ତିଆଦିନା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅନୁସାସନଅନ୍ତରାୟିକଧମ୍ମାପୁଚ୍ଛନକ୍ଖଣେସୁପି ତସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଯଥା ପାକଟଂ ହୋତି, ତଥା ପକାସେତ୍ୱାୱ ନାଗାଦିନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱେତବ୍ବଂ। ଏକସ୍ସ ବହୂନି ନାମାନି ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଏକଂ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଯଂ ପନ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋପଜ୍ଝାୟାନଂ ଏକତ୍ଥ ଗହିତଂ ନାମଂ ତଦେୱ ଛଡ୍ଡିୟା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁସ୍ସାୱନାସୁ ଚ ଗହେତବ୍ବଂ। ଗହିତତୋ ହି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଗହିତେ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଭିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି, କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥତୋ ହି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନା ଏୱ ଛଡ୍ଡି ଅନୁସ୍ସାୱନା ଚ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଉପଜ୍ଝାୟନାମସ୍ସ ପନ ପୁରତୋ ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ତିସ୍ସସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ଆୟସ୍ମନ୍ତପଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜେତ୍ୱାପି ଅନୁସ୍ସାୱେତି। ତଥା ଅୟୋଜିତେପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି।

ପାଠିୟଂ (ମହାୱ। ୧୨୬) ପନ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ପଚ୍ଛତୋ ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ‘‘ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ’’ତିଆଦିନା ନାମସ୍ସ ପୁରତୋ ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତପଦ’ଯୋଗସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ପୁରତୋୱ ପୟୋଗୋ ଯୁତ୍ତତରୋ, ତଞ୍ଚ ଏକତ୍ଥ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅୟୋଜିତେପି ଏକତ୍ଥ ପୁରତୋ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପଚ୍ଛତୋ ଯୋଜନେପି ସାୱନାୟ ହାପନଂ ନାମ ନ ହୋତି ନାମସ୍ସ ଅହାପିତତ୍ତା। ତେନେୱ ପାଠିୟମ୍ପି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ଏକତ୍ଥ ଯୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନା’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ’’ତି ନ ଯୋଜିତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଞ୍ଚ କିଞ୍ଚାପି ଏୱଂ, ତଥାପି ସବ୍ବଟ୍ଠାନେପି ଏକେନେୱ ପକାରେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏୱ ୱା ଅୟୋଜେତ୍ୱା ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ପସତ୍ଥତରନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଏକତୋ ସହେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ଏତେସନ୍ତି ଏକାନୁସ୍ସାୱନା, ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖା, ଏତେ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ। ତେନାହ ‘‘ଏକତୋଅନୁସାୱନେ’’ତି। ଇଦଞ୍ଚ ଏକଂ ପଦଂ ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏକେନ ୱାତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକାୟ ଏୱ କମ୍ମୱାଚାୟ ଅନୁସ୍ସାୱନେ ଏକେନ ଆଚରିୟେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଚ ଅୟଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଚ ଆୟସ୍ମତୋ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଏକେନ ଆଚରିୟେନ ଦ୍ୱିନ୍ନମେକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନୁସ୍ସାୱନନୟୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଇମିନାୱ ନୟେନ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଏକେନ ଆଚରିୟେନ ଏକକ୍ଖଣେ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପୁରିମନୟେନେୱଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁନ୍ତି ‘‘ଏକେନ ଏକସ୍ସ, ଅଞ୍ଞେନ ଇତରସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱୀହି ୱା ତିଣ୍ଣଂ ତୀହି ୱା ଆଚରିୟେହି, ଏକେନ ୱା ଆଚରିୟେନ ତୟୋପି ଏକତୋଅନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନ, ନ ତ୍ୱେୱ ନାନୁପଜ୍ଝାୟେନା’’ତି ଇଦଂ ଏକେନ ଆଚରିୟେନ ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା ଉପଜ୍ଝାୟେହି ଦ୍ୱେ ୱା ତୟୋ ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖେ ଏକକ୍ଖଣେ ଏକାୟ ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଟିକ୍ଖେପପଦଂ, ନ ପନ ନାନାଚରିୟେହି ନାନୁପଜ୍ଝାୟେହି ତୟୋ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ସଚେ ପନ ନାନାଚରିୟା ନାନୁପଜ୍ଝାୟା…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ‘‘ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ, ସୁମନତ୍ଥେରୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଉପଜ୍ଝାୟେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ଅନୁସ୍ସାୱନକରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ସଚେ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ, ସୁମନତ୍ଥେରୋ ନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଅନୁସ୍ସାୱେତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ଗଣପୂରକା

ହୋନ୍ତି, ୱଚ୍ଚତି ଏୱ। ସଚେ ପନ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ସୟମେୱ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଅନୁସ୍ସାୱେତି, ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି, କମ୍ମଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି, ଅନୁପଜ୍ଝାୟକସ୍ସପି ୟେନ କେନଚି ଅନୁସ୍ସାୱିତେ ଉପସମ୍ପଦା ହୋତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ସଉପଜ୍ଝାୟକସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାୟେନେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱ ନୱଚ୍ଚନପକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦିମାହ।

ଉପଜ୍ଝାତି ଉପଜ୍ଝାୟସଦ୍ଦସମାନତ୍ଥୋ ଆକାରନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାସଦ୍ଦୋତି ଦସ୍ସେତି। ଉପଜ୍ଝାୟ-ସଦ୍ଦୋ ଏୱ ୱା ଉପଜ୍ଝା, ଉପୟୋଗପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେସୁ ୟ-କାର ଲୋପଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ କରଣୱଚନାଦୀସୁ ଉପଜ୍ଝାସଦ୍ଦସ୍ସ ପୟୋଗାଭାୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାଠଇୟଂ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନାୱ କତ୍ତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଅତ୍ତାନମେୱ କମ୍ମଭୂତଂ ପତି ସମ୍ମନ୍ନନକିଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବଂ, ଅତ୍ତାନନ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ, ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତ୍ଥେୱ, ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ତେରସସମ୍ମୁତିଆଦୀସୁ ଇମିନାୱ ଲକ୍ଖଣେନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋୱ। ଅପିଚ ସୟଂ କମ୍ମାରହତ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିକୋ ଗଣୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

ସଚ୍ଚକାଲୋତି ''ନିଗୂହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱଞ୍ଚନଂ ପହାୟ ସଚ୍ଚସ୍ସେୱ ତେ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବକାଲୋ। ଭୂତକାଲୋତି ୱଞ୍ଚନାୟ ଅଭାୱେପି ମନୁସ୍ସତ୍ତାଦିୱତ୍ଥୁନୋ ଭୂତତାୟ ଅୱସ୍ସଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବକାଲୋ, ଇତରଥା କମ୍ମକୋପାଦିଅନ୍ତରାୟୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମଙ୍କୂତି ଅଧୋମୁଖୋ। ଉଦ୍ଧରତୂତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଭାୱତୋ ଉପସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ପତିଟ୍ଠପେତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ସବ୍ବକମ୍ମୱାଚାସୁ ଅତ୍ଥକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାୟ ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ – ସୁଣାତୂତି ସୱନାଣତ୍ତିୟଂ ପଠମପୁରିସେକୱଚନଂ। ତଞ୍ଚ କିଞ୍ଚାପି ୟୋ ସୋ ସଙ୍ଘୋ ସୱନକିରିୟାୟଂ ନିୟୋଜୀୟତି, ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖତ୍ତା ''ସୁଣାହୀ''ତି ମଜ୍ଝିମପୁରିସୱଚନେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଥାପି ୟସ୍ମା ସଙ୍ଘସଦ୍ଦସନ୍ନିଧାନେ ପଠମପୁରିସପ୍ପୟୋଗୋୱ ସଦ୍ଦୱିଦୂହି ସମାଚିଣ୍ଣୋ ଭୱନ୍ତଭଗୱନ୍ତଆୟସ୍ମାଦିସଦ୍ଦସନ୍ନିଧାନେସୁ ୱିୟ ''ଅଧିୱାସେତୁ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ (ପାରା। ୨୨), ଏତସ୍ସ ସୁଗତ କାଲୋ, ୟଂ ଭଗୱା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟ (ପାରା। ୨୧), ପକ୍କମତାୟସ୍ମା (ପାରା। ୪୩୬), ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୧୬୮)। ତସ୍ମା ଇଧ ପଠମପୁରିସପ୍ପୟୋଗୋ କତୋ। ଅଥ ୱା ଗାରୱୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଗରୁଟ୍ଠାନିୟେସୁ ହି ଗାରୱୱସେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସପୟୋଗୁପ୍ପତ୍ତିୟମ୍ପି ପଠମପୁରିସପ୍ପୟୋଗଂ ପୟୁଜ୍ଜନ୍ତି ''ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ଧମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୬୬; ମ। ନି। ୨।୩୩୮; ମହାୱ। ୮) ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ''ଭନ୍ତେ ଆୱୁସୋତି ପଦେ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଇଧ ପଠମପୁରିସପ୍ପୟୋଗୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ''ଆଚରିୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ହୋହି (ମହାୱ। ୭୭), ଇଙ୍ଘାୱୁସୋ ଉପାଲି, ଇମଂ ପବ୍ବଜିତଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜାହୀ''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୫୧୭) ତପ୍ପୟୋଗେପି ମଜ୍ଝିମପୁରିସପ୍ପୟୋଗସ୍ସେୱ ଦସ୍ସନତୋ।

ମେତି ୟୋ ସାୱେତି, ତସ୍ସ ଅତ୍ତନିଦ୍ଦେସେ ସାମିୱଚନଂ। ଭନ୍ତେତି ଆଲପନତ୍ଥେ ୱୁଡ୍ଢେସୁ ସଗାରୱୱଚନଂ, ''ଆୱୁସୋ''ତି ପଦଂ ପନ ନୱକେସୁ। ତଦୁଭୟମ୍ପି ନିପାତୋ ''ତୁମ୍ହେ ଭନ୍ତେ ତୁମ୍ହେ ଆୱୁସୋ''ତି ବହୂସୁପି ସମାନରୂପତ୍ତା। ସଙ୍ଘୋତି ଅୱିସେସତୋ ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିକେ ପକତତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସମୂହେ ୱତ୍ତତି। ଇଧ ପନ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ଦସୱଗ୍ଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଙ୍ଘୋତି ଗହେତବ୍ବୋ। ତତ୍ରାୟଂ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ – ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ ମମ ୱଚନଂ ସୁଣାତୂତି। ଇଦଞ୍ଚ ନୱକତରେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ। ସଚେ ପନ ଅନୁସ୍ସାୱକୋ ସବ୍ବେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱୁଡ୍ଢତରୋ ହୋତି, ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଆୱୁସୋ ସଙ୍ଘୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସୋପି ଚେ ''ଭନ୍ତେ''ତି ୱଦେୟ୍ୟ, ନୱକତରୋ ୱା ''ଆୱୁସୋ''ତି, କମ୍ମକୋପୋ ନତ୍ଥି। କେଚି ପନ ''ଏକତ୍ଥ 'ଆୱୁସୋ'ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ 'ଭନ୍ତେ'ତି ୱୁତ୍ତେପି ନତ୍ଥି ଦୋସୋ ଉଭୟେନପି ଆଲପନସ୍ସ ସିଜ୍ଝନତୋ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ଇଦାନି ୟମତ୍ଥଂ ଞାପେତୁକାମୋ ''ସୁଣାତୂ''ତି ସଙ୍ଘଂ ସୱନେ ନିୟୋଜେତି, ତଂ ଞାପେନ୍ତୋ ''ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅୟନ୍ତି ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ସନ୍ନିହିତଭାୱଦସ୍ସନଂ, ତେନ ଚ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତସ୍ସେୱ ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତୀତି ସିଜ୍ଝତି ହତ୍ଥପାସତୋ ବହି ଠିତସ୍ସ ''ଅୟ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ତେନେୱ ଅନୁସାସକସମ୍ମୁତିୟଂ ସୋ ହତ୍ଥପାସତୋ ବହି ଠିତତ୍ତା ''ଅୟ''ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ହତ୍ଥପାସେ ଠପେତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋତି ଅୟଂ-ସଦ୍ଦୋ ଚ ଅୱସ୍ସଂ ପୟୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ, ସୋ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ପଠମନାମପୟୋଗେ ଏୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ''ତି ଇଦଂ ଅନିୟମତୋ ତସ୍ସ ନାମଦସ୍ସନଂ, ଉଭୟେନପି ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋତିଆଦିନାମଂ ଦସ୍ସେତି। ''ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ଭିନ୍ନାଧିକରଣୱିସୟେ ବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ, ଉପସମ୍ପଦଂ ମେ ସଙ୍ଘୋ ଅପେକ୍ଖମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ଚ ଉପଜ୍ଝାୟତଂ ସମଙ୍ଗିଭାୱେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ ''ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଭୂତୋ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ନାମୟୋଜନାୟ ସହ ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଆୟସ୍ମତୋ''ତି ପଦଂ ଅୱତ୍ୱାପି ''ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ପାଠଇୟଂ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଆୟସ୍ମତୋ''ତି ପଦଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

ନନୁ ଚେତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାୟୋପି ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ୱିୟ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତୋ ଏୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇମସ୍ସ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଏୱଂ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ନାମପରାମସନେପି ଇଦଂ-ସଦ୍ଦପ୍ପୟୋଗୋ ନ କତୋତି? ନାୟଂ ୱିରୋଧୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅଭାୱେପି କମ୍ମକୋପାଭାୱତୋ। କେୱଲଞ୍ହି କମ୍ମନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ସନ୍ତପଦୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସପି ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ନାମକିତ୍ତନଂ ଅନୁପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାଦୀସୁପି କରୀୟତି, ତସ୍ମା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅସନ୍ନିହିତାୟପି ତପ୍ପରାମସନମତ୍ତେନେୱ କମ୍ମସିଦ୍ଧିତୋ ‘‘ଇମସ୍ସା’’ତି ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି।

ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତରାୟିକେହି ଧମ୍ମେହୀତି ଅଭବ୍ବତାଦିକେହି ଉପସମ୍ପଦାୟ ଅୱତ୍ଥୁକରେହି ଚେୱ ପଞ୍ଚାବାଧହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦୀହି ଆପତ୍ତିକରେହି ଚ ଅନ୍ତରାୟିକସଭାୱେହି ପରିମୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଏୱ ଆପତ୍ତିମତ୍ତକରେହି ପଞ୍ଚାବାଧାଦୀହି ଅପରିମୁତ୍ତସ୍ସପି ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତି, ନାଞ୍ଞଥା। ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଏୱ ଅପତ୍ତଚୀୱରସ୍ସପି ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତି, ନାଞ୍ଞଥା। ଉପସମ୍ପଦଂ ୟାଚତୀତି ‘‘ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପସମ୍ପଦଂ ୟାଚାମୀ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୨୬) ୟାଚାପିତଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ତେନ ସଙ୍ଘେ ଅୟାଚିତେପି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ୟାଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଏୱ କମ୍ମଂ ଅୱିପନ୍ନଂ ହୋତି, ନାଞ୍ଞଥା। ଉପଜ୍ଝାୟେନାତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ କରଣଭୂତେନ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଉପଜ୍ଝାୟଂ କତ୍ୱା କମ୍ମଭୂତଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଦାତୁଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ କତ୍ତୁଭୂତଂ ସଙ୍ଘଂ ୟାଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟାଚଧାତୁନୋ ପନ ଦ୍ୱିକମ୍ମକତ୍ତା ‘‘ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ଦ୍ୱେ କମ୍ମପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି।

ୟଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପତ୍ତୋ କାଲୋ ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସାତି ପତ୍ତକାଲଂ, ଅପଲୋକନାଦିଚତୁବ୍ବିଧଂ ସଙ୍ଘଗଣକମ୍ମଂ, ତଦେୱ ସକତ୍ଥେ ୟ-ପଚ୍ଚୟେନ ‘‘ପତ୍ତକଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥୋପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଂ କାତୁଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ଜାତଂ। ୟଦୀତି ଅନୁମତିଗହଣୱସେନ କମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲତଂ ଞାପେତି, ୟୋ ହି କୋଚି ତତ୍ଥ ଅପତ୍ତକଲ୍ଲତଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସତି, ସୋ ୱକ୍ଖତି। ଇମମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ଅନୁସ୍ସାୱନାସୁ ‘‘ୟସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ଖମତି...ପେ... ସୋ ଭାସେୟ୍ୟା’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୭) ୱୁତ୍ତଂ। ତଦେତଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପଦା, ଅନ୍ତରାୟିକେହି ଧମ୍ମେହି ଚସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତା, ସୀମାସମ୍ପଦା, ପରିସାସମ୍ପଦା, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସଙ୍ଗହିତଂ।

ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପଦା ନାମ ୟଥାୱୁତ୍ତେହି ଏକାଦସଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେହି ଚେୱ ଅତିମୱତ୍ଥୁଅଞ୍ଜାପନ୍ନେହି ଚ ଅଞ୍ଞୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଭୂତୋ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲେ ସତି ଏୱ ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନାମ ହୋତି, ନାସତି, କତଞ୍ଚ କୁପ୍ପମେୱ ହୋତି।

ଅନ୍ତରାୟିକେହି ଧମ୍ମେହି ଚସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତା ନାମ ୟଥାୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଉପସମ୍ପଦାୱତ୍ଥୁଭୂତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୟେ ଇମେ ଭଗୱତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ପଞ୍ଚାବାଧଫୁଟ୍ଠତାଦୟୋ ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତତାପଅୟୋସାନା ଚେୱ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦୟୋ ଚ ଦୋସଧମ୍ମା କାରକସଙ୍ଘସ୍ସ ଆପତ୍ତାଦିଅନ୍ତରାୟହେତୁତାୟ ‘‘ଅନ୍ତରାୟିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେହି ଅନ୍ତରାୟିକେହି ଦୋସଧମ୍ମେହି ପରିମୁତ୍ତତା, ଇମିସ୍ସା ଚ ସତି ଏୱ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନାମ ହୋତି, ନାସତି, କତଂ ପନ କମ୍ମଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି ଠପେତ୍ୱା ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ।

ସୀମାସମ୍ପଦା ପନ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୩୮ ଆଦୟୋ) ୱକ୍ଖମାନନୟେନ ସବ୍ବଦୋସରହିତାୟ ବଦ୍ଧାବଦ୍ଧୱସେନେୱ ଦୁୱିଧାୟ ସୀମାୟ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ତାଦିସାୟ ହି ସୀମାୟ ସତି ଏୱ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନାମ ହୋତି, ନାସତି, କତଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତି।

ପରିସାସମ୍ପଦା ପନ ୟେ ଇମେ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା ଦସହି ୱା ପଞ୍ଚହି ୱା ଅନୂନାପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା ଚ ସମାନସଂୱାସକା ଭିକ୍ଖୂ, ତେସଂ ଏକସୀମାୟ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠାନଂ, ଛନ୍ଦାରହାନଞ୍ଚ ଛନ୍ଦସ୍ସ ଆନୟନଂ, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନଞ୍ଚ ଅପ୍ପଟିକୋସନଂ, ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖରହିତାନଂ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଗହଟ୍ଠାଦିଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଞ୍ଚେୱ ପାରାଜିକୁକ୍ଖିତ୍ତକନାନାସଂୱାସକଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜନୀୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଅଭାୱୋ ଚାତି ଇମେହି ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ସଙ୍ଗହିତା। ଏୱରୂପାୟ ଚ ପରିସାସମ୍ପଦାୟ ସତି ଏୱ ଇଦଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନାମ ହୋତି, ନାସତି। ତତ୍ଥ ପୁରିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସପି ଅଭାୱେ କତଂ କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତି, ନ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ।

ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନିଟ୍ଠାନଂ ନାମ ୟାନିମାନି ‘‘ପଠମଂ ଉପଜ୍ଝଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ପାଳିୟଂ (ମହାୱ। ୧୨୬) ୱୁତ୍ତାନି ‘‘ଉପଜ୍ଝାଗାହାପନଂ, ପତ୍ତଚୀୱରାଚିକ୍ଖଣଂ, ତତୋ ତଂ ହତ୍ଥପାସତୋ ବହି ପେସେତ୍ୱା ଅନୁସାସକସମ୍ମୁତିକମ୍ମକରଣଂ, ସମ୍ମତେନ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁସାସନଂ, ତେନ ଚ ପଠମତରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଞତ୍ତିଂ ଞାପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖଂ ‘ଆଗଚ୍ଛାହୀ’ତି ହତ୍ଥପାସେ ଏୱ ଅବ୍ଭାନଂ, ତେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାୟାଚାପନଂ, ତତୋ ଅନ୍ତରାୟିକଧମ୍ମପୁଚ୍ଛକସମ୍ମୁତିକମ୍ମକରଣଂ, ସମ୍ମତେନ ଚ ପୁଚ୍ଛନ’’ନ୍ତି ଇମାନି ଅଟ୍ଠ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି, ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ୟଥାୱତୋ କରଣେନ ନିଟ୍ଠାନଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନିଟ୍ଠାପନେ ସତି ଏୱ ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନାମ ହୋତି, ନାସତି। ଏତେସୁ ପନ ପୁବ୍ବକମ୍ମେସୁ ଅକତେସୁପି କତଂ କମ୍ମଂ ୟଥାୱୁତ୍ତେସୁ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଅକୁପ୍ପମେୱ ହୋତି। ତଦେୱମେତ୍ଥ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ଇମେହି

ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମିନାୱ ନଯେନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁ, ୱକ୍ଖମାନେସୁ ଚ ସବ୍ବେସୁ କମ୍ମେସୁ ପତ୍ତକଲ୍ଲତା ଯଥାରହଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଞାତବ୍ବା।

ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ଯାତି ଉପସମ୍ପଦାନିପ୍ଫାଦନେନ ତଂସମଙ୍ଗିଂ କରେଯ୍ଯ କରୋତୂତି ପତ୍ଥନାଯଂ, ୱିଧିମ୍ହି ୱା ଇଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ''ଦେୱଦତ୍ତଂ ସୁଖାପେଯ୍ଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ସୁଖମସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ତଂ ସୁଖସମଙ୍ଗିନଂ କରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ଉପସମ୍ପଦମସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ତଂ ଉପସମ୍ପଦାସମଙ୍ଗିନଂ କରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଯୋଜକବ୍ଯାପାରେ ଚେତଂ। ଯଥା ସୁଖଯନ୍ତଂ କିଞ୍ଚି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତାରଂ କୋଚି ହେତୁକତ୍ତା ସୁଖହେତୁନିପ୍ଫାଦନେନ ସୁଖାପେଯ୍ଯାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ଉପସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତାରଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ହେତୁକତ୍ତୁଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ ଉପସମ୍ପଦାହେତୁନିପ୍ଫାଦନେନ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ଯାତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏତେନ ଚ ସୁଖଂ ୱିଯ ସୁଖଦାଯକେନ ସଙ୍ଘେନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦୀଯମାନା ତଥାପୱତ୍ତପରମତ୍ଥଧମ୍ମେ ଉପାଦାଯ ଅରିଯଜନପଞ୍ଞତ୍ତା ଉପସମ୍ପଦା ନାମ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚତା ଅତ୍ଥୀତି ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚତୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୨୭) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିୱାସାଦୀସୁ ୱିଯ ଯାଚନାନୁଗୁଣଂ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦଂ ଦଦେଯ୍ଯା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ଯା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ଦାନେ ଅସଙ୍ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଲକ୍ଖଣେ ଏୱ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମିନା ନଯେନ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଉପସମ୍ପାଦେତି, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘେନା''ତି ଏତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନକାଲଅତୀତକାଲୱସେନ, ଇଧ ପନ ଅନାମଟ୍ଠକାଲୱସେନାତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱିସେସୋ।

ଏସା ଞତ୍ତୀତି ''ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଞାପନା ଏସା। ଇଦଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସାୱନାନମ୍ପି ସବ୍ବାୱସୂଚନତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୱସ୍ସଞ୍ଚେତଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ଞତ୍ତିକମ୍ମେ ଏୱ ତଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପନ ଯ୍ଯ-କାରେ ୱୁତ୍ତମତ୍ତେ ଏୱ ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଖମତୀତି ରୁଚ୍ଚତି। ଉପସମ୍ପଦାତି ସଙ୍ଘେନ ଦୀଯମାନା ନିପ୍ଫାଦିଯମାନା ଉପସମ୍ପଦା, ଯସ୍ସ ଖମତି, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସାତି ଯୋଜନା। ତୁଣ୍ହୀତି ଚ ଅକଥନତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଅକଥନକୋ ଅସ୍ସ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାତି ପକତେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ''ତି। ତତ୍ଥ ''ଆସୀ''ତି ସେସୋ। ଯସ୍ମା ''ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ଯା''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ସଙ୍ଘୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିରୱୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ପକାରେନ। ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନେୱେତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ରୁଚ୍ଚନଭାୱଂ ଧାରଯାମି, ବୁଜ୍ଝାମି ଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ପରିସମାପନତ୍ଥେ କତୋ, ସୋ ଚ କମ୍ମୱାଚାଯ ଅନଙ୍ଗଂ, ତସ୍ମା ଅନୁସ୍ସାୱକେନ ''ଧାରଯାମୀ''ତି ଏତ୍ଥ ମି-କାରପରିଯୋସାନମେୱ ୱତ୍ୱା ନିଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ, ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ନ ପଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବକମ୍ମୱାଚାନମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏକପୋରିସାୱାତିଆଦି ସତ୍ତାନଂ ସରୀରଚ୍ଛାଯଂ ପାଦେହି ମିନିତ୍ୱା ଜାନନପ୍ପକାରଦସ୍ସନଂ। ଛସତ୍ତପଦପରିମିତା ହି ଛାଯା ''ପୋରିସା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଦଞ୍ଚ ଉତୁପ୍ପମାଣାଚିକ୍ଖଣାଦି ଚ ଆଗନ୍ତୁକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢନୱଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱନ୍ଦନୱନ୍ଦାପନାଦିକରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତି ଆଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛତି ଚାତି ଉତୁ, ସୋୱ ପମୀଯତେ ଅନେନ ସଂୱଚ୍ଛରନ୍ତି ପମାଣନ୍ତି ଆହ ''ଉତୁଯେୱ ଉତୁପ୍ପମାଣ''ନ୍ତି। ଅପରିପୁଣ୍ଣାତି ଉପସମ୍ପଦାଦିୱସେନ ଅପରିପୁଣ୍ଣା। ଯଦି ଉତୁୱେମଜ୍ଝେ ଉପସମ୍ପାଦିତୋ, ତଦା ତସ୍ମିଂ ଉତୁମ୍ହି ଅୱସିଟ୍ଠଦିୱସାଚିକ୍ଖଣଂ ଦିୱସଭାଗାଚିକ୍ଖଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ଯତ୍ତକେହି ଦିୱସେହି ଯସ୍ସ ଯୋ ଉତୁ ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ, ତେ ଦିୱସେ''ତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ତଙ୍ଖଣଂ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଯୋ ଉତୁ ଯତ୍ତକେହି ଦିୱସେହି ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ, ତେ ଦିୱସେତି ଯୋଜନା।

ଛାଯାଦିକମେୱ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଗାଯିତବ୍ବତୋ କଥେତବ୍ବତୋ ସଙ୍ଗୀତୀତି ଆହ ''ଇଦମେୱା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତ୍ୱଂ କିଂ ଲଭସୀତି ତ୍ୱଂ ଉପସମ୍ପାଦନକାଲେ କତରୱସ୍ସଂ, କତରୌତୁଞ୍ଚ ଲଭସି, କତରସ୍ମିଂ ତେ ଉପସମ୍ପଦା ଲଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱସ୍ସନ୍ତି ୱସ୍ସାନୌତୁ, ଇଦଞ୍ଚ ସଂୱଚ୍ଛରାଚିକ୍ଖଣଂ ୱିନା ୱୁତ୍ତମ୍ପି ନ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଇମିନା ଉତୁଆଚିକ୍ଖଣେନେୱ ସାସନୱସ୍ସେସୁ ୱା କଲିଯୁଗୱସ୍ସାଦୀସୁ ୱା ସହସ୍ସିମେ ୱା ସତିମେ ୱା ଅସୁକୌତୁଂ ଲଭାମୀତି ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଛାଯାତି ଇଦଂ ପାଠଇଯଂ ଆଗତପଟିପାଟିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ୱତ୍ତବ୍ବକମ୍ମତୋ ପନ କଲିଯୁଗୱସ୍ସାଦୀସୁ ସବ୍ବଦେସପସିଦ୍ଧେସୁ ଅସୁକୱସ୍ସେ ଅସୁକୌତୁମ୍ହି ଅସୁକମାସେ ଅସୁକକଣ୍ହେ ୱା ସୁକ୍କେ ୱା ପକ୍ଖେ ଅସୁକେ ତିଥିୱାରୱିସେସଯୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିଦିୱସଭାଗେ ଏତ୍ତକେ ଛାଯାପମାଣେ, ନାଡିକାପମାଣେ ୱା ମଯା ଉପସମ୍ପଦା ଲଦ୍ଧାତି ୱଦେଯ୍ଯାସୀତି ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକେହି ୱୁଡ୍ଢପଟିପାଟିଂ ଞତ୍ୱା ପଟିପଜ୍ଜାହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଇତି ଏତ୍ତକୋ କଥାମଗ୍ଗୋ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ଆଗତୋ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାନଯୋ ପନ ଏକଚ୍ଚୋ ଇଧେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗତୋ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅସନ୍ନିଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ତା ସଂସଯହେତୁକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇଧ ନ ଗହିତୋତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଚୟକଥାଲଙ୍କାରୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୩। ନିସ୍ସୟୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୫୧। ଏୱଂ ଉପସମ୍ପଦାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ନିସ୍ସୟୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ନିସ୍ସୟୋତି ଏତ୍ଥ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସୟନଂ ନିସ୍ସୟୋ, ସେୱନଂ ଭଜନନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। ନିପୁବ୍ବସି ସେୱାୟନ୍ତି ଧାତୁ ଭାୱସାଧନୋ, ନ ‘‘ନିସ୍ସାୟ ନଂ ୱସତୀତି ନିସ୍ସୟୋ’’ତି ଇଧ ୱିୟ ଅୱୁତ୍ତକମ୍ମସାଧନୋ। ତତ୍ଥ ହି ସେୱିତବ୍ବୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲବ୍ଭତି, ଇଧ ପନ ସେୱନକିରିୟାତି। ଇଦାନି ତଂ ନିସ୍ସୟଂ ପୁଚ୍ଛାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୟ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଠପେତୁଂ ‘‘କେନ ଦାତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କେନ ଦାତବ୍ବୋ, କେନ ନ ଦାତବ୍ବୋତି ନିସ୍ସୟଦାୟକଂ କତ୍ତାରଂ ପୁଚ୍ଛତି, କସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ, କସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବୋତି ନିସ୍ସୟପଟିଗ୍ଗାହକଂ ସମ୍ପଦାନଂ, କଥଂ ଗହିତୋ ହୋତି, କଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି କାରଣଂ, ନିସ୍ସାୟ କେନ ୱସିତବ୍ବଂ, କେନ ନ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ନିସ୍ସୟପଟିପନ୍ନକଂ। ତତୋ ପୁଚ୍ଛାନୁକ୍କମେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ନ କେୱଲଂ ଏତ୍ଥେୱ, ଅଥ ଖୋ ନିସ୍ସୟମୁଚ୍ଚନଙ୍ଗେପି ‘‘ବ୍ୟତ୍ତେନା’’ତି ଆଗତୋ।

ତତ୍ଥ ଏତ୍ଥ ଚ କୋ ୱିସେସୋତି ଆହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ‘ବ୍ୟତ୍ତୋ’ତି ଇମିନା ପରିସୁପଟ୍ଠାପକୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଇଦାନି ପରିସୁପଟ୍ଠାପକଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପରିସୁପଟ୍ଠାପକେନ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଭିୱିନୟେତି ସକଲେ ୱିନୟପିଟକେ। ୱିନେତୁନ୍ତି ସିକ୍ଖାପେତୁଂ। ଦ୍ୱେ ୱିଭଙ୍ଗା ପଗୁଣା ୱାଚୁଗ୍ଗତା କାତବ୍ବାତି ଇଦଂ ପରିପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକସ୍ସ ପମୁଟ୍ଠଂ, ଇତରେସଂ ପଗୁଣଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଆହ ‘‘ତୀହି ଜନେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିୱତ୍ତନକ୍ଖମା କାତବ୍ବା’’ତି। ଅଭିଧମ୍ମେତି ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦେ। ହେଟ୍ଠିମା ୱା ତୟୋ ୱଗ୍ଗାତି ମହାୱଗ୍ଗତୋ ହେଟ୍ଠା ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ ନିଦାନୱଗ୍ଗୋ ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋତି ଇମେ ତୟୋ ୱଗ୍ଗା। ‘‘ଧମ୍ମପଦମ୍ପି ସହ ୱତ୍ଥୁନା ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଜାତକଭାଣକେନ ସାଟ୍ଠକଥଂ ଜାତକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ଧମ୍ମପଦଂ ସହ ୱତ୍ଥୁନା ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବମେୱ।

ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୱେ ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନାତିଆଦୀସୁ ନ ସାମଣେରୋ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ ହୁତ୍ୱା ସାମଣେରୋ ନ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ। ଅସେକ୍ଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନାତି ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋପି ଅସେକ୍ଖୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ। ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ଅୟନ୍ତି ହି ଅସେକ୍ଖୋ, ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସପି ୱସେନ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ଅୟଂ କଥା। ଅସେକ୍ଖସୀଲନ୍ତି ଚ ନ ଅଗ୍ଗଫଲସୀଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଅଥ ଖୋ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଅସେକ୍ଖସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତସୀଲଂ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁପି ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧପରିୟୋସାନେସୁ ଅୟମେୱ ନୟୋ, ତସ୍ମା ୟଥା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକିୟମିସ୍ସକା କଥିତା, ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୋପୀତି ତଦଙ୍ଗୱିମୁତ୍ତିଆଦୟୋପି ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିମୁତ୍ତି ଏୱ। ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ପନ ଲୋକିୟମେୱ। ତେନେୱ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟଂ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୧୩୫) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁରିମେହି ଚତୂହି ପଦେହି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୟୋ କଥିତା, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ହୋତି, ତଂ ଲୋକିୟମେୱା’’ତି।

ଅସ୍ସଦ୍ଧୋତିଆଦୀସୁ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସଦ୍ଧା ଏତସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ। ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ହିରୀତି ଅହିରିକୋ, ଅକୁସଲସମାପତ୍ତିୟା ଅଜିଗୁଚ୍ଛମାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ନ ଓତ୍ତପ୍ପତୀତି ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ, ଅକୁସଲସମାପତ୍ତିୟା ନ ଭାୟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁଚ୍ଛିତଂ ସୀଦତୀତି କୁସୀତୋ, ହୀନୱୀରିୟସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଆରଦ୍ଧଂ ୱୀରିୟଂ ଏତସ୍ସାତି ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନୟୁତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମୁଟ୍ଠା ସତି ଏତସ୍ସାତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ, ନଟ୍ଠସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଏତସ୍ସାତି ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀ, ନିଚ୍ଚଂ ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖପୱତ୍ତସତିସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ ଚ ଅଜ୍ଝାଚାରେ ଆଚାରୱିପନ୍ନୋ ଚ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଗାହୟତୀତି ୱା ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ପୁରିମାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନୀତି ‘‘ନ ପଟିବଲୋ ହୋତି ଅନ୍ତେୱାସିଂ ୱା ସଦ୍ଧିୱିହାରିଂ ୱା ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ୱା ଉପଟ୍ଠାପେତୁଂ ୱା, ଅନଭିରତଂ ୱୂପକାସେତୁଂ ୱା ୱୂପକାସାପେତୁଂ ୱା’’ତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନି।

ଅଭି ୱିସିଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ସମାଚାରୋ ଅଭିସମାଚାରୋ, ଅଭିସମାଚାରୋୱ ଆଭିସମାଚାରିକୋତି ଚ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସିକ୍ଖାତି ଚ ଆଭିସମାଚାରିକସିକ୍ଖା। ଅଭିସମାଚାରଂ ୱା ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତା ସିକ୍ଖା ଆଭିସମାଚାରିକସିକ୍ଖା, ଖନ୍ଧକୱତ୍ତପରିୟାପନ୍ନସିକ୍ଖାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ ଆଦିଭୂତାତି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା, ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିୟାପନ୍ନସିକ୍ଖାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନେୱ ‘‘ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିୟାପନ୍ନଂ ୱା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକଂ, ଖନ୍ଧକୱତ୍ତପରିୟାପନ୍ନଂ ଆଭିସମାଚାରିକ’’ନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୧) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସେକ୍ଖପଣ୍ଣତ୍ତିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସେକ୍ଖା, ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତି, ସବ୍ବାପି ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିୟାପନ୍ନା ସିକ୍ଖାପଦପଣ୍ଣତ୍ତି ‘‘ସେକ୍ଖପଣ୍ଣତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଗଣ୍ଠିପଦେପି ୱୁତ୍ତଂ

''ସେକ୍ଖପଣ୍ଣତ୍ତିଯନ୍ତି ପାରାଜିକମାଦିଂ କତ୍ୱା ସିକ୍ଖିତବ୍ବସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯ''ନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୮୪)।

ଉପଜ୍ଝାଯାଚରିଯକଥାଯଂ ନ ସାମଣେରୋ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି ଉପଜ୍ଝାଯେନ ହୁତ୍ୱା ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ଅଯନ୍ତି ଅସେକ୍ଖୋ, ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାଯାତି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦକୋଟ୍ଠାସଗ୍ଗାହିକାଯ। ପଚ୍ଛିମାନି ଦ୍ୱେତି ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ହୋତୀତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି। ପଚ୍ଛିମାନି ତୀଣୀତି ନ ପଟିବଲୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମତୋ ୱିନୋଦେତୁଂ, ଆପତ୍ତିଂ ନ ଜାନାତି, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ ନ ଜାନାତୀତି ଇମାନି ତୀଣି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ହି ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାନଯସଙ୍ଖାତଧମ୍ମତୋ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅପ୍ପଟିବଲତା ନାମ ଅବ୍ୟତ୍ତତା ଏୱ ହୋତୀତି ସାପି ଆପତ୍ତିଅଙ୍ଗମେୱ ୱୁତ୍ତା।

ଅଭି ୱିସିଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ସମାଚାରୋ ଅଭିସମାଚାରୋ, ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିସୀଲଂ, ତଂ ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଖନ୍ଧକସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତା ସିକ୍ଖା ଆଭିସମାଚାରିକା। ସିକ୍ଖାପଦମ୍ପି ହି ତଦତ୍ଥପରିପୂରଣତ୍ଥିକେହି ଉଗ୍ଗହଣାଦିୱସେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସିକ୍ଖାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତା କାରଣଭୂତା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକା, ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନସିକ୍ଖାପଦଂ। ତେନେୱେତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେପି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୧) ''ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ, ଖନ୍ଧକୱତ୍ତପରିଯାପନ୍ନଂ ଆଭିସମାଚାରିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସେକ୍ଖପଣ୍ଣତ୍ତିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସେକ୍ଖା, ଭଗୱତାୱ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ଞତ୍ତି। ସବ୍ବାପି ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନା ସିକ୍ଖାପଦପଣ୍ଣତ୍ତି ''ସେକ୍ଖପଣ୍ଣତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦେତି ଏତ୍ଥ କୁସଲତ୍ତିକାଦୀହି ୱୁତ୍ତଂ ଜାତିଭୂମିପୁଗ୍ଗଲସମ୍ପଯୋଗୱତ୍ଥାରମ୍ମଣକମ୍ମଦ୍ୱାରଲକ୍ଖଣରସାଦିଭେଦେହି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦିଚତୁବ୍ବିଧଂ ସନିବ୍ବାନଂ ନାମଂ, ଭୂତୋପାଦାଯଭେଦଂ ରୂପଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଜାନନପଞ୍ଞା, ତପ୍ପକାସକୋ ଚ ଗନ୍ଥୋ ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦୋ ନାମ। ଇମିନା ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥକୁସଲେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସିକ୍ଖାପେତୁନ୍ତି ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତୁନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୮୪) ୱୁତ୍ତଂ।

୧୫୩।ଆଯସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାଯ ୱଚ୍ଛାମୀତି ଏତ୍ଥ ଆଯସ୍ମତୋତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ''ବ୍ୟତ୍ତୋ…ପେ… ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋଯେୱା''ତି, ତଂ ପରିସୁପଟ୍ଠାକବହୁସ୍ସୁତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ପବ୍ବଜ୍ଜାଉପସମ୍ପଦଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକେହି ପନ…ପେ… ତାୱ ୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିଯୌପସମ୍ପଦାଚରିଯଧମ୍ମାଚରିଯାନଂ ଏତେହି ଯଥାୱୁତ୍ତୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଯେନ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦିନ୍ନାନି, ଅଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିଯୋ। ଯେନ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚା ୱୁତ୍ତା, ଅଯଂ ଉପସମ୍ପଦାଚରିଯୋ। ଯୋ ଉଦ୍ଦେସଂ ୱା ପରିପୁଚ୍ଛଂ ୱା ଦେତି, ଅଯଂ ଧମ୍ମାଚରିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୧୫୪। ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିକଥାଯଂ ଦିସଂ ଗତୋତି ପୁନ ଆଗନ୍ତୁକାମୋ, ଅନାଗନ୍ତୁକାମୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ୱାସତ୍ଥାଯ କଞ୍ଚି ଦିସଂ ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସଭାଗତନ୍ତି ପେସଲଭାୱଂ। ଓଲୋକେତ୍ୱାତି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା। ୱିବ୍ଭନ୍ତେ…ପେ… ତତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ସଚେ କେନଚି କରଣୀଯେନ ତଦହେୱ ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ 'କତିପାହେନ ଗମିସ୍ସାମୀ'ତି ଗମନେ ସୌସ୍ସାହୋ ହୋତି, ରକ୍ଖତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ମା ଇଧ ପଟିକ୍କମୀତି ମା ଇଧ ପୱିସି। ତତ୍ରେୱ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ତତ୍ଥେୱ ନିସ୍ସଯଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବଂ। ତଂଯେୱ ୱିହାରଂ…ପେ… ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଉପଜ୍ଝାଯସମୋଧାନପରିହାରୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଉପଜ୍ଝାଯସମୋଧାନଗତସ୍ସପି ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗହିତନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି।

ଆଚରିଯମ୍ହା ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୀସୁ ଆଚରିଯୋ ପକ୍କନ୍ତୋ ୱା ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ''ପକ୍କନ୍ତୋତି ଦିସଂ ଗତୋ''ତିଆଦିନା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ପକ୍କମନେ ଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଇଧାପି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ତଂ ଅୱତ୍ୱା ''କୋଚି ଆଚରିଯୋ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କମତୀ''ତିଆଦିନା ଅଞ୍ଞୋପି ଯେୱ ନଯୋ ଆରଦ୍ଧୋ। ଅଯଞ୍ଚ ନଯୋ ଉପଜ୍ଝାଯପକ୍କମନେପି ୱେଦିତବ୍ବୋଯେୱ। ଇଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଏକତ୍ଥୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଚେ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତତି, ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତାୱତା ଦିସାପକ୍କନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରେପି ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୀତି ବହିଉପଚାରସୀମାଯଂ ଅନ୍ତେୱାସିକସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ୱସନ୍ତି, ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ପନ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ୱସତୋ ନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ''ସଚେପି ଆଚରିଯୋ ମୁଞ୍ଚିତୁକାମୋୱ ହୁତ୍ୱା ନିସ୍ସଯପଣାମନାଯ ପଣାମେତୀ''ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଆଣତ୍ତିଯମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୮୩) ୱୁତ୍ତଂ।

୧୫୩।ସାହୂତି ସାଧୁ ସୁନ୍ଦରଂ। ଲହୂତି ଅଗରୁ, ସୁଭରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓପାଯିକନ୍ତି ଉପାଯପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନଂ ନିତ୍ଥରଣୁପାଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପନ୍ତି ସାମୀଚିକମ୍ମମିଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ । ପାସାଦିକେନାତି ପସାଦାୱହେନ, କାଯୱଚୀପଯୋଗେନ ସମ୍ପାଦେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯେନାତି ଏତଦତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପକଂ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଦିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେତି। ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଉପଜ୍ଝାଯେନ ''ସାହୂ''ତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତେସୁ

ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନୱଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘କାୟେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଆୟାଚନଦାନମତ୍ତେନାତି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ପଠମଂ ଆୟାଚନମତ୍ତେନ, ତତୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଚ ‘‘ସାହୂ’’ତିଆଦିନା ୱଚନମତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସୟଗ୍ଗହଣେ ଆୟସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାୟ ୱଚ୍ଛାମୀତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ୱସିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୫୪। ନିସ୍ସୟପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିକଥାୟଂ ଯୋ ୱା ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସୟୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ଲଜ୍ଜୀସୁ ଏୱ ନିସ୍ସୟଗ୍ଗହଣଂ ନିୟୋଜେତି ଅଲଜ୍ଜୀସୁ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଭୋଗସଦ୍ଦେନ ଏକକମ୍ମାଦିକୋ ସଂୱାସୋ ଗହିତୋ ପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗସ୍ସ ସମ୍ଭୋଗସଦ୍ଦେନ ଗହିତତ୍ତା। ଏତେନ ଚ ସମ୍ଭୋଗସଂୱାସାନଂ ଅଲଜ୍ଜୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନ କତ୍ତବ୍ବତଂ ଦସ୍ସେତି। ପରିହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଆପତ୍ତିପରିହାରୋ ନତ୍ଥି। ତାଦିସୋତି ଯତ୍ଥ ନିସ୍ସୟୋ ଗହିତପୁବ୍ବୋ, ଯୋ ଚ ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗୋ, ତାଦିସୋ। ତଥା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଲହୁଂ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଦିୱସାନୀତି ଇଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ। ଯଦି ଏକାହଦ୍ୱୀହେନ ସଭାଗତା ପଞ୍ଞାୟତି, ଞାତଦିୱସେ ଗହେତବ୍ବୋୱ। ଅଥାପି ଚତୁପଞ୍ଚାହେନପି ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ଯତ୍ତକେହି ଦିୱସେହି ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ତକାନି ଅତିକ୍କାମେତବ୍ବାନି। ସଭାଗତଂ ଓଲୋକେମୀତି ପନ ଲେସୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ଦହରା ସୁଣନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅସୁତ୍ୱାପି ‘‘ଆଗମିସ୍ସତି, କେନଚି ଅନ୍ତରାୟେନ ଚିରାୟନ୍ତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ସତିପି ଲବ୍ଭତେୱ ପରିହାରୋ । ତେନାହ ‘‘ଇଧେୱାହଂ ୱସିସ୍ସାମୀତି ପହିଣତି, ପରିହାରୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଗମନେ ନିରୁସ୍ସାହଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ସୌସ୍ସାହସ୍ସ ପନ ସେନାସନପଟିସାମନାଦିୱସେନ କତିପାହେ ଗତେପି ନ ଦୋସୋ।

ତତ୍ରେୱ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ତତ୍ର ସଭାଗଟ୍ଠାନେ ଏୱ ନିସ୍ସୟଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବଂ। ତଂୟେୱ ୱିହାରଂ…ପେ… ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ଉପଜ୍ଝାୟେ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେୟେୱ ତଂସମୋଧାନେ ନିସ୍ସୟପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମିଂ ପନ କୋଧେନ ୱା ଗଣନିରପେକ୍ଖତାୟ ୱା ଅସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେସୁ ଗହିତୋ ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଆଚରିୟମ୍ହା ନିସ୍ସୟପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟଂ ୱୁତ୍ତୋ ‘‘କୋଚି ଆଚରିୟୋ’’ତିଆଦିକୋ ନୟୋ ଉପଜ୍ଝାୟପକ୍କମନାଦୀସୁପି ନେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚ ୱୁତ୍ତୋ ଇଧାପି ନେତ୍ୱା ଯଥାରହଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୀତି ଉପଚାରସୀମତୋ ବହି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱସନ୍ତି। ତେନ ବହିଉପଚାରେପି ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଆସନ୍ନେ ପଦେସେ ୱସତି, ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାୟଂ ପନ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱସତୋ ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତେୱାତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୮୩) ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ନିସ୍ସୟୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ତେୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨୪। ସୀମାୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୧୫୬। ଏୱଂ ନିସ୍ସୟୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୀମାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ସୀମାତି ଏତ୍ଥ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୀମାତି ସିନୀୟତେ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାୟ ବନ୍ଧୀୟତେତି ସୀମା। ସି ବନ୍ଧନେତି ଧାତୁ, ମ-ପଚ୍ଚୟୋ, କିୟାଦିଗଣୋୟଂ। ୱିଭାଗୱନ୍ତାନଂ ସଭାୱୱିଭାୱନଂ ୱିଭାଗେନ ୱିନା ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସୀମା ନାମେସା…ପେ… ହୋତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧସୀମଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଏକାଦସ’’ତ୍ୟାଦିମାହ।

ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀୟପରମତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମନ୍ତତୋ ଯତ୍ଥ କମ୍ମାରହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତ୍ତକେ ପଦେସେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ତତୋ ଓରନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅତିଖୁଦ୍ଦକା ନାମ ଯତ୍ଥ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’’ତି। ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟାତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ତସ୍ସଂ ପନ ଦିସାୟଂ ନିମିତ୍ତେ ଅସତି ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଠମଂ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଅନୁଦିସାୟ, ଦକ୍ଖିଣାୟ ଦିସାୟା’’ତିଆଦିନା ସମନ୍ତା ୱିଜ୍ଜମାନଟ୍ଠାନେସୁ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଅନୁଦିସାୟା’’ତି ପଠମକିତ୍ତିତଂ ପଟିକିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ତୀହି ନିମିତ୍ତେହି ସିଙ୍ଘାଟକସଣ୍ଠାନାୟପି ସୀମାୟ ସମ୍ଭୱିତବ୍ବତୋ। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀମମଣ୍ଡଲଂ ସମ୍ବନ୍ଧନ୍ତେନାତି ୱିନୟଧରେନ ସୟଂ ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ଠାନେ ଠତ୍ୱା କେୱଲଂ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନୱଚନେନେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲଂ ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂତଂନିମିତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱାପି ହି କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତିୟୋଜନପରମାୟପି ସୀମାୟ ସମନ୍ତତୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁପରିଗମନସ୍ସ ଏକଦିୱସେନ ଦୁକ୍କରତ୍ତା ୱିନୟଧରେନ ସୟଂ ଅଦିଟ୍ଠମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂହି ଯଥାୱୱତ୍ଥିତଂ ନିମିତ୍ତଂ ‘‘ପାସାଣୋ ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା କେନଚି ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା କିତ୍ତେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱ।

ସଂସଟ୍ଠୱିଟପାତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆସନ୍ନତଂ ଦୀପେତି। ବଦ୍ଧା ହୋତୀତି ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗେ ସୀମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକରତନମତ୍ତା ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତରା ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ହତ୍ଥମତ୍ତା ସୀମନ୍ତରିକା ଠପେତବ୍ବା’’ତି। ଏକଙ୍ଗୁଲିମତ୍ତାପି ସୀମନ୍ତରିକା ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ତତ୍ତକେନପି ହି ସୀମା ଅସମ୍ଭିନ୍ନାୱ ହୋତି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସୀମତୋ ବାହିରତ୍ତା ସୀମସମ୍ଭେଦୋ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୀମସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ସୀମପ୍ପଦେସଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ, ପନ ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ନ ହି ସୀମା ତତ୍ତକେନ ଅସୀମା ହୋତି, ଦ୍ୱେ ପନ ସୀମା ପଚ୍ଛା ୱଡ୍ଢିତରୁକ୍ଖେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟତ୍ତା ଏକାବଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏକତ୍ଥ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି ଇତରଂ ସୋଧେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ। ତସ୍ସା ପଦେସନ୍ତି ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ, ଯତ୍ଥ ପନ ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତା ସୀମାୟ ସୀମଂ ସଂଭିନ୍ଦନ୍ତି ନାମ। ନ କମ୍ମୱାଚଂ ୱଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୀତି କମ୍ମୱାଚଂ ନ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, କମ୍ମଂ ନ କୋପେନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୧୫୮।ସୁଦ୍ଧପଂସୁପବ୍ବତୋତି ନ କେନଚି କତୋ ସୟଂଜାତୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ତଥା ସେସାପି। ଇତରୋପୀତି ସୁଦ୍ଧପଂସୁପବ୍ବତାଦିକୋ ପବ୍ବତୋପି। ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋତି ଏତ୍ଥ ଭୂମିତୋ ଉଗ୍ଗତପଦେସେନ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ପନ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଞ୍ଚ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ‘‘ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିୟା ଅଡ୍ଢଟ୍ଠମରତନୁବ୍ବେଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୂହି ୱା ତୀହି ୱାତି ସୀମଭୂମିୟଂ ଚତୂସୁ, ତୀସୁ ୱା ଦିସାସୁ ଠିତେହି, ଏକିସ୍ସା ଏୱ ପନ ଦିସାୟ ଠିତେହି ତତୋ ବହୂହିପି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦ୍ୱୀହି ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ ଠିତେହିପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଏକେନ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା। ତଂ ବହିଦ୍ଧା କତ୍ୱାତି କିତ୍ତିତନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅସୀମତ୍ତା ଅନ୍ତୋସୀମାୟ କରଣଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି।

ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଲଗୁଳପିଣ୍ଡପ୍ପମାଣତା ସଣ୍ଠାନତୋ ଗହେତବ୍ବା, ନ ତୁଲଗଣନାୱସେନ, ଭାରତୋ ପଲପରିମାଣଞ୍ଚ ମଗଧତୁଲାୟ ଗହେତବ୍ବଂ, ସା ଚ ଲୋକିୟତୁଲାୟ ଦ୍ୱିଗୁଣାତି ୱଦନ୍ତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ପନ ‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଲଗୁଳପିଣ୍ଡପ୍ପମାଣତା ତୁଲତାୟ ଗହେତବ୍ବା, ନ ତୁଲଗଣନାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତିମହନ୍ତୋପୀତି ଭୂମିତୋ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାଭୂମିୟଂ ଓତିଣ୍ଣଘନତୋ ଅନେକୟୋଜନପ୍ପମାଣୋପି। ସଚେ ହି ତତୋ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ କୂଟଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ପବ୍ବତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) – ସଚେ ଏକାବଦ୍ଧୋ ହୋତି, ନ କାତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ପବ୍ବତକୂଟାନଂ ହେଟ୍ଠା ପିଟ୍ଠିପାସାଣସଦିସେ ପାସାଣେ ଠିତତ୍ତା ଏକାବଦ୍ଧଭାୱେ ସତିପି ପଥୱିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ତେସଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅସତି ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀଗତସମ୍ବନ୍ଧମତ୍ତେ ଅବ୍ୟୋହାରିକଂ କତ୍ୱା କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ‘‘ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଅତିମହନ୍ତୋପି ପାସାଣସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଥୱିତୋ ହେଟ୍ଠା ତସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱେ ଗୟ୍ହମାନେ ପବ୍ବତମେୱ ହୋତୀତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଚିନିତ୍ୱା କତପଂସୁପୁଞ୍ଜେ ତିଣଗୁମ୍ବରୁକ୍ଖା ଚେ ଜାୟନ୍ତି, ପବ୍ବତୋ ହୋତୀତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ, ନେୱାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାସାଣୋତି ସୁଧାମଯପାସାଣୋପି ୱଚ୍ଚତୀତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ଇଟ୍ଠକାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ସୋପୀତି ଖାଣୁକୋ ୱିଯ ଉଟ୍ଠିତପାସାଣୋପି। ଚତୁପଞ୍ଚରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତମତ୍ତମ୍ପୀତି ଏକଚ୍ଚେସୁ ନିମିତ୍ତସଦ୍ଦୋ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତୋସାରାନନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତରୁଣତାଯ ସାରେ ଅୱିଜ୍ଜମାନେପି ପରିଣାମେନ ଭୱିସ୍ସମାନସାରେପି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ । ତାଦିସାନଞ୍ହି ସୂଚିଦଣ୍ଡକପ୍ପମାଣପରିଣାହାନଂ ଚତୁପଞ୍ଚମତ୍ତାନମ୍ପି ୱନଂ ୱଚ୍ଚତି। ଅନ୍ତୋସାରମିସ୍ସକାନନ୍ତି ଅନ୍ତୋସାରେହି ରୁକ୍ଖେହି ସମ୍ମିସ୍ସାନଂ। ଏତେନ ତଚସାରରୁକ୍ଖମିସ୍ସକାନମ୍ପି ୱନଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଚତୁପଞ୍ଚରୁକ୍ଖମତ୍ତମ୍ପୀତି ସାରରୁକ୍ଖେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ପନ ''ଏତ୍ଥ ତଯୋ ଚେ ସାରରୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଅସାରା, ସାରରୁକ୍ଖାନଂ ବହୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ସୁସାନମ୍ପି ଇଧ ୱନମେୱାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି ସଯଂଜାତତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ 'ଚତୂସୁ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତୋସାରା ଚେ, ୱଚ୍ଚତି, ଅନ୍ତୋସାରା ଅଧିକା, ସମା ୱା, ୱଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ବହୂସୁପି ଦ୍ୱେ ଚେ ଅନ୍ତୋସାରା ଅତ୍ଥି, ୱଚ୍ଚତୀ'ତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱନମଜ୍ଝେ ୱିହାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ରୁକ୍ଖଘଟାଯ ଅନ୍ତରେ ରୁକ୍ଖେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତିଆଦୀହି ୱିହାରପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱାୱ ଅନ୍ତୋରୁକ୍ଖନ୍ତରେସୁ ଏୱ ପରିୱେଣପଣ୍ଣସାଲାଦୀନଂ କରଣୱସେନ ଯଥା ଅନ୍ତୋୱିହାରମ୍ପି ୱନମେୱ ହୋତି, ଏୱଂ ୱିହାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦି ହି ସବ୍ବଂ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିହାରଂ କରେଯ୍ୟୁଂ, ୱିହାରସ୍ସ ଅୱନତ୍ତା ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୱନଂ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ ସିଯା, ଇଧ ପନ ଅନ୍ତୋପି ୱନତ୍ତା ''ୱନଂ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ହି ତଂ କିତ୍ତେନ୍ତି, ''ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ୱିହାରୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତଦୋସୋ ଆପଜ୍ଜତି । ଏକଦେସନ୍ତି ୱନେକଦେସଂ, ରୁକ୍ଖୱିରହିତଟ୍ଠାନେ କତୱିହାରସ୍ସ ଏକପସ୍ସେ ଠିତୱନସ୍ସ ଏକଦେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୂଚିଦଣ୍ଡକପ୍ପମାଣୋତି ୱଂସଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋ। ''ଲେଖନିଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋ''ତି କେଚି। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ପନ ଅୱେଭଙ୍ଗିଯୱିନିଚ୍ଛଯେ ''ଯୋ କୋଚି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋପି ୱେଳୁ…ପେ… ଗରୁଭଣ୍ଡ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତନୁତରୋ ୱେଳୁଦଣ୍ଡୋତି ଚ ସୂଚିଦଣ୍ଡୋତି ଚ ଗହେତବ୍ବଂ। ୱଂସନଳକସରାୱାଦୀସୂତି ୱେଳୁପବ୍ବେ ୱା ନଳପବ୍ବେ ୱା କପଲ୍ଲକାଦିମତ୍ତିକଭାଜନେସୁ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଙ୍ଖଣମ୍ପୀତି ତରୁଣପୋତକେ ଅମିଲାଯିତ୍ୱା ୱିରୁହନଜାତିକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ପନ ପରିଣତା ସମୂଲଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ରୋପିତାପି ଛିନ୍ନସାଖା ୱିଯ ମିଲାଯିତ୍ୱା ଚିରେନ ନୱମୂଲଙ୍କୁରୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଜୀୱନ୍ତି, ମିଯନ୍ତିଯେୱ ୱା, ତାଦିସେ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଚ୍ଚତି। ଏତନ୍ତି ନୱମୂଲସାଖାନିଗ୍ଗମନଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ପନ ''ସୂଚିଦଣ୍ଡକପ୍ପମାଣୋତି ସୀହଳଦୀପେ ଲେଖନିଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋତି ୱଦନ୍ତି, ସୋ ଚ କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିପରିମାଣୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମଜ୍ଝେତି ସୀମାଯ ମହାଦିସାନଂ ଅନ୍ତୋ। କୋଣନ୍ତି ସୀମାଯ ଚତୂସୁ କୋଣେସୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ବନ୍ଧଟ୍ଠାନଂ। ପରଭାଗେ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ କୋଣାନଂ ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଠିତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଏକିସ୍ସା ଦିସାଯ ଏକଂ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଦିସାଯ ଚାପରନ୍ତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଂ ପନ କିତ୍ତିତମତ୍ତେନ କଥଂ ଏକାବଦ୍ଧତା ୱିଗଚ୍ଛତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ପରତୋ ଗତଟ୍ଠାନେପି ଏତେ ଏୱ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା। ''ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ୱିଚିନିତବ୍ବନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିଚିନନ୍ତୋ ପନ ଏୱଂ କାରଣଂ ପଞ୍ଞାଯତି – ପୁବ୍ବୱାକ୍ୟେପି ''ୱିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା''ତି, ପରୱାକ୍ୟେପି ''ୱିହାରମଜ୍ଝେନ ନିବ୍ବିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତମଗ୍ଗୋପୀ''ତି ୱିହାରମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଇଧାପି ''କୋଣଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତଂ ପନା''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏତେ ମଗ୍ଗା ୱିହାରସ୍ସ କୋଣମେୱ ନିବ୍ବିଜ୍ଝିଂସୁ, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମିସ୍ସିଂସୁ, ତସ୍ମା ଏକାବଦ୍ଧଭାୱାଭାୱା ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ପନ ''ପରଭାଗେ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଠିତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଏକିସ୍ସା ଦିସାଯ ଏକଂ, ଅପରାଯ ଏକନ୍ତି ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ପନ ''ପରଭାଗେତି ଏତ୍ଥ ଏତେହି ବଦ୍ଧଟ୍ଠାନତୋ ଗତତ୍ତା ୱଚ୍ଚତି, ତଥା ଦୀଘମଗ୍ଗେପି ଗହିତଟ୍ଠାନତୋ ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ଏକାବଦ୍ଧନିମିତ୍ତତ୍ତା ୱିଚାରେତବ୍ବଂ।

ଉତ୍ତରନ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯାତି ଇଦଞ୍ଚ ପାଳିଯଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ନଦୀପାରଗମନେ ନଦୀଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରୱାସକତେମନମତ୍ତମ୍ପି ୱଚ୍ଚତିଯେୱ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ''ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏୱ ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନୀୱସେନ ନଦୀଲକ୍ଖଣସ୍ସ ପାଳିଯଂ ଆଗତତ୍ତା ତେନେୱ ନଯେନ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତଂ। ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତାନଂ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅଯଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦଂ ୱା ପୱିସତୁ ତଳାକଂ ୱା, ପଭୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ପନ ''ଅନ୍ତରୱାସକୋ ତେମିଯତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତ୍ତକପ୍ପମାଣୌଦକେଯେୱ କାତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି କେଚି। 'ତେମିଯତୀ'ତି ଇମିନା ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ନଦୀଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱରୂପାଯ ନଦିଯା ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଉଦକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅପ୍ପୋଦକେପି ଠତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ଏକେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନଦୀଚତୁକ୍କେପି ଏସେୱ ନୟୋତି ଇମିନା ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପରତୋ ଗତଟ୍ଠାନେପି କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱ ଚ ''ଅସମ୍ମିସ୍ସା ନଦିୟୋ ପନ ଚତସ୍ସୋପି କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅସମ୍ମିସ୍ସଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଆୱରଣଂ ପୱତ୍ତତିଯେୱାତି ଆୱରଣଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଦତିଯେୱ। ଅପୱତ୍ତମାନାତି ଅସନ୍ଦମାନୁଦକା। ଆୱରଣଞ୍ହି ପତ୍ୱା ନଦିୟା ଯତ୍ତକେ ପଦେସେ ଉଦକଂ ଅସନ୍ଦମାନଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତତ୍ଥ ନଦୀନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଉପରି ସନ୍ଦମାନଟ୍ଠାନେଯେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଅସନ୍ଦମାନଟ୍ଠାନେ ପନ ଉଦକନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଠିତମେୱ ହି ଉଦକଂ ଉଦକନିମିତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତି, ନ ସନ୍ଦମାନଂ। ତେନେୱାହ ''ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ନଦୀନିମିତ୍ତଂ, ଅପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ଉଦକନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ''ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ନଦୀନିମିତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେତୁତୋ ପରତୋ ତତ୍ତକଂ ଉଦକଂ ଯଦି ପୱତ୍ତତି, ନଦୀ ଏୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଜାତସ୍ସରାଦୀସୁ ଠିତୋଦକଂ ଜାତସ୍ସରାଦିପଦେସେନ ଅନ୍ତରିକମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ନଦୀପାରସୀମାୟ ନିମିତ୍ତଂ ୱିୟ। ସଚେ ସୋ ପଦେସୋ କାଲନ୍ତରେନ ଗାମଖେତ୍ତଭାୱଂ ପାପୁଣାତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ୱୁତ୍ତଂ। ମୂଲେତି ଆଦିକାଲେ। ନଦିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଯଥା ଉଦକଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେହି କସ୍ସକେହି ମହୋଘେ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱଂ କୂଲଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ନଦିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ୱା ମାତିକାମୁଖଦ୍ୱାରେନ ନଦୀକୂଲଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା।

ଉକ୍ଖେପିମନ୍ତି ଦୀଘରଜ୍ଜୁନା କୂଟେହି ଉସ୍ସିଞ୍ଚନୀୟଂ। ଉକ୍ଖେପିମନ୍ତି ୱା କୂପତୋ ୱିୟ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଉକ୍ଖେପିମନ୍ତି ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବକଂ।

ଅସମ୍ମିସ୍ସେହୀତି ସବ୍ବଦିସାସୁ ଠିତପବ୍ବତେହି ଏୱ ୱା ପାସାଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରେହି ୱା ନିମିତ୍ତନ୍ତରାବ୍ୟୱହିତେହି। ସମ୍ମିସ୍ସେହୀତି ଏକତ୍ଥ ପବ୍ବତୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପାସାଣୋତି ଏୱଂ ଠିତେହି ଅଟ୍ଠହି। ନିମିତ୍ତାନଂ ସତେନାପୀତି ଇମିନା ଏକିସ୍ସାଯେୱ ଦିସାୟ ବହୂନିପି ନିମିତ୍ତାନି ''ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ, ପବ୍ବତୋ, ଭନ୍ତେ। ପୁନ ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ, ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସିଙ୍ଘାଟକସଣ୍ଠାନାତି ତିକୋଣା। ସିଙ୍ଘାଟକସଣ୍ଠାନାତି ୱା ତିକୋଣରଚ୍ଛାସଣ୍ଠାନା। ଚତୁରସ୍ସାତି ସମଚତୁରସ୍ସା। ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନା ପନ ଆୟତଚତୁରସ୍ସା, ଏକକୋଟିୟଂ ସଙ୍କୋଚିତା, ତଦଞ୍ଞାୟ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ୱା ହୋତି। ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନାତି ୱା ମୁଦିଙ୍ଗଭେରୀ ୱିୟ ମଜ୍ଝେ ୱିତ୍ଥତା ଉଭୋସୁ କୋଟୀସୁ ସଙ୍କୋଚିତା ହୋତି।

୧୫୯। ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମା''ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନାତି ସବ୍ବହେଟ୍ଠିମେନ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦେନ, ଅପ୍ପତରୋ ଚେ ଗଣୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇମସ୍ସ ପନ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟତ୍ତା ''ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ନିପତିତାତି ସମଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତା। ଇମିନା ''ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟେ କମ୍ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ପକତତ୍ତା କମ୍ମପତ୍ତା, ତେ ଆଗତା ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ପଠମସମ୍ପତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଯାୱତିକା ତସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେତି ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା, ତସ୍ମିଂ ଏକସ୍ସ ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଆୟୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଭୂତେ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେ ୱା ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱାତି ଏତେନ ଏତା ବଦ୍ଧସୀମାଦୟୋ ଗାମସୀମତୋ ସୀମନ୍ତରଭୂତା, ନ ତାସୁ ଠିତା ଗାମସୀମାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ୱଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ତେସଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। ତେ ସବ୍ବେ ହତ୍ଥପାସେ ୱା କତ୍ୱାତି ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହରଣତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତୁଂ ସମତ୍ଥେ ତେ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଗତେ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱାତି ସନ୍ନିପତିତୁଂ ଅସମତ୍ଥାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା। ତସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଯଦିପି ସହସ୍ସଭିକ୍ଖୂ ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଚତ୍ତାରୋଯେୱ କମ୍ମପତ୍ତା, ଅୱସେସା ଛନ୍ଦାରହା, ତସ୍ମା ଅନାଗତାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଇମିନା ''ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହଟୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ଦୁତିୟସମ୍ପତ୍ତିଲକ୍ଖଣମାହ। ''ସମ୍ମୁଖୀଭୂତା ନ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ତତିୟସମ୍ପତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ପନ ଇମେସଂ ସାମତ୍ଥିୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୬୦। ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ''ସୁଣାତୁ ମେ''ତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତୋୱ । ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାୟାତି ଏୱଂ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୩୮-୧୩୯) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତାୟ। ପରିସୁଦ୍ଧାୟାତି ଞତ୍ତିଦୋସଅନୁସ୍ସାୱନଦୋସେହି ପରିସମନ୍ତତୋ ସୁଦ୍ଧାୟ। ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟାତି ଏକାୟ ଞତ୍ତିୟା ଏକାୟ ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ କରିୟମାନତ୍ତା ଞତ୍ତି ଏୱ ଦୁତିୟା ଇମିସ୍ସା କମ୍ମୱାଚାୟାତି ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚା, ତାୟ। ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ସୀମା ହୋତି, ନିମିତ୍ତାନି ସୀମତୋ ବହି ହୋନ୍ତି ନିମିତ୍ତାନି ବହି କତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀସନ୍ଧାରୋଦକଂ ପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା ସୀମାୟ ଗତତ୍ତା।

୧୬୧। ଏୱଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମ୍ମୁତିୟା କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଧିଟ୍ଠିତତେଚୀୱରିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରେ ସୁଖପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ବଦ୍ଧାୟ ଚ''ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମ୍ମନ୍ନେୟ୍ୟାତି

ଯଥା ଅଧିଟ୍ଠିତତେଚୀୱରିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତୋପି ଅୱିପ୍ପୱାସୋୟେୱ ହୋତି, ଦୁତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାରା। ୪୭୧ ଆଦଯୋ) ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚାତି ଯଦି ତିସ୍ସା ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ଗାମୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ୱିନିମୁତ୍ତଂ ତଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୀମସଙ୍ଖ୍ୟଂୟେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମସଙ୍ଖ୍ୟଂୟେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଏକମ୍ପି କୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ୱାତି ଅଭିନୱକତଗେହେସୁ ସବ୍ବପଠମଂ ଏକମ୍ପି କୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ଥି। ଅଗତଂ ୱାତି ପୋରାଣକଗାମେ ଅଞ୍ଞେସୁ କୁଲେସୁ ଗେହାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତେସୁପି ଏକମ୍ପି କୁଲଂ ଅଗତଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୬୨। ଏୱଂ ସଙ୍ଖେପେନ ସୀମାସମ୍ମୁତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ୱିତ୍ଥାରେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଅଯଂ ପନ ୱିତ୍ଥାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ସୀମାଯ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଆଯତିଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବାଯ ସୀମାଯ ନେସଂ ୱିହାରାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ସୀମନ୍ତରିକପ୍ପହୋନକଂ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା। ବଦ୍ଧା ସୀମାୟେସୁ ୱିହାରେସୁ, ତେ ବଦ୍ଧସୀମା। ପାଟିୟେକ୍କନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ। ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସାନୀତି ଯଥା ବଦ୍ଧସୀମାସୁ ଠିତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଛନ୍ଦାଦିଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଏୱଂ ଗାମସୀମାସୁ ଠିତାପୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହି ପନାତି ଏକସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଡ୍ଢଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ତୁକାମତାଯ ସତି ସବ୍ବେସଂ ଆଗମନେ ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚ ସାମୀଚିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନାଯଂ ନିଯମୋ ‘‘ଆଗନ୍ତବ୍ବମେୱା’’ତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଆଗମନମ୍ପି ଅନାଗମନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଅବଦ୍ଧାଯ ହି ସୀମାଯ ନାନାଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନଂ ନାନାସୀମସଭାୱତ୍ତା ତେସଂ ଅନାଗମନେପି ୱଗ୍ଗକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅନାଗମନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ବଦ୍ଧାଯ ପନ ସୀମାଯ ଏକସୀମଭାୱତୋ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କମ୍ମେ କରିଯମାନେ ଅନ୍ତୋସୀମଗତେହି ଆଗନ୍ତବ୍ବମେୱାତି ଆହ ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା…ପେ… ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନକାଲେ ଅସୋଧିତାଯପି ସୀମାଯ ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନସ୍ସ ଅପଲୋକନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାଭାୱତୋ।

ଭେରିସଞ୍ଞଂ ୱାତି ସମ୍ମନ୍ନନପରିଯୋସାନଂ କରୋମାତି ୱତ୍ୱାତି ଲିଖିତଂ। ତେନ ତାଦିସେ କାଲେ ତଂ କପ୍ପତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଭେରିସଞ୍ଞଂ ୱା ସଙ୍ଖସଞ୍ଞଂ ୱାତି ପନ ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଇଦାନି ସଙ୍ଘୋ ସୀମଂ ବନ୍ଧତୀତି ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ତଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱେସନତ୍ଥଂ, ଆରାମିକାଦୀନଞ୍ଚ ତେସଂ ନିୱାରଣତ୍ଥଂ କମ୍ମୱାଚାରମ୍ଭକାଲେୟେୱ ସଞ୍ଞା କରୀଯତି, ଏୱଂ ସତି ତଂ କରଣଂ ସପ୍ପଯୋଜନଂ ହୋତି। ତେନେୱ ‘‘ଭେରିସଙ୍ଖସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଭେରିସଙ୍ଖସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା’’ତି ସଞ୍ଞାଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ‘‘ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା’’ତି ଚ ପୁବ୍ବକାଲକିରିଯଂ ୱତ୍ୱା ‘‘କମ୍ମୱାଚାଯ ସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା’’ତି ଅପରକାଲକିରିଯଂ ୱଦତି, ପରିଯୋସାନକାଲେ ପନ ସବ୍ବତୂରିଯତାଳିକସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁମୋଦନଂ କାରେତବ୍ବଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୬୩। ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାପୁଚ୍ଛନଂ ସନ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଗ୍ଗହଣଂ। ସୁଖକରଣତ୍ଥନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ସନ୍ନିପାତନପରିସ୍ସମଂ ପହାଯ ଅପ୍ପତରେହି ସୁଖକରଣତ୍ଥଂ। ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ଗଣ୍ହାତୀତି ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀଯପରମତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ କମ୍ମାରହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ଗଣ୍ହାତି। ଇଦଞ୍ଚ ନିସିନ୍ନାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠିମନ୍ତତୋ ହି ଯତ୍ଥ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତ୍ତକେ ପଦେସେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଞ୍ଚ କମ୍ମାରହେନ ସହ ଅବ୍ଭାନକାରକାନମ୍ପି ପହୋନକତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତୁପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବାତି ଇଦଂ ଯଥାରୁଚିତଟ୍ଠାନେ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଦୁଲ୍ଲଭତାଯ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ସଙ୍କରକରଣତୋ ଚ ପାସାଣନିମିତ୍ତସ୍ସ ଚ ତଦଭାୱତୋ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଆନେତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ସୁକରତାଯ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ଠପେତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥାପି। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣାପୀତି ଯଥା ଖଣ୍ଡସୀମପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ନିମିତ୍ତପାସାଣଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଠାନଂ ସମନ୍ତା ନିଗଚ୍ଛତି, ଅୱସେସଂ ଠାନଂ ଅନ୍ତୋଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ହୋତିୟେୱ, ଏୱଂ ତେସୁ ଠପିତେସୁ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତା ସୀମନ୍ତରିକା ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣାତି ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠପିତନିମିତ୍ତପାସାଣା। ତେ ପନ କିତ୍ତେନ୍ତେନ ଦକ୍ଖିଣତୋ ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତେନେୱ କିତ୍ତେତବ୍ବା। କଥଂ? ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ହି ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ପୁରତ୍ଥିମାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ନିମିତ୍ତାନି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା, ତଥା ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଦକ୍ଖିଣାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ‘‘ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା, ତଥା ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ପଚ୍ଛିମାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ‘‘ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା, ତଥା ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ‘‘ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ନିମିତ୍ତାନି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ପୁରତ୍ଥିମାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ପୁରିମକିତ୍ତିତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପୁନ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ବହୂନମ୍ପି ଖଣ୍ଡସୀମାନଂ ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ପଚ୍ଚେକଂ କିତ୍ତେତବ୍ବା। ତତୋତି ପଚ୍ଛା। ଅୱସେସନିମିତ୍ତାନୀତି ମହାସୀମାଯ ବାହିରନ୍ତରେସୁ ଅୱସେସନିମିତ୍ତାନି। ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ବଦ୍ଧଭାୱଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମମେୱ ସମୂହନିସ୍ସାମା’’ତି ୱାଯମନ୍ତା ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ବଦ୍ଧାଯ ହି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ତଂ ସମୂହନିତ୍ୱା ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା’’ତି କତାଯପି କମ୍ମୱାଚାଯ

ଅସମୂହତାୱ ହୋତି ସୀମା। ପଠମଞ୍ହି ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମୂହନିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା। ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବନ୍ଧନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ଆଚିଣ୍ଣକରଣେନେୱ ଚ ସମ୍ମୋହୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ ''ଖଣ୍ଡସୀମତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ବନ୍ଧିତବ୍ବା''ତି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନ କୋପେନ୍ତୀତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କମ୍ମଂ ନ କୋପେନ୍ତି। ଏୱଂ ବଦ୍ଧାସୁ ପନ...ପେ... ସୀମନ୍ତରିକା ହି ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଭଜତୀତି ନ ଆୱାସୱସେନ ସାମଗ୍ଗିପରିଚ୍ଛେଦୋ, କିନ୍ତୁ ସୀମାୱସେନେୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

କୁଟିଗେହେତି ଭୂମିଯଂ କତତିଣକୁଟିଯଂ। ଉଦୁକ୍ଖଲନ୍ତି ଉଦୁକ୍ଖଲାୱାଟସଦିସଖୁଦ୍ଦକାୱାଟଂ। ନିମିତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ରାଜି ୱା ଉଦୁକ୍ଖଲଂ ୱା ନିମିତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ନିମିତ୍ତେସୁ ଅନାଗତତ୍ତେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧମ୍ପି ''ଅୱିନସ୍ସକସଞ୍ଞାଣମିଦ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ କୋଚି ମୋହେନ ନିମିତ୍ତଂ କରେଯ୍ଯାତି ଦୂରତୋ ୱିପତ୍ତିପରିହାରତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତୁପଗପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱାତି ସଞ୍ଚାରିମନିମିତ୍ତସ୍ସ କମ୍ପନତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଉପରି ''ଭିତ୍ତିଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁପି ସିଦ୍ଧମେୱତ୍ଥଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥନେ କାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୀମାୱିପତ୍ତି ହି ଉପସମ୍ପଦାଦିସବ୍ବକମ୍ମୱିପତ୍ତିମୂଲନ୍ତି ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ସବ୍ବଥାପି ପିଦହନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସବ୍ବଂ ୱତ୍ୱାୱ ଇଧ ଆଚରିଯା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେସୁନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭିତ୍ତିନ୍ତି ଇଟ୍ଠକଦାରୁମତ୍ତିକାମଯଂ। ସିଲାମଯାଯ ପନ ଭିତ୍ତିଯା ନିମିତ୍ତୁପଗଂ ଏକଂ ପାସାଣଂ ତଂତଂଦିସାଯ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନେକସିଲାହି ଚିନିତଂ ସକଲଂ ଭିତ୍ତିଂ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ''ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ଏକୱଚନେନ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ଅନ୍ତୋକୁଟ୍ଟମେୱାତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତୋକୁଟ୍ଟେପି ନିମିତ୍ତାନଂ ଠିତୋକାସତୋ ଅନ୍ତୋ ଏୱ ସୀମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପମୁଖେ ନିମିତ୍ତପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱାତି ଗବ୍ଭାଭିମୁଖେପି ବହିପମୁଖେ ଗବ୍ଭୱିତ୍ଥାରପ୍ପମାଣେ ଠାନେ ପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି ଗବ୍ଭପମୁଖାନଂ ଅନ୍ତରେ ଠିତକୁଟ୍ଟମ୍ପି ଉପାଦାଯ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଚତୁରସ୍ସସଣ୍ଠାନାୱ ସୀମା ହୋତି। ବହୀତି ସକଲସ୍ସ କୁଟିଲେଣସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ବହି।

ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସୀମା ହୋତୀତି ମଜ୍ଝେ ଠିତଭିତ୍ତିଯା ସହ ଚତୁରସ୍ସସୀମା ହୋତି। ଉପରିପାସାଦେଯେୱ ହୋତୀ''ତି ଇମିନା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଚ ପମୁଖସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ଠିତଭିତ୍ତିଯା ଏକତ୍ତା ତତ୍ଥ ଚ ଏକୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓକାସାଭାୱେନ ହେଟ୍ଠା ନ ଓତରତି, ଉପରିଭିତ୍ତି ପନ ସୀମଟ୍ଠାୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ହେଟ୍ଠା ନ ଓତରତୀତି ଭିତ୍ତିତୋ ଓରଂ ନିମିତ୍ତାନି ଠପେତ୍ୱା କିତ୍ତିତତ୍ତା ହେଟ୍ଠା ଆକାସପ୍ପଦେସଂ ନ ଓତରତି, ଉପରି କତେ ପାସାଦେତି ଅତ୍ଥୋ। ହେଟ୍ଠିମତଲେ କୁଟ୍ଟୋତି ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଠିତକୁଟ୍ଟୋ। ସଚେ ହି ଦ୍ୱୀସୁ, ତୀସୁ ଏୱ ୱା ଦିସାସୁ କୁଟ୍ଟୋ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ହେଟ୍ଠା ନ ଓତରତି। ହେଟ୍ଠାପି ଓତରତୀତି ସଚେ ହେଟ୍ଠା ଅନ୍ତୋଭିତ୍ତିଯଂ ଏକୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓକାସୋ ହୋତି, ଓତରତି। ଓତରମାନା ଚ ନ ଉପରିସୀମପ୍ପମାଣେନ ଓତରତି, ସମନ୍ତା ଭିତ୍ତିପ୍ପମାଣେନ ଓତରତି। ଚତୁନ୍ନଂ ପନ ଭିତ୍ତୀନଂ ବାହିରନ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନ ହେଟ୍ଠାଭୂମିଭାଗେ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଓତରତି, ନ ପନ ଭିତ୍ତୀନଂ ବହି କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ। ପାସାଦଭିତ୍ତିତୋତି ଉପରିମତଲେ ଭିତ୍ତିତୋ। ଓତରଣାନୋତରଣଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସଚେ ହେଟ୍ଠା ଏକୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓକାସୋ ହୋତି, ଓତରତି, ନୋ ଚେ, ନ ଓତରତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩। ୧୩୮) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ପନ ''ଉପରିସୀମପ୍ପମାଣସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗଧାନଂ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ କୁଟ୍ଟାନଂ ତୁଲାରୁକ୍ଖେହି ଏକସମ୍ବନ୍ଧତଂ, ତଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମସୀମପ୍ପମାଣତାଦିଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ । କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ନିଯ୍ୟୂହକାଦଯୋ ନିମିତ୍ତାନଂ ଠିତୋକାସତାଯ ବଜ୍ଝମାନକ୍ଖଣେ ସୀମା ନ ହୋନ୍ତି, ବଦ୍ଧାଯ ପନ ସୀମାଯ ସୀମଟ୍ଠାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ପରିଯନ୍ତଥମ୍ଭାନନ୍ତି ନିମିତ୍ତଗତପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପରିମତଲେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଇଦଂ କୁଟ୍ଟାନଂ ଅନ୍ତରା ସୀମଟ୍ଠାନଂ ଥମ୍ଭାନଂ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ହି ଭୱେଯ୍ଯୁଂ, କୁଟ୍ଟେ ଉପରିମତଲେନ ଅସମ୍ବନ୍ଧେପି ସୀମଟ୍ଠଥମ୍ଭାନଂ ଉପରି ଠିତୋ ପାସାଦୋ ସୀମଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ ବହୂନଂ ଥମ୍ଭପନ୍ତୀନଂ ଉପରି କତପାସାଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠାପଥୱିଯଂ ସବ୍ବବାହିରାଯ ଥମ୍ଭପନ୍ତିଯା ଅନ୍ତୋ ନିମିତ୍ତପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱା ସୀମା ବଦ୍ଧା ହୋତି, ଏତ୍ଥ କଥନ୍ତି? ଏତ୍ଥାପି ''ଯଂ ତାୱ ସୀମଟ୍ଠଥମ୍ଭେହେୱ ଧାରିଯମାନାନଂ ତୁଲାନଂ ଉପରିମତଲଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ସୀମଟ୍ଠମେୱ, ଏତ୍ଥ ୱିୱାଦୋ ନତ୍ଥି, ଯଂ ପନ ସୀମଟ୍ଠଥମ୍ଭପନ୍ତିଯା, ଅସୀମଟ୍ଠାଯ ବାହିରଥମ୍ଭପନ୍ତିଯା ଚ ସମଧୁରଂ ଧାରଯମାନାନଂ ତୁଲାନଂ ଉପରିମତଲଂ, ତତ୍ଥ ଉପଡ୍ଢଂ ସୀମା''ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ''ସକଲମ୍ପି ଗାମସୀମା''ତି ଅପରେ। ''ବଦ୍ଧସୀମା ଏୱା''ତି ଅଞ୍ଞେ। ତସ୍ମା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି ଗରୁହି ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଆସଙ୍କଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱାୱ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନକାରଣଂ ୱା ଗୱେସିତ୍ୱା ତଦନୁଗୁଣଂ କାତବ୍ବଂ।

ତାଲମୂଲକପବ୍ବତେତି ତାଲକ୍ଖନ୍ଧମୂଲସଦିସେ ହେଟ୍ଠା ଥୂଲୋ ହୁତ୍ୱା କମେନ କିସୋ ହୁତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୋ ହିନ୍ତାଲମୂଲସଦିସୋ ନାମ ହୋତି। ୱିତାନସଣ୍ଠାନୋତି ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକସଣ୍ଠାନୋ। ପଣୱସଣ୍ଠାନୋତି ମଜ୍ଝେ ତନୁକୋ, ହେଟ୍ଠା ଚ ଉପରି ଚ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ। ହେଟ୍ଠା ୱା ମଜ୍ଝେ ୱାତି ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନସ୍ସ ହେଟ୍ଠା, ପଣୱସଣ୍ଠାନସ୍ସ ମଜ୍ଝେ। ସପ୍ପଫଣସଦିସୋ ପବ୍ବତୋତି ସପ୍ପଫଣୋ ୱିଯ ଖୁଜ୍ଜୋ, ମୂଲଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅୱନତସୀସୋ। ଆକାସପବ୍ଭାରନ୍ତି ଭିତ୍ତିଯା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତପବ୍ଭାରଂ। ସୀମପ୍ପମାଣୋତି ଅନ୍ତୋ ଆକାସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଛିମସୀମପ୍ପମାଣୋ। ସୋ ଚ ପାସାଣୋ ସୀମଟ୍ଠୋତି ଇମିନା ଈଦିସେହି

ସୁସିରପାସାଣଲେଣକୁଟ୍ଟାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଭୂମିଭାଗେ ଏଓ ସୀମା ପତିଟ୍ଠାତି, ନ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ। ତେ ପନ ସୀମଟ୍ଠତ୍ତା ସୀମା ହୋନ୍ତି, ନ ସରୂପେନ ସୀମଟ୍ଠମଞ୍ଚାଦି ୱିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ସୋ ସୁସିରପାସାଣୋ ଭୂମିଂ ଅନାହଚ୍ଚ ଆକାସଗତୋ ଓଲମ୍ବତି, ସୀମା ନ ଓତରତି। ସୁସିରପାସାଣୋ ପନ ସୟଂ ସୀମାପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ସୀମା ହୋତି, କଥଂ ପନ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣରହିତେହି ଏତେହି ସୁସିରପାସାଣାଦୀହି ସୀମା ନ ଓତରତୀତି ଇଦଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବନ୍ତି? ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣତୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ସୁସିରପାସାଣଭିତ୍ତିଅନୁସାରେନ ମୂସିକାଦୀନଂ ୱିୟ ସୀମାୟ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଓତରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ହେଟ୍ଠା ପନ ପଚ୍ଛିମସୀମପ୍ପମାଣେ ଆକାସେ ହଙ୍ଗୁଲମତ୍ତବହଲେହି ପାସାଣଭିତ୍ତିଆଦୀହିପି ଉପରିମତଲଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତେହି ସବ୍ବସୋ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ସତି ଉପରି ବତ୍ତମାନା ସୀମା ତେହି ପାସାଣାଦୀହି ଅନ୍ତରିତାୟ ତପ୍ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାୟ ହେଟ୍ଠାଭୂମିୟାପି ଉପରିମତଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକକ୍ଖଣେ ପତିଟ୍ଠାତି, ନଦୀପାରସୀମା ୱିୟ ନଦୀଅନ୍ତରିତେସୁ ଉଭୋସୁ ତୀରେସୁ ଲେଣାଦୀସୁ ଅପନୀତେସୁପି ହେଟ୍ଠା ଓତିଣ୍ଣସୀମା ଯାୱ ସାସନନ୍ତରଧାନା ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ପଠମଂ ପନ ଉପରି ସୀମାୟ ବଦ୍ଧାୟ ପଚ୍ଛା ଲେଣାଦିକତେସୁପି ହେଟ୍ଠାଭୂମିୟଂ ସୀମା ଓତରତି ଏୱ, କେଚି ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଉଭୟତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତା ଚ ସା ସୀମା ଏକାୱ ହୋତି ଗୋତ୍ତାଦିଜାତି ୱିୟ ବ୍ଯତ୍ତିଭେଦେସୂତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସବ୍ବା ଏୱ ହି ବଦ୍ଧସୀମା ଅବଦ୍ଧସୀମା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପକତିନିସ୍ସୟକେ ଗାମାରଞ୍ଞାଦିକେ ଖେତ୍ତେ ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସାକଲ୍ଯେନ ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ବ୍ଯାପିନୀ ପରମତ୍ଥତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ତେ ତେ ନିସ୍ସୟଭୂତେ ପରମତ୍ଥଧମ୍ମେ, ତଂ ତଂ କିରିୟାୱିସେସମ୍ପି ୱା ଉପାଦାୟ ଲୋକିୟେହି ସାସନିକେହି ଚ ଯଥାରହଂ ଏକତ୍ତେନ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ସନିସ୍ସୟେକରୂପା ଏୱ। ତଥା ହି ଏକୋ ଗାମୋ ଅରଞ୍ଞଂ ନଦୀ ଜାତସ୍ସରୋ ସମୁଦ୍ଦୋତି ଏୱଂ ଲୋକେ, ‘‘ସମ୍ମତା ସା ସୀମା ସଙ୍ଘେନ, ଅଗାମକେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରା, ଅୟଂ ତତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା’’ତିଆଦିନା ସାସନେ ଚ ଏକତ୍ତୱୋହାରୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ପରମତ୍ଥତୋ। ଏକସ୍ସ ଅନେକଧମ୍ମେସୁ ବ୍ଯାପନମ୍ପି କସିଣେକଦେସାଦିୱିକପ୍ପାସମ୍ଭାନତାୟ ଏକତ୍ତହାନିତୋତି ଅୟଂ ନୋ ମତି।

ଅସ୍ସ ହେଟ୍ଠାତି ସପ୍ପଫଣପବ୍ବତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଆକାସପବ୍ଭାରେ। ଲେଣସ୍ସାତି ଲେଣଂ ଚେ କତଂ, ତସ୍ସ ଲେଣସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତମେୱ ପୁନ ଲେଣଂ ପଞ୍ଚହି ପକାରେହି ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଓତରଣାନୋତରଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆହ ‘‘ସଚେ ପନ ହେଟ୍ଠା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ହେଟ୍ଠା’’ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଲେଣଂ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ହେଟ୍ଠା ଲେଣଞ୍ଚ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତୋ’’ତି, ପବ୍ବତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ପବ୍ବତମୂଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ତମେୱ ଅନ୍ତୋସଦ୍ଦଂ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱିସେସେତୁଂ ‘‘ଉପରିମସ୍ସ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ପାରତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପବ୍ବତପାଦଂ ପନ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଓରତୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେପି ସୀମାନିସ୍ସୟଂ ପବ୍ବତଗ୍ଗଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପାରତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱ ‘‘ବହି ଲେଣ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବହିସଦ୍ଦଂ ୱିସେସେନ୍ତୋ ‘‘ଉପରିମସ୍ସସୀମାପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଓରତୋ’’ତି ଆହ। ବହିସୀମା ନ ଓତରତୀତି ଏତ୍ଥ ବହୀତି ପବ୍ବତପାଦେ ଲେଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଲେଣସ୍ସ ଚ ବହିଭୂତେ ଉପରିସୀମାପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗେ ସୀମା ନ ଓତରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋ ସୀମାତି ଲେଣସ୍ସ ଚ ପବ୍ବତପାଦସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଓତରଣାରହଟ୍ଠାନେ ନ ଓତରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ବହି ସୀମା ନ ଓତରତି, ଅନ୍ତୋ ସୀମା ନ ଓତରତୀ’’ତି ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଓତରଣାରହଟ୍ଠାନେ ଲେଣାଭାୱେନ ସୀମାୟ ସବ୍ବଥା ଅନୋତରଣମେୱ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ହି ଅନୋତରନ୍ତୀ ଉପରି ଏୱ ହୋତୀତି ଅୟଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ଆଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ପନ ‘‘ଅନ୍ତୋଲେଣଂ ହୋତୀତି ପବ୍ବତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଲେଣଂ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଆଗତୋ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ନ ‘‘ଅନ୍ତୋଲେଣନ୍ତି ପବ୍ବତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଲେଣଂ। ଦ୍ୱାରଂ ପନ ସନ୍ଧାୟ ‘ପାରତୋ ଓରତୋ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଥାପି ସୀମତୋ ବହିଲେଣେନ ଓତରତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ଆଗତୋ। ଅୟଂ ପନ ଅନ୍ତୋଲେଣବହିଲେଣୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ ଦୁରନୁବୋଧୋତି ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି, ତଥାପି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ଆଗତଂ ନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ବହି ପତିତଂ ଅସୀମାତିଆଦିନା ଉପରିପାସାଦାଦୀସୁ ଅଥିରନିସ୍ସୟେସୁ ଠିତା ସୀମାପି ତେସଂ ୱିନାସେନ ୱିନସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣନ୍ତି, ସୀମାଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ହେଟ୍ଠା ଉମଙ୍ଗନଦୀ ସୀମପ୍ପମାଣତୋ ଅନୂନା ପଠମମେୱ ପୱତ୍ତା ହୋତି, ସୀମା ଚ ପଚ୍ଛା ବଦ୍ଧା ନଦିତୋ ଉପରି ଏୱ ହୋତି, ନଦିଂ ଆହଚ୍ଚ ପୋକ୍ଖରଣିୟା ଚ ଖତାୟ ସୀମା ୱିନସ୍ସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ହେଟ୍ଠାପଥୱୀତଲେତି ଅନନ୍ତରା ଭୂମିୱିୱରେ।

ସୀମମାଳଅକେତି ଖଣ୍ଡସୀମଙ୍ଗଣେ। ୱଟରୁକ୍ଖୋତି ଇଦଂ ପାରୋହୋପତ୍ଥମ୍ଭେନ ଅତିଦୂରମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥସାଖାସମଙ୍ଗିତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବରୁକ୍ଖଲତାଦୀନମ୍ପି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ତେନେୱ ନାୱାରଜ୍ଜୁସେତୁସମ୍ବନ୍ଧୋପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତତୋତି ତତୋ ସାଖତୋ। ମହାସୀମାୟ ପଥୱୀତଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆସନ୍ନତରମ୍ପି ଗାମସୀମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମାୟ ଏୱ ଗହିତତ୍ତା ଗାମସୀମବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେପି ସମ୍ଭେଦଦୋସୋ ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସୟନିସ୍ସିତଭାୱେନ ପୱତ୍ତିତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ତାସମ୍ପି ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଭୱେୟ୍ୟ, କଥଂ ଗାମସୀମାୟ

ବଦ୍ଧସୀମା ସମ୍ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା ଭଵେୟ୍ୟୁଂ? ଯସ୍ମା ହି ସୀମାୟ ଯାୟ ସୀମାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଦୋସୋ ଭଵେୟ୍ୟ, ସା ତତ୍ଥ ବନ୍ଧିତୁମେଵ ନ ଵଟ୍ଟତି ବଦ୍ଧସୀମୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମାସୁ ବଦ୍ଧସୀମା ଵିୟ, ଅଞ୍ଞତୋ ଅନିସ୍ସୟଭୂତଗାମସୀମାଦୀସୁ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ଵିୟ ଚ, ତେନେଵ ''ସଚେ ପନ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖା ଵା ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତପାରୋହୋ ଵା ବହିନଦୀତୀରେ ଵିହାରସୀମାୟ ଵା ଗାମସୀମାୟ ଵା ପତିଟ୍ଠିତୋ''ତିଆଦିନା ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାୟ ଅଞ୍ଞତୋ ଅନିସ୍ସୟଭୂତଗାମସୀମାଦୀହି ଏଵ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ନଦୀସୀମାୟ , ଏଵମିଧାପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅୟଞ୍ଚତ୍ଥୋ ଉପରି ପାକଟୋ ଭଵିସ୍ସତି। ଆହଚ୍ଚାତି ଫୁସିତ୍ଵା।

ମହାସୀମଂ ଵା ସୋଧେତ୍ଵାତି ମହାସୀମଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥପାସାନୟନଛନ୍ଦାହରଣାଦିଵସେନ ସକଲଂ ମହାସୀମଂ ସୋଧେତ୍ଵା। ଏତେନ ସଵ୍ଵିପତ୍ତିୟୋ ମୋଚେତ୍ଵା ପୁବ୍ବେ ସୁଟ୍ଠୁ ବଦ୍ଧାନମ୍ପି ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ପଚ୍ଛା ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଇଦିସୋ ପାଠଇମୁତ୍ତକୋ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି, ସୋ ଚ ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୀମାୟ ସୀମା ସମ୍ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା''ତିଆଦିନା ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖଵେ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତେନ ସୀମନ୍ତରିକଂ ଠପେତ୍ଵା ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ''ନ୍ତି (ମହାଵ। ୧୪୮) ଉଭିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଅନ୍ତରା ସୀମନ୍ତରିକଂ ଠପେତ୍ଵା ବନ୍ଧିତୁଂ ଅନୁଜାନନେନ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣେ ଵିୟ ତାସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫୁସିତ୍ଵା ତିଟ୍ଠନଵସେନ ବନ୍ଧନମ୍ପି ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ବଦ୍ଧାନମ୍ପି ତାସଂ ପଚ୍ଛା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଏକରୁକ୍ଖାଦୀହି ଫୁସିତ୍ଵା ଠାନମ୍ପି ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଭଗଵତୋ ଅଧିପ୍ପାୟଞ୍ଞୂହି ସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ନିଦ୍ଧାରିତୋ ବନ୍ଧନକାଲେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସସ୍ସ ଅନୁଲୋମେନ ଅକପ୍ପିୟାନୁଲୋମତ୍ତା। ଅୟଂ ପନ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ପୁବ୍ବେ ସୁଟ୍ଠୁ ବଦ୍ଧାନଂ ପଚ୍ଛା ସଞ୍ଜାତତ୍ତା ଵଟ୍ଟମାନକ୍ଖଣେ ଵିୟ ଅସୀମତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ଅପନୀତମତ୍ତେ ତା ସୀମା ପାକତିକା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚାୟଂ ପଚ୍ଛା ନ ଵଟ୍ଟତି, ଏଵଂ ଵଟ୍ଟମାନକ୍ଖଣେପି ତାସଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ତା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ମହାସୀମଂ ଵା ସୋଧେତ୍ଵାତି ଏତ୍ଥ ''ମହାସୀମଗତା ଭିକ୍ଖୂ ଯଥା ତଂ ସାଖଂ ଵା ପାରୋହଂ ଵା କାୟକାୟପଟିବଦ୍ଧେହି ନ ଫୁସନ୍ତି, ଏଵଂ ସୋଧନମେଵ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ନ ସକଲସୀମାସୋଧନ''ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଵିରୁଜ୍ଝନତୋ। ତଥା ହି ''ମହାସୀମାୟ ପଥଵୀତଲଂ ଵା ତତ୍ଥଜାତକରୁକ୍ଖାଦୀନି ଵା ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଏଵଂ ସାଖାପାରୋହାନଂ ମହାସୀମଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠାନମେଵ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସେ କାରଣତ୍ତେନ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତତ୍ଥ ଠିତଭିକ୍ଖୂହି ସାଖାଦୀନଂ ଫୁସନଂ। ଯଦି ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସାଖାଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠାନମେଵ କାରଣଂ ସିୟା, ''ତସ୍ସ ସାଖଂ ଵା ତତୋ ନିଗ୍ଗତପାରୋହଂ ଵା ମହାସୀମାୟ ପଵିଟ୍ଠଂ ତତ୍ରଟ୍ଠୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଫୁସିତ୍ଵା ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଭିକ୍ଖୁଫୁସନମେଵ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ମହାସୀମାସୋଧନେ କାରଣଂ, ତଦେଵ ତସ୍ମିଂ ଵାକ୍ୟେ ପଧାନତୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଆହଚ୍ଚଟ୍ଠିତମେଵ ସାଖାଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋଧେତବ୍ବୋ ଆକାସଟ୍ଠସାଖାଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠିତଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ସୋଧେତବ୍ବତୋ, କିଂ ନିରତ୍ଥକେନ ଆହଚ୍ଚଟ୍ଠାନଵଚନେନ, ଆକାସଟ୍ଠସାଖାସୁ ଚ ଭିକ୍ଖୁଫୁସନମେଵ କାରଣତ୍ତେନ ଵୁତ୍ତଂ , ସୋଧନଞ୍ଚ ତସ୍ସେଵ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ହତ୍ଥପାସାନୟନାଦିଵସେନ ସୋଧନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ''ମହାସୀମଂ ସୋଧେତ୍ଵା''ତି ସକଲସୀମାସାଧାରଣଵଚନେନ ସୋଧନଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଅପି ଚ ସାଖାଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠିତଭିକ୍ଖୁମତ୍ତସୋଧନେ ଅଭିମତେ ''ମହାସୀମାୟ ପଥଵୀତଲ''ନ୍ତି ଵିସେସସୀମୋପାଦାନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିୟା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅନ୍ତମସୋ ଆକାସେପି ଠତ୍ଵା ସାଖାଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଠିତସ୍ସ ସୋଧେତବ୍ବତୋ।

ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ବହିଟ୍ଠକା କାତବ୍ବାତି ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଭାଵଵିୟୋଜନଵଚନତୋ ଚ ଵିସଭାଗସୀମାନଂ ଫୁସନେନେଵ ସକଲସୀମାସୋଧନହେତୁକୋ ଅଟ୍ଠକଥାସିଦ୍ଧୋୟଂ ଏକୋ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଅତ୍ଥେଵାତି ଗହେତବ୍ବୋ। ତେନେଵ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାକଥାୟମ୍ପି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ''ଵିହାରସୀମାୟ ଵା ଗାମସୀମାୟ ଵା ପତିଟ୍ଠିତୋ''ତି ଚ ''ନଦୀତୀରେ ପନ ଖାଣୁକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧନାଵାୟ ଵା ନ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ''ସଚେ ପନ ସେତୁ ଵା ସେତୁପାଦା ଵା ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତା, କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ଏଵଂ ଵିସଭାଗାସୁ ଗାମସୀମାସୁ ସାଖାଦୀନଂ ଫୁସନମେଵ ସଙ୍କରଦୋସକାରଣତ୍ତେନ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଭିକ୍ଖୁଫୁସନଂ। ତଥା ହି ''ଅନ୍ତୋନଦିୟଂ ଜାତରୁକ୍ଖେ ବନ୍ଧିତ୍ଵା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ନଦିୟଂ ନାଵାବନ୍ଧନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପନିସ୍ସୟତ୍ତେନ ନଦୀସୀମାୟ ସଭାଗତ୍ତା। ଯଦି ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫୁସନମେଵ ପଟିଚ୍ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଵୁତ୍ତୋ ସିୟା, ନଦିୟମ୍ପି ବନ୍ଧନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ଭଵେୟ୍ୟ। ତଥାପି ହି ଭିକ୍ଖୁଫୁସନଂ କମ୍ମକୋପକାରଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଭାଗସୀମାସୁ ପଵିସିତ୍ଵା ଭୂମିଆଦିଂ ଫୁସିତ୍ଵା, ଅଫୁସିତ୍ଵା ଵା ସାଖାଦିମ୍ହି ଠିତେ ତଂ ସାଖାଦିଂ ଫୁସନ୍ତୋଵ ଭିକ୍ଖୁ ସୋଧେତବ୍ବୋ। ଵିସଭାଗସୀମାସୁ ପନ ସାଖାଦିମ୍ହି ଫୁସିତ୍ଵା ଠିତେ ତଂ ସାଖାଦିଂ ଅଫୁସନ୍ତାପି ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସୋଧେତବ୍ବା, ଅଫୁସିତ୍ଵା ଠିତେ ପନ ତଂ ସାଖାଦିଂ ଫୁସନ୍ତାଵ ଭିକ୍ଖୂ ସୋଧେତବ୍ବାତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ କେଚି ''ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଵିୟ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାନମ୍ପି ତଦଞ୍ଞାସମ୍ପି ସବ୍ବାସଂ ସମାନସଂଵାସକସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ତଦୁଭୟମ୍ପି ଏକସୀମଂ ଵିୟ ସୋଧେତ୍ଵା ଏକତ୍ଥେଵ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା କତଂ କମ୍ମଂ ଵିପଜ୍ଜତି, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ସଭାଗଵିସଭାଗଭେଦୋ''ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ ସଭାଗସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସାଭାଵସ୍ସ ଵିସଭାଗସୀମାନମେଵ ତବ୍ଭାଵସ୍ସ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମାଦିଵିନୟନୟେହି ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ତଥା ହି ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ''ନ୍ତି (ମହାଵ। ୧୩୮) ଗାମସୀମାୟମେଵ ବଦ୍ଧସୀମଂ

ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତାସଂ ନିସ୍ସୟନିସ୍ସିତଭାୱେନ ସଭାଗତା, ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଦୋସାଭାୱୋ ଚ ସୁତ୍ତତୋୱ ସିଦ୍ଧୋ। ବନ୍ଧନକାଲେ ପନ ଅନୁଞ୍ଞାତସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସ ଅନୁଲୋମତୋ ପଚ୍ଛା ସଞ୍ଜାତରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋପି ତାସଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ‘‘ୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… କପ୍ପିୟଂ ଅନୁଲୋମେତି, ଅକପ୍ପିୟଂ ପଟିବାହତି, ତଂ ୱୋ କପ୍ପତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୩୦୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱଂ ତାୱ ଗାମବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଭାଗତା, ସମ୍ଭେଦାଦିଦୋସାଭାୱୋ ଚ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସିଦ୍ଧୋ, ଇମିନା ଏୱ ନୟେନ ଅରଞ୍ଞସୀମସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାନଂ ନଦୀଆଦିସୀମୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମାନଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଭାଗତା, ସମ୍ଭେଦାଦିଦୋସାଭାୱୋ ଚ ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ବଦ୍ଧସୀମାୟ ପନ ଅଞ୍ଞାୟ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ନଦୀଆଦିସୀମାସୁ ଚ ବନ୍ଧିତୁଂ ପଟିକ୍ଖେପସିଦ୍ଧିତୋ ଚେୱ ଉଦକୁକ୍ଖେପସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାନଂ ନଦୀଆଦୀସୁ ଏୱ କାତୁଂ ନିୟମନସୁତ୍ତସାମତ୍ଥିୟେନ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାସୁ କରଣପଟିକ୍ଖେପସିଦ୍ଧୋ ଚ ତାସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଭାଗତା ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ପଚ୍ଛା ଚ ରୁକ୍ଖାଦୀହି ସମ୍ଭେଦାଦିଦୋସସମ୍ଭୱୋ ଚ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋୱ ସିଜ୍ଝନ୍ତି। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱିସଭାଗସୀମାନମେୱ ୱଟରୁକ୍ଖାଦିୱଚନେହି ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଭାଗାନଂ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାଦୀନଂ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ନ ଦସ୍ସିତୋ, ଅଥ ଖୋ ତାସଂ ସଭାଗସୀମାନଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେପି ଦୋସାଭାୱୋପି ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଞାପିତୋ ଏୱ। ତଥା ହି ପାଳିୟଂ (ମହାୱ। ୧୩୮) ‘‘ପବ୍ବତନିମିତ୍ତଂ ପାସାଣନିମିତ୍ତଂ ୱନନିମିତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱଡ୍ଢନକନିମିତ୍ତାନି ଅନୁଞ୍ଞାତାନି, ତେନ ନେସଂ ରୁକ୍ଖାଦିନିମିତ୍ତାନଂ ୱଡ୍ଢନେ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାନଂ ସଙ୍କରଦୋସାଭାୱୋ ଞାପିତୋୱ ହୋତି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପନ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଈଦିସୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଏକରୁକ୍ଖୋପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତି, ସୋ ପନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ସୀମସଙ୍କରଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ନ କାତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିୟୋଜନପରମଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୪୦) ୱଚନତୋପି ଚାୟଂ ଞାପିତୋ। ତିୟୋଜନପରମାୟ ହି ସୀମାୟ ସମନ୍ତା ପରିୟନ୍ତେସୁ ରୁକ୍ଖଲତାଗୁମ୍ବାଦୀହି ବଦ୍ଧଗାମସୀମାନଂ ନିୟମେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ଈଦିସଂ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ୱିନାସେତ୍ୱାୱ ସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ୟଦି ଚେତ୍ଥ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେନ କମ୍ମୱିପତ୍ତି ଭୱେୟ୍ୟ, ଅୱସ୍ସମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ୱିପତ୍ତିପରିହାରତ୍ଥଞ୍ହି ଆଚରିୟା ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁପି ‘‘ଭିତ୍ତିଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ସିଦ୍ଧମେୱତ୍ଥଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅୱୋଚୁଂ, ଇଧ ପନ ‘‘ୱନମଜ୍ଝେ ୱିହାରଂ କରୋନ୍ତି, ୱନଂ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା ରୁକ୍ଖଲତାଦୀହି ନିରନ୍ତରେ ୱନମଜ୍ଝେପି ସୀମାବନ୍ଧନମୱୋଚୁଂ। ତଥା ଥମ୍ଭାନଂ ଉପରି କତପାସାଦାଦୀସୁ ହେଟ୍ଠା ଥମ୍ଭାଦୀହି ଏକାବଦ୍ଧେସୁ ଉପରିମତଲାଦୀସୁ ସୀମାବନ୍ଧନଂ ବହୁଧା ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାନଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ ତେହି ମୁଖତୋୱ ୱିହିତୋ, ଅପିଚ ଗାମସୀମାନମ୍ପି ପାଟେକ୍କଂ ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସତାୟ ଏକାୟ ଗାମସୀମାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି ଦକ୍ଖିଣମତ୍ତେନପି ସମ୍ବନ୍ଧା ଗାମନ୍ତରପରମ୍ପରା ଅରଞ୍ଞନଦୀସମୁଦ୍ଦା ଚ ସୋଧେତବ୍ବାତି ସକଲଂ ଦୀପଂ ସୋଧେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ ସିୟା। ଏୱଂ ପନ ଅସୋଧେତ୍ୱା ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲତୋ ପଭୁତି କତାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଦିକମ୍ମାନଂ ସୀମାସମ୍ମୁତୀନଞ୍ଚ ୱିପଜ୍ଜନତୋ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଙ୍କାପସଙ୍ଗୋ ଚ ଦୁନ୍ନିୱାରୋ ହୋତି, ନ ଚେତଂ ୟୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିସଭାଗସୀମାନମେୱ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ, ନ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାଦୀନଂ ସଭାଗସୀମାନନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ମହାସୀମାସୋଧନସ୍ସ ଦୁକ୍କରତାୟ ଖଣ୍ଡସୀମାୟମେୱ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସଙ୍ଘକମ୍ମକରଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀମମାଳଅକେ’’ତିଆଦି। ମହାସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତେସୁ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଅପ୍ପହୋନକତାୟ ମହାସୀମାୟ କମ୍ମେ କରିୟମାନେପି ଅୟଂ ନୟୋ ଗହେତବ୍ବୋୱ। ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱାତି ଇମିନା କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ସୀମଂ ଫୁସନ୍ତୋପି ସୀମଟ୍ଠୋୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପୁରିମନୟେପୀତି ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ମହାସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠସାଖାନୟେପି। ସୀମଟ୍ଠରୁକ୍ଖସାଖାୟ ନିସିନ୍ନୋ ସୀମଟ୍ଠୋୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘ହତ୍ଥପାସମେୱ ଆନେତବ୍ବୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ରୁକ୍ଖସାଖାଦୀହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧାସୁ ଏତାସୁ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ, ମହାସୀମାୟ ଦ୍ୱେତି ଏୱଂ ଦ୍ୱୀସୁ ସୀମାସୁ ସୀମନ୍ତରିକଂ ଅଫୁସିତ୍ୱା, ହତ୍ଥପାସଞ୍ଚ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୂହି ଉପସମ୍ପଦାଦି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ୟୁତ୍ତଂ ‘‘ନାନାସୀମାୟଂ ଠିତଚତୁତ୍ଥୋ କମ୍ମଂ କରେୟ୍ୟ, ଅକମ୍ମଂ ନ ଚ କରଣୀୟ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୩୮୯)। ତେନେୱେତ୍ଥାପି ମହାସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା ମାଳଅକସୀମାୟମେୱ କମ୍ମକରଣଂ ୱିହିତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଭିନ୍ନସୀମଟ୍ଠତାୟ ତତ୍ରଟ୍ଠସ୍ସ ଗଣପୂରକତ୍ତାଭାୱା କମ୍ମକୋପୋୱ ହୋତୀତି।

ୟଦି ଏୱଂ କଥଂ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଆହରଣୱସେନ ମହାସୀମାସୋଧନନ୍ତି? ତମ୍ପି ୱିନୟଞ୍ଞୂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ହତ୍ଥପାସାନୟନବହିସୀମକରଣୱସେନ ପନେତ୍ଥ ସୋଧନଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଦିନ୍ନସ୍ସପି ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅନାଗମନେନ ମହାସୀମଟ୍ଠୋ କମ୍ମଂ କୋପେତୀତି। ୟଦି ଚସ୍ସ ଛନ୍ଦାଦି ନାଗଚ୍ଛତି, କଥଂ ସୋ କମ୍ମଂ କୋପେସ୍ସତୀତି? ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସଭାଗସୀମାନଂ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସତୋ, ସୋ ଚ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନପ୍ପମାଣତୋ। ନ ହି ୱିନୟେ ସବ୍ବତ୍ଥ ୟୁତ୍ତି ସକ୍କା ଞାତୁଂ ବୁଦ୍ଧଗୋଚରତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ସଚେ ଦ୍ୱେପି ସୀମାୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ନିରନ୍ତରଂ ଠିତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେସୁ ଏକାୟ ଏୱ ସୀମାୟ ଗଣୋ ଚ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ଚ ଅନୁସ୍ସାୱକୋ ଚ ଏକତୋ ତିଟ୍ଠତି , କମ୍ମଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ କମ୍ମାରହୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱକୋ ୱା ସୀମନ୍ତରଟ୍ଠୋ ହୋତି, କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାଦିସଭାଗସୀମାସୁ ଏୱ ୟୁଜ୍ଜତି। ୟାସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ

ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେସୁପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଯାସୁ ପନ ଅତ୍ଥି, ନ ତାସୁ, ୱିସଭାଗସୀମାସୁ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ଏକତ୍ଥ ଠିତୋ ଇତରଟ୍ଠାନଂ କମ୍ମଂ କୋପେତି ଏୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସାମଞ୍ଞତୋ ସୋଧନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ‘‘ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ଠିତତ୍ତା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ହତ୍ଥପାସମେୱ ଆନେତବ୍ବୋତି ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ପନ ‘‘ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ମା? ଅନ୍ତୋ ଠିତତ୍ତା। ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହି ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀଗତଂ ମୂଲଂ ଖଣ୍ଡସୀମାଯେୱ ହୋତି। ଅବ୍ବୋହାରିକଂ ୱାତି ଅପରେ। ‘ମଜ୍ଝେ ପନ ଛିନ୍ନେ ମହାସୀମାଯ ଠିତଂ ମୂଲଂ ମହାସୀମମେୱ ଭଜତି, ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଠିତଂ ଖଣ୍ଡସୀମମେୱ ଭଜତି ତଦାଯତ୍ତପଥୱୀଆଦୀହି ଅନୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘ସୀମାଯ ପଚ୍ଛା ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପଚ୍ଛା ସୀମାଯଂ କତଗେହେ ୱିଯା’ତି ୱତ୍ୱା ‘ବନ୍ଧନକାଲେ ଠିତେ ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଉପରିସୀମାଯ ଅଗମନତୋ’ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ବନ୍ଧନକାଲେ ପୁନ ଆରୋହଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବନ୍ଧିତକାଲେ ଏୱ ଆରୋହତୀତି ଆପଜ୍ଜତି ପଚ୍ଛା ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖୋ ପନ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗତୋ। ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖୋପୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚୀ’’ତି ୱଚନତୋ ତିଣାଦିପି ସଙ୍ଗହିତଂ, ମହାଥେରାପି ତିଣଂ ସୋଧେତ୍ୱାୱ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନ ଓତରତୀତି ପଣୱସଣ୍ଠାନପବ୍ବତାଦୀସୁ ହେଟ୍ଠା ପମାଣରହିତଂ ଠାନଂ ନ ଓତରତି। କିଞ୍ଚାପି ପନେତ୍ଥ ବଡ୍ଢମାନକ୍ଖଣେ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ପମାଣରହିତପବ୍ବତାଦି ନାରୋହତି, ତଥାପି ତଂ ପଚ୍ଛା ସୀମଟ୍ଠତାଯ ସୀମା ହୋତି। ହେଟ୍ଠା ପଣୱସଣ୍ଠାନାଦି ପନ ଉପରି ବଦ୍ଧାଯପି ସୀମାଯ ସୀମସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସେୱ ୱସେନ ‘‘ନ ଓତରତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରଥା ଓରୋହଣାରୋହଣାନଂ ସାଧାରଣୱସେନ ‘‘ନ ଓତରତୀ’’ତିଆଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ଜାତଂ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ନିଟ୍ଠିତସୀମାଯ ଉପରି ଜାତଂ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ପୁବ୍ବେ ଠିତଂ ପଚ୍ଛା ସଞ୍ଜାତଂ ପୱିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୱିଞ୍ଞାଣକାୱିଞ୍ଞାଣକଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ହି ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧାଦିସୱିଞ୍ଞାଣକେସୁ ନିସିନ୍ନୋପି ଭିକ୍ଖୁ ସୀମଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ବଦ୍ଧାଯ ସୀମାଯାତି ଇଦଞ୍ଚ ପକରଣୱସେନ ଉପଲକ୍ଖଣତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅବଦ୍ଧସୀମାସୁପି ସବ୍ବାସୁ ଠିତଂ ତଂ ସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଏକସମ୍ବନ୍ଧେନ ଗତନ୍ତି ରୁକ୍ଖଲତାଦିତତ୍ରଜାତମେୱସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତାଦିସଞ୍ହି ‘‘ଇତୋ ଗତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି।

ଯଂ ପନ ‘‘ଇତୋ ଗତ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ତତୋ ଆଗତ’’ନ୍ତି ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ଉଭୋସୁ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାସୁ ଉଦକୁକ୍ଖେପନଦୀଆଦୀସୁ ଚ ତିରିଯଂ ପତିତରଜ୍ଜୁଦଣ୍ଡାଦି, ତତ୍ଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ବଦ୍ଧସୀମାଯ ପତିଟ୍ଠିତଭାଗୋ ବଦ୍ଧସୀମା, ଗାମସୀମାଯ ପତିଟ୍ଠିତଭାଗୋ ଗାମସୀମା ତଦୁଭଯସୀମଟ୍ଠପବ୍ବତାଦି ୱିଯ, ବଦ୍ଧସୀମତୋ ଉଟ୍ଠିତୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରୋହେ, ଗାମସୀମାଯ ଗାମସୀମତୋ ଉଟ୍ଠିତୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରୋହେ ଚ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ପତିଟ୍ଠିତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ମୂଲେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ‘ଇତୋ ଗତଂ, ତତୋ ଆଗତ’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତୋ ସୋ ଭାଗୋ ଯଥାପୱିଟ୍ଠସୀମଟ୍ଠସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତେସଂ ରୁକ୍ଖପାରୋହାନଂ ଅନ୍ତରା ପନ ଆକାସଟ୍ଠସାଖା ଭୂମିଯଂ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦପ୍ପମାଣେନ ତଦୁଭଯସୀମା ହୋତୀ’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସା ସାଖାଯ ପାରୋହୋ ପୱିଟ୍ଠସୀମାଯ ପଥୱିଯଂ ମୂଲେହି ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ଯାୱ ସାଖଂ ୱିନା ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତାୱ ମୂଲସୀମଟ୍ଠତଂ ନ ୱିଜହତି। ଯଦା ପନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତଦାପି ପାରୋହମତ୍ତମେୱ ପୱିଟ୍ଠସୀମତଂ ସମୁପେତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବୋପି ଆକାସଟ୍ଠସାଖାଭାଗୋ ପୁରିମସୀମଟ୍ଠତଂ ନ ୱିଜହତି ତତୋ ଆଗତଭାଗସ୍ସ ଅୱିଜହିତତ୍ତାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଉଦକୁକ୍ଖେପନଦୀଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ଚ ୱିସଭାଗସୀମାଯ ଏୱ ପୱିଟ୍ଠେ ସକଲସୀମାସୋଧନଂ, ସଭାଗାଯ ପୱିଟ୍ଠେ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତମତ୍ତଭିକ୍ଖୁସୋଧନଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୧୬୪। ଏତ୍ଥ ଚ ନଦୀପାରସୀମାକଥାଯ ପାରଯତୀତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ନଦିଯା ଉଭୋସୁ ତୀରେସୁ ପତିଟ୍ଠହମାନା ସୀମା ନଦୀଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରା ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନଦିଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରମାନ’’ନ୍ତି। ଅନ୍ତୋନଦିଯଞ୍ହି ସୀମା ନ ଓତରତି। ନଦୀଲକ୍ଖଣେ ପନ ଅସତି ଓତରତି। ସା ଚ ତଦା ନଦୀପାରସୀମା ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନଦିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ନଦୀନିମିତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱା’’ତି। ଅସ୍ସାତି ଭୱେଯ୍ୟ। ଅୱସ୍ସଂ ଲବ୍ଭନେଯ୍ୟା ପନ ଧୁୱନାୱାୱ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନ ନାୱାଯାତି ଇମିନା ନାୱଂ ୱିନାପି ସୀମା ବଦ୍ଧା ସୁବଦ୍ଧା ଏୱ ହୋତି, ଆପତ୍ତିପରିହାରତ୍ଥା ନାୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ରୁକ୍ଖସଙ୍ଘାଟମଯୋତି ଅନେକରୁକ୍ଖେ ଏକତୋ ଘଟେତ୍ୱା କତସେତୁ। ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତୋତି ପାଠସେସୋ। ‘‘ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠିତଭିକ୍ଖୂ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଉଭିନ୍ନଂ ତୀରାନଂ ଏକଗାମଖେତ୍ତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପବ୍ବତସଣ୍ଠାନାତି ଏକତୋ ଉଗ୍ଗତଦୀପସିଖରତ୍ତା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୬୫। ସୀମାସମୂହନକଥାଯଂ ସୋତି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ। ଦ୍ୱେପୀତି ଦ୍ୱେ ସମାନସଂୱାସଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯୋ। ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାତି ମହାସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତତ୍ଥେୱ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅୱିପ୍ପୱାସାତି। ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପୀତି ଇଦଂ ମହାସୀମାଯ ୱିଜ୍ଜମାନାୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତଂ, ତସ୍ସା ବାହିରପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ

ଅଜାନନ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତେହିପି ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଠତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାୟ କତାୟ ସା ସୀମା ସମୂହତାୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେତି ଖଣ୍ଡସୀମାରହିତଟ୍ଠାନେ। ଇଦଞ୍ଚ ମହାସୀମାୟ ୱିଜ୍ଜମାନାୟପି କମ୍ମକରଣସୁଖତ୍ଥଂ ଖଣ୍ଡସୀମା ଇଚ୍ଛିତାତି ତଂ ଚେତିୟଙ୍ଗଣାଦିବହୁସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନେ ନ ବନ୍ଧତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାପି ସା ବଦ୍ଧା ସୁବଦ୍ଧା ଏୱ ମହାସୀମା ୱିୟ। ପଟିବନ୍ଧିତୁଂ ପନ ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତେୱାତି ଇଦଂ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଅସମୂହତତ୍ତା, ତସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତସ୍ସ ଅଜାନନତୋ ଚ ମହାସୀମାବନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଖଣ୍ଡସୀମା ପନ ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତେୱ। ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କତ୍ୱାତି ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ୱିଜ୍ଜମାନପକ୍ଖେ ସୀମାୟ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣସମ୍ଭେଦଂ କତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜମାନପକ୍ଖେପି ସମ୍ଭେଦସଙ୍କାୟ ଅନିୱତ୍ତନେନ ସମ୍ଭେଦସଙ୍କଂ କତ୍ୱା। ଅୱିହାରଂ କରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନାରହଂ କରେୟ୍ୟୁଂ। ପୁବ୍ବେ ହି ଚେତିୟଙ୍ଗଣାଦିନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍କା, ଇଦାନି ତମ୍ପି ୱିନାସିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନ ସମୂହନିତବ୍ବାତି ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଅଜାନନ୍ତେହି ନ ସମୂହନିତବ୍ବା। ଉଭୋପି ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଉଭିନ୍ନଂ ପଦେସନିୟମଂ ୱା ତାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱା ଅଞ୍ଞତରାୟ ୱା ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ୱା ଅୱିଜ୍ଜମାନତଂ ୱା ନ ଜାନନ୍ତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍କା ଏୱ ହୋତି। ନେୱ ସମୂହନିତୁଂ, ନ ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇଦଂ ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତାପି ମହାସୀମଂ ପଟିବନ୍ଧିତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଚ ସକ୍କା...ପେ... କମ୍ମୱାଚା କାତୁନ୍ତି ଇଦଂ ସୀମାବନ୍ଧନକମ୍ମୱାଚଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ନ ସମୂହନିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ।

କେଚି ପନ ‘‘ଇଦିସେସୁପି ୱିହାରେସୁ ଛପଞ୍ଚମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରକୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଓକାସେ ନିରନ୍ତରଂ ଠତ୍ୱା ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ, ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମଞ୍ଚ ସମୂହନନୱସେନ ସୀମାୟ ସମୁଗ୍ଘାତେ କତେ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ, ମହାସୀମାୟ ୱା ଠିତୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତେ ସତି ଅୱସ୍ସଂ ଏକସ୍ମିଂ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନେ ତାସଂ ମଜ୍ଝଗତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତା ସମୂହନେୟ୍ୟୁଂ, ତତୋ ଗାମସୀମା ଏୱ ଅୱସିସ୍ସେୟ୍ୟ। ନ ହେତ୍ଥ ସୀମାୟ, ତପ୍ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ୱା ଜାନନଂ ଅଙ୍ଗଂ। ସୀମାୟ ପନ ଅନ୍ତୋଠାନଂ ‘ସମୂହନିସ୍ସାମା’ତି କମ୍ମୱାଚାକରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ଏୱଂ ମହାସୀମାୟ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅଜାନନେପି ସମୂହନନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗାମସୀମାୟ ଏୱ ଚ ଅୱସିଟ୍ଠାୟ ତତ୍ଥ ଯଥାରୁଚି ଦୁୱିଧମ୍ପି ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚେୱ ଉପସମ୍ପଦାଦିକମ୍ମଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ଆଗତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୪) ପନ ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନ ସମୂହନ୍ତବ୍ବାତି ମହାସୀମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁ ଠତ୍ୱାତି ଚେତିୟଙ୍ଗଣାଦୀନଂ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଅନୋକାସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଖଣ୍ଡସୀମଞ୍ହି ବନ୍ଧନ୍ତା ତାଦିସଂ ଠାନଂ ପହାୟ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିୱିତ୍ତେ ଓକାସେ ବନ୍ଧନ୍ତି। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂଯେୱ ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି, ନ ଖଣ୍ଡସୀମଂ। ପଟିବନ୍ଧିତୁଂ ପନ ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତେୱାତି ଖଣ୍ଡସୀମାୟଂ ଅଞ୍ଞାତତ୍ତା ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି। ନ ସମୂହନିତବ୍ବାତି ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଅଜାନନ୍ତେହି ନ ସମୂହନିତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୬୬। ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମାୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅବଦ୍ଧସୀମାୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅବଦ୍ଧସୀମା ପନା’’ତି ଆହ। ସା କତିୱିଧାତି ଆହ ‘‘ଗାମସୀମା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାତି ତିୱିଧା’’ତି। ପାଳିୟଂ (ମହାୱ॰ ୧୪୭) ‘‘ଅସମ୍ମତାୟ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମାୟା’’ତିଆଦିନା ଗାମସୀମା ଏୱ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ଖେତ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞନଦୀଆଦୟୋ ୱିୟ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରୋଦକୁକ୍ଖେପାଦୀନଂ, ସା ଚ ଗାମସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାୟ ରହିତଟ୍ଠାନେ ସୟମେୱ ସମାନସଂୱାସା ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଯା ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମସୀମା’’ତି ଏତ୍ଥ ଗାମପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଅରଞ୍ଞପବ୍ବତାଦିକଂ ସବ୍ବଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଗାମସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅନ୍ତରଘରମେୱ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସକଲସ୍ସ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧନୀୟା ଗାମସୀମାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଯୋ ହି ସୋ ଅନ୍ତରଘରଖେତ୍ତାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ଭୂମିଭାଗେସୁ ‘‘ଗାମୋ’’ତି ଏକତ୍ତେନ ଲୋକଜନେହି ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ଗାମୱୋହାରୋ, ସୋୱ ଇଧ ‘‘ଗାମସୀମା’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଗାମୋ ଏୱ ହି ଗାମସୀମା। ଇମିନାୱ ନୟେନ ଉପରି ଅରଞ୍ଞଂ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦୋ ଜାତସ୍ସରୋତି, ଏୱଂ ତେସୁ ତେସୁ ଭୂମିପ୍ପଦେସେସୁ ଏକତ୍ତେନ ଲୋକଜନପଞ୍ଞତ୍ତାନମେୱ ଅରଞ୍ଞାଦୀନଂ ଅରଞ୍ଞସୀମାଦିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଲୋକେ ପନ ଗାମସୀମାଦିୱୋହାରୋ ଗାମାଦୀନଂ ମରିୟାଦାୟମେୱ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସାସନେ ପନ ତେ ଗାମାଦୟୋ ଇତରନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ସୟମେୱ ଅତ୍ତନୋ ମରିୟାଦାତି କତ୍ୱା ଗାମୋ ଏୱ ଗାମସୀମା, ଅରଞ୍ଞମେୱ ଅରଞ୍ଞସୀମା, ସମୁଦ୍ଦୋ ଏୱ ସମୁଦ୍ଦସୀମାତି ସୀମାୱୋହାରେନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପାଳିୟଂ ନିଗମସ୍ସ ୱାତି ଇଦଂ ଗାମସୀମପ୍ପଭେଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ନଗରମ୍ପି ଗହିତମେୱା’’ତି।

ବଲିଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଯେଭୁୟ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅୟଂ ଗାମୋ ଏତ୍ତକୋ କରୀସଭାଗୋ’’ତିଆଦିନା ପନ ରାଜପଣ୍ଣେସୁ ଆରୋପିତେସୁ ଭୂମିଭାଗେସୁ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ତଳାକମାତିକାସୁସାନପବ୍ବତାଦିକେ ପଦେସେ ବଲିଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସୋପି ଗାମସୀମା ଏୱ। ରାଜାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭୂମିଭାଗୋ ହି ସବ୍ବୋୱ ଠପେତ୍ୱା ନଦୀଲୋଣିଜାତସ୍ସରେ ଗାମସୀମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତୀ’’ତି। ସଚେ ପନ ତତ୍ଥ ରାଜା କଞ୍ଚି ପଦେସଂ ଗାମନ୍ତରେନ ଯୋଜେତି, ସୋ ପୱିଟ୍ଠଗାମସୀମତଂ ଏୱ ଭଜତି। ନଦୀଜାତସ୍ସରେ ୱିନାସେତ୍ୱା ତଳାକାଦିଭାୱଂ ୱା

ପୂରେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଭାୱଂ ୱା ପାପିତେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଯେ ପନ ଗାମା ରାଜଚୋରାଦିଭୟପୀଳିତେହି ମନୁସ୍ସେହି ଛଡ୍ଡିତା ଚିରମ୍ପି ନିମ୍ମନୁସ୍ସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସମନ୍ତା ପନ ଗାମା ସନ୍ତି, ତେପି ପାଟେକ୍କଂ ଗାମସୀମାୱ। ତେସୁ ହି ରାଜାନୋ ସମନ୍ତଗାମୱାସୀହି କସାପେତ୍ୱା ୱା ଯେହି କେହିଚି କସିତଟ୍ଠାନଂ ଲିଖିତ୍ୱା ୱା ବଲିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଗାମେନ ଏକୀଭାୱଂ ଉପନେନ୍ତି, ଯେ ପନ ଗାମା ରାଜୂହିପି ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ଗାମଖେତ୍ତାନନ୍ତରିକା ମହାଅରଞ୍ଞେନ ଏକୀଭୂତା, ତେ ଅଗାମକାରଞ୍ଞସୀମତଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ପୁରିମା ଗାମସୀମା ୱିନସ୍ସତି, ରାଜାନୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞାଦିପଦେସେ ମହନ୍ତଂ ଗାମଂ କତ୍ୱା ଅନେକସହସ୍ସାନି କୁଲାନି ୱାସାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସୀନଂ ଭୋଗଗାମାତି ସମନ୍ତା ଭୂତଗାମେ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ପୁରାଣନାମଂ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ନ ୱିନାସେନ୍ତି, ତେପି ପଚ୍ଚେକଂ ଗାମସୀମା ଏୱ, ଏତ୍ତାୱତା ପୁରିମଗାମସୀମତଂ ନ ୱିଜହନ୍ତି। ସା ଚ ଇତରା ଚାତିଆଦି ''ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା''ତି ପାଳିପଦସ୍ସ (ମହାୱ। ୧୪୩) ଅଧିପ୍ପାୟୱିୱରଣଂ। ତତ୍ଥ ହି ସା ଚ ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅଭିନୱା, ଇତରା ଚ ଅପରିୱତ୍ତା ପକତିଗାମସୀମା ଯଥା ବଦ୍ଧସୀମାୟ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱମେତାପି ସବ୍ବକମ୍ମାରହତାସଦିସେନ ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ । ସାମଞ୍ଞତୋ ''ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତିଚୀୱରାୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଏୱ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ତଂସଦିସତାନିୱତ୍ତନମୁଖେନ ଉପରିସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାୟ ତଂସଦିସତାପି ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥସ୍ସ ଇଧେୱ ପସଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କେୱଲ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିଞ୍ଝାଟୱିସଦିସେ ଅରଞ୍ଞେତି ଯତ୍ଥ ''ଅସୁକଗାମସ୍ସ ଇଦଂ ଖେତ୍ତ''ନ୍ତି ଗାମୱୋହାରୋ ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଚ ନେୱ କସନ୍ତି ନ ୱପନ୍ତି, ତାଦିସେ ଅରଞ୍ଞେ। ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନଂ ଅଗମନପଥା ନିମ୍ମନୁସ୍ସାୱାସା ସମୁଦ୍ଦନ୍ତରଦୀପକାପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି। ଯଂ ଯଞ୍ହି ଅଗାମକ୍ଖେତ୍ତଭୂତଂ ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରୱିରହିତପଦେସଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅରଞ୍ଞସୀମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସା ଚ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମଂ ୱିନା ସୟମେୱ ସମାନସଂୱାସା ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା, ନଦୀଆଦିସୀମାସୁ ୱିୟ ସବ୍ବମେତ୍ଥ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରାନଂ ତାୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନେୱ ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୀମତା ସିଦ୍ଧା। ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ସୀମତା କଥନ୍ତି? ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାନୁଜାନନସୁତ୍ତାଦିସାମତ୍ଥିୟତୋ। ଯଥା ହି ଗାମସୀମାୟ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରତ୍ଥଂ ବହୂ ବଦ୍ଧସୀମାୟୋ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ତାସଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ଭେଦତ୍ଥଂ ସୀମନ୍ତରିକା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଏୱମିଧ ଅରଞ୍ଞେପି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା। ତାସଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରାପି ସୀମନ୍ତରିକାୟ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱିଧାନସାମତ୍ଥିୟତୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ସପି ସଭାୱେନେୱ ନଦୀଆଦୀନଂ ୱିୟ ସୀମଭାୱୋ ତତ୍ଥ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରତ୍ଥମେୱ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାୱ ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ସୀମାୟମେୱ ହି ଠିତା ସୀମଟ୍ଠାନଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଅସୀମାୟଂ ଆକାସେ ଠିତା ୱିୟ ଆକାସଟ୍ଠାନଂ। ଏୱମେୱ ହି ସାମତ୍ଥିୟଂ ଗହେତ୍ୱା ''ସବ୍ବା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀ ଅସୀମା''ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୪୭) ପଟିକ୍ଖିତ୍ତବଦ୍ଧସୀମାନମ୍ପି ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନେୱ ସୀମଭାୱୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ୱୁତ୍ତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅଥସ୍ସଠିତୋକାସତୋତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଠିତୋକାସତୋ। ସଚେପି ହି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ଠିତୋକାସସ୍ସ ବାହିରନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରତ୍ଥଂ ସୀମାପେକ୍ଖାୟ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ତାୟ ସହ ସୟମେୱ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ସମାନସଂୱାସକାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯତ୍ଥ ପନ ଖୁଦ୍ଦକେ ଅରଞ୍ଞେ ମହନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପରିପୁଣ୍ଣତାୟ ୱଗ୍ଗକମ୍ମସଙ୍କାଭାୱେନ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାପେକ୍ଖା ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କେୱଲାରଞ୍ଞସୀମାୟମେୱ, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ନଦୀଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ୱକ୍ଖତି ହି ''ସଚେ ନଦୀ ନାତିଦୀଘା ହୋତି, ପଭୱତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ମୁଖଦ୍ୱାରା ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଘୋ ନିସୀଦତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାୟ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀ''ତିଆଦି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୭), ଇମିନା ଏୱ ଚ ୱଚନେନ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରତ୍ଥଂ ସୀମାପେକ୍ଖାୟ ସତି ଏୱ ଉଦକୁକ୍ଖେପସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ''ସମନ୍ତା ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ମିନିତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛେଦକରଣେନେୱ ସୀମା ସଞ୍ଜାୟତି, ନ ସୟମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଚ୍ଛେଦକରଣପ୍ପକାରେନ ସୀମା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅବଦ୍ଧସୀମାୱ ନ ସିୟା ଭିକ୍ଖୂନଂ କିରିୟାପକାରସିଦ୍ଧିତୋ। ଅପିଚ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥାନଂ ପକତିହତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଲୋକେ ଅନେକୱିଧତ୍ତା, ୱିନୟେ ''ଇଦିସଂ ହତ୍ଥପମାଣ''ନ୍ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ''ଯେନ କେନଚି ମିନିତେ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତେନ ନୁ ଖୋ ହତ୍ଥେନ ମିନିତଂ, ନ ନୁ ଖୋ''ତି ସୀମାୟ ୱିପତ୍ତିସଙ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ, ମିନନ୍ତେହି ଚ ଅନୁମତ୍ତମ୍ପି ଊନମଧିକମକତ୍ୱା ମିନିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ୱିପତ୍ତି ଏୱ ସିୟା, ପରିସୱସେନ ଚାୟଂ ୱଡ୍ଢମାନା ତେସଂ ମିନନେନ ୱଡ୍ଢତି, ହାୟତି ୱା। ସଙ୍ଘେ ଚ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗତେ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୟୋଗେନ ସମୁପ୍ପନ୍ନା ସୀମା ତେସଂ ପୟୋଗେନ ୱିଗଚ୍ଛତି ନ ୱିଗଚ୍ଛତି ଚ, କଥଂ ବଦ୍ଧସୀମା ୱିୟ ଯାୱ ସାସନନ୍ତରଧାନା ନ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଠିତିୟା ଚ ପୁରାଣୱିହାରେସୁ ୱିୟ ସକଲେପି ୱିସୁଂ ଅରଞ୍ଞେ କତସୀମା ସମ୍ଭେଦସଙ୍କା ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ସୀମାପେକ୍ଖାୟ ଏୱ ସମୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂୱିଗମେନ ୱିଗଚ୍ଛତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାୟମ୍ପି ନଦୀଆଦୀସୁପି।

ତତ୍ଥାପି ହି ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ସବ୍ବଥାମେନ ଖିପନଂ, ଉଭଯତ୍ଥପି ଚ ଯସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପସ୍ସ ଓକାସୋ ନପ୍ପହୋତି, ତତ୍ଥ କଥଂ ମିନନଂ, ଖିପନଂ ୱା ଭଵେଯ୍ଯ, ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାଦୀସୁ ପଵିସନତୋ ଅଖେତ୍ତେ ସୀମା ପଵିଟ୍ଠା କିନ୍ନାମ ସୀମା ନ ୱିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଅପେକ୍ଖାଯ ସୀମୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ପନ ଯତୋ ପହୋତି, ତତ୍ଥ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପସୀମା ସଯମେୱ ପରିପୁଣ୍ଣା ଜାଯନ୍ତି। ଯତୋ ପନ ନପ୍ପହୋତି, ତତ୍ଥ ଅଉନୋ ଖେତ୍ତପ୍ପମାଣେନେୱ ଜାଯନ୍ତି, ନ ବହି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରମିନନପ୍ପମାଣସ୍ସ ୱାଲୁକାଦିଖିପନକମ୍ମସ୍ସ ଚ ଦସ୍ସନଂ, ତଂ ସଯଂଜାତସୀମାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ କତଂ ଗାମୂପଚାରଘରୂପଚାରଜାନନତ୍ଥଂ ଲେଡ୍ଡୁସୁପ୍ପାଦିଖିପନୱିଧାନଦସ୍ସନଂ ୱିଯ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଉନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସୀମଂ ୱା ସମ୍ମନ୍ନତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପଂ ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ କତେପି ତସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ ଞାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତ୍ତେନ ପୁଥୁଲତୋ ଞତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତେହି ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ ଠାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଂ ବହି କରୋନ୍ତେହି ଅତିଦୂରେ ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେ ପେସେତବ୍ବଂ।

ଅପରେ ପନ ‘‘ସୀମାପେକ୍ଖାଯ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗଗମନନହାନାଦିଅତ୍ଥେହି ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି ଅରଞ୍ଞେ ୱା ନଦୀଆଦୀସୁ ୱା ପଵିଟ୍ଠେ ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପସୀମା ସଯମେୱ ପଭା ୱିଯ ପଦୀପସ୍ସ ସମୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାଦୀସୁ ତସ୍ମିଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ ୱିଗଚ୍ଛତି। ତେନେୱେତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ୱିସୁଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ସୀମାଦ୍ୱଯସ୍ସ ଅନ୍ତରା ସୀମନ୍ତରିକଂ ଅଞ୍ଞଂ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପଞ୍ଚ ଠପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ସୀମାପରିଯନ୍ତେ ହି କେନଚି କମ୍ମେନ ପେସିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସମନ୍ତା ସଞ୍ଜାତା ସୀମା ଇତରେସଂ ସୀମାଯ ଫୁସିତ୍ୱା ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କରେଯ୍ଯ, ସୋ ମା ହୋତୂତି ୱା, ଇତରଥା ହତ୍ଥଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାଯପେତ୍ଥ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଅନୁଜାନିତବ୍ବତୋ। ଅପିଚ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠିତସ୍ସ ଉଭଯତ୍ଥ କମ୍ମକୋପୱଚନତୋପି ଚେତଂ ସିଜ୍ଝତି ତମ୍ପି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଯମେୱ ସଞ୍ଜାତାଯ ସୀମାଯ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସୀମାନଂ, ଏକାଯ ଏୱ ୱା ସଙ୍କରତୋ। ଇତରଥା ତସ୍ସ କମ୍ମକୋପୱଚନଂ ନ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘ପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତୋପି ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତୀ’ତି। କିଞ୍ଚ ଅଗାମକାରଞ୍ଞେ ଠିତସ୍ସ କମ୍ମକରଣିଚ୍ଛାୱିରହିତସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅବ୍ଭୋକାସେ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୋ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ସୋ ଚ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ସୀମା, ଏୱଂ ଅପେକ୍ଖଂ ୱିନା ସମୁପ୍ପନ୍ନା। ତେନେୱେତ୍ଥ ‘ଅଯଂ ସୀମା ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସପରିହାରମ୍ପି ଲଭତୀ’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା କମ୍ମକରଣିଚ୍ଛଂ ୱିନାପି ୱୁତ୍ତନଯେନ ସମୁପ୍ପତ୍ତି ଗହେତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ପଦୀପପଭା ୱିଯ ସବ୍ବପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ପଚ୍ଚେକଂ ସୀମାସମ୍ଭୱେନ ସଙ୍ଘେ, ଗଣେ ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ ତତ୍ଥ ଠିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମନ୍ତା ପଚ୍ଚେକଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅନେକସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍କରଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ପରିସୱସେନ ଚସ୍ସା ୱଡ୍ଢି ହାନି ଚ ସମ୍ଭୱତି, ପଚ୍ଛା ଆଗତାନଂ ଅଭିନୱସୀମନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତି ଏୱ, ଗତାନଂ ସମନ୍ତା ଠିତସୀମାୱିନାସୋ ଚ ଭଵେଯ୍ଯ।

ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୪୭) ପନ ‘‘ସମନ୍ତା ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପା, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସା’’ତିଆଦିନା ଏକା ଏୱ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପା ଉଦକୁକ୍ଖେପା ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଚେସା ସୀମା ସଭାୱେନ, କାରଣସାମତ୍ଥିଯେନ ୱା ପଭା ୱିଯ ପଦୀପସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କିନ୍ତୁ ଭଗୱତୋ ଅନୁଜାନନେନେୱ। ଭଗୱା ଚ ଇମା ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରେନ କମ୍ମକରଣସୁଖତ୍ଥମେୱ ଅନୁଞ୍ଞାସୀତି କଥଂ ନହାନାଦିକିଚ୍ଚେନ ପଵିଟ୍ଠାନମ୍ପି ସମନ୍ତା ତାସଂ ସୀମାନଂ ସମୁପ୍ପତ୍ତି ପଯୋଜନାଭାୱା, ପଯୋଜନେ ଚ ଏକଂ ଏୱ ପଯୋଜନନ୍ତି କଥଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଭିକ୍ଖୁଗଣନାଯ ଅନେକସୀମାସମୁପ୍ପତ୍ତି। ‘‘ଏକସୀମାଯ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ଅନ୍ତରା ତତ୍ତକପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ ସୀମନ୍ତରିକାଠପନୱଚନଂ, ତତ୍ଥ ଠିତାନଂ କମ୍ମକୋପୱଚନଞ୍ଚ, ତମ୍ପି ଇମାସଂ ସୀମାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦୁବ୍ବୋଧତାଯ ସୀମାଯ ସମ୍ଭେଦସଙ୍କଂ କମ୍ମକୋପସଙ୍କଞ୍ଚ ଦୂରତୋ ପରିହରିତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଯୋ ଚ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ଅବ୍ଭୋକାସେ ଦସ୍ସିତୋ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦୋ, ସୋ ସୀମା ଏୱ ନ ହୋତି, ଖେତ୍ତତଳାକାଦିପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱିଯ ଅଯମେତ୍ଥ ଏକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋୱ। ତତ୍ଥ ଚ ବହୂସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକତୋ ଠିତେସୁ ତେସଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅଉନୋ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମନ୍ତା ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ ଏୱ ଚୀୱରଂ ଠପେତବ୍ବଂ, ନ ପରିସପରିଯନ୍ତତୋ। ପରିସପରିଯନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଗଯ୍ହମାନେ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପପରିଯୋସାନେ ଠପିତଚୀୱରଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତସ୍ସ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପତୋ ବହି ହୋତୀତି ତଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ସିଯା। ସୀମା ପନ ପରିସପରିଯନ୍ତତୋୱ ଗହେତବ୍ବା। ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସପରିହାରୋପେତ୍ଥ ଅଜ୍ଝୋକାସପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତୋ, ନ ପନ ଯାୱ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା ମହାସୀମାଯ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାୱୋହାରୋ ୱିଯ। ମହାସୀମାଯମ୍ପି ହି ଗାମଗାମୂପଚାରେସୁ ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ଇଧାପି ମଜ୍ଝେ ଠିତସ୍ସ ସୀମାପରିଯନ୍ତେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତସୀମାପେକ୍ଖାୱସେନେୱ ତାସଂ ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପସୀମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି, ତବ୍ବିଗମେନ ୱିନାସୋ ଚ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞୋ ୱା ପକାରୋ ଇତୋ ଯୁତ୍ତତରୋ ଗଵେସିତବ୍ବୋ।

ଇଧ ପନ ‘‘ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପା’’ତି ଏୱଂ ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୪୭), ‘‘ୱିଞ୍ଝାଟୱିସଦିସେ ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା ସଉଦ୍ଧୁକ୍ଖେପା’’ତି

ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ରୁକ୍ଖାଦିନିରନ୍ତରେପି ଅରଞ୍ଞେ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ୱିହିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଭୂତାଯ ଅରଞ୍ଞସୀମାଯ ସହ ଏତିସ୍ସା ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ଦୋସାଭାୱୋ, ପଗେୱ ଅଗାମକେ ରୁକ୍ଖେତି ନିସ୍ସିତେପି ପଦେସେ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସସ୍ସ ରୁକ୍ଖପରିହାରଂ ୱିନାୱ ଅଜ୍ଝୋକାସପରିହାରୋ ଚ ଅନୁମତୋତି ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉପଚାରତ୍ଥାଯାତି ସୀମନ୍ତରିକତ୍ଥାଯ। ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରତୋ ଅଧିକଂ ୱଟ୍ଟତି, ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦୁୱିଜାନତ୍ତା। ତସ୍ମା ସଙ୍ଘଂ ୱିନା ଏକେନପି ଭିକ୍ଖୁନା ବହି ତିଟ୍ଠନ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଦୂରେ ଏୱ ଠାତବ୍ବଂ। ଇତରଥା କମ୍ମକୋପସଙ୍କରତୋ। ଉଦକୁକ୍ଖେପେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ।ଅଟ୍ଠ। ୧୬୭)। ଇଦଞ୍ଚେତ୍ଥ ସୀମନ୍ତରିକାୱିଧାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ସୀମନ୍ତରିକାନୁଜାନନସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ହି ଭଗୱତା ନିଦାନୱସେନ ଏକଗାମନିସ୍ସିତାନଂ ଏକସଭାଗାନଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନମେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ଭେଦଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଦୋସପରିହାରାଯ ସୀମନ୍ତରିକା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ତଥାପି ତଦନୁଲୋମତୋ ଏକଂ ଅରଞ୍ଞସୀମଂ ନଦୀଆଦିସୀମଞ୍ଚ ନିସ୍ସିତାନଂ ଏକସଭାଗାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାନମ୍ପି ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାନମ୍ପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ, ସୀମନ୍ତରିକଂ ୱିନା ଅବ୍ୟୱଧାନେନ ଠାନଞ୍ଚ ଭଗୱତା ଅନଭିମତମେୱାତି ଞତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ଇଧାପି ସୀମନ୍ତରିକାୱିଧାନମକଂସୁ। ୱିସଭାଗସୀମାନମ୍ପି ହି ଏକସୀମାନିସ୍ସିତତ୍ତଂ ଏକସଭାଗତ୍ତଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗମେ ସତି ଏୱ ସୀମନ୍ତରିକଂ ୱିନା ଠାନଂ ସମ୍ଭେଦାଯ ହୋତି, ନାସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୀମନ୍ତରିକୱିଧାନସାମତ୍ଥିଯେନେୱ ଚେତାସଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋପି ବଦ୍ଧସୀମା ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଯମ୍ପି ନଯତୋ ଦସ୍ସିତୋୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

୧୬୭।ସଭାୱେନେୱାତି ଇମିନା ଗାମସୀମା ୱିଯ ଅବଦ୍ଧସୀମାତି ଦସ୍ସେତି। ସବ୍ବମେତ୍ଥ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥାତି ଦସ୍ସେତି। ଯେନ କେନଚୀତି ଅନ୍ତମସୋ ସୂକରାଦିନା ସତ୍ତେନ। ମହୋଘେନ ପନ ଉଣ୍ଣତଟ୍ଠାନତୋ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ପତନ୍ତେନ ଖତୋ ଖୁଦ୍ଦକୋ ୱା ମହନ୍ତୋ ୱା ଲକ୍ଖଣଯୁତ୍ତୋ ‘‘ଜାତସ୍ସରୋ’’ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥପି ଖୁଦ୍ଦକେ ଉଦକୁକ୍ଖେପକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସମୁଦ୍ଦେ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯମେୱ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ ସୋଧେତୁଂ ଦୁକ୍କରତ୍ତା। ପୁନ ତତ୍ଥାତି ଲୋକୱୋହାରସିଦ୍ଧାସୁ ଏୱ ତାସୁ ନଦୀଆଦୀସୁ ତୀସୁ ଅବଦ୍ଧସୀମାସୁ ପୁନ ୱଗ୍ଗକମ୍ମପରିହାରତ୍ଥଂ ସାସନୱୋହାରସିଦ୍ଧାଯ ଅବଦ୍ଧସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୪୭) ‘‘ଯଂ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ ଉଦକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖିପୀଯତି ଏତ୍ଥାତି ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ, ଉଦକସ୍ସ ପତନୋକାସୋ, ତସ୍ମା ଉଦକୁକ୍ଖେପା, ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ଅତ୍ଥୋ – ପରିସପରିଯନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମନ୍ତା ଯାୱ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ଉଦକସ୍ସ ପତନଟ୍ଠାନଂ, ତାୱ ଯଂ ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ନଦୀଆଦୀସୁ ଅପରା ସମାନସଂୱାସା ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାତି।

ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ତସ୍ସ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ଠାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତୋ, ତତୋ ବହିପି, ‘‘ଏକସ୍ସ ଉଦକୁକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଚନଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦୁୱିଜାନତୋ କମ୍ମକୋପସଙ୍କା ହୋତୀତି । ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତୋପି ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତି, ଇଦଂ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୭) ‘‘ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ କମ୍ମଂ କୋପେତୀତି ଇମିନା ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠିତୋ କମ୍ମଂ ନ କୋପେତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ନେୱ ପାଠେ ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତିଆଦି ବହୁ ପପଞ୍ଚିତଂ, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ଇଧ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ନଯତୋ ସଂସନ୍ଦନତୋ ସଙ୍ଘଟନତୋ। ତଥା ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପପଅଚ୍ଛେଦାନମନ୍ତରା ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ସୀମନ୍ତରିକଂ ଅଠପେତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠପେତବ୍ବୋ, ‘‘ତତୋ ଅଧିକଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ, ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏୱଂ ଇଧେୱ ୱୁତ୍ତେନ ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ସୀମନ୍ତରିକୋପଚାରେ ଉଦକୁକ୍ଖେପତୋ ଊନକେ ଠପିତେ ସୀମାଯ ସୀମାସମ୍ଭେଦତୋ କମ୍ମକୋପୋପି ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ। ଯଦଗ୍ଗେନ ଚ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତଦଗ୍ଗେନ ଚ ତତ୍ଥ ଏକଭିକ୍ଖୁନୋ ପୱେସେପି ସତି ତସ୍ସ ସୀମଟ୍ଠଭାୱତୋ କମ୍ମକୋପୋ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ ହୋତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କଥନଞ୍ଚେତଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦୁୱିଜାନନ୍ତେନପି ସୀମାସମ୍ଭେଦସଙ୍କାପରିହାରତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାନମନ୍ତରା ତତ୍ତକପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ ସୀମନ୍ତରିକୱିଧାନୱଚନତୋପି ଏତାସଂ ଦୁୱିଜାନପରିଚ୍ଛେଦତା, ତତ୍ଥ ଚ ଠିତାନଂ କମ୍ମକୋପସଙ୍କା ସିଜ୍ଝତି। କମ୍ମକୋପସଙ୍କଟ୍ଠାନମ୍ପି ଆଚରିଯା ଦୂରତୋ ପରିହାରତ୍ଥଂ ‘‘କମ୍ମକୋପଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ ଠପେସୁନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୭) ପନ – ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନାଯାତି ବଦ୍ଧସୀମାୱସେନ ଅକତପରିଚ୍ଛେଦାଯ। ଯେନ କେନଚି ଖଣିତ୍ୱା ଅକତୋତି ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନେନପି ଖଣିତ୍ୱା ଅକତୋ। ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ କମ୍ମଂ କୋପେତୀତି ଇମିନା ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠିତୋ କମ୍ମଂ ନ କୋପେତୀତି ଦୀପେତି। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ

ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତୋପି ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତି, ଇଦଂ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତୀତି ଇଦଂ ନେୱ ପାଳିଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉପଲବ୍ଭତି, ଯଦି ଚେତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ୱିସୁଂ ଉପୋସଥାଦିକମ୍ମକରଣାଧିକାରେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଦକୁକ୍ଖେପତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉପୋସଥାଦିକରଣତ୍ଥଂ ଠିତୋ ସଙ୍ଘୋ ସୀମାସମ୍ଭେଦସମ୍ଭୱତୋ କମ୍ମଂ କୋପେତୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ଏୱମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଟୀ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦନ୍ତି ଦୁତିଯଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତୋପି କୋପେତି। କସ୍ମା? ଅତ୍ତନୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ପରେସଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟତ୍ତା ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ହୋତି, ତସ୍ମା କୋପେତୀ''ତି। ''ଇଦଂ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଚ ଇମିନାୱ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ ସବ୍ବାସୁପି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସୀମାସମ୍ଭେଦସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛିତତ୍ତା। ତେନେୱ ହି ''ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଅଞ୍ଞୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ସୀମନ୍ତରିକତ୍ଥାଯ ଠପେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେ ପନେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଥାପି ପପଞ୍ଚେନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଘୋ ନିସୀଦତୀତି ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବୋପି ନଦୀପଦେସୋ ଭିକ୍ଖୂହି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ, ତସ୍ମା ସମନ୍ତତୋ ନଦିଯା ଅଭାୱା ଉଦକୁକ୍ଖେପପ୍ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥି। ଉଦକୁକ୍ଖେପପ୍ପମାଣା ସୀମନ୍ତରିକା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯତରା ହୋତି, ସୀମାସମ୍ଭେଦସଙ୍କା ଚ ନ ସିଯାତି ସାମୀଚିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅଞ୍ଞୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ସୀମନ୍ତରିକତ୍ଥାଯ ଠପେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ତକେନ ପନ ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ନ ହୋତି, ତତ୍ତକଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ତେନେୱାହୁ ପୋରାଣା ''ଯତ୍ତକେନ ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ନ ହୋତି, ତତ୍ତକମ୍ପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦମ୍ପି ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ପରିସୱସେନ ୱଡ୍ଢନତୋ ସୀମାସମ୍ଭେଦସଙ୍କା ସିଯାତି ତନ୍ନିୱାରଣତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୪୭) – ଯଂ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସମନ୍ତା ଉଦକୁକ୍ଖେପାତି ପନ ଏତିସ୍ସା ନଦିଯା ଚତୁୱଗ୍ଗାଦୀନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ୱିସୁଂ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯାଦିକମ୍ମକରଣକାଲେ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱାସାୱିପ୍ପୱାସପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନଂ ୱିଯାତି ଆଚରିଯା, ତସ୍ମା ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱେପି ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତତ୍ଥ ନାୱାଗତୋ ଚେ, ନାୱାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ, ସତ୍ଥଗତୋ ଚେ, ସତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ସୋ ଚେ ଅତିରେକଚାତୁମାସନିୱିଟ୍ଠୋ ଚେ, ଗାମେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ତିଚୀୱରାୱିପ୍ପୱାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥାପି ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ସଚେ ସତ୍ଥୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ହୋତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ପମାଣନ୍ତି ଏକେ। ସତ୍ଥୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଆଚରିଯା। ସଚେ ପନେତ୍ଥ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମ୍ହି କେଚି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥଂ, କେଚି ଗଣୁପୋସଥଂ, କେଚି ସଙ୍ଘୁପୋସଥନ୍ତି ୱତ୍ତୁକାମତାଯ ''ବହୂ ସଙ୍ଘା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ସୀମାସମ୍ଭେଦସମ୍ଭୱତୋତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ଠପେନ୍ତେ ହି ଊନକଂ ନ ଠପେତବ୍ବଂ, ''ଅଟ୍ଠପେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱା''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତନ୍ତି ସୀମଂ। ସୀଘମେୱ ଅତିକ୍କମତୀତି ଇମିନା ତଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଏୱ ପରିୱତ୍ତମାନାଯ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତଦତ୍ଥମେୱ ହି ୱାଲିକାଦୀହି ସୀମାପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ, ଇତରଥା ବହି ପରିୱତ୍ତା ନୁ ଖୋ, ନୋ ୱାତି କମ୍ମକୋପସଙ୍କା ଭୱେଯ୍ଯାତି। ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅନୁସ୍ସାୱନାତି କେୱଲାଯ ନଦୀସୀମାଯ ଅନୁସ୍ସାୱନା। ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ଜାତରୁକ୍ଖେ ୱାତି ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ବହି ଠିତେ ରୁକ୍ଖେ ୱା। ବହିନଦୀତୀରମେୱ ହି ୱିସଭାଗସୀମତ୍ତା ଅବନ୍ଧିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ, ନ ଅନ୍ତୋନଦୀ ନିସ୍ସଯତ୍ତେନ ସଭାଗତ୍ତା। ତେନେୱ ''ବହିନଦୀତୀରେ ୱିହାରସୀମାଯ ୱା''ତିଆଦିନା ତୀରମେୱ ଅବନ୍ଧିତବ୍ବଟ୍ଠାନତ୍ତେନ ଦସ୍ସିତଂ, ନ ପନ ନଦୀ। ଜାତରୁକ୍ଖେପି ଠିତେହୀତି ଇଦଂ ଅନ୍ତୋଉଦକୁକ୍ଖେପଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ବହିଉଦକୁକ୍ଖେପେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ରୁକ୍ଖସ୍ସାତି ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତୋଉଦକୁକ୍ଖେପଟ୍ଠସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ। ସୀମଂ ୱା ସୋଧେତ୍ୱାତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ୱିହାରେ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଗାମସୀମଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ଠିତଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥପାସାନଯନବହିସୀମକରଣୱସେନେୱ ସୋଧେତ୍ୱା। ଯଥା ଚ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି, ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ୱା ଗାମସୀମାଯଂ ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହିପି ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମଟ୍ଠେ ସୋଧେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ। ଏତେନେୱ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଅରଞ୍ଞସୀମାହିପି ସଦ୍ଧିଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ, ଇମାଯ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ତାସଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋପି ନଯତୋ ଦସ୍ସିତୋୱ ହୋତି। ଇମିନାୱ ନଯେନ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ବଦ୍ଧସୀମଗାମସୀମାହିପି ସଦ୍ଧିଂ, ଏତାସଞ୍ଚ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧଦୋସୋ ଞାତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନେତଂ ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯତୋୱ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାସନ୍ନାନମେୱେତ୍ଥ ଦସ୍ସିତଂ।

ତତ୍ରିଦଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ନଯଗ୍ଗହଣମୁଖଂ – ଯଥା ହି ବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ସମ୍ମତା ବଦ୍ଧସୀମା ୱିପତ୍ତିସୀମା ହୋତୀତି ତାସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ

ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ଵଟ୍ଟତି, ଏଵଂ ନଦୀଆଦୀସୁ ସମ୍ମତାପି ବଦ୍ଧସୀମା ଵିପତ୍ତିସୀମାଵ ହୋତୀତି ତାହିପି ସଦ୍ଧିଂ ତସ୍ସା ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ସିଜ୍ଝତି। ଇମିନା ନଯେନ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ଗାମନଦୀଆଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ଚ ଅରଞ୍ଞାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସନଵଟ୍ଟନକଭାଵୋ ଞାତବ୍ବୋ, ଏଵମେତା ଭଗଵତା ଅନୁଞ୍ଞାତା ବଦ୍ଧସୀମସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚେଵ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଵିରହିତାହି ଇତରୀତରାସଂ ନିସ୍ସଯସୀମାହି ଚ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ସମ୍ଭେଦଦୋସମାପଜ୍ଜତୀତି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନଯୋ ଞାତବ୍ବୋଵ।

ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପନ ନିସ୍ସଯଭୂତଗାମାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ବଦ୍ଧସୀମାଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲେ ଭଗଵତା ଅନୁଞ୍ଞାତସ୍ସ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣସ୍ସ ଅନୁଲୋମନତୋ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋପି ଅନୁଞ୍ଞାତୋଵ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ଏଵଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପବଦ୍ଧସୀମାଦୀନଂ ଅନ୍ତରା କସ୍ମା ସୀମନ୍ତରିକା ନ ଵିହିତାତି? ନିସ୍ସଯଭେଦସଭାଵଭେଦେହି ସଯମେଵ ଭିନ୍ନତ୍ତା। ଏକନିସ୍ସଯଏକସଭାଵାନମେଵ ହି ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଵିନାସଂ କରୋତୀତି ଵୁତ୍ତୋଵାଯମତ୍ଥୋ। ଏତେନେଵ ନଦୀନିମିତ୍ତଂ କତ୍ଵା ବଦ୍ଧାଯ ସୀମାଯ ସଙ୍ଘେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ ନଦିଯମ୍ପି ଯାଵ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତାଯ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଯା ପନେତା ଲୋକଵୋହାରସିଦ୍ଧା ଗାମାରଞ୍ଞନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରସୀମା ପଞ୍ଚ, ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧେପି ସମ୍ଭେଦଦୋସଂ ନାପଜ୍ଜତି ତଥା ଲୋକଵୋହାରାଭାଵତୋ। ନ ହି ଗାମାଦଯୋ ଗାମନ୍ତରାଦୀହି ନଦୀଆଦୀହି ଚ ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧମତ୍ତେନ ସମ୍ଭିନ୍ନାତି ଲୋକେ ଵୋହରନ୍ତି। ଲୋକଵୋହାରସିଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଲୋକଵୋହାରତୋଵ ସମ୍ଭେଦୋ ଵା ଅସମ୍ଭେଦୋ ଵା ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ତେନେଵ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ତାସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କତ୍ଥଚିପି ସମ୍ଭେଦନଯୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ, ସାସନଵୋହାରସିଦ୍ଧୋ ଏଵ ଦସ୍ସିତୋତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ତାଵ ''ହେଟ୍ଠା ପଥଵୀସନ୍ଧାରକଂ ଉଦକଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ଵା ସୀମା ଗତା ହୋତୀ''ତିଆଦିନା ଅଧୋଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ସବ୍ବଥା ଦସ୍ସିତୋ, ଗାମସୀମାଦୀନଂ ପନ ନ ଦସ୍ସିତୋ। କଥମଯଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? କେଚି ତାଵେତ୍ଥ ''ଗାମସୀମାଦଯୋପି ବଦ୍ଧସୀମା ଵିଯ ପଥଵୀସନ୍ଧାରକଂ ଉଦକଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଵଦନ୍ତି।

କେଚି ପନ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ''ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରସୀମା, ତାଵ ତନ୍ନିସ୍ସିତୌଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ଚ ପଥଵିଯା ଉପରିତଲେ ହେଟ୍ଠା ଚ ଉଦକେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣପ୍ପଦେସେ ଏଵ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନ ତତୋ ହେଟ୍ଠା ଉଦକସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣାଭାଵା। ସଚେ ପନ ଉଦକୋଘାଦିନା ଯୋଜନପ୍ପମାଣମ୍ପି ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ନଦୀସୀମାଦଯୋଵ ହୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ହେଟ୍ଠା। ତସ୍ମା ନଦୀଆଦୀନଂ ହେଟ୍ଠା ବହିତୀରମୁଖେନ ଉମଙ୍ଗେନ, ଇଦ୍ଧିଯା ଵା ପଵିଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ନଦିଯଂ ଠିତାନଂ କମ୍ମଂ ନ କୋପେତି, ସୋ ପନ ଆସନ୍ନଗାମେ ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଂ କୋପେତି। ସଚେ ପନ ସୋ ଉଭିନ୍ନଂ ତୀରଗାମାନଂ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଉଭଯଗାମଟ୍ଠାନଂ କମ୍ମଂ କୋପେତି। ସଚେ ପନ ତୀରଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ନ ହୋତି, ଅଗାମକାରଞ୍ଞମେଵ। ତତ୍ଥ ପନ ତୀରଦ୍ଵଯେପି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମଂ ଵିନା କେଵଲାଯ ଖୁଦ୍ଦକାରଞ୍ଞସୀମାଯମେଵ କମ୍ମଂ କୋପେତି। ସଚେ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ କରୋନ୍ତି, ତଦା ଯଦି ତେସଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଏତସ୍ସ ନିସିନ୍ନୋକାସସ୍ସ ପରତୋ ଏକଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଠିତୋ ନ କମ୍ମକୋପୋ। ନୋ ଚେ, କମ୍ମକୋପୋ। ଗାମସୀମାଯଂ ପନ ଅନ୍ତୋଉମଙ୍ଗେ ଵା ବିଲେ ଵା ଖଣିତ୍ଵା ଵା ଯତ୍ଥ ପଵିସିତୁଂ ସକ୍କା, ଯତ୍ଥ ଵା ସୁଵଣ୍ଣମଣିଆଦିଂ ଖଣିତ୍ଵା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଗହେତୁଂ ସକ୍କାତି ଵା ସମ୍ଭାଵନା ହୋତି, ତତ୍ତକଂ ହେଟ୍ଠାପି ଗାମସୀମା, ତତ୍ଥ ଇଦ୍ଧିଯା ଅନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତି। ଯତ୍ଥ ପନ ପକତିମନୁସ୍ସାନଂ ପଵେସସମ୍ଭାଵନାପି ନତ୍ଥି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଯାଵ ପଥଵୀସନ୍ଧାରକୌଦକା ଅରଞ୍ଞସୀମାଵ, ନ ଗାମସୀମା। ଅରଞ୍ଞସୀମାଯମ୍ପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତତ୍ଥାପି ହି ଯତ୍ତକେ ପଦେସେ ପଵେସସମ୍ଭାଵନା, ତତ୍ତକମେଵ ଉପରିତଲେ ଅରଞ୍ଞସୀମା ପଵତ୍ତତି। ତତୋ ପନ ହେଟ୍ଠା ନ ଅରଞ୍ଞସୀମା ତତ୍ଥ ଉପରିତଲେନ ସହ ଏକାରଞ୍ଞଵୋହାରାଭାଵତୋ। ନ ହି ତତ୍ଥ ପଵିଟ୍ଠଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପଵିଟ୍ଠୋତି ଵୋହରନ୍ତି, ତସ୍ମା ତତ୍ରଟ୍ଠୋ ଉପରି ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠାନଂ କମ୍ମଂ ନ କୋପେତି ଉମଙ୍ଗନଦିଯଂ ଠିତୋ ଵିଯ ଉପରିନଦିଯଂ ଠିତାନଂ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଚକ୍କଵାଳେ ଗାମନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ତଦଵସେସଂ ଅମନୁସ୍ସାଵାସଂ ଦେଵବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବଂ ଅରଞ୍ଞମେଵ। 'ଗାମା ଵା ଅରଞ୍ଞା ଵା'ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ହି ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରାଦିପି ଅରଞ୍ଞମେଵ। ଇଧ ପନ ନଦୀଆଦୀନଂ ଵିସୁଂ ସୀମାଭାଵେନ ଗହିତତ୍ତା ତଦଵସେସମେଵ ଅରଞ୍ଞଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଯତ୍ତକେ ପଦେସେ ଏକଂ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ଵୋହରନ୍ତି, ଅଯମେକା ଅରଞ୍ଞସୀମା। ଇନ୍ଦପୁରଞ୍ହି ସବ୍ବଂ ଏକାରଞ୍ଞସୀମା, ତଥା ଅସୁରଯକ୍ଖପୁରାଦି। ଆକାସଟ୍ଠଦେଵବ୍ରହ୍ମଵିମାନାନି ପନ ସମନ୍ତା ଆକାସପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନି ପଚ୍ଚେକଂ ଅରଞ୍ଞସୀମା ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ପବ୍ବତଦୀପକା ଵିଯ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯଂ, ଅରଞ୍ଞସୀମାଯମେଵ ଵା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଇଧାପି ଉପରିଅରଞ୍ଞତଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ହେଟ୍ଠାପଥଵିଯା ଏକାରଞ୍ଞଵୋହାରାଭାଵା ଵିସୁଂ ଅରଞ୍ଞସୀମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନେଵେତ୍ଥ ଗାମନଦୀଆଦିସୀମାକଥାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) 'ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୁ ହେଟ୍ଠାପଥଵିତଲେ ଠିତୋ କମ୍ମଂ କୋପେତୀ'ତି ବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ଦସ୍ସିତନଯୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ''ତି ଵଦନ୍ତି।

ଇଦଞ୍ଚେତାସଂ ଗାମସୀମାଦୀନଂ ହେଟ୍ଠାପମାଣଦସ୍ସନଂ ସୁତ୍ତାଦିଵିରୋଧାଭାଵା ଯୁତ୍ତଂ ଵିଯ ଦିସ୍ସତି, ଵୀମଂସିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏଵଂ ଗହଣେ ଚ

ଗାମସୀମାଯଂ ସମ୍ମତା ବଦ୍ଧସୀମା ଉପରିଗାମସୀମଂ, ହେଟ୍ଠା ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞସୀମଞ୍ଚ ଅୱତ୍ଥରତୀତି ତସ୍ସା ଅରଞ୍ଞସୀମାପି ଖେତ୍ତନ୍ତି ସିଜ୍ଝତି। ଭଗୱତା ଚ "ସବ୍ବା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀ ଅସୀମା"ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୪୭) ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରା ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଅଖେତ୍ତଭାୱେନ ୱୁତ୍ତା, ନ ପନ ଅରଞ୍ଞଂ, ତସ୍ମା ଅରଞ୍ଞମ୍ପି ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଖେତ୍ତମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ତତ୍ଥ ସା ନ ବଜ୍ଝତୀତି? ପଯୋଜନାଭାୱା। ସୀମାପେକ୍ଖାନନ୍ତରମେୱ ହି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ସମ୍ଭୱତୋ, ତସ୍ସା ଚ ଉପରି ସମ୍ମତାଯ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣାନୁଲୋମତୋ ୱିପତ୍ତିସୀମା ଏୱ ସିଯା। ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ପନ ଠତ୍ୱା ଅଗାମକାରଞ୍ଞେକଦେସମ୍ପି ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱା ସମ୍ମତା କିଞ୍ଚାପି ସୁସମ୍ମତା ଅଗାମକାରଞ୍ଞେ ଭଗୱତା ୱିହିତାଯ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯପି ଅନିୱତ୍ତନତୋ, ତତ୍ଥ ପନ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ପୱିଟ୍ଠାନମ୍ପି ତତୋ ବହି କେୱଲାରଞ୍ଞେ କରୋନ୍ତାନମ୍ପି ଅନ୍ତରା ତୀଣି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରାନି ଠପେତବ୍ବାନି। ଅଞ୍ଞଥା ୱିପତ୍ତି ଏୱ ସିଯାତି ସବ୍ବଥା ନିରତ୍ଥକମେୱ ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ବଦ୍ଧସୀମାକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ପୱିଟ୍ଠସାଖାଯାତି ନଦିଯା ପଥୱୀତଲଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତାଯ ସାଖାଯପି, ପଗେୱ ଅନାହଚ୍ଚ ଠିତାଯ। ପାରୋହେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତେନ ସଭାଗନଦୀସୀମଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତେନ ୱିସଭାଗସୀମାସମ୍ବନ୍ଧସାଖାଦିନା ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତେନେୱ ମହାସୀମଂ ଗାମସୀମଞ୍ଚ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତେନ ସାଖାଦିନା ମାଠଅକସୀମାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଞାପିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅନ୍ତୋନଦିଯଂଯେୱାତି ସେତୁପାଦାନଂ ତୀରଟ୍ଠିତତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତେତି। ତେନ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହିନଦିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତେପି ସମ୍ଭେଦାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ "ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତା"ତିଆଦି। ଯଦି ହି ଉଦକୁକ୍ଖେପତୋ ବହି ଅନ୍ତୋନଦିଯମ୍ପି ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତେ ସମ୍ଭେଦୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯ କମ୍ମକୋପସ୍ସ ସମାନତ୍ତା, ନ ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯସୀମାଯ ସମ୍ଭେଦଦୋସୋ ନତ୍ଥେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଆୱରଣେନ ୱାତି ଦାରୁଆଦୀନି ଖଣିତ୍ୱା ଉଦକନିୱାରଣେନ। କୋଟ୍ଟକବନ୍ଧନେନ ୱାତି ମତ୍ତିକାଦୀହି ପୂରେତ୍ୱା କତସେତୁବନ୍ଧନେନ ୱା, ଉଭଯେନାପି ଆୱରଣମେୱ ଦସ୍ସେତି। "ନଦିଂ ୱିନାସେତ୍ୱା"ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି "ହେଟ୍ଠା ପାଠଇବଦ୍ଧା"ତି, ହେଟ୍ଠା ନଦିଂ ଆୱରିତ୍ୱା ପାଠଇ ବଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଡ୍ଡିତୋଦକନ୍ତି ଅତିରିତ୍ତୋଦକଂ। ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନତୋତି ଇମିନା ତଠଆକନଦୀନଂ ଅନ୍ତରା ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଉପ୍ପତିତ୍ୱାତି ତୀରାଦିଭିନ୍ଦନୱସେନ ୱିପୁଲା ହୁତ୍ୱା। ୱିହାରସୀମନ୍ତି ବଦ୍ଧସୀମଂ।

ଅଗମନପଥେତି ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯେ। ଅରଞ୍ଞସୀମାସଙ୍ଖ୍ଯମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଲୋକୱୋହାରସିଦ୍ଧଂ ଅଗାମକାରଞ୍ଞସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତତ୍ଥାତି ପକତିଯା ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନଂ ଗମନପଥେସୁ ଦୀପକେସୁ।

ତଂ ଠାନନ୍ତି ତେସଂ ଆୱାଟାଦୀନଂ କତଟ୍ଠାନମେୱ, ନ ଅକତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋଣୀତି ସମୁଦ୍ଦୋଦକସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୱେଗନିନ୍ନୋ ମାତିକାକାରେନ ପୱତ୍ତନକୋ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୭) ପନ – ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ପନ ନାୱାଯ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଉଦକୁକ୍ଖେପମନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତମାନାଯ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୀମଂ ୱା ସୋଧେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ସୀମାସୋଧନଂ ନାମ ଗାମସୀମାଦୀସୁ ଠିତାନଂ ହତ୍ଥପାସାନଯନାଦି। "ନଦିଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ତଠଆକଂ କରୋନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି "ହେଟ୍ଠା ପାଠଇ ବଦ୍ଧା"ତି, ହେଟ୍ଠା ନଦିଂ ଆୱରିତ୍ୱା ପାଠଇ ବଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଡ୍ଡିତୋଦକନ୍ତି ତଠଆକରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଏକମନ୍ତେନ ଛଡ୍ଡିତମୁଦକଂ। ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେତି ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକାଲେ ୱସ୍ସାନେପି ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ। ଉପ୍ପତିତ୍ୱାତି ଉତ୍ତରିତ୍ୱା। ଗାମନିଗମସୀମଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ୱୁଡ୍ଢକାରେ ୱସ୍ସକାଲେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅବ୍ବୋଚ୍ଛିନ୍ନା ପୱତ୍ତତି। ୱିହାରସୀମନ୍ତି ବଦ୍ଧସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

ଅଗମନପଥେତି ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତାଦିସେ ପଦେସେ। ଅରଞ୍ଞସୀମାସଙ୍ଖ୍ଯମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତେସନ୍ତି ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନଂ। ଗମନପରିଯନ୍ତସ୍ସଓରତୋତି ଗମନପରିଯନ୍ତସ୍ସ ଓରିମଭାଗେ ଦୀପକଂ ପବ୍ବତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସମୁଦ୍ଦପ୍ପଦେସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତୀତି ଯତ୍ଥ ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତତ୍ଥ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ କରୋନ୍ତା ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପହୋନକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସକଲମ୍ପି ଅନ୍ତୋକରୋନ୍ତା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଂସଟ୍ଠୱିଟପାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠିତମହାସାଖମୂଲା, ଏତେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅତିଆସନ୍ନତଂ ଦୀପେତି। ସାଖାଯ ସାଖଂ ଫୁସନ୍ତାପି ହି ଦୂରଟ୍ଠାପି ସିଯୁଂ, ତତୋ ଏକଂସତୋ ସମ୍ଭେଦଲକ୍ଖଣଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ ସିଯାତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିଟପଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ଏୱଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସୀଦିତୁଂ ଅପ୍ପହୋନକଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠଂ କରିତ୍ୱା ପୁରାଣୱିହାରଂ କରୋନ୍ତା ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି ନାମ, ନ ତତୋ ପରନ୍ତି ଦସ୍ସିତମେୱ ହୋତି। ବଦ୍ଧା ହୋତୀତି

ପୋରାଣକୱିହାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅମ୍ବନ୍ତି ଅପରେନ ସମଯେନ ପୁରାଣୱିହାରପରିକ୍ଖେପାଦୀନଂ ୱିନଟ୍ଠତ୍ତା ଅଜାନନ୍ତାନଂ ତଂ ପୁରାଣୱିହାରସୀମାଯ ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ଅମ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠଂ କରିତ୍ୱା ପୁରାଣୱିହାରସୀମଟ୍ଠଂ ଜମ୍ବୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅମ୍ବଜମ୍ବୂନଂ ଅନ୍ତରେ ଯଂ ଠାନଂ, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ପୱେସେତ୍ୱା ବଦ୍ଧାତି ଅକ୍ଖୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁରାଣସୀମାଯ ନିମିତ୍ତଭୂତସ୍ସ ଗାମଟ୍ଠସ୍ସ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠାଯ ଜମ୍ବୁଯା ସହ ସଂସଟ୍ଠୱିଟପତ୍ତେପି ସୀମାଯ ବନ୍ଧନକାଲେ ୱିପତ୍ତି ୱା ପଚ୍ଛା ଗାମସୀମାଯ ସହ ସମ୍ଭେଦୋ ୱା କମ୍ମୱିପତ୍ତି ୱା ନାହୋସୀତି ମୁଖତୋୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଦେସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସୀଦନପ୍ପହୋନକଂ ପଦେସଂ। ସୀମନ୍ତରିକଂ ଠପେତ୍ୱାତିଆଦିନା ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମାପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ଅବ୍ୟୱଧାନେନ ବଦ୍ଧସୀମାପି ଅସୀମା ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାପି ସୀମନ୍ତରିକା ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ସା ପନ ଦୁବ୍ବୋଧାତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଦିକା ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନଂ। ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସୀମତୋ ବାହିରତ୍ତା ବନ୍ଧନକାଲେ ତାୱ ସମ୍ଭେଦଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ନିମିତ୍ତକତୋ ଏୱ ସଙ୍କରଂ କରୋତି, ଅଥ ଖୋ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠିତୋ ଅଞ୍ଞୋପି ରୁକ୍ଖୋ କରୋତି ଏୱ, ତସ୍ମା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାଯ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ୱଡ୍ଢନକରୁକ୍ଖାଦଯୋ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି ଏୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପରି ଦିସ୍ସମାନଖନ୍ଧସାଖାଦିପୱେସେସୁ ଏୱ ସଙ୍କରଦୋସସ୍ସ ସବ୍ଭତ୍ଥ ଦସ୍ସିତତ୍ତା ଅଦିସ୍ସମାନାନଂ ମୂଲାନଂ ପୱେସେପି ଭୂମିଗତିକତ୍ତା ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ସିଜ୍ଝତି। ସଚେ ପନ ମୂଲାନିପି ଦିସ୍ସମାନାନି ନେୱ ପୱିସନ୍ତି, ସଙ୍କରୋୱ, ପବ୍ବତପାସାଣା ପନ ଦିସ୍ସମାନାପି ଭୂମିଗତିକାଯେୱ। ଯଦି ପନ ବନ୍ଧନକାଲେ ଏୱ ଏକୋ ଥୂଲରୁକ୍ଖୋ ଉଭଯମ୍ପି ସୀମଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ପଚ୍ଛା ବଦ୍ଧା ଅସୀମା ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସୀମସଙ୍କରନ୍ତି ସୀମସମ୍ଭେଦଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୮) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୀମସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ସୀମପ୍ପଦେସଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଗାମସୀମାଯପି ସହ ସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ତଥାପି ହି ନିମିତ୍ତେ ୱଡ୍ଢିତେ ଗାମସୀମବଦ୍ଧସୀମାନଂ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପନ ଅୱତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଦ୍ଧସୀମାନମେୱ ସଙ୍କରସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଥାୱୁତ୍ତସମ୍ଭନ୍ଧଦୋସୋୱ ସଙ୍କରସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୪୮) ପନ ନିଦାନୱସେନ ‘‘ଯେସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମା ପଚ୍ଛା ସମ୍ମତା, ତେସଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମିକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପଚ୍ଛା ସମ୍ମତାଯ ଅସୀମତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେପି ଦ୍ୱୀସୁ ଗାମସୀମାସୁ ଠତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଘେହି ସମ୍ଭେଦଂ ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ ୱା କତ୍ୱା ସୀମନ୍ତରିକଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱା ରୁକ୍ଖପାରୋହାଦିସମ୍ବନ୍ଧଂ ଅୱିଯୋଜେତ୍ୱା ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ କମ୍ମୱାଚାନିଟ୍ଠାପନୱସେନ ଏକତୋ ସମ୍ମତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସୀମାନଂ ଅସୀମତା ପକାସିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୮) ‘‘ସଂସଟ୍ଠୱିଟପାତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆସନ୍ନତଂ ଦୀପେତି। ବଦ୍ଧା ହୋତୀତି ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗେ ସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସା ପଦେସନ୍ତି ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ। ଯତ୍ଥ ପନ ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତା ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି ନାମ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସୀମତୋ ବାହିରତ୍ତା ସୀମସମ୍ଭେଦୋ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୀମସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ସୀମପ୍ପଦେସଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ପନ ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ନ ହି ସୀମା ତତ୍ତକେନ ଅସୀମା ହୋତି, ଦ୍ୱେ ପନ ସୀମା ପଚ୍ଛା ୱଡ୍ଢିତେନ ରୁକ୍ଖେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟା ଏକାବଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏକତ୍ଥ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି ଇତରଂ ସୋଧେତ୍ୱା କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ସୀମାୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଚତୁୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ସୀମାବନ୍ଧନୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

ଏୱଂ ସୀମାୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ପାଠଇଯଂ ସୀମକଥାଯ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକାନନ୍ତରଞ୍ଚ ପୱାରଣକ୍ଖନ୍ଧକସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ତଦନୁକ୍କମେନ ସୀମାୱିନିଚ୍ଛଯତୋ ଉପୋସଥପୱାରଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁମାରଦ୍ଧେପି ସାସନୱୁଦ୍ଧିକରଣତ୍ଥଂ ଉପସମ୍ପଦାଦିୱିନଯକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଭୂତଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମାନଂ ଲଜ୍ଜିପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଞାସତିୱୀରିଯଜନନତ୍ଥଂ ସୀମାବନ୍ଧନକଥା ଅମ୍ହେହି ଆରଭୀଯତେ । ତତ୍ଥ ଅପଲୋକନାଦିଚତୁବ୍ବିଧକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଭୂତା ସୀମା ନାମ ବଦ୍ଧଅବଦ୍ଧୱସେନ ଦୁୱିଧା ହୋତି। ତତ୍ଥାପି ବଦ୍ଧସୀମା ଖଣ୍ଡସୀମା, ସମାନସଂୱାସକସୀମା,

ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାତି ତିଵିଧା ହୋତି, ତଥା ଅବଦ୍ଧସୀମାପି ଗାମସୀମା, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମା, ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ –

''ଖଣ୍ଡସମାନସଂୱାସା-ୱିପ୍ପୱାସାତି ଭେଦତୋ;

ଇତି ବଦ୍ଧା ତିଧା ଵୁତ୍ତା, ଅବଦ୍ଧାପି ତିଧା ମତା।

''ଗାମତୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପା, ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରତୋପି ଚ;

ତତ୍ଥ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଗାମସୀମାତି ଵୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେନ ଅତିଖୁଦ୍ଦିକା, ଅତିମହତୀ, ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା, ଛାଯାନିମିତ୍ତା, ଅନିମିତ୍ତା, ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା, ନଦିଯା ସମ୍ମତା, ସମୁଦ୍ଦେ ସମ୍ମତା, ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତାତି ଵୁତ୍ତା ଇମା ଏକାଦସ ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି, ପରିସସମ୍ପତ୍ତି, କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତାଯ ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପଠମଂ କିତ୍ତିତନିମିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଛିମକିତ୍ତିତନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ''ତତ୍ଥ ଏକାଦସ ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସମ୍ମତା ସୀମା ବଦ୍ଧସୀମା ନାମା''ତି। ଏତେନ ଏତେସୁ ଏକାଦସସୁ ୱିପତ୍ତୀସୁ ଏକାଯପି ଯୁତ୍ତାଯ, ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ଏକାଯପି ଅଯୁତ୍ତାଯ, ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଅସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମତାଯ ଚ ସତି ସୀମା ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସବ୍ବଲକ୍ଖଣପରିପୂରତ୍ଥଂ ମହନ୍ତୋ ଉସ୍ସାହୋ କରଣୀଯୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୀମାବନ୍ଧନକାଲେ ତୀସୁ ସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ପରିସସମ୍ପତ୍ତିସିଦ୍ଧିଯା ପଠମଂ ତାୱ ଗାମସୀମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥାହ ''ନନୁ ବଦ୍ଧସୀମା ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ଅଥ କସ୍ମା ଗାମସୀମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା''ତି? ଗାମସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମାଯ ବନ୍ଧିତବ୍ବତୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଅସମ୍ମତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମାଯ ଅଟ୍ଠପିତାଯ ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି, ଯା ତସ୍ସ ୱା ଗାମସ୍ସ ଗାମସୀମା, ନିଗମସ୍ସ ୱା ନିଗମସୀମା, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା''ତି (ମହାୱ। ୧୪୭)। ଇଧ ପାଠଇଯଂ ସରୂପେନ ଅନାଗତମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ''ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ନଗରମ୍ପି ଗହିତମେୱ ହୋତୀ''ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ନଗରସୀମାପି ଗହିତା ହୋତି, ତସ୍ମା ଯସ୍ମିଂ ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଯଂ ଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି, ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଗାମସୀମା ନାମ। ଯଂ ନିଗମଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି, ତସ୍ସ ନିଗମସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନିଗମସୀମା ନାମ। ଯଂ ନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି, ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନଗରସୀମା ନାମ। ତା ସବ୍ବାପି ଗାମସୀମାତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥବଦ୍ଧସୀମା ୱିଯ ଏକତୋ ଉପୋସଥାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମକରଣାରହା ହୋନ୍ତି, ଇଦିସେଯେୱ ଚ ପଦେସେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁମରହତି, ନ ଉପୋସଥାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମାନରହେ ପଦେସେତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ''ଯତ୍ତକେ ପଦେସେ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମଭୋଜକା ବଲିଂ ଲଭନ୍ତି, ସୋ ପଦେସୋ ଅପ୍ପୋ ୱା ହୋତୁ ମହନ୍ତୋ ୱା, ଗାମସୀମାତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱଚନତୋ ଗାମାଦିଭୋଜକାନଂ ବଲିଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଗାମସୀମା ହୋତି, ଇଦଞ୍ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ବଲିଂ ଅଲଭନ୍ତୋପି ରାଜପଣ୍ଣେ ଆରୋପିତପଦେସେ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମସୀମାଯେୱ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୭) ''ବଲିଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ଵୁତ୍ତଂ। 'ଅଯଂ ଗାମୋ ଏତ୍ତକୋ କରୀସଭାଗୋ'ତିଆଦିନା ପନ ରାଜପଣ୍ଣେସୁ ଆରୋପିତେସୁ ଭୂମିଭାଗେସୁ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ତଳାକମାତିକାସୁସାନପବ୍ବତାଦିକେ ପଦେସେ ବଲିଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସୋପି ଗାମସୀମା ଏୱ। ରାଜାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭୂମିଭାଗୋ ହି ସବ୍ବୋୱ ଠପେତ୍ୱା ନଦୀଲୋଣିଜାତସ୍ସରେ ଗାମସୀମାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି। ଅଯଂ ପକତିଗାମସୀମା ନାମ। ''ଯମ୍ପି ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଏକଂ ପଦେସଂ, 'ଅଯଂ ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂ'ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତି, ସୋପି ୱିସୁଂଗାମସୀମା ହୋତିଯେୱା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ୱଚନତୋ ରାଜା ''ପକତିଗାମକ୍ଖେତ୍ତେଯେୱ ପକତିଗାମତୋ ୱିସୁଂ ପକତିଗାମେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସୋ ଗାମୋ ହୋତୂ''ତି ଯଂ ପଦେସଂ ଦେତି, ସୋ ପଦେସୋ ୱିସୁଂଗାମସୀମା ନାମ। ଇତି ପକତିଗାମସୀମା ଚ ରାଜୂନଂ ଇଚ୍ଛାୱସେନ ପୱତ୍ତା ୱିସୁଂଗାମସୀମା ଚ ବଦ୍ଧସୀମା ୱିଯ ସବ୍ବକମ୍ମାରହା, ତସ୍ମା ଅଭିନୱବଦ୍ଧସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେହି ପକତିଗାମସୀମଂ ୱା ୱିସୁଂଗାମସୀମଂ ୱା ସୋଧେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି। ତଥା ହି ଵୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ତସ୍ମା ସା ଚ ଇତରା ଚ ପକତିଗାମନଗରନିଗମସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସାଯେୱ ହୋନ୍ତୀ''ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୭) ''ତତ୍ଥ ହି ସା ଚ ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅଭିନୱା ଚ ଇତରା ଚ ଅପରିୱତ୍ତା ପକତିଗାମସୀମା, ଯଥା ବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ

ୱଙ୍ଗତି, ଏୱମେତାପି ସଙ୍ଘକମ୍ମାରହତାସଦିସେନ ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା, ସା ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କେଚି ପନ ଆଚରିୟା ‘‘ମୟଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା, ତସ୍ମା ଏତ୍ତକୋ ଭୂମିପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱିସୁଂ ଖେତ୍ତଂ ହୋତୂ’’ତି ରାଜାନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ଓକାସେ କତେ ‘‘ଇଦଂ ଠାନଂ ୱିସୁଂଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ମନସି କତ୍ୱା ତତ୍ରଟ୍ଠେୟେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ହତ୍ଥପାସାନୟନାଦିନା ସୋଧେତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନସୀମାବନ୍ଧନାଦୀନି କରୋନ୍ତି, ତଂ କରଣଂ ‘‘ଅୟଂ ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ, ‘‘ସା ଚ ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅଭିନୱା ଚା’’ତି ଆଗତେନ ୱିମତିୱିନୋଦନୀଟୀକାୱଚନେନ ଚ ସମେନ୍ତଂ ୱିୟ ନ ଦିସ୍ସତି। କଥଂ? ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ତାୱ ‘‘ଅୟଂ ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂ’’ତି ଇମିନା ନ କେୱଲଂ ପୁରିମଗାମୋୟେୱ ଗାମୋ ହୋତୁ, ଅଥ ଖୋ ଇଦାନି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନପଦେସୋପି ୱିସୁଂୟେୱ ଗାମୋ ହୋତୂତି ଏକଂୟେୱ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଦ୍ୱେ ଗାମେ କରୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତୀ’’ତି ଇମିନା ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଦିନ୍ନଭାୱଂ ପକାସେତି, ଇଧ ପନ ନେୱ ଦ୍ୱେ ଗାମେ କରୋତି, ନ ଚ ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଦେତି, କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିୟା ୟାୱକାଲିକୱସେନେୱ ଓକାସଂ କରୋତି, ଏୱଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନପି ସମେନ୍ତଂ ୱିୟ ନ ଦିସ୍ସତି। ୱିମତିୱିନୋଦନୀଟୀକାୱଚନେନପି ‘‘ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଅଗାମଭୂତଂ ଖେତ୍ତଂ ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗାମୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅଭିନୱା ଚା’’ତି ଇମିନା ପୁରାଣଗାମସୀମା ଚ ଅଭିନୱଗାମସୀମା ଚାତି ପୁରିମଗାମେନ ଅମିସ୍ସଂ ୱିସୁଂଗାମଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଇଧ ପନ ରାଜିଚ୍ଛାୱସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଖେତ୍ତସ୍ସ ୱିସୁଂଗାମଭୂତଭାୱୋ ଚ ଅଭିନୱଭାୱେନ ୱିସୁଂଗାମଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ନ ଦିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଟୀକାୱଚନେନପି ସମେନ୍ତଂ ୱିୟ ନ ଦିସ୍ସତି।

ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟଟୀକାୟଞ୍ଚ ‘‘ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୋତି ସଙ୍ଖଦିସାସୁ ସଞ୍ଚା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘ଇମସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଏତ୍ତକୋ କରୋ’ତି ଏୱଂ କରେନ ନିୟମିତୋ ଗାମପ୍ପଦେସୋ’’ତି ଏୱଂ ଆୟୱସେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅନୁମତିକରଣମତ୍ତେନ, ତସ୍ମା ୱିସୁଂଗାମଲକ୍ଖଣଂ ଅପ୍ପତ୍ତତାୟ ପକତିଗାମେନ ସଙ୍କରୋ ହୋତି, ନ ତତ୍ଥ ଉପୋସଥାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁମରହତି, ଉପୋସଥାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମକରଣାରହପଦେସେୟେୱ ସୀମାସମୂହନନସୀମାବନ୍ଧନକମ୍ମମ୍ପି କରଣାରହଂ ହୋତି ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମତ୍ତା ତେସଂ କମ୍ମାନଂ, ତସ୍ମା ତେସଂ ଆଚରିୟାନଂ ତଂ କରଣଂ ଅଞ୍ଞେ ଆଚରିୟା ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ ଆଚରିୟା ‘‘ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନପ୍ପଦେସଂ ‘ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂ’ତି ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତି, ଗାମଭୋଜକୋ ଚ ତତୋ ବଲିଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତଦା ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତି, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ୱଚନଂ ‘‘ଏୱଂ କରେନ ନିୟମିତୋ ପଦେସୋ’’ତି ୱିନିଚ୍ଛୟଟୀକାୱଚନଞ୍ଚ ‘‘ଗାମାଦୀନଂ କରଗ୍ଗାହପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସମନ୍ତତୋ ପଦେସୋ ଗାମସୀମା’’ତି ସୀମାଲଙ୍କାରଗଣ୍ଠିୱଚନଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା, ତେସୁ ପନ ‘‘ଇମସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଏତ୍ତକୋ କରୋ’’ତି ଏୱଂ କରପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ବଲିଗ୍ଗହଣଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ‘‘ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତୀ’’ତି ଦାନମେୱ ୱଦତି, ନ ‘‘ଗାମଭୋଜକୋ ଚ ବଲିଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ୱଚନଂ ଅଞ୍ଞେ ପଣ୍ଡିତା ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ପଥୱିସ୍ସରୋ ରାଜା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଏତ୍ତକକରୀସମତ୍ତୋ ପଦେସୋ ପୁରିମଗାମତୋ ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂ’’ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେତି, ଏତ୍ତାୱତା ସୋ ପଦେସୋ ବଲିଂ ପଟିଗ୍ଗହିତୋ ୱା ହୋତୁ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତୋ ୱା, ୱିସୁଂଗାମୋ ନାମ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ପକତିଗାମଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ୱିସୁଂଗାମଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ତଥତୋ ଞତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମୋ ୟଦି ପକତିଗାମସୀମା ନାତିୱିତ୍ଥାରା ହୋତି ସୁଖରକ୍ଖିତା, ତମେୱ ପକତିଗାମସୀମଂ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖାପେତ୍ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧେତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମାନି କାତବ୍ବାନି। ୟଦି ପନ ପକତିଗାମସୀମା ଅତିୱିତ୍ଥାରା ହୋତି, ନିଗମସୀମା, ନଗରସୀମା ୱା ହୋନ୍ତି, ବହୂନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନତ୍ତା ସୋଧେତୁଂ ୱା ରକ୍ଖିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ପଥୱିସ୍ସରରାଜୂହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାୟ ୱିସୁଂଗାମସୀମାୟ ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧେତ୍ୱା ସୁରକ୍ଖିତଂ କତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। କଥଂ ପନ ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧନଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖଣଞ୍ଚ କାତବ୍ବଂ? ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେନ ହି ସାମନ୍ତୱିହାରେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରାନଂ ସୀମାୟ ସୀମନ୍ତରିକଂ, ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରାନଂ ସୀମାୟ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଦିସାଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସ୍ସଞ୍ଚାରସମୟେ ସଚେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା, ୟେ ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ‘‘ମୟଂ ଅଜ୍ଜ ସୀମଂ ବନ୍ଧିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ସକସକସୀମାୟ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ମା ନିକ୍ଖମଥା’’ତି ପେସେତବ୍ବଂ। ୟେ ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପାତେତବ୍ବା, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରାପେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ପନ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦେ ଆହଟେ ତେସୁ ତେସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଚ ନଦୀତିତ୍ଥଗାମଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଚ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଘଂ ସୀଘଂ ହତ୍ଥପାସାନୟନତ୍ଥଞ୍ଚ ବହିସୀମକରଣତ୍ଥଞ୍ଚ ଆରାମିକେ ଚେୱ ସମଣୁଦ୍ଦେସେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଭେରିସଞ୍ଞଂ ୱା ସଙ୍ଖସଞ୍ଞଂ ୱା କତ୍ୱା ସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବାତି।

ନନୁ ଚ ଇଦଂ ସୋଧନଂ ରକ୍ଖଣଞ୍ଚ ସୀମାସମ୍ମୁତିକାଲେୟେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ଇଧ ସୀମାସମୂହନନେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଇମସ୍ସପି ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମସ୍ସ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମତ୍ତା ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଜନନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଇଦଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମଂ ନାମ ୟଦି ପୋରାଣା ବଦ୍ଧସୀମା ଅତ୍ଥି, ତଦଟ୍ଠକସଙ୍ଘେ ହତ୍ଥପାସଗତେ ଅଞ୍ଞେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଗାମସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠେସୁପି କମ୍ମଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ୟଦି ପୋରାଣା ବଦ୍ଧସୀମା ନତ୍ଥି,

ଏୱମ୍ପି ସତି କେୱଲଂ ଗାମସୀମାଭୂତତ୍ତା ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ସୋଧନା ୱୁତ୍ତାତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ସମୂହନିତବ୍ବା ପୋରାଣସୀମାପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା। ସଚେ ହି ମହତିଯା ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମାଯ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମାତି ସଙ୍ଘେ ସନ୍ନିପତିତେ ତସ୍ସାଯେୱ ସୀମାଯ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ପୱିଟ୍ଠେ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସପି କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ମହୁସ୍ସାହେନ ସୋଧେତବ୍ବାୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଗାମସୀମସୋଧନଂ ‘‘ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତା ନାମ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଯାୱତିକା ତସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେ ୱା ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ, ତେ ସବ୍ବେ ହତ୍ଥପାସେ ୱା କତ୍ୱା ଛନ୍ଦଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱା ସମ୍ମତା’’ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ପରିସସମ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ତତୋ ‘‘ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତା’’ତି ୱୁତ୍ତେହି ଦ୍ୱୀହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ସୀମସମୂହନନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ।

ସୀମାଯ ଅସମୂହତାଯ ସତି କଥଂ ୱିପତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି, ତଥା ସୋଧିତାଯପି ଗାମସୀମାଯ। ଯଦି ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମା ୱିଜ୍ଜମାନା ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସା ୱିଜ୍ଜମାନଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା ନୱଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ। ପୋରାଣସୀମାଯ ହି ନିମିତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ସମୀପେ ପୋରାଣସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ଠିତଂ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ନୱଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ, ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ପରେସଂ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା। ସଚେ ହି ପୋରାଣକସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଅମ୍ବୋ ଚେୱ ଜମ୍ବୂ ଚାତି ଦ୍ୱେ ରୁକ୍ଖା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସଟ୍ଠୱିଟପା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଅମ୍ବସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗେ ଜମ୍ବୂ। ୱିହାରସୀମା ଚ ଜମ୍ବୁଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଅମ୍ବଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ବଦ୍ଧା ହୋତି, ଅଥ ପଚ୍ଛା ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯଂ ୱିହାରେ କତେ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅମ୍ବଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଜମ୍ବୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତି, ସୀମାଯ ସୀମା ସମ୍ଭିନ୍ନା ନାମ ହୋତୀ’’ତି। ପୋରାଣସୀମାଯ ଚ ଏକଦେସଂ ୱା ସକଲପୋରାଣସୀମଂ ୱା ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ୱା ନୱଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତା ନାମ । ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତା ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ପରେସଂ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତା। ସଚେ ହି ପରେସଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ସକଲଂ ୱା ତସ୍ସା ପଦେସଂ ୱା ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତି, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତା ନାମ ହୋତୀ’’ତି।

ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅଞ୍ଞେସଂ ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମପ୍ପଦେସଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତୋ ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦତି ନାମ। ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସୀଦିତୁଂ ପହୋନକଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସକଲମ୍ପି ଅଞ୍ଞେସଂ ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମାପଦେସଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତୋ ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ଲୀନତ୍ଥପକାସନିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ତସ୍ସା ପଦେସନ୍ତି ତସ୍ସା ଏକଦେସଂ, ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ଏକଦେସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯତ୍ଥ ପନ ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ୱା ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି ନାମ, ନ ତୁ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତି ନାମାତି ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୮) ‘‘ଯତ୍ଥ ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତତ୍ତକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଯ କରୋନ୍ତା ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପହୋନକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସକଲମ୍ପି ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ହୋତୁ, ତସ୍ମିଂ ଗାମସୀମପରିଚ୍ଛେଦେ ପୋରାଣକସୀମାଯ ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ୱିପତ୍ତିଦ୍ୱଯମୋଚନତ୍ଥଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମଂ ସାତ୍ଥକଂ, ଅୱିଜ୍ଜମାନାଯ କଥଂ ସାତ୍ଥକଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ସଙ୍କାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ଅଭିନୱସୀମାଯ ବନ୍ଧମାନାଯ ସଙ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଭଗୱତୋ ଧରମାନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱଜ୍ଜତନା ଗଣନପଥଂ ୱୀତିକ୍କନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସମ୍ପଦାଦିକମ୍ମକରଣତ୍ଥଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତି। ସା ସୀମା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ଏତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି ନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସୀମାବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ପୋରାଣକସୀମା ଭୱେୟ୍ୟ ନୁ ଖୋ’’ତି ସଙ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ସତି ସା ଅଭିନୱସୀମା ଚ ଆସଙ୍କନୀଯା ହୋତୀତି ସୀମାଯଂ କତଂ ଉପସମ୍ପଦାଦିକମ୍ମମ୍ପି ଆସଙ୍କନୀଯଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଙ୍କାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଅଭିନୱସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେହି ଯତିପୁଙ୍ଗୱେହି ଅୱସ୍ସଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ ହୋତି। ସମୂହନନ୍ତେହି ପନ ‘‘ସୀମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୂହନନ୍ତେନ ପଠମଂ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସୋ ସମୂହନ୍ତବ୍ବୋ, ପଚ୍ଛା ସୀମା ସମୂହନ୍ତବ୍ବା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା, ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା। ତସ୍ମିଂ ସମୂହନନକାଲେ ଚ ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନ ସମୂହନ୍ତବ୍ବା, ତଥା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଠତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମାପି। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ପନ ଠିତେନ ଖଣ୍ଡସୀମାୱ ସମୂହନିତବ୍ବା, ତଥା ଇତରାଯ ଠିତେନ ଇତରା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱାୱ ଖଣ୍ଡସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା, ମହାସୀମାଯମେୱ ଠତ୍ୱା ମହାସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଠତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ସୀମା ନ ସମୂହନିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାତି ମହାସୀମଂ ୱଦତି ତତ୍ଥେୱ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସନତୋ।

‘‘ତତ୍ଥ ସଚେ ଖଣ୍ଡସୀମଞ୍ଚ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଞ୍ଚ ଜାନନ୍ତି, ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି

ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି। ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଅଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂୟେୱ ଜାନନ୍ତା ଚେତିୟଙ୍ଗଣବୋଧିୟଙ୍ଗଣୌପୋସଥାଗାରାଦୀସୁ ନିରାସଙ୍କଟ୍ଠାନେସୁ ଠତ୍ୱା ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି, ପଟିବନ୍ଧିତୁଂ ପନ ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତେୱ। ସଚେ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ, ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅୱିହାରଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ନ ସମୂହନିତବ୍ବା। ୟେ ପନ ଉଭୋପି ନ ଜାନନ୍ତି, ତେନେୱ ସମୂହନିତୁଂ ନ ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି। ଅୟଞ୍ହି ସୀମା ନାମ କମ୍ମୱାଚାୟ ୱା ଅସୀମା ହୋତି ସାସନନ୍ତରଧାନେନ ୱା, ନ ଚ ସକ୍କା ସୀମଂ ଅଜାନନ୍ତେହି କମ୍ମୱାଚା କାତୁଂ, ତସ୍ମା ନ ସମୂହନିତବ୍ବା, ସାଧୁକଂ ପନ ଞତ୍ୱାୟେୱ ସମୂହନିତବ୍ବା ଚ ବନ୍ଧିତବ୍ବା ଚା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ''ଇଦାନି ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା''ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାୟ ଗାମସୀମାୟ ଅନ୍ତୋ ଖଣ୍ଡସୀମମହାସୀମାନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ତାସଂ ସୀମାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ନ ଜାନନ୍ତି, ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ତା ପୋରାଣସୀମାୟୋ ସମୂହନିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ପୋରାଣସୀମଂ ସମୂହନିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଚ କଥଂ ଅଭିନୱସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କୁଣିସ୍ସନ୍ତୀତି ପରମ୍ପରେହି ଆଚରିୟେହି ସମ୍ମା ୱିନିଚ୍ଛିତଂ ଅନୁଲୋମନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ମହନ୍ତଂ ଉସ୍ସାହଂ କରିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଂ ଅପରିହାପେତ୍ୱା ସମ୍ମା ୱିହିତନୟେନ ପୋରାଣସୀମଂ ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି।

କଥଂ? ତସ୍ମିଂ ସୀମାସମୂହନନକାଲେ ୟଦି ପକତିଗାମସୀମାୟଂ ଆରଦ୍ଧଂ, ତଂ ପକତିଗାମପରିଚ୍ଛେଦଂ, ୟଦି ୱିସୁଂଗାମସୀମାୟଂ ଆରଦ୍ଧଂ, ତଂ ୱିସୁଂଗାମପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗାମସୀମାୟ ସମନ୍ତତୋ ସୁସଂୱିହିତାରକ୍ଖଂ କାରାପେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତୁଂ ସମତ୍ଥେନ ବ୍ୟତ୍ତିବଲସମ୍ପନ୍ନେନ ୱିନୟଧରେନ ସହ ସମାନସଂୱାସକେ ଲଜ୍ଜିପେସଲେ ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଦୁଜ୍ଜାନତ୍ତା ତତୋ ଅଧିକପ୍ପମାଣେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଇଦାନି ବନ୍ଧିତବ୍ବାୟ ସୀମାୟ ନିମିତ୍ତାନଂ ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତୋ ଚ ସଙ୍ଗହ୍ୟ ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତମତ୍ତେ ପଦେସେ ସଙ୍ଗହ୍ୟ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଠାନେ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତା, ନିସୀଦନ୍ତା ୱା ହୁତ୍ୱା ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚଂ, ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତ୍ୱା ସୀମାୟ ସମୁଗ୍ଘାତେ କତେ ପୋରାଣସୀମାସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି ପଚ୍ଛିମନ୍ତେନ ଏକୱୀସତିୟା ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସୀଦନାରହତ୍ତା ସୀମାୟ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅୱସ୍ସଂ ତାସୁ ସୀମାସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ସୀମଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚଂ ୱତ୍ୱା ତା ସୀମା ସମୂହନେୟ୍ୟୁଂ। ତତୋ ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମାନଂ ସମୂହତତ୍ତା ଗାମସୀମାୟେୱ ଅୱସିଟ୍ଠା ଭୱେୟ୍ୟାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ''କେଚି ପନ ଇଦିସେସୁ ୱିହାରେସୁ ଛପଞ୍ଚମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରକୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ସଙ୍ଗହ୍ୟ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଓକାସେ ନିରନ୍ତରଂ ଠତ୍ୱା ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ , ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମଞ୍ଚ ସମୂହନନୱସେନ ସୀମାୟ ସମୁଗ୍ଘାତେ କତେ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ମହାସୀମାୟ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତେ ସତିପି ଅୱସ୍ସଂ ଏକସ୍ମିଂ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନେ ତାସଂ ମଜ୍ଝଗତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତା ସମୂହନେୟ୍ୟୁଂ, ତତୋ ଗାମସୀମା ଏୱ ଅୱସିସ୍ସେୟ୍ୟା''ତି।

''ସାଧୁକଂ ପନ ଞତ୍ୱାୟେୱ ସମୂହନିତବ୍ବା ଚେୱ ବନ୍ଧିତବ୍ବା ଚା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ସୀମଂ ଜାନନ୍ତାୟେୱ ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି, କଥଂ ଅଜାନନ୍ତାତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୀମାସମୂହନନାଧିକାରେ ସୀମଂ ୱା ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ୱା ଜାନନଭାୱୋ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ଅନ୍ତୋସୀମାୟଂ ଠିତଭାୱୋ, ''ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା''ତି କମ୍ମୱାଚାକରଣନ୍ତି ଇଦମେୱ ଦ୍ୱୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇମିନା ଅଙ୍ଗଦ୍ୱୟେନ ସମ୍ପନ୍ନେ ସତି ଇମଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସମୂହନିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି। ଇମିନା ଅଙ୍ଗଦ୍ୱୟେନ ସମ୍ପନ୍ନେ ସତି ସୀମଂ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ସମୂହନିତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱୋ କଥଂ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋତି? ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ମହାସୀମାୟ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅଜାନନଟ୍ଠାନେପି ସମୂହନନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିମତିୱିନୋଦନିୟମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ''ନ ହେତ୍ଥ ସୀମାୟ, ତପ୍ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ୱା ଜାନନଂ ଅଙ୍ଗଂ, ସୀମାୟ ପନ ଅନ୍ତୋଠାନଂ, 'ସମୂହନିସ୍ସାମା'ତି କମ୍ମୱାଚାକରଣଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) 'ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ଏୱଂ ମହାସୀମାୟ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅଜାନନେପି ସମୂହନନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପୋରାଣବଦ୍ଧସୀମାନଂ ସମୂହତତ୍ତା ଗାମସୀମାୟେୱ ଅୱସିଟ୍ଠା ଭୱେୟ୍ୟାତି ତସ୍ମିଂ ଅୱସିଟ୍ଠାୟ ତତୋ ପରଂ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି। ଗାମସୀମାୟ ଅୱସିଟ୍ଠାୟ ସତି ତଂ ଗାମସୀମଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସୋଧନଂ ରକ୍ଖଣଞ୍ଚ କତ୍ୱା ତିସ୍ସଂ ଗାମସୀମାୟଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ମହାସୀମଞ୍ଚ ୟଥାରୁଚି ବନ୍ଧିତୁଂ ଲଭତି, ସୀମଂ ଅବନ୍ଧିତ୍ୱାୱ କେୱଲାୟ ଗାମସୀମାୟ ଉପସମ୍ପଦାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମଞ୍ଚ କାତୁମ୍ପି ଲଭତି।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) – ''ଗାମସୀମାୟ ଏୱ ଚ ଅୱସିଟ୍ଠାୟ ତତ୍ଥ ୟଥାରୁଚି ଦୁୱିଧମ୍ପି ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚେୱ ଉପସମ୍ପଦାଦିକମ୍ମଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୟୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ୟଦି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥାୟାମଂ ଚତ୍ତାଲୀସହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରଂ ଖଣ୍ଡସୀମମେୱ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ଏତ୍ତକେ ପଦେସେ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପମାଣୟୁତ୍ତକୋ ମଞ୍ଚୋତି ସଙ୍କପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣୟୁତ୍ତୋ ମଞ୍ଚୋ। ସୋ ହି ପକତିୱିଦତ୍ଥିୟା ନୱୱିଦତ୍ଥିକୋ, ଅଟ୍ଠୱିଦତ୍ଥିକୋ ୱା ହୋତି। ତତୋ ଖୁଦ୍ଦକୋ ମଞ୍ଚୋ ସୀସୁପଧାନଂ ଠପେତ୍ୱା ପାଦଂ ପସାରେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ନପ୍ପହୋତୀତି ସଙ୍କପଚ୍ଛିମମଞ୍ଚସ୍ସ ଆୟାମପ୍ପମାଣସ୍ସ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ଅଧିକାୟାମୋପି ହୋତିୟେୱ। ମଞ୍ଚସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ

ଆଯାମସ୍ସ ଉପଡ୍ଢୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣଟ୍ଠାନଂ ଆଯାମତୋ ପଞ୍ଚହତ୍ଥଂ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପଞ୍ଚୱିଦତ୍ଥିକନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ତେନ ପମାଣେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥାଯାମଂ ସୀମଟ୍ଠାନଂ ଚତୁୱୀସତିମଞ୍ଚକଂ ହୋତି, ଚତ୍ତାଲୀସହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରଂ ଅଟ୍ଠମଞ୍ଚକଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରାଯାମୋ ମଞ୍ଚୋ ହୋତି, ସଟ୍ଠିହତ୍ଥାଯାମଂ ସୀମଟ୍ଠାନଂ ଦ୍ୱାଦସମଞ୍ଚକଂ ହୋତି, ଚତ୍ତାଲୀସହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରଂ ସୋଳସମଞ୍ଚକଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପାଚୀନପଚ୍ଛିମାଯାମୋ ମଞ୍ଚୋ ହୋତି। ଦୁୱିଧେପି ଆଯାମଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଗୁଣିତଂ କରୋନ୍ତୋ ସକଲଂ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠାନଂ ଦ୍ୱାନଵୁତ୍ତରସତମଞ୍ଚକଂ ହୋତି, ବହିସୀମଟ୍ଠାନମ୍ପି ସମନ୍ତତୋ ଏକମଞ୍ଚକଂ ୱା ଦ୍ୱିତିମଞ୍ଚକଂ ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନ ସହ ଗଣନଂ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ପନ ''ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ମହାସୀମାବନ୍ଧନକାଲେ ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ବହିଉପଚାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା। ଖଣ୍ଡସୀମାଯପି ଦୂରତୋ ସମୂହନନେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଦୁକ୍କରତ୍ତା ପନ କାରକାନଂ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। କଲ୍ୟାଣିଯଂ ନାମ ସୀମାଯଂ ପନ ଆଯାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ପଞ୍ଚହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ଠାନଂ ଏକକୋଟ୍ଠାସଂ କତ୍ୱା ସମୂହନତି। ତମ୍ପି ପଚ୍ଛିମମଞ୍ଚପ୍ପମାଣତୋ ଅଧିକମେୱାତି କତ୍ୱା କତଂ। ଇଦାନି ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପନ ପକରଣନଯେନ ସଂସନ୍ଦନତ୍ତା ଯୁତ୍ତତରନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସମୂହନନାକାରୋ ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଇଦାନି ବନ୍ଧିତବ୍ବାଯ ସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ସମୂହନିତବ୍ବସୀମଟ୍ଠାନଂ ଆଦାସତଲଂ ୱିଯ ସମଂ ସୁଦ୍ଧଂ ୱିମଲଂ କତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତମଞ୍ଚପ୍ପମାଣଂ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣଂ ଠାନଂ ଅଟ୍ଠପଦକଲେଖଂ ୱିଯ ରଜ୍ଜୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ଲେଖଂ କାରାପେତ୍ୱା ଲେଖାନୁସାରେନ ତମ୍ବମତ୍ତିକଚୁଣ୍ଣେନ ୱା ସେତମତ୍ତିକଚୁଣ୍ଣେନ ୱା ୱଣ୍ଣୱିସେସଂ କାରାପେତ୍ୱା ପନ୍ତି ପନ୍ତି କୋଟ୍ଠାସଂ କୋଟ୍ଠାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଆରକ୍ଖଂ ସୋଧନଞ୍ଚ କାରାପେତ୍ୱା ''ଇଦାନି ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା''ତି ଚତ୍ତାରୋ ୱା ତଦୁତ୍ତରି ୱା ସମାନସଂୱାସକଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ପଠମପନ୍ତିଯଂ ପଠମକୋଟ୍ଠାସେ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚଂ, ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେଯେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ସମୂହନିତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଠମପନ୍ତିଯଂଯେୱ ଦୁତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ଠତ୍ୱା ତଥେୱ କତ୍ୱା ତତୋ ପଠମପନ୍ତିଯଂଯେୱ ଅନୁଲୋମନଯେନ ଯାୱ ଅନ୍ତିମକୋଟ୍ଠାସା ଏକେକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ତଥେୱ କତ୍ୱା ପଠମପନ୍ତିଯା ପରିକ୍ଖୀଣାଯ ଦୁତିଯପନ୍ତିଯା ଅନ୍ତିମକୋଟ୍ଠାସେ ଠତ୍ୱା ତଥେୱ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୁତିଯପନ୍ତିଯଂଯେୱ ପଟିଲୋମନଯେନ ଯାୱ ଆଦିକୋଟ୍ଠାସା ତଥେୱ କତ୍ୱା ଏୱଂ ତତିଯପନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏକଦା ଅନୁଲୋମତୋ ଏକଦା ପଟିଲୋମତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବାସୁ ପନ୍ତୀସୁ ସବ୍ବସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ପରିକ୍ଖୀଣେ ଇଦଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନାମ ହୋତି। ''ଚତ୍ତାରୋ ତଦୁତ୍ତରି ୱା''ତି ଇଦଂ ପନ ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ଲଜ୍ଜୀପେସଲଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା ''ଛପଞ୍ଚମତ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କଲ୍ୟାଣୀସୀମାଯଂ ପନ ସୀହଳଦୀପତୋ ଅଭିନୱସିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନ୍ତେହି ଗରହୱିୱାଦମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭନ୍ତେହି ଧମ୍ମଚେତିଯରଞ୍ଞା ୱିଚିନିତ୍ୱା ଗହିତେହି ଚୁଦ୍ଦସହି ଭିକ୍ଖୂହି କତନ୍ତି ପାସାଣଲେଖାଯଂ ଆଗତଂ। ରତନପୂରନଗରେ ପନ ସିରୀସୁଧମ୍ମରାଜାଧିପତିନାମକସ୍ସ ଚୂଳଅଗ୍ଗରାଜିନୋ କାଲେ ମହାସୀହଳଅପ୍ପତ୍ତୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ ସିରୀସଦ୍ଧମ୍ମକିତ୍ତିନାମକୋ ମହାଥେରୱରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଅଭିରୁଚିତେ ଲଜ୍ଜିପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତେ ଅଞ୍ଞେ ମହାଥେରେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତଚତୁତ୍ଥୋୱ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା ତେସଞ୍ଚ ଥେରାନଂ ପକତତ୍ତଭାୱେ ନିରାସଙ୍କତ୍ତା କତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯକମ୍ମସ୍ସ ଅତିରେକଚତୁୱଗ୍ଗେନ କରଣେ ଦୋସାଭାୱତୋ ଅତିରେକଭିକ୍ଖୂହି କତଭାୱୋ ପସତ୍ଥତରୋ ହୋତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ୱିମତିୱିନୋଦନୀନାମିକାଯଂ ୱିନଯଟୀକାଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ''ଛପଞ୍ଚମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, କଲ୍ୟାଣୀସୀମାଯଞ୍ଚ ଚୁଦ୍ଦସହି ଭିକ୍ଖୂହି କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ନିଟ୍ଠିତେପି ପନ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମେ ନାନାୱାଦାନଂ ନାନାଚରିଯାନଂ ନାନାନିକାଯାନଂ ନାନାଦେସୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତାରାଧନତ୍ଥଂ ଗରହୱିୱାଦମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତେହିପି ଭିକ୍ଖୂହି ତଥେୱ କାରାପେତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨-୪୮୩; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୧) ''ପୁନପ୍ପୁନଂ ପନ କାତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି କୁପ୍ପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଅକୁପ୍ପସ୍ସ ଥିରକମ୍ମଭାୱାଯ ହୋତୀ''ତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ହଂସାୱତୀନଗରେ ଅନେକପଣ୍ଡରହତ୍ଥିସାମିମହାଧମ୍ମରାଜା ସହପୁଞ୍ଞକମ୍ମଭୂତତୋ ମହାଚେତିଯତୋ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ସୀମାସମୂହନନକାଲେ ରାମଞ୍ଞଦେସୱାସୀହି ମହାଥେରେହି ଚ ମରମ୍ମଦେସୱାସୀହି ମହାଥେରେହି ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କାରାପେସୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଦି ପନ ମହାସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ଉସଭମତ୍ତଂ ୱା ଦ୍ୱିଉସଭମତ୍ତଂ ୱା ତଦୁତ୍ତରି ୱା ପଦେସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ୱିହାରଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ପରିକ୍ଖେପଂ କାରାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତଟ୍ଠାନେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଓକାସେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ପନ୍ତିକୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା କମ୍ମପ୍ପତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ନିରନ୍ତରଂ ଠତ୍ୱା ପଠମଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ତତୋ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ଚ ସମୂହନିତବ୍ବା। ଏୱଂ ସୀମାଯ ସମୁଗ୍ଘାତେ କତେ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ମହାସୀମାଯ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତେ ସତି ଅୱସ୍ସଂ

ଏକସ୍ମିଂ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନେ ତାସଂ ମଞ୍ଚଗତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତା ସମୂହନେୟ୍ୟୁଂ, ତତୋ ଗାମସୀମା ଏୱ ଅୱସିସ୍ସେୟ୍ୟ, ତସ୍ସଂ ଗାମସୀମାୟଂ ଖଣ୍ଡସୀମାମହାସୀମାୱସେନ ଦୁୱିଧା ସୀମା ଯଥାରୁଚି ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ବନ୍ଧନାକାରଂ ପନ ଉପରି ୱକ୍ଖାମ।

କସ୍ମା ପନ ନିମିତ୍ତାନଂ ବହିପି ସୀମାସମୂହନନଂ କତଂ, ନନୁ ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋୟେୱ ଅଭିନୱସୀମା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ତତ୍ଥେୱ ସମ୍ଭେଦଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ପୋରାଣକସୀମାୟ ସମୂହନନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ପନ ଏୱଂ କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହି ପୋରାଣକସୀମାୟ ୱିଜ୍ଜମାନାୱିଜ୍ଜମାନଭାୱୋ, ତସ୍ମା ଯଦି ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋୟେୱ ସୀମାସମୂହନନଂ କରେୟ୍ୟ, ତତୋ ବହି ପୋରାଣକସୀମା ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ତତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଠାନଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିସେୟ୍ୟ, ତଂ ଠାନଂ କମ୍ମୱାଚାପାଠକେନ ସହ ସୀମାସମୂହନନକାରକସଙ୍ଘସ୍ସ ପତିଟ୍ଠହନପ୍ପହୋନକଂ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସା ପୋରାଣକସୀମା ଅସମୂହତାୱ ଭୱେୟ୍ୟ। ତଂ ସମୂହତସଞ୍ଞାୟ ସୀମାସମ୍ମନନକାଲେ ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମନେୟ୍ୟୁଂ, ତଂ ଅସମୂହତପୋରାଣସୀମାକୋଟିପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ସୀମାୟ ସୀମଂ ସମ୍ଭେଦଦୋସୋ, ଯଦି ପନ ତଂ ଠାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ନିସିନ୍ନପ୍ପହୋନକଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ସୀମାୟ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଦୋସୋ, ଯଦିପି ଅନ୍ତୋ ନ ପୱିସତି, ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତଂ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ସୀମାସଙ୍କରଦୋସୋତି ଇମସ୍ମା ଦୋସତ୍ତୟା ୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ବହିପି ସୀମାସମୂହନନଂ କତଂ। ତେନେୱ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ‘‘ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ଆଚରିୟା ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ରଜ୍ଜୁପସାରଣଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁୟା ହେଟ୍ଠା ପାଦେ ପୱେସେତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁତୋ ବହି କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନଂ କରୋନ୍ତି, ତଦେତଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ପାଦଗ୍ଗଟ୍ଠପନମତ୍ତେନ ପୋରାଣସୀମାସମୁଗ୍ଘାତୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ କମ୍ମୱାଚାପାଠକେନ ସହ କମ୍ମପତ୍ତସଙ୍ଘସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନେନ କମ୍ମୱାଚାୟ ପାଠନେନ ଚ ସମୁଗ୍ଘାତୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିପ୍ପକରଣେ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ‘‘ସୀମାୟ ପନ ଅନ୍ତୋଠାନଂ, ‘ସମୂହନିସ୍ସାମା’ତି କମ୍ମୱାଚାୟ କରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗ’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏକଦେସେନ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠାୟ ଚ ଏକସମ୍ବନ୍ଧେନ ଠିତାୟ ପୋରାଣକବଦ୍ଧସୀମାୟ ସମୁଗ୍ଘାତେ ଅକତେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଦୋସତ୍ତୟତୋ ନ ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ନିମିତ୍ତତୋ ବହିପି ଠତ୍ୱା ସମୂହନନକରଣଭାୱୋୱ ପାସଂସତରୋ ହୋତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ ଆଚରିୟା କମ୍ମକାରକଭିକ୍ଖୂନଂ ପଦୱଲଞ୍ଜସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସମୂହନନ୍ତି, ତଂ ଗରୁକରଣୱସେନ କତନ୍ତି ଗୟ୍ହମାନେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଥେରା ‘‘କାରକସଙ୍ଘସ୍ସ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେୟେୱ ସୀମା ସମୂହତା, ନ ଅନକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେତି ସଞ୍ଞାୟ ପଠମତରଂ ସାଲଂ କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀମାୟ ସମୂହତାୟ ଥମ୍ଭଟ୍ଠାନେ ଅକ୍କମିତୁଂ ନ ଲଭତି, ତସ୍ମା ଅସମୂହତା ସୀମା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ପୁବ୍ବେପି ସିରୀଖେତ୍ତନଗରେ ମହାସତ୍ତଧମ୍ମରାଜସ୍ସ କାଲେ ତେନ ରଞ୍ଞା କତସ୍ସ ନନ୍ଦନୱିହାରସ୍ସ ପୁରତୋ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା ସୀମାୟ ପତିଟ୍ଠାପିତାୟ ପଠମଂ ଜେତୱନସାଲଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀମଂ ସମୂହନିଂସୁ, ତଦା ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ମହାରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ ନାମ ଏକୋ ଗଣପାମୋକ୍ଖତ୍ଥେରୋ ‘‘ସଚେ ଥମ୍ଭଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପାଦେ ଠପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅହଂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନାଗଚ୍ଛତି। ସବ୍ବେ ଥେରା ‘‘ନ ଥମ୍ଭମତ୍ତେନ ପୋରାଣସୀମା ତିଟ୍ଠତି, ଥମ୍ଭସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଠତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାୟ କତାୟ ସୀମା ସମୂହତା ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସମୂହନିଂସୁ ଚେୱ ବନ୍ଧିଂସୁ ଚ। ହଂସାୱତୀନଗରେ ଧମ୍ମଚେତିୟରଞ୍ଞୋ କଲ୍ୟାଣିୟସୀମାବନ୍ଧନକାଲେପି ପଠମଂ ସାଲଂ କରିତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଛା ସମୂହନିଂସୁ, ନ ଚ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଦୀସୁ ‘‘ପଦୱଲଞ୍ଜସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସୀମା ସମୂହନିତବ୍ବା’’ତି ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ‘‘ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେ ଠାନେ’’ତି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ପନ ଅତ୍ଥି। ପୋରାଣସୀମାୟ ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚାୟ କତାୟ ସକଲାପି ସୀମା ସମୂହତାୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ପଦୱଲଞ୍ଜସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସମୂହନିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ପଣ୍ଡିତା ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଦିସଂ ପନ ୱଚନଂ ଗରୁକରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗୟ୍ହମାନେ କିଞ୍ଚାପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନକାରଣଂ ହୋତି। ତେ ହି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟା ଏୱଂ କଥେନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଦଳ୍ହୀକମ୍ମୱସେନ ଗହେତ୍ୱା ତଥା ଅକତେ ସୀମା ସମୂହତା ନ ହୋତୀତି ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତସ୍ମା ପକରଣାଗତନୟୱସେନେୱ କରଣଂ ୱରଂ ପସତ୍ଥଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅପରମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ସୀମାସମୂହନନାଧିକାରେ ଧମ୍ମଗାରୱେହି ୱିନୟଧରେହି ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ ଠାନଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ କତମନ୍ତି ଚେ? ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିୟୋଜନପରମଂ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୪୦) ୱଚନତୋ ନାନାଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ସମ୍ମତା ତିୟୋଜନିକାଦିକାୟୋ ମହାସୀମାୟୋ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତା ଅତ୍ଥି, ଅଥ ଏକଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ସୀମାୟ ସମୂହତାୟ ଯଦି ତତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ତି, ନ ଗାମସୀମା ବଦ୍ଧସୀମଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ୱଗ୍ଗଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱଂ ସତି ସୀମା ସମୂହତା ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ତାୟ ଅସମୂହତାୟ ସତି ଅଭିନୱସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ଇତି ଇଦଂ ଠାନଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ, ତସ୍ମା ପାସାଣଛତ୍ତଂ ୱିୟ ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତେହି ଲଜ୍ଜିପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତେହି ୱିନୟୱିଦୂହି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିନ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଗୱେସନ୍ତୋ ୱିଚିନନ୍ତୋ ଇଦଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ସତି – ତିଯୋଜନିକାଦିମହାସୀମାଯୋ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧରମାନକାଲେ ସନ୍ନିପତିତୁଂ ୱା ୱିସୋଧେତୁଂ ୱା ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱତୋ ତମାରବ୍ଭ ଭଗୱତା ଅନୁଜାନିତା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ସବ୍ବସ୍ମିଂ କାଲେ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ତାଦିସଂ ମହାସୀମଂ ସୋଧେତୁଂ ୱା ସନ୍ନିପତିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା, ନ ଚ ଭଗୱା ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ଅଲବ୍ଭୁନେୟ୍ୟଂ କାରଣଂ ୱଦେୟ୍ୟ। ଭଗୱତୋ ଧରମାନକାଲେ ରାଜଗହନଗରେ ଅଟ୍ଠାରସ ମହାୱିହାରା ଏକସୀମାୱ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ସମ୍ମତାତି। ସୀହଳଦୀପେ ମହାୱିହାରସୀମା ଅନୁରାଧପୁରଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ସମ୍ମତାତି ଚ ପକରଣେସୁ ଦିସ୍ସତି, ନ ତଥା ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଦେସେ ଦ୍ୱିଯୋଜନିକା ୱା ତିଯୋଜନିକା ୱା ସୀମା ଅସୁକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସମ୍ମତାତି ଦିସ୍ସତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ମରମ୍ମଦେସେ ତାଦିସାନଂ ସୀମାନଂ ନତ୍ଥିଭାୱୋ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ଅନେକସତଅନେକସହସ୍ସୱସ୍ସକାଲତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ବଦ୍ଧସୀମା ପାସାଣଥମ୍ଭନିମିତ୍ତେନ ସହ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଅରିମଦ୍ଦନପୁରେ ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧମହାରାଜେନ ସମ୍ମନ୍ନାପିତା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠ୍ୟାଧିକସତହତ୍ଥାଯାମା ସତ୍ତଚତ୍ତାଲୀସାଧିକସତହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରା ମହାସୀମା ନିମିତ୍ତେନ ସହ ଦିସ୍ସତି। ରତନପୂରନଗରେ ଚ ନରପତିଜେୟ୍ୟସୂରମହାରାଜକାଲେ ଅଟ୍ଠସତ୍ତତାଧିକଚତୁସତକଲିଯୁଗେ ସମ୍ମନ୍ନିତା ସୀମା ପାସାଣଲେଖାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ତିଯୋଜନପରମାଦିମହାସୀମାଯୋ ଅତ୍ଥି, ପୋରାଣାଚରିଯା ନୱଂ ନୱଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ନ ବନ୍ଧେୟ୍ୟୁଂ, ଅଥ ଚ ପନ ବନ୍ଧନ୍ତି, ତାସୁ ଚ ନୱସୀମାସୁ ଉପସମ୍ପଦାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ତତୋ ଏୱ ଚ ଗଣନପଥମତିକ୍କନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପରମ୍ପରତୋ ୱଡ୍ଢେନ୍ତା ଯାୱଜ୍ଜତନା ସାସନଂ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତି। ଇମିନା ଚ କାରଣେନ ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ତିଯୋଜନା ସୀମାଯୋ ନତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଅଥ ୱା ‘‘ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସମନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୁପାତେ’’ତି ୱିହାରପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ୱିହାରୂପଚାରଭୂତେ ବହି ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଚ ଠାନେଯେୱ ସୀମାସମୂହନନସ୍ସ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତାପି ତାଦିସା ମହାସୀମାଯୋ ନତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଯଦି ଅତ୍ଥି, ସୀମାସମୂହନନଂ ପକରଣାଚରିଯା ନ କଥେୟ୍ୟୁଂ। କଥେନ୍ତାପି ସମନ୍ତା ତିଯୋଜନଂ ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ତଥା ପନ ଅକଥେତ୍ୱା ୱିହାରୱିହାରୂପଚାରେସୁଯେୱ ସୀମାସମୂହନନସ୍ସ କଥିତତ୍ତା ତିଯୋଜନିକାଦଯୋ ମହାସୀମାଯୋ ନତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଅଥ ୱା ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମଂ ପନ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସମୂହନିତୁଞ୍ଚେୱ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) ୱଚନତୋପି ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ତିଯୋଜନିକାଦିକାଯୋ ମହାସୀମାଯୋ ନତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। କଥଂ? ଯଦି ତାଦିସା ସୀମାଯୋ ଅତ୍ଥି, ସକଲମ୍ପି ତଂ ସୀମଂ ଅସୋଧେତ୍ୱା ସୀମାସମୂହନନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ନ କଥେୟ୍ୟୁଂ, ଅଥ ଚ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଜାନନ୍ତା ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ଅଜାନନ୍ତାପି ସୀମଂ ସମୂହନିତୁଂ ବନ୍ଧିତୁଞ୍ଚ ସମତ୍ଥଭାୱଂ କଥେନ୍ତି, ସା କଥା ଖନ୍ଧସୀମାଯ ସୀମନ୍ତରିକନ୍ତରିତମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ସମୂହନିତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱେନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି କଥୀଯତି, ନ ନାନାଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ସମ୍ମତାଯ ତିଯୋଜନିକାଦିଭେଦାଯ ସୀମାଯ ଅଞ୍ଞେସୁ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ସନ୍ତେସୁପି ସମୂହନିତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱେନ, ତେନ ଞାଯତି ‘‘ନ ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ ତିଯୋଜନିକାଦିଭେଦାଯୋ ମହାସୀମାଯୋ ନ ସନ୍ତୀ’’ତି। ଇଦିସାନି କାରଣାନି ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତେହି ୱିନଯତ୍ଥୱିଦୂହି ୱିନଯଧରେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବାନି, ଇତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି କାରଣାନି ଗୱେସିତବ୍ବାନୀତି।

ଇତୋ ପରମ୍ପି ‘‘ସଚେ ଅଞ୍ଞାନିପି ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ଅନ୍ତୋକାତୁକାମା, ତେସୁ ଗାମେସୁ ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେହିପି ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ସୀମଂ ନ ବନ୍ଧନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞାନିପି ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱାପି ବନ୍ଧନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇଦାନି ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବାଯ ସୀମାଯ ନିସ୍ସଯଭୂତଂ ପକତିଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ୱା ୱିସୁଂଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ୱା ସୋଧିତନ୍ତି ମନସି ନ କାତବ୍ବଂ। କଙ୍ଖଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚାଭଣନସମଯେ ତେନ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେନ ସମ୍ବନ୍ଧେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେସୁ ୱସନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂପି ଯାଚିତ୍ୱା ତତୋ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତତୋ ବହି ଦୂରେ ୱାସାପେତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି କରୋନ୍ତେ ଅଞ୍ଞାନି ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱା ପୋରାଣସୀମାଯ ୱିଜ୍ଜମାନାଯପି ତେ ୱଗ୍ଗଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତତୋ ସୀମାସମୂହନନକମ୍ମୱାଚା ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ସୁଖୁମୋ ନିପୁଣୋ ଅତ୍ଥୋ ୱିନଯଧରେହି ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସୀମାସମୂହନନୱିଧାନେନ ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତାତି ୱୁତ୍ତେହି ଦ୍ୱୀହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ମୁତ୍ତା ହୋତି।

ତତୋ ‘‘ଅତିଖୁଦ୍ଦକା ଅତିମହନ୍ତୀ’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତେହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ସୀମାଯ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ସୀମା ନାମ ଏକୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସୀଦିତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସତି ଅତିଖୁଦ୍ଦକା ନାମ ହୋତି, ସମ୍ମତାପି ସୀମା ନ ହୋତି। ତିଯୋଜନତୋ ପରଂ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତେ ସତି ଅତିମହତୀ ନାମ ହୋତି, ସମ୍ମତାପି ସୀମା ନ ହୋତି , ତସ୍ମା ଏକୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସୀଦନପ୍ପହୋନକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତିଯୋଜନଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଯଂ ପମାଣଂ ସଙ୍ଘୋ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ତଂ ପମାଣଂ କତ୍ୱା ସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ତତ୍ଥ

ଅତିଖୁଦ୍ଦିକା ନାମ ଯତ୍ଥ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅତିମହନ୍ତୀ ନାମ ଅନ୍ତମସୋ କେସଗ୍ଗମତ୍ତେନପି ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସମ୍ମତା’’ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ସୀମାଯ ପମାଣଗ୍ଗହଣେନ ‘‘ଅତିଖୁଦ୍ଦିକା ଅତିମହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେହି ଦ୍ୱୀହି ଦୋସେହି ମୁତ୍ତା ହୋତି।

ତତୋ ‘‘ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ଛାଯାନିମିତ୍ତା ଅନିମିତ୍ତା’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନଂ କାତବ୍ବଂ, ତତ୍ଥ ଅସମ୍ବନ୍ଧକିତ୍ତନେନ ନିମିତ୍ତା ସୀମା ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ। କଥଂ? ସୀମାଯ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଠପିତନିମିତ୍ତେସୁ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଦକ୍ଖିଣପଚ୍ଛିମୌତ୍ତରଦିସାସୁ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ, ଏୱଂ କତେ ଅଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଯଦି ପନ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଦକ୍ଖିଣପଚ୍ଛିମୌତ୍ତରଦିସାସୁ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଠପେତି, ପୁନ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯ ନିମିତ୍ତଂ ନ କିତ୍ତେତି, ଏୱଂ ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଅପରାପି ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ଯା ଅନିମିତ୍ତୁପଗପାସାଣଂ ୱା ବହିସାରରୁକ୍ଖଂ ୱା ଖାଣୁକଂ ୱା ପଂସୁପୁଞ୍ଜଂ ୱା ଅନ୍ତରା ଏକଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମତା। ପବ୍ବତଚ୍ଛାଯାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛାଯଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମତା ଛାଯାନିମିତ୍ତା ନାମ। ସବ୍ବସୋ ନିମିତ୍ତଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ସମ୍ମତା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ। ଇମେହି ତୀହି ଦୋସେହି ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥାଯ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନଂ କାତବ୍ବଂ।

କଥଂ? କମ୍ମୱାଚାଯ ପୋରାଣସୀମାସମୂହନନଂ କତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧାଯ କେୱଲାଯ ଗାମସୀମାଯ ସଙ୍ଘେନ ଯଥାଜ୍ଝାସଯଂ ଗହିତପ୍ପମାଣସ୍ସ ସୀମମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଚତୂସୁ ୱା ଦିସାସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ୱା ଦିସାସୁ ନିମିତ୍ତୁପଗେ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଲଗୁଳପିଣ୍ଡପ୍ପମାଣେ, ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣତୋ ଊନପ୍ପମାଣେ ପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱା ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠିତେନ କମ୍ମୱାଚାପାଠକେନ ୱିନଯଧରେନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞେନ ‘‘ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ପୁନ ୱିନଯଧରେନ ‘‘ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଇମିନା ନଯେନ ସୀମମଣ୍ଡଲଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତେନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଅନୁଦିସାଯ, ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ, ଦକ୍ଖିଣାଯ ଅନୁଦିସାଯ, ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ, ପଚ୍ଛିମାଯ ଅନୁଦିସାଯ, ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ, ଉତ୍ତରାଯ ଅନୁଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ? ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ। ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ? ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ। ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି କିତ୍ତେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ଅଘଟିତନିମିତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନେନ ‘‘ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ଛାଯାନିମିତ୍ତା ଅନିମିତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ୱିମୁତ୍ତା ହୋତି।

ତତୋ ପରଂ ‘‘ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିଦୋସତୋ ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମୱାଚାପାଠକାଲେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ଯଦି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ନିମିତ୍ତାନଂ ବହି ଠତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନତି, ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା ନାମ ହୋତି, ସୀମା ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ‘‘ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା ନାମ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ନିମିତ୍ତାନଂ ବହି ଠିତେନ ସମ୍ମତା’’ତି। ଏୱଂ ସୀମାସମ୍ମନ୍ନନଟ୍ଠାନନିଯମେନ ‘‘ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିଦୋସତୋ ମୁତ୍ତା ହୋତି।

ତତୋ ପରଂ ‘‘ନଦିଯଂ ସମ୍ମତା, ସମୁଦ୍ଦେ ସମ୍ମତା, ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ୱିପତ୍ତିଦୋସେହି ଚ ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ – ‘‘ସବ୍ବା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀ ଅସୀମା, ସବ୍ବୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ଅସୀମୋ, ସବ୍ବୋ ଜାତସ୍ସରୋ ଅସୀମୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୭) ଭଗୱତା ୱଚନତୋ ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେସୁ ସମ୍ମତା ସୀମା ନ ହୋତି, ପୋରାଣସୀମୱିଗତାଯ ସୁଦ୍ଧାଯ ଗାମସୀମାଯ ସମ୍ମତା ଏୱ ସୀମା ହୋତି, ତସ୍ମା ଗାମସୀମାଯମେୱ ବଦ୍ଧସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା, ନ ନଦୀଆଦୀସୂତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ନଦିଯା ସମୁଦ୍ଦେ ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା ନାମ ଏତେସୁ ନଦୀଆଦୀସୁ ସମ୍ମତା’’ତିଆଦି। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ଅଯଂ ସୀମା ଅତିଖୁଦ୍ଦିକା , ଅତିମହନ୍ତୀ, ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା, ଛାଯାନିମିତ୍ତା, ଅନିମିତ୍ତା, ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତା, ନଦିଯଂ ସମ୍ମତା, ସମୁଦ୍ଦେ ସମ୍ମତା, ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତେନ ସମ୍ମତା, ସୀମାଯ ସୀମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନ ସମ୍ମତା’’ତି (ପରି। ୪୮୬) ୱୁତ୍ତେହି ଏକାଦସହି ଦୋସେହି ୱିମୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅବ୍ଭା ମହିକା ଧୂମୋ ରଜୋ ରାହୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେହି ପଞ୍ଚହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ମୁତ୍ତଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ, ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ ଚ ସୁପରିସୁଦ୍ଧା ହୋତି।

ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତି ନାମ ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିପରିସସମ୍ପତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଯୋ। ତାସୁ ‘‘ପବ୍ବତନିମିତ୍ତଂ ପାସାଣନିମିତ୍ତଂ ୱନନିମିତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତଂ ମଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ ୱମ୍ମିକନିମିତ୍ତଂ ନଦୀନିମିତ୍ତଂ ଉଦକନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୩୮) ୱୁତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ନିମିତ୍ତେସୁ ତସ୍ସଂ ତସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ଯଥାଲଦ୍ଧାନି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂନିମିତ୍ତଂ? ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ। ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ସମ୍ମତା’’ତି। ତେସୁ ଚ ଅଟ୍ଠସୁ ନିମିତ୍ତେସୁ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଯଥାଜ୍ଝାସଯଟ୍ଠାନେସୁ ଦୁଲ୍ଲଭଭାୱତୋ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ

ବଦ୍ଧସୀମାନଂ ସଙ୍କରକରଣତୋ ଚ ପାସାଣନିମିତ୍ତସ୍ସ ପନ ତଥା ସଙ୍କରକରଣାଭାୱତୋ ଯଥିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ସୁକରଭାୱତୋ ଚ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସୀମମଣ୍ଡଲସ୍ସ ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତୂପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ମହାୱଗ୍ଗଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ''ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତୂପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା''ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ''ନିମିତ୍ତୂପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବାତି ଇଦଂ ଯଥାରୁଚିତଟ୍ଠାନେ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଦୁଲ୍ଲଭତାଯା''ତିଆଦି। ଏତ୍ତାୱତା ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ପଠମଙ୍ଗଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି।

ତତୋ ସୀମାସମ୍ମୁତିକରଣଞ୍ଚ ସଙ୍କନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଯାୱତା ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ନଦୀସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେ ୱା ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ହତ୍ଥପାସେ ୱା କତ୍ୱା ଛନ୍ଦଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଯା ସୀମା ସମ୍ମତା, ସା ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ''ପରିସସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମ ସଙ୍କନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା''ତିଆଦି। ଅଥ ତଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସାମନ୍ତୱିହାରେସୁ ୱସନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଯେ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସଂ ସୀମାଯ ସୀମନ୍ତରିକଂ ଠପେତ୍ୱା, ଯେ ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସଂ ସୀମାଯ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଦିସାଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସ୍ସଞ୍ଚାରସମଯେ ଯଦି ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା , ତସ୍ମିଂ ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସଂ ପେସେତବ୍ବଂ ''ଅଜ୍ଜ ମଯଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ସକସକସୀମାପରିଚ୍ଛେଦତୋ ମା ନିକ୍ଖମଥା''ତି। ଯେ ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେ ସବ୍ବେ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପାତାପେତବ୍ବା, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ।

ଯଦି ଅଞ୍ଞଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତମ୍ପି ଅନ୍ତୋକତ୍ତୁକାମା, ତତ୍ଥ ନିୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ଆଗନ୍ତୁମ୍ପି ଅନାଗନ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ପନ ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ''ତଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେହି ସାମନ୍ତୱିହାରେସୁ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦି। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦେ ଆହଟେ ତେସୁ ତେସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ନଦୀତିତ୍ଥଗାମଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଚ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଘଂ ସୀଘଂ ହତ୍ଥପାସାନଯନତ୍ଥଞ୍ଚ ବହିସୀମକରଣତ୍ଥଞ୍ଚ ଆରାମିକସାମଣେରେ ଠପେତ୍ୱା ଭେରିସଞ୍ଞଂ ୱା ସଙ୍ଖସଞ୍ଞଂ ୱା କାରାପେତ୍ୱା ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତାଯ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦିକାଯ (ମହାୱ। ୧୩୯) କମ୍ମୱାଚାଯ ସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ''ଏୱଂ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ପନ ଭିକ୍ଖୂସୂ''ତିଆଦି। ଏତ୍ତାୱତା ପରିସସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଦୁତିଯଙ୍ଗଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି।

ତତୋ ପରଂ କମ୍ମୱାଚାପାଠସମଯେ ''ସୀମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତେନ ପଠମଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା, ପଚ୍ଛା ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସୋ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ପଠମଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା, ପଚ୍ଛା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା, ସମାନସଂୱାସକକମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେଯେୱ ନିମିତ୍ତାନି ବହି କତ୍ୱା ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋପମାଣେନେୱ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ଚତୁନହୁତାଧିକଦ୍ୱିଲକ୍ଖଯୋଜନପୁଥୁଲଂ ମହାପଥୱିଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଥୱୀସନ୍ଧାରକୌଦକଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗତା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେଯେୱ…ପେ… ଗତା ହୋତୀ''ତି। ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଯଦି ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ଗାମୋ ଅତ୍ଥି, ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯ ଗତପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ ଗତା। ଇତି ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ନ ଅୱତ୍ଥରତି, ସମାନସଂୱାସକସୀମାୱ ଅୱତ୍ଥରତି, ସମାନସଂୱାସକସୀମା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଗଚ୍ଛତି। ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ପନ ଯତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସକସୀମା, ତତ୍ଥେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''ଇତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା…ପେ… ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ତସ୍ମା –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ, ଯାୱତା ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତା କିତ୍ତିତା। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ ସମାନସଂୱାସଂ ଏକୂପୋସଥଂ, ଏସା ଞତ୍ତି।

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ, ଯାୱତା ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତା କିତ୍ତିତା, ସଙ୍ଘୋ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନତି ସମାନସଂୱାସଂ ଏକୂପୋସଥଂ। ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମାଯ ସମ୍ମୁତି ସମାନସଂୱାସାଯ ଏକୂପୋସଥାଯ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ୟ। ସମ୍ମତା ସା ସୀମା ସଙ୍ଘେନ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ। ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୩୯)।

ଏସା ସମାନସଂୱାସକକମ୍ମୱାଚା,

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ, ଯା ସା ସଙ୍ଘେନ ସୀମା ସମ୍ମତା ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ତଂ ସୀମଂ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ, ଏସା ଞତ୍ତି।

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ, ଯା ସା ସଙ୍ଘେନ ସୀମା ସମ୍ମତା ସମାନସଂୱାସା ଏକୂପୋସଥା। ସଙ୍ଘୋ ତଂ ସୀମଂ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସଂ ସମ୍ମନତି ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ। ଯସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ଖମତି ଏତିସ୍ସା ସୀମାୟ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତି ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେୟ୍ୟ। ସମ୍ମତା ସା ସୀମା ସଙ୍ଘେନ ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସା ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ। ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪)।

ଏସା ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚା ଞତ୍ତିଦୋସଅନୁସ୍ସାୱନାଦୋସେ ଅନୁଟ୍ଟପେତ୍ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ଭଣିତବ୍ବା। ଏତ୍ତାୱତା କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ତତିୟଙ୍ଗଂ ସୂପପନ୍ନଂ ହୋତି।

ଏୱମୟଂ ସୀମା ଅନ୍ତୋ ମଣିୱିମାନଂ ବହି ରଜତପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିମାନସାମିକଦେୱପୁତ୍ତୋତି ଇମେହି ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିୟ, ଅନ୍ତୋ କନକୱିମାନଂ ବହି ଫଳିକପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିମାନସାମିକଦେୱପୁତ୍ତୋତି ଇମେହି ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ ସୂରିୟମଣ୍ଡଲଂ ୱିୟ ଚ ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିପରିସସମ୍ପତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେହି ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ଅତିୱିୟ ସୋଭତି ୱିରୋଚତି, ଜିନସାସନସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତିକାରଣଭୂତା ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକପାଠେଇୟଂ ‘‘ସୀମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତେନ ପଠମଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା’’ତିଆଦି।

‘‘ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପୁରତ୍ଥିମଦିସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଉତ୍ତରାନୁଦିସଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ କିତ୍ତିତଂ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟ ନିମିତ୍ତଂ ପୁନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ସମ୍ମତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସମ୍ମତା ଅୟଂ ସୀମା ଏକାଦସହି ୱିପତ୍ତୀହି ମୁତ୍ତା, ତୀହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି ସମନ୍ନାଗତା ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଚୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣକାଲଂ ଅପରିମାଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅପଲୋକନାଦିଚତୁବ୍ବିଧକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଭୂତା ବଦ୍ଧସୀମା ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଯଦି ପନ ସଖଣ୍ଡସୀମଂ ମହାସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା, ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧେତ୍ୱା ସମୂହନିତପୋରାଣସୀମାୟ କେୱଲାୟ ପକତିଗାମସୀମାୟ ୱା ୱିସୁଂଗାମସୀମାୟ ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ତାସୁ ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ସୀମାସୁପଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ସୁଖକରଣତ୍ଥଂ ସୀମା ପଠମଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ତଂ ପନ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ୱତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ସଚେ ହି ବୋଧିଚେତିୟଭତ୍ତସାଲାଦୀନି ସବ୍ବୱତ୍ଥୂନି ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କତୱିହାରେ ବନ୍ଧନ୍ତି, ୱିହାରମଜ୍ଝେ ବହୂନଂ ସମୋସରଣଟ୍ଠାନେ ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ଅକତୱିହାରେ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ବୋଧିଚେତିୟାଦୀନଂ ସବ୍ବୱତ୍ଥୂନଂ ପତିଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଯଥା ପତିଟ୍ଠିତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ହୋତି, ଏୱଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ‘‘ଇମଂ ପନ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତେହୀ’’ତିଆଦି।

କିତ୍ତକପ୍ପମାଣା ପନ ଖଣ୍ଡସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବାତି? ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସଚେ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତି, ତତୋ ଓରଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପରଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀପି ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ୧୩୮) ‘‘ସା ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନା’’ତିଆଦି। ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂତି ଚ ନିସିନ୍ନେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ଅବ୍ଭାନକରଣକାଲେ କମ୍ମାରହଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ୱୀସତିଗଣସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସୀଦନପ୍ପହୋନକତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୩୮) ‘‘ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦି। ତଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସୀମମାଠଅକସ୍ସ ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତୂପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା। ଅନ୍ତୋଖଣ୍ଡସୀମାୟମେୱ ଠତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ‘‘ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାୟ ସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ତସ୍ସାୟେୱ ସୀମାୟ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମତ୍ଥଂ ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ‘‘ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହୀ’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ବହି ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା। ସୀମନ୍ତରିକା ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ଏକରତନପ୍ପମାଣା ୱଟ୍ଟତି, ୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣାପି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣାପି ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ୱିହାରୋ ମହା ହୋତି, ଦ୍ୱେପି ତିସ୍ସୋପି ତତୁତ୍ତରିପି ଖଣ୍ଡସୀମାୟୋ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା’’ତିଆଦି।

ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ମହାସୀମାସମ୍ମୁତିକାଲେ ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାସୀମାୟ ଠତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଅନୁପରିୟାୟନ୍ତେହି ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା କିତ୍ତେତବ୍ବା, ତତୋ ଅୱସେସନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହନ୍ତେହି କମ୍ମୱାଚାୟ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମତ୍ଥଂ ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚାପି କାତବ୍ବା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ‘‘ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା’’ତିଆଦି।

‘‘ସମନ୍ତା ଅନୁପରିୟାୟନ୍ତେହି ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା କିତ୍ତେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ କିତ୍ତେତବ୍ବାତି? ଦକ୍ଖିଣତୋ ଅନୁପରିୟାୟନ୍ତେନେୱ କିତ୍ତେତବ୍ବା। ତଥା

ହି ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ''ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ନିମିତ୍ତାନି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ତଥା ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଦକ୍ଖିଣାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ''ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ତଥା ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ପଚ୍ଛିମାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ''ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ତଥା ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ''ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନି ନିମିତ୍ତାନି ଅନୁକ୍କମେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖେନ ଠତ୍ୱା ପୁରିମଂ କିତ୍ତିତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପୁନ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ବହୂନମ୍ପି ଖଣ୍ଡସୀମାନଂ ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ପଚ୍ଚେକଂ କିତ୍ତେତବ୍ବା, ତତୋ ପଚ୍ଛା ଅୱସେସନିମିତ୍ତାନୀତି ମହାସୀମାଯ ବାହିରବନ୍ଧନେସୁ ନିମିତ୍ତାନି। ଏୱଂ ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ମହାସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ନିମିତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସୀମାନଂ ସଙ୍କରଦୋସାପଗମନତ୍ଥଂ ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣାନଂ ଠପେତବ୍ବତ୍ତା। ଏୱଂ ସମନ୍ତା ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତେନ ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା କିତ୍ତେତବ୍ବା। ତଥାହି ୱୁତ୍ତଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨। ୧୩୮) ''ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣାତି ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠପିତନିମିତ୍ତପାସାଣା, ତେ ପନ କିତ୍ତେନ୍ତେନ ପଦକ୍ଖିଣତୋ ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତେନେୱ କିତ୍ତେତବ୍ବା''ତିଆଦି।

କିଂ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନେୱ ସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେନପି ଅନୁକ୍କମେନ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବାତି? ସଚେ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ତତୋ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ମହାସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେନ୍ତି, ଏୱଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଯଂ ସୀମଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ପଠମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ଖଣ୍ଡସୀମତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ''ସଚେ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନୀ''ତିଆଦି। ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସୀମମହାସୀମବନ୍ଧନେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୋ ଗୁଣୋତି ଚେ? ଏୱଂ ବଦ୍ଧାସୁ ପନ ସୀମାସୁ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ମହାସୀମାଯଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଂ ନ କୋପେନ୍ତି, ମହାସୀମାଯ ୱା ଠିତା ଖଣ୍ଡସୀମାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ, ସୀମନ୍ତରିକାଯ ପନ ଠିତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନ କୋପେନ୍ତି। ଗାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପନ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠିତା କୋପେନ୍ତି। ସୀମନ୍ତରିକା ହି ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଭଜତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଏୱଂ ବଦ୍ଧାସୁ ପନ ସୀମାସୂ''ତିଆଦି, ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରେସୁ ୱସନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତେହି ତିଚୀୱରେହି ୱିନା ଯଥାରୁଚି ୱସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ସଚେ ପନ ଗାମୋ ଅତ୍ଥି, ଗାମଗାମୂପଚାରେସୁ ନ ଲଭତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ସୀମାବନ୍ଧନୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୫। ଉପୋସଥପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୧୬୮। ଏୱଂ ସୀମାୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉପୋସଥପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଉପୋସଥପୱାରଣାତି ଏତ୍ଥ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉପୋସଥସଦ୍ଦୋ ତାୱ –

‘‘ଉଦ୍ଦେସେ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ, ପଣ୍ଣତ୍ତିଯମୁପୋସଥୋ;

ଉପୱାସେ ଚ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗେ, ଉପୋସଥଦିନେ ସିଯା’’ତି। –

ୱଚନତୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯଂ ଉପୱାସେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୀଲେ ଉପୋସଥଦିନେ ଚ ୱତ୍ତତି। ତଥା ହେସ ‘‘ଆଯାମାୱୁସୋ କପ୍ପିନ ଉପୋସଥଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୫୦; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୮୫) ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଆଗତୋ, ‘‘ଉପୋସଥୋ ନାମ ନାଗରାଜା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୬) ପଣ୍ଣତ୍ତିଯଂ, ‘‘ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱେ ସଦା ଫେଗ୍ଗୁ, ସୁଦ୍ଧସ୍ସୁପୋସଥୋ ସଦା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୭୯) ଉପୱାସେ, ‘‘ଏୱଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପୋସଥୋ ଉପୱୁତ୍ଥୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୪୩) ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୀଲେ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥେ ସଭିକ୍ଖୁକାଆୱାସା ଅଭିକ୍ଖୁକୋ ଆୱାସୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୧୦୪୮) ଉପୋସଥଦିନେ ୱତ୍ତତି। ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପାରିସୁଦ୍ଧିଅଧିଟ୍ଠାନେସୁପି ୱତ୍ତତି। ତେ ପନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଅନ୍ତୋଗଧାତି କତ୍ୱା ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତା। ଇଧ ପନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଉପୋସଥଦିନେ ଚ ୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଉପୱସନଂ ଉପୋସଥୋ, ସୀଲେନ ଉପେତା ହୁତ୍ୱା ୱସନନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଉପୋସଥଦିନେ ଉପୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଉପୋସଥୋ, ଏତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ସୀଲେନ ଉପେତା ହୁତ୍ୱା ୱସନ୍ତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ।

ପୱାରଣା-ସଦ୍ଦୋ ପନ ‘‘ପୱାରଣା ପଟିକ୍ଖେପେ, କଥିତାଚ୍ଛେସନାଯ ଚା’’ତି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ ୱଚନତୋ ପଟିକ୍ଖେପେ ଅଚ୍ଛେସନେ ଚ ୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭୁତ୍ତାୱୀ ପୱାରିତୋ ଅନତିରିତ୍ତଂ ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା ଖାଦେଯ୍ୟ ୱା ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୨୩୮) ପଟିକ୍ଖେପେ, ‘‘ସଙ୍ଘୋ ପୱାରେଯ୍ୟା’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୨୧୦) ଅଚ୍ଛେସନେ, ‘‘ଅଜ୍ଜପୱାରଣା ଚାତୁଦ୍ଦସୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୨) ପୱାରଣାଦିୱସେ। ସୋ ପନ ଅଚ୍ଛେସନଦିୱସୋଯେୱାତି ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପନ ଅଚ୍ଛେସନେ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ପୱାରୀଯତେ ପୱାରଣା, ପକାରେନ ଇଚ୍ଛୀଯତେତ୍ୟତ୍ଥୋ। ପ-ପୁବ୍ବ ୱରଧାତୁ ଚୁରାଦିଗଣିକାଯଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇଯଂ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକାନନ୍ତରଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକୋ, ତଦନନ୍ତରଂ ପୱାରଣକ୍ଖନ୍ଧକୋ ସଙ୍ଗୀତୋ, ତଥାପି ଉପୋସଥପୱାରଣକମ୍ମାନଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସମାନତ୍ତା ଯମକମିୱ ଭୂତତ୍ତା ମିସ୍ସେତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ହୋତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁକାମା ଚାତି ମନ୍ତ୍ୱା ଖନ୍ଧକଦ୍ୱଯସଙ୍ଗହିତଂ ଅତ୍ଥଂ ଏକେନେୱ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଦସ୍ସେତି ଆଚରିଯୋ। ତତ୍ଥ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ ପନ୍ନରସିକୋ ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋତି ଦିୱସୱସେନ ତଯୋ ଉପୋସଥା ହୋନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚତୁଦ୍ଦସିଯଂ ନିଯୁତ୍ତୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ, ଏୱଂ ପନ୍ନରସିକୋ। ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋ ନାମ ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିକଦିୱସେ କାତବ୍ବୋପୋସଥୋ। ହେମନ୍ତଗିମ୍ହୱସ୍ସାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହେମନ୍ତୋତୁ ନାମ ଅପରକତ୍ତିକକାଳପକ୍ଖସ୍ସ ପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଫଗ୍ଗୁନପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା। ଗିମ୍ହୋତୁ ନାମ ଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା। ୱସ୍ସାନୋତୁ ନାମ ଆସାଳ୍ହସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା। ତତିଯସତ୍ତମପକ୍ଖେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ କତ୍ୱା ଛ ଚାତୁଦ୍ଦସିକାତି ହେମନ୍ତସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିଯେ ଚ ସତ୍ତମେ ଚ ପକ୍ଖେ ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା, ମିଗସିରମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ, ମାଘମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଗିମ୍ହସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିଯେ ଚିତ୍ତମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ ସତ୍ତମେ ଜେଟ୍ଠମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ ଚ, ୱସ୍ସାନସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିଯେ ସାୱଣସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ ଚ ସତ୍ତମେ ଅସ୍ସଯୁଜମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସା ପନ୍ନରସିକାତି ସେସା ଅଟ୍ଠାରସ ପନ୍ନରସିକା।

ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘କତ୍ତିକସ୍ସ ଚ କାଳମ୍ହା;

ଯାୱ ଫଗ୍ଗୁନପୁଣ୍ଣମା;

ହେମନ୍ତକାଲୋତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ;

ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

‘‘ଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ ଚ କାଳଅମ୍ହା;

ଯାୱ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମା;

ଗିମ୍ହକାଲୋତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ;

ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

‘‘ଆସାଳ୍ହସ୍ସ ଚ କାଳଅମ୍ହା;

ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା;

ୱସ୍ସକାଲୋତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ;

ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

‘‘ଉତୂନଂ ପନ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ପକ୍ଖେ ତତିୟସତ୍ତମେ;

ଚତୁଦ୍ଦସୋତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ନୟଞ୍ଞୁନୋ’’ତି। (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା);

ଏୱଂ ଏକସଂୱଚ୍ଛରେ ଚତୁୱୀସତି ଉପୋସଥାତି ଏୱଂ ଇମିନା ୱୁତ୍ତନୟେନ ହେମନ୍ତାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ଉତୁମ୍ହି ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠଅଟ୍ଠୋପୋସଥତ୍ତା ଉତୁତ୍ତୟସମୋଧାନଭୂତେ ଏକସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଚତୁୱୀସତି ଉପୋସଥା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ତାୱ ପକତିଚାରିତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଏକସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଛଚାତୁଦ୍ଦସିକଅଟ୍ଠାରସପନ୍ନରସିକୌପୋସଥକରଣଂ ତାୱ ପଠମଂ ପକତିୟା ସଭାୱେନ ଚାରିତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ହୋତି, ନ ବହୁତରାୱାସିକାଦିନା କାରଣେନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟେସତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ପନ୍ନରସେ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୩୬) ୱଚନତୋ ‘‘ଯୋ ପନ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୧୭୮) ଚ ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟେ ସତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସକିନ୍ତି ଏକୱାରଂ। ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଆୱାସିକେହି ‘‘ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ’’ତି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ କରିୟମାନେ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ, ନ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ‘‘ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଉପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ କାତୁଂ, କଥଂ ମୟଂ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପଠମତରଂ ପୱାରେୟ୍ୟାମା’’ତି (ମହାୱ। ୨୪୦) ୱଚନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମସୁତ୍ତସ୍ସ ଏକେକସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିୟସତ୍ତମପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ଅୱସେସସ୍ସ ପନ୍ନରସେ ୱା ସକିଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବନ୍ତି। ପକତିଚାରିତ୍ତୱସେନପି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେହୀ’’ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ତାନି ଦସ୍ସିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟେ ସତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଅନୁରୂପେ ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତୀତି ଏୱମାଦିକେ ପଚ୍ଚୟେ ସତି। ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେତି ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ତତିୟସତ୍ତମପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚାତୁଦ୍ଦସେ।

ତତ୍ରାୟଂ ପାଳି (ମହାୱ। ୧୭୮) –

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ପନ୍ନରସୋ। ସଚେ ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ସଚେ ସମସମା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଆଗନ୍ତୁକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପନ୍ନରସୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ। ସଚେ ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବଂ। ସଚେ ସମସମା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବଂ। ସଚେ ଆଗନ୍ତୁକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବଂ।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଟିପଦୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ପନ୍ନରସୋ। ସଚେ ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ନାକାମା ଦାତଦ୍ବା ସାମଗ୍ଗୀ, ଆଗନ୍ତୁକେହି ନିସ୍ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତଦ୍ବୋ। ସଚେ ସମସମା ହୋନ୍ତି, ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ନାକାମା ଦାତଦ୍ବା ସାମଗ୍ଗୀ, ଆଗନ୍ତୁକେହି ନିସ୍ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତଦ୍ବୋ। ସଚେ ଆଗନ୍ତୁକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ସାମଗ୍ଗୀ ୱା ଦାତଦ୍ବା, ନିସ୍ସୀମଂ ୱା ଗନ୍ତଦ୍ବଂ।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପନ୍ନରସୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ପାଟିପଦୋ। ସଚେ ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ସାମଗ୍ଗୀ ୱା ଦାତଦ୍ବା, ନିସ୍ସୀମଂ ୱା ଗନ୍ତଦ୍ବଂ। ସଚେ ସମସମା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ସାମଗ୍ଗୀ ୱା ଦାତଦ୍ବା, ନିସ୍ସୀମଂ ୱା ଗନ୍ତଦ୍ବଂ। ସଚେ ଆଗନ୍ତୁକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତି, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ନାକାମା ଦାତଦ୍ବା ସାମଗ୍ଗୀ, ଆୱାସିକେହି ନିସ୍ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତଦ୍ବୋ’’ତି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅଟ୍ଠକଥା (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୮) –

ଆୱାସିକାନଂଭିକ୍ଖୂନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ପନ୍ନରସୋତି ଏତ୍ଥ ୟେସଂ ପନ୍ନରସୋ, ତେ ତିରୋରଟ୍ଠତୋ ୱା ଆଗତା, ଅତୀତଂ ୱା ଉପୋସଥଂ ଚାତୁଦ୍ଦସିକଂ ଅକଂସୂତି ୱେଦିତଦ୍ବା। ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବନ୍ତି ଆୱାସିକେହି ‘‘ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ’’ତି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ କରିୟମାନେ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବଂ, ନ ପଟିକ୍କୋସିତଦ୍ବଂ। ନାକାମା ଦାତଦ୍ବାତି ନ ଅନିଚ୍ଛାୟ ଦାତଦ୍ବାତି।

‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିମ୍ହି ଅୟଂ ପୱାରଣକ୍ଖନ୍ଧକାଗତା ପାଠଇ (ମହାୱ। ୨୪୦) – ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବହୁଲା ସନ୍ଦିଟ୍ଠା ସମ୍ଭତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ସାମନ୍ତା ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନକାରକା କଲହକାରକା ୱିୱାଦକାରକା ଭସ୍ସକାରକା ସଙ୍ଘେ ଅଧିକରଣକାରକା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି ‘‘ମୟଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନଂ ପୱାରଣାୟ ପୱାରଣଂ ଠପେସ୍ସାମା’’ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଉପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ କାତୁଂ, କଥଂ ମୟଂ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପଠମତରଂ ପୱାରେୟ୍ୟାମାତି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅଟ୍ଠକଥା (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୦) – ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଉପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ କାତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମା ଦ୍ୱେ, ତତିୟୋ ପନ ପକତିୟାପି ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋୟେୱାତି, ତସ୍ମା ତତିୟଚତୁତ୍ଥା ୱା ତତିୟଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମା ୱା ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା କାତଦ୍ବା। ଅଥ ଚତୁତ୍ଥେ କତେ ସୁଣନ୍ତି, ପଞ୍ଚମୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ କାତଦ୍ବୋ, ଏୱମ୍ପି ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ଭଣ୍ଡନକାରକାନଂ ତେରସେ ୱା ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ଇମେ ପନ୍ନରସୀପୱାରଣଂ ପୱାରେସ୍ସନ୍ତୀତି।

ତତ୍ଥ ଅୟଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀପାଠୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୪୦) – ଚତୁତ୍ଥେ କତେ ସୁଣନ୍ତୀତି ଚତୁତ୍ଥେ ପନ୍ନରସିକୁପୋସଥେ କତେ ଅମ୍ହାକଂ ପୱାରଣଂ ଠପେସ୍ସନ୍ତୀତି ସୁଣନ୍ତି। ଏୱମ୍ପି ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ହୋନ୍ତୀତି ତତିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ହୋନ୍ତୀତି।

ତତ୍ରାୟଂ ୱିମତିୱିନୋଦନୀପାଠୋ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୦) – ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ହୋନ୍ତୀତି ତତିୟପକ୍ଖେ ଚାତୁଦ୍ଦସିୟା ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା ହୋନ୍ତି। ଭଣ୍ଡନକାରକାନଂ ତେରସେ ୱା ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ଇମେ ପନ୍ନରସୀପୱାରଣଂ ପୱାରେସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମିନା ୟଥାସକଂ ଉପୋସଥକରଣଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୀପନ୍ନରସୀୱୋହାରୋ, ନ ଚନ୍ଦଗତିସିଦ୍ଧିୟା ତିଥିୟା ୱସେନାତି ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚାପି ଏୱଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜୂନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୮୬) ୱଚନତୋ ପନେତ୍ଥ ଲୋକିୟାନଂ ତିଥିଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତେହିପି ଅତ୍ତନୋ ଉପୋସଥକ୍କମେନ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପନ୍ନରସିଂ ୱା ପନ୍ନରସିଂ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ୱା କରୋନ୍ତେହେୱ ଅନୁୱତ୍ତିତଦ୍ବଂ, ନ ପନ ସୋଳସମଦିୱସଂ ୱା ତେରସମଦିୱସଂ ୱା ଉପୋସଥଦିୱସଂ କରୋନ୍ତେହି। ତେନେୱ ପାଠଇୟମ୍ପି (ମହାୱ। ୨୪୦) ‘‘ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଉପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଦ୍ୱାଦସିୟଂ, ତେରସିୟଂ ୱା ଉପୋସଥୋ କାତଦ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ‘‘ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ପନ୍ନରସେ ୱା’’ତିଆଦିୱଚନମ୍ପି (ମହାୱ। ୧୩୬) ଉପୱୁତ୍ତକ୍କମେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତିଥିକ୍କମେନାତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି।

ନ କେୱଲଂ ଉପୋସଥଦିୱସାୟେୱ ତୟୋ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ପୱାରଣାଦିୱସାପୀତି ଆହ ‘‘ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ପନା’’ତିଆଦି। ମାଇତି ଚନ୍ଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତସ୍ସ ଗତିୟା ଦିୱସସ୍ସ ମିନିତବ୍ବତୋ, ସୋ ଏତ୍ଥ ସକଲକଲାପପାରିପୂରିୟା ପୁଣ୍ଣୋତି ପୁଣ୍ଣମା। ପୁବ୍ବକତ୍ତିକାୟ ପୁଣ୍ଣମା ପୁବ୍ବକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ଅସ୍ସୟୁଜପୁଣ୍ଣମା। ସା ହି ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା। ତେସଂୟେୱାତି ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂୟେୱ। ଭଣ୍ଡନକାରକେହୀତି କଲହକାରକେହି। ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତି, ଭଣ୍ଡନକାରକେ ଅନୁୱାଦୱସେନ ଅସ୍ସୟୁଜପୁଣ୍ଣମାଦିଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତା ପୱାରଣଂ କାଳପକ୍ଖଂ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ, ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆୱାସିକା, ୟଦାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଇଦାନି ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟାମ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାମ, ଆଗମେ କାଳେ ପୱାରେୟ୍ୟାମା’’ତି, ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ, ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆୱାସିକା, ୟଦାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଇଦାନି ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟାମ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାମ, ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ପୱାରେୟ୍ୟାମା’’ତି (ମହାୱ। ୨୪୦) ଚ ଏୱଂ ଛଡ୍ଡିୟା ପୱାରଣଂ ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଥାତି ଅନନ୍ତରତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଚତୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ, ଦିୱସୋ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଆଗମେ କାଳେ ପୱାରେୟ୍ୟାମା’’ତି ଛଡ୍ଡିଂ ଠପୟିଂସୁ। ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ୱାତି କୋମୁଦିଚାତୁମାସିନିପୁଣ୍ଣମଦିୱସୋ ୱା। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ପୱାରେୟ୍ୟାମା’’ତି ଛଡ୍ଡିଂ ଠପୟିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ପନ ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ କୋମୁଦିୟା ଚାତୁମାସିନିୟା ଅୱସ୍ସଂ ପୱାରେତବ୍ବଂ। ନ ହି ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ଲବ୍ଭତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ତେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନକାରକା କଲହକାରକା ୱିୱାଦକାରକା ଭସ୍ସକାରକା ସଙ୍ଘେ ଅଧିକରଣକାରକା ତମ୍ପି ଜୁଣ୍ହଂ ଅନୁୱସେୟ୍ୟୁଂ। ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ସବ୍ବେହେୱ ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ କୋମୁଦିୟା ଚାତୁମାସିନିୟା ଅକାମା ପୱାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୪୦)। ତେନେୱାହ ‘‘ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ଏୱ ୱା’’ତି। ୟଦି ହି ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେୟ୍ୟୁ, ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପୱାରଣାୟ ପୱାରେତବ୍ବଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିୟା’’ତି (ମହାୱ। ୨୩୩)। ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣାୟୋଗତୋ ପୱାରଣାଦିୱସା। ପି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେୱଲଂ ପୱାରଣାଦିୱସାୱ , ଅଥ ଖୋ ତଦଞ୍ଞେ ଉପୋସଥଦିୱସାପି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦମ୍ପୀତି ପୱାରଣତ୍ତୟମ୍ପି। ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟେତି ବହୁତରାୱାସିକାଦିପଚ୍ଚୟେ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାନନ୍ତି ପୁବ୍ବକତ୍ତିକପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକସଙ୍ଖାତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅସ୍ସୟୁଜକୋମୁଦିପୁଣ୍ଣମାନଂ।

ଇଦାନି ୟୋ ସୋ ସାମଗ୍ଗିଉପୋସଥଦିୱସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଞ୍ଚ ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ସାମଗ୍ଗିପୱାରଣାଦିୱସଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୟଦା ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଓସାରିତେ ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିନ୍ତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଓସାରିତେ, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାୟ କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱସେନ ପୱେସିତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ମାତି ତସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ। ତଦା ଠପେତ୍ୱା ଚୁଦ୍ଦସପନ୍ନରସେ ଅଞ୍ଞୋ ୟୋ କୋଚି ଦିୱସୋ ଉପୋସଥଦିୱସୋ ନାମ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କସ୍ମାତି ଆହ ‘‘ତାୱଦେୱ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱଚନତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ତାୱଦେୱାତି ତଂ ଦିୱସମେୱ। ୱଚନତୋତି କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୪୭୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୟତ୍ର ପନ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ କାରଣେନ ୱିୱଦନ୍ତା ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ଠପେନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିତେ ‘‘ସମଗ୍ଗା ଜାତମ୍ହା’’ତି ଅନ୍ତରା ସାମଗ୍ଗିଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, କରୋନ୍ତେହି ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କତୋ ନାମ ହୋତି।

କତ୍ତିକମାସବ୍ଭନ୍ତରେତି ଏତ୍ଥ କତ୍ତିକମାସୋ ନାମ ପୁବ୍ବକତ୍ତିକମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ତାୱ ଏକୂନତିଂସରତ୍ତିଦିୱା, ତସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। ତତୋ ପୁରେ ୱା ପନ ପଚ୍ଛା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଅୟମେୱାତି ୟୋ କୋଚି ଦିୱସୋୟେୱ। ଇଧାପି କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକେ ସାମଗ୍ଗିୟା ସଦିସାୱ ସାମଗ୍ଗୀ ୱେଦିତବ୍ବା। ୟେ ପନ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକେ ପୱାରଣଂ ଠପେତ୍ୱା ସମଗ୍ଗା ହୋନ୍ତି, ତେହି ପୱାରଣାୟମେୱ ପୱାରଣା କାତବ୍ବା, ତାୱଦେୱ ନ କାତବ୍ବା, କରୋନ୍ତେହି ଅପ୍ପୱାରଣାୟ ପୱାରଣା କତା ନାମ ହୋତି, ‘‘ନ କାତବ୍ବାୟେୱା’’ତି ନିୟମେନ ୟଦି କରୋତି, ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ହି ଉପୋସଥକରଣେ ଦୁକ୍କଟଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିୟା’’ତି (ମହାୱ। ୧୮୩)।

୧୬୯ ।ସଙ୍ଘେ ଉପୋସଥୋ ନାମ ଏକସୀମାୟଂ ସନ୍ନିପତିତେନ ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିସଙ୍ଘେନ କତ୍ତବ୍ବୋ ଉପୋସଥୋ, ସୋ ଚ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋୟେୱ। ଗଣେ ଉପୋସଥୋ ନାମ ଏକସୀମାୟଂ ସନ୍ନିପତିତେହି ଦ୍ୱୀହି, ତୀହି ୱା ଭିକ୍ଖୂହି କତ୍ତବ୍ବୋ ଉପୋସଥୋ, ସୋ ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋୟେୱ। ପୁଗ୍ଗଲେ ଉପୋସଥୋ ନାମ ଏକସୀମାୟଂ ନିସିନ୍ନେନ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା କତ୍ତବ୍ବୋ ଉପୋସଥୋ, ସୋ ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥୋୟେୱ। ତେନାହ ‘‘କାରକୱସେନ ଅପରେପି ତୟୋ ଉପୋସଥା’’ତି। କତ୍ତବ୍ବାକାରୱସେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ତୀସୁ ଉପୋସଥେସୁ ସୁତ୍ତୁଦ୍ଦେସୋ ନାମ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ। ସୋ ଦୁୱିଧୋ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଚ ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଚ। ତତ୍ର ଓୱାଦୋୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ସରୂପେନ କଥନଂ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱୀତିକ୍କମେ ଅୟଂ ନାମ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ଆପତ୍ତିୱସେନ ଆଣାପନଂ ପଞ୍ଞାପନଂ ଆଣା। ସେସଂ ଅନନ୍ତରସଦିସମେୱ।

ତତ୍ଥ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ନାମ –

‘‘ଖନ୍ତି ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା;

ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା;

ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀ;

ନ ସମଣୋ ହୋତି ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ।

‘‘ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା;

ସଚିତ୍ତପରିଯୋଦପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ।

‘‘ଅନୂପୱାଦୋ ଅନୂପଘାତୋ, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ;

ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ ଭତ୍ତସ୍ମିଂ, ପନ୍ତଞ୍ଚ ସଯନାସନଂ;

ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆଯୋଗୋ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ’’ନ୍ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୯୦; ଧ। ପ। ୧୮୩-୧୮୫) –

ଇମା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା।

ତତ୍ଥ ଖନ୍ତି ପରମଂ ତପୋତି ଅଧିୱାସନଖନ୍ତି ନାମ ପରମଂ ତପୋ। ତିତିକ୍ଖାତି ଖନ୍ତିଯା ଏୱ ୱେୱଚନଂ, ତିତିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତା ଅଧିୱାସନଖନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ତପୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ପରମନ୍ତି ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା। ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀତି ଯୋ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିୱିରହିତତ୍ତା ପରଂ ଉପଘାତେତି ବାଧତି ୱିହିଂସତି, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ହୋତି । ଚତୁତ୍ଥପାଦୋ ପନ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ‘‘ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ଏତସ୍ସ ହି ନ ସମଣୋ ହୋତୀତି ୱେୱଚନଂ। ‘‘ପରୂପଘାତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋତି ୱେୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ପରୂପଘାତୀତି ସୀଲୂପଘାତୀ। ସୀଲଞ୍ହି ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ପରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ଚ ସମଣୋ ପରଂ ଯଂ କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ ପରୂପଘାତୀ ହୋତି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲୱିନାସକୋ, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଯୋ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯା ଅଭାୱା ପରୂପଘାତୀ ହୋତି, ପରଂ ଅନ୍ତମସୋ ଡଂସମକସମ୍ପି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ସୋ ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ। କିଂ କାରଣା? ମଲସ୍ସ ଅପବ୍ବଜିତତ୍ତା। ‘‘ପବ୍ବାଜଯମତ୍ତନୋ ମଲଂ, ତସ୍ମା ‘ପବ୍ବଜିତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୩୮୮) ଇଦଞ୍ହି ପବ୍ବଜିତଲକ୍ଖଣଂ। ଯୋପି ନ ହେୱ ଖୋ ଉପଘାତେତି ନ ମାରେତି, ଅପିଚ ଦଣ୍ଡାଦୀହି ୱିହେଠେତି, ସୋପି ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ ନ ସମଣୋ ହୋତି। କିଂକାରଣା? ୱିହେସାଯ ଅସମିତତ୍ତା। ‘‘ସମିତତ୍ତା ହି ପାପାନଂ, ସମଣୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୨୬୫) ଇଦଞ୍ହି ସମଣଲକ୍ଖଣଂ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ସବ୍ବପାପସ୍ସାତି ସବ୍ବାକୁସଲସ୍ସ। ଅକରଣନ୍ତି ଅନୁପ୍ପାଦନଂ। କୁସଲସ୍ସାତି ଚତୁଭୂମକକୁସଲସ୍ସ। ଉପସମ୍ପଦାତି ଉପସମ୍ପାଦନଂ ପଟିଲାଭୋ। ସଚିତ୍ତପରିଯୋଦପନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋଦାପନଂ ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣଂ ସବ୍ବସୋ ପରିସୋଧନଂ, ତଂ ପନ ଅରହତ୍ତେନ ହୋତି, ଇତି ସୀଲସଂୱରେନ ସବ୍ବପାପଂ ପହାଯ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାହି ସମଥୱିପସ୍ସନାହି କୁସଲଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲେନ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯୋଦପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ ଓୱାଦୋ ଅନୁସିଟ୍ଠି।

ତତିଯଗାଥାଯ ଅନୂପୱାଦୋତି ୱାଚାଯ କସ୍ସଚି ଅନୁପୱଦନଂ। ଅନୂପଘାତୋତି କାଯେନ କସ୍ସଚି ଉପଘାତାକରଣଂ। ପାତିମୋକ୍ଖେତି ଯଂ ତଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଅତିମୋକ୍ଖଂ ଅତିପମୋକ୍ଖଂ ଉତ୍ତମସୀଲଂ। ପାତି ୱା ଅଗତିୱିସେସେହି ମୋକ୍ଖେତି ଦୁଗ୍ଗତିଭଯେହି, ଯୋ ୱା ନଂ ପାତି, ତଂ ମୋକ୍ଖେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ। ସଂୱରୋତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅୱୀତିକ୍କମଲକ୍ଖଣୋ ସଂୱରୋ। ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାତି ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗୱସେନ ପମାଣଞ୍ଞୁତା। ପନ୍ତଞ୍ଚ ସଯନାସନନ୍ତି ଜନସଙ୍ଘଟ୍ଟନୱିରହିତଂ ନିଜ୍ଜନସମ୍ବାଧଂ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଞ୍ଚ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱୀହିଯେୱ ପଚ୍ଚଯେହି ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସୋ ଦୀପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ ପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସସାମଞ୍ଞେନ ଇତରଦ୍ୱଯସ୍ସପି ଲକ୍ଖଣହାରନଯେନ ଜୋତିତତ୍ତା। ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆଯୋଗୋତି ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ତତୋପି ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତମେୱ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅଧିଚିତ୍ତେ ଆଯୋଗୋ

ଚ ଅନୁଯୋଗୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନନ୍ତି ଏତଂ ପରସ୍ସ ଅନୁପୱଦନଂ, ଅନୁପଘାତନଂ , ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ, ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗେସୁ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା , ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୱସିଭାୱାଯ ୱିୱିତ୍ତସେନାସନସେୱନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ଓୱାଦୋ ଅନୁସିଟ୍ଠୀତି। ଇମା ପନ ତିସ୍ସୋ ଗାଥାଯୋ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଗାଥା ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତଂ ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ନ ସାୱକା। ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୩୪) ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖଂ ନାମ, ତଂ ସାୱକା ଏୱ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ନ ବୁଦ୍ଧା। ଇଦମେୱ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ଅନୁପଗତୋ ନାମ ତତ୍ଥେୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅସତିଯା ପୁରିମିକାଯ ଅନୁପଗତୋ ୱା। ଚାତୁମାସିନିଯନ୍ତି ଚତୁମାସିଯଂ। ସା ହି ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ପାରିପୂରିଭୂତାତି ଚାତୁମାସୀ, ସା ଏୱ ‘‘ଚାତୁମାସିନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସଂ ଚାତୁମାସିନିଯଂ, ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯସାମଗ୍ଗିନ୍ତି କାଯେନ ସମଗ୍ଗଭାୱଂ, ହତ୍ଥପାସୂପଗମନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତା ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ପଞ୍ଚ, ପୁରିମେହି ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରିତେ ପଚ୍ଛିମେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ନ ଏକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ଦ୍ୱେ ଞତ୍ତିଯୋ ଠପେତବ୍ବା। ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତା ଚତ୍ତାରୋ ତଯୋ ଦ୍ୱେ ଏକୋ ୱା ହୋତି, ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଥ ପୁରିମିକାଯ ଚତ୍ତାରୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ଚତ୍ତାରୋ ତଯୋ ଦ୍ୱେ ଏକୋ ୱା, ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଥ ପୁରିମିକାଯ ତଯୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ତଯୋ ଦ୍ୱେ ଏକୋ ୱା, ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଞ୍ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତେହି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତା ଥୋକତରା ଚେୱ ହୋନ୍ତି ସମସମା ଚ, ସଙ୍ଘପୱାରଣାଯ ଚ ଗଣଂ ପୂରେନ୍ତି, ସଙ୍ଘପୱାରଣାୱସେନ ଞତ୍ତି ଠପେତବ୍ବା। ସଚେ ପନ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଏକୋ ହୋତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଗଣଞତ୍ତିଯା ପନ ସୋ ଗଣପୂରକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଗଣୱସେନ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମେହି ପୱାରେତବ୍ବଂ। ଇତରେନ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଦ୍ୱେ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ଏକୋ ୱା, ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଚେ ପୁରିମିକାଯପି ଏକୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ଏକୋ, ଏକେନ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ, ଏକେନ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ପୁରିମେହି ୱସ୍ସୂପଗତେହି ପଚ୍ଛା ୱସ୍ସୂପଗତା ଏକେନପି ଅଧିକତରା ହୋନ୍ତି, ପଠମଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଥୋକତରେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ। କତ୍ତିକଚାତୁମାସିନିପୱାରଣାଯ ପନ ସଚେ ପଠମୱସ୍ସୂପଗତେହି ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତେହି ପଚ୍ଛା ଉପଗତା ଅଧିକତରା ୱା ସମସମା ୱା ହୋନ୍ତି, ପୱାରଣାଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରେତବ୍ବଂ, ତେହି ପୱାରିତେ ପଚ୍ଛା ଇତରେହି ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ଅଥ ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା ବହୂ ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଛା ୱସ୍ସୂପଗତା ଥୋକା ୱା ଏକୋ ୱା, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ପଚ୍ଛା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ତେନ ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି।

ଠପେତ୍ୱା ପନ ପୱାରଣାଦିୱସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ। ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେ ପାତିମୋକ୍ଖେତି ‘‘ପରିଯୋସିତମତ୍ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସମାନେ’’ତି ଅପରିଯୋସିତେ ଆଗତେ ସତି ଅୱସେସସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ସୋତବ୍ବତ୍ତା ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅୱୁଟ୍ଠିତାଯାତିଆଦୀନିପି ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତକାଲମେୱ ପରିସାଯ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱଦତି। ସମସମା ୱାତି ପୁରିମେହି ସମପରିମାଣା। ଥୋକତରା ୱାତି ପୁରିମେହି ଥୋକତରପରିମାଣା। ଏତେନ ବହୁତରେସୁ ଆଗତେସୁ ପୁନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ନ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱାତି ଏକସ୍ମିଂ ଅଂସେ ସାଧୁକଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥାଯଂ (ସୁ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୪୫) ପନ ‘‘ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ ପୁନ ସଣ୍ଠାପନେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଂସନ୍ତି ଚ ୱାମଂସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯତୋ ଯଥା ୱାମଂସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ତଥା ଚୀୱରଂ କତ୍ୱାତି ଏୱମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ସଚେ ପନ ତତ୍ଥ ପାରିୱାସିକୋପି ଅତ୍ଥି, ସଙ୍ଘନୱକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିସିନ୍ନେନ ଅତ୍ତନୋ ପାଳିଯା ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ପାତିମୋକ୍ଖେ ପନ ଉଦ୍ଦିସିଯମାନେ ପାଳିଯା ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ପାଳିଂ ୱିହାଯ ହତ୍ଥପାସଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। ପୱାରଣାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବକରଣୀଯନ୍ତି ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦିନୱୱିଧଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ଇମିନା ବହୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେଯେୱ ଉପୋସଥଦିୱସେ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବଂ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଏକସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେପି କାତବ୍ବଂଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଯଥା ଚ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ପଟିକରିସ୍ସତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୭୧) ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭତି, ଏୱମେତ୍ଥାପି ତୀହି ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ, ଆଯସ୍ମନ୍ତା, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ସଭାଗଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନା, ଯଦା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଅନାପତ୍ତିକଂ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ତଦା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଗଣଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା, ଦ୍ୱୀହିପି

''ଅଞ୍ଞଂ ସୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକେନପି ''ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ତଦହୂତି ତସ୍ମିଂ ଅହୁ, ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାସଂୱାସକେହୀତି ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକେହି। ଅନାୱାସୋ ନାମ ନୱକମ୍ମସାଲାଦିକୋ ଯୋ କୋଚି ପଦେସୋ । ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘେନାତି ସଙ୍ଘପ୍ପହୋନକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱିନା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତରାଯାତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ଦସୱିଧମନ୍ତରାଯଂ ୱିନା। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅତ୍ତଚତୁତ୍ଥୋ ୱା ଅନ୍ତରାଯେ ୱା ସତି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଥା ଚ ଆୱାସାଦଯୋ ନ ଗନ୍ତବ୍ବା, ଏୱଂ ସଚେ ୱିହାରେ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତି, ଉପୋସଥାଧିଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ସୀମାପି ନଦୀପି ନ ଗନ୍ତବ୍ବା। ସଚେ ପନେତ୍ଥ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ୱିସ୍ସଟ୍ଠୌପୋସଥାପି ଆୱାସା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ଗତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତୁମ୍ପି ଲଭତି। ଆରଞ୍ଞକେନପି ଭିକ୍ଖୁନା ଉପୋସଥଦିୱସେ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରମେୱ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରଂ ଓକ୍କମତି, ତତ୍ଥ ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱାୱ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅକତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଯଂ ଜଞ୍ଞା ''ଅଜ୍ଜେୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋମୀ''ତି ଏୱରୂପୋ ପନ ଆୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତେନପି ହି ଇମିନା ନେୱ ଉପୋସଥନ୍ତରାଯୋ କତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

୧୬୦। ବହି ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ଆଗତେନାତି ନଦିଯା ୱା ସୀମାଯ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ଆଗତେନ ଛନ୍ଦୋ ଦାତବ୍ବୋ, ''କତୋ ମଯା ଉପୋସଥୋ''ତି ଅଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କିଚ୍ଚପସୁତୋ ୱାତି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନାଦିକିଚ୍ଚପସୁତୋ ୱା। ସଙ୍ଘୋ ନପ୍ପହୋତୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରା ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ପଟିପାଟିଯା ଠାତୁଂ ନପ୍ପହୋତି।

''ଅଧମ୍ମେନ ୱଗ୍ଗ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଏକସୀମାଯ ଚତୁସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋୱ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋୱ, ଇଧ ପନ ତଥା ଅକତତ୍ତା ''ଅଧମ୍ମେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ସଙ୍ଘେ ଏୱ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ଗଣେ ନ ପୁଗ୍ଗଲେ, ତସ୍ମା ''ୱଗ୍ଗ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଦ୍ୱେ ସଙ୍ଘା ଏକସୀମାଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱିସୁଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଏତ୍ଥ କଥନ୍ତି? କେଚି ପନ ''ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମତ୍ତା। ୱଗ୍ଗକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଞ୍ହି ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛତି ତଥା ୱଚନାଭାୱା, ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କମ୍ମକରଣତ୍ଥମେୱ ସୀମାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ୱିହାରସୀମାଯ ପନ ସଙ୍ଘେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି କେନଚି ପଚ୍ଚଯେନ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ତୀସୁ, ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତେସୁ କମ୍ମଂ ଧମ୍ମେନ ସମଗ୍ଗମେୱ ଭିନ୍ନସୀମଟ୍ଠତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦେନ୍ତେନ ଛନ୍ଦମ୍ପି ଦାତୁଂ, ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୬୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଆଣଂ କରୋନ୍ତେନ ''ଛନ୍ଦଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଛନ୍ଦହାରକୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିନ୍ନେ ଛନ୍ଦେ ତତ୍ଥେୱ ପକ୍କମତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ ଛନ୍ଦୋ''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୧୬୫) ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଛନ୍ଦଦାନପରିସ୍ସମୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ''ଛନ୍ଦଂ ମେ ହରା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଛନ୍ଦହାରକୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିନ୍ନେ ଛନ୍ଦେ ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ନାରୋଚେତି, ଆହଟୋ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ, ଛନ୍ଦହାରକସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟତୋ ତଂ ମୋଚେତୁଂ ''ଛନ୍ଦଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଉଭଯେନ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋତି ମନସାୱ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା କାଯପ୍ପଯୋଗଂ କରୋନ୍ତେନ ଯେନ କେନଚି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେନ ୱା, ୱାଚଂ ପନ ନିଚ୍ଛାରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତେନ ତଥେୱ ୱାଚାଯ ୱା, ଉଭଯଥାପି ସକ୍କୋନ୍ତେନ କାଯୱାଚାହି ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ, ଜାନାପେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅଯମତ୍ଥୋ''ତିୱଚନତୋ ପନ ଯାଯ କାଯଚିପି ଭାସାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନେପି ଛନ୍ଦଦାନେ ୱୁତ୍ତସଦିସୋୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତଂ ପନ ଦେନ୍ତେନ ପଠମଂ ସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା। ନ ହି ସାପତ୍ତିକୋ ସମାନୋ ''ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦମ୍ମି, ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ମେ ହର, ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ''ତି ୱତ୍ତୁମରହତି। ''ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯାନୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସେନ ''ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧି ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି, ତଂ ଦେତୀତି ସରୂପେକସେସେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତରାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି। ବିଳାଳସଙ୍ଖଲିକା ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧୀତି ଏତ୍ଥ ବିଳାଳସଙ୍ଖଲିକା ନାମ ବିଳାଳବନ୍ଧନଂ। ତତ୍ଥ ହି ସଙ୍ଖଲିକାଯ ପଠମୱଲଯଂ ଦୁତିଯୱଲଯଂଯେୱ ପାପୁଣାତି, ନ ତତିଯଂ, ଏୱମଯମ୍ପି ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଦାଯକେନ ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନା, ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ସା ବିଳାଳସଙ୍ଖଲିକସଦିସତ୍ତା ''ବିଳାଳସଙ୍ଖଲିକା''ତି ୱୁତ୍ତା। ବିଳାଳସଙ୍ଖଲିକାଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯାସଂ କାସଞ୍ଚି ସଙ୍ଖଲିକାନଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୧୬୩। ପୱାରଣାଦାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତତ୍ଥ ''ଛନ୍ଦଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ''ତି, ଇଧ ପନ ''ମମତ୍ଥାଯ ପୱାରେହୀ''ତି। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦହାରକେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଉପଗତମତ୍ତେଯେୱ ଆଗତା ହୋତି। ଇଧ ପନ ଏୱଂ ଦିନ୍ନାଯ ପୱାରଣାଯ ପୱାରଣାହାରକେନ ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ପୱାରେତବ୍ବଂ ''ତିସ୍ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ପଟିକରିସ୍ସାମୀ''ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ''ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମି, ସୁତ୍ୱା ଖୋ

ପନାଯସ୍ମନ୍ତେହୀତି ଏତ୍ଥ 'ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ'ତି ୱତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନଂ, ସୁତା ଖୋ ପନାଯସ୍ମନ୍ତେହି ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା''ତିଆଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ହି ଏୱମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁତେନାତି ସୁତପଦେନ।

୧୭୪। ନିଦାନୁଦ୍ଦେସେ ଅନିଟ୍ଠିତେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଆହ ''ଦୁତିଯାଦୀସୁ ଉଦ୍ଦେସେସୁ''ତିଆଦି।

୧୭୫।ତୀହିପି ୱିଧୀହୀତି ଓସାରଣକଥନସରଭଞ୍ଞେହି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅତ୍ଥଂ ଭଣିତୁକାମତାଯ ୱା ଭଣାପେତୁକାମତାଯ ୱା ସୁତ୍ତସ୍ସ ଓତାରଣଂ ଓସାରଣଂ ନାମ। ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନା କଥନଂ ନାମ। କେୱଲଂ ପାଠସ୍ସେୱ ସରେନ ଭଣନଂ ସରଭଞ୍ଞଂ ନାମ। ସଜ୍ଝାଯଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ''ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଓସାରେତ୍ୱା ପନ କଥେନ୍ତେନାତି ସଯମେୱ ପାଠଂ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତେନ। ନୱୱିଧନ୍ତି ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲେସୁ ତଯୋ, ସୁତ୍ତୁଦ୍ଦେସପାରିସୁଦ୍ଧିଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ତଯୋ, ଚାତୁଦ୍ଦସୀପନ୍ନରସୀସାମଗ୍ଗିୱସେନ ତଯୋତି ନୱୱିଧଂ। ଚତୁବ୍ବିଧନ୍ତି ଅଧମ୍ମେନୱଗ୍ଗାଦି ଚତୁବ୍ବିଧଂ। ଦୁୱିଧନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୱସେନ ଦୁୱିଧଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ନୱୱିଧନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଚତ୍ତାରୋତି ନୱୱିଧଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ। କତିମୀତି କତିସଙ୍ଖାପେକ୍ଖଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଉତୁୱସ୍ସେଯେୱାତି ହେମନ୍ତଗିମ୍ହେସୁଯେୱ। ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ମନସା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କାଯୱିକାରକରଣମେୱ ୱିଞ୍ଞାପନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାଠଇଯଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବା ପାରିସୁଦ୍ଧୀତି ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାଯକେନ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସନ୍ତିକେ ଦାତବ୍ବା। ''ଭୂତଂ ଏୱ ସାମଣେରଭାୱଂ ଆରୋଚେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଊନୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ, ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକାଦୀନଂ ୱା ଯାୱ ଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞା ୱତ୍ତତି, ତାୱ ତେହି ଆହଟାପି ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଆଗଚ୍ଛତି। ଯଦା ପନ ତେ ଅତ୍ତନୋ ସାମଣେରାଦିଭାୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନାଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାଠଇଯମ୍ପି (ମହାୱ। ୧୬୪) ହି ''ଦିନ୍ନାଯ ପାରିସୁଦ୍ଧିଯା ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ୱିବ୍ଭମତି…ପେ… ପଣ୍ଡକୋ ପଟିଜାନାତି, ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ପଟିଜାନାତି, ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ପଟିଜାନାତି, ଆହଟା ହୋତି ପାରିସୁଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକାଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାଯ ୱତ୍ତମାନକାଲେସୁ ପନ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଯାୱ ଆଗମନଂ ସିଦ୍ଧମେୱ। ତେନାହ ''ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥା''ତି। ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟାନଂ ପନ ପକତତ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦିଭାୱେ ପଟିଞ୍ଞାତେପି ତେସଂ ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତମତ୍ତେନେୱ ଛନ୍ଦାଦି ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଭିକ୍ଖୂନଂହତ୍ଥପାସନ୍ତି ଇମିନା ଗଣପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଯା ଅନାଗମନଂ ଦସ୍ସେତି। ''ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ''ତି ହି ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୬୫) ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତତୋ ପଠମଂ କାତବ୍ବଂ ପୁବ୍ବକରଣଂ ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତେ କାତବ୍ବଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାଠଇଯଂ ''ନୋ ଚେ ଅଧିଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସ୍ସତିଯା ଅନାପତ୍ତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଉପରିପି, ଯତ୍ଥ ପନ ଅଚିତ୍ତକାପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମ। ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ନ ସାପତ୍ତିକେନ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ୱିସୁଂ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱେପି ଯଥାୱୁତ୍ତସୁତ୍ତସାମତ୍ଥିଯତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଇମିନା ଏୱ ନଯେନ ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧାଯ ପରିସାଯ ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ଯ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ଯା''ତିଆଦିସୁତ୍ତନଯତୋୱ (ଅ। ନି। ୮।୨୦; ଉଦା। ୪୫; ଚୂଳୱ। ୩୮୬) ଅଲଜ୍ଜୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥକରଣମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ଅଲଜ୍ଜୀନିଗ୍ଗହତ୍ଥତ୍ତା ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନପଞ୍ଞାପନେନାତି ଇମିନା ସାପତ୍ତିକେନ ପାରିସୁଦ୍ଧିପି ନ ଦାତବ୍ବାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି।

୧୭୬।ଉଭୋପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଭାଗାପତ୍ତିଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା କେୱଲଂ ଆପତ୍ତିନାମେନେୱ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅଚିତ୍ତକମେୱ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଯଥା ସଙ୍ଘୋ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋତି ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭତି, ଏୱଂ ତଯୋପି ''ସୁଣନ୍ତୁ ମେ, ଆଯସ୍ମନ୍ତା, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ସଭାଗଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନେୱ ଗଣଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକେନ ପନ ସାପତ୍ତିକେନ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପଟିକାତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ଅସମ୍ପାପୁଣନ୍ତେନ ''ଭିକ୍ଖୁ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ପଟିକରିତ୍ୱା ଚ ପୁନ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ । କେନଚି କରଣୀଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହିଭୂତଂ ଗାମଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନେୱ ଉପୋସଥଞତ୍ତିଯା ଠପନକାଲେ ସମଗ୍ଗା ଏୱ ତେ ଞତ୍ତିଂ ଠପେସୁନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ତେନେୱ ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୭୨) ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସୁଉଦ୍ଦିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ସବ୍ବପନ୍ନରସକେସୁପି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ପନ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ହୋତୀତି ପୱାରଣଦାଯକୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ହୋତି। ଏୱଞ୍ହି ତେନ ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ପୱାରିତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ତେନ ଅପ୍ପୱାରିତେପି ତସ୍ସ ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତମତ୍ତେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୱାରଣାକମ୍ମଂ ସମଗ୍ଗକମ୍ମମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁନାତି ପୱାରଣଦାଯକେନ ଭିକ୍ଖୁନା। ବହୂପି ସମାନୱସ୍ସିକା ଏକତୋ ପୱାରେତୁଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଏକସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଲଦ୍ଧୁପସମ୍ପଦତାଯ ସମାନୁପସମ୍ପଦୱସ୍ସା ସବ୍ବେ ଏକତୋ ପୱାରେତୁଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ପଣ୍ଡିତେହି ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି, କିଂ ପନ ତନ୍ତି? ଇଦାନି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକାଲେ –

‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନୀ ପଦୀପୋ ଚ, ଉଦକଂ ଆସନେନ ଚ;

ଉପୋସଥସ୍ସ ଏତାନି, ପୁବ୍ବକରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଉତୁକ୍ଖାନଂ, ଭିକ୍ଖୁଗଣନା ଚ ଓୱାଦୋ;

ଉପୋସଥସ୍ସ ଏତାନି, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଉପୋସଥୋ ଯାୱତିକା ଚ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା;

ସଭାଗାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି;

ୱଜ୍ଜନୀଯା ଚ ପୁଗ୍ଗଲା ତସ୍ମିଂ ନ ହୋନ୍ତି;

ପତ୍ତକଲ୍ଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୮) –

ଇମା ଗାଥାଯୋ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ପାଠଂଯେୱ ଭଣାପେତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଅଜ୍ଝଂ କଥେତି। ତତୋ ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ପା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ‘‘ଦେସିତାପତ୍ତିକସ୍ସ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଆରାଧନଂ କରୋମା’’ତି ଇମଂ ୱାକ୍ୟଂ ପାଠମେୱ ଅଜ୍ଝେସକେନ ଭଣାପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝଂ ଅୱତ୍ୱାୱ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସତି। ପୱାରଣାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ। ‘‘ପୱାରଣାଯ ଏତାନୀ’’ତି ଚ ‘‘ପୱାରଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଚ ଇମାନି ପଦାନିଯେୱ ୱିସିଟ୍ଠାନି।

କିଂ ଇମାନି ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକସ୍ସ ୱଚନାନି, ଉଦାହୁ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକସ୍ସାତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକସ୍ସ ୱଚନାନି, ଏୱଂ ସତି ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ୱତ୍ୱା ତାସଂ ଅତ୍ଥମ୍ପି ସୋ ଏୱ କଥେତ୍ୱା ଏତାନି ପୁବ୍ବକରଣାନି ଚ ଏତାନି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ଚ ସଙ୍ଘେନ କତାନି, ଇଦଞ୍ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ସମାନୀତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ତେନେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ଅଥ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକସ୍ସ ୱଚନାନି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘‘ସଙ୍ଘୋ, ଭନ୍ତେ, ଥେରଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅଜ୍ଝେସତି, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ଯାୱତତିଯଂ ଅଜ୍ଝୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନୀ…ପେ… ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଇତି ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତାନି ଏତାନି ପୁବ୍ବକରଣାନି କତାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି …ପେ… ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଇତି ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତାନି ଏତାନି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କତାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଉପୋସଥୋ…ପେ… ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଇତି ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତଂ ଇଦଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ସମାନୀତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ପା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପତ୍ତକଲ୍ଲେ ସମାନୀତେ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଆରାଧନଂ ମଯଂ କରୋମା’’ତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ଏୱଂ ସତି ଅଜ୍ଝେସକଅଜ୍ଝେସିତବ୍ବାନଂ ୱଚନଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଜାନିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟାତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଗାଥାଦ୍ୱଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତଭାୱୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ଆଗତୋ। ପଚ୍ଛିମୱାକ୍ୟଂ ପନ ନେୱ ପାଠଇଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ନ ଟୀକାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାପକରଣେପି –

‘‘ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ ଚ କରଣେ;

ପତ୍ତକଲ୍ଲେ ସମାନିତେ;

ସୁତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସତି ସଙ୍ଘୋ;

ପଞ୍ଚଧା ସୋ ୱିଭାୱିତୋ’’ତି ଚ।

‘‘ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ ଚ କରଣେ;

ପଓ୍ଣକମ୍ମେ ସମାନିତେ;

ଛତ୍ତିଂ ଓ୍ତାନ ସଙ୍ଘେନ;

କଓ୍ତଦ୍ଧେଓ୍ୱଂ ପଓ୍ୱାରଣା’’ତି ଚ। –

ଖୁତ୍ତଂ, ନ ଖୁତ୍ତଂ ତଥା। ମୂଲସିକ୍ଖାପକରଣେଯେଓ୍ୱ ତଥା ଖୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଆଚରିଯାନଂ ଅଓ୍ତନୋମତି ଭଓ୍ୱେଯ୍ୟ।

ତତ୍ଥ ‘‘ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ପା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ପୁରିମଗାଥାଦ୍ୱଯସ୍ସ ଅତ୍ଥମେଓ୍ୱ କଥେତ୍ୱା ତତିଯଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ ନ କଥିତୋ। ‘‘ଦେସିତାପତ୍ତିକସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ଚ ଆପତ୍ତିଯା ଦେସିତଭାଓ୍ୱୋଯେଓ୍ୱ କଥିତୋ, ନ ସଙ୍ଗଂ ପଓ୍ଣକମ୍ମଂ। ଆପତ୍ତିଯା ଦେସିତଭାଓ୍ୱେ ଚ ସଭାଗାପତ୍ତିଯା ଦେସିତଭାଓ୍ୱୋଯେଓ୍ୱ ପଓ୍ଣକମ୍ମସ୍ମିଂ ଅନ୍ତୋଗଧୋ, ନ ଇତରୋ। ଖୁତ୍ତଞ୍ହି କଙ୍ଖାଓ୍ୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନଓ୍ୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଏତାସୁ ହି ସଭାଗାପତ୍ତୀସୁ ଅଓ୍ୱିଜ୍ଜମାନାସୁ, ଓ୍ୱିସଭାଗାପତ୍ତୀସୁ ଓ୍ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି ପଓ୍ଣକମ୍ମଂ ହୋତିଯେଓ୍ୱା’’ତି। ‘‘ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ପା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦେସିତାପତ୍ତିକସ୍ସ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଆରାଧନଂ କରୋମା’’ତି ଏଓ୍ତକେଯେଓ୍ୱ ଖୁତ୍ତେ ଅଓ୍ୱସେସାନି ତୀଣି ପଓ୍ଣକମ୍ମଙ୍ଗାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଉପୋସଥୋ, ଯାଓ୍ୱତିକା ଚ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା, ଓ୍ୱଜ୍ଜନୀଯା ଚ ପୁଗ୍ଗଲା ତସ୍ମିଂ ନ ହୋନ୍ତୀତି (ମହାଓ୍ୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୮)। ତେସୁ ଅସନ୍ତେସୁପି ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଆପଜ୍ଜତି, ନ ପନ କାତବ୍ବୋ। ତେନ ଖୁତ୍ତଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ଯୋ କରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାଓ୍ୱ। ୧୮୩) ଚ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଓ୍ୱ। ୧୬୮) ଚ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ସଗହଟ୍ଠାଯ ପରିସାଯ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି (ମହାଓ୍ୱ। ୧୫୪) ଚ, ତସ୍ମା ଉପୋସଥଦିଓ୍ୱସେସୁ ସଙ୍ଘେ ସନ୍ନିପତିତେ ସଚେ ପୁବ୍ବେଓ୍ୱ ସମ୍ମତୋ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକୋ ଅତ୍ଥି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ, ଏକଂ ବ୍ୟତ୍ତଂ ପଟିବଲଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମନ୍ନାପେତ୍ୱା ତେନ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏଓ୍ୱମସ୍ସ ଓ୍ୱଚନୀଯୋ – ସଙ୍ଘୋ, ଭନ୍ତେ, ଥେରଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅଜ୍ଝେସତି, ଉଦ୍ଦିସତୁ ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଦୁତିଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ତତିଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଉଦ୍ଦିସତୁ ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା ତତୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ –

‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନୀ ପଦୀପୋ ଚ, ଉଦକଂ ଆସନେନ ଚ;

ଉପୋସଥସ୍ସ ଏତାନି, ପୁବ୍ବକରଣନ୍ତି ଖୁଚ୍ଚତୀତି। (ମହାଓ୍ୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୮; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନଓ୍ୱଣ୍ଣନା) –

ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଖୁତ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ପୁବ୍ବକରଣାନି, କିଂ ତାନି କତାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୁତ୍ତେ ପୁନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ –

‘‘ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଉତୁକ୍ଖାନଂ, ଭିକ୍ଖୁଗଣନା ଚ ଓ୍ୱୋଦୋ;

ଉପୋସଥସ୍ସ ଏତାନି, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ଖୁଚ୍ଚତୀତି। (ମହାଓ୍ୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୮; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନଓ୍ୱଣ୍ଣନା) –

ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଖୁତ୍ତାନି ପଞ୍ଚ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି, କିଂ ତାନି କତାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୁତ୍ତେ ପୁନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ –

‘‘ଉପୋସଥୋ ଯାଓ୍ୱତିକା ଚ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା;

ସଭାଗାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜନ୍ତି;

ଓ୍ୱଜ୍ଜନୀଯା ଚ ପୁଗ୍ଗଲା ତସ୍ମିଂ ନ ହୋନ୍ତି;

ପଓ୍ଣକମ୍ମନ୍ତି ଖୁଚ୍ଚତୀତି। (ମହାଓ୍ୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୮; କଙ୍ଖା ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନଓ୍ୱଣ୍ଣନା) –

ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ୱୁତ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି, କିଂ ତାନି ସମାନୀତାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ‘‘ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସମ୍ମା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପତ୍ତକଲ୍ଲଙ୍ଗେ ସମାନୀତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସତୀତି ଅୟମମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ…ପେ… ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୋ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ୱଚନୀୟଭାୱୋ କଥଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠେନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ୟୋ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୫୪) ୱଚନତୋତି। ‘‘ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମନ୍ନାପେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥନ୍ତି? ‘‘ଅଜ୍ଝେସନା ଚେତ୍ଥ ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତଧମ୍ମଜ୍ଝେସକାୟତ୍ତା ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରାୟତ୍ତା ୱା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ସଙ୍ଘୋ, ଭନ୍ତେ, ଥେରଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅଜ୍ଝେସତି, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅୟଂ ଅଜ୍ଝେସନାକାରୋ କୁତୋ ଲବ୍ଭତୀତି? ପାଳିତୋ। ପାଳିୟଞ୍ହି (ମହାୱ। ୧୫୫) ‘‘ତେ ଥେରଂ ଅଜ୍ଝେସନ୍ତି, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଆଗତୋ।

ସଚେ ପନ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ନୱକୋ, ‘‘ସଙ୍ଘୋ, ଆୱୁସୋ, ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅଜ୍ଝେସତି, ଉଦ୍ଦିସତୁ ଆୟସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଂ କୁତୋ ଲବ୍ଭତି? ପାଳିତୋୟେୱ। ପାଳିୟଞ୍ହି (ମହାୱ। ୧୫୫) ‘‘ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ୟାୱ ସଙ୍ଘନୱକଂ ଅଜ୍ଝେସନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସତୁ ଆୟସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଆଗତୋ। ତତୋ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ସମ୍ମଜ୍ଜନୀ…ପେ… ପୁଚ୍ଛିତେ ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକେନ ‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’ତି ୱୁତ୍ତେ’’ତି ଇଦଂ କୁତୋ ଲବ୍ଭତୀତି? ପାଳିତୋ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ। ନିଦାନପାଳିୟମ୍ପି ହି ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଆଗତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟାତି…ପେ… ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହି ନାମେହି ନୱୱିଧଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସିତଂ, କିଂ ତଂ କତନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆଗତନ୍ତି।

ନନୁ ଚେତଂ ଅନ୍ତୋନିଦାନେୟେୱ ଆଗତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ତଦନୁଲୋମତୋ ଜାନିତବ୍ବତୋ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି ଇମା ଗାଥାୟୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦୀନଂ ପୁବ୍ବକରଣାଦିଭାୱଞ୍ଞାପକଭାୱେନେୱ ୱୁତ୍ତା, ନ ପାତିମୋକ୍ଖାରମ୍ଭକାଲେ ଭଣିତବ୍ବଭାୱେନ। ଅଥ ଚ ପନ ଇଦାନି ଭଣନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କିମତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତୀତି ଚିନ୍ତାୟଂ ଅନ୍ତୋନିଦାନେ ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପୁଚ୍ଛାନୁଲୋମେନ ପୁବ୍ବକରଣାଦୀନଂ ନିଟ୍ଠିଭାୱପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତୀତି ଜାନିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପୁବ୍ବକରଣଂ କତ୍ୱାୱ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୭), ତସ୍ମା ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାନୁଲୋମତୋ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ କତେ ସତି ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝେସନାକାରୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକରଣାଦୀନଂ ନିଟ୍ଠିଭାୱପୁଚ୍ଛନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ଧମ୍ମଜ୍ଝେସକସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ତାନି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ପଟିଞ୍ଞା ପଞ୍ଞାୟତି, ଏୱଂ ଇମେସଂ ଗାଥାୱାକ୍ୟାନଂ ୱଚନେ ପୟୋଜନଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି କତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତେହି ୱିନୟଞ୍ଞୂହି ଚିରପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଅୟଂ କଥାମଗ୍ଗୋ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋତି। ପୱାରଣାୟପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ପାଳିୟଟ୍ଠକଥାଦୀନଞ୍ହି, ଅନୁରୂପଂ ଇମଂ ନୟଂ;

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିନ୍ତୟନ୍ତୁ, ପଣ୍ଡିତା ୱିନୟଞ୍ଞୁନୋ।

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିନ୍ତୟିତ୍ୱା, ୟୁତ୍ତଂ ଚେ ଧାରୟନ୍ତୁ ତଂ;

ନୋ ଚେ ୟୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡୟନ୍ତୁ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକାତି।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଉପୋସଥପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ପଞ୍ଚୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨୬। ୱସ୍ସୂପନାଯିକୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୧୭୯। ଏୱଂ ଉପୋସଥପୱାରଣାୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱସ୍ସୂପନାଯିକୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ୱସ୍ସୂପନାଯିକାତି ଏତ୍ଥ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱସନଂ ୱସ୍ସଂ। କିଂ ତଂ? ୱସନକିରିଯା ଭାୱତ୍ଥେ ଣ୍ୱ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ। ଉପନଯନଂ ଉପନଯୋ। କୋ ସୋ? ଉପଗମନକିରିଯା, ୱସ୍ସସ୍ସ ଉପନଯୋ ୱସ୍ସୂପନଯୋ, ସୋ ଏତିସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ୱସ୍ସୂପନାଯିକା। କା ସା? ୱସ୍ସୂପନାଯିକପଞ୍ଞତ୍ତି। ଅଥ ୱା ଉପନଯତି ଏତାଯାତି ଉପନାଯିକା ମଜ୍ଝେ ଦୀଘୱସେନ। ୱସ୍ସସ୍ସ ଉପନାଯିକା ୱସ୍ସୂପନାଯିକା, ସା ଏୱ ପୁରେ ଭୱା ପୁରିମା ଭୱତ୍ଥେ ଇମ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ, ସା ଏୱ ପୁରିମିକା ସକତ୍ଥେ କ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ, ତସ୍ମିଂ ପରେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଅ-କାରସ୍ସ ଇ-କାରାଦେସୋ। ପଚ୍ଛା ଭୱା ପଚ୍ଛିମା, ସାୱ ପଚ୍ଛିମିକା।

ଅସ୍ସତିଯା ପନ ୱସ୍ସଂ ନ ଉପେତୀତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଇମଂ ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ନ ଉପେତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଯୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ନ ଆଲଯକରଣୱସେନ ଉପଗମନଂ ସନ୍ଧାଯାତି ୱଦନ୍ତି। ପାଢଇଯଂ ପନ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଦୁତିଯପାରାଜିକସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୪) ‘‘ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ହି ନାଲକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେନପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଛଦନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଛନ୍ନେଯେୱ ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ ସେନାସନେ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ୱସ୍ସକାଲେ ସଚେ ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଲଭତି, ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ପରିଯେସିତ୍ୱାପି କାତବ୍ବଂ। ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ସାମମ୍ପି କାତବ୍ବଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ଦଢହଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅସେନାସନିକସ୍ସ ନାୱାଦିଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଆଲଯମତ୍ତେନ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ନାୱାସତ୍ଥୱଜେସୁଯେୱ ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାୱାଯ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୨୦୩) ସତି, ଅସତି ୱା ସେନାସନେ ୱସ୍ସୂପଗମନସ୍ସ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ଅଯଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ। ତତ୍ଥ ନ ଲଭତୀତି ଅସତି ସେନାସନେ ଆଲଯୱସେନପି ନାୱାଦୀସୁ ଉପଗମନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୂସୁ ହି ସେନାସନେସୁ ୱିହାରସେନାସନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଇତରତ୍ତଯଂ।

ଟଙ୍କିତମଞ୍ଚାଦିଭେଦା କୁଟୀତି ଏତ୍ଥ ଟଙ୍କିତମଞ୍ଚୋ ନାମ ଦୀଘେ ମଞ୍ଚପାଦେ ମଜ୍ଝେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଟନିଯୋ ପୱେସେତ୍ୱା କତୋ ମଞ୍ଚୋ, ତସ୍ସ ଇଦଂ ଉପରି, ଇଦଂ ହେଟ୍ଠାତି ନତ୍ଥି। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ଥତୋପି ତାଦିସୋୱ ହୋତି, ତଂ ସୁସାନେ ଦେୱଟ୍ଠାନେ ଚ ଠପେନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ପାସାଣାନଂ ଉପରି ପାସାଣଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା କତଂ ଗେହମ୍ପି ‘‘ଟଙ୍କିତମଞ୍ଚୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସତ୍ଥସ୍ସ ଅୱିହାରତ୍ତା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସତ୍ଥେ ପନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କୁଟିକାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଆଲଯକରଣମତ୍ତେନେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱିପ୍ପକିରତୀତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଗଚ୍ଛତି। ତୀସୁଠାନେସୁ ନତ୍ଥି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଆପତ୍ତୀତି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତି, ତେହି ୱିଯୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗମନେ ପନ ଆପତ୍ତିଯେୱ, ପୱାରେତୁଞ୍ଚ ନ ଲଭତି।

ପୱିସନଦ୍ୱାରଂ ଯୋଜେତ୍ୱାତି ସକୱାଟବଦ୍ଧମେୱ ଯୋଜେତ୍ୱା। ପୁରିମିକାଯ…ପେ… ନ ପକ୍କମିତବ୍ବାତି ଇମିନା ଆସାଢହୀପୁଣ୍ଣମାଯ ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ପୁରିମୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସାନୌତୁନୋ ଚତୂସୁ ମାସେସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମମାସଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମଂ ତେମାସଂ ୱସିତବ୍ବଂ। ସାୱଣପୁଣ୍ଣମିଯା ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବପଠମମାସଂ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ତେମାସଂ ୱସିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅୱସିତ୍ୱା ପୁରିମିକାଯ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ମହାପୱାରଣାଯ ଅନ୍ତୋ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତେନ ଚାତୁମାସିନିପୱାରଣାଯ ଅନ୍ତୋ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଚାରିକଂ ପକ୍କମେଯ୍ୟ, ଉପଚାରସୀମାତିକ୍କମେଯେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମମତ୍ଥଂ ପାଢଇଯା ସମତ୍ଥେତୁଂ ‘‘ନ ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ୱଚନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସତି କରଣୀଯେ ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଥାପି ଆପତ୍ତିଯେୱ ସିଯାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପନା’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତଦହେୱ ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସେୱ ଅନାପତ୍ତି ସିଯା, ନ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସାତି ଆହ ‘‘କୋ ପନ ୱାଦୋ’’ତିଆଦି।

୧୮୦। ଇଦାନି ସତ୍ତାହକରଣୀଯଲକ୍ଖଣଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ପହିତେ ଗନ୍ତୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଅପ୍ପହିତେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସିକ୍ଖମାନାଯ ସାମଣେରସ୍ସ ସାମଣେରିଯା ଉପାସକସ୍ସ ଉପାସିକାଯା’’ତି (ମହାୱ। ୧୮୭) ଏକଂ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଅପ୍ପହିତେପି ଗନ୍ତୁଂ, ପଗେୱ ପହିତେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିଯା

ସିକ୍ଖମାନାଯ ସାମଣେରସ୍ସ ସାମଣେରିଯା ମାତୁଯା ଚ ପିତୁସ୍ସ ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୧୯୮) ଏକଂ, ‘‘ସଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାତା ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା ଞାତକୋ ଗିଲାନୋ ହୋତୀ’’ତି ଏକଂ, ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁଭତ୍ତିକୋ’’ତି ଏକଂ, ‘‘ସଚେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ…ପେ… ଅନଭିରତି ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱା ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତୀ’’ତି ଏକଂ, ‘‘କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଗରୁଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ହୋତି ପରିୱାସାରହୋ’’ତି ଏକଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯାପି ମାନତ୍ତାରହାଯା’’ତି ଏକଂ, ‘‘ସାମଣେରୋ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତୁକାମୋ…ପେ… ସିକ୍ଖମାନା ୱା…ପେ… ସାମଣେରୀ ୱା’’ତି ଏକଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କତ୍ତୁକାମୋ ତଜ୍ଜନୀଯଂ ୱା’’ତି ଏକଂ, ‘‘ସଚେପି କତଂ‌ଯେୱ ହୋତି କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଏକଂ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୯୯) ଏକନ୍ତି ଏକାଦସ ଠାନାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଠମତତିଯଚତୁତ୍ଥୱସେନ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ପହିତେ ଏୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନୋ ଅପ୍ପହିତେ। ସେସେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଅପ୍ପହିତେପି ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ପଗେୱ ପହିତେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୯୯) ‘‘ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍ଘକରଣୀଯେନ ଅପ୍ପହିତେପି ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅନୁପାସକେହିପି ସାସନଭାୱଂ ଞାତୁକାମେହି ପହିତେ ତେସଂ ପସାଦୱଡ୍ଢିସମ୍ଭୱେହିପି ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁଭତ୍ତିକୋତି ଭିକ୍ଖୁନିସ୍ସିତକୋ। ସୋ ପନ ଯସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସନ୍ତୋ’’ତି।

୧୮୧।ଅପିଚେତ୍ଥାତି ଅପିଚ ଏତ୍ଥାତି ଛେଦୋ, ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ସତ୍ତାହକରଣୀଯୱିନିଚ୍ଛଯେ ଅପିଚ ଅପରୋ ଅଯଂ ଈଦିସୋ ପାଠମୁତ୍ତକନଯୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକପାଠଇତୋ ମୁତ୍ତୋ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୯୯) ପନ ‘‘ପାଠମୁତ୍ତକରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୯୯) ‘‘ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୯୯) ‘‘ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ’’ତି। ଅନିମନ୍ତିତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନିମନ୍ତିତତ୍ତା ସତ୍ତାହକିଚ୍ଚଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ଚେୱ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତଞ୍ହି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକାରଣଂ ୱିନା ତିରୋୱିହାରେ ୱସିତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀତି ଗଚ୍ଛତୋ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ୱଦନ୍ତି। ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତେନେୱ ସତ୍ତାହକରଣୀଯନିମିତ୍ତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଇମିନା ନିମିତ୍ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପୁରିମକ୍ଖଣେ ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଗମନକ୍ଖଣେ ୱିସରିତ୍ୱା ଗତେପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ‘‘ସକରଣୀଯୋ ପକ୍କମତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୦୭) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଥା ଆଭୋଗଂ ଅକତ୍ୱା ଗତସ୍ସ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋତି ୱଦନ୍ତି। ଯୋ ପନ ସତ୍ତାହକରଣୀଯନିମିତ୍ତାଭାୱେପି ‘‘ସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ, ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି ସତ୍ତାହସ୍ସ ସନିୱତ୍ତତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଭଣ୍ଡକନ୍ତି ଚୀୱରଭଣ୍ଡଂ। ପହିଣନ୍ତୀତି ଚୀୱରଧୋୱନାଦିକମ୍ମେନ ପହିଣନ୍ତି। ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅଜ୍ଜେୱ ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସାମନ୍ତୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସଚେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ହୋତି, ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋପି ନ ହୋତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଦହେୱ ଆଗମନେ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ୱା ଆପତ୍ତି ୱା ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆଚରିଯଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ପନ ଗନ୍ତୁଂ ଲଭତୀତି ‘‘ଅଗିଲାନମ୍ପି ଆଚରିଯଂ, ଉପଜ୍ଝାଯଂ ୱା ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତୁଂ ଲଭତି, ନିସ୍ସଯାଚରିଯଂ ଧମ୍ମାଚରିଯଞ୍ଚ, ପଗେୱ ଉପସମ୍ପଦାଚରିଯୌପଜ୍ଝାଯେ। ସଚେ ନଂ ଆଚରିଯୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମା ଗଚ୍ଛା’’ତି ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଆଗତାନଂ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେଯେୱ ପୁନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସଚେ ଆଚରିଯୋ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମା ଗଚ୍ଛା’’ତି ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ପନ ହୋତିଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ସତ୍ତାହସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ୱୀତିନାମିତତ୍ତା।

ସଚେ ଦୂରଂ ଗତୋ ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦକାରଣେ ସତି ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ଏତ୍ଥ ଛ ଦିୱସାନି ବହିଦ୍ଧା ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପୁରାରୁଣା ଏୱ ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ତାହଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ‘‘ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦହେୱ ଦିୱସଭାଗେପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ‘‘ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ତତ୍ଥ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନମେୱ ହି ସନ୍ଧାଯ ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୧୯୯) ‘‘ସତ୍ତାହଂ ସନିୱତ୍ତୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ଅନ୍ତୋ ଅପ୍ପୱିସିତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧାୱ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଚ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୱସ୍ସୋ ଏୱ ଭୱିସ୍ସତି ଅରୁଣସ୍ସ ବହି ଏୱ ଉଟ୍ଠାପିତତ୍ତା। ଇତରଥା ‘‘ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। ‘‘ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ପୱିସିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱକ୍ଖତି ହି ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୪) ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋ ଇତରସ୍ମିଂ ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅରୁଣମେୱ ଉଟ୍ଠାପେତୀ’’ତି।

ଅଥାପି ଯଂ ତେ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଯଦା କଦାଚି ପୱିଟ୍ଠେନ ତଂଦିୱସନିସ୍ସିତୋ ଅତୀତାରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ

ସଦ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି, ତଂ ସଦ୍ଦଗତିଯାପି ନ ସମେତି। ନ ହି ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ପଚ୍ଛା ପୱିଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ପଯୋଜକୋ ଉଟ୍ଠାପକୋ ଭୱିତୁମରହତି। ଯଦି ଭୱେଯ୍ୟ, ''ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦହେୱ ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସା''ପୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୦୭) ଏତ୍ଥ ''ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା''ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟ। ତେନପି ତଂଦିୱସନିସ୍ସିତସ୍ସ ଅରୁଣସ୍ସ ଉଟ୍ଠାପିତତ୍ତା ଆରଞ୍ଞକସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଅଙ୍ଗଯୁତ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଦା ଏୱ ନିୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସ ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପିତୋ ଧୁତଙ୍ଗଞ୍ଚ ୱିସୋଧିତଂ ସିଯା, ନ ଚେତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକାଲେ ଏୱ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''କାଲସ୍ସେୱ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଯୁତ୍ତେ ଠାନେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାନୱେଲାଯଂ ତେସଂ ଆବାଧୋ ୱଡ୍ଢତି, ତେସଂ ଏୱ କିଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଧୁତଙ୍ଗୱିସୁଦ୍ଧିକେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୧)। ତଥା ପାରିୱାସିକାଦୀନମ୍ପି ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତାନଂ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ''ଉଗ୍ଗତେ ଅରୁଣେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦେପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ସହ ନିୱୁତ୍ଥଭାୱପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ''ପୁରାରୁଣା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା''ତିଆଦି (ପାଚି। ୫୪) ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସାଦୀସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ରତ୍ତିପରିଯୋସାନେ ଆଗାମିଅରୁଣୱସେନେୱ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସିତଂ, ନ ଅତୀତାରୁଣୱସେନ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱେତ୍ଥ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଅଞ୍ଞଥା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦତ୍ତା।

ଯଂ ପନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତସ୍ସ ତଦହେୱ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସକରଣୀଯସ୍ସ ପକ୍କମନୱଚନଂ, ତଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଦା କଦାଚି ନିମିତ୍ତେ ସତି ଗମନସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଯୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ସତ୍ତାହୱାରେନ ଗତସ୍ସ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦହେୱଗମନଂ ''ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଥା ୱା ''ସତ୍ତାହାନାଗତାଯ ପୱାରଣାଯ ସକରଣୀଯୋ ପକ୍କମତି, ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ୱା ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଆୱାସଂ ନ ୱା ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା''ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୨୦୭) ପଚ୍ଛିମସତ୍ତାହେ ଅନାଗମନେ ଅନୁଞ୍ଞାତେପି ଅଞ୍ଞସତ୍ତାହେସୁ ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ପଠମସତ୍ତାହେ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗମନେ ଅନୁଞ୍ଞାତେପି ତତୋ ପରେସୁ ସତ୍ତାହେସୁ ଆଗତସ୍ସ ଅରୁଣଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗମନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଏୱାତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ସଚେ ପୱାରିତକାଲେ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେନ୍ତୀତିଆଦିନା ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରମ୍ପି କଥିନଚୀୱରଂ ୱିଯ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୱିହାରପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ''ଯଦି ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପଯିଂସୁ, ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ପନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଆଗତା ଲଭନ୍ତି। କଥିନାନିସଂସଚୀୱରଂ ପନ ସଙ୍ଘଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ତେ ନ ଲଭନ୍ତି। ୱକ୍ଖତି ହି ''ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗତାପି ଭାଜନୀଯଭଣ୍ଡଂ ଲଭନ୍ତୂତି ୱା ଏୱରୂପଂ ଅଧମ୍ମିକୱତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୨)। ଇଧ ଆହଟନ୍ତି ୱିହାରତୋ ବହି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଆନୀତଂ।

ୱାଠଏହି ଉବ୍ବାଠହା ହୋନ୍ତି, ଗଣ୍ହନ୍ତିପି ପରିପାତେନ୍ତିପୀତି ଏତ୍ଥ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି। ପରିପାତେନ୍ତୀତି ପଲାପେନ୍ତି, ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେସୁ ''ଗାଠଏହି ଉବ୍ବାଠହା ହୋନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ସଙ୍ଘଭେଦପରିଯନ୍ତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ କେୱଲଂ ଅନାପତ୍ତି ହୋତି, ପୱାରେତୁଂ ପନ ନ ଲଭତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଚେ ପନାତିଆଦୀସୁ ଯସ୍ମା ନାନାସୀମାଯଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଆୱାସେସୁ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ''ଦୁତିଯେ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପଚାରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମତ୍ତେ ପଠମୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ତସ୍ମା ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୨୦୭) ''ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ପଠମଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁତିଯସେନାସନଗ୍ଗାହେ ପନ ପୁରିମିକା ପଞ୍ଞାଯତେୱ, ତତ୍ଥେୱ ତେମାସଂ ୱସନ୍ତୋ ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୋ ଏୱ ହୋତି। ତତୋ ୱା ପନ ଦୁତିଯଦିୱସାଦୀସୁ ''ପଠମସେନାସନେ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପଚାରାତିକ୍କମେ ପୁରିମିକାପି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପଟିସ୍ସୱସ୍ସ ୱିସଂୱାଦନପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଂ ସତିଯେୱ ପଟିସ୍ସୱେ ହୋତୀତି ଆହ ''ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଟିସ୍ସୱସ୍ସ ୱିସଂୱାଦେ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି। ତେନେୱାହ ''ତଞ୍ଚ ଖୋ…ପେ… ୱିସଂୱାଦନପଚ୍ଚଯା''ତି। ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୨୦୭) ''ସୋ ସତ୍ତାହାନାଗତାଯ ପୱାରଣାଯ ସକରଣୀଯୋ ପକ୍କମତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୱାରଣାଦିୱସେପି ସତ୍ତାହକରଣୀଯଂ ୱିନା ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ''ନୱମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ କଚ୍ଚି ଉପୋସଥଦିୱସତୋ ଉପନିଧାଯ ନୱମୀ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ଲୋକିଯତିଥିୱସେନାତି ଆସଙ୍କନ୍ତି। ତତ୍ରେୱଂ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ – ପୁରିମଭଦ୍ଦପଦମାସକାଠଅପକ୍ଖୋପୋସଥଦିୱସଂ ଉପନିଧାଯ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ନ ଲୋକିଯତିଥିୱସେନ। ଭଦ୍ଦପଦମାସସ୍ସ ହି କାଠଅପକ୍ଖୋପୋସଥଦିୱସଂ ମରିଯାଦଂ କତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଣିଯମାନେ ସତି ଯୋ ଦିୱସୋ ନୱମୋ ହୋତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତିଥିପେକ୍ଖାଯ ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୋହାରୋ, ତତୋ ନୱମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନାଗତସତ୍ତାହେ ପୱାରଣା ହୋତି।

ସତ୍ତାହଂ ଅନାଗତାଯ ଅସ୍ସାତି ସତ୍ତାହାନାଗତା। କା ସା? ପୱାରଣା। ଅସ୍ସଯୁଜମାସସ୍ସ ସୁକ୍କପକ୍ଖନୱମିଯଂ ସତ୍ତାହକରଣୀଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସସ୍ସ ସତ୍ତାହମତ୍ତାୱସିଟ୍ଠତ୍ତା ସତ୍ତମଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତମତ୍ତେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ହୋତି, ଦସମିଯଂ ଛାହମତ୍ତଂ, ଏକାଦସମିଯଂ ପଞ୍ଚାହମତ୍ତଂ, ଦ୍ୱାଦସିଯଂ ଚତୁରାହମତ୍ତଂ, ତେରସିଯଂ ତୀହମତ୍ତଂ, ଚୁଦ୍ଦସିଯଂ ଦ୍ୱୀହମତ୍ତଂ, ପନ୍ନରସିଯଂ ଏକାହମତ୍ତଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୱାରଣାଦିୱସସ୍ସ

ପରିୟୋସାନଭୂତଅରୁଣସ୍ମିଂ ଉଗ୍ଗତେ ୱୁଡ୍ଢଓସ୍ସୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ‘‘ସୋ ସତ୍ତାହାନାଗତାୟ ପୱାରଣାୟ ସକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତି, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ୱା ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଆୱାସଂ ନ ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୦୭) ଆହ। ସତ୍ତାହାନାଗତାୟ କୋମୁଦିୟା ଚାତୁମାସିନିୟାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତ୍ଥ କୋମୁଦିୟା ଚାତୁମାସିନିୟାତି ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାୟଂ। ସା ହି କୁମୁଦାନଂ ଅତ୍ଥିତାୟ କୋମୁଦୀ, ଚତୁନ୍ନଂ ୱସ୍ସିକମାସାନଂ ପରିୟୋସାନତ୍ତା ଚାତୁମାସିନୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଦା ହି କୁମୁଦାନି ସୁପୁପ୍ଫିତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା କୁମୁଦା ଏତ୍ଥ ପୁପ୍ଫନ୍ତୀତି କୋମୁଦୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, କୁମୁଦୱତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୮୨। ଅନ୍ତୋୱସ୍ସୱତ୍ତକଥାୟଂ ନିବଦ୍ଧୱତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱାତି ସଜ୍ଝାୟମନସିକାରାଦୀସୁ ନିରନ୍ତରକରଣୀୟେସୁ କତ୍ତବ୍ବଂ କତିକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା। କସାୱପରିଭଣ୍ଡନ୍ତି କସାୱେହି ଭୂମିପରିକମ୍ମଂ। ୱତ୍ତନ୍ତି କତିକୱତ୍ତଂ।

ଏୱରୂପଂ ଅଧମ୍ମିକୱତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ନାନାୱେରଜ୍ଜକା ହି ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ତତ୍ଥ କେଚି ଦୁବ୍ବଲା ଅପ୍ପଥାମା ଏୱରୂପଂ ୱତ୍ତଂ ଅନୁପାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇଧ ଆଗତଞ୍ଚ ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୨୭) ଆଗତଂ ଆୱାସଂ ୱା ମଣ୍ଡପଂ ୱା ସୀମଂ ୱା ୟଂ କିଞ୍ଚି ଠାନଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ୟୋ ଇମମ୍ହା ଆୱାସା ପଠମଂ ପକ୍କମିସ୍ସତି, ତଂ ‘ଅରହା’ତି ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି କତାୟ କତିକାୟ ୟୋ ‘‘ମଂ ‘ଅରହା’ତି ଜାନନ୍ତୁ’’ତି ତମ୍ହା ଠାନା ପଠମଂ ପକ୍କମତି, ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ୟୋ ପନ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ୱା କିଚ୍ଚେନ ମାତାପିତୂନଂ ୱା କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତଂ ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତାଦିସେନ କରଣୀୟେନ ତଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଅନାପତ୍ତି। ସଚେପିସ୍ସ ଏୱଂ ଗତସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଇଚ୍ଛାଚାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ‘‘ନ ଦାନାହଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମଂ ଅରହାତି ସମ୍ଭାୱେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି, ଅନାପତ୍ତିୟେୱ।

ୟୋପି କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ସଜ୍ଝାୟମନସିକାରାଦିୱସେନ ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଚୋରାଦୀହି ୱା ଅନୁବଦ୍ଧୋ ମେଘଂ ୱା ଉଟ୍ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୋୱସ୍ସକଂ ପୱିସିତୁକାମୋ ତଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମତି, ଅନାପତ୍ତି, ୟାନେନ ୱା ଇଦ୍ଧିୟା ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପାରାଜିକଂ ନାପଜ୍ଜତି, ପଦଗମନେନେୱ ଆପଜ୍ଜତି। ତମ୍ପି ୟେହି ସହ କତିକା କତା, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନାପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ହି ସବ୍ବେପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖନ୍ତି। ସଚେପି ମଣ୍ଡପରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ଠାନଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି ‘‘ୟୋ ଏତ୍ଥ ନିସୀଦତି ୱା ଚଙ୍କମତି ୱା, ତଂ ‘ଅରହା’ତି ଜାନିସ୍ସାମ’’, ପୁପ୍ଫାନି ୱା ଠପେତ୍ୱା, ‘‘ୟୋ ଇମାନି ଗହେତ୍ୱା ପୂଜଂ କରିସ୍ସତି, ତଂ ‘ଅରହା’ତି ଜାନିସ୍ସାମା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ କତିକା କତା ହୋତି, ତତ୍ରାପି ଇଚ୍ଛାଚାରୱସେନ ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱ। ସଚେପି ଉପାସକେନ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱିହାରୋ ୱା କତୋ ହୋତି, ଚୀୱରାଦୀନି ୱା ଠପିତାନି ହୋନ୍ତି ‘‘ୟେ ଅରହନ୍ତୋ, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୁ, ଚୀୱରାଦୀନି ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି, ତତ୍ରାପି ଇଚ୍ଛାଚାରୱସେନ ୱସନ୍ତସ୍ସ ୱା ତାନି ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱ, ଏତଂ ପନ ଅଧମ୍ମିକକତିକୱତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ଏୱରୂପଂ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ତେମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ସବ୍ବେୱ ଆରଞ୍ଞକା ହୋନ୍ତୁ ପିଣ୍ଡପାତିକଧୁତଙ୍ଗାଦିଅୱସେସଧୁତଙ୍ଗଧରା ୱା, ଅଥ ୱା ସବ୍ବେୱ ଖୀଣାସୱା ହୋନ୍ତୂ’’ତି ଏୱମାଦି। ନାନାୱେରଜ୍ଜକା ହି ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ତତ୍ଥ କେଚି ଦୁବ୍ବଲା ଅପ୍ପଥାମା ଏୱରୂପଂ ୱତ୍ତଂ ଅନୁପାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱରୂପମ୍ପି ୱତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବଂ। ‘‘ଇମଂ ତେମାସଂ ସବ୍ବେହେୱ ନ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ନ ପରିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବଂ, ମୂଗବ୍ବତଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ବହିସୀମଟ୍ଠସ୍ସପି ସଙ୍ଘଲାଭୋ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ଏୱମାଦିକମ୍ପି ନ କତ୍ତବ୍ବମେୱ।

ତିତ୍ଥିୟଧମ୍ମୀତି ପରିୟତ୍ତିପଟିପତ୍ତିପଟିୱେଧୱସେନ ତିତ୍ଥିୟଧମ୍ମି। ସୋଧେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେଥାତି ଭବ୍ବେ ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତେ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେଥ। ଭସ୍ସେ ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱାତି ୱଚନେ ପମାଣଂ ଞତ୍ୱା। ଦସକଥାୱତ୍ଥୁ ନାମ ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥା ପୱିୱେକକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା ୱୀରିୟାରମ୍ଭକଥା ସୀଲକଥା ସମାଧିକଥା ପଞ୍ଞାକଥା ୱିମୁତ୍ତିକଥା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥାତି।

ୱିଗ୍ଗହସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱଚନଂ ୱିଗ୍ଗାହିକଂ। ଚତୁରାରକ୍ଖଂ ଅହାପେନ୍ତାତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ମେତ୍ତା ଅସୁଭଂ ମରଣାନୁସ୍ସତୀତି ଇମଂ ଚତୁରାରକ୍ଖଂ ଅହାପେନ୍ତା। ଦନ୍ତକଟ୍ଠଖାଦନୱତ୍ତଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଖାଦନୱତ୍ତଂ – ୟୋ ଦେୱସିକଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଓସରତି, ତେନ ସାମଣେରାଦୀହି ଆହରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ୟଥାସୁଖଂ ଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାୟ ଦନ୍ତକଟ୍ଠମାଳକେ ନିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେସୁ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏକମେୱ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ୟୋ ପନ ଦେୱସିକଂ ନ ଓସରତି, ପଧାନଘରେ ୱସିତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ୱା ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ୱା ଦିସ୍ସତି, ତେନ ପମାଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଦନ୍ତକଟ୍ଠାନି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବାନି। ତେସୁ ଖୀଣେସୁ ସଚେ ପୁନପି ଦନ୍ତକଟ୍ଠମାଳକେ ବହୂନି ହୋନ୍ତିୟେୱ, ପୁନପି ଆହରିତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବାନି। ୟଦି ପନ ପମାଣଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଆହରତି, ତେସୁ ଅଖୀଣେସୁୟେୱ ମାଳକେ ଖୀୟତି, ତତୋ କେଚି ଥେରା ‘‘ୟେହି ଗହିତାନି, ତେ ପଟିହରନ୍ତୂ’’ତି ୱଦେୟ୍ୟୁଂ, କେଚି ‘‘ଖାଦନ୍ତୁ, ପୁନ ସାମଣେରା ଆହରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ୱିୱାଦପରିହାରତ୍ଥଂ ପମାଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ, ଗହଣେ ପନ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନପି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଥୱିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି। ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତିକୱତ୍ତେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ଅନ୍ତୋଗାମେ…ପେ… ନ କଥେତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଚୀୱରେ ଚ ପିଣ୍ଡପାତେ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପି ନ ୱଟ୍ଟତି ନିମିତ୍ତୋଭାସପରିକଥାପି।

ସେନାସନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସେସାନି ତୀଣି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ସବ୍ବମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଆଜୀୱଂ ସୋଧେନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସୁଟ୍ଠୁ ରକ୍ଖିତବ୍ବାତି। ଇମିନା ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ଦସ୍ସିତଂ। ରକ୍ଖିତିନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ। ଖନ୍ଧକୱତ୍ତଞ୍ଚ ସେଖିଯୱତ୍ତଞ୍ଚ ପୂରେତବ୍ବନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ। ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପନ ତୀହିପି ସାମତ୍ଥିଯତୋ ଦସ୍ସିତଂ। ଇତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଏୱରୂପା ନିଯ୍ୟାନିକକଥା ବହୁକାପି ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକୱିସଯେ ତେସୁ ତେସୁ ନଗରେସୁ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ରାଜକାଲେ ଅପରିଯନ୍ତା ୱିୱାଦକଥା ହୋତି। କଥଂ? ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୮୬) ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରାଜା ମାଗଧୋ ସେନିଯୋ ବିମ୍ବିସାରୋ ୱସ୍ସଂ ଉକ୍କଡ୍ଢିତୁକାମୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପାହେସି ‘ଯଦି ପନାଯ୍ୟା ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ, ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜୂନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁ’’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ନିସ୍ସାଯ ଭଗୱତା ଅଧିମାସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱେଦସମଯେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଯ୍ହମାନା ଅନେକୱିହିତଂ ୱିୱାଦଂ କରୋନ୍ତି। ୱେଦସମଯେ କିର ଦ୍ୱେ ଅଧିମାସାନି ଯାଚାଧିମାସଞ୍ଚ ପତ୍ତାଧିମାସଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ କଲିଯୁଗଗଣନେ ଏକୂନୱୀସତିଗଣନେନ ଭାଜିତେ ଦ୍ୱେପଞ୍ଚଟ୍ଠଦସତେରସସୋଳସଅଟ୍ଠାରସୱସେନ ସତ୍ତଧା ସେସୋ ହୋତି, ତେସଂ ୱସେନ ଚତ୍ତାଧିମାସ ପଞ୍ଚାଧିମାସ ପତ୍ତାଧିମାସ ଦସାଧିମାସ ତେରସାଧିମାସ ସୋଳସାଧିମାସ ଅଟ୍ଠାରସାଧିମାସାତି ୱୋହରନ୍ତି। ଅଟ୍ଠାରସାଧିମାସଂ ପନ ଅୱସାନାଧିମାସନ୍ତିପି ୱୋହରନ୍ତି। ତେସୁ ପସୁସୋଳସାନି ଅପତ୍ତେଯେୱ ଅଧିମାସପତନକଲିଯୁଗେ ସଂୱଚ୍ଛରମାସାଦିୱିସମଭଯେନ ଯାଚିତ୍ୱା ମାସସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବତୋ ଯାଚାଧିମାସନ୍ତି ୱୋହରନ୍ତି, ସେସାନି ପନ ପଞ୍ଚମତ୍ତେଯେୱ ଅଧିମାସପତନକଲିଯୁଗେ ମାସସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବତୋ ପତ୍ତାଧିମାସନ୍ତି। ତତ୍ରେଦଂ ଯାଚାଧିମାସଲକ୍ଖଣଂ – ତଥତୋ ଅଜାନନ୍ତା ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞା ଭଗୱତୋ ଯାଚିତାଧିମାସତ୍ତା ଯାଚାଧିମାସଂ ନାମ ଭୱତି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ଏୱ ଯାଚାଧିମାସେସୁ ଦିୱସେନ ସହ ମାସୋ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବୋ, ନ ଇତରେସୂତି ୱଦନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ପତ୍ତାଧିମାସେସୁ ଏୱ ସହ ଦିୱସେନ ମାସୋ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବୋ, ନ ଯାଚାଧିମାସେସୂତି।

ଅପରେ ପନ – ‘‘ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସୂପନାଯିକା ପୁରିମିକା ପଚ୍ଛିମିକାତି, ଅପରଜ୍ଜୁଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ପୁରିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା, ମାସଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ପଚ୍ଛିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା’’ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୮୪) ଆଗତାଯ ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ଅଯୋନିସୋ ଗହେତ୍ୱା ତିଥିନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗେ ଏୱ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାଯ ଅନନ୍ତରଭୂତୋ ପାଟିପଦଦିୱସୋ ପୁଣ୍ଣାତିଥିଯା ଚ ଯୁତ୍ତୋ ହୋତୁ, ପୁବ୍ବାସାଳ୍ହୌତ୍ତରାସାଳ୍ହସଙ୍ଖାତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ନକ୍ଖତ୍ତେସୁ ଏକେକେନ ଯୁତ୍ତୋ ଚ, ଏୱଂଭୂତୋ କାଲୋ ଯଦି ୱିନା ଦିୱସେନ ମାସକଡ୍ଢନେ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତଥା ଚ ସତି ମାସମତ୍ତାକଡ୍ଢନମେୱ କାତବ୍ବଂ, ଯଦି ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ସହ ଦିୱସେନ ମାସାକଡ୍ଢନଂ, ଅଯଂ ପିଟକେନ ଚ ୱେଦେନ ଚ ଅନୁଲୋମୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ୱଦନ୍ତି।

ତତ୍ରାପ୍ପେକେ ୱଦନ୍ତି – ‘‘ମା ଇତି ଚନ୍ଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତସ୍ସ ଗତିଯା ଦିୱସସ୍ସ ମିନିତବ୍ବତୋ, ସୋ ଏତ୍ଥ ସବ୍ବକଲାପାରିପୂରିଯା ପୁଣ୍ଣୋତି ପୁଣ୍ଣମା’’ତିଆଦିନା ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଆଗମନତୋ ପୁଣ୍ଣାତିଥିଯୋଗୋପି ପୁଣ୍ଣମିଯା ଏୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ନ ପାଟିପଦେ, ତଥା ନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗୋପି ଆସାଳ୍ହିସୁକ୍କପକ୍ଖସ୍ସ ପନ୍ନରସେ ଉପୋସଥେ ‘‘ଉତ୍ତରାସାଳ୍ହନକ୍ଖତ୍ତେ, ଏୱଂ ଧାତୁ ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି ମହାୱଂସେ ୱଚନତୋତି। ତତ୍ଥ ପୁରିମା ୱଦନ୍ତି – ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଉପୋସଥଦିୱସେଯେୱ ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହୋ ଚ ସୂରିଯଗ୍ଗାହୋ ଚ ଭୱେଯ୍ୟ, ଇଦାନି ପନ କାଳଅପକ୍ଖପାଟିପଦାଦୀସୁଯେୱ ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହୋ, ସୁକ୍କପକ୍ଖପାଟିପଦାଦୀସୁଯେୱ ସୂରିଯଗ୍ଗାହୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ମା ପାଟିପଦେଯେୱ ତିଥିନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି। ପଚ୍ଛିମାପି ୱଦନ୍ତି – ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ୱାଦୀନଂ ୱଚନେନ ପୁବ୍ବେ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବଦିୱସାନଂ ଅନାକଡ୍ଢିତତ୍ତା ଦିୱସପୁଞ୍ଜୀଭାୱେନ ଏୱଂ ହୋତି, ସଚ୍ଚତୋ ପନ ଉପୋସଥଦିୱସେଯେୱ ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହୋ ସୂରିଯଗ୍ଗାହୋ ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି। ହୋତୁ, ଯଥା ଇଚ୍ଛଥ, ତଥା ୱଦଥ, ଏୱଂ ଭୂତପୁବ୍ବୋ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ଗନ୍ଧାରଜାତକେ (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୩।୭।୭୫ ଗନ୍ଧାରଜାତକୱଣ୍ଣନା) ହି ଉପୋସଥଦିୱସେ ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହୋ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗତୋ। ତଞ୍ହି ଜାତକଂ ତୀସୁ ପିଟକେସୁ ସୁତ୍ତପରିଯାପନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚସୁ ନିକାଯେସୁ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯପରିଯାପନ୍ନଂ, ନୱସୁ ସାସନଙ୍ଗେସୁ ଜାତକପରିଯାପନ୍ନନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପୁରିମକା ପଟିୱଚନଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୁନ୍ତି।

ଅଥେକଚ୍ଚେ ‘‘ପିଟକତ୍ତଯେ ଅଧିକମାସାଯେୱ ସନ୍ତି, ନ ଅଧିକଦିୱସା ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୦୪) ‘ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂଯେୱ ୱସ୍ସାନଂ ଅଧିକମାସେ ଗହେତ୍ୱା ଗଣିତତ୍ତା ସେସୱସ୍ସଦ୍ୱଯସ୍ସପି ଅଧିକାନି ଦିୱସାନି ହୋନ୍ତେୱ, ତାନି ଅଧିକଦିୱସାନି ସନ୍ଧାଯ ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଦ୍ୱୀସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଅଧିକଦିୱସା ନାମ ୱିସୁଂ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି ତତିଯେ ୱସ୍ସେ ୱସ୍ସୁକ୍କଡ୍ଢନୱସେନ ଅଧିକମାସେ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେଯେୱ ଅଧିକମାସସମ୍ଭୱତୋ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଅତିରେକଦିୱସା ନାମ ୱିସୁଂ ନ ସମ୍ଭୱନ୍ତୀ’ତି ୱଚନତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଥଞ୍ଞେ ୱଦନ୍ତି – ପିଟକତ୍ତଯେ ଅଧିକଦିୱସାତି ଆଗତା ଅତ୍ଥି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୪୦୪)

‘‘ଅୱସେସାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଧିକଦିୱସାନି ହୋନ୍ତେୱ, ତସ୍ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋତି। ଇତୋ ପରମ୍ପି ୱିୱିଧେନ ଆକାରେନ କଥେନ୍ତି। ସୁଦ୍ଧୱେଦିକାପି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି, ୱିନଯଧରା ଭିକ୍ଖୂ ୱିନଯସମଯୱସେନ ୱଦନ୍ତି। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ୱେଦସମଯେ ହତ୍ଥଗତଗଣନୱସେନେୱ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଅଲମତିପପଞ୍ଚେନ। ଅତ୍ଥିକେହି ତିୱସ୍ସାଧିକସହସ୍ସକଲିଯୁଗେ ଧମ୍ମରାଜେନ ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା କଥଂ ଅଧିମାସପକରଣଂ ୱିଲୋକେତ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବଂ।

ଇଧ ପନ ଅଧିପ୍ପେତୱିନିଚ୍ଛଯମେୱ କଥଯାମ। ପଠମଦୁତିଯୱାଦେସୁ ନ ବିମ୍ବିସାରରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଧିମାସପଞ୍ଞାପନଂ ଯାଚତି, ନ ଚ ଭଗୱା ପଞ୍ଞପେତି, ନ ‘‘ତସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ଇଦଂ ନାମ ଅଧିମାସଂ ହୋତୀ’’ତି ୱା ‘‘ମାସମତ୍ତଂ ୱା ସହଦିୱସଂ ୱା ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱା ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ଅତ୍ଥି, ରାଜା ପନ ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ୱେଦସମଯେ ୱସ୍ସୁକ୍କଡ୍ଢନସମ୍ପତ୍ତୱତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଠମଆସାଳ୍ହମାସେ ୱସ୍ସଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁତିଯଆସାଳ୍ହମାସେ ଉପଗମନତ୍ଥଂ ‘‘ଯଦି ପନାଯ୍ୟା ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଦୂତଂ ପାହେସି। ଯଦି ପନ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ, ସାଧୁ ୱତାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ରଞ୍ଞୋ ପହିତସାସନଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ପନ ୱସ୍ସୁକ୍କଡ୍ଢନେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗୁଣପରିହାନିଯା ଅଭାୱତୋ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜୂନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୮୬) ଅୱୋଚ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୫) ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ରାଜୂନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱସ୍ସୁକ୍କଡ୍ଢନଭିକ୍ଖୂନଂ କାଚି ପରିହାନି ନାମ ନତ୍ଥୀତିଅନୁୱତ୍ତିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୮୫) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିହାନୀତି ଗୁଣପରିହାନୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଯାଚାଧିମାସୋ ୱା ହୋତୁ ପଭାଧିମାସୋ ୱା, ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଅନୁୱତ୍ତନେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଲାଦିଗୁଣମ୍ପି ପରିହାନି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ।

କଥଂ ପନ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ, କଥଂ ନ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ? ଯଦି ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତେ ପୁବ୍ବେ ଉପୱୁତ୍ଥଦିୱସତୋ ଇଦାନି ଉପୱସିତବ୍ବୌପୋସଥଦିୱସୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ ୱା ପନ୍ନରସୋ ୱା ହୋତି, ତଥା ସତି ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ତେରସମୋ ୱା ସୋଳସମୋ ୱା ହୋତି, ନ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତୋ ହି ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥକତୋ ହୋତି, ତତୋ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ଯୋ କରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୮୩) ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ସୀଲଗୁଣପରିହାନିସମ୍ଭୱତୋ ନ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୦) ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜୂନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁନ୍ତି ୱଚନତୋ ପନେତ୍ଥ ଲୋକିଯାନଂ ତିଥିଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତେହିପି ଅତ୍ତନୋ ଉପୋସଥକ୍କମେନ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପନ୍ନରସିଂ ୱା, ପନ୍ନରସିଂ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ୱା କରୋନ୍ତେହେୱ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ, ନ ପନ ସୋଳସମଦିୱସଂ ୱା ତେରସମଦିୱସଂ ୱା ଉପୋସଥଦିୱସଂ କରୋନ୍ତେହୀ’’ତି।

ତତିଯଚତୁତ୍ଥୱାଦେପି ‘‘କତି ୱସ୍ସୂପନାଯିକା’’ତି ସଂସଯନ୍ତାନଂ ସଂସଯୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ‘‘ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସୂପନାଯିକା ପୁରିମିକା ପଚ୍ଛିମିକା’’ତି (ମହାୱ। ୧୮୪) ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତତୋ ତାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାନଂ ଉପଗମନକାଲଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପରଜ୍ଜୁଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ପୁରିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା, ମାସଗତାଯ ଆସାଳ୍ହିଯା ପଚ୍ଛିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ – ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମିଯା ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ପୁରିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବା, ସାୱଣପୁଣ୍ଣମିଯା ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ପଚ୍ଛିମିକା ଉପଗନ୍ତବ୍ବାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୪) ‘‘ତସ୍ମା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାଯ ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେ, ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମିତୋ ୱା ଅପରାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯ ଅନନ୍ତରେ ପାଟିପଦଦିୱସେଯେୱ ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଚେତିଯୱନ୍ଦନାଦିସାମୀଚିକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଇମଂ ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’ତି ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି , ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୮୪) ‘‘ଅପରଜ୍ଜୂତି ଆସାଳ୍ହିତୋ ଅପରଂ ଦିନଂ, ପାଟିପଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୮୪) ‘‘ଅପରସ୍ମିଂ ଦିୱସେତି ଦୁତିଯେ ପାଟିପଦଦିୱସେ’’ତି ଏୱଂ ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ପାଟିପଦଦିୱସେଯେୱ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅମୁକତିଥିଯୋଗେ’’ତି ୱା ‘‘ଅମୁକନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗେ’’ତି ୱା, ତସ୍ମା ପାଟିପଦଦିୱସେ ପାତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲଦିୱସଂ ସକଲରତ୍ତିଂ ଯାୱ ଦୁତିଯଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଯଥାରୁଚିତେ କାଲେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତୋ ଏୱ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକାଲେ ପୁଣ୍ଣାତିଥିଯା ଯୋଗୋ, ଉତ୍ତରାସାଳ୍ହନକ୍ଖତ୍ତେନ ଯୋଗୋ ହୋତୂତି ୱଦନ୍ତାନଂ ୱଚନଂ ୱିନଯୱିରୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତଂ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣାତିଥିଯୋଗଂ ଉତ୍ତରାସାଳ୍ହନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗଞ୍ଚ ଆଗମେତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱାପି ତଥାଗତେନ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେତି ନାମାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ପୁଣ୍ଣାତିଥିଯୋଗେ ଏୱ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଏକାଯ ତିଥିଯା ଯୁଜ୍ଜତେତି ୱା ଉତ୍ତରାସାଳ୍ହନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗେଯେୱ, ନ ସାୱଣନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗେତି ୱା ଅନାଗତମେୱ ଛାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ତଥାଗତେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ୱିଯ ପୋତ୍ଥକେସୁ ଲିଖିତ୍ୱା କେହିଚି ଠପିତତ୍ତା ସକଲଂ ୱିନଯପିଟକଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ୱେଦସାମଯିକା ତଂ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପଗମନକାଲେ ପୁଣ୍ଣାତିଥିଉତ୍ତରାସାଳ୍ହଯୋଗମେୱ ଗୱେସନ୍ତା ମାସଦିୱସେନ ସହ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବକାଲେପି ମାସମତ୍ତମେୱ ଆକଡ୍ଢନ୍ତି, ମାସମତ୍ତମେୱ ଆକଡ୍ଢିତବ୍ବକାଲେପି ସହ ଦିୱସେନ ଆକଡ୍ଢନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଭିକ୍ଖୂ

‘‘ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନାତି ଦୀପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱତି ଗାରୱସହିତା ଲଜ୍ଜିନୋ ପଣ୍ଡିତା ଏୱଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି। ତିଥିନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗୋ ପନ ଉପୋସଥଦିୱସେଯେୱ ବହୁଧା ପିଟକତ୍ତଯେ ଆଗତୋ, ପୋରାଣୱେଦଗନ୍ଥେସୁ ଚ ପସଂସିତୋ, କଦାଚି ପନ ୱୋହାରକାଲୋ ତିଥିଯା ନକ୍ଖତ୍ତେନ ଚ ୱିସମୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ସମେତୁଂ ଅଧିମାସପତନକାଲେ ମାସମ୍ପି ଦିୱସମ୍ପି ଆକଡ୍ଢନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ୱିସମେପି ଆକଡ୍ଢନକାଲେ ସମାପେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସତି ମାସୌତୁସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ସମଭାୱୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠୱାଦେସୁ ଅଧିମାସୋତି ଅଟ୍ଠାରସୱସ୍ସତୋ ଅଧିକମାସଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଧିକୋ ମାସୋ ଅଧିମାସୋ’’ତି କମ୍ମଧାରଯସମାସତ୍ତା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ପୁବ୍ବେ ପନ ମାସପୁଞ୍ଜତୋ ଅଧିକଘଟିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ମାସତୋ ଅଧିକଂ ଅଧିମାସ’’ନ୍ତି ଅବ୍ୟଯୀଭାୱସମାସତ୍ତା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ‘‘ପୋରାଣକତ୍ଥେରା ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ସାମଣେରଂ ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସିଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପାଟିପଦଦିୱସେ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତଂ କସ୍ମାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଏକସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ଛ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୌପୋସଥଦିୱସା ହୋନ୍ତି, ଇତି ୱୀସତିଯା ୱସ୍ସେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ପରିହାଯନ୍ତି, ରାଜାନୋ ତତିଯେ ତତିଯେ ୱସ୍ସେ ୱସ୍ସଂ ଉପକଡ୍ଢନ୍ତି, ଇତି ଅଟ୍ଠାରସସୁ ୱସ୍ସେସୁ ଛ ମାସା ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତତୋ ଉପୋସଥୱସେନ ପରିହୀନେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅପନେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ମାସା ଅୱସେସା ହୋନ୍ତି, ତେ ଦ୍ୱେ ମାସେ ଗହେତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତୀତି ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସିଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପାଟିପଦେ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୦୪) ‘‘ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱାତି ଅଧିକମାସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସତ୍ତା ନିକ୍କେମତିକା ହୁତ୍ୱା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୦୪) ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ର ନନୁ ଚ ‘‘ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ…ପେ… ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ…ପେ… ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ତଂ ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, କସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ନ ହୀ’’ତିଆଦି। ହି ଯସ୍ମା ନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ ‘‘ତତିଯେ’’ତିଆଦି। ପରିଚ୍ଚତ୍ତେଯେୱ ସନ୍ତତ୍ତତୋ, ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତେ ଅସନ୍ତତ୍ତତୋ ନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ବ୍ୟତିରେକୱସେନ ହେତୁଫଲଯୋଜନା। ତସ୍ମାତିଆଦି ଲଦ୍ଧଗୁଣଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି। ଏତାନି ୱଚନାନି ସାମଣେରାନଂ ୱୀସତିୱସ୍ସପରିପୁଣ୍ଣଭାୱସାଧକାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଅଧିମାସପତନୱାରେସୁ ସଦିୱସମାସାକଡ୍ଢନଭାୱସାଧକାନି, ତସ୍ମା ଇମାନି ଆହରିତ୍ୱା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ବହୂନଂ ସନ୍ନିପାତେ କିଞ୍ଚି ପାଠଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ସୋଭତୀତି କତ୍ୱା ଇଦିସଂ ପାଠଂ ଆହରନ୍ତି। ସୁତସନ୍ନିଚଯପଣ୍ଡିତା ପନ ଇଚ୍ଛିତତ୍ଥସ୍ସ ଅସାଧକତ୍ତା ଏୱରୂପଂ ନ ଆହରନ୍ତି। ସୁଦ୍ଧୱେଦିକାନମ୍ପି ୱଚନେ ୱିନଯଧରା ୱିନଯମେୱ ଜାନନ୍ତି, ନ ବାହିରସମଯଂ। ଅଯଂ ପନ କଥା ବାହିରସମଯେ ପୱତ୍ତା, ତସ୍ମା ୱିନଯଧରାନଂ ଅୱିସଯୋତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ୱଦନ୍ତି।

ୱିନଯଧରା ପନ ଏକଚ୍ଚେ ୱିନଯମେୱ ଜାନନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ସକଲଂ ପିଟକତ୍ତଯଂ ଜାନନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ସବାହିରସମଯଂ ପିଟକତ୍ତଯଂ ଜାନନ୍ତି, ତସ୍ମା କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱୋଯେୱ ପମାଣଂ। ୱେଦିକାନମ୍ପି ୱଚନଂ ୱେଦଙ୍ଗକରଣାଗତମେୱ ପମାଣଂ। ନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ହତ୍ଥଗତଗଣନମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯଦା ପଥୱିସ୍ସରୋ ରାଜା ସଦିୱସଂ ମାସଂ ଆକଡ୍ଢିତୁକାମୋ ‘‘ଜେଟ୍ଠମାସକାଳପକ୍ଖୌପୋସଥଂ ପନ୍ନରସିଯଂ କରୋନ୍ତୂ’’ତି ଯାଚିସ୍ସତି, ତଦା ‘‘ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ପନ୍ନରସେ ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ପନ୍ନରସିଯଂ ଉପୋସଥକରଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଯଦା ସୁଦ୍ଧମାସମେୱ ଆକଡ୍ଢିତୁକାମୋ ‘‘ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ କରୋନ୍ତୂ’’ତି ଯାଚିସ୍ସତି, ଏୱଂ ସତି ପକତିଯାପି ଜେଟ୍ଠମାସକାଳପକ୍ଖୁପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋଯେୱାତି କତ୍ୱା ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଉଭଯଥାପି ଉପୋସଥୋ ସୁକତୋଯେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବୋ। ତତୋ ପରଂ ପଠମାସାଳ୍ହମାସସ୍ସ କୁଣ୍ହପକ୍ଖେପି କାଳପକ୍ଖେପି ଦୁତିଯାସାଳ୍ହମାସସ୍ସ କୁଣ୍ହପକ୍ଖେପି ପନ୍ନରସୀଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ପାଟିପଦଦିୱସେ ତିଥିଯୋଗଂ ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗଂ ୱା ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ପାତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନାନନ୍ତରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପୁନ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ସକଲଦିୱସରତ୍ତିଯଂ ଯଥାଜ୍ଝାସଯଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୂପଗତୋୱ ହୋତି, ନତ୍ଥି କୋଚି ଦୋସୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭୱତ୍ୱେୱଂ, ପାତୋୱ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮) ‘‘ସଚେ ପାତୋୱ ଗାହିତେ ସେନାସନେ ଅଞ୍ଞୋ ୱିତକ୍କଚାରିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଯାଚତି, ‘ଗହିତଂ, ଭନ୍ତେ, ସେନାସନଂ, ୱସ୍ସୂପଗତୋ ସଙ୍ଘୋ, ରମଣୀଯୋ ୱିହାରୋ, ରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ଥ ୱସଥା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ୱସ୍ସୂପନାଯିକୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଛବ୍ବୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ପଠମୋ ଭାଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ୱିନଯାଲଙ୍କାର-ଟୀକା (ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୭। ଉପଜ୍ଝାଯାଦିୱତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୩। ଏୱଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦିୱତ୍ତକଥଂ କଥେତୁଂ ‘‘ୱତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱତ୍ତେତବ୍ବଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ୱତ୍ତଂ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀହି ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀସୁ ପୱତ୍ତେତବ୍ବଂ ଆଭିସମାଚାରିକସୀଲଂ। ତଂ କତିୱିଧନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱତ୍ତଂ ନାମେତଂ…ପେ… ବହୁୱିଧ’’ନ୍ତି। ୱଚ୍ଛକୁଟିୱତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦ୍ୟତ୍ଥୋ। ତେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତଅନୁମୋଦନୱତ୍ତାନି ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ‘‘ଚୁଦ୍ଦସ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନୀ’’ତି। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୫୬) ଚ ପାଳିଯଂ ଆଗତମେୱ, ତତ୍ଥ ପନ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଗତଂ, ଇଧ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତତୋ। ଇତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି ପଞ୍ଚସତ୍ତତି ସେଖିଯୱତ୍ତାନି ଦ୍ୱେଅସୀତି ମହାୱତ୍ତାନି ଚ ୱତ୍ତମେୱ। ତେସୁ ପନ ସେଖିଯୱତ୍ତାନି ମହାୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତାନି, ମହାୱତ୍ତାନି କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକେସୁ (ଚୂଳୱ। ୭୫ ଆଦଯୋ), ତସ୍ମା ଇଧ ଚୁଦ୍ଦସ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନିଯେୱ ଦସ୍ସିତାନି। ତେସୁ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, କେନଟ୍ଠେନ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, କଥଂ ଗହିତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, କେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ, କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି? ତତ୍ଥ କୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋତି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ଦସୱସ୍ସେନ ୱା ଅତିରେକଦସୱସ୍ସେନ ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତୁ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୭୬) ବ୍ୟତ୍ତିବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଉପସମ୍ପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସୱସ୍ସୋ ୱା ଅତିରେକଦସୱସ୍ସୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁ ଉପଜ୍ଝାଯୋ। କେନଟ୍ଠେନ ଉପଜ୍ଝାଯୋତି ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱଜ୍ଜଂ ୱା ମହନ୍ତଂ ୱଜ୍ଜଂ ୱା ଭୁସୋ ଚିନ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ଗହିତୋ ହୋତି ଉପଜ୍ଝାଯୋତି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ହୋହୀ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତେ ସଚେ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ‘‘ସାହୂ’’ତି ୱା ‘‘ଲହୂ’’ତି ୱା ‘‘ଓପାଯିକ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ପତିରୂପ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ପାସାଦିକେନ ସମ୍ପାଦେହୀ’’ତି ୱା ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ପଦେସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପଦସ୍ସ ୱସେନ କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା କାଯୱାଚାହି ୱା ‘‘ଗହିତୋ ତଯା ଉପଜ୍ଝାଯୋ’’ତି ଉପଜ୍ଝାଯଗ୍ଗହଣଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଗହିତୋ ହୋତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ। ତତ୍ଥ ସାହୂତି ସାଧୁ। ଲହୂତି ଅଗରୁ, ସୁଭରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓପାଯିକନ୍ତି ଉପାଯପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନଂ ନିତ୍ଥରଣୁପାଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପନ୍ତି ସାମୀଚିକମ୍ମମିଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପାସାଦିକେନାତି ପସାଦାୱହେନ କାଯୱଚୀପଯୋଗେନ ସମ୍ପାଦେହୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତନ୍ତି ଗହିତୌପଜ୍ଝାଯେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଆଗତମେୱ, ତତ୍ଥ କାଲସ୍ସେୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଉପାହନା ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ସଚସ୍ସ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଚଙ୍କମନତ୍ଥାଯ ୱା ଧୋତପାଦପରିହରଣତ୍ଥାଯ ୱା ପଟିମୁକ୍କା ଉପାହନା ପାଦଗତା ହୋନ୍ତି, ତା କାଲସ୍ସେୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଅପନେତ୍ୱା। ତାଦିସମେୱ ମୁଖଧୋୱନୋଦକଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଉତୁମ୍ପି ସରୀରସଭାୱେ ଚ ଏକାକାରେ ତାଦିସମେୱ ଦାତବ୍ବଂ।

ସଗୁଣଂକତ୍ୱାତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ସଙ୍ଘାଟିଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ଏକତୋ କତ୍ୱା ତା ଦ୍ୱେପି ସଙ୍ଘାଟିଯୋ ଦାତବ୍ବା। ସବ୍ବଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘଟିତତ୍ତା ସଙ୍ଘାଟୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଯୋ ଦାତବ୍ବା’’ତି। ପଦୱୀତିହାରେହୀତି ଏତ୍ଥ ପଦଂ ୱୀତିହରତି ଏତ୍ଥାତି ପଦୱୀତିହାରୋ, ପଦୱୀତିହାରଟ୍ଠାନଂ। ଦୁତୱିଲମ୍ବିତଂ ଅକତ୍ୱା ସମଗମନେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ଅନ୍ତରେ ମୁଟ୍ଠିରତନମତ୍ତଂ। ପଦାନଂ ୱା ୱୀତିହରଣଂ ଅଭିମୁଖଂ ହରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖେପୋ ପଦୱୀତିହାରୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଭଣମାନସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା କଥା ଓପାତେତବ୍ବାତି ଅନ୍ତରଘରେ ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱା ଭଣମାନସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସ ୱଚନେ ଅଞ୍ଞା କଥା ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ‘‘ନ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଭଣମାନସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ ନ-କାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ତେନ ନାତିଦୂରେତିଆଦୀସୁ ନ-କାରପଟିସିଦ୍ଧେସୁ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତୀତି ଆପଦାଉମ୍ମତ୍ତଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟତାଦୀହି ୱିନା ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଆପଦାସୁ ହି ଅନ୍ତରନ୍ତରା କଥା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱମଞ୍ଞେସୁ ନ-କାରପଟିସିଦ୍ଧେସୁ ଈଦିସେସୁ, ଇତରେସୁ ପନ ଗିଲାନୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ‘‘ଈଦିସେସୁ ଗିଲାନୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ହି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ ଅନାଦରିଯେନ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଗିଲାନସ୍ସ ୱତ୍ତଭେଦେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟମେୱ, ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅଗିଲାନେନ ହି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସେନପି ସବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ, ଅନାଦରିଯେନ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ। ନ-କାରପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ପନ ପଦେସୁ ଗିଲାନସ୍ସପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତକିରିଯଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି। ଆପତ୍ତିସାମନ୍ତା ଭଣମାନୋତି ପଦସୋଧମ୍ମ(ପାଚି। ୪୪ ଆଦଯୋ)-ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦିୱସେନ (ପାରା। ୨୮୩) ଆପତ୍ତିଯା ଆସନ୍ନୱାଚଂ ଭଣମାନୋ। ଆପତ୍ତିଯା ଆସନ୍ନୱାଚନ୍ତି ଚ ଆପତ୍ତିଜନକମେୱ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଯାଯ ହି ୱାଚାଯ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ସା ୱାଚା ଆପତ୍ତିଯା ଆସନ୍ନାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଚୀୱରେନ ପତ୍ତଂ ୱେଠେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସ୍ସ ଏକେନ କଣ୍ଣେନ ୱେଠେତ୍ୱା''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠାପୀଠଂ ୱା ପରାମସିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ତତ୍ଥ ଠପିତପତ୍ତାଦିନା ଅସଙ୍ଘଟ୍ଟନତ୍ଥାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଭାୱଂ ଞତ୍ୱାପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ କଣ୍ଣଂ ଉସ୍ସାରେତ୍ୱାତି କଣ୍ଣଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଂ ଅତିରେକଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘରିତବ୍ବଂ। ଓଭୋଗେ କାୟବନ୍ଧନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି କାୟବନ୍ଧନଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଚୀୱରଭୋଗେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ପିଣ୍ଡପାତୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ଗାମେୟେୱ ୱା ଅନ୍ତରଘରେ ୱା ପଟିକ୍କମନେ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ପିଣ୍ଡଂ ୱା ନ ଲଭତି, ତସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତୋ ନ ହୋତି, ଗାମେ ଅଭୁତ୍ତସ୍ସ ପନ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖସ୍ସ ୱା ହୋତି, ତସ୍ମା ''ସଚେ ପିଣ୍ଡପାତୋ ହୋତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଗାମେତି ଗାମପରିୟାପନ୍ନେ ତାଦିସେ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପଦେସେ। ଅନ୍ତରଘରେତି ଅନ୍ତୋଗେହେ। ପଟିକ୍କମନେତି ଆସନସାଲାୟଂ। ସଚେପି ତସ୍ସ ନ ହୋତି, ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଚ ହୋତି, ଉଦକଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧତୋପି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଉପନେତବ୍ବୋ। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାନୀୟେନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଆଦିମ୍ହି ମଜ୍ଝେ ଅନ୍ତେତି ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପକଟ୍ଠୋତି ଆସନ୍ନୋ। ଧୋତୱାଲିକାୟାତି ଉଦକେନ ଗତଟ୍ଠାନେ ନିରଜାୟ ପରିସୁଦ୍ଧୱାଲିକାୟ।

ନିବ୍ବୂମେତି ଜନ୍ତାଘରେ ଜଲମାନଅଗ୍ଗିଧୂମରହିତେ। ଜନ୍ତାଘରଞ୍ହି ନାମ ହିମପାତବହୁକେସୁ ଦେସେସୁ ତପ୍ପଚ୍ଚୟରୋଗପୀଳଆଦିନିୱାରଣତ୍ଥଂ ସରୀରସେଦତାପନଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ କିର ଅନ୍ଧକାରପଟିଚ୍ଛନ୍ନତାୟ ବହୂପି ଏକତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିତାପପରିହାରାୟ ମତ୍ତିକାୟ ମୁଖଂ ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ସରୀରଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ସେଦେତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ନହାୟନ୍ତି। ତେନେୱ ପାଳିୟଂ (ମହାୱ। ୬୬) ''ଚୁଣ୍ଣଂ ସନ୍ନେତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଉସ୍ସହତୀତି ସଚେ ପହୋତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ''କେନଚି ଗେଲଞ୍ଞେନ ଅନଭିଭୂତୋ ହୋତୀ''ତି। ଅପଟିଘଂସନ୍ତେନାତି ଭୂମିୟଂ ଅପଟିଘଂସନ୍ତେନ। କୱାଟପୀଠନ୍ତି କୱାଟପୀଠଞ୍ଚ ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟଞ୍ଚ ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତେନ। ସନ୍ତାନକନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି କୀଟକୁଲାୱକମକ୍କଟକସୁତ୍ତାଦି। ଉଲ୍ଲୋକା ପଠମଂ ଓହାରେତବ୍ବନ୍ତି ଉଲ୍ଲୋକତୋ ପଠମଂ ଉଲ୍ଲୋକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅୱହରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଲ୍ଲୋକନ୍ତି ଚ ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକନଟ୍ଠାନଂ, ଉପରିଭାଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଲୋକସନ୍ଧିକଣ୍ଣଭାଗାତି ଆଲୋକସନ୍ଧିଭାଗା ଚ କଣ୍ଣଭାଗା ଚ, ଅବ୍ଭନ୍ତରବାହିରୱାତପାନକୱାଟକାନି ଚ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଚ ଚତ୍ତାରୋ କୋଣା ସମ୍ମଜ୍ଜିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନେତବ୍ବୋତି ଯତ୍ଥ ୱିହାରତୋ ସାସନେ ଅନଭିରତି ଉପ୍ପନ୍ନା, ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନେତବ୍ବୋ। ନ ଚ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ଥେୱେ ପକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ରଜିତଚୀୱରତୋ ଯାୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ରଜନଂ ଗଳତି, ନ ତାୱ ପକ୍କମିତବ୍ବଂ। ନ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପତ୍ତୋ ଦାତବ୍ବୋତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ କଥିତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ଲଜ୍ଜିନୋ ୱା ଅଲଜ୍ଜିନୋ ୱା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅୱଡ୍ଢିକାମେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ଓୱାଦମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଲଜ୍ଜିନୋ ଚ ଏତସ୍ସ ୱିସଭାଗା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ୱିହାୟ ଲଜ୍ଜୀହେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆମିସାଦିପରିଭୋଗୋ କାତବ୍ବୋ। ଉପଜ୍ଝାୟାଦିଭାୱୋ ହେତ୍ଥ ନପ୍ପମାଣନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା। ସୁସାନନ୍ତି ଇଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣଂ। ଉପଚାରସୀମତୋ ବହି ଗନ୍ତୁକାମେନ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁଟ୍ଠାନମସ୍ସ ଆଗମେତବ୍ବନ୍ତି ଗେଲଞ୍ଞତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅସ୍ସ ଆଗମେତବ୍ବଂ।

ଉପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଚରିୟୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୪। ଆଚରିୟୱତ୍ତକଥାୟଂ କୋ ଆଚରିୟୋ, କେନଟ୍ଠେନ ଆଚରିୟୋ, କତିୱିଧୋ ଆଚରିୟୋ, କଥଂ ଗହିତୋ ଆଚରିୟୋ, କେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ଆଚରିୟୱତ୍ତଂ, କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି? ତତ୍ଥ କୋ ଆଚରିୟୋତି ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସୱସ୍ସଂ ନିସ୍ସାୟ ୱତ୍ଥୁଂ ଦସୱସ୍ସେନ ନିସ୍ସୟଂ ଦାତୁ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୭୭) ବ୍ୟତ୍ତିବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଦସୱସ୍ସୋ ୱା ଅତିରେକଦସୱସ୍ସୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁ ଆଚରିୟୋ। କେନଟ୍ଠେନ ଆଚରିୟୋତି ଅନ୍ତେୱାସିକେନ ଆଭୁସୋ ଚରିତବ୍ବୋତି ଆଚରିୟୋ, ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତିୱିଧୋ ଆଚରିୟୋତି ନିସ୍ସୟାଚରିୟପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିୟୌପସମ୍ପଦାଚରିୟଧମ୍ମାଚରିୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସୟଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ନିସ୍ସାୟ ୱତ୍ଥବ୍ବୋ ନିସ୍ସୟାଚରିୟୋ। ପବ୍ବଜିତକାଲେ ସିକ୍ଖିତବ୍ବସିକ୍ଖାପକୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିୟୋ। ଉପସମ୍ପଦକାଲେ କମ୍ମୱାଚାନୁସ୍ସାୱକୋ ଉପସମ୍ପଦାଚରିୟୋ। ବୁଦ୍ଧୱଚନସିକ୍ଖାପକୋ ଧମ୍ମାଚରିୟୋ ନାମ। କଥଂ ଗହିତୋ ହୋତି ଆଚରିୟୋତି ଅନ୍ତେୱାସିକେନ ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଆଚରିୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ହୋହି, ଆୟସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାୟ ୱଚ୍ଛାମୀ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଚରିୟୋ ''ସାହୂ''ତି ୱା ''ଲହୂ''ତି ୱା ''ଓପାୟିକ''ନ୍ତି ୱା ''ପତିରୂପ''ନ୍ତି ୱା ''ପାସାଦିକେନ ସମ୍ପାଦେହୀ''ତି ୱା କାୟେନ ୱିଞ୍ଞାପେତି , ୱାଚାୟ ୱିଞ୍ଞାପେତି, କାୟୱାଚାହି ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଗହିତୋ ହୋତି ଆଚରିୟୋ।

କେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ ଆଚରିୟୱତ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତେୱାସିକେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ ଆଚରିୟୱତ୍ତଂ। ବ୍ଯତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚ ୱସ୍ସାନି ନିସ୍ସାୟ ୱତ୍ଥଙ୍କଂ, ଅବ୍ଯତ୍ତେନ ଯାୱଜୀୱଂ। ଏତ୍ଥ ସଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱୁଡ୍ଢତରଂ ଆଚରିୟଂ ନ ଲଭତି, ଉପସମ୍ପଦାୟ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋ ୱା ସତ୍ତତିୱସ୍ସୋ ୱା ହୋତି, ନୱକତରସ୍ସପି ବ୍ଯତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଆଚରିୟୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ହୋହି, ଆୟସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାୟ ୱଚ୍ଛାମୀ''ତି ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସୟୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତେନପି ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛାମି ଆଚରିୟା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବଆପୁଚ୍ଛନେସୁ। କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ଇଦମେୱ ଚ…ପେ… ଆଚରିୟୱତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ନନୁ ଉପଜ୍ଝାଚରିୟା ଭିନ୍ନପଦତ୍ଥା, ଅଥ କସ୍ମା ଇଦମେୱ ''ଆଚରିୟୱତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''ଆଚରିୟସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା''ତି। ଯଥା ଏକୋପି ଭିକ୍ଖୁ ମାତୁଭାତାଭୂତତ୍ତା ''ମାତୁଲୋ''ତି ଚ ଧମ୍ମେ ସିକ୍ଖାପକତ୍ତା ''ଆଚରିୟୋ''ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଏକମେୱ ୱତ୍ତଂ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ''ଉପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଆଚରିୟସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ''ଆଚରିୟୱତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ନାମେ ଭିନ୍ନେ ଅତ୍ଥୋ ଭିନ୍ନୋ ସିୟାତି ଆହ ''ନାମମତ୍ତମେୱ ହେତ୍ଥ ନାନ''ନ୍ତି। ଯଥା ''ଇନ୍ଦୋ ସକ୍କୋ''ତିଆଦୀସୁ ନାମମତ୍ତମେୱ ଭିନ୍ନଂ, ନ ଅତ୍ଥୋ, ଏୱମେତ୍ଥାପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

ଇଦାନି ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ତେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱସେନ ଲବ୍ଭମାନଂ କଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ଥ ଯାୱ ଚୀୱରରଜନ''ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତୋ ଉପଜ୍ଝାୟାଚରିୟାନଂ ୱସେନ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉପଜ୍ଝାୟେ''ତ୍ୟାଦିମାହ। ତେସୁ ୱତ୍ତଂ ସାଦିୟନ୍ତେସୁ ଆପତ୍ତି, ଅସାଦିୟନ୍ତେସୁ ଅନାପତ୍ତି, ତେସୁ ଅଜାନନ୍ତେସୁ , ଏକସ୍ସ ଭାରକରଣେପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ଅନ୍ତେୱାସିକୱିସେସୱସେନ ଲବ୍ଭମାନୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ''ଏତ୍ଥ ଚା''ତିଆଦି।

ଆଚରିୟୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତେ କୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, କେନଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, କେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତଂ, କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି? ତତ୍ଥ କୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋତି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା ହୋତୁ ସାମଣେରୋ ୱା, ଯୋ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ନାମ। କେନଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋତି ଅତ୍ଥେନ। କେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତନ୍ତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୭୮) ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଜ୍ଝାୟାନଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେସୁ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମି, ଯଥା ଉପଜ୍ଝାୟେହି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେସୁ ୱତ୍ତିତଙ୍କ''ନ୍ତି। କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ଇଦାନି ପକରଣାଗତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପକରଣେ ସଙ୍ଖେପରୁଚିତ୍ତା, ଆଚରିୟସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତାନଞ୍ଚ ସମାନତ୍ତା ଦ୍ୱେପି ଏକତୋ ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଆଗତତ୍ତା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂଯେୱ କଥୟାମ।

ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଉଦ୍ଦେସାଦୀହିସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଚ ଅନୁଗ୍ଗହୋ ଚ କାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସୋତି ପାଠୱଚନଂ। ପରିପୁଚ୍ଛାତି ପାଠଈଯା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା। ଓୱାଦୋତି ଅନୋତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଇଦଂ କରୋହି, ଇଦଂ ମା କରିତ୍ଥା''ତି ୱଚନଂ। ଅନୁସାସନୀତି ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଅପିଚ ଓତିଣ୍ଣେ ୱା ଅନୋତିଣ୍ଣେ ୱା ପଠମଂ ୱଚନଂ ଓୱାଦୋ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଚନଂ ଅନୁସାସନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଚେ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପତ୍ତୋ ହୋତୀତି ସଚେ ଅତିରେକପତ୍ତୋ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ପରିକ୍ଖାରୋତି ଅଞ୍ଞୋପି ସମଣପରିକ୍ଖାରୋ। ଇଧ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ନାମ ଧମ୍ମିୟେନ ନୟେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୌପାୟପରିୟେସନଂ। ଇତୋ ପରଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଆଚମନକୁମ୍ଭିୟା ଉଦକସିଞ୍ଚନପରିୟୋସାନଂ ୱତ୍ତଂ ଗିଲାନସ୍ସେୱ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ କାତବ୍ବଂ। ଅନଭିରତିୱୂପକାସନାଦି ପନ ଅଗିଲାନସ୍ସପି କତ୍ତବ୍ବମେୱ। ଚୀୱରଂ ରଜନ୍ତେନାତି ''ଏୱଂ ରଜେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଉପଜ୍ଝାୟତୋ ଉପାୟଂ ସୁତ୍ୱା ରଜନ୍ତେନ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତିଆଦୀସୁ ଅନାଦରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମାମିସେହି ଅସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱତ୍ତଭେଦତ୍ତା। ତେନେୱ ପରିୱାରେପି (ପରି। ୩୨୨) ''ନ ଦେନ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତେ କୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, କେନଟ୍ଠେନ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, କତିୱିଧା ଅନ୍ତେୱାସିକା, କେନ ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତଂ, କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି? ତତ୍ଥ କୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋତି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା ହୋତୁ ସାମଣେରୋ ୱା, ଯୋ ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସୟଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯୋ ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ

ଓୱାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବଜତି, ଯୋ ୱା ତେନାନୁସ୍ସାୱିତୋ ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଯୋ ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣାତି, ସୋ ସବ୍ବୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପଠମୋ ନିସ୍ସୟନ୍ତେୱାସିକୋ ନାମ, ଦୁତିୟୋ ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତେୱାସିକୋ ନାମ, ତତିୟୋ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତେୱାସିକୋ ନାମ, ଚତୁତ୍ଥୋ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକୋ ନାମ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ସିପ୍ପନ୍ତେୱାସିକୋପି ଆଗତୋ, ସୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତୋ । କେନଟ୍ଠେନ ଅନ୍ତେୱାସିକୋତି ଅନ୍ତେ ୱସତୀତି ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଅଲୁତ୍ତସମାସୱସେନ। କତିୱିଧା ଅନ୍ତେୱାସିକାତି ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ଚତୁବ୍ବିଧା ଅନ୍ତେୱାସିକା।

କେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧେହି ଆଚରିୟେହି ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ଯଥାହ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୮୨) ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଚରିୟାନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମି, ଯଥା ଆଚରିୟେହି ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱତ୍ତିତବ୍ବ''ନ୍ତି। କତମଂ ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ଯଂ ଭଗୱତା ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ଚ ସଙ୍ଖେପେନ ଦସ୍ସିତଂ, ତଂ ୱତ୍ତନ୍ତି। ଇଧ ପନ ଅନ୍ତୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଏତେସୁ ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତେୱାସିକୋ ଚ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତେୱାସିକୋ ଚ ଆଚରିୟସ୍ସ ଯାୱଜୀୱଂ ଭାରୋ, ନିସ୍ସୟନ୍ତେୱାସିକୋ ଚ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକୋ ଚ ଯାୱ ସମୀପେ ୱସନ୍ତି, ତାୱଦେୱ, ତସ୍ମା ଆଚରିୟେହିପି ତେସୁ ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସିକେସୁ ହି ଯୋ ଯୋ ନ ସମ୍ମା ୱତ୍ତତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୫। ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତେ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଆଗନ୍ତୁକୋ, ତେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ। ''ଇଦାନି ଆରାମଂ ପୱିସିସ୍ସାମୀ''ତି ଇମିନା ଉପଚାରସୀମାସମୀପଂ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ଉପଚାରସୀମାସମୀପଂ ପତ୍ୱା ଉପାହନାଓମୁଞ୍ଚନାଦି ସବ୍ବଂ କାତବ୍ବଂ। ଗହେତ୍ୱାତି ଉପାହନଦଣ୍ଡକେନ ଗହେତ୍ୱା। ଉପାହନପୁଞ୍ଛନଚୋଳକଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉପାହନା ପୁଞ୍ଛିତବ୍ବାତି ''କତରସ୍ମିଂ ଠାନେ ଉପାହନପୁଞ୍ଛନଚୋଳକ''ନ୍ତି ଆୱାସିକେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ପତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ସୁକ୍ଖାପନତ୍ଥାୟ ଆତପେ ପତ୍ଥରିତବ୍ବଂ। ସଚେ ନୱକୋ ହୋତି, ଅଭିୱାଦାପେତବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ୱସ୍ସେ ପୁଚ୍ଛିତେ ଯଦି ଦହରୋ ହୋତି, ସୟମେୱ ୱନ୍ଦିସ୍ସତି, ତଦା ଇମିନା ୱନ୍ଦାପିତୋ ହୋତି। ନିଲ୍ଲୋକେତବ୍ବୋତି ଓଲୋକେତବ୍ବୋ। ବହି ଠିତେନାତି ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ଅହିନୋ ୱା ଅମନୁସ୍ସସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଠତ୍ୱା ଠିତେନ ନିଲ୍ଲୋକେତବ୍ବୋ। ସେସଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୬। ଆୱାସିକୱତ୍ତେ ଆୱସତୀତି ଆୱାସିକୋ, ତେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଆୱାସିକୱତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଆଗନ୍ତୁକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱୁଡ୍ଢତରଂ ଦିସ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବନ୍ତିଆଦି ପାଠଇୟଂ (ଚୂଳୱ। ୩୫୯) ଆଗତଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆଗତଞ୍ଚ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୫୯) ଗହେତବ୍ବଂ, ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାକଟମେୱ, ଉପାହନପୁଞ୍ଛନଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ କାତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ହେତ୍ଥ ''ସଚେ ଉସ୍ସହତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଉପାହନା ଅପୁଞ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''କତ୍ଥ ମୟ୍ହଂ ସେନାସନଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତେନ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବଂ, ''ଏତଂ ସେନାସନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି ଏୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ପତ୍ଥରିତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଏତେନ ମଞ୍ଚପୀଠାଦିଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଦତ୍ୱା ଦାନମ୍ପି ସେନାସନପଞ୍ଞାପନମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ମହାଆୱାସେପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ଅକାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଆୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଗମିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୭। ଗମିକୱତ୍ତେ ଗନ୍ତୁଂ ଭବ୍ବୋତି ଗମିକୋ, ତେନ ୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଗମିକୱତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା – ଦାରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୨୨) ୱୁତ୍ତଂ ମଞ୍ଚପୀଠାଦି। ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡମ୍ପି ରଜନଭାଜନାଦି ସବ୍ବଂ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦମେୱ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଗ୍ଗିସାଲାୟଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅନୋୱସ୍ସକେ ପବ୍ଭାରେପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସେନାସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ପାସାଣପିଟ୍ଠିୟଂ ୱା ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭେସୁ ୱା କତସେନାସନଂ, ଯତ୍ଥ ଉପଚିକା ନାରୋହନ୍ତି, ତଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ଚତୂସୁ ପାସାଣେସୂତିଆଦି ଉପଚିକାନଂ

ଉସ୍ସିତ୍ୱାନେ ପଣ୍ଡସାଲାଦିସେନାସନେ କତ୍ତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଅଙ୍ଗାନିପି ସେଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅଯଂ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଠପିତମ୍ହି ଆନିସଂସୋ। ଓୱସ୍ସକଗେହେ ପନ ତିଣେସୁ ଚ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡେସୁ ଚ ଉପରି ପତନ୍ତେସୁ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଅଙ୍ଗାନିପି ୱିନସ୍ସନ୍ତି।

ଗମିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୮। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତଂ ଆଗତଂ, ତତୋ ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଞ୍ଚ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩। ୩୭୩-୩୭୪) ''ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୫୬) ଆଗତାନି ଆଗନ୍ତୁକାୱାସିକଗମିଯାନୁମୋଦନଭତ୍ତଗ୍ଗପିଣ୍ଡଚାରିକାରଞ୍ଞିକସେନାସନଜନ୍ତାଘରୱଚ୍ଚକୁଟିଉପଜ୍ଝାଯାଚରିଯସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତାନି ଚୁଦ୍ଦସ ମହାୱତ୍ତାନି ନାମା''ତି ଅନୁକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ୱିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ ଗମିକୱତ୍ତତୋ ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତଂ ଆଗତଂ, ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତଂ ପନ ୱିସୁଂ ଅୱତ୍ୱା ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତେଯେୱ ଅନ୍ତୋଗଧଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତେ ଭୁତ୍ତେଯେୱ ଅନୁମୋଦନାକରଣତୋ, ପାଠିଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସୁ ୱତ୍ତେସୁ ୱିଯ ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ''ତି ୱିସୁଂ ୱତ୍ତଭାୱେନ ଅନାଗତତ୍ତା ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତେଯେୱ ଅନ୍ତୋଗଧନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସିଯା। ଇମସ୍ସ ଚ ୱିନଯାଲଙ୍କାରପକରଣସ୍ସ ତସ୍ସା ୱଣ୍ଣନାଭୂତତ୍ତା ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବକ୍କମେନେୱ ସଂୱଣ୍ଣନଂ କଥଯିସ୍ସାମ।

ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭତ୍ତଂ। ଅଜତି ଗଚ୍ଛତି ପୱତ୍ତତି ଏତ୍ଥାତି ଅଗ୍ଗଂ। ''ଆଦିକୋଟ୍ଠାସକୋଟୀସୁ, ପୁରତୋଗ୍ଗଂ ୱରେ ତୀସୂ''ତି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଯଂ ଆଗତେପି ''ରାଜଗ୍ଗନ୍ତି ରାଜାରହଂ, ସଲାକଗ୍ଗନ୍ତି ସଲାକଗ୍ଗହଣଟ୍ଠାନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେସୁପି ପୱତ୍ତନତୋ ଭତ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ, ଭତ୍ତପରିୱିସନଟ୍ଠାନଂ, ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତନ୍ତି ୱିଗ୍ଗହୋ। ତତ୍ଥ ଆରାମେ କାଲୋ ଆରୋଚିତୋ ହୋତୀତି ''କାଲୋ ଭନ୍ତେ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି ଆରୋଚିତୋ ହୋତି। ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନାତି ଦ୍ୱେ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନି ନାଭିମଣ୍ଡଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନ। ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା। ଉଦ୍ଧଂ ନାଭିମଣ୍ଡଲଂ, ଅଧୋ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ନିୱାସନଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବଂ, ତତୋ ପରଂ ଓତାରେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥାନିସିନ୍ନସ୍ସ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲତୋ ହେଟ୍ଠା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତୀତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ତସ୍ସ ନିୱାସନସ୍ସ ଉପରି କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକାଯବନ୍ଧନେନ ଗାମୋ ପୱିସିତବ୍ବୋ, ଯୋ ପୱିସେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସଗୁଣଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ''ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ପାସକେ ଗଣ୍ଠିକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମୋ ୱା ହୋତୁ ୱିହାରୋ ୱା, ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିୱିସନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗମନମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିୱିସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯତ୍ଥ ଅନ୍ତୋୱିହାରେପି ମନୁସ୍ସା ସପୁତ୍ତଦାରା ଆୱସିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ନେତ୍ୱା ଭୋଜେନ୍ତି।

ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନାତି ନ ସସୀସଂ ପାରୁତେନ, ଅଥ ଖୋ ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନୁୱାତନ୍ତେନ ଗୀୱଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଉଭୋ କଣ୍ଣେ ସମଂ କତ୍ୱା ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ଯାୱ ମଣିବନ୍ଧା ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନ। ସୁସଂୱୁତେନାତି ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଅକୀଳାପେନ୍ତେନ, ସୁୱିନୀତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁନାତି ହେଟ୍ଠାଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁନା। ଯୋ ଅନାଦରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତହଂ ତହଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ତଂ ତଂ ଦିସାଭାଗଂ ପାସାଦଂ କୂଟାଗାରଂ ୱୀଥିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିପରିସ୍ସଯାଭାୱଂ ଓଲୋକେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପ୍ପସଦ୍ଦେନାତି ଏତ୍ଥ କିତ୍ତାୱତା ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ହୋତି? ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଗେହେ ଆଦିମ୍ହି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ମଜ୍ଝେ ଦୁତିଯତ୍ଥେରୋ ଅନ୍ତେ ତତିଯତ୍ଥେରୋତି ଏୱଂ ନିସିନ୍ନେସୁ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଦୁତିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତି, ଦୁତିଯତ୍ଥେରୋ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଞ୍ଚେୱ ସୁଣାତି, କଥଞ୍ଚ ୱୱତ୍ଥପେତି, ତତିଯତ୍ଥେରୋ ପନ ସଦ୍ଦମେୱ ସୁଣାତି, କଥଂ ନ ୱୱତ୍ଥପେତି, ଏତ୍ତାୱତା ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ହୋତି। ସଚେ ପନ ତତିଯତ୍ଥେରୋ କଥଂ ୱୱତ୍ଥପେତି, ମହାସଦ୍ଦୋ ନାମ ହୋତି।

ନୌକ୍ଖିତ୍ତକାଯାତି ନ ଉକ୍ଖେପେନ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ, ଏକତୋ ୱା ଉଭତୋ ୱା ଉକ୍ଖିତ୍ତଚୀୱରୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ଏୱଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ନିସିନ୍ନକାଲେ ପନ ଧମକରଣଂ ନୀହରନ୍ତେନପି ଚୀୱରଂ ଅନୁକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ନୀହରିତବ୍ବଂ। ନ ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକାଯାତି ନ ମହାହସିତଂ ହସନ୍ତୋ, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱେତ୍ଥ କରଣୱଚନଂ। ନ କାଯପ୍ପଚାଲକନ୍ତି କାଯଂ ଅଚାଲେତ୍ୱା କାଯଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲଂ କତ୍ୱା ଉଜୁକେନ କାଯେନ ସମେନ ଇରିଯାପଥେନ। ନ ବାହୁପ୍ପଚାଲକନ୍ତି ବାହୁଂ ଅଚାଲେତ୍ୱା ବାହୁଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲଂ କତ୍ୱା। ନ ସୀସପ୍ପଚାଲକନ୍ତି ସୀସଂ ଅଚାଲେତ୍ୱା ସୀସଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲଂ ଉଜୁଂ ଠପେତ୍ୱା। ନ ଖମ୍ଭକତୋତି ଖମ୍ଭକତୋ ନାମ କଟିଯଂ ହତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା କତଖମ୍ଭୋ। ନ ଉକ୍କୁଟିକାଯାତି ଏତ୍ଥ ଉକ୍କୁଟିକା ୱୁଚ୍ଚତି ପଣ୍ହିଯୋ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗପାଦେହି ୱା ଅଗ୍ଗପାଦେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଣ୍ହୀହିଯେୱ ୱା ଭୂମିଂ ଫୁସନ୍ତସ୍ସ ଗମନଂ। କରଣୱଚନଂ ପନେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ। ନ ଓଗୁଣ୍ଠିତେନାତି ସସୀସଂ ପାରୁତେନ। ନ ପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯାତି ନ ଦୁସ୍ସପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯ। ଏତ୍ଥ ଆଯୋଗପଲ୍ଲତ୍ଥିକାପି ଦୁସ୍ସପଲ୍ଲତ୍ଥିକା ଏୱ। ନ ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ

ଅନୁପଖଜ୍ଜାତି ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତିଅଲ୍ଲୀୟିତ୍ୱା ନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। ନ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱାତି ନ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବଂ।

ସକ୍କଚ୍ଚନ୍ତି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ପତ୍ତସଞ୍ଞୀତି ପତ୍ତେ ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା। ସମସୂପକୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ଭତ୍ତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗପ୍ପମାଣୋ ସୂପୋ ହୋତି। ସମତିତ୍ତିକନ୍ତି ସମପୁଣ୍ଣଂ ସମଭରିତଂ। ଥୂପୀକତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଥୂପୀକତୋ ନାମ ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋମୁଖୱଟ୍ଟିଲେଖଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କତୋ, ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭରିତୋ ପୂରିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ କତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମୁଖୱଟ୍ଟିଲେଖାସମପ୍ପମାଣୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ଯଂ କଞ୍ଚି ଯାଗୁଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା ଫଲାଫଲଂ ୱା ଆମିସଜାତିକଂ ସମତିତ୍ତିକମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗେନ ପତ୍ତେନ, ଇତରେନ ପନ ଥୂପୀକତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଯାମକାଲିକସତ୍ତାହକାଲିକଯାୱଜୀୱିକାନି ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗପତ୍ତେ ଥୂପୀକତାନିପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଯଂ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ପତ୍ତେସୁ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପୂରେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିୟମାନଂ ପୂୱୌଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡଫଲାଫଲାଦି ହେଟ୍ଠା ଓରୋହତି, ତଂ ଥୂପୀକତଂ ନାମ ନ ହୋତି। ପୂୱୱଟଂସକଂ ଠପେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦେନ୍ତି, ଥୂପୀକତମେୱ ହୋତି। ପୁପ୍ଫୱଟଂସକତକ୍କୋଲକଟୁକଫଲାଦିୱଟଂସକେ ପନ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଥୂପୀକତଂ ନ ହୋତି। ଭତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ଥାଲକଂ ୱା ପତ୍ତଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା ପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଥୂପୀକତଂ ନାମ ନ ହୋତି। କୁରୁନ୍ଦିୟମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ''ଥାଲକେ ୱା ପତ୍ତେ ୱା ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ପତ୍ତମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ପାଟେକ୍କଭାଜନଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇଧ ଅନାପତ୍ତିୟଂ ଗିଲାନୋ ନ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଗିଲାନସ୍ସପି ଥୂପୀକତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପନ ପଟିଗ୍ଗହେତୁମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

''ସକ୍କଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଚ ''ପତ୍ତସଞ୍ଞୀ''ତି ଚ ଉଭୟଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ସପଦାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଓଧିଂ ଅକତ୍ୱା ଅନୁପଟିପାଟିୟା। ସମସୂପକେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଥୂପକତୋତି ମତ୍ଥକତୋ, ୱେମଜ୍ଝତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ସୂପଂ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ୱାତିଆଦି ପାକଟମେୱ। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞୀସିକ୍ଖାପଦେପି ଗିଲାନୋ ନ ମୁଞ୍ଚତି। ନାତିମହନ୍ତୋ କବଳୋତି ମୟୂରଣ୍ଡଂ ଅତିମହନ୍ତଂ, କୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ ଅତିଖୁଦ୍ଦକଂ, ତେସଂ ୱେମଜ୍ଝପ୍ପମାଣୋ। ପରିମଣ୍ଡଲଂ ଆଲୋପୋତି ନାତିଦୀଘୋ ଆଲୋପୋ। ଅନାହଟେତି ଅନାହରିତେ, ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଅସମ୍ପାପିତେତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବୋ ହତ୍ଥୋତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ତଦେକଦେସେସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ''ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ସମୁଦାୟେ ପୱତ୍ତୱୋହାରସ୍ସ ଅୱୟୱେ ପୱତ୍ତନତୋ। ଏକଙ୍ଗୁଲିମ୍ପି ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ନ ସକବଳେନାତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ହରୀତକଂ ୱା ଲଟ୍ଠିମଧୁକଂ ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଥେତି, ଯତ୍ତକେନ ୱଚନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତତ୍ତକେ ମୁଖମ୍ହି ସନ୍ତେ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ପିଣ୍ଡୁକ୍ଖେପକନ୍ତି ପିଣ୍ଡଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। କବଳାୱଚ୍ଛେଦକନ୍ତି କବଳଂ ଅୱଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅୱଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଅୱଗଣ୍ଡକାରକନ୍ତି ମକ୍କଟୋ ୱିୟ ଗଣ୍ଡେ କତ୍ୱା କତ୍ୱା। ହତ୍ଥନିଦ୍ଧୁନକନ୍ତି ହତ୍ଥଂ ନିଦ୍ଧୁନିତ୍ୱା ନିଦ୍ଧୁନିତ୍ୱା। ସିତ୍ଥାୱକାରକନ୍ତି ସିତ୍ଥାନି ଅୱକିରିତ୍ୱା ଅୱକିରିତ୍ୱା। ଜିୱ୍ହାନିଚ୍ଛାରକନ୍ତି ଜିୱ୍ହଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା। ଚପୁଚପୁକାରକନ୍ତି ''ଚପୁଚପୂ''ତି ଏୱଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା କତ୍ୱା। ସୁରୁସୁରୁକାରକନ୍ତି ''ସୁରୁସୁରୂ''ତି ଏୱଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା କତ୍ୱା। ହତ୍ଥନିଲ୍ଲେହକନ୍ତି ହତ୍ଥଂ ନିଲ୍ଲେହିତ୍ୱା ନିଲ୍ଲେହିତ୍ୱା। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ହି ଅଙ୍ଗୁଲିମତ୍ତମ୍ପି ନିଲ୍ଲେହିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଘନୟାଗୁଫାଣିତପାୟାସାଦିକେ ପନ ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ମୁଖେ ପୱେସେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପତ୍ତନିଲ୍ଲେହକଓଟ୍ଠନିଲ୍ଲେହକେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ, ତସ୍ମା ଅଙ୍ଗୁଲିୟାପି ପତ୍ତୋ ନ ନିଲ୍ଲେହିତବ୍ବୋ, ଏକଓଟ୍ଠୋପି ଜିୱ୍ହାୟ ନ ନିଲ୍ଲେହିତବ୍ବୋ, ଓଟ୍ଠମଂସେହି ଏୱ ପନ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ନ ସାମିସେନ ହତ୍ଥେନ ପାନୀୟଥାଲକୋତି ଏତଂ ପଟିକୂଲୱସେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘିକମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ଗିହିସନ୍ତକମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ସଙ୍ଖମ୍ପି ସରାୱମ୍ପି ଆମିସମକ୍ଖିତଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ, ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ପନ ହତ୍ଥସ୍ସ ଏକଦେସୋ ଆମିସମକ୍ଖିତୋ ନ ହୋତି, ତେନ ପଦେସେନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନ ସସିତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଧୋୱନଂ ଅନ୍ତରଘରେ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱାତି ସିତ୍ଥାନି ଏକତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ରାସିଂ କତ୍ୱା ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେତି। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱା ଉଦକଗତିକାନି କତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତି, ପଟିଗ୍ଗହେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ନଂ ପଟିଗ୍ଗହେ ଛଡ୍ଡେତି, ବହି ନୀହରିତ୍ୱା ୱା ଛଡ୍ଡେତି, ଏୱଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ନ ତାୱ ଥେରେନ ଉଦକନ୍ତି ଇଦଂ ହତ୍ଥଧୋୱନୌଦକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତରା ପିପାସିତେନ , ପନ ଗଲେ ୱିଲଗ୍ଗାମିସେନ ୱା ପାନୀୟଂ ପିୱିତ୍ୱା ନ ଧୋୱିତବ୍ବାତି।

ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତେ ଅନୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମୋଦିୟତେ ପମୋଦିୟତେତି ଅନୁମୋଦନା। କା ସା? ଧମ୍ମକଥା। ଅନୁମୋଦନାୟ କତ୍ତବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମେ ନିସିନ୍ନେତି ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାୟ ନିସିନ୍ନେ। ଉପନିସିନ୍ନକଥା ନାମ ବହୂସୁ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ପରିକଥାକଥନଂ। ସେସଂ

ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୯। ପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତେ ପିଣ୍ଡିତଙ୍ଖୋ ସଙ୍ଘରିତଙ୍ଖୋତି ପିଣ୍ଡୋ, ପିଣ୍ଡପାତୋ। ପିଣ୍ଡାୟ ଚରଣଂ ସୀଲମସ୍ସାତି ପିଣ୍ଡଚାରୀ, ସୋ ଏୱ ପିଣ୍ଡଚାରିକୋ ସକତ୍ଥେ କପଚ୍ଚୟୱସେନ। ପିଣ୍ଡଚାରିକେନ ୱତ୍ତିତଙ୍ଖଂ ୱତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟମନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା – ନିୱେସନଂ ନାମ ଇତ୍ଥିକୁମାରିକାଦୀନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ। ୟସ୍ମା ପୱିସନନିକ୍ଖମନଦ୍ୱାରଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହସା ପୱିସନ୍ତୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଂ ୱା ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ପରିସ୍ସୟୋ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ‘‘ନିୱେସନଂ…ପେ… ପୱିସିତଙ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତିଦୂରେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ, ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଗେହେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ୱା ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଅପସ୍ସିତଙ୍ଖଂ ୱା ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅସୁଣିତଙ୍ଖଂ ୱା ସୁଣେୟ୍ୟ, ତେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଗାରୱୋ ୱା ଅପ୍ପସାଦୋ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ‘‘ନାତିଦୂରେ ନାଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଠାତଙ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତିଚିରଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଅଦାତୁକାମାନଂ ମନୋପଦୋସୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଭିକ୍ଖା ଚ ପରିକ୍ଖୟେୟ୍ୟ, ଅତିଲହୁକଂ ନିୱତ୍ତନ୍ତୋ ଦାତୁକାମାନଂ ପୁଞ୍ଞହାନି ଚ ଭୱେୟ୍ୟ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚ ଭିକ୍ଖାୟ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନଂ, ତସ୍ମା ‘‘ନାତିଚିରଂ ଠାତଙ୍ଖଂ, ନାତିଲହୁକଂ ନିୱତ୍ତିତଙ୍ଖଂ, ଠିତେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତଙ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାକାରଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ସଚେ କମ୍ମଂ ୱା ନିକ୍ଖିପତୀ’’ତିଆଦିନା। ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ୱା ନିକ୍ଖିପତୀତି କପ୍ପାସଂ ୱା ସୁପ୍ପଂ ୱା ମୁସଲଂ ୱା ୟଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଠିତା ୱା ନିସିନ୍ନା ୱା ହୋନ୍ତି, ତଂ ନିକ୍ଖିପତି। ପରାମସତୀତି ଗଣ୍ହାତି। ଠପେତି ୱାତି ‘‘ତିଟ୍ଠଥ ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦନ୍ତୀ ଠପେତି ନାମ। ଅୱକ୍କାରପାତୀତି ଅତିରେକପିଣ୍ଡପାତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଠପନତ୍ଥାୟ ଏକା ସମୁଗ୍ଗପାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସମୁଗ୍ଗପାତି ନାମ ସମୁଗ୍ଗପୁଟସଦିସା ପାତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆରଞ୍ଞିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୦। ଆରଞ୍ଞିକୱତ୍ତେ ନ ରମନ୍ତି ଜନା ଏତ୍ଥାତି ଅରଞ୍ଞଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

‘‘ରମଣୀୟାନି ଅରଞ୍ଞାନି, ୟତ୍ଥ ନ ରମତୀ ଜନୋ;

ୱୀତରାଗା ରମିସ୍ସନ୍ତି, ନ ତେ କାମଗୱେସିନୋ’’ତି। (ଧ। ପ। ୯୯);

ଅରଞ୍ଞେ ୱସତୀତି ଆରଞ୍ଞିକୋ, ତେନ ୱତ୍ତିତଙ୍ଖଂ ୱତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୱତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ୱିସେସପଦାନମତ୍ଥୋ – କାଲସ୍ସେୱ ଉଟ୍ଠାୟାତି ଅରଞ୍ଞସେନାସନସ୍ସ ଗାମତୋ ଦୂରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ କାରଣେନ ‘‘ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପରିସ୍ସମୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପତ୍ତଂ ଥୱିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଖନ୍ଧେ କରିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞମଗ୍ଗୋ ନ ଦୁସ୍ସୋଧନୋ ହୋତି, ତସ୍ମା କଣ୍ଟକସରୀସପାଦିପରିସ୍ସୟୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ଉପାହନା ଆରୋହିତ୍ୱା। ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ ୟସ୍ମା ଚୋରାଦୀନଂ ୱିଚରଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରୱାତପାନଂ ଥକେତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖମିତଙ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋ ପରାନି ଭତ୍ତଗ୍ଗୱତ୍ତପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତସଦିସାନେୱ। ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସଚେ ବହିଗାମେ ଉଦକଂ ନତ୍ଥି, ଅନ୍ତୋଗାମେୟେୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା, ଅଥ ବହିଗାମେ ଅତ୍ଥି, ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱୋଦକଂ କତ୍ୱା ଥୱିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଅଂସେ କରିତ୍ୱା ଉପାହନା ଆରୋହିତ୍ୱା ଗନ୍ତଙ୍ଖଂ।

ଭାଜନଂ ଅଲଭନ୍ତେନାତିଆଦି ଅରଞ୍ଞସେନାସନସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭଦଙ୍ଖସମ୍ଭାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ଅଗ୍ଗି ଉପଟ୍ଠାପେତଙ୍ଖୋତିଆଦି ୱାଳମିଗସରୀସପାଦିବାହିରପରିସ୍ସୟକାଲେ ଚ ୱାତପିତ୍ତାଦିଅଜ୍ଝତ୍ତପଅସ୍ସୟକାଲେ ଚ ଇଚ୍ଛିତଙ୍ଖତ୍ତା। ବହୂନଂ ପନ ୱସନଟ୍ଠାନେ ତାଦିସାନି ସୁଲଭାନି ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଗଣୱାସିନୋ ପନ ତେନ ୱିନାପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। କତ୍ତରଦଣ୍ଡୋ ନାମ ପରିସ୍ସୟୱିନୋଦନୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତେନ ଅୱସ୍ସଂ ଇଚ୍ଛିତଙ୍ଖୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କତ୍ତରଦଣ୍ଡୋ ଉପଟ୍ଠାପେତଙ୍ଖୋ’’ତି। ନକ୍ଖତ୍ତାନେୱ ନକ୍ଖତ୍ତପଦାନି। ଚୋରାଦୀସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ, ଭନ୍ତେ, କେନ ନକ୍ଖତ୍ତେନ ଚନ୍ଦୋ ୟୁତ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେସୁ ‘‘ନ ଜାନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନକ୍ଖତ୍ତପଦାନି ଉଗ୍ଗହେତଙ୍ଖାନି ସକଲାନି ୱା ଏକଦେସାନି ୱା’’ତି, ତଥା ଦିସାମୂଳ୍ହେସୁ ‘‘କତମାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିସା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେସୁ, ତସ୍ମା ‘‘ଦିସାକୁସଲେନ ଭୱିତଙ୍ଖ’’ନ୍ତି।

ଆରଞ୍ଞିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେନାସନୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୧। ସେନାସନୱତ୍ତେ ସଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସେନଂ, ସଯନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆସନଂ। ସେନଞ୍ଚ ଆସନଞ୍ଚ ସେନାସନଂ। ସେନାସନେସୁ କତ୍ତବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ ସେନାସନୱତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତକଥାଯଂ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୩) ୱୁତ୍ତମେୱ। ତତ୍ଥ ପନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ୱୁଡ୍ଢୱିହାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ଅତ୍ତନା ୱୁଡ୍ଢୱିହାରୋତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। ନ ୱୁଡ୍ଢଂ ଅନାପୁଚ୍ଛାତି ଏତ୍ଥ ତସ୍ସ ଓୱରକେ ତଦୁପଚାରେ ଚ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଭୋଜନସାଲାଦୀସୁପି ଏୱମେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭୋଜନସାଲାଦୀସୁପି ଉଦ୍ଦେସଦାନାଦି ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସେନାସନୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୨। ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ତେ ଜାଯତୀତି ଜଂ, କିଂ ତଂ? ସରୀରଂ। ଜଂ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ଜନ୍ତା, କା ସା? ତିକିଚ୍ଛା। ଗଯ୍ହତେତି ଘରଂ, କିଂ ତଂ? ନିୱେସନଂ, ଜନ୍ତାଯ ସରୀରତିକିଚ୍ଛାଯ କତଂ ଘରଂ ଜନ୍ତାଘରଂ, ଜନ୍ତାଘରେ କତ୍ତବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପରିଭଣ୍ଡନ୍ତି ବହିଜଗତି। ସେସଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୩। ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତେ ୱଚ୍ଚଯତେ ଊହଦଯତେତି ୱଚ୍ଚଂ, କରୀସଂ। କୁଟୀଯତି ଛିନ୍ଦୀଯତି ଆତପୋ ଏତାଯାତି କୁଟି, ୱଚ୍ଚତ୍ଥାଯ କତା କୁଟି ୱଚ୍ଚକୁଟି, ୱଚ୍ଚକୁଟିଯା ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତଂ, ଇଧ ଚ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଚମନୱତ୍ତଂ ପଠମଂ ଆଗତଂ, ପଚ୍ଛା ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପକରଣେ ପଠମଂ ୱଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଆଚମତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତଂ ପଠମଂ ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ତଦନୁକ୍କମେନ କଥଯିସ୍ସାମ। ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦନ୍ତେନାତି ଅଯଂ ୱଚ୍ଚକୁଟିଯାପି ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ। ନିବଦ୍ଧଗମନତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ତନା ନିବଦ୍ଧଗମନତ୍ଥାଯ। ପୁଗ୍ଗଲିକଟ୍ଠାନଂ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି।

ୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦିୱତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ସତ୍ତୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୮। ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନୀୟୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

ଚୀୱରଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୪। ଏୱଂ ଉପଜ୍ଝାୟାଦିୱତ୍ତସଙ୍ଖାତାନି ଚୁଦ୍ଦସ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଭାଜନଂ କଥେନ୍ତୋ “ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନ”ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚତୂତି ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦନାମପଦଂ। ପଟିଚ୍ଚ ଏତି ସୀତପଟିଘାତାଦିକଂ ଫଲଂ ଏତସ୍ମାତି ପଚ୍ଚୟୋ, ଚୀୱରାଦି, ପଚ୍ଚୟୋ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଚ ପଚ୍ଚୟା, ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟା ଚତୁପଚ୍ଚୟଂ, ଭାଜୀୟତେ ୱିଭାଜୀୟତେ ଭାଜନଂ। ଚତୁପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଭାଜନଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନଂ। ତେନାହ “ଚୀୱରାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଭାଜନ”ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନେ ସମଭିନିୱିଟ୍ଠେ ଚୀୱରଭାଜନେ ତାୱ ପଠମଂ ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକୋ...ପେ... ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ସଙ୍ଘିକଚୀୱରସ୍ସ ଦୁକ୍କରଭାଜନତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଆଗତାଗତଂ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତମେୱସ୍ସ ଭାରୋତି ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକୋ। ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଚୀୱରଂ ନିଦହତି, ନିଦହନମତ୍ତମେୱସ୍ସ ଭାରୋତି ଚୀୱରନିଦହକୋ। ଭଣ୍ଡାଗାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ। ଚୀୱରାଦିକସ୍ସ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଠପନଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅଗାରଂ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ। ଚୀୱରଂ ଭାଜେତି ଭାଗଂ କରୋତୀତି ଚୀୱରଭାଜକୋ। ଚୀୱରସ୍ସ ଭାଜନଂ ୱିଭାଗକରଣଂ ଚୀୱରଭାଜନଂ, ୱିଭଜନକିରିୟା।

ତତ୍ଥ “ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ”ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ କୁତୋ ଲବ୍ଭତେତି ଆହ “ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି...ପେ... ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ”ତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ “ଅନୁଜାନାମି...ପେ... ୱଚନତୋ”ତି। ଛନ୍ଦନଂ ଛନ୍ଦୋ, ଇଚ୍ଛନଂ ପିହନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗମନଂ କରଣଂ ଗତି, କିରିୟା। ଗାରେୟ୍ହା ଗତି ଅଗତି, ଛନ୍ଦେନ ଅଗତି ଛନ୍ଦାଗତି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କଥଂ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ “ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛା ଆଗତାନମ୍ପୀ”ତିଆଦି। ଏୱମିତରେସୁପି। ପଞ୍ଚମଙ୍ଗଂ ପନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୟୁତ୍ତାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି ଇତୋ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାହ “ତସ୍ମା”ତିଆଦି।

ଇମାୟ କମ୍ମୱାଚାୟ ୱା ଅପଲୋକନେନ ୱାତି ଇଦଂ ଇମସ୍ସ ସମ୍ମୁତିକମ୍ମସ୍ସ ଲହୁକକମ୍ମତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨) “ଅୱସେସା ତେରସ ସମ୍ମୁତିୟୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହମତକଚୀୱରଦାନାଦିସମ୍ମୁତିୟୋ ଚାତି ଏତାନି ଲହୁକକମ୍ମାନି ଅପଲୋକେତ୍ୱାପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ”ତି। ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ସବ୍ବସଙ୍ଘମଜ୍ଝେପି ଖଣ୍ଡସୀମାୟମ୍ପି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତୋୱିହାରେତି ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରେ ଅପଲୋକନାଦିଚତୁବ୍ବିଧକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଦୁବ୍ବିସୋଧନତ୍ତା। ଧୁରୱିହାରଟ୍ଠାନେତି ୱିହାରଦ୍ୱାରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ।

୧୯୭। ଭଣ୍ଡାଗାରସମ୍ମୁତିୟଂ ୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱାତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସଙ୍ଖାତମହାସୀମା ୱିହାରସ୍ସ ମଜ୍ଝେୟେୱ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଇମଂ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମାୟଂ ନିସିନ୍ନେହି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱ “ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ୟଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ୱିହାରଂ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ସମ୍ମନ୍ନେୟ୍ୟା”ତିଆଦିନା ନୟେନ “କମ୍ମୱାଚାୟ ୱା ଅପଲୋକନେନ ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱଚନଂ ନିସ୍ସାୟ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ ଉପଚାରସୀମାୟଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଗହେତ୍ୱା କଥିନଦାନକମ୍ମମ୍ପି ଅବଦ୍ଧସୀମାଭୂତେ ୱିହାରେ ଉପଚାରସୀମାୟଂ କରୋନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ଞତ୍ତିକମ୍ମମ୍ପି ତଥେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରେ ଉପଚାରସୀମାମତ୍ତେୟେୱ ଉପୋସଥପୱାରଣଂ କରୋନ୍ତି, ତଦୟୁତ୍ତଂ, କାରଣଂ ପନେତ୍ଥ କଥିନୱିନିଚ୍ଛୟକଥାୟଂ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୬) ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

୧୯୮।ତୁଲାଭୂତୋତି ତୁଲାସଦିସୋ। ଇଦନ୍ତି ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସଦାନଂ। ଇମଂ କିର ପାଠଂ ଅମନସିକରୋନ୍ତା ଇଦାନି କାଲଚୀୱରମ୍ପି ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସଂ ଦେନ୍ତି। ଫାତିକମ୍ମନ୍ତି ପହୋନକକମ୍ମଂ, ୟତ୍ତକେନ ୱିନୟାଗତେନ ସମ୍ମୁଞ୍ଜନୀବନ୍ଧନାଦିହତ୍ଥକମ୍ମେନ ୱିହାରସ୍ସ ଊନତା ନ ହୋତି, ତତ୍ତକଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବେସନ୍ତି ତତ୍ରୁପ୍ପାଦୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସାମଣେରାନଞ୍ଚ। ଭଣ୍ଡାଗାରଚୀୱରେପୀତି ଅକାଲଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କରୋନ୍ତୀତି ମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି। ଏତନ୍ତି ଉକ୍କୁଟ୍ଠିୟା କତାୟ ସମଭାଗଦାନଂ। ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କରୋନ୍ତୀତି କତ୍ତବ୍ବକାଲେସୁ ଅକତ୍ୱା ୟଥାରୁଚିତକ୍ଖଣେ କରୋନ୍ତି। ସମପଟିୱୀସୋ ଦାତବ୍ବୋତି କରିସ୍ସାମାତି ୟାଚନ୍ତାନଂ ପଟିଞ୍ଞାମତ୍ତେନପି ସମକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଦାତବ୍ବୋ।

ଅତିରେକଭାଗେନାତି ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ହୋନ୍ତି, ସାଟକାପି ଦସେୱ, ତେସୁ ଏକୋ ଦ୍ୱାଦସ ଅଗ୍ଘତି, ସେସା ଦସଗ୍ଘନକା। ସବ୍ବେସୁ ଦସଗ୍ଘନକୱସେନ କୁସେ ପାତିତେ ୟସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦ୍ୱାଦସଗ୍ଘନକୋ କୁସୋ ପାତିତୋ, ସୋ “ଏତ୍ତକେନ ମମ ଚୀୱରଂ ପହୋତୀ”ତି ତେନ ଅତିରେକଭାଗେନ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଏତ୍ତକେନ ମମ ଚୀୱରଂ ପହୋତୀତି ଦ୍ୱାଦସଗ୍ଘନକେନ ମମ ଚୀୱରଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ନ ତତୋ ଊନେନାତି ସଲ୍ଲଂ

ଗହେତୁକାମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୂ “ଅତିରେକଂ ଆୱୁସୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକ”ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱା “ସଙ୍ଘିକେ ଚ ଗଣସନ୍ତକେ ଚ ଅପ୍ପକଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୟମୋ କାତବ୍ବୋ, ଗଣ୍ଠିକେନାପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତବ୍ବ”ନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ “ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକ୍ଖେପେ ଦିନ୍ନେ”ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଅନୁକ୍ଖେପୋ ନାମ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅନୁକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ଅନୁପ୍ପଦାତବ୍ବଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ, ଯତ୍ତକଂ ତସ୍ସ ପଟିୱୀସେ ଅଧିକଂ, ତତ୍ତକେ ଅଗ୍ଘନକେ ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡେ ଦିନ୍ନେତି ଅତ୍ଥୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ସଙ୍ଖେପେନ ଦସ୍ସେତୁଂ “ସଚେ ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ହୋନ୍ତି”ତ୍ୟାଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିକଲକେ ତୋସେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଚୀୱରୱିକଲକଂ ପୁଗ୍ଗଲୱିକଲକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱିକଲକା। ତତ୍ଥ ଚୀୱରୱିକଲକଂ ନାମ ସବ୍ବେସଂ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥାନି ପତ୍ତାନି, ସେସାନିପି ଅତ୍ଥି, ଏକେକଂ ପନ ନ ପାପୁଣାତି, ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବାନି। ଛିନ୍ଦନ୍ତେହି ଚ ଅଡ୍ଢମଣ୍ଡଲାଦୀନଂ ୱା ଉପାହନତ୍ଥୱିକାଦୀନଂ ୱା ପହୋନକାନି ଖଣ୍ଡାନି କତ୍ୱା ଦାତବ୍ବାନି, ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥାରମ୍ପି ଅନୁୱାତପ୍ପହୋନକାୟାମଂ ଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପରିଭୋଗଂ ପନ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଚୀୱରସ୍ସ ଅପ୍ପହୋନକଭାୱୋ ଚୀୱରୱିକଲକଂ। ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ପନେତଂ ତୋସିତଂ ହୋତି। ଅଥ କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋ, ସଚେପି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱତ୍ଥାନି ନପ୍ପହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ସାମଣକଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଯୋ ତେନ ତୁସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତଂ ଭାଗଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋ। ଇଦମ୍ପି ଚୀୱରୱିକଲକନ୍ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପୁଗ୍ଗଲୱିକଲକଂ ନାମ ଦସ ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତ୍ୱା ୱଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଏକୋ ୱଗ୍ଗୋ ନ ପୂରତି, ଅଟ୍ଠ ୱା ନୱ ୱା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅଟ୍ଠ ୱା ନୱ ୱା କୋଟ୍ଠାସା “ତୁମ୍ହେ ଇମେ ଗହେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଭାଜେଥା”ତି ଦାତବ୍ବା। ଏୱମୟଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅପ୍ପହୋନକଭାୱୋ ପୁଗ୍ଗଲୱିକଲକଂ ନାମ। ୱିସୁଂ ଦିନ୍ନେ ପନ ତଂ ତୋସିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ତୋସେତ୍ୱା କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋତି। ଅଥ ୱା ୱିକଲକେ ତୋସେତ୍ୱାତି ଯୋ ଚୀୱରୱିଭାଗୋ ଊନକୋ, ତଂ ଅଞ୍ଞେନ ପରିକ୍ଖାରେନ ସମଂ କତ୍ୱା କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି “ସଚେ ସବ୍ବେସଂ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥାନୀ”ତିଆଦିନା।

୧୯୯। ଇତୋ ପରଂ ତେସୁ ତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଆଗତୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟେସୁ ସନ୍ତେସୁପି ତେସଂ ୱିନିଚ୍ଛୟାନଂ ଅଟ୍ଠମାତିକାୱିନିଚ୍ଛୟତୋ ଅୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଅଟ୍ଠମାତିକାୱିନିଚ୍ଛୟେସ୍ୱେୱ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ “ଇଦାନି ଅଟ୍ଠିମା, ଭିକ୍ଖୱେ”ତିଆଦିମାହ। ଯା ତା ଅଟ୍ଠ ମାତିକା ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତା, ତାସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ୱସେନ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଇଦାନି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ଇମିନା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନାଦିତୋ ପଠମଲେଡ୍ଡୁପାତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଉପଚାରସୀମାତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତସ୍ସ ଅନ୍ତୋପି ଉପଚାରସୀମାୟେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ “ଅପିଚା”ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନମ୍ପି ପରିୟନ୍ତଗତମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। “ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତିୟୋଜନେ ଠିତା ଲାଭଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀ”ତିଆଦିନା ଇମେ ଲାଭଗ୍ଗହଣାଦୟୋ ଉପଚାରସୀମାୱସେନେୱ ହୋତି, ନ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାୱସେନାତି ଦସ୍ସେତି, ତେନ ଚ ଇମାନି ଲାଭଗ୍ଗହଣାଦୀନିୟେୱ ଉପଚାରସୀମାୟଂ କତ୍ତବ୍ବାନି, ନ ଅପଲୋକନକମ୍ମାଦୀନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି, ତାନି ପନ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଦୀସୁୟେୱ କତ୍ତବ୍ବାନୀତି ପକାସେତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୭୯) “ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରାମପ୍ପୱେସନସେନାସନପୁଚ୍ଛନାଦି ପରିୱାସମାନତ୍ତାରୋଚନୱସ୍ସଚ୍ଛେଦନିସ୍ସୟସେନାସନଗ୍ଗାହାଦି ୱିଧାନନ୍ତି ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଇମିସ୍ସାୟେୱ ଉପଚାରସୀମାୟ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବ”ନ୍ତି।

ଲାଭତ୍ଥାୟ ଠପିତା ସୀମା ଲାଭସୀମା। ଲୋକେ ଗାମସୀମାଦୟୋ ୱିୟ ଲାଭସୀମା ନାମ ୱିସୁଂ ପସିଦ୍ଧା ନତ୍ଥି, କେନାୟଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଆହ “ନେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନା”ତିଆଦି। ଏତେନ ନାୟଂ ସାସନୱୋହାରସିଦ୍ଧା, ଲୋକୱୋହାରସିଦ୍ଧା ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଜନପଦପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଇଦଂ ଲୋକପସିଦ୍ଧସୀମାସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରମ୍ପି ସବ୍ବଂ ଜନପଦସୀମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଜନପଦୋ ଏୱ ଜନପଦସୀମା, ଏୱଂ ରଟ୍ଠସୀମାଦୀସୁପି। ତେନାହ “ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନ”ନ୍ତିଆଦି। ପଥୱୀୱେମଜ୍ଝଗତସ୍ସାତି ଯାୱ ଉଦକପରିୟନ୍ତା ଖଣ୍ଡସୀମତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚାରସୀମାଦୀସୁ ପନ ଅବଦ୍ଧସୀମାସୁ ହେଟ୍ଠାପଥୱିୟଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଠିତାନଂ ନ ପାପୁଣାତି, କୂପାଦିପୱେସାରହଟ୍ଠାନେ ଠିତାନଞ୍ଞେୱ ପାପୁଣାତୀତି ହେଟ୍ଠା ସୀମକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ତଂତଂସୀମଟ୍ଠଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚକ୍କୱାଳସୀମାୟ ଦିନ୍ନଂ ପଥୱୀସନ୍ଧାରକୌଦକଟ୍ଠାନେପି ଠିତାନଂ ପାପୁଣାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଚକ୍କୱାଳୱୋହାରତ୍ତାତି। ସମାନସଂୱାସଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସୁ ଦିନ୍ନସ୍ସ ଇଦଂ ନାନତ୍ତଂ – “ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାୟ ଦମ୍ମୀ”ତି ଦିନ୍ନଂ ଗାମଟ୍ଠାନଂ ନ ପାପୁଣାତି। କସ୍ମା? “ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା”ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। “ସମାନସଂୱାସକସୀମାୟଦମ୍ମୀ”ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଗାମେ ଠିତାନମ୍ପି ପାପୁଣାତୀତି।

୨୦୦-୧।ବୁଦ୍ଧାଧିୱୁତ୍ଥୋତି ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଅଧିୱୁତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ମିନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ। ପାକୱତ୍ତନ୍ତି ନିବଦ୍ଧଦାନଂ। ୱତ୍ତତୀତି ପୱତ୍ତତି। ତେହି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଯେସଂ ସମ୍ମୁଖେ ଏସ ଦେତି, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

୨୦୨।ଦୁତିୟଭାଗେ ପନ ଥେରାସନଂ ଆରୁଳ୍ହେତି ଯାୱ ସଙ୍ଘନୱକଂ ଏକୱାରଂ ସବ୍ବେସଂ ଭାଗଂ ଦତ୍ୱା ଚୀୱରେ ଅପରିକ୍ଖୀଣେ ପୁନ ସବ୍ବେସଂ ଦାତୁଂ ଦୁତିୟଭାଗେ ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନେତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନାତି “ତୁଯ୍ହେୱ ଭିକ୍ଖୁ ତାନି ଚୀୱରାନୀ”ତି (ମହାୱ। ୩୬୩) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତନୟେନ।

ପଂସୁକୂଲିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ତୁୟ୍ହଂ ଦେମା’’ତି ଅୱତ୍ୱା, ‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦେମ, ଥେରାନଂ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପଂସୁକୂଲିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୭୯) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୭୯) ପନ ପଂସୁକୂଲିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତୁୟ୍ହଂ ଦେମା’’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତାତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦେମ, ଥେରାନଂ ଦେମ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱଚନତୋ ଭେଦୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବମେତ୍ଥ କାରଣନ୍ତି। ପାରୁପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଂସୁକୂଲିକାନଂ ୱଟ୍ଟତି। ସାମିକେହି ୱିଚାରିତମେୱାତି ଉପାହନତ୍ଥୱିକାଦୀନମତ୍ଥାୟ ୱିଚାରିତମେୱ।

୨୦୩। ଉପଡ୍ଢଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଯଂ ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ତତୋ ଉପଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେପି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ଏକା ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ଅନ୍ତମସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସପି ଉପଡ୍ଢମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ନ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନିପକ୍ଖେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପଚ୍ଚେକଂ ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଗଣନାୟ ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଦାୟକସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋତି ସିଜ୍ଝତି, ତଥା ଦାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂପି ଗଣେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ଏୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ଇତରଥା ହି ‘‘କିତ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାତବ୍ବଂ, କିତ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନ’’ନ୍ତି ନ ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନମ୍ପି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱଚନସଦିସମେୱାତି ଆହ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚ ଗଣେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ହେତ୍ଥ ୱିସେସକାରଣଂ ଉପଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ‘‘ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସାମଞ୍ଞୱିସେସୱଚନେହି ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଯଥା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସୁଂ ଲଭତି, ଏୱମିଧାପି ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚା’’ତି ସାମଞ୍ଞୱିସେସୱଚନସବ୍ଭାୱତୋ ଭୱିତବ୍ବମେୱ ୱିସୁଂ ପୁଗ୍ଗଲପଟିୱୀସେନାତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ପାପୁଣନଟ୍ଠାନତୋ ଏକମେୱ ଲଭତୀତି ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ଏକମେୱ କୋଟ୍ଠାସଂ ଲଭତି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା’’ତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସପି ଗହିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୭୯) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୭୯) ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସଦ୍ଦେନ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଞେୱ ଗହିତତ୍ତା, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପନ ‘‘ତୁୟ୍ହଞ୍ଚା’’ତି ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ଚ ତତ୍ଥସ୍ସ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନସଦିସତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପଧାନୋ ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଘ-ସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେଚି ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା’’ତି ପାଠଂ ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ଲାଭଗ୍ଗହଣେ କାରଣୱଚନତ୍ତା। ତଥା ହି ‘‘ୱିସୁଂ ସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା’’ତି ୱିସୁଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସପି ଭାଗଗ୍ଗହଣେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣଂ, ଏୱଂ ଉପରି ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁୟ୍ହଞ୍ଚା’’ତିଆଦୀସୁପି ୱିସୁଂ ସଙ୍ଘାଦିସଦ୍ଦେହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଗହଣଂ ସିୟା, ସଙ୍ଘତୋପି ୱିସୁମ୍ପୀତି ଭାଗଦ୍ୱୟଂ ଲଭେୟ୍ୟ ଉଭୟତ୍ଥ ଗହିତତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୂଜେତବ୍ବନ୍ତିଆଦି ଗିହିକମ୍ମଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ହରାତି ଇଦଂ ପିଣ୍ଡପାତହରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ହରା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ହରିତବ୍ବନ୍ତି ଇଦିସଂ ଗିହିୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

୨୦୪। ଅନ୍ତୋହେମନ୍ତେତି ଇମିନା ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ୱସ୍ସାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଦିନ୍ନଂ ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନଞ୍ଞେୱ ପାପୁଣାତି, ତତୋ ପରଂ ହେମନ୍ତେ ଦିନ୍ନଂ ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନମ୍ପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସତ୍ତା ପାପୁଣାତି, ହେମନ୍ତତୋ ପନ ପରଂ ପିଟ୍ଠିସମୟେ ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଅନନ୍ତରେ ୱସ୍ସେ ୱା ତତୋ ପରେସୁ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି। ଯେ ପନ ସବ୍ବଥା ଅୱୁତ୍ଥୱସ୍ସା, ତେସଂ ନ ପାପୁଣାତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ ୱଦନ୍ତୀତି ୱିନୟଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୁନୋ ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି। ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ ୱଦନ୍ତୀତି ଇଦଂ ସନିଟ୍ଠାନୱଚନଂ, ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅନାଗତତ୍ତା ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ…ପେ… ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସଚେ ପନ ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ ଠିତୋ ‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱଦତି, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ ସବ୍ବେସଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ‘‘ୱସ୍ସାୱାସସ୍ସ ଅନନୁରୂପେ ପଦେସେ ଠତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଅୱୁତ୍ଥାନଞ୍ଚ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ ପାପୁଣାତି। ସବ୍ବେସମ୍ପୀତି ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏୱଂ ୱଦତୀତି ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି ୱଦତି। ଅତୀତୱସ୍ସନ୍ତି ଅନନ୍ତରାତୀତୱସ୍ସଂ।

୨୦୫। ଇଦାନି ‘‘ଆଦିସ୍ସ ଦେତୀ’’ତି ପଦଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ‘‘ଆଦିସ୍ସ ଦେତୀତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯାଗୁୟା ୱା…ପେ… ଭେସଜ୍ଜେ ୱା ଆଦିସିତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେନ୍ତୋ ଦାୟକୋ ଆଦିସ୍ସ ଦେତି ନାମାତି ଯୋଜନା। ସେସଂ ପାକଟମେୱ।

୨୦୬। ଇଦାନି ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତୀ’’ତି ପଦଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦି। ସଙ୍ଘତୋ ଚ ଗଣତୋ ଚ ୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ

କୁଲୂପକାଦିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେନ୍ତୋ ଦାଯକୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ନାମ। ତଂ ପନ ପୁଗ୍ଗଲିକଦାନଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା ହୋତି ସମ୍ମୁଖା ୱା। ତତ୍ଥ ପରମ୍ମୁଖା ଦେନ୍ତୋ ''ଇଦଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ''ତି ନାମଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦେତି, ସମ୍ମୁଖା ଦେନ୍ତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦମୂଲେ ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଦେତି, ତଦୁଭଯଥାପି ଦେନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ କେୱଲଂ ଏକସ୍ସେୱ ଦେନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ନାମ, ଅଥ ଖୋ ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଦେନ୍ତୋପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ନାମାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗହେତୁଂ ଆଗତୋତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଦ୍ଦେସଂ ଅଗ୍ଗହିତପୁବ୍ବସ୍ସପି ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତେୱାସିକଭାୱୂପଗମନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ପରିନିଟ୍ଠିତୋଦ୍ଦେସୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାନନ୍ତି ଇଦଂ ''ଉଦ୍ଦେସନ୍ତେୱାସିକାନ''ନ୍ତି ଇମସ୍ସେୱ ୱିସେସନଂ। ତେନ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନିୱସନ୍ତେ ଅନିବଦ୍ଧଚାରିକେ ନିୱତ୍ତେତି।

ଏୱଂ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୭୯) ଆଗତଅଟ୍ଠମାତିକାୱସେନ ଚୀୱରୱିଭଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ ମଜ୍ଝେ ଆଗତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଆଗତନଯଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଚେ କୋଚି ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ତସ୍ସେୱ ତାନି ଚୀୱରାନୀତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା, ସେସାନି ଞାପକାଦିୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ପଞ୍ଚ ମାସେତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ୱଡ୍ଢିଂ ପଯୋଜେତ୍ୱା ଠପିତୌପନିକ୍ଖେପତୋତି ୱସ୍ସାୱାସିକତ୍ଥାଯ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରେହି ୱଡ୍ଢିଂ ପଯୋଜେତ୍ୱା ଠପିତୌପନିକ୍ଖେପତୋ। ତତ୍ରୁପ୍ପାଦତୋତି ନାଳିକେରାରାମାଦିତତ୍ରୁପ୍ପାଦତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ଇଦଂ ଇଧ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମାତି ୱା ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମାତି ୱା ୱତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ତଂ ଅନତ୍ଥତକଥିନସ୍ସପି ପଞ୍ଚ ମାସେ ପାପୁଣାତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଲବ୍ଭମାନୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଅଭିଲାପମତ୍ତମେୱେତଂ, ଇଧ-ସଦ୍ଦଂ ୱିନା ''ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ସୋ ଏୱ ନଯୋ। ଅନତ୍ଥତକଥିନସ୍ସପି ପଞ୍ଚ ମାସେ ପାପୁଣାତୀତି ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅନତ୍ଥତକଥିନସ୍ସପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମାସେ ପାପୁଣାତି, ତତୋ ପରଂ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ''କିଂ ଅତୀତୱସ୍ସେ ଇଦଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ, ଉଦାହୁ ଅନାଗତୱସ୍ସେ''ତି। ତତ୍ଥ ତତୋ ପରନ୍ତି ପଞ୍ଚମାସତୋ ପରଂ, ଗିମ୍ହାନସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଠିତିକା ପନ ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିତାଯ ଠିତିକାଯ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସଚେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଗଚ୍ଛତି, ମଜ୍ଝେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହିପି ଗହେତବ୍ବଂ। ଠିତାଯ ପନ ଠିତିକାଯ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସଚେ ନୱକତରୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଠିତିକା ହେଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛତି। ସଚେ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଠିତିକା ଉଦ୍ଧଂ ଆରୋହତି। ଅଥ ଅଞ୍ଞୋ ନତ୍ଥି, ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଦୁଗ୍ଗହିତାନୀତି ଅଗ୍ଗହିତାନି, ସଙ୍ଘିକାନେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପାତିତେ କୁସେ''ତି ଏକକୋଟ୍ଠାସେ କୁସଦଣ୍ଡକେ ପାତିତମତ୍ତେ ସଚେପି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ହୋତି, ଗହିତମେୱ ନାମ ଚୀୱରଂ। ''ନାକାମା ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୩), ତତ୍ଥ ଗହିତମେୱ ନାମାତି ''ଇମସ୍ସ ଇଦଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ନ ୱିଦିତଂ, ତେ ପନ ଭାଗା ଅତ୍ଥତୋ ତେସଂ ପତ୍ତାଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅରୁଣମେୱ ଉଟ୍ଠାପେତୀତି ଇଦଂ ନାନାସୀମୱିହାରେସୁ କତ୍ତବ୍ବନଯେନ ଏକସ୍ମିଂପି ୱିହାରେ ଦ୍ୱୀସୁ ସେନାସନେସୁ ନିୱୁତ୍ଥଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନେନେୱ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ଥୋ ହୋତି, ନ ପନ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦପରିହାରାଯ। ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯ ହି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନା ଗହିତସେନାସନଂ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠୋପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ଏୱ ହୋତି। ଗହିତସେନାସନେ ପନ ନିୱୁତ୍ଥୋ ନାମ ନ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନେ ସତି ହୋତି। ତେନାହ ''ପୁରିମସ୍ମିଂ ବହୁତରଂ ନିୱସତି ନାମା''ତି। ଏତେନ ଚ ଇତରସ୍ମିଂ ସତ୍ତାହୱାରେନପି ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନେ ସତି ଏୱ ଅପ୍ପତରଂ ନିୱସତି ନାମ ହୋତି, ନାସତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଇଦନ୍ତି ଏକାଧିପ୍ପାଯଦାନଂ। ନାନାଲାଭେହୀତିଆଦୀସୁ ନାନା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଲାଭୋ ଏତେସୂତି ନାନାଲାଭା, ଦ୍ୱେ ୱିହାରା, ତେହି ନାନାଲାଭେହି। ନାନା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପାକାରାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଉପଚାରୋ ଏତେସନ୍ତି ନାନୂପଚାରା, ତେହି ନାନୂପଚାରେହି। ଏକସୀମୱିହାରେହୀତି ଏକସୀମାଯଂ ଦ୍ୱୀହି ୱିହାରେହୀତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୬୪) ୱୁତ୍ତଂ। ନାନାଲାଭେହୀତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ନିବଦ୍ଧୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭେହି। ନାନୂପଚାରେହୀତି ନାନାପରିକ୍ଖେପନାନାଦ୍ୱାରେହି। ଏକସୀମୱିହାରେହୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିହାରାନଂ ଏକେନ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଏକାଯ ଉପଚାରସୀମାଯ ଅନ୍ତୋଗତେହି ଦ୍ୱୀହି ୱିହାରେହୀତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୬୪)। ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ପଠମଂ ଗହିତୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ତତ୍ଥାତି ଯତ୍ଥ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ତତ୍ଥ।

୨୦୭।ଭିକ୍ଖୁସ୍ସକାଲକତେତି ଏତ୍ଥ କାଲକତ-ସଦ୍ଦୋ ଭାୱସାଧନୋତି ଆହ ''କାଲକିରିଯାଯା''ତି। ପାଠଇଯଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଚୀୱରଦାନେ ସାମଣେରାନଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନାଭାୱା ''ଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚା''ତିଆଦି ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୦୮। ସଚେପି ସହସ୍ସଂ ଅଗ୍ଘତି, ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଞ୍ଞେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଞ୍ଞନ୍ତି ତିଚୀୱରପତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ। ଅପ୍ପଗ୍ଘନ୍ତି ଅତିଜିଣ୍ଣାଦିଭାୱେନ ନିହୀନଂ। ତତୋତି ଅୱସେସପରିକ୍ଖାରତୋ। ସବ୍ବନ୍ତି ପତ୍ତଂ ଚୀୱରଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ। ଭିକ୍ଖୁନୋ

କାଲକତଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଇଧା’’ତି ୱୁତ୍ତଙ୍କେ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଚ୍ଛାୱଚନତ୍ତା ଚ ପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ପାଠଇଯଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିକଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକନ୍ତି ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ସନ୍ତକଂ ହୁତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିକଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକଞ୍ଚ ଭୱିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସନ୍ତେ ପତିରୂପେ ଗାହକେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗାହକେ ଅସତି ଅଦତ୍ୱା ଭାଜିତେପି ସୁଭାଜିତମେୱାତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ପମାଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୭୬) ତାୱ ‘‘ଯତ୍ଥ ପନ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ପମାଣନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଯସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ଦକ୍ଖିଣୋଦକପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନପି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ସାମିନୋ ହୋନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୭୬) ପନ ‘‘ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ପମାଣନ୍ତି ଏତ୍ତକାନି ଚୀୱରାନି ଦସ୍ସାମୀତି ପଠମଂ ଉଦକଂ ପାତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦେନ୍ତି, ତଂ ଯେହି ଗହିତଂ, ତେ ଭାଗିନୋୱ ହୋନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରସମୁଦ୍ଦେତି ଜମ୍ବୁଦୀପେ। ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଞ୍ହି ଉପାଦାୟେସ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ।

‘‘ମତକଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତସ୍ସ କାଲକିରିଯଂ ସୁତ୍ୱା ଅୱିହାରଟ୍ଠାନେ ଚେ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଚୀୱରଂ ମଯ୍ହଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାତି, ସ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁଭଣ୍ଡୋ ବହୁପରିକ୍ଖାରୋ କାଲକତୋ ହୋତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଲକତେ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ ପତ୍ତଚୀୱରେ। ଅପିଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକା ବହୁପକାରା, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଦାତୁଂ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଲହୁଭଣ୍ଡଂ ଲହୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ସଙ୍ଘେନ ଭାଜେତୁଂ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଗରୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିକଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୯) ଇମିନା ପାଠେନ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମିସଦାୟଜ୍ଜଂ ୱିଚାରେସି।

ତତ୍ଥ ତିଚୀୱରପତ୍ତଅୱସେସଲହୁଭଣ୍ଡଗରୁଭଣ୍ଡୱସେନ ଆମିସଦାୟଜ୍ଜଂ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତେସୁ ତିଚୀୱରପତ୍ତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଭାଗୋ ହୋତି, ଅୱସେସଲହୁଭଣ୍ଡଂ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତସଙ୍ଘସ୍ସ, ପଞ୍ଚୱୀସତିୱିଧ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଚାତୁଦ୍ଦିସସଙ୍ଘସ୍ସ। ଇମିନା ଇତୋ ତିୱିଧଭଣ୍ଡତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଭଣ୍ଡଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇମେହି ତିୱିଧେହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ଅଞ୍ଞୋ ଦାୟାଦୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ପନ ୱିନଯଧରା ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଗିହିଭୂତା ଞାତକା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ଯେ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା, ତେସଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତତ୍ତାତି। ସଚ୍ଚଂ ଆଗତୋ, ସୋ ପନ ପାଠୋ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୱିସଯେ ଆଗତୋ, ନ ଦାୟଜ୍ଜଗହଣଟ୍ଠାନେ। ‘‘ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା’’ଇଚ୍ଚେୱ ଆଗତୋ, ନ ‘‘ଞାତକା ଅଞ୍ଞାତକା ୱା’’ତି, ତସ୍ମା ଞାତକା ୱା ହୋନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞାତକା ୱା, ଯେ ତଂ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭାଗଭୂତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତା, ଅନ୍ତମସୋ ମାତୁଗାମାପି। ତେ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ତେସଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଯେ ଗିଲାନଂ ନୁପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେ ସନ୍ଧାୟ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୯) ‘‘ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ ନାମ ଗିହୀ ୱା ହୋତୁ ପବ୍ବଜିତୋ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ମାତୁଗାମୋପି, ସବ୍ବେ ଭାଗଂ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଥ ୱା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଞାତକସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ୱା ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ଅଦାସି, କୋଚି ଚ ଞାତକୋ ୱା ଅଞ୍ଞାତକୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ୱିସ୍ସାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ତାଦିସେ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଯେ ତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା, ତେସଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଅତାଦିସେ ଞାତକେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୯) ‘‘ସଚେ ପନ ସୋ ଜୀୱମାନୋଯେୱ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଅଦାସି, କୋଚି ୱା ୱିସ୍ସାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଯେନ ଚ ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ରୁଚିଯା ଏୱ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି। ଏୱଂ ହୋତୁ, କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡେ ପନ କଥନ୍ତି? ତମ୍ପି ‘‘ଗିହିଞାତକାନଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱା ଟୀକାସୁ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱିଚାରେତବ୍ବମେତଂ।

ଚୀୱରଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୯। ଇଦାନି ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନେ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ସେନାସନଭାଜନେଯେୱ ପଠମଂ ଆଗତେପି ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ତା ପଚ୍ଚଯାନୁକ୍କମେନ ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତି। ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନେ ପନ ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦୀସୁ ଅଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କଥଂ ଏତାନି ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦୀନି ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତାନୀତି ଆହ ‘‘ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ଅନୁଞ୍ଞାତେସୂ’’ତି। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ଆଭତଂ ଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଯଥା ‘‘ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆଭତଂ ଭତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ। ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ନିମନ୍ତନଭତ୍ତଂ। ସଲାକଂ ପାତେତ୍ୱା ଗାହେତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ। ପକ୍ଖେ ପକ୍ଖଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖଭତ୍ତଂ। ଉପୋସଥେ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଉପୋସଥଭତ୍ତଂ। ପାଟିପଦେ ଉପୋସଥଦିୱସତୋ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ପାଟିପଦଭତ୍ତନ୍ତି

ୱିଗ୍ଗହୋ। ଠିତିକା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଗାହଣଂ ଠିତିକା ନାମ।

ଅତ୍ତନୋୱିହାରଦ୍ୱାରେତି ୱିହାରସ୍ସ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସମୀପଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଭୋଜନସାଲାଯାତି ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସଟ୍ଠାନଭୂତାଯ ଭୋଜନସାଲାଯଂ। ୱସ୍ସଗ୍ଗେନାତି ୱସ୍ସକୋଟ୍ଠାସେନ। ଦିନ୍ନଂ ପନାତି ୱତ୍ୱା ଯଥା ସୋ ଦାଯକୋ ୱଦତି, ତଂ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍ଘତୋ ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ଅନ୍ତରଘରେତି ଅନ୍ତୋଗେହେ। ଅନ୍ତୋଉପଚାରଗତାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗାମଦ୍ୱାରୱୀଥିଚତୁକ୍କେସୁ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରଂ ଉପଚାରୋ ନାମ।

ଅନ୍ତରଘରସ୍ସ ଉପଚାରେ ପନ ଲବ୍ଭମାନୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଘରୂପଚାରୋ ଚେତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ଏକୱଳଞ୍ଜନ୍ତି ଏକେନ ଦ୍ୱାରେନ ୱଳଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ନାନାନିୱେସନେସୂତି ନାନାକୁଲସ୍ସ ନାନୂପଚାରେସୁ ନିୱେସନେସୁ। ଲଜ୍ଜୀ ପେସଲୋ ଅଗତିଗମନଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ମେଧାୱୀ ଚ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସତୀତି ଆହ ‘‘ପେସଲୋ ଲଜ୍ଜୀ ମେଧାୱୀ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି। ନିସିନ୍ନସ୍ସପି ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସପୀତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ, ୱୁଡ୍ଢତରେ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତେ ନୱକସ୍ସ ଗାହିତଂ ସୁଗ୍ଗାହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତିଚୀୱରପରିୱାରଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଉଦକମତ୍ତଲାଭୀ ୱିଯ ଅଞ୍ଞୋପି ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱତ୍ଥାଦିଅନେକପ୍ପକାରକଂ ଲଭତି ଚେ, ତସ୍ସେୱ ତ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ୱା ଆହରିତୁଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା ୱିସ୍ସଟ୍ଠଦୂତୋ ନାମ। ଯଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ‘‘ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ଦେଥା’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି। ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନାତି ପୁଚ୍ଛାସଦିସେନ।

‘‘ଏକାକୂଟଟ୍ଠିତିକା ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତମେୱ ଠିତିକଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ‘‘ରଞ୍ଞୋ ୱା ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଅଞ୍ଞେହି ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତାଦୀହି ଅମିସ୍ସେତ୍ୱା ୱିସୁଂଯେୱ ଠିତିକାଯ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ଏକଚାରିକଭତ୍ତାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଥେଯ୍ୟାଯ ହରନ୍ତୀତି ପତ୍ତହାରକା ହରନ୍ତି। ଗୀୱା ହୋତୀତି ଆଣାପକସ୍ସ ଗୀୱା ହୋତି। ସକଂ ପତ୍ତସ୍ସାମିକସ୍ସ ହୋତୀତି ଚୀୱରାଦିକମ୍ପି ସକଂ ପତ୍ତସ୍ସାମିକସ୍ସେୱ ହୋତି, ‘‘ମଯା ଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚୀୱରାଦି’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଚନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଚନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅକତଭାଗୋ ନାମାତି ଆଗନ୍ତୁକଭାଗୋ ନାମ, ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବଭାଗୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ପରିଭୂଞ୍ଜତୂତି ୱୁତ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଠମମେୱ ‘ସବ୍ବସଙ୍ଘିକଭତ୍ତଂ ଦେଥା’ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ‘ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂ’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଭାଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ଆହରୀଯତୀତି ଅୱତ୍ୱାତି ‘‘କତରଭତ୍ତଂ ତଯା ଆହରୀଯତୀ’’ତି ଦାଯକଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ପକତିଠିତିକାଯାତି ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଠିତିକାଯ।

ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିମନ୍ତନଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୦। ‘‘ଏତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦେଥା’’ତିଆଦୀନି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତଂ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘିକଂ ନିମନ୍ତନଂ ନାମ। ପିଣ୍ଡପାତିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଭିକ୍ଖାପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ପଟିପାଟିଯାତି ଲଦ୍ଧପଟିପାଟିଯା। ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ‘‘ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ପଦଂ ଅୱତ୍ୱା। ତେନେୱାହ ‘‘ଭତ୍ତନ୍ତି ଅୱଦନ୍ତେନା’’ତି। ଆଲୋପସଙ୍ଖେପେନାତି ଏକେକପିଣ୍ଡୱସେନ। ଅଯଞ୍ଚ ନଯୋ ନିମନ୍ତନେଯେୱ, ନ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତେ। ତସ୍ସ ହି ଏକସ୍ସ ପହୋନକପ୍ପମାଣଂଯେୱ ଭାଜେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତେ ଆଲୋପଟ୍ଠିତିକା ନାମ ନତ୍ଥି।

ଆରୁଳ୍ହାଯେୱ ମାତିକଂ। ସଙ୍ଘତୋ ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂତି ଏତ୍ଥ ଯେ ମାତିକଂ ଆରୁଳ୍ହା, ତେ ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତନିମନ୍ତନଭତ୍ତାଦିସଙ୍ଘିକଭତ୍ତମାତିକାସୁ ନିମନ୍ତନଭତ୍ତମାତିକାଯ ଠିତିକାୱସେନ ଆରୁଳ୍ହେ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକେନ ୱା ସଯଂ ୱା ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସାପେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଅତ୍ତନା ରୁଚିତେ ଗହେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମାତିକଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ‘‘ସଙ୍ଘତୋ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମାତିକାଭେଦଂ ଦାଯକସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଏକୱାରନ୍ତି ଯାୱ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ , ସବ୍ବେ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଏକୱାରନ୍ତି ନ ଏକଦିୱସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଯତ୍ତକା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେ। ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଗହିତଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞଦା ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱ ଏକୱାରଂ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜିତା ହୋନ୍ତୀତି ଜାନାତି ଚେ, ଯେ ଜାନନ୍ତି, ତେ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି। ପଟିବଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ତତ୍ଥେୱ ୱାସସ୍ସ ନିବଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ।

ନିମନ୍ତନଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଲାକଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୧ ।ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଲିଖିତ୍ୱା। ଗାମୱସେନପୀତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସମଲାଭଗାମୱସେନପି। ବହୂନି ସଲାକଭତ୍ତାନୀତି ତିଂସଂ ୱା ଚତ୍ତାରୀସଂ ୱା

ଭତ୍ତାନି। ସଚେ ହୋନ୍ତୀତି ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ତାନି ଭତ୍ତାନି ପମାଣୱସେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା। ନିଗ୍ଗହେନ ଦତ୍ୱାତି ଦୂରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା। ପୁନ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱିହାରଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱିହାରେ ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଏକଗେହୱସେନାତି ୱୀଥିଯମ୍ପି ଏକପସ୍ସେ ଘରପାଠିଇଯା ୱସେନ। ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱାପୀତି ''ଅସୁକକୁଲେ ସଲାକଭତ୍ତାନି ତୁଯ୍ହଂ ପାପୁଣନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା।

୨୧୨।ୱାରଗାମେତି ଅତିଦୂରତ୍ତା ୱାରେନ ଗନ୍ତବ୍ବଗାମେ। ସଚୁତୋ ୱା ପଣ୍ଣାସତୋ ୱାତି ଦଣ୍ଡକମ୍ମତ୍ଥାଯ ଉଦକଘଟଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରୱାରୋତି ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂସୁ ଭିକ୍ଖାଯ ଗତେସୁ ୱିହାରରକ୍ଖଣୱାରୋ। ନେସନ୍ତି ୱିହାରୱାରିକାନଂ। ଫାତିକମ୍ମମେୱାତି ୱିହାରରକ୍ଖଣକିଚ୍ଚସ୍ସ ପହୋନକପଟିପାଦନମେୱ। ଦୂରତ୍ତା ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ୱାରେନ ଗହେତବ୍ବୋ ଗାମୋ ୱାରଗାମୋ। ୱିହାରୱାରେ ନିଯୁତ୍ତା ୱିହାରୱାରିକା, ୱାରେନ ୱିହାରରକ୍ଖଣକା। ଅଞ୍ଝତ୍ଥଉନ୍ତି ପସାଦଞ୍ଝତ୍ଥଉଂ। ଫାତିକମ୍ମମେୱ ଭୱନ୍ତୀତି ୱିହାରରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘେନ ଦାତବ୍ବା ଅତିରେକଲାଭା ହୋନ୍ତି। ଏକସ୍ସେୱ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏକେକସ୍ସେୱ ପାପିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘନୱକେନ ଲଦ୍ଧକାଲେତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏକେକସ୍ସ ପାପିତାନି ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଏକଚାରିକଭତ୍ତାନି ତେନେୱ ନିଯାମେନ ଅତ୍ତନୋ ପାପୁଣନଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଘନୱକେନ ଲଦ୍ଧକାଲେ।

ଯସ୍ସକସ୍ସଚି ସମ୍ମୁଖୀଭୂତସ୍ସ ପାପେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ବହିସୀମଗତା ହୋନ୍ତି, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପାପେତବ୍ବଂ ସଭାଗତ୍ତା ଏକେନ ଲଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେସଂ ହୋତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସତି ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ରସସଲାକନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁରସସଲାକଂ। ସଲାକୱସେନ ପନ ଗାହିତତ୍ତା ନ ସାଦିତବ୍ବାତି ଇଦଂ ଅସାରୁପ୍ପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଧୁତଙ୍ଗଭେଦୱସେନ। ''ସଙ୍ଘତୋ ନିରାମିସସଲାକା...ପେ... ୱଟ୍ଟତିଯେୱା''ତି ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୬) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୫) – ସଙ୍ଘତୋ ନିରାମିସସଲାକାପି ୱିହାରେ ପକ୍କଭତ୍ତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ''ଏୱଂ ଗାହିତେ ସାଦିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ନ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ''ଭେସଜ୍ଜାଦିସଲାକାଯୋ ଚେତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପିଣ୍ଡପାତିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ସଲାକୱସେନ ପନ ଗାହିତତ୍ତା ନ ସାଦିତବ୍ବା''ତି ଏତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱୀମଂସିତବ୍ବୋ। ଯଦି ହି ଭେସଜ୍ଜାଦିସଲାକା ସଲାକୱସେନ ଗାହିତା ନ ସାଦିତବ୍ବା ସିଯା, ''ସଙ୍ଘତୋ ନିରାମିସସଲାକା ୱଟ୍ଟତିଯେୱା''ତି ନ ୱଦେଯ୍ୟ, ''ଅତିରେକଲାଭୋ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୧୨୮) ଚ ''ଅତିରେକଲାଭଂ ପଟିକ୍ଖିପାମୀ''ତି ସଲାକୱସେନ ଗାହେତବ୍ବଂ ଭତ୍ତମେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ନ ଭେସଜ୍ଜଂ। ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦୀନି ହି ଚୁଦ୍ଦସ ଭତ୍ତାନିଯେୱ ତେନ ନ ସାଦିତବ୍ବାନୀତି ୱୁତ୍ତାନି। ଖନ୍ଧକଭାଣକାନଂ ୱା ମତେନ ଇଧ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗ୍ଗତୋ ଦାତବ୍ବା ଭିକ୍ଖା ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖା। ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖାମତ୍ତନ୍ତି ଏକକଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାମତ୍ତଂ। ଲଦ୍ଧା ୱା ଅଲଦ୍ଧା ୱା ସ୍ୱେପି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାସୀତି ଲଦ୍ଧେପି ଅପ୍ପମତ୍ତତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଲଭତି...ପେ... ଅଲଭିତ୍ୱା ସ୍ୱେ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାସୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ''ତି। ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖମତ୍ତନ୍ତି ହି ଏତ୍ଥ ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ବହୁଭାୱଂ ନିୱତେତି।

ସଲାକଭତ୍ତଂ ନାମ ୱିହାରେଯେୱ ଉଦ୍ଦିସୀଯତି ୱିହାରମେୱ ସନ୍ଧାଯ ଦୀଯମାନତ୍ତାତି ଆହ ''ୱିହାରେ ଅପାପିତଂ ପନା''ତିଆଦି। ତତ୍ର ଆସନସାଲାଯାତି ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଆସନସାଲାଯ। ୱିହାରଂ ଆନେତ୍ୱା ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି ତଥା ୱତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଦିନ୍ନଭତ୍ତଂ ୱିହାରମେୱ ଆନେତ୍ୱା ଠିତିକାଯ ଗାହେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଦିସାଭାଗେ। ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି ତଂ ୱାରଗାମସଲାକଂ ଅତ୍ତନା ଗହେତ୍ୱା। ତେନାତି ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତୱାରଗାମେ ସଲାକଂ ଦିସାଗମିକସ୍ସ ଅଦାସି, ତେନ। ଅନତିକ୍କମନ୍ତେଯେୱ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ସ ସଲାକା ଗାହେତବ୍ବାତି ଯସ୍ମା ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠସ୍ସେୱ ସଲାକା ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଦିସଂଗମିକେ ଉପଚାରସୀମଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତେଯେୱ ତସ୍ସ ଦିସଂଗମିକସ୍ସ ପତ୍ତସଲାକା ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଗାହେତବ୍ବା।

ଦେୱସିକଂପାପେତବ୍ବାତି ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପାପେତବ୍ବା। ଏୱଂ ଏତେସୁ ଅନାଗତେସୁ ଆସନ୍ନୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇତରଥା ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ଅନାଗତଦିୱସେତି ଏତ୍ଥ କଥଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗତାନାଗତଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ଯସ୍ମା ତତୋ ତତୋ ଆଗତା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଆସନସାଲାଯ ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଆଗତାନାଗତଭାୱୋ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ଅମ୍ହାକଂ ଗୋଚରଗାମେତି ସଲାକଭତ୍ତଦାଯକାନଂ ଗାମେ। ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ''ମହାଥେରୋ ଏକକୋୱ ୱିହାରେ ଓହୀନୋ ଅୱସ୍ସଂ ସବ୍ବସଲାକା ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଠିତୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ସଲାକଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକ୍ଖିକଭତ୍ତାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୩। ଅଭିଲକ୍ଖିତେସୁ ଚତୂସୁ ପକ୍ଖଦିୱସେସୁ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ। ଅଭିଲକ୍ଖିତେସୂତି ଏତ୍ଥ ଅଭୀତି ଉପସାରମତ୍ତଂ, ଲକ୍ଖଣିଯେସୁଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ,

ଉପୋସଥସମାଦାନଧମ୍ମସ୍ସୱନପୂଜାସକ୍କାରାଦିକରଣଞ୍ଚ ଲକ୍ଖିତବ୍ବେସୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବେସୁ ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବେସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସ୍ୱେ ପକ୍ଖୋତି ଅଜ୍ଜପକ୍ଖିକଂ ନ ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଟ୍ଠମିଯା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ସତ୍ତମିଯା ଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ ନ ଗାହେତବ୍ବଂ, ଦାଯକେହି ନିଯମିତଦିୱସେନେୱ ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ "ସଚେ ପନା"ତିଆଦି। ସ୍ୱେ ଲୂଖନ୍ତି ଅଜ୍ଜ ଆୱାହମଙ୍ଗଲାଦିକରଣତୋ ଅତିପଣୀତଂ ଭୋଜନଂ କରୀଯତି, ସ୍ୱେ ତଥା ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜେସ୍ସାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୫) ପନ ଅଞ୍ଞଥା ୱୁତ୍ତଂ। ପକ୍ଖିକଭତ୍ତତୋ ଉପୋସଥିକଭତ୍ତସ୍ସ ଭେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ "ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯିତ୍ୱା"ତିଆଦି। ଉପୋସଥେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଉପୋସଥିକଂ।

ପକ୍ଖିକଭତ୍ତାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୪।ନିବନ୍ଧାପିତନ୍ତି "ଅସୁକୱିହାରେ ଆଗନ୍ତୁକା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୂ"ତି ନିଯମିତଂ। ଗମିକୋ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତମ୍ପୀତି ଗାମନ୍ତରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱୂପସନ୍ତେନ ଗମିକଚିତ୍ତେନ ୱସିତ୍ୱା ପୁନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଆୱାସିକସ୍ସ ପନ ଗନ୍ତୁକାମସ୍ସ ଗମିକଭତ୍ତମେୱ ଲବ୍ଭତି। "ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲେସାଭାୱେନ ଯାୱ ଗମନପରିବନ୍ଧୋ ୱିଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଞାପିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଧୁରଭତ୍ତାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୫।ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ପେସେନ୍ତି…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଭିହଟଭିକ୍ଖତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି।

୨୧୬।ତଥା ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତାତି ଭିକ୍ଖାନାମେନ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଥକେତ୍ୱା ଦିନ୍ନନ୍ତି "ଗୁଳ୍ଅକଭତ୍ତଂ ଦେମା"ତି ଦିନ୍ନଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୭। ଇତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚଯାନୁକ୍କମେନ ସେନାସନଭାଜନକଥାଯ ୱତ୍ତବ୍ବାଯପି ତସ୍ସା ମହାୱିସଯତ୍ତା, ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭାଜନୀଯକଥାଯ ପନ ଅପ୍ପୱିସଯତ୍ତା, ପିଣ୍ଡପାତଭାଜନୀଯକଥାଯ ଅନୁଲୋମତ୍ତା ଚ ତଦନନ୍ତରଂ ତଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ "ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭାଜନୀଯଂ ପନା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାତି ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତମେୱେତଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲଗହପତିମହାସାଲାଦଯୋପି ଏୱଂ କରୋନ୍ତିଯେୱ। ଘଣ୍ଟିଂ ପହରିତ୍ୱାତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଚ ପାକଟତ୍ତା ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଉପଚାରସୀମଂ…ପେ… ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। କୁମ୍ଭଂ ପନ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତି କୁମ୍ଭଂ ଦିସାମୁଖଂ କତ୍ୱା। ସଚେ ଥିନଂ ସପ୍ପି ହୋତୀତି କକ୍ଖଳଂ ସପ୍ପି ହୋତି। ଥୋକଂ ଥୋକମ୍ପି ପାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂ କତେ ଠିତିକାପି ତିଟ୍ଠତି। ସିଙ୍ଗିୱେରମରିଚାଦିଭେସଜ୍ଜମ୍ପି ଅୱସେସପତ୍ତଥାଲକାଦିସମଣପରିକ୍ଖାରୋପୀତି ଇମିନା ନ କେୱଲଂ ଭେସଜ୍ଜମେୱ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଅୱସେସପରିକ୍ଖାରୋପି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଅନ୍ତୋଗଧୋଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭାଜନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେନାସନଗ୍ଗାହକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୮। ସେନାସନଭାଜନକଥାଯଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହେ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ସେନାସନଭାଜନମେୱାହ। ତତ୍ଥ ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚ ୱସ୍ସାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚାତି କାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ ଦୁୱିଧୋ ହୋତୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ଉତୁକାଲେତି ହେମନ୍ତଗିମ୍ହାନୌତୁକାଲେ। ୱସ୍ସାୱାସେତି ୱସ୍ସାନକାଲେ। ଭିକ୍ଖୂଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଅକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି ଦାଯକେହି "ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ"ତି ଦିନ୍ନସଙ୍ଘିକସେନାସନତ୍ତା। ଏକେକଂ ପରିୱେଣନ୍ତି ଏକେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏକେକଂ ପରିୱେଣଂ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଲଦ୍ଧପରିୱେଣେ। ଦୀଘସାଲାତି ଚଙ୍କମନସାଲା। ମଣ୍ଡଲମାଳୱତି ଉପଟ୍ଠାନସାଲା। ଅନୁଦହତୀତି ପୀଳଏତି। ଅଦାତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଇମିନା ସଞ୍ଚିଚ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ପଟିବାହନେ ପୱିସନତୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦୀପେତି। ଜମ୍ବୁଦୀପେ ପନାତି ଅରିଯଦେସେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେ କିର ତଥା ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି।

୨୧୯. ନଗୋଚରଗାମୋ ଘଟ୍ଟେତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି “ନ ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ୱତ୍ତବ୍ବା”ତିଆଦିନା। ୱିତକ୍କଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି “ଇମିନା ନୀହାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ନିୱାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯେ ଦସ୍ସନ୍ତୀ”ତି ଏୱରୂପଂ ୱିତକ୍କଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ତେସୁ ଚେ ଏକୋତି ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ଏକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ। ଭଣ୍ଡପଟିଚ୍ଛାଦନନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛାଦନଭଣ୍ଡଂ, ସରୀରପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ଚୀୱରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାଯ ଅନୱଜ୍ଜନ୍ତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ କାରଣାଚିକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ନ ହୋତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସପି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଦୋସାଭାୱା। ଏୱଂ ପନ ଗତେ ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବାନୀତି ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲାଭିସଙ୍ଖରଣସମ୍ମଜ୍ଜନାଦୀହି ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବାନି। ମୁଣ୍ଡୱେଦିକାଯାତି ଚେତିଯସ୍ସ ହମ୍ମିଯୱେଦିକାଯ ଘଟାକାରସ୍ସ ଉପରି ଚତୁରସ୍ସୱେଦିକାଯ। କତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଯତୋ ପକତିଯା ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା। କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତିଆଦି ଯତୋ ପକତିଯା ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥାପି ପୁଚ୍ଛନସ୍ସ କାରଣସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିକ୍କମ୍ମାତି ୱିହାରତୋ ଅପସକ୍କିତ୍ୱା। ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନନ୍ତରେ ହୋତୀ”ତି ଆହ। ଉପନିକ୍ଖେପନ୍ତି ଖେତ୍ତଂ ୱା ନାଳିକେରାଦିଆରାମଂ ୱା କହାପଣାଦୀନି ୱା ଆରାମିକାନଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା “ଇତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ୱଡ୍ଢି ୱସ୍ସାୱାସିକତ୍ଥାଯ ହୋତୂ”ତି ଦିନ୍ନଂ। ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱାତି ତସ୍ମିଂ ସେନାସନେ କତ୍ତବ୍ବୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା। ଇତି ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟେତି ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଦ୍ଧାଯ ଦାତବ୍ବେ ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭୱିସଯେତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱତ୍ଥୁ ପନାତି ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନରୂପିଯଂ, ତଞ୍ଚ “ତତୋ ଚତୁପଚ୍ଚଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା”ତି ଦିନ୍ନଖେତ୍ତାଦିତୋ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା କପ୍ପିଯକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ “କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା”ତି ଦାଯକେହି ଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁସଦିସଂ ହୋତୀତି ଆହ “କପ୍ପିଯକାରକାନଞ୍ହି”ତିଆଦି। ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାଯାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ହିତାଯ । ପୁଗ୍ଗଲୱସେନେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ପରତୋ ୱକ୍ଖମାନନଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରେନ କିଲମନ୍ତି, ଏତ୍ତକଂ ନାମ ତଣ୍ଡୁଲଭାଗଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରଂ କାତୁଂ ରୁଚ୍ଚତୀତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲପରାମାସୱସେନେୱ କାତବ୍ବଂ, “ସଙ୍ଘୋ ଚୀୱରେନ କିଲମତୀ”ତିଆଦିନା ପନ ସଙ୍ଘପରାମାସୱସେନ ନ କାତବ୍ବଂ। କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡୱସେନାତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ “ଚୀୱରତଣ୍ଡୁଲାଦିୱସେନେୱ ଚା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚ-କାରୋ ଚେତ୍ଥ ପନସଦ୍ଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତତି, ନ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୁଗ୍ଗଲୱସେନେୱ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡୱସେନ ଚ ଅପଲୋକନପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ତଂ ପନ ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବ”ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଚୀୱରପଚ୍ଚଯଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟତତ୍ରୁପ୍ପାଦୱସେନ ତସ୍ମିଂ ୱସ୍ସାୱାସେ ଲବ୍ଭମାନଚୀୱରସଙ୍ଖାତଂ ପଚ୍ଚଯଂ “ଏତ୍ତକ”ନ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ସେନାସନସ୍ସାତି ସେନାସନଗ୍ଗାହାପଣସ୍ସ। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ “ଏୱଞ୍ହି”ତିଆଦି, ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସ୍ସ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ଗହଣଂ ଅସାରୁପ୍ପଂ, ତସ୍ମା ଉଭୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଗାହେସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସମ୍ମତସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞେନ ଗହିତୋପି ଗାହୋ ରୁହତିଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠପି ସୋଳସପି ଜନେ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଉଦାହୁ ଏକତୋତି? ଏକତୋପି ୱଟ୍ଟତି। ଏକକମ୍ମୱାଚାଯ ସବ୍ବେପି ଏକତୋ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନିଗ୍ଗହକମ୍ମମେୱ ହି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନ କରୋତି। ସମ୍ମୁତିଦାନଂ ପନ ବହୂନମ୍ପି ଏକତୋ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ସତ୍ତସତିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ଉବ୍ବାହିକସମ୍ମୁତିଯଂ ଅଟ୍ଠପି ଜନା ଏକତୋ ସମ୍ମତାତି। ଆସନଘରନ୍ତି ପଟିମାଘରଂ। ମଗ୍ଗୋତି ଉପଚାରସୀମବ୍ଭନ୍ତରଗତେ ଗାମାଭିମୁଖମଗ୍ଗେ କତସାଲା ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ପୋକ୍ଖରଣିରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁପି। ରୁକ୍ଖମୂଲାଦଯୋ ଛନ୍ନା କୱାଟବଦ୍ଧାୱ ସେନାସନଂ। ଇତୋ ପରାନି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନି।

୨୨୦। ମହାଲାଭପରିୱେଣକଥାଯଂ ଲଭନ୍ତୀତି ତତ୍ର ୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଲଭନ୍ତି। ୱିଜଟେତ୍ୱାତି ଏକେକସ୍ସ ପହୋନକପ୍ପମାଣେନ ୱିଯୋଜେତ୍ୱା। ଆୱାସେସୂତି ସେନାସନେସୁ। ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପକ୍ଖିପନଂ ନାମ ତେସୁ ୱସନ୍ତାନଂ ଇତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୱସ୍ସାୱାସିକଦାନଂ। ପୱିସିତବ୍ବନ୍ତି ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତସ୍ମିଂ ମହାଲାଭେ ପରିୱେଣେ ୱସିତ୍ୱା ଚେତିଯେ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱାୱ ଲାଭୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୨୧। ପଚ୍ଚଯଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ଚୀୱରପଚ୍ଚଯଂ ନାଧିୱାସେତି। ଅଯମ୍ପୀତି ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତପଚ୍ଚଯୋପି। ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ସାଟକଂ ଦେନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚଯଦାଯକା ଦେନ୍ତି। ଏତେନ ଗହଟ୍ଠେହି ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନମ୍ପି ପଂସୁକୂଲିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଥ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମାତି ୱଦନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ “ପଂସୁକୂଲିକାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱସ୍ସଂ ୱୁତ୍ଥଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ପଂସୁକୂଲିକତୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି “ଇମସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ୱା ମଣ୍ଡପେ ୱା ୱସିତ୍ୱା ଚେତିଯେ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା”ତି ଏୱଂ ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗାହେତବ୍ବଂ।

ପାଟିପଦଅରୁଣତୋତିଆଦି ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକଂ ପନ ପାଟିପଦଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ଗାହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। “କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ୱସିସ୍ସାମି, କତ୍ଥ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି, କତ୍ଥ ୱା ପଚ୍ଚଯେ ଲଭିସ୍ସାମୀ”ତି ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ୱିତକ୍କେନ ଚରତୀତି ୱିତକ୍କଚାରିକୋ। ଇଦାନି ଯଂ ଦାଯକା ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେତି, ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ପନା”ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଆଗନ୍ତୁକୋ ଚେ ଭିକ୍ଖୂତି ଚୀୱରେ ଗାହିତେ ପଚ୍ଛା ଆଗତୋ ଆଗନ୍ତୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ। ପତ୍ତଟ୍ଠାନେତି ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁନୋ ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ। ପଠମୱସ୍ସୂପଗତାତି ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ୱସ୍ସୂପଗତା। ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦାଯକାନଂ ସନ୍ତିକା

ଆଗତାଗତସାଟକଂ।

ସାଦିୟନ୍ତାପି ହି ତେନେୱ ୱସ୍ସାୱାସିକସ୍ସ ସାମିନୋତି ଛିନ୍ନୱସ୍ସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମମେୱ କତିକାୟ କତତ୍ତା ‘‘ନେୱ ଅଦାତୁଂ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଦାତବ୍ବଂ ୱାରେନ୍ତାନଂ ଗୀୱା ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେସମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱସ୍ସୂପଗତେସୁ ଅଲଦ୍ଧୱସ୍ସାୱାସିକାନଂ ଏକଚ୍ଚାନମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ଭତିନିୱିଟ୍ଠନ୍ତି ଭତିଂ କତ୍ୱା ୱିୟ ନିୱିଟ୍ଠଂ ପରିୟିଟ୍ଠଂ। ଭତିନିୱିଟ୍ଠନ୍ତି ୱା ପାନୀୟୁପଟ୍ଠାନାଦିଭତିଂ କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ। ସଙ୍ଘିକଂ ପନାତିଆଦି କେସଞ୍ଚି ୱାଦଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘିକଂ ପନ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗାହିତନ୍ତି ତତ୍ରୁପ୍ପାଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗାହିତନ୍ତି ‘‘ଛିନ୍ନୱସ୍ସାୱାସିକଞ୍ଚ ଇଦାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୱସ୍ସାୱାସିକଞ୍ଚ ଇମେସଂ ଦାତୁଂ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅପଲୋକନଂ କତ୍ୱା ଗାହିତଂ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱିବ୍ଭନ୍ତୋପି ଲଭତେୱ, ପଗେୱ ଛିନ୍ନୱସ୍ସୋ। ପଚ୍ଚୟୱସେନ ଗାହିତଂ ପନ ତେମାସଂ ୱସିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ଅତ୍ତନା ଦାୟକେହି ଚ ଅନୁମତତ୍ତା ଭତିନିୱିଟ୍ଠମ୍ପି ଛିନ୍ନୱସ୍ସୋପି ୱିବ୍ଭନ୍ତୋପି ନ ଲଭତୀତି କେଚି ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପମାଣଂ, ତେନେୱ ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ଏୱଂ ଦାୟକେହି ଦିନ୍ନଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଗହିତଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ୱାସୋୱ ହେଟ୍ଠା ୱିହିତୋ, ନ ପାନୀୟୁପଟ୍ଠାନାଦିଭତିକରଣମତ୍ତଂ। ୟଦି ହି ତଂ ଭତିନିୱିଟ୍ଠମେୱ ସିୟା, ଭତିକରଣମେୱ ୱିଧାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଗାହିତଂ ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦୟୋ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିବ୍ଭମତି, ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୭୪-୩୭୫) ୱଚନତୋ ‘‘ୱତଟ୍ଠାନେ…ପେ… ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ । ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀତି ଏତେନ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନମ୍ପି ୱସ୍ସାୱାସିକଭାଗୋ ସଙ୍ଘିକତୋ ଅମୋଚିତୋ ତେସଂ ୱିବ୍ଭମେନ ସଙ୍ଘିକୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ମନୁସ୍ସେତି ଦାୟକମନୁସ୍ସେ। ଲଭତୀତି ‘‘ମମ ପତ୍ତଭାଗଂ ଏତସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ଦାୟକେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେନ୍ତେନେୱ ସଙ୍ଘିକତୋ ୱିୟୋଜିତଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱରଭାଗଂ ସାମଣେରସ୍ସାତି ତସ୍ସ ପଠମଗାହତ୍ତା, ଥେରେନ ପୁବ୍ବେ ପଠମଭାଗସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା, ଇଦାନି ଗୟ୍ହମାନସ୍ସ ଦୁତିୟଭାଗତ୍ତା ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୨୨। ଇଦାନି ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତସେନାସନଗ୍ଗାହଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୟମପରୋପୀ’’ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପରୋପୀତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସେନାସନଗ୍ଗାହଦ୍ୱୟତୋ ଅଞ୍ଞୋପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଚ ‘‘ଅୟଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ଉତୁକାଲେ ଚ ୱସ୍ସାୱାସେ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ଅୟମପରୋପୀ’’ତ୍ୟାଦି ୱୁତ୍ତୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଦିୱସୱସେନ ହୀ’’ତିଆଦି। ଅପରଜ୍ଜୁଗତାୟ ଆସାଳ୍ହିୟାତି ପଠମୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସଭୂତଂ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମିୟା ପାଟିପଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ମାସଗତାୟ ଆସାଳ୍ହିୟାତି ଦୁତିୟୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସଭୂତସାୱଣପୁଣ୍ଣମିୟା ପାଟିପଦଂ। ଅପରଜ୍ଜୁଗତାୟ ପୱାରଣାତି ଅସ୍ସୟୁଜପୁଣ୍ଣମିୟା ପାଟିପଦଂ।

୨୨୩।ଉତୁକାଲେ ପଟିବାହିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ହେମନ୍ତଗିମ୍ହେସୁ ଅଞ୍ଞେ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ପଟିବାହିତୁଂ ନ ଲଭତି। ନୱକମ୍ମନ୍ତି ନୱକମ୍ମସମ୍ମୁତିଂ। ଅକତନ୍ତି ଅପରିସଙ୍ଖତଂ। ୱିପ୍ପକତନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠିତଂ। ଏକଂ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱାତି ଏକଂ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ଦତ୍ୱା। ତିଭାଗନ୍ତି ତତିୟଭାଗଂ। ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମ୍ପି ଥାୱରେନ ଥାୱରଂ ପରିୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେୟେୱ ପୱିସତି, ନ ଇତରଥା ସବ୍ବସେନାସନୱିସ୍ସଜ୍ଜନତୋ । ସଚେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତୀତି ସଚେ ସୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଣ୍ଡଠପନଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ୱା ଦାତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଞ୍ଞେୱ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ତାଦିସସ୍ସ ‘‘ତୁୟ୍ହଂ ପୁଗ୍ଗଲିକମେୱ କତ୍ୱା ଜଗ୍ଗାହୀ’’ତି ନ ସବ୍ବଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତତ୍ଥସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏୱଞ୍ହୀତିଆଦିମ୍ହି ଚୟାନୁରୂପଂ ତତିୟଭାଗେ ୱା ଉପଡ୍ଢଭାଗେ ୱା ଗହିତେ ତଂ ଭାଗଂ ଦାତୁଂ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟେନାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୟେନ। ସୋ ସାମୀତି ତସ୍ସା ଭୂମିୟା ୱିହାରକରଣେ ସୋୱ ସାମୀ, ତଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଇତରେନ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୨୨୪।ଅକତଟ୍ଠାନେତି ସେନାସନତୋ ବହି ଚୟାଦୀନଂ ଅକତଟ୍ଠାନେ। ଚୟଂ ୱା ପମୁଖଂ ୱାତି ସଙ୍ଘିକସେନାସନଂ ନିସ୍ସାୟ ତତୋ ବହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ ସେନାସନଂ ୱା। ବହିକୁଟ୍ଟେତି କୁଟ୍ଟତୋ ବହି, ଅତ୍ତନୋ କତଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ସେନାସନଗ୍ଗାହକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁପଚ୍ଚୟସାଧାରଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୨୫। ଚତୁପଚ୍ଚୟସାଧାରଣକଥାୟଂ ସମ୍ମତେନ ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକେନାତି ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ ୱା ଅପଲୋକନକମ୍ମେନ ୱା ସମ୍ମତେନ ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକସମ୍ମୁତିଲଦ୍ଧେନ। ଅୱିଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘିକଭଣ୍ଡନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ଥ ଅୱିଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘିକଭଣ୍ଡନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପତ୍ତିଆକାରଦସ୍ସନଂ, ଏୱଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କସ୍ମାତି ଚେ? ଏତ୍ତକସ୍ସ ସଙ୍ଘିକଭଣ୍ଡସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାୟେୱ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା କତସମ୍ମୁତିକମ୍ମତ୍ତା। ଗୁଳପିଣ୍ଡେ…ପେ… ଦାତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ ତାଲପକ୍କପ୍ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସପୀତି ଇଦଂ

ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ବହିସୀମଗତସ୍ସପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଓଦନପଟିୱୀସୋତି ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦିସଙ୍ଘିକଓଦନପଟିୱୀସୋ। ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତସ୍ସାତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ, ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତସ୍ସେୱ ଗାହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ବହିଉପଚାରସୀମଂ ପତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୫) ''ବହିଉପଚାରସୀମାଯ ଠିତାନଂ ଗାହେଥାତି ୱଦନ୍ତି, ନ ଗାହେତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅନ୍ତୋଗାମଟ୍ଠାନମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ଅନ୍ତୋଗାମଟ୍ଠାନମ୍ପି ବହିଗାମଟ୍ଠାନମ୍ପି ଗାହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ଭାୱନତ୍ଥୋ ୱା, ତେନ ଅନ୍ତୋଗାମଟ୍ଠାନମ୍ପି ଗାହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଗେୱ ବହିଗାମଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ଚତୁପଚ୍ଚଯସାଧାରଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନୀଯୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଅଟ୍ଠୱୀସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ୱିହାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥାୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଚତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ୱିହାରସ୍ସ ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନକଥାନନ୍ତରଂ ୱିହାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ଆରଭୀଯତେ। ତତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''କୋ ୱିହାରୋ କେନଟ୍ଠେନ;

ୱିହାରୋ ସୋ କତିୱିଧୋ;

କେନ ସୋ କସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ;

କଥଂ କୋ ତସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ।

''କେନ ସୋ ଗାହିତୋ କସ୍ସ;

ଅନୁଟ୍ଠାପନିଯା କତି;

କତିହଙ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତସ୍ସ;

ଧୁୱୱାସାଯ ଦୀଯତେ''ତି।

ତତ୍ଥ କୋ ୱିହାରୋତି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସେନାସନସଙ୍ଖାତୋ ଚତୂସୁ ସେନାସନେସୁ ୱିହାରସେନାସନସଙ୍ଖାତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିୱାସଭୂତୋ ପତିସ୍ସଯୱିସେସୋ। କେନଟ୍ଠେନ ୱିହାରୋତି ୱିହରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱିହାରୋ, ଇରିଯାପଥଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିଯସଙ୍ଖାତେହି ଚତୂହି ୱିହାରେହି ଅରିଯା ଏତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୀତ୍ଯତ୍ଥୋ। ସୋ କତିୱିଧୋତି ସଙ୍ଘିକୱିହାରଗଣସନ୍ତକୱିହାରପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରୱସେନ ତିୱିଧୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''ଚାତୁଦ୍ଦିସଂ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିନ୍ନଂ ୱିହାରଂ ୱା ପରିୱେଣଂ ୱା ଆୱାସଂ ୱା ମହନ୍ତମ୍ପି ଖୁଦ୍ଦକମ୍ପି ଅଭିଯୁଞ୍ଜତୋ ଅଭିଯୋଗୋ ନ ରୁହତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ସବ୍ବେସଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ। ନ ହେତ୍ଥ ସବ୍ବେ ଚାତୁଦ୍ଦିସା ଭିକ୍ଖୂ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୀତି। ଦୀଘଭାଣକାଦିଭେଦସ୍ସ ପନ ଗଣସ୍ସ, ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସନ୍ତକଂ ଅଭିଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସକ୍କୋତି ତେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପାପେତୁଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଆରାମେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି। ଇମିନା ଦାଯକସନ୍ତକୋ ୱିହାରୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି।

କେନ ସୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଖତ୍ତିଯେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଯେନ କେନଚି ସୋ ୱିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋ। କସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦାତବ୍ବୋ। କଥଂ ଦାତବ୍ବୋତି ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି, ''ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ''ତି, ଯଦି ଗଣସ୍ସ, ''ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଦମ୍ମୀ''ତି, ଯଦି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ''ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଦମ୍ମୀ''ତି ଦାତବ୍ବୋ। କୋ ତସ୍ସ ଇସ୍ସରୋତି ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି, ସଙ୍ଘୋ ତସ୍ସ

ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ। ଯଦି ଗଣସ୍ସ ଦେତି, ଗଣୋ ତସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ। ଯଦି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ସ ଇସ୍ସରୋତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ "ଦୀଘଭାଣକାଦିକସ୍ସ ପନ ଗଣସ୍ସ ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସନ୍ତକ"ନ୍ତି।

କେନ ସୋ ଗାହିତୋତି ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକେନ ସୋ ୱିହାରୋ ଗାହିତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ, ଯୋ ନ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଏୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ, ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାଚିତବ୍ବୋ, ଯାଚିତ୍ୱା ବ୍ଯତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ –

"ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ଯ, ଏସା ଞତ୍ତି।

"ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନତି। ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସ୍ସ ସମ୍ମୁତି, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ଯ।

"ସମ୍ମତୋ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକୋ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ"ତି (ଚୂଳୱ॰ ୩୧୭)।

କସ୍ସ ସୋ ଗାହିତୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୋ ୱିହାରୋ ଗାହିତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁ ଗଣେତୁଂ, ଭିକ୍ଖୁ ଗଣେତ୍ୱା ସେଯ୍ଯା ଗଣେତୁଂ, ସେଯ୍ଯା ଗଣେତ୍ୱା ସେଯ୍ଯଗ୍ଗେନ ଗାହେତୁ"ନ୍ତି (ଚୂଳୱ॰ ୩୧୮)। ଅନୁଟ୍ଠାପନିଯା କତୀତି ଚତ୍ତାରୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯା ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଗିଲାନୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧସେନାସନୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) "ୱୁଡ୍ଢୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତାଯ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯୋ , ଗିଲାନୋ ଗିଲାନତାଯ, ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନଯଧରଗଣୱାଚକାଚରିଯାନଂ ୱା ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ମା ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନୋ, ସୋପି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯୋ"ତି।

କତିହଙ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତସ୍ସ ଧୁୱୱାସାଯ ଦୀଯତେତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ଦ୍ୱୀହି ଅଙ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତସ୍ସ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରୋ ଦୀଯତେ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହି? ବହୂପକାରତାଯ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାଯ ଚେତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? "ବହୂପକାରତନ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକତାଦିବହୁଉପକାରଭାୱଂ, ନ କେୱଲଂ ଇଦମେୱାତି ଆହ 'ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚା'ତି। ତେନ ବହୂପକାରତ୍ତେପି ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତାଭାୱେ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତେପି ବହୂପକାରତ୍ତାଭାୱେ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୀ"ତି ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ (କଙ୍ଖା॰ ଅଭି॰ ଟୀ॰ ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱଚନତୋ। ଓମକପରିଚ୍ଛେଦେନ ଏକେନ ଅଙ୍ଗେନ ଯୁତ୍ତସ୍ସପି। କତମେନ ଏକେନ ଅଙ୍ଗେନ? ବହୂପକାରତାଯ ୱା ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାଯ ୱା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? "ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ, ଧମ୍ମକଥିକାଦୀନଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ"ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୧୯-୧୨୧) ୱଚନତୋ।

ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପନ ଦୁୱିଧୋ ଉତୁକାଲେ ଚ ୱସ୍ସାୱାସେ ଚାତି କାଲୱସେନ। ଅଥ ୱା ତଯୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହା ପୁରିମକୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋତି। ତେସଂ ୱିସେସୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋୱ। "ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ ଚ ତଙ୍ଖଣପଟିସଲ୍ଲାନୋ ଚାତି ଦୁୱିଧୋ। ୱସ୍ସାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପୁରିମକୋ ଚ ପଚ୍ଛିମକୋ ଚାତି ଦୁୱିଧୋତି ଚତ୍ତାରୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହା"ତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱଚନଂ ପାଳିଇଯମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ନ ଆଗତଂ । ପାଳିଇଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ୩୧୮) ପନ "ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଗ୍ଗାହା ପୁରିମକୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ"ଇଚ୍ଚେୱ ଆଗତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧୮) "ତୀସୁ ସେନାସନଗ୍ଗାହେସୁ ପୁରିମକୋ ଚ ପଚ୍ଛିମକୋ ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଗାହା ଥାୱରା, ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକେ ଅଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ"ତି ଆଗତୋ।

ଇଦାନି ପନ ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିଯା "ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ସବ୍ବେ ୱିହାରା ସଙ୍ଘିକାୱ, ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରୋ ନାମ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ୱିହାରଦାଯକାନଂ ୱିହାରଦାନକାଲେ କୁଲୂପକା 'ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା'ତି ୱଚୀଭେଦଂ କାରାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ନୱୱିହାରାପି ସଙ୍ଘିକା ଏୱ। ଏକଚ୍ଚେସୁ ୱିହାରେସୁ ଏୱଂ ଅୱତ୍ୱା ଦେନ୍ତେସୁପି 'ତସ୍ମିଂ ଜୀୱନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, ମତେ ସଙ୍ଘିକୋଯେୱା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୋରାଣକୱିହାରାପି ସଙ୍ଘିକାୱ ହୋନ୍ତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ – ୱଚୀଭେଦଂ କାରାପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନୱିହାରେସୁପି ଦାଯକା ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କରୋନ୍ତା ନାମ ଅପ୍ପକା, "ଇମଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଇମଂ ନାମ ଥେରଂ ୱସାପେସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରମିତ୍ତାମଚ୍ଚାଦୀହି ସମ୍ମନ୍ତେତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ପତିଟ୍ଠାନକାଲେ ଅୱଦନ୍ତାପି ଦାନକାଲେ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ୱଦନ୍ତି। ଅଥ ପନ କୁଲୂପକା ଦାନକାଲେ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ୱଦାପେନ୍ତି, ଏୱଂ ୱଦନ୍ତାପି ଦାଯକା ଅପ୍ପକା ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ

ଦେନ୍ତି, ବହୁତରା ଅଞ୍ଞେପି କୁଲୂପକମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କୁଲୂପକାନଂ ୱଚନଂ ନଓସୁ ଅଧମ୍ମିକଦାନେସୁ ''ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣାମେତୀ''ତି (ପାରା। ୬୬୦; ପାଚି। ୪୯୨) ୱୁତ୍ତଂ ଏକଂ ଅଧମ୍ମିକଦାନଂ ଆପଜ୍ଜତି। ''ତସ୍ମିଂ ଜୀୱନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲିକୋ, ମତେ ସଙ୍ଘିକୋ''ତି ଅୟଂ ପାଠୋ ମୂଲପୁଗ୍ଗଲିକୱିସୟେ ନ ଆଗତୋ, ମୂଲସଙ୍ଘିକୱିହାରଂ ଜଗ୍ଗାପେତୁଂ ପୁଗ୍ଗଲିକକାରାପନଟ୍ଠାନେ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ନୱୱିହାରାପି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନା ସନ୍ତିୟେୱ। ପୋରାଣକୱିହାରାପି ମୂଲେ ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ଦିନ୍ନା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନେୱ ଦୀୟମାନାପି ତସ୍ମିଂ ଜୀୱନ୍ତେୟେୱ ୱିସ୍ସାସୱସେନ ଗୟ୍ହମାନାପି ପୁଗ୍ଗଲିକା ହୋନ୍ତିୟେୱ, ତସ୍ମା ସବ୍ବସୋ ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରସ୍ସ ଅଭାୱୱାଦୋ ୱିଚାରେତବ୍ବୋୱ।

ଅଞ୍ଞେ ପନ ଆଚରିୟା ''ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ସଙ୍ଘିକୱିହାରା ନାମ ନ ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ପୁଗ୍ଗଲିକାୱ। କସ୍ମା? ନୱୱିହାରାପି ପତିଟ୍ଠାପନକାଲେ ଦାନକାଲେ ଚ କୁଲୂପକଭିକ୍ଖୁଂୟେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲିକାୱ, ପୋରାଣକୱିହାରାପି ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସେହି ୱା ଅଞ୍ଞେହି ୱା ପୁଗ୍ଗଲେହି ଏୱ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା, ନ କଦାଚି ସଙ୍ଘେନ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲିକାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ସଙ୍ଘିକା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ରାପ୍ୟେୱଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ନୱୱିହାରେପି ପତିଟ୍ଠାନକାଲେପି ଦାନକାଲେପି ଏକଚ୍ଚେ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କରୋନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ପୁଗ୍ଗଲଂ। ପୁବ୍ବେୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତେପି ଅଟ୍ଠକାମାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକଦାନତୋ ସଙ୍ଘିକଦାନମେୱ ମହପ୍ଫଲତରନ୍ତି ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକେ କରୋନ୍ତାପି ଦାୟକା ସନ୍ତି, ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ପଟିଗ୍ଗହିତେ ପୋରାଣକୱିହାରେପି କେଚି ଭିକ୍ଖୂ ମରଣକାଲେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିୟ୍ୟାତେନ୍ତି। କେଚି କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା ମରନ୍ତି, ତଦା ସୋ ୱିହାରୋ ସଙ୍ଘିକୋ ହୋତି। ସୱତ୍ଥୁକମହାୱିହାରେ ପନ କରୋନ୍ତା ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୟୋ ''ପଞ୍ଚୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣଂ ସାସନଂ ୟାୱ ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ମମ ୱିହାରେ ୱସିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂ''ତି ପଣିଧାୟ ଚିରକାଲଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପାଦକରଂ ଗାମଖେତ୍ତାଦିକଂ ''ଅମ୍ହାକଂ ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା''ତି ଦେନ୍ତି, ୱିହାରସ୍ସାତି ଚ ୱିହାରେ ୱସନକସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦେନ୍ତି, ନ କୁଲୂପକଭୂତସ୍ସ ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଏୱ, ତସ୍ମା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସଙ୍ଘିକା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ପାସାଣେସୁ ଅକ୍ଖରଂ ଲିଖିତ୍ୱାପି ଠପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବସୋ ସଙ୍ଘିକୱିହାରାଭାୱୱାଦୋପି ୱିଚାରେତବ୍ବୋୱ।

ଅପରେ ପନ ଆଚରିୟା ''ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ୱିହାରଦାୟକସନ୍ତକାୱ, ତସ୍ମା ଦାୟକାୟେୱ ୱିଚାରେତୁଂ ଇସ୍ସରା, ନ ସଙ୍ଘୋ, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୱିହାରଦାୟକେ ଅସନ୍ତେପି ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଧୀତୁନତ୍ତପନତ୍ତାଦୟୋ ୟାୱ କୁଲପରମ୍ପରା ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରାୱ ହୋନ୍ତି। କସ୍ମାତି ଚେ? 'ୟେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସାମିକୋ'ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ଆଗତତ୍ତା ଚ 'ତସ୍ସ ୱା କୁଲେ ୟୋ କୋଚି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ'ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ଚ ୱଚନତୋ ୱିହାରସ୍ସାମିଭୂତୋ ଦାୟକୋ ୱା ତସ୍ସ ୱଂସେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ୱିଚାରେତୁଂ ଇସ୍ସରୋ। 'ପଚ୍ଛିନ୍ନେ କୁଲୱଂସେ ୟୋ ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ସାମିକୋ, ସୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଦେତି ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେ ଭିକ୍ଖୁନା ନୀହଟଂ ଉଦକୱାହକଂ ଅଠଅନାଗରାଜମହେସୀ ୱିୟ, ଏୱମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯) ୱଚନତୋ ୱିହାରଦାୟକସ୍ସ କୁଲୱଂସେ ପଚ୍ଛିନ୍ନେପି ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତୋ ୱା ୟୋ କୋଚି ଇସ୍ସରୋ ୱା ୱିହାରଂ ୱିଚାରେତୁଂ ୟଥାଜ୍ଝାସୟଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତମ୍ପି ଅଞ୍ଞେ ପଣ୍ଡିତା ନାନୁଜାନନ୍ତି।

କଥଂ? ''ୟେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସାମିକୋ''ତି ୱଚନଂ ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଇଦାନି ଇସ୍ସରୱସେନ ୟଥା ଜେତୱନଂ, ପତ୍ତସ୍ସାମିକୋତ୍ୟାଦି। ୟଥା ହି ଜେତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ୱନଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଜେତୱନନ୍ତି ୱିଗ୍ଗହେ କତେ ୟଦିପି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ କିଣିତ୍ୱା ୱିହାରପତିଟ୍ଠାପନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ରାଜକୁମାରୋ ତସ୍ସ ଉୟ୍ୟାନସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ ନ ହୋତି, ତଥାପି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ କିଣିତକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ଇସ୍ସରଭୂତପୁବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ ସବ୍ବଦାପି ଜେତୱନନ୍ତ୍ୱେୱ ୱୋହରୀୟତି। ୟଥା ଚ ପତ୍ତସ୍ସ ସାମିକୋ ପତ୍ତସ୍ସାମିକୋତି ୱିଗ୍ଗହେ କତେ ୟଦିପି ଦାୟକେହି କିଣିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ କମ୍ମାରୋ ପତ୍ତସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ ନ ହୋତି, ତଥାପି ଦାୟକେନ କିଣିତକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ଇସ୍ସରଭୂତପୁବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ ପତ୍ତସ୍ସାମିକୋତ୍ୱେୱ ୱୋହରୀୟତି, ଏୱଂ ୟଦିପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦାୟକୋ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ ନ ହୋତି ୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦାନସ୍ସ, ତଥାପି ଦାନକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ଇସ୍ସରଭୂତପୁବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବୱୋହାରୱସେନ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋତ୍ୱେୱ ୱୋହରୀୟତି, ନ ମୁଖ୍ୟତୋ ଇସ୍ସରଭାୱତୋତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଙ୍ଘାଦୟୋ ପଟିଗ୍ଗାହକା ଏୱ ୱିଚାରେତୁଂ ଇସ୍ସରା, ନ ଦାୟକୋ।

କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ସନ୍ତେସୁପି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀସୁ ୱିହାରଦାୟକେସୁ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୩୧୭) ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା, ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ… ପେ… ସେୟ୍ୟଗ୍ଗେନ ଗାହେତୁ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୩୧୮) ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସ୍ସେୱ ୱିଚାରେତୁଂ ଇସ୍ସରଭାୱସ୍ସ ୱଚନତୋ ଚ ''ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘିକଂ ଭୂମିଂ ଗହେତ୍ୱା ସୋଧେତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକଂ ସେନାସନଂ କରୋନ୍ତି, ୟେନ ସା ଭୂମି ପଠମଂ ଗହିତା, ସୋ ସାମୀ''ତି ଚ ''ଉଭୋପି ପୁଗ୍ଗଲିକଂ କରୋନ୍ତି, ସୋୟେୱ ସାମୀ''ତି ଚ ''ୟୋ ପନ ସଙ୍ଘିକଂ ୱଲ୍ଲିମତ୍ତମ୍ପି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆହରିମେନ ଉପକରଣେନ ସଙ୍ଘିକାୟ ଭୂମିୟା ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରଂ କାରେତି, ଉପଡ୍ଢଂ ସଙ୍ଘିକଂ ଉପଡ୍ଢଂ ପୁଗ୍ଗଲିକ''ନ୍ତି ଚ ସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲାନଂୟେୱ ସାମିଭାୱସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ୱିଞ୍ଞାୟତି।

‘‘ତସ୍ସ ୱା କୁଲେ ଯୋ କୋଚି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମ୍ପି ତେସଂ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରଭାୱଦୀପକଂ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଗମିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିସଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ୱିହାରେ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଭିକ୍ଖୁସାମଣେରଆରାମିକେସୁ ଅସନ୍ତେସୁ ତେ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଭାୱମେୱ ଦୀପେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଇମଂ ପନ ଦସୱିଧମ୍ପି ସେଯ୍ୟଂ ସଙ୍ଘିକେ ୱିହାରେ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ୱା ସନ୍ଥରାପେତ୍ୱା ୱା ପକ୍କମନ୍ତେନ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ…ପେ… ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଆରାମିକୋ, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସତି ଯେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ, ତସ୍ସ ୱା କୁଲେ ଯୋ କୋଚି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି। ଏୱଂ ଆରାମିକସ୍ସପି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବତୋ ଓଲୋକନତ୍ଥାଯ ୱତ୍ତସୀସେନେୱ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ନ ତେସଂ ସଙ୍ଘିକସେନାସନସ୍ସ ଇସ୍ସରଭାୱତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିନ୍ନେ କୁଲୱଂସେ’’ତ୍ୟାଦିୱଚନଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯୱସେନ କତାନଂ ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ପଟିଗ୍ଗହିତାନଂ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁତଳାକାଦୀନଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତାନଂ କପ୍ପିଯକରଣତ୍ଥାଯ ରାଜାଦୀହି ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାନମେୱ ଦୀପେତି, ନ ତେସଂ ରାଜାଦୀନଂ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅଞ୍ଞେସଂ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲଚେତିଯାନଂ ଦାନଂ। ଯଦି ଦଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅଧମ୍ମିକଦାନଅଧମ୍ମିକପଅଗ୍ଗହଅଧମ୍ମିକପରିଭୋଗା ସିଯୁଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ‘‘ନୱ ଅଧମ୍ମିକାନି ଦାନାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତି, ଚେତିଯସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞଚେତିଯସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ‘‘ନୱ ଅଧମ୍ମିକାନି ଦାନାନୀତି…ପେ… ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି। ନୱ ପଟିଗ୍ଗହପରିଭୋଗାତି ଏତେସଂଯେୱ ଦାନାନଂ ପଟିଗ୍ଗହା ଚ ପରିଭୋଗା ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯଦି ରାଜାଦଯୋ ଇସ୍ସରାତି ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦେଯ୍ୟୁଂ, ତମ୍ପି ଦାନଂ ଅଧମ୍ମିକଦାନଂ ହୋତି, ତଂ ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗହା ଚ ଅଧମ୍ମିକପଟିଗ୍ଗହା ହୋନ୍ତି, ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଚ ଅଧମ୍ମିକପରିଭୋଗା ହୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଥାପି ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ୱିହାରଦାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ, ଅଗ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧେନ ୱଣ୍ଣିତନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୨୯୫, ୩୧୫) ‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’ତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ‘ଦାନ’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ସମ୍ପଦାନମେୱ, ‘ଦାଯକସ୍ସା’ତି ପନ ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ସାମିଭୂତୋ ଦାଯକୋୱ ଇସ୍ସରୋ, ନ ସମ୍ପଦାନଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ’’ତି। ତେ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା – ‘‘ୱିହାରଦାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ଦାନସମଯେ ପୱତ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଦିନ୍ନସମଯେ ପୱତ୍ତୱସେନ। ଦାନକାଲେ ହି ଦାଯକୋ ଅତ୍ତନୋ ୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ୱିହାରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦାଯକୋ ସାମୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘୋ ସମ୍ପଦାନଂ, ଦିନ୍ନକାଲେ ପନ ସଙ୍ଘୋୱ ସାମୀ ହୋତି ୱିହାରସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା, ନ ଦାଯକୋ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘୋ ୱିଚାରେତୁଂ ଇସ୍ସରୋ। ତେନାହ ଭଗୱା ‘‘ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାଯକେହୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୩)। ଇଦଂ ପନ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣଗରୁକା ସଦ୍ଦହିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଚୀୱରାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଦାନକାଲେଯେୱ ଦାଯକସନ୍ତକଭାୱୋ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିଗ୍ଗାହକସନ୍ତକଭାୱୋ ସବ୍ବେସଂ ପାକଟୋ, ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ୱଚନଂ ଦାଯକସନ୍ତକଭାୱସାଧକଂ ନ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ହୋତୁ, ତଥାପି ‘‘ସଚେ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସାମିକୋ ୱା ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ୱଂସେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପୁନ କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଦେତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିହାରସ୍ସାମିକଭୂତଦାଯକସ୍ସ ୱା ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଧୀତାଦୀନଂ ୱଂସେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ୱା ଦାତୁଂ ଇସ୍ସରଭାୱୋ ସିଦ୍ଧୋଯେୱାତି। ନ ସିଦ୍ଧୋ। କସ୍ମାତି ଚେ? ନନୁ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା’’ତି, ତସ୍ମା ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ କପ୍ପିଯକରଣତ୍ଥାଯ ଦାଯକାଦୀହି ପୁନ କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଦେତି, ୱଟ୍ଟତି। ଯଥା ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂହି ଅପରିଭୁତ୍ତମେୱ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକଂଯେୱ ଆପତ୍ତିମୋଚନତ୍ଥଂ ଦାଯକାଦଯୋ ପଟିଗ୍ଗହାପେତି, ନ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ଯଥା ଚ ବୀଜଗାମପରିଯାପନ୍ନଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକଂ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମଭାୱତୋ ପରିମୋଚନତ୍ଥଂ କପ୍ପିଯକାରକାଦଯୋ କପ୍ପିଯଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଅପରିଯାପନ୍ନଂ, ଏୱଂ ଅକପ୍ପିଯଂ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂଯେୱ ତଳାକାଦିକଂ କପ୍ପିଯକରଣତ୍ଥଂ ଦାଯକାଦଯୋ ପୁନ ଦେନ୍ତି, ନ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ୱଚନଂ କପ୍ପିଯକରଣତ୍ତଂଯେୱ ସାଧେତି, ନ ଇସ୍ସରତ୍ତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ତଥାପି ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ଜାତିଭୂମିଯଂ ଜାତିଭୂମିକା ଉପାସକା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରଂ ସତ୍ତହି ଜାତିଭୂମିକୱିହାରେହି ପବ୍ବାଜେସୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଦାଯକୋ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଇସ୍ସରତ୍ତାଯେୱ ହି ତେ ଥେରଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ସକ୍କା, ନୋ ଅନିସ୍ସରା’’ତି, ନ ଖୋ ପନେୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ‘‘ଜାତିଭୂମିକା ଉପାସକା’’ଇଚ୍ଚେୱ ହି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ୱିହାରଦାଯକା’’ତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଦେସେ ୱସନ୍ତା ବହୱୋ ଉପାସକା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରଂ ଅଯୁତ୍ତଚାରିତ୍ତା ସକଲସତ୍ତୱିହାରତୋ ପବ୍ବାଜେସୁଂ, ନ ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଦାଯକଭାୱେନ ଇସ୍ସରତ୍ତା, ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ଉଦାହରଣଂ ନ ଇସ୍ସରଭାୱଦୀପକଂ, ଅଥ ଖୋ ଅପରାଧାନୁରୂପକରଣଭାୱଦୀପକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଯଦା ଦାଯକୋ ୱିହାରଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ସ ମୁଞ୍ଚଚେତନଂ ପତ୍ୱା ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୋ ୱା ତସ୍ସ ୱଂସେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଜନପଦସ୍ସାମିକରାଜାଦଯୋ ୱା ଇସ୍ସରା ଭୱିତୁଂ ୱା ୱିଚାରେତୁଂ ୱା ନ

ଲଭନ୍ତି, ପଟିଗ୍ଗାହକଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ ୱା ଗଣୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ସୋଯେୱ ଇସ୍ସରୋ ଭୱିତୁଂ ୱା ୱିଚାରେତୁଂ ୱା ଲଭତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଦାଯକାଦୀନଂ ଇସ୍ସରୋ ଭୱିତୁଂ ଅଲଭନଭାୱୋ କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଦାନସ୍ସ, ପଥୱାଦିୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗେନ ଚ ପୁନ ଗହଣସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ୱଚନତୋ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଦୀଯମାନଂ ପତତି, ତଂ ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାଯକେହୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୩) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ‘‘ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାଯକେହୀତି ୱଚନେନ ପନେତ୍ଥ ପରସନ୍ତକାଭାୱୋ ଦୀପିତୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ସଙ୍ଘାଦୀନଂ ଇସ୍ସରୋ ଭୱିତୁଂ ଲଭନଭାୱୋ କଥଂ ଞାତବ୍ବୋତି ଚେ? ସଙ୍ଘିକୋ ନାମ ୱିହାରୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲିକେ ପୁଗ୍ଗଲିକସଞ୍ଞୀ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ପାଚିତ୍ତିଯପାଳିଯଂ (ପାଚି। ୧୧୭, ୧୨୭) ଆଗମନତୋ ଚ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ଗାମଦାରକେହି ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ କୀଳନ୍ତେହି କତମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ହୋତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧) ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱଚନତୋ ଚ ‘‘ଅଭିଯୋଗେପି ଚେତ୍ଥ ଚାତୁଦ୍ଦିସଂ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିନ୍ନଂ ୱିହାରଂ ୱା ପରିୱେଣଂ ୱା ଆୱାସଂ ୱା ମହନ୍ତମ୍ପି ଖୁଦ୍ଦକମ୍ପି ଅଭିଯୁଞ୍ଜତୋ ଅଭିଯୋଗୋ ନ ରୁହତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ସବ୍ବେସଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ। ନ ହେତ୍ଥ ସବ୍ବେ ଚାତୁଦ୍ଦିସା ଭିକ୍ଖୂ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୀତି। ଦୀଘଭାଣକାଦିଭେଦସ୍ସ ପନ ଗଣସ୍ସ ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସନ୍ତକଂ ଅଭିଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସକ୍କୋତି ତେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପାପେତୁ’’ନ୍ତି ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୨) ୱଚନତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

କଥଂ ଦାଯକାଦୀନଂ ୱିଚାରେତୁଂ ଅଲଭନଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ସନ୍ତେସୁପି ୱେଳୁୱନୱିହାରାଦିଦାଯକେସୁ ତେସଂ ୱିଚାରଣଂ ଅନନୁଜାନିତ୍ୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସେୱ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସମ୍ମୁତିଅନୁଜାନନତୋ ଚ ଭଣ୍ଡନକାରକେସୁ କୋସମ୍ବକଭିକ୍ଖୂସୁ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତେସୁ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଚ ୱିସାଖାଯ ମହାଉପାସିକାଯ ଚ ‘‘କଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ପଟିପଜ୍ଜାମୀ’’ତି (ମହାୱ। ୪୬୮) ଏୱଂ ଜେତୱନୱିହାରଦାଯକପୁବ୍ବାରାମୱିହାରଦାଯକଭୂତେସୁ ଆରୋଚିତେସୁପି ତେସଂ ସେନାସନୱିଚାରଣଂ ଅୱତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ସେନାସନେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆରୋଚିତେ ‘‘ତେନ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ପନ, ଭନ୍ତେ, ୱିୱିତ୍ତଂ ନ ହୋତି, କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ୱିୱିତ୍ତଂ କତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବଂ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କେନଚି ପରିଯାଯେନ ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସେନାସନଂ ପଟିବାହିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମି, ଯୋ ପଟିବାହେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୪୭୩) ଥେରସ୍ସେୱ ସେନାସନସ୍ସ ୱିଚାରଣସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

କଥଂ ପନ ସଙ୍ଘାଦୀନଂ ସେନାସନଂ ୱିଚାରେତୁଂ ଲଭନଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି? ‘‘ଏୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ – ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାଚିତବ୍ବୋ, ଯାଚିତ୍ୱା ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ –

ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ସମ୍ମତୋ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକୋ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୭)।

ଏୱଂ ସଙ୍ଘେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନାପେତ୍ୱା ପୁନ ତେନ ସଙ୍ଘସମ୍ମତେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହକୱିଧାନଂ ଅନୁଜାନିତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତୁଂ, ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତ୍ୱା ସେଯ୍ୟା ଗଣେତୁଂ, ସେଯ୍ୟା ଗଣେତ୍ୱା ସେଯ୍ୟଗ୍ଗେନ ଗାହେତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସଙ୍ଘିକସେନାସନସ୍ସ ସଙ୍ଘେନ ୱିଚାରେତୁଂ ଲଭନଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

‘‘ଦୀଘଭାଣକାଦିଭେଦସ୍ସ ପନ ଗଣସ୍ସ ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦିନ୍ନୱିହାରାଦିଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଧୁରନିକ୍ଖେପସନ୍ଥୱା ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୨) ଆଗମନତୋ ଚ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ପାଳିଯଂ (ପାଚି। ୧୧୭) ଆଗମନତୋ ଚ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱିସ୍ସାସୋ ରୁହତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକମିୱ ହୋତୀତି ମହାପଚ୍ଚରିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୨) ୱଚନତୋ ଚ ଗଣସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ଗଣସନ୍ତକୱିହାରୋ ଗଣେନେୱ ୱିଚାରୀଯତେ, ନୋ ଦାଯକାଦୀହି। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରୋପି ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲେନେୱ ୱିଚାରୀଯତେ, ନୋ ଦାଯକାଦୀହୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ୱିନଯପାଳିଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ୱିହାରସ୍ସ ସଙ୍ଘିକଗଣସନ୍ତକପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ତିୱିଧସ୍ସେୱ ୱଚନତୋ ଚ ତେସଂଯେୱ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିହାରୱିଚାରଣସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚ ଦାଯକସନ୍ତକସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ୱିସୁଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଦାଯକାନଂ ୱିହାରୱିଚାରଣସ୍ସ ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚ ସଙ୍ଘାଦଯୋ ଏୱ ୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରା ହୋନ୍ତି, ତେଯେୱ ଚ ୱିଚାରେତୁଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ହୋତୁ, ତେସୁ ପଟିଗ୍ଗାହକଭୂତେସୁ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲେସୁ ସୋ ୱିହାରୋ କସ୍ସ ସନ୍ତକୋ ହୋତି, କେନ ଚ ୱିଚାରେତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସଙ୍ଘିକୱିହାରେ ତାୱ ‘‘ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗାହକେସୁ କାଲକତେସୁପି ତଦଞ୍ଞୋ ଚାତୁଦ୍ଦିସସଙ୍ଘୋ ଚ ଅନାଗତସଙ୍ଘୋ ଚ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତକୋ, ତେନ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ। ଗଣସନ୍ତକେ ପନ ତସ୍ମିଂ ଗଣେ ଯାୱ ଏକୋପି ଅତ୍ଥି, ତାୱ ଗଣସନ୍ତକୋୱ, ତେନ ଅୱସିଟ୍ଠେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୱିଚାରେତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେସୁ କାଲକତେସୁ ଯଦି ସକଲଗଣୋ ୱା ତଂଗଣପରିଯାପନ୍ନଅୱସିଟ୍ଠପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦିନ୍ନୋ, ଯେନ ଚ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୱସେନ ଗହିତୋ, ସୋ ଇସ୍ସରୋ। ସଚେପି ସକଲଗଣୋ ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ଅଞ୍ଞଗଣସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦେତି, ତେ ଅଞ୍ଞଗଣସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲା ଇସ୍ସରା ହୋନ୍ତି। ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରେ ପନ ସୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦେତି, ତେ ଇସ୍ସରା ହୋନ୍ତି। ଯୋ ୱା ପନ ତସ୍ସ ଜୀୱମାନସ୍ସେୱ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୱସେନ ଗଣ୍ହାତି, ସୋୱ ଇସ୍ସରୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ସଙ୍ଘିକେ ୱିହାରସ୍ସ ଗରୁଭଣ୍ଡତ୍ତା ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକଂ ହୋତି, ନ କସ୍ସଚି ଦାତବ୍ବଂ। ଗଣସନ୍ତକପୁଗ୍ଗଲିକେସୁ ପନ ତେସଂ ସାମିକତ୍ତା ଦାନୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହା ରୁହନ୍ତି, ‘‘ତସ୍ମା ସୋ ଜୀୱମାନୋଯେୱ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଅଦାସି, କୋଚି ୱା ୱିସ୍ସାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଯେନ ଚ ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ହୋତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ହୋତି ଅୱିଭତ୍ତଂ, ଏକସ୍ମିଂ କାଲକତେ ଇତରୋ ସାମୀ, ବହୂନମ୍ପି ସନ୍ତକେ ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୯) ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଏୱଂ ପନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଦିନ୍ନଂ ‘‘ମମଚ୍ଚଯେନ ଅସୁକସ୍ସ ହୋତୂ’’ତି ଦାନଂ ଅଚ୍ଚଯଦାନତ୍ତା ନ ରୁହତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୯) ‘‘ସଚେ ହି ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଯୋ କୋଚି କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ‘ମମଚ୍ଚଯେନ ମଯ୍ହଂ ପରିକ୍ଖାରୋ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ହୋତୁ, ଆଚରିଯସ୍ସ ହୋତୁ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ହୋତୁ, ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ହୋତୁ, ମାତୁ ହୋତୁ, ପିତୁ ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା କସ୍ସଚି ହୋତୂ’ତି ୱଦତି, ତେସଂ ନ ହୋତି, ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ହୋତି। ନ ହି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅଚ୍ଚଯଦାନଂ ରୁହତି, ଗିହୀନଂ ପନ ରୁହତୀ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଏକଚ୍ଚେ ପନ ୱିନଯଧରା ‘‘ଗିହୀନନ୍ତି ପଦଂ ସମ୍ପଦାନନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତକଂ ଅଚ୍ଚଯଦାନୱସେନ ଗିହୀନଂ ଦଦନ୍ତେ ରୁହତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପନ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଦେନ୍ତୋ ନ ରୁହତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମାତାପିତୂନଂ ଦଦନ୍ତୋପି ରୁହେଯ୍ଯ ତେସଂ ଗିହିଭୂତତ୍ତା। ‘‘ଅଥ ଚ ପନ ‘ମାତୁ ହୋତୁ, ପିତୁ ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା କସ୍ସଚି ହୋତୂ’ତି ୱଦତି, ତେସଂ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ନ ରୁହତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ମା ‘‘ଗିହୀନଂ ପନା’’ତି ଇଦଂ ନ ସମ୍ପଦାନୱଚନଂ, ଅଥ ଖୋ ସାମିୱଚନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନ ଗିହୀନଂ ପନ ସନ୍ତକଂ ଅଚ୍ଚଯଦାନଂ ରୁହତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ କାତବ୍ବୋ।

କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ‘‘ସଚେ ହି ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଯୋ କୋଚି କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ମଯ୍ହଂ ପରିକ୍ଖାରୋ’’ତି ଆରଭିତ୍ୱା ‘‘ନ ହି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅଚ୍ଚଯଦାନଂ ରୁହତି, ଗିହୀନଂ ପନ ରୁହତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସାମ୍ଯତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀବହୁୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ଭୱତି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଗିହୀନ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅସମ୍ପଦାନତ୍ତେ ସତି କତମଂ ସମ୍ପଦାନଂ ହୋତୀତି? ‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀ’’ତି ପଦଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୯) ‘‘ମାତୁ ହୋତୁ, ପିତୁ ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା କସ୍ସଚି ହୋତୂ’’ତି। ଅଯମତ୍ଥୋ ଅଜ୍ଜୁକୱତ୍ଥୁନା (ପାରା। ୧୫୮) ଦୀପେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ଦତ୍ୱା ମତେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅମ୍ହେହି ଞାତୋ, କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା ମତେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କଥଂ ଞାତବ୍ବୋତି? ତତ୍ରାପି ସଙ୍ଘିକେ ତାୱ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍ଘୋୱ ଇସ୍ସରୋ, ଗଣସନ୍ତକେ ପନ ଏକଚ୍ଚେସୁ ଅୱସେସା ଇସ୍ସରା, ସବ୍ବେସୁ ମତେସୁ ସଙ୍ଘୋୱ ଇସ୍ସରୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୯) ‘‘ସବ୍ବେସୁ ମତେସୁ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ’’ତି। ପୁଗ୍ଗଲିକେ ପନ ୱିହାରସ୍ସ ଗରୁଭଣ୍ଡତ୍ତା ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକଂ ସଙ୍ଘିକମେୱ ହୋତି।

କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଲକତେ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ ପତ୍ତଚୀୱରେ, ଅପିଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକା ବହୂପକାରା, ଅନୁଜାନାମି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘେନ ତିଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଦାତୁଂ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଲହୁଭଣ୍ଡଂ ଲହୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ସଙ୍ଘେନ ଭାଜେତୁଂ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଗରୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୯) ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱମ୍ପି ‘‘ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଗରୁପରିକ୍ଖାରଂ’’ଇଚ୍ଚେୱ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ୱିହାର’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା କଥଂ ୱିହାରସ୍ସ ଗରୁଭଣ୍ଡଭାୱୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି? ‘‘ୱିହାରୋ ୱିହାରୱତ୍ଥୁ, ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ,

‘‘ଦ୍ୱିସଙ୍ଗହାନି ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି, ତତିଯଂ ଚତୁସଙ୍ଗହଂ;

ଚତୁତ୍ଥଂ ନୱକୋଟ୍ଠାସଂ, ପଞ୍ଚମଂ ଅଟ୍ଠଭେଦନଂ।

‘‘ଇତି ପଞ୍ଚହି ରାସୀହି, ପଞ୍ଚନିମ୍ମଲଲୋଚନୋ;

ପଞ୍ଚୱୀସତିୱିଧଂ ନାଥୋ, ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ପକାସୟୀ’’ତି। (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧) –

ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ଇତି ଦାୟକୋ ୱିହାରଂ କତ୍ୱା କୁଲୂପକଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦେତି, ତସ୍ସ ମୁଞ୍ଚଚେତନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବକାଲେ ଦାୟକୋ ୱିହାରସ୍ସାମିକୋ ହୋତି, ଦାତୁଂ ୱା ୱିଚାରେତୁଂ ୱା ଇସ୍ସରୋ, ମୁଞ୍ଚଚେତନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଟିଗ୍ଗାହକଭିକ୍ଖୁ ସାମିକୋ ହୋତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଦାତୁଂ ୱା ଇସ୍ସରୋ। ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱମାନକ୍ଖଣେୟେୱ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦେତି, ତଦା ତେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୟୋ ସାମିକା ହୋନ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଦାତୁଂ ଇସ୍ସରା। ଯଦି ପନ କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱାୱ କାଲଂ କରୋତି, ତଦା ସଙ୍ଘୋୱ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସାମିକୋ ହୋତି, ନ ଦାୟକୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା, ସଙ୍ଘାନୁମତିୟା ଏୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭତି, ନ ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରୱତାୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ମୂଲତୋୟେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ସଙ୍ଘିକଭୂତୱିହାରୋ ୱା ମୂଲେ ଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଗଣସନ୍ତକପୁଗ୍ଗଲିକଭୂତୋପି ତେସଂ ଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ଅଦତ୍ୱା କାଲକତତ୍ତା ପଚ୍ଛା ସଙ୍ଘିକଭାୱଂ ପତ୍ତୱିହାରୋ ୱା ସଙ୍ଘେନ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ ହୋତି। ସଙ୍ଘେନପି ଭଗୱତୋ ଅନୁମତିୟା ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଗାହାପେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳଅୱ। ୩୧୭) ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି ‘କେନ ନୁ ଖୋ ସେନାସନଂ ଗାହେତବ୍ବ’ନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’ନ୍ତି’’ଆଦି।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ‘‘ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ ୱସ୍ସକାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ, ଉତୁକାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ, ଧୁୱୱାସୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ତିୱିଧୋ ହୋତି। ତେସୁ ୱସ୍ସକାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପୁରିମୱସ୍ସୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ, ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ଦୁୱିଧୋ। ଉତୁକାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋପି ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ, ତଙ୍ଖଣପଟିସଲ୍ଲାନୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ଦୁୱିଧୋ’’ତି ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି, ଏତଂ ପାଳିୟା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ଅସମେନ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ପାଳିୟଞ୍ହି (ଚୂଳଅୱ। ୩୧୮) ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି ‘କତି ନୁ ଖୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ’ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଗ୍ଗାହା ପୁରିମକୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ। ଅପରଜ୍ଜୁଗତାୟ ଆସାଳ୍ହିୟା ପୁରିମକୋ ଗାହେତବ୍ବୋ, ମାସଗତାୟ ଆସାଳ୍ହିୟା ପଚ୍ଛିମକୋ ଗାହେତବ୍ବୋ, ଅପରଜ୍ଜୁଗତାୟ ପୱାରଣାୟ ଆୟତିଂ ୱସ୍ସାୱାସତ୍ଥାୟ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ ଗାହେତବ୍ବୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୟୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହା’’ତି ଏୱଂ ଆଗତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮) ‘‘ତୀସୁ ସେନାସନଗ୍ଗାହେସୁ ପୁରିମକୋ ଚ ପଚ୍ଛିମକୋ ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଗାହା ଥାୱରା। ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକେ ଅୟଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ…ପେ… ଅୟଂ ତାୱ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାଦିୱସେନ ପାଳିୟଂ ଆଗତସେନାସନଗ୍ଗାହକଥା, ଅୟଂ ପନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ଉତୁକାଲେ ଚ ୱସ୍ସାୱାସେ ଚା’’ତି ଏୱଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତସେନାସନଗ୍ଗାହାପକେନ ୱିଚାରେତବ୍ବା।

ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ, ୱସ୍ସାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ଉତୁକାଲୋ ନାମ ହେମନ୍ତୌତୁଗିମ୍ହୌତୁୱସେନ ଅଟ୍ଠ ମାସା, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଅନିୟତାୱାସା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯେ ଯଦା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ତଦା ଭିକ୍ଖୂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଅକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅୟଂ ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ନାମ। ୱସ୍ସାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପନ ‘‘ପୁରିମକୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ’’ତି ପାଳିୟଂ ଆଗତନୟେନ ତିୱିଧୋ ହୋତି। ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋପି ହି ଆୟତିଂ ୱସ୍ସାୱାସତ୍ଥାୟ ଗାହିତତ୍ତା ୱସ୍ସାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହମେୱ ପୱିସତି, ନ ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା ‘‘ଅପରଜ୍ଜୁଗତାୟ ପୱାରଣାୟ ଆୟତିଂ ୱସ୍ସାୱାସତ୍ଥାୟ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ ଗାହେତବ୍ବୋ’’ତି। ତଙ୍ଖଣପଟିସଲ୍ଲାନୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ଚ ନେୱ ପାଳିୟଂ ନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱିସୁଂ ଆଗତୋ, ଉତୁକାଲେ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋୟେୱ ତଦଙ୍ଗସେନାସନଗ୍ଗାହୋତିପି ତଙ୍ଖଣପଟିସଲ୍ଲାନୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତିପି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଉତୁକାଲୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋପି ‘‘ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ତଙ୍ଖଣପଟିସଲ୍ଲାନୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋତି ଦୁବ୍ବିଧୋ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ଅଥାପି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ସେନାସନଗ୍ଗାହେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହା ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସମ୍ମୁତିଲଦ୍ଧେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମଟ୍ଠେନ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଥାୱିନୟଂ ୱିଚାରେତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ତେ ପନ ୱିଚାରଣା ଯାୱଜୀୱଂ ଥାୱରା ହୁତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଧୁୱୱାସୱସେନ ୱିଚାରଣମେୱ ଯାୱଜୀୱଂ ଥାୱରଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି, ତମ୍ପି ତଥା ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। କସ୍ମା? ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଭେଦେ ‘‘ଧୁୱୱାସୱସେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ’’ତି ପାଳିୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ନତ୍ଥି। ଧୁୱୱାସୱସେନ ୱିଚାରଣଞ୍ଚ ସମ୍ମୁତିଲଦ୍ଧେନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକେନ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଅପଲୋକନକମ୍ମୱସେନ ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ

ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ୱା ଦାନମେୱ, ତସ୍ମା ସମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଘୋ ବହୂପକାରତାଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାସଙ୍ଖାତେହି ଦ୍ୱୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମୱସେନ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଧୁୱୱାସୱସେନ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ୱା ଦେତି, ତଂ ଯାୱଜୀୱକାଲା ଥାୱରଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଘୋୱ ଧୁୱୱାସୱସେନ ଦେତି, ନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକୋତି ଅୟମତ୍ଥୋ କଥଂ ଞାତବ୍ବୋତି ଚେ? ''ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନୟଧରାଦୀନଂ ୱା ଗଣୱାଚକଆଚରିୟସ୍ସ ୱା ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାୟ ୱିହାରଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତୀ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୦; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ସଙ୍ଘୋ ପନ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ବହୂପକାରସ୍ସ ଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ''ତି ଚ ''ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନୟଧରଗଣୱାଚକାଚରିୟାନଂ ୱା ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାୟ ୱିହାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତୀ''ତି ଚ ''ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟସେନାସନମ୍ପୀ''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) ଚ ''ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମ ସୀମଟ୍ଠକଂ ସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି ଚ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨) ୱଚନତୋ ସାଧୁକଂ ନିସ୍ସଂସୟେନ ଞାତବ୍ବୋତି।

କଥଂ ପନ ଅପଲୋକନକମ୍ମେନ ଦାତବ୍ବଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି? ''ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟସେନାସନମ୍ପି ସଙ୍ଘକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତାନଂ କପ୍ପିୟକାରକାଦୀନଂ ଭତ୍ତୱେତନମ୍ପି ଅପଲୋକନକମ୍ମେନ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) କମ୍ମୱଗ୍ଗେ ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାୟତି। କଥଂ ପନ ଦ୍ୱୟଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋୟେୱ ଦାତବ୍ବଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି? ''ବହୂପକାରତନ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକତାଦିବହୁଉପକାରଭାୱଂ। ନ କେୱଲଂ ଇଦମେୱାତି ଆହ 'ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚା'ତିଆଦି। ତେନ ବହୂପକାରତ୍ତେପି ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତାଭାୱେ, ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତେପି ବହୂପକାରତ୍ତାଭାୱେ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୀ''ତି ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଟୀ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାୟତି।

କସ୍ମା ପନ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକେନ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଯାୱଜୀୱକାଲା ନ ତିଟ୍ଠତୀତି? ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା, ନାନାଦେସୱାସୀନଂ ନାନାଚରିୟକୁଲସମ୍ଭୱାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗସ୍ସ ଦୁକ୍କରତ୍ତା ଚ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ନ ତିଟ୍ଠତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ, ଯୋ ନ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ନ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ନ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ନ ଭୟାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ , ଗହିତାଗହିତଞ୍ଚ ଜାନେୟ୍ୟା''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୭)। ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୨) ''ଏୱରୂପେନ ହି ସଭାଗପୁଗ୍ଗଲେନ ଏକୱିହାରେ ୱା ଏକପରିୱେଣେ ୱା ୱସନ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାୟ ଦାନୱିଚାରୋ ଯାୱଜୀୱକାଲା ତିଟ୍ଠତୀତି? ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତାଭାୱେପି ସୀମଟ୍ଠକସ୍ସ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମ ସୀମଟ୍ଠକଂ ସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨)।

ଉତୁକାଲେ ସଙ୍ଘିକସେନାସନେ ୱସନ୍ତେନ ଆଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ପଟିବାହେତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସାନଂ ତେମାସଂ ପଟିବାହିତୁଂ, ଉତୁକାଲଂ ପନ ନ ପଟିବାହିତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୮)। ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, କତମେ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟାତି? ଚତ୍ତାରୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟା ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ, ଗିଲାନୋ, ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧସେନାସନୋ ଚ। ତତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକଭିକ୍ଖୂସୁ ଅତ୍ତନା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭାୱା ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ କେନଚି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟୋ। ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ଦିନ୍ନତାୟ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଗୋପେନ୍ତୋ ୱସତି, ତସ୍ମା ସୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ କେନଚି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟୋ। ଗିଲାନୋ ଗେଲଞ୍ଞାଭିଭୂତୋ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋ କେନଚି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟୋ। ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧସେନାସନୋ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନସେନାସନତ୍ତା କେନଚି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ''ଚତ୍ତାରୋ ହି ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବା ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ, ଗିଲାନୋ, ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧସେନାସନୋତି। ତତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତାୟ ନୱକତରେନ ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ଦିନ୍ନତାୟ, ଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗିଲାନତାୟ, ସଙ୍ଘୋ ପନ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ବହୂପକାରସ୍ସ ଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ମା ସୋ ଉପକାରକତାୟ ଚ ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧତାୟ ଚ ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ''ତି। ଠପେତ୍ୱା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅୱସେସା ୱୁଟ୍ଠାପନୀୟାୱ ହୋନ୍ତି।

ଅପରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ଆଗତେ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଦାପେତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧୮) ‘‘ଉତୁକାଲେ ତାୱ କେଚି ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, କେଚି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଠମଯାମଂ ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମଂ ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମଂ ୱା, ଯେ ଯଦା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ତଦାୱ ଭିକ୍ଖୂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଅକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଏତରହି ପନ ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ମନୁସ୍ସା ୱିହାରଂ କତ୍ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଚାତୁଦ୍ଦିସଂ ସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଅତ୍ତନା ପସନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ ୱିହାରଂ କତ୍ୱାପି ଦାନକାଲେ ତେନ ଉଯ୍ୟୋଜିତା ହୁତ୍ୱା ଚାତୁଦ୍ଦିସଂ ସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଦେନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ କରଣକାଲେପି ଦାନକାଲେପି ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକଭିକ୍ଖୁମେୱ ଆରବ୍ଭ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତଥାପି ଦକ୍ଖିଣୋଦକପାତନକାଲେ ତେନ ସିକ୍ଖାପିତା ଯଥାୱୁତ୍ତପାଠଂ ୱଚୀଭେଦଂ କରୋନ୍ତି, ଚିତ୍ତେନ ପନ କୁଲୂପକସ୍ସେୱ ଦେନ୍ତି, ନ ସବ୍ବସଙ୍ଘସାଧାରଣତ୍ଥଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଇମେସୁ ତୀସୁ ଦାନେସୁ ପଠମଂ ପୁବ୍ବକାଲେପି ଦାନକାଲେପି ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ଦୁତିଯଂ ପୁବ୍ବକାଲେ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତମାନମ୍ପି ଦାନକାଲେ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘିକମେୱ। ତତିଯଂ ପନ ପୁବ୍ବକାଲେପି ଦାନକାଲେପି କୁଲୂପକପୁଗ୍ଗଲମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତତି, ନ ସଙ୍ଘଂ, କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱଚୀଭେଦଂ କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘କିଂ ଅଯଂ ୱିହାରୋ ଚିତ୍ତୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, ୱଚୀଭେଦୱସେନ ସଙ୍ଘିକୋ’’ତି ଚିନ୍ତାଯଂ ଏକଚ୍ଚେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ –

‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା;

ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତି, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀତି। (ଧ॰ ପ॰ ୨) –

ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲିକୋ ହୋତୀ’’ତି। ଅଞ୍ଞେ ‘‘ଯଥା ଦାଯକା ୱଦନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୨୫) ୱଚନତୋ ୱଚୀଭେଦୱସେନ ସଙ୍ଘିକୋ ହୋତୀ’’ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ୱିଚାରଣା – ଇଦଂ ଦାନଂ ପୁବ୍ବେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ପଚ୍ଛା ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣାମିତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘିକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ନୱସୁ ଅଧମ୍ମିକଦାନେସୁ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣାମେତୀ’’ତି (ପାରା॰ ୬୬୦) ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠମଂ ଅଧମ୍ମିକଦାନଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହାପି ପରିଭୋଗାପି ଅଧମ୍ମିକପଟିଗ୍ଗହା ଅଧମ୍ମିକପରିଭୋଗା ହୋନ୍ତି। ‘‘ପୁଗ୍ଗଲିକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତୀସୁ ଧମ୍ମିକଦାନେସୁ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଦେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ତତିଯଧମ୍ମିକଦାନଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହାପି ପରିଭୋଗାପି ଧମ୍ମିକପଟିଗ୍ଗହା ଧମ୍ମିକପରିଭୋଗା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପୁଗ୍ଗଲିକପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ସୁତ୍ତନ୍ତିକାଦିଗଣେ ପସୀଦିତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଗଣସ୍ସ ଦେନ୍ତି ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପସୀଦିତ୍ୱା ୱିହାରଂ କତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେନ୍ତି ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଦମ୍ମୀ’’ତି। ଏତେ ପନ ଗଣସନ୍ତକପୁଗ୍ଗଲିକା ୱିହାରା ଦାନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିଗ୍ଗାହକସନ୍ତକାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଦାଯକସନ୍ତକା। ତେସୁ ଗଣସନ୍ତକୋ ତାୱ ଏକଚ୍ଚେସୁ ମତେସୁ ଅୱସେସାନଂ ସନ୍ତକୋ, ତେସୁ ଧରମାନେସୁଯେୱ କସ୍ସଚି ଦେନ୍ତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକୋ। କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା ସବ୍ବେସୁ ମତେସୁ ସଙ୍ଘିକୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୬୯) ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ହୋତି ଅୱିଭତ୍ତଂ, ଏକସ୍ମିଂ କାଲକତେ ଇତରୋ ସାମୀ, ବହୂନଂ ସନ୍ତକେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ବେସୁ ମତେସୁ ସଙ୍ଘିକଂୱ ହୋତୀ’’ତି।

ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରୋପି ଯଦି ସୋ ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱମାନକାଲେଯେୱ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ଦେତି, କୋଚି ୱା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସେନ ତଂ ୱିହାରଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକୋ ହୋତି। କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା କାଲକତେ ସଙ୍ଘିକୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସୋ ଜୀୱମାନୋଯେୱ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ଅଦାସି, କୋଚି ୱା ୱିସ୍ସାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ, ଯେନ ଚ ଗହିତୋ, ତସ୍ସେୱ ହୋତୀ’’ତି। ପାଠଇଯଞ୍ଚ (ମହାୱ॰ ୩୬୯) ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଲକତେ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ ପତ୍ତଚୀୱରେ, ଅପିଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକା ବହୂପକାରା। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘେନ ତିଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଦାତୁଂ, ଯଂ ତତ୍ଥ ଲହୁଭଣ୍ଡଂ ଲହୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ସଙ୍ଘେନ ଭାଜେତୁଂ, ଯଂ ତତ୍ଥ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଗରୁପରିକ୍ଖାରଂ, ତଂ ଆଗତାନାଗତସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଂ ଅୱେଭଙ୍ଗିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ୩୬୯) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇମିନା ନଯେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କାତବ୍ବୋ।

ସଙ୍ଘିକେ ପନ ପାଠଇଯଂ ଆଗତାନଂ ‘‘ପୁରିମକୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ଅନ୍ତରାମୁତ୍ତକୋ ଚା’’ତି (ଚୂଳୱ॰ ୩୧୮) ୱୁତ୍ତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧୮) ଆଗତାନଂ ‘‘ଉତୁକାଲେ ଚ ୱସ୍ସାୱାସେ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାନଞ୍ଚ ଏତରହି ଅସମ୍ପଜ୍ଜନତୋ

ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯପାଠଇଯଂ ଆଗତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯସ୍ସ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନତାଯ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯସ୍ସ ୱସେନେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ହୋତି। ୱୁଡ୍ଢତରଗିଲାନା ହି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯା ହୋନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ''ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତାଯ ନୱକତରେନ ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ, ଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗିଲାନତାଯା''ତି। ଭଣ୍ଡାଗାରିକଧମ୍ମକଥିକାଦଯୋ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନତାଯ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯା ହୋନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନଯଧରାଦୀନଂ ୱା...ପେ... ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ମା ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନୋ, ସୋପି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯୋ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୦; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)। ସୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଏତରହି ସଙ୍ଘିକୱିହାରେସୁ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରେସୁ ଯଥାକମ୍ମଙ୍ଗତେସୁ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ସୋପି ''ଅଯଂ ୱିହାରୋ ମଯା ୱସିତବ୍ବୋ''ତି ୱଦତି। ଯୋ ତତ୍ଥ ବ୍ଯତ୍ତୋ ପଟିବଲୋ, ସୋପି ତଥେୱ ୱଦତି। ଯେନ ସୋ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋପି ''ମଯା ପସୀଦିତପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରୋପେତବ୍ବୋ''ତି ୱଦତି। ସଙ୍ଘୋପି ''ମଯମେୱ ଇସ୍ସରା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ଇଚ୍ଛିତପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରୋପେତବ୍ବୋ''ତି ୱଦତି। ଏୱଂଦ୍ୱିଧା ୱା ତିଧା ୱା ଚତୁଧା ୱା ଭିନ୍ନେସୁ ମହନ୍ତଂ ଅଧିକରଣଂ ହୋତି।

ତେସୁ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ''ନ ଭ୍ୟୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେନଚି ପରିଯାଯେନ ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଆସନଂ ପଟିବାହିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମି, ଯୋ ପଟିବାହେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ପାଠଇପାଠଞ୍ଚ (ମହାୱ। ୪୭୩; ଚୂଳୱ। ୩୧୬), ''ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତାଯ ନୱକତରେନ ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୯ ଆଦଯୋ; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଗହେତ୍ୱା ''ଅହମେୱ ଏତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ମଯା ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅଞ୍ଞୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅହମେୱ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସିତୁମନୁଚ୍ଛୱିକୋ''ତି ସଞ୍ଞୀ ହୋତି। ବ୍ଯତ୍ତୋପି ''ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯସେନାସନମ୍ପୀ''ତି ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬), ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ଯତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ଦସୱସ୍ସେନ ୱା ଅତିରେକଦସୱସ୍ସେନ ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତୁଂ, ନିସ୍ସଯଂ ଦାତୁ''ନ୍ତିଆଦିପାଠଇୱଚନଞ୍ଚ (ମହାୱ। ୭୬, ୮୨) ଗହେତ୍ୱା ''ଅହମେୱ ଏତ୍ଥ ବ୍ଯତ୍ତୋ ପଟିବଲୋ, ନ ମଯା ଅଞ୍ଞୋ ବ୍ଯତ୍ତତରୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅହମେୱ ଇମସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ''ତି ସଞ୍ଞୀ। ୱିହାରକାରକୋପି ''ଯେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ସୋ ୱିହାରସାମିକୋତି ୱିନଯପାଠୋ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ଅତ୍ଥି, ମଯା ଚ ବହୁଂ ଧନଂ ଚଜିତ୍ୱା ଅଯଂ ୱିହାରୋ କାରିତୋ, ତସ୍ମା ମଯା ପସନ୍ନପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରୋପେତବ୍ବୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋ''ତି ସଞ୍ଞୀ। ସଙ୍ଘୋପି ''ସଙ୍ଘିକୋ ନାମ ୱିହାରୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ''ତିଆଦିପାଠଇୱଚନଞ୍ଚ (ପାଚି। ୧୧୬, ୧୨୧, ୧୨୬, ୧୩୧), ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ଗାମଦାରକେହି ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ କୀଳଅନ୍ତେହି କତମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ହୋତୀ''ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧) ଗହେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ୱିହାରୋ ସଙ୍ଘିକୋ ସଙ୍ଘସନ୍ତକୋ, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ଅଭିରୁଚିତପୁଗ୍ଗଲୋୱ ଆରୋପେତବ୍ବୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋ''ତି ସଞ୍ଞୀ।

ତତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ୱଚନେପି ''ନ ଭ୍ୟୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତ୍ୟାଦିୱଚନଂ (ଚୂଳୱ। ୩୧୬) ତେସୁ ତେସୁ ଆସନସାଲାଦୀସୁ ଅଗ୍ଗାସନସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢତରାରହତ୍ତା ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋପି ଭିକ୍ଖୁ ୱୁଡ୍ଢତରେ ଆଗତେ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଆସନଂ ଦାତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଧୁୱୱାସଂ ସନ୍ଧାଯ। ''ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତାଯ''ତ୍ୟାଦିୱଚନଞ୍ଚ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୦; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ସେନାସନେ ଦୀଯମାନେ ୱୁଡ୍ଢତରେ ଆଗତେ ନୱକତରୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ, ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ୱୁଡ୍ଢତରୋ ପନ ନୱକତରେନ ନ ୱୁଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ''ଅତ୍ତନୋ ୱୁଡ୍ଢତରତାଯା''ତି ଉତୁକାଲେ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ସେନାସନଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ , ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ୱଚନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ନ ସୀଘଂ ଅନୁଜାନିତବ୍ବଂ।

ବ୍ଯତ୍ତୱଚନେପି ''ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ''ତ୍ୟାଦିୱଚନଞ୍ଚ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୪୫-୪୯୬) ନ ବହୁସ୍ସୁତମତ୍ତେନ ସଙ୍ଘିକୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କେନଚି ତମ୍ହା ୱିହାରା ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯୋ ହୋତି, ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତ୍ୟାଦିୱଚନଞ୍ଚ (ମହାୱ। ୮୨) ନିସ୍ସଯାଚରିଯାନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ପକାସେତୁଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସଙ୍ଘିକୱିହାରସ୍ସ ଇସ୍ସରତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଦମ୍ପି ୱଚନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ନ ସୀଘଂ ଅନୁଜାନିତବ୍ବଂ।

ଦାଯକୱଚନଂ ପନ ନାନୁଜାନିତବ୍ବଂ ପଟିବାହିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ''ଯେନ ୱିହାରୋ କାରିତୋ''ତ୍ୟାଦିପାଠସ୍ସ ଅମୁଖ୍ୟୱୋହାରତ୍ତା। ଯଥା ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ରୂପାଦୀସୁ ସଜ୍ଜନସ୍ସ ଭୂତପୁବ୍ବତ୍ତା ଭୂତପୁବ୍ବଗତିଯା ଅରହାପି ''ସତ୍ତୋ''ତି, ଏୱଂ ଦାନକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସାମିଭୂତପୁବ୍ବତ୍ତା ଦାଯକୋ ''ୱିହାରସାମିକୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଇସ୍ସରତ୍ତା। ନ ହି ସକଲେ ୱିନଯପିଟକେ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ''ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦିନ୍ନସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଦାଯକୋ ଇସ୍ସରୋ''ତି ୱା ''ଦାଯକେନ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ''ତି ୱା ''ଦାଯକସନ୍ତକୱିହାରୋ''ତି ୱା ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ''ସଙ୍ଘିକୋ, ଗଣସନ୍ତକୋ, ପୁଗ୍ଗଲିକୋ''ଇଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ନାନୁଜାନିତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱଚନେପି ‘‘ସଙ୍ଘିକୋ ନାମ ୱିହାରୋ’’ତ୍ୟାଦିୱଚନଂ (ପାଚି। ୧୧୬, ୧୨୧, ୧୨୬, ୧୩୧) ସଙ୍ଘସନ୍ତକଭାୱଂ ସଙ୍ଘେନ ୱିଚାରେତବ୍ବଭାୱଂ ଦୀପେତି, ସଙ୍ଘୋ ପନ ୱିଚାରେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ତେନ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱିଚାରେତବ୍ବୋ ୱା ହୋତି, ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପଲୋକନକମ୍ମେନ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ଦାତବ୍ବୋ ୱା। ତେସୁ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା ସେନାସନଗ୍ଗାହାପକସମ୍ମୁତିଯା ଅଭାୱେ ସତି ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ପନ ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡାଗାରିକତାଦିବହୁଉପକାରତାଯୁତ୍ତସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତତାଦିଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାୱିରହସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆମିସଗରୁକତାଦିୱସେନ ସଙ୍ଘେନ ୱିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘୱଚନମ୍ପି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ନ ତାୱ ଅନୁଜାନିତବ୍ବଂ।

ଅଥ ତୀଣିପି ୱଚନାନି ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇସ୍ସରତ୍ତା ସଙ୍ଘୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ‘‘କୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତୁମ୍ହେହି ଅଭିରୁଚିତୋ’’ତି, ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କସ୍ମା ଅଭିରୁଚିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅମ୍ହେ ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚଯେହି ଅନୁଗ୍ଗହେତା, ଅମ୍ହାକଂ ଞାତିସାଲୋହିତୋ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ଆଚରିଯୋ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ସମାନୁପଜ୍ଝାଯକୋ, ସମାନାଚରିଯକୋ, ପିଯସହାଯୋ, ଲାଭୀ, ଯସସ୍ସୀ, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ଅଭିରୁଚିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ଏତ୍ତାୱତା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବୋ। ଅଥ ‘‘ଏସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବେହି ଅମ୍ହେହି ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅଗ୍ଗାସନଂ ଅଗ୍ଗୋଦକଂ ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡଂ ଅରହତି, ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରୋ ପନ ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ନ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବୋ। ଅଥ ‘‘ଧମ୍ମକଥିକୋ, ୱିନଯଧରୋ, ଗଣୱାଚକଆଚରିଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏସୋ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନୱିହାରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଏତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ଅନୁମୋଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନଯଧରାଦୀନଂ ୱା ଗଣୱାଚକଆଚରିଯସ୍ସ ୱା ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୯; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)।

ଇଧ ପନ ସାଧକପାଠେ ‘‘ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା’’ତି ୱିଜ୍ଜମାନେ କସ୍ମା ସାଧ୍ୟୱଚନେ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ନ ୱୁତ୍ତୋତି? ଏତରହି ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ଅଭାୱା। ଯଦି କେସୁଚି ୱିହାରେସୁ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟୁ, ସୋ ଭଣ୍ଡାଗାରୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରରକ୍ଖଣାଦିକଂ ଉପକାରଂ କରେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଏତରହିପି ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ଦଦେଯ୍ୟ, ସୋ ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ଧୁୱୱାସୱିହାରୋତି। ଏତ୍ଥ ସାଧକପାଠେ ‘‘ଧମ୍ମକଥିକୱିନଯଧରାଦୀନଂ ୱା’’ତିଆଦିସଦ୍ଦେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଆଗତାଗମୋ ଧମ୍ମଧରୋ ୱିନଯଧରୋ ମାତିକାଧରୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ଲଜ୍ଜୀ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋ ସିକ୍ଖାକାମୋତି ୱୁତ୍ତଗୁଣୱନ୍ତେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଥାପି ‘‘ଏସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରୋ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକୋ’’ତି ୱଦତି, ‘‘ସାଧୁ ଏସୋପି ଫାସୁକାୱାସସ୍ସ ଅରହୋ, ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରୋ ଏତସ୍ସପି ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ସଙ୍ଘୋ ପନ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ବହୂପକାରସ୍ସ ଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଅଥାପି ‘‘ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ୱିନଯଧରୋ ଗଣୱାଚକାଚରିଯୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ବହୂପକାରୋ ୱିସିଟ୍ଠଗୁଣଯୁତ୍ତୋ’’ତି ୱଦତି, ‘‘ସାଧୁ ଏତସ୍ସପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱାୱ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ସଙ୍ଘୋ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୱିନଯଧରାଦୀନଂ ୱା ଗଣୱାଚକାଚରିଯସ୍ସ ୱା ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୦; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଅଥାପି ‘‘ଏସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକୋ’’ତି ୱଦତି, ‘‘ସାଧୁ ଏତସ୍ସପି ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯସେନାସନମ୍ପୀ’’ତି ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। ତତୋ ‘‘ଏୱଂ ଦୁୱଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠୋ ୱା ବହିସୀମଟ୍ଠୋ ୱା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ‘‘ବହିସୀମଟ୍ଠୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସୀମେ ଠିତସ୍ସ ସେନାସନଂ ଗାହେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଗାହେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୮) ୱଚନତୋତି।

ଅଥ ‘‘ଦୁୱଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠେ ଅସତି ଏକଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ଏତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ବହୂପକାରତଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ ଧମ୍ମକଥିକାଦୀନଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୧୯-୧୨୧) ଏକେକଙ୍ଗୱସେନ ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। ‘‘ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠୋ ଏକଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋପି ନତ୍ଥି, ବହିସୀମଟ୍ଠୋୱ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମେ ଠିତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି

ୱତ୍ତବ୍ବୋ। କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ଅସମ୍ଭୱାନମ୍ପି ଉପଚାରସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀସୁ ଗଣ୍ହନ୍ତେସୁ ଦାତବ୍ବମେୱା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ସଚେ ପନ ଏକଙ୍ଗଯୁତ୍ତଭାୱେନ ୱା ଦ୍ୱୟଙ୍ଗଯୁତ୍ତଭାୱେନ ୱା ସମାନା ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତୋସୀମାୟଂ ୱିଜ୍ଜମାନା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, କସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋତି? ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସାତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘିକଂ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ପଟିବାହିତବ୍ବଂ, ଯୋ ପଟିବାହେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୧) ୱଚନତୋତି। ସଚେ ପନ ଅନ୍ତୋସୀମାୟଂ ଏକଙ୍ଗଯୁତ୍ତୋ ୱା ଦ୍ୱୟଙ୍ଗଯୁତ୍ତୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେୱ ଆୱାସିକା ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା, ଏୱଂ ସତି କସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋତି? ଯୋ ତଂ ୱିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଆଗନ୍ତୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଚେ ଲଜ୍ଜୀ ହୋତି ପେସଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ସିକ୍ଖାକାମୋ, ସୋ ତେହି ଆୱାସିକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗମନତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ସୋ ଆୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ।

ଅୟମତ୍ଥୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି ଚେ? ‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା, ତେ ନ ଜାନନ୍ତି ଉପୋସଥଂ ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ୱା। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଗଚ୍ଛତି ବହୁସ୍ସୁତୋ ଆଗତାଗମୋ ଧମ୍ମଧରୋ ୱିନୟଧରୋ ମାତିକାଧରୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ଲଜ୍ଜୀ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋ ସିକ୍ଖାକାମୋ, ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଉପଲାପେତବ୍ବୋ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ ଚୁଣ୍ଣେନ ମତ୍ତିକାୟ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନ ମୁଖୋଦକେନ। ନୋ ଚେ ସଙ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ ଉପଲାପେୟ୍ୟୁଂ ଉପଟ୍ଠାପେୟ୍ୟୁଂ ଚୁଣ୍ଣେନ ମତ୍ତିକାୟ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନ ମୁଖୋଦକେନ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୬୩) ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୩) ‘‘ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଆଗତତ୍ଥ, ଇଧ ଭିକ୍ଖା ସୁଲଭା ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥି, ୱସଥ ଅନୁକ୍କଣ୍ଠମାନା’ତି ଏୱଂ ପିୟୱଚନେନ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଥାକରଣୱସେନ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ‘ଆମ ୱସିସ୍ସାମୀ’ତି ପଟିୱଚନଦାପନେନ ଉପଲାପେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଚେୱ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଚ, ପିୟୱଚନେନ ଉପଲାପେତବ୍ବୋ, କଣ୍ଣସୁଖଂ ଆଲପିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ। ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ସଚେ ସକଲୋପି ସଙ୍ଘୋ ନ କରୋତି, ସବ୍ବେସଂ ଦୁକ୍କଟଂ। ଇଧ ନେୱ ଥେରା, ନ ଦହରା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସବ୍ବେହି ୱାରେନ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ତେନ ପନ ମହାଥେରାନଂ ପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନାଦୀନି ନ ସାଦିତବ୍ବାନି। ଏୱମ୍ପି ସତି ମହାଥେରେହି ସାୟଂପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ। ତେନ ପନ ତେସଂ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ପଠମତରଂ ମହାଥେରାନଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଚସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂଚରା ଭିକ୍ଖୂ ଉପଟ୍ଠାକା ଅତ୍ଥି, ‘ମୟ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାକା ଅତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କା ୱିହରଥା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥାପିସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂ ଚରା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂୟେୱ ପନ ୱିହାରେ ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା ୱଦନ୍ତି ‘ମୟ୍ହଂ ଥେରସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମ, ଅୱସେସା ଫାସୁ ୱିହରନ୍ତୂ’ତି, ସବ୍ବେସଂ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏୱଂ ତାଦିସଂ ବହିସୀମତୋ ଅନ୍ତୋସୀମମାଗତଂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଧୁୱନିୱାସତ୍ଥାୟ ଫାସୁକଂ ଆୱାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋତି ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ନନୁ ଚ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସୀମେ ଠିତସ୍ସ ସେନାସନଂ ଗାହେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଗାହେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୮) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ନିସ୍ସୀମତୋ ଆଗତସ୍ସ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାୟ ୱିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ‘‘ନିସ୍ସୀମେ ଠିତସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ, ତସ୍ମା ନିସ୍ସୀମେ ଠିତଂୟେୱ ସେନାସନଂ ନ ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ନିସ୍ସୀମେ ଠିତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅନ୍ତୋସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସପି ସେନାସନଂ ନ ଗାହେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ବହିସୀମାୟଂ ଠିତେପି ଇଦାନି ଅନ୍ତୋସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଗୋ ଲବ୍ଭତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ‘‘ଅସୁକୱିହାରେ କିର ବହୁଂ ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଯୋଜନନ୍ତରିକୱିହାରତୋପି ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠେସୁ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେସୁ ଯତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଆୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ହୋତି। ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେପି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ୱିନା ୱସ୍ସଂ ୱସିତୁଂ ନ ଲଭତି। ଯତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ୱସିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ବହିସୀମତୋ ଆଗତୋପି ଲଜ୍ଜୀପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ତଦହୁପୋସଥେ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା, ତେ ନ ଜାନନ୍ତି ଉପୋସଥଂ ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ୱା। ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସାମନ୍ତା ଆୱାସା ସଜ୍ଜୁକଂ ପାହେତବ୍ବୋ ‘ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପରିୟାପୁଣିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛା’ତି। ଏୱଞ୍ଚେତଂ ଲଭେଥ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଲଭେଥ, ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ସବ୍ବେହେୱ ଯତ୍ଥ ଜାନନ୍ତି ଉପୋସଥଂ ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ୱା, ସୋ ଆୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ନୋ ଚେ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତି ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା, ତେ ନ ଜାନନ୍ତି ଉପୋସଥଂ ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ୱା। ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସାମନ୍ତା ଆୱାସା ସଜ୍ଜୁକଂ ପାହେତବ୍ବୋ ‘ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପରିୟାପୁଣିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛା’ତି। ଏୱଞ୍ଚେତଂ ଲଭେଥ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ

ଚେ ଲଭେଥ, ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ପାହେତବ୍ବୋ ‘ଗଚ୍ଛାଵୁସୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ଵା ଵିତ୍ଥାରେନ ଵା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପରିୟାପୁଣିତ୍ଵା ଆଗଚ୍ଛା’ତି। ଏଵଞ୍ଚେତଂ ଲଭେଥ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଲଭେଥ, ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତସ୍ମିଂ ଆଵାସେ ଵସ୍ସଂ ଵସିତବ୍ବଂ, ଵସେୟ୍ୟୁଂ ଚେ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି’’ (ମହାଵ। ୧୬୩)।

ଏଵଂ ବହିସୀମତୋ ଆଗତସ୍ସପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପକାରଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଵିସିଟ୍ଠଗୁଣୟୁତ୍ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଭାଵୋ ଵିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଗଣୋ ନ ହୋତି, ଅମ୍ହାକଂ ଵଂସୋ ପଵେଣୀ ନ ହୋତି, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତୋ ନ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀନି ଵତ୍ଵା ନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବୋ। ଗଣାଦିଭାଵୋ ହି ଅପ୍ପମାଣଂ, ଯଥାଵୁତ୍ତବହୂପକାରତାଦିଭାଵୋୟେଵ ପମାଣଂ। ସାମଗ୍ଗିକରଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହି ସମାନଗଣୋ ହୋତି। ତଥା ହି ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁଵତ୍ତକାନଂ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂଵାସକାନମ୍ପି ଲଦ୍ଧିଵିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ତିଵିଧୌକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକତାନଂ କମ୍ମନାନାସଂଵାସକାନମ୍ପି ଓସାରଣଂ କତ୍ଵା ସାମଗ୍ଗିକରଣେନ ସଂଵାସୋ ଭଗଵତା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ଅଲଜ୍ଜିଂ ପନ ବହୁସ୍ସୁତମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ସୋ ହି ଅଲଜ୍ଜୀପରିସଂ ଵଡ୍ଢାପେତି, ଲଜ୍ଜୀପରିସଂ ହାପେତି। ଭଣ୍ଡନକାରକଂ ପନ ଵିହାରତୋପି ନିକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ‘‘ଭଣ୍ଡନକାରକକଲହକାରକମେଵ ସକଲସଙ୍ଘାରାମତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁଂ ଲଭତି। ସୋ ହି ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଵା ସଙ୍ଘମ୍ପି ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ। ଅଲଜ୍ଜୀଆଦୟୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନତୋୟେଵ ନିକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବା, ସକଲସଙ୍ଘାରାମତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୮) ଵୁତ୍ତଂ।

ଵୁଡ୍ଢାପଚାୟନାଦିସାମଗ୍ଗିରସରହିତଂ ଵିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ନ ଲଭତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଏଵରୂପେନ ହି ଵିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲେନ ଏକଵିହାରେ ଵା ଏକପରିଵେଣେ ଵା ଵସନ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥେଵସ୍ସ ନିଵାସୋ ଵାରିତୋ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୨), ତସ୍ମା ଆଵାସିକୋ ଵା ହୋତୁ ଆଗନ୍ତୁକୋ ଵା, ସଗଣୋ ଵା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଗଣୋ ଵା, ବହୁସ୍ସୁତସୀଲଵନ୍ତଭୂତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗଵତା –

‘‘ବହୁସ୍ସୁତଂ ଧମ୍ମଧରଂ, ସପ୍ପଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧସାଵକଂ;

ନେକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦସ୍ସେଵ, କୋ ତଂ ନିନ୍ଦିତୁମରହତି;

ଦେଵାପି ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମୁନାପି ପସଂସିତୋ’’ତି। (ଅ। ନି। ୪।୬) –

ଅୟଂ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠେନ ସଙ୍ଘେନ ବହୂପକାରତାଗୁଣଵିସିଟ୍ଠତାସଙ୍ଖାତେହି ଗୁଣେହି ୟୁତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଫାସୁକଂ ଆଵାସଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀୟଂ କତ୍ଵା ଦାନେ ଵିନିଚ୍ଛୟୋ।

ୟଦା ପନ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଜରାଦୁବ୍ବଲତାୟ ଵା ରୋଗପୀଳିତତାୟ ଵା ଵିଵେକଜ୍ଝାସୟତାୟ ଵା ଗଣଂ ଅପରିହରିତୁକାମୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଅଚ୍ଚୟେନ ଵା କଲହଵିଵାଦାଭାଵମିଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଦ୍ଧିଵିହାରିକାଦୀନଂ ନିୟ୍ୟାତେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ନ ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରଵତାୟ ଦାତବ୍ବଂ, ଅୟଂ ଵିହାରୋ ସଙ୍ଘିକୋ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ଵା ତଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ଵା ବହୂପକାରତାଗୁଣଵିସିଟ୍ଠତାୟୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୋ ଵିଚିନାପେତବ୍ବୋ। ତତୋ ସଙ୍ଘୋ ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି ଅନୁପଗନ୍ତ୍ଵା ଭଗଵତୋ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଵିଚିନିତ୍ଵା ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇମସ୍ସ ଵିହାରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛଵିକୋ’’ତି ଆରୋଚେତି। ମହାଥେରସ୍ସପି ତମେଵ ରୁଚ୍ଚତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ରୁଚ୍ଚତି, ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତଂ ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରଅଙ୍ଗଵିୟୁତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି। ଏଵଂ ସନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ ଛନ୍ଦାଦିଅଗତିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ପୁଗ୍ଗଲୋଵ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସେଵ ଅନୁମତିୟା ଵିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋ।

ସଚେ ପନ ସଙ୍ଘୋ ୟଂ କଞ୍ଚି ଆମିସଂ ଲଭିତ୍ଵା ୟଥାଵୁତ୍ତଗୁଣଵିୟୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ଭଗଵତୋ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରଅଙ୍ଗୟୁତ୍ତଭୂତସ୍ସେଵ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦାତୁକାମୋ, ତଦା ପୁଗ୍ଗଲୋପି ସଙ୍ଘପରିଣାୟକୋୟେଵାତି କତ୍ଵା ଧମ୍ମକମ୍ମକାରକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ଅନୁମତିୟା ଵିହାରୋ ଦାତବ୍ବୋ, ନ ସଙ୍ଘାନୁମତିୟା। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯) ‘‘ସଚେ ସଙ୍ଘୋ କିଞ୍ଚି ଲଭିତ୍ଵା ଆମିସଗରୁକତାୟ ନ ନିଵାରେତି, ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନିଵାରେତି, ସୋଵ ଭିକ୍ଖୁ ଇସ୍ସରୋ। ସଙ୍ଘିକେସୁ ହି କମ୍ମେସୁ ୟୋ ଧମ୍ମକମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋଵ ଇସ୍ସରୋ’’ତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି –

‘‘ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭୟା ମୋହା;

ୟୋ ଧମ୍ମଂ ଅତିଵତ୍ତତି;

ନିହୀଯତି ତସ୍ସ ଯସୋ;

କାଳପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା।

‘‘ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭଯା ମୋହା;

ଯୋ ଧମ୍ମଂ ନାତିୱତ୍ତତି;

ଆପୂରତି ତସ୍ସ ଯସୋ;

ସୁକ୍କପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୪୬; ଅ। ନି। ୪।୧୭-୧୮; ପାରି। ୩୮୨, ୩୮୬);

ଯଦା ପନ ଥେରୋପି କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଙ୍ଗତୋ, ସଙ୍ଘୋପି ନ କସ୍ସଚି ୱିଚାରେତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଘିକୱିହାରେ ଅଭିକ୍ଖୁକେ ସୁଞ୍ଞେ ୱତ୍ତମାନେ ତସ୍ମିଂ ଦେସେ ଯେନ କେନଚି ସାସନସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିମିଚ୍ଛନ୍ତେନ ଆଚରିଯେନ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକା ଭିକ୍ଖୂ ଏୱଂ ସମୁସ୍ସାହେତବ୍ବା ‘‘ମା ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଅକତ୍ଥ, ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ବହୂପକାରତାଦିଯୁତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱିଚିନଥ, ୱିଚିନିତ୍ୱା ଲଭନ୍ତା ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଦେଥ, ନୋ ଚେ ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅଲତ୍ଥ, ଅଥ ବହିସୀମଟ୍ଠକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିଚିନଥ। ବହିସୀମଟ୍ଠକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିଚିନିତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତଅଙ୍ଗଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲେ ଲବ୍ଭମାନେ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନ୍ତୋସୀମଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ କତ୍ୱା ଦେଥ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ହି ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା-ସନ୍ତୋସକଥା-ସଲ୍ଲେଖକଥା-ପୱିୱେକକଥାୱୀରିଯାରମ୍ଭକଥା-ସୀଲକଥା-ସମାଧିକଥା-ପଞ୍ଞାକଥା-ୱିମୁତ୍ତିକଥା-ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥାସଙ୍ଖାତଦସକଥାୱତ୍ଥୁସମ୍ପନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସଥ, ସୁତପୁବ୍ବଂ ଧମ୍ମଂ ପରିଯୋଦାପିସ୍ସଥ, କଙ୍ଖଂ ୱିନୋଦିସ୍ସଥ, ଦିଟ୍ଠିଂ ଉଜୁଂ କରିସ୍ସଥ, ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେସ୍ସଥ। ଯସ୍ସ ଲଜ୍ଜିନୋ ପେସଲସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ସିକ୍ଖାକାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖଂ ଅନୁସିକ୍ଖମାନା ସଦ୍ଧାଯ ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ସୀଲେନ ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ସୁତେନ ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ଚାଗେନ ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ପଞ୍ଞାଯ ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪) ‘‘କତମୋ ଉପନିସ୍ସଯଗୋଚରୋ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ, ଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଅସ୍ସୁତଂ ସୁଣାତି, ସୁତଂ ପରିଯୋଦପେତି, କଙ୍ଖଂ ୱିତରତି, ଦିଟ୍ଠିଂ ଉଜୁଂ କରୋତି, ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତି। ଯସ୍ସ ୱା ଅନୁସିକ୍ଖମାନୋ ସଦ୍ଧାଯ ୱଡ୍ଢତି, ସୀଲେନ ୱଡ୍ଢତି, ସୁତେନ ୱଡ୍ଢତି , ଚାଗେନ ୱଡ୍ଢତି, ପଞ୍ଞାଯ ୱଡ୍ଢତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉପନିସ୍ସଯଗୋଚରୋ’’ତି। ଏୱଂ ସମୁସ୍ସାହେତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘେନେୱ ଧୁୱୱାସୱିହାରୋ ଦାପେତବ୍ବୋତି।

ଏୱଂ ଜିନସାସନସ୍ସ, ୱଡ୍ଢିକାମୋ ସୁପେସଲୋ;

ଅକାସି ପଞ୍ଞତ୍ତୱା ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଟ୍ଠୁ ଆୱାସନିଚ୍ଛଯନ୍ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ୱିହାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୯। କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୨୨୬। ଏୱଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି କଥିନୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁମାହ ‘‘କଥିନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କଥିନନ୍ତି କତମଂ କଥିନଂ? ସମୂହପଞ୍ଞତ୍ତି। ନ ହି ପରମତ୍ଥତୋ କଥିନଂ ନାମ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥି, ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ, ଅନୂନପଞ୍ଚୱଗ୍ଗସଙ୍ଘୋ, ଚୀୱରମାସୋ, ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯେସୁ ନାମରୂପେସୁ ସମୁପ୍ପଜ୍ଜମାନେସୁ ତେସଂ ନାମରୂପଧମ୍ମାନଂ ସମୂହସମୱାୟସଙ୍ଖାତଂ ସମୂହପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତମେୱ କଥିନଂ। ଅୟମତ୍ଥୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ‘‘ତେସଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ସମୱାୟୋ ନାମଂ ନାମକମ୍ମଂ ନାମଧେୟ୍ୟଂ ନିରୁତ୍ତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅଭିଲାପୋ, ୟଦିଦଂ କଥିନ’’ନ୍ତି ପରିୱାରପାଳିଇୟଂ (ପରି। ୪୧୨) ଆଗତତ୍ତା ଚ, ‘‘ତେସଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଯେସୁ ରୂପାଦିଧମ୍ମେସୁ ସତି କଥିନଂ ନାମ ହୋତି, ତେସଂ ସମୋଧାନଂ ମିସ୍ସୀଭାୱୋ। ନାମଂ ନାମକମ୍ମନ୍ତିଆଦିନା ପନ ‘କଥିନ’ନ୍ତି ଇଦଂ ବହୂସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନାମମତ୍ତଂ, ନ ପରମତ୍ଥତୋ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୨) ଆଗତତ୍ତା ଚ, ‘‘ଯେସୁ ରୂପାଦିଧମ୍ମେସୂତି ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ, ପଞ୍ଚହି ଅନୂନୋ ସଙ୍ଘୋ, ଚୀୱରମାସୋ, ଧମ୍ମେନ ସମେନ ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଚୀୱରନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଯେସୁ ରୂପାରୂପଧମ୍ମେସୁ। ସତୀତି ସନ୍ତେସୁ। ମିସ୍ସୀଭାୱୋତି ସଂସଗ୍ଗତା ସମୂହପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତଂ। ତେନାହ ନ ପରମତ୍ଥତୋ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପରିୱାର ୨।୪୧୨) ଆଗତତ୍ତା ଚ ଜାନିତବ୍ବୋତି।

କେନଟ୍ଠେନ କଥିନନ୍ତି? ଥିରଟ୍ଠେନ। କସ୍ମା ଥିରନ୍ତି? ଅନାମନ୍ତଚାରଅସମାଦାନଚାରଗଣଭୋଜନୟାୱଦତ୍ଥଚୀୱରୟୋତତ୍ଥଚୀୱରୁପ୍ପାଦସଙ୍ଖାତେ ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାୟ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୦୬) ‘‘ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାୟ ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି, ତଥା ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୦୬) ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଞ୍ଚ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬)। ଅଥ ୱା କେନଟ୍ଠେନ କଥିନନ୍ତି? ସଙ୍ଗଣ୍ହନଟ୍ଠେନ। କଥଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀତି? ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସଙ୍ଗଣ୍ହନଟ୍ଠେନ କଥିନ’’ନ୍ତି।

କଥିନ-ସଦ୍ଦୋ କାୟ ଧାତୁୟା କେନ ପଚ୍ଚୟେନ ସିଜ୍ଝତୀତି? ଟୀକାଚରିୟା ଧାତୁପଚ୍ଚୟେ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅନିପ୍ଫନ୍ନପାଟିପଦିକୱସେନେୱ ୱଣ୍ଣେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ ରୁଳ୍ହୀସୁଦ୍ଧନାମଭୂତୋ ଅନିପ୍ଫନ୍ନପାଟିପଦିକସଦ୍ଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ତୀସୁପି ୱିନୟଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୦୬; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୦୬; ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬; କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱଣ୍ଣିତତ୍ତା। ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାୟାତି ପନ ଥିରତା ଚସ୍ସ ହେତୁପଦମେୱ। ଅଥ ୱା କଥିନ-ସଦ୍ଦୋ କଥଧାତୁୟା ଇନପଚ୍ଚୟେନ ସିଜ୍ଝତି। କଥଂ? କଥ ସଙ୍ଗହଣେତିମସ୍ସ ଲଦ୍ଧଧାତୁସଞ୍ଞାଦିସ୍ସ ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଅତ୍ଥେ ‘‘ଇନ ସଜ୍ଜିତ୍ୱା’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗେନ ୱା ‘‘ସୁପତୋ ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦେନ ୱା ଇନପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱା ପରକ୍ଖରଂ ନେତ୍ୱା କଥିନସଦ୍ଦତୋ ସ୍ୟାଦୁପ୍ପତ୍ତାଦିମ୍ହି କତେ ରୂପଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ‘‘ସଙ୍ଗଣ୍ହନଟ୍ଠେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଟୀକାପାଠଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଅଥ ୱା କଠ କିଚ୍ଛଜୀୱନେତି ଧାତୁତୋ ଇନପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱା ସିଜ୍ଝତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ‘‘କଠ କିଚ୍ଛଜୀୱନେ, ମୁଦ୍ଧଜଦୁତିୟନ୍ତୋ ଧାତୁ, ଇନୋ’’ତି ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଟୀକାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ବହୂ ପନ ପଣ୍ଡିତା ଇମଂ ପାଠଂୟେୱ ଗହେତ୍ୱା ‘‘କଥିନ-ସଦ୍ଦୋ ମୁଦ୍ଧଜଦୁତିୟନ୍ତୋୟେୱ ହୋତି, ନ ଦନ୍ତଜୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି ଚେୱ ଲିଖନ୍ତି ଚ, ନ ପନେୱଂ ଏକନ୍ତତୋ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଟୀକାୟଂ କକ୍ଖଳପରିୟାୟଂ ଗୁଣସଦ୍ଦଭୂତଂ କଠିନସଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସାସନୱୋହାରତୋ ନାମସଦ୍ଦଭୂତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ପଞ୍ଚକଂ କକ୍ଖଳେ’’ତି। ଅନେକେସୁ ପନ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଦିପୋତ୍ଥକେସୁ ଜିନସାସନୱୋହାରତୋ ନାମସଦ୍ଦଭୂତୋ କଥିନ-ସଦ୍ଦୋ ଦନ୍ତଜୋୟେୱ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପଞ୍ଞାୟତି , ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ଅଭିଧାନପ୍ପଦୀପିକାଟୀକାୟମ୍ପି ୱଣ୍ଣୱିପରିୟାୟେ କଥିନନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା କତ୍ଥ ସିଲାଘାୟନ୍ତି ଧାତୁତୋ ଇନପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱା ସସଂୟୋଗତ୍ଥକାରଂ ନିସଂୟୋଗଂ କତ୍ୱା ସିଜ୍ଝତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ସିଲାଘାଦିସୁତ୍ତସ୍ସ ୱୁତ୍ତିୟଂ ‘‘ସିଲାଘ କତ୍ଥନେ’’ତି ୱଚନତୋ, ସଦ୍ଦନୀତିୟଞ୍ଚ ‘‘କତ୍ଥନଂ ପସଂସନ’’ନ୍ତି ୱଣ୍ଣିତତ୍ତା ଚ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଇଦଞ୍ଚ ୱଚନଂ ‘‘ଇଦଞ୍ହି କଥିନୱତ୍ତଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପ୍ପସତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ସମେତି। ଆଚରିୟା ପନ ‘‘କଠଧାତୁ ଇନପଚ୍ଚୟୋ’’ତି ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ‘‘କଠ ସମତ୍ଥନେ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୦୬; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୦୬; ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬; କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱଚନଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାୟା’’ତି ହେତୁମେୱ ଅତ୍ଥଭାୱେନ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା, ତଂ ପନ ଥିରଭାୱସ୍ସ ହେତୁୟେୱ।

କଥଂ ୱିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋତି? ଅଯଂ କଥିନ-ସଦ୍ଦୋ ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ନାମପଦଂ, ପଞ୍ଚସୁ ନାମେସୁ ସୁଦ୍ଧନାମଂ, ଚତୂସୁ ସୁଦ୍ଧନାମେସୁ ରୁଳ୍ହୀସୁଦ୍ଧନାମଂ, ଦ୍ୱୀସୁ ପାଟିପଦିକସଦ୍ଦେସୁ ଅନିପ୍ଫନ୍ନପାଟିପଦିକସଦ୍ଦୋ, ତସ୍ମା ୱିଗ୍ଗହୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

''ରୁଳ୍ହୀଖ୍ୟାତଂ ନିପାତଞ୍ଚୁ-ପସଗ୍ଗାଲପନଂ ତଥା;

ସବ୍ବନାମିକମେତେସୁ, ନ କତୋ ୱିଗ୍ଗହୋ ଛସୂ''ତି।

ଅଯମତ୍ଥୋ ''କଥିନନ୍ତି…ପେ… ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୦୬; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୦୬; ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬; କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱଚନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଅଥ ୱା ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା କଥତି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀତି କଥିନଂ, ଅଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାପାଠୱସେନ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଅଥ ୱା କଠତି କିଚ୍ଛେନ ଜୀୱତୀତି କଥିନୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ତସ୍ସ ଏସୋତି କଥିନୋ, ଥିରଭାୱୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି କଥିନଂ, ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାତଂ ଠ-କାରସ୍ସ ଥ-କାରଂ କତ୍ୱା କଥିନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ''କଠ କିଚ୍ଛଜୀୱନେ''ତି ଧାତ୍ୱତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଚ ''ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାଯ ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଟୀକାୱଚନେନ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୦୬; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୦୬; ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬; କଙ୍ଖା। ଅଭି। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଚ ସମେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା କଥୀଯତେ ସିଲାଘତେ ପସଂସୀଯତେ ବୁଦ୍ଧାଦୀହୀତି କଥିନଂ, ଅଯଂ ନଯୋ ''କତ୍ଥ ସିଲାଘାଯ''ନ୍ତି ଧାତ୍ୱତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଚ ''ଇଦଞ୍ହି କଥିନୱତ୍ତଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପ୍ପସତ୍ଥ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଚ ସମେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ସଙ୍ଖେପରୁଚିତ୍ତା ଆଚରିଯସ୍ସ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ଅତ୍ଥମେୱ ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ''କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ କେ ଲଭନ୍ତି, କେ ନ ଲଭନ୍ତୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କେ ଲଭନ୍ତୀତି କେ ସାଧେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚ ଜନା ଲଭନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚ ଜନା ସାଧେନ୍ତି। କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ହି ଦାଯକା ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଚତୁୱଗ୍ଗୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଠପେତ୍ୱା ତୀଣି କମ୍ମାନି ଉପସମ୍ପଦଂ ପୱାରଣଂ ଅବ୍ଭାନ''ନ୍ତି ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୮୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀଯନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପଠମପ୍ପୱାରଣାଯ ପୱାରିତାତି ଇଦଂ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥଭାୱସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅନ୍ତରାଯେନ ଅପୱାରିତାନମ୍ପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ କଥିନତ୍ଥାରସମ୍ଭୱତୋ। ତେନେୱ ''ଅପ୍ପୱାରିତା ୱା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଛିନ୍ନୱସ୍ସା ୱା ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତା ୱା ନ ଲଭନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାପି ନଲଭନ୍ତୀତି ନାନାସୀମାଯ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସା ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କଥିନତ୍ଥାରଂ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବେତି ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦଯୋ, ଅନୁପଗତାପି ତତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ଆନିସଂସନ୍ତି କଥିନାନିସଂସଚୀୱରଂ। ଏକଂ ଅତ୍ଥତଚୀୱରଂଯେୱ ହି କଥିନଚୀୱରଂ ନାମ ହୋତି, ଅୱସେସାନି ଚୀୱରାନି ୱା ସାଟକା ୱା କଥିନାନିସଂସାଯେୱ ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱୱତ୍ଥାନି ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବାନୀ''ତି। (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୬) ଇତରେସନ୍ତି ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତାନଂ।

ସୋ ଚେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଗଣପୂରକୋ ଚେୱ ହୋତି, ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଲଭତୀତି ଇମିନା ସାମଣେରାନଂ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତି। ସୋ ହି ପୁରିମିକାଯ ୱସ୍ସୂପଗତତ୍ତା ଆନିସଂସଂ ଲଭତି, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ପନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତତ୍ତା ଗଣପୂରକୋ ହୋତୀତି। ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତା କଥିନତ୍ଥାରକୁସଲା ନ ହୋନ୍ତୀତିଆଦିନା ''ଅଟ୍ଠଧମ୍ମକୋୱିଦୋ ଭିକ୍ଖୁ, କଥିନତ୍ଥାରମରହତୀ''ତି ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ (ୱି। ୱି। ୨୭୦୪) ଆଗତତ୍ତା ସଯଂ ଚେ ଅଟ୍ଠଧମ୍ମକୁସଲୋ, ସଯମେୱ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ, ଅଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠଧମ୍ମକୁସଲେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ନେତବ୍ବା, ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱାତି ସକାରିତୱଚନେନ ତେହି ବାହିରତୋ ଆଗତଥେରେହି ସଯଂ କଥିନଂ ନ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ସବ୍ବପୁବ୍ବକିଚ୍ଚାଦିକଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ତେ ପୁରିମିକାଯ ୱସ୍ସୂପଗତା ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠଭିକ୍ଖୂଯେୱ ଅତ୍ଥରାପେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି, ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ଅଞ୍ଞୋ ଆନିସଂସଂ ଲଭତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ନ ପନେୱଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଆନିସଂସୋ ପନ ଇତରେସଂଯେୱ ହୋତୀ''ତି। ଦାନଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାତି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଭୂତଂ ଅନ୍ନପାନାଦିଦାନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା। ନ ହି ତେ ୱତ୍ଥୁଦାନଂ ଲଭନ୍ତି।

କଥିନଚୀୱରଂଦେମାତି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ''ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଚୀୱରଂ ଦେମା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ''ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୦୭) କମ୍ମୱାଚାଯ ସମେତି। ଅଥ ଚ ପନ ପୁବ୍ବେ କତପରିଚଯତ୍ତା ''ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତି ଅୱୁତ୍ତେପି ସମ୍ପଦାନଂ ପାକଟନ୍ତି କତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତଂ ସିଯାତି। ଏତ୍ଥେକେ ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି ''ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଅୱୁତ୍ତେପି କାଲେ ଦିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ''ତି, ତତ୍ରେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ''ନ କାଲେ ଦିନ୍ନଂ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ''ତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ଯଞ୍ଚ କାଲେପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ଅକାଲଚୀୱରନ୍ତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦମ୍ମୀତିଆଦିନା ନଯେନ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମା''ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅକାଲଚିୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି,

ତସ୍ମା ପରମ୍ମୁଖାପି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖାପି ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକମେୱ ହୋତି, ନ ସଙ୍ଘିକଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତୀତି ‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା, ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘ଇମଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ’ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ଦେତୀ’’ତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ସତି ତଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭାଜେତବ୍ବଂ ହୋତି ୱା ନ ହୋତି ୱାତି? ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକଭୂତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସହଧମ୍ମିକସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଭାଜେତୁକାମୋ ଭାଜେଯ୍ୟ, ଅଭାଜେତୁକାମୋ ‘‘ଭାଜେତୂ’’ତି ନ କେନଚି ୱଚନୀଯୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ନ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ କେନଚି ଭାଜନୀଯଂ ହୋତୀ’’ତି ଟୀକାସୁ ଆଗମନତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଅଥେକେ ଆଚରିଯା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘କଥିନସ୍ସ ଏକଂ ମୂଲଂ ସଙ୍ଘୋତି (ପରି। ୪୦୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନେପି ସଙ୍ଘାଯତ୍ତଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ଯଥା କିଂ ‘ସୀମାଯ ଦମ୍ମି, ସେନାସନସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେପି ତଂ ଦାନଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି, ଯଥା ଚ ‘କଥିନଚୀୱରଂ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ’’ତି।

ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ‘‘କଥିନସ୍ସ ଏକଂ ମୂଲଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱଚନଂ (ପରି। ୪୦୮) କଥିନସ୍ସ ମୂଲଂ କଥିନସ୍ସ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଯଥା ହି ମୂଲେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ରୁକ୍ଖୋ ତିଟ୍ଠତି, ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ମୂଲଂ ରୁକ୍ଖସ୍ସ କାରଣଂ ହୋତି, ପତିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଘେ ୱିଜ୍ଜମାନେ କଥିନଂ ହୋତି, ନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନେ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘୋ କଥିନସ୍ସ ମୂଲଂ କଥିନସ୍ସ କାରଣଂ ନାମ ହୋତି। କଥଂ ସଙ୍ଘେ ୱିଜ୍ଜମାନେ କଥିନଂ ହୋତି? ସଙ୍ଘନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୁୱଗ୍ଗଭୂତେନ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରାରହସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ କଥିନଚୀୱରେ ଦିନ୍ନେଯେୱ ତେନ ଚୀୱରେନ ଅତ୍ଥତଂ କଥିନଂ ନାମ ହୋତି, ନୋ ଅଦିନ୍ନେ, ତସ୍ମା ଚତୁୱଗ୍ଗସଙ୍ଘେ ଅଲବ୍ଭମାନେ ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ‘‘କଥିନଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି କଥିନଂ ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ୱିହାରେ ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି, ତତ୍ଥ କଥିନଚୀୱରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଞ୍ଞତୋ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଚତୁୱଗ୍ଗସଙ୍ଘୋ ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୂରଣେ ସତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଲଭତି, ନାସତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଘେ ୱିଜ୍ଜମାନେଯେୱ କଥିନଂ ନାମ ହୋତି, ନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନେ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନସ୍ସ ମୂଲଭୂତତ୍ତଂ କାରଣଭୂତତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘କଥିନସ୍ସ ଏକଂ ମୂଲଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କଥିନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂଯେୱ ହୋତି, ନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଏତସ୍ମିଂ ପାଠେ ନ ଲବ୍ଭତି। ଯଥା କିଂ ‘‘କିଚ୍ଚାଧିକରଣସ୍ସ ଏକଂ ମୂଲଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୧୯) ଏତ୍ଥ ଅପଲୋକନକମ୍ମଞତ୍ତିକମ୍ମଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିକେ ସଙ୍ଘେ ୱିଜ୍ଜମାନେଯେୱ ହୋତି, ନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନେ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ କିଚ୍ଚାଧିକରଣସ୍ସ ମୂଲଭୂତତ୍ତଂ କାରଣଭୂତତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘କିଚ୍ଚାଧିକରଣସ୍ସ ଏକଂ ମୂଲଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଦିପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଥା ‘ସୀମାଯ ଦମ୍ମି, ସେନାସନସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତିଆଦୀସୁ ତଂ ଦାନଂ ସଙ୍ଘାଯତ୍ତମେୱ ହୋତି, ତଥା ‘କଥିନ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନେପି ସଙ୍ଘାଯତ୍ତମେୱ ସଙ୍ଘିକମେୱ ହୋତୀ’’ତି, ତଥାପି ଏୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ‘‘ସୀମାଯ ଦମ୍ମି, ସେନାସନସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତିଆଦୀସୁ ସୀମା ଚ ସେନାସନଞ୍ଚ ଦାନପଟିଗ୍ଗାହକା ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୀମଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ସେନାସନଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଯତ୍ତଂ ହୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ଦାନପଟିଗ୍ଗାହକୋୱ, ତସ୍ମା ‘‘ଇମଂ କଥିନଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦମ୍ମୀ’’ତି ପରମ୍ମୁଖା ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖା ୱା ଦିନ୍ନଂ କଥଂ ସଙ୍ଘାଯତ୍ତଂ ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅପରିଣତଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣାମେଯ୍ୟ, ନୱସୁ ଅଧମ୍ମିକଦାନେସୁ ଏକଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହୋପି ନୱସୁ ଅଧମ୍ମିକପଟିଗ୍ଗହେସୁ ଏକୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ପରିଭୋଗୋପି ନୱସୁ ଅଧମ୍ମିକପରିଭୋଗେସୁ ଏକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ନୱ ଅଧମ୍ମିକାନି ଦାନାନୀତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତି, ଚେତିଯସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞଚେତିଯସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେତି, ‘‘ନୱ ଅଧମ୍ମିକା ପରିଭୋଗା’’ତି ଆଗତଂ ପରିୱାରପାଠଇଞ୍ଚ (ପରି। ୩୨୯) ‘‘ନୱ ପଟିଗ୍ଗହପରିଭୋଗାତି ଏତେସଂଯେୱ ଦାନାନଂ ପଟିଗ୍ଗହା ଚ ପରିଭୋଗା ଚା’’ତି ଆଗତଂ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି।

ଅଥାପି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ଦାଯକୋ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ୱା ଗନ୍ଥଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ଅଭିଞ୍ଞାତସ୍ସ ୱା ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକସ୍ସ ୱା ପହିଣତି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି, ସଚେପି ଞାତିଉପଟ୍ଠାକେହି ପେସିତଂ ହୋତି, ଇମେ ତଯୋ ଜନା ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ଆରୁଳ୍ହାଯେୱ ମାତିକଂ, ସଙ୍ଘତୋ ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୱମେହି ଗନ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ହି ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ ନିସ୍ସାଯ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ଗନ୍ଥଧୁତଙ୍ଗାଦୀହି ପନ ଅନଭିଞ୍ଞାତୋ ଆୱାସିକଭିକ୍ଖୁ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଲଭତି, ତସ୍ମା ତେନ ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘତୋ ଗଣ୍ହାମି, ଉଦାହୁ ଯେ ଜାନାମି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ମାତିକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯଥା ଦାଯକା ୱଦନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୫), ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଚନଂ ଉପନିଧାଯ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପତ୍ତଲାଭୋ ସଙ୍ଘଂ ଆମସିତ୍ୱା ଦେନ୍ତୋ ସଙ୍ଘାଯତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି।

ଇମସ୍ମିମ୍ପି ୱଚନେ ଏୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ତସ୍ମିଂ ତୁ ନିମନ୍ତନେ ନ ପୁଗ୍ଗଲଂଯେୱ ନିମନ୍ତେତି, ଅଥ ଖୋ ସସଙ୍ଘଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିମନ୍ତେତି। ତତ୍ଥ ତୁ

‘‘ସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘତୋ ଗଣ୍ହାମି, ଉଦାହୁ ଯେ ଜାନାମି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଅନଭିଞ୍ଞାତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଲଭତି। ସଙ୍ଘଟ୍ଠେରସ୍ସ ପନ ସଙ୍ଘଂ ପରିହରିତ୍ୱା ୱସିତତ୍ତା ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଗହଣକାରଣଂ ନତ୍ଥି, ଗନ୍ଥଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ଅଭିଞ୍ଞାତପୁଗ୍ଗଲୋପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତନିସ୍ସିତତ୍ତା ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘତୋୟେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକସ୍ସପି ଦେୱସିକଂ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଭତ୍ତୱିଚାରଣତ୍ତା ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଗହଣକାରଣଂ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ସହ ସଙ୍ଘେନ ନିମନ୍ତିତତ୍ତା ‘‘ଇମେ ତୟୋ ଜନା ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ନିମନ୍ତନେ ସତିପି ସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତବ୍ବତୋତି। ଏୱଂ ‘‘ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ସସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିମନ୍ତିତତ୍ତା ସଙ୍ଘୋ ଗହେତବ୍ବୋ ହୋତି, ନ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ନିମନ୍ତିତତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଲାଭୋ ସଙ୍ଘାୟତ୍ତୋ’’ତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ , ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ପକରଣେସୁପି ‘‘ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଲାଭୋ ସଙ୍ଘାୟତ୍ତୋ’’ତି। ଚୀୱରଲାଭଖେତ୍ତଭୂତାସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ମାତିକାସୁ ଚ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତୀ’’ତି ଚ ୱିସୁଂ, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତୀ’’ତି ଚ ୱିସୁଂ ଆଗତଂ। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତୀତି ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା, ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଭନ୍ତେ ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ଦେତୀତି।

ଇଦାନି ପନ ଚୀୱରଂ ଦାତୁକାମା ଉପାସକା ୱା ଉପାସିକାୟୋ ୱା ସୟଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାସାଦୟୋ ଆଣାପେନ୍ତାପି ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଦାପେନ୍ତି, ସାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦଦନ୍ତାପି ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ୱା ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ୱା ହତ୍ଥେନ ଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଦଦନ୍ତି ‘‘ଇମଂ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା କତଂ, ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସମ୍ପାଦିତଂ, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ନିୱାସଥ ପାରୁପଥ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଭୋଗକରଣମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ। କେଚି ଅତ୍ଥଟ୍ଠକଥମ୍ପି କଥେନ୍ତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ସଙ୍ଘେନ ଆୟତ୍ତକାରଣଂ ନତ୍ଥି। ‘‘ସଚେ ପନ ‘ଇଦଂ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଞ୍ଚ ଦମ୍ମୀ’ତି ଏୱଂ ୱଦତି, ଥେରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଞ୍ଚ ପାପୁଣାତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ଆଗମନତୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଦେନ୍ତେ ପନ ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସିକାନଂ ପାପୁଣାତି, ଅନନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ପନ ନ ପାପୁଣାତି। ‘‘ଉଦ୍ଦେସଂ ଗହେତୁଂ ଆଗତୋ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସପି ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଆଗମନତୋ ବହିସୀମଟ୍ଠସ୍ସ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକସ୍ସପି ପାପୁଣାତି। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଦମ୍ମୀତି ୱୁତ୍ତେ ଉଦ୍ଦେସନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ଆଗମନତୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଦେନ୍ତେ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିକାରକାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ପାପୁଣାତି। ଏୱଂ ଦାୟକାନଂ ୱଚନାନୁରୂପମେୱ ଦାନସ୍ସ ପୱତ୍ତନତୋ ‘‘ଯଥା ଦାୟକା ୱଦନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୫) ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ୱଦନ୍ତି।

ଏୱଂ ଇଦାନି ଦାୟକା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଦେନ୍ତି, ସତେସୁ ସହସ୍ସେସୁ ଏକୋୟେୱ ପଣ୍ଡିତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଦାୟକୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦଦେୟ୍ୟ, ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀୱରଞ୍ଚ ସଙ୍ଘିକଭାୱନଟ୍ଠାୟ ଅକରିୟମାନଂ ନ ଛଡ୍ଡିୟା କମ୍ମୱାଚାୟ ଚ ଅରହଂ ହୋତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ଛଡ୍ଡିକମ୍ମୱାଚାୱିରୋଧତୋ। କଥଂ ୱିରୋଧୋତି ଚେ? ଛଡ୍ଡିୟା କମ୍ମୱାଚାୟ ଚ ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି କଥିନଚୀୱରସ୍ସ ସଙ୍ଘିକଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଦାନି ପନ ତଂ ଚୀୱରଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକ’’ନ୍ତି ୱଚନଟ୍ଠାନୁରୂପତୋ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ୱିରୋଧୋ। ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେୟ୍ୟ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଘୋତି ଧାତୁୟା କତ୍ତା ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁନୋତି ସମ୍ପଦାନଂ, ଇଧ ପନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ତସ୍ମିଂ କଥିନଚୀୱରେ ଅନିସ୍ସରଭାୱତୋ ସଙ୍ଘୋ କତ୍ତା ନ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣାଭାୱତୋ ସମ୍ପଦାନଂ ନ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ୱିରୋଧୋ। ଦାୟକେନ ପନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘିକଭୂତଂ କଥିନଚୀୱରଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେତି, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଛଡ୍ଡିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚଂ ଇଦାନି ମନୁସ୍ସା ‘‘ଛଡ୍ଡୀ’’ତି ୱୋହରନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ ‘‘ଛଡ୍ଡିଲଦ୍ଧଚୀୱର’’ନ୍ତି, ତଂ ଚୀୱରଦାୟକଞ୍ଚ ‘‘ଛଡ୍ଡିଲଦ୍ଧଦାୟକୋ’’ତି , ତସ୍ମା ସଙ୍ଘିକଚୀୱରମେୱ ଛଡ୍ଡିଲଦ୍ଧଂ ହୋତି, ନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀୱରଂ। ଛଡ୍ଡିଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ଚୀୱରଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅତ୍ଥାରକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚୀୱରଭାୱତୋତି।

ଅଥାପି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଦିନ୍ନନ୍ତି ପାଠଞ୍ଚ ‘ସାଧେନ୍ତୀ’ତି ପାଠଞ୍ଚ ‘ଆନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀ’ତି ପାଠଞ୍ଚ ଉପନିଧାୟ ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି, ତତ୍ଥାୟମାଚରିୟାନମଧିପ୍ପାୟୋ – ‘‘ଦିନ୍ନଂ ଇଦଂ ସଙ୍ଘେନା’’ତି ଏତ୍ଥ ଦା-ଧାତୁୟା ସଙ୍ଘେନାତି କତ୍ତା, ଇଦନ୍ତି କମ୍ମଂ, ଇମସ୍ସ କଥିନଚୀୱରସ୍ସ ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ତେନ ୱିଞ୍ଞାୟତି ‘‘କଥିନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀତି। ‘‘କଥିନତ୍ଥାରଂ କେ ଲଭନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କେ ଲଭନ୍ତୀତି କେ ସାଧେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚ ଜନା ସାଧେନ୍ତୀ’’ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଜନାତି ସଙ୍ଘୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇମିନାପି ୱିଞ୍ଞାୟତି ‘‘କଥିନନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ’’ତି। ଆନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ସବ୍ବେ ସୀମଟ୍ଠକଭିକ୍ଖୂ ଆନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତି, ଇମିନାପି ୱିଞ୍ଞାୟତି ‘‘କଥିନନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀ’’ତି।

ତତ୍ରାୟେଂ ଵିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ପୁବ୍ବେଦାୟକା ଚଗ୍ଗାରୋପି ପଚ୍ଚୟେ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ସଙ୍ଘସ୍ସେଵ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚତୁପଚ୍ଚୟଭାଜନକଥା ଅତିଵିତ୍ଥାରା ହୋତି। ଅପ୍ପକତୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ କଥିନଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ। ସାଧେନ୍ତୀତି ଚ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାୟକା ଚଗ୍ଗାରୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକୋ ଏକୋତି ପଞ୍ଚ ଜନା କଥିନଦାନକମ୍ମଂ ସାଧେନ୍ତୀତି ଵୁତ୍ତଂ। ଆନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଚ ଅନୁମୋଦନାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆନିସଂସଲାଭମେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଏତେହି ପାଠେହି ‘‘କଥିନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଦିନ୍ନଭାଵୋ କଥଂ ଵିଞ୍ଞାୟତୀତି? ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ପାଠଇପାଠଞ୍ଚ (ମହାଵ। ୩୦୭) ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଅଜ୍ଜ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୁନଦିଵସେ ଦେତି, ଅୟଂ ନିଚୟସନ୍ନିଧୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଵିଞ୍ଞାୟତୀତି। ସଙ୍ଘସନ୍ତକଭୂତଂ ଚୀଵରମେଵ ଦାନକିରିୟାୟ କମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘୋ କତ୍ତା, ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ପଦାନଂ ଭଵିତୁଂ ଅରହଭାଵୋ ଚ ଯଥାଵୁତ୍ତପାଠଇପାଠମେଵ ଉପନିଧାୟ ଵିଞ୍ଞାୟତୀତି।

ଏଵଂ ସନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘିକଂ କାତୁଂ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ସଚେ ସୋ ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲୋ ଦାୟକାନଂ ଏଵଂ ଵଦତି ‘‘ଉପାସକ ଦାନଂ ନାମ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନତୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲତରଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେହି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପୁନ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରାରହସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଵାଚାୟ ଦତ୍ୱା ତେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଯଥାଵିନୟଂ ଅତ୍ଥତେଯେଵ କଥିନଂ ନାମ ହୋତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲେନ ସାମଂଯେଵ ଅତ୍ଥତେ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପିତେପି ତଂ ଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି କଥିନତ୍ଥାରାରହଂ। ଯଦି ପନ ଦାୟକୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତତାୟ ‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ଜାନାମି, ଇମଂ ଚୀଵରଂ ତୁମ୍ହାକମେଵ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଵକ୍ଖତି, ଏଵଂ ସତି ପୁଗ୍ଗଲିକଵସେନେଵ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ତଂ ଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନମ୍ପି ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି।

ଯଦି ଏଵଂ ସମଣେନେଵ ସମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଚୀଵରଂ କଥଂ କଥିନତ୍ଥାରାରହଂ ଭଵେୟ୍ୟାତି? ନୋ ନ ଭଵେୟ୍ୟ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ‘‘କଥିନଂ କେନ ଦିନ୍ନଂ ଵଟ୍ଟତି? ଯେନ କେନଚି ଦେଵେନ ଵା ମନୁସ୍ସେନ ଵା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵା ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଦିନ୍ନଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଅଥ କସ୍ମା ପରମ୍ପରଭୂତେହି ଆଚରିଯେହି ଛଡ୍ଡିଲଦ୍ଧଚୀଵରତୋ ଅଵସେସାନି ଚୀଵରାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭାଜେତ୍ୱା ଏଵ ପରିଭୁଞ୍ଜିତାନୀତି? ଵୁଚ୍ଚତେ – ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଚରିୟପରମ୍ପରାଗତଅନୌସାରେନେଵ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, କେଚି ବହୂନଂ କିରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଵସେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ବହୁସ୍ସୁତାପି କେଚି ଥେରା ଅରୁଚନ୍ତାପି ପଵେଣିଭେଦଭୟେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅପରେ ରୁଚିଵସେନ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପାୟଞ୍ଚ ପରିଣାମେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ପକରଣମେଵାନୁଗତଭିକ୍ଖୂ ପନ ଯଥାପକରଣାଗତମେଵ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲିକଞ୍ଚ ଅମିସ୍ସଂ କତ୍ୱା, କାଲଚୀଵରଞ୍ଚ ଅକାଲଚୀଵରଞ୍ଚ ଅମିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନିଵିଭଙ୍ଗେ (ପାଚି। ୭୩୮) ‘‘ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅକାଲଚୀଵରଂ ‘କାଲଚୀଵର’ନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭାଜାପେସ୍ସତି, ଅଥ ଭଗଵା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟାପତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେସୀ’’ତି ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ଲଜ୍ଜୀପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅନେକ-ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାଦୟୋ ପକରଣେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ପକରଣମେଵାନୁଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ କିରିୟଂ ସଦ୍ଦହିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ଅନୁଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଭଗଵତୋ ହି ଧରମାନକାଲେ ଵା ତତୋ ପଚ୍ଛା ଵା ପୁବ୍ବେ ଦାୟକା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଚଗ୍ଗାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ସଙ୍ଘସ୍ସେଵ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘିକସେନାସନସ୍ସ ସଙ୍ଘିକଚୀଵରସ୍ସ ଚ ବାହୁଲ୍ଲତୋ ପୁବ୍ବାଚରିୟା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭାଜେତ୍ୱା ଏଵ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁ।

ଇଦାନି ପନ ଦାୟକା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଚଗ୍ଗାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସେନାସନମ୍ପି ଅଭିନଵଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲିକମେଵ ବହୁଲଂ ହୋତି, ଚୀଵରମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲିକମେଵ ବହୁଲଂ। ଦଲିଦ୍ଦାପି ସୁତ୍ତକନ୍ତନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ‘‘ଇମଂ ଚୀଵରଂ କଥିନକାଲେ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଚ ତଥେଵ ଵତ୍ୱା ଚ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତି, ମହଦ୍ଧନା ଚ ସାଟକସ୍ସ କୀଣିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଥେଵ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କଥେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ଦାନକାଲେ ଚ ‘‘ଇମଂ ଚୀଵରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ପୁତ୍ତଦାସାଦୟୋ ଵା ପେସେନ୍ତି, ସାମଂ ଵା ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୀଵରଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଵା ହତ୍ଥେ ଵା ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଚୀଵରଂ ତୁମ୍ହଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଵା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଵା ଦେନ୍ତି, ସତେସୁ ଵା ସହସ୍ସେସୁ ଵା ଏକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନତୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ କଥିନଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଵା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଵା ଦେତି, ତସ୍ସ ସା ଦକ୍ଖିଣା ସଙ୍ଘଗତା ହୋତି। ସଚେ ପନ ଦାୟକୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଭାଵମିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦକ୍ଖିଣା-ଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତାଦିଧମ୍ମଦେସନାୟ (ମ। ନି। ୩।୩୭୬ ଆଦୟୋ) ପୁଗ୍ଗଲିକଦାନତୋ ସଙ୍ଘିକଦାନସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଭାଵଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ତଵ ଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେତି, ଦାୟକୋପି ତସ୍ସ ଵଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ କଥିନଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଵା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଵା ଦେତି, ଏଵମ୍ପି ସା ଦକ୍ଖିଣା ସଙ୍ଘଗତା ହୋତି।

ଯଦି ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉୟ୍ୟୋଜିତୋପି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଦାୟକୋ ତସ୍ସ ଵଚନଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ଦେତି, ତସ୍ସ ସା ଦକ୍ଖିଣା ପୁଗ୍ଗଲଗତା ହୋତି। ଅଥ ପନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୟଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଏଵମ୍ପି ତଂ ଚୀଵରଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି, ତଂ ସଙ୍ଘିକଵସେନ ଭାଜେତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ଦାୟକୋପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ଦେତି, ପୁଗ୍ଗଲୋପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେ ତଂ ଚୀଵରଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ହୋତି, ନ କଥିନକାଲମତ୍ତେନ ଵା

କଥିନଓଚନମତ୍ତେନ ୱା ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ଇଦାନି ପନ ଇମିନା ନଯେନ ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀୱରଂଯେୱ ବହୁଲଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଆଚରିଯପରମ୍ପରା ପୱେଣିଂ ଅଭିନ୍ଦିତୁକାମା ସଙ୍ଘିକଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଭାଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁ । ଯଦି ମୁଖ୍ଯତୋ ସଙ୍ଘିକଂ ସିଯା, ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନତୋ ପରଂ ଏକସୂଚିମତ୍ତମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଧିକଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଲଭେଯ୍ଯ।

ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ସଙ୍ଘିକନ୍ତି ପନ ୱଦନ୍ତି, ଭାଜନକାଲେ ପନ ଇସ୍ସରୱତାଯ ଯଥାରୁଚି ୱିଚାରେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ମୁଖ୍ଯସଙ୍ଘିକନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ଅଭାଜେତୁକାମମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଭାଜାପେନ୍ତି, ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମାତା ପିତା ଞାତକା ଉପାସକାଦଯୋ ''ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଦେମ, ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦେମ, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକସ୍ସ ଦେମା''ତି, ଅଞ୍ଞେପି ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ଦାଯକା ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେମା''ତି ୱିଚାରେତ୍ୱା ପରମ୍ମୁଖାପି ''ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖାପି ପାଦମୂଲେ ୱା ହତ୍ଥେ ୱା ଠପେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ଆମସିତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘାଯତ୍ତଂ ନ ହୋତି, ''କଥିନଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱା ''କଥିନଂ ଦାତୁଂ ଗତୋ''ତି ୱା ''କଥିନଚୀୱର''ନ୍ତି ୱା ପୁବ୍ବାପରକାଲେସୁ ୱଚନଂ ପନ ମୁଖ୍ଯକଥିନଭୂତସ୍ସ ସଙ୍ଘିକଚୀୱରସ୍ସ କାଲେ ଦିନ୍ନତ୍ତା ତଦୁପଚାରତୋ ୱୋହାରମତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥା କିଂ? ''ଉପୋସଥିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ ଚୁଦ୍ଦସସୁ ସଙ୍ଘିକଭତ୍ତେସୁ ଅନ୍ତୋଗଧଂ ମୁଖ୍ଯସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି, ସମାଦିନ୍ନୋପୋସଥା ଦାଯକା ସାଯଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଭତ୍ତଭାଗଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେନ୍ତି, ତଂ ସଙ୍ଘୋ ସଲାକଭତ୍ତଂ ୱିଯ ଠିତିକଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଇତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ଇଦାନି ପନ ଦାଯକା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକସ୍ସ ୱା ଞାତିଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତି, ତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦିନ୍ନତ୍ତା ସଙ୍ଘିକଂ ନ ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଉପୋସଥଦିୱସେ ଦିନ୍ନତ୍ତା ମୁଖ୍ଯୱସେନ ପୱତ୍ତୋପୋସଥଭତ୍ତଂ ୱିଯ ତଦୁପଚାରେନ ''ଉପୋସଥଭତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୋହରୀଯତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲିକଭୂତଂ ଚୀୱରଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାରହଂ ନ ହୋତି, ସଙ୍ଘିକମେୱ ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାରହଂ ହୋତି, ତଦେୱ ଚ ପଞ୍ଚାନିସଂସକାରଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଣ୍ଡିତେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ''ଉପାସକା ସଙ୍ଘେ ଦେଥ, ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା ନିଯୋଜେତ୍ୱା ଦାପେତବ୍ବଂ, ସଯଂ ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପରିଚ୍ଚଜିତତ୍ତା ସଙ୍ଘିକଭୂତଂ ଚୀୱରଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାରହଞ୍ଚ ହୋତି ପଞ୍ଚାନିସଂସନିପ୍ଫାଦକଞ୍ଚ। ଏୱଂ ନିଯୋଜନଞ୍ଚ ''ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା''ତି (ମ। ନି। ୩। ୩୭୬) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅନୁଗତଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପରିକମ୍ମଂକରୋନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଞ୍ଚ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଅପୁଚ୍ଛିତେ ପନ ଏୱଂ କଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଖଲିମକ୍ଖିତସାଟକୋତି ଅହତୱତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଟ୍ଠୁ ଧୋୱିତ୍ୱାତିଆଦିନା ସପୁବ୍ବକରଣଂ ଅତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଧୋୱନସିବ୍ବନରଜନକପ୍ପକରଣେନ ହି ୱିଚାରଣଛେଦନବନ୍ଧନାନିପି ଦସ୍ସିତାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ଅତ୍ଥାରଦସ୍ସନେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଅଧିଟ୍ଠାନାନିପି ଦସ୍ସେତି। ସୂଚିଆଦୀନି ଚୀୱରକମ୍ମୁପକରଣାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବହୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ସିବ୍ବନସ୍ସ ଉପକରଣନିଦସ୍ସନଂ। ତଦହେୱାତି ଇଦଂ ପନ କରଣସନ୍ନିଧିମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦାଯକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସାଟକଂ ଲଦ୍ଧଦିୱସେଯେୱ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅଦେନ୍ତେ ନିଚଯସନ୍ନିଧି ହୋତି। ଅତ୍ଥାରକେନପି ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧଦିୱସେଯେୱ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅକରୋନ୍ତେ କରଣସନ୍ନିଧି ହୋତି।

ଅଞ୍ଞାନି ଚ ବହୂନି ଆନିସଂସୱତ୍ଥାନି ଦେତୀତି ଇମିନା ଅତ୍ଥରିତବ୍ବସାଟକୋଯେୱ କଥିନସାଟକୋ ନାମ, ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ସାଟକା ବହୱୋପି କଥିନାନିସଂସାଯେୱ ନାମାତି ଦସ୍ସେତି। ଏତେନ ଚ ''କଥିନାନିସଂସୋ''ତି ୱତ୍ଥାନିଯେୱ ୱୁତ୍ତାନି ନ ଅଗ୍ଘୋତି ଦୀପେତି। ଯଦି ଅଗ୍ଘୋ ୱୁତ୍ତୋ ସିଯା, ଏୱଂ ସତି ''ବହ୍ୱାନିସଂସାନି କଥିନୱତ୍ଥାନି ଦେତୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ପନ ଅୱତ୍ୱା ''ବହୂନି କଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥାନି ଦେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ଞାଯତି ''ନ ଅଗ୍ଘୋ ୱୁତ୍ତୋ''ତି, ତସ୍ମା ବହ୍ୱାନିସଂସଭାୱୋ ଅଗ୍ଘୱସେନ ନ ଗହେତବ୍ବୋ, ଅଥ ଖୋ ୱତ୍ଥୱସେନେୱ ଗହେତବ୍ବୋତି। ଇତରୋତି ଅଞ୍ଞୋ ଦାଯକୋ। ତଥାତଥା ଓୱଦିତ୍ୱା ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋତି ''ଉପାସକ ଦାନଂ ନାମ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ, ଅତ୍ଥାରୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପକାରତ୍ଥାଯ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତସ୍ମା ଞତ୍ତିଲଦ୍ଧମ୍ପି ଅଲଦ୍ଧମ୍ପି ମହପ୍ଫଲମେୱା''ତି ୱା ''ଉପାସକ ଅଯମ୍ପି ଦାଯକୋ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଦେତି, ତ୍ୱମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଦେସି, ଭଗୱତା ଚ –

'ଯୋ ସୀଲୱା ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ;

ଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ସୁପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଠଆରଂ;

ତଂ ୱେ ଦାନଂ ୱିପୁଲଫଲନ୍ତି ବ୍ରୂମୀ’ତି। (ମ। ନି। ୩।୩୮୨) –

ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହପ୍ଫଲମେୱା’’ତି ୱା ଇତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଚୀୱରଂ ଦେତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ଯୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୂ –

‘‘ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ସପ୍ପାଯଂ, ଞତ୍ତି ଚ ଅନୁସାୱନଂ;

କପ୍ପବିନ୍ଦୁ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ, ଅଧିଟ୍ଠାନତ୍ଥରାନି ଚ;

ନିଯୋଜନାନୁମୋଦା ଚ, ଇଚ୍ଚଯଂ କଥିନେ ୱିଧୀ’’ତି। –

ଇମଂ ଗାଥଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାଯ ପଠମଂ କଥିନଚୀୱରସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ସପ୍ପାଯପୁଚ୍ଛନଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି, ତଦଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ…ପେ… ପୁବ୍ବକରଣଂ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ଥାରଂ ଜାନାତି, ମାତିକଂ ଜାନାତି, ପଲିବୋଧଂ ଜାନାତି, ଉଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଆନିସଂସଂ ଜାନାତୀ’’ତି ପରିୱାରପାଠଇଯଞ୍ଚ (ପରି। ୪୦୯),

‘‘ଅଟ୍ଠଧମ୍ମୱିଦୋ ଭିକ୍ଖୁ, କଥିନତ୍ଥାରମରହତି;

ପୁବ୍ବପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଧିଟ୍ଠା-ନତ୍ଥାରୋ ମାତିକାତି ଚ;

ପଲିବୋଧୋ ଚ ଉଦ୍ଧାରୋ, ଆନିସଂସା ପନଟ୍ଠିମେ’’ତି। (ୱି। ୱି। ୨୭୦୪, ୨୭୦୬) –

ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପକରଣେ ଚ ଆଗତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ଅନାଗତତ୍ତା ଚ ‘‘ପୁବ୍ବକରଣଂ ସତ୍ତହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତଂ ଧୋୱନେନ ୱିଚାରଣେନ ଛେଦନେନ ବନ୍ଧନେନ ସିବ୍ବନେନ ରଜନେନ କପ୍ପକରଣେନା’’ତି ପରିୱାରପାଠଇଯଞ୍ଚ (ପରି। ୪୦୮),

‘‘ଧୋୱନଞ୍ଚ ୱିଚାରୋ ଚ, ଛେଦନଂ ବନ୍ଧନମ୍ପି ଚ;

ସିବ୍ବନଂ ରଜନଂ କପ୍ପଂ, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ୱି। ୱି। ୨୭୦୭) –

ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପକରଣେ ଚ ୱୁତ୍ତେସୁ ସତ୍ତସୁ ପୁବ୍ବକରଣେସୁ ଅନାଗତତ୍ତା ଚ।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ପକରଣେସୁ ଅନାଗତମେୱ, ଅଥ ଖୋ ଯୁତ୍ତିପି ନ ଦିସ୍ସତି। କଥଂ? ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅଦିନ୍ନଂ ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଆହାରଂ ଆହାରେଯ୍ଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉଦକଦନ୍ତପୋନା, ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୬୫) ଯାୱକାଲିକାଦୀସୁ ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବେସୁ ଚତୂସୁ କାଲିକୱତ୍ଥୂସୁ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚୀୱରେ, ତଂ ପନ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନମ୍ପି ପରମ୍ମୁଖା ଦିନ୍ନମ୍ପି ଲବ୍ଭତେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘ଇମଂ ତୁମ୍ହାକ’ନ୍ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ଦେତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦାଯକେନ ଚୀୱରେ ଦିନ୍ନେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନମତ୍ତମେୱ ପମାଣଂ ହୋତି।

ସପ୍ପାଯପୁଚ୍ଛନଞ୍ଚ ଏୱଂ କରୋନ୍ତି – ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘ଭୋନ୍ତୋ ସଙ୍ଘା ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନେ ସମ୍ପତ୍ତେ କସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସପ୍ପାଯାରହଂ ହୋତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସପ୍ପାଯାରହଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦତି, ସପ୍ପାଯୈତି ଚ ନିୱାସନପାରୁପନତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ ୱଚନେ ସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଧିପ୍ପାଯତୋ ଚ ଯୁତ୍ତି ଗୱେସିତବ୍ବା ହୋତି। କଥଂ? ସଦ୍ଦତୋ ୱଗ୍ଗଭେଦେ ସତିଯେୱ ବହୁୱଚନଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଅଭେଦେ, ଏୱଂ ସଦ୍ଦତୋ। ସପ୍ପାଯୈତିୱଚନଞ୍ଚ ଅନୁରୂପତ୍ଥେଯେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ନିୱାସନପାରୁପନତ୍ଥେ, ଏୱଂ ଅତ୍ଥତୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି, ନ ନିୱାସନପାରୁପନତ୍ଥଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୩୦୭) ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯୁତ୍ତି ଗୱେସିତବ୍ବା ହୋତି। ‘‘ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ସପ୍ପାଯ’’ନ୍ତିଆଦିଗାଥାପି କତ୍ଥଚି ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଦୀସୁ ଚ ନ

ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ବହୂ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରା, ୱୁଡ୍ଢସ୍ସ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ କଥିନଚୀୱରସ୍ସ ସଙ୍ଗିକତ୍ତା ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗିକଂ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ପଟିବାହିତବ୍ବଂ, ଯୋ ପଟିବାହେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ଇମିନା ପାଠେନନଯେନ (ଚୂଳୱ. ୩୧୧) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନେୱ ନଯେନ ସବ୍ବେସୁ ବଲୱଚୀୱରେସୁ ସନ୍ତେସୁପି ୱୁଡ୍ଢସ୍ସେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ୱୁଡ୍ଢେସୁ...ପେ... ଦାତବ୍ବନ୍ତି କରଣସନ୍ନିଧିମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ''ସଚେ ୱୁଡ୍ଢୋ''ତ୍ୟାଦି। ନୱକତରେନପି ହି କରଣସନ୍ନିଧିଂ ମୋଚେତ୍ୱା କଥିନେ ଅତ୍ଥତେ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପଞ୍ଚାନିସଂସଲାଭୋ ହୋତୀତି। ଅପିଚାତିଆଦିନା ସଙ୍ଘେନ କତ୍ତବ୍ବୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ୱଚନକ୍କମୋ ପନ ଏୱଂ କାତବ୍ବୋ – କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ସଙ୍ଘେ ସୀମାଯ ସନ୍ନିପତିତେ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ''ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ କଥନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେଯ୍ୟ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ''ଯୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ, ତସ୍ସା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତତୋ ପୁରିମେନ ''ବହୂ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରା''ତି ୱା ''ନତ୍ଥି ଇଧ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରା''ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ଅପରେନ ''ତେନ ହି ୱୁଡ୍ଢସ୍ସା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପୁନ ପୁରିମେନ ''କୋ ଏତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଇତରେନ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପୁନ ପୁରିମେନ ''ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଦହେୱ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥରିତୁଂ ସକ୍କୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଇତରେନ ''ସୋ ସକ୍କୋତୀ''ତି ୱା ''ସଙ୍ଘୋ ମହାଥେରସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପୁନ ପୁରିମେନ ''ସୋ ମହାଥେରୋ ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଇତରେନ ''ଆମ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତତୋ ''ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତିଆଦିୱଚନଂ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେଯ୍ୟ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ''ନ୍ତି ଇମାଯ ଞତ୍ତିପାଠେନ ସମେତି। ''ଯୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ, ତସ୍ସା''ତିଆଦି ''ସଙ୍ଘେନ କସ୍ସା''ତିଆଦି ''ସଙ୍ଘେନ କସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ଯୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ (ମହାୱ. ଅଟ୍ଠ. ୩୦୬) ସମେତି। ''ସୋ ମହାଥେରୋ ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ''ତିଆଦି ''ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ''ନ୍ତିଆଦିକାଯ ପରିୱାରପାଠେନ (ପରି. ୪୦୯) ସମେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ପନ ଦୀଯତି, ତସ୍ସ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମିନା ଇମସ୍ସ କଥିନଦାନକମ୍ମସ୍ସ ଗରୁକତ୍ତା ନ ଅପଲୋକନମତ୍ତେନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେତି। ଗରୁକଲହୁକାନଂ ଭେଦୋ କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଏୱଂ ଦିନ୍ନେ ପନ କଥିନେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଚେ ତଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ନିଟ୍ଠିତପରିକମ୍ମମେୱ ହୋତୀତି ଇମିନା କଥିନଦୁସ୍ସଂ ନାମ ନ କେୱଲଂ ପକତିସାଟକମେୱ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ପରିନିଟ୍ଠିତସତ୍ତୱିଧପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଚୀୱରମ୍ପି ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଦିନ୍ନେ ସତ୍ତୱିଧପୁବ୍ବକିଚ୍ଚକରଣେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣାଦୀନିଯେୱ କାତବ୍ବାନି। ସଚେ ପନ କିଞ୍ଚି ଅପରିନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ଅନ୍ତମସୋ କପ୍ପବିନ୍ଦୁମତ୍ତମ୍ପି, ତଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱାଯେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣାଦୀନି କାତବ୍ବାନି। ଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପାସକପଟ୍ଟାନି ପନ ସିବ୍ବନତ୍ତୋଗଧାନି, ତାନିପି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱାଯେୱ କାତବ୍ବାନି। ଅନିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଅନିଟ୍ଠିତସିବ୍ବନକିଚ୍ଚମେୱ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା. ଅଟ୍ଠ. ୨.୪୬୨-୪୬୩) ''ତତ୍ଥ କତନ୍ତି ସୂଚିକମ୍ମପରିଯୋସାନେନ କତଂ, ସୂଚିକମ୍ମପରିଯୋସାନଂ ନାମ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୂଚିଯା କତ୍ତବ୍ବଂ। ପାସକପଟ୍ଟଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପରିଯୋସାନଂ କତ୍ୱା ସୂଚିଯା ପଟିସାମନ''ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ହି କଥିନୱତ୍ତଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପ୍ପସତ୍ଥନ୍ତି ''ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ ପଞ୍ଚ କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ପସତ୍ଥଂ।

କତପରିଯୋସିତଂ ପନ କଥିନଂ ଗହେତ୍ୱାତି –

''ଧୋୱନଞ୍ଚ ୱିଚାରୋ ଚ, ଛେଦନଂ ବନ୍ଧନମ୍ପି ଚ;

ସିବ୍ବନଂ ରଜନଂ କପ୍ପଂ, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। (ୱି. ୱି. ୨୭୦୭) –

ୱୁତ୍ତାନି ସତ୍ତୱିଧପୁବ୍ବକରଣାନି କତ୍ୱା ପରିଯୋସାପିତଂ କଥିନଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅତ୍ଥାରକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବେ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ପୋରାଣିକଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ''ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା, ତତୋ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ନୱଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ''ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ତତୋ ଅତ୍ଥରଣକାଲେ ତମେୱ ଅଧିଟ୍ଠିତସଙ୍ଘାଟିଂ ''ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ''ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ଇତରେସୁ। ଏତେନ କଥିନତ୍ଥାରଣଂ ନାମ ୱଚୀଭେଦକରଣମେୱ ହୋତି, ନ କିଞ୍ଚି କାଯୱିକାରକରଣନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି । ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ (କଙ୍ଖା. ଅଭି. ଟୀ. କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ତଥାୱଚୀଭେଦକରଣମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ତିୱିଧୋ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ସଙ୍ଘାଟିୟା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ, ‘‘ଇମଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ, ‘‘ଇମଂ ଅନ୍ତରୱାସକଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ଅନ୍ତରୱାସକସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୮) ‘‘ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତୋ ସଙ୍ଘାଟିୟା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନା’’ତି। ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ତିୱିଧଂ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ସଙ୍ଘାଟିୟା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ‘‘ଇମଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ‘‘ଇମଂ ଅନ୍ତରୱାସକଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ଅନ୍ତରୱାସକସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୮) ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତଂ ସଙ୍ଘାଟିୟା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନା’’ତି।

ଅଥ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଦୁୱିଧଂ କାୟେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ୱାଚାୟ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପୋରାଣିକଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନୱଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେନ ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା କାୟୱିକାରକରଣେନ କାୟେନ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱାଚାୟ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଚୀୱରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନାନି କାୟେନ ୱା ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱାଚାୟ ୱା ଅଧିଟ୍ଠେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା…ପେ… ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା’’ତି। ଅଥ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଦୁୱିଧଂ ସମ୍ମୁଖାଧିଟ୍ଠାନପରମ୍ମୁଖାଧିଟ୍ଠାନୱସେନ। ତତ୍ଥ ୟଦି ଚୀୱରଂ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତଂ ହୋତି, ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ଅଥ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ୱା ସାମନ୍ତୱିହାରେ ୱା ହୋତି, ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ତତ୍ର ଦୁୱିଧଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ସଚେ ହତ୍ଥପାସେ ହୋତୀ’’ତିଆଦି, ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୁସାୟଞ୍ଚ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଦୁୱିଧନ୍ତି ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖାଭେଦେନ ଦୁୱିଧ’’ନ୍ତି।

ଅତ୍ଥାରୋ କତିୱିଧୋ? ଅତ୍ଥାରୋ ଏକୱିଧୋ। ୱଚୀଭେଦକରଣେନେୱ ହି ଅତ୍ଥାରୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନ କାୟୱିକାରକରଣେନ। ଅୟମତ୍ଥୋ ୟଥାୱୁତ୍ତ-ପରିୱାରପାଠଇଯା ଚ ‘‘ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ତଥାୱଚୀଭେଦକରଣମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୁସାୱଚନେନ ଚ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥାରୋ ତିୱିଧୋ ୱତ୍ଥୁପ୍ପଭେଦେନ। ତତ୍ଥ ୟଦି ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ ହୋତି, ପୋରାଣିକା ସଙ୍ଘାଟି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା, ନୱା ସଙ୍ଘାଟି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ‘‘ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା। ଅଥ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ ହୋତି, ପୋରାଣକୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବୋ, ନୱୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ‘‘ଇମିନା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା। ଅଥ ଅନ୍ତରୱାସକେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ ହୋତି, ପୋରାଣକୋ ଅନ୍ତରୱାସକୋ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବୋ, ନୱୋ ଅନ୍ତରୱାସକୋ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ‘‘ଇମିନା ଅନ୍ତରୱାସକେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୧୩) ‘‘ସଚେ ସଙ୍ଘାଟିୟା’’ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ସିୟା – କିଂ ପନ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ୱିସେସଂ କତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବାତି? ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଆଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଚୀୱରଂ ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ, ନ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ୱିସେସତୋ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ପୁବ୍ବେ ଅଲଦ୍ଧନାମତ୍ତା। ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ପନ ଚୀୱରଂ ୱିସେସତୋୟେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ, ନ ସାମଞ୍ଞତୋ। କସ୍ମା? ପଟିଲଦ୍ଧୱିସେସନାମତ୍ତା । ଇଧ ପନ କଥିନାଧିକାରେ ପୁବ୍ବେୱ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତତ୍ତା ୱିସେସତୋୟେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୮) କଥିନାଧିକାରେ ‘‘ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତୋ ସଙ୍ଘାଟିୟା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନା’’ତି। କିଂ ପନ ନିଚ୍ଚତେଚୀୱରିକୋୟେୱ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଲଭତି, ଉଦାହୁ ଅୱତ୍ଥାତେଚୀୱରିକୋପୀତି? ତେଚୀୱରିକୋ ଦୁୱିଧୋ ଧୁତଙ୍ଗତେଚୀୱରିକୱିନୟତେଚୀୱରିକୱସେନ। ତତ୍ଥ ଧୁତଙ୍ଗତେଚୀୱରିକୋ ‘‘ଅତିରେକଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପାମି, ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗଂ ସମାଦିୟାମୀ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରଣତୋ ସବ୍ବକାଲମେୱ ଧାରେତି। ୱିନୟତେଚୀୱରିକୋ ପନ ୟଦା ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ତଥା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରେତି। ୟଦା ପନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଆଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ତଥା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧାରେତି, ତସ୍ମା ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁପ୍ପରିହାରତ୍ତା ସବ୍ବଦା ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅୱସେନ ଧାରେନ୍ତୋପି ତଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଆସନ୍ନେ କାଲେ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋପି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଲଭତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କଚ୍ଚି ନୁ ଭୋ କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମାୟମେୱ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞସୀମାୟାତି? ୟଦି କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାଭଣନବଦ୍ଧସୀମା ୱସ୍ସୂପନାୟିକଖେତ୍ତଭୂତୌପଚାରସୀମାୟ ଅନ୍ତୋ ଠିତା, ଏୱଂ ସତି ତସ୍ମିଂୟେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ‘‘ପରିନିଟ୍ଠିତପୁବ୍ବକରଣମେୱ ଚେ ଦାୟକୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାୟ ଦାତବ୍ବଂ। ତେନ ଚ ତସ୍ମିଂୟେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁମୋଦାପେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୮) ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି। ୟଦି ଏୱଂ ‘‘ତସ୍ମିଂୟେୱ

ସୀମମଣ୍ଡଲେ’’ଇଚ୍ଚେୱ ଟୀକାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ସୀମମଣ୍ଡଲେ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ‘‘କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାଭଣନବଦ୍ଧସୀମା ୱସ୍ସୂପନାଯିକଖେତ୍ତଭୂତୌପଚାରସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ଠିତା’’ତି ୱିସେସଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମା ହି ବଦ୍ଧସୀମାଭୂତା, କଥିନତ୍ଥାରସୀମା ପନ ଉପଚାରସୀମାଭୂତା, ଉପଚାରସୀମା ଚ ନାମ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱାପି ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ସା ସୀମା ବଦ୍ଧସୀମା ଚ ହୋତି ଉପଚାରସୀମା ଚାତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚଂ ଭଣିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ସୀମମଣ୍ଡଲେ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅତ୍ଥରଣଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ‘‘ଉପଚାରସୀମାଯ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ‘‘ୱସ୍ସୂପନାଯିକଖେତ୍ତଭୂତୌପଚାରସୀମାଯା’’ତି, ତମ୍ପି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଖେତ୍ତଭୂତାଯ ଏୱ ଉପଚାରସୀମାଯ କଥିନତ୍ଥାରଂ କାତୁଂ ଲଭତି, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୌପଚାରସୀମାଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସାପି ନ ଲଭନ୍ତୀତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଯଥିଚ୍ଛସି, ତଥା ଭୱତୁ, ଅପି ତୁ ଖଲୁ ‘‘କମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାଭୂତା, କଥିନତ୍ଥାରସୀମା ଉପଚାରସୀମାଭୂତା’’ତି ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାଭୂତଭାୱୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କଥିନତ୍ଥାରସୀମାଯଂ ତାୱ ଉପଚାରସୀମାଭୂତଭାୱୋ ‘‘ସଚେ ପନ ଏକସୀମାଯ ବହୂ ୱିହାରା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଏକତ୍ଥ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠକଥାଯ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ ‘‘ଏକସୀମାଯାତି ଏକୌପଚାରସୀମାଯାତି ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। କମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମାଯ ବଦ୍ଧସୀମାଭୂତଭାୱୋ ପନ ‘‘ତେ ଚ ଖୋ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଏକସୀମାଯଂ ଠିତା। ସୀମା ଚ ନାମେସା ବଦ୍ଧସୀମା ଅବଦ୍ଧସୀମାତି ଦୁୱିଧା ହୋତୀ’’ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ଚ ‘‘ସୀମା ଚ ନାମେସା କତମା, ଯତ୍ଥ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତା କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ସୀମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଭାଗୱନ୍ତାନଂ ସଭାୱୱିଭାୱନଂ ୱିଭାଗଦସ୍ସନମୁଖେନେୱ ହୋତୀତି ‘ସୀମା ଚ ନାମେସା’ତିଆଦିମାହା’’ତି ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ଚ ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ତତ୍ଥ କତିୱିଧା ବଦ୍ଧସୀମା, କତିୱିଧା ଅବଦ୍ଧସୀମାତି? ତିୱିଧା ବଦ୍ଧସୀମା ଖଣ୍ଡସୀମାସମାନସଂୱାସସୀମାଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାୱସେନ। ତିୱିଧା ଅବଦ୍ଧସୀମା ଗାମସୀମାଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାୱସେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଏୱଂ ଏକାଦସ ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସମ୍ମତା ସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଖଣ୍ଡସୀମା ସମାନସଂୱାସସୀମା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାତି ତସ୍ସାଯେୱ ଭେଦୋ। ଅବଦ୍ଧସୀମା ପନ ଗାମସୀମା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାତି ତିୱିଧା’’ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ତୀସୁ ବଦ୍ଧସୀମାସୁ , ତୀସୁ ଅବଦ୍ଧସୀମାସୂତି ଛସୁଯେୱ ସୀମାସୁ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତସଙ୍ଘସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯାଦିକମ୍ମସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଭାୱୱଚନତୋ ସୁଦ୍ଧାଯ ଉପଚାରସୀମାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ଅଭଣିତବ୍ବଭାୱୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ସତି ତଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱାପି ଉପଚାରସୀମାଯ ଗମନତୋ ସା ବଦ୍ଧସୀମା କମ୍ମୱାଚାଭଣନାରହା ଚ ହୋତି କଥିନତ୍ଥାରାରହା ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନନୁ ଚ ପନ୍ନରସୱିଧା ସୀମା ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଆଗତା, ଅଥ କସ୍ମା ଛଠେୱ ୱୁତ୍ତାତି? ସଚ୍ଚଂ, ତାସୁ ପନ ପନ୍ନରସସୁ ସୀମାସୁ ଉପଚାରସୀମା ସଙ୍ଘଲାଭୱିଭଜନାଦିଟ୍ଠାନମେୱ ହୋତି, ଲାଭସୀମା ତତ୍ରୁପ୍ପାଦଗହଣଟ୍ଠାନମେୱ ହୋତୀତି ଇମା ଦ୍ୱେ ସୀମାଯୋ ସଙ୍ଘକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋନ୍ତି, ନିଗମସୀମା ନଗରସୀମା ଜନପଦସୀମା ରଟ୍ଠସୀମା ରଜ୍ଜସୀମା ଦୀପସୀମା ଚକ୍କୱାଳସୀମାତି ଇମା ପନ ସୀମାଯୋ ଗାମସୀମାଯ ସମାନଗତିକା ଗାମସୀମାଯମେୱ ଅନ୍ତୋଗଧାତି ନ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପଚାରସୀମାଯ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗତଭାୱୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ‘‘ଉପଚାରସୀମା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେନ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିକ୍ଖେପପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନାନଂ ଅନ୍ତୋ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ତଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପଚାରସୀମା ଗତା। ତଥା ହି ‘‘ଇମିସ୍ସା ଉପଚାରସୀମାଯ ‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମସୀମନ୍ତରିକାସୁ ଠିତାନମ୍ପି ପାପୁଣାତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଞାଯତି ‘‘ଉପଚାରସୀମାଯ ଅନ୍ତୋ ଠିତା ବଦ୍ଧସୀମା ଉପଚାରସୀମାପି ନାମ ହୋତୀ’’ତି। ହୋତୁ, ଏୱଂ ସତି ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ସତି ତତ୍ଥେୱ କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଅୱିଜ୍ଜମାନାଯ କଥଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀତି? ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଅୱିଜ୍ଜମାନାଯ ବହିଉପଚାରସୀମାଯଂ ୱିଜ୍ଜମାନବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ଉଦକୁକ୍ଖେପଲଭନଟ୍ଠାନଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତ୍ୱା ପୁନ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପନାଯିକଖେତ୍ତଭୂତାଯ ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନନୁ ଚ ଭୋ ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅତ୍ଥାରୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ପରିନିଟ୍ଠିତପୁବ୍ବକରଣମେୱ ଚେ ଦାଯକୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ

ଦେତି, ସମ୍ପତିଚ୍ଛିତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ଦାତବ୍ବଂ। ତେନ ଚ ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନ୍ତରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁମୋଦାପେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତେନ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୱଚନେନ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୮) ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନନୁ ଅୱୋଚୁମ୍ହ ''କମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାଭୂତା, କଥିନତ୍ଥାରସୀମା ଉପଚାରସୀମାଭୂତା''ତି। ତସ୍ମା ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୱଚନେନ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରତ୍ତା ସମଗ୍ଗଂ ସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତ୍ୱା ଉପଚାରସୀମବଦ୍ଧସୀମଭୂତେ ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱିହାରେ ଅତ୍ଥରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରେ ଅହୋନ୍ତେପି ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ତତ୍ଥେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଭାୱୋ ଅମ୍ହେହିପି ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଯଦି ପନ ନ ଚେୱ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରୋ ହୋତି, ନ ଚ ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ବଦ୍ଧସୀମା ଅତ୍ଥି, ଏୱରୂପେ ୱିହାରେ କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ଉଦକୁକ୍ଖେପଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପନାଯିକଖେତ୍ତଭୂତାଯ ଉପଚାରସୀମାଯ ଠତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ। ଏୱମେୱ ପରମ୍ପରଭୂତା ବହୱୋ ଆଚରିଯୱରା କରୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅପରେ ପନ ଆଚରିଯା ''ବଦ୍ଧସୀମୱିରହାଯ ସୁଦ୍ଧୌପଚାରସୀମାଯ ସତି ତସ୍ସଂଯେୱ ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାପି ୱାଚେତବ୍ବା, କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ନେସମଧିପ୍ପାଯୋ – ''କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯନ୍ତି ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) କଥିନତ୍ଥାରଟ୍ଠାନଭୂତାଯ ସୀମାଯ ଉପଚାରସୀମାଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସଂଯେୱ ଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୮) ପୁବ୍ବେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠପାଠେ ''ତସ୍ମିଂଯେୱ ସୀମମଣ୍ଡଲେ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନ୍ତରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁମୋଦାପେତବ୍ବୋ''ତି କମ୍ମୱାଚାଭଣନସୀମାଯମେୱ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଭାୱୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅତ୍ଥରଣଂ ନ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ସଂଯେୱ ଉପଚାରସୀମାଯଂ କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥାରୋ କାତବ୍ବୋ, ଉପଚାରସୀମତୋ ବହି ଠିତଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ଥରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି।

ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ଇଦଂ ଭାସନ୍ତରେସୁ ''ଞତ୍ତୀ''ତି କଥିତଂ କଥିନଦାନକମ୍ମଂ ଚତୂସୁ ସଙ୍ଘକମ୍ମେସୁ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ହୋତି, ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମସ୍ସ ନୱସୁ ଠାନେସୁ କଥିନଦାନଂ, ଗରୁକଲହୁକେସୁ ଗରୁକଂ, ଯଦି ''ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଚତ୍ତାରି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି କାତବ୍ବାନୀ''ତି ପକରଣେସୁ ଆଗତଂ ଅଭୱିସ୍ସା, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତେସଂ ଆଚରିଯାନଂ ୱଚନାନୁରୂପତୋ ଉପଚାରସୀମାଯଂ କଥିନଦାନଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚେତବ୍ବଂ ଅଭୱିସ୍ସା, ନ ପନ ପକରଣେସୁ ''ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଚତ୍ତାରି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି କାତବ୍ବାନୀ''ତି ଆଗତଂ, ଅଥ ଖୋ ''ସଙ୍ଘଲାଭୱିଭଜନଂ, ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଆରାମପ୍ପୱିସନଂ , ଗମିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସେନାସନଆପୁଚ୍ଛନଂ, ନିସ୍ସଯପଅପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଂ, ପାରିୱାସିକମାନତ୍ତଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରାମପ୍ପୱିସନଆପୁଚ୍ଛନଂ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ଏୱ ଉପଚାରସୀମାଯ କତ୍ତବ୍ବାନୀ''ତି ଆଗତଂ, ତସ୍ମା କଥିନଦାନଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚା କେୱଲାଯଂ ଉପଚାରସୀମାଯଂ ନ ୱାଚେତବ୍ବାତି ସିଦ୍ଧା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନାମ ତିଯୋଜନାପି ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତିଯୋଜନେ ଠିତା ଲାଭଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ତିଯୋଜନେ ଠତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆରାମଂ ପୱିସିତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗମିକୋ ତିଯୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ନିସ୍ସଯପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଯୋଜନାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭିସ୍ସତି, ପାରିୱାସିକେନ ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ତିଯୋଜନେ ଠତ୍ୱା ଆରାମପ୍ପୱିସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନେୱ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଉପଚାରସୀମାଯମେୱ ଭାଜେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱମାଦିଅଟ୍ଠକଥାପାଠତୋ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି।

ଅଥେୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ''ଉପଚାରସୀମା ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ଠାନଂ ନ ହୋତୀ''ତି ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଚ ପନ କତପୁବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି। ତଥା ହି ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକସମ୍ମୁତିଚୀୱରନିଦହକସମ୍ମୁତିଚୀୱରଭାଜକସମ୍ମୁତୀନଂ ''ସୁଣାତୁ ମେ…ପେ… ଧାରଯାମୀତି ଇମାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ୱା ଅପଲୋକନେନ ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ସବ୍ବସଙ୍ଘମଜ୍ଝେପି ଖଣ୍ଡସୀମାଯପି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱା''ତି ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବଭାୱୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୯୪) ଆଗତୋ। ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ପନ ''ଇମଂ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ନିସିନ୍ନେହି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ୱିହାରମଜ୍ଝେଯେୱ 'ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ୱିହାରଂ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟା'ତିଆଦିନା ନଯେନ କମ୍ମୱାଚାଯ ୱା ଅପଲୋକନେନ ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୯୭) ଉପଚାରସୀମାଯମେୱ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବଭାୱୋ ଆଗତୋତି।

ତେ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା – ସଚେପି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତଂ ''ଅନ୍ତୋୱିହାରେ''ତି ପାଠୋ ''ୱିହାରମଜ୍ଝେ''ତି ପାଠୋ ଚ ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋତି ମଞ୍ଞମାନା ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ତେ ପନ ପାଠା ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ନ ୱୁତ୍ତା, ଅଥ ଖୋ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସଙ୍ଖାତଂ ମହାସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତା। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ହି ମହାସୀମା ଏୱ

ପଟିଯୋଗୀ ହୋତି। ଉପଚାରସୀମାତି ଅୟମତ୍ଥୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି ଚେ? ‘‘ଇମଂ ପନ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ସମ୍ମନନ୍ତେହି ପବ୍ବଜ୍ଜୂପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ସୁଖକରଣତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଖଣ୍ଡସୀମା ସମ୍ମନିତବ୍ବା…ପେ… ଏୱଂ ବଦ୍ଧାସୁ ପନ ସୀମାସୁ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ମହାସୀମାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ନ କୋପେନ୍ତି , ମହାସୀମାୟ ୱା ଠିତା ଖଣ୍ଡସୀମାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ। ସୀମନ୍ତରିକାୟ ପନ ଠିତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନ କୋପେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଅଟ୍ଠକଥାପାଠୱସେନ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ଜାନିତବ୍ବୋତି। ଅଥ ୱା ତେହି ଆୟସ୍ମନ୍ତେହି ଆଭତଭଣ୍ଡାଗାରସମ୍ମୁତିପାଠୱସେନପି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। କଥଂ? ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକାଦିପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁତିୟୋ ପନ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ସବ୍ବସଙ୍ଘମଜ୍ଝେପି ଖଣ୍ଡସୀମାୟମ୍ପି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଭଣ୍ଡାଗାରସଙ୍ଖାତୱିହାରସମ୍ମୁତି ପନ ୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୱିସେସକାରଣଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ରେୱଂ ୱିସେସକାରଣଂ ପଞ୍ଞାୟତି – ‘‘ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାୟ ୱତ୍ଥୁ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା କମ୍ମୱାଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଦୋସପରିହାରତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁତିୟୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱତ୍ଥୁତ୍ତା ଯଦି ମହାସୀମଭୂତେ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ତଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱା କରେୟ୍ୟୁଂ। ଯଦି ଖଣ୍ଡସୀମାୟ କତ୍ତୁକାମା, ତଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଆନେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତକମ୍ମପ୍ପତ୍ତସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱା କରେୟ୍ୟୁଂ। ଉଭୟଥାପି ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଭଣ୍ଡାଗାରସମ୍ମୁତି ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ୱିହାରତ୍ତା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଆନେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଯଦି ତଂ ସମ୍ମୁତିଂ ଖଣ୍ଡସୀମାୟଂ ଠତ୍ୱା କରେୟ୍ୟୁଂ, ୱତ୍ଥୁ ମହାସୀମାୟଂ ହୋତି, କମ୍ମୱାଚା ଖଣ୍ଡସୀମାୟନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଦୋସେ ସତି ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନତ୍ତା କମ୍ମଂ ୱିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ମହାସୀମଭୂତୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱ ସା ସମ୍ମୁତି କାତବ୍ବାତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଂ ମତି, ନ ଉପଚାରସୀମାୟ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି।

ଅଥାପି ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ‘‘ୱିହାରସଦ୍ଦେନ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଭୂତା ମହାସୀମାୱ ୱୁତ୍ତା, ନ ଉପଚାରସୀମା’’ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ କଥଂ ପଚ୍ଚେତବ୍ବନ୍ତି? ଇମିନାୟେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ। ଯଦି ହି ଉପଚାରସୀମା ୱୁତ୍ତା ଭୱେୟ୍ୟ, ଉପଚାରସୀମା ନାମ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱାପି ପୱତ୍ତା ଆୱାସେସୁ ୱା ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ଅନିୟମୱସେନ ୱଡ୍ଢତି, ତସ୍ମା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତନତୋ ୱିହାରେନ ସହ ଖଣ୍ଡସୀମା ଏକସୀମାୟେୱ ହୋତି, ଏୱଂ ସତି ୱିହାରେ ଠିତଂ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଠତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ପନ ସକ୍କା ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ନିସିନ୍ନେହି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା। ତେନ ଞାୟତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିହାରସଦ୍ଦେନ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଭୂତା ମହାସୀମା ୱୁତ୍ତା, ନ ଉପଚାରସୀମା’’ତି। ଉପଚାରସୀମାୟ ଅନିୟମୱସେନ ୱଡ୍ଢନଭାୱୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ‘‘ଉପଚାରସୀମା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେନ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ହୋତି। ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ ୱା ପରିୟନ୍ତେ ଠିତଭୋଜନସାଲତୋ ୱା ନିବଦ୍ଧୱସନକଆୱାସତୋ ୱା ଥାମମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଉପଚାରସୀମା ୱେଦିତବ୍ବା, ସା ପନ ଆୱାସେସୁ ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ୱଡ୍ଢତି, ପରିହାୟନ୍ତେସୁ ପରିହାୟତି। ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ପନ ‘ଭିକ୍ଖୂସୁପି ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ୱଡ୍ଢତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସଚେ ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ଯୋଜନସତମ୍ପି ପୂରେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି, ଯୋଜନସତମ୍ପି ଉପଚାରସୀମାୱ ହୋତି, ସବ୍ବେସଂ ଲାଭୋ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱଚନତୋତି।

ଯଦି ଏୱଂ ଉପଚାରସୀମାୟ କଥିନତ୍ଥତଭାୱୋ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତୋତି? କଥିନତ୍ଥରଣଂ ନାମ ନ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ, ପୁଗ୍ଗଲକମ୍ମମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱସ୍ସୂପନାୟିକଖେତ୍ତଭୂତାୟ ଉପଚାରସୀମାୟ କାତବ୍ବା ହୋତି। ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚା ପନ ସଙ୍ଘକମ୍ମଭୂତା, ତସ୍ମା ଉପଚାରସୀମାୟ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସୁୱିସୋଧିତପରିସାୟ ବଦ୍ଧାବଦ୍ଧସୀମାୟମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ କେ ଲଭନ୍ତି, କେ ନ ଲଭନ୍ତି? ଗଣନୱସେନ ତାୱ ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପଞ୍ଚ ଜନା ଲଭନ୍ତି, ଉଦ୍ଧଂ ସତସହସ୍ସମ୍ପି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହେଟ୍ଠା ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘କଥିନତ୍ଥରଣଂ ନାମ ନ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ, ପୁଗ୍ଗଲକମ୍ମମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ‘‘ନ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ନ ଗଣୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତୀ’’ତି ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୧୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅପଲୋକନକମ୍ମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ଠାନେସୁ ଅପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଚ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ କଥିନତ୍ଥାରସ୍ସ ଉପଚାରଭୂତଂ କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାଭଣନକାଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ କଥିନଦାୟକା ଚତ୍ତାରୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକୋ ଏକୋତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପଞ୍ଚ ହୋନ୍ତି, ତତୋ ହେଟ୍ଠା ନ ଲଭତୀତି। ଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାୟ ସଙ୍ଘକମ୍ମଭାୱୋ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମସ୍ସ ନୱସୁ ଠାନେସୁ କଥିନଦାନ’’ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା, ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚାତି।

ଅପରେ ପନ ଆଚରିୟା ‘‘ଭାସନ୍ତରେସୁ ଞତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତା କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚା ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟ ପୱିସତି, ଅତ୍ଥାରକିରିୟା ଚ ଉପଚାରସୀମାୟଂ କାତବ୍ବା, ତସ୍ମା କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାପି ଉପଚାରସୀମାୟଂ କାତବ୍ବାୟେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ମହାୱଗ୍ଗପାଠଇୟଂ (ମହାୱ। ୩୦୬) ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆରଭିତ୍ୱା ‘‘ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି କଥିନଦାନଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅନୁମୋଦନା ପାଠୋ ଆଗତୋ, ପରିୱାରପାଠଇୟଞ୍ଚ (ପରି।

୪୧୨) ‘‘କଥିନତ୍ଥାରୋ ଜାନିତବ୍ବୋ’’ତି ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ସଚେ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ସଙ୍ଘେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥାରକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅନୁମୋଦକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛଂ ନୀହରିତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଦୁତିୟେନ କମ୍ମେନ କଥିନତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାତବ୍ବଂ…ପେ… ଅନୁମୋଦାମା’’ତି ଞତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅନୁମୋଦନା ପାଠୋ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଞତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅନୁମୋଦନା ସବ୍ବୋ ୱିଧି କଥିନତ୍ଥାରକିରିୟାୟଂ ପୱିସତି, ତତୋ କଥିନତ୍ଥାରକିରିୟାୟ ଉପଚାରସୀମାୟଂ କତ୍ତବ୍ବାୟ ସତି ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତକଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚାପି ଉପଚାରସୀମାୟଂ କତ୍ତବ୍ବାୟେୱାତି।

ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟ ୱିସୁଂ ଅନାଗତାୟ ସତି ‘‘ସବ୍ବୋ ୱିଧି ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟଂ ପୱିସତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅଥ ଚ ପନ ମହାୱଗ୍ଗପାଠେ ଚ ପରିୱାରପାଠେ ଚ ଅତ୍ଥାରକିରିୟା ୱିସୁଂ ଆଗତାୟେୱ, ତସ୍ମା ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତା କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚା ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟଂ ନ ପୱିସତି, କେୱଲଂ ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟ ଉପଚାରଭୂତତ୍ତା ପନ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନୁକ୍କମେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଥା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି ସୀମାସମ୍ମୁତିଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା’’ତି ସୀମାସମ୍ମୁତିୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପଠମଂ ନିମିତ୍ତା କିତ୍ତେତବ୍ବା…ପେ… ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ’’ତି ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନେନ ସହ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମୱାଚା ଦେସିତା, ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନଂ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, କମ୍ମୱାଚାୟେୱ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମଂ ହୋତି, ତଥାପି ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମୱାଚାୟ ଉପଚାରଭାୱତୋ ସହ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନେନ ସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମୱାଚା ଦେସିତା। ୟଥା ଚ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମୱିଧିଂ ଦେସେନ୍ତୋ ‘‘ପଠମଂ ଉପଜ୍ଝଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋ…ପେ… ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ’’ତି ଉପଜ୍ଝାୟଗାହାପନାଦିନା ସହ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ଦେସିତଂ, ତତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାୟଗାହାପନାଦି ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱାଚାୟେୱ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ହୋତି, ତଥାପି ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ ସମୀପେ ଭୂତତ୍ତା ଉପଜ୍ଝାୟଗାହାପନାଦିନା ସହ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱାଚା ଦେସିତା, ଏୱମେତ୍ଥ କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚା ଅତ୍ଥାରକିରିୟା ନ ହୋତି, ତଥାପି ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟ ଉପଚାରଭୂତତ୍ତା କଥିନଦାନଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ ସହ କଥିନତ୍ଥାରକିରିୟା ଦେସିତା, ତସ୍ମା କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚା ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟଂ ନ ପୱିସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଥ ୱା ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚା ଚ ଅତ୍ଥାରୋ ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଅତୁଲ୍ୟକିରିୟା ଅତୁଲ୍ୟକତ୍ତାରୋ ଅତୁଲ୍ୟକମ୍ମା ଅତୁଲ୍ୟକାଲା ଚ ହୋନ୍ତି, ତେନ ୱିଞ୍ଞାୟତି ‘‘ଭାସନ୍ତରେସୁ ଞତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତା ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚା ଅତ୍ଥାରକିରିୟାୟଂ ନ ପୱିସତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ କଥଂ ଅତୁଲ୍ୟକିରିୟା ହୋନ୍ତି? କମ୍ମୱାଚା ଦାନକିରିୟା ହୋତି, ଅତ୍ଥାରୋ ପନ୍ନରସଧମ୍ମାନଂ କାରଣଭୂତା ଅତ୍ଥାରକିରିୟା, ଏୱଂ ଅତୁଲ୍ୟକିରିୟା। କଥଂ ଅତୁଲ୍ୟକତ୍ତାରୋତି? କମ୍ମୱାଚାୟ କତ୍ତା ସଙ୍ଘୋ ହୋତି, ଅତ୍ଥାରସ୍ସ କତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଏୱଂ ଅତୁଲ୍ୟକତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି। କଥଂ ଅତୁଲ୍ୟକମ୍ମା ହୋନ୍ତି? କମ୍ମୱାଚାୟ କମ୍ମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ହୋତି, ଅତ୍ଥାରସ୍ସ କମ୍ମଂ କଥିନସଙ୍ଖାତା ସମୂହପଞ୍ଞତ୍ତି, ଏୱଂ ଅତୁଲ୍ୟକମ୍ମା ହୋନ୍ତି। କଥଂ ଅତୁଲ୍ୟକାଲା ହୋନ୍ତି? କଥିନଦାନକମ୍ମୱାଚା ପୁବ୍ବକରଣପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଅଧିଟ୍ଠାନାନଂ ପୁବ୍ବେ ହୋତି, ଅତ୍ଥାରୋ ତେସଂ ପଚ୍ଛା, ଏୱଂ ଅତୁଲ୍ୟକାଲା ହୋନ୍ତୀତି। ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥାରୋ ‘‘ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱଚୀଭେଦସଙ୍ଖାତେନ ଏକେନ ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହିତୋ, ନ ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାୱନାଦିନା ଅନେକେହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୮) ‘‘ଅତ୍ଥାରୋ ଏକେନ ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହିତୋ ୱଚୀଭେଦେନା’’ତି। ଇମିନାପି କାରଣେନ ଜାନିତବ୍ବଂ ‘‘ନ ଞତ୍ତି ଅତ୍ଥାରେ ପୱିଟ୍ଠା’’ତି।

ଅଞ୍ଞେ ପନ ଆଚରିୟା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ‘‘କଥିନତ୍ଥାରଂ କେ ଲଭନ୍ତି, କେ ନ ଲଭନ୍ତୀତି? ଗଣନୱସେନ ତାୱ ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପଞ୍ଚ ଜନା ଲଭନ୍ତି, ଉଦ୍ଧଂ ସତସହସ୍ସମ୍ପି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହେଟ୍ଠା ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ଆଗତତ୍ତା ‘‘ହେଟ୍ଠିମନ୍ତତୋ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଲଭନ୍ତି, ତତୋ ଅପ୍ପକତରା ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାୟକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଟୀକାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ୱାକ୍ୟେ ‘‘ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କିରିୟାୟ କତ୍ତା ‘‘ସୋ କଥିନତ୍ଥାରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥାରୋତି ଇମିନା ‘‘ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଅତ୍ଥରଣକିରିୟା ନ ଅଧିପ୍ପେତା, ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞତ୍ତିୟା ଦାନଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘କଥିନତ୍ଥାରଂ କେ ଲଭନ୍ତି… ପେ… ଉଦ୍ଧଂ ସତସହସ୍ସନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟଟୀକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିମ୍ପି ପାଠେ ଞତ୍ତିୟା ଦିନ୍ନଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପଞ୍ଚ ଜନା ଅତ୍ଥାରଂ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତିଆଦି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଟୀକାଚରିୟସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଟୀକା-ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟଟୀକାକାରକେହି ଆଚରିୟେହି ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମା’’ତି ୱିନିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଉପଚାରସୀମାୟଂ କଥିନଦାନଞତ୍ତିକମ୍ମୱାଚାକରଣଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂୟେୱ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମା’’ତି ଟୀକାଚରିୟା ନ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ। ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ଚେ, ଅଟ୍ଠକଥାୟ ୱିରୁଦ୍ଧୋ ସିୟା। କଥଂ ୱିରୁଦ୍ଧୋତି ଚେ? ‘‘ଛିନ୍ନୱସ୍ସା ୱା ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପଗତା ୱା ନ ଲଭନ୍ତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସାପି ନ ଲଭନ୍ତୀତି ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି

ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ଆଗତତ୍ତା ‘‘ତେ ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦଯୋ କଥିନତ୍ଥାରଂ ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଯଦି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମ ସିଯା, ଏୱଂ ସତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେପି ଗଣପୂରକଭାୱେନ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠା ସିଯୁଂ। ଅଥ ଚ ପନ ‘‘ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତାନଂ ପନ ସବ୍ବେ ଗଣପୂରକା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେ ପୱିଟ୍ଠାୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ପଞ୍ଚାନିସଂସହେତୁଭୂତଂ ‘‘ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତିଆଦିକଂ ୱଚୀଭେଦଂଯେୱ ‘‘ଅତ୍ଥାରୋ’’ତି ୱଦତି, ନ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ତେ ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦଯୋ ପଞ୍ଚାନିସଂସହେତୁଭୂତଂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେ ପନ ଚତୁୱଗ୍ଗସଙ୍ଘପୂରକଭାୱଂ ଲଭନ୍ତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ପୁନପି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ହୋନ୍ତି ତଯୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଏକୋ ୱା, ଇତରେ ଗଣପୂରକେ କତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଲବ୍ଭମାନକଥିନତ୍ଥାରେଯେୱ ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦଯୋ ଗଣପୂରକେ କତ୍ୱା ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଦାପେତ୍ୱା ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତେହି କଥିନସ୍ସ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଭାୱତୋ ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂଯେୱ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମା’’ତି ଟୀକାଚରିଯା ନ ୱଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଅୱଚିମ୍ହାତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ‘‘ଇତରେ ଗଣପୂରକେ କତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ଚତୁୱଗ୍ଗସଙ୍ଘେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂଯେୱ ‘‘ଅତ୍ଥାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ନ, ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧତୋ। ପୁବ୍ବେ ହି ଛିନ୍ନୱସ୍ସାଦୀନଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଅଲବ୍ଭମାନଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସମ୍ପି ଲବ୍ଭମାନଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧଂ କଥେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ‘‘କତ୍ୱା’’ତି ପଦଂ ‘‘ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଦେନ ସମ୍ବଜ୍ଝନ୍ତେନ ସମାନକାଲୱିସେସନଂ ଅକତ୍ୱା ପୁବ୍ବକାଲୱିସେସନମେୱ କତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ସତି ପୁବ୍ବୱଚନେନାପରୱଚନଂ ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଯମୁନୋଦକଂ ୱିଯ ସଂସନ୍ଦତି, ପଚ୍ଛାପି ଚ ‘‘କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଦାନଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱିସୁଂ କମ୍ମୱାଚାସାୱନଂ ୱିସୁଂ କଥିନତ୍ଥରଣଂ ପୁବ୍ବାପରାନୁକ୍କମତୋ ୱୁତ୍ତଂ , ତସ୍ମା ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମ ନ ହୋତି, କେୱଲଂ ଅତ୍ଥାରସ୍ସ କାରଣମେୱ ଉପଚାରମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ‘‘ନ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ନ ଗଣୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତୀ’’ତି ପରିୱାରୱଚନେନ (ପରି। ୪୧୪) ଅଯମତ୍ଥୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି।

ଯଦି ଏୱଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଟୀକା-ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଟୀକାସୁ ଆଗତପାଠାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ କଥଂ ଭାସିତବ୍ବୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ନନୁ କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଟୀକାଯଂ ‘‘ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିସ୍ସା କିରିଯାଯ କତ୍ତା ‘‘ସୋ କଥିନତ୍ଥାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଟୀକାଯଞ୍ଚ ‘‘କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମ’’ନ୍ତି ପଦଂ ‘‘ସନ୍ଧାଯା’’ତି କିରିଯାଯ କମ୍ମଂ, କଥିନତ୍ଥାରୋ…ପେ… ଇଦଂ ‘‘ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି କିରିଯାଯ କମ୍ମଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଟୀକାସୁ ନୀତତ୍ଥତୋ ଆଗତପାଠେସୁ ସନ୍ତେସୁ ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂଯେୱ ଅତ୍ଥାରୋ ନାମା’’ତି ଟୀକାଚରିଯା ନ ୱଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ଯେନାକାରେନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଟୀକାୱଚନଞ୍ଚ ପୁବ୍ବାପରଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତେନାକାରେନ ଟୀକାପାଠାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଗହେତବ୍ବୋ। କଥଂ? କଙ୍ଖାୱିତରଣୀଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସୋ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆଗତୋ, ତସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ଚୋଦକେନ ଚୋଦେତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ତଂ ପରିହରିତୁଂ ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାଯକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠୋ ଟୀକାଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତୋ, କଥଂ ଚୋଦେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀତି? ଭୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯ ‘‘ସୋ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କଥିନତ୍ଥାରକାନଂ ଏୱ ସୋ କଥିନତ୍ଥାରୋ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଏକଦ୍ୱିତିଚତୁପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଆପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସତି ‘‘ନ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ନ ଗଣୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରତୀ’’ତି ଆଗତପାଳିଯା ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ ଆଗମୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ଚୋଦନଂ ପରିହରନ୍ତୋ ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାଯକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠୋ ଟୀକାଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଭୋ ଚୋଦକାଚରିଯ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେନ କଥିନତ୍ଥାରକାଲେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅତ୍ଥାରକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ‘‘ସୋ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ ଖୋ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକାଲେ ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାଯକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଦାଯକପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ସୋ ପଚ୍ଛା କତ୍ତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥାରୋ ୱଟ୍ଟତି, କାରଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ଫଲସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ଆଗମୱିରୋଧୋ ନାପଜ୍ଜତୀତି।

ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଟୀକାଯମ୍ପି ‘‘କଥିନତ୍ଥାରଂ କେ ଲଭନ୍ତି, କେ ନ ଲଭନ୍ତୀତି? ଗଣନୱସେନ ତାୱ ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ପଞ୍ଚ ଜନା ଲଭନ୍ତି, ଉଦ୍ଧଂ ସତସହସ୍ସମ୍ପି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହେଟ୍ଠା ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ପରେହି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ତଂ ପୁଚ୍ଛଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ‘‘ଇଦଂ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାଠୋ ଟୀକାଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତୋ। କଥଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ଭୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯ ‘‘ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ କିଂ ପଞ୍ଚାନିସଂସସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ ‘‘ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତିଆଦିଅତ୍ଥାରକିରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଉଦାହୁ ଅତ୍ଥାରସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମନ୍ତି। କଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାତି? ଭୋ ଭଦ୍ରମୁଖ ‘‘ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଚାନିସଂସସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ ‘‘ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତିଆଦିକଂ ଅତ୍ଥାରକିରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେନ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ

ଖୋ ଅତ୍ଥାରସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ କଥିନଦାନକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି । ତତ୍ରାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଦିନ୍ନଦୁସ୍ସେନ ଏୱ କଥିନତ୍ଥାରୋ ସମ୍ଭୱତି, ନ ଠିତିକାୟ ଲଦ୍ଧଚୀୱରେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକଚୀୱରେନ ୱା ସମ୍ଭୱତି, ତଞ୍ଚ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମଂ ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସଦାୟକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁୟେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ତତୋ ଊନେସୂତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱଚ୍ଚତି, କାରଣସିଦ୍ଧିୟା ଫଲସିଦ୍ଧି ହୋତି, ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ''କଥିନଦୁସ୍ସଦାନକମ୍ମଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ମୁଖ୍ୟୱସେନ ଅୱତ୍ୱା ''ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଉପଚାରୱସେନାହ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେୟେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଚ ଟୀକାୱଚନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ନ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ''ଅପଲୋକନାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମକରଣତ୍ଥଂ ବଦ୍ଧସୀମା ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତା''ତି ଇମିନା ୱିନୟଲକ୍ଖଣେନ ଚ ସମେତି।

''ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ''ତିଆଦିକା ପନ ଅତ୍ଥାରକିରିୟା ଅପଲୋକନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ସଙ୍ଘକମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠା, ଅଧିଟ୍ଠାନାଦୟୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚାନିସଂସଲାଭକାରଣଭୂତା ପୁଗ୍ଗଲକିରିୟାୱ ହୋତୀତି ୱସ୍ସୂପନାୟିକଖେତ୍ତଭୂତାୟ ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାୟ କାତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାୟଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ଅୱିଜ୍ଜମାନାୟ ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ଉଦକୁକ୍ଖେପସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଲଭମାନଟ୍ଠାନଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମେନ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଦାପେତ୍ୱା ପୁନ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାୟମେୱ କଥିନତ୍ଥରଣଂ ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି କତଂ, ତଂ ସୁକତମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧେ ଉପଚାରସୀମାୟମେୱ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଗୟ୍ହମାନେ ସତି ତେସଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନା ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସା ଧୁୱୱାସତ୍ଥାୟ ୱିହାରଦାନାଦିଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ୱା ଉପୋସଥପୱାରଣାଦିଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ୱା ସୀମାସମ୍ମନ୍ନନାଦିଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ ୱା ଉପସମ୍ପଦାଦିଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମଂ ୱା ଉପଚାରସୀମାୟମେୱ କରେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ଭଗୱତୋ ସାସନେ ମହନ୍ତଂ ଜଟଂ ମହନ୍ତଂ ଗୁମ୍ବଂ ମହନ୍ତଂ ୱିସମଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ତମକରଣତ୍ଥଂ ଯୁତ୍ତିତୋ ଚ ଆଗମତୋ ଚ ଅନେକାନି କାରଣାନି ଆହରିତ୍ୱା କଥୟିସ୍ସାମ।

ସାସନେ ଗାରୱଂ କତ୍ୱା, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଲୋମତୋ;

ମୟା କତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ, ସମ୍ମା ଚିନ୍ତେନ୍ତୁ ସାଧୱୋ।

ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଯୁତ୍ତଂ ଚେ ହୋତି ଗଣ୍ହନ୍ତୁ;

ନୋ ଚେ ଯୁତ୍ତଂ ମା ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକାତି।

ଇତୋ ପରାନିପି କାରଣସାଧକାନି ଆହରନ୍ତି ଆଚରିୟା, ତେସଂ ପଟିୱଚନେନ ଅତିୱିତ୍ଥାରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଉପଚାରସୀମାୟ ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ କତଟ୍ଠାନଭାୱୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୋୱ, ତସ୍ମା ତଂ ୱଚନଂ ମନସି କତ୍ୱା ସଂସୟଂ ଅକତ୍ୱା ଧାରେତବ୍ବୋତି।

''ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ''ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି କିଂ ଏତ୍ତକେନ ୱଚୀଭେଦେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି କାୟୱିକାରୋ କାତବ୍ବୋ? ନ କାତବ୍ବୋ। ଏତ୍ତକେନେୱ ହି ୱଚୀଭେଦେନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି, କଥିନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୮) ''ଅତ୍ଥାରୋ ଏକେନ ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହିତୋ ୱଚୀଭେଦେନା''ତି।

ଏୱଂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦାପନଅନୁମୋଦନେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତେନ କଥିନତ୍ଥାରକେନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୟେନ ଭିକ୍ଖୁନା ''ଇମାୟ ସଙ୍ଘାଟିୟା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ''ତିଆଦିନା ୱଚୀଭେଦେନ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ, ତେନ ''କଥିନସ୍ସ ଅତ୍ଥାରା ପନ୍ନରସ ଧମ୍ମା ଜାୟନ୍ତୀ''ତି ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୩) ଆଗତତ୍ତା କଥିନତ୍ଥାରେନ ସହେୱ ପଞ୍ଚ ଆନିସଂସା ଆଗତା, ଅଥ କସ୍ମା ସଙ୍ଘଂ ଅନୁମୋଦାପେତୀତି? କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚ ଆନିସଂସା ଆଗତା, ସଙ୍ଘସ୍ସ ପନ ଅନାଗତା, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଆଗମନତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁମୋଦାପେତି, ସଙ୍ଘୋ ଚ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋତି, ଏୱଂ କତେ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଆନିସଂସା ଆଗତା ହୋନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୦୩) ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଚ ଅନୁମୋଦକସ୍ସ ଚା''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ କଥିନତ୍ଥାରକଭିକ୍ଖୁତୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘେ ଅତ୍ଥି, ଇଧ ୱୁଡ୍ଢନୟେନ ଅତ୍ଥାରକେନ ''ଭନ୍ତେ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅନୁମୋଦକେନ ''ଆୱୁସୋ''ତି। ଯଦି ପନ କଥିନତ୍ଥାରକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବେସଂ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ହୋତି, ତେନ ''ଆୱୁସୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଇତରେହି ''ଭନ୍ତେ''ତି, ଏୱଂ ସେସନୟଦ୍ୱୟେପି। ଏୱଂ ସବ୍ବେସଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି। ଇମେସୁ ପନ ସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲେସୁ ୟେ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ପୁରିମିକାୟ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମପୱାରଣାୟ ପୱାରିତା, ତେୟେୱ ଅନୁମୋଦିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଛିନ୍ନୱସ୍ସା ୱା ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପଗତା ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସା ୱା ନ ଲଭନ୍ତି, ଅନନୁମୋଦନ୍ତାପି ଆନିସଂସଂ ନ ଲଭନ୍ତି।

ଏୱଂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚୀୱରୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଏୱଂ ଅତ୍ଥତେ ପନ କଥିନେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଚେ କଥିନଚୀୱରେନ ସଦ୍ଧିଂ

ଆଭତଂ ଆନିସଂସନ୍ତି ଇମିନା ଏକଂ ଅତ୍ଥତଚୀୱରମେୱ କଥିନଚୀୱରଂ ନାମ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଭତଂ ସଙ୍କଂ ଚୀୱରଂ କଥିନାନିସଂସଚୀୱରଂ ନାମାତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱୱତ୍ଥାନୀ’’ତିଆଦି। ତେନ ଞାଯତି ‘‘ୱତ୍ଥମେୱ ଇଧ ଆନିସଂସୋ ନାମ, ନ ଅଗ୍ଘୋ, କଥିନସାଟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଭତାନଂ ଅଞ୍ଞସାଟକାନଂ ବହୁଲୱସେନ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ନ କଥିନସାଟକସ୍ସ ମହଗ୍ଘୱସେନା’’ତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅନିସ୍ସରୋ, ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁଯେୱ ଇସ୍ସରୋ। କସ୍ମା? ଦାଯକେହି ୱିଚାରିତତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଇସ୍ସରୋ, କସ୍ମା? ଦାଯକେହି ଅୱିଚାରିତତ୍ତା, ମୂଲକଥିନସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେତି ତସ୍ସ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥେହି ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥେ। ବଲୱୱତ୍ଥାନୀତି ଅତ୍ଥରିତବ୍ବକଥିନସାଟକଂଯେୱ ଅହତଂ ୱା ଅହତକପ୍ପଂ ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆନିସଂସଚୀୱରଂ ପନ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ପୁରାଣଂ ୱା ଅଭିନୱଂ ୱା ଦୁବ୍ବଲଂ ୱା ବଲୱଂ ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ତେସୁ ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥେ ଠିତିକାଯ ଦିନ୍ନେ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପକାରକଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉପକାରଣଯୋଗ୍ଗାନି ବଲୱୱତ୍ଥାନି ଦାତବ୍ବାନୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବାନୀତି ଯତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରଂ ଲଭିଂସୁ, ତେ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ହେଟ୍ଠତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଥାକ୍କମଂ ଦାତବ୍ବାନି। ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଯତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂ କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯଂ ସନ୍ତି, ତେସୁ ଜେଟ୍ଠକଭିକ୍ଖୁତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବାନି। ଆସନଗ୍ଗହଣଂ ପନ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ନିସିନ୍ନେ ସନ୍ଧାଯ କତଂ। ଏତେନ ୱସ୍ସାୱାସିକକଥିନାନିସଂସାନଂ ସମାନଗତିକତଂ ଦୀପେତି। ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି କଥିନସାଟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଭତେସୁ ମଞ୍ଚପୀଠାଦିକଂ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ଭାଜେତବ୍ବଂ, ସଙ୍ଘିକୱସେନେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଗରୁଭଣ୍ଡୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅନନ୍ତରକଥାଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି। କଥଂ? ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୂ କଥିନାନିସଂସଚୀୱରଂ କୁସପାତଂ କତ୍ୱା ୱିଭଜନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ନ ଦିସ୍ସତୀତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱୱତ୍ଥାନି ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବାନି, ଠିତିକାଯ ଅଭାୱେ ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱଚନତୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କତ୍ଥ କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋତି? ଭଣ୍ଡାଗାରେ ଠପିତଚୀୱରେତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଉସ୍ସନ୍ନଂ ହୋତୀତି ବହୁ ରାସିକତଂ ହୋତି, ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ନ ଗଣ୍ହାତି। ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନାତି ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତେନ। ଭାଜେତୁନ୍ତି କାଲଂ ଘୋସାପେତ୍ୱା ପଟିପାଟିଯା ଭାଜେତୁଂ…ପେ… ଏୱଂ ଠପିତେସୁ ଚୀୱରପଟିୱୀସେସୁ କୁସୋ ପାତେତବ୍ବୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ଇମିସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଏକେକସ୍ସ ଏକେକସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଭାଜେନ୍ତି, ତଂ ଅତିଓଳାରିକମେୱ। ଅଞ୍ଞେପି ଏକଚ୍ଚାନଂ ଚୀୱରାନଂ ମହଗ୍ଘତାଯ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାଯ ସମଗ୍ଗଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ତଥେୱ କରୋନ୍ତି, ତମ୍ପି ଓଳାରିକମେୱ। ତତ୍ଥ ହି ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନା ପରିୱତ୍ତନେପି ତସ୍ସ ୱିଚାରଣେପି ଭାଗଗ୍ଗହଣେପି ଆପତ୍ତିଯେୱ ହୋତି। ଏକେ ‘‘କଥିନଂ ନାମ ଦୁବ୍ବିଚାରଣୀଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ଥରଣଂ ନ କରୋନ୍ତି, ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନେୱ ଯଥାଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଚାରେନ୍ତି, ତଂ ପନ ଯଦି ଦାଯକେହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନଂ, ପୁଗ୍ଗଲେନ ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚଜିତଂ, ଏୱଂ ସତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତା ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ପନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ଦିନ୍ନଂ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନେପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପରିଚ୍ଚଜିତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସଙ୍ଘଗଣାନଂ ସନ୍ତକତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅପରେ ପନ କଥିନୱସେନ ପଟିଗ୍ଗହିତେ ୱିଚାରେତୁଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ‘‘ନ ମଯଂ କଥିନୱସେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ, ୱସ୍ସାୱାସିକଭାୱେନେୱ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଯଥାରୁଚି ୱିଚାରେନ୍ତି, ତମ୍ପି ଅଯୁତ୍ତଂ। ୱସ୍ସାୱାସିକମ୍ପି ହି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତିଯେୱ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ସଚେ ପନ ତେସଂ ସେନାସନେ ପଂସୁକୂଲିକୋ ୱସତି, ଆଗତଞ୍ଚ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘ତୁମ୍ହାକଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମା’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସଚେ ତାନି କୁଲାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ‘ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଦେମା’ତି ୱଦନ୍ତି, ସଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସ ପନେତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦୁୱିଧଂ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟତତ୍ରୁପ୍ପାଦୱସେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮) ‘‘ଇତି ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟେ ଦାଯକମନୁସ୍ସା ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା, ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେ ପନ କପ୍ପିଯକାରକା ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା’’ତି। ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱସ୍ସାୱାସିକମ୍ପି ସୱିହାରାୱିହାରୱସେନ ଦୁୱିଧଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮) ‘‘ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୋ ପନାହ ନ ଏୱଂ କାତବ୍ବଂ। ମନୁସ୍ସା ହି ଅତ୍ତନୋ ଆୱାସପଟିଜଗ୍ଗନତ୍ଥାଯ ପଚ୍ଚଯଂ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତତ୍ଥ ପୱିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି, ‘‘ଯେସଂ ପନ ସେନାସନଂ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ପଚ୍ଚଯମେୱ ଦେନ୍ତି, ତେସଂ ପଚ୍ଚଯଂ ଅୱସ୍ସାୱାସିକେ ସେନାସନେ ଗାହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ। ତତ୍ରୁପ୍ପାଦୱସ୍ସାୱାସିକଂ ନାମ କପ୍ପିଯକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁପଅଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁତୋ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୮) ‘‘କପ୍ପିଯକାରକାନଞ୍ହି ହତ୍ଥେ ‘କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’ତି ଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁତୋ ଯଂ ଯଂ କପ୍ପିଯଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘କଥିନଚୀୱରଂ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କଥିନଚୀୱରଭାୱେନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ‘‘ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରଭାୱେନେୱ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ‘‘ଯଥା ଦାଯକା ୱଦନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୫) ୱଚନତୋ।

କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦମୂଲେ ୱା ଠପେତ୍ୱା ଗତେ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି? ତନ୍ତ ସଚେ ''ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପରପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତାଯ ପରିଣତ''ନ୍ତି ଜାନେଯ୍ଯ, ତେସଂ ଅତ୍ତାଯ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଥ ''ମମତ୍ଥାଯ ପରିଣତ''ନ୍ତି ଜାନେଯ୍ଯ, ଅଉନୋ ଅତ୍ତାଯ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୩୨୯) ''ନୱ ଅଧମ୍ମିକଦାନାନୀ''ତିଆଦି। ଅଥ ନ କିଞ୍ଚି ଜାନେଯ୍ଯ, ଅଉନୋ ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦମୂଲେ ୱା କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଠପିତଂ ତସ୍ସେୱ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ହୋତି। ନ ହି ଚେତିଯାଦୀନଂ ଅତ୍ତାଯ ପରିଣତଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦମୂଲେ ୱା ଠପେତୀତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ''ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତୀତି 'ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ'ତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା 'ଇମଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ'ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ଦେତୀ''ତିଆଦି।

''ଇମିସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଭାଜେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, କଥଂ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି? ''ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱତ୍ଥାନି ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ନ ଲଭିଂସୁ, ତେସଂ ହେଟ୍ଠତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକେକଂ ଚୀୱରଂ ୱା ସାଟକଂ ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ଅଥ ଚୀୱରାନଂ ୱା ସାଟକାନଂ ୱା ଅୱସିଟ୍ଠେସୁ ସନ୍ତେସୁ ପୁନ ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୁତିଯଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ। ତତୋ ଚୀୱରେସୁ ୱା ସାଟକେସୁ ୱା ଖୀଣେସୁ ଯେ ଲଭନ୍ତି, ତେସୁ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ୱସ୍ସାଦୀନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବାନି। ନ କେୱଲଂ ତସ୍ମିଂ କଥିନତ୍ଥତଦିୱସେ ଦିନ୍ନଦୁସ୍ସାନି ଏୱ କଥିନାନିସଂସାନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଯାୱ କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରା ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଚୀୱରାନିପି ସଙ୍ଘିକେନ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନ ଆରାମିକେହି ଆଭତଚୀୱରାନିପି କଥିନାନିସଂସାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତାଦିସେସୁ ଚୀୱରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖିତୱସ୍ସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହେଟ୍ଠତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗାହେତବ୍ବଂ। ''ଠିତିକାଯ ଅଭାୱେ ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବାନୀ''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ୱଚନତୋ ତସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେସୁପି ଠିତିକାଯ ଅଗାହାପନତୋ ୱା ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଅଭାୱେ ସତି ଲଦ୍ଧକ୍କକଥିନାନିସଂସେ ତସ୍ସଂ ଉପଚାରସୀମାଯଂ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପାଟିଯା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଠିତିକଂ କତ୍ୱା ଏକେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକେକଂ ଚୀୱରଂ ୱା ସାଟକଂ ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଦାନକାଲେପି ମହାଥେରା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ''ଭନ୍ତେ, ୱୀସତିୱସ୍ସାନଂ ଦୀଯତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଠିତିକା ଅତିକ୍କନ୍ତା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଠିତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବଂ। ଦୁତିଯଭାଗେ ପନ ଥେରାସନଂ ଆରୁଳ୍ହେ ପଚ୍ଛା ଆଗତାନଂ ପଠମଭାଗୋ ନ ପାପୁଣାତି, ଦୁତିଯଭାଗତୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଦାତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଠିତିକାୱିଚାରୋ ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାଜନକଥାତୋ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୦୨) ଗହେତବ୍ବୋତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ଏକଚ୍ଚାନି କଥିନାନିସଂସଚୀୱରାନି ମହଗ୍ଘାନି, ଏକଚ୍ଚାନି ଅପ୍ପଗ୍ଘାନି ହୋନ୍ତି, କଥଂ ଏକେକସ୍ସ ଏକେକସ୍ମିଂ ଦିନ୍ନେ ଅଗ୍ଘସମତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ଯାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଭଣ୍ଡାଗାରଚୀୱରଭାଜନେ ଅଗ୍ଘସମତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୪୩) ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରେ ଚୀୱରଂ ଉସ୍ସନ୍ନଂ ହୋତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ସଙ୍ଘେନ ଭାଜେତୁଂ…ପେ… ଅଥ ଖୋ ଚୀୱରଭାଜକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି 'କଥଂ ନୁ ଖୋ ଚୀୱରଂ ଭାଜେତବ୍ବ'ନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତୁଲଯିତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତ୍ୱା ୱଗ୍ଗଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରପଟିୱୀସଂ ଠପେତୁ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୩) ''ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱାତି 'ଇଦଂ ଥୂଲଂ, ଇଦଂ ସଣ୍ହଂ, ଇଦଂ ଘନଂ, ଇଦଂ ତନୁକଂ, ଇଦଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୀଘତୋ ଏତ୍ତକଂ, ପୁଥୁଲତୋ ଏତ୍ତକ'ନ୍ତି ଏୱଂ ୱତ୍ଥାନି ୱିଚିନିତ୍ୱା। ତୁଲଯିତ୍ୱାତି 'ଇଦଂ ଏତ୍ତକଂ ଅଗ୍ଘତି, ଇଦଂ ଏତ୍ତକ'ନ୍ତି ଏୱଂ ଅଗ୍ଘପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱାତି ସଚେ ସବ୍ବେସଂ ଏକେକମେୱ ଦସଦସଅଗ୍ଘନକଂ ପାପୁଣାତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ପାପୁଣାତି, ଯଂ ନୱ ୱା ଅଟ୍ଠ ୱା ଅଗ୍ଘତି, ତଂ ଅଞ୍ଞେନ ଏକଅଗ୍ଘନକେନ ଚ ଦ୍ୱିଅଗ୍ଘନକେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏତେନ ଉପାଯେନ ସମେ ପଟିୱୀସେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ । ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତ୍ୱା ୱଗ୍ଗଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ସଚେ ଏକେକସ୍ସ ଦୀଯମାନେ ଦିୱସୋ ନ ପହୋତି, ଦସ ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ଗଣେତ୍ୱା ଦସ ଦସ ଚୀୱରପଟିୱୀସେ ଏକୱଗ୍ଗଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ଚୀୱରପଟିୱୀସଂ ଠପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଠପିତେସୁ ଚୀୱରପଟିୱୀସେସୁ କୁସୋ ପାତେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଞାଯତି ''ଭଣ୍ଡାଗାରଚୀୱରଭାଜନେ ଅଗ୍ଘସମତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, କୁସପାତୋ ଚ କାତବ୍ବୋ''ତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ କଥିନାନିସଂସଚୀୱରଭାଜନେ ଅଗ୍ଘସମତ୍ତଂ ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, କୁସପାତୋ ଚ ନ କାତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ''ଏୱଂ ଅତ୍ଥତେ ପନ କଥିନେ ସଚେ କଥିନଚୀୱରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଭତଂ ଆନିସଂସଂ ଦାଯକା 'ଯେନ ଅମ୍ହାକଂ କଥିନଂ ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ଦେମା'ତି ଦେନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅନିସ୍ସରୋ। ଅଥ ଅୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ମା ସଚେ କଥିନତ୍ଥାରକସ୍ସ ସେସଚୀୱରାନିପି ଦୁବ୍ବଲାନି ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଘେନ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ତେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ୱତ୍ଥାନି ଦାତବ୍ବାନି, କମ୍ମୱାଚା ପନ ଏକାଯେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱତ୍ଥାନି ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବାନି। ଠିତିକାଯ ଅଭାୱେ ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବାନି''ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଗ୍ଘପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା''ତି ୱା ''କୁସପାତୋ କାତବ୍ବୋ''ତି ୱା। ତେନ ଞାଯତି ''କଥିନାନିସଂସଚୀୱରାନି ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାଯ ୱା ୱୁଡ୍ଢତରତୋ ୱା ପଟ୍ଠାଯେୱ ଦାତବ୍ବାନି, ନେୱ ଅଗ୍ଘସମତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ, ନ କୁସୋ ପାତେତବ୍ବୋ''ତି।

ଇଦାନି ପନ ୱସ୍ସାୱାସିକଭାୱେନ ଅଦିନ୍ନତ୍ତା ୱସ୍ସାୱାସିକଠିତିକାୟ ଅକତତ୍ତା ଚ କଥିନତ୍ଥତଚୀୱରତୋ ଚ କଥିନତ୍ଥାରକସ୍ସ ଅୱସେସଚୀୱରତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥତୋ ଚ ଅୱସେସକଥିନାନିସଂସେ ବଲୱତ୍ଥାନି ୱୁଡ୍ଢତରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏକଂ ୱତ୍ଥଂ ଦାତବ୍ବଂ, ତେସୁ ପନ ୱରଂ ୱରଂ ୱୁଡ୍ଢସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ । କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ''ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ପନ ସଚେ କାଲଂ ଘୋସେତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତେ ସଙ୍ଘେ କୋଚି ଦସହତ୍ଥଂ ୱତ୍ଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେତି, ଆଗନ୍ତୁକୋ ସଚେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ନୱକୋ ଚେ ହୋତି, ସମ୍ମତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ 'ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ଇଚ୍ଛଥ, ପଠମଭାଗଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଇଦଂ ୱତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହଥା'ତି। ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ପୁବ୍ବେ ଗାହିତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦାତବ୍ବଂ। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ଦୁତିୟତ୍ଥେରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ପଠମୱସ୍ସୂପଗତା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ୱା ୱତ୍ଥାନି ଅଲତ୍ଥୁଂ, ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଯାୱ ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ସମକଂ ହୋତି, ତାୱ ଦାତବ୍ବଂ। ତେନ ପନ ସମକେ ଲଦ୍ଧେ ଅୱସିଟ୍ଠୋ ଅନୁଭାଗୋ ଥେରାସନେ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧୮) ୱଚନତୋ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତାୟଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଞ୍ଚ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୧୮) ''ଆଗନ୍ତୁକୋ ସଚେ ଭିକ୍ଖୂତି ଚୀୱରେ ଗାହିତେ ପଚ୍ଛା ଆଗତୋ ଆଗନ୍ତୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ। ପତ୍ତଟ୍ଠାନେତି ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ। ପଠମୱସ୍ସୂପଗତାତି ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ୱସ୍ସୂପଗତା। ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଦାୟକାନଂ ସନ୍ତିକା ଆଗତାଗତସାଟକ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ, ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଞ୍ଚ (ୱଜିର॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩୧୮) ''ପଠମଭାଗଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଚେ ପଠମଗାହିତୱତ୍ଥୁତୋ ମହଗ୍ଘଂ ହୋତୀତି ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଟୀକାସୁ ଚ ୱସ୍ସାୱାସିକଦାନେ ପଚ୍ଛା ଆଭତଂ ମହଗ୍ଘୱତ୍ଥଂ ମହାଥେରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତେହି ଅନିଚ୍ଛିତଂଯେୱ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଆଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାତବ୍ବଭାୱସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱରଂ ୱରଂ ୱୁଡ୍ଢସ୍ସ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି।

''ସଚେ ପଠମୱସ୍ସୂପଗତା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ୱା ୱତ୍ଥାନି ଅଲତ୍ଥୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ଥଗଣନାୟ ଏୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଗ୍ଘଗଣନାୟ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ କଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥସ୍ସ ଚ ୱସ୍ସାୱାସିକଗତିକଭାୱସ୍ସ ୱଚନତୋ କଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥାନି ୱତ୍ଥଗଣନାୱସେନେୱ ଭାଜେତବ୍ବାନି, ନ ଅଗ୍ଘସମଭାୱେନାତି ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି, ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ''ଯୋ ବହୂନି କଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥାନି ଦେତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକେନେୱ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୦୬) ୱୁତ୍ତଂ। ବହୂନି ହି କଥିନାନିସଂସୱତ୍ଥାନି ୱିଭଜନକାଲେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପକାରକାନି ହୋନ୍ତୀତି।

ପାଠିଅଟ୍ଠକଥାଦୀହି, ନେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ;

କଥିନେ ଚୀୱରେ ମୟ୍ହଂ, ଚିନ୍ତୟନ୍ତୁ ୱିଚକ୍ଖଣା।

ଚିନ୍ତୟିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ, ଯୁତ୍ତଂ ଚେ ଧାରୟନ୍ତୁ ତଂ;

ଅୟୁତ୍ତଞ୍ଚେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ, ପରିୟେସନ୍ତୁ କାରଣନ୍ତି।

''ଯୋ ଚ ତତ୍ଥ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋ, ସୋ ନେସଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚୀୱରସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତକଭାୱସ୍ସ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚୀୱରତୋ ଅଞ୍ଞାନି ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନାନି ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନି ୱତ୍ଥୂନି ଉପଚାରସୀମଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଗତାଗତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୦୬) ''କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଦାନଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସନ୍ତି , ଆନିସଂସୋ ପନ ଇତରେସଂଯେୱ ହୋତୀ''ତି। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସଂ ଦାତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ୩୪୩) ପାଠଂ ଉପନିସ୍ସାୟ କଥିନାନିସଂସଚୀୱରମ୍ପି ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସଂଯେୱ ଦେନ୍ତି, ନ ପନେୱଂ କାତବ୍ବଂ। ଭଣ୍ଡାଗାରେ ଠପିତଞ୍ହି ଅକାଲଚୀୱରମେୱ ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସଂ କତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ୱସ୍ସାୱାସିକକଥିନାନିସଂସାଦିକାଲଚୀୱରଂ ପନ ସମକମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୪୩) ''ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢପଟିୱୀସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯେ ସାମଣେରା ଅତ୍ତିସ୍ସରା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାସୁ ଯୁତ୍ତା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂଯେୱ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କରୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେସଂ ନ କରୋନ୍ତି, ଏତେସଂଯେୱ ଉପଡ୍ଢଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଯେ ପନ ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସେୱ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, ତେସଂ ସମକୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚ ପିଟ୍ଠିସମୟେ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଭଣ୍ଡାଗାରେ ଠପିତେନ ଅକାଲଚୀୱରେନେୱ କଥିତଂ, କାଲଚୀୱରଂ ପନ ସମକମେୱ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି।

କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ସାମଣେରା ୱସ୍ସଂ ଉପଗତା, ଯେନ ଆନିସଂସଂ ଲଭେୟ୍ୟୁନ୍ତି? ଆମ ଉପଗତାତି। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି? ''ଅଥ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉପଗତା, ଏକୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସୋ ସାମଣେରୋ, ସୋ ଚେ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଗଣପୂରକୋ ଚେୱ ହୋତି, ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଲଭତୀ''ତି

ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ୱଚନତୋ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଞ୍ଚ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) ‘‘ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଠମପୱାରଣାଯ ପୱାରେତୁମ୍ପି ଲଭତି, ୱସ୍ସିକୋ ଚ ହୋତି, ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଲଭତୀତି ସାମଣେରାନଂ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତି। ସାମଣେରା କଥିନାନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋତି।

ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେସୁ କଥିନାନିସଂସେସୁ ଯଦି ଆରାମିକା ତଣ୍ଡୁଲାଦୀହି ୱତ୍ଥାନି ଚେତାପେନ୍ତି, ୱତ୍ଥେହିପି ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଚେତାପେନ୍ତି, ତତ୍ଥ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ୱିଭଜନକାଲେ ୱିଜ୍ଜମାନୱତ୍ଥୁୱସେନ କାତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) ‘‘ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନ ତଣ୍ଡୁଲାଦିନା ୱତ୍ଥେସୁ ଚେତାପିତେସୁ ଅତ୍ଥତକଥିନାନମେୱ ତାନି ୱତ୍ଥାନି ପାପୁଣନ୍ତି। ୱତ୍ଥେହି ପନ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀସୁ ଚେତାପିତେସୁ ସବ୍ବେସଂ ତାନି ପାପୁଣନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ସଚେ ପନ ଏକସୀମାଯଂ ବହୂ ୱିହାରା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ କତରସୀମା ଅଧିପ୍ପେତାତି? ଉପଚାରସୀମା। ଉପଚାରସୀମାଯଂଯେୱ ହି ସଙ୍ଘଲାଭୱିଭଜନାଦିକଂ ସିଜ୍ଝତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୬) ‘‘କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯନ୍ତି ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠସ୍ସ ମତକଚୀୱରାଦିଭାଗିଯତାଯ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦାଭାୱତୋ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେତଂ ‘ଉପଚାରସୀମାୟ ଅଧିପ୍ପେତା’ତି’’।

ଏୱଂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଙ୍ଘେ ରୁଚିତାଯ ମାତିକାପଲିବୋଧୌବ୍ଭାରେ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଅନ୍ତେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠୱିଧା ମାତିକା ପକ୍କମନନ୍ତିକା, ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକା, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକା, ନାସନନ୍ତିକା, ସୱନନ୍ତିକା, ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକା, ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକା, ସହୁବ୍ଭାରାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ କତପରିଯୋସିତଂ ଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ପକ୍କମତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଚାରସୀମାତିକ୍କମେନେୱ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଭୱତି, ପଞ୍ଚାନିସଂସାନି ଅଲଭନେଯ୍ୟୋ ହୋତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ପକ୍କମନମେୱସ୍ସ ଅନ୍ତଭୂତତ୍ତା ପକ୍କମନନ୍ତିକୋ ନାମ ହୋତି।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନିଟ୍ଠିତମେୱ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଭୂତଂ ଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରଂ ଗତୋ, ତସ୍ସ ବହିଉପଚାରସୀମଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ୱିହାରେ ଇମଂ ଚୀୱରଂ କାରେସ୍ସାମି, ନ ପୁରାଣୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି, ସୋ ବହିସୀମାଯମେୱ ତଂ ଚୀୱରଂ କାରେତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ନିଟ୍ଠିତେ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଚୀୱରନିଟ୍ଠାନମେୱସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ ନାମ।

ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଅକତଚୀୱରମାଦାଯ ପକ୍କମତି, ତସ୍ସ ବହିଉପଚାରସୀମଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ନେୱ କାରେସ୍ସାମି, ପୋରାଣୱିହାରଞ୍ଚ ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତେନ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେନ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମେୱସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ ନାମ।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅକତମେୱ ଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମତି, ବହିସୀମଗତସ୍ସ ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇଧେୱିମଂ ଚୀୱରଂ କାରେସ୍ସାମି, ନ ଚ ପୋରାଣୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି, ତସ୍ସ ଚୀୱରଂ କୁରୁମାନଂ ଚୋରାଦୀହି ନସ୍ସତି, ଅଗ୍ଗାଦୀହି ୱିନସ୍ସତି, କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ନାସନମେୱସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ନାସନନ୍ତିକୋ ନାମ।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅକତଚୀୱରମାଦାଯ ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମତି , ତସ୍ସ ବହିସୀମଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇଧେୱିମଂ ଚୀୱରଂ କାରେସ୍ସାମୀ’’ତି, ସୋ କତଚୀୱରୋ ସୁଣାତି ‘‘ୱିହାରେ କିର ସଙ୍ଘେନ କଥିନଂ ଉବ୍ଭତ’’ନ୍ତି, ତେନ ସୱନମତ୍ତେନସ୍ସ କଥିନଂ ଉବ୍ଭତଂ ହୋତି। ଅଯଂ କଥିନବ୍ଭାରୋ ସୱନମେୱସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ସୱନନ୍ତିକୋ ନାମ।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରକାରଣା ପକ୍କମତି, ତସ୍ସ ବହିସୀମଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇଧ ବହିସୀମାଯମେୱ ଚୀୱରପଚ୍ଚାସଂ ପଯିରୁପାସାମି, ନ ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି, ସୋ ତତ୍ଥେୱ ତଂ ଚୀୱରପଚ୍ଚାସଂ ପଯିରୁପାସତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରପଚ୍ଚାସଂ ଅଲଭମାନୋ ଚୀୱରାସା ପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତେନେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଭୱତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଆସାୱଚ୍ଛେଦସହିତତ୍ତା ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକୋ ନାମ।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅକତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମତି, ସୋ ବହିସୀମଗତୋ ତଂ ଚୀୱରଂ କାରେତି, ସୋ କତଚୀୱରୋ ‘‘ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ବହିଉପଚାରସୀମାଯମେୱ କଥିନୁବ୍ଭାରକାଲଂ ୱୀତିନାମେତି, ତସ୍ସ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଭୱତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଚୀୱରକାଲସ୍ସ ଅନ୍ତିମଦିୱସସଙ୍ଖାତାଯ ସୀମାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତତ୍ତା ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକୋ ନାମ।

ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ‘‘ଇମଂ ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମତି, ସୋ କତଚୀୱରୋ ‘‘ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚେସ୍ସାମୀ’’ତି

ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରେ କଥିନୁବ୍ଭାରଂ ପସ୍ସୋତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂହି ସହ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଭୱତି। ଅଯଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂହି ସହ କତତ୍ତା ସହୁବ୍ଭାରୋ ନାମ। ଅଯଂ ଅଟ୍ଠୱିଧୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଅଟ୍ଠ ମାତିକା ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକପାଠଇଯଂ (ମହାୱ। ୩୧୦) ''ଅଟ୍ଠିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତିକା କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରାଯ ପକ୍କମନନ୍ତିକା ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକା ନାସନନ୍ତିକା ସୱନନ୍ତିକା ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକା ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକା ସହୁବ୍ଭାରାତି। ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥତକଥିନୋ କତଚୀୱରମାଦାଯ ପକ୍କମତି 'ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ'ନ୍ତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପକ୍କମନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ''ତିଆଦି, ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପକରଣେ ଚ –

''ପକ୍କମନଞ୍ଚ ନିଟ୍ଠାନଂ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ନାସନଂ;

ସୱନମାସା ଚ ସୀମା ଚ, ସହୁବ୍ଭାରୋତି ଅଟ୍ଠିମା''ତି। (ୱି। ୱି। ୨୭୦୯);

ପଲିବୋଧୋ ଦୁୱିଧୋ ଆୱାସପଲିବୋଧୋ, ଚୀୱରପଲିବୋଧୋତି। ତତ୍ଥ ''ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ''ପୁନ ତଂ ୱିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ସାପେକ୍ଖୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ନାମ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ଅକତଂ ୱା ହୋତି ଅପରିଯୋସିତଂ ୱା, ''ଅଞ୍ଞତୋ ଚୀୱରଂ ଲଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆସା ୱା ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନା ହୋତି। ଅଯଂ ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୨୫) ''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ କଥିନସ୍ସ ପଲିବୋଧା? ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ଚ ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ଚ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱସତି ୱା ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ, ସାପେକ୍ଖୋ ୱା ପକ୍କମତି 'ପଚ୍ଚେସ୍ସ'ନ୍ତି, ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ଅକତଂ ୱା ହୋତି ୱିପ୍ପକତଂ ୱା, ଚୀୱରାସା ୱା ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନା, ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ହୋତୀ''ତି।

ଉବ୍ଭାରୋ ଦୁୱିଧୋ ଅଟ୍ଠମାତିକାଉବ୍ଭାରଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୱସେନ। ତତ୍ଥ ବହିଉପଚାରସୀମଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା ସତ୍ତ କଥିନୁବ୍ଭାରା ଚ ବହିଉପଚାରସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା କଥିନତ୍ଥତୱିହାରେ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରଂ ପତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ସହ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରସ୍ସ କତତ୍ତା ସହୁବ୍ଭାରସଙ୍ଖାତୋ ଏକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଚାତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ କଥିନୁବ୍ଭାରା ଅଟ୍ଠମାତିକାଯ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଅଟ୍ଠମାତିକାଉବ୍ଭାରୋ ନାମ। ବହିସୀମଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱିହାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥିନୁବ୍ଭାରଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଅଟ୍ଠମାତିକାଯ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରାଯେୱ କତତ୍ତା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋ ନାମ।

ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରସହୁବ୍ଭାରା ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯେୱ କତା, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କୋ ତେସଂ ୱିସେସୋତି? ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋ ବହିସୀମଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମାଯମେୱ ଠିତେହି ଭିକ୍ଖୂହି କତୋ। ସହୁବ୍ଭାରୋ ବହିସୀମଂ ଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରଂ ପତ୍ୱା ତେହି ଅନ୍ତୋସୀମଟ୍ଠେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସହ କତୋତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ପକ୍କମନନ୍ତିକାଦଯୋ ସତ୍ତ କଥିନୁବ୍ଭାରା ନ କମ୍ମୱାଚାଯ କତା, କେୱଲଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଲିବୋଧାନଂ ଉପଚ୍ଛେଦେନ ପଞ୍ଚହି ଆନିସଂସେହି ୱିଗତତ୍ତା କଥିନୁବ୍ଭାରା ନାମ ହୋନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ –

''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ୱା, ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରତୋପି ୱା;

ଉବ୍ଭାରାପି ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତା, କଥିନସ୍ସ ମହେସିନା''ତି।

ତଟ୍ଟୀକାଯମ୍ପି ''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନନ୍ତି ବହିସୀମଗତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ପକ୍କମନନ୍ତିକାଦଯୋ ସତ୍ତ ମାତିକା ବହିସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରଂ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ସହୁବ୍ଭାରୋ ଇମାସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ୱସେନ ଚ। ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରତୋପି ୱାତି ବହିସୀମଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସିତ୍ୱା କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମେନ ଉବ୍ଭତକଥିନାନଂ ୱସେନ ଲବ୍ଭନତୋ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋତି ମହେସିନା କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରା ଦୁୱେ ୱୁତ୍ତାତି ଯୋଜନା। ବହିସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତସ୍ସ ୱସେନ ସୌବ୍ଭାରୋ, ବହିସୀମଂ ଅଗତାନଂ ୱସେନ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋତି ଏକୋଯେୱ ଉବ୍ଭାରୋ ଦ୍ୱିଧା ୱୁତ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କସ୍ମା ପନ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୱସେନ କମ୍ମୱାଚାଯ କଥିନଂ ଉବ୍ଭତନ୍ତି? ମହାଦାନଂ ଦାତୁକାମେହି ଉପାସକେହି ଆଗତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଦାତୁକାମେହି ଯାଚିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଂ (ପାଚି। ୯୨୫) ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରେନ ଉପାସକେନ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱିହାରୋ କାରାପିତୋ ହୋତି, ସୋ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ମହେ ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଉପାସକୋ ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କଥିନୁଦ୍ଧାରଂ ଯାଚୀ''ତିଆଦି। କଥଂ ପନ କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବାତି? ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ କଥିନଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ, ଏସା ଞତ୍ତି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ସଙ୍ଘୋ

କଥିନଂ ଉଦ୍ଧରତି। ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି କଥିନସ୍ସ ଉଦ୍ଧାରୋ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ୟ। ଉବ୍ଭୂତଂ ସଙ୍ଘେନ କଥିନଂ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି ଏୱଂ କାତବ୍ବାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥିନଂ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥିନଂ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ। ବ୍ଯତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ – ସୁଣାତୁ ମେ...ପେ... ଧାରଯାମୀ''ତି।

ଏତେନ ଚ କଥିନୁବ୍ଭାରେନ ପୁବ୍ବେ କତଂ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଞ୍ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚଂ ଉବ୍ଭତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ନ ପନ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଞ୍ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଉବ୍ଭୂତଂ, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ଥାରକମ୍ମମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ହି କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଞ୍ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଉବ୍ଭୂତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନସ୍ସ ସିଜ୍ଝନତୋ ଇମାଯ କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମୱାଚାଯ ତଂ ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନଦୁସ୍ସଂ ପୁନ ଆହରାପେତବ୍ବଂ ସିଯା, ନ ପଞ୍ଚାନିସଂସୱିଗମନଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଇମାଯ କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମୱାଚାଯ ପଞ୍ଚାନିସଂସୱିଗମନମେୱ ହୋତି, ନ ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନକଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ପୁନ ଆହରାପନଂ। ତେନ ୱିଞ୍ଞାଯତି ''ପଞ୍ଚାନିସଂସଲାଭକାରଣଂ ଅତ୍ଥରଣକମ୍ମମେୱ ଇମାଯ କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମୱାଚାଯ ଉଦ୍ଧରୀଯତି, ନ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଞ୍ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାତି, ତସ୍ମା କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମୱାଚାକରଣତୋ ପଚ୍ଛା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ହୋତି, ସଙ୍ଘୋ ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ନ ଲଭତି, ଚୀୱରଂ ସବ୍ବସଙ୍ଘିକଂ ହୁତ୍ୱା ଆଗତାଗତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭାଜନୀଯଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଯମତ୍ଥୋ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଞ୍ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ଚ କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମୱାଚାଯ ଚ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପାଯଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ପୁବ୍ବାପରଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋତି।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – କଥିନୁବ୍ଭାରଂ ଯାଚନ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଦାତବ୍ବୋ, ଉଦାହୁ ଏକଚ୍ଚାନନ୍ତି, କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାୱ ସବ୍ବେସଂ ଦାତବ୍ବୋ, କଥିନୁବ୍ଭାରକମ୍ମେନ ପଞ୍ଚାନିସଂସୱିଗମନତୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭନ୍ତରାଯୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଅଥ ଏକଚ୍ଚାନଂ ମୁଖୋଲୋକନଂ ୱିଯ ସିଯାତି? ଯଦି କଥିନତ୍ଥାରମୂଲକଲାଭତୋ କଥିନୁବ୍ଭାରମୂଲକଲାଭୋ ମହନ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତେସଂ ଯାଚନ୍ତାନଂ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଯଦି ଅପ୍ପକୋ, ନ ଦାତବ୍ବୋ। ଯଦି ସମୋ, କୁଲପ୍ପସାଦତ୍ଥାଯ ଦାତବ୍ବୋତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୨୭) ''କୀଦିସୋ କଥିନୁଦ୍ଧାରୋ ଦାତବ୍ବୋ, କୀଦିସୋ ନ ଦାତବ୍ବୋତି? ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାରମୂଲକୋ ଆନିସଂସୋ ମହା, ଉବ୍ଭାରମୂଲକୋ ଅପ୍ପୋ, ଏୱରୂପୋ ନ ଦାତବ୍ବୋ। ଯସ୍ସ ପନ ଅତ୍ଥାରମୂଲକୋ ଆନିସଂସୋ ଅପ୍ପୋ, ଉବ୍ଭାରମୂଲକୋ ମହା, ଏୱରୂପୋ ଦାତବ୍ବୋ। ସମାନିସଂସୋପି ସଦ୍ଧାପରିପାଲନତ୍ଥଂ ଦାତବ୍ବୋୱା''ତି। ଇମିନାପି ୱିଞ୍ଞାଯତି ''ପଞ୍ଚାନିସଂସାନଂ କାରଣଭୂତଂ ଅତ୍ଥାରକମ୍ମମେୱ ଉଦ୍ଧରୀଯତି, ନ କଥିନଦୁସ୍ସଦାନଭୂତଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମ''ନ୍ତି।

ଆନିସଂସକଥାଯଂ ପଞ୍ଚାତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନା ଅନାମନ୍ତଚାରାଦଯୋ ପଞ୍ଚ କିରିଯା। କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତୀତି କପ୍ପା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତିକାରଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନାମନ୍ତଚାରୋତି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଚରଣଂ। ଯୋ ହି ଦାଯକେହି ଭତ୍ତେନ ନିମନ୍ତିତୋ ହୁତ୍ୱା ସଭତ୍ତୋ ସମାନୋ ୱିହାରେ ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେନ ପାଚିତ୍ତିଯାପତ୍ତି ହୋତି, ସା ଆପତ୍ତି ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ନିମନ୍ତିତୋ ସଭତ୍ତୋ ସମାନୋ ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପୁରେଭତ୍ତଂ ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱା କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯା, ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ତତ୍ଥାଯଂ ସମଯୋ ଚୀୱରଦାନସମଯୋ ଚୀୱରକାରସମଯୋ, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସମଯୋ''ତି ଅଚେଲକୱଗ୍ଗେ ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାଚି। ୨୯୯-୩୦୦)। ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୋତି ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱା ସବ୍ବେନ ୱା ୱିନା ହତ୍ଥପାସେ ଅକତ୍ୱା ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ, ଏୱଂ କରୋତୋପି ଦୁତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ଚ ଦୁତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଏକରତ୍ତମ୍ପି ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେଯ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତିଯା, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ଆଗତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେସୁ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାରା। ୪୭୨)।

ଗଣଭୋଜନନ୍ତି ଏତେନ ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ''ଅମ୍ହାକଂ ଭତ୍ତଂ ଦେଥା''ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଦାଯକାନଂ ନିମନ୍ତନେନ ୱା ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଚତ୍ତାରୋ ୱା ଅତିରେକା ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଏକତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜନଂ। ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ ''ଗଣଭୋଜନେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ତତ୍ଥାଯଂ ସମଯୋ ଗିଲାନସମଯୋ ଚୀୱରଦାନସମଯୋ ଚୀୱରକାରସମଯୋ ଅଦ୍ଧାନଗମନସମଯୋ ନାୱାଭିରୁହନସମଯୋ ମହାସମଯୋ ସମଣଭତ୍ତସମଯୋ, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସମଯୋ''ତି ଆଗତଂ ଭୋଜନୱଗ୍ଗେ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାଚି। ୨୧୫)। ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବଂ, ତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ଆଗତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେସୁ ପଠମସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାରା। ୪୬୨)। କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯାତି ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ମତକଚୀୱରନ୍ତି ମତସ୍ସ ଚୀୱରଂ। ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନାତି ସଙ୍ଘସନ୍ତକେନ ଆରାମୁଯ୍ୟାନଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଆଦିନା। ଯଂ ସଙ୍ଘିକଂ ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମିନା ଚୀୱରମେୱ କଥିନତ୍ଥାରକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତକଂ ହୋତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପିଣ୍ଡପାତଭେସଜ୍ଜାଦିକଂ ଆଗତାଗତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଭିକ୍ଖୁ ସୁପେସଲୋ;

କରେୟ୍ୟ କଥିନତ୍ଥାରଂ, ଉବ୍ଭାରଞ୍ଚାପି ସାଧୁକନ୍ତି।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

କଥିନତ୍ଥାରୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଏକୂନତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୩୦। ଗରୁଭଣ୍ଡୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୨୨୭। ଏୱଂ କଥିନୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଗରୁଭଣ୍ଡାଦିୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଗରୁଭଣ୍ଡାନୀତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗରୂତି –

‘‘ପୁମେ ଆଚରିୟାଦିମ୍ହି, ଗରୁ ମାତାପିତୂସ୍ୱପି;

ଗରୁ ତୀସୁ ମହନ୍ତେ ଚ, ଦୁଜ୍ଜରାଲହୁକେସୁ ଚା’’ତି। –

ୱୁତ୍ତେସୁ ଅନେକତ୍ଥେସୁ ଅଲହୁକୱାଚକୋ। ଭଣ୍ଡ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଭାଜନାଦିପରିକ୍ଖାରେ, ଭଣ୍ଡଂ ମୂଲଧନେପି ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ଭାଜନାଦିପରିକ୍ଖାରତ୍ଥୋ ହୋତି। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନ ଗରନ୍ତି ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଉଗ୍ଗତା ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଗରୂନି, ଭଡିତବ୍ବାନି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନୀତି ଭଣ୍ଡାନି, ଗରୂନି ଚ ତାନି ଭଣ୍ଡାନି ଚାତି ଗରୁଭଣ୍ଡାନି, ଆରାମାଦୀନି ୱତ୍ଥୂନି। ଇତି ଆଦିନା ନୟେନ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ଭଗୱତା ଦସ୍ସିତାନି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୂନି ଗରୁଭଣ୍ଡାନି ନାମାତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ।

ମଞ୍ଚେସୁ ମସାରକୋତି ମଞ୍ଚପାଦେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଟନିୟୋ ପୱେସେତ୍ୱା କତୋ। ବୁନ୍ଦିକାବଦ୍ଧୋତି ଅଟନୀହି ମଞ୍ଚପାଦେ ଡଂସାପେତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କସଙ୍ଖେପେନ କତୋ। କୁଳୀରପାଦକୋତି ଅସ୍ସମେଣ୍ଡକାଦୀନଂ ପାଦସଦିସେହି ପାଦେହି କତୋ। ୟୋ ୱା ପନ କୋଚି ୱଙ୍କପାଦକୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘କୁଳୀରପାଦକୋ’’ତି। ଆହଚ୍ଚପାଦକୋତି ଅୟଂ ପନ ‘‘ଆହଚ୍ଚପାଦକୋ ନାମ ମଞ୍ଚୋ ଅଙ୍ଗେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା କତୋ ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂ ପରତୋ ପାଳିୟଂୟେୱ (ପାଚି। ୧୩୧) ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅଟନିୟୋ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପାଦସିଖଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଉପରି ଆଣିଂ ଦତ୍ୱା କତମଞ୍ଚୋ ଆହଚ୍ଚପାଦକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୀଠେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଉଣ୍ଣଭିସିଆଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରାତି ଉଣ୍ଣଭିସି ଚୋଳଭିସି ୱାକଭିସି ତିଣଭିସି ପଣ୍ଣଭିସୀତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିସୀନଂ ଅଞ୍ଞତରା । ପଞ୍ଚ ଭିସିୟୋତି ପଞ୍ଚହି ଉଣ୍ଣାଦୀହି ପୂରିତଭିସିୟୋ। ତୂଲଗଣନାୟ ହି ଏତାସଂ ଗଣନା। ତତ୍ଥ ଉଣ୍ଣଗ୍ଗହଣେନ ନ କେୱଲଂ ଏଳକଲୋମମେୱ ଗହିତଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ମନୁସ୍ସଲୋମଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟମଂସଜାତୀନଂ ପକ୍ଖିଚତୁପ୍ପଦାନଂ ଲୋମଂ, ସବ୍ବଂ ଇଧ ଉଣ୍ଣଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତଂ, ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ, ଛନ୍ନଂ ଅନୁଲୋମଚୀୱରାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭିସିଚ୍ଛୱିଂ କତ୍ୱା ତଂ ସବ୍ବଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭିସିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏଳକଲୋମାନି ପନ ଅପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କମ୍ବଲମେୱ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ୱା ପଞ୍ଚଗୁଣଂ ୱା ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତାପି ଉଣ୍ଣଭିସିସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଚୋଳଭିସିଆଦୀସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ନୱଚୋଳଂ ୱା ପୁରାଣଚୋଳଂ ୱା ସଂହରିତ୍ୱା ୱା ଅନ୍ତୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱା କତା ଚୋଳଭିସି, ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱାକଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତା ୱାକଭିସି, ୟଂ କିଞ୍ଚି ତିଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତା ତିଣଭିସି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁଦ୍ଧତମାଲପତ୍ତଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତା ପଣ୍ଣଭିସୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତମାଲପତ୍ତଂ ପନ ଅଞ୍ଞେନ ମିସ୍ସମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ସୁଦ୍ଧଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଭିସିୟା ପମାଣନିୟମୋ ନତ୍ଥି, ମଞ୍ଚଭିସି ପୀଠଭିସି ଭୂମତ୍ଥରଣଭିସି ଚଙ୍କମନଭିସି ପାଦପୁଞ୍ଛନଭିସୀତି ଏତାସଂ ଅନୁରୂପତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ପମାଣଂ କାତବ୍ବଂ। ୟଂ ପନେତଂ ଉଣ୍ଣାଦିପଞ୍ଚୱିଧତୂଲମ୍ପି ଭିସିୟଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ମସୂରକେପି ୱଟ୍ଟତୀତି କୁରୁନ୍ଦିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମସୂରକେତି ଚମ୍ମମୟଭିସିୟଂ। ଏତେନ ମସୂରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ବିମ୍ବୋହନେ ତୀଣି ତୂଲାନି ରୁକ୍ଖତୂଲଂ ଲତାତୂଲଂ ପୋଟକୀତୂଲନ୍ତି। ତତ୍ଥ ରୁକ୍ଖତୂଲନ୍ତି ସିମ୍ବଲିରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ୟେସଂ କେସଞ୍ଚି ରୁକ୍ଖାନଂ ତୂଲଂ। ଲତାତୂଲନ୍ତି ଖୀରୱଲ୍ଲିଆଦୀନଂ ୟାସଂ କାସଞ୍ଚି ଲତାନଂ ତୂଲଂ। ପୋଟକୀତୂଲନ୍ତି ପୋଟକୀତିଣାଦୀନଂ ୟେସଂ କେସଞ୍ଚି ତିଣଜାତିକାନଂ ଅନ୍ତମସୋ ଉଚ୍ଛୁନଳଆଦୀନମ୍ପି ତୂଲଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୯୭) ପନ ‘‘ପୋଟକୀତୂଲନ୍ତି ଏରକତିଣତୂଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏତେହି ତୀହି ସବ୍ବଭୂତଗାମା ସଙ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ରୁକ୍ଖୱଲ୍ଲିତିଣଜାତିୟୋ ହି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ଭୂତଗାମୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭୂତଗାମସ୍ସ ତୂଲଂ ବିମ୍ବୋହନେ ୱଟ୍ଟତି, ଭିସିଂ ପନ ପାପୁଣିତ୍ୱା ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ‘‘ଅକପ୍ପିୟତୂଲ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ବିମ୍ବୋହନେ ଏତଂ ତୂଲମେୱ, ହଂସମୋରାଦୀନଂ ସବ୍ବସକୁଣାନଂ, ସୀହାଦୀନଂ ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦାନଞ୍ଚ ଲୋମମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ପିୟଙ୍ଗୁପୁପ୍ଫବକୁଳପୁପ୍ଫାଦି ପନ ୟଂ କିଞ୍ଚି ପୁପ୍ଫଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତମାଲପତ୍ତଂ ସୁଦ୍ଧମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ମିସ୍ସକଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି, ଭିସୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ଉଣ୍ଣାଦିତୂଲମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଡ୍ଢକାୟିକାନି ପନ ବିମ୍ବୋହନାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଅଡ୍ଢକାୟିକାନୀତି ଉପଡ୍ଢକାୟପ୍ପମାଣାନି, ୟେସୁ କଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ସୀସଂ ଉପଦହନ୍ତି ଠପେନ୍ତି। ସୀସପ୍ପମାଣଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି, ସୀସପ୍ପମାଣଂ ନାମ ୟସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ତୀସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଣ୍ଣାନଂ ଅନ୍ତରଂ ମିନିୟମାନଂ ୱିଦତ୍ଥି ଚେୱ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଞ୍ଚ ହୋତି, ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତି, ଦୀଘତୋ ପନ ଦିୟଡ୍ଢରତନଂ ୱା ଦ୍ୱିରତନଂ ୱାତି କୁରୁନ୍ଦିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୟଂ ସୀସପ୍ପମାଣସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ହେଟ୍ଠା ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୯୭) ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ତୀସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଣ୍ଣାନ’’ନ୍ତି ପାଠଂ ଉପନିଧାୟ ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ଉଭୋସୁ ଅନ୍ତେସୁ

ଠପେତଵ୍ଵଚୋଝଅଙ୍କଂ ତିକୋଣମେଵ କରୋନ୍ତି ଏକଚ୍ଚେ। ‘‘ଇଦଞ୍ଚ ଠାନଂ ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି।

ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି॰ ଵି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୨।୨୯୭) ପନ ‘‘ସୀସପ୍ପମାଣଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଗୀଵାୟ ସହ ସକଲଂ ସୀସଂ ଠପେତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ସ ଚ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ଵିତ୍ଥାରପ୍ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘ଵିତ୍ଥାରତୋ’ତିଆଦିମାହ। ଇଦଞ୍ଚ ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ଉଭୋସୁ ଅନ୍ତେସୁ ଠପେତବ୍ବଚୋଳପ୍ପମାଣଦସ୍ସନଂ, ତସ୍ସ ଵସେନ ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରପ୍ପମାଣଂ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତଂ ଵଟ୍ଟଂ ଵା ଚତୁରସ୍ସଂ ଵା କତ୍ଵା ସିବ୍ବିତଂ ଯଥା କୋଟିତୋ କୋଟି ଵିତ୍ଥାରତୋ ପୁଥୁଲଟ୍ଠାନଂ ମୁଟ୍ଠିରତନପ୍ପମାଣଂ ହୋତି, ଏଵଂ ସିବ୍ବିତବ୍ବଂ, ଇତୋ ଅଧିକଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ତଂ ପନ ଅନ୍ତେସୁ ଠପିତଚୋଳଅଂ କୋଟିୟା କୋଟିଂ ଆହଚ୍ଚ ଦିଗୁଣଂ କତଂ ତିକଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତେସୁ ତୀସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ କଣ୍ଣାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଵିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ହୋତି, ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ କୋଟିତୋ କୋଟିଂ ଆହଚ୍ଚ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତି, ଇଦମସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ଉଭୋସୁ ଅନ୍ତେସୁ ଠପେତବ୍ବଚୋଝଅଙ୍କଂ ପକତିୟାଯେଵ ତିକଣ୍ଣଂ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ କୋଟିୟା କୋଟିଂ ଆହଚ୍ଚ ଦିଗୁଣକତକାଲେଯେଵ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ଚୋଝଅଙ୍କଂ ଵଟ୍ଟଂ ଵା ହୋତୁ ଚତୁରସ୍ସଂ ଵା, ଦିଗୁଣଂ କତ୍ଵା ମିନିୟମାନଂ ତିକଣ୍ଣମେଵ ହୋତି, ଦ୍ଵିନ୍ନଞ୍ଚ କଣ୍ଣାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକଵିଦତ୍ଥିମତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଚ ଚୋଝଅକସ୍ସ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତି, ତସ୍ସେଵ ଚୋଝଅକସ୍ସ ପମାଣେନ ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନମ୍ପି ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତୀତି ଵିଞ୍ଞାଯତୀତି।

‘‘କମ୍ବଲମେଵ…ପେ… ଉଣ୍ଣଭିସିସଙ୍ଖମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଗୋନକାଦିଅକପ୍ପିୟମ୍ପି ଉଣ୍ଣମୟତ୍ଥରଣଂ ଭିସିୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵା ସୟିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ମସୂରକେତି ଚମ୍ମମୟଭିସିୟଂ, ଚମ୍ମମୟଂ ପନ ବିମ୍ବୋହନଂ ତୂଲପୁଣ୍ଣମ୍ପି ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି॰ ଵି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୨।୨୯୭) ଵୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୩।୨୯୭) ପନ ‘‘ସୀସପ୍ପମାଣନ୍ତି ଯତ୍ଥ ଗଲଵାଟକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବସୀସଂ ଉପଦହନ୍ତି, ତଂ ସୀସପ୍ପମାଣଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦତୋ ତିରିୟଂ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଯତ୍ଥ ଵିତ୍ଥାରତୋ ତୀସୁ କଣ୍ଣେସୂ’ତିଆଦିମାହ। ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତୀତି ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନଂ ତିରିୟତୋ ମୁଟ୍ଠିରତନପ୍ପମାଣଂ ହୋତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅରଞ୍ଜରୋତି ବହୁଉଦକଗଣ୍ହନକା ମହାଚାଟି। ଜଲଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅଲନ୍ତି ଅରଞ୍ଜରୋ, ଵଟ୍ଟଚାଟି ଵିୟ ହୁତ୍ଵା ଥୋକଂ ଦୀଘମୁଖୋ ମଜ୍ଝେ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା କତୋତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଵୁତ୍ତଂ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟନ୍ତି ଅଜ୍ଝାହାରସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଦ୍ଵିସଙ୍ଗହାନିଦ୍ଵେ ହୋନ୍ତୀତି ଦ୍ଵେ ପଠମଦୁତିୟଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟାନି ‘‘ଆରାମୋ ଆରାମଵତ୍ଥୂ’’ତି ଚ ‘‘ଵିହାରୋ ଵିହାରଵତ୍ଥୂ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତଦ୍ଵେଦ୍ଵେଵତ୍ଥୁସଙ୍ଗହାନି ହୋନ୍ତି। ତତିୟଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟଂ ‘‘ମଞ୍ଚୋ ପୀଠଂ ଭିସି ବିମ୍ବୋହନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଚତୁଵତ୍ଥୁସଙ୍ଗହଂ ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟଂ ‘‘ଲୋହକୁମ୍ଭୀ ଲୋହଭାଣକଂ ଲୋହଵାରକୋ ଲୋହକଟାହଂ ଵାସି ଫରସୁ କୁଠାରୀ କୁଦାଲୋ ନିଖାଦନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତନଵକୋଟ୍ଠାସଵନ୍ତଂ ହୋତି। ପଞ୍ଚମଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟଂ ‘‘ଵଲ୍ଲି ଵେଳୁ ମୁଞ୍ଜଂ ପବ୍ବଜଂ ତିଣଂ ମତ୍ତିକା ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଅଟ୍ଠଭେଦନଂ ଅଟ୍ଠପଭେଦଵନ୍ତଂ ହୋତୀତି ଯୋଜନା। ପଞ୍ଚନିମ୍ମଲଲୋଚନୋତି ମଂସଚକ୍ଖୁଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଧମ୍ମଚକ୍ଖୁବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁସମନ୍ତଚକ୍ଖୂନଂ ଵସେନ ନିମ୍ମଲପଞ୍ଚଲୋଚନୋ।

ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟଂ କୀଟାଗିରିଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଵେଭଙ୍ଗିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ଗାମକାଵାସଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜିୟଂ କୀଟାଗିରିଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଵେଭଙ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି ଵତ୍ଥୂନଂ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଗତତ୍ତା। ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେତି ଅୟଂ ସାମଞ୍ଞାଧାରୋ। ଗାମକାଵାସଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ କୀଟାଗିରିଵତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଵିସେସାଧାରୋ। ଅୟମତ୍ଥୋ ପାଠଙ୍ଗଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋ। ତେନେଵ ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ (ଚୂଳଵ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୨୧) ‘‘ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ’’ତି ଅଵତ୍ଵା ‘‘ଇଧ’’ଇଚ୍ଚେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଧାତି ଇମିନା ଗାମକାଵାସଵତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେତି, କୀଟାଗିରିଵତ୍ଥୁ ପନ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସିତମେଵ। ସାମଞ୍ଞାଧାରୋ ପନ ତଂସଂଵଣ୍ଣନାଭାଵତୋ ଅଵୁତ୍ତୋପି ସିଜ୍ଝତୀତି ନ ଵୁତ୍ତୋତି ଵିଞ୍ଞାଯତି।

୨୨୮।ଥାଵରେନ ଚ ଥାଵରଂ, ଗରୁଭଣ୍ଡେନ ଚ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପୁରିମଦ୍ଵୟଂ ଥାଵରଂ, ପଚ୍ଛିମତ୍ତୟଂ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସମକମେଵ ଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ଊନକଂ ଦେନ୍ତସ୍ସାପି ଵିହାରଵତ୍ଥୁସାମନ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଦୂରତରଂ ଦୁକ୍ଖଗୋପଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚେ ମହଗ୍ଘତରଂ…ପେ… ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଜାନାପେତ୍ଵାତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଜାନାପେତ୍ଵା, ଅପଲୋକେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ବହୁତରଂ ରୁକ୍ଖାତି ଵତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ସାମିକେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ମହଗ୍ଘତଂ ଅଜାନିତ୍ଵା ଦେନ୍ତେସୁ ତଂ ଞତ୍ଵା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହତୋ ଅଵହାରୋ ହୋତୀତି ଵୁତ୍ତଂ। ଵିହାରେନ ଵିହାରୋ ପରିଵତ୍ତେତବ୍ବୋତି ସଵତ୍ଥୁକେନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭୂମିୟଂ କତପାସାଦାଦିନା, ଅଵତ୍ଥୁକେନ ଵା ସଵତ୍ଥୁକଂ ପରିଵତ୍ତେତବ୍ବଂ, ଅଵତ୍ଥୁକଂ ପନ ଅଵତ୍ଥୁକେନେଵ ପରିଵତ୍ତେତବ୍ବଂ କେଵଲଂ ପାସାଦସ୍ସ ଭୂମିତୋ ଅଥାଵରତ୍ତା। ଏଵଂ ଥାଵରେସୁପି ଥାଵରଵିଭାଗଂ ଞତ୍ଵାଵ ପରିଵତ୍ତେତବ୍ବଂ।

‘‘କପ୍ପିୟମଞ୍ଚା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଇମିନା ସୁଵଣ୍ଣାଦିଵିଚିତ୍ତଂ ଅକପ୍ପିୟମଞ୍ଚଂ ‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’ତି ଵୁତ୍ତେପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘ଵିହାରସ୍ସ ଦେମା’ତି ଵୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଵଟ୍ଟତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଖେତ୍ତାଦି ଵିୟାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି॰ ଵି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ଵୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ

(ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୧) ପନ ‘‘କପ୍ପିଯମଞ୍ଚୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’ତି ଦିନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ‘ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା’ତି ୱଦନ୍ତି, ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଯାଦିଅକପ୍ପିଯମଞ୍ଚେପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ କେୱଲଂ...ପେ... ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅଥାୱରେନ ଥାୱରମ୍ପି ଅଥାୱରମ୍ପି ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଥାୱରେନ ଅଥାୱରମେୱ ହି ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅକପ୍ପିଯଂ ୱା ମହଗ୍ଘଂ କପ୍ପିଯଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅକପ୍ପିଯଂ ନାମ ସୁୱଣ୍ଣମଯମଞ୍ଚାଦି ଅକପ୍ପିଯଭିସିବିମ୍ବୋହନାନି ଚ। ମହଗ୍ଘଂ କପ୍ପିଯଂ ନାମ ଦନ୍ତମଯମଞ୍ଚାଦି, ପାୱାରାଦିକପ୍ପିଯଅତ୍ଥରଣାଦୀନି ଚା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ ‘‘ଅକପ୍ପିଯଂ ୱାତି ଆସନ୍ଦିଆଦି, ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ବିମ୍ବୋହନାଦି ଚ। ମହଗ୍ଘଂ କପ୍ପିଯଂ ୱାତି ସୁୱଣ୍ଣାଦିୱିଚିତ୍ତଂ କପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୨୯।‘‘କାଳଅଲୋହ...ପେ... ଭାଜେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଟ୍ଟକଂସଲୋହମଯମ୍ପି ଭାଜନଂ ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁମ୍ପି ପରିହରିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପରିହରିତବ୍ବସ୍ସେୱ ଭାଜେତବ୍ବତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଉପରି ‘‘କଂସଲୋହୱଟ୍ଟଲୋହଭାଜନୱିକତି ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ୱା ଗିହିୱିକତା ୱା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତିଆଦିକେନ ମହାପଚ୍ଚରିୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଇମସ୍ସ ହି ‘‘ୱଟ୍ଟଲୋହକଂସଲୋହାନଂ ଯେନ କେନଚି କତୋ ସୀହଳଅଦୀପେ ପାଦଗ୍ଗଣ୍ହନକୋ ଭାଜେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତସ୍ସ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପାଯ ତଂ ମହାପଚ୍ଚରିୱଚନଂ ପଚ୍ଛା ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟଲୋହକଂସଲୋହମଯଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାଦଗ୍ଗଣ୍ହନକୱାରକମ୍ପି ଉପାଦାଯ ଅଭାଜନୀଯମେୱ, ଗିହୀହି ଦୀଯମାନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ପାରିହାରିଯଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପତ୍ତାଦିପରିକ୍ଖାରଂ ୱିଯ ସଯମେୱ ପଟିସାମେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଗିହିସନ୍ତକଂ ୱିଯ ଆରାମିକାଦଯୋ ଚେ ସଯମେୱ ଗୋପେତ୍ୱା ୱିନିଯୋଗକାଲେ ଆନେତ୍ୱା ପଟିଦେନ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ପଟିସାମେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି।

ପଣ୍ଣସୂଚି ନାମ ଲେଖନୀତି ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧାନିପୀତିଆଦିନା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ପରିହରିତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋୱ ଆପତ୍ତିକରୋତି ଦସ୍ସେତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଉପରି ଭାଜନୀଯୱାସିଆଦୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେସୁପି।

ଅନାମାସମ୍ପୀତି ସୁୱଣ୍ଣାଦିମଯମ୍ପି, ସଙ୍ଘଂ ତଂ ଆମସିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଉପକ୍ଖରେତି ଉପକରଣେ। ସିଖରଂ ନାମ ଯେନ ପରିବ୍ଭମନ୍ତା ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ପତ୍ତବନ୍ଧକୋ ନାମ ପତ୍ତସ୍ସ ଗଣ୍ଠିଆଦିକାରକୋ। ‘‘ପଟିମାନଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦିପତ୍ତକାରକୋ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି।

‘‘ଅଡ୍ଢବାହୂତି କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଂସକୂଟ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଡ୍ଢବାହୁ ନାମ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୩୨୧) ‘‘ଅଡ୍ଢବାହୂତି କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଂସକୂଟନ୍ତି ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ପନ ‘‘ଅଡ୍ଢବାହୁପ୍ପମାଣା ନାମ ଅଡ୍ଢବାହୁମତ୍ତା, ଅଡ୍ଢବ୍ୟାମମତ୍ତାତିପି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋତ୍ତାନୀତି ଚମ୍ମରଜ୍ଜୁକା। ତତ୍ଥଜାତକାତି ସଙ୍ଘିକଭୂମିଯଂ ଜାତା।

‘‘ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋତି ଦୀଘସୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋ ପରିଣାହତୋ ପଣ୍ଣସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ।। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୧) ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ ପନ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ‘‘ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋତି ସରଦଣ୍ଡାଦିସୂଚିଆକାରତନୁଦଣ୍ଡକମତ୍ତୋପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋତି ଦୀଘତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋ। ରିତ୍ତପୋତ୍ଥକୋପୀତି ଅଲିଖିତପୋତ୍ଥକୋପି, ଇଦଞ୍ଚ ପଣ୍ଣପ୍ପସଙ୍ଗେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଆସନ୍ଦିକୋତି ଚତୁରସ୍ସପୀଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଉଚ୍ଚକମ୍ପି ଆସନ୍ଦିକ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଅୱ। ୨୯୭) ୱଚନତୋ । ଏକତୋଭାଗେନ ଦୀଘପୀଠମେୱ ହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ୱଟ୍ଟତି, ଚତୁରସ୍ସାସନ୍ଦିକୋ ପନ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତୋପି ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତ୍ତଙ୍ଗୋ ନାମ ତୀସୁ ଦିସାସୁ ଅପସ୍ସଯଂ କତ୍ୱା କତମଞ୍ଚୋ, ଅଯମ୍ପି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତୋପି ୱଟ୍ଟତି। ଭଦ୍ଦପୀଠନ୍ତି ୱେତ୍ତମଯଂ ପୀଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ପୀଠିକାତି ପିଲୋତିକବଦ୍ଧଂ ପୀଠମେୱ। ଏଳଅକପାଦପୀଠଂ ନାମ ଦାରୁପଟିକାଯ ଉପରିପାଦେ ଠପେତ୍ୱା ଭୋଜନଫଲକଂ ୱିଯ କତପୀଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଆମଣ୍ଡକୱଣ୍ଟକପୀଠଂ ନାମ ଆମଲକାକାରେନ ଯୋଜିତବହୌପାଦପୀଠଂ। ଇମାନି ତାୱ ପାଳଇଯଂ ଆଗତପୀଠାନି। ଦାରୁମଯଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ପୀଠଂ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ଘଟ୍ଟନଫଲକଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ରଜିତଚୀୱରଂ ହତ୍ଥେନ ଘଟ୍ଟେନ୍ତି। ଘଟ୍ଟନମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ ଅନୁୱାତାଦିଘଟ୍ଟନତ୍ଥଂ କତୋତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୧) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ‘‘ଘଟ୍ଟନଫଲକଂ ଘଟ୍ଟନମୁଗ୍ଗରୋତି ଇଦଂ ରଜିତଚୀୱରଂ ଏକସ୍ମିଂ ମଟ୍ଠେ ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରେ ୱେଠେତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ମଟ୍ଠଫଲକସ୍ସ ଉପରି ଠପେତ୍ୱା ଉପରି ଅପରେନ ମଟ୍ଠଫଲକେନ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକୋ ଉପରି ଅକ୍କମିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଦ୍ୱେ ଜନା ଉପରିଫଲକଂ ଦ୍ୱୀସୁ କୋଟୀସୁ ଗହେତ୍ୱା ଅପରାପରଂ ଆକଡ୍ଢନୱିକଡ୍ଢନଂ

କରୋନ୍ତି, ଏତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥେ ଠପାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ପହରଣଂ ପନ ନିଟ୍ଠିତରଜନସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଅଲ୍ଲକାଲେ କାତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ପନ ଫଲକମୁଗ୍ଗରେହି ଘଟ୍ଟନଂ ସୁକ୍ଖକାଲେ ଥଦ୍ଧଭାୱୱିମୋଚନତ୍ଥନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅମ୍ବଣନ୍ତି ଫଲକେହି ପୋକ୍ଖରଣୀସଦିସଂ କତପାନୀୟଭାଜନଂ। ରଜନଦୋଣୀତି ଯତ୍ଥ ପକ୍କରଜନଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତୀ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ ପନ ''ଅମ୍ବଣନ୍ତି ଏକଦୋଣିକନାୱାଫଲକେହି ପୋକ୍ଖରଣୀସଦିସଂ କତଂ। ପାନୀୟଭାଜନନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ରଜନଦୋଣୀତି ଏକଦାରୁନାୱ କତଂ ରଜନଭାଜନଂ। ଉଦକଦୋଣୀତି ଏକଦାରୁନାୱ କତଂ ଉଦକଭାଜନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅକପ୍ପିୟଚମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଗତିକନ୍ତି ଇମିନା ମଞ୍ଚପୀଠେପି ଅତ୍ଥରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଏକେ। ନୋତି ଅପରେ, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୧) ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩୨୧) ପନ ''ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ 'ଯେନ ରଜିତଚୀୱରଂ ପୋଥେନ୍ତି, ତମ୍ପି ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, 'ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଗତିକ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସବ୍ବଂ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଏତେନେୱ ସୁତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ନ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ, ଭାଜନୀୟମେୱ, ସେନାସନତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମେୱ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୧) ପନ ''ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅକପ୍ପିୟଚମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଭୂମତ୍ଥରଣସଙ୍ଖେପେନ ସୟିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଗତିକନ୍ତି ଇମିନା ମଞ୍ଚାଦୀସୁ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ ମହାଚମ୍ମଂ ଏଳକଚମ୍ମଂ ନାମାତି ଦସ୍ସେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଛତ୍ତମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ପତ୍ତକଟାହନ୍ତି ପତ୍ତପଚନକଟାହଂ। ଗଣ୍ଠିକାତି ଚୀୱରଗଣ୍ଠିକା। ୱିଧୋତି କାୟବନ୍ଧନୱିଧୋ।

ଇଦାନି ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଭି। ଟୀ। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଆଗତନୟୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଆରାମୋ ନାମ ପୁପ୍ଫାରାମୋ ୱା ଫଲାରାମୋ ୱା। ଆରାମୱତ୍ଥୁ ନାମ ତେସଂଯେୱ ଆରାମାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠପିତୋକାସୋ। ତେସୁ ୱା ଆରାମେସୁ ୱିନଟ୍ଠେସୁ ତେସଂ ପୋରାଣକଭୂମିଭାଗୋ। ୱିହାରୋ ନାମ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାସାଦାଦିସେନାସନଂ। ୱିହାରୱତ୍ଥୁ ନାମ ତସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନୋକାସୋ। ମଞ୍ଚୋ ନାମ ମସାରକୋ ବୁନ୍ଦିକାବଦ୍ଧୋ କୁଳୀରପାଦକୋ ଆହଚ୍ଚପାଦକୋତି ଇମେସଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମଞ୍ଚାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। ପୀଠଂ ନାମ ମସାରକାଦୀନଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ପୀଠାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। ଭିସି ନାମ ଉଣ୍ଣଭିସିଆଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିସୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। ବିମ୍ବୋହନଂ ନାମ ରୁକ୍ଖତୂଲଲତାତୂଲପୋଟକୀତୂଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ପୁଣ୍ଣଂ। ଲୋହକୁମ୍ଭୀ ନାମ କାଳଲୋହେନ ୱା ତମ୍ବଲୋହେନ ୱା ଯେନ କେନଚି କତକୁମ୍ଭୀ। ଲୋହଭାଣକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଭାଣକନ୍ତି ଅରଞ୍ଜରୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱାରକୋତି ଘଟୋ। କଟାହଂ କଟାହମେୱ। ୱାସିଆଦୀସୁ ୱଲ୍ଲିଆଦୀସୁ ଚ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନାମ ନତ୍ଥି…ପେ…।

ତତ୍ଥ ଥାୱରେନ ଥାୱରନ୍ତି ୱିହାରୱିହାରୱତ୍ଥୁନା ଆରାମଆରାମୱତ୍ଥୁଂ ୱିହାରୱିହାରୱତ୍ଥୁଂ। ଇତରେନାତି ଅଥାୱରେନ, ପଚ୍ଛିମରାସିତ୍ତୟେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକପ୍ପିୟେନାତି ସୁୱଣ୍ଣମୟମଞ୍ଚାଦିନା ଚେୱ ଅକପ୍ପିୟଭିସିବିମ୍ବୋହନେହି ଚ। ମହଗ୍ଘକପ୍ପିୟେନାତି ଦନ୍ତମୟମଞ୍ଚାଦିନା ଚେୱ ପାୱାରାଦିନା ଚ। ଇତରନ୍ତି ଅଥାୱରଂ। କପ୍ପିୟପରିୱତ୍ତନେନ ପରିୱତ୍ତେତୁନ୍ତି ଯଥା ଅକପ୍ପିୟଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ…ପେ… ଏୱଂ ତାୱ ଥାୱରେନ ଥାୱରପରିୱତ୍ତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତରେନ ଇତରପରିୱତ୍ତନେ ପନ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ମହନ୍ତଂ ୱା ହୋତୁ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ଗାମଦାରକେହି ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ କୀଳନ୍ତେହି କତମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ହୋତି…ପେ… ସତଗ୍ଘନକେନ ୱା ସହସ୍ସଗ୍ଘନକେନ ୱା ମଞ୍ଚେନ ଅଞ୍ଞଂ ମଞ୍ଚସତମ୍ପି ଲଭତି, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ନ କେୱଲଂ ମଞ୍ଚେନ ମଞ୍ଚୋଯେୱ, ଆରାମଆରାମୱତ୍ଥୁୱିହାରୱିହାରୱତ୍ଥୁପୀଠଭିସିବିମ୍ବୋହନାନିପି ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ପୀଠଭିସିବିମ୍ବୋହନେସୁପି।

କାଳଲୋହତମ୍ବଲୋହକଂସଲୋହୱଟ୍ଟଲୋହାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଂସଲୋହଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଞ୍ଚ କିତ୍ତିମଲୋହଂ। ତୀଣି ହି କିତ୍ତିମଲୋହାନି କଂସଲୋହଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଂ ହାରକୂଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତିପୁତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ କଂସଲୋହଂ। ସୀସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଂ। ରସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ହାରକୂଟଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''କଂସଲୋହଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଞ୍ଚ କିତ୍ତିମଲୋହ''ନ୍ତି। ତତୋ ଅତିରେକନ୍ତି ତତୋ ଅତିରେକଗଣ୍ହନକୋ। ସାରକୋତି ମଜ୍ଝେ ମକୁଳଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିୱିତ୍ଥତଂ କତ୍ୱା ପିଟ୍ଟିତୋ ନାମେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ ଏକଂ ଭାଜନଂ। ସରାୱନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କଞ୍ଚନକାଦୀନଂ ଗିହିଉପକରଣାନଂ ଗହଣଂ। ତାନି ହି ଖୁଦ୍ଦକାନିପି ଗରୁଭଣ୍ଡାନେୱ ଗିହିଉପକରଣତ୍ତା। ପି-ସଦ୍ଦେନ ପଗେୱ ମହନ୍ତାନୀତି ଦସ୍ସେତି, ଇମାନି ପନ ଭାଜନୀୟାନି ଭିକ୍ଖୁପକରଣତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯଥା ଚ ଏତାନି, ଏୱଂ କୁଣ୍ଡିକାପି ଭାଜନୀୟା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଯଥା ଚ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡେ, ଏୱଂ ଲୋହଭଣ୍ଡେପି କୁଣ୍ଡିକା ଭାଜନୀୟକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଭଜତୀ''ତି। ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନାତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ୱୁଡ୍ଢତରାନଂ ଦତ୍ୱା ପରିଭୋଗେନ। ଗିହିୱିକଟାତି ଗିହୀହି ୱିକତା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଅତ୍ତନୋ ୱା ସନ୍ତକକରଣେନ ୱିରୂପଂ କତା। ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ୱିୟ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପିପ୍ଫଲିକୋତି କତ୍ତରି। ଆରକଣ୍ଟକଂ ସୂଚିୱେଧକଂ। ତାଳଂ ଯନ୍ତଂ। କତ୍ତରଯଟ୍ଠିୱେଧକୋ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିୱଲୟଂ। ଯଥା ତଥା ଘନକତଂ ଲୋହନ୍ତି ଲୋହୱଟ୍ଟି ଲୋହଗୁଳଓ ଲୋହପିଣ୍ଡି ଲୋହଚକ୍କଲିକନ୍ତି ଏୱଂ ଘନକତଂ ଲୋହଂ।

ଖୀରପାସାଣମଯାନୀତି ମୁଦୁକଖୀରୱଣ୍ଣପାସାଣମଯାନି।

ଗିହିୱିକଟାନିପି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି ଅନାମାସତ୍ତା। ପି-ସଦ୍ଦେନ ପଗେୱ ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗେନ ୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସେନାସନପରିଭୋଗୋ ପନ ସବ୍ବକପ୍ପିଯୋ, ତସ୍ମା ଜାତରୂପାଦିମଯା ସବ୍ବାପି ସେନାସନପରିକ୍ଖାରା ଆମାସା। ତେନାହ ''ସେନାସନପରିଭୋଗେ ପନା''ତିଆଦି।

ସେସାତି ତତୋ ମହତ୍ତରୀ ୱାସି। ଯା ପନାତି ଯା କୁଠାରୀ ପନ। କୁଦାଲୋ ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋପି ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ। ନିଖାଦନଂ ଚତୁରସ୍ସମୁଖଂ ୱା ହୋତୁ ଦୋଣିମୁଖଂ ୱା ୱଙ୍କଂ ୱା ଉଜୁକଂ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ସମ୍ମୁଞ୍ଜନୀଦଣ୍ଡୱେଧନମ୍ପି, ଦଣ୍ଡବଦ୍ଧଞ୍ଚେ, ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ। ତେନାହ ''କୁଦାଲୋ ଦଣ୍ଡବନ୍ଧନିଖାଦନଂ ୱା ଅଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ସିପାଟିକା ନାମ ଖୁରକୋସୋ, ସିଖରଂ ପନ ଦଣ୍ଡବନ୍ଧନିଖାଦନଂ ଅନୁଲୋମେତୀତି ଆହ ''ସିଖରମ୍ପି ନିଖାଦନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତ''ନ୍ତି। ସଚେ ପନ ୱାସି ଅଦଣ୍ଡକଂ ଫଲମତ୍ତଂ, ଭାଜନୀଯଂ। ଉପକ୍ଖରେତି ୱାସିଆଦିଭଣ୍ଡେ।

ପତ୍ତବନ୍ଧକୋ ନାମ ପତ୍ତସ୍ସ ଗଣ୍ଠିକାଦିକାରକୋ। ''ପଟିମାନଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦିପତ୍ତକାରକୋ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତିପୁଚ୍ଛେଦନକସତ୍ଥଂ ସୁୱଣ୍ଣଚ୍ଛେଦନକସତ୍ଥଂ କତପରିକମ୍ମଚମ୍ମଛିନ୍ଦନକଖୁଦ୍ଦକସତ୍ଥନ୍ତି ଇମାନି ଚେତ୍ଥ ତୀଣି ପିପ୍ଫଲିକଂ ଅନୁଲୋମନ୍ତୀତି ଆହ ''ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ''ତିଆଦି। ଇତରାନୀତି ମହାକତ୍ତରିଆଦୀନି।

ଅଡ୍ଢବାହୁପ୍ପମାଣାତି କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଂସକୂଟପ୍ପମାଣା, ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥଜାତକାତି ସଙ୍ଘିକଭୂମିଯଂ ଜାତା, ଆରକ୍ଖସଂୱିଧାନେନ ରକ୍ଖିତତ୍ତା ରକ୍ଖିତା ଚ ସା ମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିଯ ଯଥା ତଂ ନ ନସ୍ସତି, ଏୱଂ ଗୋପନତୋ ଗୋପିତା ଚାତି ରକ୍ଖିତଗୋପିତା। ତତ୍ଥଜାତକାପି ପନ ଅରକ୍ଖିତା ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ ନ ହୋତି। ସଙ୍ଘକମ୍ମେ ଚ ଚେତିଯକମ୍ମେ ଚ କତେତି ଇମିନା ସଙ୍ଘସନ୍ତକେନ ଚେତିଯସନ୍ତକଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ପରିୱତ୍ତିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ସୁତ୍ତଂ ପନାତି ୱଟ୍ଟିତଞ୍ଚେୱ ଅୱଟ୍ଟିତଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋତି ଅନ୍ତମସୋ ଦୀଘସୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋ ପରିଣାହତୋ ସୀହଳଅ-ପଣ୍ଣସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥାତି ୱେଳୁଭଣ୍ଡେ। ଦତ୍ୱା ଗେହଂ ଯେସଂ ତେତି ଦତ୍ୱାଗେହା। ନ ୱାରେତବ୍ବାତି ''ମା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା''ତି ନ ନିସେଧେତବ୍ବା। ଦେସନ୍ତରଗତେନ ସମ୍ପତ୍ତୱିହାରେ ସଙ୍ଘିକାୱାସେ ଠପେତବ୍ବା।

ଅୱସେସଞ୍ଚ ଛଦନତିଣନ୍ତି ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜେହି ଅୱସେସଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛଦନତିଣଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋପୀତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋ। ଲିଖିତପୋତ୍ଥକୋ ପନ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ହୋତି। କପ୍ପିଯଚମ୍ମାନୀତି ମିଗାଦୀନଂ ଚମ୍ମାନି। ସବ୍ବଂ ଚକ୍କଯୁତ୍ତଯାନନ୍ତି ରଥସକଟାଦିକଂ ସବ୍ବଂ ଚକ୍କଯୁତ୍ତଯାନଂ। ୱିସଙ୍ଖତଚକ୍କଂ ପନ ଯାନଂ ଭାଜନୀଯଂ। ଅନୁଞ୍ଞାତୱାସି ନାମ ଯା ସିପାଟିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରିତୁଂ ସକ୍କାତି ୱୁତ୍ତା। ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣଂ ତାଲପତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ମୁଟ୍ଠିନା ଗହେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତୀତି ''ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣନ୍ତି ଛତ୍ତଚ୍ଛଦପଣ୍ଣମେୱା''ତି କେଚି। ଅରଣୀସହିତନ୍ତି ଅରଣୀଯୁଗଳଅଂ, ଉତ୍ତରାରଣୀ ଅଧରାରଣୀତି ଅରଣୀଦ୍ୱଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫାତିକମ୍ମଂ କତ୍ୱାତି ଅନ୍ତମସୋ ତଂଅଗ୍ଘନକୱାଲିକାଯପି ଥାୱରଂ ୱଡ୍ଢିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା। କୁଣ୍ଡିକାତି ଅଯକୁଣ୍ଡିକା ଚେୱ ତମ୍ବଲୋହକୁଣ୍ଡିକା ଚ। ଭାଜନୀଯକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଭଜତୀତି ଭାଜନୀଯପକ୍ଖମେୱ ସେୱତି , ନ ତୁ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କଞ୍ଚନକୋ ପନ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଗରୁଭଣ୍ଡୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩୧। ଚୋଦନାଦିୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

୨୩୦। ଏୱଂ ଗରୁଭଣ୍ଡୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚୋଦନାଦିୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଚୋଦନାଦିୱିନିଚ୍ଛୟୋତି ଏତ୍ଥ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚୋଦୀୟତେ ଚୋଦନା, ଦୋସାରୋପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସାରଣାଦୟୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ॰ ୪, ୫) ‘‘ଚୋଦେତ୍ୱା କତଂ ହୋତି, ସାରେତ୍ୱା କତଂ ହୋତି, ଆପତ୍ତିଂ ରୋପେତ୍ୱା କତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଚୋଦେତୁଂ ପନ କୋ ଲଭତି, କୋ ନ ଲଭତୀ’’ତି ଇଦଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାୟଂ ୱିନାପି ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇଦଂ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୋଦେତୁଂ ଅନିସ୍ସରତ୍ତା ‘ଭିକ୍ଖୁନିମେୱା’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତିପି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅନିସ୍ସରଭାୱେ ତାହି କତଚୋଦନାପି ଚୋଦନାରହତ୍ତା ଚୋଦନାୟେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ‘‘ପଞ୍ଚପି ସହଧମ୍ମିକା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ଚୋଦେତୀତିଆଦିନା ଚୋଦକୋ ଯେସଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋଦେତି, ତେସମ୍ପି ୱଚନଂ ପମାଣମେୱାତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ତେସଂ ଚୋଦନାପି ରୁହତେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଥେରୋ ସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେସୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ୨।୩୮୫-୩୮୬) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ୧।୩୮୬) ପନ ‘‘ଅମୂଲକଚୋଦନାପସଙ୍ଗେନ ସମୂଲକଚୋଦନାଲକ୍ଖଣାଦିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଚୋଦେତୁଂ ପନ କୋଲଭତି, କୋ ନ ଲଭତୀ’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ଚୋଦେତୀ’ତିଆଦିସୁତ୍ତଂ ଯସ୍ମା ଯେ ଚୋଦକସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱିପତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତି, ତେପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଚୋଦକଭାୱେ ଠତ୍ୱାୱ ପକାସେନ୍ତି, ତେସଞ୍ଚ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତରୋପି ଯସ୍ମା ଚୋଦେତୁଞ୍ଚ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତଂ ତେହି ତିତ୍ଥିୟସାୱକପରିୟୋସାନେହି ପଠମଚୋଦକେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଞ୍ଚ ଲଭତି, ତସ୍ମା ଇଧ ସାଧକଭାୱେନ ଉଦ୍ଧଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଗରୁକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସାନଂ। ଅୱସେସାନନ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନାମ ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତା ଦସୱତ୍ଥୁକା ଦିଟ୍ଠି। ‘‘ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ’’ତିଆଦିକା ଅନ୍ତଂ ଗଣ୍ହାପକଦିଟ୍ଠି ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା ନାମ। ଆଜୀୱହେତୁ ପଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ଛନ୍ନନ୍ତି ଆଜୀୱହେତୁପି ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ପାରାଜିକଂ, ସଞ୍ଚରିତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ସୋ ଅରହା’’ତି ପରିୟାୟେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଣୀତଭୋଜନୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ଭିକ୍ଖୁନିୟା ପଣୀତଭୋଜନୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପାଟିଦେସନୀୟଂ, ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇମେସଂ ପରିୱାରେ (ପରି॰ ୨୮୭) ୱୁତ୍ତାନଂ ଛନ୍ନଂ। ନ ହେତା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆଜୀୱହେତୁ ଏୱ ପଞ୍ଞତ୍ତା ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞଥାପି ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ। ଆଜୀୱହେତୁପି ଏତାସଂ ଆପଜ୍ଜନଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଜୀୱହେତୁପି ପଞ୍ଞତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀହି ଚୋଦେନ୍ତୋପି ତମ୍ମୂଲିକାୟ ଆପତ୍ତିୟା ଏୱ ଚୋଦେତି।

‘‘କସ୍ମା ମଂ ନ ୱନ୍ଦସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ‘‘ଅସ୍ସମଣୋସି, ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟୋସୀ’’ତି ଅୱନ୍ଦନକାରଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ୱଦନ୍ତି। ଚୋଦେତୁକାମତାୟ ଏୱ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱନ୍ଦିୟଭାୱେ ତଂ କାରଣଂ ନ ହୋତୀତି ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ଅୱନ୍ଦିୟେସୁ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୟନ୍ତସ୍ସ ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ, ତସ୍ସ ଚ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ରୁହନତୋ ତଦେୱ ଯୁତ୍ତତରନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। କିଞ୍ଚାପି ଯାୱ ସୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନାତି, ତାୱ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ଯଦା ପନ ‘‘ଅସ୍ସମଣୋମ୍ହୀ’’ତି ପଟିଜାନାତି, ତଦା ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ଅୟମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ, ନ ତତୋ ପରଂ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ହି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ଯସ୍ମା ଆମିସଂ ଦେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନେୟେୱ ଦେତି, ତସ୍ମା ପଟିପାଟିୟା ନିସିନ୍ନାନଂ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଦେନ୍ତେନ ଏକସ୍ସ ଚୋଦେତୁକାମତାୟ ଅଦିନ୍ନେପି ଚୋଦନା ନାମ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନ ତାୱ ତା ଚୋଦନା ହୋତୀ’’ତି।

୨୩୧। ଚୋଦେତବ୍ବୋତି ଚୁଦିତୋ, ଚୁଦିତୋ ଏୱ ଚୁଦିତକୋ, ଅପରାଧୱନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଚୋଦେତୀତି ଚୋଦକୋ, ଅପରାଧପକାସକୋ। ଚୁଦିତକୋ ଚ ଚୋଦକୋ ଚ ଚୁଦିତକଚୋଦକା। ଉବ୍ବାହିକାୟାତି ଉବ୍ବହନ୍ତି ୱିୟୋଜେନ୍ତି ଏତାୟ ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ତଜ୍ଜନିଂ ୱା କଲହଂ ୱାତି ଉବ୍ବାହିକା, ସଙ୍ଘସମ୍ମୁତି, ତାୟ। ୱିନିଚ୍ଛିନନଂ ନାମ ତାୟ ସମ୍ମତଭିକ୍ଖୂହି ୱିନିଚ୍ଛିନନମେୱ। ଅଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନାୟ ହି ପରିସାୟ ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଗତେହି ଦସହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତା ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତାୟ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ॰ ୨୩୧-୨୩୨) –

‘‘ତେହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ତସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିୟମାନେ ଅନନ୍ତାନି ଚେୱ ଭସ୍ସାନି ଜାୟନ୍ତି, ନ ଚେକସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି । ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପଂ ଅଧିକରଣଂ ଉବ୍ବାହିକାୟ ୱୂପସମେତୁଂ। ଦସହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉବ୍ବାହିକାୟ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ, ସୀଲୱା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭୟଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ,

ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ, ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଆଦିକଲ୍ୟାଣା ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣା ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣା ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଭିୱଦନ୍ତି, ତଥାରୂପସ୍ସ ଧମ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା, ଉଭଯାନି ଖୋ ପନସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ସ୍ୱାଗତାନି ହୋନ୍ତି ସୁୱିଭତ୍ତାନି ସୁପ୍ପୱତ୍ତୀନି ସୁୱିନିଚ୍ଛିତାନି ସୁତ୍ତସୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ, ୱିନଯେ ଖୋ ପନ ଛେକୋ ହୋତି ଅସଂହୀରୋ, ପଟିବଲୋ ହୋତି ଉଭୋ ଅତ୍ଥପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ଅସ୍ସାସେତୁଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ନିଜ୍ଝାପେତୁଂ ପେକ୍ଖେତୁଂ ପସ୍ସିତୁଂ ପସାଦେତୁଂ, ଅଧିକରଣସମୁପ୍ପାଦୱୂପସମକୁସଲୋ ହୋତି, ଅଧିକରଣଂ ଜାନାତି, ଅଧିକରଣସମୁଦଯଂ ଜାନାତି, ଅଧିକରଣନିରୋଧଂ ଜାନାତି, ଅଧିକରଣନିରୋଧଗାମିନିପଟିପଦଂ ଜାନାତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ଦସହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉବ୍ବାହିକାଯ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ।

''ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ। ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାଚିତବ୍ବୋ, ଯାଚିତ୍ୱା ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିଯମାନେ ଅନନ୍ତାନି ଚେୱ ଭସ୍ସାନି ଜାଯନ୍ତି, ନ ଚେକସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଞ୍ଚ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ ଉବ୍ବାହିକାଯ ଇମଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତୁଂ, ଏସା ଞତ୍ତି।

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିଯମାନେ ଅନନ୍ତାନି ଚେୱ ଭସ୍ସାନି ଜାଯନ୍ତି, ନ ଚେକସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଞ୍ଚ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଂ ସମ୍ମନତି ଉବ୍ବାହିକାଯ ଇମଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତୁଂ। ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଚ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସମ୍ମୁତି ଉବ୍ବାହିକାଯ ଇମଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତୁଂ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ୟ।

''ସମ୍ମତୋ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଚ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଉବ୍ବାହିକାଯ ଇମଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତୁଂ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି।

ତେହି ଚ ସମ୍ମତେହି ୱିସୁଂ ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଏୱ ୱା ପରିସାଯ ''ଅଞ୍ଞେହି ନ କିଞ୍ଚି କଥେତବ୍ବ''ନ୍ତି ସାୱେତ୍ୱା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ଚୁଦିତକଚୋଦକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

''କିମ୍ହୀତି କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। କିମ୍ହି ନମ୍ପି ନ ଜାନାସୀତି କିମ୍ହି ନନ୍ତି ୱଚନମ୍ପି ନ ଜାନାସି। ନାସ୍ସ ଅନୁଯୋଗୋ ଦାତବ୍ବୋତି ନାସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା ପଟିପୁଚ୍ଛା ଦାତବ୍ବା''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୮୫-୩୮୬) ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୩୮୬) ପନ – କିମ୍ହୀତି କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, କତରୱିପତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କିମ୍ହି ନଂ ନାମାତି ଇଦଂ ''କତରାଯ ୱିପତ୍ତିଯା ଏତଂ ଚୋଦେସୀ''ତି ଯାଯ କାଯଚି ୱିଞ୍ଞାଯମାନାଯ ଭାସାଯ ୱୁତ୍ତେପି ଚୋଦକସ୍ସ ୱିନଯେ ଅପକତଞ୍ଞୁତାଯ ''ସୀଲାଚାରଦିଟ୍ଠିଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀସୁ କତରାଯାତି ମଂ ପୁଚ୍ଛତୀ''ତି ୱିଞ୍ଞାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା, ନ ପନ ''କିମ୍ହୀ''ତିଆଦିପଦତ୍ଥମତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ। ନ ହି ଅନୁୱିଜ୍ଜକୋ ଚୋଦକଂ ବାଲଂ ଅପରିଚିତଭାସାଯ ''କିମ୍ହି ନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି। କିମ୍ହି ନମ୍ପି ନ ଜାନାସୀତି ଇଦମ୍ପି ୱଚନମତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ନ ହୋତି। ''କତରୱିପତ୍ତିଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅସୁକାଯ ୱିପତ୍ତିଯା''ତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ''ନ ଜାନାସୀ''ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ''ନାସ୍ସ ଅନୁଯୋଗୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି।

''ତସ୍ସ ନଯୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ତସ୍ସାତି ବାଲସ୍ସ ଲଜ୍ଜିସ୍ସ। ''ତସ୍ସ ନଯୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଚ ''କିମ୍ହି ନଂ ଚୋଦେସୀତି ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା''ତିଆଦି ଅଧିପ୍ପାଯପ୍ପକାସନମେୱ ନଯଦାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ କିମ୍ହି-ନଂ-ପଦାନଂପରିଯାଯମତ୍ତଦସ୍ସନଂ। ନ ହି ବାଲୋ ''କତରୱିପତ୍ତିଯଂ ନଂ ଚୋଦେସୀ''ତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଞାତେପି ୱିପତ୍ତିପ୍ପଭେଦଂ, ଅତ୍ତନା ଚୋଦିଯମାନଂ ୱିପତ୍ତିସରୂପଞ୍ଚ ଜାନିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତେନେୱ ଅଜାନନେନ ଅଲଜ୍ଜୀ ଅପସାଦେତବ୍ବୋ। କିମ୍ହି ନନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଅୱିଞ୍ଞୁତଂ ପକାସେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋୱ। ''ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯା''ତିଆଦିୱଚନତୋ ''ଅଲଜ୍ଜୀନିଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ…ପେ… ପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏହିତୀତି ଏତି, ହି-କାରୋ ଏତ୍ଥ ଆଗମୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଆଗମିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠସନ୍ତାନେନାତି ଦିଟ୍ଠନିଯାମେନ। ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱଚନପଟିୱଚନକ୍କମେନେୱ ଦୋସେ ଆୱିଭୂତେପି ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ''ଅସୁଦ୍ଧୋ ଅହ''ନ୍ତି ଦୋସସମ୍ପଟିଚ୍ଛନପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱ ଆପତ୍ତିଯା କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ ''ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ଏତଂ ନତ୍ଥୀତି ସୁଦ୍ଧପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱ ଅନାପତ୍ତିଯା କାତବ୍ବନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ସଙ୍ଗହିତୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅନୁୱିଜ୍ଜକସ୍ସେୱ ନିରତ୍ଥକତ୍ତାପତ୍ତିତୋ, ଚୋଦକେନେୱ ଅଲଜ୍ଜିପଟିଞ୍ଞାଯ ଠାତବ୍ବତୋ। ଦୋସୋପଗମପଟିଞ୍ଞା ଏୱ ହି ଇଧ ପଟିଞ୍ଞାତି ଅଧିପ୍ପେତା, ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ''ଏତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଏତମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତୀ''ତିଆଦି।

ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ଦୋସେ ଆୱିଭୂତେପି ତସ୍ସ ଦୋସୋପଗମପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱ କାତବ୍ବତାଦୀପନତ୍ଥଂ। ୱିୱାଦୱତ୍ଥୁସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା

ଅତ୍ଥପଟଚ୍ଛିକା। ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱାତି ତେସଂ କଥାପଚ୍ଛେଦତ୍ଥଂ ଅଭିମୁଖକରଣତ୍ଥଞ୍ଚ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା। ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋତି ଅସୁଦ୍ଧୋତି ସଞ୍ଞାୟ ଚୋଦକପକ୍ଖେ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଅନୁୱିଜ୍ଜକଭାୱତୋ ବହିଭୂତତ୍ତା ଅନୁୱିଜ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ଦେହେ ଏୱ ହି ସତି ଅନୁୱିଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କା, ଅସୁଦ୍ଧଲଦ୍ଧିୟା ପନ ସତି ଚୁଦିତକେନ ୱୁତ୍ତଂ ସଚ୍ଚଂ ଅସଚ୍ଚତୋପି ପଟିଭାତି, କଥଂ ତତ୍ଥ ଅନୁୱିଜ୍ଜନା ସିୟାତି।

ତଥା ନାସିତକୋୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମିନା ୱିନିଚ୍ଛୟମ୍ପି ଅଦତ୍ୱା ସଙ୍ଘତୋ ୱିୟୋଜନଂ ନାମ ଲିଙ୍ଗନାସନା ୱିୟ ଅୟମ୍ପି ଏକୋ ନାସନପ୍ପକାରୋତି ଦସ୍ସେତି। ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗାତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକା ତେସଂ ୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ଭୋଗେ ଯୋଜନତ୍ଥଂ।

ୱିରଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇଦଂ ''ପକ୍ଖାନଂ ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତୀ''ତି ଇମସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜୀଲକ୍ଖଣସମ୍ଭୱସ୍ସ କରଣୱଚନଂ। ପଟିଚ୍ଛାଦିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ଏୱ, ପୁରିମୋ ଲଜ୍ଜିଭାୱୋ ନ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତୀତି ''ସଚେ ମୟା କତଦୋସଂ ୱକ୍ଖାମି, ମୟ୍ହଂ ଅନୁୱତ୍ତକା ଭିଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତି। ଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ଲଜ୍ଜିଟ୍ଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତି, କାୟୱାଚାସୁ ୱୀତିକ୍କମୋ ହୋତି ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ''ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ନ ଦାତବ୍ବୋ''ତି, ପୁବ୍ବେ ପକ୍ଖିକାନଂ ପଟିଞ୍ଞାୟ ୱୂପସମିତସ୍ସାପି ଅଧିକରଣସ୍ସ ଦୁୱୂପସନ୍ତତାୟ ଅୟମ୍ପି ତଥା ନାସିତକୋୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୨୩୨ ।ଅଦିନ୍ନାଦାନୱତ୍ଥୁଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତେନ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱହାରା ସାଧୁକଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱହାରା ନାମ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକାନି, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକାନି ନାମ ନାନାଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ ଏକଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗପଞ୍ଚକଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକନ୍ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ''ତେ ପନ ଅୱହାରା ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସାଧୁକଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ନାନାଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଏକଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକାନି ପଦଭାଜନେ (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତାନଂ ''ଆଦିୟେୟ୍ୟ, ହରେୟ୍ୟ, ଅୱହରେୟ୍ୟ, ଇରିୟାପଥଂ ୱିକୋପେୟ୍ୟ, ଠାନା ଚାୱେୟ୍ୟା''ତି ଇମେସଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ପୋରାଣେହି –

''ଆଦିୟନ୍ତୋ ହରନ୍ତୋୱ;

ହରନ୍ତୋ ଇରିୟାପଥଂ;

ୱିକୋପେନ୍ତୋ ତଥା ଠାନା;

ଚାୱେନ୍ତୋପି ପରାଜିକୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ନାନାଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକଅୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଇତରଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନେୱ। କଥଂ? ଆଦିୟେୟ୍ୟାତି ଆରାମଂ ଅଭିୟୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ସାମିକସ୍ସ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସ। ସାମିକୋ ''ନ ମୟ୍ହଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ। ହରେୟ୍ୟାତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ହରନ୍ତୋ ସୀସେ ଭାରଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଆମସତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ଫନ୍ଦାପେତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ଖନ୍ଧଂ ଓରୋପେତି, ପାରାଜିକଂ। ଅୱହରେୟ୍ୟାତି ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ''ଦେହି ମେ ଭଣ୍ଡ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ''ନାହଂ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ଭଣତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ସାମିକସ୍ସ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ସାମିକୋ ''ନ ମୟ୍ହଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ପାରାଜିକଂ। ଇରିୟାପଥଂ ୱିକୋପେୟ୍ୟାତି ''ସହଭଣ୍ଡହାରକଂ ନେସ୍ସାମୀ''ତି ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ଦୁତିୟଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ପାରାଜିକଂ। ଠାନା ଚାୱେୟ୍ୟାତି ଥଲଟ୍ଠଂ ଭଣ୍ଡଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଆମସତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ଫନ୍ଦାପେତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ଠାନା ଚାୱେତି, ପାରାଜିକଂ। ଏୱଂ ତାୱ ନାନାଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସସ୍ସାମିକସ୍ସ ପନ ଦାସସ୍ସ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଅଭିୟୋଗାଦିନା ନୟେନ ଆଦିୟନହରଣ ଅୱହରଣ ଇରିୟାପଥୱିକୋପନ ଠାନାଚାୱନୱସେନ ଏକଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ତତ୍ଥ ନାନେକଭଣ୍ଡାନଂ, ପଞ୍ଚକାନଂ ୱସା ପନ;

ଆଦିୟନାଦିପଞ୍ଚକା, ଦୁୱିଧାତି ଉଦୀରିତା''ତି।

କତମଂ ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକଂ? ସାହତ୍ଥିକୋ ଆଣତ୍ତିକୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ ଅତ୍ଥସାଧକୋ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସାହତ୍ଥାଣତ୍ତିକୋ ଚେୱ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋତ୍ଥସାଧକୋ;

ଧୁରନିକ୍ଖେପକୋ ଚାତି, ଇଦଂ ସାହତ୍ଥପଞ୍ଚକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସାହତ୍ଥିକୋ ନାମ ପରସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ସହତ୍ଥା ଅୱହରତି। ଆଣତ୍ତିକୋ ନାମ ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା’’ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତି। ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ ନାମ ସୁଙ୍କଘାତପରିକପ୍ପିତୋକାସାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା ବହି ପାତନଂ। ଅତ୍ଥସାଧକୋ ନାମ ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ତଂ ଅୱହରା’’ତି ଆଣାପେତି। ତତ୍ଥ ସଚେ ପରୋ ଅନନ୍ତରାୟିକୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଅୱହରତି, ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେୟେୱ ପାରାଜିକଂ। ପରସ୍ସ ୱା ପନ ତେଲକୁମ୍ଭିୟା ପାଦଗ୍ଘନକଂ ତେଲଂ ଅୱସ୍ସଂ ପିୱନକାନି ଉପାହନାଦୀନି ପକ୍ଖିପତି , ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ପାରାଜିକଂ। ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ ପନ ଆରାମାଭିୟୋଗୌପନିକ୍ଖିତ୍ତଭଣ୍ଡୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତାୱକାଲିକଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟାନି ଅଦେନ୍ତସ୍ସପି ଏସେୱ ନୟୋତି ଇଦଂ ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକଂ।

କତମଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗପଞ୍ଚକଂ? ପୁବ୍ବପୟୋଗୋ ସହପୟୋଗୋ ସଂୱିଦାୱହାରୋ ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ପୁବ୍ବସହପୟୋଗୋ ଚ, ସଂୱିଦାହରଣଂ ତଥା;

ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ନିମିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ସାହତ୍ଥପଞ୍ଚକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆଣତ୍ତିୱସେନ ପୁବ୍ବପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଠାନାଚାୱନୱସେନ, ଖିଲାଦୀନି ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣୱସେନ ଚ ସହପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଂୱିଦାୱହାରୋ ନାମ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରିସ୍ସାମା’’ତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ତୟିତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ। ଏୱଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଗତେସୁ ହି ଏକେନପି ତସ୍ମିଂ ଭଣ୍ଡେ ଠାନା ଚାୱିତେ ସବ୍ବେସଂ ଅୱହାରୋ ହୋତି। ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ନାମ ସଞ୍ଜାନନକମ୍ମଂ। ସଚେ ହି ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି କାଲଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ କାଲେ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ସଙ୍କେତତୋ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ତଂ ଅୱହରତି, ସଙ୍କେତକାରକସ୍ସ ସଙ୍କେତକରଣକ୍ଖଣେୟେୱ ଅୱହାରୋ। ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ନାମ ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଅକ୍ଖିନିଖଣନାଦିନିମିତ୍ତକରଣଂ । ସଚେ ହି ଏୱଂ କତନିମିତ୍ତତୋ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ‘‘ଯଂ ଅୱହରା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ଅୱହରତି, ନିମିତ୍ତକାରକସ୍ସ ନିମିତ୍ତକ୍ଖଣେୟେୱ ଅୱହାରୋତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗପଞ୍ଚକଂ।

କତମଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକଂ? ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋ ପସୟ୍ହାୱହାରୋ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ କୁସାୱହାରୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଥେୟ୍ୟା ପସୟ୍ହ ପରିକପ୍ପା, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା କୁସା ତଥା;

ଅୱହାରା ଇମେ ପଞ୍ଚ, ଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି କତ୍ୱା ଅଦିସ୍ସମାନୋ ଅୱହରତି, କୂଟତୁଲାକୂଟମାନକୂଟକହାପଣାଦୀହି ୱା ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସେୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯୋ ପନ ପସୟ୍ହ ବଲକ୍କାରେନ ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାତି ଗାମଘାତକାଦୟୋ ୱିୟ, ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତବଲିତୋ ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅଧିକଂ ଗଣ୍ହାତି ରାଜଭଟାଦୟୋ ୱିୟ, ତସ୍ସେୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ପସୟ୍ହାୱହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗହଣଂ ପନ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ ନାମ।

ସୋ ଭଣ୍ଡୋକାସସ୍ସ ୱସେନ ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ରାୟଂ ଭଣ୍ଡପରିକପ୍ପୋ – ସାଟକତ୍ଥିକୋ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ସାଟକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି। ସଚେ ସୁତ୍ତଂ, ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅନ୍ଧକାରେ ପସିବ୍ବକଂ ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ର ଚେ ସାଟକୋ ହୋତି, ଉଦ୍ଧାରେୟେୱ ପାରାଜିକଂ। ସୁତ୍ତଞ୍ଚେ ହୋତି, ରକ୍ଖତି। ବହି ନୀହରିତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ପୁନ ଆହରିତ୍ୱା ଠପେତି, ରକ୍ଖତିୟେୱ। ‘‘ସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱାପି ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଗଚ୍ଛତି, ପଦୱାରେନ କାରେତବ୍ବୋ। ଭୂମିୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକଂ। ‘‘ଚୋରୋ ଚୋରୋ’’ତି ଅନୁବନ୍ଧୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାୟତି, ରକ୍ଖତି। ସାମିକା ଦିସ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ରକ୍ଖତିୟେୱ। ଅଞ୍ଞୋ ଚେ ଗଣ୍ହାତି, ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟଂ। ସାମିକେସୁ ନିୱତ୍ତନ୍ତେସୁ ସୟଂ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାୟ ‘‘ପଗେୱେତଂ ମୟା ଗହିତଂ, ମମ ଦାନି ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସପି ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମେୱ। ତତ୍ଥ ଯ୍ୱାୟଂ ‘‘ସଚେ ସାଟକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପୱତ୍ତୋ ପରିକପ୍ପୋ, ଅୟଂ ଭଣ୍ଡପରିକପ୍ପୋ ନାମ। ଓକାସପରିକପ୍ପୋ ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ପରପରିୱେଣାଦୀନି ପୱିଟ୍ଠୋ କିଞ୍ଚି ଲୋଭନେୟ୍ୟଭଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା ଗବ୍ଭଦ୍ୱାରପମୁଖହେଟ୍ଠା ପାସାଦଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକରୁକ୍ଖମୂଲାଦିୱସେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ମଂ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ଦଟ୍ଠୁକାମତାୟ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ୱିୟ ଦସ୍ସାମି। ନୋ ଚେ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି , ହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପରିକପ୍ପେତି, ତସ୍ସ ତଂ ଆଦାୟ

ପରିକପ୍ପିତପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଅୱହାରୋ ହୋତି। ଇତି ଯ୍ୱାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପୱତ୍ତୋ ପରିକପ୍ପୋ, ଅୟଂ ଓକାସପରିକପ୍ପୋ ନାମ। ଏୱମିମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପରିକପ୍ପାନଂ ୱସେନ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପନ ଅୱହରଣଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ। ସୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉୟ୍ୟାନାଦୀସୁ ପରେସଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠପିତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକାଦିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପଚ୍ଛା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଂସୁନା ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ଏତ୍ତାୱତା ଉଦ୍ଧାରୋ ନତ୍ଥୀତି ନ ତାୱ ଅୱହାରୋ ହୋତି। ଯଦା ପନ ସାମିକା ୱିଚିନନ୍ତା ଅପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱେ ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ସାଲୟାୱ ଗତା ହୋନ୍ତି, ଅଥସ୍ସ ତଂ ଉଦ୍ଧରତୋ ଉଦ୍ଧାରେ ଅୱହାରୋ। ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକାଲେୟେୱ ଏତଂ ମମ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ସକସଞ୍ଞାୟ ୱା ‘‘ଗତାଦାନି ତେ, ଛଡ୍ଡିତଭଣ୍ଡଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାୟ ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପନ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟଂ। ତେସୁ ଦୁତିୟତତିୟଦିୱସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଚିନିତ୍ୱା ଅଦିସ୍ୱା ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ଗତେସୁପି ଗହିତଂ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମେୱ। ପଚ୍ଛା ଞତ୍ୱା ଚୋଦିୟମାନସ୍ସ ଅଦଦତୋ ସାମିକାନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ଅୱହାରୋ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ପୟୋଗେନ ତେହି ନ ଦିଟ୍ଠଂ। ଯୋ ପନ ତଥାରୂପଂ ଭଣ୍ଡଂ ଯଥାଠାନେ ଠିତଂୟେୱ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ପାଦେନ ଅକ୍କମିତ୍ୱା କଦ୍ଦମେ ୱା ୱାଲିକାୟ ୱା ପୱେସେତି, ତସ୍ସ ପୱେସିତମତ୍ତେୟେୱ ଅୱହାରୋ।

କୁସଂ ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ପନ ଅୱହରଣଂ କୁସାୱହାରୋ ନାମ। ସୋପି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଲୀୱମୟଂ ୱା ତାଲପଣ୍ଣମୟଂ ୱା କତସଞ୍ଞାଣଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି କୁସଂ ପାତେତ୍ୱା ଚୀୱରେ ଭାଜିୟମାନେ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସସ୍ସ ସମୀପେ ଠିତଂ ସମଗ୍ଘତରଂ ୱା ମହଗ୍ଘତରଂ ୱା ସମସମଂ ୱା ଅଗ୍ଘେନ ପରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସଂ ହରିତୁକାମୋ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସେ ପତିତଂ କୁସଂ ପରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସେ ପାତେତୁକାମତାୟ ଉଦ୍ଧରତି, ରକ୍ଖତି ତାୱ। ପରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସେ ପାତିତେ ରକ୍ଖତେୱ। ଯଦା ପନ ତସ୍ମିଂ ପତିତେ ପରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସତୋ ପରସ୍ସ କୁସଂ ଉଦ୍ଧରତି, ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତେ ଅୱହାରୋ। ସଚେ ପଠମତରଂ ପରସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସତୋ କୁସଂ ଉଦ୍ଧରତି, ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସେ ପାତେତୁକାମତାୟ ଉଦ୍ଧାରେ ରକ୍ଖତି, ପାତନେପି ରକ୍ଖତି। ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସତୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ କୁସଂ ଉଦ୍ଧରତୋ ଉଦ୍ଧାରେୟେୱ ରକ୍ଖତି, ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପରକୋଟ୍ଠାସେ ପାତେନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ଅୱହାରୋ ହୋତି, ଅୟଂ କୁସାୱହାରୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକତୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨) ଗହେତବ୍ବୋ।

ତୁଲୟିତ୍ୱାତି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା।

ସାମୀଚୀତି ୱତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତି ପନ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ମହାଜନସମ୍ମଦ୍ଦୋତି ମହାଜନସଙ୍ଖୋଭୋ। ଭଟ୍ଠେ ଜନକାୟେତି ଅପଗତେ ଜନକାୟେ। ‘‘ଇଦଞ୍ଚ କାସାୱଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଏତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’’ତି କିଂ କାରଣା ଏୱମାହ? ଚୀୱରସ୍ସାମିକେନ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ କତୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନଂ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅୱହାରକୋପି ୱିପ୍ପଟିସାରସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚୀୱରସ୍ସାମିକଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ୱିଚରତି ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି, ଚୀୱରସ୍ସାମିକେନ ଚ ‘‘ମମେତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଏତେନପି ଅୱହାରକେନ ଆଲୟୋ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଯଦି ଏୱଂ ଚୀୱରସ୍ସାମିକୋୟେୱ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତୋତି? ଉଭିନ୍ନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିନୋଦନତ୍ଥଂ। କଥଂ? ଅୱହାରକସ୍ସ ‘‘ମୟା ସହତ୍ଥେନ ନ ଦିନ୍ନଂ, ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମେତ’’ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ , ଇତରସ୍ସ ‘‘ମୟା ପଠମଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଦିନ୍ନଂ ଗହିତ’’ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି।

ସମଗ୍ଘନ୍ତି ଅପ୍ପଗ୍ଘଂ।

ଦାରୁଅତ୍ଥଂ ଫରତୀତି ଦାରୂହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି। ମୟି ସନ୍ତେତିଆଦି ସଙ୍ଘଂ ରଞ୍ଞା ପସାଦେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଥେରେନ ପନ ‘‘ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତ’’ନ୍ତି ନ ମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ।

ଏକଦିୱସଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନାଦିନା ଯା ଅୟଂ ଅଗ୍ଘହାନି ୱୁତ୍ତା, ସା ଭଣ୍ଡସ୍ସାମିନା କିଣିତ୍ୱା ଗହିତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତା। ସଙ୍ଘଂ ପନେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପାସାଣଞ୍ଚ ସକ୍ଖରଞ୍ଚ ପାସାଣସକ୍ଖରଂ।

‘‘ଧାରେୟ୍ୟ ଅତ୍ଥଂ ୱିଚକ୍ଖଣୋ’’ତି ଇମସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ୱା ଅନାପତ୍ତିଂ ୱା’’ତିଆଦି। ‘‘ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମଂ ତେନା’’ତି ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏକା ଗାଥା –

‘‘ଦୁତିୟଂ ଅଦୁତିୟେନ, ୟଂ ଜିନେନ ପକାସିତଂ;

ପରାଜିତକିଲେସେନ, ପାରାଜିକପଦଂ ଇଧା’’ତି।

ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଅଦୁତିଯେନ ପରାଜିତକିଲେସେନ ଜିନେନ ଦୁତିଯଂ ଯଂ ଇଦଂ ପାରାଜିକପଦଂ ପକାସିତଂ, ଇଧ ତେନ ସମଂ ଅନେକନଯୱୋକିଣ୍ଣଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାପଦଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ପରାଜିତକିଲେସେନାତି ସନ୍ତାନେ ପୁନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନେ ଚତୂହି ମଗ୍ଗଞାଣେହି ସହ ୱାସନାଯ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବକିଲେସେନ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୫୯) ପନ ‘‘ପରାଜିତକିଲେସେନାତି ୱିଜିତକିଲେସେନ, ନିକିଲେସେନାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ।

ତେନାତି ତେନ ଦୁତିଯପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦେନ। ଅତ୍ଥୋ ନାମ ପାଠଇଅତ୍ଥୋ। ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନାମ ପାଠଇମୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯା, ତେ ଗମ୍ଭୀରା ଯସ୍ମିନ୍ତି ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯଂ। ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣେତି ଚୋଦନାୱସେନ ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ୱୀତିକ୍କମାରୋଚନୱସେନ ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅଦିନ୍ନାଦାନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଓତିଣ୍ଣେ। ଏତ୍ଥାତି ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିନିଯମନଂ। ଅୱତ୍ୱାୱାତି ‘‘ତ୍ୱଂ ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱାୱ। କପ୍ପିଯେପି ଚ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଗହେତୁଂ କପ୍ପିଯେ ମାତୁପିତୁଆଦିସନ୍ତକେପି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଲହୁୱତ୍ତିନୋତି ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ଲହୁପରିୱତ୍ତିନୋ। ଆସୀୱିସନ୍ତି ସୀଘମେୱ ସକଲସରୀରେ ଫରଣସମତ୍ଥୱିସଂ।

୨୩୩। ପକତିମନୁସ୍ସେହି ଉତ୍ତରିତରାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦିଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ ଅଧିଗମଧମ୍ମୋତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ, ତସ୍ସ ପରେସଂ ଆରୋଚନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାରୋଚନଂ। ତଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତେନ ଛ ଠାନାନି ସୋଧେତବ୍ବାନୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ କିଂ ତେ ଅଧିଗତନ୍ତି ଅଧିଗମପୁଚ୍ଛା। କିନ୍ତି ତେ ଅଧିଗତନ୍ତି ଉପାଯପୁଚ୍ଛା। କଦା ତେ ଅଧିଗତନ୍ତି କାଲପୁଚ୍ଛା। କତ୍ଥ ତେ ଅଧିଗତନ୍ତି ଓକାସପୁଚ୍ଛା। କତମେ ତେ କିଲେସା ପହୀନାତି ପହୀନକିଲେସପୁଚ୍ଛା। କତମେସଂ ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମାନଂ ଲାଭୀତି ପଟିଲଦ୍ଧଧମ୍ମପୁଚ୍ଛା। ଇଦାନି ତମେୱ ଛଟ୍ଠାନୱିସୋଧନଂ ୱିତ୍ଥାରେତୁମାହ ‘‘ସଚେ ହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏତ୍ତାୱତାତି ଏତ୍ତକେନ ବ୍ୟାକରଣୱଚନମତ୍ତେନ ନ ସକ୍କାରୋ କାତବ୍ବୋ। ବ୍ୟାକରଣଞ୍ହି ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଅଯାଥାୱତୋପି ହୋତୀତି। ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ସୋଧନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଯଥା ନାମ ଜାତରୂପପତିରୂପକମ୍ପି ଜାତରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତୀତି ଜାତରୂପଂ ନିଘଂସନତାପନଛେଦନେହି ସୋଧେତବ୍ବଂ, ଏୱମେୱ ଇଦାନେୱ ୱୁତ୍ତେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୋଧନତ୍ଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱିମୋକ୍ଖାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମାପତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନମଗ୍ଗଭାୱନାଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପାକଟୋ ହୋତି ଅଧିଗତୱିସେସସ୍ସ ସତିସମ୍ମୋସାଭାୱତୋ। ସେସପୁଚ୍ଛାସୁପି ‘‘ପାକଟୋ ହୋତୀ’’ତି ପଦେ ଏସେୱ ନଯୋ।

ସବ୍ବେସଞ୍ହିଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ପହୀନା କିଲେସା ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ସଚି ହି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସେସୁ ସନ୍ଦେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱ ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିଯ। ସୋ ହି ସକଦାଗାମୀ ସମାନୋପି ‘‘ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି – କୋ ସୁ ନାମ ମେ ଧମ୍ମୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯେନ ମେ ଏକଦା ଲୋଭଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୭୫) ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଯଂ କିର ରାଜା ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଲୋଭଦୋସମୋହା ନିରୱସେସା ପହୀଯନ୍ତୀତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସୀତି।

ଯାଯ ପଟିପଦାଯ ଯସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ସା ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତି ଆଗମନପଟିପଦା। ସୋଧେତବ୍ବାତି ସୁଦ୍ଧା, ଉଦାହୁ ନ ସୁଦ୍ଧାତି ୱିଚାରଣୱସେନ ସୋଧେତବ୍ବା। ‘‘ନ ସୁଜ୍ଝତୀତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପମାଦପଟିପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ। ଅପନେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ତନୋ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଅପନେତବ୍ବୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୯୭-୧୯୮)। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୯୭) ପନ ‘‘ନ ସୁଜ୍ଝତୀତି ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମଂ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା କଥେସି। ଅପନେତବ୍ବୋତି ତଯା ୱୁତ୍ତକ୍କମେନାଯଂ ଧମ୍ମୋ ନ ସକ୍କା ଅଧିଗନ୍ତୁନ୍ତି ଅଧିଗତମାନତୋ ଅପନେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନାକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଦୀଘରତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଯଦୀ’’ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଯଦି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତାଯ ପଟିପଦାଯ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅଲଗ୍ଗତ୍ତା ‘‘ଆକାସେ ପାଣିସମେନ ଚେତସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତସଦିସଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ହୋତୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସଦିସନ୍ତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ବ୍ୟାକରଣଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେନ ସଦିସଂ, ସମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିସଦିସା ପଟିପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସତ୍ତା, ଇଦଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମା’’ତିଆଦି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମ…ପେ… ନ ହୋତୀତି ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା, ଜୀୱିତନିକନ୍ତିଯା ଚ ଅଭାୱତୋ ନ ହୋତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା ଜୀୱିତନିକନ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ହୋତି, ଏୱଂ ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସସ୍ସ ୱତ୍ତନସେକ୍ଖଧମ୍ମପଟିଜାନନଂ ଇମିନା ଭଯୁପ୍ପାଦନେନ, ଅମ୍ବିଲାଦିଦସ୍ସନେ ଖେଳୁପ୍ପାଦାଦିନା ଚ ନ ସକ୍କା ୱୀମଂସିତୁଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱଚନେନେୱ ତଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ।

ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପନ୍ନୱେଯ୍ୟାକରଣୋତି ଇଦଂ ନ କେୱଲଂ ଅଭାଯନକମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ସୂରଜାତିକସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସପି ଅଭାଯନତୋ,

ରଜନୀଯାରମ୍ଭଣାନଂ ବଦରସାଠଅୱାଦିଅମ୍ବିଲମଦ୍ଦନାଦୀନଂ ଉପଯୋଜନେପି ଖେଠଉପ୍ପାଦାଦିତଣ୍ହୁପ୍ପତ୍ତିରହିତଂ ସବ୍ବଥା ସୁୱିସୋଧିତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୩୪।“ନୀହରିତ୍ୱାତି ସାସନତୋ ନୀହରିତ୍ୱା”ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ “ନୀହରିତ୍ୱାତି ପାଠଇତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା”ତି। ତଥା ହି “ପଞ୍ଚହୁପାଲି, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନାନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସୁତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନ ଜାନାତୀ”ତିଆଦିପାଠଇତୋ (ପରି। ୪୪୨) ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ନୀହରିଂସୁ, “ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପରିପୁଚ୍ଛାତି ଭଣତୀ”ତି ଏୱମାଦିତୋ ଆଚରିଯୱାଦଂ, “ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ଏୱମାହ ‘ଅନାପତ୍ତି ଆୱୁସୋ ସୁପିନନ୍ତେନା”ତି (ପାରା। ୭୮) ଏୱମାଦିତୋ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ନୀହରିଂସୁ। ସା ଚ ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋମତି ସୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ସୁତ୍ତଂ ଜାତଂ, ଏୱମଞ୍ଞାପି ସୁତ୍ତାଦୀହି ସଙ୍ଗହିତାୱ ଗହେତବ୍ବା, ନେତରାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ନୀହରିତ୍ୱାତି ୱିଭଜିତ୍ୱା, ସାଟ୍ଠକଥଂ ସକଲଂ ୱିନଯପିଟକଂ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଦେସେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚତୁଧା ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱିନଯଂ ପକାସେସୁଂ ତବ୍ବିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୫) “ନୀହରିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ସାସନତୋ ନୀହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ…ପେ… ତାଯ ହି ଅତ୍ତନୋମତିଯା ଥେରୋ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠପନଂ ଲଭତି। ଅପିଚ ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱା ଅପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ…ପେ… ଅନାଦରିଯଂ କରୋତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’ତି। ଏତ୍ଥ ହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ ସୁତ୍ତଂ, ସେସତ୍ତଯଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ। ତେନାଯଂ ‘ଚତୁବ୍ବିଧଞ୍ହି ୱିନଯଂ, ମହାଥେରା’ତି ଗାଥା ସୁୱୁତ୍ତା”ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହେ ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଜ୍ଜତେ ଅନେନ ଅତ୍ଥୋତି ପଦଂ, ଭଗୱତା କଣ୍ଠାଦିୱଣ୍ଣୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଆହଚ୍ଚ ୱିସେସେତ୍ୱା ଭାସିତଂ ପଦଂ ଆହଚ୍ଚପଦଂ, ଭଗୱତୋଯେୱ ୱଚନଂ। ତେନାହ “ଆହଚ୍ଚପଦନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତ”ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ “କଣ୍ଠାଦିୱଣ୍ଣୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନକରଣାଦୀହି ନୀହରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯାୱ ଭାସିତଂ ୱଚନଂ ଆହଚ୍ଚପଦ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୫) ପନ “ଅଟ୍ଠ ୱଣ୍ଣଟ୍ଠାନାନି ଆହଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତେନ ପଦନିକାଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଉଦାହଟେନ କଣ୍ଠୋକ୍କନ୍ତେନ ପଦସମୂହେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। “ଇଦଂ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ”ତି ଏୱଂ ଅୱିସେସେତ୍ୱା “ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ ମଯା ‘ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’ତି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ , ତଞ୍ଚେ ଅକପ୍ପିଯଂ ଅନୁଲୋମେତି, କପ୍ପିଯଂ ପଟିବାହତି, ତଂ ୱୋ ନ କପ୍ପତୀ”ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୦୫) ୱୁତ୍ତସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଇଧ ରସୋତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ “ରସୋତି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମ”ନ୍ତି। ରସୋତି ସାରୋ “ପତ୍ତରସୋ”ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୬୨୮-୬୩୦) ୱିଯ, ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନୁଞ୍ଞାତସୁତ୍ତସାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ରସୋତି ୱା ଲକ୍ଖଣଂ ପଟିୱତ୍ଥୁକଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣାନୁଲୋମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ରସେନାତି ତସ୍ସ ଆହଚ୍ଚଭାସିତସ୍ସ ରସେନ, ତତୋ ଉଦ୍ଧଟେନ ୱିନିଚ୍ଛଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତଛାଯା ୱିଯ ହି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି।
ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକପଭୁତିଆଚରିଯପରମ୍ପରତୋ ଆନୀତା ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତି ଇଧ “ଆଚରିଯୱଂସୋ”ତି ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ “ଆଚରିଯୱଂସୋତି ଆଚରିଯୱାଦୋ”ତି, ଆଚରିଯୱାଦୋ “ଆଚରିଯୱଂସୋ”ତି ୱୁତ୍ତୋ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ପରମ୍ପରାଯ ଆଭତୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି କାରଣୋପପତ୍ତିସିଦ୍ଧୋ ଉହାପୋହନଯପୱତ୍ତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଦିପମାଣପତିରୂପକୋ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଏତ୍ଥ “ଅତ୍ତନୋମତୀ”ତି କେଚି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି।

ୱିନଯପିଟକେ ପାଠଇତି ଇଧ ଅଧିକାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସେସପିଟକେସୁପି ସୁତ୍ତାଦିଚତୁନଯା ଯଥାନୁରୂପଂ ଲବ୍ଭନ୍ତେୱ।

“ମହାପଦେସାତି ମହାଓକାସା। ମହନ୍ତାନି ୱିନଯସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାପନଟ୍ଠାନାନି, ଯେସୁ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ୱିନଯୋ ୱିନିଚ୍ଛିନୀଯତି ଅସନ୍ଦେହତୋ, ମହନ୍ତାନି ୱା କାରଣାନି ମହାପଦେସା, ମହନ୍ତାନି ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯକାରଣାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ‘ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତାସାଧିପ୍ପାଯା ପାଠଇଯେୱ ମହାପଦେସାତି ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱାହ ‘ଯେ ଭଗୱତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା’ତିଆଦି। ଇମେ ଚ ମହାପଦେସା ଖନ୍ଧକେ ଆଗତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ତତ୍ଥେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇଧ ନ ୱୁଚ୍ଚତୀ”ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ “ମହାପଦେସାତି ମହାଓକାସା ମହାୱିସଯା, ତେ ଅତ୍ଥତୋ ‘ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିପାଠଇୱସେନ ଅକପ୍ପିଯାନୁଲୋମତୋ କପ୍ପିଯାନୁଲୋମତୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେହି ନଯତୋ ତଥା ତଥା ଗଯ୍ହମାନା ଅତ୍ଥନଯା ଏୱ। ତେ ହି ଭଗୱତା ସରୂପତୋ ଅୱୁତ୍ତେସୁପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନୁଲୋମେସୁ ଅନୁଞ୍ଞାତାନୁଲୋମେସୁ ଚ ସେସେସୁ କିଚ୍ଚେସୁ ନିୱତ୍ତିପୱତ୍ତିହେତୁତାଯ ମହାଗୋଚରାତି ‘ମହାପଦେସା’ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ପନ ‘ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ ମଯା ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତା ସାଧିପ୍ପାଯା ପାଠଇଯେୱ ତସ୍ସା ସୁତ୍ତେ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା। ‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବଂ…ପେ… ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହେସା ସାଧିପ୍ପାଯା ପାଠଇ ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବା, ନ ଗହେତବ୍ବା ୱା ହୋତି। ଯେନାଯଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ସିଯା, ତସ୍ମା ଇମଂ ପାଠଇଅଧିପ୍ପାଯଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁଗ୍ଗଲେହି ଗହିତା ଯଥାୱୁତ୍ତଅତ୍ଥାୱ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ, ତଂପକାସକତ୍ତା ପନ ଅଯଂ ପାଠଇପି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘ଯେ ଭଗୱତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା’ତିଆଦି। ‘ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ’ତିଆଦିପାଠଇନଯେନ ହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ଗହିତବ୍ବା

ଯେ ଅକପ୍ପିୟାନୁଲୋମାଦୟୋ ଅଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତା, ତେ ମହାପଦେସାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୫) ‘‘ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୟଂ ଇଧ ଚ କିଞ୍ଚାପି ‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସା’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ମହାପଦେସନୟସିଦ୍ଧଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାନନୁଞ୍ଞାତଂ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ‘ଠାନଂ ଓକାସୋ ପଦେସୋ’ତି କାରଣୱେୱଚନାନି ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୱକାସୋ’ତିଆଦି ସାସନତୋ, ‘ନିଗ୍ଗହଟ୍ଠାନ’ନ୍ତି ଚ ‘ଅସନ୍ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନ’ନ୍ତି ଚ ‘ଅସନ୍ଦିଟ୍ଠି ଚ ପନ ପଦେସୋ’ତି ଚ ଲୋକତୋ, ତସ୍ମା ମହାପଦେସାତି ମହାକାରଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାରଣଂ ନାମ ଞାପକୋ ହେତୁ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ମହନ୍ତଭାୱୋ ପନ ତେସଂ ମହାୱିସୟତ୍ତା ମହାଭୂତାନଂ ୱିୟ। ତେ ଦୁୱିଧା ୱିନୟମହାପଦେସା ସୁତ୍ତନ୍ତିକମହାପଦେସା ଚାତି। ତତ୍ଥ ୱିନୟମହାପଦେସା ୱିନୟେ ୟୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇତରେ ଉଭୟତ୍ଥାପି, ତେନେୱ ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୪୨) ଅନୁୟୋଗୱତ୍ତେ ‘ଧମ୍ମଂ ନ ଜାନାତି, ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ ନ ଜାନାତୀ’ତି’’ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ୱିନୟପିଟକଂ ଅୱସେସଂ ପିଟକଦ୍ୱୟଂ, ଧମ୍ମାନୁଲୋମନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତିକେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସେତିଆଦି।

ୟଦି ସାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭଗୱତା ପୱତ୍ତିତା ପକିଣ୍ଣକଦେସନାୱ ଅଟ୍ଠକଥା, ସା ପନ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକେହି ପଠମଂ ତୀଣି ପିଟକାନି ସଙ୍ଗାୟିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନୁରୂପେନେୱ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତତ୍ତା ‘‘ଆଚରିୟୱାଦୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତି ପାଳିଂ ଏତେନା’’ତି କତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘ଆଚରିୟୱାଦୋ ନାମ…ପେ… ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତୀ’’ତି। ତିସ୍ସୋ ହି ସଙ୍ଗୀତିୟୋ ଆରୁଳ୍ହୋୟେୱ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତୋ କଥାମଗ୍ଗୋ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ଆଭତୋ, ପଚ୍ଛା ତମ୍ବପଣ୍ଣିୟେହି ମହାଥେରେହି ସୀହଳଭାସାୟ ଠପିତୋ ନିକାୟନ୍ତରଲଦ୍ଧିସଙ୍କରପରିହରଣତ୍ଥଂ। ଭଗୱତୋ ପକିଣ୍ଣକଦେସନାଭୂତା ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଭୂତା ଚ ଅଟ୍ଠକଥା ୟସ୍ମା ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ପାଳିୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଆଚରିୟୱାଦୋତି ୱୁତ୍ତା। ଏତେନ ଚ ଅଟ୍ଠକଥା ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମେସୁ ଅତ୍ଥତୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୟଥା ଚ ଏସା, ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋମତିପି ପମାଣଭୂତା। ନ ହି ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ୱଚନାନୁଲୋମଞ୍ଚ ଅନିସ୍ସାୟ ଅଗ୍ଗସାୱକାଦୟୋପି ଅତ୍ତନୋ ଞାଣବଲେନ ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମୱିନୟେସୁ କିଞ୍ଚି ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବମ୍ପି ୱଚନଂ ସୁତ୍ତେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚ ସଙ୍ଗୟ୍ହତି। ୱିସୁଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତଦୱସେସଂ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ଗହେତ୍ୱା ଚତୁଧା ୱିନୟୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ତନୋମତି ସୁତ୍ତାଦୀହି ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ପରିକପ୍ପୀୟତି, ତଥାପି ସା ନ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ୱିସେସତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଆହ ‘‘ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିୟୱାଦେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା’’ତି। ଅନୁବୁଦ୍ଧିୟାତି ସୁତ୍ତାଦୀନିୟେୱ ଅନୁଗତବୁଦ୍ଧିୟା। ନୟଗ୍ଗାହେନାତି ସୁତ୍ତାଦିତୋ ଲଦ୍ଧନୟଗ୍ଗହଣେନ। ଅତ୍ତନୋମତିଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମୱିନୟଟ୍ଠକଥାସୂ’’ତି ୱଚନତୋ ପିଟକତ୍ତୟସ୍ସପି ସାଧାରଣା ଏସା କଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଥେରୱାଦୋତି ମହାସୁମତ୍ଥେରାଦୀନଂ ଗାହୋ। ଇଦାନି ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ତଂ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥେନାତି ଅତ୍ତନା ନୟତୋ ଗହିତେନ ଅତ୍ଥେନ। ପାଳିଇନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଗାହସ୍ସ ନିସ୍ସୟଭୂତଂ ସାଟ୍ଠକଥଂ ପାଳିଂ। ପାଳିଇୟାତି ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପତ୍ଥଂ ପରେନାଭତାୟ ସାଟ୍ଠକଥାୟ ପାଳିଇୟା, ଅତ୍ତନା ଗହିତଂ ଅତ୍ଥଂ ନିସ୍ସାୟ, ପାଳିଇଞ୍ଚ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଚରିୟୱାଦେତି ଅତ୍ତନା ପରେନ ଚ ସମୁଦ୍ଧଟଅଟ୍ଠକଥାୟ। ଓତାରେତବ୍ବାତି ଞାଣେନ ଅନୁପ୍ପୱେସେତବ୍ବା। ଓତରତି ଚେୱ ସମେତି ଚାତି ଅତ୍ତନା ଉଦ୍ଧଟେହି ସଂସନ୍ଦନୱସେନ ଓତରତି, ପରେନ ଉଦ୍ଧଟେନ ସମେତି। ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲାତି ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦୋସୱାସନାୟ ୟାଥାୱତୋ ଅତ୍ଥସମ୍ପଟିପତ୍ତିଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ।

ପମାଦପାଠୱସେନ ଆଚରିୟୱାଦସ୍ସ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେନ ଅସଂସନ୍ଦନାପି ସିୟାତି ଆହ ‘‘ଇତରୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି। ସମେନ୍ତମେୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୟେ ସୁତ୍ତେନ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି, ଏୱରୂପାୱ ଅଟ୍ଠା ମହାପଦେସତୋ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି ତଥା ତଥା ଉଦ୍ଧଟଅଟ୍ଠାନଂୟେୱ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ହି ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ସୁତ୍ତାନୁଲୋମସ୍ସ ସୁତ୍ତେକଦେସତ୍ତେପି ସୁତ୍ତେ ୱିୟ ‘‘ଇଦଂ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ସୁତ୍ତା…ପେ… ବଲୱତର’’ନ୍ତି। ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟନ୍ତି ଅପ୍ପଟିବାହିୟଂ। କାରକସଙ୍ଘସଦିସନ୍ତି ପମାଣତ୍ତା ସଙ୍ଗୀତିକାରକସଙ୍ଘସଦିସଂ। ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଠିତକାଲସଦିସ’’ନ୍ତି ଇମିନା ବୁଦ୍ଧାନଂୟେୱ କଥିତଧମ୍ମଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ଧରମାନବୁଦ୍ଧସଦିସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁତ୍ତେ ହି ପଟିବାହିତେ ବୁଦ୍ଧୋୱ ପଟିବାହିତୋ ହୋତି। ‘‘ସକୱାଦୀ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀତି ସକୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୋହରତି। ପରୱାଦୀ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ଅଞ୍ଞନିକାୟୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ନିକାୟେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ ‘‘ସକୱାଦୀ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀତିଆଦୀସୁ ୟୋ ୟଥାଭୂତମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା କଥନସୀଲୋ, ସୋ ସକୱାଦୀ। ସୁତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତୟାରୁଳ୍ହଂ ପାଳିଇୱଚନଂ। ପରୱାଦୀତି ମହାୱିହାରୱାସୀ ୱା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞନିକାୟୱାସୀ ୱା, ୟୋ ୱିପରୀତତୋ ଅତ୍ଥଂ

ଗହେତ୍ୱା କଥନସୀଲୋ, ସୋଓ ଇଧ 'ପରୱାଦୀ'ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯାରୁଳ୍ହଂ ୱା ଅନାରୁଳ୍ହଂ ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଓ଼ପଲ୍ଲାସତୋ ୱା ଓ଼ଞ୍ଜନାଯ ୱା 'ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯାଗତମିଦ'ନ୍ତି ଦସ୍ସିଯମାନଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। କେଚି 'ଅଞ୍ଞନିକାଯେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ସକୱାଦୀପରୱାଦୀନଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯାରୁଳ୍ହସୁତ୍ତାଦୀନମେୱ ଗହେତବ୍ବତୋ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି 'ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହଂ ପାଳିଆଗତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫)। ନ ହି ସକୱାଦୀ ଅଞ୍ଞନିକାଯସୁତ୍ତାଦିଂ ପମାଣତୋ ଗଣ୍ହାତି। ଯେନ ତେସୁ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ଦସ୍ସିତେସୁ ତତ୍ଥ ଠାତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ୱକ୍ଖତି ଚ 'ପରୋ ତସ୍ସ ଅକପ୍ପିଯଭାୱସାଧକଂ ସୁତ୍ତତୋ ବହୁଂ କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି…ପେ… ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅକପ୍ପିଯେୟେୱ ଠାତବ୍ବ'ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫), ତସ୍ମା ପରୱାଦିନାପି ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯେ ଅନାରୁଳ୍ହମ୍ପି ଅନାରୁଳ୍ହମିଚ୍ଚେୱ ଦସ୍ସୀଯତି, କେୱଲଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସୁତ୍ତାଦିନୋ ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯେ ଅନାଗତସ୍ସ କୂଟତା, ଆଗତସ୍ସ ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନଚ୍ଛାଯାଯ ଅଞ୍ଞଥା ଅଧିପ୍ପାଯଯୋଜନା ଚ ୱିସେସା, ତତ୍ଥ ଚ ଯଂ କୂଟଂ, ତଂ ଅପନୀଯତି। ଯଂ ଅଞ୍ଞଥା ଯୋଜିତଂ, ତଂ ତସ୍ସ ୱିପରୀତତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଦଞ୍ଞେନ ସୁତ୍ତାଦିନା ସଂସନ୍ଦନା କରୀଯତି। ଯୋ ପନ ପରୱାଦିନା ଗହିତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସୁତ୍ତନ୍ତାଦିନା ସଂସନ୍ଦତି, ସୋ ସକୱାଦିନାପି ଅତ୍ତନୋ ଗାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯାଗତମେୱ ସୁତ୍ତଂ ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ କଥାୱତ୍ଥୁପକରଣେ 'ସକୱାଦେ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ପରୱାଦେ ପଞ୍ଚା'ତି, ସୁତ୍ତସହସ୍ସମ୍ପି ଅଧିପ୍ପାଯଗ୍ଗହଣନାନତ୍ତେନ ସଙ୍ଗୀତିଓ଼ଯାଗତମେୱ ଗହିତଂ, ନ ନିକାଯନ୍ତରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୫) ପନ ''ପରୱାଦୀତି ଅମ୍ହାକଂ ସମଯୱିଜାନନକୋ ଅଞ୍ଞନିକାଯିକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରୱାଦୀ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି କଥଂ? 'ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉଦକଦନ୍ତପୋନା'ତି ସୁତ୍ତଂ ସକୱାଦିସ୍ସ, ତଦନୁଲୋମତୋ ନାଳିକେରଫଲସ୍ସ ଉଦକମ୍ପି ଉଦକମେୱ ହୋତୀତି ପରୱାଦୀ ଚ।

'ନାଳିକେରସ୍ସ ଯଂ ତୋଯଂ, ପୁରାଣଂ ପିତ୍ତୱଡ୍ଢନଂ;

ତମେୱ ତରୁଣଂ ତୋଯଂ, ପିତ୍ତଘଂ ବଲୱଡ୍ଢନ'ନ୍ତି। –

ଏୱଂ ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ଧଞ୍ଞଫଲସ୍ସ ଗତିକତ୍ତା, ଆହାରତ୍ଥସ୍ସ ଚ ଫରଣତୋ 'ଯାୱକାଲିକମେୱ ତ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ପଟିକ୍ଖିପତୀ''ତି। ଖେପଂ ୱା ଗରହଂ ୱା ଅକତ୍ୱାତି ''କିଂ ଇମିନା''ତି ଖେପଂ ପଟିକ୍ଖେପଂ ଛଡ୍ଡନଂ ୱା ''କିମେସ ବାଲୋ ୱଦତି, କିମେସ ବାଲୋ ଜାନାତୀ''ତି ଗରହଂ ନିନ୍ଦଂ ୱା ଅକତ୍ୱା। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଅୱୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞନିକାଯେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। ''ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବ''ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫)। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ ''ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତି ଯସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମନତୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଅକାସି, ତସ୍ମିଂ, ତଦନୁରୂପେ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନା ଗହିତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଅତ୍ଥତୋ ସଂସନ୍ଦନୱସେନ ଓତାରେତବ୍ବଂ। 'ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସଂସନ୍ଦତୀ'ତି ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁତ୍ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତେଯେୱ ଠାତବ୍ବଂ। ଅଯନ୍ତି ସକୱାଦୀ। ପରୋତି ପରୱାଦୀ। ଆଚରିଯୱାଦୋ ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବୋତି ଯସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନାୱସେନ ଅଯଂ ଆଚରିଯୱାଦୋ ପୱତ୍ତୋ, ତସ୍ମିଂ, ତାଦିସେ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବାପରଅତ୍ଥସଂସନ୍ଦନୱସେନ ଓତାରେତବ୍ବଂ। ଗାରଯ୍ହାଚରିଯୱାଦୋତି ପମାଦଲିଖିତୋ, ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକେହି ଚ ଠପିତୋ, ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୫) ପନ – ପରୋ ଆଚରିଯୱାଦନ୍ତି ''ସୁଙ୍କଂ ପରିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ପରିହରତି, ଅୱହାରୋ ଏୱା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ''ତଥା କରୋନ୍ତୋ ପାରାଜିକମାପଜ୍ଜତୀ''ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ''ସୁଙ୍କଂ ପରିହରତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ସୁତ୍ତଂ ତତ୍ଥେୱ ଆଗତମହାଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତି। ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି। ପରୋ ଅତ୍ତନୋମତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ପରସନ୍ତକଂ ଅୱହରାତି ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ହରିସ୍ସାମୀତି ୱାଯମନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ହୋତି, ପୁରେଭତ୍ତପଯୋଗୋୱ ସୋ, ତସ୍ମା ମୂଲଟ୍ଠୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ତୁମ୍ହାକଂ ଥେରୱାଦତ୍ତା ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱା''ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ''ତଂ ସଙ୍କେତଂ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ସୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପତି।

ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି ''ଅନିଯତହେତୁଧମ୍ମୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯତହେତୁଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ସୁତ୍ତଂ ପଟ୍ଠାନେ ଲିଖିତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ନ ନିବ୍ବାନମେୱାରମ୍ମଣ''ନ୍ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ଆରମ୍ମଣତ୍ତିକାଦିସୁତ୍ତାନୁଲୋମେନ ଓତରତୀତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଓତରନ୍ତଂଯେୱ ହି ସୁତ୍ତଂ ନାମ, ନେତରଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପାଳିଆଗତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ଏତ୍ତକେନପି ସିଦ୍ଧେ ''ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହଂ ପାଳିଆଗତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତିଆଦି। ତାଦିସଞ୍ହି ପମାଦଲେଖନ୍ତି ଆଚରିଯୋ। ''ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତପଦଂ, ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦ''ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୨୧) ୱଚନତୋ ଦିନ୍ନଭୋଜନେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପରିସ୍ସଯାନି ପରିୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତିଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚୋ ହୋତୀତି। ଏୱରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଆରୁଳ୍ହମ୍ପି ସୁତ୍ତଂ ନ

ଗହେତବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନୋ ଚେ ତଥା ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ସିଦ୍ଧେପି ‘‘ନୋ ଚେ ତଥା ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ଓତରତି ନ ସମେତୀତି। ବାହିରକସୁତ୍ତଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥେନ ଅସମେନ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପରୋ ଆଚରିଯୱାଦନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ନଯେସୁ ପମାଦଲେଖୱସେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଥେରୱାଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଥାଯଂ ଆଚରିଯୱାଦଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି, ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି ପରୱାଦିନା ‘‘ମୂଲବୀଜଂ ନାମ ହଲିଦ୍ଦି ସିଙ୍ଗିୱେରଂ ୱଚା…ପେ… ବୀଜେ ବୀଜସଞ୍ଞୀ ଛିନ୍ଦତି ୱା ଛେଦାପେତି ୱା ଭିନ୍ଦତି ୱା…ପେ… ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୯୧) ତୁମ୍ହାକଂ ପାଠତ୍ତା ‘‘ହଲିଦ୍ଦିଗଣ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନି ଅତ୍ଥି ମୂଲେ ଜାଯନ୍ତି, ମୂଲେ ସଞ୍ଜାଯନ୍ତୀ’’ତିଆଦିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାସଙ୍ଖାତେନ ଆଚରିଯୱାଦେନ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନ ହି ଗଣ୍ଠିମ୍ହି ଗଣ୍ଠି ଜାଯତୀତି। ପରୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ପରୱାଦିନା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ’’ତି ୱଚନସ୍ସାନୁଲୋମତୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପୋରାଣଭିକ୍ଖୂ ଏକପାସାଦେ ଗବ୍ଭଂ ଥକେତ୍ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତଥା କତ୍ୱା ଆଗତା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହାକଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତୁମ୍ହେସୁ ଏୱ ଏକଚ୍ଚେସୁ ୱଦନ୍ତେସୁ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗହିତକାନଂଯେୱ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପମାଣ’’ନ୍ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତି। ପରୋ ଅତ୍ତନୋମତିନ୍ତି ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନାପୁଚ୍ଛା ସଯିତେସୁ କେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱେପି ଜନା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି – ଯୋ ଚ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ, ଯୋ ଚ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋତି ତୁମ୍ହାକଂ ଥେରୱାଦତ୍ତା ଅଞ୍ଞେ ସବ୍ବେପି ଯଥା ତଥା ୱା ନିପନ୍ନାଦଯୋପି ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ପଟିସେଧେତି।

ଅଥ ପନାଯଂ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି, ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ଦିୱା କିଲନ୍ତରୂପୋ ମଞ୍ଚେ ନିସିନ୍ନୋ ପାଦେ ଭୂମିତୋ ଅମୋଚେତ୍ୱାୱ ନିଦ୍ଦାୱସେନ ନିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକଭଙ୍ଗେନ ନିପନ୍ନାଦଯୋପି ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ପଟିସେଧେତି।

ଅଥାଯଂ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି, ପରୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ‘‘ଦୋମନସ୍ସମ୍ପାହଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦ ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ’’ତିଆଦିୱଚନେହି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୦) ସଂସନ୍ଦନତୋ ସଦାରପୋସେ ଦୋସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ନତ୍ଥି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ’’ତି (ଖୁ। ପା। ୫।୬; ସୁ। ନି। ୨୬୫) ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସକୱାଦୀ ବହୁସ୍ସୁତୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ରାଗସହିତେନେୱ ଅକୁସଲେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ସେସେସୁପି ଇମିନା ନଯେନ ଅଞ୍ଞଥାପି ଅନୁରୂପତୋ ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରାଦଯୋ ଆହୁ। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନ ‘‘ଏତ୍ଥ ପରୋତି ୱୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞନିକାଯିକୋ, ସୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାଦୀନିଯେୱ ଆହରତି, ତାନି ସକୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାଦିମ୍ହି ଓତାରେତ୍ୱା ସଚେ ସମେତି, ଗଣ୍ହାତି। ନୋ ଚେ, ପଟିକ୍ଖିପତୀ’’ତି ୱଦତୀତି ଆଗତଂ।

ନନୁ ଚ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଓତାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ନାଯଂ ୱିରୋଧୋ, ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ଇଦଞ୍ହି ସକମତେଯେୱ ସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ସକମତିପରିଯାପନ୍ନମେୱ ସୁତ୍ତାଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅତ୍ତନୋମତି ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲା, ଅତ୍ତନୋମତିତୋ ଆଚରିଯୱାଦୋ ବଲୱତରୋ, ଆଚରିଯୱାଦତୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ବଲୱତରଂ, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ପରୱାଦିନା ଆନୀତଂ ଅଞ୍ଞନିକାଯେ ସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ସୁତ୍ତଂ ଓତାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପରୱାଦିନା ଆନୀତଂ ସୁତ୍ତାଦି ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦଅତ୍ତନୋମତୀସୁ ଓତାରେତ୍ୱା ସମେନ୍ତଂଯେୱ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ନଯୋ ଇଧ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ନ କୋଚି ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋତି ଅଯଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯାଗତୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ନଯୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି କୂଟସୁତ୍ତଂ ବାହିରକସୁତ୍ତାଦିୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ବାହିରକସୁତ୍ତନ୍ତି ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଅନାରୁଳ୍ହଗୁଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରାଦୀନି ଚ ମହାସଙ୍ଘିକନିକାଯୱାସୀନଂ ସୁତ୍ତାନି। ୱେଦଲ୍ଲାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଗୁଳ୍ହୌମ୍ମଗ୍ଗାଦିଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ । ଇତରଂ ଗାରଯ୍ହସୁତ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଅତ୍ତନୋମତିଯମେୱ ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞନିକାଯତୋ ଆନୀତସୁତ୍ତତୋପି ସକନିକାଯେ ଅତ୍ତନୋମତିଯେୱ ବଲୱତରାତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ସକୱାଦୀ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି, ପରୱାଦୀ ସୁତ୍ତମେୱା’’ତି ଏୱମାଦିନା ସମାନଜାତିକାନଂ ୱସେନ ୱାରୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତେଯେୱ ଓତାରଣଂ ଭିନ୍ନଂ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଚ ସକ୍କା ଯୋଜେତୁନ୍ତି।

ଇଦାନି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀନଂ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯାଦିଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିୱାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଅଥ ପନାଯଂ କପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତିଆଦି। ଅଥ ୱା ଏୱଂ ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମାଦିମୁଖେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱିୱାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିସେସତୋ ୱିୱାଦୱତ୍ଥୁଂ

ତଦ୍ଦିନିଚ୍ଛୟମୁଖେନ ସୁତ୍ତାଦିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ପନାୟଂ କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ଅତ୍ତନୋୟେୱ ସୁତ୍ତେ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚ ଓତାରେତବ୍ବଂ। ପରୋ କାରଣଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ପରୱାଦୀ କାରଣଂ ନ ଲଭତି। ସୁତ୍ତତୋ ବହୁଂ କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୀତି ପରୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତତୋ ବହୁଂ କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, ‘‘ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅକପ୍ପିୟେୟେୱ ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ନିକାୟେ ସୁତ୍ତାଦୀନି ଅଲଭନ୍ତେନ ସକୱାଦିନା ପରୱାଦୀୱଚନେୟେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦତି। ସୁତ୍ତେ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଚ-କାରୋ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ, ତେନ ଆଚରିୟୱାଦାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ। ତେନାହ ‘‘କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ କାରଣନ୍ତି ସୁତ୍ତାଦିନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଅତ୍ତନୋମତିୟା ଉଦ୍ଧଟଂ ହେତୁଂ। ୱିନିଚ୍ଛୟନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱିନିଚ୍ଛୟଂ।

ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାରଣଚ୍ଛାୟା ଦିସ୍ସତୀତି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀନଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଭାୱସାଧକଂ କାରଣପତିରୂପକଚ୍ଛାୟା ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ କାରଣଚ୍ଛାୟାତି ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ‘‘କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ଗାହସ୍ସ, ‘‘ଅକପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ଗାହସ୍ସ ଚ ନିମିତ୍ତଭୂତେନ କିଚ୍ଛେନ ପଟିପାଦନୀୟଂ ଅୱିଭୂତକାରଣଂ କାରଣଚ୍ଛାୟା, କାରଣପତିରୂପକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାରଣଚ୍ଛାୟା ଦିସ୍ସତି, କସ୍ମା ଅକପ୍ପିୟେୟେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱିନୟଞ୍ହି ପତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ‘‘ୱିନୟଂ ପତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟୱିଚାରଣଂ ଆଗମ୍ମା’’ତି। ରୁନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦୁକ୍କିଞ୍ଚେୟ୍ୟୱିନିଚ୍ଛୟେ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଭାୱେ ସତି ‘‘କପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ଗହଣଂ ରୁନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ‘‘ଅକପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ଗହଣଂ ଗାଳ୍ହଂ କାତବ୍ବଂ, ଅପରାପରପ୍ପୱତ୍ତଂ କପ୍ପିୟଗ୍ଗହଣଂ ସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଗରୁକଭାୱସଙ୍ଖାତେ ଅକପ୍ପିୟେୟେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ରୁନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି କପ୍ପିୟସଞ୍ଞାୟ ୱୀତିକ୍କମକାରଣଂ ରୁନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ତଂନିୱାରଣଚିତ୍ତଂ ଦଳ୍ହତରଂ କାତବ୍ବଂ। ସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ତତ୍ଥ ୱୀତିକ୍କମପ୍ପୱତ୍ତି ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା। ଗରୁକଭାୱେତି ଅକପ୍ପିୟଭାୱେତି ଅତ୍ଥୋ।

ବହୂହି ସୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟକାରଣେହୀତି ବହୂହି ସୁତ୍ତେହି ଚେୱ ତତୋ ଆନୀତୱିନିଚ୍ଛୟକାରଣେହି ଚ। ଅଥ ୱା ସୁତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠକଥାୱିନିଚ୍ଛୟେନ ଚ ଲଦ୍ଧକାରଣେହି। ଅତ୍ତନୋ ଗହଣଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ‘‘ଅକପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ଗହଣଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯୋତି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି। କେଚି ପନ ‘‘ସକୱାଦୀସୁୟେୱ ଯୋ କୋଚି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଅଥ ପନାୟଂ କପ୍ପିୟନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉଭୋପି ସକୱାଦିନୋୟେୱ ସିୟୁଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ନିଗମନୱସେନ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅତିରେକକାରଣଂ ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ଅତିରେକକାରଣଂ ନାମ, ଯୋ ୱା ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ବହୁତରଂ କାରଣଂ ଲଭତି, ସୋ ଅତିରେକକାରଣଂ ଲଭତି ନାମ।

ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତି ଏତସ୍ସାତି, ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତତି ସୀଲେନାତି ୱା ସୁପ୍ପୱତ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ସୁପ୍ପୱତ୍ତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱାଚାୟ ଉଗ୍ଗତଂ ୱାଚୁଗ୍ଗତଂ, ୱଚସା ସୁଗ୍ଗହିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ୱାଚୁଗ୍ଗତନ୍ତି ୱାଚାୟ ଉଗ୍ଗତଂ, ତତ୍ଥ ନିରନ୍ତରଂ ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତତୋତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ପାଳିଇତୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ନାମ ସକଲଂ ୱିନୟପିଟକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ସୁତ୍ତତୋତି ତଦତ୍ଥପଟିପାଦକଂ ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମପାଳିଇୱଚନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚା’’ତି। ପାଳିଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପକାସନତୋ ‘‘ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ହି ପରିପୁଚ୍ଛା ଅଟ୍ଠକଥା ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ‘‘ପରିପୁଚ୍ଛା’’ତି ଥେରୱାଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ପରିପୁଚ୍ଛାତି ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକା ପାଳିଇୟା ଅତ୍ଥସୱନଂ। ଅଟ୍ଠକଥାତି ପାଳିଇମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ତଦୁଭୟମ୍ପି ପାଳିଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ‘‘ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିନୟେତି ୱିନୟାଚାରେ। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ୱିନୟଂ ଅଜହନ୍ତୋ ଅୱୋକ୍କମନ୍ତୋ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିୟା ଅନାପଜ୍ଜନାଦିନା ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଲଜ୍ଜିଭାୱେନ ପତିଟ୍ଠିତୋ’’ତି, ତେନ ଲଜ୍ଜୀ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିନୟଧରସ୍ସ ଲକ୍ଖଣେ ୱତ୍ତବ୍ବେ କିଂ ଇମିନା ଲଜ୍ଜିଭାୱେନାତି ଆହ ‘‘ଅଲଜ୍ଜୀ ହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତୋପୀତି ଇମିନା ପଠମଲକ୍ଖଣସମନ୍ନାଗମଂ ଦସ୍ସେତି। ଲାଭଗରୁକତାୟାତି ଇମିନା ୱିନୟେ ଠିତତାୟ ଅଭାୱେ ପଠମଲକ୍ଖଣୟୋଗା କିଚ୍ଚକରୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଅକିଚ୍ଚକରୋ ଅନତ୍ଥକରୋ ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସଙ୍ଘଭେଦସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପୱତ୍ତକଲହସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ସଙ୍ଘରାଜୀତି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋତି ଅଣୁମତ୍ତେସୁପି ୱଜ୍ଜେସୁ ଭୟଦସ୍ସନୱସେନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ। ତନ୍ତିଂ ଅୱିସଂୱାଦେତ୍ୱାତି ପାଳିଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅକତ୍ୱା। ଅୱୋକ୍କମନ୍ତୋତି ଅନତିକ୍କମନ୍ତୋ।

ୱିଞ୍ଜୁନତୀତି ଅଙ୍ଗଂ ଅଦିସ୍ୱା ନିହ୍ନୁନତି, ୱିଝ୍ୟତି ୱା। ୱିପ୍ଫନ୍ଦତୀତି କମ୍ପତି। ସନ୍ତିଟ୍ଠିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନାହ ‘‘ଯଂ ଯଂ ପରେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ତଂ ଅନୁଜାନାତୀ’’ତି। ସକୱାଦଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପରୱାଦଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ‘‘ଉଚ୍ଛୁମ୍ହି କସଟଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ, ରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ତଦୁଭୟୱିନିମୁତ୍ତୋ ଚ ଉଚ୍ଛୁ ନାମ ୱିସୁଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଉଚ୍ଛୁପି ୱିକାଲେ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ତମ୍ପି ଗଣ୍ହାତି। ଏକେକଲୋମନ୍ତି ପଲିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯମ୍ହୀତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ। ପରିକ୍ଖୟଂ ପରିୟାଦାନନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ।

ଆଚରିଯପରମ୍ପରାତି ଆଚରିଯାନଂ ୱିନିଚ୍ଛଯପରମ୍ପରା। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅତ୍ତନୋମତିଂ ପହାଯ…ପେ… ଯଥା ଆଚରିଯୋ ଚ ଆଚରିଯାଚରିଯୋ ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ପରିପୁଚ୍ଛଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତି, ତଥା ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ନ ହି ଆଚରିଯାନଂ ନାମମତ୍ତତୋ ପରମ୍ପରଜାନନେ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥି। ପୁବ୍ବାପରାନୁସନ୍ଧିତୋତି ପୁବ୍ବୱଚନସ୍ସ ଅପରୱଚନେନ ସହ ଅତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧଜାନନତୋ। ଅତ୍ଥତୋତି ସଦ୍ଦତ୍ଥପିଣ୍ଡତ୍ଥଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥାଦିତୋ। କାରଣତୋତି ତଦତ୍ଥୁପପତ୍ତିତୋ। ଆଚରିଯପରମ୍ପରନ୍ତି ଇମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ ‘‘ଥେରୱାଦଙ୍ଗ’’ନ୍ତି, ଥେରପଟିପାଟିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ତଯୋ ପରିୱଟ୍ଟାତି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ପରମ୍ପରା।

ଇମେହି ଚ ପନ ତୀହି ଲକ୍ଖଣେହୀତି ଏତ୍ଥ ପଠମେନ ଲକ୍ଖଣେନ ୱିନଯସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ଉଗ୍ଗହିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁତିଯେନ ତତ୍ଥ ଲଜ୍ଜିଭାୱେନ ଚେୱ ଅଚଲତାଯ ଚ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତତା, ତତିଯେନ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସରୂପେନ ଅନାଗତାନମ୍ପି ତଦନୁଲୋମତୋ ଆଚରିଯେହି ଦିନ୍ନନଯତୋ ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ସମତ୍ଥତା। ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଚୋଦନାୱସେନ ୱୀତିକ୍କମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଓତିଣ୍ଣେ। ଚୋଦକେନ ଚ ଚୁଦିତକେନ ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବେତି ଏୱଂ ଓତିଣ୍ଣୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଚୋଦକେନ ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତ’’ନ୍ତିଆଦିନା, ଚୁଦିତକେନ ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ। ‘‘ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା…ପେ… ଯୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ହିଦଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ (ପାରା। ୫୧୭) ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁବ୍ଭାସିତାପତ୍ତୀନଂ ମାତିକାଯ ଅନାଗତତ୍ତା ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତିକଦୁକ୍କଟନ୍ତି ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ଉଜ୍ଝାଯତି ଖୀଯତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୧୦୬) ଆଗତଂ ତିକଦୁକ୍କଟଂ। ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଆପତ୍ତିନ୍ତି ‘‘କାଲେ ୱିକାଲସଞ୍ଞୀ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, କାଲେ ୱେମତିକୋ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦିକଂ (ପାଚି। ୨୫୦) ଦୁକଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତରାପତ୍ତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମେ ନିଦାନତୋ ପଭୁତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁପରିଯୋସାନା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱୁତ୍ତା ଆପତ୍ତି। ଇଧ ପନ ‘‘ୱତ୍ଥୁଂ ଓଲୋକେତୀ’’ତି ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ତଦୱସେସା ଅନ୍ତରାପତ୍ତୀତି ଗହିତା। ପଟିଲାତଂ ଉକ୍ଖିପତୀତି ଇଦମ୍ପି ୱିସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ୩୫୦) ଆଗତଂ, ତତ୍ଥ ଉଯ୍ହମାନଂ ଅଲାତଂ ଅଗ୍ଗିକପାଲାଦିତୋ ବହି ପତିତଂ ଅୱିଜ୍ଝାତମେୱ ପଟିଉକ୍ଖିପତି, ପୁନ ଯଥାଠାନେ ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଜ୍ଝାତଂ ପନ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ।

ଅନାପତ୍ତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱୁତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିପି ଅତ୍ଥି, ‘‘ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିମସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିସଯେ’’ତିଆଦି ୱିଯ ସାପି ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତରେସୂତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଏକେକସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତରେ।

ପାରାଜିକାପତ୍ତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଆପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲେନ ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମେ ଠତ୍ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଆୱିକରଣେପି ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛଯଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ମେଥୁନାଦୀସୁ ୱିଜାନନଂ, ତଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ତେନାହ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମୱୀତିକ୍କମୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ଯୋ ପନ ଅଲଜ୍ଜିତାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଅଦତ୍ୱା ୱିକ୍ଖେପଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନ ସକ୍କା ଓଳାରିକାପି ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ। ଯାୱ ସୋ ଯଥାଭୂତଂ ନାୱିକରୋତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତିସନ୍ଦେହୋ ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ନାସିତକୋୱ ଭୱିସ୍ସତି। ସୁଖୁମାତି ଅତ୍ତନୋପି ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯସଭାୱସ୍ସ ଲହୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୀଘପରିୱତ୍ତିତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଖୁମାତି ୱା ଚିତ୍ତପରିୱତ୍ତିଯା ସୁଖୁମତାଯ ସୁଖୁମା। ତେନାହ ‘‘ଚିତ୍ତଲହୁକା’’ତି, ଚିତ୍ତଂ ୱିଯ ଲହୁକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଲହୁ ସୀଘପରିୱତ୍ତି ଏତେସନ୍ତି ଚିତ୍ତଲହୁକା। ତେତି ତେ ୱୀତିକ୍କମେ। ତଂୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ତେ ଅଦିନ୍ନାଦାନମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୱୀତିକ୍କମା ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ କାରଣମେତସ୍ସାତି ତଂୱତ୍ଥୁକଂ।

ଯଂ ଆଚରିଯୋ ଭଣତି, ତଂ କରୋହୀତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ଯାଥାୱତୋ ପକାସେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧିମେୱ ଗୱେସତି, ତେନପି। ପାରାଜିକୋସୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଅନାପତ୍ତିକୋଟିଯାପି ସଙ୍କିଯମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ‘‘ପାରାଜିକଚ୍ଛାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱାତି ଯଂୱତ୍ଥୁକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅୱସେସସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ପନ ‘‘ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱାତି ଯସ୍ମିଂ ୱୀତିକ୍କମେ ପାରାଜିକାସଙ୍କା ୱତ୍ତତି, ତତ୍ଥ ପାରାଜିକାଭାୱପକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେସନାୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ସୋଧନୱସେନ ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା’’ତି। ପାକଟଭାୱତୋ ସୁଖୱଲଞ୍ଜତାଯ ଚ ‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ତାୱ ମନସି କରୋହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଉପଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ କତପରିଚଯେନ ତମେୱ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱା ଅଭିରୁଚିତଂ ମନସି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତେୱ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଘଟଯତୀତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଖଣ୍ଡଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଚିରକାଲଂ ଘଟଯତି। ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଚେ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି।

ସଚେ କତପାରାଜିକୱୀତିକ୍କମୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ସତିପି ଅସରିତୁକାମତାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରୱତ୍ଥୁୱସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠହତୀତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ନ

ୱିନ୍ଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟଯତୀ''ତିଆଦି। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟଯତୀତି ଚିତ୍ତକ୍ଖୋଭାଦିବହୁଲସ୍ସ ସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସପି ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ତଂ ଇଧ ପାରାଜିକମୂଲନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କତପାପମୂଲକେନ ୱିପ୍ପଟିସାରେନେୱେତ୍ଥ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମାଧିଯନଂ ସନ୍ଧାଯ ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟଯତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ୱିପ୍ପଟିସାରଗ୍ଗିନା''ତିଆଦି। ଅତ୍ତନାତି ଚିତ୍ତେନ କରଣଭୂତେନ ପୁଗ୍ଗଲୋ କତ୍ତା ଜାନାତି, ପଚ୍ଚତ୍ତେ ୱା କରଣୱଚନଂ, ଅତ୍ତା ସଯଂ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞା ଚ ଦେୱତା ଜାନନ୍ତୀତି ଆରକ୍ଖଦେୱତାହି ଅଞ୍ଞା ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନିଯୋ ଦେୱତା ଜାନନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଣ୍ଡିତେହି ୱିଚାରେତବ୍ବଂ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି। କଥଂ? ଇଦାନି ଏକଚ୍ଚେ ୱିନଯଧରା ପଠମପାରାଜିକୱିସଯେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣେ ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସେନ ୱା ଗହଟ୍ଠେନ ୱା ପବ୍ବଜିତେନ ୱା ଚୋଦିଯମାନେ ଚୁଦିତକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞାଯ ଅଦୀଯମାନାଯ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁସାନେ ଏକକମେୱ ସଯାପେନ୍ତି, ଏୱଂ ସଯାପିଯମାନୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଚେ ଭଯସନ୍ତାସୱିରହିତୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ତସ୍ମିଂ ସୁସାନେ ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ସକ୍କୋତି, ତଂ ''ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଏସୋ''ତି ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି। ସଚେ ପନ ଭଯସନ୍ତାସପ୍ପତ୍ତୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତି, ତଂ ''ଅସୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିରୁଦ୍ଧୋତି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦୁତିଯତତିଯପାରାଜିକୱିସଯେ ଏୱ ତଥାରୂପୋ ୱିଚାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ପଠମଚତୌତ୍ଥପାରାଜିକୱିସଯେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ''ମେଥୁନଧମ୍ମୱୀତିକ୍କମୋ ହି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୱୀତିକ୍କମୋ ଚ ଓଳାରିକୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୱୀତିକ୍କମା ପନ ସୁଖୁମା ଚିତ୍ତଲହୁକା, ତେ ସୁଖୁମେନେୱ ଆପଜ୍ଜତି, ସୁଖୁମେନ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ୱିସେସେନ ତଂୱତ୍ଥୁକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋ''ତି। ଟୀକାଯଞ୍ଚ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ୱୁତ୍ତଂ ''ତଂୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ତେ ଅଦିନ୍ନାଦାନମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୱୀତିକ୍କମା ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ କାରଣମେତସ୍ସାତି ତଂୱତ୍ଥୁକ''ନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ଏକଂ କାରଣଂ।

ତଥାପି ଅଞ୍ଞେ ପଣ୍ଡିତେପି ୱିନିଚ୍ଛିନାପେତ୍ୱା ତେସମ୍ପି ପାରାଜିକଚ୍ଛାଯାଦିସ୍ସନେଯେୱ ତଥା ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କାତବ୍ବୋ, ନ ସୁଦ୍ଧଭାୱଦିସ୍ସନେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଆପନ୍ନୋତି ଅୱତ୍ୱା 'ସଚସ୍ସ ଆଚରିଯୋ ଧରତି…ପେ… ଅଥ ଦହରସ୍ସପି ପାରାଜିକଚ୍ଛାଯାୱ ଉପଟ୍ଠାତି, ତେନପି 'ପାରାଜିକୋସୀ'ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଦୁଲ୍ଲଭୋ ହି ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ, ତତୋ ଦୁଲ୍ଲଭତରା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ, ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି, ଇଦମେକଂ। ନିସୀଦାପିଯମାନୋପି ୱିୱିତ୍ତୋକାସେଯେୱ ନିସୀଦାପେତବ୍ବୋ, ନ ସୁସାନେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ''ୱିୱିତ୍ତଂ ଓକାସଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା''ତିଆଦି, ଇଦମେକଂ। ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ନିସୀଦାପିଯମାନୋପି ଦିୱାଯେୱ ନିସୀଦାପେତବ୍ବୋ, ନ ରତ୍ତିଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ଦିୱସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାତି, ସୋ ଦିୱସାତିକ୍କମେ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତୋ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ''ତି, ଇଦମେକଂ।

ଈଦିସଂ ୱିଧାନଂ ସଯଂ ଆରୋଚିତେ ଏୱ ୱିଧାତବ୍ବଂ, ନ ପରେହି ଚୋଦିଯମାନେ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ଏୱଂ କତୱୀତିକ୍କମେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଯମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚିତେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଥ କସ୍ମା ଇଦାନି ଏୱଂ କରୋନ୍ତୀତି? ଗିହୀନଂ ଅସକ୍ଖିକଅଟ୍ଟକରଣେ ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜାପନଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞମାନା ଏୱଂ କରୋନ୍ତି। ତମ୍ପି ମାଯାକୁସଲା ମନୁସ୍ସା ୱିୱିଧେହି ଉପାଯେହି ୱିତଥଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଚ୍ଚମ୍ପି ହୋତି, ଅସଚ୍ଚମ୍ପି ହୋତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ମହୋସଧପଣ୍ଡିତାଦଯୋ ବୋଧିସତ୍ତା ଅସକ୍ଖିକମ୍ପି ଅଟ୍ଟଂ ଉଦକନିମୁଜ୍ଜାପନାଦିନା ନ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି, ଉଭିନ୍ନଂ ୱଚନଂ ପରିସଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଞ୍ଚ କିରିଯଞ୍ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ୱିତଥଞ୍ଚ ଞତ୍ୱାୱ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତି। ସାସନେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ସୂରଜାତିକାପି ସନ୍ତି, ଭୀରୁକଜାତିକାପି ସନ୍ତି। ସୁସାନଞ୍ଚ ନାମ ପକତିମନୁସ୍ସାନମ୍ପି ଭଯସନ୍ତାସକରଂ ହୋତି, ରତ୍ତିକାଲେ ପନ ଅତିୱିଯ ଭଯାନକଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି , ଏୱଂଭୂତେ ସୁସାନେ ରତ୍ତିଯଂ ଏକୋ ଅସହାଯୋ ହୁତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିଯମାନୋ ଭୀରୁକଜାତିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋପି ସମାନୋ କିଂ ନ ଭାଯେଯ୍ୟ, କଥଂ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ, ତଥାରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ''ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଦନ୍ତୋ କଥଂ କିଚ୍ଚକରୋ ଭୱିସ୍ସତି।

ଅଲଜ୍ଜୀ ପନ ସୂରଜାତିକୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁକାମୋ ଭାଯନ୍ତୋପି ଅଭାଯନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ''ସଚେ ୱିକାରଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମି, ଅନତ୍ଥଂ ମେ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅନତ୍ଥଭଯେନ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ, ଏୱରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ''ପରିସୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଦନ୍ତୋ କଥଂ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଇଦମ୍ପି ଏକଂ କାରଣଂ।

ଅଥାପି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ଯଥା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜାପିତମନୁସ୍ସାନଂ ଅସଚ୍ଚୱାଦୀନଂ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ କୁମ୍ଭୀଲାଦଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତା ୱିଯ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅସଚ୍ଚୱାଦିନୋ ସୀଘଂ ପ୍ଲୱନ୍ତି, ସଚ୍ଚୱାଦୀନଂ ପନ ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ସୁଖେନ ନିସୀଦିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱଂ ତେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାନଂ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ସୀହବ୍ଯଗ୍ଘାଦଯୋ ଆଗତା ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାନଂ ପନ ତଥା ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଦେୱତାହି ରକ୍ଖିତା ହୁତ୍ୱା ଭଯସନ୍ତାସରହିତା ସୁସାନେ ସଯିତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଦେୱତା ସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛିତତ୍ତା ସୁୱିନିଚ୍ଛିତମେୱ ହୋତୀତି, ତମ୍ପି ତଥା ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। କସ୍ମା? ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଦୀସୁ ତଥା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ହି ''ୱିୱିତ୍ତଂ ଓକାସଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା 'ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ତାୱ ମନସିକରୋହୀ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ସଚେ

ତସ୍ସ ଅରୋଗଂ ସୀଲଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଘଟଯତି, ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଉପଚାରପ୍ପନାପ୍ପଭେଦଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଦିୱସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାତି…ପେ… ଯସ୍ସ ପନ ସୀଲଂ ଭିନ୍ନଂ ହୋତି, ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟଯତି, ପତୋଦାଭିତୁନ୍ନଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ପତି, ୱିପ୍ପଟିସାରଗ୍ଗିନା ଡଯ୍ହତି, ତତ୍ତପାସାଣେ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଯ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଟୀକାଯମ୍ପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଘଟଯତୀତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଖଣ୍ଡଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଚିରକାଲଂ ଘଟଯତି। ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଚେ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ସଚେ କତପାରାଜିକୱୀତିକ୍କମୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ସତିପି ଅସରିତୁକାମତାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରୱତ୍ଥୁୱସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠହତୀତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୫) ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଘଟଯତୀତି ୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲକେନ ୱିକ୍ଖେପେନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଖଣ୍ଡଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ପବନ୍ଧୱସେନ ଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଘଟଯତି। ସଙ୍ଖାରାତି ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସାପତ୍ତିକସ୍ସ ହି ପଗୁଣମ୍ପି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠାତି। ପଗେୱ ପାରାଜିକସ୍ସ। ତସ୍ସ ହି ୱିପ୍ପଟିସାରନିନ୍ନତାଯ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ହୋତି। ଏକସ୍ସ ପନ ୱିତକ୍କୱିକ୍ଖେପାଦିବହୁଲସ୍ସ ସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସପି ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ତଂ ଇଧ ପାରାଜିକମୂଲନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କତପାପମୂଲକେନ ୱିପ୍ପଟିସାରେନେୱେତ୍ଥ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମାଧିଯନଂ ସନ୍ଧାଯ 'କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟଯତୀ'ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦେୱତାନୁଭାୱେନା''ତିଆଦି, ତସ୍ମା ଯଦି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସଗାରୱୋ ସିକ୍ଖାକାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁତିଯତତିଯପାରାଜିକୱିସଯେ ଅତ୍ତନୋ କଞ୍ଚି ୱୀତିକ୍କମଂ ଦିସ୍ୱା ''ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନୋ ନୁ ଖୋ ଅହଂ, ନ ନୁ ଖୋ''ତି ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ ୱିନଯଧରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ୱୀତିକ୍କମଂ ଯଥାଭୂତଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ତତୋ ୱିନଯଧରେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ''ସଙ୍ଗଂ ପୁବ୍ବୱିଧାନଂ କତ୍ୱା ୱିୱିତ୍ତଂ ଓକାସଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ତାୱ ମନସିକରୋହୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ , ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ''ସୁସାନେ ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେହୀ''ତିଆଦି। ଆଗତକାଲେପି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯେନେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯେନେୱସ୍ସ ସୁଦ୍ଧାସୁଦ୍ଧଭାୱୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଇଦାନି ପଠମପାରାଜିକୱିସଯେ ଚୋଦେନ୍ତାନଂ କଥଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କାତବ୍ବୋତି? ଚୋଦକେନ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଆରୋଚିତେ ଚୁଦିତକୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ''ସନ୍ତମେତଂ, ନୋ''ତି ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା ଞତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପଦାଯ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ''ଏତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଏତମ୍ପି ନତ୍ଥୀ''ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦଦେଯ୍ଯ, ଅଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି? ଏୱମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଏୱ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବଂ ଯଥା ତଂ ତିପିଟକଚୂଳାଭଯତ୍ଥେରେନାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୩୮୫-୩୮୬) ''ଏୱଂ ଲଜ୍ଜିନା ଚୋଦିଯମାନୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ବହୂସୁପି ୱତ୍ଥୂସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତି, ସୋ 'ନେୱ ସୁଦ୍ଧୋ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ନ 'ଅସୁଦ୍ଧୋ'ତି, ଜୀୱମତକୋ ନାମ ଆମକପୂତିକୋ ନାମ ଚେସ। ସଚେ ପନସ୍ସ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତାଦିସଂ ୱତ୍ଥୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ତଥା ନାସିତକୋୱ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତିଆଦି।

୨୩୫। ଏୱଂ ୱିନଯଧରଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଛଟ୍ଠାନଓଲୋକନଞ୍ଚ ୱିଦିତ୍ୱା ଇଦାନି…ପେ… ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। କିମଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ''ଯା ସା… ପେ… ଜାନନତ୍ଥ''ନ୍ତି। ଯା ସା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦା ଚୋଦନା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସାୟେୱ ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିଜାନନତ୍ଥଂ ଆଦିମଜ୍ଝପଅୟୋସାନାଦୀନଂ ୱସେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଅୱୁତ୍ତଚୋଦନାପଭେଦଜାନନତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେଯ୍ଯଥିଦନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ସୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ କତମୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚୋଦନାଯକତି ମୂଲାନି, କତି ୱତ୍ଥୂନି, କତି ଭୂମିଯୋତି ଏତ୍ଥ ''କତିହାକାରେହୀ''ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ (ପରି। ୩୬୨) ଚୋଦନାକଣ୍ଡେ ''ଚୋଦନାଯ କତି ମୂଲାନି, କତି ୱତ୍ଥୂନି, କତି ଭୂମିଯୋ, କତିହାକାରେହି ଚୋଦେତୀ''ତି। ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋତି ଏତସ୍ସପି ପରତୋ ''ଚୋଦନାଯ ଇମା ପଞ୍ଚ ଭୂମିଯୋ। କତମେହି ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଚୋଦେତି, କାଯେନ ୱା ଚୋଦେତି, ୱାଚାଯ ୱା ଚୋଦେତି, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଚୋଦେତୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଚୋଦନାକଣ୍ଡେ (ପରି। ୩୬୨) ତଥା ୱିଜ୍ଜମାନତୋତି। ପନ୍ନରସସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପତିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ପରିସୁଦ୍ଧକାଯସମାଚାରତା, ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରତା, ମେତ୍ତଚିତ୍ତେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତତା, ବହୁସ୍ସୁତତା, ଉଭଯପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସାଗତତା, କାଲେନ ୱଚନତା, ଭୂତେନ ୱଚନତା, ସଣ୍ହେନ ୱଚନତା, ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତେନ ୱଚନତା, ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱଚନତା, କାରୁଞ୍ଞତା, ହିତେସିତା, ଅନୁକମ୍ପତା, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତା, ୱିନଯପୁରେକ୍ଖାରତାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଉପାଲିପଞ୍ଚକେ (ପରି। ୪୩୬) ''ଚୋଦକେନୁପାଲି ଭିକ୍ଖୁନା ପରଂ ଚୋଦେତୁକାମେନ ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ପରିସୁଦ୍ଧକାଯସମାଚାରୋ ନୁ ଖୋମ୍ହି…ପେ… ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରୋ ନୁ ଖୋମ୍ହି…ପେ… ମେତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ମେ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ…ପେ… ବହୁସ୍ସୁତୋ ନୁ ଖୋମ୍ହି ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ…ପେ… ଉଭଯାନି ଖୋ ମେ ପାତିମୋକ୍ଖାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ସ୍ୱାଗତାନି…ପେ… କାଲେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅକାଲେନ, ଭୂତେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅଭୂତେନ, ସଣ୍ହେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ

ଫରୁସେନ, ଅନ୍ତରସଞ୍ଚିତେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅନନ୍ତରସଞ୍ଚିତେନ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋ…ପେ… କାରୁଞ୍ଞତା, ହିତେସିତା, ଅନୁକମ୍ପତା, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତା, ୱିନଯପୁରେକ୍ଖାରତା’’ତି।

ତତ୍ଥ କାରୁଞ୍ଞତାତି କାରୁଣିକଭାୱୋ। ଇମିନା କରୁଣା ଚ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ । ହିତେସିତାତି ହିତଗୱେସନତା । ଅନୁକମ୍ପତାତି ତେନ ହିତେନ ସଂଯୋଜନତା। ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତାତି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପନତା। ୱତ୍ଥୁଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯଥାପଟିଞ୍ଞାଯ କମ୍ମକରଣଂ ୱିନଯପୁରେକ୍ଖାରତା ନାମ। ଅମୂଲକମ୍ପି ସମୂଲକମ୍ପି ‘‘ମୂଲ’’ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଦ୍ୱେ ମୂଲାନୀ’’ତି। କାଲେନ ୱକ୍ଖାମୀତିଆଦୀସୁ ଏକୋ ଏକଂ ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ଚୋଦେନ୍ତୋ କାଲେନ ୱଦତି ନାମ। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଗଣମଜ୍ଝେ ସଲାକଗ୍ଗଯାଗୁଅଗ୍ଗୱିତକ୍କମାଳଅକଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗଆସନସାଲାଦୀସୁ, ଉପଟ୍ଠାକେହି ପରିୱାରିତକ୍ଖଣେ ୱା ଚୋଦେନ୍ତୋ ଅକାଲେନ ୱଦତି ନାମ। ତଚ୍ଛେନ ୱତ୍ଥୁନା ଚୋଦେନ୍ତୋ ଭୂତେନ ୱଦତି ନାମ। ତୁଚ୍ଛେନ ଚୋଦେନ୍ତୋ ଅଭୂତେନ ୱଦତି ନାମ। ‘‘ଅମ୍ଭୋ ମହଲ୍ଲକ ପରିସାୱଚର ପଂସୁକୂଲିକ ଧମ୍ମକଥିକ ପତିରୂପଂ ତୱ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ଫରୁସେନ ୱଦତି ନାମ। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହଲ୍ଲକା ପରିସାୱଚରା ପଂସୁକୂଲିକା ଧମ୍ମକଥିକା ପତିରୂପଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ସଣ୍ହେନ ୱଦତି ନାମ। କାରଣନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋ ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତେନ ୱଦତି ନାମ। ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱକ୍ଖାମି, ନ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ସଚ୍ଚେ ଚ ଅକୁପ୍ପେ ଚାତି ୱଚୀସଚ୍ଚେ ଚ ଅକୁପ୍ପତାଯ ଚ। ଚୁଦିତକେନ ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କୋପୋ ଚ ନ କାତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନା ଚ ନ କୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ, ପରୋ ଚ ନ ଘଟ୍ଟେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ‘‘ସଙ୍ଘେନ ଓତିଣ୍ଣାନୋତିଣ୍ଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ – ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଯେନ ଧମ୍ମେନ ଯେନ ୱିନଯେନ ଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ତଥା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଚୋଦନାକଣ୍ଡେ (ପରି। ୩୬୩) ‘‘ଚୋଦକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ? ଚୁଦିତକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ? ସଙ୍ଘେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ? ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ? ଚୋଦକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ଚୋଦକେନ ପଞ୍ଚସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ପରୋ ଚୋଦେତବ୍ବୋ। କାଲେନ ୱକ୍ଖାମି ନୋ ଅକାଲେନ, ଭୂତେନ ୱକ୍ଖାମି ନୋ ଅଭୂତେନ, ସଣ୍ହେନ ୱକ୍ଖାମି ନୋ ଫରୁସେନ, ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତେନ ୱକ୍ଖାମି ନୋ ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତେନ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋତି। ଚୋଦକେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଚୁଦିତକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ଚୁଦିତକେନ ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପତିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ସଚ୍ଚେ ଚ ଅକୁପ୍ପେ ଚ। ଚୁଦିତକେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ସଙ୍ଘେନ ଓତିଣ୍ଣାନୋତିଣ୍ଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଯେନ ଧମ୍ମେନ ଯେନ ୱିନଯେନ ଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ତଥା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୨-୩୬୩) ‘‘ଚୋଦନାଯ କୋ ଆଦୀତିଆଦିପୁଚ୍ଛାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ସଚ୍ଚେ ଅକୁପ୍ପେ ଚାତି ଏତ୍ଥ ସଚ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ଅକୁପ୍ପେ ଚ, ଯଂ କତଂ ୱା ଅକତଂ ୱା, ତଦେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଚୋଦକେ ୱା ଅନୁୱିଜ୍ଜକେ ୱା ସଙ୍ଘେ ୱା କୋପୋ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ଓତିଣ୍ଣାନୋତିଣ୍ଣଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଓତିଣ୍ଣଞ୍ଚ ଅନୋତିଣ୍ଣଞ୍ଚ ୱଚନଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଜାନନୱିଧି – ଏତ୍ତକା ଚୋଦକସ୍ସ ପୁବ୍ବକଥା, ଏତ୍ତକା ପଚ୍ଛିମକଥା, ଏତ୍ତକା ଚୁଦିତକସ୍ସ ପୁବ୍ବକଥା, ଏତ୍ତକା ପଚ୍ଛିମକଥାତି ଜାନିତବ୍ବା। ଚୋଦକସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ଚୁଦିତକସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ଅନୁୱିଜ୍ଜକସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ଅନୁୱିଜ୍ଜକୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଅହାପେନ୍ତୋ ‘ଆୱୁସୋ, ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କତ୍ୱା ଆହରା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ସଙ୍ଘେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯେନ ଧମ୍ମେନ ଯେନ ୱିନଯେନ ଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମ୍ମତୀତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମୋତି ଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁ। ୱିନଯୋତି ଚୋଦନା ଚେୱ ସାରଣା ଚ। ସତ୍ଥୁସାସନନ୍ତି ଞତ୍ତିସମ୍ପଦା ଚେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପଦା ଚ। ଏତେନ ହି ଧମ୍ମେନ ଚ ୱିନଯେନ ଚ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ଚ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ତସ୍ମା ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଚୋଦେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ସାରେତ୍ୱା ଞତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ଚେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପଦାଯ ଚ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ, ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ୱତ୍ତବ୍ବମେତ୍ତକଂ ଦ୍ୱଯନ୍ତି।

ଏୱଂ ଏକଦେସେନ ଚୋଦନାକଣ୍ଡନଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଏକଦେସେନେୱ ମହାସଙ୍ଗାମନଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଚୋଦକୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୋଦେସି, କିମ୍ହି ନଂ ଚୋଦେସୀତି ଚୋଦନାସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ପାଳିଯଂ (ମହାୱ। ୨୩୭) ପନ ପୱାରଣଟ୍ଠପନୱସେନ ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୱାରଣଂ ଠପେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଏୱଂ ଏକଦେସେନ ମହାସଙ୍ଗାମନଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଏକଦେସେନେୱ ଚୂଳସଙ୍ଗାମନଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍ଗାମାୱଚରେନ ଭିକ୍ଖୁନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗାମାୱଚରେନ ଭିକ୍ଖୁନାତି ସଙ୍ଗାମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଧିକରଣୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତୋ। ତତ୍ର ହି ଅତ୍ତପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଚେୱ ସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଚ

ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନୟଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଦୀପେନ୍ତା ସମୋସରନ୍ତି ୱେସାଲିକା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ୱିୟ। ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେସଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ଲଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ସକୱାଦଦୀପନତ୍ଥାୟ ତତ୍ଥ ଅୱଚରତି, ଅନ୍ତୋଗାହେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ପୱତ୍ତେତି, ସୋ ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ ନାମ ଯସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ, ତେନ ସଙ୍ଗାମାୱଚରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତେନ ନୀଚଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଘୋ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ। ନୀଚଚିତ୍ତେନାତି ମାନଦ୍ଧଜଂ ନିପାତେତ୍ୱା ନିହତମାନଚିତ୍ତେନ । ରଜୋହରଣସମେନାତି ପାଦପୁଞ୍ଛନସମେନ, ଯଥା ରଜୋହରଣସ୍ସ ସଂକିଲିଟ୍ଠେ ୱା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠେ ୱା ପାଦେ ପୁଞ୍ଛିୟମାନେ ନେୱ ରାଗୋ ନ ଦୋସୋ, ଏୱଂ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ଅରଜ୍ଜନ୍ତେନ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାପତିରୂପେ ଆସନେତି ଯଥାପତିରୂପଂ ଆସନଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାପୁଣନଟ୍ଠାନେ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପିଟ୍ଠିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବଂ।

ଅନାନାକଥିକେନାତି ନାନାୱିଧଂ ତଂ ତଂ ଅନତ୍ଥକଥଂ ଅକଥେନ୍ତେନ। ଅତିରଚ୍ଛାନକଥିକେନାତି ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତମ୍ପି ରାଜକଥାଦିକଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ ଅକଥେନ୍ତେନ। ସାମଂ ୱା ଧମ୍ମୋ ଭାସିତବ୍ବୋତି ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନେ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟସନ୍ନିସ୍ସିତା ୱା ରୂପାରୂପପରିଚ୍ଛେଦସମଥଚାରୱିପସ୍ସନାଚାରଟ୍ଠାନନିସଜ୍ଜୱତ୍ତାଦିନିସ୍ସିତା ୱା କଥା ଧମ୍ମୋ ନାମ। ଏୱରୂପୋ ଧମ୍ମୋ ସୟଂ ୱା ଭାସିତବ୍ବୋ, ପରୋ ୱା ଅଜ୍ଝେସିତବ୍ବୋ। ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାରୂପିଂ କଥଂ କଥେତୁଂ ପହୋତି, ସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ''ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝମ୍ହି ପଞ୍ହେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତ୍ୱଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ଅରିୟୋ ୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ ନାତିମଞ୍ଞିତବ୍ବୋତି ଅରିୟା ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତା ନ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱିୟ ନିସୀଦନ୍ତି, ଅଞ୍ଞତରଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦନ୍ତି। ଇତି କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୱସେନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ ଅରିୟୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ ନାମ, ସୋ ନାତିମଞ୍ଞିତବ୍ବୋ, ''କିଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁୟୋଗେନା''ତି ନାୱଜାନିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ପତିରୂପଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ''କୋ ନାମ ତୁୟ୍ହଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ''ତି ନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ନ ଜାତୀତି ''ଖତ୍ତିୟଜାତିୟୋ ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିୟୋ''ତି ଏୱଂ ଜାତି ନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା। ନ ଆଗମୋତି ''ଦୀଘଭାଣକୋ ତ୍ୱଂ ମଜ୍ଝିମଭାଣକୋ''ତି ଏୱଂ ଆଗମୋ ନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। କୁଲପଦେସୋପି ଖତ୍ତିୟକୁଲାଦିୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ରସ୍ସ ପେମଂ ୱା ଦୋସୋ ୱାତି ତତ୍ର ପୁଗ୍ଗଲେ ଏତେସଂ କାରଣାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ପେମଂ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ ଦୋସୋ ୱା।

ନୋପରିସକପ୍ପିକେନାତି ପରିସକପ୍ପକେନ ପରିସାନୁୱିଧାୟକେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଯଂ ପରିସାୟ ରୁଚ୍ଚତି, ତଦେୱ ଚେତେତ୍ୱା କପ୍ପେତ୍ୱା ନ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା ଦସ୍ସେତବ୍ବାତି କଥେତବ୍ବେ ଚ ଅକଥେତବ୍ବେ ଚ ସଞ୍ଞାଜନନତ୍ଥଂ ହତ୍ଥୱିକାରୋ ନ କାତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥଂ ଅନୁୱିଧିୟନ୍ତେନାତି ୱିନିଚ୍ଛୟପଟିୱେଧମେୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତେନ, ''ଇଦଂ ସୁତ୍ୱଂ ଉପଲବ୍ଭତି, ଇମସ୍ମିଂ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ଇଦଂ ୱକ୍ଖାମୀ''ତି ଏୱଂ ପରିତୁଲୟନ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ ଆସନାୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ନ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାୟ ସନ୍ନିପାତମଣ୍ଡଲେ ୱିଚରିତବ୍ବଂ। ୱିନୟଧରେ ହି ଉଟ୍ଠିତେ ସବ୍ବା ପରିସା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ନ ୱୀତିହାତବ୍ବନ୍ତି ନ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ହାପେତବ୍ବୋ। ନ କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ ସେୱିତବ୍ବୋତି ନ ଆପତ୍ତି ଦୀପେତବ୍ବା। ଅସାହସିକେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ନ ସହସା କାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ସହସା ଦୁରୁତ୍ତୱଚନଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଚନକ୍ଖମେନାତି ଦୁରୁତ୍ତୱାଚଂ ଖମନସୀଲେନ। ହିତପରିସକ୍କିନାତି ହିତେସିନା ହିତଗୱେସିନା କରୁଣା ଚ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗୋ ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି ଅୟଂ ପଦଦ୍ୱୟେପି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅନସୁରୁତ୍ତେନାତି ନ ଅସୁରୁତ୍ତେନ, ଅସୁରୁତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଗ୍ଗାହିକକଥାସଙ୍ଖାତଂ ଅସୁନ୍ଦରୱଚନଂ, ତଂ ନ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତା ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ''ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ୱୂପସମେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ, ନୋ''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତା ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ''ଲଜ୍ଜିୟା ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ପରିସା ସକ୍କା ସଞ୍ଞାପେତୁଂ, ଉଦାହୁ ନୋ''ତି ଏୱଂ ପରୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଚୋଦକୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ''ଧମ୍ମଚୋଦକୋ ନୁ ଖୋ, ନୋ''ତି ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଚୁଦିତକୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ''ଧମ୍ମଚୁଦିତକୋ ନୁ ଖୋ, ନୋ''ତି ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଧମ୍ମଚୋଦକୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ୱୁତ୍ତଂଅହାପେନ୍ତେନାତି ଚୋଦକଚୁଦିତକେହି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅହାପେନ୍ତେନ। ଅୱୁତ୍ତଂ ଅପକାସେନ୍ତେନାତି ଅନୋସଟଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅପକାସେନ୍ତେନ। ମନ୍ଦୋ ହାସେତବ୍ବୋତି ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବୋ, ''ନନୁ ତ୍ୱଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ''ତି ଉତ୍ତେଜେତ୍ୱା ଅନୁୟୋଗୱତ୍ତଂ କଥାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନୁୟୋଗୋ ଗଣ୍ହିତବ୍ବୋ। ଭୀରୁ ଅସ୍ସାସେତବ୍ବୋତି ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ୱା ଗଣମଜ୍ଝଂ ୱା ଅନୋସଟପୁବ୍ବତ୍ତା ସାରଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଦିସୋ ''ମା ଭାୟି, ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ କଥୟାହି, ମୟଂ ତେ ଉପତ୍ଥମ୍ଭା ଭୱିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱାପି ଅନୁୟୋଗୱତ୍ତଂ କଥାପେତବ୍ବୋ। ଚଣ୍ଡୋ ନିସେଧେତବ୍ବୋତି ଅପସାରେତବ୍ବୋ ତଜ୍ଜେତବ୍ବୋ। ଅସୁଚି ୱିଭାୱେତବ୍ବୋତି ଅଲଜ୍ଜିଂ ପକାସେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋ। ଉଜୁମଦ୍ଦୱେନାତି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଜୁ ସୀଲୱା କାୟୱଙ୍କାଦିରହିତୋ, ସୋ ମଦ୍ଦୱେନେୱ ଉପଚରିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମେସୁ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ଧମ୍ମଗରୁକୋ ହୋତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲଗରୁକୋ, ଅୟମେୱ ଧମ୍ମେସୁ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଚ ମଜ୍ଝତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ଚୋଦନାଦିୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଏକତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୩୨। ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସକଥା

୨୩୬। ଏୱଂ ଚୋଦନାଦିୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗରୁ ଅଲହୁକଂ ପଟିକରଣଂ ଏତିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯାତି ଗରୁକା, ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାତି ଆପତ୍ତି, ଗରୁକା ଚ ସା ଆପତ୍ତି ଚାତି ଗରୁକାପତ୍ତି, ୱୁଟ୍ଠହତେ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଗରୁକାପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଗରୁକାପତ୍ତି ୱୁଟ୍ଠାନଂ। କିଂ ତଂ? ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିତୋ ପରିସୁଦ୍ଧଭାୱୋ। ତେନାହ ‘‘ପରିୱାସମାନତ୍ତାଦୀହି ୱିନଯକମ୍ମେହି ଗରୁକାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ପରିୱାସୋ, ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ ପନ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ତିୱିଧୋ ପରିୱାସୋ’’ତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୫) ‘‘ତତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ପରିୱାସୋ – ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ ସମୋଧାନପରିୱାସୋତି। ତେସୁ ‘ଯୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞୋପି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଆକଙ୍ଖତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଆକଙ୍ଖତି ଉପସମ୍ପଦଂ, ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ’ତି ଏୱଂ ମହାଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୮୬) ୱୁତ୍ତୋ ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅଯଂ ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତୋ’’ତି। ଇତୋ ପରଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋତି ତସ୍ମା ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟଟ୍ଠାନେଯେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ।

୨୩୭।ଏୱଂ ଯୋ ଯୋ ଆପନ୍ନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବାତି ଏତେନ ପାଳିଯଂ ସବ୍ବସାଧାରଣୱସେନ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ‘‘ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି ଚ ଆଗତେପି କମ୍ମୱାଚାଭଣନକାଲେ ତଥା ଅଭଣିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ‘‘ଇମସ୍ସ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି ଚ ଏୱଂ ସକସକନାମଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱାୱ କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି।

ମାଳକସୀମାଯମେୱ ୱତ୍ତଂ ସମାଦାତବ୍ବଂ, ନ ତତୋ ବହି। କସ୍ମା? ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର କମ୍ମୱାଚା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମାଦାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅସମାଦିନ୍ନୱତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚନାସମ୍ଭୱତୋ, ମାଳକସୀମାଯ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏକସ୍ସପି ଅନାରୋଚନେ ସତି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ପରିୱାସଂ ସମାଦିଯାମି, ୱତ୍ତଂ ସମାଦିଯାମୀତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ ଏକେକେନ ୱା ଉଭୋହି ପଦେହି ୱା ସମାଦାତବ୍ବଂ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଏକପଦେନପି ଚେତ୍ଥ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି ପରିୱାସୋ, ଦ୍ୱୀହି ପନ ସୁନିକ୍ଖିତ୍ତୋଯେୱ, ସମାଦାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତମାନତ୍ତା। ସମାଦିଯିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ନ ତତ୍ଥ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗନ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ୱୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିସାଯ ପୁନ ସନ୍ନିପାତେତୁଂ ଦୁକ୍କରତ୍ତା, ଏକସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନେ ସତି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକରତ୍ତା।

ଆରୋଚେନ୍ତେନ ଏୱଂ ଆରୋଚେତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଅହଂ ଭନ୍ତେ…ପେ… ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ୱା ଯାଚନେ ୱିଯ ‘‘ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପୀ’’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଜ୍ଝାଯିକକରଣେ ସତି ଏକୱାରଂ ଆରୋଚିତେପି ଉପପନ୍ନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱେଦିଯାମହଂ ଭନ୍ତେ, ୱେଦିଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱେଦିଯାମୀତି ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୁଖଂ ଅନୁଭୱାମି, ନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଅହଂ ଦୁକ୍ଖିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୯୭) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦେମି ୱେଦନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ପି-ସଦ୍ଦୋ ଅନୁଭୱନତ୍ଥୋ ହୋତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୯୭) ପନ ‘‘ୱେଦିଯାମୀତି ଜାନେମି, ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୁଖଂ ଅନୁଭୱାମି, ନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଅହଂ ଦୁକ୍ଖିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଦୀପଙ୍କରୋ ଲୋକୱିଦୂ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଞାଣତ୍ଥୋ ଅନୁଭୱନତ୍ଥୋ ଚ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୯୭) ପନ ‘‘ୱେଦିଯାମହନ୍ତି ଜାନାପେମହଂ, ଆରୋଚେମୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅନୁଭୱାମୀତିପିସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ପୁରିମଂ ପନ ପସଂସନ୍ତି ଆରୋଚନୱଚନତ୍ତା’’ତି। ଏତ୍ଥ ତୁ –

‘‘ସମ୍ପନ୍ନଂ ସାଲିକେଦାରଂ, ସୁୱା ଖାଦନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ପଟିୱେଦେମି ତେ ବ୍ରହ୍ମେ, ନ ନଂ ୱାରେତୁମୁସ୍ସହେ’’ତି। –

ଆଦୀସୁ ୱିଯ ଆରୋଚନତ୍ଥୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଆରୋଚେତ୍ୱା…ପେ… ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଦୁକ୍କଟପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ତଦହେୱ ପୁନ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତୁକାମସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦପରିହାରତ୍ଥମ୍ପୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ସ ମାଳକେ ନାରୋଚିତଂ, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ଆରୋଚିତଂ, ତସ୍ସ ପୁନ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବମେୱ। ‘‘ସଭାଗା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିସଭାଗାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ୱତ୍ତଂ ଅସମାଦିୟିତ୍ୱା ବହି ଏୱ କାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଜ୍ଝାୟାଦିସଦ୍ଦସୱନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମାତି ଇଦଂ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୱନୂପଚାରାତିକ୍କମନତ୍ଥଂ, ଗୁମ୍ବେନ ୱାତିଆଦି ଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥଂ। ସୋପି କେନଚି କମ୍ମେନ ପୁରେଅରୁଣେ ଏୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇମିନା ଆରୋଚନାୟ କତାୟ ସବ୍ବେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ବହିୱିହାରଂ ଗତେସୁପି ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସଦୋସୋ ୱା ନ ହୋତି ଆରୋଚନତ୍ଥତ୍ତା ସହୱାସସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଅୟଞ୍ଚା’’ତିଆଦି। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ଅନ୍ତୋଉପଚାରଗତାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଆରୋଚେତବ୍ବା। ‘‘ଅୟଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ପରିହାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସାତି ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଅଦିଟ୍ଠଅସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି। ଥେରସ୍ସାତି ମହାପଦୁମତ୍ଥେରସ୍ସ।

୨୩୮। କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିନୋଦନତ୍ଥାୟାତି ଇମେସୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦିୱସପ୍ପମାଣେନ ପରିୱସିତଦିୱସେସୁ ‘‘ସିୟୁଂ ନୁ ଖୋ ତିୱିଧରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକାରଣୟୁତ୍ତାନି କାନିଚି ଦିୱସାନି, ଏୱଂ ସତି ଅପରିପୁଣ୍ଣପରିୱାସଦିୱସତ୍ତା ନ ମାନତ୍ତାରହୋ ଭୱେୟ୍ୟଂ, ଅସତି ଚ ମାନତ୍ତାରହଭାୱେ ମାନତ୍ତଂ ଦିନ୍ନମ୍ପି ଅଦିନ୍ନଂୟେୱ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଆପନ୍ନାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ଇମସ୍ସ ୱିନୟକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ୱିନୋଦନତ୍ଥାୟ। ଏକେନ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା ଦିୱସେହି ଅଧିକତରାନି ଦିୱସାନି ପରିୱସିତ୍ୱା ନନୁ ଚାୟଂ ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସୋ, ତସ୍ମାନେନ ମାନତ୍ତମେୱ ଯାଚିତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ମାନତ୍ତଂ ଯାଚିତବ୍ବନ୍ତି ଆହାତି ଚୋଦନଂ ମନସି କରୋନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୟଞ୍ହି ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ’’ତିଆଦି। ହି ଯସ୍ମା ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ ଏୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ନ ଅସମାଦିନ୍ନେ, ଇତି ତସ୍ମା ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ମାନତ୍ତଂ ଯାଚିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନନୁ ଚ କମ୍ମୱାଚାୟଂ ‘‘ସୋ ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସୋ ସଙ୍ଘଂ ମାନତ୍ତଂ ଯାଚତି’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମାଦିନ୍ନୱତ୍ତୋ’’ତି, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ ଏୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ପରିୱୁତ୍ଥତ୍ତା’’ତି। ଯସ୍ମା ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ହୁତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥୋ ହୋତି, ନୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ, ତସ୍ମା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ହୁତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥତ୍ତା ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ ଏୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ନୋ ଅସମାଦିନ୍ନେତି ଯୋଜନା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ପନ ପୁନ ସମାଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସୋ ହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦିୱସାତିକ୍କମେନେୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ମାନତ୍ତଂ ଦାତବ୍ବମେୱା’’ତି।

ଚତୂହିପଞ୍ଚହି ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସା ୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ। ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋତିଆଦି କିଞ୍ଚାପି ପାଳିୟଂ ନତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଂ ୱଚନେନ ତଥା ଏୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାୟ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସାଦିକଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘ନିକ୍ଖିପନ୍ତେନ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ପୟୋଜନଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତଂ ପୟୋଜନଂ ଦସ୍ସିତ’’ନ୍ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୯୭) ୱୁତ୍ତଂ, ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟା ମୁଚ୍ଚନପୟୋଜନଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୩୯। ଅବ୍ଭାନଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କତମ୍ପି ଅକତମେୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତେନାପି ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅବ୍ଭାନଂ ଯାଚିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅବ୍ଭାନୟାଚନତ୍ଥଂ ମାନତ୍ତସ୍ସ ସମାଦିୟନକାଲେପି ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱ। ପୁବ୍ବେ ମାନତ୍ତଚାରିତକାଲେ ଆରୋଚିତମେୱାତି ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଅବ୍ଭାନଂ ନ ଯାଚିତବ୍ବନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱଂ ମାନତ୍ତୟାଚନକାଲେପି ପରିୱାସଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୨୪୦। ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋତି ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅବ୍ଭାନାରହସ୍ସ ଚ ନିନ୍ନାନାକରଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଅବ୍ଭାନାରହୋ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକତୋପି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଗ୍ଗହଣୱସେନ ସଭାଗଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ତସ୍ସ ଅନାରୋଚାପେତୁଂ ନ ଲଭତି।

‘‘ଅନନ୍ତରାୟିକସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତରାୟିକସଞ୍ଞାୟ ଛାଦୟତୋ ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱା’’ତି ପାଠୋ। ଅୱେରିଭାୱେନ ସଭାଗୋ ଅୱେରିସଭାଗୋ। ‘‘ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ଆୱି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପସଙ୍ଗତୋ ଇଧେୱ ପକାସିତଂ। ଲହୁକେସୁ ପଟିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ଞତ୍ତିୟା ଆୱି କତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଲହୁକସଭାଗଂ ଆୱି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପନ ଞତ୍ତିୟା ଆରୋଚନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କିର। ‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସତୀତି (ମହାୱ। ୧୭୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲହୁକସ୍ସେୱାୟଂ ସମନୁଞ୍ଞାତା। ନ ହି ସକ୍କା ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ ପଟିକରଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଲହୁକେସୁପି ସଭାଗଂ ଆୱି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତସ୍ମା ଏୱ ହି ଞତ୍ତିୟା ଆୱିକରଣଂ

ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଇତରଥା ତଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାରୋଚନସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି, ତତୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପନତ୍ଥମେୱ ଛଡ୍ଡିଯା ଆୱିକରଣମନୁଞ୍ଞାତଂ , ତେନେୱ ଇଧ ''ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଯମତ୍ଥୋ ''ଏତ୍ତାୱତା ତେ ଦ୍ୱେ ନିରାପତ୍ତିକା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ସେସେହି ସଭାଗାପତ୍ତିଯୋ ଦେସେତବ୍ବା''ତି ୱଚନେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ପକାସିତୋୱ। ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପନ ଛଡ୍ଡିଯା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ସା ଛଡ୍ଡିଯା ଅଯମତ୍ଥୋ – ଯଦା ସୁଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାରୋଚନୱସେନ ପଟିକରିସ୍ସତି, ଏୱଂ ପଟିକତେ ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାପତ୍ତିକେନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ସୋତବ୍ବଂ, ଯୋ ସୁଣେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୮୬) ୱୁତ୍ତାପତ୍ତିତୋ ମୋକ୍ଖୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଗରୁକଂ ୱା ହୋତୁ ଲହୁକଂ ୱା, ଛଡ୍ଡିଯା ଆୱି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭୋସୁ ନଯେସୁ ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ''ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚାତି ତେନ ତେନ ୱୀତିକ୍କମେନାପନ୍ନାପତ୍ତି ଆପତ୍ତି। ନାମନ୍ତି ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ନାମ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆରୋଚନଂ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟପରିହରଣପ୍ପଯୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

''ସତିଯେୱ ଅନ୍ତରାଯେ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞୀ ଛାଦେତି, ଅଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି। ଅନ୍ତରାଯିକସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞାଯ ୱା ଅନନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞାଯ ୱା ଛାଦଯତୋ ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱା''ତିପି ପାଠୋ। ଅୱେରୀତି ହିତକାମୋ। ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେତି ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ। ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେତି ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅନାପନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ। ୱତ୍ଥୂନ୍ତି ଅସୁଚିମୋଚନାଦିୱୀତିକ୍କମଂ। ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚାତି ''ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠୀ''ତି ଇଦଂ ଅସୁଚିମୋଚନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ପକାସନତୋ ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ହୋତି, ସଜାତିଯସାଧାରଣୱିଜାତିଯୱିନିୱତ୍ତସଭାୱାଯ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଏୱ ପକାସନତୋ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଂ ତାଯତୀତି ହି ଗୋତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚାତି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ତେନ ତେନ ୱୀତିକ୍କମେନ ଆପନ୍ନସ୍ସ ଆପତ୍ତିନିକାଯସ୍ସ ନାମପକାସନତୋ ନାମଞ୍ଚେୱ ହୋତି, ଆପତ୍ତିସଭାୱତୋ ଆପତ୍ତି ଚ।

ସୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅନାପନ୍ନସ୍ସ, ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ୱା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିନ୍ତି ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୱସେନ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନେ। ପଟିଚ୍ଛାଦିଯିତ୍ଥାତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା। କା ସା? ଆପତ୍ତି। ଦିୱସାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱସନଂ ପରିୱାସୋ। କୋ ସୋ? ୱିନଯକମ୍ମକରଣଂ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱାସୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ।

ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସକଥା

୨୪୨। ସୁଜ୍ଝନଂ ସୁଦ୍ଧୋ, କୋ ସୋ? ଆପତ୍ତିୱିଗମୋ। ଅମତି ଓସାନଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅନ୍ତୋ, ସୁଦ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋ ଯସ୍ସ ପରିୱାସସ୍ସାତି ସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ, ସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ ଚ ସୋ ପରିୱାସୋ ଚାତି ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ, ସୁଦ୍ଧକାଲଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅସୁଦ୍ଧକାଲପ୍ପମାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତପରିୱାସୋ।

ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଓଧାନସମୋଧାନପରିୱାସକଥା

୨୪୩। ସମୋଧୀଯତେ ସମୋଧାନଂ, ନାନାକାଲିକା ନାନାୱତ୍ଥୁକା ଆପତ୍ତିଯୋ ଅଗ୍ଘାଦିୱସେନ ସମୋଧାନଂ ଏକୀକରଣଂ , ସମୋଧାନେତ୍ୱା କତୋ ପରିୱାସୋ ସମୋଧାନପରିୱାସୋତି ୱିଗ୍ଗହୋ। କମ୍ମୱାଚାଯଂ ''ପଟିକସ୍ସିତୋ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତରା ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନଂ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଗତ୍ୟତ୍ଥଧାତୁଯା କମ୍ମନି ଚ ନଯନତ୍ଥଧାତୁଯା କମ୍ମନି ଚ ତଦତ୍ଥସମ୍ପଦାନେ ଚ ୱିଭତ୍ତିପରିଣାମେ ଚାତି ଇମେସୁ ଚତୁସୁ ଠାନେସୁ ଆଯାଦେସସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପଟିପୁବ୍ବକସଧାତୁଯା ଚ ନଯନତ୍ଥତ୍ତା ''ମୂଲାଯା''ତି ଇଦଂ ''ପଟିକସ୍ସିତୋ''ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ''ପଟିକସ୍ସିତୋ...ପେ... ମୂଲାଯ'' ଇତି ଏତ୍ତକମେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ''ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା''ତି ଏୱଂ ମଞ୍ଞମାନା ସଦ୍ଦୱିଦୁନୋ ''ପଟିକସ୍ସନା''ତି ଇଦଂ ଅଧିକନ୍ତି ୱା ୱଦେଯ୍ଯୁଂ ମକ୍ଖେଯ୍ଯୁଂ ୱା, ନ ପନେତଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନୱପାଠେସୁଯେୱ ଅଯଂ ପାଠୋ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣଯୁତ୍ତୋ ୱା ଅଯୁତ୍ତୋ ୱାତି ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ, ନ ପନ ପାଠଇଯଟ୍ଠକଥାଦିତୋ ଆଗତେସୁ ପୋରାଣପାଠେସୁ। ତେସୁ ପନ କଥଂ ଯୋଜିଯମାନୋ ଅଯଂ ପାଠୋ ସଦ୍ଦଯୁତ୍ତିଯା ଚ ଅତ୍ଥଯୁତ୍ତିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଯୋଜନାକାରୋଯେୱ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ଚ ପାଠୋ ପୋରାଣପାଠଇପାଠୋୱ, ତସ୍ମା ''ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା''ତି ଇଦଂ କରଣୱସେନ ୱିପରିଣାମେତ୍ୱା ''ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାଯ ପଟିକସ୍ସିତୋ''ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

କଥଂ ପନେତସ୍ସ ପୋରାଣପାଠଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ପକରଣେ ଆଗତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୧୦୨)

‘‘ପାଠଇଯଂ ପଟିକସ୍ସିତୋ ସଙ୍ଘେନ ଉଦାଯି ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତରା ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା…ପେ… ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାତି ଇଦଂ କରଣୱସେନ ୱିପରିଣାମେତ୍ୱା ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାଯ ପଟିକସ୍ସିତୋତି ଯୋଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନା ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା’’ତି ଅଲୁତ୍ତସମାସୱସେନ ଉତ୍ତରପଦେନ ସମାସଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତରା ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନଂ ହେତୁ ପଟିକସ୍ସିତୋ। ସା ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ତଦ୍ଧେୱ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୧୦୨) ‘‘ଅଥ ୱା ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନା ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଉତ୍ତରପଦେନ ସହ ପଚ୍ଚତ୍ତୱସେନେୱ ଯୋଜେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

ତଂ ଦେନ୍ତେନ ପଠମଂ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ତଂ ଓଧାନସମୋଧାନପରିୱାସଂ ଦେନ୍ତେନ ପଠମଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ମୂଲଦିୱସେ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଯା ସମୋଧାନପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା କିଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୧୦୨) ‘‘ଉଦାଯିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନ୍ତରା ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା…ପେ… ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ହେତୁଭୂତାଯ ଉଦାଯିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ମୂଲଦିୱସେ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଯା ସମୋଧାନପରିୱାସଂ ଦେତୂତି ଯୋଜନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାସୁମତ୍ଥେରୱାଦେ ଆୱିକାରାପେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ଅତେକିଚ୍ଛଭାୱଂ ତେନେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପାକଟଂ କାରେତ୍ୱା ଲଜ୍ଜୀଗଣତୋ ୱିଯୋଜନୱସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓଧାନସମୋଧାନପରିୱାସକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଗ୍ଘସମୋଧାନପରିୱାସକଥା

୨୪୪। ଅଗ୍ଘେନ ଅଗ୍ଘୱସେନ ଅରହୱସେନ ସମୋଧାନଂ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନଂ, ଆପନ୍ନାସୁ ସମ୍ବହୁଲାସୁ ଆପତ୍ତୀସୁ ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ଚିରତରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ, ତାସଂ ଅଗ୍ଘେନ ସମୋଧାଯ ତାସଂ ରତ୍ତିପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ଅୱସେସାନଂ ଊନତରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ପରିୱାସୋ ଦୀଯତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ। ସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋତି କାଯସଂସଗ୍ଗାଦିୱସେନ ଏକଦିୱସେ ଆପନ୍ନା ସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋ। ଦସସତନ୍ତି ସହସ୍ସଆପତ୍ତିଯୋ। ରତ୍ତିସତଂ ଛାଦଯିତ୍ୱାନାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ‘‘ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ନାମ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାଯୋ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପନ୍ନସ୍ସ ବହୁରତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦିତାପତ୍ତିଯଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ, ଇତରୋ ନାନାୱତ୍ଥୁକାନଂ ୱସେନାତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ’’ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୧୦୨) ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଗ୍ଘସମୋଧାନପରିୱାସକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୪୬। ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନକକଥାଯଂ ଯଦି କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁ ଭୱେଯ୍ଯ, କିଂ ତେନ ପୁନ ଉପଜ୍ଝା ଗହେତବ୍ବା, ପୁନ ଉପସମ୍ପଦା କାତବ୍ବା, କିଂ ଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସଗଣନା କାତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ପୁଚ୍ଛାଯ ସତି ତଂ ପରିହରିତୁମାହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମଜ୍ଝେୟେୱ ୱସିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ଅପ୍ପତିରୂପ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁଭୂତକାଲେ ଆପଜ୍ଜିତାପତ୍ତିଯୋ କଥଂ କାତବ୍ବାତି ଚୋଦନଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଯା ଦେସନାଗାମିନିଯୋ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସାଧାରଣାତି ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦଯୋ। ଅସାଧାରଣାତି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଆଦଯୋ। ହୋତୁ ଭଗୱତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୱସେନ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତେ ଅସାଧାରଣାପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠିତଭାୱୋ, ପୁନ ପକତିଲିଙ୍ଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ଆପତ୍ତି ସିଯାତି ଆସଙ୍କଂ ପରିହରିତୁଂ ‘‘ପୁନ ପକତିଲିଙ୍ଗେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପାଠଇଯା ସାଧେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାଯ ଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ୨।୬୯; ୱଜିର॰ ଟୀ॰ ପାରାଜିକ ୬୯) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଇଧ ପନ ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକଥାଭୂତତ୍ତା ସାୟେୱ କଥା ୱୁଚ୍ଚତେ।

୨୪୭। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସାଧାରଣାଯ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯାତି ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିଆପତ୍ତିଯା, ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ। ପରିୱସନ୍ତସ୍ସାତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ। ପକ୍ଖମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବଂ, ନ ପୁନ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ ଭିକ୍ଖୁନିଭାୱେ ଅପରିୱାସାରହତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତସ୍ସାତି ଅନାଦରେୟେୱ ସାମିୱଚନଂ, ଛାରତ୍ତମାନତ୍ତେ ଆଚିଣ୍ଣେୟେୱ ପରିୱତ୍ତତି, ପୁନ ପକ୍ଖମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଚେ ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଅକୁସଲୱିପାକେ ପରିକ୍ଖୀଣେତି ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯପତିଟ୍ଠାନଂ ପନ କୁସଲୱିପାକମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଉଭଯମ୍ପି ଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତି, କୁସଲେନ ପଟିଲବ୍ଭତୀ’’ତି। ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବଂ, ନ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ, ନ ୱା ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଦାତବ୍ବଂ।

‘‘ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। ପରିୱାସଦାନଂ ନତ୍ଥି, ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁନିକାଲେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଛନ୍ନାୟେୱ ହି ଆପତ୍ତି ପରିୱାସାରହା ହୋତି, ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିକାଲେତି ଅୟମେତାସଂ ୱିସେସୋ। ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତିୟାତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ, ପକ୍ଖମାନତ୍ତେ ଆଚିଣ୍ଣେୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ‘‘ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତାୟା’’ତିଆଦି। ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତସ୍ସାତିଆଦି ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ପରିୱାସୱିନିଚ୍ଛୟକଥା

ଇଦାନି ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତି ୟସ୍ମା ସାୱସେସଗରୁକାପତ୍ତି ହୋତି ସତେକିଚ୍ଛା, ତସ୍ମା ୟଥା ନାମ ରୋଗାତୁରୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନୋ ହିତସୁଖକାରଣଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତମେନଂ କାରୁଣିକୋ ତିକିଚ୍ଛକୋ କରୁଣାସଞ୍ଚୋଦିତୋ ତିକିଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଗେଲଞ୍ଞତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ହିତସୁଖଂ ଜନେତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିସମଙ୍ଗୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଣାୱୀତିକ୍କମନ୍ତରାୟିକଭାୱତୋ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ସୋଧେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତମେନଂ ମହାକାରୁଣିକୋ ଭଗୱା ମହାକରୁଣାୟ ସଞ୍ଚୋଦିତମାନସୋ ଅନେକେହି ନୟେହି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖସୁଖେ ପତିଟ୍ଠପେତି, ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟଞ୍ଞୁନୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାପି ଅନେକେହି କାରଣେହି ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ପକାସେତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧକାମାନଂ ନୟଂ ଦେନ୍ତି, ତଥା ଟୀକାଚରିୟାଦୟୋପି। ଏୱଂ ଦିନ୍ନେ ପନ ନୟେ ୟୋନିସୋ ମନସି କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତା ପଣ୍ଡିତା ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ସିସ୍ସାଦୟୋପି ତଥେୱ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ୱଚନଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଦିୱଚନଞ୍ଚ ସମ୍ମା ତୁଲୟିତ୍ୱା ତଥତୋ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତେହି ଗରୁକାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠହନତ୍ଥଂ ୟୋଗୋ କରଣୀୟୋ।

ତସ୍ମା ୟଦା ଭିକ୍ଖୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ୱିନୟଧରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ‘‘ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି, ତଦା ୱିନୟଧରେନ ‘‘ତ୍ୱଂ କତରାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କତରସଙ୍ଘାଦିସେସ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିୟଂ ମୋଚେତୁକାମଚେତନା, ଉପକ୍କମୋ, ମୁଚ୍ଚନନ୍ତି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି। କାୟସଂସଗ୍ଗେ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ୱାୟାମୋ, ହତ୍ଥଗ୍ଗାହାଦିସମାପଜ୍ଜନନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାୟଂ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ଓଭାସନଂ, ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ଅତ୍ତକାମେ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟାୟ ରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ୱଣ୍ଣଭଣନଂ, ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ସଞ୍ଚରିତ୍ତେ ୟେସୁ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତେସଂ ମନୁସ୍ସଜାତିକତା , ନାଲଂୱଚନୀୟତା, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନୱୀମଂସନପଚ୍ଚାହରଣାନୀତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। କୁଟିକାରେ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରତା, ହେଟ୍ଠିମପମାଣସମ୍ଭୱୋ, ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକତା, ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତତା, ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ୱାସାଗାରତା, ଲେପଘଟନାତି ସତ୍ତ ପମାଣୟୁତ୍ତାଦୀସୁ ଛଧା ଅଙ୍ଗାନି। ୱିହାରକାରେ ତାନିୟେୱ ଛ ଅଙ୍ଗାନି। ଦୁଟ୍ଠଦୋସେ ୟଂ ଚୋଦେତି, ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟୁପଗମନଂ, ତସ୍ମିଂ ସୁଦ୍ଧସଞ୍ଞିତା, ୟେନ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତି , ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାଦିୱସେନ ଅମୂଲକତା, ଚାୱନାଧିପ୍ପାୟେନ ସମ୍ମୁଖାଚୋଦନା, ତସ୍ସ ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ଅଞ୍ଞଭାଗିୟେ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ କଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦିୟନତା, ପୁରିମାନି ପଞ୍ଚାତି ଛ ଅଙ୍ଗାନି। ସଙ୍ଘଭେଦେ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମନଂ, ଧମ୍ମକମ୍ମେନ ସମନୁଭାସନଂ, କମ୍ମୱାଚାପରିୟୋସାନଂ, ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। ଭେଦାନୁୱତ୍ତକେ ଅଙ୍ଗେସୁ ୟଥା ତତ୍ଥ ପରକ୍କମନଂ, ଏୱଂ ଇଧ ଅନୁୱତ୍ତନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। ଦୁବ୍ବଚେ ଅଙ୍ଗେସୁ ୟଥା ତତ୍ଥ ପରକ୍କମନଂ, ଏୱଂ ଇଧ ଅୱଚନୀୟକରଣତାତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। କୁଲଦୂସକେ ଅଙ୍ଗେସୁ ୟଥା ତତ୍ଥ ପରକ୍କମନଂ, ଏୱଂ ଇଧ ଛନ୍ଦାଦୀହି ପାପନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି। ଇତି ଇମାନି ଅଙ୍ଗାନି ସୋଧେତ୍ୱା ସଚେ ଅଙ୍ଗପାରିପୂରୀ ହୋତି, ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ନୋ ଚେ, ‘‘ନାୟଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାପତ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନାୟଂ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀ, ଦେସନାଗାମିନୀ ଅୟଂ ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ପତିରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେସେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦେସାପେତବ୍ବୋ।

ଅଥ ପନ ଅନାପତ୍ତିଚ୍ଛାୟା ପଞ୍ଞାୟତି, ‘‘ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେତବ୍ବା। ସଚେ ପନ ସଙ୍ଘାଦିସେସଚ୍ଛାୟା ପଞ୍ଞାୟତି, ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଛାଦେସି, ନ ଛାଦେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନ ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ନ ପରିୱାସାରହୋ, ମାନତ୍ତାରହୋୱ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ‘‘ଛାଦେମୀ’’ତି ପନ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଦସସୁ ଆକାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରକାରଣେନ ଛାଦେସି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞକାରଣେନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଦସସୁ ଅଞ୍ଞତରକାରଣେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏୱମ୍ପି ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ନ ପରିୱାସାରହୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଅଥ ‘‘ଅଞ୍ଞକାରଣେନା’’ତି ୱଦତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ତ୍ୱଂ ଆପତ୍ତିଆପନ୍ନଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେସି, ଉଦାହୁ ଅଜାନନ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅଜାନନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ଆପତ୍ତିଆପନ୍ନଭାୱଂ ସରନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେସି, ଉଦାହୁ ୱିସରିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ୱିସରିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ଆପତ୍ତିଆପନ୍ନଭାୱେ ୱେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେସି, ଉଦାହୁ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ୱେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ନ ତ୍ୱଂ

ପରିୱାସାରହୋ, ମାନତ୍ତାରହୋୱ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ଅଥ ‘‘ଜାନନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ସରନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ‘‘ଦ୍ଦଂ ପରିୱାସାରହୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମୁଚ୍ଚୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ॰ ୧୪୪) ‘‘ସୋ ଏୱଂ ୱଦତି ‘ଯାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତି ଜାନପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଧମ୍ମତ୍ତା ରୁହତି। ଯା ଚ ଖ୍ୱାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତି ଅଜାନପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଅଧମ୍ମତ୍ତା ନ ରୁହତି। ଏକିସ୍ସା, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁ ମାନତ୍ତାରହୋ’’’ତି ଚ, ‘‘ସୋ ଏୱଂ ୱଦତି ‘ଯାୟଂ ଆପତ୍ତି ସରମାନପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଧମ୍ମତ୍ତା ରୁହତି। ଯା ଚ ଖ୍ୱାୟଂ ଆପତ୍ତି ଅସରମାନପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଅଧମ୍ମତ୍ତା ନ ରୁହତି। ଏକିସ୍ସା, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁ ମାନତ୍ତାରହୋ’’’ତି ଚ, ‘‘ସୋ ଏୱଂ ୱଦତି ‘ଯାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତି ନିବ୍ବେମତିକପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଧମ୍ମତ୍ତା ରୁହତି। ଯା ଚ ଖ୍ୱାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତି ୱେମତିକପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଅଧମ୍ମତ୍ତା ନ ରୁହତି। ଏକିସ୍ସା, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତାରହୋ’’’ତି ଚ।

ଏୱଂ ପରିୱାସାରହଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ପରିୱାସାରହୋ, ତୀସୁ ପରିୱାସେସୁ କତରପରିୱାସାରହୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଦ୍ଦଂ କତି ଆପତ୍ତିୟୋ ଛାଦେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ଆପତ୍ତି’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଦ୍ୱେ ତୀଣି ତତୁତ୍ତରି ୱା ଆପତ୍ତିୟୋ ଛାଦେମୀ’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ‘‘କତୀହଂ ଦ୍ଦଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏକାହମେୱାହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଦ୍ୱୀହଂ ତୀହଂ ତତୁତ୍ତରି ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେମୀ’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଯାୱତୀହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସି, ତାୱତୀହଂ ଦ୍ଦଂ ପଟିୱସିତ୍ତସ୍ସସୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଯାୱତୀହଂ ଜାନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତାୱତୀହଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତତୋ ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସାରହୋ’’ତି (ପାରା॰ ୪୪୨) ଞତ୍ୱା ତଦନୁରୂପା କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ଚ ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତପୁଚ୍ଛନଂ କମ୍ମୱାଚାକରଣତ୍ଥମେୱ ହୋତି, ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତପୁଚ୍ଛନଂ ପନ ତଦତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସସ୍ସ ଅନନୁରୂପଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨) ‘‘ସୋ ଦୁୱିଧୋ ଚୂଳସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତୋତି, ଦୁୱିଧୋପି ଚେସ ରତ୍ତିପରିଚ୍ଛେଦଂ ସକଲଂ ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅସରନ୍ତସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଦାତବ୍ବୋ। ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ପନ ‘ଅହଂ ଏତ୍ତକା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପନ୍ନୋ’ତି ଜାନାତୁ ୱା, ମା ୱା, ଅକାରଣମେତ’’ନ୍ତି। ତତୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ଦୁୱିଧଞ୍ହି ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ, ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକେ ୱିହାରେ ସଭାଗଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଉପଚାରସୀମାପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅନ୍ତୋୱିହାରୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଉପଚାରସୀମଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମ ଗୁମ୍ବୱତିପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨) ‘‘ସଚେ ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକୋ ୱିହାରୋ ହୋତି, ସଭାଗା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ୱତ୍ତଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିହାରେଯେୱ ରତ୍ତିପରିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋ। ଅଥ ନ ସକ୍କା ସୋଧେତୁଂ, ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ମାନତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଉପଚାରସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମହାମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେୱ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିୱାସୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ମାନତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱା’’ତି ଚ ‘‘ସଚେ ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକୋ ୱିହାରୋ ହୋତି, ସଭାଗା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ୱତ୍ତଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରେଯେୱ ରତ୍ତିୟୋ ଗଣେତବ୍ବା। ଅଥ ନ ସକ୍କା ସୋଧେତୁଂ, ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଚତୂହି ପଞ୍ଚହି ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମ ଗୁମ୍ବେନ ୱା ୱତିୟା ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ୱି॰ ସଙ୍ଗ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୩୮) ଇଦଂ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକୋ ୱିହାରୋ ହୋତୀତି ଇଦଂ ବହୁଭିକ୍ଖୁକେ ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତଭେଦକାରଣାନି ସୋଧେତୁଂ ଦୁକ୍କରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ୱକ୍ଖତି ହି ‘‘ଅଥ ନ ସକ୍କା ସୋଧେତୁ’’ନ୍ତି। ସଭାଗା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତୀତି ଇଦଂ ୱିସଭାଗାନଂ ୱେରୀଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ତଂ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ପକାସେତୁକାମୋ ହୋତି , ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨; ୱି॰ ସଙ୍ଗ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୩୬) ‘‘ତସ୍ମା ଅୱେରିସଭାଗସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତବ୍ବା। ଯୋ ପନ ୱିସଭାଗୋ ହୋତି ସୁତ୍ୱା ପକାସେତୁକାମୋ, ଏୱରୂପସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ନାରୋଚେତବ୍ବା’’ତି, ତସ୍ମା ୱିସଭାଗାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ୱତ୍ତଂ ଅସମାଦିୟିତ୍ୱା ବହିଯେୱ କାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିହାରେଯେୱାତି ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାୟମେୱ। ୱକ୍ଖତି ହି ‘‘ଅଥ ନ ସକ୍କା…ପେ… ଉପଚାରସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା’’ତି। ରତ୍ତିପରିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋତି ରତ୍ତିଗଣନା କାତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ମାନତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ରତ୍ତିୟୋ ଗଣେତବ୍ବା’’ତି। ଅଥ ନ ସକ୍କା ସୋଧେତୁନ୍ତି ବହୁଭିକ୍ଖୁକତ୍ତା ୱା ୱିହାରସ୍ସ ୱିସଭାଗାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱା

ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତାଭେଦକାରଣାନିପି ସୋଧେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ପରିୱାସୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ପଚ୍ଚୂସସମୟେତି ପଚ୍ଛିମୟାମକାଲେ ଅରୁଣୋଦୟତୋ ପୁରେତରମେୱ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି “ଅନ୍ତୋଅରୁଣେୟେୱ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିୱାସୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ”ତି। ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ୱିପ୍ପୱାସରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ୱିନା ପକତତ୍ତେନ ସଭିକ୍ଖୁକଆୱାସଅଭିକ୍ଖୁକଅନାୱାସଗମନସଙ୍ଖାତୱତ୍ତଭେଦୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ “ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଭିକ୍ଖୁକା ଆୱାସା ଅଭିକ୍ଖୁକୋ ଅନାୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପକତତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତରାୟା”ତି (ଚୂଳଅୱ। ୭୬)।

ମାନତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନାତି “ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା”ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ। ୟଦି ଏୱଂ ୱିସମମିଦଂ ନୟଦସ୍ସନଂ, ପରିକ୍ଖେପପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେ ଏୱ ହି ଉପଚାରସୀମା ହୋତି, କସ୍ମା ତତ୍ଥ ଉପଚାରସୀମତୋ ଦ୍ୱେଲେଡ୍ଡୁପାତାତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ଉପଚାରସୀମାତିକ୍କମୋ ଏୱାତି ? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଜ୍ଝାୟାଦିସଦ୍ଦସୱନସମ୍ଭୱତୋ ସୁୱିଦୂରାତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ଉପଚାରସୀମତୋ ଅତିକ୍କମମତ୍ତୋପି ଅତିକ୍କମୋୟେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ବୁଦ୍ଧମତଞ୍ଞୁନୋ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୯୭) “ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋତିଆଦି କିଞ୍ଚାପି ପାଳିୟଂ ନତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଂ ୱଚନେନ ତଥା ଏୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତ”ନ୍ତି।

ମାନତ୍ତୱଣ୍ଣନାୟଂ ଚତୂହି ପଞ୍ଚହି ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଊନେଗଣେଚରଣରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତିଆଦି ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୱନୂପଚାରଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ଟୀକାଚରିୟୋ “ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଜ୍ଝାୟାଦିସଦ୍ଦସୱନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମାତି ଇଦଂ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୱନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥଂ, ଗୁମ୍ବେନ ୱାତିଆଦି ଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥ”ନ୍ତି। ତସ୍ମା ୟଥାୱୁତ୍ତଂ ଦୁୱିଧଂ ଠାନଂ ପରିୱସନ୍ତମାନତ୍ତଚାରିକଭିକ୍ଖୂହି ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ତେସୁ ଚ ୟଦି ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିୱସତି, ଉପଚାରସୀମଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଅଥ ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ, ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅଦିଟ୍ଠଅସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ “ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରସୀମଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତ”ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ୱତ୍ତଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ରତ୍ତିପରିଗ୍ଗହସ୍ସ ଚ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱତ୍ତସମାଦାନସ୍ସ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚାରୋ ପନ ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଠିତାନଂ ସକଲୋପଚାରସୀମା ହୋତି, ବହିଉପଚାରସୀମାୟ ଠିତାନଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମତ୍ତଂ। ତେନେୱ ହି ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତାଦିସଙ୍ଘଲାଭୋ ୟଦି ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘସ୍ସ ହୋତି। ୟଦି ବହିସୀମାୟଂ, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂନଂ, ତସ୍ମା ଉପଚାରୱସେନପି ଏସ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳଅୱଗ୍ଗ ୯୭) “ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାୟ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସାଦିକଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତ”ନ୍ତି।

ଏୱଂ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ହୁତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ୱସନସ୍ସ, ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ହୁତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତାନଂ ୱିହାରତୋ ବହି ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱସନସ୍ସ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ପକରଣେସୁ ଆଗତତ୍ତା ତଥାଗତନୟୋ ପକରଣାଗତନୟୋ ହୋତି। ଇଦାନି ପନ ଆଚରିୟା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ଚ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତଭେଦଦୋସେ ପରିହରିତୁଂ ଅତିଦୁକ୍କରତ୍ତା, ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ଚ ଦେୱସିକଂ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ବହିସୀମଗମନସ୍ସ ଦୁକ୍କରତ୍ତା, ୱାଳଅସରୀସପାଦିପରିସ୍ସୟସ୍ସ ଚ ଆସଙ୍କିତବ୍ବଭାୱତୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତଭେଦପରିହରଣୱସେନ ଲକ୍ଖଣପାରିପୂରିମେୱ ମନସି କରୋନ୍ତା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାପି ସମାନା ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ପରିୱାସୱସନଞ୍ଚ ମାନତ୍ତଚରଣଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି।

ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିୟା ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ ପତିରୂପଟ୍ଠାନେ ପକତତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନସାଲଂ କାରାପେତ୍ୱା ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୂନଂ ନିପଜ୍ଜନମଞ୍ଚଂ ସବ୍ବତୋ ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧନଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ କାରାପେତ୍ୱା ତଂ ପଦେସଂ ୱତିୟା ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକସାମଣେରାଦୟୋ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ପୁରିମୟାମେ ୱା ମଜ୍ଝିମୟାମେ ୱା ସମନ୍ତତୋ ସଦ୍ଦଚ୍ଛିଜ୍ଜନକାଲେ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ସାଲାୟଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୂ ୱତ୍ତଂ ସମାଦାପେତ୍ୱା ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ମଞ୍ଚକେସୁ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମୟାମକାଲେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପାପେନ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ପକରଣେସୁ ଅନାଗତତ୍ତା ଆଚରିୟାନଂ ମତେନ କତତ୍ତା ଆଚରିୟନୟୋ ନାମ। ଏସ ନୟୋପି ୟଥାରୁତତୋ ପକରଣେସୁ ଅନାଗତୋପି ପକରଣାନୁଲୋମୱସେନ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତଭେଦଦୋସେ ପରିହରିତ୍ୱା ଲଜ୍ଜିପେସଲେହି ବହୁସ୍ସୁତେହି ସିକ୍ଖାକାମେହି ୱିନୟେ ପକତଞ୍ଞୂହି ୱିଚାରିତୋ ସମାନୋ ସୁନ୍ଦରୋ ପସତ୍ଥୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା “ଅନୁଲୋମନୟୋ”ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ନନୁ ଚ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଵତ୍ଥାନଂଯେଵ ଅନ୍ତୋଵିହାରେ ଵସନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ନିକ୍ଖିତ୍ତଵତ୍ଥାପି ସମାନା ଵସନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚଂ, ତତ୍ଥ ପନ ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକତ୍ତା ସଭାଗଭିକ୍ଖୂନଂ ଵସନଟ୍ଠାନତ୍ତା ଚ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଵତ୍ତଭେଦଦୋସେ ଚ ପରିହରିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାଵତୋ ସକଲରତ୍ତିନ୍ଦିଵମ୍ପି ଵତ୍ତଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଵସନଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ତଥା ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାଵତୋ ଦିଵା ଵତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ରତ୍ତିଯଂ ସମାଦିଯନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅନାଗମନକାଲଭାଵତୋ, ସଦ୍ଦଛିଜ୍ଜନକାଲଭାଵତୋ ଚ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦାଦିଦୋସେ ପରିହରିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ତଦନୁଲୋମୋଯେଵ ହୋତୀତି ମନ୍ତ୍ଵା ଆଚରିଯା ଏଵଂ କରୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏଵଂ ହୋତୁ, ବହିଉପଚାରସୀମାଯ ଵସନ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦନମେଵ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ପକତତ୍ତସାଲାକରଣମଞ୍ଚକରଣାଦୀନି, ଅଥ କସ୍ମା ଏତାନି କରୋନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ପକତତ୍ତସାଲାକରଣଂ ପାରିଵାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକତତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଵିପ୍ପଵାସରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଵତ୍ତଭେଦଦୋସପରିହରଣତ୍ଥଂ, ତଂ ''ତଯୋ ଖୋ, ଉପାଲି, ପାରିଵାସିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦା ସହଵାସୋ, ଵିପ୍ପଵାସୋ, ଅନାରୋଚନା''ତି ଵୁତ୍ତପାଠଂ (ଚୂଳଵ। ୮୩) ଅନୁଲୋମେତି। ମଞ୍ଚକରଣଂ ସହଵାସରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଵତ୍ତଭେଦଦୋସପରିହରଣତ୍ଥଂ, ତଂ ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପାରିଵାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପକତତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆଵାସେ ଵତ୍ଥବ୍ବଂ, ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଅନାଵାସେ ଵତ୍ଥବ୍ବଂ, ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆଵାସେ ଵା ଅନାଵାସେ ଵା ଵତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତପାଠଞ୍ଚ (ଚୂଳଵ। ୮୧) ଯଥାଵୁତ୍ତପାଠଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମେତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଗମନାଦୀନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେସୁ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଚ୍ଚୁସସମଯେ ଗମନେ ଏଵ ଵୁତ୍ତେପି ସାଯନ୍ହସମଯେ ଗମନଂ ରତ୍ତିଗମନସ୍ସ ବହୁପରିସ୍ସଯତ୍ତା ପରିସ୍ସଯଵିନୋଦନତ୍ଥଂ, ତଂ ''ଅନ୍ତରାଯତୋ ପରିମୁଚ୍ଚନତ୍ଥାଯ ଗନ୍ତବ୍ବମେଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠଂ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ଅନୁଲୋମେତି। ଉପଟ୍ଠାକସାମଣେରାଦୀନଂ ନିଵତ୍ତାପନଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସହସେୟ୍ୟସଙ୍କାନିଵତ୍ତନତ୍ଥଂ, ତଂ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସହସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେୟ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ମାତିକାପାଠଂ (ପାଚି। ୪୯) ଅନୁଲୋମେତି। ପୁରିମଯାମେ ଵା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଵା ସମନ୍ତତୋ ସଦ୍ଦଛିଜ୍ଜନକାଲେ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ସାଲାଯଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ଵା ପାରିଵାସିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଵତ୍ତସମାଦାପନଂ ଅଞ୍ଞଭିକ୍ଖୂନଂ ସଦ୍ଦସଵନଵିଵଜ୍ଜନତ୍ଥଂ, ତଂ ଅନାରୋଚନରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଦୋସପରିହରଣତ୍ଥଂ, ତଂ ଯଥାଵୁତ୍ତରତ୍ତିଚ୍ଛେଦପାଠଂ ଅନୁଲୋମେତି।

ନନୁ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେଵ ଵତ୍ତସମାଦାପନଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ''ପୁରିମଯାମମଜ୍ଝିମଯାମେସୂ''ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ, ହିଯ୍ୟୋଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଯାଵ ଅଜ୍ଜଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଏକୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିଵୋ ଅଜ୍ଜଅରୁଣସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନାମ, ଅଜ୍ଜଅରୁଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଛାକାଲୋ ଅରୁଣସ୍ସ ବହି ନାମ, ତସ୍ମା ପୁରିମମଜ୍ଝିମଯାମେସୁ କତଵତ୍ତସମାଦାନମ୍ପି ଅରୁଣୋଦଯତୋ ପୁରେ କତତ୍ତା ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ କତଂଯେଵ ହୋତି। ଵତ୍ତଂ ଅସମାଦିଯିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜନେ ଚ ସତି ନିଦ୍ଦାଵସେନ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକାଲଂ ଅଜାନିତ୍ଵା ଵତ୍ତସମାଦାନଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ଭଵେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ପୁରେତରମେଵ ସମାଦାନଂ କତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜନଂ ଞାଯାଗତଂ ହୋତି, ''ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେଵ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ଵା''ତି ଵୁତ୍ତଅଟ୍ଠକଥାପାଠଞ୍ଚ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ଅନୁଲୋମେତି।

ଏଵଂ ହୋତୁ, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି କସ୍ମା ''ଆରୋଚାପେତ୍ଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ନନୁ ମାଳକସୀମାଯଂ ସମାଦିନ୍ନକାଲେଯେଵ ଵତ୍ତମାରୋଚିତନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ ଆରୋଚିତଂ, ଅଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଵା ଵତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ନିସିନ୍ନୋ, ଇଦାନି ସମାଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ମାଳକସୀମାଯ ଆରୋଚିତମ୍ପି ପୁନ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଇଦମ୍ପି ''ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେଵ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ଵା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିଵାସୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ''ତି ପାଠଂ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ଅନୁଲୋମେତି। ଅଥ ''ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ମଞ୍ଚକେସୁ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ଵା''ତି କସ୍ମା ଵୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ମଞ୍ଚେସୁ ନିପଜ୍ଜମାନାପି ପକତତ୍ତସାଲତୋ ନିଵୋଦକପତନଟ୍ଠାନତୋ ବହି ନିପଜ୍ଜମାନା ସହଵାସରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଦୋସତୋ ମୁତ୍ତାଯେଵାତି? ନ ପନେଵଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନ ହି ପାରିଵାସିକୋ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂହେଵ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ନିପନ୍ନୋ ସହଵାସରତ୍ତିଚ୍ଛେଦପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି ହୋତିଯେଵ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧) ''ସଚେ ହି ଦ୍ଵେ ପାରିଵାସିକା ଏକତୋ ଵସେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ଞତ୍ଵା ଅଗାରଵା ଵା ଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଵା ହୁତ୍ଵା ପାପିଟ୍ଠତରଂ ଵା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ଵିବ୍ଭମେୟ୍ୟୁଂ ଵା, ତସ୍ମା ନେସଂ ସହସେୟ୍ୟା ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା''ତି। ''ପଚ୍ଛିମଯାମକାଲେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ଆରୋଚାପେତ୍ଵା ଵତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପାପେନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଅରୁଣେ ଅନୁଟ୍ଠିତେଯେଵ ଵତ୍ତନିକ୍ଖିପନେ କରିଯମାନେ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ସା ରତ୍ତି ଗଣନୂପଗା ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଠମପରିଚ୍ଛେଦେ ଵୁତ୍ତଂ ଅରୁଣକଥାଵିନିଚ୍ଛଯଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଭାଵୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନିତବ୍ବୋ।

''ଆରୋଚାପେତ୍ଵା ଵତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପାପେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ଆରୋଚାପେତି, ନନୁ ସମାଦିନ୍ନକାଲେଯେଵ ଆରୋଚିତନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ପାରିଵାସିକଵତ୍ତସମାଦାନକାଲେ ଆରୋଚିତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକଚ୍ଚେ ନିକ୍ଖିପନକାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏଵଂ ପରିସସଙ୍କମନମ୍ପି ସିଯା, ତଥା ଚ ସତି ଅଭିନଵାଗତାନଂ ସବ୍ବାଵା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ହୋତି, ଅସତି ପନ ଅଭିନଵାଗତଭିକ୍ଖୂନ୍ନ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଆରୋଚନେ

ଦୋସାଭାୱତୋ ପୁନ ଆରୋଚନଂ ଞାୟାଗତଂ ହୋତି, ମାନତ୍ତଚରଣକାଲେ ପନ ସମାଦାନେ ଆରୋଚିତେପି ନିକ୍ଖିପନେ ଅୱସ୍ସଂ ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱ । କସ୍ମା? ଦିୱସନ୍ତରଭାୱତୋ। ''ଦେୱସିକଂ ଆରୋଚେତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୦) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସାୟଂ ସମାଦାନକାଲେ ଆରୋଚେସ୍ସତି, ତସ୍ମା ନିକ୍ଖିପନେ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଚେ? ନ, ସାୟଂ ସମାଦାନକାଲେ ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତିପି, ନ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତିପି, ଅନାଗତାନଂ କଥଂ ଆରୋଚେତୁଂ ଲଭିସ୍ସତି, ଅନାରୋଚନେ ଚ ସତି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ସିୟା, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନତୋ ପୁରେୟେୱ ଆରୋଚେତବ୍ବନ୍ତି ନୋ ମତି, ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପକରଣାଗତନୟେନ ୱା ପକରଣାନୁଲୋମଆଚରିୟନୟେନ ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଣଂ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ ୱିନୟକୋୱିଦେନ ବହୁସ୍ସୁତେନ ଲଜ୍ଜୀପେସଲଭୂତେନ ୱିନୟଧରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାୟ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା ପରିୱାସୱତ୍ତାମାନତ୍ତଚରଣୱତ୍ତାନି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବାନୀତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିୱାସାଦିକଥାୟ କୁସଲତ୍ତଂ ନାନାୱାଦନୟୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – କେଚି ଭିକ୍ଖୂ ''ପକତତ୍ତସାଲଂ କୁରୁମାନେନ ତସ୍ସା ସାଲାୟ ମଜ୍ଝେ ଥମ୍ଭଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମତ୍ତଂ ପଦେସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୟଥା ପଞ୍ଜଞ୍ଜତ୍ତେ ପାରିୱାସିକାନଂ ମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଗୀୱା ତସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଉପରି ହୋତି, ତଥା ପଞ୍ଜଞ୍ଜାପେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ କତେ ସୁକତଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି କରୋନ୍ତି ଚ। ଏକଚ୍ଚେ ''ମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କଟି ତସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଉପରି ହୋତି, ୟଥା ପଞ୍ଜଞ୍ଜାପେତବ୍ବୋ, ଏୱଂ କତେ ସୁକତଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି କରୋନ୍ତି ଚ, ତଂ ୱଚନଂ ନେୱ ପାଳିୟଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜତି, କେୱଲଂ ତେସଂ ପରିକପ୍ପମେୱ। ଅୟଂ ପନ ନେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ସିୟା – ''ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ପନ ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଞ୍ଚ ''ଅଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି ଏୱ, ୱତ୍ତଭେଦୋ ପନ ନତ୍ଥୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) ''ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଟୀକାୱଚନଞ୍ଚ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୯୭) ''ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, 'ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୱଚନଞ୍ଚ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୯୭) ''ଅଡ୍ଢିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାୟ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସାଦିକଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୱଚନଞ୍ଚ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅୟୋନିସୋ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମେୱ ପମାଣଂ, ତତୋ ଊନମ୍ପି ଅଧିକମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ୟଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ମଜ୍ଝେ ଥମ୍ଭତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମତ୍ତେ ପଦେସେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଗୀୱା ୱା କଟି ୱା ହୋତୁ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପ୍ପଦେସେ ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତତୋ ସହୱାସତୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସତୋ ୱା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱତ୍ତଭେଦଦୋସା ନ ହୋନ୍ତୀତି।

ତତ୍ରେୱଂ ୟୁତ୍ତାୟୁତ୍ତୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା। ୟଥାୱୁତ୍ତପାଠେସୁ ପଠମପାଠସ୍ସ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂହି ଛମାୟ ନିସିନ୍ନେ ୟଦି ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୁ ଆସନେ ନିସୀଦିତୁକାମୋ, ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାୱ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେତି। ଏତେନ ଦ୍ୱୀସୁପି ଛମାୟ ନିସିନ୍ନେସୁ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେପି ୱଟ୍ଟତି, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପ୍ପଦେସତୋ ବହି ନିସୀଦନ୍ତୋ ଆସନେପି ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ନ ଛମାୟ ନିସିନ୍ନେତି ପକତତ୍ତେ ଭୂମିୟଂ ନିସିନ୍ନେ ଇତରେନ ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥରେପି ଉଚ୍ଚତରେ ୱାଲିକତଲେପି ୱା ନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ପନ ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧)। ଇତି ପକତତ୍ତେ ଛମାୟ ନିସିନ୍ନେ ପାରିୱାସିକେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଦୀପକୋ ଅୟଂ ପାଠୋ, ନ ମଞ୍ଚପଞ୍ଜଞ୍ଜାପନଟ୍ଠାନସୟନଟ୍ଠାନଦୀପକୋ, ତଂ ପୁବ୍ବାପରପରିପୁଣ୍ଣଂ ସକଲଂ ପାଠଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଏକଦେସମତ୍ତମେୱ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପରିକପ୍ପୱସେନ ଅୟୋନିସୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି।

ଦୁତିୟପାଠସ୍ସ ପନ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ବହି ଉପଚାରସୀମାୟ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ପାରିୱାସିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ୱତ୍ତଭେଦୋ ପନ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି? ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତତ୍ତା। କସ୍ମା ନ ୱତ୍ତଭେଦୋ? ଅଜାନନ୍ତତ୍ତାତି। ଏତେନ ବହିଉପଚାରସୀମାୟ ଉପଚାରୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପ୍ପମାଣୋ ହୋତି ଆରୋଚନକ୍ଖେତ୍ତଭୂତୋତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ଗୁମ୍ବେନ ୱା ୱତିୟା ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ଅନ୍ତୋଅରୁଣେୟେୱ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ତଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ସଚେ ଏସ ତଂ ପସ୍ସତି, ସଦ୍ଦଂ ୱାସ୍ସ ସୁଣାତି, ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେୱ ୱତ୍ତଭେଦୋ ଚ। ଅଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି ଏୱ, ୱତ୍ତଭେଦୋ ପନ ନତ୍ଥୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭)। ଇତି ଅୟମ୍ପି ପାଠୋ ଆରୋଚନକ୍ଖେତ୍ତଦୀପକୋ ହୋତି, ନ ମଞ୍ଚପଞ୍ଜଞ୍ଜାପନାଦିଦୀପକୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତତିୟପାଠସ୍ସ ପନ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – କିଂ ବହିଉପଚାରସୀମାୟ ୱତ୍ତସମାଦାନଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂୟେୱ ଆରୋଚେତବ୍ବନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ସତି ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି। ଏତେନ ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନଂ ପନ

ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂଯେୱ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ନ ବହିଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ, ଦିଟ୍ଠସୁତାନଂ ପନ ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନମ୍ପି ବହିଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନମ୍ପି ଆକାସାଦିଗତାନମ୍ପି ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଏୱଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଅଦିଟ୍ଠଅସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଏୱଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୯୭)। ଇତି ଅଯମ୍ପି ପାଠୋ ଆରୋଚେତବ୍ବଲକ୍ଖଣଦୀପକୋ ହୋତି, ନ ମଞ୍ଚପଞ୍ଞାପନାଦିଦୀପକୋତି। ଚତୁତ୍ଥପାଠସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋପି ତତିଯପାଠସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯସଦିସୋୱ।

ପଞ୍ଚମପାଠସ୍ସ ପନ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ତନୋ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସାଦିକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱିପ୍ପୱାସଅନାରୋଚନଊନେଗଣେଚରଣାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଯଞ୍ହି ଯସ୍ମା ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱସି , ତସ୍ମା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ବହିଉପଚାରସୀମାଯ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ଉପଚାରସୀମାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସୱିପ୍ପୱାସଅନାରୋଚନଊନେଗଣେଚରଣସଙ୍ଖାତାନି ୱତ୍ତଚ୍ଛେଦକାରଣାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) ‘‘ଅଯଞ୍ହି ଯସ୍ମା ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ୱସି, ତେନସ୍ସ ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସୋ ୱା ନ ହୋତୀ’’ତି। ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ପାଠୋ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂସୁ ଗତେସୁପି ଏୱଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱସିତତ୍ତା ଦୋସାଭାୱମେୱ ଦୀପେତି, ନ ମଞ୍ଚପଞ୍ଞାପନାଦୀନି। ଇତି ଇମେସଂ ପାଠାନଂ ଅଯୋନିସୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମେୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱିଚାରିଂସୁ, ତେସଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନା ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସାଦଯୋପି ତଥେୱ କରୋନ୍ତି, ତଦେତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ।

କଥଂ? ଯଂ ତତ୍ଥ ପକତତ୍ତସାଲାଯ ମଜ୍ଝେ ଥମ୍ଭଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ମିନିଂସୁ, ତଦପ୍ପମାଣଂ । ନ ହି ଥମ୍ଭେନ ୱା ସାଲାଯ ୱା ସହୱାସୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସୋ ୱା ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ ଖୋ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୁନାୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୮୩) ‘‘ତତ୍ଥ ସହୱାସୋତି ଯ୍ୱାଯଂ ପକତତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ଏକତୋ ୱାସୋ। ୱିପ୍ପୱାସୋତି ଏକକସ୍ସେୱ ୱାସୋ’’ତି। ଯଞ୍ହି ତତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଗୀୱାଟ୍ଠପନଂ ୱା କଟିଟ୍ଠପନଂ ୱା ୱଦନ୍ତି, ତଦପି ଅପ୍ପମାଣଂ। ବହିଉପଚାରସୀମାଯ ହି ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ଠପେତବ୍ବଂ ହୋତି, ନ ଏକଦେସମତ୍ତଂ।

ତେସଂ ପନ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ ସିଯା – ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପ୍ପଦେସତୋ ସକଲସରୀରସ୍ସ ଅନ୍ତୋକରଣେ ସତି ସହୱାସୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ବହିକରଣେ ସତି ୱିପ୍ପୱାସୋ, ତେନ ଉପଡ୍ଢଂ ଅନ୍ତୋ ଉପଡ୍ଢଂ ବହି ହୋତୂତି, ତଂ ମିଚ୍ଛାଞାଣୱସେନ ହୋତି। ନ ହି ସହୱାସଦୋସୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେନ କଥିତୋ, ଅଥ ଖୋ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ସଯନେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୮୧) ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପକତତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଅନାୱାସେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ ୱା ଅନାୱାସେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ’’ତିଆଦୀସୁ ଆୱାସୋ ନାମ ୱସନତ୍ଥାଯ କତସେନାସନଂ। ଅନାୱାସୋ ନାମ ଚେତିଯଘରଂ ବୋଧିଘରଂ ସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଅଟ୍ଟକୋ ଦାରୁଅଟ୍ଟକୋ ପାନୀଯମାଳୋ ୱଚ୍ଚକୁଟି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକୋତି ଏୱମାଦି। ତତିଯପଦେନ ତଦୁଭଯମ୍ପି ଗହିତଂ, ‘ଏତେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଛଦନତୋ ଉଦକପତନଟ୍ଠାନପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଓକାସେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ୱସିତୁଂ ନ ଲଭତି, ପାରିୱାସିକୋ ପନ ଅନ୍ତୋଆୱାସେଯେୱ ନ ଲଭତୀ’ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘ଅୱିସେସେନ ଉଦକପାତେନ ୱାରିତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ‘ଏତେସୁ ଏୱକେସୁ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣଛଦନବଦ୍ଧଟ୍ଠାନେସୁ ପାରିୱାସିକସ୍ସ ଚ ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ପକତତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉଦକପାତେନ ୱାରିତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନାନୂପଚାରେପି ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନେତ୍ଥ ତଦହୁପସମ୍ପନ୍ନେପି ପକତତ୍ତେ ପଠମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପନ୍ନେ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋପି ପାରିୱାସିକୋ ପଚ୍ଛା ପୱିସିତ୍ୱା ଜାନନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେୱ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ, ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୱ, ନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ପନ ତସ୍ମିଂ ପଠମଂ ନିପନ୍ନେ ପଚ୍ଛା ପକତତ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତି, ପାରିୱାସିକୋ ଚ ଜାନାତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେୱ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ। ନୋ ଚେ ଜାନାତି , ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୱ, ନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟନ୍ତି, ତସ୍ମା ସାଲାଯପି ୱିହାରେପି ଛଦନତୋ ଉଦକପତନଟ୍ଠାନତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ସହୱାସଦୋସୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ମଜ୍ଝିମତ୍ଥମ୍ଭତୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥାଯାମେନ ଦଣ୍ଡକେନ ଚକ୍କଂ ଭମିତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ବାହିରେ ଲେଖଂ କରୋନ୍ତି, ଏୱଂ କତେ ସା ବାହିରଲେଖା ଆୱଟ୍ଟତୋ ଦ୍ୱାସତ୍ତତିହତ୍ଥମତ୍ତା ହୋତି, ତତୋ ତଂ ପଦେସଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେନ ଦଣ୍ଡକେନ ମିନିତ୍ୱା ଭାଜିଯମାନଂ ଛଭାଗମେୱ ହୋତି, ତତୋ ତେସଂ ଛଭାଗାନଂ ସୀମାଯ ଏକେକସ୍ମିଂ ମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞପିଯମାନେ ଛଠେୱ ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏକସ୍ମିଂ ୱଟ୍ଟମଣ୍ଡଲେ ଛ ଭିକ୍ଖୂଯେୱ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ୱସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ଏୱଂ କରୋନ୍ତୀତି? ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି ଗହିତତ୍ତା।

ଏଵଂ କିର ନେସମଧିପ୍ପାୟୋ – ପାରିଵାସିକୋ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ସୟମାନୋ ସହଵାସୋ ସିୟା, ବାହିରେ ସୟମାନୋ ଵିପ୍ପଵାସୋ, ତଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସପୀତି। ଏଵଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପନ ନେସଂ ସକଅଧିପ୍ପାୟୋପି ନ ସିଜ୍ଝତି, କୁତୋ ଭଗଵତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

କଥଂ? ପାରିଵାସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥମତ୍ତେ ପଦେସେ ହୋତୂତି ନେସମଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଥ ପନ ମଜ୍ଝିମତ୍ଥମ୍ଭଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ଵା ମିନିୟମାନା ସମନ୍ତତୋ ବାହିରଲେଖା ଥମ୍ଭତୋୟେଵ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥମତ୍ତା ହୋତି, ନ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂହି। ତେ ହି ଥମ୍ଭତୋ ବହି ଏକରତନଦ୍ଵିତିରତନାଦିଟ୍ଠାନେ ଠିତା, ବାହିରତୋପି ଲେଖାୟେଵ ଥମ୍ଭତୋ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥମତ୍ତା ହୋତି, ନ ତସ୍ସୂପରି ନିପନ୍ନଭିକ୍ଖୁ। ସୋ ହି ଦ୍ଵିରତନମତ୍ତେନପି ତିରତନମତ୍ତେନପି ଲେଖାୟ ଅନ୍ତୋପି ହୋତି ବହିପି। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସପି ଛଭାଗସୀମାୟେଵ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥମତ୍ତା ହୋତି , ନ ତସ୍ସୂପରି ପଞ୍ଞତ୍ତମଞ୍ଚୋ ଵା ତତ୍ଥ ନିପନ୍ନଭିକ୍ଖୁ ଵା। ମଞ୍ଚୋ ହି ଏକରତନମତ୍ତେନ ଵା ଦ୍ଵିରତନମତ୍ତେନ ଵା ସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଠିତୋ, ଭିକ୍ଖୁପି ସୟମାନା ନ ସୀମାୟ ଉପରିୟେଵ ସୟନ୍ତି, ଵିଦତ୍ଥିମତ୍ତେନ ଵା ରତନମତ୍ତେନ ଵା ସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଵା ଅପ୍ପତ୍ଵା ଵା ସୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ପାରିଵାସିକା ଭିକ୍ଖୂ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସପି ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥମତ୍ତଟ୍ଠାୟିନୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଊନାଵ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସକଅଧିପ୍ପାୟୋପି ନ ସିଜ୍ଝତି।

ଭଗଵତୋ ପନ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୟଦି ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକାଦିଅଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଵିହାରସ୍ସ ଵତ୍ତଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଅନ୍ତୋଵିହାରେୟେଵ ପରିଵସତି, ଏଵଂ ସତି ପକତତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆଵାସେ ଵସିତବ୍ବଂ। ୟଦି ତାଦିସଆଵାସେ ଵା ଅନାଵାସେ ଵା ଛଦନତୋ ଉଦକପତନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ସୟେୟ୍ୟ, ସହଵାସୋ ନାମ, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୟଥାଵୁତ୍ତ-ପାଠଇୟା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ପକାସେତବ୍ବୋ। ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆଵାସେ ଦ୍ଵୀହି ଵତ୍ଥବ୍ବଂ। ୟଦି ଵସେୟ୍ୟ, ଵୁଡ୍ଢସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୟେଵ, ନଵକସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ହୋତି। ସମଵସ୍ସା ଚେ, ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୟେଵ , ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଉଭୟମ୍ପୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ‘‘ତୟୋ ଖୋ, ଉପାଲି, ପାରିଵାସିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦା ସହଵାସୋ ଵିପ୍ପଵାସୋ ଅନାରୋଚନା’’ତି ଚ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପାରିଵାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାରିଵାସିକେନ ଵୁଡ୍ଢତରେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆଵାସେ ଵତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଅଵ। ୮୨) ଚ ‘‘ଵୁଡ୍ଢତରେନାତି ଏତ୍ଥ…ପେ… ସଚେ ହି ଦ୍ଵେ ପାରିଵାସିକା ଏକତୋ ଵସେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ଞତ୍ଵା ଅଗାରଵା ଵା ଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଵା ହୁତ୍ଵା ପାପିଟ୍ଠତରଂ ଵା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ଵିବ୍ଭମେୟ୍ୟୁଂ ଵା, ତସ୍ମା ନେସଂ ସହସେୟ୍ୟା ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧) ଚ ଇମେହି ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାପାଠେହି ପକାସେତବ୍ବୋ। ଵିପ୍ପଵାସେପି ପାରିଵାସିକେନ ଅଭିକ୍ଖୁକେ ଆଵାସେ ନ ଵତ୍ଥବ୍ବଂ, ପକତତ୍ତେନ ଵିନା ଅଭିକ୍ଖୁକୋ ଆଵାସୋ ନ ଗନ୍ତବ୍ବୋ, ବହିସୀମାୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଵସନଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥପ୍ପମାଣସ୍ସ ଉପଚାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଭଗଵତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅୟମତ୍ଥୋ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପାରିଵାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଭିକ୍ଖୁକା ଆଵାସା ଅଭିକ୍ଖୁକୋ ଆଵାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପକତତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତରାୟା’’ତିଆଦି (ଚୂଳଅଵ। ୭୬) ଚ ‘‘ତୟୋ ଖୋ, ଉପାଲି…ପେ… ଅନାରୋଚନା’’ତି ଚ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଉପାଲି, ମାନତ୍ତଚାରିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦା ସହଵାସୋ, ଵିପ୍ପଵାସୋ, ଅନାରୋଚନା, ଊନେଗଣେଚରଣେ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଅଵ। ୯୨) ଚ ‘‘ଵିପ୍ପଵାସୋତି ଏକକସ୍ସେଵ ଵାସୋ’’ତି ଚ ‘‘ଅୟଞ୍ଚ ୟସ୍ମା ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥିଭାଵଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵାଵ ଵସି, ତେନସ୍ସ ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସୋ ଵା ଵିପ୍ପଵାସୋ ଵା ନ ହୋତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଅତ୍ଥିଭାଵଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵାତି ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା, ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଵତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାୟ ଆଗତଭାଵଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ସହଵାସାଦିକଂ ଵେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ଆଗତେହି ପାଠଇୟଟ୍ଠକଥା-ଵଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାପାଠେହି ପକାସେତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ଵିହାରେ ପରିଵସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରସୀମାୟ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଵସନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଵିପ୍ପଵାସୋ, ବହିଉପଚାରସୀମାୟଂ ପରିଵସନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସିନ୍ନପରିୟନ୍ତତୋ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଵସନ୍ତସ୍ସ ଚ ନତ୍ଥି ଵିପ୍ପଵାସୋତି, ତଞ୍ଚ ପରିଵାସକାଲେ ‘‘ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ଵଚନତୋ ଏକସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ, ମାନତ୍ତଚରଣକାଲେ ‘‘ଚତୂହି ପଞ୍ଚହି ଵା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ଵଚନତୋ ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥପାସଭୂତେ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେପି ଵସିତୁଂ ଲଭତି, ନତ୍ଥି ଵିପ୍ପଵାସୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଵତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ଵା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚିତକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟ କେନଚି କରଣୀୟେନ ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଗତେସୁପି ୟଥାଵୁତ୍ତଅଟ୍ଠକଥାପାଠନୟେନ ଵିପ୍ପଵାସୋ ନ ହୋତି। ତଥା ହି ଵୁତ୍ତଂ ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ଚୂଳଅଵଗ୍ଗ ୨।୯୭) ‘‘ସୋପି କେନଚି କମ୍ମେନ ପୁରେଅରୁଣେ ଏଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇମିନା ଆରୋଚନାୟ କତାୟ ସବ୍ବେସୁପି ଭିକ୍ଖୂସୁ ବହିଵିହାରଂ ଗତେସୁ ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସୋ ଵା ଵିପ୍ପଵାସଦୋସୋ ଵା ନ ହୋତି ଆରୋଚିତତ୍ତା ସହଵାସସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘ଅୟଞ୍ଚା’ତିଆଦୀ’’ତି। ଅପରେ ପନ ଆଚରିୟା ‘‘ବହିସୀମାୟ ଵତ୍ତସମାଦାନଟ୍ଠାନେ ଵତିପରିକ୍ଖେପୋପି ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂହେଵ କାତବ୍ବୋ, ନ କମ୍ମାରହଭିକ୍ଖୂହି। ୟଥା ଲୋକେ ବନ୍ଧନାଗାରାଦି ଦଣ୍ଡକାରକେହି ଏଵ କତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଦଣ୍ଡାରହେହି, ଏଵମିଧାପୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି, ତମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ନ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ଵତିପରିକ୍ଖେପୋ ଦଣ୍ଡକମ୍ମତ୍ଥାୟ କାରିତୋ, ଅଥ ଖୋ ଦସ୍ସନୂପଚାରଵିଜହନତ୍ଥମେଵ। ତଥା ହି ଵୁତ୍ତଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳଅଵଗ୍ଗ ୩।୯୭) ‘‘ଗୁମ୍ବେନ ଵା ଵତିୟା ଵା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେତି

ଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ତଥା ୱିମତିୱିନୋଦନିୟମ୍ପି (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨.୧୯୭) ‘‘ଗୁମ୍ବେନ ୱାତିଆଦି ଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ଇତୋ ପରଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପରିୱାସଦାନଞ୍ଚ ମାନତ୍ତଦାନଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯତ୍ଥ ପନ ସଂସୟିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସଂସୟୱିନୋଦନତ୍ଥାୟ କଥେତବ୍ବଂ କଥୟାମ।

ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ପାରିୱାସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱୁଡ୍ଢତରୋପି ସମାନୋ ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ ନୱକଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯତ୍ଥ ପନ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିୱିସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସାମଣେରାନଂ ଜେଟ୍ଠକେନ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଘନୱକେନ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୭୫) ତସ୍ମା ଆରୋଚିତକାଲାଦୀସୁ ‘‘ଅହଂ ଭନ୍ତେ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ‘‘ଅହଂ ଆୱୁସୋ’’ତି। ତତ୍ରେୱଂ ୱିଚାରଣା କାତବ୍ବା – ପାରିୱାସିକାଦୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ସେୟ୍ୟାପରିୟନ୍ତଆସନପରିୟନ୍ତଭାଗିତାୟ ନୱକଟ୍ଠାନେ ଠିତା, ନ ଏକନ୍ତେନ ନୱକଭୂତତ୍ତା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଉପୋସଥଂ ପୱାରଣଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଓଣୋଜନଂ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ॰ ୭୫)। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୮୧) ‘‘ପକତତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ପକତତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେତବ୍ବୋ’’ତି ଏତିସ୍ସା ପାଳିୟା ସଂୱଣ୍ଣନାୟ ‘‘ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ନିମନ୍ତେତବ୍ବୋତି ତଦହୁପସମ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱ, ୱୁଟ୍ଠାୟ ଚ ‘ଅହଂ ଇମିନା ସୁଖନିସିନ୍ନୋ ୱୁଟ୍ଠାପିତୋ’ତି ପରମ୍ମୁଖେନ ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ‘ଇଦଂ ଆଚରିୟ ଆସନଂ, ଏତ୍ଥ ନିସୀଦଥା’ତି ଏୱଂ ନିମନ୍ତେତବ୍ବୋୟେୱା’’ତି ଏତ୍ତେୱ ‘‘ଆଚରିୟା’’ତି ଆଲପନୱିସେସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର। ଯଦି ୱୁଡ୍ଢତରେନପି ‘‘ଭନ୍ତେ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ସିୟା, ଇଧାପି ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଆସନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ପନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ତେସଂ ତଂ ୱଚନଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ୱିନୟସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ (ୱି॰ ସଙ୍ଗ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୩୭) ‘‘ଆରୋଚେନ୍ତେନ ସଚେ ନୱକତରୋ ହୋତି, ‘ଆୱୁସୋ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ‘ଭନ୍ତେ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚ ‘‘ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ପଟିଗ୍ଗାହକଭୂତଂ ପକତତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ବହୱୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପାରିୱାସିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାପରିୟୋସାନେ ସମାଦାପେତ୍ୱା ଆରୋଚନମକାରେତ୍ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝତୋ ନିକ୍ଖମାପେତ୍ୱା ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେନ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପାପେନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତାନଞ୍ଚ ନେସଂ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ତେ ଅସମାଦିନ୍ନେ ୱୁଡ୍ଢଟ୍ଠାନିୟୋପି ହୋତି, ତସ୍ମା ଯାଚନକାଲେ ଚ କମ୍ମୱାଚାସୱନକାଲେ ଚ ୱତ୍ତସମାଦାନକାଲେ ଚ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦନାରହୋ ହୋତି, ୱତ୍ତେ ପନ ସମାଦିନ୍ନେ ନୱକଟ୍ଠାନିୟୋ, ତସ୍ମା ନ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦନାରହୋ, ଆସନପରିୟନ୍ତଭାଗିତାୟ ପରିସପରିୟନ୍ତେୟେୱ ନିସୀଦନାରହୋତି, ତଦେତଂ ଏୱଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦମାନୋ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ନିସିନ୍ନୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ କମ୍ମାରହଭାୱେନ ଆସନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକମେୱ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, କମ୍ମାରହୋ ଚ ନାମ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେୟେୱ ଠପେତବ୍ବୋ ହୋତି, ନୋ ବହି, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦନାରହୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ, ନିକ୍ଖମାପିତେ ଚ ୱତ୍ତାରୋଚନୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନାନଂ ଅନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆହଚ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ନିସିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିତୁମସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା, ଚୀୱରକଣ୍ଣପାଦପିଟ୍ଠିଆଦୀହି ବାଧିତତ୍ତା ଅଗାରୱକିରିୟା ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ଆରୋଚନକିରିୟଞ୍ଚ ୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନଞ୍ଚ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେୟେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ ପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱିରୋଧୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୯୭) ‘‘ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ…ପେ… ଆରୋଚେତ୍ୱା ସଚେ ନିକ୍ଖିପିତୁକାମୋ, ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। କସ୍ମା? ସମାଦାନଟ୍ଠାନେୟେୱ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତସବ୍ବକିଚ୍ଚମେୱ ନିକ୍ଖମାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆସନେ ନିସୀଦାପେନ୍ତୋ ଞାୟାଗତୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ତଥା ସାୟଂ ୱତ୍ତାରୋଚନକାଲେ ବହୂସୁ ପାରିୱାସିକେସୁ ୱୁଡ୍ଢତରଂ ପଠମଂ ସମାଦାପେତ୍ୱା ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ନୱକତରଂ ସମାଦାପେନ୍ତି ଆରୋଚାପେନ୍ତି, ପାତୋ ନିକ୍ଖିପନକାଲେ ପନ ନୱକତରଂ ପଠମଂ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପାପେନ୍ତି, ତତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱୁଡ୍ଢତରଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପାପେନ୍ତି। ତେସଂ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ ସିୟା – ଯଦା ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ପକତତ୍ତା ଦସ ଭିକ୍ଖୂ ପାରିୱାସିକା ହୋନ୍ତି, ତଦା ୱୁଡ୍ଢତରେନ ପଠମଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଆରୋଚିତେ ତସ୍ସ ଆରୋଚନଂ ଅୱସେସା ଏକୂନୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ସୁଣନ୍ତି, ଦୁତିୟସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସ, ତତିୟସ୍ସ ସତ୍ତରସାତି ଅନୁକ୍କମେନ ହାୟିତ୍ୱା ସବ୍ବନୱକସ୍ସ ଆରୋଚନଂ ଦସ ପକତତ୍ତା ସୁଣନ୍ତି ସେସାନଂ ଅପକତତ୍ତଭାୱତୋ। ତତୋ ନିକ୍ଖିପନକାଲେ ସବ୍ବନୱକୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନା ଆରୋଚିତାନଂ ଦସନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପତି, ତତୋ ପଟିଲୋମେନ ଦୁତିୟୋ ଏକାଦସନ୍ନଂ, ତତିୟୋ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ସବ୍ବଜେଟ୍ଠକୋ ଅତ୍ତନା ପୁବ୍ବେ ଆରୋଚିତାନଂ ଏକୂନୱୀସତିଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପତି, ଏୱଂ ଯଥାନୁକ୍କମେନ ନିକ୍ଖିପନଂ ହୋତି। ସବ୍ବଜେଟ୍ଠକେ ପନ ପଠମଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତେ ସତି ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନା ଆରୋଚିତାନଂ ନୱନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଦା ଅପକତତ୍ତଭାୱତୋ ଆରୋଚିତାନଂ ସନ୍ତିକେ ନିକ୍ଖିପନଂ ନ ହୋତି, ତଥା ସେସାନଂ। ତେସଂ ପନ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଊନଂ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକଂ, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ସବ୍ବନୱକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନୁକ୍କମେନ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି।

ଏୱଂୱାଦୀନଂ ପନ ତେସମାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ୱାଦେ ପକତତ୍ତାଯେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆରୋଚେତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଅପକତତ୍ତା। ପୁବ୍ବେ ଆରୋଚିତାନଂଯେୱ ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ହୋତି, ନୋ ଅନାରୋଚିତାନଂ। ଏୱଂ ପନ ପକତତ୍ତାଯେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆରୋଚେତବ୍ବା ନ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅପକତତ୍ତାପି ‘‘ସଚେ ଦ୍ୱେ ପାରିୱାସିକା ଗତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ଉଭୋହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପୁବ୍ବେ ଆରୋଚିତାନମ୍ପି ଅନାରୋଚିତାନମ୍ପି ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବମେୱ ‘‘ସଚେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ପକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ଯଂ ଅଞ୍ଞଂ ସବ୍ବପଠମଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତଥା ଅକରୋନ୍ତେପି ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚିତତ୍ତା ନତ୍ଥି ଦୋସୋ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ପକତତ୍ତସ୍ସେୱାଯଂ ଆରୋଚନା’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ସାଯଂ ୱୁଡ୍ଢପଟିପାଟିଯା ୱତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଯନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଜଗ୍ଗନସଯନସୋଧନାଦୀନି କରୋନ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଆରୋଚିତଂ ନ ସୁଣନ୍ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପାତୋ ସଯଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଆରୋଚନଂ ୱା ନିକ୍ଖିପନଂ ୱା ଅନାଗମେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଆରୋଚନଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅସୁତଭାୱସମ୍ଭୱତୋ ସାସଙ୍କୋ ହୋତି ପାରିୱାସିକାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାରୋଚନସ୍ସ ପକରଣେସୁ ଆଗତତ୍ତା। ନ କେୱଲଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୭୬) ‘‘ସଚେ ଦ୍ୱେ ପାରିୱାସିକା ଗତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ଉଭୋହିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ଅୱିସେସେନ ‘ଆଗନ୍ତୁକେନ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତଥା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପାରିୱାସିକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ସାଯଂ ୱତ୍ତସମାଦାନତ୍ଥଂ ପକତତ୍ତସାଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସଯନସମୀପଂ ଗତେସୁ ଅତ୍ତନୋ ସଯନପଞ୍ଞାପନପଅକ୍ଖାରଠପନଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଆଲାପସଲ୍ଲାପକରଣାଦିୱସେନ ଆଳୋଲେନ୍ତା ପାରିୱାସିକାନଂ ୱତ୍ତାରୋଚନଂ ନ ସୁଣନ୍ତି, ନ ମନସି କରୋନ୍ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପାତୋ ୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନକାଲେ ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୂସୁ ୱତ୍ତାରୋଚନୱତ୍ତନିକ୍ଖିପନାନି କରୋନ୍ତେସୁପି ନିଦ୍ଦାପସୁତା ହୁତ୍ୱା ନ ସୁଣନ୍ତି। ଏୱଂ କରୋନ୍ତାନମ୍ପି ତେସଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଅସ୍ସୁତସମ୍ଭୱତୋ ୱତ୍ତାରୋଚନଂ ସାସଙ୍କଂ ହୋତୀତି। ହୋତୁ ସାସଙ୍କଂ, ସୁଣନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୁତସମ୍ଭୱେପି ଆରୋଚକାନଂ ସମ୍ମାଆରୋଚନେନ ୱତ୍ତସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା କୋ ଦୋସୋତି ଚେ? ଆରୋଚକାନଂ ସମ୍ମା ଆରୋଚିତତ୍ତା ୱତ୍ତେ ପରିପୁଣ୍ଣେପି ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟତୋୱ ୱିମୁତ୍ତୋ ସିଯା, ନ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ‘‘ସଚେ ୱାଯମନ୍ତୋପି ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ୱା ସାୱେତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୱ ହୋତି, ନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି।

ଅଥଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ନିପନ୍ନା ନିଦ୍ଦାଭାୱେନ ମନୁସ୍ସସଦ୍ଦମ୍ପି ସୁଣନ୍ତି, ଭେରିଆଦିସଦ୍ଦମ୍ପି ସୁଣନ୍ତି, ସକଟନାୱାଦିଯାନସଦ୍ଦମ୍ପି ସୁଣନ୍ତି, ତେ ତେନ ସଦ୍ଦେନ ଆସଙ୍କନ୍ତି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ନୁ ଖୋ ଅଯ’’ନ୍ତି, ତେ ତେନ କାରଣେନ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। କସ୍ମା? ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ନେସଂ ଛତ୍ତସଦ୍ଦଂ ୱା ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦଂ ୱା ଖିପିତସଦ୍ଦଂ ୱା ସୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଭାୱଂ ଜାନାତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଗତକାଲେ ଜାନନ୍ତେନପି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବମେୱ। ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋୱ ହୋତି, ନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି। ତେ ଏୱଂ ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବା – ମାଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ମଞ୍ଞିତ୍ଥ, ନାଯଂ ପାଠୋ ବହିସୀମଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ ଖୋ ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥେୱ ‘‘ଯେପି ଅନ୍ତୋୱିହାରଂ ଅପ୍ପୱିସିତ୍ୱା ଉପଚାରସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ଥପି ଆଗନ୍ତୁକଭାୱସ୍ସ ଜାନିତତ୍ତା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୂରେସଦ୍ଦସୱନମତ୍ତେନ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି, ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଦ୍ଦୋ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂହି ୱାଦିତଭେରିଘଣ୍ଟାଦିସଦ୍ଦୋ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂହି ପାଜିତସକଟନାୱାଦିସଦ୍ଦୋ’’ତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଜାନନ୍ତୋଯେୱ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକରୋ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଆଯସ୍ମା କରୱୀକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ‘ସମଣୋ ଅଯ’ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥାନମେୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି।

ଦିୱା ଦୂରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଜନକାଯଂ ଦିସ୍ୱାପି ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ନୁ ଖୋ’’ତି ପରିକପ୍ପେନ୍ତା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତମ୍ପି ଅକାରଣଂ। କସ୍ମା? ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୱତ୍ଥାନସ୍ସ ଅଭାୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ନଦୀଆଦୀସୁ ନାୱାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ପରତୀରେ ଠିତମ୍ପି ଆକାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ପବ୍ବତଥଲଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ସଚେ ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅତ୍ଥି, ନାୱାଦୀହି ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ୱା ୱେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଇତି ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱାପି ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୱତ୍ଥାନମେୱ ପମାଣଂ। ଅଭିକ୍ଖୁଂ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୱତ୍ଥାନେ ସନ୍ତେପି ୱା ଅସନ୍ତେପି ୱା କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ବହୱୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଇଦଂ ରୂପଦସ୍ସନଂ ସଦ୍ଦସୱନଞ୍ଚ ଆସଙ୍କନ୍ତା ‘‘ପଭାତେ ସତି ତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ମନୁସ୍ସାନଂ ଗମନକାଲସଦ୍ଦକରଣକାଲତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ଅନୁଗ୍ଗତେଯେୱ ଅରୁଣେ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ତଦଯୁତ୍ତଂ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦତ୍ତାତି।

ଅଥ ପନ ୱିନଯଧରେନ ‘‘କିତ୍ତକା ତେ ଆପତ୍ତିଯୋ, ଛାଦେସି, କୀୱତୀହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନ ଜାନାମି, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନ ଜାନାମି, ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରାମି, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରାମି, ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତେ ୱେମତିକୋ, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତେ ୱେମତିକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତସ୍ସପି ଦୁୱିଧତ୍ତା ଚୂଳସୁଦ୍ଧନ୍ତମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତୱସେନ ‘‘ତେସୁ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇମସ୍ସ

ଅରହୋ’’ତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଉପସମ୍ପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁଲୋମକ୍କମେନ ୱା ଆରୋଚିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ୱା ‘‘କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦ୍ୱଂ ଆରୋଚନଆୱିକରଣାଦିୱସେନ ସୁଦ୍ଧୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅହଂ ସୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଏକଚ୍ଚଂ ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ଚୂଳଅସୁଦ୍ଧନ୍ତାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ସୁଦ୍ଧକାଲଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅସୁଦ୍ଧକାଲୱସେନ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଚୂଳଅସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ଆରୋହତି, ଅଧୋପି ଓରୋହତି। ଯୋ ପନ ଅନୁଲୋମୱସେନ ୱା ପଟିଲୋମୱସେନ ୱା ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋ ‘‘ସକଲମ୍ପି ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ଅହଂ ନ ଜାନାମି ନସ୍ସରାମି, ୱେମତିକୋ ହୋମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସକଲମ୍ପି ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ୱତ୍ତସମାଦାନା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଉଦ୍ଧଂଆରୋହନଅଧୋଓରୋହନଭାୱୋ ପନେସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଇତୋ ପରମ୍ପି ୱିଧାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯେନେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ପନ ବହୱୋ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅଯଂ ଚୂଳଅସୁଦ୍ଧନ୍ତାରହୋ, ଅଯଂ ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତାରହୋ’’ତି ଅୱିଚିନନ୍ତା ଅନ୍ତୋକମ୍ମୱାଚାଯଂ ‘‘ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି, ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତେ ୱେମତିକୋ, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତେ ୱେମତିକୋ’’ତି ଅୱିସେସୱଚନମେୱ ମନସି କରୋନ୍ତା ‘‘ଇମାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ଦିନ୍ନଂ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚାହମତ୍ତଂ ୱା ଦସାହମତ୍ତଂ ୱା ପରିୱସିତ୍ୱା ଅପରିଯନ୍ତରତ୍ତିପଟିଚ୍ଛାଦିତାହି ଅପରିଯନ୍ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ମୋକ୍ଖୋ ହୋତୀ’’ତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ପଞ୍ଚାହମତ୍ତଂ ୱା ଦସାହମତ୍ତଂ ୱା ପରିୱସିତ୍ୱା ମାନତ୍ତଂ ଯାଚନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରିୱସନ୍ତାପି ଆପତ୍ତିତୋ ନ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟୁଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ପାଳିଇଯା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ପାଳିଇଯଂ (ପାରା। ୪୪୨) ‘‘ଯାୱତୀହଂ ଜାନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତାୱତୀହଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବଂ। ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉତ୍ତରି ଛାରତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯତ୍ଥ ସିଯା ୱୀସତିଗଣୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ତତ୍ଥ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋ’’ତି, ତସ୍ମା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦିୱସମତ୍ତଂ ଅପରିୱସିତ୍ୱା ମାନତ୍ତାରହୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଅମାନତ୍ତାରହସ୍ସ ମାନତ୍ତଦାନଂ ନ ରୁହତି, ଅଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଅବ୍ଭାନାରହୋ ନ ହୋତି, ଅନବ୍ଭାନାରହସ୍ସ ଅବ୍ଭାନଂ ନ ରୁହତି, ଅନବ୍ଭିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆପତ୍ତିମୁତ୍ତୋ ପକତତ୍ତୋ ନ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ପନ ଚୂଳଅସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ‘‘ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତେନ ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅତ୍ତନୋ ସୁଦ୍ଧିଂ ଜାନାତି, ତତ୍ତକଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ମାସଂ ୱା ଦ୍ୱିମାସଂ ୱା ପରିୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି, ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ‘‘ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗହିତଦିୱସତୋ ଯାୱ ଉପସମ୍ପଦଦିୱସୋ, ତାୱ ରତ୍ତିଯୋ ଗଣେତ୍ୱା ପରିୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନରତ୍ତିପ୍ପମାଣଂ ପରିୱସନ୍ତୋଯେୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ନ ପଞ୍ଚାହଦସାହରତ୍ତିପ୍ପମାଣମତ୍ତଂ ପରିୱସନ୍ତୋତି ଅଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ଦେସନାଆରୋଚନାଦୀହି ସବ୍ବକାଲଂ ଆପତ୍ତିଂ ସୋଧେତ୍ୱା ୱସନ୍ତାନଂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲାନଂ ସିକ୍ଖାକାମାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସଂ ଦାତୁଂ ଅଯୁତ୍ତରୂପୋ, ଦେସନାଆରୋଚନାଦୀହି ଆପତ୍ତିଂ ଅସୋଧେତ୍ୱା ପମାଦୱସେନ ଚିରକାଲଂ ୱସନ୍ତାନଂ ଜନପଦୱାସିକାଦୀନଂ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତରୂପୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାପି ଅୱସେସୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଥ ପନ ୱିନଯଧରେନ ‘‘ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, କତରଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, କତି ରତ୍ତିଯୋ ତେ ଛାଦିତା’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପକ୍ଖମତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦିତା, ତେନାହଂ ସଙ୍ଘଂ ପକ୍ଖପରିୱାସଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନେ ପକ୍ଖପରିୱାସେ ପରିୱସିତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତୋୱ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚାହମତ୍ତଂ ଛାଦିତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସମୋଧାନପରିୱାସାରହୋ, ତୀସୁ ଚ ସମୋଧାନପରିୱାସେସୁ ଓଧାନସମୋଧାନାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ଭିକ୍ଖୁ ତ୍ୱଂ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥଦିୱସେ ଅଦିୱସେ କତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ପଞ୍ଚ ଦିୱସେ ମୂଲାପତ୍ତିଯା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେସୁ ଦିୱସେସୁ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଓଧାନସମୋଧାନୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରାନି ଓଧାନସମୋଧାନେ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନାନି ପାଳିଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅଥ ପନ ୱିନଯଧରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜିଂ, ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ… ପେ… ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ ଦସାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତାସଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ଚିରତରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ, ତାସଂ ଅଗ୍ଘେନ ସମୋଧାନପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ତତ୍ରେୱଂ ୱଦନ୍ତି – ‘‘ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ଚିରତରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ, ତାସଂ ଅଗ୍ଘେନ ସମୋଧାନପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାସପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁ କଥନ୍ତି? ତେସୁପି ‘‘ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ, ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ମାସପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ପାଳିୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି। ପାଳିଇଯଞ୍ହି ଦସାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିଯୋସାନା ଏୱ ଆପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା, ନ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାସପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଦଯୋତି? ସଚ୍ଚଂ, ପାଳିଇଯଂ ତଥାଦସ୍ସନଂ ପନ ନଯଦସ୍ସନମତ୍ତଂ।

ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨) ‘‘ପଞ୍ଚଦସ ଦିୱସାନି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟ ‘ପକ୍ଖପଟିଚ୍ଛନ୍ନ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଯୋଜନା କାତବ୍ବା…ପେ… ଏୱଂ ଯାୱ ସଟ୍ଠିସଂୱଚ୍ଛରଂ, ଅତିରେକସଟ୍ଠିସଂୱଚ୍ଛରପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ୱା ତତୋ ୱା ଭିୟ୍ୟୋପି ୱତ୍ୱା ଯୋଜନା କାତବ୍ବା’’ତି। ମହାପଦୁମତ୍ଥେରେନପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୟଂ ସମୁଚ୍ଚୟକ୍ଖନ୍ଧକୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଠିତକାଲସଦିସୋ, ଆପତ୍ତି ନାମ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ୱା ହୋତୁ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ୱା ସମକଊନତରଅତିରେକପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ୱା, ୱିନୟଧରସ୍ସ କମ୍ମୱାଚଂ ଯୋଜେତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱୋୟେୱେତ୍ଥ ପମାଣ’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା ପକ୍ଖପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଦୀନଂ କମ୍ମୱାଚାକରଣେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି।

ହୋତୁ, ଏୱମ୍ପି ପକ୍ଖପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା କତାୟ କମ୍ମୱାଚାୟ ତତୋ ଊନଂ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି କଥଂ ଜାନେୟ୍ୟାତି? ଇଦାନି ସିକ୍ଖାକାମା ଭିକ୍ଖୂ ଦେୱସିକମ୍ପି ଦେସନାରୋଚନାୱିକରଣାନି କରୋନ୍ତି ଏକାହିକଦ୍ୱୀହିକାଦିୱସେନପି, କିଚ୍ଚପସୁତା ହୁତ୍ୱା ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତାପି ଉପୋସଥଦିୱସଂ ନାତିକ୍କମନ୍ତି, ଗିଲାନାଦିୱସେନ ତଦତିକ୍କନ୍ତାପି ଅତିକ୍କନ୍ତଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଦତିକ୍କନ୍ତଭାୱେ ସତି ଅତିରେକପକ୍ଖପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାସପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଦିୱସେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ କରେୟ୍ୟ, ତଦତିକ୍କନ୍ତଭାୱେ ପନ ଅସତି ପକ୍ଖପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୟନ୍ତା ହୋତି, ତସ୍ମା ପକ୍ଖପରିୟନ୍ତକମ୍ମୱାଚାକରଣଂ ଞାୟାଗତଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ହୋତୁ, ତଥାପି ଯଦେତଂ ‘‘ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ…ପେ… ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଇମିନାୟେୱ ଅନୁକ୍କମେନ ମୟା ପଟିଚ୍ଛାଦିତା ଆପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୀତି କଥଂ ଜାନେୟ୍ୟ, ଅଜାନନେ ଚ ସତି ‘‘ଯା ଚ ଖ୍ୱାୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତି ଅଜାନପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅଧମ୍ମିକଂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ, ଅଧମ୍ମତ୍ତା ନ ରୁହତୀ’’ତି ଇଦଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ହି ଆପତ୍ତିୟା ଆପନ୍ନଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆପତ୍ତି ଚ ହୋତି ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଆପତ୍ତିସଞ୍ଞିତାଭାୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟ ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଦାନଂ ଅଧମ୍ମିକଂ ହୋତି। ଇଧ ପନ ‘‘ଏତ୍ତକା ରତ୍ତିୟୋ ମୟା ଛାଦିତା’’ତି ଛନ୍ନକାଲମେୱ ନ ଜାନାତି, ତଦଜାନଭାୱେ ସତିପି ପରିୱାସଦାନଂ ରୁହତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସେ (ଚୂଳୱ॰ ୧୫୬-୧୫୭) ‘‘ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି, ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି, ଆପତ୍ତିପରିୟନ୍ତେ ୱେମତିକୋ, ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତେ ୱେମତିକୋ’’ତି ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତସ୍ସ ଅଜାନନଅସରଣୱେମତିକଭାୱେ ସତିପି ପରିୱାସଦାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଛାଦିତକାଲଂ ତଥତୋ ଅଜାନନ୍ତୋପି ‘‘ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ…ପେ… ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭାୱା ସମ୍ପଜ୍ଜତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଥାପି ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘‘ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ…ପେ… ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସୁ ଦିୱସେସୁ ଆପତ୍ତିୟୋ ଅତ୍ଥି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋପି, ଅତ୍ଥି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋପି, ଅତ୍ଥି ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋପି, ଅତ୍ଥି ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟୋପି, ଅତ୍ଥି ଏକାପି, ଅତ୍ଥି ସମ୍ବହୁଲାପି, ସବ୍ବା ତା ଆପତ୍ତିୟୋ ଏତେନେୱ ପଦେନ ସଙ୍ଗହିତା ସିୟୁନ୍ତି? ସଙ୍ଗହିତା ଏୱ। ନ ହେତ୍ଥ ସଂସୟୋ କାତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨) ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନେ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ – ଯୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା’ତି ୱିନୟକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ୱୁଟ୍ଠାତି। ଯୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ‘ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା’ତି ୱିନୟକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ନ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ‘ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା’ତି କରୋନ୍ତସ୍ସପି ୱୁଟ୍ଠାତି, ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ‘ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା’ତି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘ସମ୍ବହୁଲା’ତି କରୋନ୍ତସ୍ସପି ୱୁଟ୍ଠାତି ଏକଂ ୱିନା ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଅଭାୱତୋ। ସମ୍ବହୁଲା ପନ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘ଏକଂ ଆପଜ୍ଜି’ନ୍ତି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ୱୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଏତେହି ପଦେହି ସବ୍ବାସଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପତ୍ତୀନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଥ ପନ ୱିନୟଧରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜିଂ ଏକଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ, ଏକଂ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ, ଏକଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚଂ, ଏକଂ ଅତ୍ତକାମଂ, ଏକଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ, ଏକଂ କୁଟିକାରଂ, ଏକଂ ୱିହାରକାରଂ, ଏକଂ ଦୁଟ୍ଠଦୋସଂ, ଏକଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟଂ, ଏକଂ ସଙ୍ଘଭେଦଂ, ଏକଂ ଭେଦାନୁୱତ୍ତକଂ, ଏକଂ ଦୁବ୍ବଚଂ, ଏକଂ କୁଲଦୂସକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ମିସ୍ସକସମୋଧାନପରିୱାସାରହୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧୦୨) ଆଗତନୟେନ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାହ – ଅଗ୍ଘସମୋଧାନମିସ୍ସକସମୋଧାନାନଂ କୋ ୱିସେସୋ, କିଂ ନାନାକରଣନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଗ୍ଘସମୋଧାନପରିୱାସୋ ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଆପତ୍ତିୟୋ ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟଂ ଆପତ୍ତିୟଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟ ଆପତ୍ତିୟା ଅଗ୍ଘୱସେନ ଦୀୟତି, ମିସ୍ସକସମୋଧାନପରିୱାସୋ ନାନାୱତ୍ଥୁକା ଆପତ୍ତିୟୋ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ତାସଂ ମିସ୍ସକୱସେନ ଦୀୟତି, ଅୟମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ଅଥ ୱା ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ସଭାଗୱତ୍ଥୂନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ସମୋଧାନୱସେନ ହୋତି, ଇତରୋ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୂନନ୍ତି ଆଚରିୟା। ତେନେୱାହ ଆଚରିୟୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରୋ (ୱଜିର॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୧୦୨) ‘‘ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ନାମ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାୟୋ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପନ୍ନସ୍ସ ବହୁରତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦିତାପତ୍ତିୟଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ, ଇତରୋ ନାନାୱତ୍ଥୁକାନଂ ୱସେନାତି ଅୟମେତେସଂ ୱିସେସୋ’’ତି।

ଅଥ ସିଯା ‘‘ଏୱଂ ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ ଚ ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋ ଚ ନାନାୱତ୍ଥୁକାଯୋ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କୋ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ୱା ମିସ୍ସକସମୋଧାନୋ ୱା, ଅଥ ତଦୁଭଯା ୱା’’ତି। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ଅଗ୍ଘସମୋଧାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଚ ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଚ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଚ ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଚ ନୋ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହି। ଯଦି ଚ ମିସ୍ସକସମୋଧାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ସମାନକାଲପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୂହି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ନୋ ଅସମାନକଆଲପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହି ଚ, ଅଥ ତଦୁଭଯମ୍ପି ଦଦେଯ୍ଯ, ‘‘ଏକସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ଦ୍ୱେ ପରିୱାସା ଦାତବ୍ବା’’ତି ନେୱ ପାଠଇଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇଦଞ୍ହି ସବ୍ବମ୍ପି ପରିୱାସାଦିକଂ ୱିନଯକମ୍ମଂ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱା ଗୋତ୍ତୱସେନ ୱା ନାମୱସେନ ୱା ଆପତ୍ତିୱସେନ ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ତତ୍ଥ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ। ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚ। ତତ୍ଥ ‘‘ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ କାଯସଂସଗ୍ଗ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନେନାପି ‘‘ନାନାୱତ୍ଥୁକାଯୋ’’ତି ୱଚନେନପି ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ଗହିତଂ ହୋତି, ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି ୱଚନେନପି ‘‘ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି ୱଚନେନପି ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚ ଗହିତା ହୋତି, ତସ୍ମା ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୱସେନ ପରିୱାସେ ଦିନ୍ନେ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜି’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନେନେୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଚ ଗୋତ୍ତସ୍ସ ଚ ନାମସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତିଯା ଚ ଗହିତତ୍ତା ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଚ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହି ଚ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହି ଚ ସବ୍ବାହି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ‘ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜିଂ ନାନାୱତ୍ଥୁକାଯୋ’ତିପି ‘ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜି’ନ୍ତିପି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱତ୍ଥୁୱସେନପି ଗୋତ୍ତୱସେନପି ନାମୱସେନପି ଆପତ୍ତିୱସେନପି ଯୋଜେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ଅଯଂ ମିସ୍ସକସମୋଧାନୋ’’ତି, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ୱିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ (ୱି॰ ସଙ୍ଗ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୪୫) ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ମା ନ ଇଧ ୱିସୁଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ, ପୁବ୍ବେ ସବ୍ବାପତ୍ତିସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତାଯ ଏୱ କମ୍ମୱାଚାଯ ନାନାୱତ୍ଥୁକାହିପି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନସମ୍ଭୱତୋ ସାଯେୱେତ୍ଥ କମ୍ମୱାଚା ଅଲ’’ନ୍ତି।

ଯଦି ଏୱଂ ଆଚରିଯୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟ୍ଠେରେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଅଥ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତୋତି? ତୀସୁ ସମୋଧାନପରିୱାସେସୁ ଓଧାନସମୋଧାନୋ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାଯ ଓଧୂନିତକାଲେଯେୱ ଦାତବ୍ବୋ, ଅଗ୍ଘସମୋଧାନମିସ୍ସକସମୋଧାନପରିୱାସା ପନ ୱିସୁଂଯେୱ ଦାତବ୍ବା। ‘‘ଏୱଂ ଦିନ୍ନେ ଏତେସଂ କୋ ୱିସେସୋ’’ତି ଚିନ୍ତାଯଂ ୱିସେସସମ୍ଭୱମତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ପରିୱାସାଦିକମ୍ମସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱା’’ତିଆଦିମାହ, ତସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୱସେନେୱ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାହିପି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଭୱତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ସାରତ୍ଥଦୀପନିନାମିକାଯଂ ୱିନଯଟୀକାଯଞ୍ଚ ୱିମତିୱିନୋଦନିନାମିକାଯଂ ୱିନଯଟୀକାଯଞ୍ଚ ନ କୋଚି ୱିସେସୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯଦି ଏୱଂ ମିସ୍ସକସମୋଧାନକମ୍ମୱାଚାଯପି ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହି ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହିପି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଭୱେଯ୍ଯ। ତତ୍ଥପି ହି ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜିଂ ନାନାୱତ୍ଥୁକାଯୋ’’ତିପି ‘‘ଏକା ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି…ପେ… ଏକା କୁଲଦୂସକା’’ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସତି ‘‘ସମ୍ବହୁଲା’’ତିପି ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତିପି ୱତ୍ଥୁଗୋତ୍ତନାମାପତ୍ତୀହି କିତ୍ତନସମ୍ଭୱତୋ ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହିପି ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହିପି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଭୱେଯ୍ଯାତି? ନ ପନେୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱତ୍ଥାଦିକିତ୍ତନଞ୍ହି ସବ୍ବାପତ୍ତୀନଂ ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେପି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକାଲସ୍ସ ଅକଥିତତ୍ତା ‘‘ଏତ୍ତକଂ ନାମ କାଲଂ ପରିୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ମିଂ ଅପଞ୍ଞାଯମାନେ ତେନ ପମାଣେନ ପରିୱାସୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନ ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା ମିସ୍ସକସମୋଧାନକମ୍ମୱାଚାଯ ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହିପି ଅଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାହିପି ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପରିୱାସୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ମାନତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

ମାନତ୍ତକଥାଯମ୍ପି ମାନତ୍ତଂ ନାମ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ସମୋଧାନମାନତ୍ତନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସମେୱ ଆରୋଚେତି, ଏକରତ୍ତିମତ୍ତମ୍ପି ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ପରିୱାସଂ ଅଦତ୍ୱାୱ ଦିନ୍ନଂ ମାନତ୍ତଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ ନାମ। ଯୋ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦସହି ଆକାରେହି ୱିନା ତଂ ଦିୱସଂ ନାରୋଚେତି, ଏକରତ୍ତାଦିୱସେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ଯଥାପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦିୱସଂ ପରିୱାସଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମାନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ ନାମ। ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପକ୍ଖମତ୍ତମେୱ ଦିନ୍ନଂ ମାନତ୍ତଂ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ନାମ। ଭିକ୍ଖୁ ପନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱସିତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତକାଲେଯେୱ ପୁନ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥଦିୱସେ ଅଦିୱସେ କତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିତତ୍ତା ସମୋଧାନପରିୱାସଂ ଅଦତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ମାନତ୍ତଂ ସମୋଧାନମାନତ୍ତଂ ନାମ। ମାନତ୍ତାରହକାଲେପି ମାନତ୍ତଚରଣକାଲେପି ଅବ୍ଭାନାରହକାଲେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେସୁ ତୀଣି ମାନତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତାନି। ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ପଚ୍ଛା ଆଗମିସ୍ସତି।

ଯାନି ପନ ପରିୱାସମାନତ୍ତାନି ଅନୱଟ୍ଠିତତ୍ତା ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଗିହିଆଦିୱସେନ ପରିୱତ୍ତନେ ସତି ପୁନ ଦାତବ୍ବାଦାତବ୍ବଭାୱେ ସଙ୍କିତବ୍ବାନି, ତାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ପାଠଇଯଂ ଅନେକେହି ପକାରେହି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁନଂ ସଂସଯୱିନୋଦନତ୍ଥାଯ ଏକଦେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ କୋଚୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିବ୍ଭମତୀତି ୱିରୂପୋ ହୁତ୍ୱା ଭମତି, ହୀନାଯାୱତ୍ତତି ଗିହୀ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମଣେରୋ ହୋତୀତି ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଜହିତ୍ୱା ସାମଣେରଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ପାରାଜିକପ୍ପତ୍ତଭାୱେନ ୱା ''ଗିହୀତି ମଂ ଧାରେଥା''ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ୱା ଗିହୀ ହୋତି । ତେସୁ ପଠମେନ ପୁନ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଅଭବ୍ବତ୍ତା ପୁନ ପରିୱାସୋ ନ ରୁହତିଯେୱ, ଦୁତିଯେନ ପନ ପୁନ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଭବ୍ବତ୍ତା ''ସୋ ଚେ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରୋ ପନ ପାରାଜିକପ୍ପତ୍ତଭାୱେନ ସାମଣେରୋ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ସରଣଗମନାଦୀନଂ ୱିନସ୍ସନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୦୮) ''ଉପସମ୍ପନ୍ନାନମ୍ପି ପାରାଜିକସମଆପତ୍ତିଯା ସରଣଗମନାଦିସାମଣେରଭାୱସ୍ସପି ୱିନସ୍ସନତୋ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ସଙ୍ଘଲାଭମ୍ପି ତେନ ଲଭନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି, ଗିହୀ ପନ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ସାମଣେରଭାୱମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ ହୋତି। ''ସାମଣେରୋତି ମଂ ଧାରେଥା''ତିଆଦିନା ପନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେ କତେ ସିଯା ସାମଣେରଭାୱୋ, ତତୋପି ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତୁକାମତାଯ ସତି ସିଯା ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋ। ''ଗିହୀତି ମଂ ଧାରେଥା''ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ କତ୍ୱା ଗିହିଭାୱଂ ଉପଗତେପି ପୁନ ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାମଣେରୋ ହୋତି। ତତୋ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବତ୍ତା ''ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେସଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପରିୱାସେ ଅନିଟ୍ଠିତେପି ଗିହିସାମଣେରଭାୱଂ ପତ୍ତତ୍ତା ପରିୱାସୋ ନ ରୁହତି ଉପସମ୍ପନ୍ନାନମେୱ ପରିୱାସସ୍ସ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କିଂ ପରିୱାସୋ ପୁନ ଦାତବ୍ବୋତି ଆହ ''ସୋ ଚେ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସୋ ୱିବ୍ଭନ୍ତକୋ ସୋ ୱା ସାମଣେରୋ ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ପୁରିମଂ ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁଭୂତକାଲେ ଦିନ୍ନଂ ପରିୱାସଦାନଂ ଏୱ ଇଦାନି ପରିୱାସଦାନଂ ହୋତି। ଯୋ ପରିୱାସୋ ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁଭୂତକାଲେ ଦିନ୍ନୋ, ସୋ ପରିୱାସୋ ସୁଦିନ୍ନୋ, ଦୁଦ୍ଦିନ୍ନୋ ନ ହୋତି। ଯୋ ଯତ୍ତକୋ କାଲୋ ପରିୱୁତ୍ଥୋ, ସୋ ତତ୍ତକୋ କାଲୋ ସୁପରିୱୁତ୍ଥୋଯେୱ ହୋତି, ନ ଦୁପରିୱୁତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଅୱସେସୋ କାଲୋ ପରିୱସିତବ୍ବୋତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ପକ୍ଖପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସଦିୱସମତ୍ତଂ ପରିୱସିତ୍ୱା ଅନିଟ୍ଠିତେଯେୱ ପରିୱାସେ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ସାମଣେରୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ଅୱସେସପଞ୍ଚଦିୱସେ ପରିୱସିତ୍ୱା ପରିୱାସୋ ନିଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି। ମାନତ୍ତାରହାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀସୁପି ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଜାନନ୍ତତ୍ତା ''ପରିୱାସୋ ନ ରୁହତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଉକ୍ଖିତ୍ତକାନଂ କମ୍ମନାନାସଂୱାସକତ୍ତା ତେହି ସହସଂୱାସୋଯେୱ ନତ୍ଥୀତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକାନଂ ପରିୱାସୋ ନ ରୁହତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଚେ ପୁନ ଓସାରୀଯତୀତି ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନୱସେନ ସମାନସଂୱାସକଭାୱଂ ପୱେସୀଯତି। ''ସଚେ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୱତୀ''ତିଆଦୀସୁ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ହୋତି। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ପଚ୍ଛା ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି, ତତ୍ରେୱଂ ଜାନିତବ୍ବଂ – ପକ୍ଖମାନତ୍ତନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଦାତବ୍ବମାନତ୍ତଂ। ତଂ ପନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯପି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯପି ଆପତ୍ତିଯା ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଗରୁଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଚରିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୧୪୯; ଚୂଳୱ। ୪୦୩; ଅ। ନି। ୮।୫୧)। ତଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଅତ୍ତନୋ ସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା ୱିହାରସୀମାଯ ୱା ୱିହାରସୀମଂ ସୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀହି ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ୱା ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୁୱଗ୍ଗଗଣଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ଏକା ଆପତ୍ତି ହୋତି, ଏକିସ୍ସା ୱସେନ, ସଚେ ଦ୍ୱେ ୱା ତିସ୍ସୋ ୱା ସମ୍ବହୁଲା ୱା ଏକୱତ୍ଥୁକା ୱା ନାନାୱତ୍ଥୁକା ୱା, ତାସଂ ତାସଂ ୱସେନ ୱତ୍ଥୁଗୋତ୍ତନାମଆପତ୍ତୀସୁ ଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ତଂ ଆଦାଯ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ତତ୍ରିଦଂ ଏକାପତ୍ତିୱସେନ ମୁଖମତ୍ତନିଦସ୍ସନଂ – ତାଯ ଆପନ୍ନାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ ''ଅହଂ , ଅଯ୍ୟେ, ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିଂ ଗାମନ୍ତରଂ, ସାହଂ, ଅଯ୍ୟ,ଏ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଯାଚାମୀ''ତି। ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା ବ୍ୟତ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପଟିବଲାଯ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଅଯ୍ୟେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜି ଗାମନ୍ତରଂ, ସା ସଙ୍ଘଂ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଯାଚତି। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ଏସା ଞତ୍ତି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଅଯ୍ୟେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଦୁତିଯମ୍ପି। ତତିଯମ୍ପି ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦାମି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଅଯ୍ୟେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଭାସେଯ୍ୟ। ଦିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି।

କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ୱତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତଂ ୱସିତୁକାମାଯ ତଥେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ୱା ପକ୍କନ୍ତାସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଏକଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଦୁତିଯିକାଯ ୱା ସନ୍ତିକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ପନ ଆଗନ୍ତୁକାଯ ସନ୍ତିକେ

ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ନିକ୍ଖିତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପକତତ୍ତଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି।

ପୁନ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠପେନ୍ତିଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂଯେଵ ସନ୍ତିକେ ଵସିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି । ''ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଚରିତବ୍ବ''ନ୍ତି ହି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅସ୍ସା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାହି ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଗାହକପକ୍ଖେ ଠିତୋ ଏକୋ ମହାଥେରୋ ଵା ଧମ୍ମକଥିକୋ ଵା ଭିକ୍ଖୁ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ''ଏକିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଵିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ତବ୍ବମତ୍ଥି, ତତ୍ର ନୋ ଅଯ୍ୟା ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ପେସେଥା''ତି। ସଙ୍ଗହଂ ଅକାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି, ''ପେସେସ୍ସାମା''ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ଚତୂହି ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୁନୀହି ମାନତ୍ତଚାରିନିଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେଵ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗାମୂପଚାରତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଗୁମ୍ବଵତିଆଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ଵିହାରୂପଚାରତୋପି ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତା ଅତିକ୍କମିତବ୍ବା। ଚତୂହି ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂହିପି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନ ଏକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଵିଦୂରେ ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। କୁରୁନ୍ଦିମହାପଚ୍ଚରୀସୁ ପନ ''ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଦୁତିଯଂ ଏକଂ ଵା ଦ୍ୱେ ଵା ଉପାସିକାଯୋ ଭିକ୍ଖୂହିପି ଏକଂ ଵା ଦ୍ୱେ ଵା ଉପାସକେ ଅତ୍ତରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। କୁରୁନ୍ଦିଯଂଯେଵ ଚ ''ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସ୍ସ ଚ ଵିହାରସ୍ସ ଚ ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ''ଗାମସ୍ସା''ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ।

ଏଵଂ ନିସିନ୍ନେସୁ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଚ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଚ ତାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ''ମାନତ୍ତଂ ସମାଦିଯାମି, ଵତ୍ତଂ ସମାଦିଯାମୀ''ତି ଵତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ତାଵ ଏଵଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ''ଅହଂ, ଅଯ୍ୟେ, ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିଂ ଗାମନ୍ତରଂ, ସାହଂ ସଙ୍ଘଂ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଯାଚିଂ, ତସ୍ସା ମେ ସଙ୍ଘୋ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଗାମନ୍ତରାଯ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଅଦାସି, ସାହଂ ମାନତ୍ତଂ ଚରାମି, ଵେଦିଯାମହଂ ଅଯ୍ୟେ, ଵେଦିଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ''ତି।

ତତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏଵଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ''ଅହଂ, ଅଯ୍ୟା, ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିଂ…ପେ… ଵେଦିଯାମହଂ ଅଯ୍ୟା, ଵେଦିଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ''ତି। ଇଧାପି ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ଆରୋଚେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଆରୋଚେତ୍ୱା ଚ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସେଵ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ଆରୋଚିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗନ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ସଚେ ସାସଙ୍କା ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ତତ୍ଥେଵ ଠାନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି, ଠାତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଵା ତଂ ଠାନଂ ଏତି, ପସ୍ସନ୍ତିଯା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ଆରୋଚେତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ । ସଚେ ଅଜାନନ୍ତିଯା ଏଵ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋଵ ହୋତି, ନ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀନଂ ଵତ୍ତକରଣତ୍ଥଂ ପଗେଵ ଗନ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ରତ୍ତିଵିପ୍ପଵାସଗଣଓହୀଯନଗାମନ୍ତରାପତ୍ତିରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ତାଯ ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକେ ଵତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ଏତେନୁପାଯେନ ଅଖଣ୍ଡା ପଞ୍ଚଦସ ରତ୍ତିଯୋ ମାନତ୍ତଂ ଚରିତବ୍ବଂ।

ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଵତ୍ତାଯ ପନ ପାରିଵାସିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ସମ୍ମା ଵତ୍ତିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ – ''ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯତ୍ତକା ପୁରେଭତ୍ତଂ ଵା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଵା ତଂ ଗାମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଵା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଵା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅନାରୋଚେନ୍ତିଯା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ। ସଚେପି ରତ୍ତିଂ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଗାମୂପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତିଯେଵ, ଅଜାନନପଚ୍ଚଯା ପନ ଵତ୍ତଭେଦତୋ ମୁଚ୍ଚତି। କୁରୁନ୍ଦୀଆଦୀସୁ ପନ ''ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଵତ୍ତଭିକ୍ଖୂନଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ କଥେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ପାରିଵାସିକଵତ୍ତାଦୀନଂ ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଯୁତ୍ତତରଂ ଦିସ୍ସତି। ଉପୋସଥେ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ପଵାରଣାଯ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ଦେଵସିକଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଭିକ୍ଖାଚାରୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥେଵ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚରିତ୍ୱାପି ତତ୍ର ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ବହିଗାମେ ଵା ସଙ୍କେତଟ୍ଠାନଂ କାତବ୍ବଂ ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଅମ୍ହେ ପସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି। ତାଯ ସଙ୍କେତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ସଙ୍କେତଟ୍ଠାନେ ଅଦିସ୍ୱା ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଵିହାରେ ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଚେ ସବ୍ବେସଂ ସକ୍କା ନ ହୋତି ଆରୋଚେତୁଂ, ବହି ଉପଚାରସୀମାଯ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ପେସେତବ୍ବା, ତାହି ଆନୀତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଵିହାରୋ ଦୂରୋ ହୋତି ସାସଙ୍କୋ, ଉପାସକେ ଚ ଉପାସିକାଯୋ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ଅଯଂ ଏକା ଵସତି, ରତ୍ତିଵିପ୍ପଵାସଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମାସ୍ସା ଏକା ପକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନୀ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବା ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଵସନତ୍ଥାଯ।

ଏଵଂ ଅଖଣ୍ଡଂ ମାନତ୍ତଂ ଚରିତ୍ୱା ଵୀସତିଗଣେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଅବ୍ଭାନଂ କାତବ୍ବଂ। ''ସଚେ ମାନତ୍ତଂ ଚରମାନା ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ମାନତ୍ତଂ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ନାମ। ଇଦଂ ପନ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ପାଠଇମୁତ୍ତଵିନଯଵିନିଚ୍ଛଯଭାଵେନ ଆଗତମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଵିନଯସଙ୍ଗହପ୍ପକରଣେ ଆଚରିଯେନ ଅନୁଦ୍ଧଟଂ। ଅଯଂ ପନାଚରିଯସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସିଯା – ଇଦଂ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋଯେଵ ସନ୍ଧାଯ ଭଗଵତା ଵୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୂହି ଅସାଧାରଣଂ, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଗନ୍ଥସ୍ସ ଲହୁଭାଵତ୍ଥଂ ଇଦମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଈଦିସଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବନ୍ତି। ଅମ୍ହେହି ପନ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଅଵିଜ୍ଜମାନେପି ''ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ

ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସମାଦାତବ୍ବଓଉଂ ଜାନିସ୍ସତି। ‘ଦୁଵ୍ଵଲଜାତିକା ହି ଭୀରୁକଜାତିକା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଭଗଓତୋ ଆଣଂ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତିୟୋ ଏଓରୂପଂ ଦୁକ୍କରଂ ଦୁରଭିସମ୍ଭଓଂ ଓଉଂ ସମାଦୟିଂସୁ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମୟ’ନ୍ତି ମନସି କରୋନ୍ତା ଭଗଓତୋ ଆଣଂ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତା ପରିଓାସାଦିଓଉଂ ସମାଦିୟିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ମତ୍ୱା ଆଚରିୟେନ ଅନୁଦ୍ଧଟମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଓିନୟାଲଙ୍କାରପ୍ପକରଣେ ଉଦ୍ଧଟଂ, ତସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ସଞ୍ଜାତସଦ୍ଧାପେମଗାରଓାଦିୟୁତ୍ତେହି ସତ୍ଥୁସାସନକରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସମ୍ମା ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଇତୋ ପରାନି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆଗତନୟେନେଓ ଓେଦିତବ୍ବାନି।

ମାନତ୍ତଓିନିଚ୍ଛୟକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୪୮। ପାରିଓାସିକଓତ୍ତକଥାୟଂ ନଓକତରଂ ପାରିଓାସିକନ୍ତି ଅତ୍ତନା ନଓକତରଂ ପାରିଓାସିକଂ। ପାରିଓାସିକସ୍ସ ହି ଅତ୍ତନା ନଓକତରଂ ପାରିଓାସିକଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ମୂଲାୟପଟିକସ୍ସନାରହ ମାନତ୍ତାରହ ମାନତ୍ତଚାରିକ ଅବ୍ଭାନାରହାପି ପକତତ୍ତଟ୍ଠାନେୟେଓ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ମୂଲାୟପଟିକସ୍ସନାରହାଦୀନମ୍ପୀ’’ତି। ଅନ୍ତମସୋ ମୂଲାୟପଟିକସ୍ସନାରହାଦୀନମ୍ପୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମାନତ୍ତାରହମାନତ୍ତଚାରିକଅବ୍ଭାନାରହେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେ ହି ପାରିଓାସିକାନଂ, ପାରିଓାସିକା ଚ ତେସଂ ପକତତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏଓ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଅଧୋତପାଦଟ୍ଠପନକନ୍ତି ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋଓନ୍ତି, ତାଦିସଂ ଦାରୁଫଲକଖଣ୍ଡାଦିଂ। ପାଦଘଂସନନ୍ତି ସକ୍ଖରକଥଲାଦିଂ। ପାଦେ ଘଂସନ୍ତି ଏତେନାତି ପାଦଘଂସନଂ, ସକ୍ଖରକଥଲାଦି। ଓୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗଓତା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଓେ, ତିସ୍ସୋ ପାଦଘଂସନିୟୋ ସକ୍ଖରଂ କଥଲଂ ସମୁଦ୍ଦଫେଣ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଓ। ୨୬୯)। ସଦ୍ଧିଓିହାରିକାନମ୍ପି ସାଦିୟନ୍ତସ୍ସାତି ସଦ୍ଧିଓିହାରିକାନମ୍ପି ଅଭିଓାଦନାଦିଂ ସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ। ଓତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ତକମତ୍ତସ୍ସେଓ ଓୁତ୍ତତ୍ତା ସଦ୍ଧିଓିହାରିକାଦୀହିପି ଅଭିଓାଦନାଦିଂ କାତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି। ‘‘ମା ମଂ ଗାମପ୍ପଓେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛଥା’’ତି ଓୁତ୍ତେ ଅନାପୁଚ୍ଛାପି ଗାମଂ ପଓିସିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି।

ଯୋ ଯୋ ଓୁଡ୍ଢୋତି ପାରିଓାସିକେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଯୋ ଯୋ ଓୁଡ୍ଢୋ। ନଓକତରସ୍ସ ସାଦିତୁନ୍ତି ପାରିଓାସିକନଓକତରସ୍ସ ଅଭିଓାଦନାଦିଂ ସାଦିତୁଂ। ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥେ କରିୟମାନେ’’ତି ଇଦଂ ପଓାରଣଦିଓସେସୁ ସଙ୍ଘେ ପଓାରେନ୍ତେ ଅନୁପଗତଛିନ୍ନଓସ୍ସାଦୀହି କରିୟମାନଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥେଓାତି ସଙ୍ଘନଓକଟ୍ଠାନେୟେଓ। ଅତ୍ତନୋ ପାଳିୟା ପଓାରେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଓସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତପାଳିୟା ପଓାରେତବ୍ବଂ, ନ ପନ ସବ୍ବେସୁ ପଓାରିତେସୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓଣୋଜନଂ ନାମ ଓିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ତଂ ପନ ପାରିଓାସିକେନ ପାପିତସ୍ସ ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତସ୍ସେଓ ପୁନଦିଓସାଦିଅତ୍ଥାୟ ଓିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କାତବ୍ବଂ। ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚେ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନ ଲଭତୀତି ଓୁତ୍ତଂ। ଯଦି ପନ ନ ଗଣ୍ହାତି ନ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ଯଦି ପୁରିମଦିଓସେ ଅତ୍ତନୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଗହେତ୍ୱା ଚ ନ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତି।

ଚତୁସ୍ସାଲଭତ୍ତନ୍ତି ଭୋଜନସାଲାୟ ପଟିପାଟିୟା ଦୀୟମାନଂ ଭତ୍ତଂ। ହତ୍ଥପାସେ ଠିତେନାତି ଦାୟକସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତେନ, ପଟିଗ୍ଗହଣରୁହନଟ୍ଠାନେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମହାପେଳଭତ୍ତେପୀତି ମହନ୍ତେସୁ ଭତ୍ତପଚ୍ଛିଆଦିଭାଜନେସୁ ଠପେତ୍ୱା ଦୀୟମାନଭତ୍ତେସୁପି। ଇତୋ ପରମ୍ପି ପାରିଓାସିକଓତ୍ତଂ ପାଳିୟଂ (ଚୂଳଓ। ୭୫) ଆଗତନୟେନେଓ ଓେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆଗତନୟେନେଓ ଅତ୍ଥୋ ସୁଓିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୁଓିଞ୍ଞେୟ୍ୟଟ୍ଠାନେୟେଓ କଥୟିସ୍ସାମ।

‘‘ନ ସାମଣେରୋ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଦୁଵିଧଂ ସାମଣେରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଞ୍ଞୋ’’ତିଆଦିମାହ। ‘‘ନ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓଓଦିତବ୍ବା’’ତି ଏତ୍ଥ ଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତିକେନ ଆଣତ୍ତୋପି ଗରୁଧମ୍ମେହି ଅଞ୍ଞେହି ଓା ଓଓଦିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଆହ ‘‘ପଟିବଲସ୍ସ ଓା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭାରୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି। ଆଗତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓତ୍ତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଓଚନୀୟନ୍ତି ସଦୋସଂ। ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠାନଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ପଧାନଟ୍ଠାନଂ ନ କାତବ୍ବଂ। କିଂ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନା’’ତିଆଦି।

ରଜେହି ହତା ଉପହତା ଭୂମି ଏତିସ୍ସାତି ରଜୋହତଭୂମି, ରଜୋକିଣ୍ଣଭୂମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚୟନ୍ତି ଓସ୍ସାଓାସିକଲାଭଂ ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ। ଏକପସ୍ସେ ଠତ୍ୱାତି ପାଳିଂ ଓିହାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛତୋ ଠତ୍ୱା। ସେନାସନଂ ନ ଲଭତୀତି ସେୟ୍ୟପରିୟନ୍ତଭାଗିତାୟ ଓସ୍ସଗ୍ଗେନ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଲଭତି। ଅସ୍ସାତି ଭଓେୟ୍ୟ। ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଓିସେସେନ ଓୁତ୍ତତ୍ତା ସଚେ ଦ୍ୱେ ପାରିଓାସିକା ଗତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ଉଭୋହିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଯଥା ବହି ଦିସ୍ୱା ଆରୋଚିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଓିହାରଂ ଆଗତେନ ପୁନ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଏଓଂ ଅଞ୍ଞଓିହାରଂ ଗତେନପି ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଆରୋଚିତସ୍ସ ପୁନ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଓଦନ୍ତି। ଅଓିସେସେନାତି ପାରିଓାସିକସ୍ସ ଚ ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ଅଓିସେସେନ।

ଓବଦ୍ଧନ୍ତି ପଲିବୁଦ୍ଧଂ। ସହଓାସୋତି ଓୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଛନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ସୟନମେଓ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ସେସୈରିୟାପଥକପ୍ପନଂ। ସେସମେତ୍ଥ

ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ପାପିଟ୍ଠତରାତିପାରାଜିକାପଭୀତି ଉକ୍କଂସୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜତୋ ପନ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠାଦିକା ଲୋକୱଜ୍ଜାୱ। ତଥାପି ସଙ୍ଘଭେଦାଦିକା ପାପିଟ୍ଠତରା ଏୱ। କମ୍ମନ୍ତି ପାରିୱାସିକକମ୍ମୱାଚାତି ଏତେନ ''କମ୍ମଭୂତା ୱାଚା କମ୍ମୱାଚା''ତି କମ୍ମୱାଚାସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋପି ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୱଚନୀୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସ-ସଦ୍ଦୋ ''ସନ୍ତି''ଅତ୍ଥଂ ୱଦତି, ଅତ୍ତନୋ ୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତନକକମ୍ମନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ''ମା ପକ୍କମାହୀ''ତି ୱା ''ଏହି ୱିନୟଧରାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱ''ନ୍ତି ୱା ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଆଣାୟ ପୱତ୍ତନକକମ୍ମଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଞ୍ହି କେନଚି ସୱଚନୀୟେ କତେ ଅନାଦରେନ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଣା ଅତିକ୍କନ୍ତା ନାମ ହୋତି। ରଜୋହତଭୂମୀତି ପଣ୍ଣସାଲାୱିସେସନଂ। ପଚ୍ଚୟନ୍ତି ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରଂ। ସେନାସନଂ ନ ଲଭତୀତି ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ନ ଲଭତି। ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦାତି ଅୱିରଦ୍ଧପଟିପଦା। ସଚେ ୱାୟମନ୍ତୋପୀତି ଏତ୍ଥ ଅୱିସୟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅୱାୟମନ୍ତୋପି ସଙ୍ଗୟ୍ହତି। ଅୱିସେସେନାତି ପାରିୱାସିକୁକ୍ଖିତ୍ତକାନଂ ସାମଞ୍ଞେନ। ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣଛଦନବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେସୂତି ପଞ୍ଚପ୍ପକାରଛଦନେହି ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେସୁ। ଓବଦ୍ଧନ୍ତି ଉଟ୍ଠାନାଦିକ୍ଖାପାରପଟିବଦ୍ଧଂ, ପୀଠଇତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମଞ୍ଚେ ୱା ପୀଠେ ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱାସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ। ତେନ ତଟ୍ଟିକାଚମ୍ମଖଣ୍ଡାଦୀସୁ ଦୀଘାସନେସୁପି ନିସୀଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଜାନନ୍ତସ୍ସପି ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱାତି ଇଦମ୍ପି ପରିୱାସାଦିମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସେସକମ୍ମାନି।

''ସେନାସନଂ ନ ଲଭତି ସେୟ୍ୟପରିୟନ୍ତଭାଗିତାୟ। ଉଦ୍ଦେସାଦୀନି ଦାତୁମ୍ପି ନ ଲଭତୀତି ୱଦନ୍ତି। 'ତଦହୁପସମ୍ପନ୍ନେପି ପକତତ୍ତେ'ତି ୱଚନତୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସମୱସ୍ସାତି ଏତେନ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରିମଂ ନିପଜ୍ଜନେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱତ୍ତଭେଦାପତ୍ତିଭାୱଂ ଦୀପେତି। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନୱକତରନ୍ତି ପାରିୱାସିକାଦିନୱକତରଂ। ପଠମଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ପୁନ ଏକସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସମାଦିୟିତୁଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି, ମାନତ୍ତେ ପନ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଊନେଗଣେଚରଣଦୋସତ୍ତା ନ ଗହେତୁନ୍ତି ଏକେ। ପଠମଂ ଆଦିନ୍ନୱତ୍ତଂ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୟଥା ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ସମାଦିୟିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ''ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୭୬) ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଇଦଂ ଏତ୍ଥ ୟଂ ୱତ୍ତଂ ''ଚତୁନୱୁତିପାରିୱାସିକୱତ୍ତ''ନ୍ତି ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକପାଳିୟଂ (ଚୂଳୱ। ୭୫) ଆଗତଂ, ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟମ୍ପି ଏତ୍ତକାୟ ପାଳିୟା (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୫-୮୪) ୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ''ପାରିୱାସିକୱତ୍ତକଥା ନିଟ୍ଠିତା''ତି ଆହ। ଇମସ୍ମିଂ ୱିନୟସଙ୍ଗହପକରଣେ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୮) ପନ ''ନ ଛମାୟଂ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଇମସ୍ସାନନ୍ତରଂ ''ପାରିୱାସିକଚତୁତ୍ଥୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦୀନି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀନି ପଠମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତପଦାନି ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ପଦାନଂ ସଂୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ''ଇଦଂ ପାରିୱାସିକୱତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ଅନୁକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ପାଳିୟା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ନ ସମେତି। ଆଚରିୟସ୍ସ ପନ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ ସିୟା – ''ପାରିୱାସିକଚତୁତ୍ଥୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦୀନି ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୂନଂ ସମାଦିୟିତବ୍ବାନି ନ ହୋନ୍ତି , ଅଥ ଖୋ କମ୍ମକାରକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଦସ୍ସନମେତଂ, ତସ୍ମା ପାରିୱାସିକୱତ୍ତେ ନ ପୱେସେତବ୍ବଂ। ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ପାରିୱାସିକଭିକ୍ଖୂନଂ ସମ୍ମାୱତ୍ତିତବ୍ବୱତ୍ତାନିୟେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇମାନିୟେୱ ପାରିୱାସିକୱତ୍ତେ ପୱେସେତବ୍ବାନୀତି। ଅମ୍ହେହି ପନ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଆଗତାନୁକ୍କମେନ ପଠମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପଞ୍ଞତ୍ତପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଇତି ୱିନୟସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନୟାଲଙ୍କାରେ

ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛୟକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଦ୍ୱତ୍ତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩୩। କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯକଥା

୨୪୯। ଏୱଂ ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯକଥଂ କଥେତୁଂ ‘‘କମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ କରୀଯତେ ତନ୍ତି କମ୍ମଂ, ଅପଲୋକନାଦିଚତୁବ୍ବିଧୱିନଯକମ୍ମଂ। ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅ-କାରୋ ୱୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥୋ, ନ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ଅକମ୍ମଂ। କମ୍ମଞ୍ଚ ଅକମ୍ମଞ୍ଚ କମ୍ମାକମ୍ମଂ ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ୱିଯ, ଫଲାଫଲଂ ୱିଯ ଚ। ତତ୍ଥ ଚ କମ୍ମନ୍ତି ଅପଲୋକନକମ୍ମଞତ୍ତିକମ୍ମଦ୍ୱଯଂ। ଅକମ୍ମନ୍ତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଞତ୍ତିଚତୌତ୍ଥକମ୍ମଦ୍ୱଯଂ। ଅଥ ୱା କମ୍ମନ୍ତି ଚତୂସୁପି ଏତେସୁ ଲହୁକକମ୍ମଂ। ଅକମ୍ମନ୍ତି ଗରୁକକମ୍ମଂ। କମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ ପନାତି ପକ୍ଖନ୍ତରତ୍ଥେ ନିପାତୋ , ଗରୁକାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯକଥାପକ୍ଖତୋ ଅଞ୍ଞୋ କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯକଥାପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୱା ମଯା ୱୁଚ୍ଚତେତି ୱା ଅତ୍ଥୋ।

ଚତ୍ତାରିକମ୍ମାନୀତି ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୀତି ପରିଚ୍ଛେଦନିଦସ୍ସନଂ। ତେନ ୱିନଯକମ୍ମାନି ନାମ ଚତ୍ତାରି ଏୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଇତୋ ଊନାଧିକାନୀତି ଦସ୍ସେତି। କମ୍ମାନୀତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନକମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ଅପଲୋକନକମ୍ମନ୍ତିଆଦୀନି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନକମ୍ମାନଂ ଉଦ୍ଦେସକଥନଂ। ତତ୍ଥ ଅପଲୋକୀଯତେ ଆଯାଚୀଯତେ ଅପଲୋକନଂ, ଅପପୁବ୍ବଲୋକଧାତୁ ଆଯାଚନତ୍ଥେ, ଯୁପଚ୍ଚଯୋ ଭାୱତ୍ଥୱାଚକୋ। ଅପଲୋକନୱସେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ, ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ସଙ୍ଘାନୁମତିଯା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ। ଞାପନା ଞତ୍ତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଜାନାପନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଞତ୍ତିଯା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ, ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ଅକତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଞତ୍ତିଯାଯେୱ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୂରଣୀ ଦୁତିଯା, ଞତ୍ତି ଦୁତିଯା ଏତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସାତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯଂ, ଞତ୍ତିଦୁତିଯଞ୍ଚ ତଂ କମ୍ମଞ୍ଚାତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ, ଏକାଯ ଞତ୍ତିଯା ଏକାଯ ଅନୁସ୍ସାୱନାଯ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ। ଚତୁନ୍ନଂ ପୂରଣୀ ଚତୁତ୍ଥୀ, ଞତ୍ତି ଚତୁତ୍ଥୀ ଏତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସାତି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥଂ, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ତଂ କମ୍ମଞ୍ଚାତି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମଂ, ଏକାଯ ଞତ୍ତିଯା ତୀହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହି କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମ ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା’’ତିଆଦି।

ଏୱଂ ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୮୨ ଆଦଯୋ) କମ୍ମୱଗ୍ଗେ ଆଗତନଯେନେୱ ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପତ୍ତିକାରଣାନି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ‘‘ଇମାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି କତିହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତି? ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁତୋତି ୱିନଯକମ୍ମସ୍ସ କାରଣଭୂତୱତ୍ଥୁତୋ। ଞତ୍ତିତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନତୋତି ଦ୍ୱେପି କମ୍ମୱାଚାଯମେୱ। ସୀମତୋତି କମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଭୂତବଦ୍ଧସୀମତୋ। ପରିସତୋତି କମ୍ମପ୍ପତ୍ତଛନ୍ଦାରହଭୂତକାରକସଙ୍ଘତୋ। ତାନିଯେୱ ହି ପଞ୍ଚ ସବ୍ବେସଂ ୱିନଯକମ୍ମାନଂ ୱିପତ୍ତିକାରଣାନି ହୋନ୍ତି।

ତତୋ ତଂ କମ୍ମୱିପତ୍ତିକାରଣଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପାଠଇନଯେନ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ସମ୍ମୁଖାକରଣୀଯଂ କମ୍ମଂ ଅସମ୍ମୁଖା କରୋତି, ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖାକରଣୀଯଂ ପଟିପୁଚ୍ଛାକରଣୀଯଂ ପଟିଞ୍ଞାଯକରଣୀଯନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅତଥାକରଣେନ, ସତିୱିନଯୋ ଅମୂଠହୱିନଯୋ ତସ୍ସପାପିଯସିକା ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ ନିଯସକମ୍ମଂ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ ପଟିସାରଣୀଯକମ୍ମଂ ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ ପରିୱାସୋ ମୂଳାଯପଟିକସ୍ସନା ମାନତ୍ତଂ ଅବ୍ଭାନଂ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତି ଇମେସଂ ତେରସକମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞକମ୍ମାରହସ୍ସ ଅଞ୍ଞକମ୍ମକରଣେନ, ଉପୋସଥୋ ପୱାରଣାତି ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଦିୱସେ କରଣେନ, ପଣ୍ଡକୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ମାତୁଘାତକୋ ପିତୁଘାତକୋ ଅରହନ୍ତଘାତକୋ ଲୋହିତୁପ୍ପାଦକୋ ସଙ୍ଘଭେଦକୋ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନପୁବ୍ବୋତି ଇମେସଂ ତେରସନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମକରଣେନ ଇତି ଇମାନି ଏକତିଂସ କମ୍ମାନି ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ହୋତି। ଞତ୍ତିତୋ ପଞ୍ଚ, ଅନୁସ୍ସାୱନତୋ ପଞ୍ଚାତି ଇମାନି ଦସ କାରଣାନି ଅନ୍ତୋକମ୍ମୱାଚାଯମେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ସୀମତୋ ଏକାଦସ କାରଣାନି ସୀମାସମ୍ମୁତିୱସେନ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ପରିସତୋ ଦ୍ୱାଦସ କାରଣାନି ଚତୁୱଗ୍ଗପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗୱୀସତିୱଗ୍ଗସଙ୍ଖାତେସୁ ଚତୂସୁ ସଙ୍ଘେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ କମ୍ମପତ୍ତଛନ୍ଦାରହସମ୍ମୁଖୀଭୂତସଙ୍ଖାତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଘାନଂ ୱସେନ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ କମ୍ମୱିପତ୍ତିକାରଣାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ଚତୁୱଗ୍ଗସଙ୍ଘାଦୀସୁ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିସେସନାମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣେ କମ୍ମେ’’ତିଆଦିମାହ। ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

୨୫୦। ତତୋ ପରଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ ଠାନଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତି ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତମ୍ପି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

୨୫୧। ତତୋ ତାନିଯେୱ କମ୍ମାନି ତେସୁ ଠାନେସୁ ପୱତ୍ତାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ପକାସେତୁକାମୋ ''ଅଯଂ ତାୱ ପାଳିଇନଯୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଯଂ ଚତୂସୁ କମ୍ମେସୁ କତମଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମାତି ପୁଚ୍ଛାଯଂ ତଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ''ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱାତି ଅୱିପ୍ପୱାସସଙ୍ଖାତମହାସୀମଟ୍ଠକଂ ସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା। ନ ହି ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ସନ୍ନିପତିତେ ସଙ୍ଘେ ସୋଧେତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସଙ୍ଖାତାଯ ମହାସୀମାଯ ପନ ୱିତ୍ଥାରତ୍ତା ବହୂନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତ୍ତା ସମଗ୍ଗଭାୱତ୍ଥଂ ସୋଧେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱାତି ତିସ୍ସଂ ସୀମାଯଂ ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିଗଣଂ ପୂରେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅଞ୍ଞେସଂ ହତ୍ଥପାସଂ ଅନାଗତାନଂ ପକତତ୍ତଭିକ୍ଖୂନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣେ କମ୍ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ପକତତ୍ତା କମ୍ମପତ୍ତା, ଅୱସେସା ପକତତ୍ତା ଛନ୍ଦାରହା''ତି (ପରି। ୪୯୭)। ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯାତି ଛନ୍ଦସ୍ସ ଆହରିତତ୍ତା ହତ୍ଥପାସଂ ଆଗତାପି ଅନାଗତାପି ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗାଯେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିଯା। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱେତ୍ୱାତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦିନା କମ୍ମୱାଚଂ ଅଭଣିତ୍ୱା ''ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସ। ଦୁତିଯମ୍ପି...ପେ... ତତିଯମ୍ପି ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମାତି ଯୋଜନା। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଅପଲୋକନକମ୍ମେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ। ଇମିନା ''ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା''ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଅତିଦିସତି। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ତେସୁ ଚତୂସୁ କମ୍ମେସୁ କିଂ ଅଞ୍ଞଂକମ୍ମଂ ଇତରକମ୍ମୱସେନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ତତ୍ର''ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବମ୍ପି କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞୱସେନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ପନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପନ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସତ୍ଥଜୋତକୋ, ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେ ପନ ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତୋ ପରାନି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନେୱ। ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯନ୍ତି ଅଜ୍ଝାହାରସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଅକ୍ଖରପରିହୀନାଦୀସୁ ସନ୍ତେସୁ କମ୍ମକୋପୋ ସିଯାତି ଚୋଦନଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅକ୍ଖରପରିହୀନନ୍ତି ''ସୁଣାତୁ ମେ''ତିଆଦୀସୁ ସୁ-କାର ଣା-କାର ତୁ-କାରାଦୀନଂ ଭସ୍ସନଂ। ପଦପରିହୀନନ୍ତି ସୁଣାତୂତିଆଦୀନଂ ୱିଭତ୍ୟନ୍ତପଦାନଂ ଭସ୍ସନଂ। ଦୁରୁତ୍ତପଦଂ ପନ ଉପରି ୱକ୍ଖତି।

ଇଦାନି ପୁନପ୍ପୁନୱଚନେ ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇଦଂ ଅକୁପ୍ପକମ୍ମେ ଦଳ୍ହିକମ୍ମଂ ହୋତି, କୁପ୍ପକମ୍ମେ କମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁତ୍ତକମ୍ମଂ। ଅକୁପ୍ପକମ୍ମେତି ଅକୁପ୍ପେ ଠାନାରହେ ପୁରେକତକମ୍ମେ। ଦଳ୍ହିକମ୍ମଂ ହୋତୀତି ଥିରତରକମ୍ମଂ ହୋତି ଏକାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ବନ୍ଧିତବ୍ବଭାରେ ଦୁତିଯତତିଯାଦିରଜ୍ଜୂହି ବନ୍ଧନଂ ୱିଯ। କୁପ୍ପକମ୍ମେତି ଅକ୍ଖରପରିହୀନାଦିୱସେନ କୁପ୍ପେ ଅଟ୍ଠାନାରହେ ପୁରେକତକମ୍ମେ। କମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁତ୍ତେ ସତି ତେସଂ ଅକ୍ଖରପରିହୀନାଦୀନଂ ସୋଧିତତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧକମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଅକୁପ୍ପକମ୍ମେ କୁପ୍ପକମ୍ମେତି ୱା ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ପୁରେତରଂ କତକମ୍ମସ୍ମିଂ ଅକୁପ୍ପକମ୍ମେ ସତି ପଚ୍ଛା ଇଦଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁତ୍ତକମ୍ମଂ ଦଳ୍ହିକମ୍ମଂ ହୋତି, ପୁରେକତକମ୍ମସ୍ମିଂ କୁପ୍ପକମ୍ମେ ସତି ଇଦଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁତ୍ତକମ୍ମଂ ଅକୁପ୍ପଂ ଠାନାରହଂ ପରିସୁଦ୍ଧକମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି। ଇମଂ ପାଠଂ ନିସ୍ସାଯ ଆଚରିଯୱରା ଏକପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲବହୁସ୍ସୁତସିକ୍ଖାକାମଭୂତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି? ନ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକା ଲଦ୍ଧସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ତାଯ ଏୱ ସଦ୍ଧିଂ ଦିଗୁଣତିଗୁଣଂ କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତାଯେୱ କରେଯ୍ୟୁଂ, ନୋ ସଦ୍ଦହନ୍ତାତି? ନୋ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତା , ସଦ୍ଦହନ୍ତାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁନପ୍ପୁନକରଣେ ଯୁତ୍ତିତୋପି ଆଗମତୋପି ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ଆନିସଂସମେୱ ପସ୍ସନ୍ତା କରୋନ୍ତୀତି।

କଥଂ ଯୁତ୍ତିତୋ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତି? ଯଥା ହି ଲୋକେ ଅଭିସିତ୍ତମ୍ପି ରାଜାନଂ ପୁନପ୍ପୁନାଭିସିଞ୍ଚନେ ଆଦୀନୱଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅଭିସେକାନୁଭାୱେନ ରାଜିଦ୍ଧିୱୁତ୍ତତାଦୀହି କାରଣେହି ଆନିସଂସମେୱ ପସ୍ସନ୍ତି, ଯଥା ଚ ସାସନେ ଚେତିଯଂ ୱା ପଟିମଂ ୱା ନିଟ୍ଠିତସବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ''ଅନେକଜାତିସଂସାର''ନ୍ତିଆଦୀହି ଭଗୱତୋ ୱଚନେହି ଅଭିସେକମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତାପି ପୁନପ୍ପୁନକରଣେ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ଅତିରେକତରଂ ମହିଦ୍ଧିକତାମହାନୁଭାୱତାଦିଆନିସଂସମେୱ ପସ୍ସନ୍ତା ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତିଯେୱ, ଏୱମେୱ କତୌପସମ୍ପଦକମ୍ମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁନଦେୱ କମ୍ମୱାଚାଭଣନେ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଅଙ୍ଗେ ଅପରିପୁଣ୍ଣେ ସତି କମ୍ମକୋପସମ୍ଭୱତୋ ଇଦାନି କତକମ୍ମେନ ପରିପୁଣ୍ଣଅଙ୍ଗେ ସତି କମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେୱ କମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱେପି ଦଳ୍ହିକମ୍ମଥିରତରସମ୍ଭୱଞ୍ଚ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତା କରୋନ୍ତି। କଥଂ ଆଗମତୋ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତି? ଯଥାୱୁତ୍ତପରିୱାରଟ୍ଠକଥାପାଠୱିନଯସଙ୍ଗହପାଠେସୁ ଦୁରୁତ୍ତପଦସ୍ସ ସୋଧନତ୍ଥଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଭାୱସ୍ସ ଉପଲକ୍ଖଣନଯେନ ୱଚନତୋ। ସେସଞତ୍ତିଦୋସଅନୁସ୍ସାୱନଦୋସାନଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁୱିପତ୍ତିସୀମୱିପତ୍ତିପରିସୱିପତ୍ତିଦୋସାନଞ୍ଚ ସୋଧନଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତେନେୱ ଚ କାରଣେନ ଅଯମ୍ପି ପଚ୍ଛିମପାଠୋ ଆଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋୱ। ଇତି ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମସ୍ସ କୋପସମ୍ଭୱେପି ଇଦାନି କତକମ୍ମେନ ସମ୍ପଜ୍ଜନସଙ୍ଖାତଂ ଆନିସଂସଂ ଆଗମତୋ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ଆଚରିଯା ଇମଂ ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପାଠଂ ତସ୍ମିଂଯେୱ ପଠମକପ୍ପକରଣକାଲେ ଦୁରୁତ୍ତସୋଧନତ୍ଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚିରକାଲେ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଦେତଂ ୱଚନଂ ନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତଂ, ନ ଟୀକାଦୀସୁ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ, ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଚନତୋପି ଅପରଭାଗେ ୱଚନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଣନେ ଛଡ୍ଡିତଦୋସଅନୁସ୍ସାୱନଦୋସାନି ପଚ୍ଛିମଭଣନେ ସୁଟ୍ଠୁ ଭଣନ୍ତୋ ସୋଧେତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ, ନ ୱତ୍ଥୁୱିପତ୍ତିସୀମୱିପତ୍ତିପରିସୱିପତ୍ତିଦୋସାନି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଖଣେ ତମେୱ ୱତ୍ଥୁ, ସା ଏୱ ସୀମା, ସା ଏୱ ପରିସା, ତସ୍ମା ତାନି ପୁନପ୍ପୁନୱଚନେନ ସୋଧେତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟାନି ହୋନ୍ତି। ଅପରଭାଗେ କରୋନ୍ତୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସଭାୱେନ ୱତ୍ଥୁୱିପତ୍ତିଭୂତେପି ଇଦାନି ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସତ୍ତା ୱତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ପୁବ୍ବେ ସୀମସଙ୍କରାଦିଭାୱେନ ସୀମୱିପତ୍ତିସମ୍ଭୱେପି ଇଦାନି ତଦଭାୱତ୍ଥାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧିତତ୍ତା ସୀମସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ପୁବ୍ବେ ୱଗ୍ଗକମ୍ମାଦିୱସେନ ପରିସୱିପତ୍ତିସମ୍ଭୱେପି ଇଦାନି ତଦଭାୱତ୍ଥାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ସୋଧିତତ୍ତା ପରିସସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚ ୱିପତ୍ତିଯୋ ସୋଧେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କାତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତୋ ପଠମକାଲେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଣନତୋପି ଅପରଭାଗେ ଭଣନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯଦି ଏୱଂ ଉପସମ୍ପଦସିକ୍ଖାଯ ଦହରୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି? ନ ଭୱେଯ୍ୟ। କସ୍ମା? ପୋରାଣସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଯ ଏୱ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତାତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପୁରେକତକମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜନଭାୱେନ ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ସତି ତାଯ ଠିତତ୍ତା ଅଦହରୋ ସିଯା। ପୁରିମକମ୍ମସ୍ସ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନଭାୱେନ ଇଦାନି କତକମ୍ମେଯେୱ ଉପସମ୍ପଦଭାୱେନ ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ସତି କସ୍ମା ଦହରୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟାତି? ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦହରୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ଦହରୋ ସମାନୋ ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ୱସ୍ସଂ ଗଣେତ୍ୱା ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନାଦୀନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି? ଏୱଂ ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ଅଟ୍ଠିତଭାୱଂ ପଚ୍ଛିମସିକ୍ଖାଯ ଏୱ ଲଦ୍ଧୁପସମ୍ପଦଭାୱଂ ତଥତୋ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ସାୱଜ୍ଜୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପନ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ପୁରିମସିକ୍ଖାଯମେୱ ଠିତୋ’’ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୱଜ୍ଜୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ପରିପୁଣ୍ଣସଞ୍ଞୀତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ ସୋ ଦସୱସ୍ସଚ୍ଚଯେନ ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତି, ତଂ ଚେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗଣୋ ପୂରତି, ସୂପସମ୍ପନ୍ନୋ। ସୋପି ଚ ଯାୱ ନ ଜାନାତି, ତାୱସ୍ସ ନେୱ ସଗ୍ଗନ୍ତରାଯୋ, ନ ମୋକ୍ଖନ୍ତରାଯୋ। ଞତ୍ୱା ପନ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାଚି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୪୦୬) ଆଗତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନତ୍ତା କମ୍ମକୋପତୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାଯୋ ଭୱିତୁଂ ଯୁତ୍ତକାଲେ ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜନେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭୂତଭାୱସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତତ୍ତା ଇମିନା ନଯେନ ସୀମୱିପନ୍ନପଅସୱିପନ୍ନଛଡ୍ଡିତୱିପନ୍ନଅନୁସ୍ସାୱନୱିପନ୍ନଭୂତତ୍ତା କମ୍ମକୋପତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ଅପରଭାଗେ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତିକାଲେପି ପଞ୍ଚ ୱିପତ୍ତିଦୋସାନି ସୋଧେତ୍ୱା ପୁନ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାକରଣେନ ଉପସମ୍ପାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୋପି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମକାଲେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱାପି ଅପରକମ୍ମକାଲେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପୋରାଣସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନୱସିକ୍ଖମେୱ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ତେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ନୱସିକ୍ଖାୱସେନ ଦହରାୱ ଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ କରଣଞ୍ଚ ଅତିୱିଯ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ନୱକତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ପଯିରୁପାସିତୁକାମୋ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅତ୍ତନା ୱୁଡ୍ଢତରଂ କାତୁକାମୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦହରଂ କାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଗାରୱେନ କରୋନ୍ତୋ ଯୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଥ ପନ ସିକ୍ଖାସମ୍ପନ୍ନଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଏୱଂ କରେଯ୍ୟ, ସିକ୍ଖା ନାମ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେ ସତି ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଯେୱ କାରଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯଦି ପୁରିମସିକ୍ଖା ଅଟ୍ଠିତା ଭୱେଯ୍ୟ, ପଚ୍ଚକ୍ଖାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସଯମେୱ ପତିତା ହୋତି। ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ଠିତାଯ ସତି ୱିବ୍ଭମିତୁକାମୋଯେୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ କରେଯ୍ୟ, ନ ଭିକ୍ଖୁଭୱିତୁକାମୋ, ସୋ ପନ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମେୱ ପରିସୁଦ୍ଧଂ କରେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ପୋରାଣସିକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ତତୋ ପୋରାଣସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନୱସିକ୍ଖାଗହଣତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରଣଂଯେୱ ଯୁତ୍ତତରଂ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମା? ପୋରାଣସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନୱସିକ୍ଖାଗହଣେ ପୁରିମକମ୍ମଂ ଅସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମକମ୍ମସମ୍ପଜ୍ଜନେ ସତି କିଞ୍ଚାପି ପୁରିମସିକ୍ଖା ନତ୍ଥି, ଯା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତବ୍ବା, ତଥାପି ନୱସିକ୍ଖାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜିତତ୍ତା ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଦହରଭାୱଂ ପତ୍ତୋପି ଯୁତ୍ତରୂପୋଯେୱ।

ଯଦି ପୁରିମକମ୍ମମ୍ପି ପଚ୍ଛିମକମ୍ମମ୍ପି ସମ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱ, ଏୱଂ ସତି ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ନିରତ୍ଥକଂ। ପଚ୍ଛିମସିକ୍ଖାଯ ଠିତୋପି ଦହରଭାୱଂ ପତ୍ତତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତରୂପୋ। ଯଦି ପନ ପୁରିମକମ୍ମମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ପଚ୍ଛିମକମ୍ମଂ, ଏୱଂ ସତି ପୁବ୍ବେ ଠିତପୋରାଣସିକ୍ଖାପି ପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ପତିତା। ପଚ୍ଛିମସିକ୍ଖାପି ପଚ୍ଛିମକମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱିପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଯୋଗତୋ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ଚ ପତିତତ୍ତା ପଚ୍ଛିମସିକ୍ଖାଯ ଚ ଅଲଦ୍ଧତ୍ତା ଉଭତୋ ଭଟ୍ଠତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତୋୱ ହୋତି। ପୋରାଣସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନୱସିକ୍ଖାଗହଣେ ପନ ସତି ପୁରିମକମ୍ମଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମକମ୍ମଂ ଅସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋନ୍ତମ୍ପି ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ପତିଟ୍ଠିତୋଯେୱ, ପୁରିମଂ ଅସମ୍ପନ୍ନଂ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ସମ୍ପନ୍ନମ୍ପି ପଚ୍ଛିମସିକ୍ଖାଯ ଠିତୋ ଏୱ। ପୁରିମପଚ୍ଛିମକମ୍ମଦ୍ୱଯମ୍ପି ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଦଳ୍ହିକମ୍ମଥିରତରଭୂତାଯ ପୁରିମସିକ୍ଖାଯ ଠିତୋଯେୱ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୁରିମସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ନୱସିକ୍ଖାଗହଣତୋ ପୁରିମସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନୱସିକ୍ଖାଗହଣଂ ଯୁତ୍ତତରଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇମଂ ପନ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ୱାଦଂ ଅମନସିକରୋନ୍ତା ଅଞ୍ଞେ ଆଚରିଯା ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଅନିଚ୍ଛିତକଥଂ କଥେନ୍ତି। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘କିଂ ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱଂ କରୋନ୍ତା ପାରାଜିକପ୍ପତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁନ ସିକ୍ଖାଯ ପତିଟ୍ଠାପେସ୍ସାମାତି ମଞ୍ଞନ୍ତୀ’’ତି। ତେ ଥେରା ପୁନପ୍ପୁନଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମିନା କାରଣେନ ଏୱଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ। ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଥେରା ‘‘କସ୍ମା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି, ଯଥା ନାମ ଅସନି ଏକୱାରମେୱ ପତନ୍ତୀ ସତ୍ତେ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେତି, ଏୱମେୱ ଭଗୱତୋ ଆଣାଭୂତା କମ୍ମୱାଚା ଏକୱାରଂ ଭଣମାନା କମ୍ମଂ ସିଜ୍ଝାପେତି, ନ ଅନେକୱାର’’ନ୍ତି, ତେପି ‘‘କମ୍ମସିଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଣନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ। ବହୱୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି ଦିନ୍ନସିକ୍ଖଂ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତା ଏୱଂ କରୋନ୍ତି, ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯଗୁଣାପରାଧକା ଏତେ ସମଣା’’ତି। ତେ ‘‘ପୁବ୍ବସିକ୍ଖଂ ଅସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ଏୱମାହଂସୁ।

ଅପରେ ପନ ଥେରା ‘‘ପଠମଂ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାଭଣନକାଲେଯେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଅପରଭାଗେ’’ତି, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅଞ୍ଞେ ଏୱମାହଂସୁ ‘‘ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯମେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମେ, ଅଥ ଚ ପନିମେ ଭିକ୍ଖୂ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମଭୂତାଯ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି, ଏତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତୀ’’ତି, ତଂ ନୀତତ୍ଥମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱଦିଂସୁ। ନେଯ୍ୟତ୍ଥତୋ ପନ ଇମିନା ନଯେନ ଚତୂସୁପି କମ୍ମେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। କମ୍ମସଙ୍କରମେୱ ହି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେ ୱିସେସତୋ ୱଦତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଭାୱୋ ପନ ସବ୍ବେସୂତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନେୱ ହି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱାଚାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବଭାୱୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋତି।

ପଟିପୁଚ୍ଛାକରଣୀଯାଦୀସୁପୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପଟିଞ୍ଞାଯ କରଣୀଯାଦଯୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛାଯ କରଣୀଯଂ ଅପ୍ପଟିପୁଚ୍ଛା କରୋତୀତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଚୋଦେତ୍ୱା ଅସାରେତ୍ୱା କରୋତି। ପଟିଞ୍ଞାଯ କରଣୀଯଂ ଅପ୍ପଟିଞ୍ଞାଯ କରୋତୀତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯଥାଦିନ୍ନାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ କାତବ୍ବଂ ଅପଟିଞ୍ଞାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ୱିଲପନ୍ତସ୍ସ ବଲକ୍କାରେନ କରୋତି। ସତିୱିନଯାରହସ୍ସାତି ଦବ୍ବମଲ୍ଲପୁତ୍ତତ୍ଥେରସଦିସସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ। ଅମୂଳ୍ହୱିନଯାରହସ୍ସାତି ଗଗ୍ଗଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ। ତସ୍ସପାପିଯସିକକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ଉପୱାଳ୍ହଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନପାପସ୍ସ। ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ପଣ୍ଡକଲୋହିତକଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଭଣ୍ଡନକାରକସ୍ସ। ନିଯସକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ସେଯ୍ୟସକଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଅଭିଣ୍ହାପତ୍ତିକସ୍ସ। ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ କୁଲଦୂସକସ୍ସ। ପଟିସାରଣୀଯକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ସୁଧମ୍ମଭିକ୍ଖୁସଅସସ୍ସ ଉପାସକେ ଜାତିଆଦୀହି ଦୂସେନ୍ତସ୍ସ। ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମାରହସ୍ସାତି ଛନ୍ନଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ ଅଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଅରିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ। ପରିୱାସାରହସ୍ସାତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିକସ୍ସ। ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହସ୍ସାତି ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ। ମାନତ୍ତାରହନ୍ତି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିକଂ। ଅବ୍ଭାନାରହନ୍ତି ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ। ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମଂ କରୋତି।

ଅନୁପୋସଥେଉପୋସଥଂ କରୋତୀତି ଅନୁପୋସଥଦିୱସେ ଉପୋସଥଂ କରୋତି। ଉପୋସଥଦିୱସୋ ନାମ ଠପେତ୍ୱା କତ୍ତିକମାସଂ ଅୱସେସେସୁ ଏକାଦସସୁ ମାସେସୁ ଭିନ୍ନସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗିଦିୱସୋ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତା ଚାତୁଦ୍ଦସପନ୍ନରସା ଚ, ଏତଂ ତିପ୍ପକାରମ୍ପି ଉପୋସଥଦିୱସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥଂ କରୋତି ନାମ। ଯତ୍ର ହି ପତ୍ତଚୀୱରାଦିଅତ୍ଥାଯ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ କାରଣେନ ୱିୱଦନ୍ତା ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ଠପେନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିତେ ‘‘ସମଗ୍ଗା ଜାତମ୍ହା’’ତି ଅନ୍ତରା ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, କରୋନ୍ତେହି ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କତୋ ନାମ ହୋତି।

ଅପ୍ପୱାରଣାଯ ପୱାରେତୀତି ଅପ୍ପୱାରଣଦିୱସେ ପୱାରେତି। ପୱାରଣଦିୱସୋ ନାମ ଏକସ୍ମିଂ କତ୍ତିକମାସେ ଭିନ୍ନସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗିଦିୱସୋ ଚ ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଠପିତଦିୱସୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଚ ପୁଣ୍ଣମାସିଯୋ, ଏତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପୱାରଣଦିୱସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ପୱାରେନ୍ତୋ ଅପ୍ପୱାରଣାଯ ପୱାରେତି ନାମ। ଇଧାପି ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ ୱିୱାଦସ୍ସ ୱୂପସମେ ସାମଗ୍ଗୀପୱାରଣଂ କାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି। କରୋନ୍ତେହି ଅପ୍ପୱାରଣାଯ ପୱାରଣା କତା ହୋତୀତି ଅଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୩)।

‘‘ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉମ୍ମତ୍ତକସମ୍ମୁତି ଉମ୍ମତ୍ତକେନ ଯାଚିତ୍ୱା କତେ ଅସମ୍ମୁଖାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେପି ନ କୁପ୍ପତି ନିଯମାଭାୱତୋ। ଅସମ୍ମୁଖା କତେ ପନ ଦୋସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଅସମ୍ମୁଖା କତଂ ସୁକତଂ ହୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୂତେନ ଉପସମ୍ପଦା ପନ ସମ୍ମୁଖା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା କମ୍ମୱାଚାନାନତ୍ତସମ୍ଭୱତୋ। ପତ୍ତନିକ୍କୁଜ୍ଜନାଦଯୋ ହତ୍ଥପାସତୋ ଅପନୀତମତ୍ତେପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତାତିଆଦୀସୁ ଯାୱତିକା ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା, ତେ ଆଗତା ହୋନ୍ତି, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହଟୋ ହୋତି, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତା ନ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି, ଅଯଂ ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା। ଯେନ ଧମ୍ମେନ ଯେନ ୱିନଯେନ ଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଧମ୍ମସମ୍ମୁଖତା ୱିନଯସମ୍ମୁଖତା। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୋତି ଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁ। ୱିନଯୋତି ଚୋଦନା ଚେୱ ସାରଣା

ଚ। ସତ୍ଥୁସାସନଂ ନାମ ଞତ୍ତିସମ୍ପଦା ଚେଵ ଅନୁସ୍ସାଵନସମ୍ପଦା ଚ। ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭାଵୋ ପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତା। କତ୍ତିକମାସସ୍ସ ପଵାରଣମାସତ୍ତା ‘ଠପେତ୍ଵା କତ୍ତିକମାସ’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢିତ୍ଵା ଠପିତଦିଵସୋ ଚାତି କାଳପକ୍ଖେ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପନ୍ନରସିଂ ଵା ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଦ୍ଵେ ପୁଣ୍ଣମାସିଯୋତି ପଠମପଚ୍ଛିମଵସ୍ସୂପଗତାନଂ ଵସେନ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିଵାର ୩।୪୮୩) ଆଗତଂ।

‘‘ଠପିତୋପୋସଥପଵାରଣାନଂ କତ୍ତିକମାସେ ସାମଗ୍ଗିଯା କତାଯ ସାମଗ୍ଗୀପଵାରଣଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘ଠପେତ୍ଵା କତ୍ତିକମାସ’ନ୍ତି। ସଚେ ପନ ତେସଂ ନାନାସୀମାସୁ ମହାପଵାରଣାଯ ଵିସୁଂ ପଵାରିତାନଂ କତ୍ତିକମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ସାମଗ୍ଗୀ ହୋତି, ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋ ଏଵ ତେହି କାତବ୍ବୋ, ନ ପଵାରଣା ଏକସ୍ମିଂ ଵସ୍ସେ କତପଵାରଣାନଂ ପୁନ ପଵାରଣାଯ ଅଵିହିତତ୍ତା। ସାମଗ୍ଗୀଦିଵସୋ ହୋତୀତି ଅନୁପୋସଥଦିଵସେ ସାମଗ୍ଗୀକରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ପନ୍ନରସିଯଂ ଵା ସଙ୍ଘୋ ସାମଗ୍ଗିଂ କରୋତି, ତଦା ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥଦିଵସୋ ନ ହୋତି, ଚାତୁଦ୍ଦସୀପନ୍ନରସୀଉପୋସଥୋଵ ହୋତି। ଉପରି ପଵାରଣାଯପି ଏସେଵ ନଯୋ। ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢିତ୍ଵା ଠପିତଦିଵସୋ ଚାତି ଭଣ୍ଡନକାରକେହି ଉପଦ୍ଦୁତା ଵା କେନଚିଦେଵ କରଣୀଯେନ ପଵାରଣସଙ୍ଗହଂ ଵା କତ୍ଵା ଠପିତୋ କାଳପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସୀଦିଵସୋ ଚ। ଦ୍ଵେ ଚ ପୁଣ୍ଣମାସିଯୋତି ପୁବ୍ବକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ଚାତି ଦ୍ଵେ ପୁଣ୍ଣମାସିଯୋ। ଏତଂଚତୁବ୍ବିଧନ୍ତି ପୁଣ୍ଣମାସିଦ୍ଵଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ସାମଗ୍ଗୀପଵାରଣଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୀପଵାରଣଞ୍ଚ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା, ଇଦଞ୍ଚ ପକତିଚାରିତ୍ତଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯେ ପନ ସତି ଉଭିନ୍ନଂ ପୁଣ୍ଣମାସୀନଂ ପୁରିମା ଦ୍ଵେ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯୋ, କାଳପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସିଯା ଅନନ୍ତରା ପନ୍ନରସୀପୀତି ଇମେପି ତଯୋ ଦିଵସା ପଵାରଣାଦିଵସା ଏଵାତି ଇମଂ ସତ୍ତଵିଧମ୍ପି ପଵାରଣାଦିଵସଂ ଠପେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିଵସେ ପଵାରେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ପରିଵାର ୨।୪୮୩) ଆଗତଂ।

ଏଵଂ ଵତ୍ଥୁଵିପତ୍ତିଵିନିଚ୍ଛଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ଞତ୍ତିଵିପତ୍ତିଵିନିଚ୍ଛଯଂ ଅନୁସ୍ସାଵନଵିପତ୍ତିଵିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଞତ୍ତିତୋ ଵିପତ୍ତିଯଂ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚମଞତ୍ତିଵିପତ୍ତିଯଂ ‘‘ପଚ୍ଛା ଵା ଞତ୍ତିଂ ଠପେତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ସଂଵଣ୍ଣନାଯଂ ଅନୁସ୍ସାଵନକମ୍ମଂ କତ୍ଵାତି ପଠମଂ ଅନୁସ୍ସାଵନଂ ସାଵେତ୍ଵା ‘‘ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତି ଅନୁସ୍ସାଵନାନନ୍ତରମେଵ ସକଲଂ ଞତ୍ତିଂ ଵତ୍ଵା, ପରିଯୋସାନେ ‘‘ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତି ଵତ୍ଵାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୫୨। ଚତୁତ୍ଥଅନୁସ୍ସାଵନଵିପତ୍ତିସଂଵଣ୍ଣନାଯଂ ‘‘ଯ୍ଵାଯନ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନପ୍ପଭେଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଦସଧା ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋତି ଏତ୍ଥ ଦସଧା ଦସଵିଧେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନାନଂ ପଭେଦୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କେନାଯଂ ପଭେଦୋତି ଆହ ‘ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା’ତି। ଯଥାଧିପ୍ପେତତ୍ଥବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନସଙ୍ଖାତାନଂ ଅକ୍ଖରାନଂ ଜନିକା ବୁଦ୍ଧି ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧି, ତାଯ ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା, ଅକ୍ଖରସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତଭେଦେନେଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ଵା ସଂଯୋଗପରଂ କତ୍ଵା ଵୁଚ୍ଚତି, ଇଦମ୍ପି ଗରୁକନ୍ତି ଯୋଜନା’’ତି ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିଵାର ୩।୪୮୫) ପନ ‘‘ଠାନକରଣାନି ସିଥିଲାନି କତ୍ଵା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବମକ୍ଖରଂ ସିଥିଲଂ, ତାନିଯେଵ ଧନିତାନି ଅସିଥିଲାନି କତ୍ଵା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବମକ୍ଖରଂ ଧନିତଂ। ଦ୍ଵିମତ୍ତକାଲଂ ଦୀଘଂ, ଏକମତ୍ତକାଲଂ ରସ୍ସଂ। ଦସଧା ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋତି ଏଵଂ ସିଥିଲାଦିଵସେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ଅକ୍ଖରୁପ୍ପାଦକଚିତ୍ତସ୍ସ ଦସପ୍ପକାରେନ ପଭେଦୋ। ସବ୍ବାନି ହି ଅକ୍ଖରାନି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନି ଯଥାଧିପ୍ପେତତ୍ଥବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ଚ। ସଂଯୋଗୋ ପରୋ ଏତସ୍ମାତି ସଂଯୋଗପରୋ। ନ ସଂଯୋଗପରୋ ଅସଂଯୋଗପରୋ ‘ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତଥେରସ୍ସ ଯସ୍ସ ନ ଖମତୀ’ତି ଏତ୍ଥ ତ-କାର ନ-କାରସହିତାରୋ ଅସଂଯୋଗପରୋ। କରଣାନୀତି କଣ୍ଠାଦୀନି’’ ଇତି ଏତ୍ତକଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ପୁନ ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ପରିଵାର ୨।୪୮୫) ‘‘ତତ୍ଥ ଆଯସ୍ମତୋତିଆଦୀସୁ ସରାନନ୍ତରିତାନି ସ-କାର ମ-କାରାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ‘ସଂଯୋଗୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯୋ ସଂଯୋଗୋ ପରୋ ଯସ୍ସ ଅ-କାରାଦିନୋ, ସୋ ସଂଯୋଗପରୋ ନାମ। ରସ୍ସନ୍ତି ଅ-କାରାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନରହିତଂ ପଦଂ। ଅସଂଯୋଗପରନ୍ତି ‘ଯସ୍ସ ନ ଖମତୀ’ତିଆଦୀସୁ ସ-କାର ନ-କାରାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନସହିତଂ ପଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ତ-କାରସ୍ସ ଥ-କାରଂ ଅକତ୍ଵା ‘ସୁଣାତୁ ମେ’ତିଆଦିଂ ଅଵତ୍ଵା ଵଗ୍ଗନ୍ତରେ ସିଥିଲମେଵ କତ୍ଵା ‘ସୁଣାଟୁ ମେ’ତିଆଦିଂ ଵଦନ୍ତୋପି ଦୁରୁତ୍ତଂ କରୋତିଯେଵ ଠପେତ୍ଵା ଅନୁରୂପଂ ଆଦେସଂ। ଯଞ୍ହି ‘ସଚ୍ଚିକତ୍ଥପରମତ୍ଥେନା’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମଟ୍ଠେନା’ତି ଚ ‘ଅତ୍ଥକଥା’ତି ଚ ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ଅଟ୍ଠକଥା’ତି ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଵୁଚ୍ଚତି, ତାଦିସଂ ପାଳିଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠପଯୋଗଂ ତଦନୁରୂପଞ୍ଚ ଵତ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘ଅନୁକ୍କମାଗତଂ ପଵେଣିଂ ଅଵିନାସେନ୍ତେନା’ତିଆଦି। ‘ଦୀଘେ ଵତ୍ତବ୍ବେ ରସ୍ସ’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ‘ଭିକ୍ଖୂନ’ନ୍ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ଭିକ୍ଖୁନ’ନ୍ତି ଵା ‘ବହୂସୂ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ବହୁସୂ’ତି ଵା ‘ନକ୍ଖମତୀ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ନ ଖମତୀ’ତି ଵା ‘ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ଉପସମ୍ପଦାପେଖୋ’ତି ଵା ଏଵଂ ଅନୁରୂପଟ୍ଠାନେସୁ ଏଵ ଦୀଘରସ୍ସାଦିରସ୍ସଦୀଘାଦିଵସେନ ପରିଵତ୍ତେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ନ ପନ ‘ନାଗୋ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ନଗୋ’ତି ଵା ‘ସଙ୍ଘୋ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ସଘୋ’ତି ଵା ‘ତିସ୍ସୋ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ତିସୋ’ତି ଵା ‘ଯାଚତୀ’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘ଯାଚନ୍ତୀ’ତି ଵା ଏଵଂ ଅନନୁରୂପଟ୍ଠାନେସୁ ଵତ୍ତୁଂ । ସମ୍ବନ୍ଧଂ ପନ ଵଵତ୍ଥାନଞ୍ଚ ସବ୍ବଥାପି ଵଟ୍ଟତୀତି ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆଗତଂ। ସେସାନି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବାନି।

୨୫୩। ସୀମଓିପତ୍ତିଓିନିଚ୍ଛୟୋ ପନ ହେଟ୍ଠା ସୀମକଥାୟଂ ସଙ୍ଖେନ କଥିତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଓୁତ୍ତନୟେନେଓ ଗହେତବ୍ବୋ।

ପରିସଓିପତ୍ତିକଥାୟ ଚତୁଓଗ୍ଗକରଣେତି ଚତୁଓଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ କତ୍ତବ୍ବେ। ଅନିସ୍ସାରିତାତି ଉପୋସଥଟ୍ଠପନାଦିନା ଓା ଲଦ୍ଧିନାନାସଂଓାସକଭାଓେନ ଓା ନ ବହିକତା। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି ''ଅପକତତ୍ତସ୍ସାତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ଓା ୟସ୍ସ ଓା ଉପୋସଥପଓାରଣା ଠପିତା ହୋନ୍ତୀ''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୨୫) ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଠପିତୌପୋସଥପଓାରଣୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପକତତ୍ତୋ ଏଓାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାତି ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା ଅଧିପ୍ପେତା। ପରିଓାସାଦିକମ୍ମେସୁ ପନ ଗରୁକଟ୍ଠାପି ଅପକତତ୍ତା ଏଓାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଓସେସା...ପେ... ଛନ୍ଦାରହାଓ ହୋନ୍ତୀତି ହତ୍ଥପାସଂ ଓିଜହିତ୍ୱା ଠିତେ ସନ୍ଧାୟ ଓୁତ୍ତଂ, ଅଓିଜହିତ୍ୱା ଠିତା ପନ ଛନ୍ଦାରହା ନ ହୋନ୍ତି, ତେପି ଚତୁଓଗ୍ଗାଦିତୋ ଅଧିକା ହତ୍ଥପାସଂ ଓିଜହିତ୍ୱାଓ ଛନ୍ଦାରହା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘତୋ ହତ୍ଥପାସଂ ଓିଜହିତ୍ୱା ଠିତେନେଓ ଛନ୍ଦୋ ଓା ପାରିସୁଦ୍ଧି ଓା ଦାତବ୍ବା।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିଓାର ୩।୪୮୮) ପନ ''ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା ଚ ପକତତ୍ତାତି ଆହ 'ପକତତ୍ତା ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା'ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅନିସ୍ସାରିତାତି ପୁରିମପଦସ୍ସେଓ ଓେଓଚନଂ। ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାତି ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା। ନ ତେସଂ ଛନ୍ଦୋ ଓା ପାରିସୁଦ୍ଧି ଓା ଏତୀତି ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଓା ନିସିନ୍ନେସୁ ଏକସ୍ସ ଓା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଓା ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଆହଟାପି ଅନାହଟାଓ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ଆଗତୋ। ଏଓଂ ପାଠଇୟଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି କମ୍ମାନଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଚ ଓିପତ୍ତି ଚ ଆଗତା, ଟୀକାଚରିୟେହି ଚ ଓିନିଚ୍ଛିତା, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଓୁତ୍ତନୟେନେଓ ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି କତ୍ତବ୍ବାନି, ନ ଅଓୁତ୍ତନୟେନ। ଓୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା; ୨।୪୩୧) –

''ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ ଓିନୟୋ ଚ ଓୁତ୍ତୋ;

ୟୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତେହି ତଥେଓ ଞାତୋ;

ସୋ ୟେହି ତେସଂ ମତିମଚ୍ଚଜନ୍ତା;

ୟସ୍ମା ପୁରେ ଅଟ୍ଠକଥା ଅକଂସୁ।

''ତସ୍ମା ହି ୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଓୁତ୍ତଂ;

ତଂ ଓଜ୍ଜୟିତ୍ୱାନ ପମାଦଲେଖଂ;

ସବ୍ବମ୍ପି ସିକ୍ଖାସୁ ସଗାରଓାନଂ;

ୟସ୍ମା ପମାଣଂ ଇଧ ପଣ୍ଡିତାନ''ନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଞ୍ହି କମ୍ମଓଗ୍ଗେ ଅପଲୋକନାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ କରଣଟ୍ଠାନଂ ଏକାଦସଓିପତ୍ତିସୀମଓିମୁତ୍ତଂ ବଦ୍ଧସୀମଭୂତଂୟେଓ ଓୁତ୍ତଂ, ''ଏକାଦସହି ଆକାରେହି ସୀମତୋ କମ୍ମାନି ଓିପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି (ପରି। ୪୮୬) ଓଚନତୋ ନ ଅବଦ୍ଧୌପଚାରସୀମଭୂତଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଏକାଦସଓିପତ୍ତି ଅତ୍ଥି। ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨) ''ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ନାମ ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମତିୟା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାଓେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସାପି ବଦ୍ଧସୀମାୟମେଓ କତ୍ତବ୍ବଭାଓୋ ଓୁତ୍ତୋ, ନ ଉପଚାରସୀମାୟଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘସୋଧନଞ୍ଚ ଛନ୍ଦାରହାନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥି, ଅନ୍ତୋସୀମଂ ପଓିଟ୍ଠପଓିଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଘଲାଭୋ ଦାତବ୍ବୋୟେଓ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଞତ୍ତିକମ୍ମଭୂତଂ ଉପୋସଥପଓାରଣାକମ୍ମଂ ଅବଦ୍ଧସୀମଓିହାରେପି କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଆଚରିୟାନଂ ଓାଦୋପି ''ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଭୂତଂ କଥିନଦାନକମ୍ମଂ ଉପଚାରସୀମାୟମେଓ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଆଚରିୟାନଂ ଓାଦୋପି ପାଠଇଓିରୋଧୋ ଅଟ୍ଠକଥାଓିରୋଧୋ ଚ ହୋତୀତି ଓେଦିତବ୍ବୋ। ୟମେତ୍ଥ ଓତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଉପୋସଥପଓାରଣକଥାଓଣ୍ଣନାୟଞ୍ଚ କଥିନକଥାଓଣ୍ଣନାୟଞ୍ଚ ଓୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥିକେହି ତତ୍ଥ ସୁଟ୍ଠୁ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସଂସୟୋ ଓିନୋଦେତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ଲେଖକାରେହି ପରିଚୟଓସେନ ସବ୍ବଗନ୍ଥାନଂ ଆଦିମ୍ହି ଲିଖିତଂ ମହାନମକ୍କାରପାଠଂ ସରଣଗମନସ୍ସ, କମ୍ମଓାଚାୟ ଚ ଆରମ୍ଭକାଲେ ମହତା ଉସ୍ସାହେନ ଭଣନ୍ତି, ସୋ ପନ ପାଠୋ ନେଓ ସରଣଗମନପରିୟାପନ୍ନୋ, ନ କମ୍ମଓାଚାପରିୟାପନ୍ନୋ, ନାପି କମ୍ମଓାଚାୟ ପୁବ୍ବକରଣପରିୟାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ଅଭଣିତେପି ନ ସରଣଗମନସ୍ସ ଓା କମ୍ମଓାଚାୟ ଓା ହାନି ଅତ୍ଥି, ନ ଭଣିତେ ଓଡ୍ଢି, ତସ୍ମା ପକରଣାଚରିୟା

ସରଣଗମନାରମ୍ଭେପି କମ୍ମୱାଚାରମ୍ଭେପି ତସ୍ସ ମହାନମକ୍କାରପାଠସ୍ସ ୱଣ୍ଣନଂ ନ ୱଦନ୍ତି, ୱଦନ୍ତୋ ପନ ''ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ'' ଇତି ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସମନ୍ତପାସାଦିକାସାରତ୍ଥଦୀପନୀଆଦିପ୍ପକରଣେସୁ ''ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'' ଇତିପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିଯ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭଗୱତୋ ଯଥାଭୂତଗୁଣଦୀପନୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବେପି ଆଚରିଯା ସବ୍ବେସୁ ଗନ୍ଥାରମ୍ଭେସୁ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମଙ୍ଗଲତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ଭଣନ୍ତେହି ଚ ପନ ନ-କାର ମୋ-କାରାଦୀନଂ ଠାନକରଣାଦିସମ୍ପଦଂ ଅହାପେନ୍ତେନ ସିଥିଲଧନିତଦୀଘରସ୍ସାଦିୱିସେସଂ ମନସି କରୋନ୍ତେନ ସମଣସାରୁପ୍ପେନ ପରିମଣ୍ଡଲେନ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଭଣିତବ୍ବୋ ହୋତି, ନ ଅତିଆଯତକେନ ଗୀତସଦ୍ଦସଦିସେନ ସଦ୍ଦେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଯତକେନ ଗୀତସ୍ସରେନ ଧମ୍ମୋ ଗାଯିତବ୍ବୋ, ଯୋ ଗାଯେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ. ୨୪୯)।

''ଏକମତ୍ତୋ ଭୱେ ରସ୍ସୋ, ଦ୍ୱିମତ୍ତୋ ଦୀଘମୁଚ୍ଚତେ;

ତିମତ୍ତୋ ତୁ ପ୍ଲୁତୋ ଞେୟ୍ୟୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚଡ୍ଢମତ୍ତିକ''ନ୍ତି। –

ସଦ୍ଦପ୍ପକରଣାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତଂ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣଂ ନିସ୍ସାଯ ନ-କାରାଦୀସୁ ରସ୍ସଭୂତେ ଅସରେ ଏକମତ୍ତଂ, ନ-ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଅଡ୍ଢମତ୍ତଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦିଯଡ୍ଢମତ୍ତକାଲଂ ପମାଣଂ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରୀଯତେ। ମୋ-କାରାଦୀସୁ ଦୀଘଭୂତେ ଓ-କାରାଦିସରେ ଦ୍ୱିମତ୍ତଂ, ମ-କାରାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଅଡ୍ଢମତ୍ତଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟମତ୍ତାକାଲଂ ପମାଣଂ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରୀଯତେ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧନ୍ତି। ନନୁ ''ପ୍ଲୁତୋ ତିମତ୍ତୋ ଞେୟ୍ୟୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ସା ପନ ଦୂରତୋ ଅୱ୍ହାଯନାଦୀସୁଯେୱ ଲବ୍ଭତି, ନାଞ୍ଞତ୍ଥ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି କାରିକାଯଂ –

''ଦୂରତୋ ଅୱ୍ହାନେ ଗୀତେ, ତଥେୱ ରୋଦନେପି ଚ;

ପ୍ଲୁତା ତିମତ୍ତିକା ୱୁତ୍ତା, ସଙ୍କେତେ ନେତ୍ଥ ଗଯ୍ହରେ''ତି। –

କିତ୍ତକେନ ପନ କାଲେନ ଏକମତ୍ତା ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି? ଅକ୍ଖିନିମିସୌମ୍ମିସମତ୍ତକାଲେନାତି ଆଚରିଯା। ଏକେ ପନ ଆଚରିଯା ''ଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟନକାଲପ୍ପମାଣେନା''ତି ୱଦନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଆଚରିଯଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରେନ –

''ପମାଣଂ ଏକମତ୍ତସ୍ସ, ନିମିସୁମ୍ମିସତୋବ୍ରୱୁଂ;

ଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟକାଲସ୍ସ, ପମାଣେନାପି ଅବ୍ରୱୁ''ନ୍ତି।

ଏୱଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥାଚରିଯେହି ୱଚନତୋ ସୁଦ୍ଧରସ୍ସସରଟ୍ଠାନେ ଏକମତ୍ତାପମାଣଂ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନରସ୍ସସରଟ୍ଠାନେ ଦିଯଡ୍ଢମତ୍ତାପମାଣଂ, ସୁଦ୍ଧଦୀଘସରଟ୍ଠାନେ ଦ୍ୱିମତ୍ତାପମାଣଂ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନଦୀଘସରଟ୍ଠାନେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟମତ୍ତାପମାଣଂ କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରୀଯତେ।

ଇଦାନି ପନ ଭିକ୍ଖୂ ମହାନମକ୍କାରଭଣନେ ବଲୱୌସ୍ସାହଂ କତ୍ୱା ଭଣନ୍ତା ରସ୍ସଟ୍ଠାନେସୁ ଦ୍ୱିତିମତ୍ତାକାଲଂ ଦୀଘଟ୍ଠାନେସୁ ଚତୁପଞ୍ଚମତ୍ତାକାଲଂ ସରଂ ପଠପେତ୍ୱା ଭଣନ୍ତି, ତଦଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଅପରେ ପଠମୱାରେ ଭଣିତ୍ୱା ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା''ତି ପରିଯୋସାନପଦଂ ପତ୍ୱାପି ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପୁନ ''ନମୋ ତସ୍ସା''ତି ଭଣିତ୍ୱା ସ-କାରେ ଠପେତ୍ୱା ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଦୁତିଯୱାରେ ''ଭଗୱତୋ''ତି ଇଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ପରିଯୋସାନଂ ଭଣିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ତତିଯୱାରେ ପନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିଯୋସାନେ ଠପେନ୍ତି। ଏୱଂ ଭଣନ୍ତଞ୍ଚ ବହୂ ପସଂସନ୍ତି, ଏୱଂ ପନ କାତବ୍ବନ୍ତି ନେୱ ପାଳିଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯଥା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମେ କରିଯମାନେ ତୀଣି ଅନୁସ୍ସାୱନାନି ସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍କରୱିରହିତାନି କତ୍ୱା ଭଣିତବ୍ବାନି, ଏୱଂ ମହାନମକ୍କାରପାଠେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ତଯୋ ୱାରା ସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନେ କତ୍ୱା ସଙ୍କରୱିରହିତେ କତ୍ୱା ଆଦିତୋ ଆରଭିତ୍ୱା ପରିଯୋସାନେ ଠପେତବ୍ବା ହୋନ୍ତୀତି।

ତତ୍ରାଯମେକେଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ଯଥା ନାମ ଜୱେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଠାତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱାପି ସହସା ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏକପାଦମତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଆଦିତୋ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ବଲୱୌସ୍ସାହତ୍ତା ପରିଯୋସାନେ ପତ୍ତେପି ଠପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ''ନମୋ ତସ୍ସା''ତି ଦ୍ୱିପଦମତ୍ତଂ ଭଣିତ୍ୱା ସକ୍କୋତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦୁତିଯତତିଯୱାରେସୁ କସ୍ମା ସକ୍କୋତୀତି? ତଦା ପନ ଦୁତିଯୱାରେ ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିତତ୍ତା ଲଦ୍ଧସ୍ସାସୋ ହୁତ୍ୱା ସକ୍କୋତୀତି। ଏୱଂ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସଯମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ୱିଘାତଂ ପାପେନ୍ତି। ନ ହି ''ମହାନମକ୍କାରଂ ଭଣନ୍ତେନ ପଠମୱାରେ ବଲୱୌସ୍ସାହେନ ଭଣିତବ୍ବୋ''ତି ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ୱା ଠପିତୋ ଅତ୍ଥି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଯଥା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତେନ ଯତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ସୁଣନ୍ତି,

ତେସଂ ସୱନପ୍ପମାଣେନ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଅଊନୋ ସରପ୍ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୋ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ, ଏୱଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣନ୍ତେନପି ସୀମମଣ୍ଡଲେ ନିସିନ୍ନଭିକ୍ଖୂନଂ ସୱନପ୍ପମାଣେନ ଯାୱ ପରିଯୋସାନା ଅଊନୋ ସରପ୍ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଣିତବ୍ବାତି।

ଅପରେ ପନ ଆଚରିଯା ମୋ-କାରାଦୀସୁ ଓ-କାରନ୍ତପଦେସୁ ଅଞ୍ଞେସଂ ପଦାନଂ ଅତିରେକେନ ସରେନ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁକରଣସଦ୍ଦଂ ଅନୁବନ୍ଧାପଯମାନା ଭଣନ୍ତି, ତେସଂ ଆଚରିଯାନଂ ତାଦିସଂ ଭଣନଂ ସୁତ୍ୱା ପରିଚଯପତ୍ତା ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ୱା ଗହଟ୍ଠା ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଆଚରିଯାନଂ କମ୍ମୱାଚଂ ନ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତି, ତାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ଉପସମ୍ପଦା ଅଲଭିତବ୍ବା ୱିଯ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତାଦିସଂ ପନ ଭଣନଂ ତେସଂ ଆଚରିଯାନଂ ସିସ୍ସାନୁସିସ୍ସା ଏୱ ତଥା ଭଣନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞେ ଆଚରିଯା। ତେ ପନ ପୋରାଣାଚରିଯାନଂ ସରସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅନୁକରଣସଦ୍ଦରହିତମ୍ପି ସହିତଂ ୱିଯ ଖାଯମାନଂ ସୁଣନ୍ତାନଂ ଅତିମନୋରଥଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତା ଏୱଂ କରୋନ୍ତି ମଞ୍ଞେ। ନ ହି ୱିନଯେ ୱା ସଦ୍ଦସତ୍ଥେସୁ ୱା ତଥା ଭଣିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱିଚାରେତବ୍ବମେତନ୍ତି।

ବହୂ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ''ସିଥିଲଂ ଧନିତଞ୍ଚ ଦୀଘରସ୍ସ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିନଯେ କଥିତୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ''ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୁ ୱଗ୍ଗେସୂ''ତିଆଦିନା ସଦ୍ଦସତ୍ଥେସୁ କତୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତା ପିଟକତ୍ତଯକୋୱିଦାନଂ ୱିନଯଧରବହୁସ୍ସୁତତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକା ଅଲଦ୍ଧୋପଦେସା ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଚନମେୱ ଗହେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୋପାଦେଟ୍ଠଂ ଅଜାନନ୍ତା ପୁବ୍ବେ ପରଦେସତୋ ଆଗତାନଂ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ସରସମ୍ପନ୍ନାନଂ ମହାଥେରାନଂ ଅନୋସରେନ ଭଣମାନାନଂ ସରଂ ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ଥେରୱରାନଂ ମତିଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଯଥାଦିଟ୍ଠଂ ଯଥାସୁତଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତା ଅନୁକ୍କମେନ ପଣ୍ଡିତେହି ହସିତବ୍ବଂ ଅଯୁତ୍ତଂ କଥଂ ଦୀପେନ୍ତା ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ବ୍ୟଗ୍ଘିଯା ସଦ୍ଦସଦିସଂ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସକୁଣିଯା ସଦ୍ଦସଦିସଂ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ତମ୍ବୁଲକସଟପାତଂ କରୋନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦକ୍ଖିଣତୋ ନମନ୍ତା ଭଣନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱାମତୋ ନମନ୍ତା ଭଣନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିଲାସଂ କୁରୁମାନା ଭଣନ୍ତୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ତଦେୱ ସଦ୍ଦହନ୍ତା ରୁକ୍ଖମୂଲୌମଙ୍ଗଲେଣାଦୀସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତମେୱ ୱଚନଂ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତା ତଦନୁରୂପଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣନ୍ତା ''ଅହଂ କମ୍ମୱାଚାକୁସଲୋ''ତି ୱତ୍ୱା ବାଲଜନେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତେସଂ ତେସଂ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖାନଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଭଣନ୍ତି, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତି, ସାସନଂ ଓସକ୍କାପେନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଅଥାପରେପି ଭିକ୍ଖୂ ଗାମକାୱାସାଦୀସୁ ୱସନ୍ତା ପଣ୍ଡିତାନଂ ସନ୍ତିକେ ଅପଯିରୁପାସମାନା ୱତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତିମ୍ପି ୱତ୍ଥୁୱିପତ୍ତିମ୍ପି ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାୱନସୀମପରିସସମ୍ପତ୍ତିମ୍ପି ୱିପତ୍ତିମ୍ପି ତଥତୋ ଅଜାନନ୍ତା ବହୱୋ ସିସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତା ପରିସଂ ୱଡ୍ଢାପେନ୍ତି, ତେପି ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ଓସକ୍କାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଆଣଂ କରୋନ୍ତେହି ଲଜ୍ଜୀପେସଲେହି ବହୁସ୍ସୁତେହି ସିକ୍ଖାକାମେହି ସପ୍ପୁରିସଭିକ୍ଖୂହି ଏୱରୂପାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସହାଯକେହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭକେହି ଏକସମ୍ଭୋଗସଂୱାସକରେହି ନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୂ –

''ଚ-କାରନ୍ତଂ ସ-କାରନ୍ତଂ, ତ-କାରନ୍ତସମଂ ୱଦେ;

ଞ-କାରନ୍ତଂ ଲ-କାରନ୍ତଂ, ନ-କାରନ୍ତସମଂ ୱଦେ''ତି। –

ଇମଂ ସିଲୋକଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସରଣଗମନେପି ''ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ପାଠଂ ''ବୁଦ୍ଦଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ପଠନ୍ତି। କମ୍ମୱାଚାଯମ୍ପି ''ପଠମଂ ଉପଜ୍ଝଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋ''ତିଆଦିପାଠଂ ''ପଠମଂ ଉପଜ୍ଜଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋ''ତିଆଦିନା ପଠନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଯୁତ୍ତିତୋପି ଆଗମତୋପି କାରଣଂ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ।

ତତ୍ରାଯଂ ଯୁତ୍ତିଚିନ୍ତା – ''ଚ-କାରନ୍ତଂ ସ-କାରନ୍ତଂ, ତ-କାରନ୍ତସମଂ ୱଦେ''ତି ଏତ୍ଥ ଚ-କାରୋ ତାଲୁଜୋ, ତ-କାରୋ ଦନ୍ତଜୋ, ଏୱମେତେ ଅକ୍ଖରା ଠାନତୋପି ଅସମାନା। ଚ-କାରୋ ଜିୱ୍ହାମଜ୍ଝକରଣୋ, ତ-କାରୋ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗକରଣୋ, ଏୱଂ କରଣତୋପି ଅସମାନା। ଚ-କାରୋ ଦୁତିଯୱଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନୋ, ତ-କାରୋ ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନୋ, ଏୱଂ ୱଗ୍ଗତୋପି ଅସମାନା। ସଂଯୋଗକ୍ଖରୱସେନ ନ ପୁବ୍ବକ୍ଖରା ସୁତିଂ ଲଭନ୍ତା ସରୱିସେସଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ତେନେୱ ଚ-କାରେନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥକାରାଚରିଯା ''ସଂଯୋଗେ ପରେ ରସ୍ସତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ''ସଂଯୋଗପୁବ୍ବା ଏ-କାରୋ-କାରା ରସ୍ସାଇୱ ୱତ୍ତବ୍ବା''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କଥଂ ଅସମାନଟ୍ଠାନିକେନ ଅସମାନକରଣେନ ଅସମାନୱଗ୍ଗେନ ସଂଯୋଗକ୍ଖରେନ ଲଦ୍ଧସୁତିକା ଅକ୍ଖରା ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ଅସମାନଟ୍ଠାନିକେନ ଅସମାନକରଣେନ ଅସମାନୱଗ୍ଗେନ ସଂଯୋଗକ୍ଖରେନ ଲଦ୍ଧସମାନସୁତିକା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେ ଅକ୍ଖରା ଅସମାନଟ୍ଠାନିକା ଅସମାନକରଣା ଅସମାନୱଗ୍ଗାୱ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅନାସନ୍ନଟ୍ଠାନିକା ଅନାସନ୍ନକରଣା ଅନାସନ୍ନୱଗ୍ଗା ଚ ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚ ୱୀଣଂ ୱାଦେନ୍ତାନଂ ଦୂରେ ତନ୍ତିସ୍ସରେନ ତତୋ ଦୂରେ ତନ୍ତିସ୍ସରୋ ଅସମାନୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଦୂରଟ୍ଠାନିକେନ ଅକ୍ଖରେନ ଦୂରକରଣେନ ତତୋ ଦୂରଟ୍ଠାନିକୋ ଦୂରକରଣୋ ସମାନସୁତିକୋ କଥଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ୱଗ୍ଗକ୍ଖରାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଙ୍କରୱସେନ ଅସମାନସୁତିୱସେନ ପୱତ୍ତନତୋ ''ୱଗ୍ଗନ୍ତଂ ୱା ୱଗ୍ଗେ''ତି ସୁତ୍ତେ ନିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ୱଗ୍ଗନ୍ତକରଣେ ସତି ଅଞ୍ଞୱଗ୍ଗସ୍ମିଂ ପରେ ଅଞ୍ଞୱଗ୍ଗନ୍ତଂ ନ ପାପୁଣାତି, ''ୱଗ୍ଗେ ଘୋସାଘୋସାନଂ

ତତିଯପଠମା’’ତି ସୁତ୍ତେନ ଚ ଅସଦିସଦ୍ୱେଭାୱକରଣେ ଅଞ୍ଞୱଗ୍ଗେ ଅଞ୍ଞୱଗ୍ଗଦ୍ୱେଭାୱୋ ନ ହୋତି।

ଯଦି ଚ ଚ-କାରନ୍ତକ୍ଖରୋ ତ-କାରନ୍ତକ୍ଖରେନ ସମାନସୁତିକୋ ସିଯା, ଏୱଂ ସତି କିଂ ଚ-କାରନ୍ତକ୍ଖରଲେଖନେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ତ-କାରନ୍ତମେୱ ଲିଖେୟ୍ୟ, ତଥା ପନ ଅଲିଖିତ୍ୱା ପଯୋଗାନୁରୂପଂ ପଠମକ୍ଖରସ୍ସ ସଦିସଦ୍ୱେଭାୱଟ୍ଠାନେ ‘‘କଚ୍ଚୋ କଚ୍ଚାଯନୋ’’ତି, ଅସଦିସଦ୍ୱେଭାୱଟ୍ଠାନେ ‘‘ୱଚ୍ଛୋ ୱଚ୍ଛାଯନୋ’’ତି ତତିଯକ୍ଖରସ୍ସ ସଦିସଦ୍ୱେଭାୱଟ୍ଠାନେ ‘‘ମଜ୍ଜଂ ସମ୍ମଜ୍ଜ’’ନ୍ତି, ଅସଦିସଦ୍ୱେଭାୱଟ୍ଠାନେ ‘‘ଉପଜ୍ଝା ଉପଜ୍ଝାଯୋ’’ତି ସମାନଟ୍ଠାନସମାନକରଣସମାନୱଗ୍ଗକ୍ଖରାନମେୱ ଦ୍ୱେଭାୱୋ ଲିଖୀଯତି, ନୋ ଇତରେସଂ, ତସ୍ମା ପଯୋଗାନୁରୂପଂ ଚ-କାରନ୍ତ ଜ-କାରନ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ସକୱଗ୍ଗସୁତିୱସେନେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞୱଗ୍ଗସୁତିୱସେନ। ସ-କାରନ୍ତେ ପନ ସ-କାରସ୍ସ ତ-କାରେନ ସମାନଟ୍ଠାନିକତ୍ତା ସମାନକରଣତ୍ତା ଚ ୱଗ୍ଗଅୱଗ୍ଗୱସେନ ଭିନ୍ନେପି ଅୱଗ୍ଗକ୍ଖରାନଂ ୱଗ୍ଗକ୍ଖରେହି ସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ଅୱଗ୍ଗକ୍ଖରାନଂ ୱଗ୍ଗକ୍ଖରାନଂ ୱିଯ ୱିସୁଂ ସୁତିଯା ଅଭାୱତୋ ଚ ସ-କାରନ୍ତସ୍ସ ତ-କାରନ୍ତଭଣନଂ ଯୁତ୍ତଂ ସିଯା। ସ-କାରୋପି ହି ଦନ୍ତଜୋ, ତ-କାରୋପି, ସ-କାରୋପି ଜିୱ୍ହଗ୍ଗକରଣୋ, ତ-କାରୋପି , ତସ୍ମା ସମାନଟ୍ଠାନିକାନଂ ସମାନକରଣାନଂ ଅକ୍ଖରାନଂ ସମାନସୁତିଭାୱୋ ଯୁତ୍ତୋ। ଞ-କାରନ୍ତ ଲ-କାରନ୍ତାନଂ ନ-କାରନ୍ତଭଣନେପି ଇମିନା ନଯେନ ଞ-କାରନ୍ତ ନ-କାରନ୍ତାନଂ ଅସମାନସୁତିଭାୱୋ ଲ-କାରନ୍ତ ନ-କାରନ୍ତାନଂ ସମାନସୁତିଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତିଚିନ୍ତା।

ଆଗମଚିନ୍ତା ପନ ଏୱଂ କାତବ୍ବା –

‘‘ଚ-କାରନ୍ତଂ ସ-କାରନ୍ତଂ, ତ-କାରନ୍ତସମଂ ୱଦେ;

ଞ-କାରନ୍ତଂ ଲ-କାରନ୍ତଂ, ନ-କାରନ୍ତସମଂ ୱଦେ’’ତି। –

ଅଯଂ ସିଲୋକୋ କୁତୋ ପଭୱୋ, କତ୍ଥ ଆଗତୋ, କେନ କାରିତୋତି? ତତ୍ଥ କୁତୋ ପଭୱୋତି ଭଗୱନ୍ତସ୍ମା ୱା ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱା ପଭୱୋ। କତ୍ଥ ଆଗତୋତି ୱିନଯେ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱା ଅଭିଧମ୍ମେ ୱା ପାଠଇଯଂ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱା ଟୀକାଦୀସୁ ୱା ଆଗତୋ। କେନ କାରିତୋତି ନେତ୍ତିନିରୁତ୍ତିପେଟକୋପଦେସକଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣକାରକେନ ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରେନ ୱା ମୁଖମତ୍ତଦୀପନିକାରକେନ ୱଜିରବୁଦ୍ଧାଚରିଯେନ ୱା ପଦରୂପସିଦ୍ଧିକାରକେନ ବୁଦ୍ଧପିଯାଚରିଯେନ ୱା ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣକାରକେନ ଅଗ୍ଗୱଂସାଚରିଯେନ ୱା ତଦଞ୍ଞସଦ୍ଦକାରକେହି ମହାଥେରେହି ୱା କାରିତୋତି ଏୱଂ ଆଗମଚିନ୍ତାଯଂ ସତି ଅଯଂ ସିଲୋକୋ ଭଗୱନ୍ତସ୍ମା ପଭୱୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱାତି ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ‘‘ୱିନଯେ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱା ଅଭିଧମ୍ମେ ୱା ପାଠଇଯଂ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱା ଟୀକାସୁ ୱା ଆଗତୋ’’ତି ହି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। କଚ୍ଚାଯନାଚରିଯାଦୀହି ସଦ୍ଦସତ୍ଥକାରକେହି ଆଚରିଯେହି କତୋତିପି ନ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅପ୍ପାଟିହୀରକତଂ ଇଦଂ ୱଚନଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଏୱଂ ପନ ମଯଂ ଚିନ୍ତଯିମ୍ହା – ରାମଞ୍ଞଦେସେ କିର ସକଭାସାଯଂ ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତା ନ ସନ୍ତି , ତେନେୱ ରାମଞ୍ଞଦେସିଯା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସଚ୍ଚ’’ଇତି ଇମଂ ପାଠଂ ୱଦନ୍ତା ‘‘ସତ୍ତ’’ଇତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ପଞ୍ଚଙ୍ଗ’’ଇତି ପାଠଂ ୱଦନ୍ତା ‘‘ପନ୍ତଙ୍ଗ’’ଇତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯେ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତଂ ଯଥାପାଠଂ ୱତ୍ତୁମସକ୍କୋନ୍ତେହି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସକଭାସାନୁରୂପତୋ ଅଯଂ ସିଲୋକୋ କାରିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ମରମ୍ମଭାସାଯ ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତପଦାନଂ ସୁତିୱିସେସୱସେନ ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞାଯନତୋ ମରମ୍ମଦେସିଯା ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ସିଲୋକଂ ଅନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ପଠମଂ ଉପଟ୍ଠଂ ଗାହାପେତବ୍ବୋ’’ତି ୱା ‘‘ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ୱା ୱତ୍ତୁଂ ନ ଅରହନ୍ତି। ରାମଞ୍ଞଦେସିଯାପି ସକଭାସାଯ ୱିସୁଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତପଦଂ ସକଭାସାକଥନକାଲେଯେୱ ଭାସାନୁରୂପଂ ତ-କାରନ୍ତ ନ-କାରନ୍ତଭାୱେନ କଥେତବ୍ବଂ, ମାଗଧଭାସାକଥନକାଲେ ପନ ମାଗଧଭାସାଯ ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତପଦାନଂ ୱିସୁଂ ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ମାଗଧଭାସାନୁରୂପଂ ଚ-କାରନ୍ତ ଞ-କାରନ୍ତପଦାନଂ ୱିସୁଂ ସୁତିୱସେନ ଯଥାପାଠମେୱ କଥେତବ୍ବାନୀତି ନୋ ମତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଆଗମଚିନ୍ତା।

ଜିନସାସନମାରବ୍ଭ, କଥାଯଂ କଥିତା ମଯା;

ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଂ ଚିନ୍ତଯନ୍ତୁ, ପଣ୍ଡିତା ଜିନସାୱକା।

ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଂ ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱା, ଯୁତ୍ତଞ୍ଚେ ଧାରଯନ୍ତୁ ତଂ;

ଅଯୁତ୍ତଞ୍ଚେ ପଜହନ୍ତୁ, ମାନଦୋସୱିୱଜ୍ଜିତାତି।

୨୫୪। ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସଂ କମ୍ମାନଂ ଠାନପ୍ପଭେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତମାନି ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥମେୱ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ। ‘‘ଏତରହି ସଚେପି ସାମଣେରୋ’’ତିଆଦୀସୁ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅୱଣ୍ଣଭାସନମ୍ପି ଅକପ୍ପିୟାଦିଂ କପ୍ପିୟାଦିଭାୱେନ ଦୀପନମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିୟଂୟେୱ ପୱିସତି, ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ତଂ ଲଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତବ୍ବୋ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଏସେୱ ନୟୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋତି ବୁଦ୍ଧୱଚନାଧିପ୍ପାୟଂ ୱିପରୀତତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ସୋ ଏୱ ‘‘ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। କେଚି ପନ ‘‘ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ୟୁତ୍ତଂ। ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଗାହସ୍ସ ସାମଣେରାନଂ ଲିଙ୍ଗନାସନାୟ କାରଣତ୍ତେନ ହେଟ୍ଠା ଅଟ୍ଠକଥାୟମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ଚ ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନାୟ ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। କାୟସମ୍ଭୋଗସାମଗ୍ଗୀତି ସହସେୟ୍ୟପଟିଗ୍ଗହଣାଦି। ସୋରତତୋତି ସୁଭେ ରତୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଓରତୋତି ୱା ସୋରତୋ। ନିୱାତୱୁତ୍ତୀତି ନୀଚୱୁତ୍ତି।

ତସ୍ସାପି ଦାତବ୍ବୋତି ୱିଜ୍ଜମାନଂ ମୁଖରାଦିଭାୱଂ ନିସ୍ସାୟ ଅପ୍ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ପଟିଞ୍ଞଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି ଆପତ୍ତିଂ ଅନାରୋପେତ୍ୱାପି ଦେସିତାୟପି ଆପତ୍ତିୟା ଖୁଂସନାଦିତୋ ଅନୋରମନ୍ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋୱ। ଓରମନ୍ତସ୍ସ ପନ ଖମାପେନ୍ତସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବୋ। ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡସ୍ସ ଦାନନ୍ତି ଖରଦଣ୍ଡସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠଦଣ୍ଡସ୍ସ ଦାନଂ। ତଜ୍ଜନୀୟାଦିକମ୍ମେ ହି କତେ ଓୱାଦାନୁସାସନିପ୍ପଦାନପଟିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି, ଦିନ୍ନବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡେ ପନ ତସ୍ମିଂ ସଦ୍ଧିଂ ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମାଦିକତେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ନେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ଆଲାପସଲ୍ଲାପମତ୍ତସ୍ସପି ନ-କାରେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ତଞ୍ହି ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଓଲୋକନମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିୱଜ୍ଜେତବ୍ବଂ ନିମ୍ମଦନକରଣତ୍ଥମେୱ ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ତେନେୱ ଛନ୍ନତ୍ଥେରୋପି ଉକ୍ଖେପନୀୟାଦିକମ୍ମକତୋପି ଅଭାୟିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡେ ଦିନ୍ନେ ‘‘ସଙ୍ଘେନାହଂ ସବ୍ବଥା ୱିୱଜ୍ଜିତୋ’’ତି ମୁଚ୍ଛିତୋ ପପତି। ୟୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡକତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଞତ୍ୱା ସଂସଟ୍ଠୋ ଅୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହରତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୱିଧାନସ୍ସ ନିରତ୍ଥକତାପସଙ୍ଗତୋ। ତେନାତି ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡକତେନ। ୟଥା ତଜ୍ଜନୀୟାଦିକମ୍ମକତେହି, ଏୱମେୱ ତତୋ ଅଧିକମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ଆରାଧେନ୍ତେନ ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ‘‘ସୋରତୋ ନିୱାତୱୁତ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ସରୂପତୋ ଦସ୍ସିତମେୱ। ତେନାହ ‘‘ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତ୍ୱା ଖମାପେନ୍ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତବ୍ବୋ’’ତି। ପଟିସଙ୍ଖାତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ, ଞାଣେନ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା।

ୟଂ ତଂ ଭଗୱତା ଅୱନ୍ଦିୟକମ୍ମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ୱିସେସତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ’’ତିଆଦି ପାଳିଉଦ୍ଧଟାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ସ ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଂ ହୋତୀତି ଅପଲୋକନକମ୍ମସାମଞ୍ଞସ୍ସ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ୱିସେସବ୍ୟତିରେକେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ତଦଞ୍ଞତ୍ଥ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସେସନିସ୍ସିତଂ ୱିୟ ୱୋହରୀୟତି। ‘‘କମ୍ମଞ୍ଞେୱ ଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଓସାରଣାଦିୱସେନ ଗହିତାୱସେସାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୱସେନ ଗହିତତ୍ତା ‘‘କମ୍ମଞ୍ଞେୱ ଲକ୍ଖଣମସ୍ସାତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତି ନିବ୍ବଚନଂ ଦସ୍ସେତି, ଇଦଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତାୱସେସାନଂ କମ୍ମାନଂ ନିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମାୟତନାଦୀନି ୱିୟ ୱୁତ୍ତାୱସେସଖନ୍ଧାୟତନାନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପାଳିମୁତ୍ତକୋପି କମ୍ମଲକ୍ଖଣୱିନିଚ୍ଛୟୋ’’ତିଆଦି। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଉପରି ଞତ୍ତିକମ୍ମାଦୀସୁପି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିୱାର ୩।୪୯୫-୪୯୬) ପନ ‘‘କମ୍ମମେୱ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ। ଓସାରଣନିସ୍ସାରଣଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାଦୟୋ ୱିୟ କମ୍ମଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମଂ ନ ଲଭତି, କମ୍ମମେୱ ହୁତ୍ୱା ଉପଲକ୍ଖୀୟତୀତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପରିୱାର ୪୯୫-୪୯୬) ପନ ‘‘ଇମସ୍ସ ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଂ ହୋତୀତି ଏୱମ୍ପି ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମଞ୍ଞେୱ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ। ଓସାରଣନିସ୍ସାରଣଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାଦୟୋ ୱିୟ କମ୍ମଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମଂ ନ ଲଭତି, କମ୍ମମେୱ ହୁତ୍ୱା ଉପଲକ୍ଖୀୟତୀତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ୱିୟ। ହେତୁପଚ୍ଚୟାଦିଲକ୍ଖଣୱିମୁତ୍ତୋ ହି ସବ୍ବୋ ପଚ୍ଚୟୱିସେସୋ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗୟ୍ହତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ କରଣନ୍ତି ଅୱନ୍ଦିୟକମ୍ମସ୍ସ କରଣୱିଧାନଂ। ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋତି, ଇମିନା ୱନ୍ଦନ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘେନ କତଂ କତିକଂ ଞତ୍ୱା ମଦ୍ଦନଂ ୱିୟ ହି ସଙ୍ଘସମ୍ମୁତିଂ ଅନାଦରେନ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏୱ ହୋତି।

୨୫୫।ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସପି ପନେତଂ ଲବ୍ଭତିୟେୱାତି ଅୱନ୍ଦିୟକମ୍ମସ୍ସ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତେନ ଗହିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସପି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ଲବ୍ଭତି ଏୱ। ସଲାକଦାନଟ୍ଠାନଂ ସଲାକଗ୍ଗଂ ନାମ, ୟାଗୁଭତ୍ତାନଂ ଭାଜନଟ୍ଠାନାନି ୟାଗଗ୍ଗଭତ୍ତଗ୍ଗାନି ନାମ। ଏତେସୁପି ହି ଠାନେସୁ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥେ ୱିୟ ସନ୍ନିପତିତୋ, କମ୍ମଞ୍ଚ ୱଗ୍ଗକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ‘‘ମୟମେତଂ ନ ଜାନିମ୍ହା’’ତି ପଚ୍ଛା ଖୀୟନ୍ତାପି ନ ହୋନ୍ତି, ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ପନ କତେ ଖୀୟନ୍ତି। ସଙ୍ଘିକପଚ୍ଚୟଞ୍ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରାଦୀନଂ ଦାତୁଂ ଅପଲୋକେନ୍ତେହି ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଅନୁମତିଂ ଗହେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ। ୟୋ ପନ ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମିକଂ ଅପଲୋକନଂ ପଟିବାହତି, ତଂ ଉପାୟେନ ବହିଉପଚାରସୀମଗତଂ ୱା କତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ୱା ପୱିସିତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଦସ୍ସେତି, ତଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆହ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଂ’’ଇଚ୍ଚାଦି। ୟଦି ଅପଲୋକେତ୍ୱାୱ ଚୀୱରଂ ଦାତବ୍ବଂ, କିଂ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକସମ୍ମୁତିୟାତି ଆହ ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକେନ ପନା’’ତିଆଦି। ନାଳି ୱା ଉପଡ୍ଢନାଳି ୱାତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବସ୍ସ ପମାଣଦସ୍ସନଂ। ତେନ ୟାପନମତ୍ତମେୱ ଅପଲୋକେତବ୍ବଂ, ନ ଅଧିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଏକଦିୱସଂୟେୱ ୱାତିଆଦି ଦସୱୀସତିଦିୱସାନଂ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେୟେୱ ଦାତବ୍ବପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନଂ। ତେନ ‘‘ଯାୱଜୀୱ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଯାୱରୋଗା ୱୁଟ୍ଠହତୀ’’ତି ୱା ଏୱଂ ଅପଲୋକେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଣପଲିବୋଧନ୍ତି ଇଣୱନ୍ତୁଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଞ୍ଚ ଇଣାଯିକେହି ପଲିବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଲଜ୍ଜୀପେସଲସ୍ସ ସାସନୁପକାରକସ୍ସ ପମାଣଯୁତ୍ତମେୱ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ନିୟମେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ, ନ ପନ ସହସ୍ସଂ ୱା ସତସହସ୍ସଂ ୱା ମହାଇଣଂ। ତାଦିସଞ୍ଚି ଭିକ୍ଖାଚରିଯୱତ୍ତେନ ସବ୍ବେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତାଦିସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ।

‘‘ଛତ୍ତଂ ୱା ୱେଦିକଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱେଦିକାତି ଚେତିଯସ୍ସ ଉପରି ଚତୁରସ୍ସଚଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଛତ୍ତନ୍ତି ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ୱଲଯାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତୋ ଅଗ୍ଗଚଯୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିୱାର ୩।୪୯୫-୪୯୬) ୱୁତ୍ତଂ। ଚେତିଯସ୍ସ ଉପନିକ୍ଖେପତୋତି ଚେତିଯସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗନତ୍ଥାଯ ୱଡ୍ଢିଯା ପଯୋଜେତ୍ୱା କପ୍ପିଯକାରକେହି ଠପିତୱତ୍ଥୁତୋ। ସଙ୍ଘିକେନପୀତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦତୋ ପଚ୍ଚଯଦାଯକେହି ଚତୁପଚ୍ଚଯତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁନାପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ମହାଦାନଂ ଦଦନ୍ତେହିପି କରିଯମାନଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ୱିଯ କାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଭୋଗପହୋନକଂ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଧିକଂ ପନ ଗହେତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଉପୋସଥଦିୱସେତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦିୱସେପି କତଂ ସୁକତମେୱ ହୋତି। କରୋନ୍ତେନ ‘‘ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ…ପେ… ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ମଯ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏୱଂ କତିକା କାତବ୍ବା। ତଥା ଦ୍ୱୀହି ତୀହିପି ‘‘ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱଚନମେୱ ହେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ତେସମ୍ପୀତି ରୁକ୍ଖାନଂ। ସା ଏୱ କତିକାତି ୱିସୁଂ କତିକା ନ କାତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେସନ୍ତି ରୁକ୍ଖାନଂ, ସଙ୍ଘୋ ସାମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପୁରିମୱିହାରେତି ପୁରିମେ ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ କତକତିକେ ୱିହାରେ। ପରିୱେଣାନି କତ୍ୱା ଜଗ୍ଗନ୍ତୀତି ଯତ୍ଥ ଅରକ୍ଖିଯମାନେ ଫଲାଫଲାନି ରୁକ୍ଖା ଚ ୱିନସ୍ସନ୍ତି, ତାଦିସଂ ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘସ୍ସ କତିକା ନ ପୱତ୍ତତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯେହି ପନ ରୁକ୍ଖବୀଜାନି ରୋପେତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିଜଗ୍ଗିତା, ତେପି ଦସମଭାଗଂ ଦତ୍ୱା ରୋପକେହେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି। ତେହୀତି ଜଗ୍ଗିତେହି।

ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ। ମୂଲେତିଆଦିକାଲେ, ପୁବ୍ବେତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୀଘା କତିକାତି ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲା ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ କତିକା। ନିକ୍କୁକ୍କୁଚ୍ଚେନାତି ‘‘ଅଭାଜିତମିଦ’’ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖୀଯନମତ୍ତମେୱ ତନ୍ତି ତେନ ଖୀଯନେନ ବହୁଂ ଖାଦନ୍ତାନଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି ଅତ୍ତନୋ ପରିଭୋଗପ୍ପମାଣସ୍ସେୱ ଗହିତତ୍ତା, ଖୀଯନ୍ତେପି ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକଂ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଗଣ୍ହଥାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ତଥା ୱୁତ୍ତେ ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନା ଦିନ୍ନଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱସମ୍ଭୱୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଉପଡ୍ଢଭାଗୋତି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଟିୱୀସତୋ ଉପଡ୍ଢଭାଗୋ, ଦେନ୍ତେନ ଚ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଦାତୁଂ ସଙ୍ଘୋ ଅନୁଞ୍ଞାସୀ’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତ୍ୱା ଯଥା ତେ ସଙ୍ଘେ ଏୱ ପସୀଦନ୍ତି, ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନାତି ଗିଲାନଗମିକିସ୍ସରାଦୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଦେନ୍ତେନ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ଅନନୁଞ୍ଞାତପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପନ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନପି ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ସଙ୍ଘିକମେୱ ଯଥାକତିକାଯ ଦାପେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ପଚ୍ଚଯଦାଯକାଦଯୋ ସଯମେୱ ୱିସ୍ସାସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନ ୱାରେତବ୍ବା, ‘‘ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବଂ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ‘‘କୁଦ୍ଧୋ ହି ସୋ ରୁକ୍ଖେପି ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟା’’ତିଆଦିନା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ କାରଣଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱ, ତେହି କତଅନତ୍ଥାଭାୱେପି କାରୁଞ୍ଞେନ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦି ପନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଗରୁଭଣ୍ଡତ୍ତା…ପେ… ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଜୀୱରୁକ୍ଖାନଂ ଆରାମଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ଦାରୂନଞ୍ଚ ଗେହସମ୍ଭାରାନୁପଗତତ୍ତା ‘‘ସବ୍ବଂ ତ୍ୱମେୱ ଗଣ୍ହାତି ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅକତାୱାସଂ ୱା କତ୍ୱାତି ପୁବ୍ବେ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ ସେନାସନଂ କତ୍ୱା। ଜଗ୍ଗିତକାଲେତି ଫଲୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ। ଜଗ୍ଗନକାଲେତି ଜଗ୍ଗିତୁଂ ଆରଦ୍ଧକାଲେ।

୨୫୬।ଞତ୍ତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଭେଦେତି ଞତ୍ତିକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଭେଦେ।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ତେତ୍ତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୩୪। ପକିଣ୍ଣକୱିନିଛୟକଥା

ଏୱଂ କମ୍ମାକମ୍ମୱିନିଛୟକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପକିଣ୍ଣକୱିନିଛୟକଥଂ କଥେତୁଂ ‘‘ଇଦାନି ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱେଦିତଵ୍ବା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପକାରେନ କିଣ୍ଣାତି ପକିଣ୍ଣା, ଦିୱାସେୟ୍ୟାଦି କଥା ୱିଯ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅୱୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ପରିଚ୍ଛେଦେ କରଣୱସେନ ପୱତ୍ତା ଗଣଭୋଜନକଥାଦଯୋ। ପକିଣ୍ଣକା ସକତ୍ଥେ କ-ପଚ୍ଚଯୱସେନ।

ତତ୍ରାଯଂ ପକିଣ୍ଣକମାତିକା –

ଗଣଭୋଜନକଥା ଚ, ପରମ୍ପରା ଚ ଭୋଜନା;

ଅନାପୁଚ୍ଛା ପଂସୁକୂଲଂ, ତତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଂ।

ପଟିଭାନଚିତ୍ତଂ ୱିପ୍ପ-କତଭୋଜନମେୱ ଚ;

ଉଦ୍ଦିସନ୍ତୁଦ୍ଦିସାପେନ୍ତା, ତିୱସ୍ସନ୍ତରିକା ତଥା।

ଦୀଘାସନଂ ଗିଲାନୁପ-ଟ୍ଠାନଂ ମରଣୱଣ୍ଣକଂ;

ଅତ୍ତପାତନମପ୍ପଚ୍ଚ-ୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ତଥା।

ଦୱାଯ ସିଲାୱିଜ୍ଝନଂ, ଦାଯାଠଇମ୍ପନକଂ ତଥା;

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲାଭତଂ, ଗୋପକଦାନମେୱ ଚ।

ଧମ୍ମିକାଯାଚନା ଚେୱ, ଉଚ୍ଚାରାଦୀନ ଛଡ୍ଡନଂ;

ନ୍ହାନେ ରୁକ୍ଖଘଂସନାନି, ୱଲିକାଦୀନ ଧାରଣଂ।

ଦୀଘକେସା ଆଦାସାଦି, ନଚ୍ଚାଦ୍ଯଙ୍ଗଚ୍ଛେଦାଦି ଚ;

ପତ୍ତୋ ସଙ୍ଘପଂସୁକୂଲଂ, ପରିସ୍ସାୱନ ନଗ୍ଗିଯଂ।

ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫଂ ଆସିତ୍ତକଂ, ମଢଓରିକେକଭାଜନଂ;

ଚେଲପତି ପାଦଘଂସୀ, ବୀଜନୀ ଛତ୍ତମେୱ ଚ।

ନଖାଲୋମା କାଯବନ୍ଧା, ନିୱାସନପାରୁପନା;

କାଜ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଞ୍ଚେୱ, ରୁକ୍ଖାରୋହନକମ୍ପି ଚ।

ଛନ୍ଦାରୋପା ଲୋକାଯତା, ଖିପିତଂ ଲସୁଣଂ ତଥା;

ନ ଅକ୍କମିତଵ୍ବାଦୀନି, ଅୱନ୍ଦିଯା ଚ ୱନ୍ଦିଯା।

ୱନ୍ଦନାକାରକଥା ଚ, ଆସନ୍ଦାଦିକଥାପି ଚ;

ଉଚ୍ଚାସନମହାସନଂ, ପାସାଦପରିଭୋଗକଂ।

ଉପାହନଂ ଯାନଞ୍ଚେୱ, ଚୀୱରଂ ଛିନ୍ନଚୀୱରଂ;

ଅକପ୍ପିୟଚୀୱରଞ୍ଚ, ଚୀୱରସ୍ସ ୱିଚାରଣା।

ଦଣ୍ଡକଥିନକଞ୍ଚେୱ, ଗହପତିଚୀୱରଂ ତଥା;

ଛଚୀୱରଂ ରଜନାଦି, ଅତିରେକଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ।

ଅଟ୍ଠୱରଂ ନିସୀଦନଂ, ଅଧମ୍ମକମ୍ମମେୱ ଚ;

ଓକାସୋ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୋ ଚ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରକୋପି ଚ।

ଚୀୱରନିକ୍ଖେପୋ ଚେୱ, ସତ୍ଥୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ ତଥା;

ନହାପିତୋ ଦସଭାଗୋ, ପାଥେୟ୍ୟଂ ପଦେସୋପି ଚ।

ସଂସଟ୍ଠଂ ପଞ୍ଚଭେସଜ୍ଜଂ, ଦୁତିୟଂ ୱସା ମୂଲକଂ;

ପିଟ୍ଠଂ କସାୱ ପଣ୍ଣଞ୍ଚ, ଫଲଞ୍ଚ ଜତୁ ଲୋଣକଂ।

ଚୁଣ୍ଣଂ ଅମନୁସ୍ସାବାଧଂ, ଅଞ୍ଜନଂ ନତ୍ଥୁମେୱ ଚ;

ଧୂମନେତ୍ତଂ ତେଲପାକଂ, ସେଦଂ ଲୋହିତମୋଚନଂ।

ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜଂ ଗଣ୍ଡାବାଧୋ, ୱିସଞ୍ଚ ଘରଦିନ୍ନକୋ;

ଦୁଟ୍ଠଗହଣିକୋ ପଣ୍ଡୁ-ରୋଗୋ ଛୱିଦୋସୋପି ଚ।

ଅଭିସନ୍ନଦୋସକାୟୋ, ଲୋଣସୁୱୀରକୋ ତଥା;

ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥାଦିକଥା ଚ, ଉଗ୍ଗହିତପଟିଗ୍ଗହୋ।

ତତୋ ନିହତକଥା ଚ, ପୁରେଭତ୍ତପଟିଗ୍ଗହୋ;

ୱନଟ୍ଠଂ ପୋକ୍ଖରଟ୍ଠଞ୍ଚ, ତଥା ଅକତକପ୍ପତଂ।

ଯାଗୁକଥା ଗୁଳଅକଥା, ମହାପଦେସମେୱ ଚ;

ଆନିସଂସକଥା ଚେତି, ପକିଣ୍ଣକମ୍ହି ଆଗତା।

ଗଣଭୋଜନକଥା

୧। ତତ୍ଥ ଗଣିତବ୍ବୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାତବ୍ବୋତି ଗଣୋ, ଯୋ କୋଚି ସମୂହୋ, ଇଧ ପନ ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିଗଣୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଭୁଞ୍ଜିତେ ଭୋଜନଂ, ଜ୍ଝୋହରଣଭାୱସଙ୍ଖାତା ଭୋଜନକିରିୟା, ଗଣସ୍ସ ଭୋଜନଂ ଗଣଭୋଜନଂ, ତସ୍ମିଂ। ଗଣଭୋଜନେ ପାଚିତ୍ତିୟଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଜନକହେତୁମ୍ହି

ଭୁଞ୍ଜଓଚନଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯାତି ଗିଲାନାଦିସଉଓିଧଂ ସମଯଂ ଠପେତ୍ୱା। ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଓିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଉତ୍ତା ଓିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଗଣଭୋଜନଂ ଓତ୍ଥୁଓସେନେଓ ପାକଟନ୍ତି ତଂ ଅଓତ୍ୱା ''ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ଯତ୍ଥ...ପେ... ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ନିମନ୍ତନଓସେନେଓସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ଗଣଭୋଜନଂ ଓୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚି ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଓତ୍ଥୁଅନୁରୂପମ୍ପି ସିଯାତି ''ପଦଭାଜନେ ଓୁତ୍ତନଯେନେଓ ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତୀ''ତି କେସଞ୍ଚି ଆସଙ୍କା ଭଓେଯ୍ଯାତି ତନ୍ନିଓତ୍ତନତ୍ଥଂ ''ଗଣଭୋଜନଂ ଦ୍ୱୀହି ଆକାରେହି ପସଓତୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତା ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତି ନାମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଅମ୍ହାକଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଭତ୍ତଂ ଦେହୀ''ତି ଓା ଓିଞ୍ଞାପେଯ୍ଯୁ''ନ୍ତି ଓଚନତୋ, ହେଟ୍ଠା ''ତ୍ୱଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭତ୍ତଂ ଦେହି, ତ୍ୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଏଓଂ ଓିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା''ତି ଓଚନତୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଅଞ୍ଞେନ ଓିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତିଯେଓାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଓଂ ଓିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପସଓତୀତି ଏତ୍ଥ ଓିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସତି ଗଣନ୍ତସ୍ସ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଗହଣେ ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି, ଓିସୁଂ ଗହଣେ ପଣୀତଭୋଜନସୂପୋଦନଓିଞ୍ଞତ୍ତୀହି ଆପତ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବା।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ଭୋଜନଂ ଗଣ୍ହଥାତି ଓୁତ୍ତେପି ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତିଯେଓା''ତି ଓଦନ୍ତି। ''ହେଟ୍ଠା ଅଦ୍ଧାନଗମନଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ନାଓାଭିରୁହନଓତ୍ଥୁସ୍ମିଞ୍ଚ 'ଇଧେଓ, ଭନ୍ତେ, ଭୁଞ୍ଜଥା'ତି ଓୁତ୍ତେ ଯସ୍ମା କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ, ତସ୍ମା 'ଭୁଞ୍ଜଥା'ତି ଓୁତ୍ତେପି ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତିଯେଓା''ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଓୁତ୍ତଂ। ''ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତୀ''ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ''ଓଦନଂ ଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଓା ''ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଓା ଭୋଜନନାମଂ ଗହେତ୍ୱାଓ ଓୁତ୍ତେ ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ''ଇଧେଓ, ଭନ୍ତେ, ଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଏତ୍ଥାପି ''ଓଦନ''ନ୍ତି ଓା ''ଭତ୍ତ''ନ୍ତି ଓା ଓତ୍ୱାଓ ତେ ଏଓଂ ନିମନ୍ତେସୁନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଗଣଓସେନ ଓା ନିମନ୍ତିତତ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅପକତଞ୍ଞୁତାଯ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୂତି ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ଓୀମଂସିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି॰ ଓି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨.୨୧୭-୨୧୮) ପନ ''ଯେନ କେନଚି ଓେଓଚନେନାତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା 'ଭୋଜନଂ ଗଣ୍ହଥା'ତିଆଦିସାମଞ୍ଞନାମେନପି ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତି। ଯଂ ପନ ପାଠିଯଂ ଅଦ୍ଧାନଗମନାଦିଓତ୍ଥୂସୁ 'ଇଧେଓ ଭୁଞ୍ଜଥା'ତି ଓୁତ୍ତଓଚନସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନଂ, ତମ୍ପି ଓଦନାଦିନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଏଓ କତନ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ।

କୁରୁନ୍ଦୀଓଚନେ ଓିଚାରେତୀତି ପଞ୍ଚଖଣ୍ଡାଦିଓସେନ ସଂଓିଦହତି। ଘଟ୍ଟେତୀତି ଅନୁଓାତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ, ଦଣ୍ଡକେନ ଓା ଘଟ୍ଟେତି। ସୁତ୍ତଂ କରୋତୀତି ସୁତ୍ତଂ ଓଟ୍ଟେତି। ଓଲେତୀତି ଦଣ୍ଡକେ ଓା ହତ୍ଥେ ଓା ଆଓଟ୍ଟେତି। ''ଅଭିନଓସ୍ସେଓ ଚୀଓରସ୍ସ କରଣଂ ଇଧ ଚୀଓରକମ୍ମଂ ନାମ, ପୁରାଣଚୀଓରେ ସୂଚିକମ୍ମଂ ଚୀଓରକମ୍ମଂ ନାମ ନ ହୋତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି॰ ଓି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨.୨୧୭-୨୧୮) ପନ ''ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟନ୍ତି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ୱାଧିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା କରଣଚୀଓରଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ। ଠପେତୀତି ଏକଂ ଅନ୍ତଂ ଚୀଓରେ ବନ୍ଧନଓସେନ ଠପେତି। ପଚ୍ଚାଗତଂ ସିବ୍ବତୀତି ତସ୍ସେଓ ଦୁତିଯଅନ୍ତଂ ପରିଓତ୍ତିତ୍ୱା ଆହତଂ ସିବ୍ବତି। ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ବନ୍ଧତୀତି ଚୀଓରେନ ଲଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତେନ ବନ୍ଧତି। ଘଟ୍ଟେତୀତି ପମାଣେନ ଗହେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡାଦୀହି ଘଟ୍ଟେତି। ସୁତ୍ତଂ କରୋତୀତି ସୁତ୍ତଂ ତିଗୁଣାଦିଭାଓେନ ଓଟ୍ଟେତି। ଓଲେତୀତି ଅନେକଗୁଣସୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ଓା ଚକ୍କଦଣ୍ଡେନ ଓା ଓଟ୍ଟେତି ଏକତ୍ତଂ କରୋତି। ପରିଓତ୍ତନଂ କରୋତୀତି ପରିଓତ୍ତନଦଣ୍ଡଯନ୍ତକଂ କରୋତି। ଯସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତଗୁଳଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଓେଠେନ୍ତି, ଯସ୍ମିଂ ଓା ସୁତ୍ତଗୁଳଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଓେଠଉନାଠଇକାଦୀସୁ ଠପେତ୍ୱା ପରିବ୍ଭମାପେତ୍ୱା ସୁତ୍ତକୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆକଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଓଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ଓଜିର॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨୦୯-୨୧୮) ନ ''ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ମୋଘସୁତ୍ତେନ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅନୁଓାତେ ଯଥା ଏକତଲଂ ହୋତି, ତଥା ହତ୍ଥେହି ଘଟ୍ଟେତି। ଓଲେତୀତି ଆଓଟ୍ଟେତି। ପରିଓତ୍ତନନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତପରିଓତ୍ତନଂ କରୋତି, ପଟ୍ଟଂ ସିବ୍ବନ୍ତାନଂ ସୁଖସିବ୍ବନତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟପରିଓତ୍ତନଞ୍ଚ, ନଓଚୀଓରକାରକୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ନ ଇତରୋ''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ଅନିମନ୍ତିତଚତୁତ୍ଥନ୍ତି ଅନିମନ୍ତିତୋ ଚତୁତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁଚତୁକ୍କସ୍ସ, ତଂ ଅନିମନ୍ତିତଚତୁତ୍ଥଂ। ଏଓଂ ସେସେସୁପି। ତେନାହ ''ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଚତୁକ୍କାନ''ନ୍ତି, ''ଚତୁତ୍ଥେ ଆଗତେ ନ ଯାପେନ୍ତୀତି ଓଚନତୋ ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଚତ୍ତାରୋଯେଓ ଚ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନା ଯାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନ ଓଟ୍ଟତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି। ଗଣଭୋଜନାପତ୍ତିଜନକନିମନ୍ତନଭାଓତୋ ''ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ। ସମ୍ପଓେସେତ୍ୱାତି ନିସୀଦାପେତ୍ୱା। ଗଣୋ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଗଣୋ ଆପତ୍ତିଂ ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି॰ ଓି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିଯ ୨.୨୨୦) ପନ ''ସମ୍ପଓେସେତ୍ୱାତି ତେହି ଯୋଜେତ୍ୱା। ଗଣୋ ଭିଜ୍ଜତୀତି ନିମନ୍ତିତସଙ୍ଘୋ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

''ଯତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ...ପେ... ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଇମାଯ ପାଠିଯା ସଂସନ୍ଦନତୋ ''ଇତରେସଂ ପନ ଗଣପୂରକୋ ହୋତୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଅଓିସେସେନାତି ''ଗିଲାନୋ ଓା ଚୀଓରକାରକୋ ଓା''ତି ଅଓିସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବସାଧାରଣଓଚନେନ। ତସ୍ମାତି ଅଓିସେସିତତ୍ତା।

ଅଧିଓାସେତ୍ୱା ଗତେସୂତି ଏତ୍ଥ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନାଧିଓାସନକ୍ଖଣେ ପୁବ୍ବପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଓିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପସଓନେ ପନ ଓିଞ୍ଞତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଇତରସିକ୍ଖାପଦେହି ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଭୁତ୍ୱା ଗତେସୂତି ଏତ୍ଥ ଆଗତେସୁପି ଭୋଜନକିଚ୍ଚେ ନିଟ୍ଠିତେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ତାନି ଚ ତେହି

ଏକତୋ ନ ଗହିତାନୀତି ଯେହି ଭୋଜନେହି ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି, ତାନି ଭୋଜନାନି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏକତୋ ନ ଗହିତାନି ଏକେନ ପଚ୍ଛା ଗହିତତ୍ତା। ମହାଥେରେତି ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯଥାତି ନିମନ୍ତନଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ। ଯାନୀତି କୁମ୍ମାସାଦୀନି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏକେନ ପଚ୍ଛା ଗହିତତ୍ତା ଏକତୋ ନ ଗହିତାନି। ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକେନ ପଣ୍ଡିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ…ପେ… ମୋଚେତବ୍ବାତି ଏତେନ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକେନ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନେ ସାଦିତେ ସବ୍ବେସମ୍ପି ସାଦିତଂ ହୋତି, ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଗଣଭୋଜନାପତ୍ତି ଚ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଦୂତସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଚନଭଯେନ ‘‘ଗାମଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଅନ୍ତରୱୀଥିଆଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠିତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠପେତ୍ୱା ଦୀଯମାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନିୱତ୍ତଥାତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ନିୱତ୍ତିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ନିୱତ୍ତଥା’’ତି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ‘‘ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି।

ପରମ୍ପରଭୋଜନକଥା

୨। ପରମ୍ପରଭୋଜନକଥାଯଂ ପନ ପରସ୍ସ ପରସ୍ସ ଭୋଜନଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ। କିଂ ତଂ? ପଠମଂ ନିମନ୍ତିତଭତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜନକିରିଯା। ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ଗଣଭୋଜନଂ ୱିଯ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଚ ନିମନ୍ତନତୋ ଚ ନ ପସୱତୀତି ଆହ ‘‘ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ପନା’’ତିଆଦି। ପନ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସତ୍ଥଜୋତକୋ। ୱିକପ୍ପନାୱସେନେୱ ତଂ ଭତ୍ତଂ ଅସନ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ୱିକପ୍ପନଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦମେୱ ଠପିତଂ। ପରିୱାରେ (ପରି। ୮୬) ପନ ୱିକପ୍ପନାଯଂ ଅନୁଜାନନମ୍ପି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସଦିସନ୍ତି କତ୍ୱା ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ମହାପଚ୍ଚରିଯାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯଂ ପଚ୍ଛା ୱଦନ୍ତୋ ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦନତୋ ପରମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନମେୱ ପତିଟ୍ଠାପେତି। କେଚି ପନ ‘‘ତଦା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଥେରୋ ସମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନଂ ନାକାସି, ଭଗୱତା ଚ ୱିସୁଂ ସମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନା ନ ୱୁତ୍ତା, ତଥାପି ସମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନାପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ‘ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତପଚ୍ଚାସଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱା ‘ୱିକପ୍ପେମୀ’ତି ୱା ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱା ‘ୱିକପ୍ପେମୀ’ତି ୱା ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା ପଠମନିମନ୍ତନଂ ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିମନ୍ତିତକୁଲେ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖତୋ ଏକସିତ୍ଥମ୍ପି ଅଜ୍ଝୋହରତି, ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚହି ଭୋଜନେହି ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ଯେନ ଯେନ ପଠମଂ ନିମନ୍ତିତୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭୋଜନତୋ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱା ପରସ୍ସ ପରସ୍ସ ଭୋଜନଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଚେ ପନ ମୂଲନିମନ୍ତନଂ ହେଟ୍ଠା ହୋତି, ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଉପରି, ତଂ ଉପରିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀ’’ତି। ହତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତ୍ୱା ସବ୍ବହେଟ୍ଠିମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଠିତମ୍ପି ଅନ୍ତୋହତ୍ଥଗତଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ହତ୍ଥଂପନ…ପେ… ଯଥା ଯଥା ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ଖୀରସ୍ସ ରସସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତେନ ଅମିସ୍ସଂ ହୁତ୍ୱା ଉପରି ଠିତତ୍ତା ‘‘ଖୀରଂ ୱା ରସଂ ୱା ପିୱତୋ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ମହାଉପାସକୋତି ଗେହସ୍ସାମିକୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘ଆପତ୍ତୀ’ତି ୱଚନେନ କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ‘ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱିଭାୱିତୋ’’ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ସବ୍ବେ ନିମନ୍ତେନ୍ତୀତି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନୱସେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତି। ‘‘ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏତଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସତିପି ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଯ ପଠମଂ ଲଦ୍ଧଭାୱେ ‘‘ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୨୯) ପନ ‘‘ଖୀରଂ ୱା ରସଂ ୱାତି ପଞ୍ଚଭୋଜନାମିସ୍ସଂ ଭତ୍ତତୋ ଉପରି ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଅଭୋଜନତ୍ତା ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ପିୱତୋପି ଅନାପତ୍ତି। ତେନାହ ‘ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନା’ତିଆଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨୨୯) ପନ ‘‘ଏତ୍ଥ ‘ମହାଉପାସକୋ ଭିକ୍ଖୂ ନିମନ୍ତେତି…ପେ… ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତୀ’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱଚନତୋ, ‘କାଲସ୍ସେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିମ୍ହା’ତି ପାଠଇତୋ, ଖନ୍ଧକେ ‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିମନ୍ତନେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ଯୋ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’ତି ୱଚନତୋ ଚ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ୱା ପୱେଦେତୁ ଅନିମନ୍ତେତ୍ୱା ୱା, ପଠମଗହିତନିମନ୍ତିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଠମନିମନ୍ତନଭୋଜନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରସନ୍ତକଂ ଭୋଜନଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନାପତ୍ତିଂ କରୋତି। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ, ସଙ୍ଘଗଣତୋ ଲଦ୍ଧଂ ୱା ଅଗହଟ୍ଠସନ୍ତକଂ ୱଟ୍ଟତି, ନିମନ୍ତନତୋ ପଠମଂ ନିବଦ୍ଧତ୍ତା ପନ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦିପରସନ୍ତକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନାପୁଚ୍ଛାକଥା

୩। ଅନାପୁଚ୍ଛାକଥାଯଂ ''ପକତିଓଚନେନାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତେନ ସୋତୁଂ ସକ୍କା ଭଓେଯ୍ଯ, ତଂ ପକତିଓଚନଂ ନାମ। ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି 'ଅହଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଘରଂ ଗଚ୍ଛାମୀ'ତି ଓା 'ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜାମୀ'ତି ଓା ଇଦିସେନ ଓଚନେନ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଓ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ନିମନ୍ତନସାଦିଯନଂ, ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା, ଭତ୍ତିଯଘରତୋ ଅଞ୍ଞଘରପ୍ପଓେସନଂ, ମଜ୍ଝନ୍ହିକାନତିକ୍କମୋ, ସମଯସ୍ସ ଓା ଆପଦାନଂ ଓା ଅଭାଓୋତି ଇମାନି ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନୀ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୨୯୮) ଏତ୍ତକମେଓ ଓୁତ୍ତଂ, ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ପଚିତ୍ତିଯ ୨।୨୯୮) ପନ ''ପରିଯେସିତ୍ୱା ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଯୋ ଅପରିଯେସିତବ୍ବୋ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ସଚେପି ପକତିଓଚନସ୍ସ ସଓନୂପଚାରଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠିତୋ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ତେନାହ 'ଅପିଚ… ପେ… ଯଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ'ତିଆଦି। ଅନାପତ୍ତିଓାରେ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତରାରାମାଦୀନଞ୍ଞେଓ ଓୁତ୍ତତ୍ତା ଓିହାରତୋ ଗାମଓୀଥିଂ ଅନୁଞ୍ଞାତକାରଣଂ ଓିନା ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସାପି ଆପତ୍ତି ହୋତି, ନ ପନ ଘରୂପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସେଓ। ଯଂ ପନ ପାଠେଯଂ 'ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରୂପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ପଠମପାଦଂ ଉମ୍ମାରଂ ଅତିକ୍କାମେତୀ'ତିଆଦି ଓୁତ୍ତଂ, ତଂ ଗାମେ ପଓିଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରୂପଚାରଂ ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱା ଓୀଥିମଜ୍ଝେନେଓ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଘରଦ୍ୱାରାଭିମୁଖେ ଠତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ପାଚିତ୍ତିଯମେଓ। ତତ୍ଥ କେଚି 'ଓୀଥିଯଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଘରୂପଚାରଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ'ତି ଓଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ 'ଯାନି କୁଲାନି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗତୋ, ତେସଂ ଗଣନାଯା'ତି। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ନିମନ୍ତନସାଦିଯନଂ, ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନା, ଭତ୍ତିଯଘରତୋ ଅଞ୍ଞଘରୂପସଙ୍କମନଂ, ମଜ୍ଝନ୍ହିକାନତିକ୍କମୋ, ସମଯାପଦାନଂ ଅଭାଓୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନୀ''ତି। ଓିକାଲଗାମପ୍ପଓେସନେପି ''ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ଓୁତ୍ତନଯେନେଓ ଓେଦିତବ୍ବୋ''ତି ଇମିନା ଦୁତିଯଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଇଧ ଉପଚାରୋତି ଦସ୍ସେତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଓ। ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନା, ଅନୁଞ୍ଞାତକାରଣାଭାଓୋ, ଓିକାଲେ ଗାମପ୍ପଓେସନନ୍ତି ଇମାନି ପନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ପଂସୁକୂଲକଥା

୪। ପଂସୁକୂଲକଥାଯଂ ଅଭିନ୍ନେ ସରୀରେତି ଅବ୍ଭୁଣ୍ହେ ଅଲ୍ଲସରୀରେ। ''ଅବ୍ଭୁଣ୍ହେ''ତି ଇମିନାପି ଓୁତ୍ତମେଓ ପରିଯାଯଭେଦମନ୍ତରେନ ଓିଭାଓେତୁଂ ''ଅଲ୍ଲସରୀରେ''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ଓିସଭାଗସରୀରେତି ଇତ୍ଥିସରୀରେ। ଓିସଭାଗସରୀରତ୍ତା ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେନ ନ ଭଓିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ସୀସେ ଓା''ତିଆଦି। ଓଟ୍ଟତୀତି ଓିସଭାଗସରୀରେପି ଅତ୍ତନାଓ ଓୁତ୍ତଓିଧିଂ କାତୁଂ ସାଟକଞ୍ଚ ଗହେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି । କେଚି ପନ ''କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି, ଇତ୍ଥିରୂପଂ ପନ ଆମସନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଓଦନ୍ତି। ''ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ''ତି ତତୋ ପେତତ୍ତଭାଓତୋ ମତଭାଓଂ ଦସ୍ସେତି। ଅବ୍ଭୁଣ୍ହେତି ଆସନ୍ନମରଣତାଯ ସରୀରସ୍ସ ଉଣ୍ହସମଙ୍ଗିତଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନେଓାହ 'ଅଲ୍ଲସରୀରେ'ତି। କୁଣପସଭାଓଂ ଉପଗତମ୍ପି ଭିନ୍ନମେଓ ଅଲ୍ଲଭାଓତୋ ଭିନ୍ନତ୍ତା। ଓିସଭାଗସରୀରେତି ଇତ୍ଥିସରୀରେ। 'ସୀସେ ଓା'ତିଆଦି ଅଧକ୍ଖକେ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲେ ପଦେସେ ଚିତ୍ତଓିକାରପ୍ପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅନାମସନ୍ତେନ କତଂ ସୁକତମେଓ। ମତସରୀରମ୍ପି ହି ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଫୁସନ୍ତସ୍ସ ଅନାମାସଦୁକ୍କଟମେଓାତି ଓଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତମେଓ। ନ ହି ଅପାରାଜିକଓତ୍ଥୁକେପି ଚିତ୍ତାଦିଇତ୍ଥିରୂପେ ଭଓନ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ପାରାଜିକଓତ୍ଥୁଭୂତେ ମତିତ୍ଥିସରୀରେ ନିଓତ୍ତତୀ''ତି ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ୧।୧୩୫) ଓୁତ୍ତ।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆଚରିଯେନ ଅଓୁତ୍ତାପି ପଂସୁକୂଲକଥା ପଂସୁକୂଲସାମଞ୍ଞେନ ଓେଦିତବ୍ବା। ସା ହି ଚୀଓରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାଓ। ୩୪୦) ଏଓଂ ଆଗତା ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହପତିଚୀଓରଂ ସାଦିଯନ୍ତି, ତେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ପଂସୁକୂଲଂ ନ ସାଦିଯନ୍ତି 'ଏକଂଯେଓ ଭଗଓତା ଚୀଓରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ଦ୍ୱେ'ତି। ଭଗଓତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଗହପତିଚୀଓରଂ ସାଦିଯନ୍ତେନ ପଂସୁକୂଲମ୍ପି ସାଦିଯିତୁଂ, ତଦୁଭଯେନପାହଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂ ଓଣ୍ଣେମୀ''ତି। ତତ୍ଥ ''ଏକଂଯେଓ ଭଗଓତା ଚୀଓରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ଦ୍ୱେତି ତେ 'କିର ଇତରୀତରେନ ଚୀଓରେନା'ତି ଏତସ୍ସ 'ଗହପତିକେନ ଓା ପଂସୁକୂଲେନ ଓା'ତି ଏଓଂ ଅତ୍ଥଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖିଂସୁ। ତତ୍ଥ ପନ ଇତରୀତରେନପୀତି ଅପ୍ପଗ୍ଘେନପି ମହଗ୍ଘେନପି ଯେନ କେନଚୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଓୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅସମାଦିଯିତ୍ୱା ଓିନଯପଂସୁକୂଲମତ୍ତସାଦିଯକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଗହପତିଚୀଓରମ୍ପି ସାଦିତବ୍ବଂ ହୋତି, ପଂସୁକୂଲଧୁତଙ୍ଗଧରସ୍ସ ପନ ଗହପତିଚୀଓରଂ ନ ଓଟ୍ଟତି ''ଗହପତିଚୀଓରଂ ପଟିକ୍ଖିପାମି, ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ ସମାଦିଯାମୀ''ତି ସମାଦାନତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ନାଗମେସୁଂ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ତେ ପଂସୁକୂଲାନି ଲଭିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନାଗମେସୁଂ, ତେ ଏଓମାହଂସୁ ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଆଓୁସୋ, ଭାଗଂ ଦେଥା''ତି। ତେ ଏଓମାହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଆଓୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଗଂ ଦସ୍ସାମ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ନାଗମିତ୍ଥା''ତି। ଭଗଓତୋ

ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାଗମେନ୍ତାନଂ ନାକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି। ତତ୍ଥ ନାଗମେସୁନ୍ତି ଯାୱ ତେ ସୁସାନତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତାୱ ତେ ନ ଅଚ୍ଛିଂସୁ, ପକ୍କମିଂସୁଯେୱ। ନାକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି ନ ଅନିଚ୍ଛାଯ ଦାତୁଂ। ଯଦି ପନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଦାତବ୍ବୋ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗମେସୁଂ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ତେ ପଂସୁକୂଲାନି ଲଭିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗମେସୁଂ, ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଆୱୁସୋ,ଏ ଭାଗଂ ଦେଥା''ତି। ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଗଂ ଦସ୍ସାମ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ନ ଓକ୍କମିତ୍ଥା''ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗମେନ୍ତାନଂ ଅକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ପଠମଂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଛା ଓକ୍କମିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଠମଂ ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ, ତେ ପଂସୁକୂଲାନି ଲଭିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଛା ଓକ୍କମିଂସୁ, ତେ ନ ଲଭିଂସୁ। ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ଭାଗଂ ଦେଥା''ତି। ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଗଂ ଦସ୍ସାମ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ପଚ୍ଛା ଓକ୍କମିତ୍ଥା''ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଛା ଓକ୍କନ୍ତାନଂ ନାକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ତେ ସଦିସା ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ପଂସୁକୂଲାନି ଲଭିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଲଭିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଲଭିଂସୁ, ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ଭାଗଂ ଦେଥା''ତି। ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଗଂ ଦସ୍ସାମ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ନ ଲଭିତ୍ଥା''ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦିସାନଂ ଓକ୍କନ୍ତାନଂ ଅକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆଗମେସୁନ୍ତି ଉପଚାରେ ଅଚ୍ଛିଂସୁ। ତେନାହ ଭଗୱା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗମେନ୍ତାନଂ ଅକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁ''ନ୍ତି। ଉପଚାରେତି ସୁସାନସ୍ସ ଆସନ୍ନପ୍ପଦେସେ। ଯଦି ପନ ମନୁସ୍ସା ''ଇଧାଗତା ଏୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ''ତି ଦେନ୍ତି, ସଞ୍ଞାଣଂ ୱା କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ''ସମ୍ପତ୍ତା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ''ତି । ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ପାପୁଣାତି। ସଚେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତା, ଯେନ ଗହିତଂ, ସୋ ଏୱ ସାମୀ। ସଦିସା ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୂତି ସବ୍ବେ ସମଂ ଓକ୍କମିଂସୁ, ଏକଦିସାଯ ୱା ଓକ୍କମିଂସୂତିପି ଅତ୍ଥୋ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ତେ କତିକଂ କତ୍ୱା ସୁସାନଂ ଓକ୍କମିଂସୁ ପଂସୁକୂଲାଯ। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ପଂସୁକୂଲାନି ଲଭିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଲଭିଂସୁ। ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଲଭିଂସୁ, ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ଭାଗଂ ଦେଥା''ତି। ତେ ଏୱମାହଂସୁ ''ନ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଗଂ ଦସ୍ସାମ, କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ନ ଲଭିତ୍ଥା''ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କତିକଂ କତ୍ୱା ଓକ୍କନ୍ତାନଂ ଅକାମା ଭାଗଂ ଦାତୁନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତେ କତିକଂ କତ୍ୱାତି ''ଲଦ୍ଧଂ ପଂସୁକୂଲଂ ସବ୍ବେ ଭାଜେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ବହିମେୱ କତିକଂ କତ୍ୱା। ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତାତି କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱାଯେୱ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତା। ଏତେନ ''ଭିକ୍ଖୂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ''ତି ଛଡ୍ଡିତେ ଏୱ ଅକାମା ଭାଗଦାନଂ ୱିହିତଂ, କେୱଲଂ ଛଡ୍ଡିତେ ପନ କତିକାଯ ଅସତି ଏକତୋ ବହୂସୁ ପୱିଟ୍ଠେସୁ ଯେନ ଗହିତଂ, ତେନ ଅକାମା ଭାଗୋ ନ ଦାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। ସମାନା ଦିସା ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦା ଏତେସନ୍ତି ସଦିସାତି ଆହ ''ଏକଦିସାଯ ୱା ଓକ୍କମିଂସୂ''ତି।

ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରକଥା

୫। ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରକଥାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବକଥାତି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା। ସେସପରିକ୍ଖାରାନଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେହି ଗହିତତ୍ତା ନିୱାସନପାରୁପନମେୱ ଅୱସିଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ''ନିୱାସନପାରୁପନମତ୍ତଂଯେୱ ହରିତ୍ୱା''ତି। ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ତାୱ ଆଗମନସ୍ସ ୱା ଅନାଗମନସ୍ସ ୱା ଅଜାନନତାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ଥେରେହି ନେୱ ତାୱ…ପେ… ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ପରେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ଲଭନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ଦଦମାନା ସଯଂ ସାଖାଭଙ୍ଗେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀତି ତେସଂ ଅତ୍ଥାଯପି ଭଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ''ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇଦିସେସୁ ଭୂତଗାମପାତବ୍ଯତାପି ଅନୁଞ୍ଞାତାଯେୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ନେୱ ଭୂତଗାମପାତବ୍ଯତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ହୋତୀ''ତି। ନ ତେସଂ ଧାରଣେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତେସଂ ତିତ୍ଥିଯଧଜାନଂ ଧାରଣେପି ଦୁକ୍କଟଂ ନତ୍ଥି।

ଯାନି ଚ ନେସଂ ୱତ୍ଥାନି ଦେନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଥେରାନଂ ସଯମେୱ ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଟ୍ଠାନେଠିତତ୍ତା''ତି। ଯଦି ଲଦ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହାତି,

ତିଚ୍ଛିଯପକ୍ଖନ୍ତକୋ ନାମ ହୋତି। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଲଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ନୋ ଚେ ହୋତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱିହାରଚୀୱରଂ ୱା…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପୱିଟ୍ଠୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇମିନା ଚ ‘‘ଯଂ ଆୱାସଂ ପଠମଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଠିତୱିହାରମ୍ପି ସଚେ ନଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ତତ୍ଥ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅନୋକାସତ୍ତା। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ୱା…ପେ… ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧେନ ସଙ୍ଘିକମ୍ପି ଚୀୱରଂ ନିୱାସେତୁଂ ପାରୁପିତୁଞ୍ଚ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ଆୱାସଂ ପଠମଂ…ପେ… ଗହେତ୍ୱା ପାରୁପିତୁ’’ନ୍ତି ଆହ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅନୋକାସତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିହାରଚୀୱରନ୍ତି ସେନାସନଚୀୱରଂ। ଚିମିଲିକାହୀତି ପଟପିଲୋତିକାହି। ତସ୍ସ ଉପରୀତି ଭୂମତ୍ଥରଣସ୍ସ ଉପରି। ୱିଦେସଗତେନାତି ଅଞ୍ଞଂ ଚୀୱରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱିଦେସଗତେନ। ଏକସ୍ମିଂ…ପେ… ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସେସେନ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ତା ଠପେନ୍ତେନ ଚ ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗୱସେନେୱ ଠପିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ନିଯମିତମ୍ପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ପରିଭୋଗେନେୱାତି ଅଞ୍ଞଂ ଚୀୱରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନେନ।

ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଯଥା ତେନ ଚୀୱରେନ ସରୀରଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱଂ ଜିଣ୍ଣଂ। କପ୍ପିଯୱୋହାରେନାତି କଯୱିକ୍କଯାପତ୍ତିତୋ ମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଇମସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ଚେତାପେନ୍ତସ୍ସ ପରିୱତ୍ତାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ହି ୱିଞ୍ଞାପନଂ ନାମ ପରିୱତ୍ତନମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତାନଂ ୱିଞ୍ଞାପନେ ୱୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସଙ୍ଘୱସେନ ହି ପୱାରିତେ ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣତ୍ତା ଅଧିକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ଯଂ ପୱାରେତୀତି ଯଂ ଯଂ ଚୀୱରାଦିଂ ଦସ୍ସାମୀତି ପୱାରେତି। ୱିଞ୍ଞାପନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ୱିନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୀଯମାନତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯାତି ଏତ୍ଥପି ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅନୁୱତ୍ତତିଯେୱାତି ଆହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଞାତକପୱାରିତେ’’ତିଆଦି। ୱିକପ୍ପନୁପଗଚୀୱରତା, ସମଯାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୧୫) ପନ ପାଠଇଯଂ ଧମ୍ମନିମନ୍ତନାତି ସମଣେସୁ ୱତ୍ତବ୍ବାଚାରଧମ୍ମମତ୍ତୱସେନ ନିମନ୍ତନା, ଦାତୁକାମତାଯ କତନିମନ୍ତନା ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱ ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତତୋ ହି ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ ହୋତି।

‘‘ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଭୂତଗାମୱିକୋପନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଆହ ‘‘ନେୱଭୂତଗାମପାତବ୍ବତାଯା’’ତିଆଦି। ପଠମଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ନିୱାସେତ୍ୱାପି ଲଦ୍ଧି ନ ଗହେତବ୍ବା’’ତି।

ଯଂ ଆୱାସଂ ପଠମଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଏତ୍ଥପି ୱିହାରଚୀୱରାଦିଅତ୍ଥାଯ ପୱିସନ୍ତେନପି ତିଣାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ନ ତ୍ୱେୱ ନଗ୍ଗେନ ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଚିମିଲିକାହୀତି ପଟପିଲୋତିକାହି। ପରିଭୋଗେନେୱାତି ଅଞ୍ଞଂ ଚୀୱରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନେନ। ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଯଥା ତଂ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିଯମାନଂ ଓଭଗ୍ଗୱିଭଗ୍ଗତାଯ ଅସାରୁପ୍ପଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଜିଣ୍ଣଂ।

ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯାତି ଏତ୍ଥପି ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅନୁୱତ୍ତତେୱାତି ଆହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଞାତକପୱାରିତେ’’ତିଆଦି। ଇଧ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଚ୍ଛିନ୍ନନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ଇତରଥା ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ୱିସେସୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ତେନେୱ ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାସୁ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୨୬) ପନ ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେ…ପେ… ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପାଠଇଯା ନ ସମେତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଯସ୍ମା ପନିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା’ତି ନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ। ୱିକପ୍ପନୁପଗଚୀୱରତା, ସମଯାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

‘‘ତଞ୍ଚେ ଅଞ୍ଞାତକୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତାନୀ ୱା ବହୂହି ଚୀୱରେହି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେଯ୍ୟ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବଂ, ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ସାଦିଯେଯ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ତଦୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୫୨୩) ଅଭିହଟ୍ଠୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଭୀତି ଉପସଗ୍ଗୋ, ହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଗଣ୍ହିତୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୱାରେଯ୍ୟାତି ଇଚ୍ଛାପେଯ୍ୟ, ଇଚ୍ଛଂ ରୁଚିଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ ୱଦେଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେନ୍ତେନ ପନ ଯଥା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଂ ଆକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯାୱତକଂ ଇଚ୍ଛସି, ତାୱତକଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଏୱମସ୍ସ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ଯଥା ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଦିସ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଏୱମିଧପି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେଯ୍ୟାତି ଅଭିହରିତ୍ୱା ପୱାରେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କାଯାଭିହାରୋ ୱାଚାଭିହାରୋତି ଦୁୱିଧୋ ଅଭିହାରୋ। କାଯେନ ୱା ହି ୱତ୍ଥାଦୀନି ଅଭିହରିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଯତ୍ତକଂ ଇଚ୍ଛସି, ତତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ପୱାରେଯ୍ୟ, ୱାଚାଯ ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଦୁସ୍ସକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ, ଯତ୍ତକଂ ଇଚ୍ଛସି, ତତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ପୱାରେଯ୍ୟ, ତଦୁଭଯମ୍ପି

ଏକଞ୍ଚ କତ୍ୱା ''ଅଭିହଟ୍ଟୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମନ୍ତି ସଅନ୍ତରଂ ଉତ୍ତରଂ ପରମଂ ଅସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସାତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ, ନିୱାସନେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାରୁପନଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବନ୍ତି ତତୋ ଅଭିହଟଚୀୱରତୋ ଏତ୍ତକଂ ଚୀୱରଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ଇତୋ ପରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନ ତେଚୀୱରିକେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନା ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞେନ ଅଞ୍ଞଥାପି, ତସ୍ମା ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନସ୍ସ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ରାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ଯସ୍ସ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନି, ତେନ ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନି, ଏକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ସଭାଗଟ୍ଠାନତୋ ପରିଯେସିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ଦ୍ୱେ ନଟ୍ଠାନି, ତେନ ଏକଂ ସାଦିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପକତିଯାୱ ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତି, ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନି, ଏୱଂ ଏକଂ ସାଦିଯନ୍ତେନେୱ ସମୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ତୀସୁ ଏକଂ ନଟ୍ଠଂ, ନ ସାଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ଏକଂ ନଟ୍ଠଂ, ଏକଂ ସାଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ଏକଂଯେୱ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ନଟ୍ଠଂ, ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନି। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପନ ପଞ୍ଚସୁପି ନଟ୍ଠେସୁ ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନି, ଚତୂସୁ ନଟ୍ଠେସୁ ଏକଂ ସାଦିତବ୍ବଂ, ତୀସୁ ନଟ୍ଠେସୁ କିଞ୍ଚି ନ ସାଦିତବ୍ବଂ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ଏକସ୍ମିଂ ୱା। ଯେନ କେନଚି ହି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତାଯ ଠାତବ୍ବଂ, ତତୋ ଉତ୍ତରି ନ ଲଭୂତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ।

ସେସକଂ ଆହରିସ୍ସାମୀତି ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି କତ୍ୱା ସେସଂ ପୁନ ଆହରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାରଣାତି ବାହୁସଚ୍ଚାଦିଗୁଣୱସେନ ଦେନ୍ତି। ଞାତକାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଞାତକାନଂ ଦେନ୍ତାନଂ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ, ପୱାରିତାନଂ ଦେନ୍ତାନଂ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ, ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ''ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ପକତିଯା ବହୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାରଣା ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପାଳିଯା ନ ସମେତି। ଯସ୍ମା ପନିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଇଦମ୍ପି ଛସମୁଟ୍ଠାନଂ , କିରିଯଂ, ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ, ଅଚିତ୍ତକଂ, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ, କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମଂ, ତିଚିତ୍ତଂ, ତିୱେଦନନ୍ତି।

ସତ୍ତମେ ପାଳିଯଂ ପଗ୍ଗାହିକସାଲନ୍ତି ଦୁସ୍ସୱାଣିଜକାନଂ ଆପଣଂ, ''ପଗ୍ଗାହିତସାଲ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ଅଭୀତି ଉପସଗ୍ଗୋତି ତସ୍ସ ୱିସେସତ୍ଥାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ୱରସଦ୍ଦସ୍ସ ଇଚ୍ଛାଯଂ ୱତ୍ତମାନତ୍ତା ଆହ ''ଇଚ୍ଛାପେୟ୍ୟା''ତି। ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋତି ଏତ୍ଥ ଗାଥାବନ୍ଧୱସେନ ଅନୁନାସିକଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଅନ୍ତରନ୍ତି ଅନ୍ତରୱାସକସହିତଂ। ଉତ୍ତରନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ। ଅସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସାତି ସାଦିତବ୍ବଚୀୱରସ୍ସ। ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ତୀଣି ଚୀୱରାନି ଅସ୍ସାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରୋ, ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ସ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ତୀଣି ଚୀୱରାନି ସନ୍ନିହିତାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ସବ୍ବାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନୀତି ସୋ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନ ତେଚୀୱରିକେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେଚୀୱରିକେନାତି ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ତିଚୀୱରସ୍ସ ସନ୍ନିହିତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ୱିନଯେ ତେଚୀୱରିକାଭାୱଂ, ଧୁତଙ୍ଗତେଚୀୱରିକଭାୱଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ। ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞେନାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଅସବ୍ବଚୀୱରେନ। ଯସ୍ସ ତୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥାପୀତି ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱିଧାନତୋ ଅଞ୍ଞଥାପି। ଯସ୍ସ ହି ତୀସୁ ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ଏକଂ ସାଦିତବ୍ବଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ନ ସାଦିତବ୍ବନ୍ତି ନ ତସ୍ସ ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମସାଦିଯନଂ ସମ୍ଭୱତି। ଅଯମେୱ ଚ ଅତ୍ଥୋ ପଦଭାଜନେନ ୱିଭାୱିତୋ। ତେନାହ ''ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି।

କେଚି ପନ ''ତେଚୀୱରିକେନାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିଚୀୱରଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ତସ୍ମିଂ ନଟ୍ଠେ ବହୂନିପି ଗହେତୁଂ ଲଭତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପଦଭାଜନସ୍ସ ହି ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଯସ୍ମା ପନ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନ…ପେ… ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପଦଭାଜନେ ଚ ନ ତାଦିସୋ ଅତ୍ଥୋ ଉପଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ। ଯମ୍ପି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ଯସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠିତତିଚୀୱରସ୍ସ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନୀ''ତି, ତତ୍ଥପି ଅଧିଟ୍ଠିତଗ୍ଗହଣଂ ସରୂପକଥନମତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ପନ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସେୱାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ ପାଳିଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ତଥା ଅତ୍ଥସ୍ସାସମ୍ଭୱତୋ । ନ ହି ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସେୱ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ପମାଣଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପମାଣତୋ ସାଦିଯନଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳିକସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ନେୱ ପାଳିଯା ସମେତି, ନ ଚ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅନୁଲୋମେତି।

ଯସ୍ସ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନି, ତେନ ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନୀତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ ତିଚୀୱରତୋ ଅଧିକମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠିତଂ ଅତ୍ଥି, ତଦା ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ

ଅଲଦ୍ଧୁନୀୟଭାଓତୋ ତେନପି ସାଦିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ପକତିଯାଓ ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତୀତି ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦଓସେନ ଓା ଅଓିପ୍ପଓାସସମ୍ମୁତିଓସେନ ଓା ତତିଯସ୍ସ ଅଲାଭେନ ଓା ଚରତି। ''ଦ୍ୱେ ନଟ୍ଟାନୀ''ତି ଅଧିକାରତ୍ତା ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''ଦ୍ୱେ ସାଦିତଙ୍ଗାନୀ''ତି। ଏକଂ ସାଦିଯନ୍ତେନେଓ ସମୋ ଭଓିସ୍ସତୀତି ତିଣ୍ଣଂ ଚୀଓରାନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ନଟ୍ଠେସୁ ଏକଂ ସାଦିଯନ୍ତେନ ସମୋ ଭଓିସ୍ସତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତାଯ ଅଓଟ୍ଠାନତୋ। ଯସ୍ସ ଏକଂଯେଓ ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି କାରଣେନ ଓିନଟ୍ଠସେସଚୀଓରଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

''ସେସକଂ ତୁମ୍ହେଓ ହୋତୂତି ଦେନ୍ତୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ, ସେସକଂ ଆହରିସ୍ସାମା''ତି ଓତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗମନସମଯେପି ''ସେସକମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂଯେଓ ହୋତୂ''ତି ଓଦନ୍ତି, ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯମେଓ। ପଓାରିତାନନ୍ତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲତୋ ପୁବ୍ବେଯେଓ ପଓାରିତାନଂ। ପାଠଇଯା ନ ସମେତୀତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତୋ ଉତ୍ତରି ସାଦିଯନେ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପଓାରିତାନ''ନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସମେତି। ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ହି ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋଯେଓ ନତ୍ଥି, ସତି ଚ ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗେ ଅନାପତ୍ତି ଯୁତ୍ତା ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ''ପମାଣମେଓ ଓଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ସଲ୍ଲେଖଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଓଦନ୍ତି।

ଯସ୍ମା ପନିଦଂ…ପେ… ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ଗଣ୍ହିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଓିଞ୍ଞାପନଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଓତ୍ଥୁନା ସଂସନ୍ଦିଯମାନଂ ନ ସମେତି। ନ ହି ଯଂ ଓତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂଯେଓ ଅନାପତ୍ତିଓଚନଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ''ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସାଦିଯନପଟିବଦ୍ଧତାଓସେନ ପଓତ୍ତତ୍ତା 'ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା'ତି ଓତ୍ତୁଂ ଓକାସୋଯେଓ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି କଥିତଂ। ଇଧ ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ଅଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଞାତକପଓାରିତେସୁ ଅଧିକଂ ଓିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନେଓ ଅନାପତ୍ତିସିଦ୍ଧିତୋ। ତତୁତ୍ତରିତା, ଅଚ୍ଛିନ୍ନାଦିକାରଣତା, ଅଞ୍ଞାତକଓିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ଓିମତିଓିନୋଦନିଯଂ (ଓି। ଓି। ଟୀ। ୧।୫୨୨-୫୨୪) ପନ ''ପାଠଇଯଂ ପଗ୍ଗାହିକସାଲନ୍ତି ଦୁସ୍ସାପଣଂ। ତଞ୍ହି ଓାଣିଜକେହି ଦୁସ୍ସାନି ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସନଟ୍ଠାନତାଯ 'ପଗ୍ଗାହିକସାଲା'ତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। ଅସ୍ସ ଚୀଓରସ୍ସାତି ସାଦିତଙ୍ଗଚୀଓରସ୍ସ। ତେଚୀଓରିକେନାତି ଇମିନା ଅଚ୍ଛିନ୍ନତିଚୀଓରତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓିହାରାଦୀସୁ ନିହିତସ୍ସ ଚୀଓରସ୍ସ ଅଭାଓଂ ଦସ୍ସେତି । ଯଦି ଭଓେଯ୍ୟ, ଓିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ତାଓକାଲିକଂ ନିଓାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚୀଓରଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ତାଓକାଲିକମ୍ପି ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଭୂତଗାମଓିକୋପନଂ କତ୍ୱା ତିଣପଣ୍ଣେହି ଛଦନଂ ଓିଯ ଓିଞ୍ଞାପନମ୍ପି ଓଟ୍ଟତି ଏଓ। ଅଞ୍ଞେନାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଅସଙ୍ଗଚୀଓରେନ। 'ଦ୍ୱେ ନଟ୍ଟାନୀ'ତି ଅଧିକାରତୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ 'ଦ୍ୱେ ସାଦିତଙ୍ଗାନୀ'ତି। ପାଠଇଯା ନ ସମେତୀତି 'ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପଓାରିତାନ'ନ୍ତି (ପାରା। ୫୨୬) ଇମାଯ ପାଠଇଯା ନ ସମେତି ତତୁତ୍ତରି ଓିଞ୍ଞାପନଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗେ ଏଓ ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯାତି ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ତତୁତ୍ତରି ଓିଞ୍ଞାପନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ହୋତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ତଞ୍ଚ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଯେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଓିଞ୍ଞାପେତି, ତେସଂ ଓା ସିଯା ଓିଞ୍ଞାପକସ୍ସେଓ ଓା, ନ ତାଓ ତେସଂ, ତେହି ଅଓିଞ୍ଞାପିତତ୍ତା, ନାପି ଓିଞ୍ଞାପକସ୍ସ, ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅଓିଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଓିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ପାଠଇଯଂ ପନ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସାଦିଯନପଟିବଦ୍ଧତାଓସେନ ପଓତ୍ତତ୍ତା 'ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା'ତି ଅନାପତ୍ତିଓାରେ ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଓଦନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ ଓିଯ ଦିସ୍ସତି, ଓୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତଙ୍ଗଂ। ତତୁତ୍ତରିଚୀଓରତା, ଅଚ୍ଛିନ୍ନାଦିକାରଣତା, ଅଞ୍ଞାତକଓିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନୀ''ତି।

ଇଦଂ ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦଓିନିଚ୍ଛଯଂ ଆଚରିଯେନ ଅଓ୍ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀଓରାଧିକାରେଯେଓ ପଓତ୍ତତ୍ତା ଅମ୍ହେହି ଗହିତଂ, ଅଞ୍ଞାତକଓିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ସମଯେସୁ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀଓରକାଲେ ଅଞ୍ଞାତକାନଂ ଓିଞ୍ଞାପେତଙ୍ଗଭାଓୋ ଭଗଓତା ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ, ତେହି ଦିନ୍ନଚୀଓରସ୍ସ ମତ୍ତସୋ ଗହିତଭାଓୋ ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀଓରଅଧିକାରୋଯେଓ ହୋତୀତି।

ଚୀଓରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଓିନିଚ୍ଛଯକଥା

ଇତୋ ପରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସାମଞ୍ଞେନ ଚୀଓରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଓିନିଚ୍ଛଯଂ ଓକ୍ଖାମ – ତତ୍ଥ ଯମ୍ପି ତ୍ୱାହନ୍ତି ଯମ୍ପି ତେ ଅହଂ। ସୋ କିର ''ମମ ପତ୍ତଚୀଓରୌପାହନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି ଓହନ୍ତୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି ଅଦାସି। ତେନେଓମାହ ''ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି ବଲକ୍କାରେନ ଅଗ୍ଗହେସି, ସକସଞ୍ଞାଯ ଗହିତତ୍ତା ପନସ୍ସ ପାରାଜିକଂ ନତ୍ଥି, କିଲମେତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା ଆପତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ସଯଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏକଂ ଚୀଓରଂ ଏକାବଦ୍ଧାନି ଚ ବହୂନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ ଏକା ଆପତ୍ତି, ଏକତୋ ଅବଦ୍ଧାନି ଓିସୁଂ ଓିସୁଂ ଠିତାନି ବହୂନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ, ''ସଙ୍ଘାଟିଂ ଆହର, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଆହରା''ତି ଏଓଂ ଆହରାପଯତୋ ଚ ଓତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ। ''ମଯା ଦିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ଆହରା''ତି

ୱଦତୋପି ଏକୱଚନେନେୱ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ।

ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ‘‘ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ଆଣାପେତି, ଏକଂ ଦୁକ୍କଟଂ। ଆଣତ୍ତୋ ବହୂନି ଗଣ୍ହାତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଂ ଗଣ୍ହ, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱଦତୋ ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଦୁକ୍କଟଂ। ‘‘ମଯା ଦିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ଗଣ୍ହା’’ତି ୱଦତୋ ଏକୱାଚାଯ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ।

ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅନ୍ତମସୋ ସୂଚିମ୍ପି। ୱେଠେତ୍ୱା ଠପିତସୂଚୀସୁପି ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଦୁକ୍କଟାନି। ସିଥିଲୱେଠିତାସୁ ଏୱଂ। ଗାଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧାସୁ ପନ ଏକମେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୂଚିଘରେ ପକ୍ଖିତ୍ତାସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଥୱିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସିଥିଲବଦ୍ଧଗାଳ୍ହବଦ୍ଧେସୁ ତିକଟୁକାଦୀସୁ ଭେସଜ୍ଜେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସୋ ୱା ଦେତୀତି ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଇଦଂ ସାରୁପ୍ପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱା ଦେତି। ଅଥ ୱା ପନ ‘‘ଆୱୁସୋ, ମଯଂ ତୁଯ୍ହଂ ‘ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କରିସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣିସ୍ସତୀ’ତି ଚୀୱରଂ ଅଦମ୍ହା, ସୋଦାନି ତ୍ୱଂ ନ ୱତ୍ତଂ କରୋସି, ନ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହାସି, ନ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାସୀ’’ତି ଏୱମାଦୀହି ୱୁତ୍ତୋ ‘‘ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ମଞ୍ଞେ ଭଣଥ, ଇଦଂ ୱୋ ଚୀୱର’’ନ୍ତି ଦେତି, ଏୱମ୍ପି ସୋ ୱା ଦେତି। ଦିସାପକ୍କନ୍ତଂ ୱା ପନ ଦହରଂ ‘‘ନିୱତ୍ତେଥ ନ’’ନ୍ତି ଭଣତି, ସୋ ନ ନିୱତ୍ତତି। ‘‘ଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ରୁନ୍ଧଥା’’ତି ଏୱଂ ଚେ ନିୱତ୍ତତି, ସାଧୁ। ସଚେ ‘‘ପତ୍ତଚୀୱରତ୍ଥାଯ ମଞ୍ଞେ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ, ଗଣ୍ହଥ ନ’’ନ୍ତି ଦେତି, ଏୱମ୍ପି ସୋୟେୱ ଦେତି। ୱିବ୍ଭନ୍ତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ତୁଯ୍ହଂ ‘ୱତ୍ତଂ କରିସ୍ସତୀ’ତି ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଅଦମ୍ହା, ସୋଦାନି ତ୍ୱଂ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଚରସୀ’’ତି ୱଦତି, ଇତରୋ ‘‘ଗଣ୍ହଥ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ଦେତି, ଏୱମ୍ପି ସୋ ୱା ଦେତି। ‘‘ମମ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ତେ ଦେମି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନ ଦେମି। ୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଦେମି, ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ଦେମି। ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତସ୍ସେୱ ଦେମି, ଅପରିଯାପୁଣନ୍ତସ୍ସ ନ ଦେମି। ଅୱିବ୍ଭମନ୍ତସ୍ସେୱ ଦେମି, ୱିବ୍ଭମନ୍ତସ୍ସ ନ ଦେମୀ’’ତି ଏୱଂ ପନ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦଦତୋ ଦୁକ୍କଟଂ, ଆହରାପେତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଅଯଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକତୋ ଉଦ୍ଧଟୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଯମ୍ପି ତ୍ୱାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯନ୍ତି କାରଣୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଯଂ କାରଣଂ ନିସ୍ସାଯ ଅହଂ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରଂ ଅଦାସିଂ, ତଂ ନ କରୋସୀ’’ତି କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି। ଯନ୍ତି ୱା ଚୀୱରଂ ପରାମସତି। ତତ୍ଥ ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଯମ୍ପି ତେ ଅହଂ ଚୀୱରଂ ଅଦାସିଂ, ତଂ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ଆଣତ୍ତୋବହୂନି ଗଣ୍ହାତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ‘‘ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ଆଣତ୍ତିଯା ଏକଚୀୱରୱିସଯତ୍ତା ଏକମେୱ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଏକୱାଚାଯ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋତି ଇଦଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ପାଚିତ୍ତିଯାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଣତ୍ତିଯା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଏକମେୱ।

ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ‘‘ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଦୁକ୍କଟାନୀ’’ତି ଇଦଂ ପରାମସତି। ଏସେୱ ନଯୋତି ସିଥିଲଂ ଗାଳ୍ହଞ୍ଚ ପକ୍ଖିତ୍ତାସୁ ଆପତ୍ତିଯା ବହୁତ୍ତଂ ଏକତ୍ତଞ୍ଚ ଅତିଦିସତି।

ଆୱୁସୋ ମଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ଗଣ୍ହିତୁକାମତାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ତେନେୱ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି। ଅମ୍ହାକଂସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ଇଦଂ ସାମଣେରସ୍ସପି ଦାନଂ ଦୀପେତି, ତସ୍ମା କିଞ୍ଚାପି ପାଳିଯଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସାମଂ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଦତ୍ୱାପି ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋୟେୱ ହେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଦେତୀତି ତୁଟ୍ଠୋ ୱା କୁପିତୋ ୱା ଦେତି। ରୁନ୍ଧଥାତି ନିୱାରେଥ। ଏୱଂ ପନ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ନ ତାୱ ‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆହରାପେତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ଭତିସଦିସତ୍ତା ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନନ୍ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଦତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖେନ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନଂ। ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋତି ସକସଞ୍ଞାଯ ୱିନା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରତା, ସାମଂ ଦିନ୍ନତା, ସକସଞ୍ଞିତା, ଉପସମ୍ପନ୍ନତା, କୋଧୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପନଂ ୱାତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି। ଅଯଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀପାଠୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୩୫)।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୬୩୧) ପନ ‘‘ଯମ୍ପି…ପେ… ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ତେ ଅହଂ ଚୀୱରଂ ଅଦାସିଂ, ତଂ ‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଦାସିଂ, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି କୁପିତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏକଂ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଯଦି ଆଣତ୍ତୋ ଅୱସ୍ସଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଯଦି ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ତଦା ଏୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏକୱାଚାଯ ସମ୍ବହୁଲାପତ୍ତିଯୋତି ଯଦି ଆଣତ୍ତୋ

ଅନନ୍ତରାଯେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯାପତ୍ତିଯୋ ପଯୋଗକରଣକ୍ଖଣେଯେୱ ଆପତ୍ତିଯା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ, ଚୀୱରଂ ପନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେଯେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି। ଯଦି ସୋ ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏକମେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମଞ୍ଞତ୍ରପି ଇଦିସେସୁ ନଯୋ ଞାତବ୍ବୋ। ଉପଡ୍ଢଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ସାମଣେରସ୍ସ ଦାନଂ ଦୀପେତି, ତେନ ଚ ସାମଣେରକାଲେ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋପି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦୀପେତି। ''ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସାମଂ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା''ତି ଇଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଆହରାପେତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି କମ୍ମେ ଅକତେ ଭତିସଦିସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରତା, ସାମଂ ଦିନ୍ନତା, ସକସଞ୍ଞିତା, ଉପସମ୍ପନ୍ନତା, କୋଧୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପନଂ ୱାତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଟିଭାନଚିତ୍ତକଥା

୬। ପଟିଭାନଚିତ୍ତକଥାଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୯୯) ପନ ''କରୋହୀତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଣତ୍ତିଯା ଏୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଦ୍ୱାରପାଲଂ 'କିଂ ନ କରୋସୀ'ତିଆଦିନା ପରିଯାଯେନ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଜାତକପକରଣନ୍ତି ଜାତକପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦି ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। 'ପରେହି କାରାପେତୁ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧରୂପମ୍ପି ସଯଂ କାତୁଂ ନ ଲଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିପ୍ପକତଭୋଜନକଥା

୭। ୱିପ୍ପକତଭୋଜନକଥାଯମ୍ପି ସାରତ୍ଥଦୀପନୀ ୱିମତିୱିନୋଦନୀ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାସୁ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମଂ କତଂ ପକତଂ, ୱି ଅନିଟ୍ଠିତଂ ପକତଂ ୱିପ୍ପକତଂ, ୱିପ୍ପକତଂ ଭୋଜନଂ ଯେନ ସୋ ୱିପ୍ପକତଭୋଜନୋ, ପଠମଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିଟ୍ଠିତଭୋଜନକିଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ। ୱୁତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପୱିସିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ରିତ୍ତହତ୍ଥମ୍ପି ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ୱିପ୍ପକତଭୋଜନୋଯେୱ ହି ସୋ ହୋତୀ''ତି, ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀସୁପି ପୀତେସୁ ଖାଦିତେସୁପି ଭତ୍ତସ୍ସ ଅଭୁତ୍ତତ୍ତା ଅନିଟ୍ଠିତଭୋଜନକିଚ୍ଚୋ ହୋତି। ପୱାରିତୋ ହୋତି, ତେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ପୱାରିତେନ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠିତେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅଲଭମାନତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଉଦକେ ଅସନ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଉଦ୍ଦିସନ୍ତୌଦ୍ଦିସାପନକଥା

୮। ଉଦ୍ଦିସନ୍ତୌଦ୍ଦିସାପନକଥାଯଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତେନାତି ଉଦ୍ଦେସଂ ଦେନ୍ତେନ, ପାଠଙ୍ଗ ୱାଚେନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତେନାତି ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ, ପାଠଙ୍ଗ ୱାଚାପେନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଚତରେପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ସମାନାସନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ନୀଚତରେପୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତିୱସ୍ସନ୍ତରିକକଥା

୯। ତିୱସ୍ସନ୍ତରିକକଥାଯଂ ତୀଣି ୱସ୍ସାନି ତିୱସ୍ସଂ, ତୀଣି ୱା ୱସ୍ସାନି ତିୱସ୍ସାନି, ତିୱସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତରଂ ତିୱସ୍ସନ୍ତରଂ, ତିୱସ୍ସନ୍ତରେ ଠିତୋତି ତିୱସ୍ସନ୍ତରୋ, ତେନ ତିୱସ୍ସନ୍ତରେନ, ଅନ୍ତର-ସଦ୍ଦୋ ମଜ୍ଝତ୍ଥୱାଚକୋ, ଣ-ପଚ୍ଚଯୋ ଠିତତ୍ଥେ। ତେନାହ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩୨୦) ''ତିୱସ୍ସନ୍ତରେନାତି ତିଣ୍ଣଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠିତେନା''ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୦) ପନ ସରୂପମେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତିୱସ୍ସନ୍ତରୋ ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ଇମେ ସବ୍ବେତି ସବ୍ବେ ତିୱିଧା ଇମେ ସମାନାସନିକା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଦୀଘାସନକଥା

୧୦। ଦୀଘାସନକଥାଯଂ ସଂହାରିମଂ ୱାତି ସଂହରିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ କଟସାରକାଦି। ଅସଂହାରିମଂ ୱାତି ସଂହରିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ପାସାଣାଦି ଆସନଂ। ତେନାହ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୦) ''ଦୀଘାସନଂ ନାମ ମଞ୍ଚପୀଠୱିନିମୁତ୍ତଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଏକତୋ ସୁଖଂ ନିସୀଦିତୁଂ ପହୋତୀ''ତି। କସ୍ମା ପନ ''ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ପହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପହୋନକାସନମ୍ପି ଦୀଘମେୱାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ଏତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଦୀଘାସନନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପହୋନକେ ହି ଅଦୀଘାସନେ ସମାନାସନିକେହେୱ ସହ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ପହୋନକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗହିତେ ଦୀଘାସନେ ପନ ଅସମାନାସନିକେହିପି ସହ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଦି ଏୱଂ ପଣ୍ଡକାଦୀହିପି ସହ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟାତି ଚୋଦନଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠପେତ୍ୱା ପଣ୍ଡକ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋୱ।

ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନକଥା

୧୧। ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନକଥାଯଂ ପଲିପନ୍ନୋତି ନିମୁଗ୍ଗୋ, ମକ୍ଖିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଚାରେତ୍ୱାତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ସମାନାଚରିଯକୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଚେପି ଏକସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ଏକୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ହୋତି, ଏକୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଏତେପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନାଚରିଯକା ଏୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଭେସଜ୍ଜଂ ଯୋଜେତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ ହୋତୀତି ୱେଜ୍ଜେନ ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମିନା ଯୋଜେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତଥା କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନୀହାତୁନ୍ତି ନୀହରିତୁଂ, ଛଡ୍ଡେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୬୫-୩୬୬) ପନ ‘‘ଭୂମିଯଂ ପରିଭଣ୍ଡଂ ଅକାସୀତି ଗିଲାନେନ ନିପନ୍ନଭୂମିଯଂ କିଲିଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ହରିତୂପଲିତ୍ତଂ କାରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭେସଜ୍ଜଂ ଯୋଜେତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋତି ପରେହି ୱୁତ୍ତୱିଧିମ୍ପି କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମରଣୱଣ୍ଣକଥା

୧୨। ମରଣୱଣ୍ଣକଥାଯଂ ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱାତି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଭେଦେନ ସଗ୍ଗପାପନାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱା। ମରଣତ୍ଥିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତାତି ‘‘ଏୱଂ ଅଧିପ୍ପାଯିନୋ ମରଣତ୍ଥିକା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣତ୍ଥିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା। ନ ହି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ୱୋହାରୱସେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗୱୋହାରୱସେନ, ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାକ୍ଖଣେ କରୁଣାଯ ଅଭାୱତୋ କାରୁଞ୍ଞେନ ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରମୋଚନଂ ୱିଯ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଯଥାଯୁନା’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ପରିଯାଯନ୍ତରେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ଯଥାଯୁପରିଚ୍ଛେଦେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ଯଥାନୁପ୍ପବନ୍ଧେନ, ଯାୱ ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୋ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନପୱତ୍ତି ହୋତି, ତାୱ ଠତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୦) ‘‘ୱୋହାରୱସେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗୱୋହାରୱସେନ ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାକ୍ଖଣେ କରୁଣାଯ ଅଭାୱତୋ, କାରୁଞ୍ଞେନ ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରମୋଚନଂ ୱିଯ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘ଯଥାଯୁନା’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ପରିଯାଯନ୍ତରେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୦) ପନ ‘‘ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱାତି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଭେଦେନ ସଗ୍ଗପାପନାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱା। ‘‘ଏୱଂଅଧିପ୍ପାଯିନୋ ମରଣତ୍ଥିକା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣତ୍ଥିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା ଆପନ୍ନା ପାରାଜିକଂ। ନ ହି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱୋହାରୱସେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱୋହାରୱସେନ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେ ପନେତଂ ନତ୍ଥି, ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରମୋଚନେ ୱିଯ ନ ହୋତି। ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ଅନ୍ତରା ଅମରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅତ୍ତପାତନକଥା

୧୩। ଅତ୍ତପାତନକଥାଯଂ ୱିଭତ୍ତିବ୍ଯତ୍ତଯେନାତି ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମେନ। ୱିସେସାଧିଗମୋତି ସମାଧି ୱିପସ୍ସନା ଚ। ଅତିୱିଯ ପାକଟତ୍ତା ‘‘ହତ୍ଥପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପୋ ମା ହୋତୂତି ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ୱିସେସାଧିଗମନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମପଟିଲାଭଂ। ବ୍ଯାକରିତ୍ୱାତି ଆରୋଚେତ୍ୱା। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯସ୍ମା ସଭାଗାନଂ ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ଅରିଯା ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତୱିସେସଂ ତାଦିସେ କାରଣେ ସତି ଆରୋଚେନ୍ତି, ତେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପତିରୂପାଯ ଅନେସନାଯ ପଚ୍ଚଯଂ ନ ପରିଯେସନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେହି ପରିଯେସିତପଚ୍ଚଯେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଭାଗାନଞ୍ହି ବ୍ଯାକତତ୍ତା ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଲଭତି। ତେ ହି କପ୍ପିଯଖେତ୍ତଂ ଆରୋଚେନ୍ତି। ତେନେୱ ‘‘ସଭାଗାନଞ୍ହି ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ‘ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଇମସ୍ସ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱିସେସସ୍ସ ଅଧିଗତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଧିଗମନ୍ତରାଯଂ ଆସଙ୍କନ୍ତେନେୱ ଚ ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋତି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅଧିଗତେନ ନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ଅରିଯା ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତୱିସେସଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଆରୋଚେନ୍ତୀତି ଇମିସ୍ସା ଚୋଦନାଯ ‘‘ସଭାଗାନଞ୍ହି ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଯମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତତରୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ଗଣ୍ଠିପଦେପି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋଯେୱାତି।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୨-୧୮୩) ‘‘ୱିଭତ୍ତିବ୍ଯତ୍ତଯେନାତି ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମେନ। ୱିସେସାଧିଗମୋତି ସମାଧି ୱିପସ୍ସନା ଚ। ୱିସେସାଧିଗମନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମପଟିଲାଭଂ। ବ୍ଯାକରିତ୍ୱାତି ଆରୋଚେତ୍ୱା, ଇଦଞ୍ଚ ୱିସେସସ୍ସ ଅଧିଗତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିଗତୱିସେସା ହି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୱସ୍ସଂ ଅଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରୋନ୍ତି, ଅଧିଗତୱିସେସେନ ପନ ଅବ୍ଯାକରିତ୍ୱାପି ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଧିଗମନ୍ତରାଯୱିନୋଦନତ୍ଥମେୱ ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଦଧିଗମେ ସୋ ନ କାତବ୍ବୋୱ। କିଂ ପନାଧିଗମଂ ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି

ଆହ ସଭାଗାନଞ୍ଝତିଆଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୧-୧୮୩) ‘‘ହତ୍ଥପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ‘ତସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପୋ ମା ହୋତୂ’ତି ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ତପ୍ପଭୱଂ ସକ୍କାରଂ ଲଜ୍ଜାଯନ୍ତୋ ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି ସଭାଗାନଂ ବ୍ଯାକତତ୍ତା। ତେ ହି କପ୍ପିଯଖେତ୍ତଂ ଆରୋଚେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାନିସିନ୍ନକଥା

୧୪। ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକଥାଯଂ ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା। ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ସଙ୍କମନ୍ତୀତି ପଚ୍ଛା ଆଗତାନଂ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ନିସିନ୍ନପାଠଇଯା ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପଟିୱେକ୍ଖଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ପଚ୍ଛା ଆଗତେହି ଉପପରିକ୍ଖଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ହେଟ୍ଠା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିଜ୍ଜମାନେ ସାଟକଂ ୱଲିଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ୱଲି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି। ପଟିୱେକ୍ଖଣଞ୍ଚେତଂ ଗିହୀନଂ ସନ୍ତକେଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୦) ‘‘ହେଟ୍ଠା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିଜ୍ଜମାନେ ସାଟକଂ ୱଲିଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆହ ‘ଯସ୍ମିଂ ୱଲି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି। ପଟିୱେକ୍ଖଣଞ୍ଚେତଂ ଗିହୀନଂ ସନ୍ତକେ ଏୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୮୦) ‘‘ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା। ହେଟ୍ଠିମଭାଗେ ହି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିଜ୍ଜମାନେ ୱଲି ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ।

ଦୱାଯସିଲାୱିଜ୍ଝନକଥା

୧୫। ଦୱାଯସିଲାୱିଜ୍ଝନକଥାଯଂ ଦୱାସଦ୍ଦୋ ହସାଧିପ୍ପାଯୱାଚକୋ। ପଟିପୁବ୍ବୱିଧ-ଧାତୁ ପୱଟ୍ଟନତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ହସାଧିପ୍ପାଯେନ ପାସାଣୋ ନ ପୱଟ୍ଟେତବ୍ବୋ’’ତି। ସିଲାସଦ୍ଦସ୍ସ ପାସାଣୱାଚକତ୍ତା ସୋ ଏୱ ନ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ନ କେୱଲଞ୍ଚା’’ତିଆଦି। ଯଦି ଏୱଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ନ ୱଟ୍ଟେଯ୍ଯାତି ଆହ ‘‘ଚେତିଯାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯା’’ତିଆଦି। ଧୋୱନଦଣ୍ଡକନ୍ତି ଭଣ୍ଡଧୋୱନଦଣ୍ଡଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୮୨-୧୮୩) ପନ ‘‘ଭଣ୍ଡକଂ ୱା ଧୋୱନ୍ତାତି ଚୀୱରଂ ୱା ଧୋୱନ୍ତା। ଧୋୱନଦଣ୍ଡକନ୍ତି ଚୀୱରଧୋୱନଦଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦାଯାଲିମ୍ପନକଥା

୧୬। ଦାଯାଲିମ୍ପନକଥାଯଂ ଅଲ୍ଲ…ପେ… ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସୁକ୍ଖଟ୍ଠାନେପି ଅଗ୍ଗିଂ ପାତେତ୍ୱା ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆଲିମ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସୁକ୍ଖଟ୍ଠାନେ ୱା ସୁକ୍ଖଂ ‘‘ଅସୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ଥରେତ୍ୱା ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପାତେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। କୀଳାଧିପ୍ପାଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ, କୀଳାଧିପ୍ପାଯୋ ଚ ପଟପଟାଯମାନସଦ୍ଦସ୍ସାଦୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ ଅଗ୍ଗି ପଟଗ୍ଗି। ପରିତ୍ତକରଣନ୍ତି ଆରକ୍ଖକରଣଂ। ସଯଂ ୱା ଉଟ୍ଠିତନ୍ତି ୱାତେରିତାନଂ ୱେଳୁଆଦୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ନିରୁପାଦାନୋତି ଇନ୍ଧନରହିତୋ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୯୦) ପନ ‘‘ଖିଡ୍ଡାଧିପ୍ପାଯେନପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସୁକ୍ଖତିଣାଦୀସୁ ଅଗ୍ଗିକରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଲ୍ଲେସୁ ପନ କୀଳାଧିପ୍ପାଯେନପି କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ, ପଟିମୁଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା ଅଗ୍ଗି ପଟଗ୍ଗି, ତସ୍ସ ଅଲ୍ଲତିଣାଦୀସୁପି ଦାନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତଂ ଦେନ୍ତେନ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦାୱଗ୍ଗିଂ ଦିସ୍ୱା ୱିହାରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଏକକ୍ଖଣେ ଅକତ୍ୱା ଏକଦେସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିହାରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ସଣିକଂ ଝାପେତ୍ୱା ଯଥା ମହନ୍ତୋପି ଅଗ୍ଗି ୱିହାରଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ୱିହାରସ୍ସ ସମନ୍ତା ଅବ୍ଭୋକାସଂ କତ୍ୱା ପଟଗ୍ଗି ଦାତବ୍ବୋ। ସୋ ଡାୱଗ୍ଗିନୋ ପଟିପଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ତେନ ସହ ନିବ୍ବାତି। ପରିତ୍ତକରଣନ୍ତି ସମନ୍ତା ରୁକ୍ଖତିଣାଦିଚ୍ଛେଦନପରିଖାଖଣନାଦିଆରକ୍ଖକରଣଂ। ତେନାହ ‘ତିଣକୁଟିକାନଂ ସମନ୍ତା ଭୂମିତଚ୍ଛନ’ନ୍ତିଆଦୀ’’ତି, ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୯୦) ପନ ‘‘ପରିତ୍ତନ୍ତି ରକ୍ଖଣଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ସମନ୍ତା ଭୂମିତଚ୍ଛନ’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲାଭତକଥା

୧୭। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲାଭତକଥାଯଂ ନତ୍ଥି ସଦ୍ଧା ଏତେସୂତି ଅସ୍ସଦ୍ଧା, ମଚ୍ଛରିନୋ, ତେସୁ ଅସ୍ସଦ୍ଧେସୁ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ଯୁତ୍ତାନି କୁଲାନି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲାନି, ମଜ୍ଝେଲୋପତତିଯାତପ୍ପୁରିସସମାସୋ, ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତାଯ ଦସୱତ୍ଥୁକାଯ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ଯୁତ୍ତକୁଲାନି, ତେସୁ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲେସୁ ଲଭିତ୍ୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅସକ୍କଚ୍ଚକାରୀନଂ ତେସଂ ସକ୍କଚ୍ଚକରଣେନ, ଅପ୍ପଣୀତଦାଯୀନଂ ତେସଂ ପଣୀତଦାନେନ ଭୱିତବ୍ବମେତ୍ଥ କାରଣେନାତି କାରଣଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ନେୱ ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ପରେସଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଯେନ କାରଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିସମିସ୍ସମ୍ପି ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନ କେୱଲଂ ପିଣ୍ଡପାତମେୱାତି ଆହ ‘‘ଯମ୍ପୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ଅପିହିତୱତ୍ଥୁସ୍ମିମ୍ପି ହୀ’’ତିଆଦି। ତତୋ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଦସ୍ସେତି ଗନ୍ଧହଲିଦ୍ଦାଦିମକ୍ଖିତୋତିଆଦିନା । ତତ୍ଥପି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ସରୀରେ ରୋଗଟ୍ଠାନାନୀ’’ତିଆଦି।

ଗୋପକଦାନକଥା

୧୮। ଗୋପକଦାନକଥାଯଂ ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ଗୋପେତି ରକ୍ଖତୀତି ଗୋପକୋ, ତସ୍ସ ଦାନଂ ଗୋପକଦାନଂ, ଉୟ୍ୟାନପାଲକାଦୀହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାତବ୍ବଦାନଂ। ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ‘‘ଏତ୍ତକେହେୱ ରୁକ୍ଖେହି ଏତ୍ତକମେୱ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା, ଲିଖିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାତି ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା। ଦାରକାତି ତେସଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତାଦଯୋ ଦାରକା। ଅଞ୍ଞେପି ଯେ କେଚି ଗୋପକା ହୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି ୱୁତ୍ତା। ସବ୍ବତ୍ଥପି ଗିହୀନଂ ଗୋପକଦାନେ ଯତ୍ତକଂ ଗୋପକା ଦେନ୍ତି, ତତ୍ତକଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘିକେ ପନ ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପିତତ୍ତା ‘‘ଅତ୍ଥତୋ ଏକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ୧।୧୫୬) ‘‘ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ‘ଏତ୍ତକେ ରୁକ୍ଖେ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ତତୋ ଏତ୍ତକଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା। ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାତି ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା। ଦାରକାତି ତେସଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତାଦଯୋ ଯେ କେଚି ଗୋପେନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି ଇଧ ‘ଦାରକା’ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି, ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର॰ ଟୀ॰ ପାରାଜିକ ୧୫୬) ପନ ‘‘ଆରାମରକ୍ଖକାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ, ଭାଗଂ ୱା ସାମିକା ନ ରକ୍ଖନ୍ତି ନ ଦଣ୍ଡେନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦାନଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଧ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ, ତମ୍ପି ‘ନ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘିକେ’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ। ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଭାୱନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଭାୱଂ। ତତ୍ଥାତି ତାଦିସେ ଆୱାସେ। ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୀତି ଆଗନ୍ତୁକାନମ୍ପି ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସମ୍ମା ଉପନେନ୍ତୀତି ଅମ୍ବଫଲାଦୀନି ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଚୀୱରାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସମ୍ମା ଉପନେନ୍ତି। ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନାତି ‘‘ଇମେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ଫଲାନି ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଚୀୱରେସୁଯେୱ ଉପନେତବ୍ବାନି, ନ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା। ତେସୁପି ଆଗନ୍ତୁକା ଅନିସ୍ସରାତି ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ଅନିସ୍ସରା। ନ ତେସୁ…ପେ… ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଗନ୍ତୁକେହି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେସଂ କତିକାଯ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଭାଜେତ୍ୱା ନ ଖାଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକେସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ ଫଲାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଫଲାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନଂ ଦିୱସାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ନ କିଞ୍ଚି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ଏୱଂ କତାଯ ଆୱାସିକାନଂ କତିକାଯ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଠାତବ୍ବଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅନିସ୍ସରା’’ତି ୱଚନେନ ଦୀପିତୋଯେୱ ଅତ୍ଥୋ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ। ପରିଭୋଗୱସେନେୱାତି ଏତ୍ଥ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ପରିଭୋଗୱସେନ ତମେୱ ଭାଜେତ୍ୱାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ, ରଟ୍ଠେୱା।

ସେନାସନପଚ୍ଚଯନ୍ତି ସେନାସନଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଠପିତଞ୍ଚ। ଲାମକକୋଟିଯାତି ଲାମକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ଲାମକସେନାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେନାସନେପି ତିଣାଦୀନି ଲାମକକୋଟିଯାୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାନି, ସେନାସନପରିକ୍ଖାରାପି ଲାମକକୋଟିଯାୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବା। ମୂଲୱତ୍ଥୁଚ୍ଛେଦଂ ପନ କତ୍ୱା ନ ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ତାୱ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସବ୍ବାନି ସେନାସନାନି ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଲାମକକୋଟିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେହିପି ସେନାସନଭୂମିଯୋ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ନୋ ଖନ୍ତି। ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଧମ୍ମସନ୍ତକେନ ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ କାତୁଂ, ବୁଦ୍ଧସନ୍ତକେନ ୱା ଧମ୍ମପୂଜଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ‘‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ ଏତଂ, ୱାସେଟ୍ଠ, ଅଧିୱଚନଂ ଧମ୍ମକାଯୋ ଇତିପୀ’’ତି ଚ ‘‘ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୩।୮୭) ଚ ୱଚନତୋ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ପନ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟା’ତି (ମହାୱ॰ ୩୬୫) ୱଚନତୋ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତକେନ ଗିଲାନସ୍ସପି ଭେସଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅକାରଣଂ। ନ ହି ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟା’’ତି (ମହାୱ॰ ୩୬୫) ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ଚ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଏକସଦିସତା, ତଦୁପଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱା ସମଫଲତା ୱୁତ୍ତା। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ‘‘ଯୋ ମଂ ଓୱାଦାନୁସାସନୀକରଣେନ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ, ମମ ଓୱାଦକାରକେନ ଗିଲାନୋ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୬୫)। ଭଗୱତୋ ଚ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଏକସଦିସନ୍ତି ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଯୋ ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନଯୋ ଚ ଦେସିତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥା’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୨୧୬) ୱଚନତୋ ‘‘ଅହଞ୍ଚ ଖୋ ପନିଦାନି ଏକକୋୱ ଓୱଦାମି ଅନୁସାସାମି, ମଯି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଇମାନି ଚତୁରାସୀତି ବୁଦ୍ଧସହସ୍ସାନି ତୁମ୍ହେ ଓୱଦିସ୍ସନ୍ତି ଅନୁସାସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨।୨୧୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ବହୁସ୍ସୁତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସଂସନ୍ତେନ ଚ ‘‘ଯୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ନ ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସାୱକୋ ନାମ, ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଏସ ଚୁନ୍ଦା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଧମ୍ମଗରୁକତ୍ତା ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁବ୍ବନଯୋ ଏୱ ପସତ୍ଥତରୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି ‘‘ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ। ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଆଗନ୍ତୁକାନଂ। ତେସୁପି ଆଗନ୍ତୁକା ଅନିସ୍ସରାତି ସେନାସନେ ନିରନ୍ତରଂ ୱସନ୍ତାନଂ ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ଦାଯକେହି, ଭିକ୍ଖୂହି ୱା ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ଅନିସ୍ସରା। ଆଗନ୍ତୁକେହିପି ଇଚ୍ଛନ୍ତେହି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସ୍ସାନାଦୀସୁ ପୱିସିତ୍ୱା ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ଗହେତବ୍ବଂ। ତେସଂ କତିକାଯ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ସବ୍ବାନି

ଫଲାଫଲାନି ଅଭାଜେତ୍ୱା 'ଏଉକେସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ ଫଲାନି ଭାଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଫଲାଫଲେହି ସେନାସନାନି ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା'ତି ୱା 'ପିଣ୍ଡପାତାଦିପଚ୍ଚଯଂ ସମ୍ପାଦେସ୍ସାମା'ତି ୱା 'କିଞ୍ଚିପି ଅଭାଜେତ୍ୱା ଚତୁପଚ୍ଚଯତ୍ଥାଯେୱ ଉପନେମା'ତି ୱା ଏୱଂ ସମ୍ମା ଉପନେନ୍ତାନଂ ଆୱାସିକାନଂ କତିକାଯ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଠାତଙ୍ଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ 'ଅନିସ୍ସରା'ତି ୱଚନେନ ଦୀପିତୋ ଏୱ ଅତ୍ଥୋ, ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ 'ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନ'ନ୍ତିଆଦିନା ୱିଭ୍ଭାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ। ପରିଭୋଗୱସେନେୱାତି ଏତ୍ଥ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପଯୁତ୍ତୋ, ପରିଭୋଗୱସେନ ତମେୱ ଭାଜେତ୍ୱାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ, ରଟ୍ଠେ ୱା। ସେନାସନପଚ୍ଚଯନ୍ତି ସେନାସନଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଠପିତଞ୍ଚ। 'ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱରସେନାସନାନି ଠପେତ୍ୱା'ତି ଷ୍ଟୁଉମେୱତ୍ଥଂ ପୁନ ବ୍ଯତିରେକମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ 'ମୂଲୱତ୍ଥୁଚ୍ଛେଦଂ ପନ କତ୍ୱା ନ ଉପନେତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସେନାସନସଙ୍ଖାତୱତ୍ଥୁନୋ ମୂଲଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବାନି ସେନାସନାନି ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ 'ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱରସେନାସନାନି ଠପେତ୍ୱା ଲାମକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେହିପି ସେନାସନଭୂମିଯୋ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ'ତି ୱଦନ୍ତି, ତମ୍ପି ଯୁତ୍ତମେୱ ଇମସ୍ସପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱସ୍ସଂ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ, ଇତରଥା କେଚି ସହ ୱତ୍ଥୁନାପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୫୩) ''ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ପରଚକ୍କାଦିଭଯଂ ଆଗତଂ। ମୂଲୱତ୍ଥୁଚ୍ଛେଦନ୍ତି 'ସବ୍ବସେନାସନାନଂ ଏତେ ଇସ୍ସରା'ତି ୱଚନତୋ ଇତରେ ଅନିସ୍ସରାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଅଯମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଇସ୍ସରୋତି ଯତ୍ଥ ସୋ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଅୱଞ୍ଞାତହେତୁଂ ଲଭତୀତି କିର ଅତ୍ଥୋ, ଅପି ଚ 'ଦହରୋ'ତି ୱଦନ୍ତି। ସୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ସହ ଭୂମିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି।

ଧମ୍ମିକାରକ୍ଖଯାଚନକଥା

୧୯। ଧମ୍ମିକାରକ୍ଖଯାଚନକଥାଯଂ ''ଗୀୱାଯେୱାତି ଆଣତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ତେସଂ ଅନତ୍ଥକାମତାଯାତି 'ଚୋରୋ'ତି ୱୁତ୍ତଂ ମମ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା କେଚି ଦଣ୍ଡିସ୍ସନ୍ତି, ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞାଯ। ଏତେନ କେୱଲଂ ଭଯେନ ୱା ପରିକ୍ଖାରଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ୱା ସହସା 'ଚୋରୋ'ତି ୱୁତ୍ତେ ଦଣ୍ଡିତେପି ନ ଦୋସୋତି ଦସ୍ସେତି। ରାଜପୁରିସାନଞ୍ହି 'ଚୋରୋ ଅଯ'ନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସ୍ସକଥନେ ଏୱ ଗୀୱା। ଭିକ୍ଖୂନଂ, ପନ ଆରାମିକାଦୀନଂ ୱା ସମ୍ମୁଖା 'ଅସୁକୋ ଚୋରୋ ଏୱମକାସୀ'ତି କେନଚି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନିସ୍ସାଯ ଆରାମିକାଦୀସୁ ରାଜପୁରିସାନଂ ୱତ୍ୱା ଦଣ୍ଡାପେନ୍ତେସୁପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ନ ଗୀୱା ରାଜପୁରିସାନଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଯେସଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତେହି ସଯଂ ଚୋରସ୍ସ ଅଦଣ୍ଡିତତ୍ତାତି ଗହେତବ୍ବଂ। 'ଢ଼ଂ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦା'ତି ଆଣତ୍ତୋପି ହି ସଚେ ଅଞ୍ଞେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପେତି, ଆଣାପକସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା। ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକରନ୍ତି ଇଦଂ ସାମୀଚିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଚନଂ ଅକରୋନ୍ତାନଂ ରାଜପୁରିସାନମ୍ପି 'ଇମିନା ଗହିତପରିକ୍ଖାରଂ ଆହରାପେହି, ମା ଚସ୍ସ ଦଣ୍ଡଂ କରୋହୀ'ତି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱଦନ୍ତସ୍ସପି ଦଣ୍ଡେ ଗହିତେପି ନ ଗୀୱା ଏୱ ଦଣ୍ଡଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା 'ଅସୁକଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା'ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ପଟିକ୍ଖିପନେ (ପାରା। ୧୨୧) ୱିଯ। ଦାସାଦୀନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ୱିଯ ତଦତ୍ଥାଯ ଅଙ୍ଗକରଣେ ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ 'କପ୍ପିଯଅଙ୍ଗୋ ନାମ, ନ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି। କେନଚି ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଖେତ୍ତାଦିଅତ୍ଥାଯ ୱୋହାରିକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଙ୍ଗେ କତେପି ତଂ ଖେତ୍ତାଦିସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ୱିଯ ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିଯଂ ନ ହୋତି ପୁବ୍ବେ ଏୱ ସଙ୍ଘସନ୍ତକତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସେୱ ପନ ପଯୋଗୱସେନ ଆପତ୍ତିଯୋ ହୋନ୍ତି। ଦାସାଦୀନମ୍ପି ପନ ଅତ୍ଥାଯ ରକ୍ଖଂ ଯାଚିତୁଂ ୱୋହାରିକେନ ପୁଟ୍ଠେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କପ୍ପିଯକ୍କମଂ ୱତ୍ତୁଂ ଆରାମିକାଦୀହି ଚ ଅଙ୍ଗଂ କାରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ୱିହାରୱତ୍ଥାଦିକପ୍ପିଯଅଙ୍ଗଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଯମ୍ପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୬୭୯) ଆଗତୋ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୬୮୧) ''ଗୀୱାତି କେୱଲଂ ଗୀୱା ଏୱ ହୋତି, ନ ପାରାଜିକଂ। କାରାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଆୱୁଧଭଣ୍ଡଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଧାରା ନ କାରାପେତବ୍ବା, ଅଞ୍ଞେନ ପନ ଆକାରେନ ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉଚ୍ଚାରାଦିଛଡ୍ଡନକଥା

୨୦। ଉଚ୍ଚାରାଦିଛଡ୍ଡନକଥାଯଂ ଅଟ୍ଠମେ ଉଚ୍ଚାରାଦିଛଡ୍ଡନେ ''ଉଚ୍ଚାରାଦିଭାୱୋ, ଅନପଲୋକନଂ, ୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ, ତିରୋକୁଟ୍ଟପାକାରତା, ଛଡ୍ଡନଂ ୱା ଛଡ୍ଡାପନଂ ୱାତି ଇମାନି ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି, ନୱମେ ହରିତୂପରି ଛଡ୍ଡନେ ସବ୍ବେସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚ। ଇଧ ଖେତ୍ତପାଲକା ଆରାମାଦିଗୋପକା ଚ ସାମିକା ଏୱା''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୮୩୦) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୮୩୦) ପନ ''ଅଟ୍ଠମେ ୱଳଞ୍ଜିଯମାନତିରୋକୁଟ୍ଟାଦିତା, ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରାଦୀନଂ ଛଡ୍ଡନାଦୀତି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି। ନୱମେ 'ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନନାଳିକେରମ୍ପୀ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ହରିତୂପରି ଛଡ୍ଡନମେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ତେନାହ 'ଅନିକ୍ଖିତ୍ତବୀଜେସୂ'ତିଆଦି। ଯତ୍ଥ ଚ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତତ୍ଥ ହରିତେ ୱଚ୍ଚାଦିଂ କାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। ସବ୍ବେସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୮୩୨) ପନ ''ସାମିକେ ଅପଲୋକେତ୍ୱାୱ ଛଡ୍ଡେତୀତି କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି, କତ୍ଥଚି ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ଥିଭାୱୋୱ ସେଯ୍ୟୋ କିରିଯାକିରିଯତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ। ଇଧ ଖେତ୍ତପାଲକା

ଆରାମାଦିଗୋପକା ଚ ସାମିକା ଏୱ। ‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଖେତ୍ତେ ଆରାମେ ଚ ତତ୍ଥ କଚୱରଂ ନ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବନ୍ତି କତିକା ଚେ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ। ତାସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱଟ୍ଟତି, ନ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସାରୁପ୍ପୱସେନେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ସେଖିଯୱଣ୍ଣନାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୫୧) ‘‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସହସା ଉଚ୍ଚାରୋ ୱା ପସ୍ସାୱୋ ୱା ନିକ୍ଖମତି, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚକତୋ ନାମ, ଅନାପତ୍ତି। ନ ହରିତେତି ଏତ୍ଥ ଯମ୍ପି ଜୀୱରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲଂ ପଥୱିଯଂ ଦିସ୍ସମାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ସାଖା ୱା ଭୂମିଲଗ୍ଗା ଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବଂ ହରିତସଙ୍ଖାତମେୱ, ଖନ୍ଧେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପହରିତଟ୍ଠାନେ ପାତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପ୍ପହରିତଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସେୱ ସହସା ନିକ୍ଖମତି, ଗିଲାନଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତି। ଅପ୍ପହରିତେ କତୋତି ଅପ୍ପହରିତଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ତିଣଣ୍ଡୁପକଂ ୱା ପଲାଲଣ୍ଡୁପକଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା କତୋପି ପଚ୍ଛା ହରିତଂ ଓତ୍ଥରତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ‘ଖେଳେନ ଚେତ୍ଥ ସିଙ୍ଘାଣିକାପି ସଙ୍ଗହିତା’ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଉଦକେତି ଏତଂ ପରିଭୋଗୌଦକମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୌଦ୍ଦାଦିଉଦକେସୁ ପନ ଅପରିଭୋଗେସୁ ଅନାପତ୍ତି। ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ସମନ୍ତତୋ ଉଦକୋଘୋ ହୋତି, ଅନୁଦକଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସେୱ ନିକ୍ଖମତି, ୱଟ୍ଟତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଏତାଦିସେ କାଲେ ଅନୁଦକଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତେନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସଂ ୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨।୬୫୨) ‘‘ଖେଳେନ ଚେତ୍ଥ ସିଙ୍ଘାଣିକାପି ସଙ୍ଗହିତାତି ଏତ୍ଥ ଉଦକଗଣ୍ଡୁସକଂ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଛୁକଚୱରାଦିଞ୍ଚ ମୁଖେନେୱ ହରିତୁଂ ଉଦକେସୁ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଣ୍ଡିତେହି ୱିଚାରେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି – ‘‘ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୁଦ୍ଦାଦିଉଦକେସୁ ପନ ଅପରିଭୋଗେସୁ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନଦୀଜାତସ୍ସରାଦୀସୁ ଆପତ୍ତି ୱା ଅନାପତ୍ତି ୱାତି। ତତ୍ଥ ସମୁଦ୍ଦାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନଦୀଜାତସ୍ସରାପି ସଙ୍ଗହିତାୱ, ତସ୍ମା ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ ଚେୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ସମୁଦ୍ଦାଦୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନଦୀଜାତସ୍ସରାପି ସଙ୍ଗହିତା, ଏୱଂ ସତି ଟୀକାଚରିଯା ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ନ ପନ ୱଦନ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୁଦ୍ଦାଦିଉଦକେସୂ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱଦେଯ୍ୟ, ତଥା ପନ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅପରିଭୋଗେସୂ’’ତି ହେତୁମନ୍ତୱିସେସନପଦମ୍ପି ଗହିତଂ। ତେନ ଞ୍ଜାଯତି ‘‘ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅପରିଭୋଗାନି ଚନ୍ଦନିକାଦିଉଦକାନି ଏୱ ଗହିତାନି, ନ ପରିଭୋଗାନି ନଦୀଜାତସ୍ସରାଦିଉଦକାନୀ’’ତି। ତେନ ଚ ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୁଦ୍ଦାଦିଉଦକାନି ଅପରିଭୋଗତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିକରାନି ହୋନ୍ତି, ନଦୀଜାତସ୍ସରାଦିଉଦକାନି ପନ ପରିଭୋଗତ୍ତା ଆପତ୍ତିକରାନୀତି। କଥଂ ପନ ‘‘ଅପରିଭୋଗେସୂ’’ତି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ହେତୁମନ୍ତପଦଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି? ଯୁତ୍ତିତୋ ଆଗମତୋ ଚ। କଥଂ ଯୁତ୍ତିତୋ? ‘‘ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୁଦ୍ଦାଦିଉଦକାନି ପରିଭୋଗାନିପି ସନ୍ତି, ଅପରିଭୋଗାନିପୀ’’ତି ଅବ୍ଯଭିଚାରିଯଭାୱତୋ। ବ୍ଯଭିଚାରେ ହି ସମ୍ଭୱେ ଏୱ ସତି ୱିସେସନଂ ସାତ୍ଥକଂ ସିଯା। କଥଂ ଆଗମତୋ? ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ (ୱି। ୱି। ୧୯୫୪) ‘‘ତେସଂ ଅପରିଭୋଗତ୍ତା’’ତି। ତସ୍ମା ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅପରିଭୋଗାନିଯେୱ ଉଦକାନି ଗହିତାନି, ନ ପରିଭୋଗାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଟୀକାଯଂ ‘‘ୱଚ୍ଚକୁଟିସମୁଦ୍ଦାଦିଉଦକେସୂତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସବ୍ବଂ ଅପରିଭୋଗଜଲଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି, ତେନେୱ ତେସଂ ଅପରିଭୋଗତ୍ତମେୱ କାରଣମାହା’’ତି, ତସ୍ମା ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଭୋଗେସୁ ନଦୀଜାତସ୍ସରତଳାକପୋକ୍ଖରଣିଯାଦିଉଦକେସୁ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱାଦିକରଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଜାନିତବ୍ବମେତଂ। ‘‘ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ସମନ୍ତତୋ ଉଦକୋଘୋ ହୋତି, ଅନୁଦକଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସେୱ ନିକ୍ଖମତି, ୱଟ୍ଟତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଏତାଦିସେ କାଲେ ଅନୁଦକଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତେନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତତ୍ତା ମହନ୍ତେସୁ ନଦୀଜାତସ୍ସରାଦୀସୁ ନାୱାଦୀହି ଗତକାଲେ ତାଦିସେ କାରଣେ ସତି ‘‘ତୀରଂ ଉପନେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉପନେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଟ୍ଠାନେ ଉଦକେପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାନୁଲୋମତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ନହାନେରୁକ୍ଖାଦିଘଂସନକଥା

୨୧। ନହାନେ ରୁକ୍ଖାଦିଘଂସନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠପଦାକାରେନାତି ଅଟ୍ଠପଦଫଲକାକାରେନ, ଜୂତଫଲକସଦିସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମଲ୍ଲକମୂଲକସଣ୍ଠାନେନାତି ଖେଳଅମଲ୍ଲକମୂଲସଣ୍ଠାନେନ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୩) ପନ ‘‘ଅଟ୍ଠପଦାକାରେନାତି ଜୂତଫଲକେ ଅଟ୍ଠଗବ୍ଭରାଜିଆକାରେନ। ମଲ୍ଲକମୂଲସଣ୍ଠାନେନାତି ଖେଳଅମଲ୍ଲକମୂଲସଣ୍ଠାନେନ। ଇଦଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟାଧାରକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କଣ୍ଟକେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କତୱଟ୍ଟକପାଲସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପୁଥୁପାଣିକନ୍ତି ମୁଟ୍ଠିଂ ଅକତ୍ୱା ୱିକସିତହତ୍ଥତଲେହି ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ହତ୍ଥପରିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୪୪) ପନ ‘‘ପୁଥୁପାଣିନା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ପୁଥୁପାଣିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ପାଠଇଅନୁସାରେନେୱ ନହାନେ କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ନହାନତିତ୍ଥେ ନହାଯନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନହାନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ନହାନୱତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପସାଦାୱହନତୋ, ଗିହିପୁରିସାନଂ କମ୍ମଂ ୱିଯାତି ଗରହିତବ୍ବଭାୱତୋ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା…

ପେ… ନ ଓତରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅଞ୍ଜଞ୍ଜେସୁ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେସୁ ଅନୁଦକସାଟକେନ ନହାୟିତୁଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତା ‘‘ସବ୍ବଦିସା ପନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱିୱଟଭାୱଂ ଛତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମ୍ପି ଖାଣୁଗୁମ୍ବଲତାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପି ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଆହ ‘‘ଖାଣୁ…ପେ… ଉକ୍କାସିତ୍ୱା’’ତି। ଉଦ୍ଧଂମୁଖେନ ଚୀୱରାପନୟନଂ ହରାୟିତବ୍ବଂ ସିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୱକୁଜ୍ଜ…ପେ… ଅପନେତ୍ୱା’’ତି। ତତୋ କାୟବନ୍ଧନଟ୍ଠପନୱତ୍ତମାହ ‘‘କାୟବନ୍ଧନ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିନା । ତତୋ ଉଦକସାଟିକାୟ ସତି ତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଓତରିତବ୍ବଂ ସିୟା, ତାୟ ଅସତିୟା କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ‘‘ଠିତକେନେୱ ନ ଓତରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅହିରିକାକାରସ୍ସ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ଇଧ ହିରିମନ୍ତାକାରଂ ଦସ୍ସେତି ଉଦକନ୍ତେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିୱାସନଂ ମୋଚେତ୍ୱାତି। ଉଣ୍ଣଟ୍ଠାନେ, ସମଟ୍ଠାନେ ୱା ପସାରିତେ ସତି ୱା ତେନ ଅଞ୍ଜଞ୍ଜଟ୍ଠ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଆହ ‘‘ସଚେ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଓତରନ୍ତେନ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ପୁଚ୍ଛଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଓତରନ୍ତେନ ସଣିକ’’ନ୍ତ୍ୟାଦି। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ‘‘ୱେଗେନ ନ ଓତରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଟିସିଦ୍ଧାନୁରୂପମାହ ‘‘ସଣିକ’’ନ୍ତି। ଅତିଗମ୍ଭୀରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉଦକୋଘତରଙ୍ଗୱାତାଦୀହି ପହରନ୍ତୋ ଚଲିତକାୟୋ ସିୟା, ଅତିଉତ୍ତାନେ ନିସୀଦନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକାୟୋ ସିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନାଭିପ୍ପମାଣମତ୍ତଂ ଓତରିତ୍ୱା’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥୱିକାରାଦୀହି ୱୀଚିଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ, ସଦ୍ଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧଟଚପଲଭାୱୋ ସିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱୀଚିଂ ଅନୁଟ୍ଠପେନ୍ତେନ ସଦ୍ଦଂ ଅକରୋନ୍ତେନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା’’ତି। ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ଆଗତଦିସାଭିମୁଖେନ ନିମୁଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି, ଅଭିମୁଖେନ ହୁତ୍ୱାତି ପାଠସେସୋ। ଇଦାନି ତପ୍ଫଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ। ତତୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତେନ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାୟମାହ ‘‘ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତେନପୀ’’ତିଆଦି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱାୱ ଠାତବ୍ବଂ, କସ୍ମାତି ଚେ? ନ ତାୱ କାୟତୋ ଉଦକଂ ଓତରତି, ତସ୍ମା ଥୋକଂ କାଲଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଚୀୱରଂ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଅନ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ପୁରତୋ କତ୍ୱା ଠାତବ୍ବଂ। ତତୋ କାୟସ୍ସ ସୁକ୍ଖଭାୱଂ ଛତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୟଥାରୁଚି ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ୱଲିକାଦିକଥା

୨୨। ୱଲିକାଦିକଥାୟଂ ‘‘ମୁତ୍ତୋଲମ୍ବକାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କୁଣ୍ଡଲାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଲମ୍ବକସୁତ୍ତନ୍ତି ୟଞ୍ଞୋପଚିତାକାରେନ ଓଲମ୍ବକସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୪୫)। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୫) ପନ ‘‘ମୁତ୍ତୋଲମ୍ବକାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କୁଣ୍ଡଲାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଲମ୍ବକସୁତ୍ତନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୟଞ୍ଞୋପଚିତସୁତ୍ତାଦିଆକାରଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱଲୟନ୍ତି ହତ୍ଥପାଦୱଲୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୪୫) ପନ ‘‘କଣ୍ଣତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମୁତ୍ତୋଲମ୍ବକାଦୀନଂ କୁଣ୍ଡଲାଦୀନନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘କାୟୂର’ନ୍ତି ପାଠଇପାଠୋ। ‘କେୟୂରାଦୀନୀ’ତି ଆଚରିୟେନୁଦ୍ଧଟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୀଘକେସକଥା

୨୩। ଦୀଘକେସକଥାୟଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୬) ପନ ‘‘ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲେତି ଉପୟୋଗବହୁୱଚନଂ, ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଂ ଅତିକ୍କାମେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱମାସସ୍ସ ୱା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲସ୍ସ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସପି କେସମସ୍ସୁଗଣନାୟ ଅଚିତ୍ତକାପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। କୋଚ୍ଛେନାତି ଉସୀରହୀରାଦୀନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସମକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହିତକୋଚ୍ଛେନ। ଚିକ୍କଲେନାତି ସିଲେସୟୁତ୍ତତେଲେନ। ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତରଜସିରାନମ୍ପୀତି ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତାନଂ ରଜୋକିଣ୍ଣସିରାନଂ। ଅଦ୍ଦହତ୍ଥେନାତି ଅଲ୍ଲହତ୍ଥେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉପରି ପନ ପାଠଇୟଂ (ଚୂଳୱ। ୨୭୫) ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ମସ୍ସୁଂ କପ୍ପାପେନ୍ତି। ମସ୍ସୁଂ ୱଡ୍ଢାପେନ୍ତି। ଗୋଲୋମିକଂ କାରାପେନ୍ତି। ଚତୁରସ୍ସକଂ କାରାପେନ୍ତି। ପରିମୁଖଂ କାରାପେନ୍ତି। ଅଡ୍ଢଦୁକଂ କାରାପେନ୍ତି। ଦାଠିକଂ ଠପେନ୍ତି। ସମ୍ବାଧେ ଲୋମଂ ସଂହରାପେନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି ଖୀୟନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି ‘ସେୟ୍ୟଥାପି ଗିହୀ କାମଭୋଗିନୋ’ତି । ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମସ୍ସୁ କପ୍ପାପେତବ୍ବଂ। ନ ମସ୍ସୁ ୱଡ୍ଢାପେତବ୍ବଂ। ନ ଗୋଲୋମିକଂ କାରାପେତବ୍ବଂ। ନ ଚତୁରସ୍ସକଂ କାରାପେତବ୍ବଂ। ନ ପରିମୁଖଂ କାରାପେତବ୍ବଂ। ନ ଅଡ୍ଢଦୁକଂ କାରାପେତବ୍ବଂ। ନ ଦାଠିକା ଠପେତବ୍ବା। ନ ସମ୍ବାଧେ ଲୋମଂ ସଂହରାପେତବ୍ବଂ, ୟୋ ସଂହରାପେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଆଗତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୭୫) ‘‘ମସ୍ସୁଂ କପ୍ପାପେନ୍ତୀତି କତ୍ତରିୟା ମସ୍ସୁଂ ଛେଦାପେନ୍ତି। ମସ୍ସୁଂ ୱଡ୍ଢାପେନ୍ତୀତି ମସ୍ସୁଂ ଦୀଘଂ କାରେନ୍ତି। ଗୋଲୋମିକନ୍ତି ହନୁକମ୍ହି ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ଠପିତଂ ଏଳକମସ୍ସୁ ୱୁଚ୍ଚତି। ଚତୁରସ୍ସକନ୍ତି ଚତୁକୋଣଂ। ପରିମୁଖନ୍ତି ଉଦରେ ଲୋମସଂହରଣଂ। ଅଡ୍ଢଦୁକନ୍ତି ଉଦରେ ଲୋମରାଜିଟ୍ଠପନଂ। ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ମସ୍ସୁକପ୍ପାପନାଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପୁନ ପାଠଇୟଂ (ଚୂଳୱ। ୨୭୫) ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ସକ୍ଖରିକାୟପି ମଧୁସିତ୍ଥକେନପି ନାସିକାଲୋମଂ ଗାହାପେନ୍ତି, ନାସିକା ଦୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଣ୍ଡାସନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ପଲିତଂ ଗାହାପେନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି ଖୀୟନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି

‘ସେୟ୍ୟଥାପି ଗିହୀ କାମଭୋଗିନୋ’ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଲିତଂ ଗାହାପେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଗାହାପେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଆଗତଂ। ‘‘ସକ୍ଖରାଦୀହି ନାସିକାଲୋମଗ୍ଗାହାପନେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ପନ ସଣ୍ଡାସୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଲିତଂ ଗାହାପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭମୁକାଯ ୱା ନଲାଟେ ୱା ଦାଠିକାଯ ୱା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ବୀଭଚ୍ଛଂ ଠିତଂ, ତାଦିସଂ ଲୋମଂ ପଲିତଂ ୱା ଅପଲିତଂ ୱା ଗାହାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ଆଦାସାଦିକଥା

୨୪। ଆଦାସାଦିକଥାଯଂ ଆଦାସୋ ନାମ ମଣ୍ଡନପକତିକାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖଚ୍ଛାଯାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କଂସଲୋହାଦୀହି କତୋ ଭଣ୍ଡୱିସେସୋ। ଉଦକପତ୍ତୋ ନାମ ଉଦକଟ୍ଠପନକୋ ପାତିସରାୱାଦିକୋ ଭାଜନୱିସେସୋ। କଂସପତ୍ତାଦୀନୀତି ଆଦାସଭାୱେନ ଅକତାନି ପରିସୁଦ୍ଧଭାୱେନ ଆଲୋକକରାନି ୱତ୍ଥୂନି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସୁୱଣ୍ଣରଜତଜାତିଫଲିକାଦଯୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, କଞ୍ଜିଯାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଦ୍ରୱଜାତିକାନି ତେଲମଧୁଖୀରାଦୀନି। ଆବାଧପଚ୍ଚଯାତି ଅତ୍ତନୋ ମୁଖେ ଉପ୍ପନ୍ନୱଣପଚ୍ଚଯା। ତେନାହ ‘‘ସଞ୍ଛୱି ନୁ ଖୋ ମେ ୱଣୋ’’ତିଆଦି। ଆଯୁଂ ସଙ୍ଖରୋତୀତି ଆଯୁସଙ୍ଖାରୋ। କୋ ସୋ? ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତଂ ଆଯୁସଙ୍ଖାରଂ, ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ କେନାକାରେନ ଓଲୋକେୟ୍ୟାତି ପୁଚ୍ଛାଯମାହ ‘‘ଜିଣ୍ଣୋ ନୁ ଖୋମ୍ହି ନୋତି ଏୱ’’ନ୍ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ମମ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଜିଣ୍ଣୋ ନୁ ଖୋ ୱା, ନୋ ଜିଣ୍ଣୋ ନୁ ଖୋ ୱାତି ଏୱଂ ଇମିନା ମନସିକାରେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଓଲୋକେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ସୋଭତି ନୁ ଖୋ ମେ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ନୋ ୱା’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତେନ ଅତ୍ତସିନେହୱସେନ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି।

ନ ମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପିତବ୍ବନ୍ତି ୱିପ୍ପସନ୍ନଛୱିୱଣ୍ଣକରେହି ମୁଖଲେପନେହି ନ ଲିମ୍ପିତବ୍ବଂ। ନ ଉମ୍ମଦ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ନାନାଉମ୍ମଦ୍ଦନେହି ନ ଉମ୍ମଦ୍ଦିତବ୍ବଂ। ନ ଚୁଣ୍ଣେତବ୍ବନ୍ତି ମୁଖଚୁଣ୍ଣକେନ ନ ମକ୍ଖେତବ୍ବଂ। ନ ମନୋସିଲିକାଯ ମୁଖଂ ଲଞ୍ଛେତବ୍ବନ୍ତି ମନୋସିଲାଯ ତିଲକାଦିଲଞ୍ଛନାନି ନ କାତବ୍ବାନି । ନ କେୱଲଂ ମନୋସିଲାଯମେୱ, ହରିତାଲାଦୀହିପି ତାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ। ଅଙ୍ଗରାଗାଦଯୋ ପାକଟାଯେୱ।

ନଚ୍ଚାଦିକଥା

୨୫। ନଚ୍ଚାଦିକଥାଯଂ ‘‘ସାଧୁଗୀତନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚତାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଗୀତଂ। ଚତୁରସ୍ସେନ ୱତ୍ତେନାତି ପରିପୁଣ୍ଣେନ ଉଚ୍ଚାରଣୱତ୍ତେନ। ତରଙ୍ଗୱତ୍ତାଦୀନଂ ଉଚ୍ଚାରଣୱିଧାନାନି ନଟ୍ଠପ୍ପଯୋଗାନୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୪୮-୨୪୯) ୱୁତ୍ତଂ, ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୮-୨୪୯) ‘‘ସାଧୁଗୀତନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚତାଦିପଟିସଞ୍ଞୁତ୍ତଂ ଗୀତଂ। ଚତୁରସ୍ସେନ ୱତ୍ତେନାତି ପରିପୁଣ୍ଣେନ ଉଚ୍ଚାରଣୱତ୍ତେନ। ତରଙ୍ଗୱତ୍ତାଦୀନଂ ସଦ୍ଦେସଂ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ସଦ୍ଦେସଂ…ପେ… ଲକ୍ଖଣ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ତକାହି ମତ୍ତାହି ଅକ୍ଖରଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତତୋପି ଅଧିକମତ୍ତାଯୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା କଥନଂ ୱିକାରକଥନଂ ନାମ, ତଥା ଅକତ୍ୱା କଥନମେୱ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୪୮-୨୪୯) ପନ ‘‘ସାଧୁଗୀତଂ ନାମ ପରିନିବ୍ବୁତଟ୍ଠାନେ ଗୀତନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଦନ୍ତଗୀତଂ ଗାଯିତୁକାମାନଂ ୱାକ୍କରଣୀଯଂ। ଦନ୍ତଗୀତସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ‘ଯଂ ଗାଯିସ୍ସାମା’ତିଆଦିମାହ। ଚତୁରସ୍ସୱତ୍ତଂ ନାମ ଚତୁପାଦଗାଥାୱତ୍ତଂ। ‘ତରଙ୍ଗୱତ୍ତାଦୀନି ଉଚ୍ଚାରଣୱିଧାନାନି ନଟ୍ଠପ୍ପଯୋଗାନୀ’ତି ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦାଦିକଥା

୨୬। ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦାଦିକଥାଯଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସେୱ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୫୧) ପନ ‘‘ଅଙ୍ଗଜାତନ୍ତି ବୀଜୱିରହିତଂ ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ। ବୀଜେ ହି ଛିନ୍ନେ ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକୋ ନାମ ଅଭବ୍ବୋ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଏକେ ପନ ‘ବୀଜସ୍ସପି ଛେଦନକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ଏୱ, କମେନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିକେ ଅନ୍ତରହିତେ ପଣ୍ଡକୋ ନାମ ଅଭବ୍ବୋ ହୋତି, ତଦା ଲିଙ୍ଗନାସନାଯ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି ୱଦନ୍ତି। ତାଦିସଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସାତି ମୁଟ୍ଠିପ୍ପହାରାଦୀହି ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପତ୍ତକଥା

୨୮। ପତ୍ତକଥାଯଂ ‘‘ଭୂମିଆଧାରକେତି ୱଲଯାଧାରକେ। ଦାରୁଆଧାରକଦଣ୍ଡାଧାରକେସୂତି ଏକଦାରୁନା କତଆଧାରକେ, ବହୂହି ଦଣ୍ଡକେହି କତଆଧାରକେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ । ତୀହି ଦଣ୍ଡେହି କତୋ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଭୂମିଯଂ ପନ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକମେୱ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘ଦ୍ୱେ ଠପେନ୍ତେନ ଉପରି ଠପିତପତ୍ତଂ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଭୂମିଯଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱଦନ୍ତି। ଆଲିନ୍ଦକମିଡ୍ଢିକାଦୀନନ୍ତି ପମୁଖମିଡ୍ଢିକାଦୀନଂ। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ

ପତିଟ୍ଠାତୀତି ଏତ୍ଥ ‘ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତିଯୱାରେ ତତ୍ଥେୱ ମିଡ୍ଢିଯା ପତିଟ୍ଠାତୀ’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଭଣ୍ଡନ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ପରିଭଣ୍ଡଂ ନାମ ଗେହସ୍ସ ବହିକୁଟ୍ଟପାଦସ୍ସ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କତା ତନୁକମିଡ୍ଢିକା ୱୁଚ୍ଚତି। ତନୁକମିଡ୍ଢିକାଯାତି ଖୁଦ୍ଦକମିଡ୍ଢିକାଯ। ମିଡ୍ଢନ୍ତେପି ଆଧାରକେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଧାରକ’ନ୍ତି ହି ୱଚନତୋ ମିଡ୍ଢାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଆଧାରକଂ ଠପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଆଧାରକେ ଠପନୋକାସସ୍ସ ଅନିଯମିତତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି। ‘ପତ୍ତମାଳୋ ନାମ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପତ୍ତାନଂ ଅଗମନତ୍ଥଂ ୱଟ୍ଟଂ ୱା ଚତୁରସ୍ସଂ ୱା ଇଟ୍ଠକାଦୀହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତୋ’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଘଟିକନ୍ତି ଉପରି ଯୋଜିତଂ ଅଗ୍ଗଳଂ। ତାୱକାଲିକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସକିଦେୱ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ଆମିସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଘଟିକଟାହେତି ଭାଜନକପାଲେ। ପାଳିଯଂ ଅଭୁଂ ମେତି ଏତ୍ଥ ଭୱତୀତି ଭୂ, ୱଡ୍ଢି। ନ ଭୂତି ଅଭୂ, ଅୱଡ୍ଢି। ଭଯୱସେନ ପନ ସା ଇତ୍ଥୀ ‘ଅଭୁ’ନ୍ତି ଆହ, ୱିନାସୋ ମଯ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଛୱସୀସସ୍ସ ପତ୍ତନ୍ତି ଛୱସୀସମଯଂ ପତ୍ତଂ। ପକତିୱିକାରସମ୍ବନ୍ଧେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଅଭେଦେପି ୱା ତଦୁପଚାରୱସେନେୱାଯଂ ୱୋହାରୋ ‘ସିଲାପୁତ୍ତକସ୍ସ ସରୀର’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଚବ୍ବେତ୍ୱାତି ଖାଦିତ୍ୱା। ଏକଂ ଉଦକଗଣ୍ଡୁସଂ ଗହେତ୍ୱାତି ୱାମହତ୍ଥେନେୱ ପତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁଖେନ ଗଣ୍ଡୁସଂ ଗହେତ୍ୱା। ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠହତ୍ଥେନାତି ସାମିସେନ ହତ୍ଥେନ। ଏତ୍ତାୱତାତି ଏକଗଣ୍ଡୁସଂ ଗହଣମତ୍ତେନ। ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ତତୋ ମଂସଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା। ଏତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନାତୁ ୱା, ମା ୱା, ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୫୩-୨୫୫) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୨୫୨) ପନ ‘‘ଗିହିୱିକଟାନୀତି ଗିହିସନ୍ତକାନି। ପାଳିଯଂ ନ ଅଚ୍ଛୁପିଯନ୍ତୀତି ନ ଫୁସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତି। ରୂପକାକିଣ୍ଣାନି ଇତ୍ଥିରୂପାଦିଆକିଣ୍ଣାନି। ଭୂମିଆଧାରକେତି ଦନ୍ତାଦୀହି କତେ ୱଲଯାଧାରକେ। ଏତସ୍ସ ୱଲଯାଧାରକସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଚୱିତାଯ ଠପିତା ପତ୍ତା ନ ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ‘ତଯୋ ପତ୍ତେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଚ୍ଚତଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ଅଯଂ ‘ଭୂମିଆଧାରକୋ’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଦାରୁଆଧାରକଦଣ୍ଡାଧାରକେସୂତି ଏକଦାରୁନା କତଆଧାରକେ ଚ ବହୂହି ଦଣ୍ଡକେହି କତଆଧାରକେ ଚ, ଏତେ ଚ ଉଚ୍ଚତରା ହୋନ୍ତି ପତ୍ତେହି ସହ ପତନସଭାୱା, ତେନ ‘ସୁସଜ୍ଜିତେସୂ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭମକୋଟିସଦିସେନାତି ଯତ୍ଥ ଧମକରଣାଦିଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଲିଖନ୍ତି, ତସ୍ସ ଭମକସ୍ସ କୋଟିଯା ସଦିସୋ। ତାଦିସସ୍ସ ଦାରୁଆଧାରକସ୍ସ ଅୱିତ୍ଥିଣ୍ଣତାଯ ଠପିତୋପି ପତ୍ତୋ ପତତୀତି ‘ଅନୋକାସୋ’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଆଳିନ୍ଦକମିଡ୍ଢିକାଦୀନନ୍ତି ପମୁଖମିଡ୍ଢିକାଦୀନଂ, ଉଚ୍ଚୱତ୍ଥୁକାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବାହିରପସ୍ସେତି ପାସାଦାଦୀନଂ ବହିକୁଟ୍ଟେ। ତନୁକମିଡ୍ଢିକାଯାତି ୱେଦିକାଯ। ସଚେ ପନ ହତ୍ଥପ୍ପମାଣତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆଧାରକେ ପନ ତତୋ ବହିପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞେନ ପନ ଭଣ୍ଡକେନାତି ଅଞ୍ଞେନ ଭାରଭଣ୍ଡେନ ଭଣ୍ଡକେନ। ‘ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବିତୁ’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଯ ଅଂସବଦ୍ଧକୋ ଯଥା ଲଗ୍ଗିତଟ୍ଠାନତୋ ନ ପରିଗଳତି, ତଥା ସବ୍ବଥାପି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ବନ୍ଧିତ୍ୱାପି ଉପରି ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘ଉପରି ନିସୀଦନ୍ତା ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ଭିନ୍ଦନ୍ତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନିସୀଦନସଙ୍କାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱାତି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପିତଛତ୍ତେ ୱା। ଯୋ କୋଚୀତି ଭତ୍ତପୂରୋପି ତୁଚ୍ଛପତ୍ତୋପି। ପରିହରିତୁନ୍ତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣତ୍ଥାଯ ଠପେତୁଂ। ପତ୍ତଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ପନ ଏକଦିୱସଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପଣ୍ଣପୁଟାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଛୱସୀସସ୍ସପତ୍ତୋତି ଛୱସୀସମଯୋ ପତ୍ତୋ, ପକତିୱିକାରସମ୍ବନ୍ଧେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଚବ୍ବେତ୍ୱାତି ନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱା। ‘ପଟିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠହତ୍ଥେନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପରିପ୍ପୋସିତ୍ୱା ଧୋୱନଘଂସନୱସେନ ହତ୍ଥଂ ଧୋୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏତ୍ତକେନ ହି ପତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ହତ୍ଥୋ ଧୋୱିତୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଏକଂ ଉଦକଗଣ୍ଡୁସଂ ଗହେତ୍ୱାତି ପତ୍ତଂ ଅଫୁସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଉଦକମେୱ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠହତ୍ଥେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ଡୁସଂ କତ୍ୱା, ୱାମହତ୍ଥେନେୱ ୱା ପତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁଖେନ ଗଣ୍ଡୁସଂ ଗହେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ବହି ଉଦକେନ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଆମିସମତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ବହି ଗହେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ପଟିଖାଦିତୁକାମୋତି ଏତ୍ଥ ସଯଂ ନ ଖାଦିତୁକାମୋପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଖାଦନାରହଂ ଠପେତୁଂ ଲଭତି। ତତ୍ଥେୱ କତ୍ୱାତି ପତ୍ତେଯେୱ ଯଥାଠପିତଟ୍ଠାନତୋ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା। ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ତତୋ ମଂସମେୱ ନିରୱସେସଂ ଉପ୍ପଟ୍ଟେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୫୪) ପନ ‘‘ଆଳିନ୍ଦକମିଡ୍ଢିକାଦୀନନ୍ତି ପମୁଖମିଡ୍ଢିକାଦୀନଂ। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱାତି ଏତ୍ଥ ‘ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତିଯୱାରେ ତତ୍ଥେୱ ମିଡ୍ଢିକାଯ ପତିଟ୍ଠାତୀ’ତି ଲିଖିତଂ। ପରିଭଣ୍ଡଂ ନାମ ଗେହସ୍ସ ବହିକୁଟ୍ଟପାଦସ୍ସ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କତା ତନୁକମିଡ୍ଢିକା ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତ୍ଥ ‘ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପତ୍ତୋ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଅଧିକରଣଭେଦାସଙ୍କାରଅଭାୱେ ଠାନେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଲିଖିତଂ। ପତ୍ତମାଳୋ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପତ୍ତାନଂ ଅପତନତ୍ଥଂ ୱଟ୍ଟଂ ୱା ଚତୁରସ୍ସଂ ୱା ଇଟ୍ଠକାଦୀହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମାଳକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତୋ। ‘ପତ୍ତମଣ୍ଡଲିକା ପତ୍ତପଚ୍ଛିକା କାଲପଣ୍ଣାଦୀହି କତା’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ମିଡ୍ଢନ୍ତେ ଆଧାରକେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପତ୍ତସନ୍ଧାରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ମଞ୍ଚେ ଆଧାରକେପି ନ ୱଟ୍ଟତି ନିସୀଦନପଚ୍ଚଯା ୱାରିତତ୍ତା। ଆସନ୍ନଭୂମିକତ୍ତା ଓଲମ୍ବେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱାତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୪) ୱଚନତୋ ଅଗ୍ଗହତ୍ଥେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଅଙ୍କେ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ନ କେୱଲଂ ଯସ୍ସ ପତ୍ତୋତିଆଦି ଯଦି ହତ୍ଥେନ ଗହିତପତ୍ତେ ଭେଦସଞ୍ଞା, ପଗେୱ ଅଞ୍ଞେନ ସରୀରାୱଯୱେନାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ପାଳିଯଂ ପନ ପଚୁରୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଘଟିକପାଲମଯଂ ଘଟିକଟାହଂ। ଛୱସୀସସ୍ସ ପତ୍ତନ୍ତି ‘ସିଲାପୁତ୍ତକସ୍ସ ସରୀରଂ, ଖୀରସ୍ସ ଧାରା’ତିଆଦିୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ମଞ୍ଚେ ନିସୀଦିତୁଂ ଆଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପିସାଚିଲ୍ଲିକାତି ପିସାଚଦାରକାତିପି ୱଦନ୍ତି।

ଦିନ୍ନକମେୱ ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ। ଚଙ୍କେୱ୍ୱାତି ଖାଦିତ୍ୱା। ଅଟ୍ଠୀନି ଚ କଣ୍ଟକାନି ଚ ଅଟ୍ଠିକଣ୍ଟକାନି। ଏତେସୁ ସଙ୍କେସୁ ପଣ୍ଡୁଭିଂ ଜାନାତୁ ୱା, ମା ୱା, ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଙ୍କପଂସୁକୂଲାଦିକଥା

୨୯। ସଙ୍କପଂସୁକୂଲାଦିକଥାଯଂ ପଂସୁ ୱିଯ କୁଚ୍ଛିତଭାୱେନ ଉଲତି ପୱତ୍ତତୀତି ପଂସୁକୂଲଂ, ସଙ୍କଂ ତଂ ଏତସ୍ସାତି ସଙ୍କପଂସୁକୂଲିକୋ, ପଭଚୀୱରାଦିକଂ ସଙ୍କଂ ସମଣପରିକ୍ଖାରଂ ପଂସୁକୂଲଂଯେୱ କତ୍ୱା ଧାରଣସୀଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଣପରିକ୍ଖାରେସୁ କତମଂ ପଂସୁକୂଲଂ କତ୍ୱା ଧାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପୁଚ୍ଛଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଏତ୍ଥ ପନ ଚୀୱରଞ୍ଚ ମଞ୍ଚପୀଠଞ୍ଚ ପଂସୁକୂଲଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ତତ୍ଥ ଚ ଚୀୱରଂ ୱିନଯୱସେନ ଚ ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନୱସେନ ଚ ୱଟ୍ଟତି, ମଞ୍ଚପୀଠଂ ୱିନଯୱସେନେୱ। କତମଂ ପଂସୁକୂଲଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ''ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ପନ ଦିନ୍ନମେୱ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି, ନ ଅଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ପଂସୁକୂଲଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯ''ନ୍ତି ୱଚନେନ ପିଣ୍ଡପାତଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରୱସେନ ଉଭୋପି ପଚ୍ଚଯେ ଦସ୍ସେତି।

ପରିସ୍ସାୱନକଥା

୩୦। ପରିସ୍ସାୱନକଥାଯଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ନାମ ସଙ୍କନ୍ତିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅଡ୍ଢଯୋଜନପ୍ପମାଣୋ, ତତ୍ତକଂ ମଗ୍ଗଂ ପରିସ୍ସାୱନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଅଞ୍ଞେନ ଅପରିସ୍ସାୱନକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଯାଚିଯମାନୋ ହୁତ୍ୱା ଅଦେନ୍ତୋପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତିଯେୱ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସ୍ସାୱନ''ନ୍ତି ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ''ଚୋଳଅକଂ ନପ୍ପହୋତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି , ଭିକ୍ଖୱେ, କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପକତିପରିସ୍ସାୱନତୋ କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନଂ ଖୁଦ୍ଦକନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ପକତିପରିସ୍ସାୱନସ୍ସ ୱିଧାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ, କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନସ୍ସ ପନ ୱିଧାନଂ ''କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନଂ ନାମ ତୀସୁ ଦଣ୍ଡକେସୁ ୱିନନ୍ଧିତ୍ୱା କତ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୮) ୱୁତ୍ତଂ। କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ''ଚୋଳଅକଂ ନପ୍ପହୋତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମକରଣ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା କଟଚ୍ଛୁପରିସ୍ସାୱନତୋପି ଧମକରଣୋ ଖୁଦ୍ଦକତରୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଧମକରଣସ୍ସ ୱିଧାନଂ ହେଟ୍ଠା ପରିକ୍ଖାରକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ''ଭିକ୍ଖୂ ନୱକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ପରିସ୍ସାୱନଂ ନ ସମ୍ମତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦଣ୍ଡପରିସ୍ସାୱନ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ ୨୫୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପକତିପରିସ୍ସାୱନତୋପି ଦଣ୍ଡପରିସ୍ସାୱନଂ ମହନ୍ତତରନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ''ଦଣ୍ଡପରିସ୍ସାୱନଂ ନ ସମ୍ମତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓତ୍ଥରକ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୯) ୱଚନତୋ ଦଣ୍ଡପରିସ୍ସାୱନତୋପି ଓତ୍ଥରକଂ ମହନ୍ତତରନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ତେସଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପରିସ୍ସାୱନାନଂ ୱିଧାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୯) ଆଗତମେୱ।

ନଗ୍ଗକଥା

୩୧। ନଗ୍ଗକଥାଯଂ ନ ନଗ୍ଗେନ ନଗ୍ଗୋ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବୋତି ନଗ୍ଗେନ ନୱକତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନଗ୍ଗୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବୋ ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଗ୍ଗେନ ନଗ୍ଗୋ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଅଭିୱାଦେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୨୬୧) ଭଗୱତା ୱଚନତୋ ନ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା । ଏତ୍ଥ ପନ ୱଦି ଅଭିୱାଦନଥୁତୀସୂତି ଧାତୁସ୍ସ ଚୁରାଦିଗଣତ୍ତା ଣେ-ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ନ ହେତ୍ୱତ୍ଥତ୍ତା।

''ଅକମ୍ମକେହି ଧାତୂହି, ଭାୱେ କିଚ୍ଚା ଭୱନ୍ତି ତେ;

ସକମ୍ମକେହି କମ୍ମତ୍ଥେ, ଅରହସକ୍କତ୍ଥଦୀପକା''ତି। –

ୱଚନତୋ କମ୍ମତ୍ଥେ ତବ୍ବ-ପଚ୍ଚଯୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନ ନଗ୍ଗେନ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତୁ ନଗ୍ଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଏୱକମେୱ ଯୋଜନା। ନନୁ ଚ ଭୋ –

''କିଚ୍ଚା ଧାତୂହ୍ୟକମ୍ମେହି, ଭାୱେଯେୱ ନପୁଂସକେ;

ତଦନ୍ତା ପାଯତୋ କମ୍ମେ, ସକମ୍ମେହି ତିଲିଙ୍ଗିକା''ତି। –

ୱଚନତୋ, ଇମିସ୍ସା ଚ ଧାତୁଯା ସକମ୍ମତ୍ତା କମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ, କମ୍ମାନୁରୂପଞ୍ଚ ଲିଙ୍ଗଂ ଠପେତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା ଏତ୍ତକମେୱ ଯୋଜନା କତାତି? କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଭାୱତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

''କମ୍ମସ୍ସାୱଚନିଚ୍ଛାଯଂ, ସକମ୍ମାଖ୍ୟାତପଚ୍ଚଯା;

ଭାୱେପି ତଂ ଯଥା ଗେହେ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ପଚ୍ଚତେ''ତି।

ଯଥା ଆଖ୍ୟାତପଚ୍ଚଯସଙ୍ଖାତା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ସକମ୍ମକଧାତୁତୋ ଭୱନ୍ତାପି କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯ ଅସତି କମ୍ମଂ ଅୱତ୍ୱା ଭାୱତ୍ଥମେୱ ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ କିଚ୍ଚପଚ୍ଚଯାପି ସକମ୍ମକଧାତୁତୋ ଭୱନ୍ତାପି କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯାଭାୱତୋ କମ୍ମଂ ଅୱତ୍ୱା ଭାୱତ୍ଥମେୱ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା କମ୍ମଞ୍ଚ ଅନଜ୍ଝାହରିତଂ, କମ୍ମାନୁରୂପଞ୍ଚ ଲିଙ୍ଗଂ ନ ଠପିତଂ, ଭାୱତ୍ଥାନୁରୂପମେୱ ଠପିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ହି ''ଅଯଂ ନାମ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିୱାଦେତବ୍ବୋ''ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞତୋ କତ୍ତାରମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଠପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନ ନଗ୍ଗେନ ନଗ୍ଗୋ ଅଭିୱାଦାପେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ନଗ୍ଗେନ ୱୁଡ୍ଢତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନଗ୍ଗୋ ନୱକତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଅଭିୱାଦାପେତବ୍ବୋ, ନ ୱନ୍ଦାପେତବ୍ବୋତି ଯୋଜନା। ଏତ୍ଥ ହି ସକାରିତସ୍ସ କିଚ୍ଚପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଧାତୁଯା ଚ ସକମ୍ମକତ୍ତା ନୱକତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧାତୁକତ୍ତା ହୋତି, ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧାତୁକମ୍ମଂ , ପୁନ କାରିତସମ୍ବନ୍ଧେ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରିତକତ୍ତା ହୋତି, ନୱକତରୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରିତକମ୍ମଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

''ହେତୁକ୍ରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୀ-ଭାୱା କମ୍ମନ୍ତି ମନ୍ନତେ;

ହେତୁକ୍ରିଯାପଧାନତ୍ତା, ଅଞ୍ଞଥାନୁପପତ୍ତିତୋ''ତି।

ନ ନଗ୍ଗେନ ଅଭିୱାଦାପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତୁ ନଗ୍ଗେନ ୱୁଡ୍ଢତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନ ଅଭିୱାଦାପେତବ୍ବଂ, ନ ୱନ୍ଦାପେତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା, ଏତ୍ଥାପି କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭାୱେଯେୱ କିଚ୍ଚପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନନୁ ୱନ୍ଦାପକେ ସତି ୱନ୍ଦାପେତବ୍ବୋ ଲବ୍ଭତିଯେୱ, ଅଥ ''କସ୍ମା କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯାଭାୱତୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ''ୱତ୍ତିଚ୍ଛାନୁପୁବ୍ବିକା ସଦ୍ଦପଟିପତ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ ୱତ୍ତିଚ୍ଛାଭାୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି –

''ୱତ୍ତିଚ୍ଛା ନ ଭୱେ ସନ୍ତ-ମପ୍ପସନ୍ତମ୍ପି ସା ଭୱେ;

ତଂ ଯଥାନୁଦରା କଞ୍ଞା, ସମୁଦ୍ଦୋ କୁଣ୍ଡିକାତି ଚା''ତି।

ଇତରେସୁପି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଏତାହୀତି ପଟିଚ୍ଛାଦିଯୋ।

ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫକଥା

୩୨। ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫକଥାଯଂ ''ଗନ୍ଧଗନ୍ଧଂ ପନ ଗହେତ୍ୱା କୱାଟେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଗନ୍ଧେ ଦିନ୍ନେ ପଟିଗ୍ଗହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ଲିମ୍ପିତୁନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇଦାନି ପନ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜେତ୍ୱା ହତ୍ଥଧୋୱନାୱସାନେ ହତ୍ଥୱାସତ୍ଥାଯ ଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଦେନ୍ତି, ତଂ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ହତ୍ଥମେୱ ଲିମ୍ପେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ କାଯମ୍ପି ମୁଖମ୍ପି ଆଲିମ୍ପେନ୍ତି, ''ସୁଗନ୍ଧୋ ୱତା''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ''କୱାଟେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱିହାରେ କୱାଟଧୂପନମତ୍ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା କାଯଧୂପନସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ''ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ୱେରମଣୀ''ତି ୱଚନସ୍ସାନୁଲୋମତୋ ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ''ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରେ ଏକମନ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତୁ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପୁପ୍ଫେ ଦିନ୍ନେ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ପିଳନ୍ଧନାଦୀନି କାତୁନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇଦାନି ପନ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫେସୁ ଲଦ୍ଧେସୁ ''ସୁରଭିଗନ୍ଧଂ ୱତିଦଂ ପୁପ୍ଫ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ପହଟ୍ଠାକାରଂ କତ୍ୱା ସିଙ୍ଘନ୍ତି, ତଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ତମ୍ପି ୱିହାରେଯେୱ ଏକମନ୍ତଂ ଠପନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସିଙ୍ଘିତବ୍ବାଦିଭାୱସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ମାଲାଗନ୍ଧାଦିପାଠସ୍ସ ଅନୁଲୋମତୋ ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଏକମନ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତୁ''ନ୍ତି ୱଚନସ୍ସ ପନ ସାମତ୍ଥିଯତୋ ଚେତିଯପଟିମାପୂଜନାଦୀନି ଚ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଆସିତ୍ତକୂପଧାନକଥା

୩୩। ଆସିତ୍ତକୂପଧାନକଥାୟଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଭରଣସୀଲତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ତମ୍ବଲୋହେନ ୱା ରଜତେନ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିକପ୍ପନହେନ ପନ ୱା-ସଦ୍ଦେନ ହିରଞ୍ଞେନ ୱା ସୁୱଣ୍ଣେନ ୱାତିଆଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ପନାତି ଭଗୱତା ପନ ଆସିତ୍ତକୂପଧାନସ୍ସ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ନ କେୱଲଂ ରତନପେଳା ଏୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଥ ଖୋ ଦାରୁମୟାପୀତି। ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତଂ ନ ୱିଲୀୱମୟତାଲପଣ୍ଣମୟୱେତ୍ତମୟାଦିକଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି।

ମଳୋରିକକଥା

୩୪। ମଳୋରିକକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଳୋରିକ’’ନ୍ତି ଗିଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭୁଞ୍ଜମାନୋ ନ ସକ୍କୋତି ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ତସ୍ମା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ପୁବ୍ବେ ପତ୍ତସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥଂ ଆଧାରକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ଇଦାନି ଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥଂ। ଦଣ୍ଡାଧାରକୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦଣ୍ଡାଧାରକୋ ପଧାନତୋ ମଳୋରିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଟ୍ଠି…ପେ… ପୀଠାଦୀନିପି ଆଧାରକସାମଞ୍ଞେନ ଏତ୍ଥେୱ ପୱିଟ୍ଠାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆଧାରକଂ ନାମ ଛିଦ୍ଦଂ ୱିଦ୍ଧମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅୱିଦ୍ଧମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ତେସୁ କତମଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଆଧାରସଙ୍ଖେପଗମନତୋ ହି…ପେ… ୱଟ୍ଟତିୟେୱା’’ତି।

ଏକଭାଜନାଦିକଥା

୩୫। ଏକଭାଜନାଦିକଥାୟଂ ଏକତୋଭୁଞ୍ଜନଂ ନାମ ଏକଭାଜନସ୍ମିଂ ଏକକ୍ଖଣେୟେୱ ସହଭୁଞ୍ଜନଂ, ନ ନାନାଭାଜନେ। ଏକଭାଜନସ୍ମିମ୍ପି ନ ନାନାକ୍ଖଣେତି ଆହ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି। ତସ୍ମିଂ ଅପଗତେ ତସ୍ସ ଅପଗତତ୍ତା ଇତରସ୍ସ ସେସକଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମିନା ଏକକ୍ଖଣେ ଅଭୁଞ୍ଜନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଇତରସ୍ସପୀତିଆଦୀସୁ ଇତରସ୍ସପୀତି ଇତରୀତରକଥନଂ, ସେସଭୁଞ୍ଜକେତରତୋ ଇତରସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ପଠମଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତଭିକ୍ଖୁମେୱାହ। ତସ୍ମିଂ ଖୀଣେ ତସ୍ସ ଖଣତ୍ତା ପଠମଂ ଗହିତୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଖୀଣତ୍ତା ପୁନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମିନା ସହଅଭୁଞ୍ଜନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ନ ଏକମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସତିପି ନାନାଅତ୍ଥରଣେ ‘‘ନ ଏକମଞ୍ଚେ ତୁୱଟ୍ଟିତବ୍ବଂ, ୟୋ ତୁୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୬୪) ୱଚନତୋ। ନ ଏକତ୍ଥରଣେ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସତିପି ନାନାମଞ୍ଚେ ‘‘ନ ଏକତ୍ଥରଣା ତୁୱଟ୍ଟିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୬୪) ୱଚନତୋ, ପଗେୱ ଉଭିନ୍ନଂ ଏକତ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଦି ଏୱଂ ନାନାମଞ୍ଚନାନାଅତ୍ଥରଣେସୁ ଅସନ୍ତେସୁ କଥଂ ଅନାପତ୍ତି ସିୟାତି ଚିନ୍ତାୟମାହ ‘‘ୱୁଡ୍ଢାନଂ ପନା’’ତିଆଦି। ଏକତ୍ଥରଣପାୱୁରଣେହୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅୟଂ ଏକତ୍ଥରଣପାୱୁରଣସଦ୍ଦୋ ନ ଚତ୍ଥସମାସୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋତି ଆହ ‘‘ଏକଂ ଅତ୍ଥରଣଞ୍ଚେୱ ପାୱୁରଣଞ୍ଚ ଏତେସନ୍ତି ଏକତ୍ଥରଣପାୱୁରଣା’’ତି, ତିପଦତୁଲ୍ୟାଧିକରଣବାହିରତ୍ଥସମାସୋୟଂ। କେସମେତମଧିୱଚନନ୍ତ୍ୟାହ ‘‘ଏକଂ ଅନ୍ତଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି, ଏୱଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଂ ଏକତ୍ଥରଣପାୱୁରଣପଦଂ ଅଧିୱଚନଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କେସଂ ପନ ଅନ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଂହାରିମାନ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଚେଲପଟିକକଥା

୩୬। ଚେଲପଟିକକଥାୟଂ ଚେଲପଟିକନ୍ତି ଚେଲସନ୍ଥରଂ। କିଂ ପନ ଭଗୱତୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନେ କାରଣନ୍ତି? ‘‘ବୋଧିରାଜକୁମାରୋ କିର ‘ସଚେ ଅହଂ ପୁତ୍ତଂ ଲଚ୍ଛାମି, ଅକ୍କମିସ୍ସତି ମେ ଭଗୱା ଚେଲପଟିକ’ନ୍ତି ଇମିନା ଅଜ୍ଝାସୟେନ ସନ୍ଥରି, ଅଭବ୍ବୋ ଚେସ ପୁତ୍ତଲାଭାୟ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ନ ଅକ୍କମି। ୟଦି ଅକ୍କମେୟ୍ୟ, ପଚ୍ଛା ପୁତ୍ତଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ‘ନାୟଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ’ତି ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ଇଦଂ ତାୱ ଭଗୱତୋ ଅନକ୍କମନେ କାରଣଂ। ୟସ୍ମା ପନ ଭିକ୍ଖୂପି ୟେ ଅଜାନନ୍ତା ଅକ୍କମେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ଗିହୀନଂ ପରିଭୂତା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂ ପରିଭୱତୋ ମୋଚେତୁଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସି, ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନେ କାରଣ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୮) ୱୁତ୍ତଂ।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୮) ପନ ‘‘ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି ‘କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅତ୍ଥାୟ ରାଜକୁମାରେନ ଅୟଂ ମହାସକ୍କାରୋ କତୋ’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପୁତ୍ତପତ୍ଥନାୟ କତଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ସୋ ହି ରାଜପୁତ୍ତୋ ଅପୁତ୍ତକୋ, ସୁତଞ୍ଚାନେନ ଅହୋସି ‘ବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ମନସା ଇଚ୍ଛିତଂ ଲଭନ୍ତୀ’ତି, ସୋ ‘ସଚାହଂ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମଂ ଚେଲପଟିକଂ ଅକ୍କମିସ୍ସତି। ନୋ ଚେ ଲଭିସ୍ସାମି, ନ ଅକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ସନ୍ଥରାପେସି। ଅଥ ଭଗୱା ‘ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ’ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘ନ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ’ତି ଅଦ୍ଦସ। ପୁବ୍ବେ କିର ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦୀପେ ୱସମାନୋ ଭରିୟାୟ ସମାନଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅନେକସକୁଣପୋତକେ ଖାଦି। ‘ସଚସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ପୁଞ୍ଞୱା ଭୱେୟ୍ୟ, ପୁତ୍ତଂ ଲଭେୟ୍ୟ, ଉଭୋହି ପନ ସମାନଚ୍ଛନ୍ଦେହି ହୁତ୍ୱା ପାପକମ୍ମଂ କତଂ , ତେନସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ନ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞାସି। ଦୁସ୍ସେ ପନ ଅକ୍କନ୍ତେ ‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପତ୍ଥିତଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଲୋକେ ଅନୁସ୍ସୱୋ, ମୟା ଚ ମହାଅଧିକାରୋ କତୋ, ନ ଚ ପୁତ୍ତଂ ଲଭାମି, ତୁଚ୍ଛଂ ଇଦଂ ୱଚନ’ନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଗାହଂ

ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁ। ତିତ୍ଥିୟାପି ‘ନତ୍ଥି ସମଣାନଂ ଅକତ୍ତଞ୍ଞଂ ନାମ, ଚେଲପଟିକମ୍ପି ମଦ୍ଦନ୍ତା ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୀ’ତି ଉଜ୍ଝାୟେୟ୍ୟୁଂ, ଏତରହି ଚ ଅକ୍କମନ୍ତେସୁ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ପରଚିତ୍ତଵିଦୁନୋ, ତେ ଭଵନ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ଅକ୍କମିସ୍ସନ୍ତି। ଅଭଵନ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ନ ଅକ୍କମିସ୍ସନ୍ତି। ଅନାଗତେ ପନ ଉପନିସ୍ସୟୋ ମନ୍ଦୋ ଭଵିସ୍ସତି, ଅନାଗତଂ ନ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ତେସୁ ଅକ୍କମନ୍ତେସୁ ସଚେ ପତ୍ଥିତଂ ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଇଜ୍ଝିସ୍ସତି, ‘ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ଲଭନ୍ତି, ଇଦାନି ନ ଲଭନ୍ତି, ତେୟେଵ ମଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପତ୍ତିପୂରକା ଅହେସୁଂ, ଇମେ ପନ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’ତି ମନୁସ୍ସା ଵିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମେହି ତୀହି କାରଣେହି ଭଗଵା ଅକ୍କମିତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପଚ୍ଛିମଂ ଜନତଂ ତଥାଗତୋ ଅନୁକମ୍ପତୀତି ଇଦଂ ପନ ଥେରୋ ଵୁତ୍ତେସୁ କାରଣେସୁ ତତିୟକାରଣଂ ସନ୍ଧାୟାହା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ପାଠିୟଂ (ଚୂଳଵ॰ ୨୬୮) ‘‘ୟାଚିୟମାନେନ ଚେଲପଟିକଂ ଅକ୍କମିତୁ’’ନ୍ତି ଵଚନତୋ ୟାଚିୟମାନେନ ଏଵ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ, ନୋ ଅୟାଚିୟମାନେନାତି ସିଦ୍ଧଂ, ତତ୍ଥପି ‘‘ମଙ୍ଗଲତ୍ଥାୟା’’ତି (ଚୂଳଵ॰ ୨୬୮) ଵଚନତୋ ମଙ୍ଗଲତ୍ଥାୟ ୟାଚିୟମାନେନ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ, ନ ସିରିସୋଭଗ୍ଗାଦିଅତ୍ଥାୟ ୟାଚିୟମାନେନାତି ଚ, ତତ୍ଥପି ‘‘ଗିହୀନ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଵ॰ ୨୬୮) ଵଚନତୋ ଗିହୀନଂ ଏଵ ଚେଲସନ୍ଥରଂ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ, ନ ପବ୍ବଜିତାନନ୍ତି ଚ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଚୂଳଵ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୬୮) ‘‘ୟା କାଚି ଇତ୍ଥୀ ଅପଗତଗବ୍ଭା ଵା ହୋତୁ, ଗରୁଗବ୍ଭା ଵା’’ତି ଅନିୟମଵାଚକେନ ଵା-ସଦ୍ଦେନ ଵଚନତୋ ନ କେଵଲଂ ଇମା ଦ୍ୱେୟେଵ ଗହେତବ୍ବା, ଅଥ ଖୋ ‘‘ପତିକ୍କୂଳଗବ୍ଭା ଵା ଵିଜାତପୁତ୍ତା ଵା’’ତିଆଦିନା ୟା କାଚି ମଙ୍ଗଲିକାୟୋ ଇତ୍ଥିୟୋପି ପୁରିସାପି ଗହେତବ୍ବା। ‘‘ଏଵରୂପେସୁ ଠାନେସୂ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ନ କେଵଲଂ ୟଥାଵୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସ୍ୱେଵ, ଅଥ ଖୋ ତଂସଦିସେସୁ ୟେସୁ କେସୁଚି ମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନେସୁ ୟେସଂ କେସଞ୍ଚି ଗିହୀନଂ ମଙ୍ଗଲତ୍ଥାୟ ୟାଚିୟମାନାନଂ ଚେଲସନ୍ଥରଂ ଅକ୍କମିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ସିଜ୍ଝତି, ଵୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ପାଠିୟଂ (ଚୂଳଵ॰ ୨୬୮) ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧୋତପାଦକଂ ଅକ୍କମିତୁ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞଵସେନ ଵଚନତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ (ଚୂଳଵ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୬୮) ‘‘ତଂ ଅକ୍କମିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଵିସେସେନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଧୋତପାଦକଂ ଅୟାଚିୟମାନେନପି ଭିକ୍ଖୁନା ଅକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ‘‘ଧୋତେହି ପାଦେହି ଅକ୍କମନତ୍ଥାୟା’’ତି ପନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଅଧୋତେହି ଅକ୍କମିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଚ, ଵୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ପାଦଘଂସନୀୟକଥା

୩୭। ପାଦଘଂସନୀୟକଥାୟଂ ପଠମଂ ତାଵ ଅକପ୍ପିୟପାଦଘଂସନିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କତକଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। କତକଂ ନାମ କୀଦିସନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ସତି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘କତକଂ ନାମ ପଦୁମକଣ୍ଣିକାକାର’’ନ୍ତିଆଦି। କସ୍ମା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ବାହୁଲିକାନୁୟୋଗତ୍ତା’’ତି। ତତୋ କପ୍ପିୟପାଦଘଂସନିୟୋ ଦସ୍ସେତୁମାହ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ପାଦଘଂସନିୟୋ’’ତିଆଦି। ସେସଂ ସୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେଵ।

ବୀଜନୀକଥା

୩୮। ବୀଜନୀକଥାୟଂ ପଠମଂ ତାଵ ଅକପ୍ପିୟବୀଜନିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚମରୀଵାଲେହି କତବୀଜନୀ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ତତୋ କପ୍ପିୟଛବୀଜନିୟୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମକସବୀଜନୀଆଦି ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟଛବୀଜନିୟୋ ନାମ ମକସବୀଜନୀ, ଵାକମୟବୀଜନୀ, ଉସୀରମୟବୀଜନୀ, ମୋରପିଞ୍ଛମୟବୀଜନୀ, ଵିଧୂପନଂ, ତାଲଵଣ୍ଟଞ୍ଚାତି। ତାସଂ ଵିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଵିଧୂପନନ୍ତି ବୀଜନୀ ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତିଆଦିମାହ । ଉସୀରମୟଂ ମୋରପିଞ୍ଛମୟଞ୍ଚ ସୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ନ ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ବୀଜନିନ୍ତି ଚତୁରସ୍ସବୀଜନିଂ। ତାଲଵଣ୍ଟନ୍ତି ତାଲପତ୍ତାଦୀହି କତଂ ମଣ୍ଡଲିକବୀଜନି’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୩.୨୬୯) ଵୁତ୍ତଂ।

ଛତ୍ତକଥା

୩୯। ଛତ୍ତକଥାୟଂ ଛତ୍ତଂ ନାମ ତୀଣି ଛତ୍ତାନି ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, କିଲଞ୍ଜଚ୍ଛତ୍ତଂ, ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସେତଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଵତ୍ଥପଲିଗୁଣ୍ଠିତଂ ପଣ୍ଡରଚ୍ଛତ୍ତଂ। କିଲଞ୍ଜଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଵିଲୀଵଚ୍ଛତ୍ତଂ। ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣାଦୀହି ୟେହି କେହିଚି କତଂ। ମଣ୍ଡଲବଦ୍ଧଂ ସଲାକବଦ୍ଧନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଛତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଜରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ତାନି ହି ମଣ୍ଡଲବଦ୍ଧାନି ଚେଵ ହୋନ୍ତି ସଲାକବଦ୍ଧାନି ଚ। ୟମ୍ପି ତତ୍ଥଜାତକଦଣ୍ଡେନ କତଂ ଏକପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତଂ ହୋତି, ତମ୍ପି ଛତ୍ତମେଵ। ‘‘ଵିଲୀଵଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଵେଣୁଵିଲୀଵେହି କତଂ ଛତ୍ତଂ। ତତ୍ଥଜାତକଦଣ୍ଡକେନ କତନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣଂ ସହ ଦଣ୍ଡକେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତମେଵ ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି ଗୋପାଲକାଦୟୋ ଵିୟ, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିୟ ୩.୬୩୪) ଵୁତ୍ତଂ। ଵିମତିଵିନୋଦନିୟଂ (ଵି॰ ଵି॰ ଟୀ॰ ପାଚିତ୍ତିୟ ୨.୬୩୪) ପନ ‘‘ଵିଲୀଵଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଵେଣୁପେସିକାହି କତଂ। ମଣ୍ଡଲବଦ୍ଧାନୀତି ଦୀଘସଲାକାସୁ ତିରିୟଂ ଵଲୟାକାରେନ ସଲାକଂ ଠପେତ୍ୱା ସୁତ୍ତେହି ବଦ୍ଧାନି ଦୀଘଞ୍ଚ ତିରିୟଞ୍ଚ ଉଜୁକମେଵ ସଲାକାୟୋ ଠପେତ୍ୱା ଦଠହବଦ୍ଧାନି ଚେଵ ତିରିୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଦୀଘଦଣ୍ଡକେହେଵ ସଙ୍କୋଚାରହଂ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତେହେଵ ତିରିୟଂ ବଦ୍ଧାନି। ତତ୍ଥଜାତକଦଣ୍ଡକେନ କତନ୍ତି ସହ ଦଣ୍ଡକେନ ଛିନ୍ନତାଲପଣ୍ଣାଦୀହି କତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ଛତ୍ତଧାରକପୁଗ୍ଗଲଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା

ଅଗିଲାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ନଖକଥା

୪୦। ନଖକଥାଯଂ ଦୀଘନଖଧାରଣପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୀଘା ନଖା ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। "ନଖେନପି ନଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ମୁଖେନପି ନଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କୁଟ୍ଟେପି ଘଂସନ୍ତି, ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଦୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଖଚ୍ଛେଦନ"ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ନଖଚ୍ଛେଦନସଙ୍ଖାତଂ ଧାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ହେଟ୍ଠା ଚ "ନଖଚ୍ଛେଦନଂ ୱଲିତକଂଯେୱ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୫) ୱୁତ୍ତଂ। "ୱଲିତକନ୍ତି ନଖଚ୍ଛେଦନକାଲେ ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ୱଲୀହି ଯୁତ୍ତମେୱ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୮୫) ୱୁତ୍ତଂ। ମଂସପ୍ପମାଣେନାତି ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗମଂସପ୍ପମାଣେନ। ୱୀସତିମଟ୍ଠନ୍ତି ୱୀସତିପି ହତ୍ଥପାଦନଖେ ଲିଖିତମଟ୍ଠେ କରୋନ୍ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଲୋମକଥା

ଲୋମକଥାଯଂ "ସମ୍ବାଧେଲୋମଂ ସଂହରାପେନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଖୀଯନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି ସେଯ୍ୟଥାପି ଗିହୀ କାମଭୋଗିନୋ"ତି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୫) ୱଚନତୋ ସଂହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସମ୍ବାଧେ ୱଣୋ ହୋତି, ଭେସଜ୍ଜଂ ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ସମ୍ବାଧେ ଲୋମଂ ସଂହରାପେତୁ"ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୫) ୱଚନତୋ ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ଭେସଜ୍ଜପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥାଯ ସମ୍ବାଧେ ଲୋମଂ ହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। "ସେଯ୍ୟଥାପି ପିସାଚିଲ୍ଲିକା"ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଉଜ୍ଝାଯନପଚ୍ଚଯା "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୀଘଂ ନାସିକାଲୋମଂ ଧାରେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଧାରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୫) ୱଚନତୋ ଧାରଣପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି। "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଣ୍ଡାସ"ନ୍ତି ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ସଣ୍ଡାସୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତସ୍ମା ନାସିକାଲୋମଂ ସଣ୍ଡାସେନ ହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପଲିତନ୍ତି ପଣ୍ଡରକେସଂ। ଗାହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି "ମା ମେ ଜରାଭାୱୋ ହୋତୂ"ତି ମନସି କତତ୍ତା। ବୀଭଚ୍ଛଂ ହୁତ୍ୱାତି ୱିରୂପଂ ହୁତ୍ୱା। ପଲିତଂ ୱା ଅପଲିତଂ ୱାତି ପଣ୍ଡରଂ ୱା ଅପଣ୍ଡରଂ ୱା। ଗାହାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଅପ୍ପସାଦାୱହତ୍ତାତି।

କାଯବନ୍ଧନକଥା

୪୧। କାଯବନ୍ଧନକଥାଯଂ ଅକାଯବନ୍ଧନେନାତି ଅବନ୍ଧିତକାଯବନ୍ଧନେନ। ଭିକ୍ଖୁନାତି ସେସୋ। ଅଥ ୱା ଅକାଯବନ୍ଧନେନାତି ଅବନ୍ଧିତକାଯବନ୍ଧନୋ ହୁତ୍ୱାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତକ୍ଖେ କରଣୱଚନଂ ଯଥା "ଭିନ୍ନେନ ସୀସେନ ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ ଲୋହିତେନ ପଟିୱିସକେ ଉଜ୍ଝାପେସୀ"ତି। ତେନାହ "ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତେନ ଯତ୍ଥ ସରତି, ତତ୍ଥ ବନ୍ଧିତବ୍ବ"ନ୍ତି। କାଯବନ୍ଧନଂ ନାମ ଛ କାଯବନ୍ଧନାନି କଲାବୁକଂ, ଦେଡ୍ଡୁଭକଂ, ମୁରଜଂ, ମଦ୍ଦୱୀଣଂ, ପଟ୍ଟିକଂ, ସୂକରନ୍ତକନ୍ତି। ତତ୍ଥ କଲାବୁକଂ ନାମ ବହୁରଜ୍ଜୁକଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭକଂ ନାମ ଉଦକସପ୍ପସୀସସଦିସଂ। ମୁରଜଂ ନାମ ମୁରଜୱଟ୍ଟିସଣ୍ଠାନଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ। ମଦ୍ଦୱୀଣଂ ନାମ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ। ଇଦିସଞ୍ହି ଏକମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ପଗେୱ ବହୂନି। ତସ୍ମା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନି ଅକପ୍ପିଯକାଯବନ୍ଧନାନି ନାମ ଚତ୍ତାରି ହୋନ୍ତି, ପଟ୍ଟିକଂ, ସୂକରନ୍ତକନ୍ତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ କାଯବନ୍ଧନାନି ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତାନି କପ୍ପିଯକାଯବନ୍ଧନାନି ନାମ, ତସ୍ସ ପକତିୱୀତା ୱା ମଚ୍ଛକଣ୍ଟକୱାଯିମା ୱା ପଟ୍ଟିକା ୱଟ୍ଟତି, ସେସା କୁଞ୍ଜରଚ୍ଛିକାଦିଭେଦା ନ ୱଟ୍ଟତି। ସୂକରନ୍ତକଂ ନାମ କୁଞ୍ଚିକକୋସକସଣ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଏକରଜ୍ଜୁକଂ, ପନ ମୁଦ୍ଦିକକାଯବନ୍ଧନଞ୍ଚ ସୂକରନ୍ତକଂ ଅନୁଲୋମେତି। ଇମେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠ କାଯବନ୍ଧନାନି ହୋନ୍ତି। "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣ"ନ୍ତି ଇଦଂ ଦସାସୁଯେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ପାମଙ୍ଗଦସା ଚେତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ଉପରି ନ ୱଟ୍ଟତି। ସୋଭକଂ ନାମ ୱେଠେତ୍ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିସିବ୍ବନଂ। ଗୁଣକଂ ନାମ ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନେନ ସିବ୍ବନଂ। ଏୱଂ ସିବ୍ବିତା ହି ଅନ୍ତୋ ଥିରା ହୋନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୱନନ୍ତୋତି ପାସନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୭୭-୨୭୮) ପନ "ମୁଦ୍ଦିକକାଯବନ୍ଧନଂ ନାମ ଚତୁରସ୍ସଂ ଅକତ୍ୱା ସଜ୍ଜିତଂ । ପାମଙ୍ଗଦସା ଚତୁରସ୍ସା। ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନେନାତି ସଙ୍ଘାଟିଯା ମୁଦିଙ୍ଗସିବ୍ବନାକାରେନ ୱରକସୀସାକାରେନ। ପୱନନ୍ତୋତି ପାସନ୍ତୋ, 'ଦସାମୂଲ'ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଅକାଯବନ୍ଧନେନ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱା ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱା ଗାମପ୍ପୱେସନେ ଆପତ୍ତି। ସରିତଟ୍ଠାନତୋ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୱିସିତବ୍ବଂ, ନିୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ୱାତି ଲିଖିତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନିୱାସନପାରୁପନକଥା

୪୨। ନିୱାସନପାରୁପନକଥାଯଂ ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡାଦିୱସେନ ଗିହିନିୱତ୍ଥଂ ନ ନିୱାସେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡକଂ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୮୦; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପରିମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ନାମ ନାଭିମୂଲତୋ ହତ୍ଥିସୋଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ ୱଲମ୍ବକଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥଂ ଚୋଳିକଇତ୍ଥୀନଂ ନିୱାସନଂ ୱିଯ। ମଚ୍ଛୱାଳକଂ

ନାମ ଏକତୋ ଦସନ୍ତଂ ଏକତୋ ପାସନ୍ତଂ ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥଂ। ଚତୁକଣ୍ଣକଂ ନାମ ଉପରିତୋ ଦ୍ୱେ, ହେଟ୍ଠତୋ ଦ୍ୱେତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ କଣ୍ଣେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥଂ। ତାଲୱଣ୍ଟକଂ ନାମ ତାଲୱଣ୍ଟାକାରେନ ସାଟକଂ ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ନିୱାସନଂ। ସତୱଲିକଂ ନାମ ଦୀଘସାଟକଂ ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଓଭୁଜିତ୍ୱା ଓୱଟ୍ଟିକଂ କରୋନ୍ତେନ ନିୱତ୍ଥଂ, ୱାମଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେସୁ ୱା ନିରନ୍ତରଂ ୱଲିୟୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥଂ। ସଚେ ପନ ଜାଣୁତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱଲିୟୋ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି। ସଂୱେଲ୍ଲିୟଂ ନିୱାସେନ୍ତୀତି ମଲ୍ଲକମ୍ମକାରାଦୟୋ ୱିୟ କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିୱାସେନ୍ତି, ଏୱଂ ନିୱାସେତୁଂ ଗିଲାନସ୍ସପି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ସେତପଟପାରୁତାଦିୱସେନ ନ ଗିହିପାରୁତଂ ପାରୁପିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସେତପଟପାରୁତଂ ପରିବ୍ବାଜକପାରୁତଂ ଏକସାଟକପାରୁତଂ ସୋଣ୍ଡପାରୁତଂ ଅନ୍ତେପୁରିକପାରୁତଂ ମହାଜେଟ୍ଠକପାରୁତଂ କୁଟିପୱେସକପାରୁତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପାରୁତଂ ପାଢଇକାରକପାରୁତନ୍ତି ଏୱମାଦି ପରିମଣ୍ଡଲଲକ୍ଖଣତୋ ଅଞ୍ଞଥା ପାରୁତଂ ସବ୍ବମେତଂ ଗିହିପାରୁତଂ ନାମ, ତସ୍ମା ଯଥା ସେତପଟା ଅଡ୍ଢପାଲକନିଗଣ୍ଠା ପାରୁପନ୍ତି, ଯଥା ଚ ଏକଚ୍ଚେ ପରିବ୍ବାଜକା ଉରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଅଂସକୂଟେସୁ ପାୱୁରଣଂ ଠପେନ୍ତି, ଯଥା ଚ ଏକସାଟକା ମନୁସ୍ସା ନିୱତ୍ଥସାଟକସ୍ସ ଏକେନ ଅନ୍ତେନ ପିଟ୍ଠିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଉଭୋ କଣ୍ଣେ ଉଭୋସୁ ଅଂସକୂଟେସୁ ଠପେନ୍ତି, ଯଥା ଚ ସୁରାସୋଣ୍ଡାଦୟୋ ସାଟକେନ ଗୀୱଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଉରେ ୱା ଓଲମ୍ବେନ୍ତି, ପିଟ୍ଠିୟଂ ୱା ଖିପେନ୍ତି, ଯଥା ଚ ଅନ୍ତେପୁରିକାୟୋ ଅକ୍ଖିତାରକମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓଗୁଣ୍ଠିକଂ ପାରୁପନ୍ତି, ଯଥା ଚ ମହାଜେଟ୍ଠା ଦୀଘସାଟକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଏକେନ ଅନ୍ତେନ ସକଲସରୀରଂ ପାରୁପନ୍ତି, ଯଥା ଚ କସ୍ସକା ଖେତ୍ତକୁଟିଂ ପୱିସନ୍ତା ସାଟକଂ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଉପକଚ୍ଛକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଏକେନ ଅନ୍ତେନ ସରୀରଂ ପାରୁପନ୍ତି, ଯଥା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଉଭିନ୍ନଂ ଉପକଚ୍ଛକାନଂ ଅନ୍ତରେ ସାଟକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଅଂସକୂଟେସୁ ପାରୁପନ୍ତି, ଯଥା ଚ ପାଢଇକାରକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକଂସପାରୁପନେନ ପାରୁତଂ ୱାମବାହୁଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଅଂସକୂଟେ ଆରୋପେତି। ଏୱଂ ଅପାରୁପିତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଏତେ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପେ ପାରୁପନଦୋସେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିବ୍ବିକାରଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ପାରୁପିତବ୍ବଂ। ତଥା ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଆରାମେ ୱା ଅନ୍ତରଘରେ ୱା ଅନାଦରେନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିକାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ।

କାଜକଥା

୪୩। କାଜକଥାୟଂ ମୁଣ୍ଡୱେଠୀତି ଯଥା ରଞ୍ଞୋ କୁହିଞ୍ଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣମନୁସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଉଭତୋକାଜନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂୟେୱ କାଜେ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଉଭୋସୁ ଭାଗେସୁ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ୱହିତବ୍ବଭାରଂ। ଏକତୋକାଜନ୍ତି ଏକତୋ ପଚ୍ଛତୋୟେୱ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ୱହିତବ୍ବଭାରଂ। ଅନ୍ତରାକାଜନ୍ତି ମଜ୍ଝେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱହିତବ୍ବଭାରଂ। ସୀସଭାରାଦୟୋ ସୀସାଦୀହି ୱହିତବ୍ବଭାରାଦୟୋ ଏୱ। ଓଲମ୍ବକନ୍ତି ହତ୍ଥେନ ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ୱହିତବ୍ବଭାରଂ। ଏତେସୁ ଉଭତୋକାଜମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସେସା ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ଦନ୍ତକଟ୍ଠକଥା

୪୪। ଦନ୍ତକଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠସ୍ସ ଅଖାଦନେ ପଞ୍ଚ ଦୋସେ, ଖାଦନେ ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଭଗୱତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଦୋସା ନାମ ଅଚକ୍ଖୁସ୍ସଂ, ମୁଖଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ, ରସହରଣିୟୋ ନ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ଭତ୍ତଂ ପରିୟୋନନ୍ଧତି, ଭତ୍ତମସ୍ସ ନଚ୍ଛାଦେତୀତି। ତତ୍ଥ ଅଚକ୍ଖୁସ୍ସନ୍ତି ଚକ୍ଖୂନଂ ହିତଂ ନ ହୋତି, ପରିହାନିଂ ଜନେତି। ନଚ୍ଛାଦେତୀତି ନ ରୁଚ୍ଚତି। ପଞ୍ଚାନିସଂସା ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖତୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ତତୋ ଦୀଘଦନ୍ତକଟ୍ଠଖାଦନେ ଚ ଅତିମଦାହକଦନ୍ତକଟ୍ଠଖାଦନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପଚ୍ଛିମଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ପରମଂ ଏତସ୍ସ ଦନ୍ତକଟ୍ଠସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମଂ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପମାଣଂ ଏତସ୍ସ ଦନ୍ତକଟ୍ଠସ୍ସାତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପଚ୍ଛିମଂ। ଅତିମଦାହକନ୍ତି ଅତିଖୁଦ୍ଦକଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ମହାଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ନାମ, ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ଖୁଦ୍ଦକଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ନାମ, ପଞ୍ଚଛସତ୍ତଙ୍ଗୁଲଂ ମଜ୍ଝିମଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ନାମ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦୁୱିଧେନ ଉଦକେନ ତିୱିଧେନ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନା’’ତି। ‘‘ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମନ୍ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟ (ଚୂଢଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୮୨) ମାହ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନାତି ଇଦଂ ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନାତି ଗହେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲତୋ ଅଧିକପ୍ପମାଣଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ତକମେୱ ଚ କତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନ’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନା’’ତି। ତସ୍ମା ଯଂ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥତୋ ଅଙ୍ଗୁଲଂ ପମାଣଂ କତ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଗେହାଦୀନି ମିନନ୍ତି, ତେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ପମାଣଙ୍ଗୁଲଭୂତେନ ୱଡ୍ଢକିଅଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଢଅୱଗ୍ଗ ୩।୨୮୦-୨୮୨) ‘‘ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନାତି ୱଡ୍ଢକିଅଙ୍ଗୁଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଢଅୱଗ୍ଗ ୨।୨୮୨) ‘‘ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନାତି ୱଡ୍ଢକିଅଙ୍ଗୁଲେନ, କେଚି ପନ ‘ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନା’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପଚ୍ଛିମୱଚନେନ ସମେତି। ନ ହି ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ କଣ୍ଠେ ଅୱିଲଗ୍ଗଂ ଖାଦିତୁଂ ସକ୍କା’’ତି।

ରୁକ୍ଖାରୋହନକଥା

୪୫। ରୁକ୍ଖାରୋହନକଥାଯଂ ପୁରିସୋ ପମାଣୋ ଯସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସାତି ପୋରିସୋ, ଉଦ୍ଧଂ ଉକ୍ଖିପିତହତ୍ଥେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନୁସ୍ସକାଯପ୍ପମାଣୋ ପଞ୍ଚହତ୍ଥମତ୍ତୌଚ୍ଚୋ ରୁକ୍ଖପଦେସୋ, ତଂ ପୋରିସଂ ରୁକ୍ଖଂ, ଅୱଯୱେ ସମୁଦାଯୱୋହାରୋ ଯଥା ‘‘ସମୁଦ୍ଦୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି, ଆଭୁସୋ ପଦନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଆପଦା, ପରିସ୍ସଯା। ଯାୱ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ଏତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେତି ଯାୱଦତ୍ଥୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ଅତ୍ଥ-ସଦ୍ଦୋ ପଯୋଜନୱାଚକୋ। ଯାୱ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥି, ତାୱ ଅଭିରୁହିତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଛନ୍ଦାରୋପନକଥା

୪୬। ଛନ୍ଦାରୋପନକଥାଯଂ ଛନ୍ଦସୋତି ସକ୍କଟଭାସାଯ। ନ ଆରୋପେତବ୍ବନ୍ତି ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ନ ଆରୋପେତବ୍ବଂ। ସକାଯ ନିରୁତ୍ତିଯାତି ମାଗଧଭାସାଯ। ତତ୍ଥ ସନ୍ତେହି କତାତି ସକ୍କଟା, ଅଟ୍ଠକୱାମକାଦୀହି ସମିତପାପେହି ଇସୀହି କତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସକ୍କରିତବ୍ବା ପୂଜିତବ୍ବାତି ସକ୍କଟା ମନୁସ୍ସାନଂ ହିତସୁଖାୱହନତୋ, ତଦତ୍ଥିକେହି ମନୁସ୍ସେହି ପୂଜିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାସୀଯତେତି ଭାସା, ସକ୍କଟା ଚ ସା ଭାସା ଚାତି ସକ୍କଟଭାସା। ୱେଦତ୍ତଯଗତା ନିରୁତ୍ତି, ସସ୍ସ ଏସାତି ସକା, ଭଗୱତୋ ୱଚନନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। ମଗଧେ ଜାତା ମାଗଧିକା, ଆଦିକପ୍ପକାଲେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ଜାତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଚ୍ଚତେତି ଉତ୍ତି, ନୀହରିତ୍ୱା ଉତ୍ତି ନିରୁତ୍ତି, ପିଟକତ୍ତଯତୋ ନୀହରିତ୍ୱା କଥୀଯତେତ୍ୟତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

‘‘ସା ମାଗଧୀ ମୂଲଭାସା;

ନରା ଯାଯାଦିକପ୍ପିକା;

ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚାସ୍ସୁତାଲାପା;

ସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚାପି ଭାସରେ’’ତି।

ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଲୋକାଯତକଥା

୪୭। ଲୋକାଯତକଥାଯଂ ଲୋକିଯନ୍ତି ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି ପୁଞ୍ଞାପୁଞ୍ଞାନି ତବ୍ବିପାକୋ ଚାତି ଲୋକୋ, ସତ୍ତଲୋକୋ। ଆଭୁସୋ ଯତନ୍ତି ୱୀରିଯଂ କରୋନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆଯତଂ, ଲୋକସ୍ସ ଆଯତଂ ଲୋକାଯତଂ, ସତ୍ତାନଂ ଭୁସୋ ୱୀରିଯକରଣଟ୍ଠାନନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ। କିଂ ତଂ? ତିତ୍ଥିଯସତ୍ଥଂ। ସବ୍ବଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ, କସ୍ମା? ସକୁଣାଦୀହି ପରିଭୁତ୍ତପୁବ୍ବତ୍ତା। ସବ୍ବଂ ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ ଇମସ୍ସ ଅୱସେସଭୋଜନସ୍ସ କେନଚି ଅପରିଭୁତ୍ତପୁବ୍ବତ୍ତା। ସେତୋ କାକୋ ଅଟ୍ଠିସ୍ସ ସେତତ୍ତା, କାଳୋ ବକୋ ପାଦସ୍ସ କାଳଅତ୍ତାତି। ନତ୍ଥି ଅତ୍ଥୋ ଏତ୍ଥାତି ନିରତ୍ଥକଂ, ନିରତ୍ଥକମେୱ କାରଣଂ ନିରତ୍ଥକକାରଣଂ। ତେନ ପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ନିରତ୍ଥକକାରଣପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ। ତରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ତିତ୍ଥଂ, ପଚ୍ଚନଂ। ତିତ୍ଥଂ ୱିଯାତି ତିତ୍ଥଂ, ଲଦ୍ଧି, ତଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ତିତ୍ଥିଯା, ୱିପରୀତଦସ୍ସନା। ସାସନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଏତ୍ଥାତି ସତ୍ଥଂ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ସତ୍ଥଂ ତିତ୍ଥିଯସତ୍ଥଂ। ନ ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜା ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜା ନାମ ଯା କାଚି ବାହିରକା ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତା। ନ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବାତି ଅତ୍ତନା ନ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବା। ନ ୱାଚେତବ୍ବାତି ପରେସଂ ନ ୱାଚେତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଖିପିତକଥା

୪୮। ଖିପିତକଥାଯଂ ଖିପୀଯିତ୍ଥାତି ଖିପିତୋ। ଖିପି ଅବ୍ୟତ୍ତସଦ୍ଦେତି ଧାତୁ। ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଖିପିତେତି ୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତଂ। ‘‘ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲେ’’ତି ଲକ୍ଖଣୱନ୍ତକତ୍ତା ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବୋ। ଜୀୱାତି ଜୀୱ ପାଣଧାରଣେତି ଧାତୁ, ୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ। ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲେ ଖିପିତେ ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘ଜୀୱା’’ତି ୱଚନଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଖିପିତେ ଗିହିନା ‘‘ଜୀୱଥ ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ସତି ‘‘ଚିରଂ ଜୀୱା’’ତି ଭିକ୍ଖୁନା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯୋଜନା। ‘‘ୱୁଚ୍ଚମାନେ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ କମ୍ମୱାଚକତ୍ତା ତେନ ସମାନାଧିକରଣଂ କମ୍ମଭୂତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ଲକ୍ଖଣୱନ୍ତକମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ ଯଥା କିଂ ‘‘ଗୋସୁ ଦୁଯ୍ହମାନାସୁ ପୁରିସୋ ଆଗତୋ’’ତି । ଅପରେ ପନ ଆଚରିଯା ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ‘‘ସନ୍ତେସୂ’’ତି ପଦଂ ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ଇଦମେୱ ଲକ୍ଖଣପଦଂ, ‘‘ଗୋସୁ ଦୁଯ୍ହମାନାସୂ’’ତି ପଦଦ୍ୱଯଂ ପନ ‘‘ସନ୍ତେସୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ପକତିୱିକତିୱସେନ କତ୍ତା ଏୱାତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଲସୁଣକଥା

୪୯। ଲସୁଣକଥାଯଂ ''ଲସୁଣଂ ନାମ ମାଗଧକ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୭୯୫) ପାଠଇଯଂ ଆଗତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୫) ପନ ''ମାଗଧକନ୍ତି ମଗଧେସୁ ଜାତଂ। ମଗଧରଟ୍ଠେ ଜାତଲସୁଣମେୱ ହି ଇଧ ଲସୁଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତମ୍ପି ଭଣ୍ଡିକଲସୁଣମେୱ, ନ ଏକଦ୍ୱିତିମିଞ୍ଜକଂ। କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନ 'ଜାତିଦେସଂ ଅୱତ୍ୱା 'ମାଗଧକଂ ନାମ ଭଣ୍ଡିକଲସୁଣ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଭଣ୍ଡିକେ ଏକତୋଯେୱ ସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକେକଂ ମିଞ୍ଜଂ ଖାଦନ୍ତିଯା ପନ ପଯୋଗଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ।

ପଲଣ୍ଡୁକାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣେନ ୱା ମିଞ୍ଜାଯ ୱା ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱଣ୍ଣେନ ତାୱ ପଲଣ୍ଡୁକୋ ନାମ ପଣ୍ଡୁୱଣ୍ଣୋ ହୋତି। ଭଞ୍ଜନକୋ ଲୋହିତୱଣ୍ଣୋ, ହରିତକୋ ହରିତୱଣ୍ଣୋ, ମିଞ୍ଜାଯ ପନ ପଲଣ୍ଡୁକସ୍ସ ଏକା ମିଞ୍ଜା ହୋତି, ଭଞ୍ଜନକସ୍ସ ଦ୍ୱେ, ହରିତକସ୍ସ ତିସ୍ସୋ, ଚାପଲସୁଣୋ ଅମିଞ୍ଜକୋ। ଅଙ୍କୁରମତ୍ତମେୱ ହି ତସ୍ସ ହୋତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯାଦୀସୁ ପନ ''ପଲଣ୍ଡୁକସ୍ସ ତୀଣି ମିଞ୍ଜାନି, ଭଞ୍ଜନକସ୍ସ ଦ୍ୱେ, ହରିତକସ୍ସ ଏକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେ ପଲଣ୍ଡୁକାଦଯୋ ସଭାୱେନେୱ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ସୂପସମ୍ପାକାଦୀସୁ ପନ ମାଗଧକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତଞ୍ହି ପଚ୍ଚମାନେସୁ ମୁଗ୍ଗସୂପାଦୀସୁ ୱା ମଚ୍ଛମଂସୱିକତିଯା ୱା ତେଲାଦୀସୁ ୱା ବଦରସାଳୱାଦୀସୁ ୱା ଅମ୍ବିଲପାକାଦୀସୁ ୱା ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗେ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅନ୍ତମସୋ ଯାଗୁପତ୍ତେପି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ସଭାୱେନେୱାତି ସୂପସମ୍ପାକାଦିଂ ୱିନାୱ। ବଦରସାଳୱଂ ନାମ ବଦରଫଲାନି ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବା ଖାଦନୀଯୱିକତୀ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୭୯୩-୭୯୭) ୱୁତ୍ତଂ।

ନଅକ୍କମିତବ୍ବାଦିକଥା

୫୦। ନଅକ୍କମିତବ୍ବାଦିକଥାଯଂ ''ପରିଭଣ୍ଡକତଭୂମି ନାମ ସଣ୍ହମତ୍ତିକାହି କତା କାଳୱଣ୍ଣାଦିଭୂମି । ସେନାସନଂ ମଞ୍ଚପୀଠାଦିକାଯେୱ। ତଥେୱ ୱଠଅକ୍କମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଞ୍ଞେହି ଆୱାସିକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଭୁତ୍ତନୀହାରେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। 'ନେୱାସିକା ପକତିଯା ଅନତ୍ଥତାଯ ଭୂମିଯା ଠପେନ୍ତି ଚେ, ତେସମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଯେୱା'ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। 'ଦ୍ୱାରମ୍ପୀ'ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦଯୋ ଅପରିକମ୍ମକତାପି ନ ଅପସ୍ସଯିତବ୍ବା। ଲୋମେସୂତି ଲୋମେସୁ ଫୁସନ୍ତେସୂ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୪) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୪) ''ପରିଭଣ୍ଡକତଭୂମି ୱାତି କାଳୱଣ୍ଣାଦିକତସଣ୍ହଭୂମି ୱା। ସେନାସନଂ ୱାତି ମଞ୍ଚପୀଠାଦି ୱା। ତଥେୱ ୱଠଅକ୍କମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ନେୱାସିକେହି ଧୋତପାଦାଦୀହି ୱଠଅକ୍କମନଟ୍ଠାନେ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅଧୋତପାଦାଦୀହି ୱଠଅକ୍କମନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତି , 'ଦ୍ୱାରମ୍ପୀ'ତିଆଦିନା ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦଯୋ ଅପରିକମ୍ମକତାପି ନ ଅପସ୍ସଯିତବ୍ବା। ଅଜାନିତ୍ୱା ଅପସ୍ସଯନ୍ତସ୍ସପି ଇଧ ଲୋମଗଣନାଯ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩୨୩-୩୨୪) ''ନେୱାସିକା ପକତିଯା ଅନତ୍ଥତାଯ ଭୂମିଯା ଠପେନ୍ତି ଚେ, ତେସମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଯେୱାତି ଲିଖିତଂ, ଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦଯୋ ଅପରିକମ୍ମକତାପି ନ ଅପସ୍ସଯିତବ୍ବାତି ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅୱନ୍ଦିଯୱନ୍ଦିଯକଥା

୫୧। ଅୱନ୍ଦିଯୱନ୍ଦିଯକଥାଯଂ ଇଧ ପକରଣାଚରିଯେନ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକପାଠଇୱସେନ ଦସ ଅୱନ୍ଦିଯା, ତଯୋ ୱନ୍ଦିଯା ଚ ୱୁତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ଚ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଇଧ ଆଗତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପରିୱାରପାଠଇଯଂ (ପରି। ୪୬୭ ଆଦଯୋ) ପନ ଉପାଲିପଞ୍ଚକେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚକୱସେନ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱନ୍ଦିଯା, ପଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିଯା ଚ ୱୁତ୍ତା। କଥଂ? ''କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅୱନ୍ଦିଯାତି? ପଞ୍ଚିମେ, ଉପାଲି, ଅୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ରଚ୍ଛଗତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଓତମସିକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ସୁତ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। ଅପରେପି, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଯାଗୁପାନେ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଏକାୱତ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ନଗ୍ଗୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। ଅପରେପି, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଖାଦନ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଉଚ୍ଚାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। ଅପରେପି, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ପୁରେଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ପଚ୍ଛାଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ , ନାନାସଂୱାସକୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ମାତୁଗାମୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ପଣ୍ଡକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। ଅପରେପି, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ପାରିୱାସିକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ମାନତ୍ତାରହୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ମାନତ୍ତଚାରିକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ଅବ୍ଭାନାରହୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ଅୱନ୍ଦିଯା''ତି।

''କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱନ୍ଦିଯାତି? ପଞ୍ଚିମେ, ଉପାଲି, ୱନ୍ଦିଯା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ପଚ୍ଛାଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ପୁରେଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱନ୍ଦିଯୋ, ନାନାସଂୱାସକୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଧମ୍ମୱାଦୀ ୱନ୍ଦିଯୋ, ଆଚରିଯୋ ୱନ୍ଦିଯୋ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱନ୍ଦିଯୋ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ

ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱନ୍ଦିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ଉପାଲି, ପଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିଯା’’ତି।

ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୬୭) ‘‘ଓତମସିକୋତି ଅନ୍ଧକାରଗତୋ। ତଞ୍ହି ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ମଞ୍ଚପାଦାଦୀସୁପି ନଲାଟଂ ପଟିହଞ୍ଞେୟ୍ୟ। ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତୋତି କିଚ୍ଚପ୍ପସୁତତ୍ତା ୱନ୍ଦନଂ ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତୋ। ସୁତ୍ତୋତି ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ। ଏକାୱତ୍ତୋତି ଏକତୋ ଆୱତ୍ତୋ ସପତ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତୋ ୱେରୀ ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଅଯଞ୍ହି ୱନ୍ଦିଯମାନୋ ପାଦେନପି ପହରେୟ୍ୟ। ଅଞ୍ଞୱିହିତୋତି ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତଯମାନୋ। ଖାଦନ୍ତୋତି ପିଟ୍ଠଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଖାଦନ୍ତୋ। ଉଚ୍ଚାରଞ୍ଚ ପସ୍ସାୱଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ଅନୋକାସଗତତ୍ତା ଅୱନ୍ଦିଯୋ। ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋତି ତିୱିଧେନପି ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଅୱନ୍ଦିଯୋ, ତଜ୍ଜନୀଯାଦିକମ୍ମକତା ପନ ଚତ୍ତାରୋ ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ଉପୋସଥପୱାରଣାପି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ୱୁତ୍ତେସୁ ଅୱନ୍ଦିଯେସୁ ନଗ୍ଗଞ୍ଚ ଉକ୍ଖିତ୍ତକଞ୍ଚ ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସେୱ ହୋତି ଆପତ୍ତି , ଇତରେସଂ ପନ ଅସାରୁପ୍ପତ୍ତେନ ଚ ଅନ୍ତରା ୱୁତ୍ତକାରଣେନ ଚ ୱନ୍ଦନା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। ଇତୋ ପରଂ ପଚ୍ଛାଉପସମ୍ପନ୍ନାଦଯୋ ଦସପି ଆପତ୍ତିୱତ୍ଥୁଭାୱେନେୱ ଅୱନ୍ଦିଯା। ତେ ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ହି ନିଯମେନେୱ ଆପତ୍ତି। ଇତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ପଞ୍ଚକେସୁ ତେରସ ଜନେ ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ୱନ୍ଦନାଯ ଆପତ୍ତି। ଆଚରିଯୋ ୱନ୍ଦିଯୋତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିଯୋ ଉପସମ୍ପଦାଚରିଯୋ ନିସ୍ସଯାଚରିଯୋ ଉଦ୍ଦେସାଚରିଯୋ ଓୱାଦାଚରିଯୋତି ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱିଧୋପି ଆଚରିଯୋ ୱନ୍ଦିଯୋ’’ତି ଆଗତୋ।

‘‘ଅନ୍ତରାୱୁତ୍ତକାରଣେନାତି ତଞ୍ହି ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ମଞ୍ଚପାଦାଦୀସୁ ନଲାଟଂ ପଟିହଞ୍ଞେୟ୍ୟାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତକାରଣେନା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପରିୱାର ୩।୪୬୭) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟି। ପରିୱାର ୨।୪୬୭) ପନ ‘‘ମଞ୍ଚପାଦାଦୀସୁପି ନଲାଟଂ ପଟିହଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ଅନ୍ଧକାରେ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତୁଂ ଓନମନ୍ତସ୍ସ ନଲାଟଂ ୱା ଅକ୍ଖି ୱା ମଞ୍ଚାଦୀସୁ ପଟିହଞ୍ଞତି। ଏତେନ ୱନ୍ଦତୋପି ଆପତ୍ତିଅଭାୱଂ ୱତ୍ୱା ୱନ୍ଦନାଯ ସବ୍ବଥା ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱଞ୍ଚ ଦୀପେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତରେହି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ। ନଗ୍ଗାଦୀସୁ ପନ ୱନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଏକତୋ ଆୱତ୍ତୋତି ଏକସ୍ମିଂ ଦୋସାଗତିପକ୍ଖେ ପରିୱତ୍ତୋ, ପୱିଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘ସପତ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତୋ’ତି। ୱନ୍ଦିଯମାନୋତି ଓନମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଯମାନୋ। ୱନ୍ଦିତବ୍ବେସୁ ଉଦ୍ଦେସାଚରିଯୋ ନିସ୍ସଯାଚରିଯୋ ଚ ଯସ୍ମା ନୱକାପି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘ତେ ୱୁଡ୍ଢା ଏୱ ୱନ୍ଦିଯା’ତି ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି ଆଗତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପରିୱାର ୪୬୭) ‘‘ଏକାୱତ୍ତୋତିପି ପଠନ୍ତି, ତସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ କୋଧାଭିଭୂତୋତି କିର ଅତ୍ଥୋ। ଏକୱତ୍ଥୋତିପି କେଚି, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଅପନେତ୍ୱା ଠିତୋତି କିର ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉଦ୍ଧଟପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଏକାୱତ୍ତୋତି ହି ଉଦ୍ଧଟଂ, ତସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତରା ୱୁତ୍ତକାରଣେନାତି କିଚ୍ଚପ୍ପସୁତତ୍ତା ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତୋ ‘ନଲାଟଂ ପଟିହଞ୍ଞେୟ୍ୟା’ତିଆଦିୱୁତ୍ତକାରଣେନା’’ତି ଆଗତଂ।

ଦୁତିଯଗାଥାସଙ୍ଗଣିକଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୭୭) ‘‘ଦସ ପୁଗ୍ଗଲା ନାଭିୱାଦେତବ୍ବାତି ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତା ଦସ ଜନା। ଅଞ୍ଜଲିସାମୀଚେନ ଚାତି ସାମୀଚିକମ୍ମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଜଲି ଚ ତେସଂ ନ କାତବ୍ବୋ। ନେୱ ପାନୀଯପୁଚ୍ଛନତାଲୱଣ୍ଟଗ୍ଗହଣାଦି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତଂ ତେସଂ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଜଲି ପଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦସନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତେସଂଯେୱ ଦସନ୍ନଂ ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ’’ତି ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମମତ୍ତମ୍ପି ନେସଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

‘‘ନୱକତରେନ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ କତି ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବାତି? ନୱକତରେନୁପାଲି, ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ନୱକତରେନୁପାଲି, ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉଭୋହି ପାଣିତଲେହି ପାଦାନି ପରିସମ୍ବାହନ୍ତେନ ପେମଞ୍ଚ ଗାରୱଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା। ନୱକତରେନୁପାଲି, ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି (ପରି। ୪୬୯) ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପାଲିସ୍ସ ୱନ୍ଦନାନଯୋୱ ଆଚିକ୍ଖିତୋ।

ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସରୂପଞ୍ଚ କଥିତଂ। କଥଂ? ୱୁଡ୍ଢତରସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ଉଭୋ ଅଂସେ ୱିୱରିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ନ ଚ ଉଭୋ ଅଂସେ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ଅଥ ଖୋ ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବାତି। ଏତେନ ସଙ୍ଘାଟି ପନ ଏକଂସଂ କତାପି ଅକତାପି ନତ୍ଥି ଦୋସୋତି ପକାସିତୋ ହୋତି। ‘‘ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ କରପୁଟସଙ୍ଖାତଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ନ ହତ୍ଥତଲପକାସନମତ୍ତେନ ୱା ନ ହତ୍ଥମୁଟ୍ଠିପକାସନାଦିନା ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି ଚ ‘‘ନ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଚୀୱରକଣ୍ଣଚ୍ଛୁପନାଦିମତ୍ତେନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ଅଥ ଖୋ ଉଭୋହି ପାଣିତଲେହି ପାଦାନି ପରିସମ୍ବାହନ୍ତେନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି ଚ ‘‘ଏୱଂ ୱନ୍ଦନ୍ତେହି ନ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଦରଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ଅଥ ଖୋ ପେମଞ୍ଚ ଗାରୱଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି ଚ ଏୱଂ ୱନ୍ଦନାନଯୋ ଆଚିକ୍ଖିତୋ ହୋତି।

କଥଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତସରୂପଂ କଥିତଂ? ଇଧ ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱାତି ଏକଂ, ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଏକଂ, ଉଭୋହି ପାଣିତଲେହି ପାଦାନି ପରିସମ୍ବାହନ୍ତେନାତି ଏକଂ, ପେମଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ଏକଂ, ଗାରୱଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ଏକଂ, ଏୱଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତସରୂପଂ କଥିତଂ ହୋତି। ତେନାହ

‘‘ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି। ଏୱଂ ସକଲଲୋକସ୍ସ ହିତସୁଖକାରକେନ ଧମ୍ମସ୍ସାମିନା କାଯପଣାମମନୋପଣାମୱସେନ ମହତୋ ହିତସୁଖସ୍ସ ପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପାଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତେନ ୱନ୍ଦନାନଯେନ ୱନ୍ଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଇଦାନି ପନ ଆଚରିଯା ଅଭିନୱଆଗତାନଂ ଦହରାନଞ୍ଚ ସାମଣେରାନଞ୍ଚ ୱନ୍ଦନାନଯଂ ସିକ୍ଖନ୍ତା ନ ଇମଂ ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ ପାଠଇଂ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ପୱେଣୀଆଗତନଯଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖନ୍ତି। କଥଂ? ଯଦି ଠତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥ, ଦ୍ୱେ ପାଦତଲାନି ସମଂ ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥତଲାନି ସମଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ନଲାଟେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତବ୍ବାଭିମୁଖଂ ଓନମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥାତି, ଅଯଂ ନଯୋ ‘‘ଏୱଂ ମହାସତ୍ତୋ ସୁୱଣ୍ଣକଦଲି ୱିଯ ବାରାଣସିନଗରାଭିମୁଖଂ ଓନମିତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା’’ତି ଇମଂ ଜାତକଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ‘‘ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ସିରସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା’’ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମେତି। ଇଧ ପନ ଦ୍ୱେ ପାଦତଲାନି, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥତଲାନି, ନଲାଟଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନୀତି ସରୂପଂ ୱଦନ୍ତି। ଯଦି ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥ, ପଠମଂ ଦ୍ୱେ ପାଦତଲାନି ଭୂମିଯଂ ସମଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନି ସମଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ କପ୍ପରାନି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜାଣୂନଂ ଉପରି ସମଂ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥତଲାନି ସମଂ ଫୁସିତାନି କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିସଙ୍ଖାତଂ କରପୁଟଂ ସିରସଙ୍ଖାତେ ନଲାଟେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥ। ତତୋ ଓନମିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନି ଚ ଦ୍ୱେ କପ୍ପରାନି ଚ ଭୂମିଯଂ ସମଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥତଲାନି ପସାରେତ୍ୱା ସମଂ ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ସୀସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ହତ୍ଥପିଟ୍ଠୀନଂ ଉପରି କତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥାତି। ଏତ୍ଥ ତୁ ଦ୍ୱେ ପାଦତଲାନି ଏକଂ କତ୍ୱା, ତଥା ଦ୍ୱେ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନି ଏକଂ, ଦ୍ୱେ କପ୍ପରାନି ଏକଂ, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥତଲାନି ଏକଂ, ସୀସଂ ଏକଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତସରୂପଂ କଥେନ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାସୁ ନ ଦିଟ୍ଠୋ।

ସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦାନଂ ୱନ୍ଦନକାଲେ ପନ ଏକଚ୍ଚେ ପଠମଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀସଂ ହତ୍ଥେନ ପରାମସିତ୍ୱା ତେନ ହତ୍ଥଦ୍ୱଯେନ ଥେରାନଂ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ ଚୀୱରସ୍ସ ଉପରିଯେୱ ସମ୍ବାହନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ପଠମଂ ଥେରାନଂ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ ସଚୀୱରଂଯେୱ ପରାମସିତ୍ୱା ତେନେୱ ହତ୍ଥଦ୍ୱଯେନ ଅତ୍ତନୋ ସୀସଂ ପରାମସନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଛୁପନମତ୍ତମେୱ କରୋନ୍ତି। ଏସପି ନଯୋ ନ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠୋ। ରାମଞ୍ଞଦେସିଯା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱଂ ସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦନକାଲେ ଥେରାନଂ ପାଦଗ୍ଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାପି ପରିଯେସିତ୍ୱା ଚୀୱରତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ପାଦଗ୍ଗମେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ହତ୍ଥେନ ସମ୍ବାହିତ୍ୱା ସୀସେନ ପୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ଲେହିତ୍ୱା ଚିରପ୍ପୱାସାଗତପିଯମନାପୌପଞ୍ଚାଯଂ ୱା ଆଚରିଯଂ ୱା ପସ୍ସନ୍ତା ୱିଯ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତି। ତଂ କିରିଯଂ ପରିୱାରପାଠଇଯଂ ‘‘ଉଭୋହି ପାଣିତଲେହି ପାଦାନି ପରିସମ୍ବାହନ୍ତେନ ପେମଞ୍ଚ ଗାରୱଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପାଦା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି ଆଗତପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦତି ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ତେପି ନ ସବ୍ବେ ପାଠଇଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ପୱେଣୀୱସେନେୱ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ହିତତ୍ଥଂ ପାଠଇନଯୋ ଅମ୍ହେହି ଉଦ୍ଧଟୋ। ପୱେଣୀଆଗତନଯତୋ ହି ପାଠଇନଯୋ ବଲୱତରୋ, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତେହି ସପ୍ପୁରିସେହି ପାଠଇନଯୋ ସମାସେୱିତବ୍ବୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଆସନ୍ଦାଦିକଥା

୫୫। ଆସନ୍ଦାଦିକଥାଯଂ ଚତୁରସ୍ସପୀଠନ୍ତି ସମଚତୁରସ୍ସଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତୋପି ୱଟ୍ଟତୀତି ସମଚତୁରସ୍ସମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଯତଚତୁରସ୍ସା ପନ ସତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ଚଙ୍ଗାପି ଉଚ୍ଚପାଦା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ୱେତ୍ତେହେୱ ଚତୁରସ୍ସାଦିଆକାରେନ କତଂ ଭଦ୍ଦପୀଠନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱେତ୍ତମଯପୀଠ’’ନ୍ତି। ଦାରୁପଟ୍ଟିକାଯ ଉପରୀତି ଅଟନିଆକାରେନ ଠିତଦାରୁପଟଲସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ଉଦ୍ଧଂ ପାଦଂ କତ୍ୱା ପୱେସନକାଲଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଉପରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏଠଅକସ୍ସ ପଚ୍ଛିମପାଦଦ୍ୱଯଂ ୱିଯ ୱଙ୍କାକାରେନ ଠିତତ୍ତା ପନେତଂ ‘‘ଏଠଅକପାଦପୀଠ’’ନ୍ତି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ଚୂଠଅୱଗ୍ଗ ୨।୨୯୭) ୱୁତ୍ତଂ।

ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନକଥା

୫୬। ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନକଥାଯଂ ‘‘ୱାଠଅରୂପାନୀତି ଆହରିମାନି ୱାଠଅରୂପାନି, ‘ଅକପ୍ପିଯରୂପାକୁଲୋ ଅକପ୍ପିଯମଞ୍ଚୋ ପଲ୍ଲଙ୍କୋ’ତି ସାରସମାସେ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୀଘଲୋମକୋ ମହାକୋଜୱୋତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକଲୋମୋ କାଠଅକୋଜୱୋ। ‘ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକାନି କିର ତସ୍ସ ଲୋମାନୀ’ତି ୱଚନତୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲତୋ ହେଟ୍ଠା ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ୱାନଚିତ୍ରୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋତି ଭିତ୍ତିଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ ୱିଚିତ୍ରୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋ। ଘନପୁପ୍ଫକୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋତି ଉଣ୍ଣାମଯଲୋହିତତ୍ଥରଣୋ । ପକତିତୂଲିକାତି ରୁକ୍ଖତୂଲଲତାତୂଲପୋଟକୀତୂଲସଙ୍ଖାତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ତୂଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରପୁଣ୍ଣା ତୂଲିକା। ‘ଉଦ୍ଦଲୋମୀତି ଉଭତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ଏକନ୍ତଲୋମୀତି ଏକତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣ’ନ୍ତି ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସାରସମାସେ ପନ ‘ଉଦ୍ଦଲୋମୀତି ଏକତୋଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫଂ। ଏକନ୍ତଲୋମୀତି ଉଭତୋଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘କୋସେଯ୍ୟକଟିସ୍ସମଯନ୍ତି କୋସେଯ୍ୟକସଟମଯ’ନ୍ତି ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଦ୍ଧକୋସେଯ୍ୟନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବନରହିତଂ। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନେତ୍ଥ ‘ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକଂ ସବ୍ବାନେୱ ଗୋନକାଦୀନି ରତନପରିସିବ୍ବିତାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକ’ନ୍ତି

ଏତେନ ରତନପରିସିଦ୍ଧନରହିତାପି ତୂଲିକା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ‘ରତନପରିସିଦ୍ଧିତାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’ତି ଇମିନା ପନ ଯାନି ରତନପରିସିଦ୍ଧିତାନି, ତାନି ଭୂମତ୍ଥରଣୱସେନ ଯଥାନୁରୂପଂ ମଞ୍ଚାଦୀସୁ ଚ ଉପନେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିନଯପରିଯାଯଂ ପତ୍ୱା ଗରୁକେ ଠାତବ୍ବତ୍ତା ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦେସନାଯ ପନ ଗହଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ‘ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକଂ… ପେ… ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅପରେ।

ଅଜିନଚମ୍ମେହୀତି ଅଜିନମିଗଚମ୍ମେହି। ତାନି କିର ଚମ୍ମାନି ସୁଖୁମତରାନି, ତସ୍ମା ଦୁପଟ୍ଟତିପଟ୍ଟାନି କତ୍ୱା ସିବ୍ବନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀ’ତି। ଉତ୍ତରଂ ଉପରିଭାଗଂ ଛାଦେତୀତି ଉତ୍ତରଚ୍ଛଦୋ, ୱିତାନଂ, ତଞ୍ଚ ଲୋହିତୱିତାନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘ଉପରିବଦ୍ଧେନ ରତ୍ତୱିତାନେନା’ତି, ‘ରତ୍ତୱିତାନେସୁ ଚ କାସାୱଂ ୱଟ୍ଟତି, କୁସୁମ୍ଭାଦିରତ୍ତମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଉପଧାନନ୍ତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ଉପଧାନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘ଅଲୋହିତକାନି ଦ୍ୱେପି ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ, ତତୋ ଉତ୍ତରି ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଦାତବ୍ବାନି। ଦାତୁମସକ୍କୋନ୍ତୋ ମଞ୍ଚେ ତିରିଯଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଦତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଲଭତୀ’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨୯୭) ପନ ‘ଅଗିଲାନସ୍ସ ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱଯମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଗିଲାନସ୍ସ ବିମ୍ବୋହନାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ଚ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଦତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗିଲାନୋଯେୱ ମଞ୍ଚେ ତିରିଯଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଭିନିସୀଦିତୁନ୍ତି ଅପସ୍ସାଯ ନିସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ଆଗତୋ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୫୪) – ପନ ୱାଳଅରୂପାନୀତି ଆହରିମାନି ୱାଳଅରୂପାନି। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକାନୀତି ଉଦ୍ଧଲୋମୀଏକନ୍ତଲୋମୀହି ୱିସେସଦସ୍ସନଂ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲତୋ ହି ଊନାନି କିର ଉଦ୍ଧଲୋମୀଆଦୀସୁ ପୱିସନ୍ତି। ୱାନଚିତ୍ରୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋତି ନାନାୱଣ୍ଣେହି ଉଣ୍ଣାମଯସୁତ୍ତେହି ଭିତ୍ତିଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ ୱାଯିତ୍ୱା କତଚିତ୍ତତ୍ଥରଣୋ। ଘନପୁପ୍ଫକୋତି ବହଲରାଗୋ। ପକତିତୂଲିକାତି ତୂଲପୁଣ୍ଣା ଭିସି। ୱିକତିକାତି ସୀହରୂପାଦିୱସେନ ୱାନଚିତ୍ରାୱ ଗଯ୍ହତି। ‘‘ଉଦ୍ଧଲୋମୀତି ଉଭତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ଏକନ୍ତଲୋମୀତି ଏକନ୍ତଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣ’’ନ୍ତି ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କୋସେଯ୍ୟକଟ୍ଟିସ୍ସମଯନ୍ତି କୋସିଯସୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରା ସୁୱଣ୍ଣମଯସୁତ୍ତାନି ପୱେସେତ୍ୱା ୱୀତଂ, ସୁୱଣ୍ଣସୁତ୍ତଂ କିର କଟ୍ଟିସ୍ସଂ କସଟନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱ ‘‘କୋସେଯ୍ୟକସଟମଯ’’ନ୍ତି ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ରତନପରିସିବ୍ବିତନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଲିତ୍ତଂ। ସୁଦ୍ଧକୋସେଯ୍ୟନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବନରହିତଂ।

ଅଜିନମିଗଚମ୍ମାନଂ ଅତିସୁଖୁମତ୍ତା ଦୁପଟ୍ଟତିପଟ୍ଟାନି କତ୍ୱା ସିବ୍ବନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀ’’ତି। ରତ୍ତୱିତାନେନାତି ସବ୍ବରତ୍ତେନ ୱିତାନେନ। ଯଂ ପନ ନାନାୱଣ୍ଣଂ ୱାନଚିତ୍ତଂ ୱା ଲେପଚିତ୍ତଂ ୱା, ତଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚିତ୍ରଂ ୱାତି ଇଦଂ ପନ ସବ୍ବଥା କପ୍ପିଯତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଉଭତୋଉପଧାନେସୁ ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା। ନ ହି ଲୋହିତକସଦ୍ଦୋ ଚିତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତି। ପଟଲିଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚିତ୍ତକସ୍ସପି ଅତ୍ଥରଣସ୍ସ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। କାସାୱଂ ପନ ଲୋହିତଙ୍ଗୱୋହାରଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ୱିତାନେପି ଉଭତୋଉପଧାନେପି ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପମାଣଯୁତ୍ତନ୍ତିଆଦି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତସ୍ସ ବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଥା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତଂ ପନ ଉପଧାନଂ ଉପୋସଥିକାନଂ ଗହଟ୍ଠାନଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନମେୱ ହି ତଦା ତେସଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକଂ ସବ୍ବାନେୱ ଗୋନକାଦୀନି ରତନପରିସିବ୍ବିତାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିନଯଟ୍ଠକଥା ଏୱ ପନ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଭାୱେ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଭିନିସ୍ସାଯାତି ଅପସ୍ସାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାସାଦପରିଭୋଗକଥା

ପାସାଦପରିଭୋଗକଥାଯଂ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଞ୍ଚ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି॰ ୱି॰ ଟୀ॰ ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨।୩୨୦) ପନ ‘‘ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିୱିଚିତ୍ରାନୀତି ସଙ୍ଘିକସେନାସନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ପନ ସୁୱଣ୍ଣାଦିୱିଚିତ୍ରଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘ନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବ’ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ୨୯୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୨୦) ‘ସଙ୍ଘିକୱିହାରେ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକୱିହାରେ ୱା’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗୋନକାଦିଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡୱିସଯେ ଏୱ ୱୁତ୍ତଂ ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ତେସଂ ଗହଣେ ଦୋସାଭାୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉପାହନକଥା

ଉପାହନକଥାଯଂ ‘‘ଅଦ୍ଦାରିଟ୍ଠକୱଣ୍ଣାତି ଅଭିନୱାରିଟ୍ଠଫଲୱଣ୍ଣା, ଉଦକେନ ତିନ୍ତକାକପତ୍ତୱଣ୍ଣାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଉଣ୍ଣାହି କତପାଦୁକାତି ଉଣ୍ଣାଲୋମମଯକମ୍ବଲେହି, ଉଣ୍ଣାଲୋମେହି ଏୱ ୱା କତପାଦୁକା। କାଳସୀହୋତି କାଳମୁଖୱାନରଜାତି। ସେସମେତ୍ଥ ପାଳିତୋ ଚ

ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱା’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୪୬) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୪୬) ପନ ‘‘ଅଦ୍ଦାରିଟ୍ଠକୱଣ୍ଣାତି ଅଲ୍ଲାରିଟ୍ଠଫଲୱଣ୍ଣା, ତିନ୍ତକାକପକ୍ଖୱଣ୍ଣାତିପି ୱଦନ୍ତି। ରଜନନ୍ତି ଉପରିଲିତ୍ତନୀଲାଦିୱଣ୍ଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘ଚୋଳଅକେନ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା’ତି। ତଞ୍ହି ତଥା ପୁଞ୍ଛିତେ ୱିଗଚ୍ଛତି। ଯଂ ପନ ଚମ୍ମସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାପନୟନତ୍ଥଂ କାଳରତ୍ତାଦିରଜନେହି ରଞ୍ଜିତତ୍ତା କାଳରତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତଂ ଚୋଳଆଦୀହି ଅପନେତୁଂ ନ ସକ୍କା ଚମ୍ମଗତିକମେୱ, ତସ୍ମା ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଖଲ୍ଲକନ୍ତି ସବ୍ବପଣ୍ହିପିଧାନଚମ୍ମଂ ଅପରିଗଳନତ୍ଥଂ ପଣ୍ହିୟା ଉପରିଭାଗେ ଅପିଧାୟ ଆରୋପନବନ୍ଧନମତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିଚିତ୍ରାତି ସଣ୍ଠାନତୋ ୱିଚିତ୍ରପଟ୍ଟା ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ୱଣ୍ଣତୋ ସବ୍ବସୋ ଅପନେତବ୍ବେସୁ ଖଲ୍ଲକାଦୀସୁ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା। ବିଳାଲସଦିସମୁଖତ୍ତା ମହାଉଲୂକା ପକ୍ଖିବିଳାଲାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଚମ୍ମଂ ନାମ ପକ୍ଖଲୋମମେୱ। ଉଣ୍ଣାହି କତପାଦୁକାତି ଏତ୍ଥ ଉଣ୍ଣାମୟକମ୍ବଲେହି କତପାଦୁକା ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି। କାଳସୀହୋତି କାଳମୁଖୱାନରଜାତି। ଚମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ନିସୀଦନତ୍ଥରଣଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭୂମତ୍ଥରଣାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ୱଟ୍ଟତେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୫୯) ପନ ‘‘ମିଗମାତୁକୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, ୱାତମିଗୋତି ଚ ତସ୍ସ ନାମଂ। ‘କାଳସୀହୋ କାଳମୁଖୋ କପୀ’ତି ଲିଖିତଂ। ଚମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯେନ ପରିୟାୟେନ ଚମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି, ସୋ ପରତୋ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ‘ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ପଚ୍ଚାହାରୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଞ୍ଚି ଚମ୍ମଂ ଧାରେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧେ ‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଚମ୍ମ’ନ୍ତି ଇଦଂ ପରତୋ ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ଚମ୍ମାନି ଅତ୍ଥରଣାନୀ’ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ଏତ୍ଥ ଅନୁମତିପ୍ପସଙ୍ଗଭୟା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯାନକଥା

ଯାନକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୟୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥୱଟ୍ଟକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୫୩) ଏତ୍ଥ ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୟୁତ୍ତଂ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥୱଟ୍ଟକନ୍ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚେକଂ ୱାକ୍ୟପରିସମାପନଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପୁରିସୟୁତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିସାରଥି ୱା…ପେ… ପୁରିସା ୱା, ୱଟ୍ଟତିଯେୱା’’ତି। ‘‘ପୀଠକସିୱିକନ୍ତି ପୀଠକଯାନଂ। ପାଟଙ୍କିନ୍ତି ଅନ୍ଦୋଲିକାୟେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୫୩) ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ପୀଠକସିୱିକନ୍ତି ଫଲକାଦିନା କତଂ ପୀଠକଯାନଂ। ପଟପୋତଲିକଂ ଅନ୍ଦୋଲିକା। ସବ୍ବମ୍ପି ଯାନଂ ଉପାହନେନପି ଗନ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥସ୍ସ ଗିଲାନସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୫୩)।

ଚୀୱରକଥା

୫୭। ଚୀୱରକଥାୟଂ ‘‘ଅହତକପ୍ପାନନ୍ତି ଏକୱାରଧୋତାନଂ। ଉତୁଦ୍ଧଟାନନ୍ତି ଉତୁତୋ ଦୀଘକାଲତୋ ଉଦ୍ଧଟାନଂ ହତୱତ୍ଥକାନଂ, ପିଲୋତିକାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାପଣିକେତି ଅନ୍ତରାପଣତୋ ପତିତପିଲୋତିକଚୀୱରେ। ଉସ୍ସାହୋ କରଣୀୟୋତି ପରିୟେସନା କାତବ୍ବା। ପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ପଟ୍ଟସତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ସବ୍ବମିଦଂ ସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗ୍ଗଳଂ ତୁନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୀୟାପନଖଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଗଳଂ, ସୁତ୍ତେନ ସଂସିବ୍ବିତଂ ତୁନ୍ନଂ, ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା କରଣଂ ଓୱଟ୍ଟିକଂ। କଣ୍ଡୁପକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମୁଦ୍ଦିକା। ଦଳ୍ହୀକମ୍ମନ୍ତି ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାୱ ଉପସ୍ସୟଂ କତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୀୟାପନକଂ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆଗତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୪୮) ପନ ‘‘ଅଚ୍ଛୁପେୟ୍ୟନ୍ତି ପତିଟ୍ଠପେୟ୍ୟଂ। ହତୱତ୍ଥକାନନ୍ତି କାଲାତୀତୱତ୍ଥାନଂ। ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୀୟାପନଖଣ୍ଡନ୍ତି ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୀୟାପନୱତ୍ଥଖଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିନ୍ତି ଦୁପଟ୍ଟଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ। ଏକଚ୍ଚିୟନ୍ତି ଏକପଟ୍ଟଂ ଅଗ୍ଗପଟ୍ଟଂ। ଅଗ୍ଗଳଂ ଅଚ୍ଛୁପେସ୍ସନ୍ତି ଜିଣ୍ଣଟ୍ଠାନେ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ଲଗ୍ଗାପେୟ୍ୟଂ।

ଛିନ୍ନଚୀୱରକଥା

ଛିନ୍ନଚୀୱରକଥାୟଂ ତୀସୁ ପନ ଚୀୱରେସୁ ଦ୍ୱେ ୱା ଏକଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛିନ୍ନକଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଛିନ୍ନକଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଛିନ୍ନକଂ ଅନ୍ତରୱାସକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୫) ୱଚନତୋ ପଞ୍ଚଖଣ୍ଡସତ୍ତଖଣ୍ଡାଦିୱସେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ନପ୍ପହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତେ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଚୀୱରାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ସାଟକୋ ନପ୍ପହୋତି, ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ଛିନ୍ନକାନି କାତବ୍ବାନି, ଏକଂ ଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକଂ କତ୍ତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତେସୁ ସାଟକୋ ନପ୍ପହୋତି, ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାନି, ଏକଂ ଚୀୱରଂ ଛିନ୍ନକଂ କାତବ୍ବଂ। ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଚୀୱରେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତେ ସାଟକୋ ନପ୍ପହୋତି, ଏୱଂ ସତି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତମତ୍ଥଂ ପାଳିୟା ସାଧେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ୱାଧିକମ୍ପି ଆରୋପେତୁନ୍ତି ଏୱଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସତି ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟମ୍ପି ଆରୋପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅକପ୍ପିୟଚୀୱରକଥା

ଅକପ୍ପିୟଚୀୱରକଥାୟଂ ‘‘ନଗ୍ଗିୟଂ କୁସଚୀରଂ ଫଲକଚୀରଂ କେସକମ୍ବଲଂ ୱାଳଅକମ୍ବଲଂ ଉଲୂକପକ୍ଖିକଂ ଅଜିନକ୍ଖିପ’’ନ୍ତି ଇମାନି ତିତ୍ଥିୟସମାଦାନତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୂନୀତି ଭଗୱତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନି । ତତ୍ଥ ନଗ୍ଗିୟନ୍ତି ନଗ୍ଗଭାୱୋ ଅଚେଲକଭାୱୋ। କୁସଚୀରନ୍ତି କୁସେନ ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତଚୀୱରଂ। ୱାକଚୀରନ୍ତି ତାପସାନଂ ୱକ୍କଲଂ। ଫଲକଚୀରନ୍ତି ଫଲକସଣ୍ଠାନାନି ଫଲକାନି ସିବ୍ବିତ୍ୱା କତଚୀୱରଂ। କେସକମ୍ବଲନ୍ତି କେସେହି ତନ୍ତେ ୱାୟିତ୍ୱା କତକମ୍ବଲଂ। ୱାଳକମ୍ବଲନ୍ତି ଚାମରୀୱାଲେହି ୱାୟିତ୍ୱା କତକମ୍ବଲଂ। ଉଲୂକପକ୍ଖିକନ୍ତି ଉଲୂକସକୁଣସ୍ସ ପକ୍ଖେହି କତନିୱାସନଂ । ଅଜିନକ୍ଖିପନ୍ତି ସଲୋମଂ ସଖୁରଂ ଅଜିନମିଗଚମ୍ମଂ। ତାନି ତିତ୍ଥିୟଦ୍ଧଜଭୂତାନି ଅଚୀୱରଭାୱେନ ପାକଟାନୀତି ଆଚରିୟେନ ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ପୋତ୍ଥକୋ ପନ ଅପାକଟୋତି ତଂ ୱତ୍ୱା ସବ୍ବନୀଲକାଦୀନି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକାନି ୱୁତ୍ତାନି। ‘‘ତିପଟ୍ଟଚୀୱରସ୍ସ ୱା ମଜ୍ଝେ ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିପଟ୍ଟଚୀୱରଂ ଧାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତିପଟ୍ଟାଦୀନଞ୍ଚ ବହୁପଟ୍ଟଚୀୱରାନଂ ଅନ୍ତରେ ଇଦିସାନି ଅସାରୁପ୍ପୱତ୍ଥାନି ପଟପିଲୋତିକାନି କାତବ୍ବାନୀତି ଦସ୍ସେତି। କଞ୍ଚୁକଂ ନାମ ସୀସତୋ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କାୟାରୁଳ୍ହୱତ୍ଥଂ। ତେନାହ ‘‘ଫାଲେତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ୱେଠନନ୍ତି ସୀସୱେଠନଂ। ତିରୀଟନ୍ତି ମକୁଟଂ। ତସ୍ସ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତିରୀଟକଂ ପନା’’ତିଆଦିମାହ।

ଚୀୱରୱିଚାରଣକଥା

ଚୀୱରୱିଚାରଣକଥାୟଂ ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ, ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ। ୟତ୍ର ହି ନାମ ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସତି, କୁସିମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଅଡ୍ଢକୁସିମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ମଣ୍ଡଲମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଅଡ୍ଢମଣ୍ଡଲମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ୱିୱଟ୍ଟମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଅନୁୱିୱଟ୍ଟମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଗୀୱେୟ୍ୟକମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଜଙ୍ଘେୟ୍ୟକମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ବାହନ୍ତମ୍ପି ନାମ କରିସ୍ସତି, ଛିନ୍ନକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥଲୂଖଂ ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଞ୍ଚ ଅନଭିଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୫) ୱଚନତୋ ‘‘ପସ୍ସସି ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ମଗଧଖେତ୍ତଂ ଅଚ୍ଛିବଦ୍ଧଂ ପାଳିବଦ୍ଧଂ ମରିୟାଦବଦ୍ଧଂ ସିଙ୍ଘାଟକବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଭଗୱତୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରଂ ସଂୱିଦହି। ତଥା ଇଦାନିପି ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ସଂୱିଦହିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ‘‘ଅଚ୍ଛିବଦ୍ଧନ୍ତି ଚତୁରସ୍ସକେଦାରବଦ୍ଧଂ। ପାଳିବଦ୍ଧନ୍ତି ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଦୀଘମରିୟାଦବଦ୍ଧଂ। ମରିୟାଦବଦ୍ଧନ୍ତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ରସ୍ସମରିୟାଦବଦ୍ଧଂ। ସିଙ୍ଘାଟକବଦ୍ଧନ୍ତି ମରିୟାଦାୟ ମରିୟାଦଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତଟ୍ଠାନେ ସିଙ୍ଘାଟକବଦ୍ଧଂ, ଚତୁକ୍କସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟତ୍ର ହି ନାମାତି ୟୋ ନାମ। କୁସିମ୍ପି ନାମାତିଆଦୀସୁ କୁସୀତି ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଅନୁୱାତାଦୀନଂ ଦୀଘପଟ୍ଟାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଡ୍ଢକୁସୀତି ଅନ୍ତରନ୍ତରାରସ୍ସପଟ୍ଟାନଂ ନାମଂ। ମଣ୍ଡଲନ୍ତି ପଞ୍ଚଖଣ୍ଡିକସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଏକେକସ୍ମିଂ ଖଣ୍ଡେ ମହାମଣ୍ଡଲଂ। ଅଡ୍ଢମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକମଣ୍ଡଲଂ। ୱିୱଟ୍ଟନ୍ତି ମଣ୍ଡଲଞ୍ଚ ଅଡ୍ଢମଣ୍ଡଲଞ୍ଚ ଏକତୋ କତ୍ୱା ସିବ୍ବିତଂ ମଜ୍ଝିମଖଣ୍ଡଂ। ଅନୁୱିୱଟ୍ଟନ୍ତି ତସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱେ ଖଣ୍ଡାନି। ଗୀୱେୟ୍ୟକନ୍ତି ଗୀୱାୱେଠନଟ୍ଠାନେ ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞସୁତ୍ତସଂସିବ୍ବିତଂ ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ। ଜଙ୍ଘେୟ୍ୟକନ୍ତି ଜଙ୍ଘପାପୁଣନଟ୍ଠାନେ ତଥେୱ ସଂସିବ୍ବିତଂ ପଟ୍ଟଂ। ଗୀୱାଟ୍ଠାନେ ଚ ଜଙ୍ଘଟ୍ଠାନେ ଚ ପଟ୍ଟାନମେତଂ ନାମନ୍ତି। ବାହନ୍ତନ୍ତି ଅନୁୱିୱଟ୍ଟାନଂ ବହି ଏକେକଂ ଖଣ୍ଡଂ। ଇତି ପଞ୍ଚଖଣ୍ଡିକଚୀୱରେନେତଂ ୱିଚାରିତନ୍ତି। ଅଥ ୱା ଅନୁୱିୱଟ୍ଟନ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟସ୍ସ ଏକପସ୍ସତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକପସ୍ସତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଖଣ୍ଡାନମେତଂ ନାମଂ। ବାହନ୍ତନ୍ତି ସୁପ୍ପମାଣଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତେନ ସଂହରିତ୍ୱା ବାହାୟ ଉପରି ଠପିତା ଉଭୋ ଅନ୍ତା ବହିମୁଖା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତେସଂ ଏତଂ ନାମଂ। ଅୟମେୱ ହି ନୟୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୫) ଆଗତୋ।

ଚୀୱରସିବ୍ବନକଥା

ଦଣ୍ଡକଥିନେନଚୀୱରସିବ୍ବନକଥାୟଂ – ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖୀଲଂ ନିକ୍ଖନିତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେନ୍ତି, ଚୀୱରଂ ୱିକଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥିନଂ କଥିନରଜ୍ଜୁଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଓବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେତୁନ୍ତି। ୱିସମେ କଥିନଂ ପତ୍ଥରନ୍ତି, କଥିନଂ ପରିଭିଜ୍ଜତି…ପେ… ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିସମେ କଥିନଂ ପତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ୟୋ ପତ୍ଥରେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି।

ଛମାୟ କଥିନଂ ପତ୍ଥରନ୍ତି, କଥିନଂ ପଂସୁକିତଂ ହୋତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣସନ୍ଥାରକନ୍ତି। କଥିନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜୀରତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁୱାତଂ ପରିଭଣ୍ଡଂ ଆରୋପେତୁନ୍ତି। କଥିନଂ ନପ୍ପହୋତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦଣ୍ଡକଥିନଂ ବିଦଲକଂ ସଲାକଂ ୱିନନ୍ଧନରଜ୍ଜୁଂ ୱିନନ୍ଧନସୁତ୍ତକଂ ୱିନନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେତୁନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତରିକାୟୋ ୱିସମା ହୋନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଳିମ୍ଭକନ୍ତି। ସୁତ୍ତା ୱଙ୍କା ହୋନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଘସୁତ୍ତକନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅଧୋତେହି ପାଦେହି କଥିନଂ ଅକ୍କମନ୍ତି, କଥିନଂ ଦୁସ୍ସତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଧୋତେହି ପାଦେହି କଥିନଂ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଯୋ ଅକ୍କମେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅଲ୍ଲେହି ପାଦେହି କଥିନଂ ଅକ୍କମନ୍ତି, କଥିନଂ ଦୁସ୍ସତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଲ୍ଲେହି ପାଦେହି କଥିନଂ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଯୋ ଅକ୍କମେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ସଉପାହନା କଥିନଂ ଅକ୍କମନ୍ତି, କଥିନଂ ଦୁସ୍ସତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଉପାହନେନ କଥିନଂ ଅକ୍କମିତବ୍ବଂ। ଯୋ ଅକ୍କମେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀଵରଂ ସିବ୍ବନ୍ତା ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଦୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଗ୍ଗହନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚାଵଚେ ପଟିଗ୍ଗହେ ଧାରେନ୍ତି ସୁଵଣ୍ଣମଯଂ ରୂପିଯମଯଂ। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଖୀଯନ୍ତି ଵିପାଚେନ୍ତି ''ସେଯ୍ଯଥାପି ଗିହୀ କାମଭୋଗିନୋ''ତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଚ୍ଚାଵଚା ପଟିଗ୍ଗହା ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିମଯଂ…ପେ… ସଙ୍ଖନାଭିମଯନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସୂଚିଯୋପି ସତ୍ଥକାପି ପଟିଗ୍ଗହାପି ନସ୍ସନ୍ତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଵେସନଵିତ୍ଥକନ୍ତି। ଆଵେସନଵିତ୍ଥକେ ସମାକୁଲା ହୋନ୍ତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଗ୍ଗହଥଵିକନ୍ତି। ଅଂସବଦ୍ଧକୋ ନ ହୋତି…ପେ… ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଂସବଦ୍ଧକଂ ବନ୍ଧନସୁତ୍ତକନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ଚୀଵରଂ ସିବ୍ବନ୍ତା ସୀତେନପି ଉଣ୍ହେନପି କିଲମନ୍ତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, କଥିନସାଲଂ କଥିନମଣ୍ଡପନ୍ତି। କଥିନସାଲା ନୀଚଵତ୍ଥୁକା ହୋତି, ଉଦକେନ ଓତ୍ଥରୀଯତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଚ୍ଚଵତ୍ଥୁକଂ କାତୁନ୍ତି। ଚଯୋ ପରିପତତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚିନିତୁଂ ତଯୋ ଚଯେ ଇଟ୍ଠକଚଯଂ, ସିଲାଚଯଂ, ଦାରୁଚଯନ୍ତି। ଆରୋହନ୍ତା ଵିହଞ୍ଞନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଯୋ ସୋପାନେ ଇଟ୍ଠକସୋପାନଂ, ସିଲାସୋପାନଂ, ଦାରୁସୋପାନନ୍ତି। ଆରୋହନ୍ତା ପରିପତନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆଲମ୍ବନବାହନ୍ତି। କଥିନସାଲାଯ ତିଣଚୁଣ୍ଣଂ ପରିପତତି । ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଓଗୁମ୍ଫେତ୍ଵା ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଵଲିତ୍ତଂ କାତୁଂ ସେତଵଣ୍ଣଂ କାଳଵଣ୍ଣଂ ଗେରୁକପରିକମ୍ମଂ ମାଲାକମ୍ମଂ ଲତାକମ୍ମଂ ମକରଦନ୍ତକଂ ପଞ୍ଚପଟିକଂ ଚୀଵରରଜ୍ଜୁନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀଵରଂ ସିବ୍ବେତ୍ଵା ତଥେଵ କଥିନଂ ଉଜ୍ଝିତ୍ଵା ପକ୍କମନ୍ତି, ଉନ୍ଦୂରେହିପି ଉପଚିକାହିପି ଖଜ୍ଜତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, କଥିନଂ ସଙ୍ଘରିତୁନ୍ତି। କଥିନଂ ପରିଭିଜ୍ଜତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗୋଘଂସିକାଯ କଥିନଂ ସଙ୍ଘରିତୁନ୍ତି। କଥିନଂ ଵିନିଵେଠିଯତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ କୁଟ୍ଟେପି ଥମ୍ଭେପି କଥିନଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ଵା ପକ୍କମନ୍ତି, ପରିପତିତ୍ଵା କଥିନଂ ଭିଜ୍ଜତି। ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିତ୍ତିଖୀଲେ ଵା ନାଗଦନ୍ତେ ଵା ଲଗ୍ଗେତୁନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୁଦ୍ଦକଵତ୍ଥୁଖନ୍ଧକେ ଆଗତୋ ପାଳିପାଠୋ।

''କଥିନନ୍ତି ନିସ୍ସେଣିମ୍ପି, ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବକଟସାରକକିଲଞ୍ଜାନଂ ଅଞ୍ଞତରମ୍ପି। କଥିନରଜ୍ଜୁନ୍ତି ଯାଯ ଦୁପଟ୍ଟଚୀଵରଂ ସିବ୍ବନ୍ତା କଥିନେ ଚୀଵରଂ ଵିବନ୍ଧନ୍ତି। କଥିନଂ ନପ୍ପହୋତୀତି ଦୀଘସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପମାଣେନ କତଂ କଥିନଂ ଇତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀଵରଂ ପତ୍ଥରିଯମାନଂ ନପ୍ପହୋତି, ଅନ୍ତୋଯେଵ ହୋତି, ଦଣ୍ଡକେ ନ ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦଣ୍ଡକଥିନନ୍ତି ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଇତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପମାଣେନ ଅଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବିଦଲକନ୍ତି ଦଣ୍ଡକଥିନପ୍ପମାଣେନ କଟସାରକସ୍ସ ପରିଯନ୍ତେ ପଟିସଂହରିତ୍ଵା ଦୁଗୁଣକରଣଂ। ସଲାକନ୍ତି ଦୁପଟ୍ଟଚୀଵରସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ପଵେସନସଲାକଂ। ଵିନନ୍ଧନରଜ୍ଜୁନ୍ତି ମହାନିସ୍ସେଣିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଖୁଦ୍ଦକନିସ୍ସେଣିଂ ଵିନନ୍ଧିତୁଂ ରଜ୍ଜୁଂ। ଵିନନ୍ଧନସୁତ୍ତକନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକନିସ୍ସେଣିଯା ଚୀଵରଂ ଵିନନ୍ଧିତୁଂ ସୁତ୍ତକଂ। ଵିନନ୍ଧିତ୍ଵା ଚୀଵରଂ ସିବ୍ବିତୁନ୍ତି ତେନ ସୁତ୍ତକେନ ତତ୍ଥ ଚୀଵରଂ ଵିନନ୍ଧିତ୍ଵା ସିବ୍ବେତୁଂ। ଵିସମା ହୋନ୍ତୀତି କାଚି ଖୁଦ୍ଦକା ହୋନ୍ତି, କାଚି ମହନ୍ତା। କଳିମ୍ଭକନ୍ତି ପମାଣସଞ୍ଞାକରଣଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ତାଳପଣ୍ଣାଦିଂ। ମୋଘସୁତ୍ତକନ୍ତି ଵଡ୍ଢକୀନଂ ଦାରୂସୁ କାଳସୁତ୍ତେନ ଵିଯ ହଲିଦ୍ଦିସୁତ୍ତେନ ସଞ୍ଞାକରଣଂ। ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ସୂଚିମୁଖଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ପଟିଗ୍ଗହନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିକୋସକଂ। ଆଵେସନଵିତ୍ଥକଂ ନାମ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାତିଚଙ୍ଗୋଟକାଦିଂ। ଉଚ୍ଚଵତ୍ଥୁକନ୍ତି

ପଂସୁଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚୱତ୍ଥୁକଂ କାତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓଗୁମ୍ଫେତ୍ୱା ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତଂ କାତୁନ୍ତି ଛଦନଂ ଓଧୁନିତ୍ୱା ଘନଦଣ୍ଡକଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଚେୱ ବହି ଚ ମତ୍ତିକାୟ ଲିମ୍ପିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗୋଘଂସିକାୟାତି ୱେଠତ୍ତଂ ୱା ରୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକଂ ୱା ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁନ୍ତି ତଥା ସଂହରିତସ୍ସ ବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁ’’ନ୍ତି ଅୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୬)।

‘‘ଅନୁୱାତଂ ପରିଭଣ୍ଡନ୍ତି କିଲଞ୍ଜାଦୀସୁ କରୋତୀତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ବିଦଲକନ୍ତି ଦୁଗୁଣକରଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ କିରିୟାୱିସେସସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ। କସ୍ସ ଦୁଗୁଣକରଣଂ? ୟେନ କିଲଞ୍ଜାଦିନା ମହନ୍ତଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ, ତସ୍ସ। ତଞ୍ହି ଦଣ୍ଡକଥିନପ୍ପମାଣେନ ପରିୟନ୍ତେ ସଂହରିତ୍ୱା ଦୁଗୁଣଂ କାତବ୍ବଂ। ପଟିଗ୍ଗହନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିକଞ୍ଚୁକଂ। ପାତି ନାମ ପଟିଗ୍ଗହସଣ୍ଠାନେନ କତୋ ଭାଜନୱିସେସୋ। ନ ସମ୍ମତୀତି ନପ୍ପହୋତି। ନୀଚୱତ୍ଥୁକଂ ଚିନିତୁନ୍ତି ବହିକୁଟ୍ଟସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ନୀଚୱତ୍ଥୁକଂ କତ୍ୱା ଚିନିତୁ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୦-୨୬୨)।

‘‘ନିସ୍ସେଣିମ୍ପୀତି ଚତୂହି ଦଣ୍ଡେହି ଚୀୱରପ୍ପମାଣେନ ଆୟତଚତୁରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧପଟଲମ୍ପି। ଏତ୍ଥ ହି ଚୀୱରକୋଟିୟୋ ସମକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ୟଥାସୁଖଂ ସିବ୍ବନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସା ନିସ୍ସେଣିୟା ଉପରି ଚୀୱରସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନତ୍ଥାୟ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ। କଥିନସଙ୍ଖାତାୟ ନିସ୍ସେଣିୟା ଚୀୱରସ୍ସ ବନ୍ଧନକରଜ୍ଜୁ କଥିନରଜ୍ଜୂତି ମଜ୍ଝିମପଦଲୋପୀ ସମାସୋତି ଆହ ‘‘ୟାୟା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟଲାନଂ ଏକସ୍ମିଂ ଅଧିକେ ଜାତେ ତତ୍ଥ ୱଲିୟୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଦୁପଟ୍ଟଚୀୱରସ୍ସ ପଟଲଦ୍ୱୟମ୍ପି ସମକଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧନକରଜ୍ଜୁ କଥିନରଜ୍ଜୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାଠଇୟଂ (ଚୂଳୱ। ୨୫୬) କଥିନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜୀରତୀତି କଥିନେ ବଦ୍ଧସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ପରିୟନ୍ତୋ ଜୀରତୀ’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ବିଦଲକଂ ନାମ ଦିଗୁଣକରଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ କିରିୟାୱିସେସସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ। କସ୍ସ ଦିଗୁଣକରଣଂ? ୟେନ କିଲଞ୍ଜାଦିନା ମହନ୍ତଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ, ତସ୍ସ। ତଞ୍ହି ଦଣ୍ଡକଥିନପ୍ପମାଣେନ ପରିୟନ୍ତେ ସଂହରିତ୍ୱା ଦିଗୁଣଂ କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଖୁଦ୍ଦକଚୀୱରସ୍ସ ଅନୁୱାତପରିଭଣ୍ଡାଦିୱିଧାନକରଣେ ହତ୍ଥସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି। ସଲାକାୟ ସତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଛଡ୍ଡ଼ା ସିବ୍ବିତାସିବ୍ବିତଂ ସୁଖଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଦଣ୍ଡକଥିନେ କତେ ନ ବହୂହି ସହାୟେହି ପୟୋଜନଂ। ‘ଅସଂକୁଟିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସମଂ ହୋତି, କୋଣାପି ସମା ହୋନ୍ତୀ’ତି ଲିଖିତଂ, ‘ହଲିଦ୍ଦିସୁତ୍ତେନ ସଞ୍ଞାକରଣ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘ହଲିଦ୍ଦିସୁତ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ସିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ହି କେଚି ଅକପ୍ପିୟସଞ୍ଞିନୋ। ପଟିଗ୍ଗହୋ ନାମ ଅଙ୍ଗୁଲିକୋସୋ। ପାତୀତି ପଟିଗ୍ଗହସଣ୍ଠାନଂ। ପଟିଗ୍ଗହଥୱିକନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିକୋସଥୱିକ’’ନ୍ତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୨୫୬) ଆଗତଂ।

ଗହପତିଚୀୱରାଦିକଥା

ଗହପତିଚୀୱରାଦିକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗହପତିଚୀୱରଂ, ୟୋ ଇଚ୍ଛତି, ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତୁ, ୟୋ ଇଚ୍ଛତି, ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିୟତୁ, ଇତରୀତରେନପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂ ୱଣ୍ଣେମୀ’’ତି (ମହାୱ। ୩୩୭) ୱଚନତୋ ଅସମାଦିନ୍ନଧୁତଙ୍ଗୋ ୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ତେନ ପଂସୁକୂଲିକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ । ୟୋ ପନ ଗିହୀହି ଦିନ୍ନଂ ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିୟିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ତେନ ଗହପତିଚୀୱରସାଦିୟକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ସମାଦିନ୍ନଧୁତଙ୍ଗୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପାମି, ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ ସମାଦିୟାମୀ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠହନତୋ ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିୟିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଗହପତିଚୀୱରନ୍ତି ଗହପତୀହି ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ। ଇତରୀତରେନପୀତି ଅପ୍ପଗ୍ଘେନପି ମହଗ୍ଘେନପି ୟେନ କେନଚୀତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ଇତରୀତରେନାତି ଇତରେନ ଇତରେନ। ଇତର-ସଦ୍ଦୋ ପନ ଅନିୟମୱଚନୋ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ୟଂକିଞ୍ଚି-ସଦ୍ଦେହି ସମାନତ୍ଥୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଗ୍ଘେନପି ମହଗ୍ଘେନପି ୟେନ କେନଚୀ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୩୭), ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାୱାରଂ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋସେୟ୍ୟପାୱାରଂ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଜୱ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୩୭) ୱଚନତୋ ପାୱାରାଦୀନିପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ପାୱାରୋତି ସଲୋମକୋ କପ୍ପାସାଦିଭେଦୋ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଜୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପକତିକୋଜୱମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ମହାପିଟ୍ଠିୟକୋଜୱଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କୋଜୱନ୍ତି ଉଣ୍ଣାମୟୋ ପାୱାରସଦିସୋ। ‘‘ମହାପିଟ୍ଠି କୋଜୱନ୍ତି ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠୀସୁ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବତାୟ ‘ମହାପିଟ୍ଠିୟ’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପୁପ୍ଫଂ କୋଜୱ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୩୭) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨। ୩୩୭) ‘‘ମହାପିଟ୍ଠିୟକୋଜୱନ୍ତି ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠିୟଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବତାୟ ‘ମହାପିଟ୍ଠିୟ’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞଂ ଉଣ୍ଣାମୟତ୍ଥରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୩୭) ପନ ‘‘ମହାପିଟ୍ଠିୟକୋଜୱଂ ନାମ ଅତିରେକଚତୁରଙ୍ଗୁଲପୁପ୍ଫଂ କିରା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ବଲ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୩୮) ୱଚନତୋ ଅଡ୍ଢକାସିୟାଦୀନି ମହଗ୍ଘାନିପି କମ୍ବଲାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି । ଅଡ୍ଢକାସିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାସୀତି ସହସ୍ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂଅଗ୍ଘନକୋ କାସିୟୋ। ଅୟଂ ପନ ପଞ୍ଚ ସତାନି ଅଗ୍ଘତି, ତସ୍ମା ଅଡ୍ଢକାସିୟୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ଛଚୀୱରକଥା

ଛଚୀୱରକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଚୀୱରାନି ଖୋମଂ କପ୍ପାସିକଂ କୋସେୟ୍ୟଂ କମ୍ବଲଂ ସାଣଂ ଭଙ୍ଗ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୩୯) ୱଚନତୋ ଖୋମାଦୀନି ଛ ଚୀୱରାନି ଦୁକୂଲାଦୀନି ଛ ଅନୁଲୋମଚୀୱରାନି ଚ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଖୋମନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ ଖୋମପଟ୍ଟଚୀୱରଂ। କପ୍ପାସିକନ୍ତି କପ୍ପାସତୋ ନିବ୍ବତ୍ତସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ। କୋସେୟ୍ୟନ୍ତି କୋସକାରକପାଣକେହି ନିବ୍ବତ୍ତସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ। କମ୍ବଲନ୍ତି ଉଣ୍ଣାମୟଚୀୱରଂ। ସାଣନ୍ତି ସାଣସୁତ୍ତେହି କତଚୀୱରଂ। ଭଙ୍ଗନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତାଦୀନି ସବ୍ବାନି, ଏକଚ୍ଚାନି ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଚୀୱରଂ। ଭଙ୍ଗମ୍ପି ୱାକମୟମେୱାତି କେଚି। ଦୁକୂଲଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ ସୋମାରପଟଂ ଚୀନପଟଂ ଇଦ୍ଧିଜଂ ଦେୱଦିନ୍ନନ୍ତି ଇମାନି ପନ ଛ ଚୀୱରାନି ଏତେସଂଯେୱ ଅନୁଲୋମାନୀତି ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଦୁକୂଲଞ୍ହି ସାଣସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ୱାକମୟତ୍ତା। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦେସେ ସଞ୍ଜାତୱତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ। ‘ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣକୋସେୟ୍ୟୱିସେସୋ’ତି ହି ଅଭିଧାନକୋସେ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋମାରଦେସେ ଚୀନଦେସେ ଚ ଜାତୱତ୍ଥାନି ସୋମାରଚୀନପଟାନି। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣାଦୀନି ତୀଣି କୋସେୟ୍ୟସ୍ସ ଅନୁଲୋମାନି ପାଣକେହି କତସୁତ୍ତମୟତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିଜଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିୟା ନିବ୍ବତ୍ତଚୀୱରଂ, ତଂ ଖୋମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତୀତି ତେସଂ ଏୱ ଅନୁଲୋମଂ। ଦେୱତାହି ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଦେୱଦିନ୍ନଂ। କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଜାଲିନିୟା ଦେୱକଞ୍ଞାୟ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥସଦିସଂ, ତମ୍ପି ଖୋମାଦୀନଂଯେୱ ଅନୁଲୋମଂ ହୋତି ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଭାୱତୋ’’ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୨-୪୬୩) ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୪୬୩) ପନ ‘‘ଖୋମନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ ଖୋମପଟଚୀୱରଂ, ତଂ ୱାକମୟନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କପ୍ପାସସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ କପ୍ପାସିକଂ। ଏୱଂ ସେସାନିପି। କମ୍ବଲନ୍ତି ଏଳକାଦୀନଂ ଲୋମମୟସୁତ୍ତେନ ୱାୟିତଂ ପଟଂ। ଭଙ୍ଗନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତାଦୀନି ସବ୍ବାନି, ଏକଚ୍ଚାନି ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱା ୱାୟିତଂ ଚୀୱରଂ, ଭଙ୍ଗମ୍ପି ୱାକମୟମେୱାତି କେଚି । ଦୁକୂଲଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ ସୋମାରପଟଂ ଚୀନପଟଂ ଇଦ୍ଧିଜଂ ଦେୱଦିନ୍ନନ୍ତି ଇମାନି ଛ ଚୀୱରାନି ଏତେସଞ୍ଞେୱ ଅନୁଲୋମାନୀତି ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଦୁକୂଲଞ୍ହି ସାଣସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ୱାକମୟତ୍ତା। ‘ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ କୋସେୟ୍ୟୱିସେସୋ’ତି ଅଭିଧାନକୋସେ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋମାରଦେସେ ଚୀନଦେସେ ଚ ଜାତୱତ୍ଥାନି ସୋମାରଚୀନପଟାନି। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣାଦୀନି ତୀଣି କୋସେୟ୍ୟସ୍ସ ଅନୁଲୋମାନି ପାଣକେହି କତସୁତ୍ତମୟତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିଜନ୍ତି ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିୟା ନିବ୍ବତ୍ତଚୀୱରଂ, କପ୍ପରୁକ୍ଖେହି ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ଦେୱଦିନ୍ନଞ୍ଚ ଖୋମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତୀତି ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ଅନୁଲୋମାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ରଜନାଦିକଥା

ରଜନାଦିକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ରଜନାନି ମୂଲରଜନଂ ଖନ୍ଧରଜନଂ ତଚରଜନଂ ପତ୍ତରଜନଂ ପୁପ୍ଫରଜନଂ ଫଲରଜନ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ରଜନେସୁ ଏକକେନ ଚୀୱରଂ ରଜିତବ୍ବଂ, ନ ଛକଣେନ ୱା ପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକାୟ ୱା ରଜିତବ୍ବଂ। ତାୟ ରଜିତଚୀୱରଂ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଛରଜନାନଂ ସରୂପଂ ହେଟ୍ଠା ପରିକ୍ଖାରକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ତତ୍ଥ ଛକଣେନାତି ଗୋମୟେନ। ପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକାୟାତି ତମ୍ବମତ୍ତିକାୟ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଜନଂ ପଚିତୁଂ ଚୁଲ୍ଲଂ ରଜନକୁମ୍ଭି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ସୀତୁଦକାୟ ଚୀୱରଂ ନ ରଜିତବ୍ବଂ। ତାୟ ହି ରଜିତଚୀୱରଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସୀତୁଦକାତି ଅପକ୍କରଜନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉତ୍ତରାଳୁମ୍ପଂ ବନ୍ଧିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଉତ୍ତରାଳୁମ୍ପଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଉତ୍ତରାଳୁମ୍ପନ୍ତି ୱଟ୍ଟାଧାରକଂ, ରଜନକୁମ୍ଭିୟା ମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ଆଧାରକଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରଜନଂ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ହି କତେ ରଜନଂ ନ ଉତ୍ତରତି। ତତ୍ଥ ‘‘ରଜନକୁମ୍ଭିୟା ମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅନ୍ତୋରଜନକୁମ୍ଭିୟା ମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱା। ଏୱଂ ୱଟ୍ଟାଧାରକେ ଅନ୍ତୋରଜନକୁମ୍ଭିୟା ପକ୍ଖିତ୍ତେ ମଜ୍ଝେ ଉଦକଂ ତିଟ୍ଠତି, ୱଟ୍ଟାଧାରକତୋ ବହି ସମନ୍ତା ଅନ୍ତୋକୁମ୍ଭିୟଂ ରଜନଚ୍ଛଲ୍ଲି। ପକ୍ଖିପିତୁନ୍ତି ରଜନଚ୍ଛଲ୍ଲିଂ ପକ୍ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୩୪୪) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୩୪୪) ପନ ‘‘ଏୱଞ୍ହି କତେତି ୱଟ୍ଟାଧାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ରଜନୋଦକଂ, ବହି ଛଲ୍ଲିକଞ୍ଚ କତ୍ୱା ୱିଯୋଜନେ କତେ। ନ ଉତ୍ତରତୀତି କେୱଲଂ ଉଦକତୋ ଫେଣୁଟ୍ଠାନାଭାୱା ନ ଉତ୍ତରତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୪୪) ପନ ‘‘ଗୋମୟେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ୱିରୂପତ୍ତା ୱାରିତଂ। କୁଙ୍କୁମପୁପ୍ଫଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକେ ୱା ନଖପିଟ୍ଠିକାୟ ୱା ଥେୱକଂ ଦାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ତଥା କତ୍ୱା ରଜନସ୍ସ ପକ୍କାପକ୍କଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉଦକେ ୱା ନଖପିଟ୍ଠିକାୟ ୱାତି ସଚେ ପରିପକ୍କଂ ହୋତି, ଉଦକପାତିୟା ଦିନ୍ନୋ ଥେୱୋ ସହସା ନ ୱିସରତି, ନଖପିଟ୍ଠିୟମ୍ପି ଅୱିସରନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଜନୁଳୁଙ୍କଂ ଦଣ୍ଡକଥାଲକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ରଜନସ୍ସ ଓଲୋକନକାଲେ କୁମ୍ଭିୟା ରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଉଳୁଙ୍କଦଣ୍ଡକଥାଲିକାନି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ରଜନୁଳୁଙ୍କନ୍ତି ରଜନୌଳୁଙ୍କଂ। ଦଣ୍ଡକଥାଲକନ୍ତି ଦଣ୍ଡମେୱ ଦଣ୍ଡକଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଜନକୋଲମ୍ବଂ ରଜନଘଟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ତାନିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ରଜନକୋଲମ୍ବନ୍ତି ରଜନକୁଣ୍ଡଂ। ତତ୍ଥ ରଜନକୁଣ୍ଡନ୍ତି ପକ୍କରଜନଟ୍ଠପନକଂ ମହାଘଟଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଜନଦୋଣିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ପାତିୟମ୍ପି ପତ୍ତେ ଚୀୱରେ ମଦ୍ଦନ୍ତେ

ଚୀୱରସ୍ସ ପରିଭିଜ୍ଜନତୋ ଚୀୱରରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ରଜନଦୋଣିକା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣସଣ୍ଡରକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ଛମାଯ ଚୀୱରେ ପତ୍ଥରିଯମାନେ ଚୀୱରସ୍ସ ପଂସୁକିତତ୍ତା ତତୋ ରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ତିଣସଣ୍ଡରଂ କାତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୀୱରୱଂସଂ ଚୀୱରରଜ୍ଜୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ତିଣସଣ୍ଡାରକେ ଉପଚିକାଦୀହି ଖଜ୍ଜମାନେ ଚୀୱରୱଂସେ ୱା ଚୀୱରରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଚୀୱରଂ ପତ୍ଥରିତବ୍ବଂ ମଜ୍ଝେନ ଚୀୱରେ ଲଗ୍ଗିତେ ରଜନସ୍ସ ଉଭତୋ ଗଳନତୋ।

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଣ୍ଣେ ବନ୍ଧିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ କଣ୍ଣେ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ଚୀୱରସ୍ସ କଣ୍ଣେ ବନ୍ଧିଯମାନେ କଣ୍ଣସ୍ସ ଜିଣ୍ଣତ୍ତା। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଣ୍ଣସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ କଣ୍ଣସୁତ୍ତକେନ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ଏୱଂ ବନ୍ଧନ୍ତେ ରଜନସ୍ସ ଏକତୋ ଗଳନତୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ରଜେତୁଂ, ନ ଚ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ଥେୱେ ପକ୍କମିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ତଥା ରଜିତବ୍ବଂ। ଯାୱ ରଜନବିନ୍ଦୁ ଗଳିତଂ ନ ଛିଜ୍ଜତି, ତାୱ ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକେ ଓସାରେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ପତ୍ଥିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଉଦକେ ଓସାରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପତ୍ଥିନ୍ନନ୍ତି ଅତିରଜିତତ୍ତା ଥଦ୍ଧଂ। ଉଦକେ ଓସାରେତୁନ୍ତି ଉଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ। ରଜନେ ପନ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ତଂ ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ମଦ୍ଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଣିନା ଆକୋଟେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ଫରୁସଂ ଚୀୱରଂ ପାଣିନା ଆକୋଟେତବ୍ବଂ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାନି ଚୀୱରାନି ଧାରେତବ୍ବାନି, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୩୪୪) ୱଚନତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାନି ଚୀୱରାନି ଦନ୍ତକାସାୱାନି ନ ଧାରେତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ଦନ୍ତକାସାୱାନୀତି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱାରେ ରଜିତ୍ୱା ଦନ୍ତୱଣ୍ଣାନି ଧାରେନ୍ତି।

ଅତିରେକଚୀୱରକଥା

ଅତିରେକଚୀୱରକଥାଯଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୩୪୭) ୱଚନତୋ ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଦସାହତୋ ପରଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୭) ୱଚନତୋ ଉବ୍ଭତେପି କଥିନେ ଦସାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଅନୁବ୍ଭତେପି କଥିନେ ପଞ୍ଚମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ତତୋ ପରମ୍ପି ଦସାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନମ୍ପି ଦସାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୭) ୱଚନତୋ ଦସାହତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କିତ୍ତକଂ ପନ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବନ୍ତି? ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଯାମେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥତଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ୱଚନତୋ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲାଯାମଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥାରଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲଂ ନାମ ମଜ୍ଝିମପୁରିସଙ୍ଗୁଲସଙ୍ଖାତେନ ୱଡ୍ଢକୀଅଙ୍ଗୁଲେନ ତିୱଙ୍ଗୁଲଂ ହୋତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନ ଅଡ୍ଢପଞ୍ଚକଙ୍ଗୁଲଂ, ତସ୍ମା ଦୀଘତୋ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଏକହତ୍ଥଂ ପକତିହତ୍ଥେନ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ ପକତିହତ୍ଥେନ ଛଳଙ୍ଗୁଲାଧିକୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତତୋ ଊନପ୍ପମାଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଧିକପ୍ପମାଣଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଟ୍ଠୱରକଥା

ଅଟ୍ଠୱରକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ଗମିକଭତ୍ତଂ ଗିଲାନଭତ୍ତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭତ୍ତଂ ଗିଲାନଭେସଜ୍ଜଂ ଧୁୱଯାଗୁଂ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକସାଟିକ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇମାନି ଅଟ୍ଠ ଦାନାନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିତ୍ତଚୀୱରା ହୁତ୍ୱା କାଯଂ ଓୱସ୍ସନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନଗ୍ଗିଯଂ ଅସୁଚି ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକୂଲଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଆଗନ୍ତୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ୱୀଥିକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଗୋଚରକୁସଲୋ, କିଲନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି, ତସ୍ମା ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଗମିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଂ ପରିଯେସମାନୋ ସତ୍ଥା ୱା ୱିହାଯିସ୍ସତି , ଯତ୍ଥ ୱା ୱାସଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ୱିକାଲେନ ଉପଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, କିଲନ୍ତୋ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗମିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଗମିକଭତ୍ତଂ। ଗିଲାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଆବାଧୋ ୱା ଅଭିୱଡ୍ଢିସ୍ସତି, କାଲକିରିଯା ୱା ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଗିଲାନଭତ୍ତଂ। ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଂ ପରିଯେସମାନୋ ଗିଲାନସ୍ସ ଉସ୍ସୂରେ ଭତ୍ତଂ ନୀହରିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭତ୍ତଂ। ଗିଲାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଆବାଧୋ ୱା ଅଭିୱଡ୍ଢିସ୍ସତି, କାଲକିରିଯା ୱା ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଗିଲାନଭେସଜ୍ଜଂ। ଯସ୍ମା ଭଗୱତା ଅନ୍ଧକୱିନ୍ଦେ ଦସାନିସଂସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଯାଗୁ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ତସ୍ମା ଧୁୱଯାଗୁ। ଯସ୍ମା ମାତୁଗାମସ୍ସ ନଗ୍ଗିଯଂ ଅସୁଚି ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକୂଲଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକସାଟିକା ଅନୁଞ୍ଞାତା।

ନିସୀଦନାଦିକଥା

ନିସୀଦନାଦିକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗୁତ୍ତିଯା ଚୀୱରଗୁତ୍ତିଯା ସେନାସନଗୁତ୍ତିଯା ନିସୀଦନ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୩) ୱଚନତୋ

କାଯାଦୀନଂ ଅସୁଚିମୁଚ୍ଚନାଦିତୋ ଗୋପନତ୍ଥାଯ ନିସୀଦନଂ ଧାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ସ ୱିଧାନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱମହନ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଆକଙ୍ଖତି, ତାୱମହନ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅତିଖୁଦ୍ଦକେନ ନିସୀଦନେନ ସେନାସନସ୍ସ ଅଗୋପନତ୍ତା ମହନ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କଣ୍ଡୁ ୱା ପୀଳକା ୱା ଅସ୍ସାୱୋ ୱା ଥୁଲ୍ଲକଚ୍ଛୁ ୱା ଆବାଧୋ, କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇଦିସେସୁ ଆବାଧେସୁ ସନ୍ତେସୁ ଚୀୱରାଦିଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ , ମୁଖପୁଞ୍ଛନଚୋଳ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୫) ୱଚନତୋ ମୁଖସୋଧନତ୍ଥାଯ ମୁଖପୁଞ୍ଛନଚୋଳଂ ୱଟ୍ଟତି। ତମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳକ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ତିଚୀୱରେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ପରିସ୍ସାୱନଥୱିକାଦୀହି ଅତ୍ଥେ ସତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ନିସୀଦନଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିଂ ଯାୱ ଆବାଧା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ମୁଖପୁଞ୍ଛନଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ୱଚନତୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱିକପ୍ପନା ଚ କାତବ୍ବା। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋୱ।

ଅଧମ୍ମକମ୍ମକଥା

୫୮। ଅଧମ୍ମକମ୍ମକଥାଯଂ ନ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଇଦଂ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ଯୋ କରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୫୪) ଇମଂ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଗତପାଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ପଟିକ୍କୋସିତୁନ୍ତି ତଥେୱ ଆଗତଂ ‘‘ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ କଯିରମାନେ ପଟିକ୍କୋସିତୁ’’ନ୍ତି ଇମଂ। ତତ୍ଥ କରୋନ୍ତିଯେୱାତି ପଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ପଟିକ୍କୋସିତୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ କଯିରମାନେ ସତି ‘‘ପେସଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ଅକତଂ, କମ୍ମଂ ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମଂ ପୁନ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ, ନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଖମିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ୱଚନତୋତି ଇଦଂ ପନ ପୁବ୍ବପାଠଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତି ୱଚନତୋ। ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅପରପାଠଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତି ୱଚନତୋ କଯିରମାନଞ୍ଚ ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ଭିକ୍ଖୂହି ନିୱାରେତବ୍ବନ୍ତି ଦ୍ୱିଧା ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ନିୱାରେନ୍ତେହି ଚାତିଆଦି ପନ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ କଯିରମାନେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି, ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଲଭନ୍ତି ଆଘାତଂ, ଲଭନ୍ତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ, ୱଧେନ ତଜ୍ଜେନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିମ୍ପି ଆୱିକାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୫୪) ପାଠଞ୍ଚ ‘‘ତେସଂଯେୱ ସନ୍ତିକେ ଦିଟ୍ଠିଂ ଆୱିକରୋନ୍ତି, ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଲଭନ୍ତି ଆଘାତଂ, ଲଭନ୍ତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ, ୱଧେନ ତଜ୍ଜେନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ପଞ୍ଚହି ପଟିକ୍କୋସିତୁଂ, ଦ୍ୱୀହି ତୀହି ଦିଟ୍ଠିଂ ଆୱିକାତୁଂ, ଏକେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ମେତଂ ଖମତୀ’’ତି ଇମେ ପାଠେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଚନତୋତି ଇଦଂ ପନ ପାଠଇଯଂ ତୀଣି ସମ୍ପଦାନାନି ଗହେତ୍ୱା ତୀହି କିରିଯାପଦେହି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ଅନୁପଦ୍ଦୱତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଆପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋତି ଯୋଜନା। କଥଂ ଅନୁପଦ୍ଦୱସମ୍ଭୱୋତି? ନିଗ୍ଗହକମ୍ମଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯଭାୱତୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଉପଦ୍ଦୱସ୍ସ ଚ ନିୱାରଣତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୫୪) ‘‘ତେସଂ ଅନୁପଦ୍ଦୱତ୍ଥାଯାତି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋପି ଉପଦ୍ଦୱୋ ବହୂନଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଓକାସକତକଥା

୫୯। ଓକାସକତକଥାଯଂ ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୋକାସକତୋତିଆଦି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଅନୋକାସକତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦେନ୍ତି। ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ – ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୋକାସକତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଚୋଦେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦେତୁଂ, କରୋତୁ ଆଯସ୍ମା ଓକାସଂ, ଅହଂ ତଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୫୩) ଇଦଂ ପାଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିପ୍ପାଯେସୁ ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋତି, ସାସନତୋ ଚାୱେତୁକାମୋ। ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯୋତି ପରଂ ଅକ୍କୋସିତୁକାମୋ ପରିଭାସିତୁକାମୋ। କମ୍ମାଧିପ୍ପାଯୋତି ତଜ୍ଜନୀଯାଦିକମ୍ମଂ କତ୍ତୁକାମୋ। ୱୁଟ୍ଠାନାଧିପ୍ପାଯୋତି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତୁକାମୋ। ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣଟ୍ଠପନାଧିପ୍ପାଯୋତି ଉପୋସଥଂ, ପୱାରଣଂ ୱା ଠପେତୁକାମୋ। ଅନୁୱିଜ୍ଜନାଧିପ୍ପାଯୋତି ଉପପରିକ୍ଖିତୁକାମୋ। ଧମ୍ମକଥାଧିପ୍ପାଯୋତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁକାମୋ। ଇତି ପରଂ ଚୋଦେନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିପ୍ପାଯଭେଦୋ ଅନେକୱିଧୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମେସୁ ଚତୂସୁ ଅଧିପ୍ପାଯେସୂତି ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯକମ୍ମାଧିପ୍ପାଯୱୁଟ୍ଠାନାଧିପ୍ପାଯେସୁ ଓକାସଂ ଅକାରାପେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। କାରାପେତ୍ୱାପି ସମ୍ମୁଖା

ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଯଥାନୁରୂପଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସପାଚିତ୍ତିୟଦୁକ୍କଟାନି, ଅସମ୍ମୁଖା ପନ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଅୟମେତ୍ଥ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

''ଠପନକ୍ଖେତ୍ତଂ ପନ ଜାନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୁଣାତୁ ମେ''ତିଆଦିମାହ। ଅନୁୱିଜ୍ଜକସ୍ସ ଅନୁୱିଜ୍ଜନାଧିପ୍ପାୟେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଓକାସକମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀତି ଯୋଜନା। ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଅନୋଦିସ୍ସ କମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଓକାସକମ୍ମଂ ନତ୍ଥି। ସଚେ ପନ ଓଦିସ୍ସ କଥେତି, ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନକଥା

୬୦। ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନକଥାୟଂ ''ମାତାପିତରୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଦମାନେ କିଂ ୱଦେୟ୍ୟାମ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାତାପିତୂନଂ ଦାତୁଂ, ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ୱିନିପାତେତବ୍ବଂ, ଯୋ ୱିନିପାତେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୩୬୧) ୱଚନତୋ ଦାୟକେହି ସଦ୍ଧାୟ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ୱିନିପାତେତ୍ୱା ଗିହୀନଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସେସଞାତୀନଂ ଦେନ୍ତୋ ୱିନିପାତେତିୟେୱ। ମାତାପିତରୋ ପନ ସଚେ ରଜ୍ଜେ ଠିତାପି ପତ୍ଥୟନ୍ତି, ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭାତୁଭଗିନୀଆଦୀନଂ ଞାତକାନମ୍ପି ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଆଚରିୟଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରେନ ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାୟଂ –

''ନ ଲବ୍ଭଂ ୱିନିପାତେତୁଂ, ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ;

ଲବ୍ଭଂ ପିତୂନଂ ସେସାନଂ, ଞାତୀନମ୍ପି ନ ଲବ୍ଭତୀ''ତି।

କୟୱିକ୍କୟସମାପତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନାୟମ୍ପି ''ମାତରଂ ପନ ପିତରଂ ୱା 'ଇମଂ ଦେହୀ'ତି ୱଦତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତି, 'ଇମଂ ଗଣ୍ହାହୀ'ତି ୱଦତୋ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନଂ ନ ହୋତି। ଅଞ୍ଞାତକଂ 'ଇମଂ ଦେହୀ'ତି ୱଦତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି, 'ଇମଂ ଗଣ୍ହାହୀ'ତି ୱଦତୋ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନଂ ହୋତି। 'ଇମିନା ଇମଂ ଦେହୀ'ତି କୟୱିକ୍କୟଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୯୫) ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ସେସଞାତକେସୁ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତସମ୍ଭୱତୋ ତଦଭାୱଟ୍ଠାନମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ 'ମାତରଂ ପନ ପିତରଂ ୱା'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୯୩-୫୯୫) ୱୁତ୍ତଂ।

ସନ୍ତରୁତ୍ତରକଥା

୬୧। ସନ୍ତରୁତ୍ତରକଥାୟଂ ଅନ୍ତର-ସଦ୍ଦୋ ମଜ୍ଝୱାଚକୋ। ୱସତି ସୀଲେନାତି ୱାସକୋ, ''ଅନ୍ତରେ ୱାସକୋ ଅନ୍ତରୱାସକୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ରୂପଭୱୋ ରୂପ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଉତ୍ତରପଦଲୋପୀସମାସୱସେନ ''ଅନ୍ତରୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଉତ୍ତରସଦ୍ଦୋ ଉପରିୱାଚକୋ, ଆଭୁସୋ ସଜ୍ଜତୀତି ଆସଙ୍ଗୋ, ''ଉତ୍ତରେ ଆସଙ୍ଗୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ''ଉତ୍ତରୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଅନ୍ତରୋ ଚ ଉତ୍ତରୋ ଚ ଅନ୍ତରୁତ୍ତରା, ସହ ଅନ୍ତରୁତ୍ତରେହି ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରୋ, ସହପୁବ୍ବପଦଭିନ୍ନାଧିକରଣଦ୍ୱିପଦବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ। ଅଥ ୱା ସହ ଅନ୍ତରେନ ଚ ଉତ୍ତରେନ ଚ ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରୋ, ତିପଦବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ। ସଙ୍ଘାଟିଂ ଠପେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱାସକୌତ୍ତରାସଙ୍ଗମତ୍ତଧରୋ ହୁତ୍ୱା ଗାମୋ ନ ପୱିସିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପରିବ୍ବାଜକମଦ୍ଦକ୍ଖି ତିଦଣ୍ଡକେନା''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଅନ୍ତରୱାସକଂ ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କାୟବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଞ୍ଚ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଗାମୋ ପୱିସିତବ୍ବୋ।

ଚୀୱରନିକ୍ଖେପକଥା

୬୨। ଚୀୱରନିକ୍ଖେପକଥାୟଂ ସଂହରୀୟତେତି ସଙ୍ଘାଟି, ତସ୍ସା ସଙ୍ଘାଟିୟା, ଭାୱଯୋଗେ କମ୍ମତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀ। ନିକ୍ଖେପାୟାତି ଠପନାୟ, ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରେ ଠପେତ୍ୱା ଗମନାୟ ପଞ୍ଚ କାରଣାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗିଲାନୋ ୱା ହୋତୀତି ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ ଗିଲାନୋ ୱା ହୋତି। ୱସ୍ସିକସଙ୍କେତଂ ୱା ହୋତୀତି ''ୱସ୍ସିକକାଲୋ ଅୟ''ନ୍ତି ସଙ୍କେତଂ ୱା କତଂ ହୋତି। ନଦୀପାରଗତଂ ୱା ହୋତୀତି ନଦିୟା ପାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ହୋତି। ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତିୱିହାରୋ ୱା ହୋତୀତି ଅଗ୍ଗଳଂ ଦତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବୋ ସୁଗୁତ୍ତୱିହାରୋ ୱା ହୋତି। ଅତ୍ଥତକଥିନଂ ୱା ହୋତୀତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ୱା ହୋତି ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଅସମାଦାନଚାରସମ୍ଭୱତୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ। ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସ ପନ ୱିହାରୋ ନ ସୁଗୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକତ୍ତା ଚୋରାଦୀନଂ ଗମନଟ୍ଠାନତୋ ଚ। ଭଣ୍ଡୁକ୍ଖଲିକାୟାତି ଚୀୱରାଦିଟ୍ଠପନଭଣ୍ଡୁକ୍ଖଲିକାୟ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ।

ସତ୍ଥକମ୍ମୱତ୍ଥିକମ୍ମକଥା

୬୩। ସତ୍ଥକମ୍ମୱତ୍ଥିକମ୍ମକଥାୟଂ ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ୱା ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯେନ କେନଚି ସତ୍ଥାଦିନା ଛିନ୍ଦନାଦି ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ଯେନ କେନଚି ଚମ୍ମାଦିନା ୱତ୍ଥିପୀଳନଂ ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ ନାମ। ''ସମ୍ବାଧେ ଦହନକମ୍ମଂ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩। ୨୭୯)। ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୭୯) ପନ ''ୱତ୍ଥିପୀଳନନ୍ତି ଯଥା ୱତ୍ଥିଗତତେଲାଦି ଅନ୍ତୋସରୀରେ ଆରୋହନ୍ତି, ଏୱଂ ହତ୍ଥେନ ୱତ୍ଥିମଦ୍ଦନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୭୯) ପନ ''ସମ୍ବାଧେତି ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଚ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗେପି ଅନୁଲୋମତୋ ଦହନଂ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱା ୱଟ୍ଟତି। ସତ୍ଥୱତ୍ଥିକମ୍ମାନୁଲୋମତୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, ପଟିକ୍ଖିତ୍ତପଟିକ୍ଖେପା, ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବସ୍ସ ତପ୍ପରମତାଦୀପନତୋ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ପୁବ୍ବେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା'ତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସତ୍ଥକମ୍ମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋ କତୋ। ତେନ ସମ୍ବାଧସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲଂ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ନାମ ସତ୍ଥୱତ୍ଥିକମ୍ମତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ – ପୁବ୍ବେ ସମ୍ବାଧେଯେୱ ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛା ସମ୍ବାଧସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ , ତସ୍ମା ତସ୍ସେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ନେତରସ୍ସାତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ 'ସତ୍ଥଂ ନାମ ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେୟ୍ୟା'ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୧୬୭) ୱିୟ ଯେନ ଛିନ୍ଦତି, ତଂ ସତ୍ଥଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ 'କଣ୍ଟକେନ ୱା'ତିଆଦି। ଖାରୁଦାନଂ ପନେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ପସାଖେ ପମୁଖେ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଏକେ ପନ 'ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ୱା'ତି ପାଠଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ୱତ୍ଥୀତି କିଂ? ଅଗ୍ଘିକା ୱୁଚ୍ଚତି, ତାୟ ଛିନ୍ଦନଂ ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ ନାମାତି ଚ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, ତେ 'ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେୟ୍ୟା'ତି ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନୀୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ଅଣ୍ଡୱୁଦ୍ଧୀତି ୱାତଣ୍ଡକା, ଆଦାନୱତ୍ତୀତି ଅନାହୱତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନହାପିତପୁବ୍ବକଥା

୬୪। ନହାପିତପୁବ୍ବକଥାୟଂ ନହାପିତୋ ପୁବ୍ବେତି ନହାପିତପୁବ୍ବୋ, ପୁବ୍ବେ ନହାପିତୋ ହୁତ୍ୱା ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୁଭୂତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ନହାପିତପୁବ୍ବେନ ଭିକ୍ଖୁନା। ଖୁରଭଣ୍ଡନ୍ତି ଖୁରାଦିନହାପିତଭଣ୍ଡଂ, ''ଲଦ୍ଧାତପତ୍ତୋ ରାଜକୁମାରୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଉପଲକ୍ଖଣନୟୋୟଂ। ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତେନ ଅକପ୍ପିୟଂ ସମାଦପେତବ୍ବଂ, ଯୋ ସମାଦପେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନହାପିତପୁବ୍ବେନ ଖୁରଭଣ୍ଡଂ ପରିହରିତବ୍ବଂ, ଯୋ ପରିହରେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୩୦୩) ଚ ଦ୍ୱିଧା ପଞ୍ଞତ୍ତି, ତସ୍ମା ନହାପିତପୁବ୍ବେନ ୱା ଅନହାପିତପୁବ୍ବେନ ୱା ପବ୍ବଜିତେନ ନାମ ଅକପ୍ପିୟସମାଦପନଂ ନ କାତବ୍ବଂ। ନହାପିତପୁବ୍ବେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଖୁରେନ ଅଭିଲକ୍ଖିତଂ ଖୁରଭଣ୍ଡଂ,
ଖୁରଭଣ୍ଡଖୁରକୋସନିସିତପାସାଣଖୁରଥୱିକାଦୟୋ ନ ପରିହରିତବ୍ବା ଏୱ। ସେସଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୦) ପନ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତେନ ଅକପ୍ପିୟେ ସମାଦପେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସପି ନ କେୱଲଂ ଦସସୁ ଏୱ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ, ଅଥ ଖୋ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ନ କପ୍ପତି, ତସ୍ମିମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦସଭାଗକଥା

୬୫। ଦସଭାଗକଥାୟଂ ସଙ୍ଘିକାନୀତି ସଙ୍ଘସନ୍ତକାନି ବୀଜାନି। ପୁଗ୍ଗଲିକାୟାତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ତକାୟ ଭୂମିୟା। ଭାଗଂ ଦତ୍ୱାତି ମୂଲଭାଗସଙ୍ଖାତଂ ଦସମଭାଗଂ ଭୂମିସାମିକାନଂ ଦତ୍ୱା। ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ତେସଂ ବୀଜାନଂ ଫଲାନି ରୋପକେହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ । ଇଦଂ କିର ଜମ୍ବୁଦୀପେ ପୋରାଣକଚାରିତ୍ତନ୍ତି ଆଦିକପ୍ପକାଲେ ପଠମକପ୍ପିକା ମନୁସ୍ସା ବୋଧିସତ୍ତଂ ମହାସମ୍ମତଂ ନାମ ରାଜାନଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ତଣ୍ଡୁଲଫଲସାଲିଖେତ୍ତତୋ ପୱତ୍ତତଣ୍ଡୁଲଫଲାନି ଦସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଭୂମିସାମିକଭୂତସ୍ସ ମହାସମ୍ମତରାଜିନୋ ଦତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଜମ୍ବୁଦୀପିକାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଚାରିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀନାମିକାୟମ୍ପି ୱିନୟଟୀକାୟଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩୦୪) ''ଦସଭାଗଂ ଦତ୍ୱାତି ଦସମଭାଗଂ ଦତ୍ୱା। ତେନେୱାହ 'ଦସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଏକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଭୂମିସାମିକାନଂ ଦାତବ୍ବୋ'ତି'' ୱୁତ୍ତଂ।

ପାଥେୟ୍ୟକଥା

୬୬। ପାଥେୟ୍ୟକଥାୟଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦି ଭଦ୍ଦିୟନଗରେ ଅମିତପରିଭୋଗଭୂତେନ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନା ଅଭିୟାଚିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଇଧ ପନ ପଠମଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଗୋରସେ ଖୀରଂ ଦଧିଂ ତକ୍କଂ ନୱନୀତଂ ସପ୍ପି''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୯୯) ପଞ୍ଚ ଗୋରସା

ଅନୁଞ୍ଞାତା। ତତୋ ପରଂ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅଭିଯାଚନାନୁରୂପଂ ଓତ୍ୱା ଅନୁଜାନିତୁଂ "ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗା କନ୍ତାରା"ତିଆଦିମାହ। ସେସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ଅଲଭନ୍ତେନ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପଵାରିତଟ୍ଠାନତୋ ଯାଚିତ୍ୱାପି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଏତେନ ଏଵରୂପେସୁ କାଲେସୁ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। "ଏକଦିଵସେନ ଗମନୀଯେ ମଗ୍ଗେ ଏକଭତ୍ତତ୍ଥାଯ ପରିଯେସିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ତତୋ ଉପରି ଯାଚନଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସିତଂ। "ଦୀଘେ ଅଦ୍ଧାନେ"ତିଆଦିନା ସଚେ ମାସଗମନୀଯେ ମଗ୍ଗେ ସତ୍ତାହଗମନୀଯୋ ଏଵ କନ୍ତାରୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ସତ୍ତାହଯାପନୀଯମତ୍ତମେଵ ପାଥେଯ୍ୟଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ, ତତୋ ପରଂ ପିଣ୍ଡଚାରିକାଦିଵସେନ ସୁଭିକ୍ଖସୁଲଭପିଣ୍ଡମଗ୍ଗତ୍ତା ନ ପରିଯେସିତବ୍ବନ୍ତି।

ମହାପଦେସକଥା

୬୭। ମହାପଦେସକଥାଯଂ ମହାପଦେସା ନାମ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ଵେ, ଅନନୁଞ୍ଞାତା ଵେତି ଚତ୍ତାରୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଯଂ ଭିକ୍ଖଵେ"ତିଆଦିମାହ। ତେସୁ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେପି ଅକପ୍ପିଯାନୁଲୋମକପ୍ପିଯାନୁଲୋମଵସେନ ଦ୍ୱେ, ତଥା ଅନନୁଞ୍ଞାତେପୀତି।

ତତ୍ଥ "ପରିମଦ୍ଦନ୍ତାତି ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତା। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦେସେ ସଞ୍ଜାତଵତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ। 'ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ କୋସେଯ୍ୟଵିସେସୋ'ତି ହି ଅଭିଧାନକୋସେ ଵୁତ୍ତଂ। ଚୀନଦେସେ ସୋମାରଦେସେ ଚ ସଞ୍ଜାତଵତ୍ଥାନି ଚୀନସୋମାରପଟାନି। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣାଦୀନି ତୀଣି କୋସେଯ୍ୟସ୍ସ ଅନୁଲୋମାନି ପାଣକେହି କତସୁତ୍ତମଯତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିମଯଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିଯା ନିବ୍ବତ୍ତଚୀଵରଂ, ତଂ ଖୋମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତୀତି ତେସଂଯେଵ ଅନୁଲୋମଂ। ଦେଵଦାହି ଦିନ୍ନଚୀଵରଂ ଦେଵଦତ୍ତିଯଂ, ତଂ କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଜାଲିନିଯା ଦେଵକଞ୍ଞାଯ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନଵତ୍ଥସଦିସଂ, ତମ୍ପି ଖୋମାଦୀନଂଯେଵ ଅନୁଲୋମଂ ହୋତି ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଭାଵତୋ। ଦ୍ୱେ ପଟାନି ଦେସନାମେନ ଵୁତ୍ତାନୀତି ତେସଂ ସରୂପଦସ୍ସନମତ୍ତମେତଂ, ନାଞ୍ଞନିଵତ୍ତନପଦଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣପଟ୍ଟସ୍ସପି ଦେସନାମେନେଵ ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ତୁମ୍ବାତି ତୀଣି ଭାଜନାନି। ଫଲକତୁମ୍ବୋ ଲାବୁଆଦି। ଉଦକତୁମ୍ବୋ ଉଦକୁକ୍ଖିପନକୁଟକୋ। କିଲଞ୍ଜଚ୍ଛତ୍ତନ୍ତି ଵେଳୁଵିଲୀଵେହି ଵାଯିତ୍ୱା କତଛତ୍ତ"ନ୍ତି ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୩।୩୦୫) ଵୁତ୍ତଂ।

"ଯାଵକାଲିକପକ୍କାନନ୍ତି ପକ୍କେ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଆମାନି ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ସୀତୁଦକେ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା ଦିନ୍ନପାନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମ୍ପି କପ୍ପତି ଏଵ। ଅଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ସରୂପତୋ ଅଵୁତ୍ତୋତି ଆହ 'କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନା'ତିଆଦି। ଉଚ୍ଛୁରସୋ ନିକସଟୋତି ଇଦଂ ପାତବ୍ବତାସାମଞ୍ଞେନ ଯାମକାଲିକକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ସତ୍ତାହକାଲିକମେଵାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ରସାତି ଫଲପତ୍ତପୁପ୍ଫୁଚ୍ଛୁରସା ଚତ୍ତାରୋ"ତି ଵିମତିଵିନୋଦନିଯଂ (ଵି। ଵି। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୨।୩୦୦) ଵୁତ୍ତଂ। "ଦ୍ୱେ ପଟା ଦେସନାମେନେଵାତି ଚୀନପଟସୋମାରପଟାନି। ତୀଣୀତି ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣେନ ସହ ତୀଣି। ଇଦ୍ଧିମଯଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ଦେଵଦତ୍ତିଯଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରେନ ଲଦ୍ଧ"ନ୍ତି ଵଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ଵଜିର। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୩୦୫)।

ସଂସଟ୍ଠକଥା

ସଂସଟ୍ଠକଥାଯଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ କପ୍ପତୀତିଆଦି ସବ୍ବଂ ସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ସଚେ ହି ଛଲ୍ଲିମ୍ପି ଅପନେତ୍ୱା ସକଲେନେଵ ନାଳିକେରଫଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାନକଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ନାଳିକେରଂ ଅପନେତ୍ୱା ତଂ ଵିକାଲେପି କପ୍ପତି। ଉପରି ସପ୍ପିପିଣ୍ଡଂ ଠପେତ୍ୱା ସୀତଲପାଯାସଂ ଦେନ୍ତି, ଯଂ ପାଯାସେନ ଅସଂସଟ୍ଠଂ ସପ୍ପି, ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ବଦ୍ଧମଧୁଫାଣିତାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତକ୍କୋଲଜାତିଫଲାଦୀହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦେନ୍ତି, ତାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଧୋଵିତ୍ୱା ଯାଵଜୀଵଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି, ଯାଗୁଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିନ୍ନସିଙ୍ଗିଵେରାଦୀସୁପି, ତେଲାଦୀସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଲଟ୍ଠିମଧୁକାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏଵଂ ଯଂ ଯଂ ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ହୋତି, ତଂ ତଂ ଏକତୋ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ଯଥା ସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତଥା ଧୋଵିତ୍ୱା ଵା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଵା ତସ୍ସ ତସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଵସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ସଚେ ପନ ସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ହୋତି ସଂସଟ୍ଠଂ, ନ ଵଟ୍ଟତି। ଯାଵକାଲିକଞ୍ହି ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଭିନ୍ନରସାନି ତୀଣିପି ଯାମକାଲିକାଦୀନି ଅତ୍ତନୋ ସଭାଵଂ ଉପନେତି। ଯାମକାଲିକଂ ଦ୍ୱେପି ସତ୍ତାହକାଲିକାଦୀନି ଅତ୍ତନୋ ସଭାଵଂ ଉପନେତି। ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ଯାଵଜୀଵିକଂ ଅତ୍ତନୋ ସଭାଵଞ୍ଞେଵ ଉପନେତି, ତସ୍ମା ତେନ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଵା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଵା ଯାଵଜୀଵିକଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତି, ଦ୍ୱୀହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଛାହଂ...ପେ... ସତ୍ତାହପଟିଗ୍ଗହିତେନ ତଦହେଵ କପ୍ପତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାଯେଵ ହି "ସତ୍ତାହକାଲିକେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାଵଜୀଵିକଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତ"ନ୍ତି ଅଵତ୍ୱା "ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତୀ"ତି ଵୁତ୍ତଂ।

କାଲଯାମସତ୍ତାହାତିକ୍କମେସୁ ଚେତ୍ଥ ଵିକାଲଭୋଜନସନ୍ନିଧିଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଵସେନ ଆପତ୍ତିଯୋ ଵେଦିତବ୍ବା। ଇମେସୁ ଚ ପନ ଚତୂସୁ କାଲିକେସୁ ଯାଵକାଲିକଂ ଯାମକାଲିକନ୍ତି ଇଦମେଵ ଦ୍ୱଯଂ ଅନ୍ତୋଵୁତ୍ଥକଞ୍ଚେଵ ସନ୍ନିଧିକାରକଞ୍ଚ ହୋତି, ସତ୍ତାହକାଲିକଞ୍ଚ ଯାଵଜୀଵିକଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯକୁଟିଯଂ

ନିକ୍ଖିପିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ସନ୍ନିଧିମ୍ପି ନ ଜନେତୀତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ପଞ୍ଚଭେସଜ୍ଜକଥା

ପଞ୍ଚଭେସଜ୍ଜକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୧) ୱଚନତୋ ସାରଦିକେନ ଆବାଧେନ ଫୁଟ୍ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯାଗୁପି ପୀତା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଭତ୍ତମ୍ପି ଭୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତେ ତେନ କିସା ହୋନ୍ତି ଲୂଖା ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତା ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତା। ତେସଂ ଯଂ ଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜସମ୍ମତଞ୍ଚ, ଲୋକସ୍ସ ଆହାରତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରେଯ୍ୟ, ନ ଚ ଓଳାରିକୋ ଆହାରୋ ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ୟ। ତତ୍ରିମାନି ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସପ୍ପି ନୱନୀତଂ ତେଲଂ ମଧୁ ଫାଣିତଂ, ତାନି ଭେସଜ୍ଜାନି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ''ସାରଦିକେନ ଆବାଧେନାତି ସରଦକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ପିତ୍ତାବାଧେନ। ତସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ୱସ୍ସୋଦକେନପି ତେମେନ୍ତି, କଦ୍ଦମମ୍ପି ମଦ୍ଦନ୍ତି, ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଆବାଧୋପି ଖରୋ ହୋତି, ତେନ ତେସଂ ପିତ୍ତଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ହୋତି। ଆହାରତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରେଯ୍ୟାତି ଆହାରତ୍ଥଂ ସାଧେଯ୍ୟା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୦) ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୦) ''ପିତ୍ତଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ହୋତୀତି ବହିସରୀରେ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତଂ ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ହୋତି, ତେନ ପିତ୍ତଂ କୁପିତଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୬୦) ''ଯଂ ଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସାତି ପରତୋ 'ତଦୁଭଯେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ କିସା ହୋନ୍ତୀ'ତିଆଦିନା ୱିରୋଧଦସ୍ସନତୋ ନିଦାନାନପେକ୍ଖଂ ଯଥାଲାଭୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାନିଦାନଂ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ତଦଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯତୋ। ସବ୍ବବୁଦ୍ଧକାଲେପି ହି ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଭାୱାପେକ୍ଖୋତି। ତଥା ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନେୱ 'ଆହାରତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରେଯ୍ୟ, ନ ଚ ଓଳାରିକୋ ଆହାରୋ ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ୟା'ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋ, କୁତୋଯେୱ ପନ ଲଦ୍ଧୋ ତଦଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯୋ ଭଗୱତା ମୂଲଭେସଜ୍ଜାଦୀନି ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱନ୍ତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଯଂ ପନ 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି ଭେସଜ୍ଜାନି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ'ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୦) ୱଚନଂ, ତଂ 'ସନ୍ନିଧିଂ କତ୍ୱା ଅପରାପରସ୍ମିଂ ଦିୱସେ କାଲେ ଏୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀ'ତି ଅଧିପ୍ପାଯତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଅତିସଯତ୍ତା ଭଗୱତୋ 'ଯଂ ଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସା'ତିଆଦିୱିତକ୍କୁପ୍ପାଦୋ ନ ସମ୍ଭୱତି। ପଣୀତଭୋଜନାନୁମତିଯା ପସିଦ୍ଧତ୍ତା ଆବାଧାନୁରୂପସପ୍ପାଯାପେକ୍ଖାଯ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଚେ? ତଞ୍ଚ ନ, 'ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯା'ତି କିସାଦିଭାୱାପତ୍ତିଦସ୍ସନତୋ। ଯଥା ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯ ଫାଣିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ନୱନୀତଂ ଉପାଦାଯ ସପ୍ପୀତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ନୱନୀତଂ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ ୱିସେସଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ଯଥା ଫାଣିତଗ୍ଗହଣେନ ସିଦ୍ଧେପି ପରତୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଉଚ୍ଛୁସାମଞ୍ଞତୋ ଗୁଳୋଦକଟ୍ଠାନେ ଠପନାଧିପ୍ପାଯତୋ, ତଥା ନୱନୀତେ ୱିସେସୱିଧିଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାଯତୋ ନୱନୀତଂ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସେସୱିଧି ପନସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୱସେନ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୧-୬୨୨) ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ 'ପଚିତ୍ୱା ସପ୍ପିଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମେନ ଅଧୋତମ୍ପି ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି। ତତ୍ଥ ସପ୍ପି ପକ୍କାୱ ହୋତି, ନାପକ୍କା, ତଥା ଫାଣିତମ୍ପି। ନୱନୀତଂ ଅପକ୍କମେୱା''ତିଆଦି।

ଦୁତିଯଭେସଜ୍ଜକଥା

ଦୁତିଯଭେସଜ୍ଜକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେପି ୱିକାଲେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୧) ୱଚନତୋ ''ତାନି ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯାନିପି ତାନି ପାକତିକାନି ଲୂଖାନି ଭୋଜନାନି, ତାନି ନଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ପଗେୱ ସେନେସିତାନି। ତେ ତେନ ଚେୱ ସାରଦିକେନ ଆବାଧେନ ଫୁଟ୍ଠା ଇମିନା ଚ ଭତ୍ତାଚ୍ଛାଦକେନ ତଦୁଭଯେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ କିସା ହୋନ୍ତୀ''ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ କାଲେପି ୱିକାଲେପୀତି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ୱିକାଲେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ''ନଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀତି ନ ଜୀରନ୍ତି, ନ ୱାତରୋଗଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ସେନେସିତାନୀତି ସିନିଦ୍ଧାନି। ଭତ୍ତାଚ୍ଛାଦକେନାତି ଭତ୍ତଂ ଅରୋଚିକେନା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୧) ୱୁତ୍ତଂ, ଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୧; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୧-୨୬୨) ପନ ''ନଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀତି ରୁଚିଂ ନ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ମହାୱିଭଙ୍ଗେ (ପାରା। ୬୨୨) ପନ ''ଯାନି ଖୋ ପନ ତାନି ଗିଲାନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସାଯନୀଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସପ୍ପି ନୱନୀତଂ ତେଲଂ ମଧୁ ଫାଣିତଂ, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହପରମଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି, ତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚଭେସଜ୍ଜାନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଇଧ ପନ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ୱୁତ୍ତୋତି।

ୱସାଭେସଜ୍ଜକଥା

ଓସାଭେସଜ୍ଜକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓସାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଚ୍ଛଓସଂ ମଚ୍ଛଓସଂ ସୁସୁକାଓସଂ ସୂକରଓସଂ ଗଦ୍ରଭଓସଂ କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ କାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ ତେଲପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୱିକାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ କାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୬୨)। ତତ୍ଥ ‘‘କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତନ୍ତିଆଦୀସୁ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଅୱୀତିୱତ୍ତେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେଲପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁନ୍ତି ସତ୍ତାହକାଲିକତେଲପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୨) ୱୁତ୍ତଂ, ଟୀକାସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୨; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୧-୨୬୨) ପନ ‘‘ସୁସୁକାତି ସମୁଦ୍ଦେ ଭୱା ଏକା ମଚ୍ଛଜାତି, କୁମ୍ଭିଲାତିପି ୱଦନ୍ତି। ସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ପରିସ୍ସାୱିତଂ। ତେଲପରିଭୋଗେନାତି ସତ୍ତାହକାଲିକପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ହେଟ୍ଠା ଚତୁକାଲିକକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୋୟେୱ।

ମୂଲଭେସଜ୍ଜକଥା

ମୂଲଭେସଜ୍ଜକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୂଲାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ହଲିଦ୍ଦିଂ ସିଙ୍ଗିୱେରଂ ୱଚଂ ୱଚତ୍ତଂ ଅତିୱିସଂ କଟୁକରୋହିଣିଂ ଉସୀରଂ ଭଦ୍ଦମୁତ୍ତକଂ, ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ମୂଲାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀୟେ ଖାଦନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀୟେ ଭୋଜନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ଅସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି। ତତ୍ଥ ୱଚତ୍ତନ୍ତି ସେତୱଚଂ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

ପିଟ୍ଠଭେସଜ୍ଜକଥା

ପିଟ୍ଠଭେସଜ୍ଜକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସଦଂ ନିସଦପୋତକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ପିସିତେହି ଚୁଣ୍ଣକତେହି ମୂଲଭେସଜ୍ଜେହି ଅତ୍ଥେ ସତି ନିସଦଞ୍ଚ ନିସଦପୋତକଞ୍ଚ ପରିହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ନିସଦଂ ନିସଦପୋତକନ୍ତି ପିସନସିଲା ଚ ପିସନପୋତୋ ଚ। ନିସଦନ୍ତି ପିସନ୍ତି ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତି ମୂଲଭେସଜ୍ଜାଦୟୋ ଏତ୍ଥାତି ନିସଦଂ, ପିସନସିଲା। ନିସଦନ୍ତି ପିସନ୍ତି ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତି ମୂଲଭେସଜ୍ଜାଦୟୋ ଏତେନାତି ନିସଦଂ, ପୋସେତବ୍ବୋତି ପୋତୋ, ଦାରକୋ। ଖୁଦ୍ଦକପ୍ପମାଣତାୟ ପୋତୋ ୱିୟାତି ପୋତୋ, ନିସଦଞ୍ଚ ତଂ ପୋତୋ ଚାତି ନିସଦପୋତୋ, ତଂ ନିସଦପୋତକଂ। ନିପୁବ୍ବସଦ ଚୁଣ୍ଣକରଣେତି ଧାତୁ।

କସାୱଭେସଜ୍ଜକଥା

କସାୱଭେସଜ୍ଜକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କସାୱାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନିମ୍ବକସାୱଂ କୁଟଜକସାୱଂ ପଟୋଲକସାୱଂ ଫଗ୍ଗୱକସାୱଂ ନତ୍ତମାଲକସାୱଂ, ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି କସାୱାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀୟେ ଖାଦନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀୟେ ଭୋଜନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ତାନିପି କସାୱଭେସଜ୍ଜାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଫଗ୍ଗୱନ୍ତି ଲତାଜାତି। ନତ୍ତମାଲନ୍ତି କରଞ୍ଜଂ। ‘‘କସାୱେହୀତି ତଚାଦୀନି ଉଦକେ ତାପେତ୍ୱା ଗହିତଉସରେହୀ’’ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିୟଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୩) ୱୁତ୍ତଂ।

ପଣ୍ଣଭେସଜ୍ଜକଥା

ପଣ୍ଣଭେସଜ୍ଜକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଣାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନିମ୍ବପଣ୍ଣଂ କୁଟଜପଣ୍ଣଂ ପଟୋଲପଣ୍ଣଂ ନତ୍ତମାଲପଣ୍ଣଂ ଫଗ୍ଗୱପଣ୍ଣଂ ସୁଲସିପଣ୍ଣଂ କପ୍ପାସପଣ୍ଣଂ, ୟାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ପଣ୍ଣାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀୟେ ଖାଦନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀୟେ ଭୋଜନୀୟତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ଖାଦନୀୟଭୋଜନୀୟତ୍ଥଂ ଅଫରନ୍ତାନି ତାନିପି ପଣ୍ଣାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଚ୍ଛୱସନ୍ତିଆଦୀସୁ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱଣ୍ଣନାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩) ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମୂଲଭେସଜ୍ଜାଦିୱିନିଚ୍ଛୟୋପି ଖୁଦ୍ଦକୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତୋୟେୱ, ତସ୍ମା ଇଧ ୟଂ ୟଂ ପୁବ୍ବେ ଅୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଦେୱ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମ।

ଫଲଭେସଜ୍ଜକଥା

ଫଲଭେସଜ୍ଜକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫଲାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ବିଳଙ୍ଗଂ ପିପ୍ପଲିଂ ମରିଚଂ ହରୀତକଂ ୱିଭୀତକଂ ଆମଲକଂ ଗୋଟ୍ଠଫଲଂ, ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ଫଲାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀଯେ ଖାଦନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀଯେ ଭୋଜନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯତ୍ଥଂ ଅଫରନ୍ତାନି ତାନି ଫଲାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

ଜତୁଭେସଜ୍ଜକଥା

ଜତୁଭେସଜ୍ଜକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜତୂନି ଭେସଜ୍ଜାନି ହିଙ୍ଗୁଂ ହିଙ୍ଗୁଜତୁଂ ହିଙ୍ଗୁସିପାଟିକଂ ତକଂ ତକପତ୍ତିଂ ତକପଣ୍ଣିଂ ସଜ୍ଜୁଲସଂ, ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ଜତୂନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀଯେ ଖାଦନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀଯେ ଭୋଜନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ତାନି ଜତୂନି ଭେସଜ୍ଜାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ହିଙ୍ଗୁହିଙ୍ଗୁଜତୁହିଙ୍ଗୁସିପାଟିକା ହିଙ୍ଗୁଜାତିଯୋଯେୱ। ତକତକପତ୍ତିତକପଣ୍ଣିଯୋ ଲାଖାଜାତିଯୋ।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୬୩) ପନ ''ହିଙ୍ଗୁଜତୁ ନାମ ହିଙ୍ଗୁରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦଣ୍ଡପଲ୍ଲୱପୱାଳପାକନିପ୍ଫନ୍ନା। ହିଙ୍ଗୁସିପାଟିକା ନାମ ତସ୍ସ ମୂଲସାଖପାକନିପ୍ଫନ୍ନା। ତକଂ ନାମ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତଚପାକୋଦକଂ। ତକପତ୍ତୀତି ତସ୍ସ ପତ୍ତପାକୋଦକଂ। ତକପଣ୍ଣୀତି ତସ୍ସ ଫଲପାକୋଦକଂ। ଅଥ ୱା 'ତକଂ ନାମ ଲାଖା। ତକପତ୍ତୀତି କିତ୍ତିମଲୋହସାଖା । ତକପଣ୍ଣୀତି ପକ୍କଲାଖା'ତି ଲିଖିତଂ। ସତି ପଚ୍ଚଯେତି ଏତ୍ଥ ସତିପଚ୍ଚଯତା ଗିଲାନାଗିଲାନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ହି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଯାମକାଲିକାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଅୱିସେସେନ ସତିପଚ୍ଚଯତା ୱୁତ୍ତା। ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧକେ 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକଂ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଲୋଣସୋୱୀରକଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନ'ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୩) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସିଦ୍ଧଂ 'ସତିପଚ୍ଚଯତା ଗିଲାନାଗିଲାନୱସେନ ଦୁୱିଧା'ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଅସତି ପଚ୍ଚଯେ ଗୁଳୋଦକାଦି ଆପଜ୍ଜତି, ତତୋ ଚ ପାଳିୱିରୋଧୋ। ଆହାରତ୍ଥନ୍ତି ଆହାରପଯୋଜନଂ, ଆହାରକିଚ୍ଚଯାପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋତି ଚ। ତେଲପରିଭୋଗେନାତି ସତ୍ତାହକାଲିକପରିଭୋଗେନ। ପିଟ୍ଠେହୀତି ପିସିତତେଲେହି। କୋଟ୍ଠଫଲନ୍ତି କୋଟ୍ଠରୁକ୍ଖସ୍ସ ଫଲଂ, ମଦନଫଲଂ ୱାତି ଚ ଲିଖିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଲୋଣଭେସଜ୍ଜକଥା

ଲୋଣଭେସଜ୍ଜକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋଣାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ସାମୁଦ୍ଦଂ କାଳଲୋଣଂ ସିନ୍ଧୱଂ ଉବ୍ଭିଦଂ ବିଲଂ, ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ଲୋଣାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନେୱ ଖାଦନୀଯେ ଖାଦନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ନ ଭୋଜନୀଯେ ଭୋଜନୀଯତ୍ଥଂ ଫରନ୍ତି, ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୨୬୩) ୱଚନତୋ ତାନି ଲୋଣାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପରିହରିତୁଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ସାମୁଦ୍ଦନ୍ତି ସମୁଦ୍ଦତୀରେ ୱାଲୁକଂ ୱିଯ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି। କାଳଲୋଣନ୍ତି ପକତିଲୋଣଂ। ସିନ୍ଧୱନ୍ତି ସେତୱଣ୍ଣଂ ପବ୍ବତେ ଉଟ୍ଠହତି। ଉବ୍ଭିଦନ୍ତି ଭୂମିତୋ ଅଙ୍କୁରଂ ୱିଯ ଉଟ୍ଠହତି। ବିଲନ୍ତି ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚିତଂ, ତଂ ରତ୍ତୱଣ୍ଣଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୩) ପନ ''ଉବ୍ଭିଦଂ ନାମ ଊସରପଂସୁମଯ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୩) ପନ ''ଉବ୍ଭିଦନ୍ତି ଊସରପଂସୁମଯଂ ଲୋଣଂ। ବିଲନ୍ତି ଲୋଣୱିସେସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଚୁଣ୍ଣକଥା

ଚୁଣ୍ଣକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କଣ୍ଡୁ ୱା ପୀଳକା ୱା ଅସ୍ସାୱୋ ୱା ଥୁଲ୍ଲକଚ୍ଛୁ ୱା ଆବାଧୋ କାଯୋ ୱା ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଚୁଣ୍ଣାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଛକଣଂ ମତ୍ତିକଂ ରଜନନିପ୍ପକ୍କଂ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୁକ୍ଖଲଂ ମୁସଲ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୪)। ''କାଯୋ ୱା ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋତି କସ୍ସଚି ଅସ୍ସାଦୀନଂ ୱିଯ କାଯଗନ୍ଧୋ ହୋତି, ତସ୍ସାପି ସିରୀସକୋସୁମ୍ବାଦିଚୁଣ୍ଣାନି ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣାନି ୱା ସବ୍ବାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ଛକଣନ୍ତି ଗୋମଯଂ। ରଜନନିପ୍ପକ୍କନ୍ତି ରଜନକସଟଂ, ପାକତିକଚୁଣ୍ଣମ୍ପି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଉଦକେନ ତେମେତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏତମ୍ପି ରଜନନିପ୍ପକ୍କସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୪) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୪) ପନ ''ଛକଣନ୍ତି ଗୋମଯଂ। ପାକତିକଚୁଣ୍ଣଂ ନାମ ଅପକ୍କକସାୱଚୁଣ୍ଣଂ। ତେନ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣଂ ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୪-୨୬୫) ''ଛକଣନ୍ତି

ଗୋମଯଂ। ପାକତିକଚୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅପକ୍କକସାୱଚୁଣ୍ଣଂ, ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୬୪) ‘‘ଛକଣନ୍ତି ଗୋମଯଂ। ପାକତିକଚୁଣ୍ଣଂ ନାମ ଅପକ୍କକସାୱଚୁଣ୍ଣଂ। ତେନ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣଂ ସଦ୍ଦଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୁଣ୍ଣଚାଲିନି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୪) ୱଚନତୋ ଗିଲାନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୁଣ୍ଣେହି ଭେସଜ୍ଜେହି ଚାଲିତେହି ଅତ୍ଥେ ସତି ଚୁଣ୍ଣଚାଲିନୀ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁସ୍ସଚାଲିନି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୪) ୱଚନତୋ ସଣ୍ହେହି ଚୁଣ୍ଣେହି ଅତ୍ଥେ ସତି ଦୁସ୍ସଚାଲିନୀ ୱଟ୍ଟତି । ‘‘ଚୁଣ୍ଣଚାଲିନିନ୍ତି ଉଦୁକ୍ଖଲେ କୋଟ୍ଟିତଚୁଣ୍ଣପରିସ୍ସାୱନି’’ନ୍ତି ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୪-୨୬୫) ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯମ୍ପି (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୬୪) ‘‘ଚାଲିତେହୀତି ପରିସ୍ସାୱିତେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧକଥା

ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧେ ଆମକମଂସଂ ଆମକମଂସଲୋହିତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୪) ୱଚନତୋ ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆମକମଂସଂ ଖାଦିତସ୍ସ ଆମକଲୋହିତଂ ପିୱିତସ୍ସ ସୋ ଅମନୁସ୍ସାବାଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଆମକମଂସଞ୍ଚ ଖାଦି, ଆମକଲୋହିତଞ୍ଚ ପିୱୀତି ନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ଖାଦି, ନ ପିୱି, ଅମନୁସ୍ସୋ ଖାଦିତ୍ୱା ଚ ପିୱିତ୍ୱା ଚ ପକ୍କନ୍ତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସ ସୋ ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭୀ’’ତି।

ଅଞ୍ଜନକଥା

ଅଞ୍ଜନକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଜନଂ କାଳଞ୍ଜନଂ ରସଞ୍ଜନଂ ସୋତଞ୍ଜନଂ ଗେରୁକଂ କପଲ୍ଲ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚକ୍ଖୁରୋଗେ ସତି ଅଞ୍ଜନାଦୀନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଅଞ୍ଜନନ୍ତି ସଦ୍ଦସଙ୍ଗାହିକୱଚନମେତଂ। କାଳଞ୍ଜନନ୍ତି ଏକା ଅଞ୍ଜନଜାତି। ରସଞ୍ଜନନ୍ତି ନାନାସମ୍ଭାରେହି କତଂ। ସୋତଞ୍ଜନନ୍ତି ନଦୀସୋତାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଅଞ୍ଜନଂ। ଗେରୁକୋ ନାମ ସୁୱଣ୍ଣଗେରୁକୋ। କପଲ୍ଲନ୍ତି ଦୀପସିଖତୋ ଗହିତମସୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୪) ୱୁତ୍ତଂ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୫) ‘‘ସୁୱଣ୍ଣଗେରୁକୋତି ସୁୱଣ୍ଣତୁତ୍ଥାଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୪-୨୬୫) ତଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦନଂ ତଗରଂ କାଳାନୁସାରିଯଂ ତାଲୀସଂ ଭଦ୍ଦମୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନୂପପିସନେହି ଅତ୍ଥେ ସତି ଇମାନି ଚନ୍ଦନାଦୀନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଚନ୍ଦନନ୍ତି ଲୋହିତଚନ୍ଦନାଦିକଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚନ୍ଦନଂ। ତଗରାଦୀନି ପାକଟାନି। ଅଞ୍ଞାନିପି ନୀଲୁପ୍ପଲାଦୀନି ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ। ଅଞ୍ଜନୂପପିସନେହୀତି ଅଞ୍ଜନେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ପିସିତବ୍ବେହି। ନ ହି କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଜନୂପପିସନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୪) ଟୀକାଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩। ୨୬୫) ପନ ‘‘ଅଞ୍ଜନୂପପିସନନ୍ତି ଅଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ ଉପପିସିତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚୁଣ୍ଣଜାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨। ୨୬୪-୨୬୫) ପନ ‘‘ପାଠଇଯଂ ଅଞ୍ଜନୂପପିସନନ୍ତି ଅଞ୍ଜନେ ଉପନେତୁଂ ପିସିତବ୍ବଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଜନି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନଠପନଟ୍ଠାନଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚା ଅଞ୍ଜନୀ ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠିମଯଂ ଦନ୍ତମଯଂ ୱିସାଣମଯଂ ନଳମଯଂ ୱେଳୁମଯଂ କଟ୍ଠମଯଂ ଜତୁମଯଂ ଲୋହମଯଂ ସଙ୍ଖନାଭିମଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଏତାନି କପ୍ପିଯାନି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିମଯନ୍ତି ମନୁସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଅଟ୍ଠିମଯଂ। ଦନ୍ତମଯନ୍ତି ହତ୍ଥିଦନ୍ତାଦିସବ୍ବଦନ୍ତମଯଂ। ୱିସାଣମଯେପି ଅକପ୍ପିଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ନଳମଯାଦଯୋ ଏକନ୍ତକପ୍ପିଯାଯେୱ।

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପିଧାନ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନୀଅପିଧାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତ୍ତକେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜନିଯା ବନ୍ଧିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅପିଧାନଂ ସୁତ୍ତକେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜନିଯା ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତ୍ତକେନ ସିବ୍ବେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅପତନତ୍ଥାଯ ଅଞ୍ଜନୀସୁତ୍ତକେନ ସିବ୍ବେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଜନିସଲାକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନିସଲାକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚା ଅଞ୍ଜନିସଲାକା ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠିମଯଂ…ପେ… ସଙ୍ଖନାଭିମଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଏତାଯେୱ ଅଞ୍ଜନିସଲାକା ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଲାକଟ୍ଠାନିଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନିସଲାକଟ୍ଠାନିଯମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ସଲାକଟ୍ଠାନିଯନ୍ତି ଯତ୍ଥ ସଲାକଂ ଓଦହନ୍ତି, ତଂ ସୁସିରଦଣ୍ଡକଂ ୱା ଥୱିକଂ ୱା ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଜନିତ୍ଥୱିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଥୱିକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଂସବଦ୍ଧକଂ ବନ୍ଧନସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୫) ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଜନିତ୍ଥୱିକାଯ ଅଂସେ ଲଗ୍ଗନତ୍ଥାଯ ଅଂସବଦ୍ଧକମ୍ପି ବନ୍ଧନସୁତ୍ତକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

ନତ୍ଥୁକଥା

ନତ୍ଥୁକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଦ୍ଧନି ତେଲକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ସୀସାଭିତାପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମୁଦ୍ଧନି ତେଲଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନତ୍ଥୁକମ୍ମ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନତ୍ଥୁକରଣି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ନତ୍ଥୁଯା ଅଗଳଅନତ୍ଥଂ ନତ୍ଥୁକରଣୀ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚା ନତ୍ଥୁକରଣୀ ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠିମଯଂ…ପେ… ସଙ୍ଖନାଭିମଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ଏତାଯେୱ ନତ୍ଥୁକରଣିଯୋ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମକନତ୍ଥୁକରଣି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ନତ୍ଥୁ ୱିସମଂ ଆସିଞ୍ଚଯନ୍ତି ଚେ, ଯମକନତ୍ଥୁକରଣିଂ ଧାରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଯମକନତ୍ଥୁକରଣିନ୍ତି ସମସୋତା ହି ଦ୍ୱୀହି ପନାଳିକାହି ଏକଂ ନତ୍ଥୁକରଣିଂ।

ଧୂମନେତ୍ତକଥା

ଧୂମନେତ୍ତକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧୂମଂ ପାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ଯମକନତ୍ଥୁକରଣିଯା ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ଧୂମଂ ପାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧୂମନେତ୍ତ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ତମେୱ ୱଟ୍ଟିଂ ଆଲିମ୍ପେତ୍ୱା ପିୱନପଚ୍ଚଯା କଣ୍ଠେ ଦହନ୍ତେନ ଧୂମନେତ୍ତଧୂମୋ ପିୱିତବ୍ବୋ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ଧୂମନେତ୍ତାନି ଧାରେତବ୍ବାନି, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠିମଯଂ…ପେ… ସଙ୍ଖନାଭିମଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ଏତାନି ଏୱ ଧୂମନେତ୍ତାନି ଧାରେତବ୍ବାନି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପିଧାନ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ପାଣକାଦିଅପ୍ପୱିସନତ୍ଥଂ ଧୂମନେତ୍ତଥୱିକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମକଥୱିକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ଏକତୋ ଘଂସିଯମାନେ ସତି ଯମକଥୱିକଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଂସବଦ୍ଧକଂ ବନ୍ଧନସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୬) ୱଚନତୋ ଧୂମନେତ୍ତଥୱିକସ୍ସ ଅଂସବଦ୍ଧବନ୍ଧନସୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତି।

ତେଲପାକକଥା

ତେଲପାକକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପାକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ୱାତାବାଧେ ସତି ତେଲପାକୋ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲପାକନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭେସଜ୍ଜପକ୍ଖିତ୍ତଂ ସବ୍ବଂ ଅନୁଞ୍ଞାତମେୱ ହୋତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପକ୍ଖିତ୍ତମଜ୍ଜଂ ତେଲଂ ପାତବ୍ବଂ, ଯୋ ପିୱେଯ୍ଯ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ତେଲପାକେ ମଜ୍ଜସ୍ସ ନ ୱଣ୍ଣୋ ନ ଗନ୍ଧୋ ନ ରସୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱରୂପଂ ମଜ୍ଜପକ୍ଖିତ୍ତଂ ତେଲଂ ପାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଯସ୍ମିଂ ତେଲପାକେ ପକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଜସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ୱା ଗନ୍ଧୋ ୱା ରସୋ ୱା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ତାଦିସଂ ତେଲଂ ପିୱିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଅତିପକ୍ଖିତ୍ତମଜ୍ଜାନୀତି ଅତିୱିଯ ଖିତ୍ତମଜ୍ଜାନି, ବହୁଂ ମଜ୍ଜଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯୋଜିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଅତିପକ୍ଖିତ୍ତମଜ୍ଜତ୍ତା ଅପିୱିତବ୍ବେ ତେଲେ ସତି ଅବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ତୁମ୍ବାନି ଲୋହତୁମ୍ବଂ କଟ୍ଠତୁମ୍ବଂ ଫଲତୁମ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ତେଲପକ୍କଭାଜନାନି ଇମାନି ତୀଣି ତୁମ୍ବାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ସେଦକମ୍ମକଥା

ସେଦକମ୍ମକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଦକମ୍ମ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଅଙ୍ଗୱାତେ ସତି ସେଦକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି । ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗୱାତୋତି ହତ୍ଥପାଦେ ୱାତୋ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ଭାରସେଦ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ସେଦକମ୍ମେନ ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ସମ୍ଭାରସେଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ଭାରସେଦନ୍ତି ନାନାୱିଧପଣ୍ଣସମ୍ଭାରସେଦଂ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସେଦ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ସମ୍ଭାରସେଦନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ମହାସେଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ମହାସେଦନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ସେଦଂ, ପୋରିସପ୍ପମାଣଂ ଆୱାଟଂ ଅଙ୍ଗାରାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ପଂସୁୱାଲିକାଦୀହି ପିଦହିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନାନାୱିଧାନି ୱାତହରଣପଣ୍ଣାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ତେଲମକ୍ଖିତେନ ଗତ୍ତେନ ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମ୍ପରିୱତ୍ତନ୍ତେନ ସରୀରଂ ସେଦେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଙ୍ଗୋଦକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ମହାସେଦେନ ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ଭଙ୍ଗୋଦକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଭଙ୍ଗୋଦକନ୍ତି ନାନାପଣ୍ଣଭଙ୍ଗକୁଥିତଂ ଉଦକଂ, ତେହି ପଣ୍ଣେହି ଚ ଉଦକେନ ଚ ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସେଦେତବ୍ବୋ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକକୋଟ୍ଠକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଭଙ୍ଗୋଦକେନ ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ଉଦକକୋଟ୍ଠକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଉଦକକୋଟ୍ଠକନ୍ତି ଉଦକକୋଟ୍ଠେ ଚାଟିଂ ୱା ଦୋଣିଂ ୱା ଉଣ୍ହୋଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୱିସିତ୍ୱା ସେଦକମ୍ମକରଣଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଲୋହିତମୋଚନକଥା

ଲୋହିତମୋଚନକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋହିତଂ ମୋଚେତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ପଵୱାତେ ସତି ଲୋହିତଂ ମୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ପଵୱାତୋ ହୋତୀତି ପଵ୍ଵେ ପଵ୍ଵେ ୱାତୋ ୱିଜ୍ଝତି। ଲୋହିତଂ ମୋଚେତୁନ୍ତି ସତ୍ଥକେନ ଲୋହିତଂ ମୋଚେତୁଂ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋହିତଂ ମୋଚେତ୍ୱା ୱିସାଣେନ ଗାହେତୁନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭)।

ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜନକଥା

ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜନକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜନ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ପାଦେସୁ ଫଲିତେସୁ ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ପଚିତବ୍ବଂ। ନକ୍ଖମନୀଯୋ ହୋତି, ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଜ୍ଜଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ପାଦବ୍ଭଞ୍ଜନତେଲେନ ନକ୍ଖମନୀଯେ ସତି ପଜ୍ଜଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପଜ୍ଜଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁନ୍ତି ଯେନ ଫଲିତପାଦା ପାକତିକା ହୋନ୍ତି, ତଂ ନାଳିକେରାଦୀସୁ ନାନାଭେସଜ୍ଜାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଜ୍ଜଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁଂ, ପାଦାନଂ ସପ୍ପାଯଭେସଜ୍ଜଂ ପଚିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗଣ୍ଡାବାଧକଥା

ଗଣ୍ଡାବାଧକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥକମ୍ମ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଗଣ୍ଡାବାଧେ ସତି ସତ୍ଥକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କସାୱୋଦକ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ କସାୱୋଦକେନ ଅତ୍ଥେ ସତି କସାୱୋଦକଂ ଦାତବ୍ବଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଲକକ୍କ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ତିଲକକ୍କେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ତିଲକକ୍କଂ ଦାତବ୍ବଂ। ତିଲକକ୍କେନ ଅତ୍ଥୋତି ପିଟ୍ଠେହି ତିଲେହି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ କବଳିକ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ କବଳିକାଯ ଅତ୍ଥେ ସତି କବଳିକା ଦାତବ୍ବା। ତତ୍ଥ କବଳିକନ୍ତି ୱଣମୁଖେ ସତ୍ତୁପିଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖିପିତୁଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଣବନ୍ଧନଚୋଳ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ୱଣବନ୍ଧନଚୋଳେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ୱଣବନ୍ଧନଚୋଳଂ ଦାତବ୍ବଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାସପକୁଟ୍ଟେନ ଫୋସିତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ସଚେ ୱଣୋ କଣ୍ଡୁୱତୀ, ସାସପକୁଟ୍ଟେନ ଫୋସିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ସାସପକୁଟ୍ଟେନାତି ସାସପପିଟ୍ଠେନ।

''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧୂମଂ କାତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଯଦି ୱଣୋ କିଲିଜ୍ଜିତ୍ଥ, ଧୂମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋଣସକ୍ଖରିକାଯ ଛିନ୍ଦିତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଯଦି ୱଡ୍ଢମଂସଂ ୱୁଟ୍ଠାତି , ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ୱଡ୍ଢମଂସନ୍ତି ଅଧିକମଂସଂ ଆଣୀ ୱିଯ ଉଟ୍ଠହତି। ଲୋଣସକ୍ଖରିକାଯ ଛିନ୍ଦିତୁନ୍ତି ଖାରେନ ଛିନ୍ଦିତୁଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଣତେଲ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଯଦି ୱଣୋ ନ ରୁହତି, ୱଣରୁହନତେଲଂ ପଚିତବ୍ବଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିକାସିକଂ ସବ୍ବଂ ୱଣପଟିକମ୍ମ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୭) ୱଚନତୋ ଯଦି ତେଲଂ ଗଳତି, ୱିକାସିକଂ ଦାତବ୍ବଂ, ସବ୍ବଂ ୱଣପଟିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ୱିକାସିକନ୍ତି ତେଲରୁନ୍ଧନପିଲୋତିକଂ। ସବ୍ବଂ ୱଣପଟିକମ୍ମନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱଣପଟିକମ୍ମଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାୱିକଟକଥା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାୱ।

ସାମଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଇଦଂ ନ କେୱଲଂ ସପ୍ପଦଟ୍ଠସ୍ସେୱ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଦଟ୍ଠୱିସେ ସତି ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞେସୁ ପନ କାରଣେସୁ ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ୱଟ୍ଟତି।

ୱିସପୀତକଥା

ୱିସପୀତକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଥଂ ପାଯେତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୮) ୱଚନତୋ ପୀତୱିସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗୂଥଂ ପାଯେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କରୋନ୍ତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସ୍ୱେୱ ପଟିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ନ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୨୬୮) ୱଚନତୋ ତଦେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୮) ପନ ନ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ସଚେ ଭୂମିପ୍ପତ୍ତୋ, ପଟିଗ୍ଗହାପେତବ୍ବୋ, ଅପ୍ପତ୍ତଂ ପନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଘରଦିନ୍ନକାବାଧକଥା

ଘରଦିନ୍ନକାବାଧକଥାଯଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତାଲୋଳିଂ ପାଯେତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଘରଦିନ୍ନକାବାଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୀତାଲୋଳିଂ ପାଯେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଘରଦିନ୍ନକାବାଧୋତି ୱସୀକରଣପାଣକସମୁଟ୍ଠିତରୋଗୋ। ଟୀକାଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୯) ପନ ''ଘରଦିନ୍ନକାବାଧୋ ନାମ ୱସୀକରଣତ୍ଥାଯ ଘରଣିଯା ଦିନ୍ନଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ଆବାଧୋ। ତେନାହ 'ୱସୀକରଣପାଣକସମୁଟ୍ଠିତରୋଗୋ'ତି।

ଘର-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ଅଭେଦେନ ଘରଣିଯା ୱଉମାନୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯମ୍ପି (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୭-୨୬୯) ‘‘ଘରଦିନ୍ନକାବାଧୋ ନାମ ଘରଣିଯା ଦିନ୍ନୱସୀକରଣଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ଆବାଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୀତାଲୋଠଇନ୍ତି ନଙ୍ଗଲେନ କସନ୍ତସ୍ସ ଫାଲେ ଲଗ୍ଗମତ୍ତିକଂ ଉଦକେନ ଆଲୋଠଏତ୍ୱା ପାଯେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁଟ୍ଠଗହଣିକକଥା

ଦୁଟ୍ଠଗହଣିକକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆମିସଖାରଂ ପାଯେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଦୁଟ୍ଠଗହଣିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆମିସଖାରଂ ପାଯେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଦୁଟ୍ଠଗହଣିକୋତି ୱିପନ୍ନଗହଣିକୋ, କିଚ୍ଛେନ ଉଚ୍ଚାରୋ ନିକ୍ଖମତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆମିସଖାରନ୍ତି ସୁକ୍ଖୋଦନଂ ଝାପେତ୍ୱା ତାଯ ଛାରିକାଯ ପଗ୍ଘରିତଂ ଖାରୋଦକଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୭-୨୬୯) ପନ ‘‘ତାଯ ଛାରିକାଯ ପଗ୍ଘରିତଂ ଖାରୋଦକନ୍ତି ପରିସ୍ସାୱନେ ତଂ ଛାରିକଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦକେ ଅଭିସିଞ୍ଚିତେ ତତୋ ଛାରିକତୋ ହେଟ୍ଠା ପଗ୍ଘରିତଂ ଖାରୋଦକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଣ୍ଡୁରୋଗାବାଧକଥା

ପଣ୍ଡୁରୋଗାବାଧକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ପାଯେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ପଣ୍ଡୁରୋଗାବାଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ପାଯେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ମୁତ୍ତହରୀତକନ୍ତି ଗୋମୁତ୍ତପରିଭାୱିତଂ ହରୀତକଂ।

ଛୱିଦୋସାବାଧକଥା

ଛୱିଦୋସାବାଧକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗନ୍ଧାଲେପଂ କାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଛୱିଦୋସାବାଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗନ୍ଧାଲେପଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଭିସନ୍ନକାଯକଥା

ଅଭିସନ୍ନକାଯକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିରେଚନଂ ପାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଅଭିସନ୍ନକାଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିରେଚନଂ ପାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଅଭିସନ୍ନକାଯୋତି ଉସ୍ସନ୍ନଦୋସକାଯୋ। ଅଚ୍ଛକଞ୍ଜିଯା ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛକଞ୍ଜିଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଅଚ୍ଛକଞ୍ଜିଯଂ ପାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛକଞ୍ଜିଯନ୍ତି ତଣ୍ଡୁଲୋଦକମଣ୍ଡୋ। ଅକଟଯୂସେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକଟଯୂସ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ଅକଟଯୂସଂ ପାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଅକଟଯୂସନ୍ତି ଅସିନିଦ୍ଧୋ ମୁଗ୍ଗପଚିତପାନୀଯୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୯) ପନ ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୭-୨୬୯) ‘‘ଅକଟଯୂସେନାତି ଅନଭିସଙ୍ଖତେନ ମୁଗ୍ଗଯୂସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଟାକଟେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଟାକଟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ କଟାକଟଂ ପାଯେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ କଟାକଟନ୍ତି ସୋୱ ଧୋତସିନିଦ୍ଧୋ। ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୨୬୯) ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଞ୍ଚ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୨୬୭-୨୬୯) ‘‘କଟାକଟେନାତି ମୁଗ୍ଗେ ପଚିତ୍ୱା ଅଚାଲେତ୍ୱାୱ ପରିସ୍ସାୱିତେନ ମୁଗ୍ଗଯୂସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୯) ୱଚନତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯଂ ପାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯେନାତି ମଂସରସେନ।

ଲୋଣସୋୱୀରକକଥା

ଲୋଣସୋୱୀରକକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଲୋଣସୋୱୀରକଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ପାନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୩) ୱଚନତୋ ଗିଲାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ପାତବ୍ବଂ, ଅଗିଲାନେନ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ‘‘ପାନପରିଭୋଗେନା’’ତି ୱଚନତୋ ୱିକାଲେପି ୱଟ୍ଟତି।

ତତ୍ଥ ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ନାମ ସବ୍ବରସାଭିସଙ୍ଖତଂ ଏକଂ ଭେସଜ୍ଜଂ, ତଂ କିର କରୋନ୍ତୋ ହରୀତକାମଲକୱିଭୀତକକସାୱେ ସବ୍ବଧଞ୍ଞାନି ସବ୍ବଅପରଣ୍ଣାନି ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ଧଞ୍ଞାନଂ ଓଦନଂ କଦଲିଫଲାଦୀନି ସବ୍ବଫଲାନି ୱେତ୍ତକେତକଖଜ୍ଜୂରିକଳୀରାଦଯୋ ସବ୍ବକଳୀରେ ମଚ୍ଛମଂସଖଣ୍ଡାନି ଅନେକାନି ଚ ମଧୁଫାଣିତସିନ୍ଧୱଲୋଣତିକଟୁକାଦୀନି ଭେସଜ୍ଜାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୁମ୍ଭିମୁଖଂ ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଠପେନ୍ତି, ତଂ

ପରିପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଜମ୍ବୁରସୱଣ୍ଣଂ ହୋତି, ୱାତକାସକୁଟ୍ଟପଣ୍ଣୁଭଗଣ୍ଡଲାଦୀନଂ ସିନିଦ୍ଧଭୋଜନଭୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଉତ୍ତରପାନଂ ଭତ୍ତଜୀରଣକଭେସଜ୍ଜଂ ତାଦିସଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପନେତଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ଗିଲାନାନଂ ପାକତିକମେୱ। ଅଗିଲାନାନଂ ପନ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ପାନପରିଭୋଗେନାତି।

ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୯୧-୧୯୨) ପନ ‘‘ପାନପରିଭୋଗେନାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ଯାମକାଲିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିମତିୱିନୋଦନିଯଂ (ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୧୯୨) ପନ ‘‘ପାନପରିଭୋଗେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ପନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ଯାମକାଲିକନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, କେଚି ପନ ‘ଗିଲାନାନଂ ପାକତିକମେୱ, ଅଗିଲାନାନଂ ପନ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗୁଳଂ ୱିଯ ସତ୍ତାହକାଲିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକାଯଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨୬୩) ପନ ‘‘ଅୱିସେସେନ ସତିପଚ୍ଚଯତା ୱୁତ୍ତା । ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧକେ ‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକଂ, ଗିଲାନସ୍ସ ଲୋଣସୋୱୀରକଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନ’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮୪) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସିଦ୍ଧଂ ‘ସତିପଚ୍ଚଯତା ଗିଲାନାଗିଲାନୱସେନ ଦୁୱିଧା’ତି’’ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥାଦିକଥା

ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ଥାଦିକଥାଯଂ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱତୋ ଉଦରୱାତାବାଧୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ‘ପୁବ୍ବେପି ଭଗୱତୋ ଉଦରୱାତାବାଧୋ ତେକଟୁଲଯାଗୁଯା ଫାସୁ ହୋତୀ’ତି ସାମଂ ତିଲମ୍ପି ତଣ୍ଡୁଲମ୍ପି ମୁଗ୍ଗମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ୱାସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ସାମଂ ପଚିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଉପନାମେସି ‘ପିୱତୁ ଭଗୱା ତେକଟୁଲଯାଗୁ’ନ୍ତି। ଜାନନ୍ତାପି ତଥାଗତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଜାନନ୍ତାପି ନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, କାଲଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, କାଲଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତଂ ତଥାଗତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ନୋ ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତଂ, ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତେ ସେତୁଘାତୋ ତଥାଗତାନଂ। ଦ୍ୱୀହି ଆକାରେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପୁଚ୍ଛନ୍ତି ‘ଧମ୍ମଂ ୱା ଦେସେସ୍ସାମ, ସାୱକାନଂ ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମା’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି ‘କୁତାଯଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯାଗୂ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ୱିଗରହି ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନନୁଲୋମିକଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଅସ୍ସମଣକଂ ଅକପ୍ପିଯଂ ଅକରଣୀଯଂ, କଥଞ୍ହି ନାମ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱରୂପାଯ ବାହୁଲ୍ଲାଯ ଚେତେସ୍ସସି, ଯଦପି, ଆନନ୍ଦ, ଅନ୍ତୋ ୱୁତ୍ଥଂ, ତଦପି ଅକପ୍ପିଯଂ। ଯଦପି ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ, ତଦପି ଅକପ୍ପିଯଂ। ଯଦପି ସାମଂ ପକ୍କଂ, ତଦପି ଅକପ୍ପିଯଂ। ନେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ୱା ପସାଦାଯ…ପେ… ୱିଗରହିତ୍ୱା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋ ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଯୋ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହି ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। ଅନ୍ତୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହି ପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହି ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ବହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୁତ୍ଥଂ ବହି ପକ୍କଂ ଅଞ୍ଞେହି ପକ୍କଂ, ତଞ୍ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ସହସେଯ୍ଯପ୍ପହୋନକେ ଠାନେ ୱୁତ୍ଥତା, ତତ୍ଥ ପକ୍କତା, ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ସାମଂ ପକ୍କତାତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ସମ୍ଭୱେ ସତି ତିସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମ୍ଭୱେ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋ, ଏକସ୍ସ ଅଙ୍ଗସ୍ସ ସମ୍ଭୱେ ଏକା ଆପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନ୍ତୋ ୱୁତ୍ଥନ୍ତି ଅକପ୍ପିଯକୁଟିଯଂ ୱୁତ୍ଥଂ। ସାମଂ ପକ୍କନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେପିସ୍ସ ଉଣ୍ହଯାଗୁଯା ସୁଲସିପଣ୍ଣାନି ୱା ସିଙ୍ଗିୱେରଂ ୱା ଲୋଣଂ ୱା ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ତମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଯାଗୁଂ ନିବ୍ବାପେମୀ’’ତି ପନ ଚାଲେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ପିଦହିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ମନୁସ୍ସା ପିଦହିତ୍ୱାୱ ଦେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଭତ୍ତଂ ୱା ମା ନିବ୍ବାଯତୂ’’ତି ପିଦହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁନ ପାକଂ ପଚିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ପକ୍କଂ ପୁନ ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୭୪) ‘‘ଖୀରତକ୍କାଦୀସୁ ପନ ସକିଂ କୁଥିତେସୁ ଅଗ୍ଗିଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପୁନପାକସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋ ୱାସେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଅନ୍ତୋ ୱାସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋ ପଚିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ ଅନ୍ତୋ ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଂ ପଚିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ ସାମମ୍ପି ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତୋ ୱୁତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କଂ ସାମଂ ପକ୍କ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୭୪) ୱଚନତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ ତୀଣିପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ଉଗ୍ଗହିତପଟିଗ୍ଗହିତକଥା

ଉଗ୍ଗହିତପଟିଗ୍ଗହିତକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯତ୍ଥ ଫଲଖାଦନୀଯଂ ପସ୍ସତି, କପ୍ପିଯକାରକୋ ଚ ନ ହୋତି, ସାମଂ ଗହେତ୍ଵା ହରିତ୍ଵା କପ୍ପିଯକାରକେ ପସ୍ସିତ୍ଵା ଭୂମିଯଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ପଟିଗ୍ଗହାପେତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଗ୍ଗହିତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଵ. ୨୭୫) ଵଚନତୋ ତଥା କତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି।

ତତୋନୀହଟକଥା

ତତୋ ନୀହଟକଥାଯଂ ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଭୁଞ୍ଜଥ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତତୋ ନୀହଟଂ ଭୁତ୍ତାଵିନା ପଵାରିତେନ ଅନତିରିତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଵ. ୨୭୬) ଵଚନତୋ ଯସ୍ମିଂ ଦାନେ ନିମନ୍ତିତା ହୁତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ଦାନତୋ ନୀହଟଂ ଭୋଜନଂ ପଵାରିତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ପଵାରିତସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ହୋତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମହାଵ. ଅଟ୍ଠ. ୨୭୬) ‘‘ତତୋ ନୀହଟନ୍ତି ଯତ୍ଥ ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ନୀହଟ’’ନ୍ତି।

ପୁରେଭତ୍ତପଟିଗ୍ଗହିତକଥା

ପୁରେଭତ୍ତପଟିଗ୍ଗହିତକଥାଯଂ ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଭୁଞ୍ଜଥ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଭୁତ୍ତାଵିନା ପଵାରିତେନ ଅନତିରିତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଵ. ୨୭୭) ଵଚନତୋ ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ନିକ୍ଖିପିତଂ ପଵାରିତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅତିରିତ୍ତଂ ଅକତ୍ଵା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ପଵାରିତସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି।

ଵନଟ୍ଠପୋକ୍ଖରଟ୍ଠକଥା

ଵନଟ୍ଠପୋକ୍ଖରଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ କାଯଡାହାବାଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ ‘ପୁବ୍ବେ ତେ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କାଯଡାହାବାଧୋ କେନ ଫାସୁ ହୋତୀ’ତି। ଭିସେହି ଚ ମେ, ଆଵୁସୋ, ମୁଳାଲିକାହି ଚାତି…ପେ… ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭିସେ ଚ ମୁଳାଲିକାଯୋ ଚ ପରିଭୁତ୍ତସ୍ସ କାଯଡାହାବାଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି…ପେ… ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଭୁଞ୍ଜଥ। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵନଟ୍ଠଂ ପୋକ୍ଖରଟ୍ଠଂ ଭୁତ୍ତାଵିନା ପଵାରିତେନ ଅନତିରିତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଵ. ୨୭୮) ଵଚନତୋ ଵନଟ୍ଠଂ ପୋକ୍ଖରଟ୍ଠଂ ପଵାରିତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ପଵାରିତସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଵନଟ୍ଠଂ ପୋକ୍ଖରଟ୍ଠନ୍ତି ଵନେ ଚେଵ ପଦୁମିନିଗଚ୍ଛେ ଚ ଜାତଂ।

ଅକତକପ୍ପକଥା

ଅକତକପ୍ପକଥାଯଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅବୀଜଂ ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜଂ ଅକତକପ୍ପଂ ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାଵ. ୨୭୮) ଵଚନତୋ ଅବୀଜଞ୍ଚ ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜଞ୍ଚ ଫଲଂ ଅଗ୍ଗିସତ୍ଥନଖେହି ସମଣକପ୍ପଂ ଅକତ୍ଵାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଅବୀଜନ୍ତି ତରୁଣଫଲଂ, ଯସ୍ସ ବୀଜଂ ଅଙ୍କୁରଂ ନ ଜନେତି। ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜନ୍ତି ବୀଜଂ ନିବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ଵା ଅପନେତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବକଂ ଅମ୍ବପନସାଦି, ତାନି ଫଲାନି କପ୍ପିଯକାରକେ ଅସତି କପ୍ପଂ ଅକତ୍ଵାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ଯାଗୁକଥା

ଯାଗୁକଥାଯଂ ‘‘ଦସଯିମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆନିସଂସା ଯାଗୁଯା। କତମେ ଦସ, ଯାଗୁଂ ଦେନ୍ତୋ ଆଯୁଂ ଦେତି, ଵଣ୍ଣଂ ଦେତି, ସୁଖଂ ଦେତି, ବଲଂ ଦେତି, ପଟିଭାନଂ ଦେତି, ଯାଗୁପୀତା ଖୁଦଂ ପଟିହନତି, ପିପାସଂ ଵିନେତି, ଵାତଂ ଅନୁଲୋମେତି, ଵତ୍ଥିଂ ସୋଧେତି, ଆମାଵସେସଂ ପାଚେତି। ଇମେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦସାନିସଂସା ଯାଗୁଯାତି।

‘ଯୋ ସଞ୍ଞତାନଂ ପରଦତ୍ତଭୋଜିନଂ;

କାଲେନ ସକ୍କଚ୍ଚ ଦଦାତି ଯାଗୁଂ;

ଦସସ୍ସ ଠାନାନି ଅନୁପ୍ପଵେଚ୍ଛତି;

ଆୟୁଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ସୁଖଂ ବଲଞ୍ଚ।

‘ପଟିଭାନମସ୍ସ ଉପଜାୟତେ ତତୋ;

ଖୁଦ୍ଦଂ ପିପାସଞ୍ଚ ବ୍ୟପନେତି ୱାତଂ;

ସୋଧେତି ୱତ୍ଥିଂ ପରିଣାମେତି ଭତ୍ତଂ;

ଭେସଜ୍ଜମେତଂ ସୁଗତେନ ୱଣ୍ଣିତଂ।

‘ତସ୍ମା ହି ଯାଗୁଂ ଅଲମେୱ ଦାତୁଂ;

ନିଚ୍ଚଂ ମନୁସ୍ସେନ ସୁଖତ୍ଥିକେନ;

ଦିବ୍ବାନି ୱା ପତ୍ଥୟତା ସୁଖାନି;

ମାନୁସ୍ସସୋଭଗ୍ଗତମିଚ୍ଛତା ୱା’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଇମାହି ଗାଥାହି ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ଏତସ୍ମିଂ ପକରଣେ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଗୁଞ୍ଚ ମଧୁଗୋଳକଞ୍ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୨୮୨) ୱଚନତୋ ଯାଗୁଞ୍ଚ ମଧୁଗୋଳକଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନୁମୋଦନାଗାଥାୟ ‘‘ପତ୍ଥୟତଂ ଇଚ୍ଛତ’’ନ୍ତି ପଦାନଂ ‘‘ଅଲମେୱ ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଚେ ପନ ‘‘ପତ୍ଥୟତା ଇଚ୍ଛତା’’ତି ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ସୋଯେୱ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିମନ୍ତିତେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ଯୋ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୨୮୩) ୱଚନତୋ ତଥା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ହୋତି। ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁତି ଯା ପୱାରଣଂ ଜନେତି। ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋତି ପରମ୍ପରଭୋଜନେନ କାରେତବ୍ବୋ।

ଗୁଳକଥା

ଗୁଳକଥାୟଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮୪) ୱଚନତୋ ଗିଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ ୱିକାଲେପି ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଗିଲାନୋ ପନ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଗୁଳୋଦକପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳନ୍ତି ତଥାରୂପେନ ବ୍ୟାଧିନା ଗିଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗୁଳଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୮୪) ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଥାରୂପେନ ବ୍ୟାଧିନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଥାରୂପେନ ବ୍ୟାଧିନା ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତଥାରୂପେନ ଏୱ ବ୍ୟାଧିନା ଗିଲାନସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ତକାସୁ କଥାସୁ ଯା ଯା ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବପ୍ପକରଣେ ନ ଦିସ୍ସତି, ସା ସା ଅମ୍ହେହି ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପାଳିତୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଟୀକାଚରିୟାନଂ ୱଚନେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଠପିତା, ତସ୍ମା ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତା ଉପଧାରେନ୍ତୁ।

ଚତୁମହାପଦେସକଥା

୬୭।ୟଂଭିକ୍ଖୱେତିଆଦି ମହାପଦେସକଥା ନାମ। ତତ୍ଥ ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ଉପଦିସ୍ସତି ଏତେହୀତି ମହାପଦେସା, ମହନ୍ତା ୱା ଅତ୍ଥା ପଦିସ୍ସନ୍ତି ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ମହାପଦେସା, ମହନ୍ତାନଂ ୱା ଅତ୍ଥାନଂ ପଦେସୋ ପତ୍ତିଦେସୋତି ମହାପଦେସା। କେ ତେ? ଇମେଯେୱ ଚତ୍ତାରୋ ପାଠା, ଅତ୍ଥା ୱା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସେ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରାତି ମହାକସ୍ସପାଦୟୋ। ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଫଲରସ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଧାରେନ୍ତୋ। ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନୀତି –

‘‘ସାଲି ୱୀହି ଚ କୁଦ୍ରୂସୋ, ଗୋଧୁମୋ ୱରକୋ ଯୱୋ;

କଙ୍ଗୁତି ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି, ନୀୱାରାଦୀ ତୁ ତବ୍ଭିଦା’’ତି –।

ୱୁତ୍ତାନି ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି। ସଙ୍ଗଂ ଅପରଣ୍ଣନ୍ତି ମୁଗ୍ଗମାସାଦଯୋ। ଅଟ୍ଠ ପାନାନୀତି ଅମ୍ବପାନଂ ଜମ୍ବୁପାନଂ ଚୋଚପାନଂ ମୋଚପାନଂ ସାଲୁକପାନଂ ମୁଦ୍ଦିକପାନଂ ମଧୁକପାନଂ ଫାରୁସକପାନଞ୍ଚ।

ଇମିନା ନଯେନାତି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନଯେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସା’’ତି। ପାଠଇଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ପାଠଇଯଂ ନୀତନ୍ତତୋ ଆଗତମେୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା । ଅଞ୍ଞାନିପୀତି ତତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି। ଏତେନ ମହାପଦେସା ନାମ ନ କେୱଲଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଅନେକାନି ନାନପ୍ପକାରାନି ୱିନଯଧରସ୍ସ ଞାଣାନୁଭାୱପ୍ପକାସିତାନୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଆନିସଂସକଥା

୬୮। ଆନିସଂସକଥାଯଂ ୱିନଯଂ ଧାରେତୀତି ୱିନଯଧରୋ, ସିକ୍ଖନୱାଚନମନସିକାରୱିନିଚ୍ଛଯନତଦନୁଲୋମକରଣାଦିନା ୱିନଯପରିଯତ୍ତିକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ। ୱିନଯପରିଯତ୍ତିମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ୱିନଯପରିଯତ୍ତିମୂଲକା। କେ ତେ? ପଞ୍ଚାନିସଂସା। ୱିନଯପରିଯତ୍ତିଯେୱ ମୂଲଂ କାରଣଂ କତ୍ୱା ଲଭିତବ୍ବଆନିସଂସା, ନ ଅଞ୍ଞପରିଯତ୍ତିଂ ୱା ପଟିପତ୍ତିଆଦଯୋ ୱା ମୂଲଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ପରିଯାପୁଣନଂ ପରିଯତ୍ତି, ୱିନଯସ୍ସ ପରିଯତ୍ତି ୱିନଯପରିଯତ୍ତି, ସା ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ୱିନଯପରିଯତ୍ତିମୂଲକା, ୱିନଯପରିଯାପୁଣନହେତୁଭୱା ଆନିସଂସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘କତମେ’’ତିଆଦିନା ତେସଂ ପଞ୍ଚାନିସଂସାଦୀନଂ ସରୂପଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ’’ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଂ ୱଚନଂ ପାଠଇଯା ସମତ୍ଥେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଏୱଂ ପଞ୍ଚାନିସଂସାନଂ ସରୂପଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେଯେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥମସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ’’ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସୁଗୁତ୍ତଭାୱୋ ନାମ ଆପତ୍ତିଅନାପଜ୍ଜନଭାୱେନେୱ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନକାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଦଭାୱେନ ଅନାପଜ୍ଜନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଛହାକାରେହି ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ –

‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି;

ଆପତ୍ତିଂ ପରିଗୂହତି;

ଅଗତିଗମନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି;

ଏଦିସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି। (ପରି। ୩୫୯) –

ୱୁତ୍ତେନ ଅଲଜ୍ଜୀଲକ୍ଖଣେନ ନ ଲଜ୍ଜତି ନ ହିରୀଯତୀତି ଅଲଜ୍ଜୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅଲଜ୍ଜିତା। ନତ୍ଥି ଞାଣଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞାଣଂ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅଞ୍ଞାଣତା। କୁକତସ୍ସ ଭାୱୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ତେନ ପକତୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚପକତୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚପକତତା। କପ୍ପତୀତି କପ୍ପିଯଂ, ନ କପ୍ପିଯଂ ଅକପ୍ପିଯଂ , ତସ୍ମିଂ ଅକପ୍ପିଯେ, କପ୍ପିଯଂ ଇତି ସଞ୍ଞା ଯସ୍ସ ସୋ କପ୍ପିଯସଞ୍ଞୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ କପ୍ପିଯସଞ୍ଞିତା। ଇତରଂ ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ କାତବ୍ବଂ, ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ପଦେସୁ ଯକାରଲୋପୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଲଜ୍ଜିତାଯ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ଚେତଂ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ। ସରତୀତି ସତି, ସମ୍ମୁସ୍ସନଂ ସମ୍ମୋସୋ। ସତିଯା ସମ୍ମୋସୋ ସତିସମ୍ମୋସୋ, ତସ୍ମା ସତିସମ୍ମୋସା। ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ। ଇଦାନି ତାନି କାରଣାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥ’’ନ୍ତ୍ୟାଦିମାହ। ତଂ ନଯାନୁଯୋଗେନ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଅରିଟ୍ଠୋ ଇତି ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁ, କଣ୍ଟକୋ ଇତି ସାମଣେରୋ କଣ୍ଟକସାମଣେରୋ, ୱେସାଲିଯା ଜାତା ୱେସାଲିକା, ୱଜ୍ଜୀନଂ ପୁତ୍ତା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତା, ୱେସାଲିକା ଚ ତେ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତା ଚାତି ୱେସାଲିକୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତା, ଅରିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁ ଚ କଣ୍ଟକସାମଣେରୋ ଚ ୱେସାଲିକୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତା ଚ ଅରିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁକଣ୍ଟକସାମଣେରୱେସାଲିକୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା। ପରୂପହାରୋ ଚ ଅଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ କଙ୍ଖାୱିତରଣଞ୍ଚ ପରୂପହାରଅଞ୍ଞାଣକଙ୍ଖାୱିତରଣା। କେ ତେ? ୱାଦା। ତେ ଆଦି ଯେସଂ ତେତି ପରୂପହାରଅଞ୍ଞାଣକଙ୍ଖାୱିତରଣାଦଯୋ। ୱଦନ୍ତି ଏତେହୀତି ୱାଦା, ପରୂପହାରଅଞ୍ଞାଣକଙ୍ଖାୱିତରଣାଦଯୋ ୱାଦା ଏତେସନ୍ତି ପରୂ…ପେ… ୱାଦା। କେ ତେ? ମିଚ୍ଛାୱାଦିନୋ। ଅରିଟ୍ଠ…ପେ… ପୁତ୍ତା ଚ ପରୂପହାର…ପେ… ୱାଦା ଚ ମହାସଙ୍ଘିକାଦଯୋ ଚ ସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ନାମାତି ସମୁଚ୍ଚଯଦ୍ୱନ୍ଦୱସେନ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଆନିସଂସକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ୱିନଯସଙ୍ଗହସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତେ ୱିନଯାଲଙ୍କାରେ

ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛଯକଥାଲଙ୍କାରୋ ନାମ

ଚତୁତ୍ତିଂସତିମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ନିଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

ନିଗମଗାଥାସୁ ପଠମଗାଥାଯଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକାମେନ ସାସନୁଜ୍ଜୋତକାରିନା ପରକ୍କମବାହୁନା ନରିନ୍ଦେନ ଅଜ୍ଝେସିତୋ ସୋ ଅହଂ ୱିନଯସଙ୍ଗହଂ ଅକାସିନ୍ତି ଯୋଜନା।

ଦୁତିଯତତିଯଗାଥାଯଂ ତେନେୱ ପରକ୍କମବାହୁନରିନ୍ଦେନେୱ କାରିତେ ରମ୍ମେ ରମଣୀଯେ ପାସାଦସତମଣ୍ଡିତେ ପାସାଦାନଂ ସତେନ ପଟିମଣ୍ଡିତେ ନାନାଦୁମଗଣାକିଣ୍ଣେ ଭାୱନାଭିରତାଲଯେ ଭାୱନାଯ ଅଭିରତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଲଯଭୂତେ ସୀତଲୂଦକସମ୍ପନ୍ନେ ଜେତୱନେ ଜେତୱନନାମକେ ୱିହାରେ ୱସଂ ୱସନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା, ଅଥ ୱା ୱସଂ ୱସନ୍ତୋ ସୋହଂ ସୋ ଅହଂ ଯୋଗୀନଂ ହିତଂ ହିତଭୂତଂ ସାରଂ ସାରୱନ୍ତଂ ଇମଂ ଇଦିସଂ ୱିନଯସଙ୍ଗହଂ ଅକାସିନ୍ତି ଯୋଜନା।

ସେସଗାଥାସୁ ଇମିନା ଗନ୍ଥକରଣେନ ଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ମୟ୍ହଂ ସିଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଇତୋ ଗନ୍ଥକରଣତୋ ଅଞ୍ଞଭୂତଂ ଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ମଯା ପସୁତଂ ହୋତି, ଏତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦୁତିଯେ ଅତ୍ତସମ୍ଭୱେ ତାୱତିଂସେ ପମୋଦେନ୍ତୋ ସୀଲାଚାରଗୁଣେ ରତୋ ପଞ୍ଚକାମେସୁ ଅଲଗ୍ଗୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପଠମଂ ପଠମଭୂତଂ ଫଲଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱାନ ଅନ୍ତିମେ ଅତ୍ତଭାୱମ୍ହି ଲୋକଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ ନାଥଂ ନାଥଭୂତଂ ସବ୍ବସତ୍ତହିତେ ରତଂ ମେତ୍ତେଯ୍ୟଂ ମେତ୍ତେଯ୍ୟନାମକଂ ମୁନିପୁଙ୍ଗୱଂ ମୁନିସେଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱାନ ତସ୍ସ ଧୀରସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଂ ଫଲଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ଲଭିତ୍ୱା ଜିନସାସନଂ ସୋଭେଯ୍ୟଂ ସୋଭାପେଯ୍ୟନ୍ତି ଅଯଂ ପାକଟଯୋଜନା।

ଏତିସ୍ସାଯ ପନ ଯୋଜନାଯ ସତି ଆଚରିଯୱରସ୍ସ ୱଚନଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା। କଥଂ? ଏତ୍ଥ ହି ଇତୋ ଦୁତିଯଭୱେ ତାୱତିଂସଭୱନେ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଅନ୍ତିମଭୱେ ମେତ୍ତେଯ୍ୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଲଭେଯ୍ୟନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ପତ୍ଥନା, ସା ଅଯୁତ୍ତରୂପା ହୋତି। ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ହି ସତ୍ତଭୱତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପଟିସନ୍ଧି ନତ୍ଥି, ତାୱତିଂସାନଞ୍ଚ ଦେୱାନଂ ଭୱସତେନପି ଭୱସହସ୍ସେନପି ଭୱସତସହସ୍ସେନପି ମେତ୍ତେଯ୍ୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲୋ ଅପ୍ପତ୍ତବ୍ବୋ ହୋତି। ଅଥାପି ୱଦେଯ୍ୟ ‘‘ଅନ୍ତରା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ମେତ୍ତେଯ୍ୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମନୁସ୍ସୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି, ଏୱମ୍ପି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ନ ହି ବ୍ରହ୍ମଲୋକଗତାନଂ ଅରିଯାନଂ ପୁନ କାମଭୱୂପପତ୍ତି ଅତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ଯମକପ୍ପକରଣେ (ଯମ। ୨।ଅନୁସଯଯମକ। ୩୧୨) ‘‘ରୂପଧାତୁଯା ଚୁତସ୍ସ କାମଧାତୁଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତେୱ ଅନୁସଯା ଅନୁସେନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥାପି ୱଦେଯ୍ୟ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଲୋକେଯେୱ ଠତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଲଭେଯ୍ୟା’’ତି, ତଥା ଚ ଆଚରିଯସ୍ସ ୱଚନେ ନ ଦିସ୍ସତି, ‘‘ସୋଭେଯ୍ୟଂ ଜିନସାସନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁଭୂତଭାୱମେୱ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ଭିକ୍ଖୁଭୂତୋ ସାସନଂ ସୋଭାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥୱିଭାୱନିଯଞ୍ଚ –

‘‘ଜୋତଯନ୍ତଂ ତଦା ତସ୍ସ, ସାସନଂ ସୁଦ୍ଧମାନସଂ;

ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ ସକ୍କରେଯ୍ୟଞ୍ଚ, ଗରୁଂ ମେ ସାରିସମ୍ଭୱ’’ନ୍ତି। –

ଭିକ୍ଖୁଭୂତମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥାପି ୱଦେଯ୍ୟ ‘‘ଅନ୍ତରା ଦୀଘାଯୁକୋ ଭୁମ୍ମଦେୱୋ ହୁତ୍ୱା ତଦା ମନୁସ୍ସୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି, ଏୱମ୍ପି ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକଭୂତୋ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟାତି, ଆଚରିଯୋ ପନ ସବ୍ବପରିଯତ୍ତିଧରୋ ଅନେକଗନ୍ଥକାରକୋ ଅନେକେସଂ ଗନ୍ଥକାରକାନଂ ଥେରାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯଭୂତୋ, ତେନ ନ କେୱଲଂ ଇଧେୱ ଇମା ଗାଥାଯୋ ଠପିତା, ଅଥ ଖୋ ସାରତ୍ଥଦୀପନୀନାମିକାଯ ୱିନଯଟୀକାଯ ଅୱସାନେ ଚ ଠପିତା, ତସ୍ମା ଭୱିତବ୍ବମେତ୍ଥ କାରଣେନାତି ୱୀମଂସିତବ୍ବମେତଂ।

ଅଥ ୱା ଇମିନା…ପେ… ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପଠମଂ ତାୱ ଫଲଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ତାୱତିଂସେ ପମୋଦନସୀଲାଚାରଗୁଣେ ରତଂ ପଞ୍ଚକାମେସୁ

ଅଲଗ୍ଗଭାଓସଙ୍ଖାତଂ ଆନିସଂସଂ ପତ୍ୱାନ ଅନ୍ତିମେ ଅତ୍ତଭାଓମ୍ହି…ପେ… ସୋଭେସ୍ସନ୍ତି ଯୋଜନା। ଅଥ ୱା ଇମିନା…ପେ… ପଞ୍ଚକାମେସୁ ଅଲଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତିମେ ଅତ୍ତଭାଓମ୍ହି…ପେ… ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଠମଂ ଫଲଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ଜିନସାସନଂ ସୋଭେସ୍ସନ୍ତି ଯୋଜନା। ଯଥା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗଓତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଓତ୍ତନସୁତ୍ତନ୍ତଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ଜିନସାସନଂ ସୋଭେସି, ଏଓନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି ନଯାନି ଯଥା ଥେରସ୍ସ ଓଚନାନୁକୂଲାନି, ତାନି ପଣ୍ଡିତେହି ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି।

ନିଗମନକଥାଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନକଥା

୧।

ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ରମ୍ମେ, ମରମ୍ମଣ୍ଡିସଯେ ସୁତେ;

ତମ୍ବଦୀପରଟ୍ଠେ ଠିତଂ, ପୁରଂ ରତନନାମକଂ।

୨।

ଜିନସାସନପଜ୍ଜୋତଂ , ଅନେକରତନାକରଂ;

ସାଧୁଜନାନମାୱାସଂ, ସୋଣ୍ଣପାସାଦଲଙ୍କତଂ।

୩।

ତସ୍ମିଂ ରତନପୁରମ୍ହି, ରାଜାନେକରଟ୍ଠିସ୍ସରୋ;

ସିରୀସୁଧମ୍ମରାଜାତି, ମହାଅଧିପତୀତି ଚ।

୪।

ଏୱଂନାମୋ ମହାତେଜୋ, ରଜ୍ଜଂ କାରେସି ଧମ୍ମତୋ;

କାରାପେସି ରାଜା ମଣି-ଚୂଳଂ ମହନ୍ତଚେତିଯଂ।

୫।

ତସ୍ସ କାଲେ ବ୍ରହାରଞ୍ଞେ, ତିରିଯୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ;

ପୁବ୍ବକାରଞ୍ଞୱାସୀନଂ, ନିୱାସୋ ଭାୱନାରହୋ।

୬।

ଅଟ୍ଠାରସହି ଦୋସେହି, ମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁପାଗତୋ;

ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ପତ୍ତୋ, ବଦ୍ଧସୀମାଯଲଙ୍କତୋ।

୭।

ତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱସନ୍ତୋ, ମହାଥେରୋ ସୁପାକଟୋ;

ତିପେଟକାଲଙ୍କାରୋତି, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲଦ୍ଧଲଞ୍ଛନୋ।

୮।

ତେଭାତୁକନରିନ୍ଦାନଂ, ଗରୁଭୂତୋ ସୁପେସଲୋ;

କୁସଲୋ ପରିଯତ୍ତିମ୍ହି, ପଟିପତ୍ତିମ୍ହି କାରକୋ।

୯।

ସୋହଂ ଲଜ୍ଜୀପେସଲେହି, ଭିକ୍ଖୂହି ଅଭିଯାଚିତୋ;

ସାସନସ୍ସୋପକାରାଯ, ଅକାସିଂ ସୀଲଵଡ୍ଢନଂ।

୧୦।

ୱିନଯାଲଙ୍କାରଂ ନାମ, ଲଜ୍ଜୀନଂ ଉପକାରକଂ;

ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନଯସଙ୍ଗହ-ୱଣ୍ଣନଂ ସାଧୁସେୱିତଂ।

୧୧।

ରୂପଛିଦ୍ଦନାସକଣ୍ଣେ , ସମ୍ପତ୍ତେ ଜିନସାସନେ;

ଛିଦ୍ଦସୁଞ୍ଞସୁଞ୍ଞରୂପେ, କଲିଯୁଗମ୍ହି ଆଗତେ।

୧୨।

ନିଟ୍ଠାପିତା ଅଯଂ ଟୀକା, ମଯା ସାସନକାରଣା;

ଦ୍ୱୀସୁ ସୋଣ୍ଡୱିହାରେସୁ, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲଦ୍ଧକେତୁନା।

୧୩।

ଇମିନା ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ, ଅଞ୍ଞେନ କୁସଲେନ ଚ;

ଇତୋ ଚୁତାହଂ ଦୁତିଯେ, ଅତ୍ତଭାୱମ୍ହି ଆଗତେ।

୧୪।

ହିମୱନ୍ତପଦେସମ୍ହି, ପବ୍ବତେ ଗନ୍ଧମାଦନେ;

ଆସନ୍ନେ ମଣିଗୁହାଯ, ମଞ୍ଜୂସକଦୁମସ୍ସ ଚ।

୧୫।

ତସ୍ମିଂ ହେସ୍ସଂ ଭୁମ୍ମଦେୱୋ, ଅତିଦୀଘାଯୁକୋ ୱରୋ;

ପଞ୍ଞାୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ବୁଦ୍ଧସାସନମାମକୋ।

୧୬।

ଯାୱ ତିଟ୍ଠତି ସାସନଂ, ତାୱ ଚେତିଯୱନ୍ଦନଂ;

ବୋଧିପୂଜଂ ସଙ୍ଘପୂଜଂ, କରେଯ୍ୟଂ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ।

୧୭।

ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିପନ୍ନାନଂ, ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରେଯ୍ୟହଂ;

ପରିଯତ୍ତାଭିଯୁତ୍ତାନଂ, କଙ୍ଖାୱିନୋଦଯେଯ୍ୟହଂ।

୧୮।

ସାସନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ, ରାଜୂନଂ ସହାଯୋ ଅସ୍ସଂ;

ସାସନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ, ୱାରେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅସ୍ସଂ।

୧୯।

ସାସନନ୍ତରଧାନେ ତୁ, ମଞ୍ଜୂସଂ ରୁକ୍ଖମୁତ୍ତମଂ;

ନନ୍ଦମୂଲଞ୍ଚ ପବ୍ଭାରଂ, ନିଚ୍ଚଂ ପୂଜଂ କରେଯ୍ୟହଂ।

୨୦।

ଯଦା ତୁ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ମହାଯସା;

ତଦା ତେସଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ, ଉପଟ୍ଠାନଂ କରେଯ୍ୟହଂ।

୨୧।

ତେନେୱ ଅତ୍ତଭାୱେନ, ଯାୱ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା ଅହଂ;

ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦମ୍ହି, ମନୁସ୍ସେସୁ ଭୱାମହଂ।

୨୨।

ମେତ୍ତେଯ୍ୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ ସାସନେ;

ତୋସଯିତ୍ୱାନ ଜିନଂ ତଂ, ଲଭେ ବ୍ୟାକରଣୁତ୍ତମଂ।

୨୩।

ବ୍ୟାକରଣଂ ଲଭିତ୍ୱାନ, ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବପାରମୀ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ବୁଦ୍ଧୋ ହେସ୍ସଂ ସଦେୱକେତି।

ଞିନୟାଲଙ୍କାରଟୀକା ସମଓା।